שו״ת · אחרונים

פרי השדה חלק ד

רבי אליעזר חיים דייטש

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פרי השדה חלק ד

רבי אליעזר חיים דייטש

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פרי-השדה-חלק-ד/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

מפתחות 7
אורח חיים 7
יורה דעה 9
אבן העזר 13
חושן משפט 15
ענינים שונים 16
דברי אגדה 17
הקדמה 18
יודע התעלומות וצופה הנסתרות 18
שאלות ותשובות פרי השדה חלק רביעי .22
סימן א 22
סימן ב 24
סימן ג 26
סימן ד 29
סימן ה 31
סימן ו 33
סימן ז 35
סימן ח 41
סימן ט 43
סימן י 46
סימן יא 50
סימן יב 51
סימן יג 53
סימן יד 54
סימן טו 58
סימן טז 59
סימן יז 62
סימן יח 65
סימן יט 67
סימן כ 69
סימן כא 72
סימן כב 74
סימן כג 76
סימן כד 79
סימן כח 79
סימן כט 81
סימן ל 83
סימן לא 85
סימן לב 87
סימן לג 89
סימן לד 92
סימן לה 93
סימן לו 95
סימן לז 97
סימן לח 101
סימן לט 103
סימן מ 106
סימן מא 108
סימן מב 110
סימן מג 112
סימן מד 113
סימן מה 117
סימן מו 119
סימן מז 122
סימן מח 124
סימן מט 126
סימן נ 129
סימן נא 133
סימן נב 135
סימן נג 136
סימן נד 139
סימן נד 141

סימן נה 143
סימן נו 144
סימן נז 148
סימן נח 149
סימן נט 153
סימן ס 156
סימן סא 157
סימן סב 159
סימן סג 161
סימן סד 163
סימן סה 166
סימן סו 170
סימן סז 172
סימן ס"חמ 180
סימן סט 181
סימן ע 183
סימן עא 185
סימן עב 188
סימן עג 191
סימן עד 194
סימן עה 196
סימן עו 199
סימן עז 201
הסימן ע"ח 202
סימן עט 205
סימן פ 206
סימן פא 209
סימן פב 210
סימן פג 215
סימן פד 216
סימן פה 218
סימן פו 220
סימן פז 222
סימן פח 225
סימן פט 230
סימן צ 233
סימן צא 235
סימן צב 238
סימן צג 240
סימן צד 242
סימן צה 243
סימן צו 244
סימן צז 247
סימן צח 250
סימן צט 252
סימן ק 256
סימן קא 257
סימן קב 258
סימן קג 262
הסימן ק"ד 263
סימן קה 265
סימן קו 266
סימן קז 269
סימן קח 270
סימן קט 271
סימן קי 273
סימן קיא 281
בעזה"י ח"ת בסוגיא דקידושין תופסין
בחייבי לאוין 282
קונטרס נחלי מים 310
חלק שני 341
חלק שלישי 367
חלק רביעי 385
קצת לקוטים בהלכות מקואות 409

שאלות תשובות 413
קב 413
סימן קג 414
סימן קד 417
סימן קה 418
סימן קו 421
סימן קז 423
סימן קח 425
סימן קט 427
סימן קי 429
סימן קיא 432
סימן קיב 433
סימן קיג 435
סימן קיד 436
סימן קטו 439
סימן קטז 440
סימן קיז 441
סימן קיח 445
סימן קיט 446
סימן קכ 447
סימן קכא 452
סימן קכב 453
סימן קכג 454
סימן קכד 460
סימן קכה 461
סימן קכו 465
סימן קכז 467
סימן קכח 473
סימן קכט 475
סימן קל 477
סימן קל 480
סימן קלב 483
סימן קלג 484
הסימן קל"ד 488
סימן קלה 489
סימן קלו 490
סימן קלז 493
סימן קלח 495
סימן קלט 498
סימן קמ 501
סימן קמא 508
סימן קמב 508
סימן קמג 509
סימן קמד 513
סימן קמה 514
סימן קמו 514
סימן קמז 516
סימן קמח 517
סימן קמט 520
סימן קנ 521
סימן קנא 522
סימן קנב 525
סימן קנג 526
סימן קנד 526
סימן קנה 528
סימן קנו 530
סימן קנז 531
סימן קנח 534
סימן קנט 538
סימן קס 540
סימן קסא 541
סימן קסב 544
סימן קסג 545
סימן קסד 546

סימן קסה 550
סימן קסו 551
סימן קסז 553

מפתחות

למצוא דברי חפץ שרשי הענינים והשאלות אשר עליהם נמנו התשובות והפלפולים שנקבצו ובאו בספר הזה למקומותם במושבותם, עפ"י סדר השו"ע מצויינים איש על דגלו חונים;

אורח חיים

סימן ט"ו, אות ב'] בציצית שנקשרו שלא כדת וחתך א' מהם ועיטאה כדינה בעוד ששלשה האחרי' הוי בפסול אי אמרינן ביה דהוי תעשה ולא מן העשוי.

ס"ד ! בלקח תפילין של חבירו שלא מדעתו דמותר לברך עליהן. ואח"כ בא הבעל והקפיד עליו עד שהי' מוכרח להסירם וליקח תפילין אחרים אם צריך לברך ג"כ על השני.

נ"ג ב'] מי שטעה והניח תפילין דר"ת דצריך לחלצם ולהניח של רש"י אם צריך לברך עוד הטעם.

ל"ג, בסופר שהתחיל לכתוב תפילין ובאמצע נודע רו שנעשה אונן אעפי"כ לא הפסיק מכתיבתו אם לא נפסלו משום דל"ה בר קשירה ב', במי שצריך לצאת לדרך בעוד לילה ואם יפקוד אשת לא יוכל לסבול אם ידחה מצוות עונה, [וע"י בקונטרם נחלי מים סימן קמ"ט בסופו].

י"ב להורות דרכי תשובה לאיש ואשה ששמשו בטומאה. ס"ט, בהא דקיי"ל בשו"ע דיחיד רשאי לומר י"נ מרות דרך קריאה כמו שקורא בתורה אם דין זה הוא ג"כ כשאומר בעל פה.

צ', בשני וחמישי שיש רק ב' או ג' אנשים שלא שמעו קרה"ת אם מותר לקרות בס"ת עבורם.

ט"ו, במ"ש הרמ"ע דלאדם חשוב מותר להביא אצלו ס"ת. מי הנקרא אדם חשוב לענין זה.

ס"ח, ב' בס"ת שנמצא כתיב נו"ן במקום גימל, באיזה אופן צריך לחקן. אם לגרור כל האות או רק הרגל של הנו"ן. חונים;

מ"א, במקום שאין אומרים עלינו אחר מנחה לאשר מתפללים תיכף מעריב אם יש להנהיג לומר עלינו כשיש אבל או יאה"צ כדי שיאמרו קדיש.

י"ז, אם מותר למסור לאומן עכו"ם לבנות חומה לביהק"ב בקבלנות דאם לא יעשה מלאכה גם בשבת יהי' המתים בבזיון.

כ"א בסי' שיש לו קרקע ללבון רבנים אם מותר להניח להאומן לעשות מלאכה בשבת. ואם מותר להניח לגוי הקונה להוציא הסחורה גם בשבת.

ק"ה, במכר דביש לעכו"ם והקונה לא יבא אחרי' רק בשבת אם מותר ליתן הסחורה קודם שבת לחנות של גוי כדי כאשר יבא הקונה לא יצטרך להוציאו מביתו.
ק"ט, אורות בישול לעקוואר אשר מוכרחי' לעשות גם בשבת כדי שלא יתחמצו המשוועטקען, האיך לנהוג.
פ"נ, ע"ד מה שרבים מחללי' שכת ע"י פועלי' נכרים בשרותיהם עם בהמתם אם יש לחפש להם איזה היתר ע"י שטר מכירה לגוי. פ"ז, בישראל שיש לו עגלה וסופי' אשר מוכרח לשלוח בכל יום אל ממה"כ כי אם רא ישלח ענוש יענש, האיך ינהוג בשבת.–
מ"ז. ג'] בפרה שהי' לה חלב בדדי' מבעי"י וחרבו אותה בשבת לצורך חולה אי אמרי' דמה שניתוסף בשבת נתבטל בחלב המוקדם.
ד' ! אם שייך בורר בשני מיני פתקאות שנכתוב על א' חייג"ל ועל הב' ח"פ והגבאי צריך כעת רק למין אחד מהם.
י"ט, בהא דכ' הרא"ש דמשו"ה עושי' מלאכה לחולה בשבת ע"י גדולים ומנין דלתנהו קטנים ויבא לידי סכנה.
ע"ב, חקירה במי שעושה איזה מלאכה ע"י חכמה נפלאה אם היא בכלל מלאכה שיתחייב בשבת. וכן המשתמש בשמות,
ל"ז. בענין אם עדיף להיות רק מוהל א' בשבת. או גם שניים. [ועיין בתורה מציין שנה ראשונה חלק ב' סימן י"ג].
ל"ט, אם מיתר לעלות בשבת על דעלי' בליסט דנעשה ע"י עלעקטיר, ואם שייך בזה משום לפ"ע ומסייע ידי ע"ע בפונדקי ישראל לפני האורחי', [ועיי' וילקוט יוסף חלק ששה עשר בזה].
ט', בעיר שתקנו עירובין ועשו צוה"פ לכל צר. אבל ישו חצר א' רוחב יותר מעשר אמות וא"א לעשות שם תיקון.
ע"ז. במרד אלפים ממקום עירובו וכלו בקצה העיר. אם מותר לילך לבית התפלה שהוא באמצע העיר רחוק מאלפים אמה.
כ"ו, בהא דנוהני' לעמוד בשוכת בסעודה שלישית בעת אמירת ד' מלך. ומדוע אין אומרים בכ"מ גם הפסוק שמע ישראל ע', אם מותר למסור סחורה לגוי שימכור ביו"ט ארעתי' דנפשי' אך הישראל צריך לישוב שם עם אנשי ביתי לשמור שהקונים לא ילכו בלי תשלומיו
כ"ד ! במצה מאשין שיש על המכוני' (וואלצין). איזה חריצים ונסדק שם עיסה אם מותר לאפות בה, [ועיי' לקמן סימן ס"ד אות ב'].

א', ע"ד המכונה (מאשין) של מצה שלפעמים נתחממי' היואלצין ועי"ז גם העיסה נתחממת קצת. –

מ"ז. אורות אווזא שנתפטמה קודם פסח כחמץ אם השומן מותר בפסח.

נ"ז באבל תוך ז' שהוא בכור. אם מותר לו לילך בערב פסח על סיום שלא יצטרך להתענות **פ**"ו. באחר שקיבל עליו. בעת שאחותו הי' חולנית להתענות מ' יום ואח"כ כשמתה הודיעו לו שנתרפאית קבל עליו עור יו"ד תעניתים. ועתה שואל האיך ינהוג אם מחויב להתענות.

ס"**ב**, בהגבילו חתונה על יום א' ויחי. וכבר הכינו דכל ואח"כ ראו שטעו בקביעת היום כי זו יהי' עשרה בטבת אם מותר לעשות החומה ביום התענית או לדחות הנשואין ליום אחר.

ק"**ג** במ"ש המג"א דבשבוע שחל ט"ב אין לאכול בשר רק מגין מצומצמים והשאר אוכלי' מאכלי חלב.

נ"ג בשמן גזול אם מותר להדליק נר חנוכה אי בעינן לכם.

ט"**ו**. כ"ז אם צריכי' לברך על הדלקת נ נ"ח בבהכנ"ס אף שלא יהי' אח"כ עשרה (ועיי' וילקט יוסף חלק טו"ב סימן כ"ט).

פ"**ד** ! במי שכבר הדליק בביתו נ"ח ואח"כ בא לביהכנ"ס ושם לא הדליקו עדיין וכיבדו אותי בהדלקה אם יכול לברך. – ובהא דאין מכבדין אורח בהדלקת נ"ח כיון דהוא להוציא האורחים:

נ"**ו**, ד'). ע"ד קושי' הטו"ז על הלבוש למה לא קבעו בחנוכה משתה ושמחה דגרול המחטיא חבירו יותר מההרנו. [ועי' וירקט יוסף חלק ט' סימן מ"ב].

מ"**ה** ב'] דין חדש ביש לו ביום ג' דחנוכה (שהוא שבת ג"כ) רק שלשה נרות. דמוטב להדליק ב' לשבת. וא' לחנוכה.

צ'. ב'] ע"ד קושי' העולם מ"ט בחצר שי"ל ב' פתחי' חיישינן לחשד, וגבי בירכנ"ש אמרי' דמותר לעבור לפניה.

יורה דעה

סימן פ"**א**, בעיר אחת עשו תקנה שהשוחטים לא ימרטו הנוצות מהעופות ושו"ב אחד עשה מעשיהו בראט ובהסתר פנים עבר על זה. מהו דינו ואם יש לקוטן.

כ"**ב**. ד']. בענין מריטות הנוצות למחות להשוחטים שעי"ו נעשו יניע כח ולא יהי' להם החישה לבדוק הסכין. ואם מותר לשו"ב לעשות עסק ומסחר עם הקצב.

נ', בשו"ב שאינו רוצה להראות סכינו לחכם, ושחט ברא תשלומי מס הקהל וגם כי ב"ב הס קלים וריקים אינם מתנהגים בדרך הישר.
ס"ט, במ"ש הרמ"א ביו"ד שי' כ"ח דלא ישחוט אלא ימתין עד שיהי' לו עפר דאינו מוסיף מאומה ער דברי המחבר שם.
פ"ח, בהא דפסק התב"ש בשיעור שחיטה דאפי' למטה מתפיסת יד בוושט הו"ל תורבץ כל שרואין שלא נתכווץ,– וע"ר השמ"ח בדין אונא שנתפצלה לשנים.
מ"ה באווזא שהי' לה ב' קניס ונתערב השומן ברוב שומן אחר.
מ"ט, בענין הפסד מרובה אם אזלי' בתר השתא כשיש עתה לפנינו או אפי' אם יהי' אח"כ הפס"מ.
ס"א. ע"ד שמלה חדשה התמוהים שכ' דאם יש בימין ב' סדקים ובשמואל נ' דטריפה מטעם חליף הא בלאו"ה טריפה כיון דליכא רק ב' סדקים.
ע"ח, ב']. בדבר קושי' הפרמ"ג בסי' ל"ו מדוע אם ניקב סמכון לבשר כשר, והא בשעה שעברה המחט מסמפון לבשו הי' טרפה דמחט אינו סותם ואיך החסיר דחזור לכשרותה.
ע"נ ב"ש מראה ארום ער דקמט ומכה בדופן כנגדו אם טריפה גם בכה"ג ובבדקו אונא ולא מצאו לה סמפין אמאי כשר הא אם גברא כך חסר טריפה.
ל', בהא דמבואר בשו"ע דבעגלים הרכים אין למעך שום סרכא, ובירור ענין זה הדק היטב.
צ"ג במ"ש השו"ע סי' ל"ט טבח שהכניס ידו ואמר טריפה ואח"כ נתברר שלא נפתח הטרפש מכשירין אותה.
כ"ט, ע"ד כבד של תרנגולת שרי' נפוחה ביותר בלי שום ריעות' ולקותא (עיי' שו"ת אמרי יושר סי' י"ב).
ק"ז בכבד של עוף נמצא כמו עצם ול"ה בו עוק"ן רק כמו עור ובשר נקרם עליו.
מ"ט, ב']. ע"ד כבד אם יכולין לשרות במים מעת לעת. ק"ד ! בעגל שיצאו הבני מעים ולא הוחזרו ונשחט כך ולא נקבו אם טרפה בכך
מ"ד ! בנתערבו עופות של כלוב אחד אשר הי' בהם חשש דרוסה. בעופות אחרות ואין יכולים מה משפט אלו העופות.
ל"א בנמצאת אווזא א' מתה ואחת נאבדה. אם יש לחוש על האחרי' לספק דרוסה. ובש"ש הבית שלמה דבנחסרו עופו' לא תלינן בגנב דאחזוקי ברשיעי לא מחזקינן.
מ"ג, בבצים של תרנגולת ספק דרושה הושימו עליהם תרנגולת אחרת ויצאו אפרוחים אם יש להתירם.
מ"ז אודות אווזא שנתפטמה קודם פסח בחמץ אם השומן מותר בפסח.

ל"ח, במשרת עכו"ם שרגילה תמיד לעשות מלאכת גבירתה בעומר על גבה ועתה מלחה בשר ברי שום משגיח. אם הכלים שהשתמשה בהם כשרים.
צ"ח, ע"ר פסק שר הישיע"ק ביו"ד סי' צ"ב נגד השו"ע בחתיכה שנאסרה ונפלה לקדירה אע"ג דסגי' בס' נגד האיסור מ"מ אותה חתיכה נשארה באיסורה.
ע"ט. בנגנב שומן מכלי, אם יש לה"ש לשומן הנשאר משום בשר שנתעלם מן העין.
צ"ג, ג'] בחבית עם גודקען כבושי' ומכוסים מלמעלה בעור קיבות בהמה טריפה או נבילה אם יש בזה איזה חשש.
ע"ג, ג'] ע"ר מ"ש האו"ה דאפילו במקום דאמרי' הענ"ג מ"מ אם ניתוסף היתר עד ששים קודם שנודע לו מנפילת דאיסו' כיון דעכשיו בשעת ידיעה לא טעם ביה פעם איסור ל"א חענ"נ ומה שתמה עליו ביו"ד סימן צ"ט ב"ה.
כ"ג. בפקוב ששכיח בו חלאים נחתך בלא בדיקה ונכבש, אם מותר לעשות בו סחורה. (ועיי' שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' קנ"ה).
נ"ד [נכפל בשעות] מי שעסקו לקנות כבדים מאווזות ולמכרם אם מיתר לו לקנות גם מגוים דהו"ר עושה סחורה בדברים אסורים.
ס"ח, ד'] במי שצריך לבשל בשר להאכיל לגוים והרבה פעמים לא נמצא בשר כשר ומוכרח לבשול בשר טריפה.
ל"ו, ע"ד אותן ווירפעל העשוים מאורו ודוחן ובשר של גבילה וטריפה לתקון רוטב, אם מותרים למכור בחנות וליה איסור סחורה בדברים אסורים.
ח' בבחורים שהקדישו סך מסוים להקדש ומזה המעות מלוים לעניים ברבית דהיינו מי שלוה לעצמו מזה, מקבל עליו לקבוץ יותר ממה שלוה אם יש בזה משום איסור רבית.
צ"ו, בענין אם מותר ללמוד עם עכו"ם אותיות הקרושות אל"ף ב"ה כדי שיוכל ללמוד בעצמו זנ"ן.
קי"א בטבלא מזרחי של ביהכנ"ס נכתב הרבה שמות ונמצא כתוב גם שם שהמאל' אשר רבים אומרים כי צריכים למחקו משום שאינו בקדושה כי היא הסם ר"ל.
ל"ג, בסופר שרתח"ל לכתוב ס"ת ובאמצע נודע לו שנעשה אונן ולא הפסיק מכתיבתו אם לא נפסל הל"ת דל"ה בר כתיבה.
ס"ח, ב'] שנמצא כתוב גו"ן במקו' גימ"ל. באיזה אופן צריך לתקן
נ"ד ! במזוזה דצריך שרטוט האיך הדין אם רק אות א' כתיבה בלא שרטוט.
ס"ז באשה שמצאה כתם אדום מא"ח מכגריס גם ליחה לבינה ער הלוקה אם מחמרינן לומר דבא מגופה לעיי' שו"ת מהרש"ם חלק ג' סימן נ"ה).

ק' באשה שיש לה כאב בבטנה והרבה פעמים מוצאת בבדיקה כמה מיני כתמים, והרופאים אומרים בי **יש** לה ברחם איזה מכה ומשם בא הדם.
ט"ז ג'] באשה זקינה שהיא בחזקת מסולקת דמים מצאה כתם על חלוקה שפשטר כבר **ל"ב**. באשה שעדיין לא קבעה לה ווסתה ושכחה לבדוק עצמה קודם תשמיש ובבקר מצאה דם על הסדין, אם צריכה כפרה **מ"ט**, נ'], בענין רכישת בגדי צבעונים לאשה.
פ"ח, בירור כמה וכמה דברים בענין נאמנות הרופאים לסמוך עליהם בנדה ובייסורים אחרים.
י"ב, באשה ששמשה עם בעלה מצאה כתם ארום ואינו יודעת בבירור אם יש לה במה לתלות אם צריכה כפרה, [ועיין לקמן סימן ל"ב] ולהורו' דרכי תשובה לאיש ואשה ששמשו בטומאד.
ק"א) באשה שיש לה כ"ב האוין והרופאים שפטו שאם יבאו מים באזנה שתוכל להתחדש לגמרי האיך תנהוג בחפיפה ומבילה לבעלה [ועיין נחלי מים סימן קמ"ג] י"ג באשה שאיננה רוצית לטבול בלילה רק ביום ומבקשת היתר בזה, ואם לא יתירו לה לא תעבור כלל.
ט"ז, בענין ברכה דטבילה, אם הנשים אומרים על מצוות
ס"ג במקוה שהמים נמשכו אלי' דרך צינורת ודם מו הים תחת הקרקע ומבוסים בעפר אם יש לחוש שיתחלחלו הקרשים ויהי' שום נקב והוי בית קנול.
יו"ד ! במקוה שקבעו כ הילניה מ משכבי איי שרוי באייר ק' רפ כה אם בכהינ ר"ה כלי קבול שיעשו המם שא בין [ועיי' בקונטרס נחלי מים סי' קנ"ב השייך לחשו זו.
מ"ו, במי שמתי רי כ' כנים ועבר ומר השישי יח הייתה נל:
לו כן רביעי אם מחייבים למילי ל"ז. במוהל שנהג עצמו במחבר שיהי' רק יח רי בשבת ומטעם זה נזדמן לי הרבה פעמים שנדחה מפני אחרי' שנוהגים אף בכ' שולים ועתה תחרש על קברת אום מהני התרה.
ג', במי שמכר פרתי לגוי כרי להפקיע מקרושת בכורה, בקנין כסף לבד ולא במשיבה.
מ"ד ! נ']. בכבוד שמת דצריכים לקברי אם צריך דווקא להיות בכירק"ב.
ס"ה. בבהמה שנמכרה (כדי להוציא וולדה משכיר) רק בקנין כסף לבד. ובעשה נכרי מום כבכור וכוון להתירו.
שם ג'] אם יכולי' למכור בכור לעכו"ם אחר השחיטה קודם בדיקת הריאה [ועיי' במכ"ע שערי תקוה חלק ב סימן י"ח]. ע"ד ! בתקבץ מעות עבור אשה חולנית לעסוק ברפואות וישבקת לן חיים ועתה דגים הבעל והבנים ליתן להם המעות מי קודם פ"ט, בענין שבועה תרד בכתב אם מהני.

פ"ו, כא' שקיבל עליו בעת שאחותו היתה חולנית להתענות מ' יום ואח"כ נאמר לו כי נתרפאות קבר עליו עוד יו"ד תעניחים ועתה נתודע לו כי באמת מתה כבר, אם מחייב להתענות.

צב, במי שמתה ולא הניחה בנים איזה טוב יותר אם שהבעל יאמר קדיש או נכדה.

פ' כא' שיש לו פאבריק שור אייזיט וגם טראפיק גדולה ובאו בניי לשאול מה יעש לאחר אריכות ימיו שר אביהם אם יצטרכו לשבות מעסקם בעסק ימי אבלותם ר"ל יהי' הפשר רב.

נ"א במי שהרג את עצמו אבל לא בא תיכף. וחי אח"כ איזה שעות. אם דנין אותו כמאבד עצמו לרעת.

ל"ח, בעגלה שר מתים שכתבו, למעלה על השני צדדים פסוקי' שיש ברש שמות אם צריך וניזה. ובאיזה אופי.

נ"ו באשה שמתד בעיר אחרת ונקבר שם (אולם קודם נסעה למקום ההיא לדרוש כרופאי' גלתה דעתה שרצינה להיות קבור אצל בעלה) אם מיתר לפנותה ולהוליכה לבתי ע"א, באחד שקונה לעצמו ולכל משפחתו אחיות קבר, אם מותר לפנות את בתו שמתה לפני ט"ו שנים כרי שתהי' נקברת אצל אביה וכל משפחתה.

ס"ו, באשה שזרקה טבעת לת"ך ארון של מת. אם לא נאסר כמי כרים הנזרקים על המת בסנהדרין מ"ח.

צ"ג. ב'] בהא דכתב החיי אדם שנשים גרות לא יכנסו לבית החיים ער שיטבלו. מ"ש לענין ליכנס לביהכנ"ס דבימי לבינה נהגו היתר.

אבן העזר

סימן ז' בדבר אשה שנשותפית להתיר לבעלה לישא אחרת ובענין תקנת רגמ"ה.

שם, אות ז']. אם יכולי' לצרף להיתר ק' רבנים מאלו המקומו' אשר שם לא פשטה תקנת רגמ"ה ולא קבלו עליהם

כ', באחר שגירש את אשתו ע"מ שאין לה עליו שום התחייבות, ואח כ רוח אחרת היתה אתה שתבעה אותו בערכאות, אם לא הוי גט מוטעה.

כ"ח, ב'] בהא דכתב הירושלמי באשה שנעשית אלמנה וגרושה כאחת דכהן גדור חייב עלי' י"ד ע"ד אשה חילונית שעפ"י משפט הרופאים אם תתעבר תהי' בסכנה. אם מותר ליתן איזה פילוער באותו מקים ותהי' כמו משמש במ"ך [ועיי' נחלי מים סימן קמ"ח]

כ"ט, ב'] בירור דין איסור מח שאנשים הולכים בגילוי שער.

ל"ד ! באחד שהבטיח לבתולה אחת שישא אותה ונשבע לה ע"ז, ועתה התירו לו השבועה ונשא אחרת אם כדין עשאי.

מ"ב בענין אם יש לכתוב הכנוי כמו יאזעף או מאריטץ גם בשם אבות המתרשים.

נ"ה, באשה משוגעת, אשר רבים אומרים כי גם לפני חתונתה היתה חולנית. ועתה סגורה בבית החולאים והרופאים אומרים כי עפ"י הטבע אין תרופה למכתה, אם יש היתר לבעל חדר"ג.

נ"ח. באחר שקרוב למיתתו אמר, ורבים שמעו ממנו כי התאונן כמ"פ ער זה שאין לו את. ועתה הוציאה אחותו הנשואה מחמת ירושה שם שיש להם את באמעריקא, אם נאמנת שאסור אשתי לשיק.

ס"ב במי שהכין חתונה לבתו על חוש ידוע. ולא שם אל לבו כי אז יהי תענית צבור וכבר שלחו מכתבי קריאה למשפחתם, אם יש לעשות החופה ביום ההוא או בלילה שלאחריה.

ס"ג, ב'], פרפול בגיטין י"ז אם צריך זמן בגט שיחרור. ע"ח, באשה שנפלה במרה שחורה והקול יצא שהיא מטורפת בדעת. ועד אחר העיר בבי"ד כי ראה ממנה מעשה שגעון, אם יש להתיר האיש מכבלי העיגון.

פ"ב, באשה שהתכי ממנה הרחם ואיננו ראוי עור להוליד. וגם אין לה עוד שום תאוה וחשק לאיש עי"ז נמאסה בעיני הבעל (אשר היא עוד רך בשנים) ורוצה לגרשה והיא מאמנת לקבל גט. אם מותר לו לישא אשה על אשתו.

צ"א, בכהן שלקח אשה שיצאה עלי' קול שילדה לזנונים, וחקרו אותה עם מי זנתה ואינה יודעת אם הי' ישראל או עכו"ם. צ"ד ! פלפול בענין בער שאמר גרשתי את אשתי דנאממי.

צ"ז בעניין העמדת חופה בביהכנ"ס כשעושים הגג מזכוכית שיהי' נראה כיפת השמים מתוכו.

צ"ט בגט שנשלח מאמעריקא משליח ראשון לשליח שני ונזכר בהרשאה שם השליח שני דוב ובאמת שם השליח פרץ.

ק"ב. באשה שבאתה ממרחקי' עס נער אחד ואמרה שהוא בעלה ואח"כ חזרה ונתנה אמתלה לדבריה, והשתדלו שישתדלו וע"ז. שוב בא מכתב ממקו"א כי כבר יש לזה אישה וברח מפה, ולאחר זמן נשמע כי נסע לאמעריקא ונשברה הספינה ונטבע בים. ועתה רוצית האשה לינשאת לאחר אם מותר לסדר לה קידושין.

חושן משפט

סימן ה', במשודכים שהשלישו סך מסוים שלא יעברו זמן החתונה. ונחלה אחיו של החתן.

כ"ב. בא' שהוחזק להיות כרב בדרשות והוראת או"ה, וגם נתקבל עפ"י רוב אנשי העיר, ועתה קמו איזה אנשים מערערים נגדו, ורוצים להורידו מכבודו אם יש להם כח בזה.

מ"ו כמי שחייב לשלם לצאת יד"ש ואינו רוצה, אם מותר להתובע לירך בערכאות כי שם הי' יכול להוציא ממנו

מ"ד, ב'] בא' שבקש מסרסור שימציא לו איזה דבר, והמצי' לו ועתה מבקש שכר סרסרות גם מן המוכר והוא טוען שא"צ ליתן לו יען לא ביקש ממנו ולא צוה לו

מ"ח, בביהמ"ד שלא נמכרו המקומו' רק כאו"א החזיק מקום לפי הערך שהי' להם בביהכנ"ס. ועתה הי' הוצאות רבות לחזק בדק הבית ורוצים הנבאים למכור המקומות בביהמר"ר שיהי' להם הכנסה, ורבים טוענים שכבר דחזיקו בזה ואין לקהל למכור מקומותיהם.

ג' באשה מעוברת שרקקה דם ואסרו הרופאים שצריכה לשתות מים כדי לשלש הולד ממעי' ולא להמתין עד שינדל הוולד יותר בבטנה ויצטרכו להוציאו ע"י חיתוך וניתוח ותהי' גם היא בסכנה אם יש להתיר שפיכת דמים של העיבור ולדחות נפש מפני נפש.

נ"ב בשמעון שהי' לו חדר מראובן ו' חרשים ואינו רוצה לשלם רק בעד איזה שבועות זמן שהשתמש שם בסחורה והמשכיר טוען שאם הי' החזיר לו המפתח הי' משכירו לאחר, ועתה הפסיד עי"ז, גם טוען השוכר שלא הזכיר לו סכום השכירו' ע"כ הי' בדעתו שיתן לו בזול מאוד.

ס', בראובן ששלח את חובו לשמעון עם א' מבני ביתו ואיננו יודע איזה מהן הי', אם צריך לשלם עוד הפעם. [ועיי' בפנים בירור השאלה.]

ס"ו בענין אם בת יורשת, ודינא דמלכותא דינא.

ע"ד, ברב אחד שקכ"ן נדבות עבור אשה חולנית. ועד שנתן לה הכסף שבקת לן חיים, ועתה מבקש הבעל כסף המקובץ באמר שהוא היורש אכל הניחה גם בנים ובנות הצריכים לכך. מי קודם למי, (ועיי' שו"ת מהרש"ם חלק שלישי סי' נב).

ע"ה, בדבר משפט שבין שני אנשים שאחד רוצה לפתוח חלון מביתו לתוך חצר של חבירו באופן שתהי' סגור ולא כמו סתם חלונות.

פ"ט, ע"ד שוחט ששבק לן חיים ונשאר חתנו שהוא ג"כ שוחט וראוי לו דחזקה כפי הנהוג שם, אמנם הרכה אשר לא הי' חפצים בו קבלו שו"ב אחר.

ק"ח במי שהגביל לחברו זמן לבא לר"ת ובא א' עם עוד דיין **שלקח** לעצמו לחיות נברר מצדו. והב' לא בא מחמת אונסו. וביקש הראשון שהשני ישלם לו ההוצאות שלו ועבור הריין שעשה והכ' מוען כי ל"ה צריך להביא היין לאשר יש שם ב"ר קבוע.

ענינים שונים

סימן ה' [אות ב']. מלפיל בענין אם דרבנן מועיל לדאורייתא. י"א, בהא דלא גזרו גם במקדש שמא יעבירנו לרעת האבן העוזר דבתרי שבותים יש לגזור גם במקדיש ובהא דגזרו בטמא מת על שמ"ו נימא ערלית ועשה.

י"ח, במ"ש רש"י בברכות ל"ח דרש ר"ח כך דרש ר"ג כך מה כוונתו בזה.

שם, ב] בהא דכ' תוס' בבכורות י"ב משמע שאסור לקנות בהמה טמאה בפירות שביעית הרי היא משנה מפורשות והערה על החוו"ד שכ' דבמצוה ל"א סדא"ר רק צריך להיות ודאי. [ועי' לקמן סי' ע"ו].

י"ט, בטעם דאמרי' מאכילי' לחולה הקל קל, ניחוש שיבא לידי סכנה ובענין אי זכר טריפה מוליד – ואי עשה דשבתין קאי גם על אבות מלאכות, [ועיי' מ"ש על דברי הרשב"א בזה, בשו"ת פרי השרה חלק אי סימן י"ג]

כ"ח, ע"ד מה דרצה הגמ' בשבועות לאוקמא משנה דיש אוכל כר"א דס"ל נשיא מביא שעיר, הא במזיד ליכא אשם:

ובהא דב' הירושלמי דספק גרושה לכהן הוי מה"ת.

ל' ב']. פלפול בענין לאו הניתק לעשה.

ל"א, ב']. במה דפריך הגמ' בחולין מ' אשחוטי חוץ לא לחייב מחתך בעפר היא דלמא מיירי ששחט ב' סימנים כאחד דהרי א"א לצמצם.

ל"ג. ב') בהא דבעי הש"ס זבחים צ"פ בקרבנות צבור מהי שיחלקו מי אמרינן המחטא אמי"ד, הא כאן מיירי בטהורים ואז אשור לכהן טסא להקריב.

מ', ב'] ע"ד מ"ש בב"ב י"ב דרבא רצה להיות בעל השני לבתו הגרושה של ר"ח, הא רבא כאן הי' ואסור בגרושה.

מ"ה, ב'] פלפול במ"ש המנ"א סי' תרע"ח דנר של שבת קודם לחנוכה. ואם יש נר אחר לביתו מני ויקח המותר לנ"ה.

נ"ד ב'], בהא דכ' הלח"ם בפ"ד מהל' יו"ט דהרמב"ם סבירא ליה מכשירי אוכל נפש אע"ג דא"א לעשותן מעיו"ט אסורי מדרבנן. – נ"y, פלפul בnוני' דמלוה את הכהן במכירי כהונה.

ס"ג, ב'] בגיטין י"ו בענין אם צריך זמן בגט שיחרור.

ס"ח. במ"ש דבעה"ט בפ' משפטי' דאח האסף יהי' בתקופה חדשה הלא כמה פעמים יבא התקופה אחר חג האסף.
ע"ג, ה'], ע"ר מ"ט השאנ"א דעשה דמצה לא יוכל לדחות ל"ת דמעשר שני משום דמע"ש הוי עשה ול"ת, הא אפשר בשאלה
ע"ו, במס' שבת קל"ה כל ששהה ה' ימים אינו נפל דכתיב וסיום השמיני והלאה. הא התם לאו משום ספק אתי עלה דהרי התורה אמרה לרעת ההנ"מ אפי' בידוע שכלו חדשיו.
ע"ט, פלפול בענין חיישינן שמא ימכרנו לישראל. [ועיין שו"ת פרי השדה ח"ב סימן נ"ד].
פ"ד ! ג] בהא דלא חשיב דגים בר"ה ל"א בהרי תקנו' שהתקין ריב"ז דהפסיק המים המרים–
צ"ד ! בתו"י כתיבות כ"ב דהקשו למ"ל קרא דנאמן לאסור בתו, הא בידו לקדשה כמו בעל שאמר גרשתי את אשתי.
צ"ח ע"ד קושי' דתוס' חרשים דרמ"ר למיתני במס' בכורים הקונה נ' אילנות מביא וקורא, הלא כבר נשמע זאת ממשנה ו' דתנא שם הקונה ב' דמביא ואינו קורה ז' א'] בענין דבר המפורש כתורה להתיר אין כה ביד חכמים לאסו' נ"ג ג'], העדה בענין לא אמרה תורה שלח לתקרה ואין מבטלין איסור לכתחלה.

דברי אגדה

בהקדמה ! סי' ברא דר' יוסף, הלה וישבח תלמידו ע"ד מה דאי' בברכות דאם מקבלי' היסורים באהבה תדלמודו מתקיים בידו, במס' כתובות תלוי תניא בדלא תניא במסורה כנגע נראה לי ילקוט, אמר דוהע"ה למה רצועה תלוי הכוני בה. מויר ישראל שמעו פ' נגעים ונתייראו, אמר לדם משה שמח.
סימן כ"ו, בענין אמירת פסוקי ה' מלך ושמע ישראל בשלש סעודות
מ' ב'] בדא דרבא רצה להיות בער שני לבתו של ר' חסדא
מ"א טעם ליישב חמנהג שבכמה קהלות אין אומרים עלינו אחר מנחה.
נ"ו, ג]. בהא דטלמת של נחת דחו מזה שהולכין זרעו או משפחתו על קברו.
שם אות ד']. בטעם דתיקנו בפורי' משתה ושמחה.
ע"ב, בהא דביום שמח משה רע"ה כתב י"ג ספרי תורה, ופי' מאמחז"ל לא אוכל עור לצאת ולבא כדברי תורה שנסתמו ממנו שערי חכמה.
פ"ד ! רמז מה שתקנו בחנוכה להיות מהדרין מן המהדרין.

צ"ב בענין דאין מקפידין שיאמר קדיש אף מי שיש לו אב ואם כי לא נחש ביעקב.
צ"י, פי' עמחבז"ל אין מוסרין דית לעכו"ם.
צ"ז, בדבר הרמז שאוכלי' בליל ר"ה ראש כבש לסימן טוב
קי"א, פי' עדים כי חנה אוביך וגי' יתפרדו כר פועלי און **המפתחות** לקונטרס נחלי מים נעשה בפני עצמו' והוא נדפס לקמן דף ס"ח עיש"ה.
בעזה"י.
יא

הקדמה

יודע התעלומות וצופה הנסתרות

חיים וחסד עשית עמדי אלי עור מפלטי ומניני, במה אקדמת פניך על כל הטובות אשר גמלתני, הנה זה שנתים אשר איננו במזג השוה בבריאת גופי ובתוך אלו הימים הייתי כמה חדשים בסכנה גדולה ר"ל אשר הרופאים אמרו כמעט נואש, ואודה ה' מאוד בפי וברבים אהללנו כי זכות שבכמה וכמה קהלות ישראל במדינתינו חוצה לה ובתיכם גדולים וצדיקים הי"ו אשר התפללו עבורי ומסתמא בזכותם נושעתי קצת אשר שבת מענו לאיתני ברוב חסדיו, וד' יודע צערי חליי אשר נצטערתי על ביטול תורה ותפלה ומצינו בגמ' ר' יוסף חלה ושכח תלמידו. ולכאורא קשה הלא מבואר במס' ברכות ה' כי אם מקבל היסורים באהבה תלמידו מתקיים בידו, ומסתמא ר' יוסף שהי' צדיק גדול בוודאי הי' קבל היסורים באהבה, והאיך שכח תלמודו ? ונ"ל דבאמת יש להבין וכי ס"ד שר' יוסף שכח תלמודו ונעשה אחר כל היגיעה בתורת כאדם פשוט ח"ו, זה לא ניתן להאמר כלל וכלל, דק כוונת הגמ' היא כך דהנה נודע דעיקר תכלית הלימוד היא לשמה אולם בענין לשמה יש ג"כ כמה וכמה מדריגות, והנה מי שזוכה ללמוד לשמה שאין כוונתו בעבור עצמו כלל, רק לש"ש, שיהי' נחת רוח לפני כסא כבודו יתברך שמו, ובשעת למודו אינו עולה כלל על לבו שהוא הוא הלימד תורה, כי כל כך דבק בה' שאינו עולה כלל על לבי שהוא לומד ואין לו שום התפארות בזה התורה, רק דומה לו כאלו אחר הי' לומד, זה ודאי מדריגה גדולה (ועיין תבואות השדה מ"ג בהקדמה מה שפירשתי על זה הדרך כוונת המד"ר שמרע"ה זכה לקירון אור פנים מדיו שנשתייר בקולמס וקנח בשערו, ודו"ק,) והנה ע"י שהי' ר' יוסף חולה ונזדכך ח חמרו וגופו כאחד המלאכים הי' בכלל התורה אשר למד נחשב אצלו כאלו הוא לא הי' כלל הלמוד התורה כי לא הי' לו שום התפארות וז"ש ר' יוסף חלה והגיע למדריגה גבוה כל כך עד ששכח

תלמודו כלומר שהוא הלומד שכוונתו הי' כל כך לש"ש כאלו לא הי' לומד כלל כי לא הי' מתפעל כלל באיזה התפארות ע"י למודו כי הי' לש"ש במדריגה גדולה בלי שום פנוי' ודו"ק – [והנה במס' כתובות ב' איתא דאמר ר' יוסף מאריה דאברהם תלוי תניא בדלא תניא, וא"כ משמע לכאורה משם שבאמת שכת תלמודו ועיי"ש ברש"י, ואולם לדרכינו יתבאר גם זה על נכון בס"ד, דהנה לפימ"ש יש מדריגה בלימוד התורה שיהי' בלי שום התפארות ואולי יאמר האדם מה בצע לי בעסק התורה כיון שלעולם לא אוכל לבא למדריגה הזאת שלא אהי' נחשב כלל בעיני עצמו וכאלו לא למדתי מעולם, אמנם זהו אינו דאע"ג שהעסק בתורה בתחלה למודו אינו עדיין על זאת המדריגה הנפלאה קודם שהתחיל ללמודו אפילו שלא לשמה כמ"ש בגמרא לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אפי' שלא לשמה וא"כ זה העסק שלא לשמה הא גרם לו שיעסיק לשמה, וז"ש תלוי תניא כלומר כי הלימוד האמיתי מה שנוכל לומר עליו באמת תניא בא לו ע"י מה שכבר התחיל ללמוד אע"ג שלא הי' לש"ש כ"כ מה שזכה אח"כ ללמוד במדריגה יותר גבוה ונפלאה, ומ"ש מאריה דאברהם דוקא י"ל עפ"י המד"ר בס' שמ"ח (ועיי' בזוה"ק פ' וירא דף ק"כ ע"א) אברהם אורהם נאמר בו פסיק, כלומר בין השני תיבות אברהם, משום שמעיקרא לא הוי במדריגה גדולה כמי אח"כ, משה משה לא נאמר פסיק משום שהי' תיכף במדריגה גדולה, עכ"פ כיון שמצינו שאברהם לא הי' מעיקרא במדריגה כל כך ורק שהלך ממדריגה למדריגה וממדריגה, הקטנה בא למדריגה גדולה, וז"ש מאריה דאברהם כי כמו שהיא בא אח"כ למדריגה גדולה כן כל אדם אל ימנע לעצמו אלעסיק בתורה אפילו שלא לשמה שמא יזכה למדריגת לשמה באמת, ודוק היטב.

עוד נ"ל בס"ד, עפימ"ש במקו"א דהביטול תורה שיש לצדיק ע"י יסודי' ר"ל משלים לו הקב"ה וא"כ אפי' בעת אשר לא הי' יכול ללמוד מחמת יסורין ח"ו משלים לו הקב"ה ומוסיף לו שכל וחכמה להשלים מה שלא הי' יכול ללמוד אמנם כן זהו דוקא אם בשעה שהי' יכול ללמוד הי' לומד לש"ש אז הקב"ה משלים לו גם הזמן שלא הי' יכול ללמוד. משא"כ אם תורתו הוא שלא לש"ש הגם שגם ע"ז מקבל שכר כמ"ש חכז"ל לעולם ילמוד אדם תורה אפי' שלא לשמה מ"מ העת אשר לא הי' יכול ללמוד נאבד ממנו והפסיד לגמרי, ודוק בהך חילוקא, וא"כ לפי"ז מי שאנו דוחין שגם הזמן אשר לא הי' יכול ללמוד השלים לו הקב"ה נתברר שתורתו מה שלמד הי' לש"ש, וז"ש ר' יוסף חלה כלומר כי בעת חליו אשר הי' לו ביטול תורה חלה, ר"ל התפלל לה' שישלים לו הזמן מה שלא יכול ללמוד, וז"ש ושכח תלמודו ויהי' שכח אשכח כלומר שמצא אח"כ כמה דאמר במס' ברכות פ"ח רבב"ח אשכח יונה דדהבא, וה"נ הפירוש ששכח תלמודו כלומר

שמצא כל מה שלא הי' יכול ללמוד מחמת חליו השלים לו הקב"ה כי בתורה שייך לשון מציאה כמ"ש דוהע"ה שש אנכי על אמרתיך כמיצא שלל רב [והתורה שהקב"ה משלים לו אפילו מה שלא הי' יכול ללמוד זאת התורה וודאי נחשב כמציאה], ובזה מובן שפיר שאמר תלוי תניא בדלא תניא, כלומר שהעת אשר הי' יכול ללמוד תלוי לדעת אם למודו הי' לש"ש בדלא תניא דהיינו אם רואין שהקב"ה השלים לו העת אשר לא הי' יכול ללמוד. ממילא נוכל לדעת שתורתי הי' לש"ש. ודו"ק היטב, הקב"ה יחזקנו ויאמצנו לעבודתו וישלים לנו העת אשר הי' לנו ביטול תורה ר"ל ויקרבנו לעבודתו לתורה ולתפלה ברוב נחת וחדות ה' אמן.

והנה יודע אני בעצמי שמסתמא עוונותי גרמו לי מה שאני מוכה ביסורים מ"מ אני מקבל אותם באהבה ובוודאי יהי' נחשב אצל הקב"ה כקרבן עולה, ואני נותן הודאה ושבח לשמו הגדול ית"ש כי עזרני עד כה שאוכל ללמוד עכ"פ איזה שעות בכל יום ולילה, (ועיי' מה שנדפס ממני בסוף ספר שיח השדה עה"ת מה שאמרתי לפרש רש"י ברכות ה' ד"ה יסורים של אהבה, ולמותר יחשב להכפיל הדברים), ואין רצוני להאריך בהתנצלות כי הקב"ה יודע הכל, רק באתי להזכיר וליתן תודה כפולה ומכופלת לכל אלה שגמלו חסד עמדי הן בממונם הן בגופם, והן בתפלתם עבורי ומקום אתי לעשות חשד גם עם המתים אשר היקר החשוב כה' יצחק קאהן נ"י [כעת דירתו בקה"י בעיר בודאפעסט] שהי' לי מסייע להדפסת זה הספ' לתועלת נשמת אתיו הנכבד הנעלה כח' מרדכי קאהן ז"ל (בן קילא), בן היקר ש"ע ונדיב מ' שמעון קאהן נ"י מק"ק אדא יצ"ו. ותהי זאת נחמתם על אשר נקטף מהם עודו באבי איש צעיר לימים כי זכרינו בא על הספר זה ספר תולדות אדם ויהי' נשאר ממני מצוה קבועה לדורות, וכבר כתבתי בהקדמה לס' תבואות השדה חלק ראשון כי אלו המסייעים להדפסת ספר יש להם במצוה גדולה ורמזה משה רבינו בתוה"ק באר חפרוה שרים היינו שהתירה אשר חופרים הבאר מעיינה של תורה, וכדי שישאר הדבר קיים לעד מביאים דבריהם בספר חקה, וז"ש במחוקק במשענותם ידם פרושה לעזר ולהועיל שיבאו הדברים בדפוס והנה מי שבחו עניו יסורים ומקבל חותם באהבה שמאמין שהיא השגחה פרטית ומפי עליון וודאי לא תצא הרעית כי הוא רק לעורר אותו משינת איוולתו אז לא הוי יסורים אלו לרעה והיא לטובתו רק אם תולה במקרה אז ה' וודאי יסורים ממש, וז"ש המסורה כנגע נראה לי, מרחוק ה' נראה לי, כלומר אם סובר שנא מדי היתה זאת לו וה' עומד מרחוק אז הוא נגע ממש, אמנם מי שמאמין בהשגחת הקב"ה אזי לא הוי נגע בכל והנגע יתהפך לענג וראיתי בילקוט אליעזר ערך יסורין או כ"ג כי דהע"ה אמר למה רצועה תלייה הכוני בה זהו דוד שנאמר

לדוד שפטנו הי, הכוונה כי מי שאינו מתעורר לעשות תשובה רק לאחר שכבר באו עליו יסורים ממש, אמנם יש מי שיודע לאשר ביד הקב"ה להעניש אותו מתקן דרכיו כדי שהקב"ה לא יצטרך להעניש אותו כמ"ש במ"ר פ' שופטים במ"פ שלא יהא המכה צריך ללקות כלומר ראה לתקן דרכך קודם שיבאו היסורין כי הקב"ה בעצמו כביכול יש לו מזה צער אם צריך להעניש האדם ובהך שופטים ושוטרים תתן לך דהיינו שתחשוב שאתה תמיד במשפט ואתה נדון בכל יום ע"כ טרם יצא דבר המשפט יהיו דרכיך מה"ק ים שלא יצטרך המכה לנקות וזה שאמר דוד המלך ע"ה שהיה נדמה נו כאילו תמיד הרצועה תלויה ועשה תשובה קידם שבא עליו העונש ממש והגם שדהע"ה וודאי הי' במדריגה יותר גדולה ונא מחמת יראת העונש עבד הקב"ה מ"מ אמר כן להורות לאנשים שידעו שהרצועה תלויה ונח ימתינו עד ביאת העונש ממש, ועכ"פ אם האדם ישים נגד עניו תמיד כי יש אלקים שופטים בארץ נא בתו עליו יסורין בפועל ממש, ויש לפרש בזה כוונת המ"ר פ' תזריע כיון ששמעו ישראל פרשת נגעים נתייראו אמר להם משה אל תתייראי אלו לאומות העולם אבל אתם לאכול ולשתות ולשטת, כלומר כי האומות אינם מתחרטים על מעשיהם הרעים רק חם כבר בא עליהם העונש אבל ישראל מאתר שיודעים כי יש ביד ה' להעניש חותם אינם חוטאים שפיר יכולים לשמח כי די להם במה שיודעים כי לאלקים המשפט (ומה שמצינו בש"ס צדיקים גדולים שהיה להם יסורים כבר מבואר בזוה"ק ובספרים הקדושים כי הוא לטובת הדור כמו שאם אדם חולה ר"ל מקיזים לו בזרוע ימין כמו כן היסורים של הצדיקים הגדולים הי' רק לכפר על הדור כמשה"כ רות חפצו משיח די נלכד בשחיתותם הגם שרבינו הקדוש מחמת גודל ענותנותו קרא על עצמו רבים מכאובים נרשע מ"מ החמת שיסורין שלו היו רק בטובת הדור, וכבר האריכו בזה בספרים הקדושים וא"ל להארוך במה שכבר נודע לכל באי שער ספרים הקדושים):

והנה לאשר בעוה"ר העולם שרוי בצער פחד ומגור ובהלות מכל צדדים וכבר התענו והתפללו בכל מקומות מושבות ישראל ועלינו רק להאמין כי מפי עליון לא תצא הרעות ובוודאי יהפך הכל לטובה על כן אין העת להאריך במליצות ואודות ובאתי רק להזכיר גט בה אבותיו אשר נשמתם בגנזי מרומים אבי הצדיק מו"ה אברהם ז"ל ואמי הצדיקת אשה כשרה במעשים מ' גנענדל ע"ה אשר גדלו איתי על דרכי התורה, ואלה אזכרה גם אנשי עדתי שי' עמ"ש אשר מחזקים איתי כפי יכולתם, ואלה אזכרה גם אנשי קהל האנפוויין אשר הייתי אצלם עשרים שנים והחזיקו ביד' ישנם ה' פעלם, וכל זה אחתום בתפלה שהקב"ה יחזקנו עוד לתורתו ועבודתו ולהוציא עוד לאור מאשר הקב"ה הן

מה שיש לי עוד הרבה תשובות למאות אשר חנני ה' להשיב נשואבים בדבר הלכה הן החידושים עוד על הרבה סוגיות אשר נמצאו את, תצא הי זכנו להיות ממזרי הרבים, ולמען לא להיות כפוי טובה ח"ו אביע תודה ותהלה נתתני כבני הרב הגדול המפורסם חו"ב נפלא מו"ה יוסף הכהן נ"י אשר נטה שכמו לסבוב עוד הדפיס לס"ר הדברים בסדר הראי' ונכון כאשר ירוע כי רק הוא עוסק במנוחת ש מים לעשות סדר נכון לחיבורי אשר הוצאתי לאמר עד עתה הכל יצא על פיו והוא הש"ט והמשביר מתבואותי מפריי אשר חנני הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו ישלם ה' פעלו ומשכורתו שיזכה לאורך ימים ושנים לראות כל טוב עם ביתו זו אשתו היא בתי היחידה שתחי' עמ"ש עם כל יוצאי חלציהם, והנה כבר גלית דעתי כי מחמת צ"ק העתים והעינם שרוי בצער ר"ב אין עת האסף פה להאריך בחידות ומשלים ובאתי רק לחתום בתפלה קצרה שהקב"ה ירחם עלי ועל כב"ב שי' עמ"ש ועל כל ישראל שיופיעו ענינו רחמיו וחסדיו במדה טובה מרובה ממדת פרעניות ומי שאמר לעולמו די יאמר לצרותינו די ויקבץ במהרה נדחי ישראל הטרודים בגולה ונזכה לבנין אריאל לראות בביאת הגואל:

א"ד הכותב בלב נשבר פק"ק באניהר עש"ק לסדר והוא יתן מעדני מלך ארבעה עשו ימים בחדש טבת העת"ר לנו לפ"ק.

המחבר.

$$ציור בספר$$

ועל הטוב יזכה כבוד אהו' מחו' הרבני היקר עושה צדקה וחסד וכו' מו"ה משה קלאפטער נ"י שלקח על שכמו להפיץ ספרי' בין אנשי שלומינו הדרים בעיר נעוויארק אמעריקא וכן יבורך גבר כבוד אהו' הרבני המופלג בתו"י וכו' מו"ה אלי' דור העלר נ"י, ישלם ה' שכרם אמן.

שאלות ותשובות פרי השדה חלק רביעי

סימן א

בחדש אדר, שלמא אשדר, לבקודש נאדר, פרי עץ הדר, כבוד אהו' ידינ"פ הרב הגאון הצדיק המפורסם וכו' מו"ה מנחם הכהן שטיינער נ"י אבדק"ק איללאק יע"א.

ענות צדקו תרבני להתיעץ עמי ע"ד המכונה (מאשין) של מצה שלפעמים בתחממים הוואלצי"ן ועי"ז גם העיסה נתחממת קצת רק לא ניכר בעיסה שום שנוי מראה איזה הכספת פנים, מהו דינים של מצות אלו ? ועיניו שפיר חזו בדברי השו"ע או"ח סימן תנ"ט ובמג"א שם ס"ק ט"ו בדעת הב"ח דאם עבר ולח תחת השמש או סמוך לפי התנור

דאסור, אמנם המג"א שם כתב דדוקא כשהוחמה העיסה וכן בש"ע להגאון התניא סעיף ח' דדוקא כשהוחמה אסורה אפילו לדעת הב"ח ומציין בסימן תנ"ה בהג"ה סעיף א' וכוונתו דכמו שפסק הרמ"א שם גב' מים שלנו דאם לא הכניסה בהשכמה דאינו אסור רק אם הוחמו המים ה"נ אפי' לש סמוך לפי התנור אין לאסור רק אם החמו העיסה, והנה לכאור' יש לעיין כיון דהכל תלוי בהחמו העיסה לאיזה צורך הביא כלל הש"ע והרמ"א באיזה מקום מותר ללוש ומה נ"מ באיזה מקום לש כיון שהכל תלוי בהחמו העיסה דבלא הוחמה אפילו סמוך לפי התנור מותר וע"כ צ"ל דמדינא אינו אסור רק כשהכסיפו פנים עכ"פ רק אם החמו חיישינן שמא ברגע אחת יכסיפו פנים ולאו אדעתיה בזה אמרינן דאם לש סמוך לתנור או נגד השמש כיון שהחמו חיישינן דבמעט רגע יבא לידי הכספת פנים. ולא כל המקומות שוין לאסור בהחמו, וכה"ג כתב הפרמ"ג סימן תנ"ט באשל אברהם ס"ק ט"ז לענין שלא ללוש בפושרין דדווקא פושרין שהוחמו בחמה או מחמת האור הא עמדו בבית לא הוי חמץ.

ומעתה נחזי אנן באלו הוואלצין אם נוכל לדמות לחום תנור וודאי אסור כל שהוחמה העיסה אבל באמת נראה דחום הוואלצין אם אינם רותחין ממש אינו דומה לתולדות האור כלל והרי רואין שאין בו כח לחמם העיסה רק בחימום קצת וא"כ חימום כה"ג כל שלא נוכל לדמות לחימום האור לא יוכל להחמיץ העיסה אפילו אם נתחמם קצת דחימום בעיסה מזיק רק אם הוא חימום גדול כמו פי תנור או תחת השמש, וזהו מוכח מדהביאו המחבר והרמ"א חילוקי דינים באיזה מקום מותר ללוש ובאיזה מקום אסור ואי הוי ס"ל דכל חימום העיסה אסור היה לו לומר רק דאם הוחמה העיסה אסורה אלא וודאי דבאמת אין לאסור העיסה רק בהכספת פנים ובהוחמה גרידא בלי שום שנוי אין לאסור רק כשחימום העיסה ע"י דברים אלו שהם כמו חום האור כגון נגד השמש חיישינן כיון שהוחמה העיסה שבמעט רגע יבא לידו הכספת פנים ג"כ ולא יהיה ניכר היטב משו"ה אוסר המג"א בשם הב"ח בלש סמוך לפי התנור והותם ג"כ ולדעת המחבר מותר אפילו סמוך לתנור ומשמע אפילו בהוחמה העיסה ג"כ מותר לדעת המחבר שם סעיף ה' דאם המחבר מתיר רק בלא הוחמה א"כ ליכא פלוגתא בין המחבר והב"ח ומדברי המג"א נראה בפירוש דפליגי וא"כ אע"ג שאנו מתירין כדעת המג"א בשם הב"ח לאסור בסמוך לפי התנור והוחמה העיסה די לאסור דווקא בחום ממש אבל כמו בנ"ד שהעיסה רק הוחמה קצת והוואלצען ג"כ אינם רותחין אין לאסור והרי אפילו כשמעריכין המצות שלא ע"י מאשין רק בכלי עריכה שקורין וואלגר האלץ ג"כ לפעמים נתחמם העיסה קצת ואם נאסור כה"ג כמעט לא יהיה שכיח מצה כשרה ח"ו ולא נתנה תורה למלאכי השרת

אלא וודאי כיון שאין רואין בעיסה שום שנוי ושום הכספת פנים אין לאסור בחימום קצת רק בחימום ע"י שמש או פי תנור אסור לדעת הב"ח ולדעת המחבר כה"ג ג"כ מותר אפילו בחימום. ועכ"פ לדידן ג"כ אין לאסור בחימום קצת שלא נגד השמש ושלא מחמת האור כחימום סמוך לפי תנור מ"מ אם הוואלצען הם רותחים ממש והעיסה נתחמם חימום גמור וודאי אין להתיר, והנה בספר שדי חמד מערכת חמץ סימן י"ג סעיף י"ב הביא דעת הרבה פוסקים אחרונים לאסור לגמרי לעשות מצות ע"י מאשין ודעת הרבה פוסקים להתיר אבל בסוף הביא בשם הגאון ר' צבי ארנשטיין ז"ל אב"ד דק"ק לעמבערג ששם היו ג"כ אופין ע"י מאשין רק שכתב שהכל לפי ראוה עיני הדיין, וגם פה בקהלתי עיני ראו כי אין חשש לאפות על המאשין מאחר שא"צ לשהות כלל משעת לישה עד גמר אפייה ולא מזדמן כלל שהבצק ישהה שיעור חימוץ הגם שבמקום חם ממהר להחמיץ, אמנם בעירינו עומדת המאשין במקום קר ממש, מ"מ המצות שאני אוכל אינם נאפים ע"י מאשין משום שאני חש לדברי מו"ר הגאון ר' יודא אסאד ז"ל ארח סימן קנ"ז שהמצות צריכים להיות עגולות דווקא וזה אי אפשר ע"י מאשין, אבל מה שצריך לאפות לכל העולם יצטרכו לשהות הרבה אם לא יאפו ע"י מאשין ובקל יותר לבא לידי חימוץ ודאי טיב יותר לאפות ע"י מאשין רק שיראו שהיואלצען והעיסה לא יהיו חמים מאוד, וכבר הוכחנו בס"ד דבחימום קצת אין לאסור אם אין ניכר בעיסה שום שנוי מראה, כנ"ל ברור להלכה בס"ד אם כה"ג נ' ג"כ יסכים עמדי. והנני דו"ש באהבה רבה פק"ק באניהאד אור ליום ו' עש"ק לסדר ככל אשר אני מראה אותך חמשה ימים בחודש אדר שנת תער"ב לפ"ק אליעזר דייטש.

סימן ב

שלומים מרובים, כטל וכרביבים, לכבוד הרבני המופלג בתוי"ש עמק החרוץ כהן שדעתו יפה וכו' מו"ה עוזר פריעד נ"י (בן יקיר לידינ"פ הגאון אבדק"ק אויוואראש יע"א) בעיר מונקאטש יצ"ו.

עתה באתי ע"ד השאלה מי שנזהר בטבילת עזרא (דאע"ג דבטלו לטבילה זו מ"מ לא ע"י ב"ד נתבטל דהא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו, רק מאליו נתבטל כמ"ש הכ"מ סוף פ"ד מהלכות ק"ש, ועיין פרמ"ג או"ח ריש סימן פ"ח באשל אברהם שם דהמחמיר תע"ב,) וצריך לצאת לדרך דמצוה לפקוד אשתו [כמ"ש באו"ח ריש סימן ר"מ, וביו"ד סימן קפ"ד סעיף י"ד, ועי"ש בפתחי תשובה] ולאשר צריך לשום לדרך פעמיו בעוד לילה ולא יוכל לילך לטבול, אם ידחה מצוות טבילה נגד מצוות עונה, או דמצוות עונה

נדחה נגד מצוות טבילה היינו מה דשויה עליו כמצוה לקיים תקנת עזרא ? כך היא תוכן שאלתו:

והנה לכאורה היה מקום לומר דהא פשיטא דאפילו אלו שקבלו עליהם תקנת עזרא מ"מ במקום אונס לא קבלו עליהם וא"כ כיון שמצוות פקידת אשתו סמוך לדרך היה חל עליו קודם חיוב טבילה א"כ יקיים קודם מצוות עונה שבאה לידו ואח"כ אם יהיה אנוס ולא יוכל לטבול הרי הוא אנוס בדבר וליכא חיוב עליו ויהיה דומה זה הדבר למ"ש הר"ן במס' שבת קל"ד בסם הרמב"ן היכא דנשפכו החמין דמותר למולו בשבת אע"ג שיצטרך אח"כ לחלל שבת משום סכנה מ"מ אין למצוה אלא מקומה ושעתה ויעשה המצוה קודם ואע"ג שיצטרך אח"כ לחלל שבת מ"מ פקוח נפש היא דדחי ליה ולא מכשירי מילה והבאתי דבריו בכמה מקומות בספרי, (ועיין תבואות השדה ח"ג בסוגיא דארבעה עשר שחל בשבת אות ב' ואות ג') והנה דכוותיה שצריך לקיים מצוות עונה המוטלת עליו קודם חיוב טבילה ואח"כ כשיהיה אנוס מלטבול כה"ג וודאי לא קבלו עליהו [יעיין שו"ת שואל ומשיב מהדורא ג' ח"א סימן קכ"ג שכתב דטבילת עזרא למי שמקבל עליו ה' כתובה כמו תפלת ערבית רשות ומ"מ שויה רבנן חובה עי"ש] כן היה נראה לכאורה, אמנם אחר העיון קצת יש לחלק דלא דמי להא דהר"נ דהתם כיון דמצוות מילה רמיא עליו בע"כ אין לדחותה משום שלא יצטרך אח"כ להחם חמין משא"כ הכא במצוות עונה אם היא מוחלת לו ליכא עליו מצוה כדאיתא במג"א סימן ר"מ ס"ק כ"ט ודמיא להא דאמרינן מס' כתובות ל"ט ע"א הכא אי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כללא וכיון דאפשר לבטל כל המצוה ע"י שתמחול לו שפיר יל' כה"ג שלא יצטרך לבטל תקנת עזרא דהוא ראוי ונכון למי שנוהג כן מוטב שישתדל שתמחול לו שלא לבטל תקנת עזרא, ובאמת נראה דפקידה סמוך ליציאת הדרך אין חיוב כל כך הגם דבמס' יבמות ס"ב ע"א נקט הגמרא "חייב" אדם לפקוד אשתו וכו' מ"מ בש"ע או"ח סימן ר"מ לא נקט לשון "חייב" רק שצריך עי"ש, וע"כ דס"ל אע"ג דקתני חייב מ"מ אינו חיוב גמור וכה"ג מצינו במ"ש חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום עיין שדי חמד בכללים מערכת ח' כלל ל"ד, ודוק, כן י"ל ע"ד הפלפול קצת, אמנם להלכה ולמעשה נ"ל עפ"י מ"ש המג"א ריש סימן ר"מ דשאלו לר"י אם יפטור מן העונה משום שהוא זמן קור (כלומר ולא יכול לטבול) וכתב שם מ"מ טוב לקיימה והעידו עליו שהוא לא היה מקיים מצוות עונה בימים הנ"ל ומשמע בין בימי עיבור ויניקה בין בימי הקור (אמנם כפי הנראה מספר הכוונות שגם בימי עיבור וינוקה יש מצוות זיוג משום זיוג העליון לצורך קיום העולם ע"כ מ"ש במג"א דהאר"י לא היה מקיים מצוות עונה בימים הנ"ל היינו בימי הקור) והנה לכאורה יש

לדקדק בדברי המג"א אלו דהוי כמו מעשה לסתור דמעיקרא הביא מ"מ טוב לקיימה והיינו ע"כ אפילו אם לא יוכל לטבול וצ"ל משום דהוי כמו אנוס בדבר ופטור ואח"כ הביא שהאר"י לא היה מקיים מצוות עונה בימים האלו, וע"כ צ"ל דענין זה תלוי בכל אדם לפי מה שהוא דוודאי יש אנשים שאם ימנעו מלקיים מצוות עונה יתגבר עליהם היצה"ר ויבאו לידי הרהורים ר"ל ונמצא יצא שכרו בהפסדו וודאי טוב יותר לקיים עונה אע"ג שלא יוכל לטבול אח"כ מפני הקור או שאר אונס משא"כ האר"י לגודל קדושתו שהיה מופשט מכל ענייני גשמיות ועיר וקדיש נחית מן שמיא הי' יכול לבטל מצות עונה כשהיה קשה לו לטבול מחמת הקור, וכה"ג ראיתי בספר חי' אדם כלל ק"ל סעיף כ"ב לענין מה שנוהגים פרישות בליל פסח שמי שירא שיצרו יתגבר עליו אין לו למנוע עונה רק בימים האסורים מדינא וא"כ הה"ד למנוע עונה מחמת שלא יוכל לטבול ג"כ תלוי בזה אם יודע שלא יבא עי"ז לידי הרהורים דאל"כ יצא שכרו בהפסדו ח"ו ועיין ברמ"א יו"ד סימן קפ"ד סעיף יו"ד שכתב גבי סמוך לווסתה המחמיר שלא לפקדה רק בדברי רצוי תע"ב עי"ש נ"ל ג"כ בדברי רצוי בעלמא שרי משא"כ בחיבוק ונישוק כיון שיש אנשים שעי"ז מתגרי בנפשיהו היצה"ר וודאי אסיר, ע"כ סיומא דמילתא בנ"ד נ"ל דאע"ג דענין טבילה הוא דבר גדול והוא יסוד הקדושה והטהרה וישראל קדושים הם והרבה נוהגים בטבילה זו [ואפשר שבזמה"ז דשכיחי מקואות יותר ממה שהיה בימים הקודמים הוא יותר חובה דלא שייך כ"כ לומר מ"ש הכ"מ סוף פ"ד הלכות ק"ש שאי אפשר לעמוד בתקנה זו שהרי אפשר ואפשר, ואשרי מי שנזהר בזה] וא"כ אם יודע באמת שאשתו תתרצה ותתפייס לזה שלא רק מחמת בושה תאמר לו שהיא מוחלת לו וגם כבר קיים מצות פ"ו (דאם לא קיים עדיין מצות פ"ו לא מהני מחילה ועיין פרמ"ג או"ח ריש סימן ר"ם ובפרט אם היא בלילה שדרך האשה להתעבר) אם ליכא כל הני כה"ג וודאי יותר טוב לפייס אשתו שתמחול לו שלא יצטרך להיות בלא טבילה, אבל מי שאינו בטוח בנפשו שלא יבא עי"ז לידי הרהורים טוב יותר לקיים מצוות עונה כיון שיש לנו ג"כ סברא דאין למצוה אלא מקומה ושעתה אע"ג שיהיה אנוס מלטבול אח"כ והכל לפי מה שהוא אדם כנ"ל בס"ד. והנני דו"ש פק"ק **באניהאד** אור ליום ה' **י"ב** כסליו עת"ר לפ"ק.

אליעזר דייטש

סימן ג

שוכ"ט לכבוד אהובי הרב המאוה"ג חריף ובקי חיציו שנונים וכו' כש"ת מו"ה אברהם **אלעזר ווייס** נ"י האב"ד בק"ק יאנאשהאו יע"א.

מכתבו הגיעני וע"ד ישראל אשר מכר פרה מעוברת שלו לגוי להפקיעה מקדושת בכורה אמנם לא מכר רק בקנין כסף ולא היה קנין משיכה כי ישראל המוכר לא ידע שצריך גם משיכה והנה עיניו שפיר חזו בש"ע יו"ד סימן ש"כ סעיף ו' דבעינן כסף ומשיכה ובש"ך ובט"ז שם ובפרט כפי הנראה מדברי הט"ז שם דהעיקר כר"ת דישראל בכסף ונכרי במשיכה וא"כ הו"ל ספק בכור עכ"פ, רק מקום ספיקו בנ"ד היא לפי שהגוי שלקח את הפרה הוא הרועה והיה מוציא הפרה בכל יום לרעות בשדה א"כ עשה משיכה ג"כ ואע"ג שלא היה דעתו לקנות במשיכה זו וגם הישראל לא היה בדעתו להקנות לו בהך משיכה שהרי היה סבור שכבר קנה ע"י כסף לחודא ג"כ מ"מ אם לא יהיה איזה סניף מה שעשה משיכה אפי' בלא כוונת קניין מצד הקונה והמקנה להתיר עכ"פ להטיל מום בבכור הזה ע"י גוי קטן, כך הוא תוכן שאלתו. ונחזי מה דקמן בס"ד, הנה זהו וודאי הלכה פסיקה דכל שלא מכר רק בקניין אחד מאלו השני קניינים דהיינו כסף או משיכה הוי ספק בכור עכ"פ ולא מצרפינן לס"ס שיטת הרמב"ם דס"ל דגוי קונה בין בכסף בין במשיכה וכבר עמד בזה בספר שדי חמד מערכ' בכור סימן ג' סק"ח בשם הרי"ט אלגאזי, ובמקו"א כתבתי בזה הטעם דלא מהני ס"ס משים דמוקמי' הפרה בחזקת בעלים הראשונים והו"ל ס"ס במקום חזקה, ואע"ג דלכאו' י"ל ג"כ דאיכא להבכור חזקת חולין כשהי' במע' אמו, ועי' תוספות בכורות כ' ע"ב ד"ה חלב פוטר שנראה מדבריהם הקדוש' שמסופקי' בזה אי חשבי' לחזקה חזקת חולין שהי' במעי אמו, ובספרי תבואות השדה חלק א' שער החזקות שער ה' אות ו' הארכתי בכוונת התוספ' בס"ד במה נסתפק אם חזקת חולין ממעי אמו הוה חזקה או לא עי"ש באריכות, עכ"פ הא וודאי דחזקת מרא קמא של הבעלים הראשונים עדיפא מחזקת חולין במעי אמו וא"כ כל שיש ספק בקניין שפיר מוקמי' להפרה בחזקת בעלים הראשונים מה"ט ס"ל לכל הפוסקים דכל שלא הי' רק קניין אחד או כסף או משיכה הו"ל ספק בכור עכ"פ וד"ק היטב.

ב) **ומעתה** לבא לנ"ד שלאחר קניין כסף היה משיכה ג"כ דהיינו מה שמשכה הרועה בכל יום לרעות בשדה רק שלא היה כוונת קניין לזה לא מצד הגוי הקונה ולא מצד ישראל המקנה הנה כעין שאלה זו ממש איתא ג"כ בחתס"ו יו"ד סימן שי"ח שמכרה לעכו"ם משרת שלי, שהיה מאכילה ומשקה והוי קניין מסירה וג"כ בלא כוונת קניין ומסקנת החתס"ו שם להתיר עכ"פ ע"י הטלת מום ע"י עכו"ם קטן. אמנם שאלה זו היא ג"כ שאלת רבנן קדמאי בשו"ת עבודת הגרשוני סימן ק"ב באלמנה אחת שמכרה להמשרתת שלה בכסף לחודא ואח"כ הכתה המשרתת הבהמה במקל ורצתה לפניה דהוי משיכה מעלייתא רק ג"כ בלא כוונת קניין לא מצד הקונה ולא מצד המקנה, וכתב שם דלכאורה

יש לעיין מה מהני אפילו משיכה הא אין כוונת הגוי לקנות במשיכה כי דבר קשה היא לסמוך על מחשבתו של נכרי, עי"ש שהאריך קצת בזה והניח בצ"ע, והנה מה שהקשה על כל מכירת בכור הא אין דעתו לקנות י"ל דכיון דהישראל עכ"פ מסלק עצמו שהוא בוודאי רוצה למכור כיון שמצוה בזמן הזה להפקיע קדושת בכורה שפיר קנה הגוי ע"י דעת אחרת מקנה אותו, ובשו"ת פרי השדה ח"א בסוף הספר בסוגיא דאגב אות כ"ג הבאתי דברי התוספ' מס' בכורות (דף ח"י ע"ב) דהיכא דגמר ומקנה לא בעינן שיכוין לקנות עי"ש בתוספ' ד"ה אקנויי וא"כ נסתלקה תמיהת הגאון עבודת תגרשיני דאפילו במשיכה ממש אין הגוי מכוון לקנות דזהו אינו דהישראל עכ"פ גמר ומקנה, ויש לעיין בזה בחתס"ו יו"ד סימן ש"י, [ועיין מ"ש בזה לעניין חמץ בסוף ספרי שו"ת פרי השדה בסוגיא דאגב אות כ"ט], עכ"פ לפי דברי התוספ' בבכורות הנ"ל ליכא כאן ריעותא מה שהגוי לא מכוון לקנות רק מה שהישראל ג"כ לא נתכוין להקנות במשיכה כיון שהיה סבור שכבר נגמר קניינו בכסף ודוק היטב, והנה לכאורה היה מקום לצדד להתיר ולומר דהא פשיטא שאם היה הישראל יודע שלא נגמר קניינו בכסף לחידא היה גמר ומקני לו בלב שלם ע"י משיכה והוי כאן סהדי דגמר ומקני כיון שמצוה להקנות וא"כ כיון דעכ"פ כבר גלה דעת שרצונו להקנות לו הפרה כיון שמצוה לעשות כן כמבואר בסימן ש"כ סעיף ו' א"כ יחול הקניין משיכה מצד אנן סהדי דגמר ומקנה. והנה ראיתי בספר שדי חמד שם אות ל"ז שהביא לחקור אמאי לא מהני אפי' קניין אחד לבד הא הישראל עכ"פ נסתלק עצמו כיון שהיה סבור דסגיא בקניין אחד ויהיה כבהמת הפקר דפטורה מן הבכורה עי"ש, וצ"ל דהפוסקי' לא רצו לסמוך ע"ז דבשלמא גבי חמץ מהני כל גלוי דעת בעלמא דלא ניחא לי' שיהי' ברשותו כיון דבלא"ה אינו ברשותו רק עשאו הכתוב כאלו היא ברשותו משו"ה מהני גלוי דעת בעלמא דלא ניחא ליה כסברת הד"נ ריש מסכת פסחים משא"כ הכא בבהמה שלא בכרה עדיין הבהמה היא ברשותו ממש וממונו גמור לא מהני להוציא מרשותו כל שלא היה קניין גמור המועיל לכ"ע ובפרט כיון דעיקר קניין היא רק מצד המקנה שהגוי לא נתכוין לקנות כמ"ש בשו"ת עבודת הגרשוני שם:

ג') **והנה** בנ"ד עוד יש לעיין דכיון שהגוי הקונה שהיה רועה הבהמה אילו היה רצה להחזיק בה לא היה הי ראל יכיל להוציא ממנו אפילו בדיני ישראל ג"כ שכיון שהיה קנה מספק עכ"פ אין להוציא מרשותו למאן דס"ל דתפיסה מהני ובפרט תפס ברשות וא"כ אי אפילו נימא דקניין מה שקנה רק בדיני עכו"ם לא מהני לעניין בכור, ועיין שו"ת עבודת הגרשוני סי' ק"ב מ"ש בזה, ועיין במג"א סימן תמ"ח ס"ק ד' מ"מ הכא היה יכול לקנות בדיני ישראל ג"כ כיון שהיה תפוס ברשות כשהיה רועה הבהמה והיתה ברשותו

אמנם י"ל כיון שלא נתכוין לקנות כמ"ש בשו"ת עבודת הגרשוני שם ולא מהני הקניין רק מצד הישראל המקנה א"כ לא מהני תפיסתו כלל ויש לפלפל הרבה בזה, והנה אחרי כל הדברים האלו הגם שיש הרבה צדדים להתיר מ"מ לא נוכל לעשות מעשה להקל להתיר זה הבכור שיהיה חולין גמור כיון שהיא ספק איסור כרת משום שחוטי חוץ רק מ"מ להתיר להטיל בו מום ע"י נכרי קטן יש להקל כיון שכן נראה גם מדברי מרן החתס"ו ששם ג"כ היה השאלה כעין נ"ד שהיה חוץ קניין כסף היה קניין מסירה בלא כוונת קניין ממש כמו בנ"ד ובשו"ת עבודת הגר שוני שם הגם שלא התיר לגמרי אבל מ"מ מצדד להתיר וא"כ גם אנו נלך בעקבות הראשונים ויש להתיר שגוי קטן יטיל בו מום (הגם שיש לעיין מהו נקרא גוי קטן כי בגוי לא נעשה גדול מי"ג שנים דלא נאמרו שיעורין לב"נ ועיין תבואות השדה ח"ג בסוגיא דגר קטן אות ח' בד"ה יש בכאן מקום עיון. אמנם העיקר שיהיה נראה כקטן דלא ליתי לאחלופי בישראל) ע"כ סיומא דמילתא בנ"ד דיש להתיר הטלת מום ע"י גוי קטן עפ"י כל הני שיטות הפוסקים ועל כל אלו צדדי היתר שהבאתי בס"ד ופשיטא דאחר שיהיה בו מום צריך ב"ד של שלשה לראות אם הוא מום קבוע כמבואר ביו"ד סימן ש"ט סעיף ב' עי"ש:

והנני דו"ש פק"ק באניהאד ד' שמנה ימים בחדש כסליו תער"ב לפ"ק,

אליעזר דייטש.

סימן ד

רב שלום וברכה לכבוד הרבני המופלג בתוי"ש החו"ב וכו' מו"ה **משה אהרן פריעד** נ"י, בהגאבד"ק טיסא ליק יצ"ו.

מכתבו הגיענו בפלפלא אריכתא אם שייך בורר בשני מיני פתקאות שנכתב על א' חיי פשיטא ועל א' חיי צ"ל והגבאי צריך כעת רק למין א' מהם, אם יש בזה משום בורר? הנה בשו"ע או"ח סימן שי"ט בכל דיני בורר לא הביא רק במיני אוכלין שאפי' שני מיני אוכלין אע"ג שכל א' ראוי בפני עצמו מ"מ כיון שאינו רוצה לאכול רק מין א' שייך בורר כגון בשני מיני דגים עיי"ש ברמ"א סעיף ג' ובמג"א ס"ק ד' אבל שיהיה שייך בורר גם בשאר מינים כגון חפצים ובגדים לא הביא כלל בש"ע רק בטו"ז שם ס"ק י"ב הביא ראיה מרש"י מס' שבת (דף ע"ד ע"ב) ד"ה שבע חטאות דבורר צרורות הגסות נקרא בורר מזה הוכיח הטו"ז דגם בשני מיני כלים שייך בורר והנה לכאורה קשה אם נימא דגם בשני מיני כלים שייך בורר א"כ למה פסק המחבר בשו"ע סימן ער"ה סעיף י"א והוא מגמ' מס' שבת י"ב ע"א דלהבחין בין בגדו לבגדי אשתו אסור לאור הנר והטעם משום שמא יטה והוא רק גזירה תיפוק ליה דאסור מדינא משום בורר? ופקחתי עיני וראיתי בספר

מנחת חינוך במוסך השבת אות זיי"ן במלאכת בורר שהרגיש בזה על דברי הטו"ז, ותירוץ דמיירי שרוצה ללבוש תיכף דבכה"ג ליכא משום בורר משו"ה צריך הטעם לשמא יטה, אמנם לאחר עיון קצת בלאויה לא קשה דהא מצי מיירי מ"ש להבחין בין בגדו לבגדי אשתו דאין מונחים זה אם זה רק כל אחד בפני עצמו ואינו מכיר תיכף איזהו בגדו ואיזה בגדי אשתו דכה"ג אינו אסור רק משום שמא יטה, אבל במונחים יחדיו אסור באמת משום בורר, והנה בשו"ע של הגאון התניא סימן שי"ט סעיף ח', ובס' נזר ישראל סימן ח' סעיף זיי"ן, הביאו ג"כ דעת הט"ז דגם בשני מיני כלים שייך בורר, ועיין פרמ"ג או"ח סימן שי"ט במשבצות ס"ק י"ב משמע ג"כ דס"ל כהטו"ז, והנה במין אחד אם שייך ג"כ בורר דעת הטו"ז שם ס"ק ב' דשייך עיי"ש, ובס' תוספ' שבת שם ס"ק י' חולק על הטו"ז, ועיין פרמ"ג שם במשבצות ס"ק ב' שהביא בשם תה"ד דשני מיני דגים ג"כ לאו בוודאי אסור אלא מספק עי"ש היטב, והנה בכלים במין אחד וודאי יש לצדד להקל, וראיתי בספר קני המנורה הל' שבת סימן שי"ט ס"ק ל' שכתב וז"ל:

עוד כתב הטו"ז דגם בכלים יש משום בורר וכן משמע בירושלמי מיהו בכלים הניכרים בעודן בתערובתן יש להקל דהא פריך שם גבי בני אדם יהי' משום בורר ומשמע דסובר גבי בני אדם וודאי ליכא משום בורר וע"כ הטעם משום דהם נפרדים וניכרים גם בעודן בתערובתן, עכ"ל, עי"ש, וא"כ י"ל אפילו לדעת רש"י דבשאר דברים ג"כ שייך משום בורר שמשם הביא הטו"ז ראיה, היינו דווקא כמו צרורות גסים בחול שמעורבים זה בזה ממש אבל שני פתקאות דאינם מעורבים ממש לכ"ע לא שייך בורר:

ב) **והן** הלום ראיתי בספר ישועות יעקב או"ח סימן שי"ט ס"ק א' שהקשה דבכל מלאכת בורר הו"ל מלאכה שאצל"ג שמפריד הפסולת שאינו צריך לו וא"כ נילף מכאן דמלאכה שאצל"ג חייב ותירוץ דהחיוב אינו משום הפרשת הפסולת רק משום שמתקן האוכל וא"כ בנ"ד בשני מיני פתקאות שאין האחד נתקן כלל ע"י חבירו ממילא לא שייך בורר, וא"כ העולה מכל האמור בנ"ד ליכא שום איסור בורר, חדא, דהרי צריך לו תיכף, ועוד שהרי אינם מעורבים זה תוך זה ולא דמי לצרורות גסים תוך טחינת העפר ועוד שאין אחד נתקן ע"י חבירו וגם בלא"ה יש פוסקים החולקים על הט"ז וס"ל דבמין אחד לא שייך בורר ומהגם דבש"ע לא הביא כלל שיהיה שייך בורר בשאר חפצים כלל דבכל הסימן שי"ט לא מיירי רק מאוכלים [ועכ"פ קצת ראיה דהש"ע לא ס"ל שיהיה שייך בורר גם בשאר מינים כגון בכלים מדלא הביא לא כאן בסימן שי"ט וגם לא בסימן ער"ה סעיף י"א דמיירי משאר מיני בגדים שיהיה משכחת לה גם צד איסור בורר וא"כ אע"ג דהט"נ ושאר אחרונים ס"ל דבשאר מינים ג"כ שייך בורר וכן בספר חיי אדם הלכות

שבת כלל ט"ז סעיף ה' פסק ג"כ דבשאר מינים ג"כ שייך בורר עי"ש מ"מ כיון שהמחבר בש"ע לא קבעו להלכה ואדרבא קצת משמע דלא ס"ל בשאר מינים משום בורר וכאן יש עוד לחלק דלא דמי לצרורות גסות כיון שאותו פתקא שניטל צריך תיכף והנשארים ג"כ יצטרך אח"כ וגם האחרים לא נתקנים ע"י שנוטל אלו הצריכים לו עכשיו כמ"ש בספר ישועות יעקב, ודוק היטב] א"כ ליכא משום חשש איסור בברירת פתקאות זה מזה ובפרט לפימ"ש בספר קני מנורה שניכרים תוך תערובתן ג"כ והגם שהדבר פשוט שמותר הארכתי קצת לבאר איזה דינים בעניין בורר בס"ד:

והנני דו"ש ושלום אביו ידינ"פ הרב הגה"צ נ"י, והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד ב' ח"י טבת תער"ב לפ"ק **אליעזר דייטש**

סימן ה

החיים והשלום לכבוד המופלג בתורה החרוץ וכו' מו"ה אליה זינגער נ"י, בק"ק סטוטשין יע"א.

ע"ד השאלה בשנים שנשתדכו זה עם זה והשלישו ג' מאות זהובי' כל אחד ביד שליש שאם אחד יעבור זמן החתונה אשר הגבילו יתן השליש לצד שכנגדו השלש מאות זהובים, וכאשר הגיעו קרוב לזמן החתונה כתב אבי הכלה לאבי החתן שיבא על החתונה לזמן המוגבל, והשיב לו שאי אפשר לבא על זמן ההוא לאשר בנו הצעיר נחלה ונפל למשכב ר"ל, אמנם אחר החקירה והדרישה נודע שהגם שהוא אמת שבנו האחר אחיו של החתן הוא חולה מ"מ אפילו קודם לזה ג"כ לא התחיל להכין עצמו כלל על החתונה, ומובן ממילא שאפילו אם לא היה לו אונס מחמת חולשת בנו ג"כ לא היה בא על החתונה וא"כ אפילו אם נימא דחלה בנו מקרי אונס, כמבואר ביו"ד סימן רל"ב סעיף י"ב לענין נדר דחלה בנו מקרי אונס, מ"מ כיון שכפי המאה לא היה עשה החתונה אפילו בלא אונס א"כ אין האונס פטרו, וכן מבואר בהפלאה מס' כתובות ג' ע"א בתוספ' ד"ה וסברה דאנוס וז"ל:

אבל אם באמת הוא אינו רוצה לבא כלל ואפילו אם לא היה אונס לא היה בא לא מקרי אונס, עכ"ל, עי"ש, וא"כ ה"נ דכוותיה כיון שעוד טרם שחלה בנו לא התחיל להכין עצמו כלל ממילא נראה שלא היה בא כלל אפילו בלא אונס וא"כ אין האונס פטרו, זהו תוכן מכתבו:

הנה מקודם נראה להביא ראיה למ"ש בהפלאה דאין האונס פוטר כל היכא שלא היה עשה הדבר הזה אפילו בלא אונס מדברי הגמ' מס' ב"מ ק"ו ע"א במקבל שדה מחבירו ולא זרעה כלל והיה שנת שדפון דחייב לשלם לבעל השדה דאמר לי' אילו זרעת הוי

מקיים בי לא יבושו בעת רעה, ועיין שו"ת שער אפרים סימן קל"ז שכתב מהאי טעמא לחייב מי שנתחייב להעמיד סחורה לחבירו לזמן קבוע ולא הביא לו סחורה ובאותו היום באו גנבים ושודדי לילה והוצרך לברוח מן העיר דלא מצי אמר ליה שהרי אפילו אם הייתי מביא לך הסחורה לא היה לך שום תועלת דהיית מוכרח להניח כל הסחורות בתוך המהפכה דיכול לומר לו אולי היה הקב"ה עושה לו נס, וא"כ בנ"ד ג"כ יכול לומר אם היית מכין עצמך על החתונה היה הקב"ה בעזרך שלא יחלה בנך כדי שתוכל ליסע על החתונה, וא"כ כיון דבשידוכים לא שייך אסמכת', ועיין בחו"מ סימן ר"ז סעיף ט"ז ובפרט כיון שהשלישו המעות לא שייך אסמכתא ומחוייב השליש ליתן הקנס להצד שכנגדו. כך הוא העולה להלכה, אמנם לאשר אב' החתן יוכל לטעון שלא היה דעתו כלל לבטל השידוך ומה שלא הכין עצמו קודם לזה שהיה סבור שיהיה לו עוד זמן להכין עצמו לולא שהיה לו זה הסיבה והאונס חולשת בנו הצעיר, לזאת צריך להושיב ב"ד על זה לברר הדבר שהאמת הוא שאפילו אם לא היה האונס ג"כ לא היה בא עם החתן על החתונה ולאחר בירור הדבר היטב יוכל השליש ליתן הקנס להצד שכנגדו, זאת תורת העולה להלכה ולמעשה כפי שיטות הפוסקים בס"ד:

ב') **ואשר** העיר במה שכבר האריכו המפורשים בענין אם דרבנן מועיל לדאורייתא ג"כ (ועיין מל"מ פ"ז הלכות תרומות הלכה א' ובשעה"מ פ"ח הלכות לולב), גם אני בעניי הארכתי בזה בכמה מקומות בס"ד גם לענין אם בשל ביו"ט דבר האסור מדרבנן אם חייב משום מבשל, עיין בפרמ"ג בפתיחה להלכות יו"ט פ"א ס"ק י"ט שנסתפק בזה, ולפלא בעיני אמאי לא פשטוה להא ממשנה מפורשת פ"י מס' פרה משנה ג' לענין מי חטאת שצריך להיות במקום טהור דוקא דאמרינן אפילו אם הניחו על כתבי הקדש שאינם טמאים רק מדרבנן מ"מ נפסלו המי חטאת, ועיין ברמב"ם פי"ד הלכות פרה הלכה א' דאע"ג דהשמיט מי חטאת, ועי"ש בכ"מ שעמד בזה, מ"מ כתב בפירוש דאפילו אם הניחו רק על טומאה קלה שהיא מדרבנן ג"כ נטמא האפר שנאמר במקום טהור שלא יהיה ע"ג שום טומאה בעולם עי"ש, (ואפשר דמשו"ה השמיטו כתבי הקדש משום דהא דכתבי הקדש מטמאין הידים הוא משום מעלת כתבי הקדש משו"ה מקרי שפיר מקום טהור) עכ"פ הא ודאי דאפילו אם היה מונח האפר ע"ג טומאה דרבנן ג"כ נטמא האפר, והנה אם היזו עליו מזה האפר לא מהני וצריך להזות עליו מאפר אחר, והנה זה שהזו עליו מאפר שהיה מונח במקום שהיא רק טמא מדרבנן הרי מה"ת הוא טהור אי ס"ל דדרבנן לא מהני לדאורייתא וא"כ האיך יכולין להזות עליו מאפר אחר הא מי שהוא טהור ונפלו עליו מי חטאת נטמא וא"כ האיך יכולים להזות על מי שהוא טהור מה"ת. אלא ודאי

צריך לומר דכיון שהתורה אמרה גבי מי חטאת והניח במקום טהור אע"ג דאין המקום ההוא טמא מה"ת רק מדרבנן שוב לא מקרי מקום טהור, וא"כ מי שהיזו עליו מאפר בזה לא מהני ליה ההזאה מה"ת וצריך מה"ת הזאה אחרת כטמא ממש, א"כ מוכח דדרבנן מהני לדאוריית', וצ"ע אם לא הביאו איזה אחרונים להוכיח מזאת המשנה, ואין לי פנאי כעת לחפש. והנני חותם בברכה פק"ק **באניהאד** יום ה' י"א אדר תער"ב לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן ו

מגבהי מרומים, רב שלומים לכבוד אהובי ידנ"פ הרב המאוה"ג חו"ב ירא וחרד לדבר ד' בנש"ק וכו' כש"ת מו"ה אשר אנשיל הלוי יוגגרייז כ"י אב"ד דקה"י בעיר דינדיעש יע"א.
יקרתו הגיענו ועל דבר השו"ב אשר יש עליו הרבה ריעותות, על שלשה פשעי ישראל, האחד, שאינו רוצה להראות סכינו לחכם רק פ"א באיזה חדשים. והמרא דאתרא התרה בו שיראה לו סכינו עכ"פ פ"א בשבוע שנית, ששחט בלא תשלומי המס [גאבעללא] ולקח המעות לעצמו ועל זה יש עדים ועוד בה שלשיה כי ב"ב הם קלים וריקים אינם מתנהגים בדרך יר"ש. וכבר ראו עיניו בדברי פוסקים האחרונים אשר דברו בזה, ורוצה לידע דעתי ג"כ ! הנה להביא בזה כל הפוסקים אשר כבר האריכו בזה אין הזמן מספיק מ"מ נציעה איזה דברים השייך לנ"ד ונבא על הסדר:
א') **מה** שאינו רוצה להראות סכינו על צוי המרא דאתרא, בש"ע יו"ד סימן ח"י סעיף י"ז כתב וז"ל:
הטבח שלא הראה סכינו לחכם מנדין אותו והאידנא נהגו למנות אנשים וכו' ולהם מחלו חכמים כבודם, ולכאורה יל"ד לאיזה צורך הביא המחבר שמי שלא הראה סכינו לחכם מנדין אותו כיון דעכשיו אינו נוהג כלל זה הדין ? ועיין במהר"ם שיק חיו"ד סימן כ"ו שכתב דנפק"מ דבזמה"ז ג"כ אם יש לחכם איזה טעם שלא למחול דמנדין אותו, ואני בעניי הארכתי בתשובה אחת (כעת היא נדפסה בשו"ת פרי השדה ח"ג סימן ט"ז) להוכיח דעיקר התקנה להראות הסכין לחכם היה משום מיגדר מילתא דאיסורא ולא רק משום כבוד החכם, וא"כ כל שהרב רואה שצריך להראות לו סכינו מחוייב השו"ב להראות לו סכינו, ועיין שו"ת דבר אליהו סימן כ"ז שהאריך קצת בזה, וא"כ פשיטא דבזמה"ז ג"כ כל שהשו"ב אינו רוצה לציית למרא דאתרא ודאי רק רעות רוחא הוא דנקט ליה, ויש רגלים לדבר כי כמה שנים שלא הראה שום שאלה על הריאה להרב האב"ד (כפי מ"ש מעכ"ה נ"י במכתבו) וזהו ודאי לא שכיח כלל וכלל שלא יזדמן לפרקים איזה

שאלה אשר צריך שאלת חכם, וא"כ הוא גס לבו בהוראה, וממילא איתרע חזקת כשרותו הרבה, וזהו פשוט לכל הפוסקים בס"ד:

ב') **במה** שיש עדים שלקח מעות הגאבעללא לעצמו וא"כ הוא גנב, ואע"ג שבשו"ע יו"ד סימן ב' סעיף ו' כתב דמומר לאחד משאר עבירות רק להרמב"ם צריך בדיקת סכין ופשיטא דהיכא דצריך בדיקת סכין בכל פעם אי אפשר להיות שוחט הקהלה ועיין ד"ח ח"א יו"ד סימן י"א] וא"כ היה משמע לכאורה דלהחולקים על הרמב"ם ס"ל דמומר לאחד משאר עבירות כשר לשחיטה, מ"מ הרי כמעט כל פוסקים האחרונים ס"ל דשוחט שגונב הגאבעללא אם יש עדים בדבר דשחיטתו אסורה, עיין בספר דעת קדושים סימן ב' סעיף י"ג ובשו"ת דברי חיים ח"א יו"ד סימן א', והנה י"ל הטעם דגניבת הגאבעללא הוי כחשוד לאותו דבר, ועכ"פ יהי' איך שיהיה פשוט הדבר בפי כל הפוסקים אחרונים דשו"ב שחשוד לגנוב הגאבעללא דשחיטתו פסולה, ויען שאין ביהמ"ד בלא חידוש נ"ל בזה דבר חדש די"ל דכה"ג היכא שחשוד לגנוב דבר שהוא מסור בידו בכל פעם כל הפוסקים אפילו החולקים על הרמב"ם מודים בזה דאבד נאמנותו לגמרי כמה שאבאר בס"ד, די"ל דבשלמא סתם חשוד על הגנבה דלא שכיחא ליה כ"כ שיוכל להשתרש בחטא כמה פעמים ס"ל דלא נעשה חשוד על השחיטה משא"כ בשו"ב שגונב הגאבעללא שמסור בידו לגנוב בכל עת שירצה ונשתרש בחטא חמור טפי, ועיין שו"ת פרי השדה ח"ב סימן כ"א שכתבתי דמשו"ה ס"ל להחינוך סימן רנ"ח דבמרמה במדה ומשקל אפילו פחות משו"פ עובר בלאו, ובמנחת חינוך שם תמה על זה, ולדברינו א"ש דכיון לרמות במדה ובמשקל זה יוכל להזדמן לו כמ"פ ביום אחד ושכיחא ליה טובא החמירה התורה ביותר, והרי בדור המבול ג"כ גנבו רק פחות משו"פ ונענשו על הגזל ועיקר חטאם היו שנשתרשו בחטא, ומשו"ה עובר במדה ובמשקל בלאו אפילו בפחות משו"פ, עי"ש שהארכתי, וה"נ השו"ב שרגיל לגנוב הגאבעללא וזה שכיח לו ביותר, ואינו דומה למי שגנב פ"א באקראי בעלמא דכאן נשתרש בחטא יותר דמשו"ה החמירה התורה בטביחה ומכירה ג"כ לשלם ארבעה וחמשה משום שנשתרש בחטא ושנה בחטא (עיין מס' ב"ק דף ס"ח ע"א), משו"ה שפיר ס"ל להפוסקים דשו"ב הרגיל לגנוב הגאבעללא שאבד נאמנותו לגמרי, ועשינו לזה סמוכים בס"ד דלזה כל הפוסקים מודים, ועיין שו"ת ד"ח ח"ב יו"ד סימן י"ט ושם מיירי בגנב באקראי בעלמא והחילוק בין אם רגיל לגנוב או רק באקראי בעלמא נכון וברור ויש לו סמך מדברי הפוסקים בס"ד:

ג') **ומה** שבני ביתו נוהגים בקלות ראש בפריקת עול יראת שמים, הנה דבר זה תלוי לפי ראות עיני הב"ד אם הוא גרם להם זה, ועל פיו יתנהגו כן, כי לפעמים יוכל להיות

שאפילו הוא צדיק גמור ואנשי ביתו הם קלים ופוחזים ולא ניתן לכתוב בזה דבר ברור, עכ"פ אם לפי ראות עיני הב"ד יש רגלים לדבר שהוא מחמת שהיא קל בעניני יר"ש ע"ב גם ב"ב הם קלים ופוחזים ודאי אין מהראוי לאכול משחיטת שו"ב כזה, ובפרט לסמוך על בדיקתו בבדיקת הריאה שצריך להיות יר"ש מרבים כמבואר ביו"ד סימן ל"ט ברמ"א סעיף י"ג, ועיין שו"ת דברי חיים ח"א יו"ד סימן י"א וסימן ט"ז דכיון שיש הרבה דברים שרק משום חומרא אנו מטריפין א"כ מי שהוא קל ואינו יר"ש גמור לא יהיה נזהר ויבא להתיר מה שהוא אסור עפ"י גדולי הפוסקים, ע"כ ודאי יש ליזהר שלא לאכול משחיטת שו"ב כזה, ושלא לסמוך על בדיקתו וכל זהו פשוט, אמנם כל זהו להלכה, אבל למעשה לא אוכל לפסול שום אדם שלא בפניו ושמע בין אחיכם כתיב, ועכ"פ צריך להושיב ב"ד שידונו אותו בפניו וכמו שאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין, ועיין בזה ברמ"א חו"מ סימן כ"ח סעיף ט"ו, וא"כ מכש"כ לפסול שלא בפניו אין בכחי, וכתבתי רק מה שנוגע להלכה, ולמעשה צריכים להושיב ב"ד על ככה והם ידונו בדבר בפניו אולי יודע להצדיק נפשו בכל הדברים, [וכן כתוב בשו"ת דברי חיים ח"א יו"ד בשו"ת סוף סימן י"א שצריך להושיב ב"ד] ואין להאריך בזה יותר:

והנני דו"ש באהבה פק"ק **באניהאד** אור ליום ה' לסדר ועתה בי צדקתי ד' ימים בחדש כסליו תער"ג לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן ז

ישאו הרים שלום וברכה וחיים ארוכים ונעימים, להאדם הגדול בענקים, שמו הולך למרחקים, מפורסם בחבוריו היקרים, הגאון האמיתי סיני ועוקר הרים. עטרת חכמים ונבונים, כקש"ת מו"ה **משה נחום ירושלימסקי** נ"ו אב"ד דק"ק קיעלץ והגליל במדינת **רוסיא** יע"א.

נעימות ימינו בקונטרס אשר קרא שמו "היתר רבנים" ע"ד ההוא צורבא מרבנן, ושם האיש אלימלך בהר' ישעי' שלמה פיפקע, להצילו מכבלי העיגון אשר נלכד ברשת ההוא אשה עלובתא, ושמה שרה גיטל בת אלישע בן דוד, אשר תיכף אחר חתונתו נודע לו כי יש לה חולי נכפה ר"ל, ובכל זאת מחמת גודל רחמנות דר עמה קרוב לשתי שנים, ואחר כי ראה שאין תרופה למחלתה וגם לא יכול לסבול יותר, היו אצל הרב, ואביה טען כי תמצא עוד רפואה, ויצא הפסק שמחוייבים לשאול את הרופא מומחה הגדול (פרמפעסאר) בעיר קראקא אם יש תקוה, ונמשך הזמן ומתרשלים מליסע אל הרופא, מזה ניכר שכבר נודע להם שאין לה רפואה עפ"י טבע העולם, והב"ד שבעירם אין יכולים

להכניס עצמם מחמת שאבי האשה הוא גבר אלם, לזאת רוצים הב"ד שבעירם למסור הדבר לב"ד אחר (ויפה עשו כי כן מבואר ברמ"א חו"מ סימן י"ד וז"ל: עשיר מוחזק לאלם בעירו מוציאין אותו לדון בעיר אחרת עכ"ל, ובשו"ת פרי השדה ח"ג סימן קכ"ו הארכתי בזה בס"ד) ושלחו לו כמה התראות לבא לד"ת והם מסרבים אבי האשה והאשה, לזאת יצא כהדר"ג נ"י לקראת נשקו וגם פה הראה עולם בינתו ורוחב תבונתו פנים בהלכה להתיר לו לישא אחרת כפי מה שהאריך בקונטריסו וכמעט לא הניח מקום להתגדר, ועינית צדקו תרבני לשמע בזה דעתי העניה ג"כ, ולאשר אין מסרבין לגדול כמותו ירבה, ובפרט לדבר מצוה רבה כי האיש לא קיים עוד מצות פ"ו וגם להציל אותו מהרהורי עבירה ויפה כתב כהדר"ג נ"י כי יפה עשה רבנו גרשום מאור הגולה מה שלא סגר הדלת אחרי גזירתו להתיר לפרקים לעת הצורך לפי ראות עיני מאה רבנים או ת"ח כדי שעי"ז כל אחד יעיין בשכלו בדבר הלכה שיהיה עי"ז ג"כ התקרבות הגאולה, ע"כ אמרתי לא אמנע גם אנכי ג"כ מלהיות נטפל לעושי מצוה ואדבר ג"כ את אשר עם לבבי ואת אשר הוצאתי מדברי הפוסקים אותו אשמור לדבר בס"ד:

א') **הנה** בגוף תקנת רגמ"ה יש הרבה פוסקים שלא תקן רק עד כלות אלף החמישי, הגם שמהרש"ל בשו"ת סימן י"ד חולק על זה, מ"מ מצינו להרבה גדולי פוסקים שסמכו על זה לסניף עכ"פ, והנ"מ לענין אם יש להקל כשיש איזה ספק כמ"ש החתס"ו ח"א אה"ע סימן ד', והנה לכאורה הגם שהמהרש"ל בשו"ת שם כתב דאפילו אם נימא דלא תקן רק עד כלות אלף החמישי מ"מ מאן שריה הלא צריך ב"ד אחר גדול בחכמה ובמנין, וכבר האריך בזה כהדר"ג. והנה אם כוונת תקנת רגמ"ה היה משום מילתא דאיסורא שלא יתעוללו הפריצים בבנות ישראל אפילו ב"ד הגדול ג"כ אין יכול לבטל לדעת הרמב"ם פ"ה הלכות ממרים, (ובתבואות השדה חלק ששי בסוגיא דפרתבול הבאתי דברי קדשו והארכתי שם בזה, עי"ש אות ח' ואות ט') אמנם לאשר הרבה גדולי פוסקים השתמשו בזה שלא תקן רק עד כלות אלף החמישי נ"ל בזה כך, דבאמת יש להבין כיון שלכאורה בתוה"ק מצינו מפורש היתר שתי נשים מקרא וכי תהיינה לאיש שתי נשים, ובמס' קידושין ס"ח דרשו מזה דקידושין תופסין בחייבי לאוין, עכ"פ בנשים כשרות ההיתר מפורש בתורה, והאיך גזר ר"ג לאסור מה שמפורש בתורה [ובספרי הקטן חלקת השדה אות ט"ז ואות נ"ז הבאתי כה"ג] והרי ידוע סברת הטו"ז דדבר המפורש בתורה אין כח לחז"ל לאסור, וא"כ האיך אסר רגמ"ה שתי נשים ועיין לקוטי שו"ת חת"ס חלק ששי סימן כ"ב, ובוילקט יוסף חלק א' סימן נ"ח, ק"ג, וסימן ק"ה אות ה'], אמנם י"ל דכיון דלא אסר רק עד זמן קבוע לא הוי בכלל דדבר המפורש בתורה אין כח לחכמים לאסור כיון

שלא אסרו לעולם ורגמ"ה ידע ברוח קדשו כי אפילו אחר כלות הזמן אם לא יהיה עוד ביאת משיח יקבלו מעצמן, אח"כ הגזירה ומה שמעצמן מקבלים איזה גזירה לא שייך לומר דמה שמפורש בתורה אין כח לחז"ל לאסור כיון דמעצמן הנהיגו כך. וחילוק זה איתא בספר יד מלאכי בכללי התלמוד סימן רצ"ה, וכתבתי בזה בתבואות השדה ח"א בסוגיא דחדש אות ח"י לפרש כוונת רש"י במסכת קידושין ל"ז ע"ב במ"ש רש"י ערלה הלכתא מדינא הכהנוהי הם עליהם, וא"כ משום שלא רצה רגמ"ה לאסור מה שמפורש בתורה להתיר משו"ה לא תקן מעיקרא רק על זמן קצוב ולאח"כ מסתמא יחזיקו בזה המנהג והתקנה מעצמם עכ"פ כשיהיה צורך השעה להתיר שיהיו יכולים להתיר, וא"כ ממילא לא קשה דצריך ב"ד גדול דזהו אינו כיון דהוא עצמו מעיקרא רק אדעתא דהכי תקן שיהיו יכולים להתיר לצורך שעה כדי שלא לעבור על ד"ת, ועיין בספר שדי חמד בכללים מערכת אות אל"ף אות ק"פ ומשם ואילך מ"ש בענין אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו, עכ"פ יפה כתבו כמעט כל פוסקים אחרונים דבכל כה"ג אנן שלוחותיה דרגמ"ה עבדינן ולא לבטל דבריו ח"ו, וקבעתי בה מסמורות דבודאי מעיקרא ניחא ליה כך כדי שלא יהיה עיקר תקנתו לבטל מ"ש בתירה להתיר, ועכ"פ כיון שלא סגר הדלת לגמרי ובמקום שיש צורך גדול להתיר לא תקן ממילא לא הוי בכלל לאסור מה שמפורש בתורה להתיר והכי ניחא ליה, ובזה אנו עושים כרצונו כיון דהוא עצמו לא בכל מקום אסר, ובשו"ת פרי השדה ח"ב סימן ס"א הארכתי לבאר היטב דברי המהריק"ו סימן קמ"א במ"ש שם צד היתר דאשה שזנתה כמ"פ ולמה נקנו שזנתה הרבה מעמים והיה שם לבאר בס"ד, והעולה מדברינו שהרשות נתונה עכ"פ לעיין אם יש מקום להתיר לישא אחרת או לגרש בע"כ באיזה אופן, ומעתה נבא אל הענין בס"ד:

ב) **הנה** הדין באשה נכפה היא באה"ע סימן קי"ז סעיף י"א ומקורו משו"ת הרא"ש כלל מ"ב, ובכוונת דברי הרא"ש נחלקו החמ"ח שם ס"ק כ' והב"ש ס"ק כ"ב דהחמ"ח ס"ל דאסור ליתן לה גט בע"כ רק שימנע ממנה שאר כסות ועונה, והב"ש שם כתב דאם מותר לכופה לקבל גט מכש"כ דיכול לזרוק לה הגט, והנה הנוב"י מהד"ת אה"ע סימן ק"ד מפרש כוונה אחרת בדברי הרא"ש דיש שני מיני כפיות, האחד שנותנין לה גט בע"כ ממש אפילו צווחת שאינה רוצה ויש עוד גוונא דכופין כמו שכופין הבעל עד שיאמר רוצה אני, וכוונת הרא"ש גבי נכפה דאין כופין אותה ממש רק כמו כפיית הבעל עד שיאמר רוצה אני ומ"ש שם אח"כ בשם הגאון ר' יצחק ויתן לה גט בע"כ היינו ג"כ רק ע"י כפיה עד שתתרצה לקבל גט עי"ש בנו"ב. ואומר אני הגם שאינו כדאי אפילו לפלפל בדברי הנוב"י ומכש"כ לחלוק עליו ח"ו, מ"מ אפילו אם נפרש בכוונת הרא"ש דיש שני

מיני כפיה, מ"מ הא ודאי י"ל דמ"ש כופין אותה לקבל גט היינו שכופין אותה עד שתרצה לקבל הגט והוי ממש כמו כפיית הבעל דבעינן שיאמר רוצה אני דוקא אבל במ"ש אח"כ בשם הגאון ר' יצחק ויתן לה גט בע"כ אינו סובל הלשון שיהיה כוונתו לכוף אותה עד שתאמר רוצה אני, וכמדומה לי שהגאון הנו"ב הרגיש בזה בעצמו, משו"ה כתב שאפילו אם הגאון ר' יצחק נטה לצד הראשון דהיינו כפיה ממש מ"מ הרא"ש עצמו לא החליט להתיר הזריקה עי"ש בד"ה ומ"ש שם בשו"ת הרא"ש, והנה כל זה היא משום שמדברי הרא"ש במ"ש אח"כ ואפילו אם תמצא לומר ששום אדם לא יגרש בע"כ וכו' דמזה נראה שחזר קצת עמ"ש קודם לזה דיוכל לגרש בע"כ, וכן החמ"ח מטעם זה כתב דלא ברירא ליה להרא"ש שיגרש אותה בע"כ עי"ש בחמ"ח, ודו"ק:

ג') **וא"כ** לפימ"ש הנוב"י בכוונת הרא"ש לא היה תקנה לבעל בנ"ד כיון שאין לב"ד כח עכשיו לכפותה עד שתאמר רוצה אני, ולזרוק לה גט לא התיר הרא"ש לפימ"ש הנו"ב, מ"מ לענ"ד קשה מאוד לפרש בכונת הרא"ש שיאסור לזרוק גט בחולי נכפה ר"ל כיון שהביא שם שני פעמים שהוא סכנה ובמקום סכנה אפילו אם הוא היה רוצה לדור עמו לא היו מניחים אותו דחמירא סכנתא, ולולא דמסתפינא הייתי מפרש כוונה אחרת בדברי הרא"ש במ"ש ואפילו אם תמצא לומר ששום אדם לא יגרש בעכ"ח דאין כוונתו כלל לומר דנכפה אסור לגרש בע"כ רק דקאי על מ"ש קודם לזה כי ראה הדור פרוץ ומזלזלין בבנות ישראל בזריקת גט משו"ה השוו כח האשה לכח האיש, והנה לכאורה היה מקום לומר דמי שהוא מוחזק ומפורסם לאיש כשר וירא ד' דאצלו אין חשש שיזלזל באשתו א"כ אם אומר שיש לו טענה שא"א לו לדור עמה לא תקנו נגדו התקנה והרי מצינו גם בדברי חז"ל שלאדם חשוב האמינו יותר מסכת כתובות פ"ה ע"א כגון אבא מר ברי דקים לי בגוויה מרענא שטרא אפומיה, וא"כ מי שהיא מוחזק לאדם נאמן יכול לגרש אשתו בע"כ כל שיודע בעצמו שאינה ראויה לדור עמה משו"ה אמר ואפילו את"ל שהשוה מדותיו ששום אדם לא יגרש בע"כ מ"מ די בזה שלא יהיה כחה יפה מכח האיש וכמו במקום שהדין שכופין האיש להוציא דפשיטא דהעיקר היא שהדבר וטענתה נגדו יהיה מבורר ה"נ אין שום אדם יכול לטעון נגד אשתו שום טענה שיוכל לגרש אותה בע"כ רק אם יוכל לברר שיהיה דבר ברור ולא נפלאת היא בכוונת הרא"ש לפרש במ"ש ששום אדם לא יגרש בע"כ דכונתו דשום אדם לא יהיה מהימן לגרש בע"כ רק כמו דבאיש אם רצו לכופו להוציא צריך להיות דבר ברור, ה"נ באשה בעינן דבר ברור, ואין האיש בעצמו נאמן, ואפשר דקאי על השאלה שהביא שם ראובן שנשא אשה ונודע לו שהיא נכפית, ומדכתב ונודע לו שהוא נכפית, אפשר שלא היה יכול לברר שהיא נכפית שהרי כתב

ונודע "לו" משמע שלא היה הדבר ידוע, ובזה מסיים אח"כ שמ"מ יכול למנוע ממנה שאר כסות ועונה, אבל בידוע שהוא נכפית ר"ל וגם קודם החתונה היה ידוע לרבים שהיה לה זאת החולי רק שהסתירו מהבעל כמו בנ"ד דאיכא מקח טעות ג"כ ודאי אין שום פוסק מי שיסבור שלא יוכל לגרש בע"כ, ועיין בשו"ת שואל ומשיב מהדורא ג' ח"א סימן י"ט מ"ש בכוונת הרא"ש, וא"צ להאריך בזה, ודו"ק:

ד') **ומסברא** ג"כ יש לחלק דאם אינו ידוע לרבים שהיא נכפית רק שהוא טוען ושפיר משכחת לה כה"ג שמסתרת עצמה מבני אדם כה"ג ודאי אין להתיר לו לזרוק לה גט, רק עכ"פ יוכל למנוע ממנה שאר כסות ועונה כיון שהוא בעצמו יודע שהאמת אתו, משא"כ כשהכל יודעים שהיא נכפת ר"ל כמו בנ"ד וכיון שמדמה לה שם בשי"ת למוכה שחין שממיקותו והוא סכנה פשיטא שרשאי לזרוק לה גט, והנה יודע אני בעצמי שאינו כדאי להכריע בין הפוסקים מ"מ כיון שעכשיו אי אפשר לכפות אותה ע"י ב"ד ודאי גם הנוב"י מודה כה"ג שהדבר ברור שאין יכול לדור עמה ואין לו תקנה באופן אחר דודאי רשאי או לזרוק לה גט או לישא אחרת, וכבר ראו עיניו מ"ש בשו"ת דברי חיים אה"ע ח"א סימן כ"א דכיון שאינה צייתה לב"ד, א"כ הו"ל עוברת על דת ומותר לגרשה בע"כ, הן אמת דהפלאה בקו"א סוף סי' קי"ז מפרש ג"כ בכוונת הרא"ש דהכפיה היא עד שתאמר רוצה אני ולא לזרוק לה גט, מ"מ כיון דעכשיו אי אפשר לכפות אותה, וגם הדבר ברור לכל שהיא נכפית ר"ל, יכולים להתיר לו לגרש בע"כ ג"כ אם אפשר ואם לאו שישא אחרת, ולע"ד מ"ש הכלבו סימן קי"ז ולא יסכימו להתיר וכו' וגם באותו ענין שתהא מבורר שכוונתו שידעו הענין בבירור שהוא כן שהאמת הוא כן שלא יהיה איזה טענת שקר, ודוק.

ה') **ואין** לומר דהכא בנ"ד כיון שלאחר שנודע לו היה עמה שני שנים ביחד ומסתמא בעל אותה ג"כ וכיון דידע ובעל ודאי מחל כמו בקדשה על תנאי דקי"ל בבעל דצריכה גט דאין אדם עושה בעילת זנות, דזהו אינו, דהכא כיון שלא היה שום תנאי בקידושין לא הוי בעילת זנות אפילו אינו מוחל, ואפילו בקידושי תנאי ג"כ לא הוי בעילת זנות ממש רק אם תצא ממנו בלא גט הו"ל גנאי שהיה דר עם אשה ואח"כ תצא ממנו בלא גט ועיין שו"ת כתב סופר אה"ע סימן מ"ה ובתבואות השדה חלק חמישי בסוגיא דקדשה על תנאי אות א' ועיין שו"ת מהרי"א הלוי ח"ב סימן ב' מ"ש כעין זה דאפילו בעל לא הוי ודאי מקודשת ואפשר דבכה"ג לא תקן ר"ג עי"ש, ודו"ק). ועוד דהכא כיון דהוי סכנה כמ"ש בשו"ת הרא"ש שם לא שייך לומר דמחל, וא"כ כיון שכהדר"ג נ"י הביא הרבה פוסקים דכה"ג מותר לגרש בעכ"ח או לישא אחרת ולאפושי גברא קאתינא בשו"ת בית

שלמה אה"ע סימן ע"ח ובשואל ומשיג מהדורא תליתאי ח"א סימן י"ט ג"כ הכי ס"ל, א"כ ודאי הדבר ברור דכה"ג הרשות נתונה או ליתן לה גט בע"כ או לישא אחרת אם לא תקבל גט ברצון טוב:

ו') **ובענין** איזה תקנה עדיף אם לגרש בעכ"ח היכא דאפשר או לישא אחרת, הנה בספר שדי חמד מערכת אישות סימן ב' אות ג' הביא בשם הכנה"ג דלגרש בע"כ עדיף דאינו עובר רק פ"א משא"כ לישא שתי נשים עובר בכל רגע, אמנם לדעת הפוסקים דגם בשני נשים אינו עובר רק בשעת נשואין ולא אח"כ א"כ ודאי שתי נשים עדיף, עפ"י מ"ש בשו"ת פרי השדה ח"א סימן ס"ח בשם החת"ס דבגט בע"כ י"ל דלא מהני עפ"י דעת הרז"ה במס' יבמות ל"א דכל שטר שנכתב שלא מדעת המתחייב הו"ל מפי כתבים, וא"כ אם לא היתה מחוייבת לקבל הגט הו"ל כאלו לא היה עדי חתימה והגט פסול ובפרט לר"מ דס"ל עדי חתימה כרתי וא"כ עדיף לישא אחרת, מ"מ פשיטא שצריכים להזהירו שתיכף כשתתרצה לקבל גט שמחוייב ליתן לה שכיון שנתרצית ליקח גט ואינו נותן לה הרי הוא באיסור חרגמ"ה, והנה לדעתי בנ"ד שידוע שהיא נכפית ולהרבה פוסקים וכפית גרע מנשתנוית והדבר פשוט שבנשתנוית מתירין לו לישא אחרת עפ"י היתר מאה רבנים, ועיין בשו"ת דברי חיים ח"א אה"ע סימן ד', א"כ הה"ד בנכפית יש להתיר לו לישא אחרת אם אינה רוצית לקבל גט, ואפילו אם היה אפשר לזרוק לה גט בחצרה מ"מ כיון דלכתחלה בעינן שיגיע הגט לידה ממש כמבואר ברמ"א אה"ע סימן קל"ט סעיף י"ד, ע"כ אין להכניס עצמו בזה ויכולים להתיר לו לישא אחרת כמה שהאריך כהדר"ג נ"י, בקונטריסו, וא"צ להסכמתי, ובאתי רק כיהודה ועוד לקרא, שגם דעתי מסכמת לדעתו הגדולה ויצא הדבר בהיתר עפ"י מאה רבנים כפי הסכמת כל הפוסקים בענינים כאלו, ואם יש ביניהם עוד איזה עניינים הנוגעים לתביעת ממון יפשרו ביניהם אם רוצים לבא לב"ד, ואם מסרבת לבא לב"ד ידונו הב"ד כפי ראות עיניהם ועמהם המשפט, ובסידור המאה רבנים כבר כתב בחת"ס אה"ע סימן ד' דלא בעינן רבנים דוקא רק ת"ח שהגיעו להוראה ומבינים הענין ג"כ יכולים לצרף כי העיקר שהב"ד הסמוכים למקום האיש שלהם יהיה מבורר הענין שראוי להתיר לו וכן מבואר בשו"ת דברי חיים, ח"א אה"ע סימן ד' וכל זהו ברור עפ"י הפוסקים בס"ד, [ובענין אם יש לצרף גם קרובים להיתר מאה רבנים, עיין מ"ש חתני הרב מהו' יוסף הכהן נ"י בספרו צפנת פענח אות צ"ד, ובוילקט יוסף חלק י"א סימן קמ"ג]:

ז) **עוד** אני מדבר בזה הענין ר' אליעז"ר אומר אחר אחרון אני בא מה שראיתי בסוף קונטריסו שחקר אם יכולים לצרף להיתר מאה רבנים מאלו המקומות אשר שם לא

פשטה תקנת רגמ"ה ולא הבלו עליהם ? וכתדר"ג נ"י פשט ליה להתיר מדברי הכל בו סימן קי"ז שכתב משלשה ארצות כגון ארגון וארגון היא ספרד, שלא פשטה תקנת רגמ"ה, ולע"ד הדבר פשוט דהנה כל החשש שלא לצרף להיתר מאה רבנים מאלו המקומות שלא פשטה התקנה היא כיון שאינו אסור להם לא ידקדקו כל כך אם הענין ראוי להתיר ויסכימו אע"ג שאינו ראוי להתיר, זה היה החשש, אמנם כיון דקי"ל דאפילו מי שנוהג היתר בדבר אסור להאכיל לחבירו שנוהג איסור אע"ג דאצלו ההיתר ברור, ועיין רמ"א יו"ד סימן קי"ט סעיף זיי"ן ויש לפשוט כן מגמרא מפורשת מס' חולין קי"א ע"ב דאמר רב חס ליה לזרעא דאבא בר אבא דליספי לי מידי דלא ס"ל, א"כ חזינן דאע"ג דלשמואל פשיטא ליה דנטבנ"ט מותר מ"מ לא היה מאכיל לרב דס"ל דאסור, עיין תבואות השדה חלק חמישי בסוגיא דנ"ט בר נ"ט אות ט' מ"ש בזה, וא"כ ה"נ כיון שהם יודעים שעלינו הוא איסור גמור אם אינו ראוי להתירו ודאי לא יתירו אם לא נראו דבר ברור להתיר והנה בעיקר ההיתר יש עוד להביא מכמה פוסקי' אולם הארוכות בזה ללא צורך כי הדבר פשוט להתיר' והארכתי קצת בתוספת כל שהוא רק מפני כבודו כי רב היא, וראיתי גם בספרו ברכת משה בקונטרס התשובות סימן ל' ג"כ קצת דברים השייכים לזה, ולאשר גם אני הארכתי בזה בעקרי העניינים בכמה מקומות בס"ד וכבר נדפסו בזה איזה תשובות בספרי שו"ת פרי השדה, לא אאריך כעת יותר:

ויהיה לו שלום וברכה וחיים נעימים וארוכים כאוו"ב הקדושה ונפש הדו"ש מוקירו ומכבדו כערכו הרם ונשא פק"ק **באניהאד** אור ליום ג' לסדר ויהי כמשיב ידו נ"ז ימים בחדש כסליו תער"ג לפ"ק, **אליעזר דייטש**.

סימן ח

שוכ"ט לכבוד המופלא ומופלג בתו"י החרוץ וכו' מו"ה משה פראנקל נ"י בק"ק לובאטשאוו גאליצען יע"א:

ע"ד השאלה שהבחורים הקדישו סך מסויים להקדש עניים ומזה המעות מלוים לצורך עניים ברבית דהיינו מי שלוה מזה המעות מקבל עליו לקבוץ מבע"ב סך מסויים יותר ממה שלוה אם יש בזה משום איסור רבית? ומע"כ נ"י האריך מאוד בזה ועיניו שפיר חזו בשו"ע יו"ד סימן ק"ס סעיף ח"י דבמעות של הקדש דווקא אבק רבית מותר אבל לא רבית קציצה, ורוצה לידע דעתי בזה אם כה"ג מקרי רבית קציצה, והנה לאשר אני כעת טרוד גדול לא אוכל להאריך בדבר הפשוט דכה"ג וודאי לא מקרי רבית קצוצה, דהנה בבע"ב הנותנים מנדבתם לא שייך שום איסור רבית דהא אינם חייבים כלום ורק בתורת נדבה נותנים למי שהולך לקבוץ ואיזה איסור רבית יש לגבי בע"ב, אמנם לגבי הלוה ג"כ

ליכא איסור רבית כיון שהוא לא נתחייב רק שילך לקבץ נדבות ואם לא ירצו הבע"ב ליתן אין עליו שום התחייבות ועכ"פ שום שעוביד נכסים ליכא עליו א"כ מה צד רבית יש כאן ואפילו אם נימא דהוי כצד אחד ברבית דהא אם יוכל לקבץ מה שהתחייב ליתן יותר מכפי שלוה יהיה רבית הא צד אחד ברבית קיילן דלא הוי רק אבק רבית כמבואר בט"ז ובש"ע יו"ר סימן קע"ד ס"ק א' וכאן לא הוי יותר מצר אחד ברבית דהא אפשר שלא יהיה כאן שום רבית אם לא יקבץ יותר. ומה שהתחייב לילך לקבץ אע"ג דברבית כל הנאת אסור מלוה למלוה כמבואר בסימן ק"ס סעיף ז', מ"מ הכא בהקדש עניים מותר דהא לא הוי רק אבק רבית מה שמהנה למלוה וא"כ הכא אע"ג שמהנה להקדש שהולך לקבץ מ"מ לא הוי יותר מאבק רבית דמותר בהקדש עניים, ובפרט הכא שאין זה בידו שיקבץ יותר והכל תלוי בנדבת הבע"ב ושעוב"ד הגוף בעלמא עליו שנשתעבד שהוא ילך לקבוץ א"כ אין זה בגדר רבית קצוצה דרבית קציצה לא הוי רק מה שנשתעבד תיכף בשעת הלואה מנכסיו לשלם יותר משא"כ כה"ג לא הוי רבית קציצה, וראיתי בספר זכור לאברהם ח"ב באות ר' שהביא בשם רדב"ז דמותר לומר לחבירו אלוה לך מנה כדי שתתן דינר לצדקה, ובאמת סותר זה למ"ש בש"ע סימן ק"ס סעיף י"ד דאסור לומר אלוה לך מנה ע"מ שתתן דינר להקדש (עי"ש ברמ"א) מ"מ בנ"ד גם לדעת המחבר אין שום איסור מה שהבע"ב נותנים מרצונם ומנדבת לבם להקדש דבשלמא התם בדברי המחבר. בסעיף י"ד שהנותן הוא הלוה אסור משא"כ הכא אין הבע"ב הלוים והלוה ג"כ אין נותן כלום רק שהולך לקבץ ואע"ג שגופו נשתעבד לזה לילך ולקבץ מ"מ רבית קציצה לא מקרי, ויש לדמות זה ג"כ קצת למ"ש החוו"ד סימן קס"ח ס"ק ל"נ לענין מנהיגי הקהל דלא מקרי רבית כיון שאם ירדו מנכסיהם לא יהיה חיוב עליהם, וא"כ מכ"ש הכא שהבע"ב מעולם לא נתחייבו בשום חיוב, והלוה ג"כ ליכא עליו רק שעוביד הגוף בעלמא לילך ולקבץ ולא הוי יותר רק כמהנה למלוה דאסור מצד אבק רבית א"כ הכא בהקדש עניים מותר לכ"ע, ובעיקר דין רבית בהקדש כבר מבואר במהרי"ט ח"א סימן קי"ו וקי"ז, ובשו"ת שמש צדקה יחד סימן ט"ז וסימן כ' ועוד בכמה פוסקים, ובחידושי למס' ע"א אמרתי בהא דבי ר' ינאי דיזפו מעניים פירי שביעית ופרעי בשמינית וכתבו שם התוספ' בד"ה יאות הן עבדין (בדף ס"ב ע"ב) דמשום רבית אינו אסור בסאה בסאה דהיה להם תבואה בביתם, אמנם אם היו דבי ר' ינאי משעובדים לעניים א"כ נתפס השעבוד בפירי שביעית והוי פירי שמינית אח"כ חליפי פירי שביעית והיה אסור דבשביעית חליפי חליפין ג"כ אסור, וכן כתוב בספר עבודת עבודה להגאון ר' שלמה קלוגר ז"ל, וצ"ל דבי ר' ינאי לא התחייבו עצמם בשום שעוביד רק ליתן להם מפירי שמינית ואם היה בשמיני שנת

שדפון לא היו מחוייבים להם כלום, וממילא רבית ג"כ לא הוי, וא"כ ה"נ כיון שאם לא יוכל לקבץ מבע"ב ליכא עליו שום חיוב אחר לא הוי רבית קציצה רק לכל היותר אבק רבית מה שנשתעבד לילך לקבץ ואבק רבית לכ"ע מותר בהקדש עניים, ואין להאריך יותר והנלע"ד כתבתי בחפזי פק"ק באניהאד אור ליום ג' ר"ח כסליו תרס"ט לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן ט

יתברך בברכה משולשת כהן שדעתו יפה כבו' הרב המאוה"ג חריף ובקי וכו' כס"ת מו"ה אליהו הכהן נ"י רב אבדק"ק וו' נאמין יע"א
מכתבו הגיעני על דבר שתיקן בעירו עירובין כ' כן ראוי בכל ערי ישראל שלא יבאו לזלזל באיסור הוצאה בשבת והנה עשו כדין ששכרו הרשות ממושל העיר כמבואר זה בב"י באו"ח סוף סימן שצ"א ע"ש באורך, ועשו צוה"פ לכל צד כמבואר בש"ע סימן שס"ב סעיף י' וי"א (ועיין רמ"א סימן שס"ג שם סעיף כ"ו) והנה ע"י צוה"פ הוי העיר כמוקף בד' מחילות דצוה"פ הוי כסתום והבתים בשני צידי העיר ג"כ הו"ל כמחיצות והוי כסתום בד' צדדים אמנם חצר אחד יש שם של צד המבוי רחב יותר מעשר אמות ואי אפשר לעשות שם שום תיקון, ונסתפק מע"כ נ"י כיון שהמבוי פתוח לאותו חצר ואותו חצר אין לו רק ג' מחיצות שברוח הרביעית פתוחה לגמרי למבוי והו"ל כמבוי פתוח לכרמלית דג' מחיצות הו"ל כרמלית והיה צריך לעשות שם איזה תיקון רק עפימ"ש הטו"ז שם ריש סימן שס"ד דאם פתוח לחצר מעורבת א"צ תיקון וה"נ כיון ששכרו הרשות ממושל העיר הו"ל כנשתתפו וא"צ תיקון, רק מ"מ מסופק דאפשר שהטו"ז מיירי רק באין הפרצה יותר מעשר וא"כ הכא בנ"ד שהחצר הפתוח למבוי הוא יותר מעשר אמות אפשר דגם להט"ז צריך איזה תיקון, רק שתמה שלא ראה בשום מקום שיעשו תיקון כה"ג בעיירות גדולות שמהרסים הבתים בקיץ לבנות אותם מחדש ויש כמה וכמה פרצות למבוי יותר מעשר ומ"מ אין עושים שום תיקון, כך היא תוכן מכתבו:
ולע"ד נראה דדבר זה תלוי אם במבוי עקום צריך לעשות איזה תיקון גם בעקמימיתו או דלא בעי בעקמימות שום תיקון, דהנה כאן בנ"ד במה שהחצר פתוח למבוי מרוח רביעית לא גרע עכ"פ ממבוי עקום דהכא ג"כ במשך המבוי שפתוח שם לחצר בסתום רק משלש צדדים הוי כמבוי עקום והנה במבוי עקום הגם שדעת המחבר סימן שס"ד סעיף ג' דצריך תיקון גם בעקממותו וכן הסכים עמו הט"ז שם ס"ק ב' מ"מ המג"א סימן שס"ג ס"ק כ"ז מסקנתו להלכה דא"צ שום תיקון במקממיתו, ועי"ש היטב במחצה"ש, וח"כ ה"נ א"נ שום תיקון. וכן משמע בשו"ת מהרי"ט ח"א סימן צ"ד בפירוש דכל שיש צוה"פ

משני צדדים אפילו אם נתפשט באמצע המבוי כמה מבואות ופתוחים יותר מעשר א"צ שום תיקון רק מרוח הפתוח בצד השני עי"ש היטב בד"ה ויש מקום עיון בעיר הזאת ודוק היטב, ובספר תוספ' שבת סימן שס"ג ס"ק ס"ג מסקנתו ג"כ דבמבואות דידן א"צ תיקון בעקממיתו, וא"כ ה"נ כיון שהחצר שפתוח למבוי יש לו ג' מחיצות מעליתא הו"ל מה שפתוח למבוי רק כמבוי עקום יא"צ שום תיקון ובמהרי"ט שם מבואר יותר עי"ש, עכ"פ יהיה איך שיהיה אם נדון כאן בנ"ד מה שהחצר פתוח למבוי כמבוי עקום ובמבוי עקום אין חילוק בין אם עקמימותו הוא רק כעשר או יותר מעשר דבכל גוונא א"צ בעקממיתו שום תיקון (לדעת הפוסקים דס"ל הכי) וא"צ שום תיקון רק בראשיהם המפולשים לרה"ר אבל במקום שפתוח ממבוי זה למבוי אחר א"צ תיקון, וא"כ ה"נ כיון דזהו החצר יש לו מחיצה מעליתא מצד האחד א"כ אותו צד הפתוח למבוי לא גרע ממבוי עקום דא"צ תיקון בעקממיתו:

שוב פקחתי עיני וראיתי בשו"ת אמרי אש או"ח סימן כ"א ע"ד החצרות שבצד שפתוחים לשדות יש להם צוה"פ (מסתמא מיירי ג"כ ברחב יותר מעשר דאלא"ה א"צ צוה"פ) וצד אחר בפרץ במלואו לצד המבוי שמתוקן בצוה"פ וכתב ג"כ דלדעת המג"א סימן שס"ג ס"ק כ"ז דא"צ שום תיקון בעקממותו, ה"נ א"ל תיקון הרי דהוא השוה ג"כ כה"ג לדין מבוי עקום וא"כ כיון שכל הני גדולי פוסקים המג"א ובספר תוספ' שבת סימן שס"ג ס"ק ס"ג הביא שכן דעת התו"ח ג"כ דמבוי עקום א"צ כלום בעקממותו רק מצד אחר ולא בצד שהוא פתוח למבוי וכן העיד הגאון ז"ל בעל אמרי אש א"כ גם אנו נוכל לסמוך ע"ז שאין בכך כלום כיון שהחצר יש לו מחיצה מעליתא מצד אחר ובעובדא דאמרי אש גם מצד האחר לא היה סתום במחיצה ממש רק בצוה"פ ומ"מ התיר א"כ מכ"ש דיש להתיר בנ"ד שיש לי מחיצה גמורה מצד האחר אין בכך כלום מה שברוח הרביעית פתוחה למבוי שמתוקן בצוה"פ דלא גרע ממבוי עקום דבזהמ"ז שאין לנו רה"ר וודאי יש לסמוך על הפוסקים דמבוי עקום א"צ כלום בעקאממותו, ועיין ברמב"ם פי"ז הלכות שבת בהלכה י"ט פסק ג"כ דמבוי עקום א"צ תיקון רק בראש האחד, ועיין מהרי"ט שם שהביא כן בשם הרשב"א ג"כ, וא"כ כיון שכבר הוכחנו שגם הגאון בעל אמרי א"ש השוה נ"ד לדין מבוי עקום ובמבוי עקום יש לנו גדולי פוסקים ראשונים ואחרונים שא"צ תיקון בצד העקום רק בצד האחר א"כ שפיר יש להתיר בנ"ד שא"צ תיקון אחר ובפרט כיון דאי אפשר לעשות שם צוה"פ, ולומר לעשות שם איזה תיקון אחר כגון פס או לחי יוכל לבא לידי קלקול דסברו דברחב מעשר ג"כ מועיל לחי או פס, ועיין בספר תוספ' שבת סימן שס"ג ס"ק ס"ג שהביא ג"כ לחוש כה"ג, ע"כ נ"ל יותר דכיון דמדינא א"כ שום תיקון כמ"ש

ע"כ יש להתיר בלא שום תיקון זולת אם היה אפשר לעשות שם צוה"פ לא הייתי מונע מלעשות כדי לחוש לדעת הט"ז סימן שס"ד ס"ק ב' דצריך תיקון בעקמימות הגם כפי הנראה בשו"ת אמרי אש לא חש ליה כלל (עי"ש בד"ה והנה המ"ב והטו"ז) מ"מ הייתי חושש אם היה אפשר, אמנם לפימ"ש מעכ"ה נ"י דאי אפשר לעשות שם צוה"פ נ"ל ברור להלכה ולמעשה בס"ד עפ"י הפוסקים שהבאתי שמותר לטלטל כה"ג בלא שום תיקון אחר, כנ"ל בס"ד, (ועיין עוד לענין מבוי עקום בשו"ת משאת בנימין סימן צ"ב שכתב שרוב העולם אין עושין תיקון בעקמימותו עי"ש):

ב') **ומעתה** נפשוט גם הספק השני בחצר אחת של ישראל שפתוח לצד המבוי יותר מעשר וגם לצד השדה יותר מעשר, דבצד השדה וודאי צריך לעשות צוה"פ דווקא ומכיון שעשו שם צוה"פ דהו"ל כסתום ממילא א"צ לצד המבוי כלום מדינא רק מ"מ כיון שהוא חצר של ישראל ובוודאי לא ימחה לעשות צוה"פ גם בצד הפתח למבוי ע"כ משום מהיות טוב יש לעשות שם צוה"פ בצד הפתוח למבוי ג"כ כיון שהמחבר בסימן שס"ד סעיף ג' ג"כ פסק דצריך צוה"פ בעקמימותו וכבר כתבנו בראיה מהימנא דהכא ג"כ דמי למבוי עקום מדברי הגאון בעל אמרי אש ז"ל, וא"כ הגם שמהרי"ט חולק ג"כ על המחבר והתוספ' שבת בשם התו"ח ג"כ פסק דא"צ כלום בעקמימותו מ"מ מהיות טוב בחצר של ישראל הפתוח יותר מעשר למבוי צריך לעשות צוה"פ בכל השני צדדים דהיינו בצד הפתוח לשדה ובצד הפתוח למבוי כנ"ל בס"ד, (ועיי' בספר תוספ' שבת סימן שס"ד ס"ק ח' שמסיק ג"כ להלכה דמבואות דידן א"ל כלום בעקמימותו, מ"מ היכא דאפשר נ"ל שמשום מהיות טוב שיעשו צוה"פ גם במקום הפתוח למבוי היכא דאפשר, וד"ק):

ג') **ומעתה** נבא אל השלישי בס"ד מה שמסופק מעכה"ר נ"י שיש עוד חצר אחת שנפרץ לצד השדה וגם לצד המבוי בפחות מעשר, אמנם מצד אחד של המבוי ג"כ יש חצר אחת נפרץ כמו כן פחות מעשר לתוך המבוי ופחות מעשר לצד השדה, אם לדון בזה כדין מבוי מפולש אע"ג שהם רחוקים זה מזה כמהלך ח"י מינוטין, ואם נדון בזה ג"כ כדין מבוי מפולש אע"ג שהם רחוקים יצטרך בזה עכ"פ מצד אחד צוה"פ, והביא בזה בשם שו"ת שואל ומשיב דס"ל דכה"ג דכל שאין זה כנגד זה לא מקרי מבוי מפולש המבואר בסימן שס"ד באו"ח דצריך צוה"פ מצד אחד, נ"ל פשוט דכל כה"ג שרחוקים כל כך זה מזה וודאי לא הוי בכלל מפולש לכ"ע וסגיא בתיקון לחי מכל צד כיון שאין הפרצה עשר אמות (ובספרי שו"ת פרי השדה ח"ב סימן א' אשר אני מדפיס כעת בס"ד העליתי בס"ד דאפילו במקום שנאמר אחת בצד זה ואחת בצד זה דלא בעינן מכוון ממש זה כנגד זה, ועיין באו"ח סימן שס"ג סעיף כ"ב. מ"מ כל שהוא רחוק כל כך וודאי לא הוי בכלל

מפולש וסגיא בלחי מכאן ולחי מכאן ויש לסמוך ע"ז ובפרט שמעכ"ה נ"י העיד כן בשם הגאון שואל ומשיב, והספר הזה אינו בידי, ועכ"פ ברחוק כ"כ כמ"ש מעכ"ה נ"י וודאי אינו בכלל מפולש המבואר בסימן שס"ד, ודו"ק) ואין להאריך יותר:

והנני הדו"ש והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד כאור בקר עש"ק לסדר והנה טוב מאוד כ"ח תשרי תרס"ט לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן י

שוכ"ט לכבוד אהובי ידנ"פ הרב המאוה"ג חריף ובקי חיציו שנונים וכו' כש"ת מו"ה אברהם שמרוים סנ"ל נ"י אבדק"ק פ' לאדאני יע"א.

ע"ד השאלה שבמקוה שבעירו נעשה ע"י שקבעו סילונות בבאר מים חיים ומשם הולכים המים ע"י סילונות אלו לחפירה אחת רק לאשר שיש בנין מפסיק בין הבאר ובין החפירה לזאת אי אפשר שילכו המים לתוך החפירה ע"י סילונות פשוטים ע"כ נעשו הסילונות מורכבים ע"י שרויבען והסילונות הם כמין ח' דהיינו בציור כזה $$ציור בספר$$ ואם היו הסילונות זקופים היו יכולים לקבל רק כיון שמונחים מושכבים ממילא אינם יכולים לקבל שהרי באופן זה אינו מחזיק מים דאינם מחזיקים מים רק אם היו זקופים בציור כזה דאז היו מקבלים אמנם כשמניחים מושכבים אינם יכולים לקבל ואינם מחזיקים מים, והנה המים אינם נופלים להדיא מסילונות לתוך החפירה רק מהסילונות נמשכים המים ע"ג קרקע של צימענט דבכה"ג לא הוי הויה ע"י דבר המקבל טומאה כמבואר בסימן ר"א סעיף מ"ח, ורק ע"ז מסופק מעכה"ר נ"י על הקנים הנ"ל דכיון שאם היו עומדים זקופים מחזיקים מים אם לא הוי כלי קבול ונעשו המים שעוברים שם מים שאובים, ומעכה"ר נ"י האריך קצת ורוצה לידע דעתי בזה:

נ"ל דלכאורה זה מבואר בסעיף ל"ו שכתב שם המחבר וז"ל סילון שהיא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו חשוב קבלה לפסול המקוה וע"כ כיון שאין כוונתו שהסילון יקבל רק שילכו המים דרך שם אע"ג שיכול לקבל לא חשוב כלי קבול לעשות המים שעוברים בתוכו שאובין והרי אפילו בטבלא שיש לה ד' לבזבזין איתא במשנה פ"ד מס' מקואות משנה ב' דאם זקפה באופן שאינה יכולה לקבל אינו פוסל המקוה רק שלא יבאו המים להדיא מתוך הטבלא לתוך המקוה או שיוכל לבא בלא הטבלא ג"כ לתוך המקוה כמ"ש שם התוס' יו"ט בד"ה זקפה לידות עי"ש, וא"כ חזינן דאפילו בכלי ממש מ"מ כל שאינו עומד באופן שיוכל לקבל לא חשיב כלי לפסול המקוה, ועיין בש"ג פ' המוכר את הבית שרוצה לומר דאפילו בצנור שחטט לקבל צרורות מ"מ אם עומד בדרך מדרון שאינו

מקבל דלא נעשו המים שאובין (ובחידושי בסוגיא דצנור שקבעו ולסוף חקקו באות י"ג הארכתי בזה בס"ד) וא"כ מכ"ש בקנים אלו שמעולם לא נעשו לקבלה רק שיגרו המים על ידיהם וגם כמה שהם עכשיו אינם מחזיקים שום מ"ם כיון שאינם עומדים זקופים וודאי לא הוי כלי קבול וליכא רק חשש משום הויה ע"י דבר המקבל טומאה דהא כלי מתכות אפילו פשוטים מקבלים טומאה ובזה וודאי מהני מה שהמים אינם מפלים להדיא לתוך החפירה מהקנים אלו רק מהקנים של מתכות הולכים המים דרך הקרקע של צימענט לתוך החפירה וא"כ לא הוי הויה ע"י דבר המקבל טומאה כה"ג כמבואר בסעיף מ"ח, וכשר, ודוק היטב:

והנה ברמב"ם פ"ו הלכות מקואות הלכה ב' כתב בפירוש דסלונות שהמים נמשכים מהם אעפ"י שהם נחבים באמצע ומקבלים אין פוסלין את המקוה ופשיטא שאין לחלק אם עשויים בתמונת ח' או שמקבלים באופן אחר דהעיקר רק שלא יהיה עשוי לקבל בתוכם רק שימשכו המים על ידיהם כמו בנ"ד, ודוק, אמנם מה שיש לעיין בזה שהרי הראב"ד פ"ח הלכות מקואות הלכה ז' הביא דברי התוספתא דסילון כעוף פוסל המקוה אע"ג שאינו מקבל טומאה עי"ש, וא"כ לדעת הראב"ד היה לפסול בנ"ד משום שאובין. אמנם יש לעיין מ"ט לא השיג הראב"ד על הרמב"ם גם בפרק ו' על הדין דסילון רחב באמצע, וראיתי לאחד קדוש מדבר הגאון ז"ל בספר דברי חיים להלכות מקואות ס"ק ל"ג שעמד בזה, ותירץ לחלק דוודאי בכל כלי שאין כוונתו כלל שישארו המים בתוכו, וגם אין נעשה באופן הזה שישארו שם מים אע"ג שאפשר לקבל אם היה זקפו מ"מ עכשיו שאינו מניחו באופן שיקבל לא חשיב כלי קבול לפסול המקוה (ויש ראיה לזה מטבלא דזקפה לידות דאינו פוסל המקוה) רק בפרק ח' ששם כוונתו להשיק שני המקוואות יחדיו וא"כ רוצה היא בכך שיהיה שם מים בסילון שיוכל לחבר שני המקואות כה"ג ס"ל להראב"ד דאם היא סילון כפוף שפוסל המקוה וא"כ בנ"ד שא"צ הסילונות לחבר מים שתוך הבאר אל המים שבתוך החפירה דאדרבא בשעה שנתמלאת החפירה סותמין הנקב של הכותל שלא יהיו זוחלין והסילון היא רק להמשיך מים להחפירה ולא שישאר מים תוך הסילון גם הראב"ד מודה דלא חשוב כלי קבול לפסול המקוה ואין שום אדם יכול לחלוק ע"ז כיון שיש לו ראיה ממשנה זקפה לידות דאפילו בכלי שיש לו ד' שפות אינו פוסל כיון שאינו מונח באופן שיכול לקבל, והגע עצמך כל מקואות שמעמידים בתוכן כמין תיבה נקובה משום שהמים עמוקים ביותר ונוקבין התיבה שלא תהיה ראויה לקבל נוקבין אותה בשוליה ושם ג"כ אם היו מעמידים התיבה במדרון קצת היתה יכולה לקבל מ"מ אמרינן כיון שעכשיו אינה עומדת באופן שראויה לקבל אינה פוסלת (ומה שמפקפקים

על אלו המקואות היא רק משום שסותמים אותם בברזא שיוכלו להטיל בו מים חמין ויש לחוש אולי נעשה כלי ע"י סתימת הברזא אבל לחוש שמשום שאם היו מעמידין הארגז במדרון היה יכול לקבל לית דחש לה עיין חת"סו יו"ד סימן ר"ו, ודוק) וא"כ בנ"ד כיון שאלו הקנים כדרך שעשויים עכשיו מושכבים תחת הקרקע אינם יכולים לקבל שום מים שישארו שם רק דרך שם הולכים המים לתוך החפירה אינו נקרא בית קבול כלל וא"כ זכינו לדבר שגם לדעת הראב"ד כשר דלא הוי כלי קבול שיהיו שאובין רק משום שלא יהיה הויה ע"י דבר המקבל טומאה צריך שהמים לא יפלו לתוך החפירה להדיא מהקנים רק שימשכו תוך החור שמפסיק בין הקנים ובין החפירה וכשר כמבואר בשו"ע סעיף מ"ח דכה"ג לא מקרי הויה ע"י דבר המקבל טומאה וכשר, ודוק:

והנה מעכה"ר נ"י כתב לי בסוף מכתבו שיש לו מקוה של מעיין טהור רק שבשעת יבשת המים נתקטנה עד שאינה ראויה לטבילה הגם שמתחת קרקעית המקוה יש שם מים רבים עכ"ל, הנה אם כוונתו שלפי"ז לא היו צריכים המים רק שיהיה יכולים לטבול דהיינו שיגיעו המים ממעל לטבורה זרת כמבואר בסימן צ"ח סעיף ל"ו והנה כה"ג וודאי כשר אפילו שאובים ממש כל שיש מ' סאה מים כשרים הגם שי"ל דלדעת הרשב"ץ שהביא הש"כ סימן ר"א ס"ק ק"מ גבי מקוה שמימיו מרודדין דאסור להתפיח המים ע"י כלים המקבלים טומאה דהו"ל הויתו ע"י דבר המקבל טומאה א"כ הה"ד דאסור כה"ג ברוב מים שאובים, ועיין חידושי הרז"ה (לאחד מן האחרונים) שס"ל כן דלדעת הרשב"ץ לא מהני רוב שאובים במקוה שמימיו מרודדין אע"ג שיש שם מ' סאה, עיין בספר הנ"ל ס"ק קנ"ב, מ"מ הרי הש"כ שם ס"ק ק"ס חולק ע"ז ומפרש בכוונת הרשב"ץ דרק משו"ה אסור להתפיח המים ע"י כלים אולי לא יהיה כשפופרת הנוד ולא יהיה חיבור למקוה (ונמצא שטבל בפחות מארבעים סאה) וא"כ מותר להרבות שאובין אפילו כמה, ובספר לחם ושמלה ס"ק קי"א ג"כ מסקנתו להתיר לשפוך אפילו כמה שאובין במקוה מרודד כל שיש ארבעים סאה וא"כ אם יש לו מקוה כזה של מעיין ואין החסרון רק שאינם מגיעים המים עד למעלה מטבורה א"כ הרי יש לו תקנה להרבות אפילו שאובים ובפרט ע"י המשכה אין שום הו"א לפסול ובוודאי כשר (שוב ראיתי בשו"ת בית שלמה ח"ג ליו"ד סימן מ"ח בתיבה במקוה שהעמידוה בשפוע קצת ומקבלת מים שכיון שמתחלה לא נעשה לקבלה שהכשיר בדיעבד וא"כ בנ"ד שג"כ לא נעשו הקנים לקבלה ומונחים באופן שאין מקבלים כלל כשר אפילו לכתחלא עי"ש ודו"ק):

ונחזור אל הראשונית דנ"ל פשוט דאין שום חילוק בין סלונות אלו בנ"ד שיכולים לקבל כשהם זקופים ובין סילון שמקבל ע"י שהוא רחב באמצע וכיון דאם הוא רחב באמצע

כשר אע"ג שמקבל כיון שלא נעשה לקבלה א"כ הה"ד בסילון בנ"ד שג"כ לא נעשה לקבלה וגם הונח שם באופן שלא יוכל לקבל עכשיו כמה שהיא דג"כ כשר ואדרבא י"ל דבנ"ד עדיף טפי מסילון רחב באמצע דבסילון רחב באמצע גם עכשיו יכול לקבל רק כיון שלא נעשה לקבלה כשר, ועיין בש"כ ס"ק ע"ט, א"כ מכש"כ בנ"ד דכמה שהיא מונח עכשיו אינו יכול לקבל כלום רק מה שהמים הולכים דרך שם אבל לא יוכל לשאור בתוכו שום מים וגם לא נעשה לקבלה דוודאי כשר והרי אפילו בטבלא שזקפה לידות אינו עושה שאובים אע"ג שנעשה לקבלה מ"מ כיון שכדרך שהוא מונח עכשיו אינו מקבל אמרינן דכשר וא"כ מכ"ש בנ"ד שלא נעשה לקבלה וגם מונח באופן שאינו ראוי לקבל דכשר ואע"ג דגבי טבלא בעינן שיהיו המים יכולים לבא זולת הטבלא ג"כ כמבואר בש"ע שם סעיף ל"ה היינו משום שלא יהיה הויה ע"י דבר המקבל טומאה עי"ש בש"כ ס"ק ע"ו, וא"כ בנ"ד דליכא החשש דהויה ע"י דבר המקבל טומאה כיון שאין המים נופלים להדיא מהסילון ל תוך החפירה וגם לא נעשה לקבלה כלל דודאי כשר, כנ"ל ברור להלכה ולמעשה בס"ד:

והנה סילונות אלו אם נעשו מתחלה לקבעם בקרקע אינם מקבלים טומאה ג"כ ועיין בדג"מ סימן ר"א סעיף מ"ח ובשו"ת נוב"י מהד"ת סימן קל"ז בד"ה ולגוף הדין עי"ש, מ"מ אם נעשו לקבלה הוי המים שאובין אפילו אינם מקבלים טומאה דשאובין אינו תלוי בקבלת טומאה דהא אפילו כלי גללים עושים שאובין כמבואר בש"ע שם סעיף ל"ד, מ"מ כבר ביארנו בסילונות אלו כיון שלא נעשו לקבלה כלל לא הוי שאובין, ובפרט שמונחים באופן שאין יכולין לקבל, שוב ראיתי בשו"ת שבסוף ספר גדולי טהרה סימן ט' שהאריך ג"כ קצת בדיני הסילונות הכפופין ומביא ג"כ דברי הראב"ד שהבאתי וכתב דהראב"ד מיירי שמשתמשים לפעמים דרך ארעי דרך קבלתו ואחשביה להאי בית קבול, אמנם אם אין משתמשים כלל דרך קבלתו לא מקרי בית קבול ומה"ט מכשיר להדיא בסילונות העשויים כמין "גם" עי"ש, וא"כ בנ"ד שאינם עשויים להשתמש דרך קבלתו אפילו דרך ארעי וודאי כשר דאין חילוק אם עשוי כמין גם או כמין חי"ת או בסילון רחב באמצע דהעיקר שלא יהיה עשוי לקבלה כלל ובפרט בנ"ד שמונח באופן שאין ראוי שישאר שם מים כלום וגם אינו עשוי לקבלה דוודאי כשר מכל הני ראיות שכתבתי כמ"ש, ודוק:

והנני בזה הדו"ש באהבה, והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד מוצש"ק כחצות הלילה אור ליום א' דר"ח חשוון תרס"ט לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן יא

יצו ה' את הברכה לכבוד הב' המופלג החרוץ וכו' מו"ה דוד סג"ל צימעטבוים נ"י, בהרה"ג המפורס' מו"ה **פנחס** נ"י הראב"ד בק"ק גרוו"ד יע"א.

מכתבו הגיעני ואין לי פנאי להשיב לפלפולא בעלמא רק יען שזהו פעם ראשונה אשר דרך על פתחי לא אשוב פניו ריקם, על מה שהקשה למה לא גזרו גם במקדש שמא יעבירנו דאע"ג דאין שבות במקדש מ"מ לדעת האבן העוזר דבתרי שבותים גזרו גם במקדש, והנה גבי תק"ש איכא ג"כ משום שמא יתקן כלי שיר, כמ"ש המג"א סימן קכ"ח, וא"כ איכא תרי שבותים, והיה לגזור גם במקדש ? הנה זה יכולין לתרץ בפשיטות דכיון דהך שבות שמא יתקן כלי שיר אין יכולין חכמים לגזור כלל גבי תק"ש דא"כ יתבטל כל מצוות שופר כמ"ש המג"א שם א"כ אין לצרף כלל הך שבות דשמא יתקן כלי שיר לשבות דשמא יעבירנו אמנם יש לתרץ באופן אחר מרווח יותר בס"ד דהנה מקור הדין דשני שבותים גזרו היא מדברי הרע"ב מס' עירובין פ"ג משנה ג' דס"ג דאפילו לרבי דלא גזרו על שבות ביה"ש מ"מ בשני שבותין גזרו ומזה הוכיח בשו"ת הגאון ר' עקיבא איגר דההה"ד במקדש גזרינן על שני שבותין עיי"ש בשו"ת סימן קנ"ט, וא"כ היינו דווקא היכא שעושה דבר האסור משום שבות בפועל כמ"ש שם הרע"ב שמטלטל הסכין וחותך החבלים אע"ג דשניהם הוי רק שבות מ"מ כיון שעושה שני דברים חתיכת החבלים וטלטול הסכין אסור ביה"ש ג"כ וכה"ג אמרינן דאע"ג דלא גזרו שבות במקדש מ"מ בשני שבותים גם במקדש גזרו, עיין בשו"ת רע"א שם דבהכי מיירי משא"כ בשבות דשמא יעבירנו או שמא יתקן כלי שיר דעכשיו בשעת תקיעת שופר אינו עושה שום דבר איסור בפועל רק דחז"ל חששו לתקוע שלא יבא לידי איסור הוצאה או העברת ד' אמות ובמקדש דזריזים הם לא גזרו שבוודאי לא יבאו לידי איסור העברה או איסור הוצאה א"כ מנא תיתי לגזור שיבאו לידי איסור תיקון כלי שיר דכיון דזריזים הם כמו שלא יבאו לידי איסור העברה ד' אמות או איסור הוצאה לא יבאו ג"כ לידי איסור תיקון כלי שיר ואינו דומה להיכא שעושה עכשיו דבר מה שהיא אסור מדרבנן דשפיר י"ל דאע"ג דעל חד איסור לא גזרו במקדש כלל מ"מ על תרי שבותין גזרו דתרי שבותין היכא שעושה ממש בפועל הוי זלזול טפי לדרבנן ואסור במקדש ג"כ, וכה"ג אמרינן ג"כ מסכת' עירובין ס"ח ע"א ולא שני לן בין שבות שיש בו מעשה לשבות שאין בו מעשה עי"ש, ויש לפרש בזה לשון רש"י שם מס' ר"ה כ"ט ע"ב ד"ה גזירה שכתב וז"ל ובמקדש לא גזר דאין איסור שבות דרבנן במקדש עכ"ל, ולמה נקט רש"י איסור שבות דרבנן הא כל שבות הוא רק דרבנן רק לפי דברינו א"ש דשבות שעובר ממש על איסור דרבנן כמו טלטול סכין שלא

לצורך למאן דאסור או חתיכת חבלים דמדרבנן הוי כמו מלאכה שבות כי האי הוי כמו שבות דאורייתא דחכמים עשו חיזוק לדבריהם וא"כ עכ"פ היכא דהוי שני שבותין היו גזרו גם במקדש אמנם בשבות שבעצם אין בו שום איסור אפילו מדרבנן כמו תק"ש שעל גוף התקיעה לא גזרו כלל רק שלא יבא לידי איסור, שבות כי האי הוי רק שבות דרבנן ממש שהרי עכשיו אינו עושה שום דבר שיהיה בו איזה סרך מלאכה וכה"ג לא גזרו אפילו בשני שבותים, וזהו כוונת רש"י במ"ש דאין איסור שבות דרבנן במקדש, כלומר שבות כזה שעיקרו אין בו שום איסור רק משום גזירת דבר אחר לא גזרו כלל במקדש ואין חילוק בין שבות אחד לשני שבותין, ודוק [ועיין בספר שדי חמד בכללים אות א' סימן רפ"ג]:

ב') **ומה** שהקשה במס' פסחים ס"ט ע"א דגזרו על הזאה בטמא מת שחל שביעי שלו בע"פ אע"ג שלא יוכל לעשות פסח שמא יעבירנו נימא עשה דוחה ל"ת ועשה כיון דהוי עשה שיש בו כרת ? נ"ל דלא קשה דכמו דאמרינן דאפילו לר"א דמכשירי מצוה דוחה ג"כ שבת מ"מ כיון דאכתי גברא לא חזי עכשיו אינו דוחה כמו כן מכ"ש לדידן כיון דעכשיו לא רמיא עליו חיוב פסח אינו דוחה ולא משום דלא הוי בעידנא דהא דאמרינן דעשה החמורה דוחה אפילו היכא דלא הוי בעידנא (והארכתי בזה בספרי חלק ששי בסוגיא דעדל"ת בס"ד) היינו היכא דהמצוה רמיא עליו משא"כ היכא דלא רמיא עליו החיוב כיון שהוא טמא לא שייך שום דחיה וכמ"ש הגמ' אליבא דר"א וזה פשוט:

יתר דבריו ראויים הם ע"ד הפלפול, והנני בזה הדו"ש ושלום, מר אביו הגאון נ"י, והנלע"ד כתבתי בחפזון פק"ק **באניהאד** כאור בקר יום ג' א' דר"ח חשוון תרס"ט לפ"ק **אליעזר דייטש**.

סימן יב

ב"ת אור ליום ה' לס' וברך את לחמך שנת תער"נ לפ"ק:

שוכ"ט וחיים ארוכים לכבוד אהובי חביבי מחו' הרבני הנחמד והיקר המופלג בתוי"ש המפואר והמהולל וכו' מו"ה **משה קלאפטער** נ"י ויזרח אבן יקרה בעיר נעויארק יצ"ו. מכתכו היקר קבלתי והנני מעתיק לו בזה התשובה.

נשאלתי להורות דרכי תשובה לאיש אחד יר"ש אשר לערך ארבעה ימים אחר טבילתה שמש עם אשתו ובבקר מצאה על חלוקה (שלא היתה לבושה בו בלילה רק ביום אתמול) כתם אדום ואינה יודעת בבירור אם יש לה במה לתלות, הגם שהיתה יושבת בבית הכסא קודם לזה ואפשר שחלוקה נתלכלך ע"י אשה שהיתה שם מקודם, אמנם אינה יודעת בבירור אם יכולה לתלות ולבם נקפה אולי היתה טמאה בשעת תשמיש ומבקשים לקבל

עליהם איזה תשובה, והגם שעיקר התשובה עזיבת החטא מ"מ יראים לנפשם ונבהלו אפילו מן חטא בשוגג או באונס, ונחזי מה דקמן בס"ד:

הנה ברמ"א יו"ד סוף סימן קפ"ה כתב בפירוש לענין רואה דם מחמת תשמיש דאם היה שלא בשעת ווסתה הוי אונס ואינם צריכים כפרה לא הוא ולא היא, וה"נ כיון שהיה ארבעה ימים אחר הטבילה א"כ הוי מסתמא שלא בשעת ווסתה ואינם צריכים כפרה כלל, ושם מבואר אפילו אם לא בדקה תחלה ג"כ מקרי אונס, ועי"ש בפתחי תשובה ס"ק י"ג בשם שו"ת מאיר נתיבים דעל מה שלא בדקה חלוקה קודם תשמיש א"צ כפרה דלא מצינו שתהא אשה מחוייבת לבדוק חלוקה קודם תשמיש, ובפרט לענין כתם וודאי יש להקל עי"ש, והנה בבאה"ט סימן קפ"ו ס"ק א' כתב שעכשיו נהגו הנשים לבדוק עצמן קודם תשמיש שלא בפני בעלה, וא"כ אם אשה זו לא בדקה עצמה כלל קודם תשמיש י"ל שעשתה איסור לשנות מן המנהג דאפשר שאם היתה בודקת עצמה קודם תשמיש היתה מוצאת על הבדיקה וי"ל דצריכה כפרה דאע"ג דמה שלא בדקה חלוקה לא פשעה כלום כפי מ"ש שם בשם מאיר נתיבים מ"מ היתה צריכה לבדוק עצמה כפי המנהג וא"כ שפיר י"ל דצריכה כפרה, ומעתה נחזי במה יכופר להם הנה ברואה דם מחמת תשמיש דוודאי שמש עם נדה דאורייתא צריכים להתענות ארבעים יום כמ"ש הרמ"א שם סוף סימן קפ"ה וא"כ כאן בנ"ד דאפילו אם היתה טמאה בשעת תשמיש לא היתה נדה דאורייתא דהא לא היה רק כתם אפילו אם אינה יכולה לתלות בשום דבר וא"כ פשיטא שאין להחמיר להתענות ארבעים יום כמו בנדה דאורייתא, וא"כ כמו דלעניין מלקות דאורייתא ועלקות דרבנן דהיינו מכת מרדות קיל מכת מרדות ממלקות ה"נ לענין תענית בנדה מחמת כתם קיל מנדה דאורייתא והנה שיעור מכת מרדות היא י"ג מכות שליש ממלקות דאורייתא כמ"ש המג"א סימן תצ"ו ס"ק ב', ועיין פרמ"ג בפתיחה כוללת חלק ראשון ס"ק כ"ח, ועיין בספר שדי חמד מערכת אות מ"ם כלל קפ"ד הביא בזה דעת הרבה פוסקים ויש שמתירים טפי במלקות דרבנן אמנם כל זה היכא שהרבנן מרקים על עבירה נמשכת ובמזיד משא"כ הכא שאפילו אם לא נחשוב אותה כאנוסה כיון שלא בדקה עלמה מ"מ מזידה לא הוי והוי עכ"פ לא יותר משוגג כ"ע מודי דאם היתה חייבת מכת מרד"ת היה סגיא בי"ג מכות היינו שליש ממלקות דאורייתא, וא"כ לענין תענית ג"כ סגיא י"ג יום שליש מארבעים יום ואלו הי"ג יום אינם צריכים להיות רצופים ואם אינן יכולים להתענות יפדו התענית בצדקה כפי הערך, העשיר לו ירבה והדל ימעיט, ועיין במג"א סימן של"ד ס"ק ל"ד וברמ"א שם סעיף כ"ו דשיעור הפדיון ח"י ווינער, אמנם במג"א שם משמע דהכל תלוי כפי השער מהמזונות אם לזול אם ליוקר, ועכ"פ

אם ישערו ליתן לצדקה כפי השוי מה שהם צריכים לאכילתם ליום ויתנו זה הסך בעד י"ג ימים וודאי יכופר עוונם ושב ורפא להם, ובפרט כיון שידוע שהם צנועים בדרכיהם גם בענייני הנהגת הבית אין להחמיר עליהם יותר וסגיא להם שיתנו ערך הנ"ל לצדקה, ועיקר לקיים וחטאתי נגדי תמיד ועי"ז יציל אותם הקב"ה מכל רע ושום נגע לא יקרב באהליהם והצדקה יחשב להם כקרבן וזבחי שלמי רצון, הדם שהיא מורה על מדת הדין ח"ו יהפך ללובן העליון שהיא מדת רחמים שהקב"ה ירחם עליהם ועל כל ישראל אמן: כתבתי פק"ק באניהאד יום ג' לסדר ויזבחו זבחים שלמים כ' ימים בחדש שבט תער"ג לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן יג

שפעת שלומים מגבהי מרומים, לכבוד הרב המאה"ג וכו' מו"ה בן **ציון** הכהן **פרידמאן** דומ"ץ דובעצק (גאליציען) יע"א.

על דבר האשה שאינה רוצית לטבול בלילה רק ביום ומבקשת שיתירו לה לטבול ביום שמיני, ביום דווקא, ואומרת שאם לא יתירו לה לטבול ביום לא תטבול כלל, ומע"כ נ"י מסופק בזה, הנה בספרי שו"ת פרי השדה ח"א סימן ק"י הבאתי מדברי מורי הגאון ר' יודא אסאד ז"ל ח"ב סימן ק"מ שאין להתיר איסור דרבנן משום שלא יפריצו באיסור חמור יותר מזה, אמנם בענין לטבול בשמיני ביום שמצינו בש"ע יו"ד סימן קצ"ז סעיף ד' דהיכא דיש חשש אונס מותרת לטבול ביום, יש לעיין בזה, אם יש לה אונס ממש שאינה יכולה לטבול בלילה אז יש להתיר לטבול ביום שמיני, רק צריכים לפרסם שכל אשה שאינה אנוסה לטבול ביום שמחוייבת לטבול בלילה דווקא, והנה הפתחי תשובה שם ס"ק ט' הביא בשם חמודי דניאל שאם אין האונס לכל הנשים אסורה לטבול ביום אפילו כשיש אונס דלא מהני אונס רק אם האונס לכל הנשים דאם אין האונס לכל הנשים עדיין לא נמלטנו מחשש דסרך בתה, אולם ראה זה מצאתי בספר שדי חמד הנקרא דברי חכמים סימן קכ"ט שהביא בשם גדול אחד דסגיא אפילו אם האונס היא רק לאותה אשה ג"כ יש להתיר לה לטבול ביום, הגם שבתשובה אחת (עיי' בספרי שו"ת פרי השדה ח"ב סימן מ"ה) עשיתי סמוכין לדברי חמודי דניאל דבעינן שתהי' האונס לכל הנשים ממס' נדה (דף ס"ז ע"ב) דקאמר אתקין רב אידי למטבל ביממא דתמניא ולא נקט שהתיר רק "אתקין" משמע דדווקא כשצריך לעשות תקנה לכל הנשים שיש אונס לכל הנשים ואז צריך לעשות תקנה לכל הנשים משא"כ אונס אשה אחת לא מהני, עיי"ש שהארכתי בס"ד, מ"מ עכשיו שהדור פרוץ יש להעלים עין, ואם האשה הזאת יש לה טענת אונס

ממש שנראה שיש ממש בדבריה יזהיר אותה באזהרה גמורה שתדע שהיא איסור גמור לטבול ביום רק אם היא אונס גמור, וכן כתב בספר שדי חמד שם באריכות מכמה רבנים גדולים, אבל אם אין לה אונס ובזדון נפשה רוצית לעבור על תקנ"ח שלא לטבול בלילה בוודאי אסור, וגם יזהיר אותה שלא תבא לידי איסור אחר היותר גדול דהיינו לטבול בשביעי ביום שזהו אסור גמור דבשביעי אפילו בדיעבד ביום לא עלתה לה טבילה כמ"ש הש"כ יו"ד סימן קצ"ז ס"ק י"א עי"ש, ע"כ אם מעכ"ה נ"י יראה שאותה אשה היא באמת אנוסה ויש לה טעם גמור שלא לטבול בלילה יוכל להתיר לה לטבול ביום שמוני ויזהיר אותה באזהרה גמורה באיומים גדולים שלא תבא לטבול בשביעי ג"כ ביום וישום אל לבה חומר האיסור שזהו מזיק מאד גם לוולדות ושתדע שאם היא משקרת שבאמת אינה אנוסה רק שמשקרת שאומרת שהיא אנוסה לטבול ביום אזי דמה בראשה, ואז אם תעמוד בדעתה שהיא אנוסה שאינה יכולה לטבול בלילה או משום כדי שלא ירגישו אנשי ביתה כשתבא מבית המרחץ לביתה. כי אולי יש שם בביתה אנשים פרוצים ואם תבא בלילה לביתה ירגישו שהיתה בבית המרחץ דכה"ג ג"כ מקרי אונס, וכן מבואר בספר שדי חמד שם, או איזה שאר אונס, אז יתיר לה, אע"ג שאין האונס לכל האנשים, דבזמן הזה שהדור פרוץ יש להעלים עין שלא תבא לידי איסור נדה ממש, רק שיזהיר אותה שלא תטבול ביום השביעי ג"כ, אמנם אם גם לפי דבריה אין לה שום אונס ובזדון לבה רוצית לעבור על תקנת חכמים שלא לטבול בלילה אין להתיר לה, כנ"ל עפ"י דעת הפוסקים רבנים גדולים שהביא בספר שדי חמד שם, וחכם עיניו בראשו שלא יבא לידי פרצה ח"ו גם לשאר נשים ודוק, (שוב הראה לי חתני הרב מו"ה יוסף הכהן נ"י בשו"ת הרי בשמים ח"א סימן ל"ח שכתב ג"כ כעין זה]:

והנני הדו"ש, והנלע"ד כתבתי פק"ק **באניהאר** א' לסדר ולזכרון בין עינך ב' שבט תרס"ט לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן יד

השלום לכבוד אהובי ידידי הרב המופלג בתו"י החריף ובקי מחודד ומפולפל כש"ת מו"ה יוסף לעור נ"י בק"ק טארנא יצ"ו:

מכתבו מגלה עפה הגיעני ואני טרוד בכמה ענינים ואין לי פנאי לפלפל בדבריו, ונציעה רק תוכן השאלה, ע"ד אשה א' שהיתה חולנית ר"ל ועפ"י משפט הרופאים אם תתעבר תהיה בסכנה גדולה, היא, וגם הוולד, וכבר נסתה לקנח אחר תשמיש אמנם לא היה להועיל כי מ"מ נתעברה, וע"י נסים גדולים מאת ה' היתה זאת שנשארה בחיים, ועכשיו

היא יראה לשמש עם בעלה כדרך כל הארץ והרופאים המציאו איזה "פולווער" שתשים לה באותו מקום כדי שלא תתעבר, ע"כ נפשו בשאלתו אם מותרת כה"ג, ועיניו שפיר ראו בשו"ת חת"ס יו"ד סימן קע"ב ושו"ת הגאון ר' עקיבא איגר ז"ל סימן ע"ב שלא התירו רק בקינוח לאחר תשמיש (וכן הגאון באמרי א"ש סימן ס"ח לא התיר רק בקינוח לאחר תשמיש עי"ש) ועתה מסתפק אם מותר כה"ג לשמש בנתינת הפולווער הנ"ל באותו מקום, זהו תוכן השאלה:

הנה בעיקר הדין אם מותר לשמש במוך באותו מקום בשעת תשמיש כבר הארכתי בכמה שו"ת בס"ד והבאתי ראיה לדעת הישׁ"ש ב"ק מס' יבמות סימן ח' דאפילו מוך בשעת תשמיש ג"כ מותר והישׁ"ש כתב שם דאפילו מוך בשעת תשמיש ג"כ מקרי כדרך תשמיש משום דגוף נהנה מן הגוף עי"ש, וכן דעת החמדת שלמה לאה"ע סימן מ"ו, עי"ש שהתיר אפילו בשעת תשמיש, ויש להביא ראיה ג"כ ממ"ש הטורי אבן במס' מגלה י"ג ע"ב דאסתר שמשה עם מרדכי במוך, ועיין חת"ס שם שהיתה יראה שזרע מרדכי הצדיק לא יהיה נטמע בין הגוים דאם תתעבר ממרדכי יהיו סבורים שמאחשורוש נתעברה ויתגדל בין הגוים, והנה מסתמא לא סמכה על עצמה שתקנח לאחר תשמיש כיון דזהו אינו ברור שיועיל שלא תתעבר דהא אפשר שהזרע יקלוט תיכף [יעיין שו"ת הגאון ר' עקיבא איגר ז"ל סימן ע"ב בסוף התשובה ודו"ק, ומ"ש החת"ס שאסתר היתה בקיאה טפי בקנוח שאחר תשמיש זהו במחכ"ת דוחק דאיזה בקיאות שייך שלא יקלוט תיכף אם לא עפ"י נס וא"כ לא היתה צריכה לשום מוך כלל] וע"כ דשמשה עם מרדכי במוך בשעת תשמיש וא"כ מוכח משם דגם במוך בשעת תשמיש מותר, ושם העליתי ליישב דעת הר"י בתוספ' מסכת יבמות ל"ד ע"ב ד"ה ולא כמעשה ער ועונן שמתיר לשמש שלא כדרכה באקראי בעלמא והביא הב"י בא"ע סימן כ"ה להקשות עליו והיכן מצינו שום איסור בתורה שיהיה מותר לעבור עליו אפילו באקראי בעלמ' ואמרתי דעיקר איסור השחתת זרע משום שהקב"ה רצה שלא יהרס בנין העולם וא"כ מי שמשמש כדרכו רק באקראי בעלמא משמש שלא כדרכה עי"ז לא נתבטל תכלית הבריאה משו"ה ס"ל לר"י דמותר, וכמו שמותר לישא זקנה מי שכבר קיים מצות פו"ר (עיין ברמ"א אה"ע סימן א' סעיף ח' ובריב"ש סימן ט"ו) מ"מ וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה לחלוק על הני גאוני עולם שאסרו לשמש במוך בשעת תשמיש החת"ס ור' עקיבא איגר ((ובעל אמרי אש)) הגם שהישׁ"ש והחמדת שלמה התירו בפירוש מ"מ מי ימלא לבו להכריע בדבר חמור כזה מה שפסקו הרבה ראשונים דמוך בשעת תשמיש הוי כמטיל על עצים ואבנים, אמנם לשום פולווער באותו מקום בשעת תשמיש נראה דכ"ע מודי דשרי, והחילוק בין

מוך באותו מקום בשעת תשמיש או פולוועור כזה יש להוכיח מדברי הגאון בטורי אבן שם שהרי כתב דעם אחשורוש מסתמא לא שמשה במוך שהיתה יראה ממנו (ועיין חת"ס שם) וע"כ כיון שמוך ממלאה כל אותו עקום א"כ ירגיש בשעת תשמיש ויקפיד דאם לא היה יוכל להרגיש בשעת תשמיש איזה מורא היה לה וא"כ אזדא ליה מ"ש הישׁ"ש שם דגם בשעת תשמיש הוי דרך תשמיש כיון שגוף נהנה מן הגוף דזהו אינו לדעת הטורי אבן דמסתמא אם יש בזה קפידא להבועל ויכול להרגיש שיש שם מוך אינו נהנה כל כך כמו בתשמיש כדרך כל הארץ וא"כ היינו דוקא במוך שנרגש להבעל שיש שם מוך לא מקרי כדרך תשמיש ואסור, משא"כ לשום שם אבק "פולוועור" שהוא על שטח בשר הרחם ומסתמא אינו נרגש כלל הוי שפיר כדרך תשמיש ומותר לכ"ע, וכן העליתי בשו"ת אחרת בס"ד להתיר כה"ג אם אינה ממלאת הרחם באותו אבק פולוועור. רק מפזרת בשטח בשר הרחם, ויש לסמוך על זה להתיר במקום סכנה כיון שהישׁ"ש והחמדת שלמה מתירים אפילו במוך שנרגש בשעת תשמיש, ובפרט אם יש עוד תקוה שאם לא תתעבר איזה זמן שתשוב אח"כ לאיתנה ותוכל להתעבר עוד ולהוליד בודאי אין מחוייב הבעל לגרשה דמסתמא התורה חסה גם על האשה שלא לגרשה, וכן משמע מהא דאמרו חכמים דפליגי על ר"מ מס' יבמות י"ב ע"ב וס"ל משמשת כדרכה והולכת ומן השמים ירחמו, והנה לדעת רש"י דלרבנן איכא איסור לשמש במוך למה אמרו משמשת והולכת ולסמוך על הנס הא יש לו תקנה לישא אחרת דאיש נושא כמה נשים אלא ודאי דצריכין לחוש לתקנם האשה ג"כ וא"כ הכא כיון שעכ"פ יכולה עוד לשוב לאיתנה בודאי אסור לגרש אותה דהרי מצות עונה ג"כ איכא כמ"ש השטמ"ק מס' כתובות ל"ט ע"א ד"ה משמשת במוך בשם הרא"ה עי"ש (ובשו"ת אחת הבאתי בשם הגאון ר' זלמן מרגליות בספר ט"ב גיטין שלו בהגהות ובאורים לאה"ע סימן כ"ה סעיף ה' דלגבה דידה יש להתיר טפי מוך בשעת תשמיש מלאחר תשמיש דבשעת תשמיש אינה עושית שום מעשה משא"כ לאחר תשמיש משחפת זרע הבעל בידים אמנם מצד הבעל ודאי איכא איסור טפי בשעת תשמיש, ודוק היטב) עכ"פ בפולוועור דגם מצד הבעל ליכא איסור כיון שמשמש כדרך כל הארץ בלי שום הרגש איזה דבר ויש עוד תקוה שחשוב לאיתנה יש להתיר במקום סכנה, אמנם כל זהו אם כבר קיים פ"ו ויש תקוה שיוכל להוליד עוד עמה (ועיין בשו"ת פרי השדה ח"א סימן פ"ח מ"ש שם בס"ד), משא"כ אם לא קיים עוד מצות פ"ו והבעל רך בשנים קשה לו להתיר לדור עם אשה שהיא לה סכנה שתתעבר כי כפי הנראה ברוב שו"ת שנמצאו בזה בגדולי האחרונים היא רק מי שקיים כבר מצות פו"ר וכמ"ש דבמי שכבר קיים מצות פ"ו ליכא כל כך איסור השחתת זרע אם אינו כדור

המבול ממש כיון שעכ"פ ליכא השחתת עולם, ויש עוד תקוה שיוליד עמה, משא"כ אם לא קיים עוד מצות פ"ו אין בידי להתיר דכה"ג ודאי הוי איסור טפי דגורם הירוס העולם ולא תהו בראה, כנ"ל בזה:

אמנם מ"ש בהגהות אמרי ברוך למס' מגלה שם לדחות ראיית הטורי אבן במ"ש דע"כ רק עם מרדכי שמשה במוך דל"ל דשמשה עם אחשורוש במוך שהרי נולד ממנה דריוש בנו של אחשורוש וע"כ דעם מרדכי שמשה במוך ועל זה כתב בהגהות אמרי ברוך שם דמה שנולד דריוש היה לאחר שכבר נאסרה על מרדכי היינו לאחר שהלכה אליו ברצון ואמרה כאשר אבדתי, ראיתי באמרי א"ש ליו"ד סימן ס"ח במוסגר שם שכתב שאי אפשר לומר כן שהרי מאותו שעה עד שהורשה דריוש לבנות ביהמ"ק לא היה רק זמן מועט ואי אפשר לומר שאז נתעברה ממנו עי"ש, ובלא"ה מסתבר טפי לומר ששמשה עם מרדכי במוך כדי שלא יהיה נטמע זרע מרדכי בין הגוים כמ"ש החת"ס שם, אמנם מה שרצה מע"כ נ"י לומר כיון דע"י אותו פולוועך לבד אינה בטוחה עדיין שלא תתעבר רק בצירוף שאחר תשמ"ש עושית ע"י מאשין איינשפריצונג עם מים להדיח שם כל בית הסתרים וא"כ יש להתיר דהוי רק כמו קינוח לאחר תשמיש, יש לדחות, כיון דלולא הפולוועך כבר הורה הנסיון שיכולה להתעבר א"כ הו"ל אותו הפולוועך עכ"פ כמו זה אינו יכול וזה אינו יכול דחייב לענין שבת ג"כ מס' שבת צ"ב ע"ב, ועוד דע"כ הפולוועך בעצמו משחית כל זרע הבעל דאם לא היה נשחת תיכף זרע הבעל בשעת ביאתו על הפולוועך היה חשש שיקלוט תיכף הזרע ולא היה מועיל בבירור, וע"כ מדשפטו הרופאי' שמועיל בבירור מוכרח להיות שזה מועיל לקלקל תיכף זרע הבעל והאיינשפריצונג שעושית אח"כ היא רק שלא יכאיב אותו הפולוועך בשר הרחם ע"כ אין להתיר מה"ט רק כמ"ש דפזירת הפולוועך על שטח הרחם כיון שאינו נרגש להבועל בשעת בעילתן מקרי תשמיש כדרך כל הארץ ולא דמי למוך בשעת תשמיש שנרגש בשעת בעילה כמ"ש לכ"ח מדברי הגאון טורי אבן וחת"ס דמוך בשעת תשמיש נרגש לבועל ע"כ י"ל דבפילוועך כמו בנ"ד יש להתיר לכ"ע ובפרט אם כבר קיים מצות פיו, ויש עוד תקוה שתשוב עיד לאיתנה שיוכל להוליד ממנה כמ"ש, ודו"ק, ועכ"ז רצוני שיתיעץ עוד עם רב גדול א' ואם יסכים עמי נמטיא שיבא מכשורי:

והנלע"ד כתבתי פק"ק **באניהאד** כאור בקר יום ד' לס' בא ה' שבט תרס"ז לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן טו

שוכ"ט לכבוד הרבני המופלג בתו"י מו"ה אברהם שמואל **בנימין ראזענציוויייג** נ"י בק"ק **קראמכאך** במדינת בייערין יע"א:

הנני להשיב לו על דבר שאלתו במ"ש בש"ע או"ח סוף סימן קל"ה ברמ"א שם דלאדם חשוב מותר להביא אצלו ס"ת אפילו אם לא הכינו יום או יומים מקודם, ונסתפק מע"כ נ"י מי הנקרא אדם חשוב לענין זה? הנה במס' שבת נ"א ע"א, ודף קמ"ב ע"ב, לענין שאדם חשוב צריך להחמיר ביותר פרש"י אדם חשוב מקרי שילמדו ממנו להקל יותר, ועיין בספר יד מלאכי בכללי התלמוד אות ו' שהאריך קצת בזה, וא"כ הה"ד הכא י"ל דאדם חשוב מקרי מי שמדקדק תמיד לשמוע קריאת התורה, ואם הוא יבטל מקריאת התורה אפילו במקום שאין יכול לבא לבהכ"נ ילמדו אנשים אחרים ג"כ ממנו לזלזל במצות קריאת התורה אפילו שלא במקום אונס ולכך מותר להביא אצלו ס"ת, וא"כ פשיטא דלמי שאינו נזהר לשמוע קריאת התורה ודאי לא יביאו אצלו ס"ת והכל תלוי בגודל זהירתו למצוה זאת וממילא מותר להביא אצלו ס"ת כשהוא אנוס מלבא לביהכנ"ס, והנה שם מבואר במג"א חולה ג"כ דמותר להביא אצלו ס"ת ופשיטא דלחולה שלא היה נזהר אפילו כשהיה בריא לשמע קריאת ס"ת דאין מביאים אצלו הס"ת, וא"כ הה"ד אדם חשוב לא מקרי רק אם נזהר כל ימיו באותו מצוה רק שהאונס מעכבו כה"ג מותר להביא אצלו ס"ת והכל לפי הענין, ואין להאריך בזה, [ועיין בזה בספר שמן המאור על או"ח, והגם שהוא רוצה לומר גדולים בתורה מ"מ לא המדרש עיקר, והעיקר שיהיה זהיר במצות קריאת התורה]:

ב') **ומה** שמסופק בהדלקת נ"ח דמבואר במג"א סי' תרע"א ס"ק יו"ד דבע"ש מדליקין אפילו אם אין שם עדיין עשרה בביהכנ"ס כיון שאח"כ יבאו הוי פרסום ניסא ומדמי לה למה שמדליקין ברחוב אע"ג שבשעת הדלקה אין שם עדיין בני אדם, ומסופק מע"כ נ"י האיך הדין בחול או אם אח"כ ג"כ לא יהיה מנין אם מותר להדליק בברכה ? הנה השואל בריב"ש סימן קי"א מפקפק על המנהג להדליק בבהכ"נ כיון שכל אחד מדליק בביתו בלא"ה, והריב"ש השיב לו כיון שאנו אין מדליקין ברחוב ברה"ר מצוה להדליק בביהכנ"ס במקום רבים וא"כ א"ש דברי המג"א דאע"ג דבשעת הדלקה ליכא עדיין מנין מ"מ הוי כמו ברחוב דמקרי מקום מפורסם אע"ג שבשעת הדלקה עדיין אין שם אנשים מ"מ כיון שיבאו אח"כ הוי מפורסם, וא"כ הה"ד בביהכנ"ס, ובשערי תשובה שם ס"ק ח' הביא באמת דידליק בלא ברכה, וא"כ אעפ"י שאנו נוהגין כהמג"א דמדליקין בברכה אעפ"י שאין שם עדיין מנין היינו בע"ש שלא יוכל להמתין שלא יחלל שבת משא"כ

בחול שיכולים להמתין ואם לא יבא מנין הרי אינו מקום מפורסם וא"כ האיך ידליק שם בברכה דהריב"ש ג"כ לא כתב שצריך להדליק בביהכנ"ס רק משום פרסום וכל שאין שם עשרה אנשים אפילו אח"כ יבאו לא מקרי מקום מפורסם ולא דמי לרחוב שהביא המג"א דשם הדרך שיבאו אנשים משא"כ במקום שאין מנין לא הוי פרסום ופשיטא דבפחות מעשרה לא הוי פרסום דבעינן עדה שלמה כנלע"ד:

והנני בזה הדו"ש באהבה.

אליעזר דייטש.

סימן טז

החיים ושלום וכל טוב לכבוד אהובי הרב המאוה"ג חו"ב חיציו שנונים וכו' כש"ת מו"ה מנחם יהודה אדלער נ"י אבדק"ק **סערעדנא** והגליל יע"א.

יקרת מכתבו הגיעני על דבר מה ששמע שהנשים נוהגות לברך על מצוות טבילה ובש"ע יו"ד סימן ר' מבואר להדיא על הטבילה (ועיין ברמב"ם פי"א הלכות ברכות הלכה זיין הביא ג"כ רק על הטבילה כמבואר במס' פסחים ז' ע"ב) וכתב מעכ"ה נ"י ליישב המנהג עפ"י דברי הד"מ בטור או"ח סימן ח' ס"ק ה' דמשו"ה מברך על טלית קטן על מצוות ציצית ולא להתעטף או ללבוש כיון דבאמת אינו יוצא בזה ידי המצוה כהוגן משו"ה מברך רק על המצוה שהקב"ה נתן לנו אע"ג שעכשיו אינו מקיימה כ"כ (וקצת סמך לזה מדברי הט"ז יו"ד סימן א' ס"ק י"ז, ודו"ק) וא"כ ה"נ גבי טבילה כיון שיש הרבה טבילות שלא היתה חייבת מן הדין רק מחמת שאין אנו בקיאין או מצד החומרא כגון בדם טוהר כמה שהעיר בפתחי תשובה ביו"ד סימן קצ"ד ס"ק ב' משו"ה אין מברכים רק על מצוות טבילה כלומר על המצוה שהקב"ה נתן לנו, כך היא תוכן כוונתו בקיצור, ואם אמנם שהוא דבר נכון מ"מ אחר העיון קצת יש חילוק בדבר דבשלמא גבי ציצית שפיר כתב הד"מ דאם יברך כמו אם היה מקיים המצוה כתקנה א"כ יטעה באמת שכבר קיים המצוה כראוי ולא יקיים אח"כ המצוה כראוי משו"ה שינו קצת מסדר הברכה שידע שעכשיו לא קיים עדיין המצוה כראוי לגמרי, משא"כ הכא גבי טבילה מה בכך אם תסבור שטבילה זאת חיובית כשאר טבילות, ועוד דהתם ליכא עליו חיוב גמור ללבוש טלית קטן זה משו"ה אינו מברך וציונו להתעטף משא"כ הכא אע"ג שטובלת מספק מ"מ חיוב גמור יש עליה לטבול דבכל מה שהחמירו חז"ל בספק איסור נדה בדין החמירו אפילו רק ספק בעלמא או גזירה משום חומר איסור כרת א"כ אמאי לא תוכל לברך על הטבילה בכל הטבילות, והרי על מצוה דרבנן ג"כ חייב לברך, (ובקונטרס וילקט יוסף שנה תשיעית סימן ב' הביא באמת משם רב גדול אחד שטעות נפל באיזה ספר בנוסח

הברכה והביא כמה ראיות לזה) וא"כ כיון דלא מצינו בש"ס ופוסקים נוסח אחר רק על הטבילה לא ידעתי טעם לשנות הנוסח ממה שמבואר בש"ס ופוסקים, ובאמת יש לעיין בנוסח על הטבילה דהא אי אפשר ע"י שליח וא"כ היה צריך לברך לטבול ולא על ועיין בר"ן מס' פסחים ז' ע"ב שהאריך בנוסח הברכות ויהיה ראיה לדעת הר"ת שהביא האבודרהם שער ג' בד"ה יש מצוות דמצוה שעושים תיכף מברכים בעל, ומה שהיא על לאחר מכאן ג"כ כגון תפלין להניח כל היום מברכים בלמ"ד להניח תפלין עי"ש, וגם בזה יש מקום עיון דברוב מצוות אין מברכים על מצוות כגון לולב שופר סוכה מגילה אין אומרים מצוות שופר וכיוצא רק מה שעושים בשעת עשיית המצוה לישב בסוכה, ובמקום אחר הארכתי בישוב קושיית הר"ן מס' פסחים שם כיון דבמגילה ג"כ העיקר השמיעה כמו בשופר א"כ מ"ט במגילה מברכים על מקרא מגילה ובשופר לשמע קול שופר והארכתי ליישב, [עיי' שו"ת חלקת השדה סימן מ"ב, ובשו"ת פרי השדה ח"ג סימן מ"ד], ובעיקר נוסחת הבר' קשה להאריך בו וכמעט סגר עלינו הדרך בתוספ' מס' פסחים שם ד"ה והלכתא שכתבו ור"י לא מצא טעם לכל הברכות, ואנן יתמי דיתמי מה נעני אבתריה, ע"כ יותר טוב שלא לשנות מכפי המסור לנו בש"ס ופוסקים, ובאמת הלשון על מצוות קשה קצת מאחר שכבר אמר וצונו א"כ הוי בכלל לשון זה שהיא צוי הבורא ית"ש רק באמת אנחנו לא נדע כ"כ כוונת הברכות. וע"כ שעפ"י טעות הואיל ורגילין לומר על מצוות טעו בזה ג"כ, ומעשה בא נידי ששאלתי שוחט מומחה בקי בהלכות האיך מברכים על השחיטה אם על מצוות בחולם או בפתח (ורציתי לנסות אותו אם יודע שאין מברכים רק על השחיטה ולא על המצוות) ולא הי' יודע להשיב מזה רואין שבענינים כאילו הטעות מצוי, על כן למה לנו לשנות מכפי המבואר בגמרא ובשו"ע בפירוש בלי שום חולק, כנ"ל ברור (וחקרתי אצל נשי דידן ואמרו שמברכות על הטבילה):

ב') **ועל** דבר הציצית שנקשרו למעלה מג' אצבעות דהדין הוא שאינו מועיל אם יחתוך האורילא (עיין או"ח סימן י"א סעיף י"א) כדי שישארו הציצית למטה מג' משום תולמ"ה, עי"ש מג"א ס"ק ט"ו ונסתפק מע"כ נ"י אם לאחר שחתך האורילא הנ"ל התיר משם ציצה אחת וקשרה אח"כ על הבגד למטה מג' אצבעות בעוד שהיו שם הג' ציצית הפסולים עדיין משום תולמ"ה אם נימא דציצה זו כיון שקשרה בה כשר אע"ג שג' ציציות התלויים עדיין פסולים משום תולמ"ה מ"מ אין שייכות לציצה זו שכבר נעשה בהכשר וממילא יהיה כשר לאחר שיתיר כל הציציות ויקשור אותם אחת אחת או דכה"ג ג"כ הוי תולמ"ה כיון שבשעה שקשר אותה ציצה היו שלשה אחרים שנעשו בפסול, ודעת מעכת"ה נ"י דעת תורה נוטה שיש להכשיר שמה שהשאר הציציות פסולים עדיין משום תולמ"ה

משום זה לא נפסלה אותה הציצה שנעשה בהכשר, בזה דעתי ג"כ מסכמת עמו, ואוסיף קצת ראיה שהרי פשיטא חציצה שפסולה משום תולמ"ה לא גרע מציצה שפסולה ממש ואדרבא בכל מקום מצינו שפסולה בגופה גרע מפסול מחמת דבר אחר עיין מס' פסחים ס"ב ע"ב דפסול בגופו גרע מפסול מחמת דבר אחר והנה אם היו ג' ציציות פסולים מחמת עצמן כגון שהיה חסר מכל אחד חוט אחד ותלה חציבה הרביעית בעוד שהיו שם ג' הציציות הפסולים מ"מ כשר לאחר שיתלה גם הג' ציציות שהיו פסולים מעיקרא ויעשה אותם בהכשר אח"כ וא"כ מכ"ש כה"ג שהג' ציציות אינם פסולים מחמת עצמן רק משום שנתלו בפסול דתולמ"ה וודאי פשיטא דאותה ציצה שנתלה בהכשר נשארה בכשרותה ואין מעכב מה שיש עוד ג' ציציות בפסול ולאחר שיתלו גם שאר הציציות בהכשר יהיו כולם כשרים ורק כשהבגד לא היה לו רק ג' כנפות ועשה ציצית ואח"כ הוסיף ככף רביעי כה"ג אמרינן כיון שבשעה שעשה ג' ציציות לא היה הבגד חייב בציצית דהראשונים פסולים משום סולמ"ה, ועיין היטב בט"ז או"ח סימן ט"ו ס"ק ג', ואפילו לדעת הב"ח שם אינו פוסל רק משום שהבגד לא היה חייב בציצית כשהתחיל לתפור עליו אבל בלאו"ה וודאי אין ציצה אחת מעכב על האחרת, ותדע לך שהרי בכל פעם כשקושר ציצה אחת על הבגד אינו כשר עדיין כל זמן שאינו קושר כל הג' ציצית הנשארים ומ"מ לאחר שקושר כל הארבע ציצית נתכשר ע"י הציצה הרבעית כל הג' הראשונים, וא"כ ה"נ מה שהיו הג' ציציות פסולים משום תולמ"ה אינו עניין לפסול אותה ציצה שקושר בהכשר דלא גרע הפסול משום תולמ"ה מאם לא היה שם שום ציצה דמ"מ לאחר שנתלו כל הארבע ציצית כשר, והארכתי קצת לברר הענין היטב בס"ד, ומעכה"ר נ"י יפה כתב בזה דאין הציצה הפסולה מעכב על הציצה הכשרה שעשאה בהכשר לפסול גם זו משום תעשה ולא מן העשוי, כנ"ל פשוט וברור בס"ד:

ג') **וע"ד** אשה זקנה שהיתה כמה שנים בחזקת מסולקת מדמים ופשטה חלוקה והניחה תוך שאר בגדים (שעוטציגע וועש) ולאחר שני שבועות כשנתנה לכובס מצאה על החלוק שפשטה מכבר כתם יותר מכגריס, ועיניו ראו מה שהביא בספר סדרי טהרה בשם שו"ת פמ"א סימן ק"ע ח"ב והובא ג"כ בספר לחם ושמלה אות קכ"ט בסימן ק"צ שמתוך כך נוטה דעתו להתיר ובפרט בזקנה שמסולקת מדמים:

הנה בשו"ת פמ"א שם כתב בסוף התשובה וז"ל, וכן בדין השני שלקחה כתונת בעלה (שם מיירי שהיא ג"כ לבשה פ"א כתונת בעלה) ממקום שזרקו בגדים שלבשה כבר ומכונים לכביסה והוי כמו שלקחה עד המזגמן לה בבית שהזכיר הרשב"א ואפילו קנחה עצמה בעד זה ליכא מאן דמטמא ואפילו משום כתם עכ"ל, וא"כ הכא כיון שמצאה

הכתם רק אחר שהיה מונח זמן רב בין שאר הבגדים והיא אינה ראויה לראות שפיר יש לתלות אולי בא שם הכתם מחלוקים אחרים שהיו שם ומסתמא היו שם חלוקים גם מנשים הראויים לראות, ומוסכם להלכה דאינה ראויה לראות תולה בראויה לראות, כמבואר ביו"ד סימן ק"צ סעיף נ"ב, והנה בהרגישה שנפתח מקורה דקייל"ן בסימן ק"צ סעיף א' דטמאה מחמת הרגשה אפילו לא ראתה כלום ומ"מ במעוברת שהיא בחזקת מסולקת דמים כתב שם בספר תורת השלמים ס"ק ב' דטהורה בנפתח מקורה אע"ג דהרגשה דאורייתא, ועיין בספר לחם ושמלה שם ס"ק ח' (והארכתי בזה בשו"ת אחרת) וא"כ אם מקילינן טפי בהרגשה אע"ג דהוי דאורייתא (ועיין בנו"ב מהדו"ת סימן קי"ח) מ"מ בהני שמסולקת דמים אינם טמאים בהרגשה גרידא מכ"ש בכתמים וודאי יש להקל ואע"ג דמזה אין ללמוד לענין סתם כתמים דסתם כתמים וודאי טמא אפילו בהני שמסולקת דמים היינו משום שכל שנמצא כתם ואין במה לתלות הרי שור שחוט לפניך משו"ה זקנה ג"כ טמאה משום כתם היכא דאין לה במה לתלות (עיין רמ"א סימן ק"צ סעיף מ"ה) עכ"פ היכא שיש רק קצת במה לתלות כמו בנ"ד שהיה החלוק מונח ימים הרבה תוך שאר בגדים המוכנים לכביסה וודאי יש לתלות דמעלמא קאתי דאילו היה מגופה היתה ראתה תיכף כשפשטה, ומ"מ הכל לפי הענין דאם לא היו שם בגדים כאלו שיש לתלות שהיה עליהם איזה דם מלכלוך גם כאן הוי כאין במה לתלות וזקנה ג"כ טמאה, ואין זה ענין להא דאמרינן דכתם אינו עטמא למפרע דהיינו רק לענין טהרות לטמא למפרע, אבל היא עצמה טמאה משעת מציאת הכתם ועיין שו"ת פמ"א שם בד"ה איברא כ"ל ודו"ק, עכ"פ כל שיש רק קצת רגלים לדבר לתלות תולין כאן טפי דהיא בחזקת מסולקת דמים ק"ו מהרגשה גרידא דטהורה במסולקת דמים ובמקו"א כבר כתבנו בזה בס"ד (ועיין שו"ת פרי השדה ח"ב סימן מ"ח):

:-

והנני הדו"ש באהבה פק"ק באניהאד ה' לסדר חקת התורה ה' בחדש תמוז תרס"ט לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן יז

בין גאולה לגאולה, יצמיח ד' שם ותהלה, לכבוד תלמידי חביבי הרבני המופלג בתו"י החרוץ ידיו רב לו וכו' מו"ה **זאב וואלף ווילנער** נ"י בישוב **פלאווניטץ** מחוז **שאראש** יצ"ו:

מכתב' היקר קבלתי ונהניתי כי ראיתי שאתה יודע לישא וליתן במלחמתה של תורה יהי ד' עמך וכו' ועתה נבא אל הענין לאשר צריך שם לבנות חומות אבנים לגדר בית החיים

ונתנו לאומן עכו"ם בקבלנות לשלם לו כך וכך מכל אמה (קיביק מעטער) ועליו מוטל לפסול האבנים מההרים (שטיינברוך) והקרקע שמשם חוצבים האבנים הוא ג"ב של עכו"ם ואם לא יתירו להאומן עכו"ם לפסול האבנים גם בשבת ימשך הדבר זמן הרבה כי לא כל העיתים מוכשרים להוליך האבנים ויהיה הבית החיים בבזיון כי יהיה למדרס רגל הבהמות, ועינך שפיר חזו בסימן רמ"ד באו"ח דבקבלנות ליכא איסור רק משום מראית העין, וא"כ בנ"ד שאין ניכר כלל בפסילת האבנים שעושים לצורך ישראל גם מראית העין ליכא כמ"ש כה"ג בנו"ב מהד"ק או"ח סימן י"ב בד"ה ועוד אני אומר וגם בחתס"ו או"ח סימן ס' וסימן ס"א במה שפלפל אם ברבים ליכא חשדא כמ"ש המג"א סימן רמ"ד ס"ק ח', אמנם החתס"ו לא התיר רק במקום שהבנין יוכל לגמרי להתבטל משא"כ בנ"ד כיון שלא יתבטל לגמרי רק שימשך הדבר אפשר שאין להתיר, כך הוא תוכן מכתבך, ואתה רוצה לידע דעתי בזה ואען ואומר:

הנה **בהיתר** שהאומן יפסול בשבת האבנים מן ההר כיון שאין ניכר כלל שהוא מלאכת של ישראל יש להתיר עוד מטעם אחר שהרי השערי תשובה שם סעיף ב' הביא בשם הדג"מ דהא דאמרינן שם דלפסול האבנים לצורך מחובר אסור אפילו בביתו של עכו"ם היינו דווקא אם אין רשות בעכו"ם להחזיק אבנים אלו גם לצורך עצמו או לבנין אחר משא"כ אם העכו"ם יש לו רשות ליתן אבנים אלו לצורך בנין אחר א"כ עדיין אין שם ישראל נקרא עליהם כלל מותר וא"כ ה"נ בנ"ד כל זמן שלא נמסרו האבנים לקהל לצורך בנין החומה פשיטא שאם העכו"ם רוצה יוכל למכור גם לאחרים דקודם שמסר להם האבנים במדידה כמה קוביק מעטער יש שם לא קני עדיין שום דבר וודאי מותר, אמנם זהו דווקא לענין חציבת האבנים זאת יכול העכו"ם לעשות בשבת ג"כ בקבלנות דעדיין אין שם ישראל נקרא עליהם כלל משא"כ להוליך האבנים בשבת על מקום ביה"ק דשם ניכר שלישראל עושים וודאי יש חשש מראית העין, וא"כ ליכא היתר רק אם הבנין יתבטל לגמרי, והנה החתס"ו שם סימן ס"א כתב שמה שהתיר בבאה"ט שם אם הבנין יתבטל לגמרי שמדעת עצמו כתב כן הבאה"ט בלא שום ראיה אמנם אני מצאתי בספר תוספ' שבת סימן רמ"ד ס"ק ז' שהבאה"ט הביא כן בשם מצא כתוב, ובשו"ת אחת הבאתי קצת ראיה לדברי הבאה"ט דבענינים אלו הסירו משום פסידא ממס' פסחים נ"ה ע"ב גבי ישיבת תרנגולת בחוה"מ דהיכא דהביציים יהיו נפסדים לגמרי התירו בחוה"מ עי"ש, עכ"פ מצאנו סמך דבכל אלו המלאכות דליכא איסור מדינא יש להתיר במקום פסידא, אמנם כיון שלא מצינו להתיר רק אם יתבטל הענין לגמרי קשה להתיר אפילו במקום שלא יתבטל לגמרי, זולת אם יש לחוש שעל ידי המשכת הזמן יהיה בזיון למתים

השוכנים שם הוי ג"כ כאילו נתבטל לגמרי דבזיון לשעה למתים הוי ג"כ דבר גדול ויש להתיר היכא דליכא איסור מדינא רק משום מראית עין עיי"ש חת"ס סימן ס"א, ובשו"ת אחת הארכתי להתיר בנין מקוה בשבת שלא היו להם מקוה שאם לא יבנו בשבת לא רצה האומן לבנות לאשר אם ישבות יתקלקל הבנין (כי היה על זה האופן) וגבי מקוה היה שם עוד ענין אחר שהיה חשש מכשולת ומילתא דאיסורא ג"כ, ועיין שו"ת דברי חיים ח"ב או"ח סימן כ"ד וא"כ כה"ג אפילו אין לחוש לביטול הבנין לגמרי ג"כ יש להתיר, אמנם בנ"ד כיון דליכא חשש איסור ע"י שימשך הזמן אין להתיר כל כך רק מ"מ אם הקהל יאמרו להגויים שאין מקבלים האבנים על אחריותם כלל עד אשר ימסרו להם במדידה כל קאביק מעטער ועד שעת מסירה אין להם כלום לאבנים כה"ג כיון דאיכא ג"כ חשש בזיון מתים לפי שעה עכ"פ, ועדיין לא נקרא שם ישראל עליהם יש להתיר שהגויים יוליכו שם האבנים דכיון שלא נמסרו עדיין להקהל הו"ל כאילו הם ברשות עכו"ם ובצירוף ההיתר שידוע לכל שמלאכה כזו הן החציבת האבנים הן ההולכת אבנים הדרך לעשות בקבלנות, ועיין בספר נזר ישראל סימן ע' ח"ב בלקוטי רימ"א שם ס"ק כ"ב ז', ובפרט בצירוף דבנ"ד ברבים ליכא חשדא, ומה שהקשה בחחס"ו סימן ס' על הא דברבים ליכא חשדא ממס' סוכה כ"ג דאומר מודים מודים משתקים אותו כבר כתבתי בשו"ת אחת ליישב דבוודאי היכא שיש לפניו שני דרכים לתלות או בהיתר או באיסור אמרינן דרבים לא יחשדו אותם שעושים באיסור וכן אפילו דבר הנעשה ברבים הכל יודעים שאפילו יחיד לא ימלא לבו ולא ירים ידו לעשות דבר איסור ברבים ושפיר יתלו בהיתר (ועיין כה"ג טו"ז או"ח סימן רמ"ד ס"ק ב' דכשיש שני דרכים להיתר ודרך אחד לאיסור גם ביחיד מותר וא"כ שפיר י"ל דברבים מסקינן מדריגה אחת אפילו רק דרך אחד להיתר ודרך אחד לאיסור בוודאי יתלו בהיתר) וא"ש דברי המג"א שם ס"ק ח, ודוק, אמנם גבי מודים מודים דאין לנו שום דרך להיתר גם ברבים איכא חשדא, ודוק היטב בכל זה, ומחמת טרדת הימים לא אוכל להאריך יותר ושום אל לבך הדברים היטב ותראה שכמעט מתורצים כל הקושיות אשר כתבת בזה הענין וכל מ"ש הוא רק אם יסכים לזה כבוד הה"ג נ"י האב"ד דגלילתכם כי הוא מרא דאתרא והוא יותר מבפנים בדבר לידע מהות הענין ונתיצות הדבר, וד' יאריך שנותיך בטוב ובנעימים:

והנני רבך הדו"ש באהבה פק"ק **באניהאד** ב' לסדר ויברך אותם כ"ב אדר תרס"ט לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן יח

היושב על חוג שמים, הוא יתן כט"ס וחיים, לכבוד אהובי ידינ"פ הרב הגדול ליהודים המפורסם לשם ולתפארת עומד לנס עמו, לו נאוה תהלה, חריף ובקי נפלא צדיק וישר, וכו' וכו' כש"ת מו"ה אברהם מ"ש פראנקל ה"ו נשיא וראש ופאר דמדינתינו בעיר בודאפעסט יצ"ו:

בל"ס כבר הגיע ליד הדרכ"ת נ"י וכו', ועתה באתי ע"ד מה שהביא לדקדק בילקוט יוסף (חלק י"ב סימן י"ט) ברש"י ברכות ל"ח ד"ה דרש ר"ח כך משום רבנו רב, וכן בסמוך דרש ר"נ משום רבונו ומני שמואל פירש"י ג"כ דרש ר"נ "כך" ומהו כוונת רש"י במ"ש בכל פעם "וכך" ? ונ"ל דבמס' סוכה ל"ג איתא אמר ר"ח דבר זה רבינו הגדול אמרו ופירש"י שם רבינו הגדול רב אבל ר"ח לא הזכיר בפי' רב וכאן משמע שר"ח עצמו הזכיר בפי' דכוונתו במ"ש רבינו דהוא רב שאמר ומני רב, ונ"ל משום דאמר בתר הכי ורבותינו היורדים מארץ ישראל ומני עולא משמיה דר' יוחנן אמר שלקות מברכין עליהם שהכל, והנה אי אפשר לומר דרב גופא אמר כן דהוא ס"ל על שלקות בפה"א ורבותינו עולא משמיה דר' יוחנן אומר שהכל דרב לא קרי לר' יוחנן וכ"ש לעולא רבותינו דהרי במס' חולין צ"ה ע"ב איתא דר' יוחנן כתב לרב לקדם רבינו שבבבל וע"כ דכל זהו מה שאמר ורבותינו היורדים מארץ ישראל ומני עולא משמיה דר' יוחנן כל זהו הוא מלשון דרב חסדא ולפי שהזכיר כאן רב חסדא אח"כ עוד אחרים בשם רבותינו דהיינו עולא ור' יוחנן הוצרך לומר מעיקרא כשדרש משום רבינו דכוונתו על רב, וזהו כוונת רש"י במה שאמר דרש רב חסדא "כך" כלומר דכל זהו מה שאמר ומנו רב ואח"כ ורבותינו היורדים מארץ ישראל הוא הכל מדברי ר' חסדא ולא שנאמר דמ"ש אח"כ ורבותינו היורדים מארץ ישראל שרב אמר כן או שהוא מלישנא דסתם גמרא רק כל הלשון עד ואני אומר הכל מדברי רב חסדא ושפיר הוצרך לפרש על מה היה כוונתו במה שהזכיר רבינו דהיינו רב משא"כ במס' סוכה ל"ג ע"א דלא הזכיר אחר קרי ליה לרב רבנו הגדול סתם ומשו"ה אמר שם סתם דבר זה רבנו הגדול אמרו דהיו יודעים דרב חסדא כשמזכיר איזה דבר בשם רבינו סתם דהוא רב וכן בסמוך דדרש ר' נחמן משום שמואל וקרי ליה ג"כ רבנו ואח"כ אמר וחברינו היורדים מארץ ישראל עד ואני אומר במחלוקת שנויה דכל זהו היא ג"כ מלישנא דרב נחמן כתב רש"י ג"כ בדברי ר' נחמן כך כלומר דכל זהו היא מלישנא דר' נחמן דלא נימא שמ"ש וחברינו שהוא מלישנא דגמרא שהרי אמר אח"כ ואני אומר וע"כ דכל זהו היא מלישנא דרב נחמן משו"ה כתב רש"י דרש ר' נחמן "כך" כלומר דכל זהו היא מלישנא דרב נחמן כנ"ל בכוונת רש"י דאע"ג דר' יוחנן כתב לשמואל לקדם

חבירינו במס' חולין שם מ"מ הכא מה שאמר וחברינו היורדים מארץ ישראל לא לישנא דשמואל הוא רק הכל מלישנא דרב נחמן שהרי מסיים אח"כ ואני אומר ומוכח דכל זהו היא מלישנא דרב נחמן משו"ה כתב שפיר רש"י דרש ר' נחמן כך כלומר דכל זה גם מה שאמר אח"כ וחברינו היורדים מארץ ישראל היא לישנא דר' נחמן, כנ"ל בכוונת רש"י, ודו"ק:

ב') **עוד** ראיתי שם בוילקט יוסף קושיא על דברי תוספ' מס' בכורות י"ב גבי איבעיא אם מותר לפדות פטר חמור בבהמת שביעית בד"ה וודאי שכתבו, משמע דאסור לקנות בהמה טמאה כגון פטר חמור בפירות שביעית, ופלא מפני מאי כתבו דמשמע שאסור לקנות בהמה טמאה, הא היא משנה מפורשת מס' שביעית פ"ח משנה ח' אין לוקחין בהמה טמאה מדמי שביעית עי"ש ? ונ"ל בכוונת התוספ' דשפיר כתבו משמע דרק הכא בגמרא משמע זה דאפילו כה"ג אסור ליקח מפירות שביעית, דהנה הכלל בשביעית דרק מה שצריך לו לאכילה מותר לקנות מפירות שביעית ומותר למכור אפילו בדמים אם צריך לו הדמים לקנות דבר אכילה עיין תוס' מס' ע"א ריש פרק השוכר את הפועל ד"ה נמצא פורע חובו וא"כ אם יש לו בהמה שביעית מיירי שהיה לו פירות שביעית או דמי שביעית והוצרך בהמה לאכילה ולקח בדמים אלו בהמה וא"כ היה אפשר לומר דוודאי ליקח לכתחילה מדמי שביעית בהמה טמאה אסור דהא בעינן לאכלה דווקא משא"כ אם כבר לקח בהיתר בהמה שביעית היינו בהמה טהורה ואח"כ לא הוצרך לו מותר ליקח בהמה טמאה ג"כ עבור זאת הבהמה כיון שכבר הוציא פ"א המעות לצורך אכילה רק אח"כ נמצא שלא היה צריך לאכילה מותר ליקח בהמה טמאה ג"כ משו"ה כתבו התוספ' דשם משמע דכה"ג ג"כ אסור. וא"ש ג"כ שכתבו דאסור לקנות בהמה טמאה כגון פטר חמור, ולמה כתבו התוספ' כגון "פטר חמור" דהוא יתיר לשון, אלא כוונת התוספ' כגון פטר חמור דע"כ אינו פודה אותו בפירות רק בשה וא"כ כבר קיים לאכלה מה שקנה מקודם שה ואח"כ כשלא צורך לו השה היה יכול לומר דכה"ג מותר כיון שעיקר הפירות או הדמים כבר הוציא אותו בדבר אכילה ולזה אין ראיה ממשנה דמס' שביעית דהתם מיירי בדמי שביעית ולא הוציא אפילו פ"א אלו הפירות בדבר אכילה משו"ה אסור לקנות בהמה טמאת משא"כ הכא כשכבר הוציא הדמים בדבר אכילה ואח"כ לא הוצרך לא לאכילה היה שפיר נוכל לומר דכה"ג מותר לקנות בהמה טמאה ג"כ כיון שהנאתו וביעורו שוה משו"ה כתבו דשם משמע שאסור כה"ג ג"כ ומשו"ה כתבו כגון פטר חמור כלומר דמיירי בשה דווקא שכבר הוציא פ"א לאכילה ומ"מ אסור, ועוד י"ל דדווקא בדבר שברור לו שהוא לאכילה כגון פירות שביעית או דמי שביעית שיוכל

לקנות דבר שעומד לאכילה בוודאי אסור לקנות דבר שאינו לאכילה כגון בהמה טמאה משא"כ בבהמת שביעית שאינו בוודאי לאכילה דלמא יהיה טריפה ולא קרינא ביה לאכלה וודאי יהיה מותר לקנות בהמה טמאה וכל זה לא מוכח ממשנה דמס' שביעית משו"ה כתבו משמע:

ואגב אורחא יש להעיר מ"ט מותר לקנות בהמה טהורה לפי סברת החוו"ד ביו"ד סימן ק"י דתורה לא דברה מספק רק מוודאי ואי ס"ל דרוב היא רק בתורת ספק א"כ כיון שאמרה התורה לאכלה יהיה בעינן דווקא לאכלה וודאי משא"כ בהמה טהורה שמא ימצא טרפה ולא הוי לאכלה וודאי אמאי יהיה מותר לקנות ? ואולי י"ל דרוב כזה שכבר החזקנו אותו שהיא כך לכ"ע ס"ל דהוי בתורת וודאי [אמנם י"ל דבמה שהיא מותר מתורת רוב אפילו רוב הוי בגדר ספק ל"ל דהתורה לא דברה רק מוודאי דמרוב ע"כ דברה התורה שהרי רוב ענייני תורה הם בדברים דאזלינן בתר רובא, ודוק], וזה רבות בשנים אשר הקשיתי על סברת החוו"ד הנ"ל מאי פריך הגמ' במס' מנחות ה' ע"ב למ"ל מן הבקר להוציא הטריפה תיפוק ליה דאסור מק"ו להדיוט או משום ממשקה ישראל מן המותר לישראל, הא צריך קרא להוציא ספק טריפה לקרבן דאי משום דטריפה אסור להדיוט היה ספק טריפה מותר לקרבן או משום ממשקה ישראל מן המותר לישראל היה ספק טריפה ראוי לקרבן דמותר לישראל משו"ה צריך מן הבקר שיהיה בקר וודאי להוציא ספק טריפה לקרבן, וכבר נדפסה קושיא זו משמי בשו"ת שואל ומשיב מהדור תנינא ח"ג סימן ל"ה עי"ש, [שוב ראיתי כי הקושי' נאמרה גם בישועות יעקב ובתשו' מהרי"א זצ"ל ועוד בכמה אחרונים כאשר מציין עליהם חתני הרב נ"י בספרו צפנת פענח קטן הכמות ורב האיכות אות י"ח, ועתה נדפס ס' בית דוד להגאון ר"ד ביסטריטץ זצ"ל ומצאתי שם בקונטרס הספקות כלל י"ח שהביא להקשו' כן גם בשם הגאון מהר"ם קניזא זל"ה]. והנני בזה ידידו המתרפק באהבתו דו"ש ומברכו בכט"ס.

אליעזר דייטש.

סימן יט

שוכ"ט לכבוד הרבני המופלא ומופלג בתו"י חריף ובקי נפלא וכו' מי"ה אלימלך פרידלענדער בהגאון אבדק"ק בארנא פרונד יע"א

מכתבו הגיעני ולא הייתי בביתי זה איזה שבועות ועתה יש לי להשיב על הרבה שאלות נחיצות שנקבצו ובאו ע"כ אכתוב לו רק בקיצור, מה שהקשה לדעת הרא"ש שהביא הב"י או"ח סימן שכ"ח דמשו"ה עושין מלאכה לחולה בשבת ע"י גדולי ישראל שאם יעשו ע"י אחרים נכרים וקטנים זמנין דליתנהו ואתי לאהדורי בתריהו ויבא לידי סכנה,

א"כ אמאי ס"ל דמאכילין הקל תחלה ניחוש ג"כ שמא לא יהיה לו איסור קל ויבא לידי סכנה ? נ"ל דיש לחלק דדווקא לענין שהאחרים יעשו מלאכה בשביל החולה יכולים לטעות שלאחר אסור לעשות בשביל החולה ואינו מותר רק ע"י קטן ויבא לידי סכנה, משא"כ באיסור שמותר לחולה רק כשיש איסור קל אמרינן דאיסור החמור לא הותר, והוי לענין איסור חמור כמו שלא היה פקוח נפש (עיין תבואות השדה חלק חמישי בסוגיא דמאכילין הקל חות כ"ג שהבאתי כן בשם ספר שנות חיים), עכ"פ כשלא יהיה איסור קל לא יטעו דאיסור חמור אינו מותר דבאמת כל האיסורים הותרו במקום סכנה ולא יטעו בזה כלל ואפילו להחמיר על עצמו אסור, אפילו לדעת הפוסקים שיכול להחמיר אפילו במקום שאמרו יעבור ואל יהרג, מ"מ החולה אסור להחמיר שלא לאכול איסור במקום סכנה (עיין שו"ת פרי השדה חלק שני סימן ס' אות ב' ועי"ש בהשמטות), והיכא דאיכא איסור קל לא הותר איסור החמור כלל ושפיר ס"ל דמאכילין הקל, משא"כ שאחרים יחללו שבת עבורו שפיר יש לטעות שאסור, משו"ה עושין אפילו ע"י גדולי ישראל שלא יבא לידי סכנה, ועוד דכשיש לפנינו גדולי ישראל וקטן או נכרי ניכר לכל מי הגדול ומי הקטן ואם הגדול לא ירצה לחלל שבת יטעו שאסור לחלל שבת, משא"כ באיסור קל כגון טבל או תרומה אטו ניכר איזהו טבל ואיזהו תרומה ואינו יודע רק מי שידע שמזה הפרישו ומזה לא הפרישו, או שיודע שזהו חולין וזהו תרומה, ולא שייך טעות כ"כ כמו לענין גדול או קטן או נכרי, עכ"פ יש חילוק גדול בין מה שהיא קל לענין האיסור גופא או מה שהיא קל לענין שאחרים יחללו שבת, ועיין היטב בטו"ז או"ח סימן שכ"ח ס"ק ח' (ואפשר דהרא"ש מידה לטעמים אחרים ג"כ, ועיין רמב"ם פ"ב הלכות שבת הלכה ג') ודו"ק.

כ') ומה שהקשה במה שנסתפקו האחרונים אם זכר טריפה מוליד (עיין פלתי סימן נ"ז ס"ק ח') והא יש להוכיח ממ"ר בראשית פ' ל"ו דאיתא שם דמשו"ה סרסו שם לנוח שלא יולידו בן רביעי ולמה הה לו לסרסו דהרי נח טריפה היה כשיצא מן התיבה שהרי ארי הכישו ושבר רגליו וע"כ דטריפה זכר מוליד משו"ה הוצרך לסרסו, כך היא תוכן קושייתו זהו ג"כ יש לתרץ, חדא דאע"ג דבאמת הארי עשאו לנח טריפה מ"מ לא היה ניכר בברור שה"ה טריפה רק שהיה צולע וא"כ אפשר דבודאי דאטמא היה שף מדוכתיה ומ"מ לא היה טריפה דאפשר דלא איעכול נוביה, עיין יו"ד סימן נ"ה סעיף ב', והמדרש אמר רק שהאמת היה שהיה טריפה אבל שם לא ידע בבירור שהיה טריפה דדלמא לא איעכול נוביה ומשו"ה סרסו שידע בבירור שלא יוליד עוד, ועוד י"ל דאע"ג דטריפה זכר ג"כ אינו מוליד מ"מ היה תם ירא דלמא כמו לענין טריפה אינה חיה דאמרינן אדם אית

ליה מזלא וחי ה"נ לענין שיוכל להוליד אפשר דאית ליה מזלא ויוליד עוד משו"ה סרסי דאז לא יוכל להוליד בבירור רק ע"י נס גמור. וזהו וודאי לא שכיח, ועוד י"ל דכמו דס"ל להמהרש"ל דאע"כ דטריפה אינו חי מ"מ מיעוט טריפות חיים (עיין פרמ"ג יו"ד סימן ל' בשפ"ד ס"ק ה') וא"כ היה ירא חם שמא יהיה ממיעוט שיהיו יכולים להוליד כמי דמיעוט טריפות חיים משו"ה סרסו שבוודאי לא יוכל להוליד, עכ"פ אינו מוכח מזה דטריפה זכר מוליד, ודוק היטב:

ג') **ומה** שהקשה לדברי הרשב"א מס' יבמות ו' ע"ב ד"ה ונגמר שהביא שם דעשה דשבתון לא קאי רק על אבות מלאכות ולא על תולדות א"כ מה קאמרינן במס' ביצה ח' ע"ב דכתישה ביו"ט הוי עשה ול"ת, הא כותש לא הוי רק תולדה דטוחן ולא היי עשה, עיין שו"ת פרי השדה ח"א סימן י"ג שכבר קדמוהי רבנן להקשות כה"ג, אמנם שם העליתי מכמה ראיות בס"ד דהרשב"א לא קאי רק על מחמר שאינו עושה מעשה בגופי בזה לא הוי עשה משא"כ שאר מלאכות וודאי אין חילוק בין אבות לתולדות כמה שהבאתי כמה ראיות דלשום דבר אין חילוק בין אב לתולדה, ומ"ש שם רשב"א וז"ל דמסתמא תשבות אינו עשה אלא אבות מלאכות לא בא לאפוקי שאר תולדות רק מחמר דקיל משאר מלאכות עיין מס' שבת קנ"ג ע"ב דמחמר קילי משאר מלאכות וכוונת רשב"א רק לאפוקי מחמר עי"ש היטב, והנה כעת מחמת טרדות בענינים הנוגעים להלכה בס"ד לא אוכל להאריך וד' שנותנו יאריך. והנלע"ד כתבתי בחפזי פק"ק **באניהאר** כחצות הלילה אור ליום ה' לסדר והארכת ימים א' אלול תרס"ט לפ"ק.

אליעזר דייטש

סימן כ

יתענג על רב טוב כבוד אהו' ידנ"פ הרב הגאון הגדול שמו מפארים מגזע קדש מחצבתו וכו' מו"ה נתן נטע הלוי נ"י אבדק"ק **שארבאנארד** יע"א.

נעימות ימינו הגיעני ואם אמנם כעת הנני טרוד גדול לא אמנע להשיבו ע"ד השאלה באחד שבגד באשת נעוריו והלך למרחקים ועגן את אשתו והשתדלו אצל הבעל שיבא לביתו ליתן לה גט ושימחלו לו כל הנדוניא וכל התביעות אשר לאשתו עליו וכתבו וחתמו להבעל שאין להם עליו שום תביעה ונתרצה לגרש אותה, ואחר הגירושין היתה רוח אחרת עם אשתו ותבעה את הבעל בערכאות, ומתוך כך רצה רב אחד לומר שהגט פסול כדין גט מוטעה, ומעכתה"ר נ"י חקר שאם תשבע שלא תתבע אותו עוד יהיה הכט כשר, כך הוא תוכן דבריו, (ועיי' לקמן סימן כ"ה):

הנה מקודם אשיב מה שרצה מעכתה"ר נ"י לומר שתשבע שלא תתבע אותו עוד לעולם אין זה הדרך נכון כלל, דהא מכיון שנימא שע"י שהלכה לתבוע את הבעל על נדוניא שלה נתבטל הגט למפרע משום גט מוטעה איך חוזר ונכשר ע"י השבועה שלא תתבע אותו לעולם, ואפילו אם היה התנאי מעיקרא כך שלא תתבע ממנו לעולם ולא התחילה לתבוע אותו כלל נמי היה מקום לפקפק בעיקר הגט דכל שאגידה באיזה דבר לעולם ע"י תנאי לא הוי כריתות כמבואר באה"ע סימן קמ"ג סעיף כ', ועי' בספר דברי אמת בקונטרס ראשון בענין גיטין, הגם שהר"ן פרק מי שאחזו מחלק בין תנאי שהיא בקום ועשה לתנאי שהיא בשב ואל תעשה מ"מ בתנאי שאגידה היה מחמתו לעולם, לא הוי כריתות וא"כ אם היינו דנין בזה כמו גט על תנאי לא היה הגט כשר מעיקרא, אמנם מה שנ"ל דהכא בנ"ד אין ענין כלל לגט מוטעה דכיון שהבעל מבטל קודם הגירושין כל התנאים וכל הדבורים שאם יהיה להם קיום יהי' ביטול לגט מבטל מקודם כל אלו הענינים כמבואר באה"ע בסימן קל"ד סעיף ג' עי"ש ובסדר הגט, א"כ הרי חל הגט בתוקפו כאילו ניתן בלי שום תנאי כלל והגט כשר בלי שום חשש ופקפוק, ואין זהו דומה כלל למ"ש בשו"ת מהר"ם מלובלין סימן קכ"ג דאפילו למאי דקיי"ל גלוי דעתא בגיטא לאו מילתא היא מ"מ באומדנא דמוכח מהני גלוי דעתא לבטל הגט, ועי' בש"ע אה"ע סימן קמ"א סעיף ס"ב, התם מיירי באופן שהיה שכ"מ שבאמת לולא חליו לא היה חפץ כלל בגירושין ורק לטובתה נתרצה לגרש שלא תזקק ליבום וא"כ אם עמד מחליו אח"כ הוי אומדנא ברורה שאדעתא שהוא ישאר בחיים ויראה אשתו מתרפק בחק אחרת לא היה מגרש אותה משא"כ הכא בנ"ד אטו זהו הדרך שאם מוחלין לו הנדוניא שמגרש, ופשיטא דרוב אנשים לא היו מגרשים נשותיהם אפילו אם יתנו להם מת כל הין ביתם, וזהו שרצה לגרש מסתמא שונאה ואינו חפץ בה וא"כ איך נימא דכה"ג הוי אומדנא דמוכח שלא היה מגרש אותה אם לא במחילת הנדוניא דמכיון שכבר הסכים בדעתו לגירושין אדרבא אמרינן שהיה מתרצה בכל אופן דמכיון שאינו רוצה לדור עמה הרי צריך לחוש גם לעיגון עצמו ואמרינן שאפילו שאפשר שלא היה בא לביתו אם לא היו מחלו לו הנדוניא והתביעות שיש לאשתו עליו מ"מ כיון שכבר בא וטרח כל כי האי אורחא רחיקא לא היה מונע מלגרש כיון שצריך לחוש גם לעיגון שלו, ועוד דהכא הרי עושה איסור גמור אם אינו מגרש דמי התיר לו לבגוד באשתו ולענן אותה ואפילו בשבת מותר לחבוש למי שרוצה להרחיק נדוד מאשתו ולענן אותה כמבואר בשו"ת שבות יעקב ח"א סוף סימן י"ד, וא"כ איך נימא דהוי אומדנא דמוכח שלא היה מגרש בלא מחילת הנדוניא בדבר שהוא מחוייב מצד הדין לגרש אם אינו רוצה לדור עמה והרי אפילו אם ידעינן שנתן

גט ע"י שאנסוהו נמי כל שאמר אח"כ שמגרש מרצונו מהני כמבואר להדיא ברמב"ם סוף פ"ב מהלכות גירושין וא"כ בנ"ד אין שום פקפוק בזה הגט מתרי טעמי, חדא כיון שבטל כל המודעות בשעת נתינת הגט ובשעת כתיבה הגט א"כ הוי כמגרש סתם וכשר ואומדנא דמוכח לא הוי לבטל הגט כמ"ש כיון שאסור לו לעגן אותה, ועוד כיון שמחוייב היו לגרש אותה אם אין רצונו לדור עמה וגם מחוייב להחזיר לה הנדוניא כל שאין חפץ לדור עמה לא גרע מאילו חבטוהו והכו אותו לגרש דמהני כל שאומר בפיו שמגרש מרצונו, וזהו ברור בס"ד, ועי' היטב בש"ע אה"ע סימן קל"ד סעיף ה', ודוק היטב:

והנה מעתה נחפש באוצרן של ספרים ראשונים ואחרונים, ומצאתי לאחד קדוש מדבר ממש כעין נ"ד וראיתי שג"כ יצא להתיר והוא בשו"ת מהר"ם אלשיך סימן ע"ח, ושם מבואר שנתן הגט לאשתו לפי שמחלה לו הכתובה המגיע לה ונתן לה הגט בלא שום תנאי ואח"כ תבעה האשה הכתובה בב"ד ורצו לחוש לפסול הגט משום שהמגרש כתב לאביו שלא היה נותן הגט אם לא היו מוחלים לו. ומ"מ מכשיר הגט משום דכיון בשעת כתיבת ונתינת הגט ליד האשה לא הזכיר שמשום מחילת הכתובה נותן הגט והלכך הוי הגט כשר, והכא בנ"ד מסתמא ג"כ לא הזכיר בשעת הכתיבה ונתינה שום תנאי משו"ה ג"כ כשר, עי"ש בשו"ת מהר"ם אלשיך הנ"ל שהאריך מאוד, ובהרבה דברים כוונתי ב"ה לדעתו הגדולה, וכן איתא להדיא בספר בינת אדם שער בית הנשים סימן ל"ב באחד שהתפשר עם אשתו ליתן לה גט ע"מ שתתן לו חפצים ידועים ואח"כ נמצא שהטעו אותו בחפץ אחד מסיק ג"כ שכיון שבשעת נתינת הגט מבטל הבעל כל דבור שיוכל להזיק לגט הוי הגט כשר, וכתב ג"כ דזהו לא הוי כאומדנא דמוכח שרק אדעתא דהכי גרש דכיון שמי שאינו רוצה לגרש אינו מגרש אפילו אם יתנו לו כל הון ביתו לא מקרי אומדנא דמוכח לבטל הגט עי"ש היטב, וכן בשו"ת בית שלמה לאה"ע סימן קמ"ג הביא ג"כ מעשה שהבעל התפשר ליתן גט ע"מ שתחזור לו נזמים ואח"כ נמצא שהשלישה נזמים גרועים, והעלה דמ"מ אינו בטל הגט והביא ג"כ שו"ת מהר"ם אלשיך הנ"ל שהבאתי לעיל, וכתב ג"כ דזהו לא מקרי אומדנא דמוכח לבטל הגט עי"ש ועי' היטב בשו"ת גאוני בתראי סימן נ"ב שמכשיר ג"כ הגט כל שלא התנה בשעת נתינת הגט, א"כ בוודאי יש לסמוך בנ"ד על כל הני פוסקים גדולים להתיר האשה הזאת, ובפרט בנ"ד שאסור לעגן אשתו ומחוייב מדינא לגרש אותה כל שאין רוצה לדור עמה מכ"ש דלא נוכל לומר דהוי אומדנא דמוכח לבטל הגט אם תתבע ממנו הנדוניא כיון שבדין צריך לגרש אותה וזהו ברור, ועי' שו"ת כתר כהונה סימן נ"ו בד"ה ואפשר לומר שם מביא להדיא דאם רוצה להרחיק נדוד מאשתו וכפוהו לגרש לא הוי בכלל גט מעושה, וה"נ כיון שדרכו

של זהו הבעל לעזוב אשתו וא"כ היה מותר עכ"פ לכופו שלא ילך וירחיק נדוד וא"כ מותר לעשות כל טצדקי שבעולם לפתות אותו לגרש, וא"כ כיון שגרש אח"כ בביטול כל מודעות וכל התנאים כמה שמהנו כל מסדרי גיטין פשיטא דהגט כשר דאפילו אם נימא שהטעוה בכך מה שמחלו לו הנדוניא מ"מ כיון שרשאי להטעות אותו בכה"ג והוא נתן אח"כ הגט בביטול כל מודעות אין שום חשש בזה, ובפרט כיון דבעיקר הגט באמת מרוצה היה דאם לא היה מרוצה לעיקר הגט לא היה מתרצה אפילו ע"י מחילת הנדוניא, וא"כ אין כאן שום אומדנא דמוכח לבטל הגט. והגט כשר בלי שום חשש ופקפוק:

והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד א' לסדר ויצאה חנם כ"א שבט תרס"א לפ"ק והנני דו"ש באהבה.

אליעזר דייטש.

סימן כא

שלום וברכה לכבוד אהו' הרבני המופלג בתוי"ש החרוץ בעל פפיות ידיו רב לו הנגיד המפואר וכו' מו"ה **יודא פאשקעס** נ"י אחד מיקירי קהלה בעיר **סערדאהעל** יע"א:

יקרתו הגיעני זה איזה שבועות ולאשר לא הייתי בביתי לא יכולתי להשיבו וגם עתה יש לי הרבה ענינים הנחוצים להלכה להשיב, ומע"כ נ"י יש לו רב גדול מפורסם במקומו ואינו צריך לדידי ולדכוותי ולא היה מן הצורך להשיב כלל בדבר הנוגע להלכה רק לאשר אנכי הרואה כי עומד ומצפה על תשובתי ע"כ באתי בזה, אולם ג"כ רק בקצירת אומר ובתנא' אם הרב הגאון נ"י יסכים ג"כ לדברינו:

ע"ד השאלה מי שיש לו קרקע ללבון לבנים ודרך העוסקים בזה כאשר חקרתי ג"כ אצל האנשים מפק"ק אשר יש להם ציעגעל הוטען ששוכרים אומן מיוחד פועל עכו"ם שמשלמים לו מכל אלף לבנים סכום ידוע וכל האחריות על העכו"ם, ונפשו בשאלתו אם מותר להניח להאומן לעשות מלאכה בשבת, ועיני שפיר חזו בדברי השערי תשובה באו"ח סימן רמ"ד ס"ק ט' דנראה משם שיש להתיר, והנה אפילו במרחץ ותנור פסק בשו"ע או"ח סימן רמ"ג סעיף ב' דאם נתפרסם ליתנם באריסות או ע"י שכירות מותר ועי' בהגהות חכמת שלמה שם, עכ"פ כפי הנראה דבדבר שלא נהגו מעולם ע"י שכירי יום ליכא חשדא ומותר, וא"כ ה"נ כיון שאין מדרך כלל שהישראל ישכור שכירי יום, א"כ היה נראה פשוט להתיר, ואין לומר דהכא כיון שהקרקע שעושים ממנו לבנים הוא של ישראל וא"כ הוי כעושה מלאכה בביתו של ישראל ובביתו של ישראל אסור אפילו בקבולת כמבואר בספר מנחת כהן במשמרת השבת פ"ג בד"ה התנאי השלישי עי"ש, נ"ל דלא דמי דוודאי אם הגוי עושה איזה מלאכה בביתו של ישראל ממש נראה

כמי שצוהו לעשות בשבת ומשו"ה אסור אפילו בקבולת דאלא"ה לא היה מניחו לעשות בביתו משא"כ הכא הדבר ידוע שכמי שהאומן משעובד להבעה"ב לעסוק במלאכתו ה"נ הישראל משעובד ליתן קרקע שלו להאומן ללבון לבנים ואין יכול לומר לו אין רצוני שתשרוף לבנים מקרקע שלי כיון שמעיקרא נחית אדעתא דהכא, א"כ לא מחזי משו"ה שמצוהו לעשות בשבת דווקא, וא"כ כיון שידוע שהאומן עושה בקבולת ליכא שום חששא ומותר כנ"ל ברור, ועי' בשו"ת מים רבים לאו"ח סימן י"ד ומשם ואילך בענין מלאכת העבדנים בעורות בביתו של ישראל, ובסוף סימן י"ז שם רוצה לעשות תקנה שישכיר הבית לעכו"ם על איזה שנים, עכ"פ שם לא היה בקבלנות רק שכירי שנה ובזה מחזי טפי כשכיר יום ויש להחמיר טפי, משא"כ הכא בנ"ד דליכא כלל גזירה משום שכיר יום כיון שאין הדרך בכך ורק משום ביתו של ישראל לחודא בזה וודאי יש מקום להתיר כיון שמ"מ אינו נראה שמצוהו לעשות בשבת וא"כ מכ"ש דמותר דעכו"ם אדעתא דנפשיה קא עביד, ועי' בנו"ב מהד"ת באו"ח סימן ל"ח שמתיר בפאבריק של מלאכת הקארנוען כיון שמפורסם לכל שהוא בקבולת, וא"כ מותר גם בנ"ד, עכ"פ מהיות. טוב נ"ל שטוב להתנות עם האומן שהשכיר עצמו לעשות הלבנים שמשעבד לו הקרקע לאומן לצורך זה דהיינו שהישראל משעבד הקרקע לאומן ללבון לבנים ואז יצאנו לגמרי מחשש שהיא בביתו של ישראל כיון שהקרקע משעובד להאומן עכו"ם לצורך זה, ודו"ק:

ב') **ומה** שחקר אם מותר להניח לגוי הקונה בחול כמה אלפים לבנים ומוכרח להוציא גם בשבת, הנה במג"א סימן רנ"ב ס"ק ד' וס"ק ה' משמע לכאורא דיש להחמיר אפילו היכא שהגוי כבר קנהו לגמרי ובפרט במכירה שיאמרו שישראל מכרו לו בשבת אמנם בסימן שכ"ה ס"ק ה' נראה דס"ל דכל שהגוי קנהו לגמרי מותר להניחו להוציאו משם, וכן כתב שם ביד אפרים דכל שיש רשות לגוי ללקחו משם בלא רשות הישראל ג"כ מותר להניחו ולהוציאו משם, וכן מצאתי בספר קנה המנורה לגאון אחד דכל שאין נ"מ לישראל כלל בהוצאה זו אם מוציא בשבת או בחול מותר כל שהגוי קנהו לגמרי, עי"ש ס"ק א' בד"ה אבל חלילה להתעקש עי"ש היטב, ומצאתי בשו"ת מהרי"א הלוי ח"ב סימן ע"ב שכתב שם לענין עצים שנמכרו לגוי ביער והגוי רוצה להוציא משם בשבת שכתב וז"ל אבל היכא שכבר נמכר איזה ימים מקודם והעכו"ם היה יכול להוציא קודם השבת פשיטא דליכא שום איסור במכירה ורק לענין איסור שעכו"ם יוציאנו בשבת לזה יש להתיר אם כבר קנאו כדין לדברי המג"א עכ"ל, וא"כ הכא בנ"ד כיון דיש עוד סניף להתיר דהיינו מה שהאומן הפועל יש לו ג"כ חלק באלו לבנים א"כ פשיטא אם כבר נמכר לגוי איזה ימים קודם שבת באופן שהיה יכול להוציא קודם שבת ג"כ רק שהגוי לא בא עד שבת שמותר

להוציא משם אם כבר קנה הלבנים בקנין גמור דהיינו שברר לעצמו איזה לבנים יקח, ומ"מ אפשר ג"כ דגם בזה יש לעשות תקנה בגוונא שהביא בשו"ת מים רבים סוף סימן י"ז באו"ח להשכיר המקום לעכו"ם עי"ש, וא"כ ה"ב יוכל הישראל להשכיר להאומן עכו"ם המקום אשר הלבנים מונחים עליו שלא יהי' נראה כמוציא מרשות ישראל ממש בשבת, כנ"ל ברור בס"ד [שוב ראיתי בשו"ת השיב משה סימן י"ב שג"כ מסכים להתיר להוציא בשבת כל שהגוי קנה לגמרי קודם שבת עי"ש], ואכפול דברי שלא יעשה כלום רק אם הרב הגאון מרא דאתריה נ"י יסכים ג"כ:

והנני בזה אוהבו הרו"ש באהבה פק"ק באניהאד יום ג' לסדר אנה המשפטים תרס"א לפ"ק:

אליעזר דייטש.

סימן כב

לכבוד אהו' הה"ג הגדול חריף ובקי נפלא עשה פלא וכו' כש"ת מו"ה שלום וויעדער נ"י ראב"ד דקהל יראים בעיר נירידהאז יע"א.

נעימות ימינו הגיעני, וע"ד השאלה בת"ח גדול אחד שהחזיק עוד בחיי חותנו הגאון ז"ל לדרוש ברבים ולהורות ככל הנהגת תרב ברצון חותנו ז"ל שכן היה רצונו ועוד בחיי חותנו הגאון ז"ל נתקבל ברצון חותנו ז"ל עפ"י רוב אנשי העיר להיות להם לרב ולמורה ואחר פטירת חותנו הגאון ז"ל נאספו מחדש רוב אנשי העיר לקבל אותו לרב אב"ד ועתה קמו איזו אנשים מערערים נגדו לאסר היה להם פראטאקאלל שלא יקרא בתואר רב, רק במקום רב, ועלה בידם לפסול איזה דעות מאנשי העיר הקודמים אשר יודעים שמרוצים שיהי' רב מרא דאתריה, ורוצים להורידו מכבודו אם יש להם כח בזה, זהו תוכן השאלה, ומעכה"ר האריך עפ"י ספרי הפוסקים שאין להם כח להורידו מגדולתו, ונפשו בשאלתו לשמע גם דעתי בזה, ואען ואומר. הנה חזרתי על כל הצדדים ולא מצאתי שום מקום בזה שיהי' להם כח להורידו מגדולתו ונבא כסדר מכתבו:

א') **מה** דאזלינן בתר רוב פורעי המס, פשיטא שאין הכוונה בזה לומר שאזלינן בתר רוב בעלי כיסים דהיינו שאם עשיר אחד פורע מס נגד עשרה בעלי בתים שאין יכולים לפרוע כמו זה שיהי' לו עשרה דעות, זהו וודאי לא ניתן להאמר כלל, דא"כ יכריחו המועט את הרוב, ונפלאת בעיני שמעכ"ה נ"י לא הביא בזה דברי השו"ת צ"צ סימן ב' שכתב להדיא דלא אזלינן בתר רוב סכום המעות רק אזלינן בתר רוב פורעי המס, יהי' כמה שיהי', ומקרא מסייע לו נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניחוח ובעולת העוף אשה ריח נחוח, עכ"פ אין רוב בנין יוכל להכריע נגד רוב מנין עי"ש, וזהו פשוט:

ב') **ומה** שהממאנים טוענים שלא קבלו אותו רק על ג' שנים כמה שנכתב בפראטאקאלל, גם זה אין ממש בדבריהם כלל דפשיטא דבכה"ג אזלינן בתר המנהג, וכיון שידוע שעה שנכתב לג' שנים הוא רק שהדיין או האב"ד לא יוכל לחזור קודם זה הזמן אבל לא שבכלות הזמן יורידוהו משררתו, א"כ הוי כאילו קבלו אותו בפירוש לעולם, וכן כתב להדיא בחתס"ו לאו"ח סימן ר"ה וסימן ר"ו, ועי' הגהות חתס"ו לש"ע או"ח סוף סימן נ"ג, ואין להתעקש בלשון חתס"ו מאחר שכתב שם וזל:

כי מי שמע כאלה שיקבלו רב ממקום רחוק ויעקור סיכא ומשכניה ממקום נטוע עכ"ל, וא"כ יש לבעל דין לחלוק דדווקא מי שהיה כבר רב במקום אחר יכול לטעון אילו הייתי נשאר במקומי לא היו דוחים אותי משא"כ מי שקבלו אותו מחדש יכולים לומר הרי לא הפסדת כלום מה שהחזקנו אותך עכ"פ ג' שנים דזהו אינו כלום מכמה טעמים, חדא דגם הכא מצי לומר אילו הייתי יודע שיורידו אותי לא הייתי מתחיל להחזיק ברבנות שחרפה הוא לירד מגדולה כדאיתא מס' מנחות ק"ט ע"ב בברייתא דר' יהושע בן פרחיה עי"ש, ועוד דכיון שכבר החזיק ברבנות איכא גם הפסד ממון דעכשיו גם שאר הקהלות ימאנו בו דיאמרו מסתמא נמצא בו דבר שאינו הגון דחלאו"ה לא היו מורידים אותו. ולא גרע מהא דמערבין בבית ישן משום דרכי שלום, עי' בתוס' מס' גיטין ס' ע"ב ד"ה אלא משום חשדא, ועי' שו"ת מהריק"ו סימן קי"ג שהביא ראיה מזה עי שהיה לו חזקת בביהכנ"ס בביתו שאין לשנות משום דיהי' לו זילותא עי"ש, וא"כ כ"ש וק"ו לנ"ד דמה התם שאין לו עי"ז שום הפסד מעון מ"מ אסור ליטול מעט חזקתו מכ"ש בנדון דידן שגורמים לו הפסד בודאי גם במקום אחר פשיטא דאין חילוק בין מי שהיה כבר רב במקום אחר או שקבלו אותו מחדש ולא היה עוד רב במקום אחר דיש לו טענה שהפסידו לו ואין יכולים להורידו, כנ"ל ברור בס"ד, וא"כ אין שום טענה להמערערים מו"ש בפראטאקאלל רק על משך ג' שנים:–

ג') **אמנם** כל זה היינו צריכים רק אי לא היה לו שום חזקה מדינא לולא קבלתם, משא"כ בנ"ד שבא גם בטענת חזקה, והחתס"ו גופא באו"ח סימן י"ג כתב לחלק דהא דהביא המג"א סוף סימן נ"ג דבכתר תורה ליכא ירושה היינו רק בזמן שהרבנות לא היה רק לשררות בעלמא. משא"כ עכשיו שהוא משעובד להקהלה והקהלה משעובדים לו להחזיקו לא גרע משאר מנויים שבניהם זוכים אחריהם וכבר גלו אדעתיהו בעצמם שראוי למלא מקום חותנו. וכפי הנשמע הוא מפורסם לת"ח גדול א"כ וודאי זכה ברבנות שלו הן מצד שכבר החזיק בכל הענינים השייכים לרב מרא דאתריה הן מצד החזקה שרצון חותנו הצדיק היה שרק הוא ימלא מקומו הן מצד שרוב אנשי העיר קבלו אותו

וא"כ יש לו כסא של שלש רגלים שיכול לעמוד עליו בלי שום מוחה ואין רצוני להאריך בעיקר ענין חזקת הרבנית מה שכבר האריכו בזה האחרונים, וגם אני כבר הארכתי בזה במקום אחר ((ועיי' שו"ת פרי השדה חלק ג' סימן פ"ב)) רק אעורר עוד על מה שראיתי בשו"ת בית יצחק ליו"ד סימן ס"ט שרוצה לומר דחתנו כיון שאין בת יורשת במקום בנים אין לו חזקת רבנית אם הוא בתורת ירושה, אמנם נ"ל דנ"ד לא דמי לזה דזהו לא שייך רק אם היה רוצה להחזיק ברבנות לאחר מיתת חותנו במקום שיש בנים מצי אמרו ליה לא אתה תהיה היורש, משא"כ הכא שחותנו עוד בחיו החזיק אותו בהרבנות ומסתמא הבנים ידעו מזה ולא מיחו א"כ גם בתורת ירושה יש לו, וזהו פשוט, א"כ פשיטא דמילתא שהוא מוחזק ברבנות שלו בלי שום פקפוק ואין ספק ששום אדם אשר הוא ראוי להוראה ויר"ש לא יכנס בגבולו לפרוץ גדר ולהשחית נחלתו אשר מן השמים זכו לו:

ד') **ומ"ש** בענין מריטת הנוצות למחות להשוחטים שעי"ז נעשו יגיעי כח ולא יהי' להם הרגשה לבדוק הסכין כן ראיתי גם בספר דרכי תשובה סימן י"ח ס"ק קע"ה שהביא כן בשם ספר תואר משה, וזהו פשוט, וגם אני מחיתי בשוחטי עירני שלא יתלשו הנוצות בעצמם, ובענין אם מותר לשו"ב לעשות עסק ומסחר עם הקצב נ"ל דאע"ג שבשו"ת, מהרי"א הלוי ח"א סימן מ"ב וח"ב סימן פ"ט התיר בזה כל שאין לו ריוח יותר מכשירות כמו מטריפות מ"מ אם אנו רואין עכ"פ שהשו"ב גזם והפחיד לקצב אחד שלא רצה למכור לו החלב שיטריף לו, וא"כ ממילא מובן שרצונו שאם ימכור לו שיכשיר לו, ואפילו אם לא נחשוד אותו על כך שיעשה כן באמת רק בתורת גיזום והפחדה קאמר, מ"מ מכוער הדבר, ובדבר הזה אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות, סיומא דפסקא דידן מה שנוגע לחזקת הרב הוא ברור בלא שום פקפוק שהוא בחזקתו ובני ישראל יסורו למשמעתו כאשר כבר כתבו הרבנים הגאונים מסיגוט ומטאלטשווא הי"ו ולא בא השלישי רק להיות נטפל לעושי מצות, והארכתי קצת מפני כבודו למען יראו כי עיינתי קצת עכ"פ בדבר:

והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד ב' ער"א אדר תרס"א לפ"ק, והנני דו"ש באהבה הטרוד מאוד וכותב בחפזי.

אליעזר דייטש.

סימן כג

שפעת שלומים, מגבהי מרומים, לכבוד הרבה המופלא ומופלג בתו"י חו"ש וכו' כמו"ה **אהרן זאב** נ"י בשבת תחכמוני בעיר אייזענשטאדט יע"א:

ע"ד השאלה בכרוב אשר נחתך בלא בדיקה וא"כ אפשר וגם שכיח שיש בו תולעים ונכבס אם מותר לעשות בו סחורה, ומע"כ נ"י האריך לפלפל בהא דס"ל להמחבר בש"ע סוף סימן קי"ז ביו"ד דדבר שאין אסור אלא מדרבנן מותר לעשות בו סחורה אם היא רק בדבר שעיקר איסורו אינו אלא מדרבנן, משא"כ בנ"ד אע"ג דג"כ אינו אסור רק מדרבנן דהא הוי ספק ספיקא דלמא לא היה שם תולע כלל ואת"ל היה שם דלמא נמוח ונתבטל כמ"ש הש"ך ביו"ד סימן פ"ד ס"ק כ"ט, מ"מ כיון דעיקר איסור תולעת היא מה"ת אסיר לעשות בו סחורה, והנה לכאורה יש להוכיח מלשון המחבר גופא סוף סימן קי"ז דדבר שעיקרו אסור מה"ת אסור לעשות בו סחורה שהרי כתב שם וז"ל: וכל דבר שאין איסורו אלא מדבריהם מותר לעשות בו סחורה עכ"ל, ולמה לא נקט בקיצור וכל דבר שאין אסור מה"ת ומה זה שהאריך לומר "שאין איסורו אלא מדבריהם" אלא וודאי כוונת המחבר לומר דדווקא אם עיקר האיסור אינו רק מדרבנן מותר בסחורה משא"כ אם עיקר ושורש האיסור הי' מה"ת אסור בסחורה, כן היה נ"ל לכאורה, ויש להביא ראיה לזה גם משיטת השו"ע באו"ח סוף סימן תמ"ז דס"ל דחמץ נוקשה אינו אסור באכילה בפסח רק מדרבנן ואפי"ה ס"ל דאסור לשהותו רק אם השהה אותו מותר בהנאה עי"ש במג"א ס"ק מ"ו ובסימן תע"ב במג"א ס"ק א' ודות, הרי דאפילו בדרבנן גזרינן דלמא אתי למיכל ואפילו לדעת הטור בסימן תמ"ב דכל שאינו אסור רק מדרבנן מותר לשהותו י"ל דהתם משום דאינו אסור רק בימי הפסח לא גזרינן על זמן קצר שישכח ויאכל משא"כ בדבר שאסור לעולם חיישינן טפי שמא ישכח ויאכל, מ"מ אחר העיון קצת יש לצדד נמי איפכא ולומר דדווקא התם שעיקר הדבר שמקיימו הוא לאכילה ובפרט חמץ דלא בדיל מיניה ובפרט אי מיירי בלחם נוקשה וודאי לא בדיל מיני, ועי' בש"כ יור"ד סימן פ"ח ס"ק ב', משו"ה ס"ל להמחבר דאסור בשהיה ג"כ משא"כ הכא בנ"ד שמעולם לא היה עליו דעתו לאכילה רק לסחורה גם להמחבר מותר כיון דעכ"פ לא יבא לידי איסור דאוריתא מטעם ס"ס כמ"ש הש"כ סימן פ"ד ס"ק כ"ט:-

והנה ראיתי שמע"כ נ"י תמה על הפ"ח בקו"א ביו"ד סימן י"ט שהשיג על שו"ת השערי אפרים מה שנסתפק אם מי שאינו בקי בבדיקה מותר לשחוט דהא כיון שאינו אסור רק מדרבנן דמה"ת אזלינן בתר רובא מותר בסחורה, דהא איכא חשש שמא ידרוס או ישהה ג"כ וזהו אסור מה"ת ? ואין זהו תמוה קיימת דעיינתי בשערי אפרים שם סימן נ"ז ומיירי להדיא שבקי בשחיטה רק בבדיקת הריאה אינו בקי עי"ש, עכ"פ אם נדמה נ"ד להאי דפר"ח שאינו בקי בבדיקת הריאה ואפ"ה מותר וא"כ בנ"ד נמי דכיון דאיכא ספק ספיקא להתיר ספק שמא לא היה תולע ואת"ל היה שמא נמוח אע"ג דהך ספק

שמא לא היה תולע לא הוי ספק השקול דתולעים שכיחי בכרוב מ"מ הספק השני שהוא נמוח נוטה טפי להתיר דשכיח היא שיהי' נמוח אם מונח זמן רב וא"כ הו"ל שפיר ספק ספיקא דסגיא כמו רוב בהמות כשרות, ובפרט להשיטות דמהני ס"ת אפילו אם ספק אחד אינו שקול, והארכתי בזה בקונטרס הספיקות שלי בס"ד, וא"כ לדעת הפר"ח דמתיר שם בסחורה אע"ג דעיקר איסור טריפות היא מה"ת מ"מ כיון דעכשיו לפנינו הי' רק דרבנן הוי נמי בכלל דברים שאינם אסירים אלא מדרבנן ומותר בסחורה (ולא נחית לדייק מה שדקדקנו בלשון המחבר דבעינן שיהיה עיקר האיסור רק מדרבנן), וא"כ ה"נ בנ"ד בהאי כרוב שאינו אסור רק מדרבנן מטעם ספק ספיקא מותר בסחורה לשיטת הפר"ח עכ"פ, ודו"ק.

והנה עוד לו ראיתי להפר"ח בקו"א ביו"ד סימן פ"ד שס"ל לדבר פשוט להסתחר בפירות מתולעים שכיון שאין הקינה נותן כלל יותר בשביל התולע לא מקרי עושה סחורה בדברים אסורים, אמנם הפרמ"ג בש"ד סימן פ"ד ס"ק ח' תמה עליו דהא עכ"פ איכא חשש שמא יאכל ממנו עי"ש, ובשו"ת אחת זה רבות בשנים העליתי לחלק דדברים שאין דרכן לאוכלן בלא בדיקה לא חיישינן שישכח ויאכל בלא בדיקה והלכך מותר לסחור בפלוימען או קירשען מתולעים דמאי ניחוש שישכח ויאכל דאם ירצה לאכול מסתמא יבדוק, והבאתי ראיה מדברי שו"ת צ"צ סימן נ"א שמתיר לעשות יי"ש מגדגיות מתולעים, ואמאי לא חייש דלמא יאכל הפירות כמה שהם בעין אלא וודאי דסמכינן שאם ירצה לאכול יבדוק אותם, ולפי"ז היה מקום לחוש לדעת הפרמ"ג הנ"ל, עכ"פ בנ"ד לאסור, דהא כרוב אין דרכו לבדוק לאחר שכבר נכבש ויש לחוש שיאכל ממנו, מ"מ לדינא נ"ל דכיון שיוכל לבא לידי הפסד אם לא יתירו לו למכור כיון שכבר קנה הכרוב ובמקום פסידא יש כמה וכמה אחרונים שמתירים, וראיתי בספר בית לחם יהודה ליו"ד סימן קי"ז ס"ק ח' שמתיר אם מיחד חדר בפני עצמו לדברים האסורים, ועי' היטב בשו"ת חות יאיר סימן קמ"ב, והלכך נ"ל לדינא ולמעשה מאחר שהפר"ח בקו"א סימן פ"ד מתיר בפשיטות והפרמ"ג הניח רק בצ"ע ואינו מחליט לאסור ומהגם שיש הרבה פוסקים דעיקר איסור סחורה בדברים האסורים אינו רק מדרבנן [וע' בספרי תבואות השדה ח"ג שער איסור והיתר שער ח' אות כ"ח שהבאתי ראיה להני פוסקים דמה"ת ליכא איסור סחורה כלל עי"ש, ודוק], ובנ"ד כיון שהעליתי דעיקר איסור הכרוב אינו רק מדרבנן מטעם ספק ספיקא נוכל לסמוך על דעת הבית לחם יהודה הנ"ל שהבאתי דאם מיחד אותו בחדר מיוחד שמותר לשהותו עד שימצא לו קונה טוב שיוכל למכור בריות, כנ"ל

ברור בס"ד, ועי' שו"ת בית יצחק ליו"ד סימן ק"כ בענין לעשות סחורה בקונסט בוטער (ובספרי שו"ת פרי השדה חלק ג' סימן ל' אות ב') ואין להאריך כעת יותר;
והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד ער"ח אדר תרס"א לפ"ק, והיה לו בזה שלום הדו"ש.
אליעזר דייטש.

סימן כד

המקרה במים עליותיו, הוא יתן ברכותיו לכבוד הרבני המופלא ומופלג החרוץ בעל פפיות ידיו רב לו וכו' כש"ת (פב"פ) בעיר פלוני במדינת **סלאוואניען** תע"א:
לא ידעתי אכנהו ואולי מעטתו בתוארי שבחו אשר לא באלה יחפצו נבונים ימחול לי על כבודו, וע"ד השאלה במצה מאשין שיש על המכונית שקורין וואלצען איזה חריצים וערער אחד שאסור לאפות על

סימן כח

שוכ"ט לכבוד המופלג החרון מו"ה שואל ואב הכהן נ"י בק"ק קראקא יע"א.
אמרתי להשיב לו בקיצור, על דבר הקושיא במס' שבועות כ"ז ע"ב רוצה הגמ' לאוקמא משנה דיש אוכל אכילה אחת וחייב ד' חטאות ואשם אחד כר"א דס"ל דנשיא מביא שעיר והו"ל שפיר קרבן קבוע, הא שם בדף י"ט אמרינן דלמאן דמחייב רק על העלם טומאה ולא על העלם קודש ומקדש אמרינן דהעלם זה וזה בידו פטור, וא"כ מיירי הכא דקתני ג"כ סמא שאכל את הקדש רק בהעלם טומאה וידע שהוא קדש וא"כ כיון שידע שהוא קודש האיך חייב אשם מעילות הא במזיד ליכא אשם מעילות רק בשוגג ? והנה קושייא זו היא רק לרש"י במס' שבועות י"ט ע"א דמפרש אלא ל"ש ופטור כלומר דבעינן דווקא לענין חיוב טומאה בקדש שהיה מזיד על הקדש והעלם טומאה גרידא, דאילו לשיטת הרמב"ם פי"א מהלכות שגגות הלכה א' חייב בהעלם טומאה וקדש ועיין תוספ' שם בד"ה הרי העלם כתבו להדיא דאלא ל"ש וחייב עי"ש, כך הוא תוכן קושייתו:
הנה בפשיטות היה מקום ליישב דהגמרא משני ור' אליעזר הוא היינו לענין זה ס"ל להתנא כר"א דס"ל נשיא מביא שעיר, אמנם לענין העלם קדש באמת ס"ל כסתם משנה דס"ל כר' ישמעאל דחייב על העלם קדש ג"כ, אמנם לאשר הלשון ור' אליעזר הוא משמע טפי דהוא ר"א ממש וא"כ הדרא קושיא לדוכתא? ונראה ליישב באופן אחר דלענין איסור טומאה היה מזיד על הקדש שידע שאסור לטמא לאכול את הקדש רק שלא ידע שהוא טמא, אמנם לענין איסור מעילה היה שוגג שלא ידע שחייבים אשם משום אכילת קדש, והיינו אי ס"ל כמונבז דשגגת קרבן ג"כ שמה שגגה או ששגג באיסור מיתה שבה וא"כ לענין טומאה הלא הו"ל העלם קדש דהא ידע שטמא שאכל קודש הוא בכרת וגם

ידע שהוא קודש רק שלא ידע שנטמא. ואשם מעילות חייב מ"מ כיון שלא ידע שיש חיוב קרבן או מיתה שפיר הו"ל שוגג לענין מעילה, ועכ"פ לא נפלאת לומר כן דהך תירוץ דמשני דאתיא כר"א ס"ל דשגגת קרבן או מיתה הוי ג"כ שוגג לענין מעילה אע"ג שהזיד בלאו ורב אשי דמשני באופן אחר אפשר דבאמת משו"ה לא ניחא ליה לאוקמא כר"א משום הך קושיא דלר"א כיון דאינו חייב רק בהעלם טומאה ליכא אשם מעילות, ועיין בספר תורם חיים שמדקדק ג"כ למה לש"ס כל הני תירוצים, ולהנ"ל א"ש, דבאמת משו"ה לא ניחא ליה לאוקמא כר"א משום דא"כ ליכא אשם מעילות, ודו"ק:

ואגב, מצאתי היום חידוש דין בירושלמי דאיסור גרושה לכהן הוי מה"ת אפילו אם צריכה גט רק מספק מ"מ כיון שצריכה גט מה"ת הוי אסורה לכהן כמו וודאי גרושה. דהנה בירושלמי מס' סנהדרין פ' הנשרפין הלכה ו' בעי באשה שנעשית אלמנה וגרושה כאחת אם כה"ג חייב עליה משום אלמנה וגרושה, ומפרש שם במראה הפנים דלא משכחת כה"ג רק איכא שאחד קדשה קידושי ספק ואחד קידושי וודאי דמנרש ראשון ונושא שני ואח"כ בשעת גירושין מת השני דהו"ל אלמנה וגרושה כאחת, וא"כ מוכח להדיא דאפילו אם רק מספק צריכה גט מ"מ קם ליה הכהן באיסור גרושה דל"ל דרק מספק גרושה אסור לכהן כמו כל הספיקות דאם רק מספק היתה אסורה לא שייך לחייב כה"ג משום שני שמות, וע"כ דס"ל לירושלמי דכיון שמ"מ צריכה גט מה"ת (ומיירי בקידוש ספק כה"ג שהיתה צריכה גט מה"ת מספק) הו"ל לכהן בוודאי איסור גרושה כנ"ל ברור מהירושלמי עיי"ש, והנה אי הוי אמרינן דריח הגט פוסל לכהונה מה"ת הוי א"ש דהה"ד ספק גרושה אפשר שהוא אפילו בלאו מה"ת, אמנם דעת הרמב"ם ריש פ"י הלכות גירושין דריח הגט רק מדרבנן פוסל לכהונה, מ"מ אפש"ל דספק גרושה מ"מ אסורה מה"ת באיסור וודאי גרושה כיון דמ"מ היתה צריכה גט מה"ת, ועיין בספר מנחת חינוך סימן רס"ח, ותימא שלא העיר כלל מהירושלמי הנ"ל, אמנם לולא דברי מראה הפנים בירושלמי שם היה נ"ל פירוש אחר בירושלמי דמשכחת לה גרושה ואלמנה כאחת באופן אחר לפי מה דאמרינן במס' גיטין פ"ב ע"ב אם בא ראובן וקדשה חוץ משמעון ובא שמעון וקדשה סתם דמהני קידושי ראובן לאיסורא אעלמא וקדושי שמעון לאוסרה אראובן דכה"ג הו"ל אשת שני מתים עיי"ש, וא"כ משכחת לה שפיר גרושה ואלמנה כאחת כה"ג שאחד גרשה ואחד מת ועיי"ש במס' גיטין בתוספ' ד"ה כגון שבא ראובן שכתבו דקידושי ראובן לא נפקעו ע"י קידושי שמעון אע"ג שקדשה סתם, ואם כנים דברינו בפירוש הירושלמי לא יהיה מוכרח מ"ש לעיל דאפילו בנתגרשה מספק כיון דמ"מ צריכה גט הוי וודאי איסור גרושה לכהן כיון דמ"ש הירושלמי אלמנה וגרושה

כאחת מיירי באופן אחר שהיתה אשת ראובן ואשת שמעון כמ"ש ממס' גיטין פ"ב ע"ב ויש לעיין בזה, ודו"ק:
והנני דו"ש בלונ"ח, הטרוד מאוד.
אליעזר דייטש.

סימן כט

ברכת השנים. בכל ענינים, לכבוד אהובי הרב המאוה"ג חו"ב וכו' כש"ת מו"ה משוה **ראטטענבערג** נ"י בק"ק נירענבערג יע"א.
ע"ד השאלה שנמצא כבד של תרנגולת נפוחה ביותר בלי שום ריעותא ולקותא, יפה הורה להכשיר כמ"ש בשו"ת שילת יעב"ץ ח"ב סימן נ"ח בפשיטות, והובא ג"כ בפתחי תשובה ליו"ד סימן מ"א ס"ק ד' דוודאי אם נראה שם רקבון ג"כ וכל רקבון או לקותא הוי כנקב, כה"ג יש להטריף אבל בלא שום לקותא רק משום שנפוחה אין לאסור וכן נהגו כל בעלי הוראה, ומה שתמה על הגאון בדברי חיים ח"ב לי"ד סימן מ"ד שכתב שם וז"ל: אך אם נפוחה הכבד נ"ל להטריף דנפוחה הוי כמו תוספת בגוף והוי יתיר הכבד דטריפה לכל אחד כפי שיטתו עכ"ל, נ"ל דאין דעת הגאון ז"ל להטריף כל נפוחת הכבד דגם הוא מודה דנפוחת הכבד בעלמא בלי שום ריעותא ולקותא בבשר דכשר ולא היה חולק על דבר יעב"ץ הנ"ל מבלי להביא דבריו כלל, רק שם בדברי חיים מיירי בכבדים שמלאים תולעים וכשצולין נופלים תלחי תלחי כה"ג היכא שיש ריעותא דתולעים ג"כ והיה מתים הרבה מהם כה"ג כיון שיש רגלים לדבר שהנפוחה באה מחמת ריעותא בכה"ג הטריף, [וכן מצאתי בספר דרכי תשובה ליו"ד סימן מ"א ס"ק מ"ד בכוונת הגאון דברי חיים ע"ש היטב] אמנם בנפוחה בעלמא בלי שום ריעותא ולקותא בבשר כשר לכולי עלמא, ומה שהביא (שם) דברי הרמב"ם היינו ג"כ רק באופן שיש ריעותא גם בבשר והרי כתב שם בפירוש דע"י המראה הוי מבשר שהרופא גמררו, אמנם בנפוחה בלי שום לקותא בבשר לא עלה כלל על דעס הגאון בעל דברי חיים להטריף, וכן נראה ברור להמעיין בתשובה שם, וא"כ בנ"ד שלא היה שום לקותא בבשר הכבד רק שהיתה גדולה יותר מכפי הרגול ואפילו גדולה כמה אין להטריף כלל כמבואר בשילת יעב"ץ הנ"ל, וגם הגאון בעל דארי חיים אין חולק בכה"ג כנ"ל פשוט להצדיק הצדיק דמעיקרא הגאון בדברי חיים שאין דעתו להטרץ) רק כשיש ריעותא ולקותא ובשר כגון רימתא דתולעים וכה"ג אבל בסתם נפוחה בלי ריעותא, וודאי כשר לכ"ע.

ב) **וע"ד** ענין השני, הנני לה נתיק לו בזה מה שיש אתי בכתובים [מלבד מה שנדפס בשו"ת פרי השדה ח"ג סי' קפ"ח לענין שו"ב שאשתו הולכת בגילוי שער], והמבין יבין וז"ל:

שמעתי שאחד מקלי הדעת פריצי זמנינו התפאר שהוא יודע לבור שאין שום איסוי מה שהנשים הולכות בגלוי שער, והנה לא באתי להשיב על דבריו כי כבר אמרו חז"ל ודע מה שתשוב לאפיקורס, וא"כ אפילו אם אבא כמה ראיות מדברי חז"ל שאיסור גמור לצאת בגלוי שער אפילו בחצר ומכ"ח בשוק לא יועיל כלום למי שמלגלג על דברי רבותינו הקדושים, רק אמרתי כשאני לעצמי אציין לפני איזה מקומות המבוארים בגמרא ובפוסקים מזה, (א') במס' נזיר, כ"ח ע"ב רצה גדול אחו להוכיח דמותרת לצאת בפאה נכרית אל זה חולק בשו"ת באר שבע סימן ח"י דגם פאה נכרית אינו מותר, ועיין בשו"ת תשובה מאהבה חלק ראשון סימן מ"ז, שאוסר ג"כ אפילו בפאה נכרית, (ב') עיין מג"א סימן ע"ה ס"ק ז' שמסיק שהלכה בזה"ק פ' נשא דאפילו שער אחת אסור, ועיין מ"ש ע"ז בשו"ת חתס"ו לאו"ח סימן ל"ו, (ג') עיין ב"ש אה"ע סימן קט"ו ס"ק ט', ועיין בספר שדי חמד אסיפת דנים מערכת דלת בד"ה דת יהודית שם אסף כל הפוסקים דאפילו בפאה נכרית אם נראית כשער ראשה דאסור וא"כ בגלוי שערה ממש ליכא שום הו"א להתיר, ואל יטעך לשון המחבר ביו"ד סימן קצ"ט ס"ח א' שכתב שצריכה לסרק שער ראשה דמשמע שהנשים יש להם שערות על ראשן, דזהו קאי רק על השערות הקטנות שנשארו אחר גלוח כיון שאין דרכן לגלח לגמרי בתער שיהיה קלחה ממש ואותן שערות צריכין לסרוק, משא"כ שערות שיהיו יכולים להראות גם כשמכסה ראשה זהו אסור מדינא בלאו"ה ועיין תחס"ו יו"ד סימן קצ"ה שלא התיר רק להכלות לטבול אע"ג שיש להם עדיין שערות ארוכות, אבל לנשים בעלמא וודאי יש איסור גם משום הטבילה שלא תוכל להיות כהוגן ועיין שו"ת הגאון ר' עקיבא איגר ח"א סימן קי"א וא"צ להאריך בדבר שפשוט לאיסור, רק בעוה"ר אלו הנשים שהולכו' בגלוי שער עפ"י הרוב ורובא דיבא קים להוא בדרבא מיניה שאין הולכות לטבול, עצמן ג"כ ואין שומרים טהרה וממילא לא שייך חשש חציצה לגביהו, ואין לנו עסק בהם, והקב"ה יטהר לב עמו ישראל ויקויים בנו וזרקתי עליכם מים טהורים ויתמו חטאים מן הארץ מי כתיב חוטאים חטאים כתיב והרשעה כעשן תכלה וממשלת זדון יעבור מן הארץ וקרן התורה יתרומם ב"ב אמן. (ועיין וילקט יוסף חלק ט"ז קונטרס ג' סי' כ"ב ובהג"ה):

והנני בזה הדו"ש פק"ק באניהאד א' דר"ח אלול תרס"ו לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן ל

יתענג על רב טוב כבוד אהו' ידנ"פ הרב המופלג חריף ובקי המפואר וכו' כש"ת מו"ה ליפמאן העללער נ"י בק"ק גיראלט יצ"ו.

מכתבו הגיעני ואם אמנם כי נורידנא טובא בכמה ענינים הנחוצים מאוד אולם לאהבת אליו מקדמת דנא אמרתי שלא להשיב פניו ריקם, ע"ד השאלה מה שמבואר בש"ע יו"ד סימן ל"ט סעיף י"ג ברמ"א שם דבעגלים הרכים אין למעך שום סרכא, והנה כבר נסתבכו בזה אימתי מקרי עגל רך ועיניו שפיר חזו בהרבה פוסקים אחרונים שחולקים על הב"ח המובא בש"ך שם ס"ק ל"א דבעינן דווקא יונק ג"כ וכל שאינו יונק מותר למעך אפילו תוך שנתו, ועתה רוצה לשמע דעתי בזה, לפי שהרה"ג מו"ה יצחק **צבי** נ"י ראב"ד דק"ק **סטראפקוב** העלה שיש צד להקל כל זמן שאינו יונק אפילו תוך שנתו, ודעתו נוטה להקל במקום הפסד, ובקש מעכ"ה נ"י שאכריע בדבר, והנה עיניו שפיר חזו גם בשו"ת מהר"ם שיק ליו"ד סימן כ"ד דבוודאי תוך שנתו אין להקל ובעובדא דידיה ששני יהודים יודעים שהיא תוך שלתו אין דעתו נוחה להקל, כך היא תוכן מכתבו, ומעתה נחזי מה דקמן בס"ד:

הנה עיקר הסברא דאין למעך בעגלים היא דכיון שהם רכים אפילו סרכא גמורה יוכל להנתק ע"י מיעוך ומשמוש וכיון דעיקר מיעוך ומשמוש היא קולא גדולה משו"ה כל שיש איזה חשש דלא משום שהיא ריר בעלמא נתקה מן הריאה רק משום שהעור ריאה היא רך משו"ה כתקה שאין לה במה להתחזק משו"ה מחמרינן שלא למעך קודם שנתו אע"ג דברמ"א לא הזכיר כלל בן שנה דווקא לענין מיעוך, ועיין בספו לבושי שרד שרוצה להחמיר אפילו בספק בן שנה מה"ט עי"ש ס"ק קנ"ד, והאמת א גיד כי גם בספר ראש אפרים ס"ק קנ"ח לא הכריע בבירור גמור דבעינן בן שנה דווקא, ובספר דעת קדושים שם נוטה ג"כ להקל בדבר דכיון שעברה הסרכא ע"י מיעוך כבר יצא הדבר מחשש דאורייתא ומש"ה גם עכו"ם מסלפ"ת נאמן לומר שהיא בן שנה, והניח בצ"ע האיך הדין אם העכו"ם אומר שאינו בן שנה, ויש לומר שמה שאומר שאינו בן שנה ג"כ כוונתו להשב"ח מקחו אם יהיה נחשב ג"כ בכלל ספק שיהיה מותר למעך עי"ש ס"ק ע', עכ"פ מוכח מזה דאם יודעים בוודאי ע"י ישראל שאינו בן שנה גם לפי דבריו אין למעך דצריכין אנו לחוש לדעת הפר"ח שם ס"ק ל"ד שחולק על הב"ח וס"ל דכל שהיא תוך שנתו אע"ג שאינו יונק מקרי עגל, ובפרט כיון שגם בספר תורת חיים במס' חולין קכ"ב בד"ה ואם איתא שכתב כן דאין למעך קודם שנתו אע"ג שאינו יונק א"כ אין להקל עכ"פ בוודאי תוך שנתו, הגם דנראה מדבריו שם ג"כ דרק מטעם חומרא פסק שלא למעך מ"מ פשיטא דאין

להקל נגד הני רבוותא התו"ח והפר"ח דאין למעך תוך שנתו כלל, מ"מ אחר העיון קצת י"ל דכיון דחזינן שגם האחרונים שהחמירו דבעינן בן שנה דווקא ומ"מ הקילו בספק בן שנה, ולכאורא קשה אמאי הקילו בספק בן שנה הא יש חזקה חזקת קטנות חזקה דמעיקרא שאינו בן שנה, וכבר הרגיש בזה בשו"ת מהר"ם שיק שם, ותירץ משום דנגד חזקת קטנות איכא חזקת כשרות, אמנם היא דוחק קצת דהא חזקת כשרות איתרע כיון שנסרכה לפנינו. וע"כ צ"ל משום דאפילו המחמירים שלא למעך תוך שנתו אפילו אינו יונק היא רק משום חומרא בעלמא, וכן נראה מלשון התו"ח גופא להמעיין שם בדברי קדשו משו"ה הקילו בספיקא, וא"כ י"ל ג"כ דכל שיש צד אחר להקל כגון שעברה הסרכא ע"י מיעוך ומשמוש קל מאוד (ביו"ד שם בפתחי תשובה ס"ק י"ב) ולצורך גדול שיש ג"כ להקל, ועיין בספר מנחת יוסף סימן ל"ט סעיף י"ג ס"ק ח' בלקוטי יוסף שם דמשמע ג"כ דאם עברה ע"י מיעוך ומשמוש קל שיש להקל אפילו רק סמוך לשנתו ואינו יונק, ובספר גלוי דעת סימן ל"ט סעיף ע"ו הביא ג"כ להקל אם לא נקרא קעלבעל רק קאלב בסרכא כל דהוא דהיינו שנתקה ע"י מיעוך בעלמא ולא היה צריך למעך ביותר, ומעתה אני אומר שגם מע"כ נ"י וגם הה"ג ר' יצחק צבי נ"י צדקו יחדיו, דמע"כ נ"י וודאי צודק בדבריו שאין למעך כלל תוך שנתו כמ"ש כיון שהתו"ח והפר"ח מחמירין, אמנם כיון שאפילו לדעת המחמירין היא ג"כ רק חומרא בעלמא כמ"ש הואיל ומקילין בספיקא א"כ נוכל להקל לצורך גדול ובהפס"מ היכא שמתוך הסרכא ניכר שאינו סרכא גמורה וגם יצא מתורת קעלבעל ונקרא קאלב והיא עכ"פ סמוך לשנתו ועברה הסרכא ע"י מיעוך קל יש להתיר ובפרט כיון דיש מקומות שנוהגים להקל לגמרי כל שאינו יונק, ועיין בספר דרכי תשובה שם ס"ק ת"ע שהאריך ג"כ בזה. ע"כ ברור להלכה ולמעשה שלכתחלא בוודאי אין למעך כל שאינו בן שנה עדיין רק מ"מ לצורך גדול והפס"מ יש להקל אם עברה הסרכא ע"י מיעוך קל וזהו וודאי תלוי לפי ראות עיני השו"ב באיזה אופן עברה הסרכא כנ"ל מאחר שמצינו להרבה גדולי אחרונים שמקילין בזה, ודוק (ועיין שו"ת גאוני בתראי סימן ל"א שמקיל ג"כ כל שאינו יונק עיישׁ):

וע"ד חידושי תורה אשר שדר לן בענין לאו דגזל ישרו בעיני, אולם מ"ש דאם גזל גוי יהיה אסור וגבי גוי פשיטא דליכא מ"ע דהשבה א"כ יהיה חייב מלקות בגזל ישראל דתו לא הוי ל"ת הנל"ע דלאו כולל יותר מהעשה דהלאו שייך בגוי ג"כ והעשה לא שייך רק בישראל עפ"י דברי הרמב"ם הלכות תמורה דבלאו כולל יותר מהעשה לא הוי לאו הנל"ע, במחכ"ת לא עיין בזה יפה דזהו רבות בשנים אשר העליתי דאם מתקן הלאו בידים ממש כמו השבת גזילה או אונס שגרש אע"ג דהלאו כולל יותר מ"מ פטור ממלקות כיון

שמתקן בידים ואינו דומה לתמורה דשם אינו מתקן בידים ממש רק ממילא הוי התמורה ג"כ קודש ולא מקרי תיקון הלאו ממש ותדע לך שהרי אונס שגרש אמרינן דהוי לאו הנל"ע דכל ימיו בעמוד והחזר קאי, וקשה הא כהן לא מצי להחזירה והוי ג"כ הלאו כולל יותר דהלאו היא בין בכהן בין בישראל והעשה אינו רק בישראל ולא בכהן וע"כ דכיון שמתקן העשה ממש בידים שמחזירה אין נ"מ אפילו אם הלאו כולל יותר, והרמב"ם לא כתב כן רק גבי תמורה שאינו מתקן בידים ממש, ואח"כ ראיתי בתומים סימן צ"ז ס"ק ב' שכתב ג"כ לחלק בהכי, ועיין בספרי תבואות השדה ח"א בענין עדל"ת שער ה' אות ד' הארכתי בזה, ובספרי חלק ששי הארכתי עוד יותר בס"ד והנה הארכתי קצת בדבר שאינו נוגע להלכה ג"כ רק בפלפלת כל שהוא להראות לו חביבותיה גבן:

ויהי ד' עמו ויתברך ממעון הברכות כאוו"נ היקרה ונפש הדו"ש באהבה פק"ק באניהאד כחצות הלילה אור ליום ב' לסדר כן ירבה י"ד טבתרס"ז לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן לא

החיים והשלום וכ"ט לכבו' אהו'. הרב המאוה"ג חו"ב כש"ת מו"ה אהרן אויש נ"י אב"ד בק"ק לופעני והגליל יע"א.

יקרתו הגיעני, וע"ד השאלה שהיו חמשה אווזות בלול, ובלילה לא נשמע שום קול צעקה, ובבקר ראו שאווזא אחת נאבדה, ואחת נמצאת מתה, ולא נמצא שום רושם דרוסה רק בראשה פצע כמו נחבטה גלגולת, אם יש לחוש לשלשה אחרים לספק דרוסה, עיניו ספיר חזו בדברי הש"ע סימן נ"ז סעיף י"ג דבספק דרוסה כה"ג בספק על תולין במצוי, וא"כ הכא בנ"ד כיון שלא נשמע שום קול צעקה וודאי מסתבר יותר לתלות שנפצעה ע"י דבר אחר מלומר שהיה שם דורס ובפרט שיש לומר ג"כ דנח רוגזיה כיון שרק אחת נפצעה והחשש דלמא לא מתה תיכף ולא שייך נח רוגזיה הוא רק כשאתחזק דורס עכ"פ משא"כ כמו בנ"ד שלא אתחזק שים דורס, ועל האחת שנאבדה לגמרי פשיטא שיש לתלות שנגנבה כה"ג יש הרבה צדדים להתיר והא דחיישינן לספק דרוסה יותר משאר ספק טריפות היא רק כשאתחזק דורס עכ"פ, ועיינתי גם בשו"ת טוב טעם ודעת להגאון מהרש"ק ז"ל וראיתי שמע"כ נ"י יפה כיון שגם מדבריו משמע להתיר כה"ג היכא שלא אתחזק שום דורס אע"ג שנפצעה אחת מהם ובפרט דהכא בנ"ד יש עוד צד שנתערבו בארבעה אחרים דמה"ת בטל ברוב דהא דבע"ח אינו בטל היא רק מדרבנן וא"כ במקום דלא אתחזק דורס יש להקל אפילו מדרבנן כנ"ל ברור בס"ד, [ועיי' מ"ש לקמן בתשובה מ"ד]:

ואגב אעתיק בכאן מה שראיתי בספר דרכי תשובה סימן נ"ז ס"ק קכ"ז בשם שרת בית שלמה שרוצה לומר כשמצאו שנחסרו שני עופות דלא תלינן בגנב משום דאחזוקי אנשי בגנבי לא מחזקינן עי"ש, והוא פלא שהרי התוספ' במס, שבועות מ"ו ע"ב ד"ה וספרא דאגדתא כתבו בפירוש דלא אמרינן אחזוקי אנשי בגנבא לא מחזקינן רק כשאנו דנין על איזה אדם פרטי שגנב אמרינן דלא נוכל להחזיק אינש לגנב משא"כ בסתם שפיר חיישינן לגנב דכמה גנבים איכא עי"ש, וא"כ פשיטא דבנחסרו עופות לפנינו ולא הוחזק שהיה כאן דורס וודאי טפי תלינן בגנבים, ואין בידי ספר שו"ת בית שלמה ליו"ד לעיין בו, ואולי מיירי שהיו דורסים שכיחי טפי מגנבים, עכ"פ בנ"ד כיון שנמצא רק אחת פצוע ולא אתחזק שום דורס וגם לא נשמע קול צעקה ובפרט שנתערבו ברוב דאפילו בוודאי איסור בטל מה"ת. כשיש כל הני צדדים יש להקל אפילו מדרבנן, כנ"ל פשוט בס"ד:

ב) **וע"ד** הקושיא במס' חולין מ' דפריך הג"מ לר"ה דאמר כיון ששחט בה סימן אחד אסרה אשחוטי חוץ לא לחייב מחתך בעפר היא, וקשה דלמה מיירי ששחט שני סימנים כאחד, רק בספר על חיים תירץ דאי אפשר לצמצם שיגמור שני הסימנים כאחד ובבת אחת ממש, וע"ז הקשה ללשון שני ברש"י שם דמפרש מאי אריא חטאת לאשמעינן זבח דהיינו דאי לאו דר"ה הו"א דנקט חטאת שאינו שלו משא"כ זבח דהוי קדשים קלים הוי ממון שלו, עי"ש בתוספ' ד"ה אי הכי, וא"כ קשה הא לריה"ג דס"ל קדשים קלים ממון בעלים הוא ס"ל ג"כ אפשר לצמצם במס' בכורות י"ז גבי רחל. שלא בכרה וילדה שני זכרים א"כ בלאו"ה לא קשה מחתך בעפר היא דהא אפשר לצמצם וא"כ אפשר דמיירי ששחט שני סימנים כאחד ואתיא חיוב דע"א וחיוב דשחוטי חוץ בבת אחת, כך היא תוכן קושייתו, נ"ל דלא קשה דאטו רק ריה"ג לחודא סבר ק"ק ממון בעלים הלא הרבה תנאים מצינו דס"ל ג"כ כריה"ג ק"ק ממון בעלים עיי' במס' ב"ק ע"ו ע"א דמוקי המשנה דגנב והקדיש אליבא דריה"ג ולא קאמר הא מני ריה"ג דאז היה משמע דתנא דמשנה הוא ריה"ג רק קאמר אליבא דריה"ג משמע דהך תנא ס"ל כריה"ג דק"ק ממין בעלים ומ"מ אפשר לצמצם לא ס"ל וא"כ א"ש פרש"י דאי לאו דר"ה הוי מוקמינן הך ברייתא ג"כ דס"ל ק"ק ממון בעלים הוא משו"ה נקט דווקא חטאת ולא זבח מ"מ בהא דאפשר לצמצם אינו מוכרח הך תנא לסבור ג"כ כריה"ג וא"ש, ודוק היטב כי הוא נכון לחלק בין היכא דאמר הגמרא הא מני דאז משמע דאתיא כהך תנא דווקא משא"כ היכא שאמר אליבא דהך תנא משמע דהאי תנא סובר ג"כ כאידך תנא וא"כ גם תנא דמס' ב"ק שם ס"ל כריה"ג בהא דק"ק ממון בעלים אע"ג דלא ס"ל אפשר לצמצם, ובלא"ה מצינו עוד כמה תנאים דס"ל שלמים ממון בעלים ובמס' תמורה ח' ע"א משמע דבן עזאי ג"כ הכי

ס"ל בשלמים עי"ש ברש"י ד"ה בן עזאי ודוק, וא"ש בס"ד, יותר לא אוכל להאריך כעת וד' שנותיו יאריך:
והנני בזה הדו"ש באהבה והנלע"ד כתבתי בחפזי אור ליום ב' י"ד טבת רס"ז לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן לב

בימי אורה ושמחה, יזכה לישועה וברכה, כבו' הבחור כהלכה מופלג וחרוץ בעל פפיות ידיו רב לו בהלכה וסברא חתן תמים מו"ה **משה דוד גראסם** נ"י בק"ק **ראקאמאז** יצ"ו:
בשבוע העל"ט קבלתי מכתבו ולאשר היה ירט הדרך לנגדי ליסע לעיר פעסט לא היה לי פנאי אפילו לקרותו, עד היום אשר נפניתי מעט וראיתי שבא בשאלה הלכה למעשה באשה שסמוך לחתונתה ולא קבעה לה עדיין שום ווסת ושכחה לבדוק עצמה קודם תשמיש ובבקר מצאה דם על הסדין ויראה לנפשה אולי היתה טמאה בשעת תשמיש ומסופק מע"כ נ"י אם צריכה כפרה, ועיניו שפיר חזו מקור הדין בש"ע ובפוסקים והאריך מאוד בזה ולא אוכל להביא כל פרטי דבריו ואשוב רק בקיצור, הנה הרמ"א ביו"ד סוף סימן קפ"ה כתב דאם שמשה שלא בשעת ווסתה אפילו לא בדקה עצמה קודם תשמיש אינם צריכים כפרה לא האיש ולא האשה והנה כבר כתב בזה הנו"ב מהד"ת ליו"ד סימן פ"ה דהיינו דווקא באשה שיש לה ווסת קבוע וא"ה שלא בשעת ווסתה לא היתה צריכה בדיקה לכ"ע משו"ה הו"ל כאונס וא"צ כפרה משא"כ באשה שאין לה ווסת כלל דאז צריכה בדיקה כמבואר בש"ע סימן קפ"ו סעיף ב' וא"כ כיון שלא בדקה לא הו"ל אונס וצריכה כפרה, והנה מע"כ נ"י הרגיש בכל זה רק שהביא דברי החוו"ד סימן קפ"ד ס"ק א' דווקא אשה שנתחזקה שאין לה ווסת צריכה בדיקה לעולם משא"כ כשלא נתחזקה שאין לה ווסת מותרת לשמש עד ל' יום בלא בדיקה וא"כ בנ"ד כיון שהוא סמוך לחתונתה ועדיין לא נתחזקה שאין לה ווסת לא היתה צריכה בדיקה דהא וודאי אם א"צ בדיקה ממילא א"צ כפרה רק אם צריכה בדיקה אפילו רק מדרבנן אז וודאי צריכה כפרה אפילו מדאורייתא, והבאתי כה"ג בספרי תבואות השדה חלק רבעי בשער שמחת יו"ט שער ג' (דף מ"ח) לפרש שם כוונת התוספ' מס' ביצה כ"ה ע"ב ד"ה אורח ארעא עי"ש, מ"מ יש לעיין קצת דאפש"ל דבנ"ד נמי מקרי כמו שנתחזקה שאין לה ווסת שכל בתולה מכיון שנשתדכה ומוכנת לנשואין צריכה ליתן לב על זה לידע מתי הוא זמן ווסתה וכיון שאינה יודעת כלל משעת ווסתה מסתמא אין לה שום זמן קבוע וא"כ היתה צריכה בדיקה ואפילו אם לא היתה צריכה בדיקת חורין וסדקין עכ"פ קנוח בעלמא היתה צריכה עיין בחוו"ד ריש סימן קפ"ו, ובקנוח בעלמא אין לבו נקפו, ואפשר לפי"ז דאמרינן לכ"ע כל

היכא דאיכא לברורי מבררינן דהטעם מ"ש שלא תבדוק והרמ"א סימן קפ"ד סעיף א' כתב דאין להחמיר לבדוק היינו רק שלא יהיה לבו נקפו. וא"כ לפימ"ש החוו"ד ריש סימן קפ"ו דבקנוח לבד אין לבו נקפו, ועיין במחה"ש סימן קפ"ד ס"ק ד' שהביא דאם הבעל מצוה לה לבדוק ג"כ לא שייך לבו נקפו וא"כ היה מהראוי עכ"פ על הבעל לצוות לה לבדוק וא"כ היתה צריכה בדיקה לכתחלא עכ"פ ואפשר שמ"ש החוו"ד סימן קפ"ד שאשה בתחלת ראיתה שעדיין לא נתחזקה שאין לה ווסת מותרת לשמש בלא בדיקה מ"ש "בתחלת ראיתה" היינו ראיה ראשונה ממש משא"כ בנ"ד שמסתמא כבר ראתה כמ"פ קודם חתונתה ומעת שנשתדכה היתה צריכה לשום לב לידע זמן הווסת ואם אינה יודעת הרי אשה זו ג"כ נתחזקה שעלולה לראות רק מחמת איזה מקרים וא"כ שפיר יש לחוש שאולי התשמיש גורם לה ראית דם וא"כ היתה צריכה בדיקה עכ"פ וצריכה כפרה: **אמנם** נ"ל להקל בנ"ד מטעם אחר דכל מ"ש הרמ"א וגם שאר פוסקים דצריכה כפרה היינו רק בשנודע אח"כ שבשעת תשמיש כבר היתה טמאה וכן בגוונא שהביא בחתס"ו ליו"ד סימן קנ"ה שאשה זו היתה רגילה להרגיש כובד באיברים וכן הרגישה בשעת תשמיש וא"כ רגלים לדבר שבשעת תשמיש היתה טמאה וע"כ צריכה כפרה משא"כ בנ"ד שאין שום ראיה שהיתה טמאה בשעת תשמיש כיון שלא נמצא על עד שלו רק על הסדין (ואילו היה ברור שבדק עצמו לאחר תשמיש ולא מצא על עד שלו לא היה שום ספק שבשעת תשמיש עדיין טהורה היתה רק הכא מירי מסתמא שהוא לא בדק עצמו כלל) וא"כ הוי ספק אם היתה טמאה כלל והנה מה"ת עכ"פ לא היתה טמאה כיון שלא הרגישה ואע"ג די"ל דהרגשת שמש היה מ"מ הרגשת שמש או הרגשת עד כבר הארכתי בשו"ת אחת בשם שו"ת שב יעקב סימן ל"ו דהרגשת עד או שמש הוי רק ספק, והארכתי בזה בס"ד, וא"כ לענין דאורייתא הו"ל ס"ס ספק שמא לאחר תשמיש ואת"ל בשעת תשמיש רק שסבורה שהיה הרגשת שמש מ"מ שמא היה שלא בשעת הרגשה ואע"ג שהוי ס"ס שאינה מתהפכת שהרי אי אפש"ל איפכא שמא לא היה הרגשה ואת"ל כסבורה הרגשת שמש שמא לאחר תשמיש דאם היתה סבורה הרגשת שמש ע"כ בשעת תשמיש היה מ"מ הכא כיון שאנו מסופקים אם היתה טמאה כלל בשעת תשמיש הוה כמו בספק על לענין ספק דרוסה דלא בעינן ס"ס מתהפכת כמ"ש הש"ך ביו"ד סימן ק"י בכללי ס"ס ס"ק ט"ו ודוק, ובספרי תבואות השדה חלק חמשי בשער הספיקות ועוד בכמה מקומות הארכתי בענין ס"ס שיוכל להתהפך ואין להאריך כאן, וא"כ לענין איסור דאורייתא איכא שפיר ס"ס, ולענין דרבנן דמדרבנן טמאה אפילו בלא הרגשה איכא עכ"פ ספק אחד שמא לאחר תשמיש וא"כ א"צ כפרה, מ"מ אי אפשר להקל לגמרי דנגד

הס"ס בדאוריתא יש לפקפק קצת דזהו לא הוי ספק שמא בלא הרגשה כיון דרוב דמים באים בהרגשה וע"כ אי דארגשה ולאו אדעתא או שהיה הרגשת שמש וא"כ ליכא רק חד ספק דלמא לאחר תשמיש וכיון שעשתה עכ"פ שלא כהוגן במה שלא בדקה עצמה אפילו ע"י קנוח בעלמא, ע"כ נ"ל דאע"ג דא"צ להתענות מ' יום כמ"ש ברמ"א או ס"ג יום לפימ"ש החתס"ו סימן קנ"ה (ושם נפל טעות שכתב ע"ב יום שהרי מספר נדה עם האותיות אינו עולה רק ס"ג) עכ"פ טוב שיתענו שני וחמשי ושני ויכולים להתענות בימי החורף שהימים קצרים ויקבלו עליהם מהיום והלאה ליזהר מאוד מאוד בפרישת נדה בכל דיני הרחקה בימי נדתה כמבואר היטב בש"ע סימן קצ"ה וילמדו דינים אלו שלא יבאו לידי מכשול ובזכות זה יהיה הקב"ה בעזרם שלא יאונה להם שום מכשול וכל רעה ונגע לא יקרב באהליהם וסר עונם וחטאתם יכופר ויהפך לזכות ואם הבעל עשיר יתן לצדקה פרוטות כמנין נדה עם האותיות דהיינו ששה זהובים ושלשים צ"ל, ובחסד ואמת יכופר עון [ועיי' לעיל סימן י"ב]:

והנלע"ד כתבתי בחפזי פק"ק באניהאד ב' דחנוכה תרס"ד לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן לג

בימי חנוכה יצוה ד' את הברכה לכבוד הרב המופלג החריף ובקי נפלא בעל פפיות עמק החרוץ וכו' כש"ת מו"ה ישכר בעריש דערטאוויטץ נ"י בק"ק **מישלעניטץ** סמוך לעיר ואם בישראל ק"ק קראקא יע"א:

עתה פניתי מעט לעיין במכתבו וראיתי כי האריך מאוד וכבר גליתי לו דעתי כי אין ביכולתי להאריך מחמת טרדות שונות ואשוב לו רק בקיצור על דבר השאלה בסופר שהתחיל לכתוב תפלין ובאמצע כתיבתו נודע לו שנעשה אונן ר"ל ולא הפסיק מכתיבתו אם אלו התפילין כשרים דכיון שאינן פטור מכל המצות א"כ לא הוי בר קשירה וממילא אינו בר כתיבה ג"כ, ומע"כ נ"י האריך במה שלא הביא בש"ע או"ח סימן ל"ט דחרש פסול לכתיבת תפלין דג"כ אינו בר קשורה ועיניו שפיר חזו בספר בכור שור מס' גיטין מ"ה ע"ב דחרש פסול לכתיבת תפלין וס"ת, ודברי בכור שור אלו הביא בפרמ"ג בפתיחה כוללת לאו"ח ח"ב אות ג' ובספר מקדש מעט סימן רפ"א ס"ק ט"ו. ועיין בפתחי תשובה יו"ד סימן רפ"א ס"ק ז' שהאריך קצת בזה, ומזה שפט מע"כ נ"י דאי ס"ל כדעת הבכ"ש דחרש פסול משום שאינו בר קשירה א"כ הה"ד אונן דפסול וצידד לכאן ולכאן. ואמינא אפתח לה פתחא מהא דהנה המג"א סימן תרצ"ו ס"ק ט"ז רוצה לומר דאם שמע קריאת המגלה כשהיה אונן דמחוייב אח"כ לקרות כיון שהיה פטור בשעה ששמע, אמנם א'

אמרינן כמ"ש בסימן ע"א דאפילו אונן אם רוצה להחמיר על עצמו לקרות ק"ש רשאי א"כ יצא במה ששמע כשהיה אונן עי"ש, וא"כ לפי דעת הטו"ז באו"ח סימן ע"א ס"ק ג' שמסיק להלכה דאין רשאי להחמיר על עצמו משום כבודו של מת עי"ש, לא יצא במה ששמע כשהיה אונן וא"כ היה מקום לומר דה"נ לא הוי בר קשירה והתפילין פסולין מה שכתב בשעת אנינותי, אמנם לאחר העיון קצת נ"ל דבנ"ד לכ"ע כשרים התפלין עפ"י מה שפסק בשו"ת שבות יעקב ח"א סימן ז' דמי שנעשה אונן באמצע תפלה או ק"ש יוכל לגמור תפלתו הואיל והתחיל בהיתר וא"כ ה"נ בכתיבת תפלין דמצוה לכתוב כל הפרשיות בלא הפסק אם רק אפשר לו כמ"ש הבאה"ט באו"ח סימן ל"ב ס"ק ג', ועיין בשערי תשובה שם ס"ק ג', א"כ וודאי היה מותר לו לגמור כיון שהתחיל בהיתר, והנה הברכי יוסף לאו"ח סימן ע"א האריך מאוד בענין היכא שכבר התחיל בהיתר מתי יוכל לגמור, ובספרי תבואות השדה חלק ג' בשער טהרת חולין שער ג' אות ט"ז הארכתי בזה בס"ד עיי"ש היטב (ואין רצוני לכפול כאן הדברים כיון שכבר באו בתפוס ויוכל לעיין עליהם) א"כ לא נוכל לומר דלא הוי בר קשירה חדא דהרי המחבר בש"ע או"ח סימן ע"א סעיף א' נ"ל להלכה דאם יש לו מי שישתדל בשבילו בצרכי קבורה רשאי, להחמיר על עצמו א"כ וודאי י"ל דעכ"פ אם כבר התחיל במצוה כ"ע מודי שמצוה שיראה מי שישתדל בשבילו כדי לגמור המצוה דה"נ איכא מצוה לכתוב פרשיות של תפלין רצופים בלא הפסק, ועוד לפי הטעם דהא דאונן פטור ממצוות הוא משום דעוסק במצוה פטור ממצוה (ועיין בשו"ת מחנה חיים ח"ג לאו"ח סימן ד') א"כ אם כבר התחיל במצוה אחרת דשייך לומר גם לענין אותה המצוה עוסק במצוה פטור ממצוה וא"כ פטור ממצות קבורת מתו (אם לא היכא שהוא מת מצוה דדוחה כל המצוות) וא"כ הוי בר חיוב אותה מצוה, ועוד נ"ל פשוט דאפילו אם לא ראה מי שישתדל עבורו בקבורת מתו ע"מ לא נוכל לומר דלא הוי בר קשירה דכיון שיוכל לראות שאחר ישתדל בעבורו איך נוכל לומר דלא הוי בר קשירה דהא יכול להביא עצמו לידי חיוב ולא דמי לחרש שאין בידו להביא עצמו לידי חיוב בשום אופן א"כ פשיטא דבנ"ד שכבר התחיל לכתוב התפילין וודאי היה מותר לגומרם והתפלין כשרים בלא שום פקפוק, וכן כתב בפירוש בספר שדי חמד במערכת אנינות אות כ"ז בשם שו"ת שואל ומשיב דל"ל דאונן לא מקרי בר קשירה, עיי"ש היטב, ועיין בלקוטי שו"ת חתס"ו סימן ל"ט לענין אונן אם רשאי להיות מוהל דפשיטא ליה דהיכא דליכא מוהל אחר באונן מותר למול דהו"ל שפיר בר חיובא מה"ת, עיי"ש שיש מדבריו ראיה לדברינו בס"ד, ובדברי הח"צ לענין חליצה אוננת הארכתי בשו"ת אחרת בסיד, [עיי' פרי השדה חלק ב' סימן ט"ו] ובספרי בשער טהרת חולין שם ימצא, אריכות

בענין היכא אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי וא"כ בנ"ד אין שום הו"א לפסול התפלין כיון שהתחיל בהיתר ומצוה לכתוב התפלין רצופים בלא הפסק,:

ב') **וע"ד** מה שהק' במס' זבחים צ"ט ע"א דבעי ר' אושעיא טמא בקרבנות צבור מהו שיחלקו לו מי אמרינן המחטא אמר רחמנא והאי נמי מחטא הוא או דלמא ראוי לאכילה חולק, הא כאן מיירי לפרש"י בקרבן צבור שהקריבו טהורים א"כ מאי קאמר האי נמי מחטא הוא הא אי איכא טהורים אסור לכהן טמא להקריב, שהרי שם משמע כל הסוגיא דבעינן ראוי לחטו' בשעת הקרבה, הנה כבר נשאלתי בזה מחכם א' והשבתי לו דוודאי ע"כ מוכרח כפירש"י דלא מצי מיירי בעניין אחר רק בהקריבו טהורים דאי הקריבו טמאים לא שייך למיבעיא כלל דהא אינו נאכל כמ"ש רש"י שם בד"ה או דלמא ואע"ג דאי איכא טהורים אסור לכהן טמא להקריב מ"מ ראוי לחיטוי מקרי דהרי בכל מקום אמרינן הואיל, ושפיר מקרי טמא נמי ראוי לחטוי, הואיל אילו לא היה כאן כהן טהור היה יכול להקריב, וא"כ בשלמא בקרבן יחיד דבשום אופן אין טמא יכול להקריב אמרינן דטבול יום לא מקרי ראוי לחטוי דאע"ג דיהיה חזי לאחר הערב שמש או לאחר שיביא כפרתו מ"מ הרי בשעת הקרבה לא הוי ראוי לחטוי לקרבן זה בשום אופן, משא"כ בקרבן צבור אע"ג דאיכא כהנים טהורים ואסור לטמא להקריב מ"מ הואיל אילו לא היו לפנינו כהנים טהורים היה ג"כ יכול להקריב שפיר מקרי ראוי לחטוי, וכה"ג מצינו במס' זבחים ס"ב ע"א דערל מקרי בר חיובא הואיל ואי בעי מצי מתקן נפשיה ואע"ג דרבה חולק שם, מ"מ היינו דווקא התם לא ס"ל הואיל משום דמחוסר מעשה עי"ש, עכ"פ מוכח חפיר דכל שאפשר להיות כך הו"ל בר חיובא וה"נ כיון דמשכחת לפעמים שטמא יעבוד עבודה בקרבן צבור היכא דליכא כהן טהור שפיר מקרי בר חטוי בשעה הקרבה, וזהו פשוט לע"ד, ובפרט אי ס"ל לר' אושעיא דטומאה הותרה בצבור פשיטא דטמא מקרי ראוי לחטוי אפילו כי איכא כהנים טהורים, כיון דמ"מ היה יכול להקריב ולא היה מחויב להדר ולאתויי כהנים טהורים מבית אב אחרינא וא"כ אפילו אירע שכהנים טהורים מבית אב אחרת הקריבו מ"מ היה הוא ראוי לחטוי כיון שלא היה צריך להדר אחר כהנים טהורים עיין מס' יומא ו' ע"ב, וא"כ אפש"ל דר' אושעיא ס"ל כר"ן שם דטומאה הותרה בצבור ודוק:

והנלע"ד כתבתי פה **באניהאד** אור ליום ד' דחנוכה תרס"ד לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן לד

היושב בשמים, יחתום אותו לחיים, ויצוה לו הברכה בלי דים, לכבו' אהו' הרב המאוה"ג חו"ב כהן שדעתו יפה וכו' כש"ת מו"ה טוביה הכהן פיטער נ"י אב"ד בק"ק שארווער יע"א:

מכתבו הגיעני בעתים הטרודים לחשבון מעשים ולא אוכל לצאת בכותבת הגסה ואשיב לו בקיצור, על דבר השאלה שאחד נשא אשה במקומו וסדר לו קידושין, ובתולה אחת הוציאה עליו קול שבעת אשר היה נכנס ויוצא בבית אמה נשבע לה שישא אותה, והוא מכחיש שלא נשבע לה, רק זאת אינו מכחיש בבירור שאפשר שהבטיח לה אולם בלא שבועה אמנם לרווחא דמילתא אולי נשבע מ"מ רק ששכח התירו לו השבועה, ושאל מעכה"ר נ"י אם כדין עשה ? הנה בענין שידוכים באמת אפילו חוץ השבועה יש כאן חרם הקהלות שלא לבטל שידוך, עיין בב"ש סימן נ"א ס"ק י' שכתב וז"ל ובלא החרם שכותבין יש חרם הקהלות וכו' ויש חרם הקהלות על מי שחוזר השידוך וכו' עי"ש, והגם ששם משמע דדווקא אם כתבו תנאים אבל בלא כתיבת תנאים ליכא שום איסור, מ"מ כפי דמשמע משו"ת דברי חיים ח"א לאה"ע סימן מ"ז עיקר החרם תקנו משום בושת עי"ש היטב, וא"כ אפילו לא כתבו תנאים כל שהדבר היה מפורסם לרבים שהיא מיועדת לו לישא אותה הרי נתביישה על ידו ויש עליו חרם [ועיין עוד מזה בספר דברי גאונים כל ק"ו. ודוק], ועיין שו"ת חתס"ו ליו"ד סימן רכ"ח שיש ללמוד משם שמס שמא באופן הזה כבר היה ביניהם מעשי פריצות ר"ל וא"כ שלא יהא חוטא נשכר למה נפטור אותו בלא כלום ואדרבא ראוי לייסר אותו שלא יהיה הדור פרוץ, ואין להרחיב הדבור בזה הענין כי ידוע ממילא שאם נתיר דבר כזה בלא שום קנס יפרצו האנשים ריקים ופוחזים ביותר שיעלעלו בבנות ישראל שדעתם קלות ויבטיחו להם בנשואין כדי שיתרצו להם למעשי זמה ר"ל, ע"כ לא היה ראוי להזדקק לו לגבר כזה להתיר חרצובות רשע, ואם כבר היה ביניהם קורבה ומעשי עגבים וחיבוק ונישוק ר"ל לאיסור נדה והיא נתרצה ע"י שסברה שישא אותה למה יתירו לו בלא כלום, ומהגם שאפשר שהאמת אתה שנשבע לה וא"כ בנשבע לתועלת חבירו ועשה לו טובה הרי מבואר ביו"ד סימן רכ"ח סעיף כ' דיש אומרים דאפילו בדיעבד לא מהני התרה דמה"ט כתב שם שהב"ד שנזקק לזה ראוי ליסרו, ועי"ש בש"כ ס"ק מ"ט, וא"כ ה"נ אפשר שבעת שהיה שם נכנס ויוצא בבית אבותיה שעשו לו גם איזה טובות על סמך זה שישאנה, וא"כ בוודאי לא היה ראוי כלל להזדקק לו להתיר, ואדרבא יותר טוב היה שהקולר יתלה בצווארו ולא על הב"ד, ע"כ אם היה שאל אותי קודם הנשואין וודאי הייתי מיעץ אותו שלא להכניס עצמו בזה כלל

כדי לגדור הפרצה שלא יהיו בני ישראל פרוצים בעריות ולעשות קורבה בחורים וגם בתולות אמנם לאשר כבר נעשה מעשה ואי אפשר להחזיר הדבר כיון שכבר נשא אחרת ופשיטא שאי אפשר לבטל הנשואין אפילו אם היו יודעים בבירור שנשבע לה, ועיין בנו"ב מהד"ת ליו"ד סימן קמ"ח האיך הדין אם עדיין לא נשא רק שנתקשר עם אחרת (ואין לנו נ"מ בזה) עכ"פ כיון שבייש בת ישראל מוטל עכשיו על מעכה"ר נ"י לדבר על לבו שלא יקל הדבר בעיניו ויפייס אותה אפילו בחיזה מאות זהובים כדי שתמחול לו בלב שלם ומעשה דחולדה ובור יוכיח (מס' תענית ח' ע"א) ואע"ג ששם היה שבועה, מ"מ ה"נ כפי הנראה באמת נשבע לה ורגלים לדבר שאמרה באיזה מקום שנשבע על קבר אמו, ואפילו אם כל זה שקר מ"מ לא יצא נקי עכ"פ כיון שהבטיח לה עכ"פ, ואם מעכ"ה יעשה כל מה שביכולתו והוא יעמוד במורדו אזי יהיה הקולר תלוי בצווארו, ומעכ"ה נ"י יהיה נקי ולא יאונה לו כל רע, ושמחה ושלום באהלו יקרב, וענין הקנס יהיה כפי הפרסום שהיה שאם היה הדבר בפרסום יותר א"כ גם הבושה יותר גדולה וצריך לקנוס אותו ביותר, ודבר כזה לפי ראות עיני הב"ד, ומעכ"ה נ"י צריך להכניס עצמו בזה, לאשר היה אחד מן המתירים לו, ובזה אצא בברכה יהי ד' למשען לו וכל רעה לא יאונה לו וששון ושמחה בהיכלו והנני בזה הדו"ש והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד מוצש"ק אור ליום א' דסליחות כ"ו אלול תרס"ו לפ"ק **אליעזר דייטש**.

סימן לה

נשאלתי שאשה בעלת הבית אחד נסעה מביתה על איזה ימים והניחה בביתה משרתת עכו"ם לבשלה בביתה והיא היתה רגילה למלוח בשר גם כשהיתה בעלת הבית בביתה, רק היא עומדת עליה להשגיח אם מולחת כהוגן. ועכשיו מלחה בשר בלי שום משגיח ישראל, אם הכלים שהמשרתת השתמשה בהם הם כשרים? והשבתי שבאילו הכלים יש כאן שני חששות, האחד אפילו אם לא היינו יודעים כלל שנשתמשה באילו הכלים מ"מ הרי פסק הרמ"א ביו"ד סימן קכ"ב סעיף ט' דמי שנתן כלי לאומן לתקן ואין לו סימן שלא נשתמש בהם העכו"ם שצריכים הגעלה, ועי"ש היטב בש"ע ובט"ז ס"ק ח', ואע"ג שהש"כ שם ס"ק ט' כתב שהעולם אינם נזהרים עכשיו מליחד כלים עם משרתים עכו"ם, ומשמע שגם הוא אינו מקפיד ע"ז, הרי כתב שם הטעם שמשום שישראל תמיד יוצא ונכנס שם, משו"ה אין מקפידים כלומר דמרתת העכו"ם מלהשתמש בו איזה איסור או דמרתת מלהשתמש בו שום דבר כשיודע שהישראל מקפיד ע"ז, וא"כ בנ"ד שלא שייך לומר שהמשרתת מרתתה להשתמש בכלים אילו שהרי אדרבא הפקידו אותה ע"ז וכל אשר היה שם מסרו בידיה וברשותה וא"כ לא שייך מרתת, וא"כ לא גרע עכ"פ

מאם נתנו כלי לאומן עכו"ם לתקן דצריך הגעלה ואדרבא הכא גרע דגבי נותן כלי לאומן לתקן איכא ספק שמא לא נשתמש בהם כלל, וכן בסעיף י' שם בש"ע גבי קערה ששלח ישראל לעכו"ם עם מאכל יש ספק אם נשתמש בהם העכו"ם כלל, ועי"ש היטב בש"כ וטו"ז שהאריכו בזה, משא"כ הכא וודאי השתמשה בהם, לפיכך נ"ל דכל הקולות שיש להקל שם כגון לאחר מעל"ע שהביא שם הרמ"א להתיר לא שייך כאן כיון שכאן וודאי השתמשה וכאן גם הרמ"א מידה לדעת הב"ח שהביא שם הש"ך בס"ק ח' דלא מהני שהייה מעל"ע וכלי חרס צריך שבירה, רק שם כיון שיש ספק אם נשתמש בהם העכו"ם כלל כתב הרמ"א וז"ל: כשחזר ולקאן מן העכו"ם צריכים הגעלה עכ"ל, ולכאורה ילד"ק למה כתב צריכים הגעלה ולא כתב בסתם שאסורים והגעלה דמהני ממילא נדע דמהני, דלא גרע משאר כלי איסור דמהני הגעלה בכלים שמהני הגעלה, רק כוונת רמ"א דדווקא כלים שיש להם תקנה להגעיל אמרינן דצריכים הגעלה, משא"כ בכלים שאי אפשר להגעיל מותרים כיון שיש ספק אם נשתמש בהם העכו"ם כלל, משא"כ בכלים כמו בנ"ד שוודאי השתמש בהם מודה הרמ"א לדעת הב"ח שהביא הש"כ שם דאסורים לגמרי כלים כאילו שאי אפשר להגעיל, רק אם ידעינן בבירור שלא נשתמשה בהם דבר איסור אז יש להתיר גם כלי חרס בהגעלה ג"פ, ועיין בעקרי הד"ט סימן ח"י סעיף ט"ו דאפילו בכלים שליכא רק חשש דבשולי עכו"ם ג"כ לדעת הרשב"א בכלי חרס צריך הגעלה ג"פ וא"כ אפילו לדידן דלא קיילן כהרשב"א בזה להחמיר משים בשולי עכו"ם גרידא מ"מ כמו בנ"ד שהיו הכלים תחת ידי העכו"ם זמן רב אפילו אם יודעים בבירור שלא השתמשה בהם דבר איסור מ"מ צריך הגעלה ג"פ בכלי חרס, ועיין בספרי תבואות השדה חלק חמישי בסוגיא דמריקה ושטופה אות ט' הבאתי דעת הרשב"א בתוה"א דבכל איסור דרבנן מהני הגעלה ג"פ בכלי חרס:

ועי"ש בספרי באות כ"ו מ"ש להסביר הענין, וא"כ הכא בנ"ד אם ליכא חשש אחר רק שמא לא מלחה הבשר או שלא מלחה כהוגן ומחשש איסור אחר ליכא שפיר יש להתיר כלי חרס בהגעלה ג"פ עכ"פ כיון דדם שבישלו הוא רק מדרבנן א"כ יש להתיר כלי חרס ע"י הגעלה ג"פ, ודוק היטב:

אמנם יש לעיין בזה כיון שיש ספק אם מלחה כבול הבשר א"כ הו"ל כמו וודאי איסור דרבנן כיון דאתחזק איסורא ובוודאי איסור דרבנן אין אנו נוהגין להתיר כלי חרס בהגעלה והרי אפילו בכלי שנתבשל בה רק איסור דרבנן אנו אוסרים אפילו אינו בן יומא אע"ד דעיקר הגזירה הוא רק משום בן יומא ולא אמרינן דלא גזרו באיסור דרבנן, ועיין שו"ת נו"ב מהד"ת ליו"ד סימן נ"א שהרגיש בזה, וע"כ דחכמים לא חלקו כלל בגזירותם ואסרו

כל כלי אפילו אינו ב"י אטו ב"י וא"כ ה"נ לענין דלא מהני הגעלה בכלי חרס גזרו אפילו באיסור דרבנן (זולת הרשב"א בתוה"א בית ד' שער ד' בדיני הכשר כלים רוצה לצדד דבאיסור דרבנן מהני הגעלה ג"פ אפילו לכלי חרס עי"ש) ועיין בטור יו"ד סימן קכ"א נראה מדבריו דס"ל דאין לסמוך כלל ע"ז להתיר כלי חרס אפילו באיסור דרבנן בהגעלה ג"פ זולת בדבר שאין לו עיקר מה"ת וא"כ דם שבשלו כיון שיש לו עיקר מה"ת לא מהני אפילו הגעלה ג"פ, ועיין בספר שדי חמד באסיפת דינים מערכת ה' אות י"ט שהביא כן מסקנת הרבה פוסקים דאין להתיר אפילו באיסור דרבנן בכלי חרס ע"י הגענה רק באיסור דרבנן שאין לו עיקר מה"ת יעי"ש, וא"כ בנ"ד י"ל דוודאי אם יש ספק אם מלחה כלל הו"ל איסור דרבנן באתחזק איסורא והוי כוודאי דרבנן שיש לו עיקר מה"ת לא מהני הגעלה לכלי חרס רק אם ברור שמלחה רק יש ספק אם מלחה כהוגן בכה"ג יש לצדד כיון שהוי כמה דרבנן היינו דם שבשלו וגם זהו יש ספק דמ"מ שמא מלחה כהוגן וגם הוי אינו ב"י וגם הטעללער הוי כלי שני כיון שיש כ"ב צדדים להתיר יש להתיר הטעללער ע"י הגעלה ג"פ והכלי ראשון של מתכת שהם גלאזירט צריכים לבון, ועיין בחתס"ו ליו"ד סימן קי"ג שפסק למלאות אותם גחלים עד שיהיה קש נשרף עליו מבחוץ. אמנם אם יש חשש שהשתמשה גם בשאר איסורים שאסור מה"ת אין שום תקנה להטעללער ואסורים לגמרי, כנ"ל ברור להלכה בס"ד, ועיין בטו"ז ביו"ד סימן ק"ה ס"ק ד' שכתב דהעיקר כדעת מהרש"ל דגם כלי שני מבליע ומפנינו ועיין פרמ"ג במשבצות שם, עכ"פ בספק אם מלחה כהוגן דאתחזק איסורא עכ"פ לא הוי יש להתיר בה"ג הכלי חרס ע"י הגעלה ג"פ כיון שיש הרבה צדדים להתיר, ודו"ק היטב:

סימן לו

בחדש אדר, ירבה הוד והדר, כבו' אהו' הרב המופלא ומופלג בתו"י חו"ב הנגיד המפואר אדם יקר מאוד נעלה וכו' כש"ת מו"ה שמעון סג"ל לאווי נ"י, איתן מושבו בעיר מירטה מדינת בייערן יע"א:

גי"ה הגיעני, ועל דבר שחדשים מקרוב באו לעשות כמו עגולין שקורין ווירפעל מאורז ודוחן ומשימים אותם בציר ורוטב של בשר נבלה וטריפה ונתבשל עד שנעשה קשה, ואח"כ לוקחים ב' או ג' חתיכות ווירפעל לתוך קדירה מים רותחין ויש לו טעם רוטב ממש. ומוכרים אלו הווירפעל בחנות, ומסופק מע"כ נ"י אם מותר למכור אותם דהוי עושה סחורה בדברים איסורים, והאריך למצא כחא דהתירא ותמך יסודו על מ"ש ברמ"א יו"ד סימן ק"ו דבדבר לח הכל מותר אם יש ששים, וה"נ הרי בקדרה איכא מסתמא ששים נגד עיקר האיסור, וגם הביא דברי הטו"ז יו"ר סימן צ"ת ס"ק י"א דשומן לא הוי עבידא

לטעמא, וכן הביא דברי הנו"ב מהדו"ת יו"ד סימן ס"ב דאיסור סחורה בדברים איסורים אינו רק מדרבנן, וגם הא דעבידא לטעמא דאינו בטל הוא ג"כ דק מדרבנן כמ"ש הש"כ יו"ד סימן צ"ח ס"ק כ"ט בשם האו"ה, וא"כ הוי כמו תרתי דרבנן דאין לאסור, זה תוכן דבריו, ורוצה לידע דעתי בזה, ואען ואומר מה שנלע"ד בזה דאין כאן שום מקום להתיר ונבא מן המאוחר אל המוקדם:

מה שרוצה לסמוך על הנוב"י דאיסור סחורה היא רק מדרבנן, כל המעיין שם יראה שהוא עצמו לא רצה לסמוך על זה רק משום דעיקר כוונת הסוחרים לא היה על הבשר רק על העורות והוי כנזדמנו, וגם על זה לא אמר היתר ברוב רק שיעלימו עין אבל היתר ברור אין כאן בזה ועוד הרי הרבה פוסקים ס"ל דאיסור סחורה היא מה"ת, עיין חתס"ו יו"ד סימן ק"ה בד"ה והנה אחר שהחלטנו, וגם אני בעניי הארכתי בזה בכמה מקומות בס"ד [עיין שו"ת פרי השדה ח"ג סימן פ"ט, וסימן קס"ו, וסימן קל"ג] וא"כ מי יוכל להקל בדבר שיש איסור דאורייתא? ומה שמע"כ נ"י רוצה לומר דהא דעבידא לטעמא היא ג"כ רק דרבנן מ"מ בנ"ד שעיקרו עשוי כך יש להחמיר טפי כמ"ש הב"י ביו"ד סימן קל"ד והובא גם במש"א סימן תמ"ב עי"ש סוף ס"ק א', ועוד יש לצדד לאיסור בנ"ד דאפשר דהאורז נגררים לגמרי אחר הבשר ונעשה האורז עוף הבשר וכיון דמצינו סברת גרירה אפילו לקולא לענין לצאת ידי חובת מצה בחיטים ואורז עיין ברמב"ן סוף הלכות חלה וברי"ט אלגאזי שהאריכו שם, והא דס"ל להמג"א סימן תנ"ג ס"ק ד' דאינו יוצא ידי חובת מצה רק בכזית בכח"פ וא"כ מוכח דלא אמרינן גרירה, תיא רק לחומרא אמר כן, שיש להחמיר אבל מדינא ס"ל גרירה. ועיין במחה"ש שם וא"כ ה"נ י"ל כיון דחזינן שיש להם טעם חזק ביותר אולי גם האורז נגררים אחר הבשר ונעשה כולו נבלה מה"ת ועכ"פ לחומרא יש לחוש לזה ג"כ ודו"ק:

ועוד נ"ל בזה דבר חדש דאי נימא דטעמא דקרא לאיסור סחורה בדברים אסורים היא משום חשש תקלה דלמא אתי למיכל כמ"ש הש"כ יו"ד סימן קי"ז ס"ק ב', ועיין חתס"ו יו"ד סימן ק"ח בסיף התשובה, וא"כ כיון שהוא משום חשש תקלה י"ל דאפילו באיסור דרבנן איכא חשש תקלה מה"ת דהתורה הקפידה שלא יבא לידי מכשול באיסור דרבנן ג"כ וכמ"ש התוספ' במס' ע"א כ"ב ע"א ד"ה תיפוק ליה לענין לפני עוור דמי שמכשיל חבירו אפילו באיסור דרבנן עבר מה"ת על לפ"ע, ועיין ספר מנחת חינוך בהשמטות סימן רל"ב ובספרי הקטן חלקת השדה בכללים אות פ"ח רמזתי שם על דבריו] ועיין שו"ת פר' השדה ח"ב בסוף הספר בסוגיא דספק דרוסה אות י"ג הארכתי בס"ד, וא"כ אם חשש תקלה היא חשש דאורייתא, ועיין בספר שדי חמד בכללים מערכת אות ח' כלל ל"ג,

ומערכת אות כ' כלל ל"ח, וא"כ י"ל דהה"ד שצריך להזהר שלא יבא לידי תקלה באיסור דרבנן היא ג"כ מה"ת כמו בלפני עוור דעובר מה"ת אפילו על איסור דרבנן וא"כ בנ"ד יש לנו כמה צדדים לאיסור חדא דעת הפוסקים דאיסור סחורה היא מה"ת, ועוד דאפשר דבאלו עגולים אפילו כשבאו לתוך המים ג"כ אסור מה"ת כיון דעיקרו היא עשוי לכך, ואולי גם האורז נשתנה לגמרי לבשר וכמו דמצינו בנשתנה לדבר המותר דמותר מה"ת. ועיין באמר חק יעקב סימן תס"ז ס"ק ט"ז, ה"נ בנשתנה לדבר האסור אסורה מה"ת ואולי ע"י איזה המצאה חדשה נשתנה האורז לגמרי לבשר, ובפרט דגבי אורז מצינו כבר גרירה עם חיטים וא"כ אפשר דהה"ד דנגרר אחר הבשר ע"י איזה המצאה חדשה, ועוד אפשר דאפילו באיסור דרבנן איכא חשש תקלה מה"ת אי ס"ל דהטעם דאסרה התורה סחורה היא משום חשש תקלה כמ"ש בלפני עוור ודוק, וכיון דגם הנוב"י לא רצה להקל בפירוש אע"ג שהיה שם עוד צד להיתר דאין כוונתו על הבשר רק על העורות ומ"מ לא התיר בפירוש וא"כ מכש"כ בנ"ד דאיכא כמה צדדים לאיסור דודאי אין להתיר, ומ"ש מע"כ נ"י להתיר משום שיש לו גם ווירפעל כשרים ואלו יש להם סימן ולא אתי למטעי היא היתר חלשי דמ"מ הרי על האסורים אין לו שום סימן ובקל יכול לטעות, ועוד דלא מצינו להתיר איסור סחורה אפילו עושה לו איזה סימן ועיין פרמ"ג יו"ד סימן פ"ד בשפ"ד ס"ק ח"י בסחורה בפירות מתולעים דג"כ אוסר שם ומה שהביא ראיה אמה שנוהגין לרשום כף של חלב לא דמי כלל דהתם הכל היתר בין הכף של בשר בין הכף של חלב רק לזהירות בעלמא נוהגין לרשום ולא דמי כלל לנ"ד, ע"כ נ"ל פשוט שוודאי אסור בסחורה מכל הני טעמים שכתבתי כנ"ל בס"ד, על יתר הדברים צויתי לחתני הרב מו"ה יוסף נ"י להשיב לו, ויכול לסמוך עליו בלי שום פקפוק כלל:

והנני הדו"ש באהבה פק"ק באניהאר אור ליום ב' לסדר כן עשו בני ישראל כ"ד אדר ראשון תער"ג לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן לז

שוכ"ט לכבוד הרבני המופלא ומופלג חריף ובקי ירא ושלם וכו' מו' **משלם פייש ווייס** נ"י בק"ק **מאדיאר לאפאש** יע"א:

על דבר השאלה שיש שם איש אחד מוהל ונהג עצמו עד עתה כשיטות המחבר בש"ע יו"ד סוף סימן רס"ו שבשבת לא יהיו שני מוהלים, ולא כהרמ"א והש"ך והטו"ז שם שמסקנתם שמותר להיות שני מוהבים בשבת ג"כ, והנה עכשיו נתחרט על זה שנהג עד עתה כדברי המחבר, לאשר נזדמן הרבה פעמים ברית מילה בשבת, ועי"ז אין לו חלק

במצות. כי יש שם מוהלים אחרים ג"כ ורוצה מע"כ נ"י לומר שאפשר דלא מהני ליה התרה, משני טעמים חדא כיון שהרמ"א פסק ביו"ד סימן ר"ל דכל נדר שיש בו נדנוד עבירה אין להתירו, ועוד עפ"י דעת שו"ת מהרשד"ם יו"ד סימן מ' דאם יש איזה פוסק שפסק כך והוא נהג כאותו פוסק א"כ לא היה הקבלת בטעות וגם לא היה דבר המותר כיון שלאותו דעת הפוסק היה אסור לעולם דכה"ג אין לו התרה, [והובא דבריו בפר"ח או"ח ריש סימן תצ"ו בדיני מנהגים שם], וא"כ הכא כיון שנהג עד עתה כדעת המחבר שאסור להיות שני מוהלים בשבת ולדעת המחבר באמת אסור (אע"ג שכתב שיש ליזהר מ"מ נראה דס"ל דאסור) א"כ אין לו התרה, וגם ראת מ"ש בשו"ת אבני צדק ליו"ד סוף סימן צ"ג ע"כ רוצה לידע דעתי בזהא?

ונראה לע"ד דמ"ש רמ"א סימן ר"ל דנדר שיש בו נדנוד עבירה אין להתירו כוונתו דווקא שאין בו שום סרך מצוה כמו מי שנשבע שלא ישחוק ועל זה מציין שם הש"כ ס"ק ג' לעיין סימן רכ"ח סעיף נט"ו, ושם מיירי בכה"ג שנדר שנח ישחוק דליכא ביה שום סרך מצוה משא"כ בנ"ד דלדעת המתירים בשבת שני מוהלים אישא מצוה ואם יקיים הנדר נתבטל ממצוה זו בזה לא מיירי כלל הרמ"א, ועיין בהגהת הגר"א שם שמציין ג"כ על דברי הרמ"א מדברי המחבר סימן רכ"ח סעיף ט"ו וכוונתו ג"כ למ"ש דדווקא נדנוד איסור כה"ג שאין כאן שום סרך מצוה משא"כ בנ"ד דאיכא מצוה לדעת החולקים על המחבר שפיר יש לו התרה, ועיין היטב בש"ע יו"ד סימן רי"ד בענין התרה לעבור על מנהג והחילוק בין אם הוא בטעות או לא עי"ש, ודוק:

ב') **ומה** שהביא בשם שו"מ הרשד"ם שאם נהג כפוסק האוסר שאין להתיר ג"כ יש לחלק דהתם היה המעשה שקהל אחד היו נוהגים כדעת הפוסקים שלא למעך בסרכא ואח"כ משום שראו שעי"ז היו דחוקים לבשר ורצו להתיר ופסק שם שאין להתיר ע"ש, וא"כ ג"כ לא דמי כלל לנ"ד דהתם אפילו להפוסקים המתירים למלך בסרכא מ"מ כ"ע ס"ל דאין בזה שום חשש סרך מצוה למעך משו"ה לא רצה להתיר משא"כ הכא בנ"ד דדעת המתירים משום שגם גבי תמיד היו הרבה כהנים עובדים ואיכא משום ברוב עם הדרת מלך א"כ איכא חיבוב מצוה טפי אם יהיו שני מוהלים זכר למקדש (והגם דבהגהת הגר"א שם מחלק בין תמיד ובין מילה דהמיד הותרה בשבת משו"ה מותר אפילו להרבה כהנים משא"כ מילה בשבת רק הודחה, מ"מ אין זה ברור דמילה ג"כ לא הותרה ואפשר דמילה בשבת ג"כ הותרה [עיין שו"ת פרי השדה ח"נ סימן קס"א, וכן משמע בשו"ת הרמ"א סימן ל"א, ודוק] ועיי' בטו"ז או"ח סי' קפ"ד ס"ק א' שכתב ג"כ דכיון דבמזיד מודי' ב"ה לב"ש מותר לעשות כב"ש בשוגג ג"כ, וה"נ דכוותיה דכיון דהפוסקי' המתירים

ג"כ מודו דלא עדיף יותר למעך משו"ה אין לו התרה למעך, ודוק היטב – ועוד יש לחלק דבשלמא בנדון דמהרשד"ם שכל הקהל היו נותנין כן וא"כ ליכא בזה משום חשש יהורא להחמיר, משא"כ הכא כיון שכבר נתפשט המנהג שיהיו שני מוהלים רק הוא בעצמו רוצה להחמיר נראה כקצת יוהורא בדבר להחמיר בדבר שנתפשט להתיר, ועיין בפתחי תשובה סימן רס"ו ס"ק ט"ז בשם שו"ת תפארת צבי דחלילה להחמיר להוציא לעז על גדולים שנהגו מימות עולם להתיר. א"כ ליחיד שנוהג כן הוי קצת יוהרא בדבר, הגם שהנוב"י החמיר על עצמו עיין במהדו"ת או"ח סימן כ"ב, מ"מ להלכה ג"כ החזיק ביד הפוסקים להתיר עי"ש, ואפשר שבימיו לא היה נתפשט עוד כ"כ ההוראה להתיר, משא"כ עכשיו שנתפשט בכל המקומות להתיר וודאי אין ראוי ליחיד להחמיר, וא"כ אין שום ראיה מדברי מהרשד"ם שלא להתיר בנ"ד, ובשו"ת אבני צדק יו"ד סימן צ"ג שפיר הביא ראיה מדברי מהרשד"ם דהתם שכל הקהל היו נוהגים שלא לאכול מאווזות המלעיטים דמו לגמרי לנדון דמהרשד"ם דבהלעטה ג"כ אפילו להמתירים מ"מ לא ס"ל שיהיה איזה קצת מצוה לאכול הלעטה ואלו ואלו בוודאי מודים שיותר טוב שלא לאכול משו"ה יש סברא שלא להתיר, וא"כ בנ"ד דהפוסקים המתירין שני מוהלים ס"ל דהוי כהידור מצוה כמו בתמיד ובוודאי אין ראוי ליחיד להחמיר א"כ לא דמי כלל להך דמהרשד"ם, וא"כ יש להתיר, ודוק:

והנה כאן גבי מילה וודאי אין לומר דאפילו המתירין שני מוהלים דמ"מ מודי דעדיף ע"י מוהל אחד דוודאי אי אפשר לומר כן דא"כ למה להם להתיר שני מוהלים אם היו מודים דע"י מוהל אחד עדיף וע"כ דאלו המתירין ס"ל דמשום דבתמיד היו הרבה כהנים מתעסקים עדיף טפי לעשות זכר לתמיד או משום ברוב עם הדרת מלך כמו בתמיד, ועיין שו"ת אמרי אש או"ח סימן ח"י משמע ג"כ דבשני מוהלים איכא ברוב עם הדרת מלך, וגם מסברא נראה כן לדעת המתירין דאל"כ למה היה להם להתיר שני מוהלין וכי איכא שעת הדחק להתיר שני מוהלין, ומ"ט לא אסרו שני מוהלין משום חומרא עכ"פ, וע"כ כמ"ש דבשני מוהלין איכא יותר הידור מצוה כמו בתמיד, ועיין שו"ת רמ"א סימן ע"ו שרוצה לומר דעדיף ע"י שני מוהלים דהוי כשנים שעשו מלאכה, רק דמסיק דלענין מילה בשבת הוי כחול לגמרי, וא"כ י"ל ע"ד הפלפול דממנ"פ מותר ע"י שני מוהלים דאי נימא דשבת הותרה לגבי מילה כמו תמיד א"כ הוי כמו תמיד שהיו הרבה כהנים מתעסקים, ואי נימא דהוי רק הודחה כמ"ש בהגהת הגרא"ו א"כ עדיף ע"י שנים שיהיה כמו שנים שעשו מלאכה דלא הוי חילול שבת כל כך. אמנם העיקר היא כיון דכבר נתפשטה ההוראה להתיר וכמ"ש דמסתמא כיון שלא רצו להחמיר דס"ל דהוי

הידור מצוה טפי ע"י שני מוהלים משום ברוב עם א"כ וודאי יש עקום להתיר למי שנהג להחמיר כיון דאיכא סרך מצוה להתיר, ודוק:

ועוד דהוי קבלה בטעות דהוא היה נוהג שלא לפרוע ג"כ וזהו וודאי מותר לכ"ע כמה שהעיר מע"כ נ"י ג"כ, וכן משמע בשו"ת רמ"א שם דבפריעה וודאי אין שום חשש שכן כתב שם וז"ל ולא מיבעיא האומן השני דמותר לכתחלא דהוא עיקר המוהל וכו' אלא וודאי דאיהו פשיטא דמותר לכתחבא עי"ש, וא"כ מה שנהג עד עכשיו שלא להיות בשבת אפילו פריעה וודאי בטעות היה וכן משמע אנוב"י שם דבפריעה לא היה מחמיר שכתב שם שהוא לא היה מל בשבת משום שלא היה פורע, ולכאורא אין מובן כוונתו אלא וורא' שהוא לא היה בקי בפריעה משו"ה לא היה מל אבל אילו היה בקי בפריעה לא היה מונע עצמו מלעשות אפילו הפריעה לחודא, ויהיה איך שיהיה כוונת הנוב"י עכ"פ ברמ"א מבואר בפירוש דבפריעה לכ"ע מודי דמותר וא"כ מי שנהג שלא לעשות אפילו הפריעה לחודא הוי חומרא בטעות והגע עצמך אם מוהל אחד היה חיתוך ואח"כ נתעלף וכי נימא שיחמיר על עצמו שלא יהיה פריעה ונמצא שהאחר חלל שבת שלא לצורך או אם אחד מי שאינו בקי בפריעה היה חיתוך וא"כ ע"כ צריך לעשות הפריעה מי שיכול וא"כ מי שקבל עליו שלח להיות רק מוהל יחידי בשבת אפילו לענין הפריעה הוי וודאי קבלה בטעות, וא"כ פשיטא שעכ"פ יכולין להתיר לו [ויש עוד לצדד בזה כיון דלענין פריעה הוי קבלה בטעות א"כ לא מהני קבלתו לענין חיתוך ג"כ, ועיין כה"ג שו"ת מהרי"ט ח"א סימן ק"ב ובעקר' הד"ט סימן כ"ג ס"ק ט"ז, ודוק):

וראיתי בפר"ח או"ח סימן תצ"ו שכתב אפילו לדעת המהרשד"ם שאם היו נוהגים כאיזה פוסק להחמיר שאין להתיר מ"מ אם יש רב בעיר שנראה לו כדעת המתירין יכול להתיר, והביא ראיה ממס' פסחים ל' ע"א דאמר שמואל ואי לא דרישנא לכו כר"ש עי"ש, וא"ב כאן דרוב הפוסקים מתירין שני מוהלים ומסתמא הרב שבעיר ג"כ ס"ל הכי וודאי יכולים להתיר לו, וכבר כתבנו דבנ"ד קיל טפי כיון דאלו המתירים ס"ל מסתמא דיותר עדיף ע"י שני מוהלים דאלא"ה למה לא היו מחמירים, ולא דמי לעניין מיעוך בסרכא או לאכול הלעטה דהתם פשיטא דאפילו המתירים היו מודים דיותר טוב שלא למעך או שלא לאכול הלעטה, רק משום שעת הדחק היו מתירים. משא"כ הכא לענין שני מוהלים אילו לא היה לתם טעם לומר דשני מוהלים עדיף או משום ברוב עם הדרת מלך כמ"ש בשו"ת אמרי אש, או משום שיהיה כשנים שעשו מלאכה למה לא היו הם ג"כ מחמירים, וע"כ דראו שאין ראוי להחמיר, וא"כ פשיטא דמי שהיה מחמיר על עצמו שלא כדין וודאי אם מתחרט על שנהג כך שיש להתיר לו, ובפרט כיון דאיכא קצת יוהרא להוציא לעז

על כל הני גדולים שהנהיגו ע"י שני מוהלים בשבת כמה שהביא בפתחי תשובה שם בשם שו"ת תפארת צבי כנ"ל ברור עפ"י שיטות הפוסקים בס"ד [ועיי' בספרי שו"ת פרי השדה ח"ג סימן קס"א שהבאתי ג"כ ראיה דאין להחמיר על עצמו להדר בשבת שיהיה דווקא פריעה ולא חיתוך כשיש שני מוהלים רק דאין חילוק בין חיתוך לפריעה ואיזה שירצה יעשה עי"ש, ודוק]:

והנני בזה הדו"ש ושלום ידינ"פ הרב הגאון אב"ד שליט"א, פק"ק **באניהאד** אור ליום ה' לסדר חקת עולם מאת בני ישראל ששה ימים בחדש אדר תער"ג לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן לח

שוי"ר לכבוד אהובי הרב המאוה"ג חו"ב חיציו שנונים המפואר וכו' כש"ת מו"ה ישראל חיים ברוין נ"י רב לעדתו בעיר **האללע** מדינת אשכנז יט"א:

בדבר שאלתו שעשו על העגלה של מתים (טאדנועכווא גען) בלי ידיעתו משני צדי העגלה על צד אחד כתוב בלע המות לנצח ומחה די וכו' ועל צד השני כתוב הפסוק והלך לפניך צדקך וכבוד ד' וכו', והנה לאשר היא בזיון שהשם יהיה נכתב על העגלה, ע"כ רוצה מעלתו שיקחו אלו שני קרשים ויגנזו אותם, ומסופק באיזה אופן יעשה הגניזה, כי מסתמא לא נכתב לקדושת השם שזהו כתב רק או הגוי האומן בסיוע איזה ישראל מומר לחלל שבת, או ישראל מומר בעצמו, והנה השם שעל צדי העגלה אינו נכתב לגמרי רק שני יודין ועליהם נקודות בכמה שנמצא בהרבה סידורים, ורוצה לידע דעתי בזה כרת מה לעשות. ונחזי מה דקמן בס"ד:

הנה ברמ"א יו"ד סימן רע"ו סעיף יו"ד הביא בשם פסקי מהרי"א וז"ל:

והשם שכותבין בסידורין ב' יודין ואחת על גביהן מותר למחקו אם הוא לצורך ובש"כ שם ס"ק י"ד הביא דווקא לצורך גדול, והנה בכוונת הרמ"א במ"ש אחת על גביהן יש לפרש יו"ד אחת על גביהן והוי ג' יודי"ן. ואיתא בשו"ת הרדב"ז סימן ר"ו דג' יודין אסור למחוק משום דג' יודי"ן בגימטריא שלשים שהוא נגד שם הוי"ה עם ארבע אותיות, דהוי בגימטריא שלשים, ועיין בספר ברכי יוסף סימן רע"ו שהבית דברי ספר חסידים סימן תתקל"ה דשני יודי"ן מותר למחוק, והביא גם דברי הרדב"ז דס"ל דג' יודין אסור למחוק, ובספר שדי חמד בכללים מערכת אות מ"ם כלל י"ב ס"ק ט' האריך מאוד בדברי הרמ"א הנ"ל, ועכ"פ כפי הנראה מדברי הפוסקים שהביא שם היא כך דשני יודין גרידא מותר למחוק. אמנם אם יש איזה סימן שמורה על השם אז אסור למחוק וא"כ בנ"ד שנכתב שני יודין ובניהם תגין לרמז על השם אסור למחוק, אמנם אפשר דזהו דווקא אם ישראל

כתב זה השם דוודאי כוונתו לשם הוי"ה אז אסור למחוק אבל אם ישראל או עכו"ם כתב זה השם אין איסור למחוק, ועיין לקוטי שו"ת חתס"ו סימן ח' בשם שדבקו אותו במקום מגונה אם מותר למחוק אותו משם עי"ש, אמנם שם היה המעשה שהישראל כתב השם לדבקו בפתח ביהכנ"ס וא"כ שפיר חל עליו קדושת השם רק שרשע אחד לקח השם ודבקו במקום מגונה משו"ה אסור למחקו עי"ש, משא"כ בנ"ד שמעיקרא לא נכתב ע"י ישראל כשר וגם תיכף נכתב לדבקו שלא על מקום הראוי א"כ היה מקים לצדד לומר דמותר למחקו, ודוק:

אולם מ"מ וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה להתיר למחוק בידים וגם אין לומר כיון שלא נכתב בדיו רק בצבע אין איסור למחקו דגם זה אינו דאע"ג דשם שנכתב שלא בדיו פסול לס"ת מ"מ קדושה יש בו אפילו נכתב בצבע שלא בדיו, עיין חתס"ו יו"ד סימן רנ"ו בד"ה ופר"מ דחה דקדושת השם יש בו אפילו לא נכתב בדיו עי"ש היטב, והנה בנ"ד אע"ג דיש כאן תרתי לטיבותא להתיר מחיקה דהיינו שלא נכתב השם כולו רק שני יודין וגם לא נכתב ע"י ישראל כשר מ"מ כין שיש בין שני יודין שני תגין שזהו מורה שהיה כוונתו על השם הקדוש אין להתיר למחוק לכתחלא כנ"ל ברור בס"ד [ועיין בספר כרם שלמה על יו"ד סימן רע"ו שג"כ מחמיר למחוק שמות כאלו עי"ש בד"ה שמות הכתובים, ולפי דבריו היה תקנה לקבוע חתיכת קרש על מקום השם וישאר תחתיו השם קיים וא"צ שום מחיקה ובזיון ליכא כיון שאינו נראה מבחוץ ודוק]:

ומעתה נראה האיך יהיה אופן גניזה, הנה בס"ת שבלה פסק ביו"ד סימן רפ"ב סעיף י' ובאו"ח סימן קנ"ד סעיף ה' דצריך גניזה בכלי חרס ולקברו בקבר ת"ח ועי"ש במג"א ס"ק ט' דהה"ד שאר ספרים אסור לשורפן, מ"מ בנ"ד א"ל לגנוז כל הדף וסגיא במקום השם לחודא עיין ביו"ד סימן רע"ו סעיף י"ג דסגיא בגניזה לקצוץ מקום השם. ובשו"ת שבות יעקב ח"ג סימן י' ומשם ואילך האריך קצת, ומסקנתו להתיר כשיש הרבה כתבי קדש שלא יבאו לידי בזיון מתיר לשורפן ולקבור האפר בבית הקברות עי"ש, מ"מ אינו מתיר רק אם אי אפשר באופן אחר, והנה בנ"ד כיון שיש עוד צדדים להתיר משום שאינו שם גמור וגם שלא נכתב ע"י ישראל כשר, לכאורה היה אפשר להתיר לקצוץ מקים השם ולשרוף לאפר ולגנוז האפר בקבר ת"ח, מ"מ מהיות טוב עדיף טפי לקצוץ מקום השם ולגנוז בכלי חרס כיון שא"צ לזה מקום גדול ולקבור בבית הקברות, אבל להניח כך כמה שהיא על העגלה וודאי אין להתיר דזהו אינו דרך כבוד להשם שיהיה נכתב על העגלה שמוליכין אותו במקום רפש וט"ט וכיוצא בשאר מקומות שאינו לפי כבודו, והקב"ה יעזרנו על דבר כבוד שמו (ובעיקר ענין עגלות מתים ושלא לישא על הכתף, הארכתי

בתשו' לנאדאודוואר ולשטוהלווייסענבורג באיזה אופן יש להתיר. ואכמ"ל.) והנני דו"ש באהבה פק"ק באניהאד מוצש"ק אור ליום א' לסדר אשר מלאתיו רוח חכמה ב' אדר תער"ג לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן לט

לכבוד אהובי הרב הגאון החו"ב המופלג וכו', כש"ת מו"ה זעקל הלוי באמבערגעה נ"י אבדק"ק קיססינגען יע"א:

על דבר אשר נתייעץ עמי בבעל פונדקי אחד יר"ש שרוצה לעשות בפונדקי שלו תיקון "לופט" דהיינו שלא יצטרכו האורחים הדרים בעליה לעלות ברגליהם על המדריגות רק בכח העלעקטריציטעט עולים למעלה, והנה לאשר בשבת פשיטא ליה דאסור שהרי מבעיר האש העלעקטערי, רק לבו נוקפו כי עי"ז יזדמן שישראלים אורחים אשר הם קלי הדעת ולא יחישו לחילול שבת ישתמשו בזה בשבת ג"כ, אם לא יהיה בכלל לפני עוור, או לכה"פ מסייע לדבר עבירה, ואם לא יעשה זה תיקון הלופט לימי החול עכ"פ יוכל להיות לו הפסד גדול כי האורחים צריכים לזה, ודעת מעכה"ר נ"י שיודיע להאורחים כי בשבת אסור להשתמש בזה כי הוא נגד חקי תוה"ק, והאריך קצת אם להשתמש בזה בשבת הוי איסור דאורייתא דאפשר לדעת הפוסקים דמלאכה שא"צ לגופה פטור אבל אסור רק מדרבנן ה"נ הוי מלאכה שאצל"ג כיון שא"צ להאש רק לכח הלופט וא"כ עכ"פ במקום חולי אפילו שאין בו סכנה היה מותר ע"י עכו"ם עכ"פ דאי לא הוי רק מלאכה שאצל"ג א"כ ע"י עכו"ם הו"ל שבות דשבות דמותר במקום צורך גדול או מקצת חולי כמ"ש המג"א ג"כ סימן ש"ז ס"ק ז', כך היא תוכן דבריו (ועיי' וילקט יוסף חלק ט"ו סימן קט"ו), ורוצה לידע דעתי בזה:

הנה טרם יהיה כל שיח נ"ל ברור דכאן לא הוי מלאכה שאצל"ג ואסור מה"ת לכ"ע אפילו לדעת הפוסקים דמלאכה שאצל"ג פטור עיין באו"ח סימן רע"ח מ"מ הכא הו"ל מלאכה הצריכה לגופה דהא פשיטא דכל מי שעושה מלאנכה לצורך שהיו גם במשכן עושין כן הוי וודאי מלאכה הצריכה לגופה כמ"ש תוספ' מס' שבת צ"ד ע"א ד"ה ור' שמעון פוטר, והנה במשכן היה מבעיר לצורך בישול סממנין כמ"ש רש"י שם ע"ג ע"א ד"ה מכבה, והנה גם שם לא היו צריכים להבעיר האש גופה רק להפעולה של האש דהיינו הבישול ומ"מ הו"ל מלאכה דאורייתא לכ"ע וא"כ ה"נ בנ"ד כיון דצריך עכ"פ להפעולה שנעשה ע"י כח האש וזה עיקר כוונתו הו"ל מלאכה הצריכה לגופה ממש שצריך פעולת האש ודו"ק:

והנה לפי מה שרצה מעכ"ת לומר דכיון שא"צ להאש רק לכח הבא ע"י האש הו"ל ג"כ מלאכה שאצל"ג וא"כ יהיה הדין מי שמבעיר עצים תחת הקדירה לא יהיה חייב משום מבעיר כיון שא"צ לגוף האש רק לכח האש, ובפירוש מצינו איפכא בברייתא מס' פסחים מ"ז ע"ב המבשל גוה"נ בחלב ביו"ט וכו' לוקה חמש, וע"ש ברש"י ד"ה משום הבערה שכתב דהבערה מלאכה לעצמה ובישול מלאכה לעצמו וא"כ מבואר בפירוש דכיון שצריך לכח והפעולה שנתהוה ע"י האש שפיר הו"ל מלאכה הצריכה לגופה כיון דבמשכן ג"כ כך היה ההבער לצורך סממנים במשכן והיו צריכים רק לפעולת האש, ולא לגוף האש ודוק:

ג) **וגדולה** מזו מצינו דאפילו במלאכה שאצל"ג ממש שא"צ כלל לאותה מלאכה רק כיון שהיה במשכן גם כן כך חייב כמ"ש המג"א סימן ש"ג בשם הריב"ש לעניין גוזז הצמר מן התחשים עי"ש, ועיין תוספ' מס' שבת צ"ד ע"ב ד"ה אבל בכלי דלא ס"ל הכי, אבל עכ"פ בנ"ד כיון שצריך לפעולה היוצא מן האש הו"ל שפיר מלאכה הצל"ג לכ"ע, וגם אין לומר כיון שמה שהעלעקטערא מבעיר הוא חוטין של מתכות אינו חייב משום מבעיר כמו במכבה גחלת של מתכות דאיני חייב מה"ת דזהו אינו דבמבעיר מצינו בפירוש דאפילו מבעיר מתכות חייב, עיין ברמב"ם פי"ד הלכות שבת הלכה א', ועיין בספר מנחת חינוך במוסך השבת אות ל"ז. וא"כ העולה מדברינו בנ"ד מי שמבעיר בשבת כח העלעקטער לעלות בו הוי מלאכה מה"ת ממש לכ"ע אפילו למאן דס"ל מלאכה שאצל"ג פטור דהכא הו"ל מלאכה הצל"ג, וכבר הבאתי כה"ג בקיצור בשו"ת אחת שנדפסת בסוף ספרי תבואות השדה חלק ששי בשם שו"ת בית יצחק ח"ב ליו"ד במפתחות סימן ל"א עי"ש, (ובשו"ת פרי השדה ח"ג סוף סימן ס' תמהתי על דברי המג"ש מס' שבת צ"ד שכתב דתופר בגד שלא יזיק אותו הקור הוי מלאכה שאצל"ג, מדברי התוספ' עי"ש):

ד) **ומעתה** אין לנו שום מבוא להתיר בשבת זולת בחולי שיש בו סכנה דזהו פשיטא דמותר, וא"כ מעשה נעיין אם בעל הפונדק הישראל לא יעבור בזה משום לפני עוור, והנה בהשקפה ראשונה הדבר פשוט דאין כאן משום לפ"ע דאטו מי נימא שמי שיש לו בביתו בשבת מלאכת הכתובה דיו וקולמס ונכנסים בביתו אורחים קלי הדעת דעובר משום לפ"ע הא כיון דיודעים שהוא איסור א"כ אין כאן משום לפני עוור, וא"נ ה"נ אם מזהיר אורחים ישראלים שדרים בביתו שבשבת לא ישתמשו בזה הלופט פשיטא שלא שייך כלל לפ"ע ועיין בש"ך יו"ד סימן קנ"א ס"ק ו' ושם מבואר דאם הישראל עובר במזיד לא שייך לפ"ע רק אם מחוייב להפרישו בישראל מומר, עי"ש בדג"מ, ובשו"ת אחרת הארכתי בזה בס"ד, ועיין בספר שדי חמד בכללים מערכת אות וא"ו כלל כ"ו האריך

מאוד למעניתו בדין דלפ"ע עכ"פ הא וודאי פשיטא דאם בעל הפונדק מזהיר לאורחים ישראל שבשבת אסורים להשתמש לא שייך כלל לפ"ע, וזהו פשוט לע"ד:

ה') **ומעתה** נבא לחשש השני שכתב מעכ"ה נ"י אי נימא דמ"מ הוי בכלל מסייע לדבר עבירה וא"כ נימא דכיון שמשכיר להם דירתו והוא יודע שישתמשו בשבת ג"כ בהלופט הוי בכלל מסייע ידי עוברי עבירה ונחזי אנן בס"ד, הנה המג"א סוף סימן קס"ג כתב דאפילו היכא דליכא משום לפ"ע כגון שיכול ליקח מעצמו ג"כ, מ"מ אם מושיט לו הוי בכלל מסייע ידי עוברי עבירה, ועי"ש פרמ"ג שהאריך קצת בדין מסייע ידי עוברי עבירה, מ"מ כל זה היא רק אם הישראל מושיט לו ממש דבר שיוכל לעשות בו איסור כמו התם שמושיט לו פרוסה והוא אוכל בלא נטילת ידים משא"כ מי שמשכיר דירה לחבירו שבשעה שמשכיר לו אין כאן עדיין שום חיסור רק עי"ז שידור אצלו יהיה בידו לחלל שבת שישתמש בלופט בני רצון המשכיר שלא יוכל למחות בידו ולהפרישו מ"מ כיון שבשעה שמשכיר לו אין כאן עדיין שום איסור ובפרט אם לופט כזה שכיח גם בשאר בתי פונדקאות ואם זה לא ישכיר לו יוכל להשכיר אצל אחר ג"כ א"כ איזה מסייע ידי עוברי עבירה יש כאן, ובשו"ת פרי השדה ח"ג סימן צ"ז הארכתי קצת במי שמשכיר ביתו לאיש מחלל שבת ויודע שיחלל שם שבת אם הוא בכלל מסייע ידי עוברי עבירה, והבאת ראיה דכל שיוכל למצא במקום אחר ג"כ דירה ובין כך ובין כך יחלל שבת לא הוי בכלל מסייע ידי עוברי עבירה דהוא אינו מסייע לו במידי כיון שנוטל שכר דירתו [וחתני הרב מו' יוסף הכהן נ"י בהגהותיו ציין לעיי' בשו"ת מהרש"ם מהדו"ת סי' קפ"ד ושו"ת נהרי אפרסמון מהדו"ת סי' ח', ושו"ת ערוגת הבושם סימן ע"ד] וכן כתוב בפירוש בשו"ת תורת חסד לאו"ח סוף סימן ה' דאם אינו נותן לו בחנם ויכול למצא במקום אחר ג"כ ליכא איסורא כלל, עי"ש היטב בסוף התשובה, ודוק, ועיין במס שביעית פרק ה' משנה ט' משמע ג"כ דמסייע ידי עוברי עבירה ליכא רק במסייע ממש, וא"כ אע"ג דנימא דמדרבנן אסור אפילו אינו מסייע ממש מ"מ זהו דווקא אם בלעדו לא יוכל לעשות איסור, ומה"ט אסרתי להשכיר חנות למי שיודע שבוודאי יחלל שבת כיון שהמעשה היה שלא יוכל למצא חנות אחר א"כ הי"ל שפיר בכלל מסייע ידי עוברי עבירה. ועיין שו"ת נטע שורק או"ח סימן י"ט כתב ג"כ דכל שאינו מסייע לו בגוף דבר האסור כמו במאכיל פרוסה למי שאינו נזהר בנטילת ידים לא הוי בכלל מסייע ידי עוברי עבירה, וא"כ ה"נ כיון שהישראל שירצה להשתמש בלופט יעשה זאת מעצמו והמשכיר לא השכיר לו רק הדירה ולהשתמש בלופט בימי החול והוא מעצמו ישתמש בשבת ג"כ אין זה המשכיר בכלל מסייע ידי עוברי עבירה ובזה וודאי יפה כתב מעכה"ר נ"י שיאמר בפירוש כי

כל הענין של הלופט נמסר לנכרי ואין לישראל עסק בזה כלל וגם שידעו שבשבת אסור וא"כ אין הישראל עושה שום דבר בזה ומי שירצה להשתמש בו בשבת ג"כ דמו בנפשו הא מאחר שהזהירו שאסור בשבת, ובאמת צריך עיון דאפילו אם הנכרי מדליק העלעקטארא מ"מ אפשר שע"י שהישראל יושב שם מבעיר יותר א"כ אפילו ע"י נכרי הוי איסור דאורייתא [וכן משמע בשו"ת ב"ת יצחק ח"ב יו"ד במפתחות סימן ל"א דע"י שמכביד יותר במה שיושב שם נתלהב כח האש יותר, וא"כ הוי איסור מה"ת בכל גוונא אפילו ע"י גוי], עכ"פ כיון שאין הישראל משכיר לו הלופט על שבת ואין לו שום ריוח מזה רק שעי"ז יוכל להשכיר הדירה לאורחים ויכולין למצא במקום אחר ג"כ דירה כזו עם לופט כבר כתבנו שאין כאן משום מסייע ידי עוברי עבירה ואדרבא אולי יעלה בידו עי"ז להפריש איזה מישראל מאיסור ויהיה זכות הרבים תלוי בו, רק אם במקום אחר אי אפשר להם למצא דירה כזו עם לופט רק אצלו דווקא כה"ג יש לחוש משום מסייע ידי עוברי עבירה, וכן משמע בש"ת תורת חסד שם דאם אי אפשר לקנות או לשכור במקו"א הו"ל שפיר בכלל מסייע ידי עוברי עבירה, רק אם גם בפונדקאות אחרים יש לופט כזו יפה הורה מעכה"ר נ"י שאין כאן מסייע ידי עוברי עבירה אם מזהירם שבשבת אסור להשתמש בזה ואינו נוטל מזה שום שכר, והקב"ה יראני בתורתו נפלאות:

והנני דו"ש באהבה פק"ק **באניהאד** אור ליום ג' לסדר תרומה תער"ג לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן מ

שפעת שלום לכבוד אהובי ידנ"פ הרב המופלג בתו"י חריף ובקי עמק החרוץ פאר הנגירם וכו') כש"ת מו"ה **יוסף נייאמאן** הכהן נ"י בק"ק **קאשויא** יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני במה שמסופק מי שהב"ד פסקו לו שחייב לחבירו לשלם לצאת ידי שמים רק מדינא אין הב"ד יורדין לנכסיו, והוא אינו רוצה לצאת ידי שמים, רק בדיני עכו"ם היה יכול להוציא ממנו, אם מותר להתובע לילך בערכאות כיון שאינו רוצה לצאת ידי שמים, זהו תוכן שאלתו:

הנה הדבר פשוט דוודאי אסור לתבעו בערכאות כיון שאין חייב לו מדינא, והרי מבואר בש"כ חו"מ סימן כ"ח ס"ק ב' שפסק כדעת המהרש"ל מס' ב"ק פרק הכונס דכל שאינו חייב רק לציי"ש והאחר תפס דלא מהני תפיסה והיינו אפילו אם תפס כבר דלא מהני, ויש להביא לזה ראיה מדברי השו"ע ביו"ד סימן קס"א דבאבק רבית אע"ג דהמלוה מחוייב להחזיר לציי"ש מ"מ לא מהני תפיסת הלוה וא"כ דתפיסה לא מהני מכש"כ שיהיה מותר לילך ולתפוס דוודאי איסור גמור, ולא נעלם ממני דיש כמה פוסקים דס"ל דהיכא דחייב

לצי"ש מהני תפיסה, ועיין שו"ת שבות יעקב ח"א סימן קמ"ו, ושו"ת חות יאיר סימן מ"ד, ושו"ת שמן רקח ח"א סימן מ"ה, והנה כפי הנראה מדברי שבות יעקב יש מקום לחלק דאם חייב מה"ת לצי"ש מהני תפיסה ואם רק מדרבנן חייב לצי"ש לא מהני תפיסה, והנה עוד יש מקום לחלק בין אם הנתבע עצמו מסופק כגון באינו יודע אם נתחייבתי והתובע טוען בריא דכה"ג היה מסתבר לומר דמהני תפיסה, ועיין בפתחי תשובה חו"מ סימן כ"ח ס"ק ו' ובספר דברי גאונים כלל ט' ס"ק זיין, וכלל קי"ב ס"ק ח"י, האריך בזה, ועיין בתומים סימן כ"ח ס"ק ד' ג"כ דעתו נוטה דתפיסה לא מהני היכא שהנתבע חייב רק לצי"ש, עכ"פ הא פשיטא דאפילו לדעת הפוסקים דאם תפס לא מפקינן מיניה מ"מ פשיטא שאסור לתפוס ומכש"כ שיתבע אותו בערכאות דהוא איסור גמור בפני עצמו, ועיין תומים סימן כ"ו ס"ק א' א"כ אין שום הו"א שיוכל לתבע אותו בערכאות ודי בזה במה שהב"ד מזהירים אותו שצריך לליי"ש, ואפילו מי שנתחייב שבועת היסת ואינו רוצה שישבע ג"כ אין הב"ד כופין אותו רק מנדין אותו עד שלשים יום כמבואר מס' שבועות מ"א ע"א, וא"כ היכא דאינו חייב רק לצי"ש פשיטא דאין הב"ד יכולים ליתן רשות שילך בערכאות דהאי הוי כמו לנקטיה בכובסא דלשבקיה לגלימא עי"ש מס' שבועות, ומכש"כ היכא שחייב רק לציש דרוב פוסקים גדולים והש"כ בראשם אשר בכל מקום אנו הולכים לאורו ס"ל דאפילו כבר תפס מפקינן מיניה פשיטא דאסור לתפוס ומכש"כ שיהיה מותר לילך בערכאות דוודאי איסור גמור, והדבר פשוט, וא"צ להאריך בזה יותר:

ב) **ואשר** הקשה דבר שכלי לדעת מהרש"א בחידושי אגדות מס' ב"ב י"ב ע"ב דרבא אמר אנא בתרא שיהיה בעל השני לבתו של רב חסדא, דמסתמא לא היה כוונת רבא לקלל רמב"ח שימות ח"ו רק שיגרשנה ואח"כ הוא יקח אותה, והרי לדעת רש"י מס' חולין קל"ג ע"א ד"ה זכי לי דרבא היה כהן א"כ לא היה יכול ליקח אותה אם היה רמב"ח מגרשה, וא"כ נמצא שקלל אותו ? כך היא תוכן קושייתו, ונ"ל לתרץ דברי רש"י דהרי רש"י אינו משעובד לתירוצו של מהרש"א ויש לתרץ לדעת רש"י באופן אחר דהא דרבא אמר אנא בתרא היינו שיהיו אצל רמב"ח קידושי טעות דהדין שיוצאה בלא גט, עיין מס' יבמות ק' ע"א דאיתא שם שאפילו בנה מורכב על כתפה מהני מיאון וכל היכא דמהני מיאון היא מותרת לכהן כמבואר במשנה מס' יבמות ק"ח ע"א דאשה ממאנת מותרת לכהן. ועיין תוספ' מס' יבמות ב' ע"ב כ"ה ואי אתה יכול לומר דבקידושי טעות אפילו מיאון אינה צריכה עי"ש, עכ"פ בין אם צריכה מיאון או אינה צריכה הרי היא מותרת לכהן וא"כ שפיר היה רבא יכול לומר אנא בתרא ולא קלל רמב"ח, הא חדא, ועוד י"ל דכוונת

רבא לא היה שרמב"ח לא יאריך ימים ח"ו רק שהוא יחיה זמן רב יותר כדמצינו בהרבה תנאים שהאריכו ימים יותר מכפי זמן המוגבל לחיי אנושי עיין מס' מגלה כ"ח ע"א דר' יהושע בן קרחא אמר לרבנו הקדוש יה"ר שתגיע לחצי ימי ואמר לו ולכלהו לא אמר לו הבאים אחריך בהמה ירעו עי"ש ברש"י, ומסתמא ריב"ק ג"כ לא קלל לרבנו הקדוש ואדרבא נתכוין לברך אותו, וא"כ ה"נ היה כוונת רבא שהוא יאריך ימים ביותר, וא"כ לא הוי זה קללה לרמב"ח במה שרבא יאריך ימיה כמו התנאים הראשונים שהאריכו ימים ביותר וכמו בריב"ק לרבנו הקדוש שלא היה קללה רק ברכה, כנ"ל בכוונת רש"י, ועיין שו"ת שואל ומשיב מהדורא ג' ח"א סימן רכ"ה שרוצה להביא ראיה דרבא לא היה כהן ממס' ברכות ח' ע"ב דאמר לבניו שלא ישאו גיורה ואם היה כהן בלאו"ה אסור בגיורת עי"ש, וי"ל כיון דשם במס' ברכות יש כמה לשונות בהא דלא תשבו על מטה ארמית דפליגי באמת בהא אם רבא היה כהן או לא, עי"ש במס' ברכות, והקב"ה ישפיע עלינו רב ברכות:

והנני הדו"ש באהבה פק"ק באניהאר מוצש"ק אור ליום א' לסדר לכתוכת עולם לדורתם כ"ג אדר ראשון תער"ג לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן מא

שלמא רבא, לגברא רבא, כבוד אהובי חביבי ידנ"פ הרב הגאון הגדול הצדיק המפורסם וכו' כש"ת מו"ה יוסף יהודא סופר נ"י אב"ד דק"ק פאקש יע"א:

על דבר אשר נתייעץ עמי' לאשר העולם נוהגים שמתפללים תפלת מנחה ומעריב כסדר בלא הפסק בנתים ומשו"ה אין אומרים עלינו אחר תפלת מנחה, ועי"ז אם יש אבל או יא"צ שאינו מתפלל לפני העמוד אינו אומר שום קדיש בתפלת מנחה, ע"כ רוצה להנהיג לומר עלינו גם אחר תפלת מנחה, וכהדר"ג נ"י הביא בזה כל דעות הפוסקים האחרונים אם לומר עלינו אחר תפלת המנחה או לא, ונחזי מה דקיון בס"ד:

הנה המג"א בסימן קל"א ס"ק א' הביא בשם תולעת יעקב שאין לומר אחר מנחה, וראיתי בספר תולעת יעקב בפנים שכתב כן. אמנם לא הביא שום טעם על זה, רק כתב סתם, ואין לומר אותו אלא בבקר ובערב. אבל לא במנחה, אמנם בספר סדר היום הביא טעם ואלו שנוהגים שלא לומר משום שבמנחה אין אומרים ק"ש אין מקום לומר עלינו שהיא ג"כ יחוד מלכות שמים, ודחה זה הטעם דאיפכא מסתברא דכיון שלא אמרו יחוד מלכות שמים בק"ש א"כ יותר ראוי ליחד מלכות שמים באמירת עלינו, ע"כ מסיים שראוי לומר עלינו אחר מנחה, עי"ש בסדר תפלת מנחה, אמנם ראיתי במנהגים להר"א מטוירנא

(שהיה בימי מהר"ם הלוי) שהביא שם לאחר חזרת השמ"ע של מנחה אומרים קדיש תתקבל והוא רחום שמ"ע בלחש קדיש שלם עלינו לשבח משמע בפירוש דאחר מנחה אין אומרים עלינו, ובכתבי האר"י בשער קריאת ס"ת פ"ז כתב וז"ל: סוד עלינו לשבח וכו' הוא שבח גדול וראוי לאומרו אחר כל תפלה מג' תפלות עכ"ל, והאריך שם עפ"י סוד כדרכו בקדש, עכ"פ חזינן שיש בזה דעות חלוקות, והנה באמת צריך ליישב המנהג מ"ט הנהיגו שלא לומר, ולכאורא היה ראוי לומר כדי לייחד מלכות שמים, כמ"ש בספר סד"ה. ונ"ל קצת טעם ליישב המנהג דכיון דזהו ידוע לכל העולם שמצוות ק"ש היא רק שתי פעמים ביום בבקר ובערב והיו יראים שאם יאמרו עלינו אחר מנחה וכבר קבלו יחוד מלכות שמים שיזלזלו אח"כ בתפלת מעריב ובפרט כיון דמתפללין תיכף אחר מנחה מעריב ואם כבר אמרו עלינו לא יהיו נזהרים בק"ש של מעריב או שלא יאמרו כלל ק"ש, משו"ה הנהיגו שלא לומר עלינו שאין לו עיקר מה"ת כדי שלא יזלזלו בק"ש של מעריב שיש לו עיקר מה"ת, וכמה שמצינו במס' ברכות נ"ב ע"ב אליבא דב"ה דהכי קיי"ן מוטב שיטמאו ידים דלית להו עיקר מה"ת ואל יטמאו אוכלין דאית להו עיקר מה"ת וה"נ דכוותיה, ובפרט כיון שעלינו מסיים עם הפסוק שמע ישראל וודאי יש לחוש שיזלזל בק"ש, ודוק כנ"ל לחפש זכות על אותם שהנהיגו שלא לומר עלינו אחר תפלת מנחה כי מצוה לחפש זכות על מנהג אשר נראה תמוה קצת, עיין בספר שדי חמד מערכת אות מ"ם כלל ל"ז. ושם מבואר ג"כ שיש פלוגתא אם מנהג הוי רק אם דווקא כל בני העיר נוהגים כן ולא מהני מה שרוב נוהגים שיהיה נקרא מנהג קבוע שלא לבטלו, או אפילו אם רק הרוב נוהגים כן ג"כ הוי בכלל מנהג קבוע שלא לבטלו, עי"ש בד"ה ומנהג שלא נתפשט בכל אנשי העיר, ודוק היטב:

והנה בעיקר העניין וודאי יש להראות אופן לכל הצדדים בין לאלו שאומרים עלינו אחר מנחה ובין לאלו שאין אומרים. והנה כהדר"ג נ"י הביא ג"כ בשם הפוסקים ובראשם תוספ' מס' מנחות כ' ע"ב ד"ה נפסל דמנהג אבותינו תורה היא, ועיין בספר שדי חמד שם כלל ל"ח שהאריך מאוד בזה, ועיין נו"ב מהדו"ק יו"ד סימן נ"ד בסיף התשובה שכתב ג"כ שם דאפילו מנהג שנראה תמוה קצת אין לבטלו בנקל כ"כ עי"ש, אמנם התם היה המנהג חומרא משא"כ הכא דהמנהג לא הוי חומרא קל יותר לבטל לעת הצורך, ובשו"ת פרי השדה ח"ג סימן א' וסימן ב' הבאתי כמה ראיות בהא שאחד רצה להנהיג בקריאת התורה בשני וחמישי שיהיו קוראים בתורה במנחה משום שאי אפשר להם לקבץ מניין בשחרית שהיו טרודים בעסקיהם שאסור להנהיג כן ולעשות מזה מנהג קבוע עי"ש, עכ"פ בנ"ד אם כהדר"ג נ"י יוכל להנהיג שיאמרו עלינו בהסכמת כל העולם שלא יהיה

מזה מחלוקת ח"ו גם אני מסכים עם כהדר"ג נ"י להנהיג כן לטובת האבלים או היא"צ שיאמרו קדיש, אמנם אם יוכל לבא עי"ז לידי מחלוקת מוטב להניחם במנהגם הראשון כיון שיש הרבה פוסקים דס"ל הכי, וגם עלה בידינו לעשות סעד למנהגם, ובכגון זהו וודאי גדול השלום, וד' יברך עמו בשלום (שוב הראה לי חתני הרב מו"ה יוסף הכהן נ"י בשו"ת לבושי מרדכ' או"ח סימן קי"ד שנשאל ג"כ בזה והשיב להתיר עיי"ש):

והנני בזה אוה"נ בכל לב הדו"ש באהבה רבה מוקירו ומכבדו כותב בחפזי פק"ק באניהאד אור ליום ה' לסדר ואזכור את בריתי כ"ג ימים בחדש טבת תער"ג לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן מב

השלום לכבו' אהובי הרב הה"ג המופלג המפואר וכו' מו"ה משה לינק נ"י דומו"ל בק"ק **פאפא** יצוא"ס:

היום הזה הנני טרוד גדול בהספידא של אותו צדיק הגאון ר' פנחס שטיינר זל"ה שהיה אב"ד בק"ק איללאק, ומעכת"ר כתב שנחוץ לו לידע ההלכה תיכף מה שנלע"ד, ע"כ אשוב לו בקיצור ע"ד מה שנסתפק אם יש לו לכתוב הכנוי של שמות הגויים שמכנים עכשיו כגון יאזעף מארין גם בשם אבות המתגרשים, או דיותר טוב שלא לכתוב השמות הגוים של אבותיהם ודי בזה אם יכתבו רק שמות העיקרים של האבות, ורוצה ליכנס בפשר לחשו הר"ת כתב שלא לכתוב שם גויית בגט ואנו נוהגים לכתוב ועכ"פ יהיה יותר טוב בשם האבות להשמיט שם גויית. וכבר ראו עיני מעכ"ה נ"י בחתס"ו ח"ב אה"ע סימן ל"ח מ"ש בדברי הר"ת ומה שתמה עליו, וגם בספר אהלי שם כלל זיין ס"ק נ"א, והנה יהיה איך שיהיה מנהגינו הוא עכ"פ שכותבין שם הלעז ג"כ כיון דהרוב קורין בזה השם, וכן בספר אהלי שם הב"א ג"כ שיש לכתוב כנוי האבות ג"כ, ואין לזוז מדברי הרמ"א אה"ע סימן קכ"ט סעיף ט' שכתב בפירוש דלכתחלא כותבין אפילו כנוי שם אביו ופשיטא דשם הלעז שקורין עכשיו ונקרא כן בפי כל הוי ג"כ בכלל כנוי עכ"פ, ומה שמע"כ נ"י העיד בשם המופלג מו"ה הירש **עקשטיין** נ"י שזהו יותר מעשרים שנה שיושג אצל סידור ניטין ולא כתבו שם הכנוי של האבות, אגיד לו פשר דבר דוודאי אם יש איזה ספק בשם כנוי האב האיך לכותבו או שנפל ספק אחר בשם הכנוי של האב יותר טוב להשמיט שם הכנוי אפילו לכתחלא ולכתוב רק שם העצם באבי המגרש אי במתגרשת משא"כ היכא שאין לנו שום ספק בשם הכנוי צריך לכתוב שם הכנוי של האב ג"כ, ודבר זה וחילוק זה למדתי מתורתו של רבנו בעל גט פשוט בסימן קכ"ט ס"ק מ"ד עי"ש שמיישב בזה מנהג הספרדים שלא היו כותבין כנוי של האב, וא"כ אפשר

שאצל הגיטין שהר' הירש הנ"ל היה יושב היה להם איזה ספק האיך לכתוב הכנוי של האב ומשו"ה שלא לבא לחשש שנוי השם דגרע מאם לא כתבו כלל, לכך השמיטו הכנוי לגמרי, עשא"כ אם אין שום ספק האיך יכתבו הכנוי אין לשנות ממ"ש הרמ"א דגם בשם האבות יכתבו הכנוי ג"כ ולכתחלא אין להקל בדבר שכתב הרמ"א בפירוש לנהוג כן לכתחלא:

ב') ואם אולי יהיה לבו נוקפו כיון שעד עכשיו לא כתבו כנוי האבות א"כ אם עכשיו יכתוב הכנוי אולי יהיה כמוציא לעז על גיטין הראשונים ח"ו לזה אומר לו דכה"ג לא שייך לעז כלל, חדא כיון דלכ"ע כשר אם לא כתבי הכנוי של האבות א"כ מאי לעז יהיה. ועוד דאטו כל העולם ידעו שהיה לו כנוי וא"כ לא יוציאו לעז על שלא כתבו הכנוי, וכן כתוב בספר שדי חמד מערכת גט סימן ג' סעיף ח"י דאפילו אם לא היו כותבים מעיקרא כנוי שם האבות בגט יכולים לשנות המנהג ולכתוב הכנוי של האב ג"כ והביא מכמה מקומות שהיו נוהגים מעיקרא שלא לכתוב הכנוי של האב ואח"כ הנהיגו לכתוב ולא חששו ללעז על הראשונים ומסתמא היה טעמם ג"כ דכה"ג ליכא חשש לעז כיון דאין הכל יודעים שהיה להם כנוי וגם כיון דכשר בלא כנוי האב ג"כ לכ"ע אבל לכתחלא לא ניחא להו להשמיט הכנוי אפילו כנוי האב כדס"ל לרמ"א בפירוש, וכן בספר גט פשוט דלכתחלא אין להשמיט הכנוי של האבות ג"כ זולת אם יהיה איזה ספק האיך לכתוב הכנוי כה"ג יכולים להשמיט הכנוי אבל לא באופן אחר לכתחלא, כנ"ל פשוט בס"ד:

והאמת אגיד שיש לי בזה עוד הרהורי דברים בכנוי האבות לחלק דאם עודם בחיים ועדיין מכנים אותם כן ונקראו בשם הכנוי א"כ מדאי יש לכתוב הכנוי שלהם ג"כ משא"כ אם כבר נעדרו מן העולם וא"כ אין נקראים עוד בשם הכנוי וקראו בשמותם עלי אדמות רק בשם העברי א"צ לכתוב הכנוי, אמנם לאשר כעת הנני טרוד גדול והא פשיטא דבכל אופן אם כתבו הכנוי של האבות שהוא כשר דמה"ט כתב בספר ג"פ שלא להשמיט הכנוי ע"כ לא החלטתי הדבר לחלק בזה בין אם האבות עדיין בחיים או לא ובפרט שפשיטא ששם הכנוי לא נשתקע אפילו לאחר מיתה ג"כ שידוע שאם המגרש יצטרך ליקח צייגניס שם נכתב שם האב עם הכנוי ג"כ וכיון דלא נשתקע לגמרי שם הכנוי אפילו לאחר מיתה ג"כ ע"כ אין לחלק בין אם האבות כבר מתו או הם עדיין בחיים. וכתבתי רק להערה בעלמא, ועין שו"ת כתב סיפר אה"ע סימן צ"ח דעכשיו אין להקל כלל אפילו בשמות הלעז דהיינו כפי מה שקורין אותו בלשון דייטש או אונגאריש, וא"כ אין להקל כלל אפילו בשם האבות זולת היכא שיש ספק האיך לכתוב כה"ג יש להקל כמ"ש בספר ג"פ סימן קכ"ט ס"ק מ"ד ובספר שדי חמד מערכת גט סימן ג' סעיף ח', ודו"ק:

והנני בזה הדו"ש פק"ק באניהאד ה' לסדר ואלה שמות בני ישראל תער"ג לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן מג

רב שלום לכבו' אהובי ידנ"פ הרבני המופלא ומופלג בתו"י חריף ובקי חיציו שנונים וכו' מו"ה ישראל ברוין נ"י שו"ב מומחה בק"ק **ענטש** והגליל יע"א:
יקרת מכתבו הגיעני, וע"ד השאלה בתרנגולת ספק ורוסה שהטילה ביצים (ומסתמא מיירי שלא שהתה כ"א ויום מעת שנולד הספק עד זמן הטלת ביצים דאם שהתה כ"א יום גם התרנגולת מותרת כמבואר ביו"ד סימן נ"ז סעיף ח"י) ואח"כ מתה התרנגולת, ולקחו אלו בצים מהתרנגולת שהיתה אסורה משום ספק דרוסה והושיבו עליהם תרנגולת אחרת, ויצאו אפרוחים, והם חיים וקיימים, אם יש להתיר אלו האפרוחים? ועיניו שפיר חזו בדברי הרמ"א יו"ד סימן פ"ו סעיף ז' במ"ש שם ולכתחלא יזהר, וגם במ"ש בשיל"ת יעב"ץ ח"א סימן חנ"א דלכתחלא יש לאסור משום מבטל איסור לכתחלא. ורוצה לידע דעתי בזה ולע"ד נראה דכיון שהש"ך שם ביו"ד ס"ק כ"א מתיר בפשיטות וגם בשיל"ת יעב"ץ שם מ"ש משום מבטל איסור לכתחלא היא רק ליתן טעם לדברי הרמ"א בע"ש ולכתחלא יש ליזהר, אמנם מדינא היטב אשר כתב בזה בספר ערך ש"י ליו"ד שם דכיון דנשתנה לדבר המותר לגמרי לא חשיב כה"ג מבטל איסור לכתחלא, ולכל היותר היה לאסור משום חשש תקלה, אמנם לאסור האפרוחים שהם דבר המותר לגמרי, אין שום טעם, ואעתיק לו לשון הרמב"ן הלכות בכורות (דף ו') במ"ש שם על מה שרצו להוכיח דביצת עוף טהור אינו אסור משום אמה"ח דאם ביצה היה אסור היה לאסור גם העוף היוצא ממנה משום כל היוצא מן הטמא טמא. וז"ל:
והך טעמא לאו דווקא היא דהא אמרינן במס' תמורה אפרוח של טריפה מותר, ע"ש כמה דלא מסרח לא גביל, וכי גביל עפרא בעלמא היא, והאי טעמא אפשר לן למימר נמי דביצת עוף טהור אסורה ועוף היוצא ממנה שרי, עכ"ל הצריך לעניינו, [ובספר ערד ש"י היה לו להביא דברי הרמב"ן אלו], עכ"פ כיון שנשתנה לדבר המותר לגמרי ליכא לאסור משום דבר, ועיין בחק יעקב בהלכות פסח סימן תס"ז דכל שידוע שנשתנה לדבר המותר וודאי ליכא שום איסור רק גבי חלב צריך קרא להתיר דכל דלא ידעינן בבירור דחלב מותר לא מקרי נשתנה לדבר המותר, ועיי"ש במקור חיים להלכות פסח ס"ק ו', וא"כ לא דמי למבטל איסור דאסור דהתם גוף האיסור לא נשתנה רק שאינו ניכר הואיל שנתערב אבל הכא דכל האיסור נשתנה לדבר המותר לגמרי אפילו אם הביצה היה וודאי טריפה ג"כ מותר מכיון שנעשה אפרוח, ומכ"ש הכא בספק דרוסה שאינו רק ספק טריפה דוודאי

מכיון שנשתנה לא נשאר שום רושם איסור ושרי לגמרי, ובחידושי כתבתי במ"ש בספר עשרה מאמרות על מ"ש במדרש דלעת"ל יהיה חזיר מותר דאע"ג דהתורה לא תשתנה רק שהקב"ה יעשה לחזיר שני סימני טהרה וממילא יהיה מותר עפ"י התורה בשני סימני טהרה, וראיתי בספר עט סופר כלל ל"ב פרט ד' אות כ"ד דמ"מ קשה אמאי לא יהיה אסור משום כל היוצא מן הטמא טמא, וכתבתי דלא אמרינן כל היוצא מן הטמא טמא רק היכא שלא נעשה בו שום שנוי מעת בריאותו כגון פרה שנולדה מן הגמל משא"כ בדבר שיהיה בו שנוי לאחר שכבר היה טמא שפיר יכול להיות מותר וה"נ לעתיד יחדש הקב"ה שני סימני טהרה בחזיר לאחר שכבר יהיה נולד וכיון שנשתנה שפיר מותר [עיי' שו"ת פרי השדה ח"ג סימן קמ"ה] עכ"פ בנ"ד בדבר שנשתנה לדבר המותר לגמרי ליכא שום איסור ודווקא בדבר שאסור בהנאה ג"כ אפילו בכל שהוא כמו ע"א אסור אפילו נשתנה כגון ע"א שאפילו אפרה אסור ועיין בש"ע יו"ד סימן קמ"ב, ודוק [ועיין פרי תואר יו"ד סימן ס' ס"ק ד' דבאסה"נ לא מהני להתיר ע"י שנשתנה] ועי' שו"ת בית יעקב סימן א' לענין עגל שנולד מן הטריפה ועיין ספר עקרי הד"ט סימן ח' אות ו' מ"ש בזה, עכ"פ כפי הנראה מדברי הפוסקים אין לאסור אפרוח אפילו מביצה וודאי טריפה ומכ"ש באפרוח מביצה ספק טריפה כמו בנ"ד דאין לאסור, והגע עצמך דאמרינן דכל הנשרפין אפרן מור"ר ואמאי לא אמרינן דלמי ששרף יהיה האפר אסור משום מבטל איסור לכתחלא ויהיה מדרבנן אסור עכ"פ, וע"כ דכל שנשתנה לדבר המותר לגמרי לא שייך לאסור אח"כ משום מבטל איסור לכתחלא, רק להשהות לכתחלא הבצים להושיב עליהם תרנגולת שפיר י"ל דאסור משום חשש תקלה כמ"ש הטו"ז סימן פ"ו ס"ק י"ד. ומה שהניח בצ"ע אמאי לא אסור דיעבד נ"כ משום האי טעמא כבר כתב שם הפרמ"ג דבדבר דלא שכיחא כ"כ כמו גדולי תרומה לא גזרו, וי"ל עוד דלא רצו לאסור לגמרי משום חשש תקלה משא"כ בגדולי תרומה עכ"פ לא נאסר לגמרי, עכ"פ כפי המבואר מדברי הפוסקים מותר ובפרט כמו בנ"ד שלא היה רק חשש ספק טריפה, כנ"ל ברור בס"ד:

והנני בזה הדו"ש באהבה וכתבתי פק"ק באניהאד מוש"ק לס' ולהחיות לכם ג' טבת תרס"ט לפ"ק. אליעזר דייטש.

סימן מד

בימי אורה ושמחה, יגיע חיים שלום וברכה, לכבוד אהוב בני הבן יקיר לי הרב המאוה"ג חו"ב המפואר וכו' כש"ת מו"ה משה נ"י אב"ד בק"ק לעמעש והגליל יע"א:

על דבר השאלה שהיו שני כלובים עשויים דרך בנין (דהיינו שלא היה באופן שהדורס עמד אצל הכלוב ולא היה יכול ליכנס דכה"ג יש להחמיר טפי כמבואר ביו"ד סימן נ"ז

סעיף י') ובכל כלוב היו ט"ו עופות, ובבקר ראו שמכלוב אחד חסר ג' עופות דהיינו שאחד נעלם לגמרי, ואחד היה נקטע הראש, ואחד היה נקרע סביב הצוואר ונמצץ דמו כדרך הדורסים ושאר עופות בכלוב הזה לא ניכר בהם שום פצע או איזה רושם, ומכלוב השני לא היה חסר כלום, והנה העופות שבכלוב השני היינו יכולים להתיר בפשיטות דלענין כלוב השני הוי כספק על כמ"ש בשו"ת הב"ח סימן קמ"ח, אמנם אח"כ נתערבו אלו י"ב עופות שיש עליהם חשש דרוסה עם העופות שהיו בכלוב האחר ואין יכולים להכיר איזה מהם שהיו בכלוב שהיה שם הדורס, ושאלת מה משפט אלו העופות? ועינך שפיר חזו בדברי הטו"ז סימן נ"ז ס"ק ט"ז דאפילו הרג שניים ג"כ אמרינן נח רוגזיה, וכאן מסתמא גם אותו העוף שמצץ דמו כבר היה מת בפני הדורס (ועיין שו"ת צ"צ סימן ק"ה, ובחידושי לספק דרוסה אות כ"ג הארכתי בזה קצת) רק כיון שהט"ז הביא שם דברי המשאת בנימין דלדעת האו"ה כשהרג שניים לא אמרינן נח רוגזיה, אמנם בנ"ד י"ל שהיו שני דורסים כיון שלא נהרגו באופן אחד דהיינו שהאחד היה נקטע ראשו, והשני רק נמצץ דמו, ומסתמא היו שני דורסים והבאת ראיה מדברי החתס"ו יו"ד סימן ס"ג שכתב ג"כ כה"ג דיש לתלות בשני דורסים, כך הוא תוכן מכתבך, ורוצה אתה לידע דעתי בזה: **הנה** להכריע בזה לומר גם בהרג שניים נח רוגזיה הנם שיפה כתבת דגם מדברי הרמ"א שם סעיף ט' שכתב אבל אם "דרס" אחרים הרי ראינו שלא נח רוגזיה דמשמע דווקא אם רק דרס אחרים אבל בהרג דהיינו באופן שיש לידע שלפני הדורס כבר היה נהרג לגמרי אמרינן דנח רוגזיה אפילו אם הרג כמה, מ"מ כיון דחזינן דבספק דרוסה מחמרינן טפי קשה להכריע בזה, ועוד דאין זה דבר ברור כ"כ דנימא שאותו שנמצא שדמו נמצן כבר היה נהרג בפני הדורס דמ"מ אפשר שרק אח"כ מת וממילא לא נח רוגזיה וקודם שזה העוף מת דרס אחרים, ועיין שו"ת מהר"ם מלובלין סימן ק"ד, ע"כ אין לתלות לקולא רק לומר שהיו דורסים יותר מאחד, מ"מ בזה ג"כ עדיין אין ההיתר ברור דאם יש לחוש שאותו העוף שנמצץ דמו ממנו לא היה מת בפני הדורס אכתי יש לחוש שמא דרס עוד יותר מזה אפילו אם נימא שאותו הדורס שקטע הראש נח רוגזיה והלך לו אכתי יש לומר שהאחר נשאר כאן ומצץ דמו של עוף אחר ולא מת ודרס גם אחרים או אולי דרס אחרים קודם שהרג זה, הגם דהר"ן שהביא הטו"ז כתב דלזה לא חיישינן דאמרינן דתיכף הרג את זה עי"ש, מ"מ בדברי הר"ן אינו מבואר בפירוש דגם בהרג יותר מאחד דאמרינן נח רוגזיה ובפרט דהר"ן נתן טעם לדבריו דמה שאין חוששין שמא דרס אחרים קודם שהרג את זה דכיון שהן עומדין במקום שיכול לדרוס איזה שירצה מסתמא הרג תיכף וא"כ הכא שהמקום צר בכלוב אפשר שלא היה יכול תיכף להרוג את זה ודרס

אחרים, והנה ראיתי בספר משאת בנימין בפנים שס"ל בפשיטות דבהרג שנים או יותר ג"כ אמרינן נח רוגזיה מ"מ הוא בעצמו כתב שהאו"ה לא ס"ל הכי, ומהגם שבנ"ד יש לחוש שאותו שנמצץ דמו לא היה מת בפני הדורס ולא שייך נח רוגזיה א"כ הגם שיותר נוטה להקל מכל הני טעמים דהיינו שמא היו שני דורסים כיון שלא נהרגו באופן אחד וגם שהרי הטו"ז ג"כ ס"ל כהמשאת בנימין דאפילו בשניים אמרינן נא רוגזיה ולחוש שמא לא היה מת בפני הדורס יש ג"כ סברא כיון דמת לפנינו מסתמא מעיקרא בפני הדורס כבר היה מת ואע"ג דהצי"צ חייש לזה, והארכתי בזה בחידושי הנ"ל, מ"מ בנוצץ דמו אפשר דהצ"צ ג"כ מודה דמסתמא מעיקרא ג"כ היה מת, מ"מ לא יצאנו מידי חשש ספק דרוסה כיון דחזינן דבספק דרוסה החמירו יותר, מ"מ נ"ל כיון שכבר נתערבו ברוב שהיו בכלוב האחר ואע"ג רבע"ח אינם בטלים מ"מ מה"ת שפיר בטל וליכא רק איסורא דרבנן וכל שיש צדדים להתיר אפילו באכילה כתב הרמ"א בסוף סימן נ"ז דכה"ג מותר למכרו לעכו"ם ולא חיישינן שיחזור וימכרנו לישראל, ועי"ש בש"כ, אמנם הא פשיטא דלעכו"ם שדרכו למכור עופות וודאי אסור למכור, אמנם מ"מ להשהותו מותר כה"ג ובפרט דלא יצטרכו להשהות י"ב חדש רק עד שיטילו בצים דעכשיו מסתמא אין מטילין בצים בימי החרף וא"כ אם יטילו בצים לאחר שעברו כ"א יום משעה שנולד הספק וודאי יהיו מותרים ואם לא יטילו בצים אז יהיה אגלאי מילתא למפרע שנדרסו, ע"כ לדעתי אי אפשר באופן אחר רק או שימכרו לעכו"ם שאין דרכו למכור עופות כגון מי שיש לו פונדק וכיוצא או שימתינו עד שיתחילו להטיל בצים וזה מותר להשהות כיון שא"צ יב"ח ואע"ג דהשי"ך בס"ק מ"ז כתב דהיכא שא"צ להשהות רק כ"א יום לא חיישינן לתקלה דמשמע הא יותר חיישינן לתקלה מ"מ כ"א יום לאו דווקא ואפילו יותר קצת מותר, ובחידושי לספק דרוסה הארכתי איזה עדיף יותר אם למכור לגוי או להשהות, וגם בשו"ת אחת כתבתי מזה, (ועיי' לעיל סימן ל"א) עכ"פ בנ"ד אם אי אפשר למכור לעכו"ם שאין דרכו למכור עופות יכולים להשהות עד זמן הטלת בצים אפילו יותר מכ"א יום ובפרט בנ"ד שיש צדדים להתיר לגמרי וליכא לכ"ע רק איסור דרבנן כיון שכבר נתערבו כמ"ש, ע"כ נ"ל פשוט שיש להתיר להורות אותם עד זמן שדרך להטיל בצים כיון שעכ"פ לא יצטרכו להמתין יב"ח רק הא וודאי צריכים שיהיו כ"א יום בלא טעינה שלא נוכל לומר שהבצים הם מטעינה ראשונה והיינו אם יתחילו להטיל בצים כ"א יום מעת שנולד הספק, ודוק:

ב') **יעל** דבר שאחד בקש מסרסור סינצ"א לו איזה ווירטסהויז, והמציא לו. ומבקש הסרסור שכר סרסרות גם מן המוכר, והמוכר טוען כיון שהוא לא צוה לו ולא אמר לו

כלום א"צ ליתן לו, מהו הדין בזה? נ"ל פשוט דאם הדרך שגם המוכר נותן שכר סרסרות א"כ הוי הסרסור לגבי המוכר כמו מי שעושה איזה פעולה לחבירו דחייב ליתן לו שכר אע"ג שלא פירש לו כלום (כן כתוב בספר זכור לאברהם לחו"מ אות ש' בענין שכר פעולה) אמנם אם אין הדרך שהמוכר ישלם מעסק מם וודאי יוכל לטעון המוכר אולי הייתי יודע שאצטרך לשלם שכר סרסור לא הייתי מוכרו בעד זה הסכום, והייתי מבקש יותר, דבכל עניינים כאלו אזלינן בתר המנהג, ועיין בדברי גאונים כלל ע"ב בדיני סרסור, ובכלל ק"ו בענין שדכנות, מבואר שם מש"ע ופוסקים דבכל אלו עניינים אזלינן בתר המנהג, וא"כ אם המנהג שגם המוכר נותן שכר סרסרות אינו יכול לטעון לא שלחתי אותך ולא אמרתי לך להיות סוסור, דכיון שדרך שגם המוכר נותן שכר סרסור לא גרע ממי שעושה איזה פעולה לחבירו חייב לשלם לו אם צריך לאותה הפעולה דלא גרע מיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות ונטעה דאומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה, עיין בחו"מ סימן שע"ה, וברמ"א שם העושה טובה לחבירו שלא ברשות, ועיין בסימן רס"ד לעניין הצלת אבידה, וא"כ ה"נ אם הדרך שגם המוכר נותן שכר סרסור פשיטא שחייב לשלם לו שכר סרסרות אע"ג שלא אמר כלום להסרסו, אמנם אם אין הדרך שהמוכר ישלם ג"כ שכר סרסרות וודאי פטור וכל זהו פשוט:

ג') **וע"ד** בכור שמת שמבואר ביו"ד סימן ש"ז סעיף ב' שצריך לקוברו, יפה כתבת מדברי התוספ' מס' ע"א ס"ב ע"ב ד"ה ולקברונה שא"צ לקוברו בביה"ק דווקא, רק בעומק שלא יבאו לחטט אחריו, אמנם יוכל לקברו במקום אחר ג"כ בעומק שיהיה מקום המשתמר, וכן כתוב בספר כרם שלמה שם, רק שצריך לקברו בסדין, ונוהגים לשים אותו בשק ולקברו, אבל בביה"ק לא בעינן רק מותר לקברו בכל מקום המשתמר ובעומק, ולא מצינו שצריך לקברו בביה"ק דווקא רק בס"ת שבלה ותוב בש"ע יו"ד סי' רפ"ב סעיף יו"ד דנותנין אותו בכלי חרס וקוברין אותו אצל ת"ח, ומזה ג"ב ראיה דבכור א"צ לקברו בביה"ק מדכתב המחבר בסימן ש"ז רק סתם טעון קבורה ולא ציין באיזה מקום. וגבי ס"ת שבלה כתב דקוברין אותו אצל ת"ח משמע דבכור נקבר בכל מקום שהוא רק שיהיה במקום עמוק כמ"ש התוספי, ותו לא מידי (ועיי' לקמן סימן ס"ד אות ג'):

והנני בזה אביך הדו"ש באהבה רבה וחותם ברכה צלח ורכב ע"ד אמת ותזכה להיות כמעיין המתגבר בתוה"ק מוסיף והולך מעלה מעלה במעלות חכמים משמן תורק שמך ושמן הטוב היורד על הזקן שימצא בך דעת זקנים מסוד חכמים ונבונים כאוונ"פ היקרה ונפש אביך המעתיר בעדך, פה ק"ק באניהאד אור ליום ב' אורה ושמחה ג' דחנוכה שמחה ויקר לפ"ק **אליעזר דייטש**.

סימן מה

שלום רב לך אהובי תלמידי הבחור כהלכה מופלג וחרוץ וכו' מו"ה שמואל הכהן נ"י (בן יקיר למחו' הגאון הצדיק זל"ה) בק"ק ה' מאד יצ"ו:

האמת אגיד וכו', ע"ד השאלה באווזא שהיה לה ב' קנים ונתערב השומן ברוב שומן אחר מהו הדין בזה? הנה אם היה לה ב' קנים ממש פשיטא דטריפה רק אם הם מחוברים מלמעלה ומלמטה דעת הפר"ח סימן ל"ג ביו"ד ס"ק י"ג להכשיר הן בוושט הן בקנה, והתב"ש שם חולק עליו, ועי"ש בבאה"ט ס"ק ז' שבבר אווזות הזכרים הדרך רך שיש להם שני קנים והנה רם יש להכשיר מה"ט באווזא ג"כ הואיל ויש לבר אווזות שני קנים כה"ג הפר"ח מעכשיו והתב"ש אוסר. והנה אם נדמה זה למ"ש בש"ע יו"ד סימן נ"ב סעיף ד' דאין ירקות פוסל בכבד של עיף בייתי, הואיל ויש במינו מדברי שכבדן ירוק ולומר גם הכא כן הואיל דשכיח בבר אווזא שני קנים שיש להכשיר גם באווזא, אי אפשר לומר כן, שהרי אנו מכשירים רק בלא נפלה לאור, עי"ש בש"כ ס"ק י"ג, אבל בנפלה לאור לא תלינן להכשיר משו"ה, אלמא דאין זה ברור שמשום שבעוף מדברי כבדן ירוק שיהיה כן גם בעוף בייתי וא"כ ה"נ אין זה ראיה להכשיר באווזא משום שבבר אווזא שכיח כן, אמנם הואיל והפר"ח מכשיר י"ל שהוא רק ספק טריפה ואם הספק נודע רק לאחר שכבר נתערב ברוב דמה"ת בטל מב"מ ברוב א"כ הו"ל ספק דרבנן ומותר וכן הוריתי בשו"ת אחרת לענין שנודע ספק טריפות לאחר שהשומן היה כבר נתערב ברוב שומן היתר דמותר, אמנם אם הספק נודע עוד קודם שנתערב כיון שכבר היה אסור משום ספיקא דאורייתא לא מהני מה שנתערב אח"כ ברוב שיהיה ספק דרבנן דכל שהיה פ"א אסיר מספק מה"ת לא מהני מה שנתגלגל להיות ספק דרבנן, וכן כתב בפירוש בפרמ"ג בדיני ספק ספיקא אות א' ד"ה אחקור בקצרה עי"ש, וא"כ בנ"ד אם לא מודע שיש לה שני קנים עד אחר שנתערב השומן ברוב יש להתיר מטעם ספיקא דרבנן לקולא אמנם אם יש לה שני קנים ממש אז היי טריפה וודאי דמי ימלא לבו לחלוק על רמ"א במה שקבע בש"ע סימן ל"ג סעיף ה' דשני קנים הוי וודאי טריפה וא"כ לא מהני מה שנתערב לבטל ברוב רק אם היה נתערב בששים, רק אם לא היה לה שני קנים ממש רק כמ"ש בפר"ח שמחוברים למעלה ולמטה אז י"ל דלדידן הוי רק ספק טריפה וממילא אם לא מדע עד לאחר שנתערב הו"ל ספיקא דרבנן לקולא, ושוב הראה לי חתני הרב מו"ה יוסף הכהן נ"י בשו"ת שאילת שלום סימן מ"ח שאלה זו ממש ופסק ג"כ בשני קנים כה"ג דהיינו שהיה מעיקרא קנה אחד רק אח"כ נתפצל לשנים להתיר אם לא נודע עד לאחר שנתערב ברוב, אבל בשני קנים ממש פשיטא שאין להתיר כלל רק בתערובות ששים ככל איסור

שנתערב אהיתר, אמנם אם אפילו לא היה שני קנים ממש אין אני תוקע עצמי לדבר הלכה למעשה במקום שיש רב אב"ד גאון מפורסם, כי מי שאינו רוצה להתיר אפילו בכה"ג אין למחות בידו הואיל והתב"ש חולק בזה על הפר"ח (גם בפר"ח אינו מבואר כ"כ להמעיין שם) וכתבתי רק שיש מקום להתיר ג"כ כה"ג היכא שלא היו שני קנים ממש ולסמוך בזה גל שו"ת שאילת שלום שהבאתי, אולם להלכה ולמעשה כאשר יצא מפי הרב הגאון האב"ד נ"י כן יקום:

ואשר הערות בענייני דיומא, יפה כתבת. והנני מעתיק לך בזה דבר קטן מילקוטיי המג"א בסימן תרע"ח כתב דאע"ג דאם אין לו לנר של שבת ולנר חנוכה אמרינן דנר של שבת קודם משום שלום בית, מ"מ אם יש לו נר אחד לביתו סגיא ויקח המותר לנ"ח עכ"ל, הנה מדכתב ויקח המותר ולא קאמר ויקח האחרת משמע דאם יש לו ג' נרות אע"ג דלנר של שבת צריך לכתחלא שני נרות כמבואר בש"ע או"ח סימן רס"ג ריש סעיף א' אחד כנגד זכור ואחר כנגד שמור, מ"מ כאן דצריך לנ"ח יקח כל המותר לנ"ח אם צריך להדליק היום יותר מאחד אע"ג דלחנוכה ג"כ העיקר רק נר אחד כמבואר במג"א ריש סימן תרע"א, וא"כ נימא כיון דהשתא לפניו לקיים או ההידור בנר של שבת או ההידור בנ"ח א"כ דלמא עדיף לקיים ההידור בנר שבת ולחנוכה ידליק רק מה שצריך לעיקר המצוה דזהו לא אמרינן כיון דלענין קידוש אמרינן מס' שבת כ"ג ע"ב דנ"ח קודם משום פרסומי ניסא רק לענין נר שבת אמרינן דמשום שלום בית נר שבת קודם וא"כ כיון דלענין שלום בית סגיא ליה בנר אחד ולא נשאר רק ההידור אמרינן שפיר דלענין הידור הידור דנ"ח קודם להידור נר של שבת משום פרסומא ניסא, משו"ה כתב המג"א ויקח המותר לנ"ח כלומר אם ניתותר לו שני נרות או יותר יקח כל מה שניתותר לו לנר חנוכה לקיים ההידור דהידור נ"ח קודם להידור נר של שבת משום פרסומא ניסא, ועיין פרמ"ג כאן מסיים בצ"ע ואפשר דמסופק בזה, מ"מ נ"ל אם יש לו ג' נרות והיום צריך לנ"ח ג' נרות. ואחד ע"כ צריך לשבת משום שלום בית ולא נשאר לו רק שנים וא"כ בין כך ובין כך לא יוכל לקיים ההידור לחנוכה לגמרי מוטב שיקח לשבת שנים דבזה מקיים ההידור לגמרי כנגד זכור ושמור ואחד לנר חנוכה לקיים העיקר מצוה דכל שבלאו"ה לא יוכל לקיים לנ"ח ככל ההידור וודאי מוטב לקיים לנר שבת ההידור לגמרי ולחנוכה העיקר מצוה שיהיה לו נר חנוכה אחד לעיקר מצוה כנ"ל, ((עיי' שו"ת בית שערים סי' שס"ה)) והנני בזה רבך הדו"ש וחותם בברכה פק"ק באניהאד אור ליום ב' ג' דחנוכה ימי אורה ושמחה תרס"ט לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן מו

שלמה שמו ושלמה משנתו, כבוד הרב הגאון הגדול הצדיק הישיש המפורסם וכו' מו"ה שלמה ליפמאן וועלדלער נ"ו, האבד"ק שענלאנקע יצוא"ס:

עתה באתי על דבר השאלה במי שמתו לו שנ' בנים מחמת עילה, והנה א"כ לא היה צריך למול השלישי, ואח"כ נולד לו בן שלישי ועבר ומלו וחי, ועתה נולד לו בן רביעי, ומסופק אם נימא דכיון דהשלישי חי לאחר מילה א"כ נעקר החזקה הראשונה שהיה מוחזק במתו מחמת מילה ומחוייב למול הרביעי, או דכיון דבמילה קיי"ל כרבי דבתרי זימני הוי חזקה בש"ע יו"ד סימן רס"ג, א"כ צריך שני פעמים לעקור החזקה כמו בווסה שהוחזק ג"פ שאינו נעקר ג"כ רק בג"פ, כך ה"א תוכן השאלה, והנה לכאורא יש לדמות זה הדין לרואה דם מחמת תשמיש דהוחזקה בג"פ ומ"מ ס"ל להרמ"א יו"ד סימן קפ"ז סעיף י' דאם עברה ושמשה ולא ראתה מותרת ומשמע דאפילו שמשה רק פ"א ג"כ נעקרה החזקה, וא"כ ה"נ נעקרה החזקה שמתים מחמת מילה בפעם אחת שמלו וחי, ואפילו לדעת האפי רברבי שהביא הש"כ שם בס"ק ל"ג דאינו נעקר רק אם עברה ושמשה ג"פ, התם י"ל דחיישינן שמא ראתה גם בשעת תשמיש רק שחפהו שכבת זרע, כמ"ש שם בדג"מ עי"ש, רק בג"פ לא חיישינן שראתה בכל פעם וחפהו ש"ז, אבל הכא דידעינן בבירור שחי שפיר י"ל דבדבר שאינו בחוק הטבעי שיהיה מתים מחמת מילה שפיר נעקר גם בפ"א, ומשו"ה לא דמי לווסת קבוע דאיני נעקר רק בג"פ משום דווסת קבוע הוי כן בטבע שאשה תהיה לה ווסת ומשו"ה אינו נעקר רק בג"פ, משא"כ הכא שאינו בטבע שיהיה מתים מחמת מילה סגיא גם בפ"א לעקור החזקה, ואפשר שלזה כוון במהרי"ט ליו"ד סימן ל"א במ"ש שם וז"ל ולא דמי לווסתות ולשור המועד דהתם בקביעות ווסת תליא מילתא עכ"ל, כלומר דהתם הוא חק הטבע כך ולא נעקר בפ"א, ודוק], אמנם גם אין להביא ראיה מבדיקת שפופרת דלכ"ע נעקר החזקה בפ"א דהתם שאני שכיון שנמצא הדם מצדדים א"כ אגלאי מילתא למפרע שהדם שראתה מחמת תשמיש לא היה מעולם מן המקור רק מן הצדדים ולא הוחזקה לעולם לראות מחמת תשמיש, ועי"ש סימן קפ"ז בש"כ ס"ק ל"ג בדג"מ שם, והנה ראיתי בשו"ת להגאון ר' יודא אסאד זצ"ל ליו"ד סימן רמ"ח בד"ה אלא אפילו שכתב שם וז"ל:

מ"מ כיון דהוחזקו מתו מחמת מילה לא נעקרה החזקה אא"כ נמולו אח"כ שנים באיסור ולא מתו, עכ"פ הרי דפשיטא ליה שלא כמ"ש וס"ל דבעינן שני פעמים דווקא לעקור החזקה, וי"ל דטעמו דס"ל דכיון דחזינן לענין מילה מחמת סכנת נפשות קיי"ן כרבי בתרי זימני הוי חזקה, ה"נ מחמרינן לענין שלא נעקר החזקה בפ"א, [אח"כ ראיתי בגליון

יו"ד סימן רס"ג שהגאון ר' שלמה איגר ז"ל הביא בשם מהרי"ט ז"ל ג"כ להסתפק בזה אם עבר ומל השלישי וחי אם החזקה הראשונה נעקרה), וחיי ראשי שאחר שעלה כל זה בדעתי להביא ראיה לנ"ד מרואה מחמת תשמיש דסגיא לעקור החזקה בפ"א הראה לי חתני הרב מו"ה יוסף הכהן נ"י בשו"ת שאילת שלום סימן ק"א שהביא ג"כ ראיה משם ומסקנתו ג"כ דדבר שאינו בטבע נעקר בפ"א ג"כ. רק אם לא מלו השלישי תיכף רק אחר שהגדיל קצת ונתחזק כחו צריכים להמתין ברביעי ג"כ כל כך זמן שהמתינו עם הילד השלישי עי"ש:

ומעתה נראה על מי לסמוך והנה ברמב"ם סוף פ"א הלכות מילה וכן בש"ע סימן רס"ג כתבו אין מלין אלא וולד שאין בו שום חולי שסכנת נפשות דוחה הכל, ואפשר למול לאחר זמן. ואי אפשר להחזיר נפש אחת מישראל עכ"ל, והנה זה רבות בשנים אשר תמהתי על זה דמשמע דרק משום דאפשר למול לאחר זמן משו"ה אין מלין, הא בגוונא שידוע שאי אפשר למולו לעולם צריך למולו אע"ג שיש בו סכנה, ומ"ט, והא פקוח נפש דוחה הכל, חוץ מג' דברים שיהרג ואל יעבור, אח"כ ראיתי בחחס"ו יו"ד סימן רמ"ה שעמד בזה ((ועיין בספר דברי ירמי' על הרמב"ם שעמד ג"כ בזה)), ונ"ל דכוונת הרמב"ם שעכ"פ צריך להשגיח אם יהיו נראים בו סימני בריאות באופן שלפי ראות העין לא יזיק לו המילה מחוייבים למולו, ועיין בנו"ב מהד"ת יו"ד סימן קס"ה שהאריך בזה במ"ש המחבר בסימן רס"ג סעיף ב' דממתינים לו עד שיגדל ויתחזק כחו, דמשמע דאח"כ מחוייבים למולו, וא"כ י"ל דגם כוונת הרמב"ם במ"ש שאפשר למול אחר זמן היא ג"כ לאשמעינן דעכ"פ לאחר זמן אם יהיה נראה בו סימני בריאות שיכולים למול אותו, ואין להאריך בדבר שכבר האריכו בו גאוני עולם הנוב"י והחתס"ו, וא"כ אפשר לומר כיון דבאמת היה ראוי לחוש שלא למול כלל כיון דאיכא מיעוט המתים מחמת מילה ואין הולכים בפק"נ אחר הרוב רק משום דהתורה אמרה למול בשמיני אמרינן דמצוה מגינה ומצלה כמ"ש החתס"ו שם, וא"כ כל שהוחזק שבניו מתים מחמת מילה הרי דחזינן שהוא לא זכה שהמצוה תגן עליו א"כ הדרינן לחשש קמייתא דמיעוט מתים מחמת מילה ואסור למול מה תאמר שהרי כיון שמל בנו השלישי ולא מת א"כ חזינן שגם עליו מגין המצוה, זהו אינו כיון דאפשר עכ"פ שבפ"א לא נעקרה החזקה, וכל שיש רק איזה חשש ג"כ אין מלין, ועל כה"ג הוצרך הרמב"ם והש"ע ליתן טעם שאפשר למול לאחר זמן משום שהקדים אין מלין אלא וולד שאין בו שום חולי, ומשמע אפילו אם הוא רק מיעוטא דמיעוטא שהמילה יזיק לחולי כזה ג"כ אין מלין, וע"ז הוצרך ליתן טעם שהרי אפשר למול לאחר זמן וא"כ שפיר חיישינן אפילו למיעוטא דמיעוטא שלא למולו תיכף

עכ"פ, אמנם אם יש חשש גמור למולו פשיטא שאפילו אם לא יהיה אפשר למולו בשום פעם שג"כ אין מלין, שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש, וא"כ נ"ל בנ"ד כיון דעכ"פ יש חשש שמא לא נעקרה עדיין החזקה הראשונה והמצוה לא תבטל לגמרי שכשיראו בו סימני בריאות וחוזק גופו יהיה מותר למולו עדיף טפי להמתין ולחוש שלא נעקרה החזקה ראשונה כמ"ש מו"ר הגאון ר' יודא אסאד ז"ל ועשינו לו סמוכים מלשון הרמב"ם והמחבר ז"ל ממה שכתבו שאין בו שום חשש חולי ובנ"ד שלא נעקר רק פ"א חששא מיהו איכא, ובזה נתנו הטעם שאפשר למול לאחר זמן, ויש לפרש כן גם בלשון הסמ"ג סימן כ"ח במ"ש לאחר שהביא דשלישי לא ימול כתב וז"ל:

וצריך ליזהר בדברים אלו הרבה מפני סכנת נפשות, כוונתו ג"כ דכל שיש אפילו רק איזה חשש שעדיין לא נעקר חזקה הראשונה אין למולו שהרי יהיה אפשר למול אח"כ ולא יתבטל המצוה לגמרי כמ"ש הרמב"ם והמחבר שאפשר למול לאחר זמן. וא"כ לא דמי לעברה ושמשה דהתם משום שלא לאסור אותה על בעלה לעולם תלינן שמשום ששמשה ולא ראתה בוודאי נתרפאת והרי היא ככל הנשים שאינם רואות מחמת תשמיש ובפרט דעיקר חשש ברואה מחמת תשמיש היא רק מחמת ווסת, וא"כ למ"ד ווסתות דרבנן לא הוי דאורייתא, עיין שם בפ"ת ס"ק א', משא"כ הכא למה נכנס לחשש סכנה אפילו בחשש כל דהוא וכשיראו שהתינוק הולך ומתחזק ימולו אותו כמבואר בנו"ב מהד"ת סימן קס"ה, כנ"ל בזה לע"ד:

ונ"ל להביא עוד ראיה דהכא לענין מילה כל שיש רק חשש קצת שלא נעקרה החזקה ראשונה שאין למולו, מדברי השבות יעקב ח"א סימן ע"ט, והובא ג"כ בעקרי הד"ט הלכות מילה אות ט', באיש ואשה שהוחזקו שבניהם מתו מחמת מילה, ואח"כ נתגרשה האשה ונשאת לאחר, והוא ג"כ נשא אחרת, אם כל אחד יוכל אח"כ לתלות הקלקול זה בזה, כלומר שהאשה תתלה הקלקול בבעל, והבעל יתלה הקלקול באשה, ורוצה לדמות לשני כתי עדים המכחישים זא"ז דכל אחת באה ומעידה בפני עצמה, או לדמות לשני שבילין דכל אחד טהור, ומסיים בסוף התשובה להלכה דהכא כיון דאיכא סכנה לא אמדינן פרוקא לסכנתא, ואסורים שניהם למול, אע"ג שכל אחד יכול לתלות הקלקול בחבירו, דמשום סכנה חיישינן, אלמא דבמקום סכנה לא ילפינן מדבר אחר כיוצא בו, וא"כ ה"נ לא ילפינן מרואה מחמת תשמיש ואסור למול כמה שהבאתי ראיה מלשון הרמב"ם והמחבר וסמ"ג דכל שיש רק איזה חשש אין למול ומוטב להמתין עד שיהיה נראה בו סימני בריאות וחוזק הגוף כנ"ל ברור בס"ד [עתה בשעת הדפסה הראה לי חתני הרב מו"ה יוסף הכהן נ"י שו"ת אמרי אש חיו"ד סימן ק"ג ושו"ת בית יצחק אהע"ז ח"א

סימן מ"ו אות ד', ג"כ בזה, ואין לי פנאי לעמוד ולעיין כעת בדבריהם ע"כ הנני מראה רק באצבע עליהם]:
והנני דו"ש והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד מוצש"ק אור ליום ב' דחנוכה תרס"ט לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן מז

שוי"ר לכבוד אהובי הרבני המופלא ומופלג חו"ב וכו' כש"ת מו"ה **יוסף** זאב **נדאס** נ"י בק"ק ווילחאוויטץ הע"א
אודות אותה שנתפטמה קודם פסח בחמץ אם השומן מותר בפסח, ומע"כ נ"י רוצה לצדד לאסור דלא דמי לאפרוח שנולד מביצה טריפה דמותר דהתם משום דבשעה שנוצר האפרוח כבר היה הביצה נסרח לגמרי כדאמרינן במס' תמורה ל"א ע"א אימת גדלה לכי מסרחא והוי עפרא בעלמא, משא"כ גבי חמץ לפימ"ש המג"א ריש סימן תמ"ה לדעת הטור רחמן אינם מהנשרפים א"כ אפרן אסור א"כ גם השומן יהיה אסור, כך היא תוכן דבריו, אמנם לא עיין יפה בזה דהא דבחמץ אפרן אסור (למאן דס"ל הכי) היינו רק, אם כבר שרף החמץ בפסח ועבר על ב"י אז שפיר אמרינן דהאפר ג"כ אסור ועכ"פ מדרבנן. משא"כ מה שלשרף קודם הפסח דאז היה החמץ מותר פשיטא דעל האפר אין חל שם חמץ, ועי"ש בספר מקור חיים, וא"כ הכא באות שנתפטמה קודם פסח בחמץ (דבפסח פשיטא דאסור לפטם בחמץ שאסור בהנאה) וכבר נתעכל קודם הפסח והשומן נתהוה מחמץ שנתעכל כבר והוי אפר בעלמא וא"כ פשיטא שאין לאסור השומן ואפילו לפי"מ שנחלקו גדולי פוסקים האחרונים אם להתיר החלב בפסח מבהמה שאוכלת בפסח חמץ של עכו"ם שיש פוסקים המתירים עיין שו"ת בית אפרים או"ח סימן ל"ה דדעתו להתיר משום דכיון שנתפטמה בהיתר אצל העכו"ם אין לאסור החלב דתורה לא אסרה רק חמץ אבל לא חלב ואם העכו"ם שרף חמצו בפסח מותר לישראל ליהנות מאפרו עי"ש והגם שיש גדולי אחרונים שחולקים עליו ולא ס"ל להתיר החלב מפרה שאוכלת חמץ בפסח ממש, מ"מ במה שהיתה אוכלת קודם פסח פשיטא שמותר דהא שום אדם לא יטעה בזה לומר שאם אחד שרף חמצו קודם פסח שיהיה האפר אסור בפסח אפילו למאן דס"ל דחמץ ג"כ אפרן אסור, ועיין פרמ"ג או"ח ריש סימן תמ"ה, דרק מדרבנן האפר אסור, וא"כ אם שרפו קודם פסח האפר מותר לכ"ע וא"כ איך נוכל לאסור השומן שנתהוה מאפר בעלמא שהאפר היה מותר, רק אם נתפטמה בפסח יש לאסור השומן חוץ ממה שעשה איסור שהיה נהנה בפסח והיינו אם אפילו נתפטמה אצל ישראל אחר שעבר על זה אסורה האות בפסח דנתפטמה באסה"נ, ועיין ספר פרי תואר ליו"ד סימן ס' ס"ק ד'

שהאריך בזה, דגבי אסה"נ לא מהני מה שנשתנה לדבר המותר, ולענין החלב מבהמה שאוכלת חמץ בפסח עיין שדי חמד מערכת חמץ סימן ב' אות ד' שהביא בזה דעת הרבה גדולים זה אוסר וזה מסיר [ובקונטרס צפנת פענח אות פ"ב אשר חתני מו' יוסף הכהן נ"י מדפיס כעת קבץ כעמר גורנה כל הספרים שמדברים מזה, ועיי' גם בשו"ת תורת חסד חאו"ח סי' כ"א], אמנם כמו בנ"ד שנתפטמה קודם פסח והחמץ נתעכל קודם פסח ומזה נתהוה השומן אין לאסור לכ"ע וכ"ע מודי דמותר, והנה בגוף הדבר מ"ש המג"א ריש סימן תמ"ה דלרבנן אפרן אסור לאו כ"מ הכי ס"ל, ועיין בשו"ת שבסוף ספר אבני מלואים סימן י"ט שרוצה לומר דגם לרבנן הרי עשה מצוה בשריפה ג"כ שהרי פשיטא שאח"כ אינו עובר על ב"י לאחר ששרפו וא"כ גם לרבנן הו"ל נעשה מצוות' ע"י שריפה ואפרן מותר, ועיין היטב בתוסיו"ט סוף מס' תמורה, ועיין בספרי תבואות השדה חלק ששי שער עדל"ת שער ג' אות נ"ב ואות נ"ג מ"ש בזה, עכ"פ יהיה איך שיהיה כה"ג שנשרף קודם הפסח לא שייך כלל לכ"ע הא דאפרן אסור וא"כ פשיטא שיש להתיר השומן לכל הפוסקים, כנ"ל פשוט בס"ד:

ב') **ומה** שנסתפק לפימ"ש המג"א סימן שי"ח ס"ק ח' דמה שהוסיף הפרי לגדל בשבת בטל בהפרי שגדל מבעוד יום ומשו"ה מותר בקצץ מן המחובר כשהיה לו חולה מבעוד יום, ונסתפק אם גם בפרה שהיה לה חלב בדדיה מבעוד יום וחלבו אותה בשבת לצורך חולה אם ג"כ אמרינן דמה שניתוסף בשבת בדדי הבהמה שנתבטל בהחלב שהיה בדדיה ערב שבת או דהוי כיבמה שרקקה דם כיון דמעורב מתחלת ברייתו לא בטל ? הנה מה שרוצה לדמות חליבת בהמה בשבת לקוצר מן המחובר בשבת, לא דמי כלל דבחולב בשבת בלאו"ה אסור לבריא כיון דבחולב דחייב משום מפרק חייב בכגרוגרת א"כ שייך שמא ירבה בשבילו כמו במבשל בשבת והא דבקצץ פירות בשבת מן המחובר דלא חיישינן שמא ירבה בשבילו התם מיירי כשהיו כולם בעוקץ אחד כמ"ש הפרמ"ג שם, וא"כ פשיטא דבחולב אסור לבריא כיון שיש שיעור חיוב על כל גרוגרת, והגע עצמך דהרי כל חולב בשבת אפילו לא היה לו חולה ג"כ י"ל דדעתיה עליו שהרי קיילי"ן דמשום צער בע"ח מותר לומר לעכו"ם בשבת לחלוב הפרות כמבואר באו"ח סימן ש"ה סעיף כ' וא"כ אמאי אסור החלב בו ביום כמ"ש בש"ע שם ולא אמרינן דלא הוי מוקצה שהרי היה דעתו עליו מבעוד יום שידע שיחלבו הפרה בשבת משום צער בע"ח, וע"כ דבדבר שנעשה ע"י איסור לא שייך להתיר משום דעתו עליו דאע"ג דשרי משום צער בע"ח מ"מ גוף המלאכה אינה מותרת וא"כ הה"ד אם חלבו לצורך חולה בשבת מ"מ כיון דחיוב יש על כל גרוגרות אסור לבריא ג"כ שמא ירבה בשבילו כמו במבשל בסימן שי"ח סעיף ב',

והא דבקצץ מן המחובר שמותר לדעת המג"א היינו כשהיו כולם בעוקץ אחד היכא דלא שייך שמא ירבה בשבילו כמ"ש הפרמ"ג שם:

ובעיקר העניין אם החלב שנתהוה אח"כ בדדי הבהמה נגד החלב שהיה מעיקרא אם זה מקרי מעורב מתחלת ברייתו, הנה בש"ע יו"ד סימן י"ד גבי חלב מאבר וצא דאמרינן דהוי כחלב טריפה שנתערב בחלב כשרה, ושם פלפלו האחרונים אמאי לא הוי כדבר מעורב מתחלת ברייתו דלא בטל, ועיין בנוב"י מהדו"ת יו"ד סימן נ"ד מ"ש בזה, אמנם שם בא החלב מכל האיברים בפ"א לדדי הבהמה והוי שפיר מעורב תיכף מתחלת ברייתו משא"כ הכא שכבר היה החלב בדדי הבהמה קודם שבת וודאי לא נוכל לומר שהחלב הנמשך בשבת לתוך דדי הבהמה שיהיה עם החלב דמעיקרא כמעורב מתחלת ברייתו רק לענין שיהיה מותר לבריא בשבת משום שהיה לו חולה מבעוד יום פשיטא דאסור דהא כיון דיש חיוב על כל גרוגרות דומה למבשל דאסור לבריא משום שמא ירבה בשבילו ואע"ג דהכא בלאו"ה צריך לחלוב כל מה שבבהמה משום צער בע"ח, מ"מ משום צעבע"ח אינו מותר רק ע"י גוי ולחולה, מיתר ע"י ישראל ושפיר שייך שמא ירבה בשבילו, ודוק [ועיין שו"ת ברכת רצ"ה סימן קכ"ב בהגה"ה שם מוכח ג"כ דכה"ג לא חשיב מעורב מתחלת ברייתו לעולם ושפיר בטל], ומחמת טרדה לא אוכל להאריך יותר: והנני בזה הדו"ש והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד כאור בקר ב' לסדר ויגש ד' טבתרס"ט לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן מח

לכבוד הרב החריף ובקי המופלא ומופלג בתו"י חיציו שנונים ידיו רב לו וכו', כש"ת מו"ה דוד שפערבער נ"י חתן הגאון אבדק"ק פאליאן במחוז מארמאראש יע"א:

היום לעת ערב באתי לביתי שהייתי בעיר פעסט בענין הנוגע לרבים, ומצאתי מכתבו תוך המון מכתבים רבים אשר באו לדרוש בדבר הלכה, ולא ידעתי למה הביא ממרחק לחמו הלא יש לו סמוך למקומו רבנים גדולים ולא ידעתי מה מצא בי למשש את כלי כלים רקים, אולם שלא להשיב פניו ריקם, אמרתי לכתוב לו בקיצור עכ"פ, ע"ד השאלה שבמקומו כשבנו הקהל ביהכנ"ס בנו גם ביהמד"ר והמקומות בביהכנ"ס נמכרו רק מקומות ביהמ"ד לא מכרו והחזיקו כל אחד מהבע"ב בעצמם במקומות, יש שהחזיקו לפי הערך שהיה להם מקומות בביהכנ"ס ואיזה אנשים החזיקו במקום בביהמ"ד הגם שלא היה להם מקומות בביהכנ"ס, ועתה יש הוצאות רבות לחזק בדק הבית ורוצים הרבה מאנשי הקהל שימכרו המקומות בביהמ"ד שיהיה להם מעות להוצאות, והרבה

טוענים שכבר החזיקו ואין כח להקהל למכור מקומותיהם מה שכבר החזיקו, ועיניו כבר ראו בחו"מ סימן קמ"ט סעיף ל"א דהמחזיק בשל ביהכנ"ס אין לו חזקה וגם בדברי הנתיבות שם, ורוצה לידע דעתי בזה:

הנה הדבר פשוט דאע"ג שבש"ע שם כתוב דאם יש גזברים ממונים על זה הוי חזקה גם בשל ביהכנ"ס וכפי מ"ש הרמ"א שם דהיינו אם יש לגזברים ג"כ חלק, דהיינו דווקא אם הקהל נתנו רשות להגבאים שיעשו בזה כפי ראות עיניהם, משא"כ הכא כפי מ"ש מע"כ נ"י אין כאן גבאים כלל על זה, ואפילו אם היו גבאים לא נתמנו ע"ז מדעת הקהל שיתנו רשות לכל אחד להחזיק במקום בביהמ"ד א"כ וודאי הו"ל חזקה שאין עמה טענה דלא מהני כלל כמבואר בחו"מ סימן קמ"ו סעיף ט' ועיין במהרי"ט ח"א סימן קל"ב שמחלק כה"ג בין גזברים שיש להם חלק לשאר שותף דבגזברים מיירי שנתנו להם רשות מהקהל לעשות כפי ראות עיניהם בדבר וממילא לא קשה קושיית התומים מה שהביא שם בנתיבות, ועיין בית שלמה לחו"מ סימן מ"ז, ודוק היטב, וא"כ ממילא בנ"ד לא קנה שום אחד מהם שום מקים בביהמ"ד כיון שלא קני לא מהקהל ולא מהגזברים שנתמנו ע"ז מהקהל, ופשיטא דבנ"ד אפילו אם קהל אינם רוצים עוד למכור המקומות מ"מ לא זכה כל אחד שיהיה שלו לגמרי ולחלוטין שיוכל למכור לאחר, ג"כ שמ"ש הרא"ש בשו"ת כלל ה' סימן ג' וז"ל:

אבל מקומות של ביהכנ"ס שאדם מוריש לבניו אטו אדם גדול שישב בראש והוליד בן פרוץ יפנה מקומו ויושיב גדול במקומו לא יעשה כן אלא בנחלתו ידבק עכ"ל, זה מיירי במי שקנה מקום בביהכנ"ס דהיי"ש שלו ממש, משא"כ מי שהחזיק לישב באיזה מקום בלי מחאת הקהל ורוצה למכור אח"כ לאחר בוודאי יכולים הקהל לומר כך רצוני ליתן אותו מקום ולאחר אין רצונינו ליתן, ועיין בספר שדי חמד מערכת ביהכנ"ס סימן א' אות מ"ז שכתב בפירוש בשם הרדב"ז דהרא"ש מיירי רק במקום שמוכרים המקומות בביהכנ"ס, וא"כ בנ"ד כיון שלא מכרו כלל אין לשום אחד זכות גמור אפילו קודם המכירה וא"כ אין שום הו"א שבעולם שלא יהיה כח לקהל למכור המקומות כיון שרואים שצריכים למעות, ודינא דבר מצרא וודאי לא שייך היכא שיש פסידא שהרי אפילו בשוה מנה שנמכר במאתים ג"כ אין המצרן יוכל לסלק ללוקח רק אם הוא נותן ג"כ מאתים כמבואר בחו"מ סימן קע"ה סעיף ט' רק היכא שיש להמצרן טענת ערמה עי"ש, וא"כ הכא אם אלו שיושבים עד עתה יתנו כל כך כמו שאחר רוצה ליתן ולא יהיה מזה פסידא להקהל אז הם קודמים, ועי"ש בחו"מ סעיף נ"ג מדיני מצרנות בביהכנ"ס, אמנם קודם שימכרו המקומות בביהמ"ד פשיטא שכל אחד זכה במקום שהוחזק ואין אחר יכול לדחותו,

שהרי ישיבת המקום הוי חזקה כמ"ש בשו"ת משאת בנימין סימן ל"א דלענין מקומות ביהכנ"ס הוי ישיבה במקום חזקה, ועיין שו"ת בית שלמה לחו"מ סימן מ"ז שפסק להלכה כדעת המשאת בנימין, וא"כ כל זמן שהקהל אינם מוכרים המקומות זכה כל אחד במקום ישיבתו ואין אחר יכול לדחותו, ועיין בספר זכור לאברהם לחו"מ בערך חזקה אות ח' בד"ה נשאלתי, משמע דכל זמן שאין כאן מוחה מצד אחר זכה זה שהחזיק בה בישיבה:

ונ"ל להביא ראיה לזה שהרי בש"ע או"ח סימן צ' סעיף י"ט איתא בפירוש שכל אחד צריך שיהיה לו מקום קבוע בביהכנ"ס להתפלל, ואע"ג דהמג"א שם ס"ק ל"ד כתב דתוך ד' אמות חשוב מקום קבוע היינו במקום שאין המקומות חלוקים בפני עצמן משום דא"א לצמצם אבל במקום שהמקומות חלוקים בפני עצמן וכל אחד מכיר מקומו לא שייך אי אפשר לצמצם וא"כ אם נימא דאפילו הוחזק אחד באיזה מקום יכול אח"כ אחר לבא ויאמר לו אנ רוצה לישב בכאן א"כ האיך יוכל להיות לו מקום קבוע וע"כ אם כבר החזיק במקום אחד אין אחר רשאי לדחותו ועוד דאם יהיה רשאי לישב כל הקודם לבא יבאו לידי מריבה וקטטות, וכה"ג וודאי צריך לעשות תקנה, וראיה לדבר ריש פ"ב מס' יומא שעשו תקנה שלא יהיו רצים לכבש לתרומת הדשן ותיקנו פייס ע"ז עי"ש, וה"נ ומכ"ש מי שכבר זכה במקום הזה אין אחר רשאי לדחותו, ע"כ סיומא דמילתא בזה היא דהא וודאי פשיטא דהקהל יכולים למכור כל המקומות בביהמ"ד ואין לשום אחד זכות גמור אם לא יכול לטעון ששלם להקהל, ועיין היטב שו"ת בית שלמה הנ"ל, והובא ג"כ בספר דברי גאונים כלל נ"ו, רק כל זמן שלא נמכרו המקומות לאחר וכל אחד יושב במקומו בחנם אין האחר יכול לדחותו לומר אני אשב בחנם שלענין זה וודאי זכה מי שהוא קודם לישב בחנם כיון שכבר החזיק בישיבה ועוד דכן צריך להיות גם מצד התקנה כמ"ש ראיה מריש פ"ב דמס' יומא:

והנני בזה הדו"ש ושלום חותנו כבוד הרה"ג האב"ד נ"י, והנלע"ד כתבתי בחפזי פק"ק באניהאד אור ליום ו' עש"ק לסדר וישם אותה לחוק ח' טבת תרס"ט לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן מט

כבוד אהובי הרב המופלג החריף ובקי כהן שדעתו יפה וכו' מו"ה מרדכי העללער נ"י בק"ק נ' עלוואר יע"א [כעת גב' טאסאר הי"ו].

מכתבו הגיעני והגם שהנני כעת טרוד גדול לא אמנע להשיב לו בקיצור עכ"פ, מה שהקשה על מ"ש בשמי בקונטרס "וילקט יוסף" דכוונת הרמ"א ביו"ד סימן ל"ה במ"ש

וז"ל ויש לסמוך עלייהו אם יש הפס"ע להטריף דהיינו דווקא אם היה הפס"מ תיכף בשעה שבא השאלה משא"כ אם בשעה שנשאל לא היה הפס"מ רק אח"כ נתערב באחרים ונעשה הפס"מ ע"י תערובות אין מכשירים כיון שכבר יצא באיסור לא נוכל להכשיר ע"י שנעשה הפס"מ אח"כ, ועל זה תמה מדברי דעת קדושים סימן מ"ה ס"ק א' שפסק גבי בצים קרושים להכשיר משום שרגיל הרבה להיות כן הו"ל הפס"מ אלמא דאנן מכשירים מטעם הפס"מ אע"ג דבחדא ליכא הפס"מ, כך הוא תוכן הערתו, ואחר העיון קצת לק"מ דבשלמא התם תיכף כשבא השאלה לענין בצים קרושים. אע"ג דבחדא ליכא הפס"מ מ"מ תיכף ידעינן שקיום ולמחר ג"כ יזדמן שאלה כזו ויהיה הפס"מ משו"ה מכשירים תיכף דאי אפשר לומר היום טריפה ולמחר נצטרך לפסוק שהוא כשר, וכן אם אירע שאלה כזו בכמה בהמות בפעם אחת אע"ג דבבהמה אחת לא הוי הפס"מ והיינו מטריפין מ"ע כיון שיש תיכף לפנינו כמה בהמות והוי הפס"מ נוכל להכשיר תיכף משום הפס"מ ועיין שו"ת הגאון ר' עקיבא איגר ז"ל סימן מ"ג והובא ג"כ בפתחי תשובה יו"ד סוף סימן ל"א ע"ש, משא"כ היכא שבשעה שהיה השאלה לא היה הפס"מ והיינו מוכרחין לפסוק שאסור אע"ג שאח"כ נתערב אותה חתיכה או אותה בהמה בכמה בהמות ונעשה הפס"מ זהו הוי רק מקרה בעלמא הו"ל שפיר כשאר איסור שנתערב לא נוכל לחזור מההוראה הראשונה שהיה כדין להטריף משום איזה מקרה שאירע אח"כ, וזהו החילוק ברור לכל מעיין בצדק, ופשיטא דלא דמי למ"ש הר"ן לענין נקב שהעלה סרכא דאגלאי מילתא למפרע שלא היה מנקבים המטריפים דהתם מיד כשבא לפנינו נודע בבירור שלא היה שום טריפות מעולם כיון שהנקב העלה סתימה, משא"כ הכא כיון שכבר הטרפנו כדין מחמת שלא היה הפס"מ האיך נוכל להכשיר ע"י מקרה בעלמא שאירע שנתערב אח"כ ונעשה הפס"מ ויהיה מילי דרבנן כחוכא עכשיו טריפה ולאח"כ באותו דבר גופא יהיה כשר זהו אי אפשר, ודוק היטב כי חילוק גדול יש בין אם אירע אח"כ הפס"מ או שנוכל לדון תיכף להתיר משום הפס"מ וא"צ להאריך בזה כי החילוק מובן ממילא:

ב') **ועל** דבר כבד אם יכולין לשרות במים מעל"ע אע"ג דהפר"ח בסימן ע"ג ס"ק ט' רוצה להתיר מ"מ כיון שבפתחי תשובה שם ס"ק ד' הביא דעת הפוסקים לאסור, וכן בספר כרם שלמה שם הביא לאסור, ואפילו החוו"ד שמתיר שם היינו דווקא אם היה במים ששים עי"ש ס"ק ו', וא"כ פשיטא שיש לאסור לכתחלא לעשות כן. וגם בדיעבד קשה להתיר דהוי כחתיכה שנתבשלה בלא מליחה דלדעת רמ"א סימן ס"ט סעיף י"א אסורה אותה החתיכה אפילו יש ששים, וא"כ מי יכניס עצמו להכריע בין הפוסקים ולכתחלא

אסור לכ"ע, והכלי ג"כ לכ"ע אסור, ואם שהתה ג' ימים בלא שריה ובלא מליחה פשיטא ג"כ דאינו מותר רק לצלי גרידא בלא בישול אח"כ וכיון דדרך כבד לבשל אחר צליה פשיטא שאסור לכתחלא להשהות נ"י שמא יבשלנו אח"כ כמ"ש רמ"א סימן ס"ט סעיף י"ב, ומה שהביא שם בפתחי תשובה ס"ק כ"ה להתיר בכבד היינו אם מעיקרא אין דעתו לבשל אבל כשיודע בוודאי שיבשלנו ורוצה לבשלו פשיטא שאסור ואין להקל במה שהפוסקים מחמירים ע"כ אין לשהות ג' ימים בלא מליחה וגם אין לשרות במים מעל"ע, וזהו פשוט, ועיין עקרי הד"ט בדיני מליחה אות י"ט:

ג') **ומ"ש** בענין לבישת בגדי צבעונים לאשה, שהביא הרמ"א ביו"ד סימן ק"ל סעיף י' שאשה תלבש בגדי צבעונין כדי להצילה מכתמים, וכבר ראו עיניו מ"ש החתס"ו ליו"ד סימן קס"א דהיינו דווקא בבגד העליון, אבל בבגד הסמוך לבשר כגון חלוק או כתונת לא שמענו, הנה סברתו דבאמת היכא שיש לומר ששכיח יותר שהיה הדם מגופה וודאי לא תלינן בבגדי צבעונין שבא מן הצבע והנה בשעה שמעיינה פתוח וודאי הוי כמו לעשות ספק בידים ואפילו ספק דרבנן אין עושין בידים וא"כ אע"ג דכתמים דרבנן כיון דלא ארגשה מ"מ היכא שיש לתלות יותר שהיא מגופה כגון ביעים שהיא עלולה לראות דם או אשה שעלולה בכך לראות בכל פעם וודאי לא תלבש בגדי צבעונין, משו"ה כתב החתס"ו דמ"ש הרמ"א שתלבש בגדי צבעונין קאי על בגד העליון. דשם לא שכיח שיהיה הדמים מגופה, ומ"מ יוכל להזדמן שתמצא דם ולא יהיה לה במה לתלות משו"ה להציל אותה שלא תהיה אסורה לבעלה בחנם כתב הרמ"א שתלבש בגד צבוע משא"כ בחלוק וכתונת הסמוך לבשר ששכיח יותר שהדם מגופה וודאי לא נתיר לה להתירה שלא כדין ועיין בספר שערי דעה שם סוף ס"ק ד' שכתב ג"כ לחלק בין ג' ימים הראשונים לספירת שבעה נקיים דאסורה ללבוש צבעונין רק לאחר ג' ימים לספירת נקיים כיון שכבר היא בחזקת טהרה לענין זה עכ"פ שמעיינה סתום יכולה ללבוש צבעונין, ועיין שו"ת נהרי אפרסמון ליו"ד סימן קנ"ח שג"כ מסיק להסיר לאחר ג' ימים לספירתה ומכ"ש בימי טהרתה משא"כ כשכבר הגיעה זמן שצריכה לראות פשיטא שאסורה ללבוש צבעונין (וכן מסיק בשו"ת קול אריה סימן ס' וקצר שם קצת) ועיין ב"י שהקשה על הרמב"ם שכתב שתקנו לאשה שתלבש צבעונין ומאי תקנה יש כאן, וכתב שם, משום שרצו לגזור בפולמס של אספסיינות שלא ללבוש צבעונין אמרו הא עדיפא עי"ש, ועיין בספר תורת השלמים ס"ק י"ד ומתורץ ג"כ מה שהקשה מע"כ נ"י דבסימן קע"ח איתא דאסור ללבוש בגדים ארומים משום חקות הגוי, ובהכי ניחא דגבי אשה כיון שהתירו לה להציל אותה מכתמים (דבבגד עליון נמי שייך הצלת כתמים כגון אם תהיה לה איזה מכה בפניה או

בידיה באופן שיש ספק אם מוציאה דם ולא נוכל לתלות במכה) לא שייך חקות הגוי, עכ"פ סיומא דמילתא דכל ששכיח בה דמים וטפי יש מקום לומר שהיא מגופה לא מהני לה בגדי צבעונין ומכ"ש היכא שיש לתלות שהיה הרגשת עד או הרגשת שמש פשיטא שאין לתלות בבגדי צבעונין דכה"ג היכא שיש חשש שמא ארגשה ולאו אדעתה הוי דאורייתא, ודוק היטב, [ועי"ש בספר ברכי יוסף, ואין להאריך בזה כי פשוט שכל שיש חשש מדינא לא מהני לבישת צבעונין כמ"ש הדג"מ שם וגם דעת חתס"ו מה"ט לחלק בין בגד עליון לבגד התחתון, ומשו"ה א"ש דעת השערי דעה שלא להקל רק לאחר ג' ימים ראשונים מימי ספירתה ודו"ק]:

והנני דו"ש בלונ"ח ומתאוה לו כט"ס.

אליעזר דייטש.

סימן נ

לעת צאת השנה, יתברך משמי מעונה, כבוד אהו' ידנ"פ הרב הגאון המפואר חיציו שנונים ידיו רב לו וכו' כש"ת מו"ה משה שמעון הלוי נ"י אבד"ק פרויאקירכען יע"א.

יקרתו הגיעני ואני לא הייתי בביתי וביני לבינו הגיעני שאלות בעניינים הרבה, מ"מ לכבודו פניתי מעט לעיין בדבריו ובפרט כי הוא עניין גדול ע"ד השאלה באשה שנתעברה זה איזה שבועות והתחילה לדקוק דם שהיא סכנה ר"ל ואמרו הרופאים מומחים שצריכה לשתות איזה סם כדי לשלשל הוולד ממעיה כי אם תמתין עוד עד שיגדל הוולד יותר בבטנה אז יהיה צריך להוציא הוולד ע"י חיתוך וניתוח העיבור ותהיה בסכנה גדולה ועכשיו יצא הוולד ממנה ע"י שלשול הסם, ונסתפק בזה מחמת שני דברים, האחד אם אינו בכלל אשחתת זרע שלקצת הפוסקים אשה ג"כ מוזהרת על השחתת זרע, ועוד נסתפק דאפילו אם ליכא משום השחתת זרע כה"ג מ"מ יש כאן איסור חמור יותר שפיכת דמים של העובר, ועיניו שפיר חזו במקור ההלכה במשנה סוף פרק זיין מס' אהלות דנראה דרק ביצא רובו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש אבל כל שלא יצא רובו משמע דלית ביה משום שפיכת דמים, וגם ראה בשו"ת חו"י סימן ל"א שהאריך בנדון כה"ג, ורוצה לידע גם דעתי בזה ונחזי מה דקמן בס"ד:

הנה ממשנה דאהלות וודאי משמע דכל שלא יצא רובו מותר להרוג הוולד אפילו בידים ועיין ברמב"ם פ"א הלכות רוצח הלכה ט' שכתב דהוי כרודף וניתן להצילו בנפשו רק אם כבר יצא רובו אסור להרוג הוולד משום דכך היא טבעו של עולם, וכבר תמה בזה הגאון ר' עקיבא איגר ז"ל בתוספ' שלו על משניות שהרי ממס' סנהדרין ע"ב משמע בהדיא דכה"ג לא הוי רודף משום דמשמיא קא רדפו לה עי"ש, ועיין שו"ת מהר"ם שיק

יו"ד סימן קנ"ה מ"ש בזה, אמנם כפי הנראה ממס' עירובין (דף ז' ע"א) משמע לענין הריגת הוולד דהחילוק היא בין עקר ללא עקר דכל שלא עקר הוולד הוי חד גופא עי"ש וא"כ כיון דחשבינן לוולד עם האם חד גופא כל זמן שלא עקר פשיטא דמותר להרוג הוולד כדי להחיות האם כמו שמותר לחתוך אבר אחד מגופו כדי שלא יהיה כל הגוף בחזקת סכנה, וא"כ בנ"ד נמי מותר להציל האשה מסכנה אפילו ע"י חיתוך העיבור, וזהו פשוט לכאורה:

ב') **אמנם** בעיקר דברי הרמב"ם הלכות רוצח שם שכתב בעובר במקשה לילד דהוי כרודף אחריה להרגה, נ"ל כוונתו דהנה לכאורא היה מקום לחלק בהא דרודף ניתן להצילו בנפשו דהיא משום שני טעמים. האחד כדי להציל הנרדף, השני להציל הרודף שלא יבא לידי איסור חמור (ועיין תוספ' מס' סנהדרין ע"ג ע"א ד"ה להצילו ובחידושי הר"ן שם ודוק), וא"כ כל שהרודף לא הוי בר חיובא היה אסור להצילו בנפשו, אמנם כיון דקיי"ל דאפילו היה הרודף קטן ג"כ מצילין בנפשו של הרודף אע"ג דהתם לא שייך הטעם להציל הרודף מאיסור חמור דקטן לא הוי בר חיובא, ועיין רמב"ם שם הלכה ו' שכתב בפירוש אפילו היה הרודף קטן כל ישראל מצוין להציל הנרדף ולפימ"ש א"ש הלשון "אפילו" כלומר אפילו היכא דלא שייך הטעם להציל הרודף מאיסור חמור מ"מ עיקר החיוב להציל בנפשו היא משום הנרדף ולא משום להציל הרודף מאיסור משו"ה אפילו בקטן ג"כ מצילין בנפשו משום הצלת הנרדף, והנה אי היה הטעם דמצילין בנפשו להציל הרודף מאיסור לא היה שייך גבי עובר הצלת בנפשו כיון דעובר וודאי לא הוי בר חיובא וע"כ רק כיון דעיקר הטעם דמצילין בנפשו היא משום הצלת הנרדף וזה שייך בעובר ג"כ משו"ה נקט הרמב"ם זה הלשון דהוי כרודף אחריה להורגה כדי לידע דעיקר דמצילין בנפשו היא משום טובת הנרדף ולא משום להציל הרודף מאיסור רק אם כבר יצא ראשו לא הוי בכלל רודף כיון דטבעו של עולם היא כך, ומ"מ לולא דמסתפינא הייתי אומר דהא ביצא ראשו אין נוגעין בו היא דווקא לאחרים אסור כמ"ש במשנה וברמב"ם אין נוגעין בו אבל היא עצמה אם יכולה להציל עצמה ע"י מיתת הוולד מותרת אפילו כבר יצא ראשו, וא"כ בנ"ד דאיכא תרתי לטיבותא, חדא שעדיין אינו בר קיימא כלל ולא הוי עדיין בכלל נפש כלל, ועוד שאחרים אינם עושים שום דבר רק היא בעצמה שותת הסם להציל נפשה ליכא שום איסור והחילוק בין יצא ראשו ללא יצא ראשו היא רק לגבי אחרים אבל היא בעצמה מותרת להציל עצמה בכל גוונא אפילו ביצא ראשו ויש לעיין בזה, ודוק, ובסמוך אות ה' נביא ראיה לזה דהיא מותרת להציל עצמה בכל גוונא]:

ג') **והנה** לפימ"ש דהא דמצילין בנפשו אפילו בקטן הרודף דהוא משום דעיקר הטעם דמצילין היא משום תקנת הנרדף ולא משום להציל הרודף מן העבירה א"כ לפי"ז שייך דווקא רק ברודף להורגו מצילין אפילו בקטן הרודף להציל הנרדף עכ"פ, אבל ברודף אחר נערה המאורסה אז דווקא בגדול הרודף מצילין אבל לא בקטן הרודף דכיון דלא בא להורגה רק לזנות עמה והיא אנוסה בדבר אין מליצין בנפשו של הרודף רק בגדול דאיכא עליו חיוב מיתה, ועיין ברש"י מס' סנהדרין (דף ע"ב ע"ב) ד"ה קטן הרודף דנקט רש"י רק לענין רודף להרוג עי"ש, משמע דבקטן לא ניתן להצילו בנפשו רק לענין הריגה משום טובת הנרדף ודוק היטב בזה, וא"כ א"ש לשון הרמב"ם מה דנקט במקשה לילד דהוי כרודף אחריה לאשמעינן דאפילו בקטן שייך רודף כיון דהיא משום טובת הנרדף קטן וגדול שם הוא ואין חילוק אמנם בשאר עבירות דג"כ ניתן להצילו בנפשו כגון הרודף אחר זכר ואחר נערה המאורסה שפיר יש לחלק בין רודף גדול לרודף קטן, ודוק:

ד') **והנה** ממ"ש הרמב"ם הטעם ביצא ראשו דלא הוי רודף משום שהוא טבעו של עולם ג"כ יש לומר דבנ"ד מותרת להציל עצמה מטעם רודף ג"כ דעד כאן נוכל לומר דלא הוי רודף רק במסתכלת בשעת לידתה דזהו שכיח טובא ושייך לומר דהוי טבעו של עולם ואין לו דין רודף משא"כ כה"ג דבנ"ד שעוד טרם שהתחיל רוח החיה בקרבו להתנוצץ בו נסתכנה אמו על ידו זהו הוי בכלל רודף ממש דהא כבר הוכחנו דדין הצלת בנפשו לא תלוי בבר חיובא דהא אפילו אם הרודף קטן ג"כ ניתן להצילו בנפשו וא"כ כה"ג היכא דלא הוי טבעו של עולם כמו בנ"ד שפיר ניתן להצילו בנפשו כיון דהדין דניתן להצילו בנפשו שייך אפילו היכא דלא הוי בר דעת כלל כמו יצא ראשו דלולא שהיה טבעו של עולם היה ניתן להצילו בנפשו לדעת הרמב"ם, ודוק:

ה') **והעולה** מדברינו דבנ"ד יש כמה צדדים להתיר לה לשתות איזה סם המשלשל הילד להוציאו מבטנה, האחד כיון שעדיין לא נתחזק כל כך בבטנה שיצטרך חיתוך וניתוח, א"כ לא הוי אפילו בכלל עיבור עדיין, וכן משמע בשו"ת חות יאיר סימן ל"א שיש לחלק בין קודם ג' חדשים לאחר ג' חדשים ועוד כיון שגם היא אינה עושה מעשה בידים רק ע"י שתיית סם גורמת שיצא הוולד ממנה וכן משמע קצת מלשון הרמב"ם הלכות רוצח שם דע"י סם יש להקל טפי, מדנקט בין בסם בין ביד. משמע דביד יש סברא להחמיר טפי מבסם משו"ה נקט בין בסם בין ביד, כלומר לא זו אף זו דהדרך לנקוט הפשוט יותר (עיין מס' זבחים צ"ב ע"ב בתוספ' ד"ה אי הכי) ובפרט כשנקט הלשון נבין וודאי משמע דהפשוט יותר נקט תחלה, ועוד דהכא דהיא בעצמה משתדלת לרפואתה ואחרים אין עושין כלום וודאי יש להתיר טפי, ויש להביא ראיה לזה דהנרדף בעצמו רשאי להציל

עצמו בכל גוונא מדאמרינן. מס' סנהדרין פ"ב ע"א שאם היה נהפך זמרי והרגו לפנחס לא היה נהרג עליו שהרי רודף היא והנה התם וודאי פשיטא דאם אחר היה הורג את פנחס בשעת מעשה וודאי היה נהרג עליו ומ"מ זמרי בעצמו לא היה נהרג עליו דחשבינן ליה לפנחס לרודף לגבי זמרי, וא"כ הדברים ק"ו ומה התם דפנחס עשה מצוה וקנא קנאת ד' צבאות ומ"מ לא היה זמרי נהרג עליו אם היה יכול להציל עצמו בנפשו של פנחס ח"ו מכש"כ הכא לגבי האי עיבור שאין שום צד מצוה לגבי העיבור שפיר י"ל דרק לגבי אחרים לעשות מעשה שייך לומר אין דוחין נפש מפני נפש אבל היא עצמה מותרת להשתדל להצלת נפשה בכל מה שתוכל ובפרט שאינה עושית מעשה בידים, וא"כ יש לנו ג' טעמים להתיר, האחד דאפילו בכלל עיבור לא הוי קודם ג' חדשים, שנית כיון שאינה עושה מעשה בידים, ועוד בת שלשיה דלגביה עצמה שהיא תציל עצמה מסכנה יש להתירו טפי מלאחרים ולשון המשנה והרמב"ם שכתב אין נוגעין בו משמע ג"כ דקאי על אחרים אבל הנרדף עצמו יכול להשתדל להצלתו בכל מה דאפשר לי, והראיה מחמרי ופנחס מס' סנהדרין פ"ב ע"א, ודוק:

ו') **ותבט** עיני באוצרן של אחרונים בספרן של צדיקים בשו"ת אבני צדק חו"מ סימן י"ט, ובשו"ת מהר"ם שיק יו"ד סימן קנ"ה, ובשו"ת בית יצחק ח"ב יו"ד סימן קס"ב, ותוכן דבריהם להתיר כיון שלא יצא ראשו עדיין, והגם שכפי הנראה מדבריהם פקפקו בזה לעשות מעשה מ"מ כל דבריהם היא שכבר היה עובר גמור, וגם כיון דמיירי במקשה לילד א"כ אפשר שכבר נעקר הוולד בגופה והוי גופא אחרינא משו"ה חששו להחמיר ולעשות מעשה, אע"ג שלדינא העלו דמותר, משא"כ בנ"ד שאפילו לכלל עובר עדיין לא בא וודאי אין לחוש כלום ובפרט שאינו נעשה ע"י אחרים שום דבר רק היא עצמה משתדלת בהצלת נפשה וודאי יש סברא טפי להתיר, וא"כ כיון שמדברי הרמב"ם פ"א הלכות רוצח והשו"ע בחו"מ סימן תכ"ה סעיף ב' פסקו להתיר ועיי"ש סמ"ע ס"ק ח' ומדבריהם שרו אפילו בעובר ממש אע"ג דאפשר שכבר נעקר והוי גופא אחרינא ומ"מ שרי מכש"כ בנ"ד שיש להתיר ובפרט אם לפי דברי הרופאים בלאו"ה אי אפשר לוולד שיגדל במעיה עד שיהיה ראוי לחיות רק אפשר שימיתו שניהם ודאי יש עוד סניף להתיר, ועיין שו"ת פמ"א ח"ג סימן ח' ובנוב"י מהדו"ת חו"מ סימן נ"ט, ועי"ש שרוצה לומר דקודם שכלו חדשיו לא אמרינן דהוי מרוב וולדות בני קיימא ובפרט בנ"ד דחזינן שנשתנה סדר יצירתו דהאם מתנוונת והולכת על ידו וודאי י"ל דיצא מרוב וולדות שראויים לגדל עכ"פ, עכ"פ נ"ל מכל הלין טעמי להתיר לה שתוכל לשתות סם המשלשל להריק הוולד מבטנה, ומה שנוגע לענין נאמנות הרופאים כבר ביארתי בשו"ת אחת

בס"ד כל הענין נאמנות הרופאים. ומה שהעלו הפוסקים בזה ובפרט הכא בנ"ד כיון שאין עושים מעשה בוולד ממש רק שע"י זה הסם שתשתה יתקלקל הוולד בחדרי בטנה ולא יבא לידי גמר א"כ כמו שהרופא נאמן אצלינו שע"י זה הסם יתקלקל הוולד כמו כן נאמן אצלינו שאם לא תעשה כן שהיא תהיה בסכנה ר"ל ובכל ספק סכנה נאמן הרופא, ועכ"פ מידי ספק סכנה לא נפקא ומשום ספק סכנה מחללים שבת ג"כ וא"כ ה"נ נאמן משום חשש ספק סכנה ומותרת לשתות הסם להריק חדרי בטנה להציל עצמה מסכנה, כנ"ל ברור בס"ד:

ז') **והנה** מדברי חו"י ג"כ משמע דיש חילוק בין קודם ג' חדשים לאחר ג' חדשים, ובג"ד וודאי אין לדמות למקשה לילד דבמקשה לילד הרי וודאי עקר הוולד והחילוק בין עקר ללא עקר היא ממס' עירוכין זיין ע"א [עיי' בחו"י שם] וא"כ בנ"ד נ"ל דאפילו האחרונים שמפקפקים קצת בהך התירא ולא מלאו לבם לעשות מעשה מ"מ בנ"ד כיון דאיכא כל הני צדדים להתיר ובפרט אם העובר בלאו"ה לא יגדל לעולם בבטנה שיוכל להיות בן קיימא וודאי יש להתיר ובפרט דכאן אין אחרים עושים כלום רק היא עצמה משתדלת בהצלת נפשה וודאי דיש להתיר ובפרט קודם ג' חדשים. כנ"ל ברור בס"ד [שוב הראה לי חתני הרב מו"ה יוסף הכהן נ"י בשו"ת כח שור סי' כ' שנשאל ג"כ בזה והאריך בדבר, והנה מעיקרא רוצה לחלק דדוקא אם העובר גרם לה הסכנה יכולה להריק הוולד משא"כ אם לא העובר גרם אסורה דלא הוי רודף כה"ג, אמנם במסקנא מתיר בכל גוונא כיון דעדיין לא הוי נפש, עיי"ש באריכות דפח"ח, ועתה בשעת הדפסה הגיע לידי שו"ת לבושי מרדכי ח"ב ומצאתי בסימן ל"ט ג"כ תשובה כי"ב] ומה שחשש מעכתה"ר נ"י משום השחתת זרע יפה כתב דלאחר תשמיש אזל ליה החשש, ובשו"ת פרי השדה ח"ב סימן כ"ו הבאתי דאפילו הגאון רע"א שהחמיר בזה מ"מ לאחר תשמיש הורה להתיר במקום סכנה דלית ביה משום השחתת זרע עי"ש, (ועיי' מ"ש לעיל סימן י"ד) וא"כ יצא הדבר בהיתר שמותרת להריק חדרי בטנה ע"י סם לפי עצת הרופאים שלא תבא לידי סכנה ר"ל וכפי מ"ש מודי בזה כל הפוסקים כנ"ל בס"ד והקב"ה יצילי"מ משגיאות ויראני בתורתו נפלאות

והנני בזה הדו"ש באהבה פק"ק באניהאד א' לסדר והארכת ימים תער"ב לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן נא

שוכ"ט לכבוד אהובי הרבני המופלא ומופלג חו"ב וכו' כש"ת מו"ה אביגדור קאהן נ"י שו"ב ומו"צ בישוב דיסעל יעאס"ו.

ע"ד עסק בוש שבעל מלחמה אחד לאשר הפקיד שלו (ווחכמייסטער) הכה אותו על לחי והכעיס המרירים לקח רובה קשת (רעוואלווער) ואבד עצמו לדעת, רק לא מת תיכף וחי אח"כ עוד איזה שעות, ונסתפק מעכ"ה נ"י אם לדונו כמאבד עצמו לדעת, לאשר ראה ביו"ד סימן שמ"ה בהגהות בשם הגאון ר' צבי ברלין שמי שטבע עצמו במים שכיון שלא נטבע תיכף אפשר שבשעה שהיה בין גלי המים עולה ויורד נתחרט, רק שלא היה יכול להושיע עצמו, אין לו דין מאבד עצמו לדעת, שלא להתעסק עמו, וא"כ ה"נ כיון שלא מת תיכף אפשר, שנתחרט ועשה תשובה ע"ז, ואין לו דין מאבד עצמו לדעת ? לע"ד נראה דבנ"ד וודאי יש לו דין מאבד עצמו לדעת מכמה טעונים, חדא דבספר שדי חמד מערכת אבילות אות קי"ח הביא דלא מהני ע"ז תשובה, עי"ש היטב מכמה טעמים דתשובה לא מהני עד דאיכא עיכול בשר או צערא דקברא, ועוד דאפילו אי נימא דאם עשה תשובה מהני היינו דווקא במי שטבע בגלי הים ולא ראינו אותו לפנינו אפשר שסמוך למיתתו נתחרט ועיין חתס"ו ליו"ד סימן שמ"א שהביא כה"ג לענין בעל מלחמה אחר שאפשר לומר שסמוך למיתתו נתחרט, משא"כ הכא שהיה לפנינו תיכף לאחר שהרג עצמו ולא ראינו שום סימני תשובה מנא תיתי לומר שעשה תשובה ולהוציא אותו מכלל מאבד עצמו לדעת ובכל שו"ת הגדולים שפסקו שאין לו דין מאבד עצמו לדעת עיין שו"ת אבן שהם סימן מ"ד, והובא ג"כ בפתחי תשובה סימן שמ"ה, (ועיין באמרי א"ש יו"ד סימן קי"ח שהביא ג"כ שאין לו דין מאבד עצמו לדעת), התם היה רגלים לדבר שהרי אחר שכבר שתה הסם המות אמר כי מחמת חולשת לבו שתה, עיין באמרי אש שם, וכן בשו"ת אבן שהם מיירי שהיה יר"ש גדול ונדמה לו איזה היתר אולי עבר עבירה פ"א, והגם שאין זה דבר ברור שמחמת לעשות תשובה יהיה מותר להמית עצמו, ועיין שו"ת שבות יעקב חיב סימן קי"א, ועיין במהריי"ט חידושי מס' כתובות גבי פטירתו של רבינו הקדוש בההוא כובס דנפל מאיגרא, [ועיין ספר ברכי יוסף ליו"ד סימן שמ"ה אות ג' הביא דבריו]. עכ"פ יהיה איך שיהיה הוא טעה שמותר להמית עצמו משא"כ בנ"ד ידוע שאילו קלי הדעת מחמת שעלה עליהם איזה דבר שהוא לו לפחיתות כבוד קצו בחייהם כי עיקר אצלם חיי עוה"ז א"כ הדבר פשוט שיש לו דין מאבד עצמו לדעת לענין התעסקות עמו כמבואר ביו"ד סימן שמ"ה, רק לענין לומר אחריו קדיש כבר הורה זקן מרן החתס"ו ז"ל סימן שכ"ו שאם אין גוזל שאר אבלים שיכולין לומר אחריו קדיש, וד' יגדור פרצות ישראל והרשעה כעשן תכלה והרוממנה קרנות צדיקים וקרן משיח ב"ב. והנני בזה הדו"ש פק"ק באניהאד א' כ"ד טבת תרס"ט לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן נב

יתענג על רב טוב כבוד אהובי תלמודי הרב החריף ובקי נפלא חיציו שנונים ידיו רב לו בפלפול וסברא מחודד ומפולפל כש"ת מו"ה מרדכי פארהאנד נ"י דיין ומו"צ בק"ק בעטלאן מדינת ז"ב יע"א:

יקרת מכתבך הגיעני מגלה עפה מזה ומזה הם כתובים בפלפול ארוך ואני לא באתי למדם זאת להאריך בענין אחד כל כך כי אני טרוד בכמה עניינים ולא אבא רק למה שנוגע לדבר הלכה, ע"ד השאלה שראובן היה לו בשכירות חדרים שונים (מאגאזינן) משר אחד ובחורף הע"ל בקש שמעון שיתן לו מאגאזין להשתמש בו סחורה, ומסר לו המפתח להשוכר ואחר שעברו ששה חדשים בקש המשכיר הנ"ל שיחזיר לו המפתח כי מסתמא היה צריך להחדרים הנ"ל להשתמש בו לעצמו, והשוכר החזיר לו המפתח, ומבקש המשכיר הנ"ל שיתן לו שכירות על ששה חדשים, והשוכר טוען שלא השתמש שם רק איזה שבועות, ואינו רוצה לשלם רק עבור הזמן שהשתמש שם בסחורה, ומה שלא מסר לו המפתח היא מחמת שכחה, ועוד טוען השוכר כיון שלא הזכיר לו סכום השכירות היה בדעתו שיתן לו בזול מאוד, והמשכיר טוען מה לי לשכחה שלך הלא עכ"פ אילו היית מוסר לי המפתח הייתי משכירו לאחר או הייתי משתמש בו לעצמי. וע"י ששכחת למסור לי המפתח בחזרה הייתי מפסיד על ידך, וצריך אתה לשלם לי השכירות כל זמן שהמפתח היה בידך, וא"כ יש ביניהם שתי טענות האחד שהשוכר אינו רוצה לשלם רק כל זמן שהשתמש שם בסחורה, והמשכיר מבקש שכירות עבור כל זמן שהמאגאזין היה תחת רשותו, היינו כל זמן שהמפתח בידו, טענה השניה שהשוכר מבקש כשער הזול והמשכיר מבקש יותר, ואתה יצאת בכותבת הגסה כמעט לא הנחת מקום, ועינך שפיר חזו ברמ"א חו"מ סימן שס"ג סעיף י' וסוף סימן רמ"ו, ועוד פלפלת בענין מסירת המפתח אם הוי קנין והארכת מאוד ורוצה אתה לידע דעתי בזה, ואען ואומר:

הנה הא וודאי פשיטא דבחצר דקיימא לאגרא חיי, לשלם לו שכירות, והנה בסימן שס"ג סעיף ו' הביא הרמ"א שיטת המרדכי פרק כיצד הרגל בלי שום חולק דסתם בתים בזמה"ז הוי קיימא לאגרא והמרדכי שם הביא כן בשם הראב"ן ג"כ בלא חילק וא"כ מכ"ש הכא שהמשכיר ג"כ משלם שכירות מאילו המא גאזינען אין דרך העולם שישלם שכירות ויתן לאחר בחנם או בזול מאוד והוי כטוען נגד המנהג דאפילו מגו לא מהני במקום מנהג כמ"ש הש"ך בחו"מ סימן פ"ב בכללי מגו אות ב', ועיין שם בתומים אות ל', ובספרי תבואות השדה ח"ב סוגיא דכותבין שובר באות כ"ח הארכתי בזה קצת בס"ד, וא"כ כל האריכות בזה הוא אך למותר, ועוד הרי מפורש בפירוש סימן שי"ב בחו"מ סעיף ה'

דהמשכיר בית לחבירו אין יכול להוציאו משם אם אינו מודיעו שלשים יום מקודם וכן השובר חייב להודיע להמשכיר שלשים יום קודם עכ"פ כמבואר שם בסעיף ז', ועי"ש בסמ"ע ס"ק י"א, וא"כ מה בכך שהשוכר שכח להחזיר לו המפתח עכ"פ לא הודיעו שא"צ לו עוד המאגאזין, ולענין אם השוכר קנה המאגאזין במה שהניח שם סחורתו ג"כ פשוט שהרי שכירות קרקע ג"כ נקנה בחזקה כמבואר בחו"מ סימן קצ"ב סעיף י"ג ואין לך חזקה גדולה מזו שהשתמש שם בסחורתו, וא"כ לא נשאר להשוכר שום טענה רק שחשב שיתן לו בזול וזהו ג"כ פשוט דבכה"ג אזלינן בתר המנהג כפי מה ששוה מאגאזין כזה באותו מקום דסתמא אזלינן בתר מנהג המקום, והגם שא"צ ראיה לזה מ"מ לא אמנע להביא קצת ראיה, שהרי בחו"מ סימן ר"ט סעיף ג' מבואר להדיא המוכר לחבירו בעשרה דברים חטים ולא פסק כמה סאה מכר לו נותן לו כשער שבשוק בשעת המכירה, וא"כ ה"נ מחוייב השוכר ליתן לו כפי מה ששוה מאגאזין כזה לשכירות, ואע"ג שנכנס בסתם מ"מ סתמא דמילתא אמרינן דעל זה נתרצו שניהם, וכן משמע בסימן רכ"א דכה"ג היכא שבשעת קניין לא אמרו כלום אזלינן או בתר דעת המוכר כפי מה שפסק מתחלה או בתר דעת הלוקח דמן הסתם מי ששתק נתרצה לדעת חבירו עי"ש, וא"כ ה"נ כיון שבשעת תחלת הקנין לא אמרו כלום לא העשכיר ולא השוכר כל אחד נתרצה כפי מה ששוה בשער בינוני מאגאזין כזה באותו מקום וכיון שכל אלו ההלכות מבוארים בלא חולק א"כ הדבר פשוט דהשוכר חייב לשלם להמשכיר עד זמן שהודיע להמשכיר שא"צ לו עוד המאגאזין, ואם המשכיר רוצה יכול לטעון שמנה לו ג"כ עוד שלשים יום שזהו שיעור מה שצריך להודיע לו כמבואר שם סימן שי"ב וזהו פשוט וברור בס"ד, ומפני טרדות בכמה ענינים לא אוכל להאריך יותר, רק ראיתי כי דבריך ישרים ונכונים ואתה צלח ורכב ע"ד אמת כאוו"נ היקרה:

והנני הדו"ש באהבה רבה ושלום חותנך הגאון נ"י, והנלע"ד כתבתי בחפזי פק"ק באניהאד אור ליום ב' לסדר ואזכור את בריתי כ"ה טבת תרס"ט לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן נג

למע"כ הרבני המופלא ומופלג החרוץ וכו' מו"ה שמואל פנחס נוססקערן נ"י בק"ק בעלזא יע"א

עתה באתי להשיב לו ע"ד מה שנסתפק בשמן גזול אם כשר לנר חנוכה אם בעינן לכם, עיין בספר שדי חמד מערכת חנוכה אות ט"ו שהביא דפשיטא דלא בעינן לכם מדמותר להדליק בשמן שריפה לדעת הרבה פוסקים אע"ג דאסור בהנזה ואסה"נ לא מקרי לכם,

עי"ש בשדי חמד אות ג' הביא אריכות גדול, ובשו"ת שב יעקב סימן נ' דלא אמרינן לגבי נר חנוכה כתותי מכתת שיעורא כיון דלא בעינן שיעור קצוב רק שידליק חצי שעה, וכל שדלק חצי שעה ליכא נ"מ בשיעורא, עי"ש בשב יעקב בסוף התשובה, אמנם בחידושי בסוגיא דאתרוג של ערלה הבאי דברי הר"ן מס' גיטין כ' ע"א גבי כתבו על אסה"נ כשר דמחלק דהיכא דבעינן שיעור חשוב אז בכל אסה"נ אפילו אינם עומדים לשריפה מ"מ כיון דאסור בהנאה לא הוי שיעור חשוב, אמנם אסורי הנאה דעומדים לשריפה הוי לגמרי כמאן דליתא ואפילו במקום דלא בעינן שיעור חשוב ג"כ פסול כיון דהוי כמאן דליתא לגמרי, ועיין באה"ע סימן קכ"ד ברמ"א שם סעיף א' ובפר"ח שם, אמנם גבי שמן שריפה אע"ג דלשריפה קאי וא"כ אי הוי כמאן דליתא לגמרי היה משול לנר חנוכה מ"מ גבי שמן שריפה איכא טעמא אחרינא לומר דלא הוי כמאן דליתא לגמרי דכיון דהתורה אמרה שמותר להנות ממנו בשעת שריפה ויכול להשהותו עד שיצטרך להנות ממנו לא הוי כמאן דליתא, וכן כתב הגאון בית מאיר בחידושיו למס' סיכה ל"ה ע"ר בסוגיא דאתרוג של ערלה, והנה מי ס"ל דשמנים החסורים בהנאה כשרים לנר חנוכה, ועיין פרמ"ג או"ח ריש סימן תרע"ג באשל אברהם שם שמכשיר מטעם דמצוות לל"נ וגם אם אמרינן דאסה"נ אין לו בעלים מוכח ג"כ דלא בעינן לכם, ובעיקר הדין אם אסה"נ יש לו בעלים כבר האריכו הפוסקים עיין בריטב"א מס' סוכה שם ודעת הרמב"ם דאסה"נ יש לו בעלים. עיין במג"א סימן תרמ"ט ס"ק כ' ובחידושי לפרק השוכר את הפועל מס' ע"א הבאתי ראיה לדעת הרמב"ם דאסה"נ יש לו בעלים דשם דף ס"ד ע"א אמרינן דמי ע"א ביד גוי מותר וכתבו שם התוספ, ד"ה מסתברא משום דהא דדמי ע"א של ישראל אסור ילפינן מקרא והיית חרם א"כ רק לישראל נאמר ולא לבני נח עי"ש, והקשיתי לפימ"ש הר"ן בחידושיו שם ריש פרק השוכר את הפועל דחידוש היא הא דדמי ע"א אסורים כיון שאסור בהנאה לא מקרי דמיהם רק חידוש היא שחדשה תורה, ועיין רמב"ן מס' קידושין נ"ו ע"ב בסוגיא דמקדש בערלה, א"כ י"ל דלעולם דמי ע"א של גוי פשיטא דאסור רק גבי ישראל צריך קרא משום דרמי ע"א של ישראל לא מקרי דמיהם ואשמעינן דמ"מ אסור אבל דמי ע"א של גוי פשיטא דאסור, [אח"כ ראיתי בחידושי חתס"ו למס' ע"א שם שהרגיש ג"כ בקושיא זאת], וא"כ מדקיי"ל מ"מ דע"א של גוי מותר דמיהם מוכח דאסה"נ שפיר יש לו בעלים, וא"ש דברי התוספ' שם דרק גבי ישראל גלי רחמנא לאסור דמי ע"א אבל של גוי מותר דמיהם ובחידושי הארכתי בס"ד. וא"כ אין ראיה לנר חנוכה דלא בעינן לכם מדמותר להדליק בשמן של אסורי הנאה דשפיר י"ל דגבי נ"ח ג"כ בעינן לכם וגזול פסול ומ"מ מותר להדליק בשמני איסורי תנאה משום דאסה"נ שפיר מקרי

לכם, ועיין באה"ט או"ח ריש סימן תרע"ג מ"ש שם בשם שו"ת שער אפרים ודוק [שוב ראיתי בשו"ת בית יצחק ליו"ד ח"ב סימן קמ"ה שהאריך קצת בזה], והואיל ואין נ"מ להלכה ולמעשה רק לפלפולא בעלמא. וכבר הארכתי בענין זה במקום אחר אין להאריך יותר, ודוק. אמנם מה שהעיר אם שייך בזה מצוה הבאה בעבירה כבר עמד בזה הגאון בספר שד חמד מערכת מ"ם כלל ע"ז, עי"ש בד"ה ולהדליק נר חנוכה שמסקנתו אפילו להפוסקים בלולב גזול בשאר הימים דלא חיישינן למהב"ע (עיין או"ח סימן רמ"ט) מ"מ הכא בהדלקת נ"ח כיון דע"י הדלקה מכליא קרנא שאי אפשר לקיים עוד מצוות השבה, וודאי פסול ומכ"ש שאין לברך, וסברא כה"ג כתבתי גם בספרי תבואות השדה ח"א בסוגיא דמהב"ע עי"ש באות י"ט, ובספר שנות חיים להגאון ר' שלמה קליגר ז"ל סימן קס"ב, ודוק:

ב') **ומה** שמסופק מי שברך על תפלין, ואחר שברך ראה שהיה תפלין של ר"ת, וצריך לחלצן ולהניח תפלין של רש"י, אם יצא על תפלין של רש"י, בהברכה שברך על תפלין של ר"ת? הנה כפי המבואר באו"ח סימן ל"ד נראה דהעיקר אצלינו תפלין של רש"י, והנה מי שברך על פרי ונפלה ממנו ונמאס ואוכל פרי אחר צריך לחזור ולברך כמבואר באו"ח סימן ר"ו סעיף ו' עי"ש היטב, וא"כ ה"ב כיון שבע"כ צריך לחלוץ תפלין של ר"ת ולהניח של רש"י כיון שאצלינו העיקר תפלין של רש"י, הו"ל תפלין של רש"י כאילו הביאו לפניו מין אחר עי"ש בשו"ע סעיף ה', וא"כ צריך לחזור ולברך ובפרט כיון דתפלין של ר"ת אינם חייבים בברכה לו ידן א"כ לא אהני ליה כלל הברכה מה שברך על ר"ת וצריך לחזור ולברך, ואפשר דהוא כ"ש מפרי בסימן ר"ה בסעיף ה', דמה גבי פירי שהברכה שברך היה חייב לברך רק כיון שלא היה לפניו לא מהני לו הברכה, מכ"ש הכא דעל תפלין של ר"ת א"צ כלל לברך (ולא נעלם ממני מה שהביא בשערי תשובה סימן ל"ד ס"ק ג' דעת המקובלים דתפלין דר"ת הם בחינה עליונה מ"מ אנו נוהגין שלא לברך כלל על תפלין דר"ת). וודאי לא מהני לו הברכה שברך על תפלין של ר"ת לפטור תפלין של רש"י שמניח אח"כ, ובאמת יש לעיין מ"ט אין מברכין על תפלין דר"ת לדידן דהוא מחמת ספיקא, ויש ליישב עפ"י מ"ש המג"א סימן תרפ"ח ס"ק ו' דעל מצוה שאנו עושין מספק אין מברכין רק מה שתקנו חז"ל מספק כמו יו"ט שני, וה"נ בתפלין דר"ת אנו מעצמינו עושין מספק משו"ה א"צ לברך, ועיין בספר שנות חיים להגאון ר' שלמה קלוגר ז"ל סימן קמ"ה שרמז על דברי המג"א אלו, עכ"פ כיון דלדידן אין מברכין כלל על של ר"ת דלומר דהברכה שברך על של רש"י פוטר של ר"ת זהו דוחק דהוי הפסק גדול (עי"ש בספר שנות חיים) וכיון דלדידן נא שייך ברכה על של ר"ת לא מהני ליה הברכה

מה שברך על של ר"ת לפטור של רש"י כנ"ל ברור בס"ד (ועיין שו"ת דרכי נועם או"ח סימן ב' דמשוי תפלין של ר"ת לגבי תפלין של רש"י או אפכא כחול לגבי קודש וא"כ מסתמא לא יצא בברכת תפלין של ר"ת על תפלין של רש"י עי"ש היטב), שוב הראה לי חתני הרב מו"ה יוסף הכהן נ"י בשו"ת חיים שאול ח"א סוף סי' א' (אות ד'), וכן בס' זכור לאברהם (אלקלעי) ח"א, וח"ג אות ת' שכ' כי צריך לחזור ולברך, (ופשיטא לי שמ"ש בשו"ת דברי חיים ח"ב יו"ד סימן פ"ב שא"צ לברך מיירי במי שדרכו להניח שני זוגות כאחד בפעם אחת ואין כאן מחלוקות) ועיי' שו"ת יד יוסף (ירושלים) סימן ט' ושו"ת אבן יקרה מהדו"ת סימן קי"ד, ובשו"ת אבני צדק או"ח סימן ב', שו"ת שאילת שלום מהדו"ת סוס"י נ"ב, ושו"ת מנחת אלעזר ח"א סימן כ"ה באריכות:

ג') **ומה** שהקשה במס' קידושין נ"ז ע"ב דרבא הוכיח דמשולחת מותר דלא אמרה תורה שלח לתקלה ושמא ימצאנה אחר, והא בטלה ברובא ואי משום דאין מבטלין איסור לכתחלא. הא מה"ת מותר לבטל איסור לכתחלא, קושיא זו כבר קדמוהי רבנן בספר שעה"מ הלכות מאכלות אסורות פט"ו הלכה כ"ה ושם העלה דלערב בידים וודאי אסור מה"ת, ויש לנו בזה אריכות דברים בכמה מקומות לענין היתר נהפך לאיסור, ועיין בנו"ב מהר"ת ליו"ד סימן מ"ה בד"ה שלישית אני אומר, שהעלה ג"כ דלבטל איסור יבש ביבש והוא בעין שאם יבא אליהו ויאמר שהוא החתיכה האסורה נשארת לעולם באיסורא לכ"ע אסור מה"ת לבטלו, והיא ג"כ כעין סברת השעה"מ הנ"ל ודוק, ולא אוכל להאריך יותר כי מוקף אני מכל צד וצדי צדדים בכמה ענינים:

והנני הדו"ש והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד אור ליום ד' כ"ז טבת תרס"ט לפ"ק. אליעזר חיים דייטש.

סימן נד

לכבוד אהובי מחו' הרב הגאון הצדיק וכו' כש"ת מו"ה **שמעון סופר** נ"י אבד"ק **ערלוי** יע"א:

הנני בזה על דבר המזוזה אם רק אות אחת כתיבה בלא שרטוט, לדעתי פשיטא דכשר דהרי בספר בני יונה סימן רפ"ד כתב וז"ל:

אפילו "תיבה" אחת מהן לא יכתוב בלא שרטוט, ומשמע דווקא תיבה שלמה, הא כל שאינו תיבה שלמה, בלא שרטוט לית לן בה, ועי"ש בספר מקדש מעט ס"ק ב', ועיין בספר קסת הסופר סימן ג' סעיף ה' שכתב בשם ספר מלאכת שמים וז"ל:

וכן אם תולה תיבה או תיבות בס"ת ביני שיטי צריך לשרטט מכ"ל, משמע דמשום אות אחת א"צ לשרטט, ודוק, וע"ש בשם הגאון ר' עקיבא איגר ז"ל בתשובה שצריך לדקדק

שיהיה השרטוט כמו חריץ דהיינו שיתקיים זמן רב (והובא גם בפתחי תשובה יו"ד סימן רפ"ד ס"ק ג') הנה עיינתי בשו"ת רע"א שם בפנים סימן כ' וכתב דמ"מ אם שרטט מעיקרא שרטוט שאינו מתקיים זמן רב ובעוד שניכר שרטוט הראשון היה משרטט שרטוט המתקיים פסק שם דכשר, עי"ש בד"ה והנה למה שהוכחנו, ודוק היטב, וא"כ יש תקנה למזוזה שהשרטוט לא היה ניכר רק מעט, כיון שניכר עכ"פ שישרטט כל זמן שהשרטוט ראשון עדיין ניכר קצת שישרטט אח"כ רק שראשי האותיות לא יהיו רחוקים מהשרטוט, כנ"ל אחר העיון בפוסקים בס"ד, ועיין ביו"ד סימן ער"א סעיף ה' ובספר דעת קדושים שם ודוק:

והנה בגוף קושיית הראשונים שהביא בשו"ת רע"א שם למ"ל הלמ"מ דמזוזה צריכה שרטוט תיפוק ליה דבלא"ה קיי"ן דאין כותבין בלא שרטוט, יש ליישב. דהא דאין כותבין בלא שרטוט היא רק שלשה תיבות אבל תיבה אחת כותבין בלא שרטוט, עיין בש"ע יו"ד סימן רפ"ד, ואתיא הללמ"מ דבמזוזה אפילו פחות משלש תיבות ג"כ אין כותבין בלא שרטוט אבל לומר דאפילו אות אחת בלא שרטוט פסול זהו לא מצינו, ובפירוש כתב בספר בני יונה דאפילו תיבת אחת בלא שרטוט פסול ממילא מוכח דכל שלא נכתב תיבה שלמה בלא שרטוט כשר ודוק, - ויש להביא ראיה מדברי רש"י מס' מנחות ל' ע"ב ד"ה לא יזרקנה דפחות מתיבה שלמה מותר לכתוב בלא שרטוט שכתב שם וז"ל:

ולא יכתבנו חוץ לשרטוט הגליון של דף אעפ"י שהתרנו לכתוב ב' אותיות מתיבה בת חמש תיבה שלמה לא התרנו עכ"ל משמע בפירוש דרק תיבה שלמה אסור חוץ לשרטוט אבל כל שאינה תיבה שלמה מותר חוץ לשרטוט, וראיתי בספר אניה דיונה במאיל המלואים שם סימן ער"א ס"ק ה' וז"ל ודע דבתולה אותיות או ב' אותיות יוצאות חוץ לשטה דקיי"ן ב' שרי עכ"פ צריך להיות משורטט תחתיהן עכ"ל, ולא ידעתי מנ"ל הא, הא מדברי רש"י אלו בפירוש משמע דב' אותיות כל שאינו תיבה שלמה מותר לכתוב חוץ לשרטוט, והא וודאי אין לומר דכוונת רש"י דאע"ג שכותב חוץ לשרטוט של גליון הדף מ"מ צריך לשרטט תחת הכתב מחדש כשכותב חוץ לשרטוט הגליון דכל כי האי הו"ל לפרש, וע"כ דב' אותיות כל שאינה תיבה שלמה מותר בלא שרטוט, ובל"ס שמדברי רש"י אלו הוכיח הבני יונה מ"ש בסימן רפ"ד דתיבה שלמה אסור בלא שרטוט דמשמע הא פחות מתיבה שלמה מותר אפילו יותר מב' אותיות, ואפשר דהא דכתב שם בספר אניה דיונה דב' אותיות צריך לשרטט תחתיהן היינו משום דלפעמים יוכל להזדמן דב' אותיות הוי תיבה שלמה ותיבה שלמה וודאי אסור אפילו מב' אותיות כדמשמע ע"י

רש"י מס' מנחות שם וא"כ אפילו להמחמירים ביותר אין להחמיר רק בב' אותיות שלא יכתוב בלא שרטוט כמ"ש משום דאם יכתוב ב' אותיות בלא שרטוט יבא לפעמים לכתוב תיבה שלמה מב' אותיות ג"כ בלא שרטוט, וזהו אסור, אבל באות אחת דלא משכחת תיבה שלמה מאות אחת וודאי אין שום מי שאוס' [ותיבת הלה' תגמלו זאת בפ' האזינו שהה"א נתפרש כמו תיבה שלמה מ"מ אינו נכתב רק לתיבה אחת], ועיין בספר דעת קדושים סימן רע"ג בגדולי הקדש שם סוף ס"ק ב' משמע ג"כ דס"ל בכוונת דברי רש"י דכל שאינה תיבה שלמה מותר לכתוב בלא שרטוט ע"ש, וכמ"ש דגם בספר בני יונה הוכיח כן מדברי רש"י דכל שאינה תיבה שלמה מותר בלא שרטוט וא"כ אפילו אם לחמור בב' אותיות שלא לכתוב בלא שרטוט כמ"ש בספר אניה דיונה סימן ער"א וכמ"ש להסביר דבריו דבב' אותיות יש לחוש שיזדמן שיכתוב תיבה שלמה מב' אותיות ג"כ וזה אסור בלא שרטוט עכ"פ באות אחת דליכא הך חששא דתיבה שלמת מאות אחת וודאי מותר, כנ"ל ברור עפ"י שיטות הפוסקים ובראשם מדברי רש"י ז"ל, כמ"ש בכוונת דבריהם הקדושים בס"ד, ודוק, ועיין רשב"א על מס' מנחות ל"ב ע"ב ד"ה והלכתא שס"ל דבדיעבד מזוזה ג"כ לא בעי שרטוט ועכ"פ באות אחת וודאי כשר בלא שרטוט כמ"ש מכל הני ראיות, ודוק:

והנני בזה ידידו מחו' אוהבו הדו"שת בלונית **אליעזר דייטש**.

סימן נד

שלום וכ"ט לכבוד אהובי הרב המאוה"ג, חו"ב בנש"ק וכו' מו"ה **משה** קליין נ"י אבד"ק רעטע יע"א.

ע"ד שאלתו מי שעסקו לקנות כבדים מאוזות ומכרם לפאבריק אחת אם מותר לקנות גם מגוים דתו"ל עושה סחורה בדברים אסורים, ומעכ"ה נ"י רוצה לחפש צד היתר כיון דכבד עיקרו הוא דם ודם גופא מותר בסחורה עדאתקש למים, הנה על זה ההיתר אין לסמוך כלל, הן אמת דהאחרונים הקשו מאי פריך הגמרא בסוגיא דחזקיה ור"א ולחזקיה למאי הלכתא אתקש דם למים דנמא אצטריך קרא להתיר סחורה, עיין בשו"ת אמרי א"ש יו"ד סימן נ', ובתבואות השדה ח"ג בסוגיא דחזקיה ור"א אות י"ב כתבתי לתרץ דעד כחן נוכל לומר דאיסור סחורה מה"ת רק לר' אבהו דס"ל לא תאכל איסור הנאה ג"פ משמע א"כ שפיר י"ל דאפילו היכא דמותר בהנאה מ"מ בסחורה אסור ושפיר אצטריך קרא בפני עצמו להתיר סחורה משא"כ לחזקיה דלא חתכנו רק אכילה משמע ולא הנאה א"כ סחורה ג"כ לא הוי בכלל אכילה וא"כ לא צריך קרח להתיר סחורה ופריך הגמ' שפיר לחזקיה למאן אצטריך קרח להקיש דם למים ומשו"ה הוצרך הגמ' לתרץ דקרא אצטריך

לדם קדשים שאינו מכשיר עכ"פ אין זה דבר ברור דדם מותר בסחורה רק די"ל דאם עיקר הטעם דאיסור סחורה היא משום דלמא אתי למיכל כמה שהאריך בזה החת"ס יו"ד סימן ק"א, ח"כ שפיר י"ל דדם כיון שנפשו של אדם קצה בו לא שייך דלמא אתי למיכל, ובתבואות השדה שם הארכתי בזה יותר בס"ד, ובשו"ת פרי השרה ח"ג סימן קס"ו הארכתי בזה ליישב דעת הטו"ז ביו"ד סימן קי"ז שמתיר לישראל אחר לקנות מישראל שנזרמן נו טריפה והחת"ס שם הרבה להקשות עליו שהיה נעלם מאדונינו הטו"ז דברי התוספ' מס' סוכה נ"ט ע"א ד"ה וכיתוב ליה, עי"ש בחת"ס בד"ה ובתוספ' בסוכה, ואני בעניי הראיתי לדעת איפכא דהטו"ז היה לו ראיה מדברי תוספ' הנ"ל עכ"פ יהיה איך שיהיה כיון דהנהו כבדים ראויים לאכילה ומשובחים הם וודאי יש לחוש דלמא אתי למיכל ואסור מדרבנן לכ"ע [ופשיטא דלא דמי לדברים שאין עומדים לאכילה דמותר בסחורה כמ"ש התוספ' מסכת. ב"ק פ"ב ע"ב ד"ה לא יגדל דהכא הרי ראוי לאכילה תיכף משא"כ גמל וחמור אינו ראוי תיכף לאכילה וגם סתמן אינו לאכילה משא"כ הכא, ודוק], וא"כ לא מצינו לו תקנה רק שאם אי אפשר לו בלא"ה יעשה כמ"ש החת"ס סימן ק"ח בסוף התשובה שילוה מעות לגוי והגוי יקנה לעצמו והוא יגבה אותם בחובו מ"מ צריך לראות שהישראל לא יתעסק בהם כלל דא"כ עדיין לא נמלטנו מחשש דאתי למיכל, והמעיין בשו"ת חת"ס שם לא היה ניחא ליה בהך התירא שיקנה ע"י גוי ג"כ, אמנם לקנות מישראל שנזדמנו לו טריפות כה"ג אם א"צ לשהות אצלו כלל רק שתיכף יוכל לשלח אותם להפאבריק אזי יש היתר ברור כמה שהארכתי בשו"ת שם בסיד, ועיין שו"ת מהר"ם שיק יו"ד סימן קנ"ו שחקר בזה דאפילו אם קונה ע"י נכרי אי ס"ל יש שליחות לעכו"ם לחומרא כדאמרינן מס' ב"מ ע"א ע"ב א"כ לא מהני לן מה שקנה ע"י נכרי הגם שרוצה לומר דכיון שאין הישראל רוצה לקנות לא שייך לומר יש שליחות מ"מ אין זה דבר ברור כ"כ דהכא מקרי אין רוצה לקנות כיון שעיקר כוונתו לכך ע"כ אין כאן דרך ברור להתיר רק לקנות מישראל אפילו טריפות שנזדמנו לו דמותר אפילו לישראל אחר כל שיש לו מקום ידוע שיוכל נמכור תיכף שלא יצטרך לשהות אצלו, ועיין בספר זכור לאברהם שג"כ רוצה לסמוך על צד ההיתר שישראל לא יצטרך לשהות אצלו הטריפות, כ"ש ח"ב ביו"ד באות סמ"ך רק שכתב דתיכף שנזדמן לו קונה מחוייב למכור אפילו בזול עי"ש. ועכ"פ לקנות מגוי והישראל עצמו יצטרך להתעסק בהם זהו וודאי אסור ואפילו החתיס שחפש צד היתר להלוות מעות לגוי מ"מ כתב שם שהישראל לא יתעסק בזה כלל רק הגוי יתעסק והוא יקח הריוח עי"ש וא"כ אין כאן היתר ברור רק אם יקנה מישראל שנזדמנו לו טריפות והוא ימכרם תיכף שלא יצטרך לשהות אצלו או יכול לסמוך על

החת"ס להלוות מעות לגוי והגוי יתעסק בזה והוא יקח רק הריוח, ולאשר כבר הארכתי בזה בכמה שו"ת בס"ד אין להאריך כעת יותר:
וה' יאריך שנותיו והנני הדו"ש באהבה פק"ק באניהאד אור ליום ב' ר"ח כסליו העו"ג לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן נה

שפע רב לכבוד אהובי ידנ"פ הרב הה"ג החריף ובקי ידיו רב לו וכו' מו"ה יחזקאל באנעט נ"י אבד"ק ווראהל יע"א:
כבר הודעתיו וכו', על דבר חיים צבי בן שמעון הלוי שנשא בשנת תרס"א את הבתולה גנעסיא בת ישראל וששה שבועות אחר החתונה נודע לו כי היא משוגעת ר"ל וכי גם קודם החתונה היתה משוגעת והשתדל ברפואות ובתפלות אצל צדיקי הדור ולא עלה בידו וגם בעת שהיו דרים ביחד הכתה אותו מכות פצע כדרך המשוגעים, ועתה היא סגורה בבית החולים בעיר בערעגסאז והרה"ג הדיין משם נ"י חקר אצל קרוביה ונודע לו כי גם קודם החתונה היתה משוגעת ר"ל והרופאים העידו כי עפ"י הטבע אין תרופה למכתה ועתה הבעל דופק בקול צועק ומתחנן להתיר אותו מכבלי העיגון כי אי אפשר לו להיות בלא אשה וגם לא קיים עוד מצות פו"ר, ומעכה"ר נ"י האריך בכחא דהתירא כי כה"ג לא גזר רגמ"ה על חרס שני נשים, ורוצה לידע דעתי ג"כ בזה, הנה הארכתי בזה בכמה מקומות כי כמעט כל הפוסקים אלו ואלו בודאי מודים כי כה"ג לא גזר רגמה"ג וכבר נתפשט ההיתר ע"י השלשת גט וכתובה באופן המבואר בנוב"י מהד"ק לאה"ע סימן ג' להתיר, ואם אין לו להשליש הכתובה כבר כתב רמ"א באה"ע סימן קי"ט סעיף ו' דאין לעכב משום זה הגירושין וא"כ הה"ד בנ"ד אין לעכב אותו לישא אחרת ובפרט שיש לו שוי כסף כדי כתובתה, ואמרתי להשען תחת העץ אילן גדול הגאון בדברי חיים ח"א לאה"ע סימן ד' שאין להאריך בזה רק שהב"ד הסמוכים לאחר שיהיה נודע להם בבירור שאי אפשר לדור עמה יתנו עידיהם על הדבר ויבקשו היתר מאה רבנים כי עיקר תקנה היתה שלא יעכלו בנשותיהם וע"י עילה כל דהוא ירצו לבגוד בנשותיהם וא"כ כל שנתברר לב"ד הסמוכים שהאמת כדברי הבעל שחי אפשר לדור עמה למה לא יתירו לו ועד כמה לצטער וליזיל, וכבר האריך בזה בשו"ת ברית אברהם סימן צ"א וסימן כ"ה לאה"ע בראיות ברורות שאם אין לו מעות להשליש שמ"מ יכולים להתיר לו במקום שיש להתיר, ובספרי שו"ת פרי השדה ח"א סימן כ"ב עשיתי סמוכין לזה מדברי הגאון רע"א ז"ל בשו"ת מהד"ת סימן מ"ד עי"ש דאם הבעל עני ואין לו להשליש הכתובה דמ"מ

מתירים לו שיתן שט"ח שישלם כשישיג ידו, אמנם אין ביהמ"ד בלא חידוש קצת, הנה בשו"ת ברית אברהם שם סימן צ"א וסימן צ"ה כתב דמ"מ צריך הבעל לישבע שאין לו, אמנם זה איזה שנים כתב לי רב גדול אחד ממדינת רוסיא [בעל המחבר ספר בניין יהושע] שבשו"ת דברי מלכיאל חולק שא"צ שבועה (וספר שו"ת דברי מלכיאל אין אתי) אמנם בשו"ת אחת העליתי שאין כאן מחלוקת, שבודאי אם יש מקום ספק אולי יש להבעל לשלם רק שמערים לטעון שאין לו ומתרושש והון רב, צריכים להשביעו. כמבואר בחו"מ סימן ל"ט ואם מוחזק לעני והולך תמים אין להשביעו כמבואר שם בחו"מ סעיף ד' ועיי"ש בסמ"ע ס"ק י"ב, מ"מ בהא נחתין ובהא סלקין שבנ"ד יש להתיר להבעל לישא אחרת וישליש גנו ע"י שליח ויקבל על עצמו ע"י שבועה שאם תשתפה ותבקש ממנו גט אחר (שבאות גט אסורה לינשא כמ"ש שם בנוב"י סימן ג' ובחתס"ו ח"א אה"ע סימן י"א) שיתן לה גט אחר, ובנ"ד יש עוד סניף להתיר כיון שהיתה משוגעת קודם החתונה והוא לא ידע הו"ל מקח טעות ואע"ג שמ"מ אינה מותרת בלא גט עכ"פ כיון שאינה בת גירושין עכשיו למה לא יהיה מותר לישא אחרת, ועיין באה"ע ע סימן קי"ז לענין כתובה, אמנם בר מכל דן אין שום ספק בנ"ד שאם יעשה ככל הכתוב בנוב"י שם שבודאי מותר לישא אחרת ע"י היתר מאה רבנים, ואין רצוני עכשיו להכניס עצמי בזה איזה חמור אם החרם לגרש בע"כ או לישא שני נשים, מי שיש בזה מחלוקה בין האחרונים, דבנ"ד בלא"ה אינה בת גירושין, ובעיקר הפלוגתא עיין בספרי שו"ת פרי השדה ח"א סימן ס"ח, ואין להאריך יותר בדבר שכבר הותרו מפי כל הגדולים כמ"ש הגאון בדברי חיים שם שכל האריכות בזה למותר ע"כ אם נתברר לב"ד הסמוכים לשם שהאמת כדברי הבעל ולא בעלילה בא לישא אחרת גם אני נמנה להתיר אם הוא גם עפ"י נמוסי וחקי המדינה ויהיה רשאי לחיים צבי בן שמעון הלוי לישא אחרת על אשתו גנעסיא בת ישראל לאחר שיסכימו מאה רבנים (או ת"ח מופלגים מג' ארצות כמבואר בחת"ס שם סימן ד' דלא בעינן מאה רבנים דוקא) והדבר יצא בהיתר:

והנני בזה הדו"ש באהבה, פק"ק באניהאד ה' כ"א טבת תרס"ט לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן נו

שוי"ר לכבוד אהובי הרב המאוה"ג חריף ובקי חיציו שנונים החסיד המפואר וכו' מו"ה **אהרן** אייש נ"י אב"ד בק"ק לופעני במדינת ז"ב יע"א:

עתה באתי ע"ד שאשה אחת אשר בשעת אלמנותה התגוררה אצל קרובותיה ונחלית ר"ל ונסעו עמה לעיר פעסט לעשות לה אפאראציאן ואמרה לקרובותיה שבאם תמות

ח"ו יוליכו אותה לביתה שתקבר אצל בעלה, והזהירה אותם באזהרה גמורה שבודאי יקירו אותה אצל בעלה, והנה הקרובים לא המתינו בפעסט עד אחר האפחראציאן ושבקת לן חיים ולא היה שהות להודיע לקרוביה והחברא דכת נעלאגען בפעסט קברו אותה בבית החיים שלהם, ועתה הקרובי' יראים מאוד על שלא עשו רצונה כי הפחידה אותם בקללות ר"ל, ע"כ רוצים לפנותה משם ולהוליכה לבית הקברות שבעלה נקבר, ונפשו בשאלתו אם מותר לפנותה. ועיניו כבר ראו בש"ע יו"ד סימן שס"ג וגם בחת"ס חלק ששי סימן ל"ז, והנה מע"כ נ"י רוצה לומר שמסתמא החיק בפעסט קברו אותה אדעתא לפנותה כיון שלא היה שם שום אחד ממשפחתה מסתמא היה בדעתם שאם בני משפחתה ירצו לפנותה שיפנו אותה משם, הרה מה"ט אין להתיר כיון שלא התנו בפירוש כשהניחו אותה בקבר, וכפי הנראה גם משו"ת חתס"ו שם שהביא כמ"פ שבן הגאון הקדוש מהר"ם בנעט ז"ל התנה בשעת קבורה לפנותו עיש"ה משמע דבעינן שיתנו בפירוש בשעת קבורה, אמנם מטעם אחר יש להתיר בנ"ד לפנותה שהרי ציותה בפירוש ובאיום קללות ר"ל שרצונה להקבר אצל בעלה א"כ אפילו לא אמרה שיפט אותה מקברה וכוונתה היה שקודם הקבורה יוליכו אותה אצל בעלה מ"מ מותר להוליך אותה לביה"ק שבעלה שם אפילו לאחר קבורה ג"כ, וכן כתב בחתס"ו שם. וז"ל בסיף ד"ה ובזה יובנו דברי יש"ש:

וא"כ ה"נ אי ברור לנו שהגאון זצ"ל ציוה להוליכו ליש אפילו לא גלה דעתו שיפנו אותו מקברו מ"מ מותר לפנותו עכ"ל, עי"ש, הרי ששפתי קדשו של חתס"ו ז"ל ברור מללו שכל שידוע שרצונו הי' להקבר באיזה מקום אע"ג שלא אמר בפירוש שיפנו אותו מ"מ מותר אפילו לפנותו, וע"כ צ"ל דכת"ג שעושים רצונו במה שמפנים אותו לא שייך חרדת הדין, ודוק היטב:

והנה יש לעיין מ"ט לא הביא המחבר בש"ע סימן שס"ג דאם צוה לפנותו שמותר לפנותו, ולא הביא רק אם קברוהו ע"מ לפנותו דמותר לפנותו, ואמאי לא הביא דאם ציוה לקברו במקום אחר דמותר לפנותו, ומ"ש רמ"א שם בסעיף ב' דאם צוה להוליכו למקום אחר דמותר, זה ענין אחר, דהתם מיירי קודם שנקבר, וגם אין לומר דהמחבר ס"ל באמת דאם לא נקבר אדעתא לפנותו אסור אפילו גלה בפירוש דעתו שרצונו להקבר במקום אחר, הנה מדברי החת"ס בשו"ת שם לא משמע הכי שהרי עיקר יסוד ההיתר היה שם מחמת שהגאון מהר"ם בנעט זי"ע גנה דעתו שרצונו להקבר בנ"ש, אמנם המעיין במקור הדין שהיא בשו"ת הרשב"א סימן שס"ט יראה בפירוש דצוה שיקבר במקום אחר עדיף מאם נתנו אותו אדעתא לפנותי, דהנה שם הביא המעשה שראובן צוה בשעת פטירתו

שישאו אותו לקבור אותו אצל קברות אבותיו וביום שמת נאנסו ולא יכלו לישא אותו מיד, וא"כ שם ג"כ היה המעשה שלא צוה בפירוש לפנותו ומ"מ מתיר הרשב"א [ומזה הוכיח החת"ס דאפילו לא צוה בפירוש לפנותו דמותר] ובסוף התשובה מסיים שם וכן כשנתנו מתחלה אדעתא לפנותו מותר וכש"כ בנדון שלפנינו שצוה לפני מותו ושנקבר על דעת לפנותו שהיא מותר, עי"ש ברשב"א, וא"כ משמע דקברו אותו אדעתא לפנותו אפילו לא צוה לפני מותו מותר מדכתב וכש"כ כשצוה לפני מותו וא"כ לפי האמת עכ"פ ס"ל לרשב"א דנתנו אותו אדעתא לפנותו מותר אפילו לא צוה לפני מותו, וא"כ י"ל דכיון דהמחבר הביא כבר דאם נתנו אותו אדעתא לפנותו מותר ומשמע אפילו לא צוה קודם מותו ס"ל להמחבר דאם צוה קודם עותו עדיף ומכש"כ דמותר דצוה לפני מותו עדיף מאם נתנו אותו אדעתא לפנותו בלא צוה קודם מותו משו"ה לא הוצרך המחבר להביא זהו הדין דצוה לפני עותו מותר דהוא כש"כ מאם נתנו אותו אדעתא לפנותו דמותר והמחבר הוכיח שפיר מרשב"א דס"ל דנתנו אדעתא לפנותו מותר אפילו לא צוה לפני מותי וא"כ מכש"כ אם צוה לפני מותו אפילו לא נתנו אדעתא לפנותו דמותר וכמ"ש בטעמא דמלתא דכיון דבהך פנוי עושים רצונו לא יהיה לו עי"ז חרדת הדין, וא"כ בנ"ד יש לנו שני טעמים להיתר, האחד משום שצותה לפני מותה אע"ג שלא אמרה בפירוש לפנותה כמ"ש החת"ס שם, ועוד שתהיה קבורה אצל מקום משפחתה דמסתמא במקום שהיא קבורה עכשיו אין לה שום אחד ממשפחתה, ועיין חת"ס שם באות ג' בד"ה והשלישי הכי נכבד. ודו"ק:

ג') **והנה** כבר כתבתי במקום אחר דהמת יש לו נחת רוח מזה שהולכין איזה מידעו או ממשפחתו על קברו. ויש לזה סמך מדברי זוה"ק פ' שמות (דף ט"ז ע"ב) במעשה דלחמא בר ליואי עי"ש וא"כ הכא בנ"ד אם תהיה קבורה בפעסט מסתמא לא ילך שום אחר ממשפחתה על קברה ואם תהיה קבורה בביה"ק שבעלה שם מסתמא יזדמן שאיזה מזרעה או ממשפחתה ילך על קברה, א"כ מה"ט גם כן יש מקום להתיר והכא עדיף טפי מהמעשה אצל הגאון רשכבה"ג מהר"ם בנעטה זי"ע דשם היו הולכין על קבר אפילו לא היו מפנים אותו לנ"ש דעל קבר איש קדוש הולכין בלאו"ה ומ"מ התיר החתס"ו כרי שיהיה קבור אצל משפחתו, וא"כ באשה זו בנ"ד שאם לא תהיה נקברה במקום משפחתה לא ילכו כלל על קברה א"כ מה"ט ג"כ יש להתיר, ועכ"פ היא סניף להטעם משום שצותה לפני מותה אע"ג שלא אמרה בפירוש לפנותה, והן אמת שבשו"ת פרי השדה ח"ב סימן פ"ד כתבתי שאין נכון לאנשים פשוטים שיקברו אשה אצל בעלה ממש, ולא דמי לקבורת אבית הקדושים, ועיין שו"ת אמרי אש יו"ד סימן קי"ז, ודוק היטב, מ"מ

היינו דווקא אצל בעלה ממש אבל על ביה"ק שבעלה קבור שם, וכיון שגלתה דעתה שרצונה בכך יש מקום להתיר, והגם שבענין פנוי מתים אני מן המחמירים ביותר, וכבר הארכתי בזה בכמה שו"ת בס"ד, עיין שו"ת פרי השדה ח"ב סימן מ"א וסימן פ"ד. ושו"ת פרי השדה ח"ג סימן נ"ב, מ"מ בנ"ד כיון שיש כמה טעמים להתיר כמ"ש ונוסף על זה י"ל כיון דהקרובים מפחדים מאוד מקללתה משום שלא עשו רצונה תיכף, וא"כ הוי יקרא דחיי ג"כ לפנותה, וכבר כתבתי דכה"ג שעושים כרצון המת ליכא משות חרדת הדין. וא"כ אם לא יהיה נוול ג"כ דהיינו שלא יצטרכו להוציא אותה מארונה רק כמה שהיא מונחת בארון יהיו יכולים להניחה בארונות אחרים דלא יהיה נוול ג"כ, ועיין שו"ת ח"צ סימן מ"ז שהחמיר ביותר משום נוול ועיין ספר בית דוד על יו"ד סימן שס"ג, עכ"פ הא וודאי בעינן שלא יהיה נוול דהיינו שיוציאו אותה בארון שלם באופן שלא יצטרכו לראות נוולותה וחרדת הדין ליכא כמ"ש דכל שעושים זה מחמת רצון המת ליכא חרדת הדין כה"ג מותר לפנותה כנ"ל ברור עפ"י פוסקים בס"ד וגם צריך להשתדל שינקבו הארון כשיניחו אותה בקרקע כמ"ש מעכ"ה נ"י ועיין שו"ת מהר"ם שיק יו"ד סימן שנ"ה בסיף התשובת שם משמע ג"כ דאם היה מגלה דעתו שרצנו להיות נקבר במקום אחר היה מותר לפנותו עי"ש ודוק]:

ד') **ומה** שהעיר בדברי הטו"ז או"ח סימן תר"ע ס"ק ג' במה שהקשה שם על הלבוש דלמה לא קבעו בחנוכה משתה ושמחה ג"כ דאע"ג דההצלה לא היה ממות לחיים מ"מ גדול המחטיא חבירו יותר מההורגו, והאריך בזה קצת, הנה בחידושי אגדה שלי בס"ד כתבתי ניישב דברי הלבוש דהנה בשעת הגזירה קודם הנס שגזרו על המצוות וכן על עסק התורה היו הרבה אנשים שלא הצטערו כלל על זה ואדרבא היה ניחא להם לפטור מלימוד תורה ומשאר מצוות ע"י אונס, והנה אח"כ כשנעשה הנס ע"י הקב"ה היו חכמי הדור בזמן ההוא רצו לראות מי היה באמת בצער על ביטול תורה ומי שהיה נוח לו ביותר שיפטר מתורה ומצוות ע"י אונס, והנה אם היו מתקנים משתה ושמחה היו הכל שמח"ס ולא היה ניכר כלל מי היה באמת מצטער על ביטול תורה ומצוות משו"ה תקנו רק הלל והודאה וא"כ יהיה ניכר מי שהיה מצטער באמת על ביטול התורה זה וודאי הודה לד' בכל אמצי כח ובשמחה גדולה משא"כ אלו שלא היה מצטערים כלל על ביטול התורה ממילא היה ניכר כי גם בשעת הנס לא היו שמחים כ"כ ורק לפנים עשו עצמן כאילו היו שמחים משא"כ בפורים שהיה ההצלה ממות לחיים בלאו"ה יודעים שהכל יהיו שמחים ומשו"ה תקצו משתה ושמחה ג"כ דפשיטא דגם בפורים חייבים להודות

ג"כ, ודוק היטב החילוק בזה בין חנוכה לפורים כי הוא נכון בס"ד, הקב"ה ישמחנו לשמח ברגשי לב בקיום התורה והמצוות בשמחה ובטוב לב מרוב כל:
והנני בזה הדו"ש באהבה מוצש"ק אור ליום א' לסדר ברכת שמים מעל חמשה ימים בחדש טבת תרע"ג לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן נז

נשאלתי מכבוד חתני הרב וכו' מו"ה יוסף הכהן נ"י ע"ד מי שהי' אבל ר"ל תוך שבעה בערב פסח אם מותר לילך לאכול על סעודת סיום אם הוא בכור שלא יצטרך להתענות ולכאורה הדבר פשוט שבוודאי אסור לילך תוך שבעה על שום סעודה כמבואר בשו"ע יו"ד סימן שצ"א סעיף ב' ברמ"א, ועיקר הדבר מה שנוהגין הבכורים לאכול בסעודת סיום מס' כבר כתבתי בתשו' א' דאין לו שורש כ"כ דהמג"א סימן ת"ע הביא רק סעודת ברית מילה רק הפר"ת שם כתב סעודת ברית מילה וכיוצא בו, וי"ל דמ"ש וכיוצא בו היינו סעודת סיום מס' דהוא ג"כ מצוה כמ"ש הרמ"א ביו"ד סוף סימן רמ"ו ועיין בש"כ שם ס"ק כ"ז, ובש"ע יו"ד סימן רס"ה סעיף י"ב כתב המחבר נוהגים לעשות סעודה ביום המילה ובסוף סימן רמ"ו כתב כשמסיים מס' מצוה לשמוח ולעשות סעודה א"כ משמע דיש יותר מצוה בסעודת סיום מסעודת ברית מילה מדלא כתב גבי ברית מילה רק נוהגים, אמנם יש לחלק דדווקא בסעודת ברית מילה שזמנו קבוע מותרים הבכורים לאכול אבל סעודת סיום מס' דעפ"י רוב אין זמנו קבוע דווקא עכשיו לא היה רשאי לאכול ובפרט איש אחר שלא סיים המס' הגם שהש"כ ביו"ד סימן רמ"ו ס"ק כ"ז כתב שגם הבעלי בתים הולכים אל הסיום. אפשר דרק אלו הבע"ב שיש להם שייכות שהיו מחזיקים הת"ח, אמנם י"ל דמשו"ה נוהגים להקל לאכול אפילו בסעודת סיום משום שבלאנ"ה אין התענות חיוב כל כך. עיין בספר ברכי יוסף או"ח סימן ת"ע שהביא ראיה שא"צ להתענות, א"כ בטענה כל דהוא יוכל לפטור עצמו ובפרט מי שהוא חלש ביותר, ואם יתענה בע"פ ולא יאכל כל היום לא יוכל לעשות הסדר כראוי ויעשה הכל בחפזון יותר מחפזון מצרים לכך נוהגים להקל בתענות זה, אמנם להוסיף עוד קולא ולהתיר לאבל תוך שבעה לילך לסעודת סיום כדי שלא יצטרך להתענות וודאי אין להקל וגבי סעודת מילה דהרמ"א ביו"ד סימן שצ"א סעיף ב' מתיר אפילו תוך שבעה היכא שאינו יוצא מפתח ביתו, התם שאני דמיירי שהוא עצמו הבעל ברית והא דמציין שם הרמ"א תה"ד סימן רנ"א ראיתי בתה"ד ולא הביא שם כלל מזה רק הא דאסור לאבל לצאת מפתח ביתו היא בתה"ד סימן ר"צ אבל בענין היתר לאכול בסעודת ברית מילה לא מיירי

התה"ד, ועיין בספר שדי חמד מערכת אבילות סימן נ' וא"כ הכא אפילו שילכו אצל האבל ולסיים שם המס' ג"כ אינו נכון ובפרט כיון שאבל אסור בת"ת א"כ איזה שייכות יש לו לשמח בסיום מס' ע"כ אין דעתי מסכמת להתיר בזה כיון שאפילו שאר בכורים שאוכלים בסעודת סיום כדי שלא יצטרכו להתענות ג"כ היא קולא גדולה ובספר דברי שאול על יו"ד סימן ש"ה ג"כ מפקפק בזה, א"כ הבו דלא להוסיף עלה להתיר גם לאבל לאכול בסעודת סיום רק אם הוא חלש ביותר וע"י התענות יחלש גופו וירא שלא יוכל לקיים המצוות הנהוגים בליל הסדר יפדה התענות ויחל לעניים לומדי תורה שילמדו עבור זה ויהיה נחשב כאילו למד בעצמו ויוכל לאכול בע"פ כדי לחזק עצמו קצת ויוכל לקיים מצוות הקב"ה בשמחה וחדוה, שוב הגיע לידי ספר קטן אחד אשר מחברו הוא ר' משה נחום קאנציעללען בוינען וראיתי שכתב ג"כ דכל הקולא שנוהגים הבכורים לאכול בסיום מס' הוא משום דכפי דמשמע מדברי הירושלמי שאין להתענות כלל בע"פ [ולא הביא דברי הברכי יוסף שכתב כן בפירוש משם הירושלמי רק שכתב שיש חלופי נסחאות בירושלמי עי"ש], עכ"פ כה"ג שהוא אבל ג"כ לא מצינו שיקילו כ"כ להתיר לאכול בסעודת סיום, ע"כ אין היתר לענ"ד רק כמ"ש שאם הוא אדם חלש ביותר יוכל לפדות התענות ויחשבה לו צדקה שיוכל לקיים מצוות הנהוגים בליל פסח כראוי וחדות ד' יהיה מעוזו (ועיי' בספרי שו"ת פרי השדה ח"ג סימן צ"א אם יכולים לעשות גם סיום ע משניות):

והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד אור ליום ב' י"ב ניסן תרס"ח לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן נח

השם עבים רכובו ישלח את ברכתו וטובו, לכבוד אהובי הרב המאוה"ג חו"ב וכו' כש"ת מו"ה (פלוני) נ"י רב אב"ד לעדתו בק"ק (פלוני) יע"א:

ביום אתמול כי יעבור וכו' ע"ד השאלה שאחר שבק לן חיים בלא בנים וקודם למיתתו קרוב ליציאת נשמתו אמר שאין לו אח חי בעולם גם יש עדים נאמנים שכמ"ש היה מתאונן שאין לו אח רק אחותו של הנ"ל הוציאה קול שיש לה אח אחד במדינת אמעריקא רק שאינה יודעת מקום דירתו וא"כ זקוקה לו ליבם רק יש אנשים שאומרים שרק מחמת שנאה שהיה להם מחלוקת אודות הירושה אומרת כן שנשאר אח אחד כדי שלא תוכל להנשא ויש שמאמינים לדבריה, ושואל מעכה"ר נ"י תרין עפ"י התורה אם אחות בעלה נאמנת למוסרה לשוק ? הנה בש"ע אה"ע סימן קנ"ו סעיף ז' אמר בשעת קידושין, יש לי בנים, ובשעת מיתה אמר אין לי בנים אינו נאמן לאיסורה ויש מי שאומר

שחולצת ולא מתייבמת, וכתב שם הב"ש ס"ק י"ג דהטעם דיש אומרים שיכול לחזור ממה שהיה אומר מעיקרא שיש לו בנים היא משום שחזר בשעת מיתתו י"ל דקושטא קאמר, שלא יהיה עון תלוי בו עי"ש, והתם מיירי במוחזק שיש לו אחים ולא מוחזק בבנים, וא"כ הרי היא בחזקת זקוקה ליבם לולא אמירתו מעיקרא שיש לו בנים ומ"מ ס"ל אפילו ליש אומרים דרק משו"ה אסורה לשוק מספק וצריכה חליצה משום דאיכא סברא דאינו משקר בשעת מיתה וא"כ מכ"ש בנ"ד שעכ"פ לא היה מוחזק באחים וא"כ לא היתה בחזקת זקוקה ליבום ודאי יש לן סברא טובה לומר דמסתמא אינו משקר בשעת מיתה וחזקת אין אדם חוטא ולא לו וכיון שלא היה מוחזק באחים א"כ גם מעיקרא היתה בחזקת שתהא מותרת לשוק אחר מיתת בעלה ובצירוף חזקה אין אדם משקר בשעת מיתה א"כ פשיטא דאחות בעלה שהיא רק עד אחד אינה נאמנת להוציאה מחזקת היתר לשוק, ובריטב"א מס' קידושין ס"ד ע"ב ד"ה רבי סבר כתב וז"ל:

ותו מסתמא כל אתתא בחזקת היתר קיימא לשוק במיתת בעלה עד שתיאסר בזיקת יבם לפנינו הלכך חשיב מגו דיליה כעדים ותו לא עצי הדר ביה בשעת מיתה עכ"ל, רק היש אומרים שהביאו בשו"ע סימן קנ"ו סעיף ז' ס"ל דבשעת מיתה אמרינן דמסתמא קושטא קאמר (היכא שרוצה לאוסרה לשוק) שלא יהיה עון תלוי בו וא"כ מכ"ש בנ"ד שמה שהוא אומר בשעת מיתה הי' להחזיקה כמו שהיתה מעיקרא בחזקת שלא תהיה זקוקה ליבום ודאי קושטא קאמר וא"כ יש לנו שני חזקות חזקת שאינה זקוקה ליבם וחזקה שאין אדם משקר בשעת מיתת, ואין עד אחד אפילו עד כשר נאמן להוציא מחזקה, ומכ"ש דכאן יש לנו שני חזקות, ועיין בשו"ת דברי חיים ח"ב לאה"ע סימן קע"א שהאריך בדברי ריטב"א אלו, הגם שיש לעיין לכאורה במ"ש הריטב"א דכל אשה בחזקת היתר לשוק קיימא במיתת בעלה עד שתאסר בזיקת יבם לפנינו ואמאי לא נימא כיון דרוב אנשים מסתמא יש להם אחים א"כ כל אשה תיכף במיתת בעלה יש להסתפק דלמא זקוקה ליבם כיון שרוב אנשים יש להם אחים, וצ"ל דרוב שיש להם אחים מסתמא נודע שיש להם אחים או נשמע עכ"פ וזאת הואיל ולא נשמע כלל שהיה לבעלה אחים מסתמא לא היה לו אחים והוי כמה דאמרינן במס' כתובות ריש פרק האשה שנתארמלה רוב הנשאת בתולה יש לה קול וכו' וה"נ עפ"י רוב מי שיש לו אחים נשמע לאחרים ג"כ ובנ"ד הואיל ולא נשמע כלל אם היה לו אחים וגם בשעת מיתתו אמר כן איכא חזקה מעליותא חזקת היתר לשוק ואין אחות בעלה נאמנת להוציאה מחזקת היתר ובפרט כיון דלא הוי מילתא דעבידא לאגלויי ג"כ כיון שאומרת שאינה יודעת מקום דירתו א"כ לא יוכל לעולם להתברר ששקר העידה ובודאי אינה נאמנת נגד חזקה, ועוד כיון דקיי"ל

דבעדים המכחישים זה את זה אם נוכל לכוון עדותם שלא יהיו מכחישים זה את זה מתרצים דבורם, עיין בש"ע חו"מ סימן ל' סעיף ו', ועי"ש סימן כ"ט סוף סעיף א' שכ' המחבר ח"ל:

כל שאנו יכולים לכוון דברי העד שלא תהא עדותו מוכחשת יש לנו לכוון דבריו כשם שיש לתרץ דברי שני עדים הנראים מכחישים זא"ז כדי שתהא עדות מכוונת עכ"ל עי"ש, וא"כ ה"נ כיון שיש לומר שאחות בעלה שאומרת שיש לה עוד אח אחד היא שאינה יודעת ממיתתו ובעל שאמר בשעת מיתתו שאין לו אח כבר ידע ממיתת אחיו רק שלא רצה להגיד לאחותו השמועה לא טובה כמ"ש מע"כ נ"י במכתבו, א"כ נשארה חזקה שהבעל ודאי לא אמר שקר בשעת מיתתו חזקה מעליא בלא שום הכחשה כלל וכלל ואיכא נמי חזקת היתר לשוק ופשיטא שהיא מותרת לשוק, ועוד כיון די"ל ג"כ שאחות בעלה שמעידה שיש לה אח מחמת שנאה אומרת כן והוי בכלל מאלו חמשה נשים שאין נאמנות להעיד אפילו במקום דאשה נאמנת כמבואר באה"ע סימן י"ז סעיף ד', ועי"ש בפתחי תשובה ס"ק כ"ה שהוכיח משו"ת כנסת יחזקאל דבנשי' אפילו שאינן מאלו החמשה נשים מ"מ היכא שידוע שיש לה שנאה אינה נאמנת הגם שמפקפק קצת בזה עי"ש, מ"מ בנ"ד לגבי הגדת הבעל שיש לה חזקה טובה שבודאי לא היה משקר בשעת מיתה, ומהגם שי"ל ג"כ שאחות בעלה לא ידעה ממיתת אחיה ואינה סותרת כלל לדברי הבעל יש לצרף ג"כ לתנוף עכ"פ להחליש עדותה שרק מחמת שנאה אומרת כן שאחיה עדיין חי, ומיתי בשו"ת מרן החת"ס ז"ל ח"ב באה"ע סימן ס"ז ג"כ כעין שאלה זו, רק שם היו יודעים עכ"פ פעם אחת בבירור שהיה לו עוד אחים רק שאח"כ נשמע שמת, והאריך שם להתיר, וא"כ מכ"ש בנ"ד שלא היה נשמע מעולם שהיה לו אח ואדרבא היה מתאונן שאין לו אח חי וגם בשעת מיתתו אמר כן בפירוש ודאי פשוט הדבר להתיר אשה זאת לעלמא רק עכ"פ צריך שידעו שבשעת מיתתו כשאמר כן שאין לו אח חי בעולם שהיה בדעת מיושבת שלא היה איזה "פאמנטאזיא" כדרך החולים ביותר שמבולבלים בדעתם ר"ל ואם נודע בבירור שהיה בדעת מיושבת כשאמר שאין לו אח חי, פשוט הדבר שעדות אחות בעלה אין מועיל כלל, מכל הני טעמים שכתבנו, ואשה זו אינה זקוקה ליבום ומותרת לכל העולם, כנ"ל ברור להלכה בס"ד, וד' יצילנו משגיאות:

ב') **ואשר** תמה על הלח"מ בפ"ד מהל' יו"ט הל' ו' שכ' שם עמ"ש הרמב"ם ואין מכבין האש שלא תתעשן הקדירה דהרמב"ם ס"ל דמכשירי אוכל נפש אע"ג דאי אפשר לעשותן מעיו"ט אסורי מדרבנן. האיך אפש"ל הכי בדברי הרמב"ם שהרי באותו פרק שם הלכה יו"ד כתב הרמב"ם וז"ל:

ולמה אמרו בקרדום שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול שהרי אפשר הי' לו לבקע מעיו"ט עיי"צ, ומ"מ מתיר בקופץ וגם בקורדם היה מותר רק משום שאפשר מעיו"ט אסור משמע בפירוש הא אי אפשר לעשות מעי"ט אין שום איסור במכשירין וכמ"ש גם בשו"ע או"ח סימן תל"ה ע"ש, וא"כ צ"ל דמה שאוסר הרמב"ם דאין מכבין שלא תתעשן הקדירה היא משום שיכול לסלק הקדירה וממילא לא תתעשן אבל באמת כל מכשירין שאי אפשר מעיו"ט אינו אסור ביו"ט אפי' מדרבנן ודברי הלח"מ צ"ע) הנה כבר נתעוררתי ע"ז מכבוד בני הרב וכו' מו"ה משה נ"י האבד"ק העמעש יצ"ו, והשבתי לו בזה"ל:

לכאורה הי' אפשר לתרץ דמה שהתיר הרמב"ם לבקע עץ אם היה אי אפשר לעשות מעיו"ט משום דעצים למדורה להתחמם בהם הוי כאוכל נפש עצמו עיין במג"א סימן תק"א ס"ק ג' שהביא כן בשם הר"ן דמדורה להתחמם הוי כאוכל נפש עצמו ומשו"ה הוצרך הרמב"ם לאסור רק משום שהיה אפשר לו לבקע מע"ט ועיין במחהש"ק שם דזהו אינו שהרי הרמב"ם מיירי בפירוש בעצים לבשל בהם, עי"ש היטב בדברי הרמב"ם וא"כ לא הוי רק מכשירין ומ"מ אינו אסור אפילו בקורדם רק משום שאפשר מעיו"ט, ואולי י"ל דהלח"מ ס"ל דבקוע עצים לא הוי שום מלאכה ואינו אסור רק משום עובדא דחול משו"ה היה מותר אם לא הי' אפשר מעיו"ט אבל מלאכה ממש במכשירי אוכל נפש אסור מדרבנן אפילו אי אפשר לעשות מעיו"ט, ועי"ש היטב במג"א סימן תק"א ס"ק ג', ובפרמ"ג שם ס"ק ג' ודו"ק) והנה הך דינא דאין מכבין האש כדי שלא יתעשן הקדירה פסק גם המחבר באו"ח סימן תקי"ד וכתב שם המג"א ס"ק א' דלאו כל מכשירי אוכל נפש התירו חכמים, הרי שהרגיש בזה באמת אמאי לא יהיה מותר לכבות כדי שלא תתעשן הקדירה הא הו"ל מכשירין שאי אפשר מעיו"ט משו"ה כתב דלאו בכל מכשירי אוכל נפש התירו חכמים, והנה לדעת הרמ"א שם מיירי באמת רק אם אפשר להציל הקדירה באופן אחר משו"ה אסור לכבות והיינו ג"כ כמ"ש שיוכל לסלק הקדירה משם אבל אם אי אפשר להציל הקדירה רק ע"י כבוי האש מותר לדעת הרמ"א והיינו ע"כ משום דמכשירין שאי אפשר מעיו"ט מותר בכל גוונא, ועי"ש במחהש"ק ס"ק א', עכ"פ כפי הנראה אין כל המכשירין שוין בזה דיש מכשירין שמותר אפי' מדרבנן היכא שלא היה אפשר מעיו"ט ויש מכשירין דאסור מדרבנן אפילו לא היה אפשר מעיו"ט ועי"ש היטב בפרמ"ג במשבצות ס"ק א' וס"ק ב', עכ"פ מ"ש הלח"מ סתם בדברי הרמב"ם דס"ל דמכשירין אסור מדרבנן אפילו אי אפשר לעשות מעיו"ט אין זה שוה בכל המכשירין

וכמ"ש המג"א ריש סימן תקי"ד. והנני דו"ש בלונ"ח. והנלע"ד כתבתי פק"ק **באניהאד** כאור בקר ג' י"ג ניסן תרס"ח לפ"ק. – **אליעזר דייטש**.

סימן נט

חיים ארוכים ונעימים לכבו' אהובי ידיד עליון הרב הגאון הצדיק העצום עטרת תפארת צבי ישראל המפורס' בעולם וכו' כקש"ת מו"ה צבי שפירא נ', האבד"ק מינקאטש יע"א: **הנני** לו בברכת תודה ותשואות חן על המנחה היקרה ההולכת לפני ספרא דמרא טב שו"ת **צבי תפארת** אשר כבדנו בו אין כבוד אלא תורה, ראיתי בו דברים משמחים לב מאירים עינים אשרי שלו ככה, ומען חבת טהרת הקודש ירשני להציט לפניו מה שעלה ברעיוני לסלסל בדבריו, בסימן א' הקשה כהד"ג נ"י קושיא צומה לפימ"ש בחידושי הרש"ש מס' גיטין ל' ע"א דמוקי רב המשנה דמלוה את הכהן ואת הלוי במכירי, כהונה, ופרש"י שם דשאר כהנים אסוחי אסחי דעתיהו, והקשה בחידושי הרש"ש א"כ למ"ל לאוקמא במכירי כהונת הא אפילו בלא מכירת כהונה כיון שהלוה לזה הכהן א"כ יודעים כל הכהנים כיון שהלוה לזה דלא יתן לכהנים אחרים דמסתמא יעכב התרומות לעצמו על החוב א"כ וודאי אסוחי אסחי דעתיהו אפילו בלא מכירי כהונה, ותירץ שם כיון דשאר כהנים אינם יודעים אם הלוה להם הו"ל יאוש שלא מדעת דקייל"ן דלא הוי יאוש, וצריך לפרש כוונתו דזהו שהם ממכירי כהונה כל הכהנים יודעים אבל אינם יודעים שהלוה להם וא"כ מחמת הלואה גרידא בלא מכירי כהונה הו"ל יאוש שלא מדעת, ועל זה הקשה כהדר"ג נ"י לפימ"ש השטמ"ק שם דהך דיאוש שלא מדעת תלוי אם יש ברירה או אין ברירה, וא"כ כיון דרב ס"ל יש ברירה מס' ביצה ל"ז ע"כ ס"ל ג"כ יאוש שלא מדעת הוי יאוש, א"כ הדרא קושיא לדוכתיה, לרב לשיטתו למ"ל לאוקמא במכירי כהונה, והאריך בדברים ישרים, אמנם באמת להמעיין בשטמ"ק שם לא ס"ל לפי האמת דישל"מ תליא בברירה שהרי מסיים שם משום דקשה ליה דאי הוי תליא פלוגתת דאביי ורבא אם יש ברירה אי אין ברירה ולפלגו בעלמא אלא שיש למבין להפליגו מענין ברירה עכ"ל, רק שסתם הדברים ולא כתב החילוק בפירוש, אמנם אני בעניי בתבואות השדה ח"ג בסוגיא דברירה אות י"ט כתבתי לחלק בין העניינים, ובחידושי לסוגייא דיאוש של"מ אות ט' ואות יו"ד (עיין שו"ת פרי השדה ח"ב) הארכתי יותר במה שנבאר מקצת דברינו לפנינו בס"ד:

ב') **והעניין** היא כך דוודאי אי הוי ס"ל דבעינן עכ"פ יאוש לבסוף כלומר שיהיה נודע לא עכ"פ שנאבד ממנו ורק כה"ג מותר האבידה דהוי כאילו ידע מעיקרא ונתייאש אז היה שייך לומר דטעמא דרבא משום ברירה, אבל לפי האמת ס"ל לרבא אפילו אם לעולם לא

נתייאש כלומר שלא נודע לעולם שנאבד ממנו ג"כ מותר וטעמא דרבא דכל דבר שאין בו סימן רחמנא שריה כמו באבידה ששטפה נהר דמותרת לדברי הכל א"כ אינו ענין כלל לברירה שהרי אין אנו אומרים כאן אפילו לרבא דהוברר הדבר למפרע שנתייאש כיון דלרבא אפילו יאוש לבסוף לא צריך, וכן כתב השטמ"ק שם וז"ל:
כיון דלכי ידע לא סגיא דלא מייאש פירוש ואפילו לא נתיאש לבסוף כלל דכיון דלית בה סימן כאבודה ממנו ומכל אדם דמי עכ"ל, הרי מבואר כדברינו דאינו ענין כלל לברירה, וזהו כוונת השטמ"ק במ"ש שם אלא שיש למבין להפליגו מענין ברירה, ודוק:
ג') **ומעתה** נבא לקושיית הרש"ש מה שהקשה דאפילו באינו מכירי כהונה ג"כ שאר כהנים מתייאשים כיון שהלוה להם יודעים שלא יתן תרומותיו לכהנים אחרים דכאן הוי באמת יאוש של"מ דאפילו לרבא דס"ל ה' יאוש מ"מ היינו דווקא היכא שהתורה התיר זה לכל אדם כמו דבר שאין בו סימן משא"כ הכא גבי תרומה דאדרבא רצון התורה היה שיהיו לכל הכהנים זכות שוה לא שייך לומר אפילו למ"ז יאוש של"מ הוי יאוש לומר דשאר כהנים אסוחי אסחי דעתיהו דכאן כיון שלכל כהנים יש זכות שוה בתרומת כל ישראל כמו שהתורה ציוה לנו לא מהני כה"ג יאוש של"מ לכ"ע ואדרבא כל כהנים יש להם קנין הגוף בתרומת ישראל והבעלים אין להם חלק בתרומה רק קנין פירות אפילו למאן דס"ל טוה"נ ממון ועיין ספר מקו"ח הלכות פסח סימן תל"א ובחידושי לסוגיא דטובת הנאה הארכתי בזה בס"ד, וכיון דהתרומה הוי ברשות כל כהנים לא מהני יאוש כמו דלא מהני יאוש לדבר שהיא ברשותו כמ"ש השטמ"ק שם בשם הרמב"ן, ובחידושי לסוגיא דיאוש של"מ הארכתי בזה בס"ד:
והנה בחידושי הרש"ש שם כתב וז"ל:
וקשה לי אפילו אינן מכירים נמי אסחי דעתיהו דוודאי לא יתן לכהנים אחרים כיון דהלוה להם ויכול לזכות להם ע"י אחר עכ"ל, וא"כ איהו ג"כ מודה דעכ"פ היה צריך זכוי ע"י אחר באינן מכירים כדי לקיים מצוות נתינה דדווקא במכירים דהוי כמאן דאתא לידיה ומקיים שפיר מצוות נתינה משא"כ באין מכירים אע"ג דשאר כהנים מתיאשים מ"מ לא מקיים מצוות נתינה ומשו"ה הקשה הוא בעצמו רק דיכול לזכות להם ע"י אחר וא"כ ממילא אין התחלה לקושייתו דרב לא ניחא ליה לאוקמא במזכה שהרי הגמ' קאמר בפירוש אליבא דרב במזכה לא קתני ויהיה מאיזה טעם שיהיה עכ"פ ביון דלא ניחא ליה לרב לאוקמא המשנה במזכה א"כ ממילא מוכרח לאוקמ' במכירי כהונה דווקא דבשלמא במכירי כהונה כיון דהוי כמאן דאתא לידיה דמכירי כהונה הוי כמוחזק שהרי אפילו הבכור נוטל פי שנים כדאיתא במס' ב"ב קכ"ג ע"ב ומקיים שפיר מצוות

נתינה משא"כ בהלוה לכהן שאינו ממכירי כהונה מה בכך דכהנים אחרים מתיאשים מ"מ אטו ע"י יאוש גרידא נכנס לרשותו של זה הכהן וא"כ לא קיים מצוות נתינה רק במזכה ע"י אחר שפיר מקיים מצוות נתינה ורב לא ניחא ליה לאוקמא במזכה ממילא הוכרח לאוקמא במכירי משום מצוות נתינה ושמואל דמוקי לה במזכה באמת לא הוצרך לאוקמא במכירי כהונה, וא"כ לא קשה כלל קושיית חידושי הרש"ש, וזהו ברור לכל המעיין בסוגיא שם, ודוק:

ה') **ולהסביר** הענין יותר נ"ל בס"ד עפי"מ שהעליתי בחידושי לסוגיא דטוה"נ אות כ"ה (עדיין הוא בכתובים) דעד כאן ס"ל דמכירי כהונה הוי כמוחזק היינו רק אי ס"ל טוה"ן אינו ממון וא"כ לא הוי כלל ברשות בעה"ב והו"ל במכירי כהונה תיכף ברשות הכהן, ועיין שו"ת בית אפרים יו"ד סימן ס"ו ודוק, משא"כ אי ס"ל טוה"נ ממון א"כ הו"ל עדיין ברשות בעה"ב. וכן כתב ברי"ט אלגאזי מס' בכורות י"ח ע"א דאי ס"ל טוה"ן ממון הו"ל בעה"ב מוחזק וא"כ לא הוי מכירי כהונה הכהן מוחזק וא"ש ג"כ דהרי"ף לא הביא במס' ב"ב הך דבכור נוטל פי שנים במכירי כהונה משום דהרי"ף ס"ל טיה"ן ממון, ועיין ריטב"א מס' קידושין נ"ח ע"א ובראי"ש שם, וא"כ לא הוי מכירי כהונה מוחזק, והארכתי בזה בסוגיא דטוה"ן ממון ליישב כמה קושיות בזה, והנה לכאורה קשה האיך יוכל לזכות ע"י אחר הא הו"ל תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לשאר כהנים רק אי ס"ל טוה"נ ממון שפיר יש לו כח לזכות לכל מי שירצה כמו שהלוה יש לו כח להתפיס לאיזה בע"ח שירצה אע"ג שחב לאחרים משא"כ אי טוה"צ אינו ממון א"כ לא הוי ברשותו לזכות לאותו כהן דהא הוי חב לאחרים, ועיין במרדכי במס' ב"מ י"א ע"ב דאי טוה"נ אינו ממון לא מקרי דעת אחרת מקנה וא"כ כיון דלא הו' דע"א מקנה אי טוה"נ אינו ממון א"כ אין לו כח לזכות לכהן שירצה היכא שחב לאחרים דלא חשוב כמו הלוה גופא שיכול להתפיס לאיזה בע"ח שירצה אע"ג שחב לאחרים דכיון דטוה"נ אינו ממון לא הוי ברשותו כל כך, ודוק היטב, ועיין שו"ת קול אריה סימן קכ"ה שכתב ג"כ כה"ג, והארכתי בזה גם בסוגיא דתופס לבע"ח בס"ד, הן אמת שהקצה"ח סימן ק"ה ס"ק ב' רוצה לומו דאפילו אי טוה"נ אינו ממון יש לו כח לזכות לכל מי שירצה אמנם מדברי המרדכי מס' ב"מ שהבאתי דס"ל דאם טוה"נ אינו ממון לא חשוב דעת אחרת מקנה הה"ד דיש לומר דאין לו כח לזכות לאיזה כהן שירצה במקום שחב לאחרים, ודוק היטב:

ו') **ומעתה** א"ש הכל בס"ד דשמואל דאוקמא למשנה דהעלות את הכהן במזכה וע"כ דס"ל טוה"נ ממון וחשוב כמו הלוה גופא שיכול לזכות לאיזה בע"ח שירצה אפילו חב לאחרים וכיון דס"ל טוה"נ ממון ממילא לא מצי לאוקמא במכירי דכיון דס"ל טוה"נ ממון

א"כ גם מכירי כהונה לא הוי מוחזק ולא מקיים מצוות נתינה רק במזכה שפיר מקיים מצוות נתינה מה שנותן ליד האחר לזכות לו. אמנם רב דס"ל המשנה מיירי במכירי כהונה וע"כ דס"ל טוה"נ אינו עמון ולא הוי ליה ברשות הבעלים כלל וא"כ הו"ל ממילא ברשות הכהן וא"כ לא מצי לאוקמא במזכה דאין לו כח לזכות לאותו כהן דווקא כיון דחב לאחרים ואין לומר דיזכה לו עכ"פ ע"י כהן אחר דלא שייך חב לאחרים כיון דיש לו מגו דזכה לנפשיה דזהו אינו דכהן וודאי לא ירצה לזכות בשביל כהן אחר דהא ירצה לזכות לנפשיה, וכן כתוב בספר מעייני חכמה מהדורא בתרא למס' ב"מ פ"ק אות קל"ט עי"ש, וא"כ א"ש סוגיית הגמרא דמאן דמוקי בה במכירי לא ניחא ליה לאוקמא במזכה ומאן דמוקי במזכה לא ניחא ליה לאוקמא במכירי, ועיין תוספ' מס' גיטין שם ד"ה במכירי, ולפימ"ש א"ש הכל בס"ד, זה הנ"ל בסוגיית הגמרא והארכתי קצת להשתעשע באמרותיו למען חבת הקודש ויהיו לרצון לפניו אמרי פי והקב"ה יוסיף לו כהנה וכהנה לעשות חיל בישראל, עד בנין אריאל וביאת הגואל:

והנני מוקירו ומכבדו מאוד כערכו הרם והנשא פק"ק **באניהאד** כחצות הלילה אור ליום ג' לסדר לעשות ריח ניחח תשעה עשר ימים בחדש שנתנה בו התורה סיון תער"ב לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן ס

יהי שלום בחילו כבוד אהובי מחו' הרבני המופ"ג החריף ובקי כהן שדעתו יפה וכו' מו"ה מנחם ישעיה **שווארטץ** נ"י בק"ק נאסאד מדינת ז"ב יע"א.

מכתבו הגיענו, ע"ד השאלה בראובן שהלוה לשמעון חמשה זהובים, ואח"כ כשתבע ממנו אמר לו כבר פרעתי, כי אתמול היה כאן ילדה קטנה שלך ובקשה ללות לאמה חמשה זהו' וסבור הייתי שבאה לגבות החוב ונתתי לה, וראובן מסופק אם האמת כדבריו, ושמעון לא ידע להגיד לאיזה ילדה נתן המעות רק שיודע שנתן לאחד מבנותיו הקטנים, האיך הדין, אם שמעון חייב לפרוע לראובן או שכבר נפטר בטענתו שיתן המעות לילדה הקטנה של ראובן זהו תוכן השאלה ! ונ"ל ברור דהדבר פשוט ששמעון לא נפטר מחובו כל זמן שאינו יודע בבירור שהגיע המעות ליד ראובן דאפילו אם שמעון שלח החוב לראובן ע"י גדול בן דעת מ"מ אינו פטור מן החוב עד שיגיע המעות ליד המלוה דכן איתא בפירוש בחו"מ סימן קכ"ה דאם אמר הולך מנה זה לפלוני שאני חייב לו דאע"ג שאינו יכול לחזור משום דהולך כזכי, מ"מ חייב הלוה באחריות המעות, עיין בחו"מ ריש סימן קכ"ה. זולת אם המלוה עשאו לשליח שיקבל החוב עבורו אז פטור הלוה תיכף משנתנו ליד השליח, והנה כל זה היה אם השליח הוא גדול ובר דעת, אבל

אם השליח היא קטן מבואר בסימן קפ"ח בחו"מ והוא ממשנה מס' ב"ב פ"ו ע"ב דאם החנווני נתן האיסר ליד התנוק ונאבד ממנו דהחנוני חייב, זולת אם הבעה"ב פירש לו ואמר שלח לי עם הקטן, וא"כ ומה התם דאע"ג דהבעה"ב בעצמו נתן הפונדיון ליד התינוק מ"מ חייב החנווני משום ששלח לו האיסר ביד התנוק מכש"כ הכא שאין הלוה יודע כלל אם המלוה שלח הילדה לתבוע החוב ואפילו אם שלחה לתבוע החוב מ"מ אפשר שהיה כוונתו שיביא בעצמו החוב או שישלח החוב עם בן דעת וא"כ הכא מכש"כ בנ"ד שהלוה לא יוכל לטעון ברי שהמלוה שלח אצלו לגבות החוב ע"י הילדה ושישלח לו ביד הילדה א"כ הוי ספק פרעון וחזקת חיוב ובספק פרעון כ"ע ס"ל רבו"ש ברי עדיף וא"כ כיון שהמלוה טוען בריא והלוה מסופק. והו"ל אינו יודע אם פרעתיך וחייב לשלם כמבואר בחו"מ סימן ע"ה סעיף ט' דבאינו יודע אם פרעתיך אמרינן בו"ש ברי עדיף ע"ש, רק אם הלוה חושד את המלוה שכבר קבל המעות שהילדה נתני' לו המעות והוא רוצה שישלם לו בחנם יוכל להחרים סתם על מי שנוטל ממונו שלא כדין כן מבואר בחו"מ סימן ע"ה סעיף ט' אבל אם אינו חושד אותו ע"ז חייב הלוה לשלם דאפילו אם אמת ששלח לו החוב ביד הילדה כיון שאינו יכול לטעון ברי ששלחה בפירוש להביא לו המעות א"כ הו"ל ספק בפרעון וחייב לשלם כל החוב והנה אם הלוה חושד המלוה שכבר קבל המעות וא"כ מוטל חרם סתם על המלוה והי' ראוי לפשר, ואופן הפשר הוא שהלוה ישלם שני שליש מן המעות והמלוה יפסיד שליש, עיין בפתחי תשובה חו"מ סי' י"ב סק"ג שהביא כן בשם שו"ת שבות יעקב, כל זה אם הלוה חושד באמת את המלוה שכבר קבל המעות אבל אם אינו חושד אותו באמת רק שיאמר שחושד אותו כדי שיוותר לו שליש מן החוב צריך לאיים על הלוה שידע בנפשו שאם אינו חושד אותו שכבר קבל המעות שמחוייב לשלם כל החוב ובאם אינו משלם כל החוב הרי הוא בכלל לוה רשע ולא ישלם, ובטוח אני ששארית ישראל לא יעשו עולה ולא יאמר בשקר שחושד אותו אם אינו חושד אותו באמת, כנ"ל ברור עפ"י שיטות הפוסקים בס"ד:

והנני בזה מחו' הדו"ש באהבה הטרוד מאוד פק"ק באניהאד ג' י"ט ימים בחדש סיון תער"ב לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן סא

השו"ב מומחה דפק"ק באניהאד ה"ה הרבני המופלג בתוי"ש החרוץ וכו' מו"ה חיים ברוין נ"י הראה לי בשמ"ח סימן ל"ה סעיף מ"א שכתב וז"ל דבר פשוט הריאה שהיא חלקה וכשרותה ע"י סדקים כמבואר סעיף הקודם יש בה בכה"ג דין חליף כגון שבימין

יש ב' סדקים ומורים שיש שם ב' אונות ואומא ובשמאל ג' סדקים ומורים שהם ג' אונות הו"ל חליף וטריפה אבל אם בימין ג' סדקים על ג' אונות ואומא ובשמאל על ד' נ"ל שאין להחמיר עכ"ל, ודבריו תמוהין מאוד במ"ש דאם יש בימין ב' סדקים ובשמאל ג' סדקים דטריפה מטעם חליף, ולמה לו לומר דמטעם חליף טריפה הא בלאו"ה טריפה דכיון דליכא רק ב' סדקים לא עדיף משני אונות ממש דהו"ל טריפה מטעם חסר ובלבושי שרד שם ס"ק פ"ה כתב וז"ל:

דסדקים מועיל להכשיר ולא להטריף משא"כ ברישא (כלומר כשיש בימין רק ב' סדקים) הו"ל חסר אונא וא"כ וודאי קשה למה לו להזכיר כלל ברישא שהיה בשמאל ג' סדקים הא אם אפילו בשמאל ג"כ לא היה רק ב' סדקים ג"כ טריפה כיון שבימין ליכא רק ב' סדקים ולא הוי עכ"פ יותר מאם היו אפילו ב' אונות נפרדות דג"כ טריפה משום חסר, ותימא על הגאון לבושי שרד שלא שת לבו לדבר הזה? ונלע"ד בכוונת השמ"ח דהנה ידוע אע"ג דקייל"ן דסדק נחשב כמו אונא מ"מ מצינו דאונא ממש עדיף במעלה מסדק דהרי מה"ט מטריף רב אחאי הובא בטו"ז ס"ק ד' דכשהיו בימין ב' אונות וסדק ובשמאל ג' פרודות דטריפה מטעם חליף, ועיין פרמ"ג שם, ועיין עוד בפרמ"ג בשפ"ד שם ס"ק ל"ג שכתב דגם הש"ך הכי ס"ל, עכ"פ פשיטא דאונא ממש עדיף מהיכר סדק אמנם גם סדק יש לה מעלה יתרה מהיכר דעלמא דהרי ריאה שאין לה שום היכר אונא דהיינו חלקה כאופתא אינו כשירה ע"י שאר הכירים, וע"י סדק כשר אפילו אין לה שום אונא פרודה, ועיין היטב בש"ך ס"ק מ"ד, אמנם אם אונא יש לה סדקים המורה על שני אונות ואונא אחת ניכרת ע"י אחד משאר הכירים שאינם כמו סדק מ"מ כשר כה"ג כמבוא' בפירוש בשמ"ח סעיף ל'. ומעתה י"ל דכמו דאונות פרודות ישנם במעלה לענין סדק דאותו הצד שיש לה פרודות ממש חשוב יותר מהצד, שאין לה רק סדקים הה"ד אם צד אחד אין לה רק היכר באונא אחת וצד השני יש לה היכר סדק דג"כ חשוב כמו חליף מימין לשמאל דז ה הכלל דצד שמאל אסור להיות במעלה יותר מימין וא"כ כמו שאם השמאל יש לה מעלה על צד הימין שבימין נתכשרה רק ע"י סדק ובשמאל יש לה ג' פרודות אע"ג דשוה בשוה היכא ששניהם פרודים כשר מ"מ אם בימין רק ע"י סדק יש לה ג' אונות ובשמאל גי אונות פרודות מקרי חליף ה"נ אם השמאל יש לה מעלה יתרה על הימין משום שבימין נתכשרה רק ע"י היכר דעלמא ובשמאל יש לה סדק כיון שהשמאל יש לה מעלה יתרה על הימין ג"כ מקרי חליף וזה שכתב בשמ"ח שבימין יש ב' סדקים קאי על סעיף הקודם שבאונא אחת נתכשרה ע"י היכר דשני סדקים גרידא פשיטא דבלא"ה טריפה דשום אדם לא יוכל לטעות בזה דשני סדקים יותר טוב משני אונות פרודות דטריפה וע"כ מ"ש שני

סדקים היינו שני סדקים והיכר ואשמעינן השמ"ח דמ"מ כיון שבשמאל יש לה ג' סדקים וכיון שסדק יותר חשוב מהיכר דעלמא ג"כ הו"ל חליף דהעיקר שהשמאל אסור להיות לה מעלה יתרה מבימין, ודאי אם בימין ג' סדקים ובשמאל ב' אונות פרודות כשר דאע"ג דהשמאל יש לה מענה יתרה שזהו פרוד ממש וזהו רק סדק מ"מ כיון שבמנין יש בימין יותר מבשמאל שפיר כשר דכל שבימין יש יותר במנין מבשמאל הרי לימין מעלה יותר מבשמאל וכן אפילו אם בימין היכר וב' סדקים כיון שהסדקים מעידים גם על ההיכר שהוא אונא נפרדת כמ"ש בשמ"ח שם סעיף מ' ובשמאל שני אונות נפרדות ג"כ כשר כיון שמ"מ במנין יש יותר בימין, משא"כ בשוה בשוה ובימין יש ג' רק ע"י היכר ושני סדקים ובשמאל יש ג' ע"י סדקים כיון שלימין אין מעלה במנין על השמאל שהרי הם שוה בשוה באיכות האונות יש מעלה יותר על שמאל מבימין שבימין הם ג' רק בצירוף היכר ובשמאל יש ג' ע"י סדק דרק השמאל יש לה מעלה וימין אין לה שום מעלה כה"ג חשובים האונות בשמאל יותר מימין הו"ל שפיר חליף וטריפה, כללו של דבר דלעולם אין ראוי שיגבר השמאל על ימין בשום מעלה, ודוק היטב כנ"ל ברור בדברי השמ"ח בס"ד. – ועיין בס' ראש אפרים סימן ל"ה ס"ק צ"ב דאם יש בימין ג' אונות וסדק ובשמאל ד' פרודות לכ"ע טריפה והיינו ג"כ דכל שאין בימין יותר מבשמאל והאונות שבשמאל באיכותם יותר במעלה אבימין דבימין ליכא ד' רק ע"י סדק ובשמאל הם פרודות הוי טדיפה, והוא כמ"ש דכל שהימין אינו יותר משמאל רק הם שוה בשוה קפדינן שלא יהיה בשמאל באיכות יותר דהיינו או פרודות נגד סדק או סדק נגד היכר בעלמא ודו"ק היטב בזה:

אליעזר דייטש.

סימן סב

שוכ"ט לכבוד אהובי הרב המאוה"ג חו"ב וכו' כש"ת מו"ה צבי הלוי הארוויטץ נ"י אב"ד בק"ק העפרמאנשוטאדט יע"א.

מכתבו הגיעני, על דבר השאלה שאחד הגביל זמן נשואין לבתו על יום א' פ' ויחי הבע"ל ולא שם אל לבו כי אז יהיה תענית עשרה בטבת וכבר שלחו מכתבי קריאה לאנשי משפחתם איך יתנהגו אם מותר לעשות החופה ביום התענית או בלילה שלאחר התענית, או לדחות הנשואין ליום אחר, כך הי' תוכן שאלתו, ואען ואומר, הנה בש"ע אינו מבואר אם מותר לעשות נשואין בת"צ או שאסור, אמנם בש"ע או"ח סימן תקנ"א סעיף ב' מבואר שאין נושאין נשים מר"ח אב עד התענית (ומכ"ש בת"ב גופא) וא"כ תענית דעלמא לא גרע עכ"פ מהימים שמן ר"ח אב עד התענות, והמג"א שם ס"ק ט'

כתב דאפילו בלא סעודה ג"כ אין נושאין מר"ח עד התענות, וא"כ הה"ד בשאר תעניתים אסור לישא דלא גרע ימי תעניתים אחרים מן הימים שמר"ח אב עד התענות, ועי"ש בפרמ"ג באשל ס"ק י' משמע ג"כ דבשאר תעניתים יש להחמיר עכ"פ כמו באלו הימים שמן ר"ח אב עד התענית, שוב ראיתי בספר מטה אפרים להגאון ר' זלמן מרגליות ז"ל סימן תר"ב סעיף ה' שכתב שנוהגים שלא לעשות נשואין בעשרת ימי תשובה, וא"כ י"ל דמכ"ש בשאר תענית צבור ובפרט עשרה בטבת דחמיר טפי דהוא אתחלתא דפרעניות (עיין בטו"ז או"ח סימן תקמ"ט) וודאי יש להחמיר שלא לעשות נשואין ולשמחה מה זו עשה, ביום שהתחיל הפרעניות, וחורבן ביהמ"ק בעוה"ר, אמנם ראיתי בפירוש בתוספ' במס' עירובין מ' ע"ב בד"ה דלמא אתי למסרך שכתבו וז"ל ומעשה היה בחופה בי' בטבת נתנו הכוס לתינוק לשתות עכ"ל, וא"כ משמע דמותר להיות חופה בי' בטבת, והנה רציתי לומר דמ"מ אסור רק התוספ' כתבו שכבר אירע כן בדיעבד ונתנו הכוס לתינוק אבל לכתחלא אסור לעשות כן, כך י"ל לכאורא, אמנם לאשר גם בפסקי תוספ' הביאו זה לפסק הלכה, וא"כ משמע דמותר לעשות חופה בי' בטבת רק שהחתן והכלה לא ישתו מכוס של ברכה רק ליתן לתינוק, אמנם נ"ל דוודאי אסור לעשות שום שמחה ביום התענות, והתוספ' מיירי מחופה בגוונא דליכא שמחה כגון אלמן ואלמנה, אבל חופת בחור או בתולה וודאי אסור, ועיין בספר שדי חמד מערכת חתן וכלה אות כ"ג שהביא לחלק כה"ג לענין עשרת ימי תשובה, ע"כ נ"ל פשוט שבוודאי בעשרה בטבת אין לעשות החופה, ובפרט בעניין זווגים אפילו רק מנהג בעלמא אם משנים לא מסמנא מילתא מכ"ש דבר כזה שיש לאסור מדינא וודאי אסור:

והנה כל זה היא ביום התענות אבל בלילה שלאחריו והנה לכאורא אין שום טעם לאסור דלא מצינו להחמיר בלילה שלאחר התענות רק בת"ב כמבואר בשו"ע או"ח סימן תקנ"ח, משא"כ בשאר תעניתים לא מצינו להחמיר בלילה שלאחריו, ועיין במג"א סוף ס"ק ט' ודוק, וא"כ היה מקום לומר דיכולים להעמיד החופת בלילה, אמנם נ"ל כיון דבאמת מצד החופה גרידא לא היה איסור גם ביום עשרה בטבת כמ"ש מדברי התוספ' עירובין מ' ע"ב ד"ה דלמא, רק משום שמחת נשואין אסור, וכמ"ש דתוספ' ע"כ מיירי רק מחופה בגוונא דליכא שמחה, וידוע דאם יש חופה בלילה מקדימין לשמח ביום שלפניו ג"כ, ע"כ נ"ל דאם ישגיחו שלא יהיה שום שמחה ביום עשרה בטבת דהיינו שלא יתאספו האורחים ביום כהדרך בשאר חתונות, וגם שלא ישוררו בכלי זמר יש להתיר כמו בנ"ד בדיעבד שכבר נקראו כל השייכים להחתונה מרחוק, ועיין במטה אפרים סימן תר"ב סעיף ה' מ"ש כה"ג לענין חופה ונשואין ביום צום גדליה, אבל אם יש לחוש שאם יעמידו

החופה בלילה שלאחר התענות שיתחילו בשמחה ורקודים ומחולות מבעוד יום אז צריך לדחות הנשואין ליום אחר לגמרי, רק אם בעל החתונה יבטיח שביום לא יהיה שום שמחה אז יש להתיר להעמיד החופה בלילה, ובזכות שלא יהיה ניכר שום שמחת חתונה ביום שהתחיל פרעניות החורבן בעוה"ר נזכה לראות בעת שיהפוך צום העשירי לששון ולשמחה וזיוגם יעלה יפה, כנ"ל להתיר בדיעבד כה"ג להעמיד החופה בלילה שלאחר התענות באופן שלא יהיה שום שמחת חתונה ביום. [ועיין שו"ת רמ"א סימן קכ"ד שהתיר בשעת הדחק להיות החופה ולסדר קידושין בשעה שהיה כבר לילה, א"כ ה"נ יש להתיר בליל שלאחר התענות שהוא ג"כ כמו שעת הדחק, ואע"ג שהתם היה יותר שעת הדחק עי"ש, מ"מ הכא קיל טפי שהרי התוספ' התירו בהדיא אפילו בעשרה בטבת ודוק) וחתני הרב מו"ה יוסף הכהן נ"י אמר לי שגם בס' שבט שמעון בבית המשתה סימן י"ג אות ב' משמע ג"כ דס"ל להלכה כמ"ש שבלילה וודאי מותר עכ"פ כל מיני שמחה אסור ביום עיי"ש], שוב הראה לי הרב מו' **פנחס ברייער** נ"י במרדכי פ"ג דערובין שהביא אירע בימי רשב"ם ברית ביו"ד טבת והורה לברך על הכוס וליהב לינוקא, ואולי י"ל דטעות סופר נפל בתוס' וצריך לומר "ברית" במקום "חופה", ועל זה הביא אח"כ ומעשה הי' בברית מילה בעשרה באב, ונזכה להזמן שישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון ושמחה:

והנני הדו"ש באהבה והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהמד ג' ד' דחנוכה ימי אורה ושמחה תרס"ט לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן סג

רב ישועה וברכה לאהובי תלמודי הותיק המופלג בתו"י החרוץ חרד לדבר ד' כמו"ה וואלף ווילגר נ"י בישוב פלאוויניטץ יע"א.

ע"ד השאלה במקוה שהמים נמשכו אליה דרך צינורות והצנורות יש שמונחים תחת הקרקע ומכוסים בעפר. ושמעת מפי שאני פקפקתי על זה שיש לחוש שמא יתחלחלו הקרסים ויהיה שם נקב ובכלי עץ נעשה בית קבול בנקב כל שהוא כדאיתא בפירוש מס' מקואות פ"ד משנה ג' החיטט בצנור לקבל צרורות בשל עץ כל שהוא, וכתבת לי שמורה אחד רצה להקל בזה, דע שהמורה שפיר ראה ברמ"א יו"ד סימן ר"א סעיף ל"ו שכתב בפירוש דלא מקרי כלי קבול אפילו אם היה בהם גומא הואיל ולא נעשה בכוונה, אמנם בשו"ת מהרי"ק סוף סימן נ"ו כתב בפירוש דבצנורות שמכוסים בקרקע הואיל דלא שליט בהו אוירא יש לחוש שיתהוה שם איזה גומא עי"ש, ובהג"ה מרדכי במס'

קידושין יש שם שני דעות אם גומא שנעשה שלא לדעת עשוי לה בית קבול הואיל ואפשר דניחא ליה כדי שיפלו שם הצרורות ואע"ג דמסתמא לא ניחא ליה בהך בית קבול שלא יפסול המקוה מ"מ כבר האריך בזה החתס"ו ליו"ד סימן ר"א דכיון דאם לא היה פוסל המקוה היה ניחא ליה שפיר מקרי ניחא ליה, ובשו"ת אחת הארכתי מאוד בזה בס"ד, וא"כ אין להקל בזה, ועיין בש"ע סעיף כ"ו דכל הצנור נעשה כלי ע"י חקק כ"ש והכל נעשו שאובים לא רק אותם המים שעוברים על הגומא, ובחידושי להלכות מקואות לסוגיא דצינור אות ד' הארכתי בזה בס"ד, ע"כ אין תקנה אם ממשיכים ע"י צנורות רק או שיהיו הצנורות של מתכת דבהני לא שייך רקבון רק סמוך לירידת המים למקוה צריך שיבאו דרך צנור של אבן שלא יבא לתוך המקוה מדבר המקבל טומאה, ועיין בש"ע שם סעיף מ"ח או שהצנורות יהיו מונחים במדרון גדול והמים ילכו בשטף גדול ובמרוצה גדולה שלא יהיה שם עיכוב המים, עי"ש במהרי"ק, אמנם לאשר אי אפשר להשגיח ע"ז שהמים יבאו תמיד בשטף גדול ובמרוצה חזקה ע"כ טוב יותר או שיעשו צנורות של צעמענט, או של מתכות, ולחבר בראשם צנור קטן של אבן שלא יפלו למקוה ע"י דבר המקבל טומאה:

ב') **וע"ד** ענין השני מה שהערות הנני להעתיק לך מ"ש בזה לכבוד הרב הגאון מו"ה מרדכי פריעד נ"י (בעהמ"ח ספר ברוך מרדכי) אבד"ק מארטינסבערג יצ"ו, ותבין אח"כ הכל היטב, וז"ל:

עתה באתי להשיב לו על מה שפלפל בענין אם צריך זמן בגט שחרור, הנה התוספ' במס' גיטין י"ז ע"א ד"ה מפני מה תקנו זמן כתבו בשם ר"י דמשו"ה צריך זמן בגט שחרור דאי לא יהיה בו זמן פעמים שמוכר עברו ואח"כ יתן לו גט שחרור ויאמר העבד לרבו שני אייתי ראיה ששטר מכר שלך קודם דהעבד מוחזק בעצמו ויפסיד רבו שני שלא כדין עי"ש, הרי דרבותינו בעלי התוספ' גלו לנו הטעם דצריך זמן בגט שחרור, אמנם שלא יהיה ביהמ"ד בלא חידוש אמרתי להעתיק כאן מה שראיתי בספר גרש ירחים (להגאון ז"ל מפלאצק) בסוגיא דשמא יחפה באות מ"ח שהקשה על מ"ש התוספ' דהעבד מוחזק בעצמו, והרי התוספ' כתבו דגבי אשה הוי מוקמינן לה בחזקת אשת איש בגט שאין בו זמן רק משום דהרי גרושה לפניך ליכא חזקת אשת איש וא"כ בעבד בשטר שחרור שאין בו זמן דלא שייך לומר הרי משוחרר לפניך דהא אם נתן לו רבו ראשון השטר שחרור לאחר שמכרו לרבו שני לא חל השחרור כלל, וא"כ הרי היא עדיין בחזקת עבד אפילו לא יהיה בו זמן. וא"כ הדרא הקושיא לדוכתא למה צריך זמן בגט שחרור. ומה מהני מה שהעבד מוחזק בעצמו? והניח בצ"ע, והיא קושיא עצומה לכאורא, ולע"ד נראה לתרץ

דהנה ילד"ק בלשון התוספ' שכתבו שם וז"ל: שהעבד היא מוחזק בעצמו והלוקח בא להוציא ממנו השעוביד עכ"ל, והנה אמאי לא סגיא להו לתוספ' במה שכתבו שהעבד מוחזק בעצמו ולמה הוסיפו עוד אלו תיבות והלוקח בא להוציא ממנו השיעבוד. אשר ע"כ נ"ל דכוונת התוספ' היא לתרץ באמת קושיא הנ"ל דמה מהני מה שהעבד מוחזק בעצמו הא אדרבא נימא דמוקמינן אותו בחזקת עבר כמו דמוקמינן בחזקת אשת איש, משו"ה כתבו התוספ' והאריכו קצת בלשונם דוודאי חזקת אשת איש הוי חזקה מעליתא שהרי היתה מוחזקת לפנינו שהיתה אשתו של פלוני משא"כ לרבו שני לא היה עדיין שום חזקה בהך עבר ושפיר אזלינן טפי בתר חזקת העבד שהוא מוחזק בעצמו ממה דנימא דמוקמינן אותו בחזקת עבד דעכ"פ הך רבו שני לא היה לו מעולם חזקה בהך עבד, וזה שדייקו התוספ' בלשונם והלוקח בא להוציא ממנו השעוביד כלומר ולא היה לו בו שום חזקה באותו עבד וא"כ אזלינן טפי בתר חזקת העבד שמוחזק בעצמו להפקיעו מרבו שני שלא היה לו בו שום חזקה כמ"ש התוספ' והלוקח בא להוציא ממנו השעוביד משא"כ בחזקת אשת איש שיש לבעל חזקה עליה שהיתה אשתו שפיר אמרינן דלולא דהרי גרושה לפניך היינו מוקמינן אותה בחזקת אשת איש, ומתורץ שפיר קושיית ספר גרש ירחים, ודוק, ובעיקר סברת התוספ' שכתבו דהרי גרושה לפניך עיין פנ"י שכתב דהרי גרושה לפניך לחודא לא מהני נגד חזקת אשת איש רק בצירוף דחזקת כשרות שמסתמא לא זנתה כשהיתה אשת איש מהני להפקיע מחזקת אשת איש, ובספרי תבואות השדה חלק שני בסוגיא דשמא יחפה אות ד' הארכנו בזה בס"ד:

וגם בספרי ח"א בשער החזקות שער ד' הארכנו בעניין חזקה דהשתא נגד חזקה דמעיקרא בס"ד, וכאן אין להאריך יותר:

והנני בזה רבך הדו"ש באהבה רבה והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד אור ליום ג' לסדר וכל חכם לב בכם כ"ג אדר ראשון תרס"ח לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן סד

לכבוד הרבני המופלג החרוץ המפואר וכו' כש"ת מו"ה משה ציזנער נ"י בק"ק קשאנוב מדינת גאליציען יע"א.

מכתבו הגיעני ואנו עמוס הטרדות ואין דרכי להשיב בעניינים שאינם נחוצים, אולם למען לא אשוב פניו ריקם אכתוב לו בקיצור ע"ד השאלה באחד שלקח תפילין של חבירו שלא מדעתו דלכתחלא מותר ליקח כמ"ש הש"ע באו"ח סימן כ"ה מותר לברך על תפלין שאולין (ועי"ש בבאה"ט ס"ק ח"י דהה"ד שואל שלא מדעת מותר בתפלין, ועיין בש"ע

סימן י"ד סעיף ד', ובמג"א שם ס"ק ח', דמשו"ה מותר משום דניחא ליה לאינש למעבד מצוה בממוניה), ואח"כ בא בעל התפלין וכעס על שלקח תפלין שנו והוכרח להסירם ותיכף לקח תפלין אחרים, ונסתפק מע"כ נ"י אם צריך לברך פעם שנית על התפלין השנוים, דהנה הרמ"א או"ח סימן כ"ה סעיף י"ב כתב על מ"ש המחבר דאפילו אם הזיזם ממקומם אדעתא להחזירם מיד צריך לברך, וכתב שם הרמ"א וי"א שלא לברך. וכתב הבאה"ט ס"ק ט"ז וז"ל:

ודע הא דכתב רמ"א וי"א וכו' קאי כמי אהא אם מסירן לגמרי דאין חילוק בין אם הזיזם ממקומם או הסירם לגמרי ועי"ש במחה"ש ס"ק כ"ב (ובפרמ"ג שם באשל ס"ק כ"ב דאפילו לביהכנ"ס שאינו רחוק אין מברכים כדעת המג"א שם ס"ק כ"ב) ומסופק מע"כ בנ"ד כיון שהברכה שברך פעם ראשונה על התפלין היה שלא כדין שכיון שמקפיד בפירוש חזינן דלא ניחא ליה למעבד מצוה בממוניה והוי כמו תפלין גזולין וא"כ צריך לברך שנית. כך היא תוכן דעתו, ואין ואומר, שמ"ש. דכיון שמקפיד בעל התפלין הו"ל למפרע כמו גזולין זהו אינו, דאע"ג דקיי"ל דאם מקפיד בפירוש לא אמרינן ניחא ליה לאינס וכו' (ועיין בזה בספר שדי חמד בקונטרס הכללים בענין ניחא ליה לאינש מכלל ט' עד כלל י"ד שהאריך מאוד, והביא גם איזה קצת פוסקים דאפילו מקפיד בפירוש ג"כ אמרינן ניחא ליה לאינש וכו' עי"ש) מ"מ הא וודאי לכ"ע ס"ל דלמפרע לא הוי כמו גזל וא"כ לא הוי ברכתו לבטלה שהרי לקח התפלין בהיתר מכח חזקה דניחא ליה לאינש וכו' וא"כ נא היה ברכתו לבטלה והוי כמו בכל התורה שסומכין על הרוב דאפילו אם נמצא אח"כ שהיא מן המיעוט מ"מ לא עשה איסור למפרע, ועיין בחתס"ו ליו"ד סימן רמ"ה, ועיין בספרי תבואות השדה חלק רבעי בשו"ת שבגוף הספר סימן ב', והגע עצמך דהאיך יתירו חכמים ניטול תפלין של חבירו ולברך עליהם בש"ע או"ח סימן י"ד סעיף ד' וברמ"א שם ואח"כ יבא בעל התפלין ויקפיד ונמצא ברכתו לבטלה. אלא וודאי דכיון שבשעה שלקח התפלין היה רשאי לו לסמוך על החזקה דניחא ליה לאינש וכו', לא הוי ברכה לבטלה, וכה"ג מצינו בשו"ע חו"מ סימן שנ"ט דבדבר שאין מקפידים עליו מותר ליקח של חבירו שלא מדעתו ואע"ג דפשיטא דאם מקפיד בפירוש אסור מ"מ לא חיישינן שיעבור באיסור גזל למפרע כיון שלקח בהיתר, וא"כ מכ"ש הכח גבי מצוה אמרינן לדעת בעל התפלין שאע"ג שעתה מקפיד מ"מ עד השתא מחל ליה שלא יהיה ברכתו לבטלה וא"כ לכאורא היה סגיא ליה הברכה שברך בפעם ראשון גם על התפלין האחרים, ולא כמ"ש מעלתו נ"י:

אמנם מטעם אחר נ"ל דצריך לברך פעם אחרת על התפלין השניים דאע"ג שהרמ"א בסימן כ"ה חולק על המחבר וס"ל דאפילו אם הסירם לגמרי א"צ לברך כשחוזר ומניחם היינו אם מניח אותם תפלין עצמן משא"כ על תפלין אחרים וודאי צריך לברך פעם אחרת, ומצאתי ראיה לדברי ממ"ש הגאון התניא בש"ע שפו סימן ח' סעיף כ"ג וז"ל:

הפושט טליתו ובשעה שפשט דעתו לחזור וללבוש מיד א"צ לברך וכו' כיון שחוזר ולובש אותו הטלית בעצמו עכ"ל, הרי שס"ל בפירוש דלא מהני מה שהיה דעתו לחזור וללבוש רק באותו טלית עצמו שהרי נתן טעם כיון שחזר ולובש אותו הטלית בעצמו וא"כ הה"ד בתפלין דאם מניח תפלין אחרים הרמ"א ג"כ מודה דצריך לחזור ולברך ועדיף טפי להשוות הפוסקים דלא פליגי כ"כ כיון דהמחבר פסק דאפילו באותם תפלין עצמו צריך לברך מסתיין לומר דהרמ"א דחולק רק באותם תפלין אבל בתפלין אחרים מודה דצריך לברך כמ"ש הגאון התניא בפירוש בסימן ח' לענין טלית וא"כ הה"ד תפלין דמ"ש – ויש לי להביא ראי' לדברי התניא מכמה מקומות, האחד במג"א סימן תרל"ט ס"ק י"ז כתב מי שהולך באמצע סעודתו לסוכת חבירו מסיק שם דצריך לברך ואע"ג שנתן טעם משום דההליכה הוי הפסק עי"ש במחה"ש, דהא דצריך טעם משום דהליכה הוי הפסק היינו דווקא אם היה מעיקרא דעתו שיאכל גם בסוכת חבירי אז א"צ לברך רק משום דהליכה הוי הפסק, משאדכ אם לא היה דעתו בשעת ברכה על סכת חבירו צריך לברך בלאו"ה, וראיה לדבר שהוי במקום קרוב ס"ל להמג"א בסימן כ"ה ס"ק כ"ב דהליכה לא הוי הפסק ושם משמע דבכל גוונא צריך לברך על סכת חבירו אלא וודאי דכל שלא היה דעתו על סכת חבירו אינו נפטר בברכה שברך על סכתו, ודוק:

ועוד יש לי להב"א ראיה דהברכה שברך על תפלין אחת לא מהכי ליה על תפלין אחרים מש"ע או"ח סימן ר"ו סעיף ו' נטל בידו פרי לאכלו וברך עליו וכו' צריך לחזור ולברך, וכתב שם הרע"א וז"ל רק שלא היה בדעתי עליו לאכלו עי"ש, ועיי' בטו"ז ובמג"א ס"ק ח', הרי דכל שנח היה בדעתי בשעת הברכה על אותו דבר צריך לחזור ולברך. ועי"ש היטב במג"א ס"ק ז' ודוק, וכן מצינו בש"ע או"ח סימן ק"מ סעיף ג' לענין מי שקראוהו לעלות לתודה והראו לו מקום אחר שצריך אח"כ לברך שנית ואפילו לדעה הראשונה שם שא"צ לברך היינו משום דאמרינן דמסתמא דעתו על כל התורה כמה שמחלק שם המג"א ס"ק ד' לחלק בין פירות דסימן ר"ו ובין קריאת התורה עי"ש היטב במג"א, וא"כ הכא גבי תפלין דמסתמא בשעת הברכה כא היה דעתו על תפלין אחרים פשיטא שצריך לברך פעם שנית ובפרט דניחא לן טפי לומר הכי שלא יהיה כ"כ פלוגתא רחוקה בין המחבר דס"ל דאפילו באותם תפלין צריך לברך וסגיא לן לומר דהרמ"א אינו חולק על

המחבר רק באותם תפלין אבל בתפלין אחרים גם הרמ"א מודה דצריך לחזור ולברך כמ"ש הש"ע בתניא, ומכל הני ראיות שהבאתי בס"ד כנ"ל פשוט. ודוק, [ועיין בספר פרח שושן סימן א' לענין קריאת התורה] ודוק:

ב') **ואשר** שאל דעתי אודות המצות אשר יש רוצים לשנות מכמו שהיה עד עכשיו שהיו עושים המצות בידים ורוצים לאפות על המאשין? הנה בספר שדי חמד מערכת חמץ סימן י"ג אות י"ב הביא להקת הנביאים אלו אוסרים וחנו מתירין וכל אחד נותן טעם לדבריו ומה מני יהלוך לקבוע הלכה למדינה אחרת במקום שיש בד"ל דיינים ומורים אשר להם דבר המשפט, ואין אני אומר בזה לא איסור ולא היתר, והרוצה לשנות עליו הראיה. [ועיי' לעיל סימן א' מ"ש להגאבד"ק איללאק יצ"ו, ובסי' מ"ש לסלאוואניען] וע"ד פלפולו כבר גליתי לו דעה שאין לי פנאי לזה:

והנני הדו"ש והנלע"ד כתבתי בחפזי פק"ק באניהאד אור ליום ד' כ"ד אדר ראשון תרס"ח לפ"ק **אליעזר דייטש**.

סימן סה

שמואל בקראו שעו כבו' אהו' ידנ"פ הרב המאוה"ג חריף ובקי נפלא חיציו שנונים ידיו רב לו בהלכה וסברא וכו' כש"ת מו"ה שמואל ג"ל נ"י אבד"ק שעבעש יע"א:

יקרתו הגיעני ואם אמנם כי בימים הללו הנני מוטרד מאוד בכל זאת לאשר שואל בדבר הלכה למעשה לא אמנע להשיבו, ומד' אשאלה עזר לבל אכשל ח"ו בדבר הלכה, ע"ד השאלה שישראל אחד היה לו שני רחילות מבכרת ומכרם בערלות, אחת בקניין כסף דהיינו שנתנה לו אנגאבע, וילדו שני זכרים, וכאשר נודע למעכ"ה נ"י שלא היה רק קנין כסף לבד אמר לו שעדיין לא נפקע מהם קדושת בכור לאשר צריך קנין כסף ומשיכה, כמבואר בפירוש בש"ע יו"ד סימן ש"כ סעיף ו', ועכ"פ הוי ספק בכור בקנין כסף לבד, ואח"כ בא נכרי אחד שדרכו לקנות כבשים אל הישראל הנ"ל, ורצה לקנות גם אלו שני כבשים הבכורים, ואמר לו הישראל שאלו השנים אין יכול למכור לו שהם בכורים, והשיב לו הגוי הסוחר איך ווייס שאן, והישראל הלך להתפלל והגוי הלך מעצמו וחתך מאלו שני בכורים כל הארבע אזנים, ומעתה מסופק מע"כ נ"י אם הוי זה בכלל כוון להתירו דלא מהני המום להתירו כמבואר בסימן שי"ג שם סעיף ב' דבכוון להתירו לא מהני מה שהעכו"ם עשה מום או דנימא שכיון שעשה שלא מדעת ישראל לא הוי בכלל כוון להתירו ואפילו אם הוי ספק אם כוון להתירו ג"כ אזלינן לקולא כמ"ש הרמ"א שם, והאריך קצת, ורוצה לשמע דעתי בזה:

ונלע"ד דלא מיבעיא לדעת הש"כ שם ס"ק ה' שכתב לחלק בין מעשה דקסדור להך דסעיף ג' דאסור במה שהמשרתת עשתה בו מום משום דהמשרתת וודאי רק לטובת בעה"ב ישראל היתה כוונתה והוי כמו לדעת א"כ הכא בנ"ד כיון שהגוי לא לטובת ישראל כוון ולכל היותר כוון לטובתו שיהיה רשאי למכור לו שכך היה סבור העכו"ם שאם יהיה בהם מום שיהיה רשאי למכור לו מה שאין האמת כן) א"כ לא מקרי לדעת רק אם אפילו לדעת הטו"ז שם ס"ק ב' שמחלק בין מום שהעכו"ם היה יכול לידע אם הוי מום או לא היה יכול לידע ג"ב מותר בנ"ד דכיון שחתך כל השני חזנים ע"כ לא ידע דבחתיכת אזן אחד הוי ג"כ מום דאי הוי ידע דחתיכת אזן אחד הוי מום למה חתך גם האזן השני וע"כ דלא ידע שאזן אחד הוי מום וכיון שלא ידע שבאזן אחד הוי מום א"כ תיכף בחתיכת האזן הראשון כבר הותר דכל שהעכו"ם אינו יודע שהוא מום הרי מקרי לא כוון להתירו וא"כ אפילו נימא דבחתיכת האוזן השני' וודאי ידע שהוא מום והוי כוון להתירו ולא מהני, מ"מ כבר הותר בחתיכת האזן הראשון שלא ידע, וא"כ כבר הותר בחתיכת האזן הראשון ונפקע קדושתו, והגם דבוודאי בכור לא הייתי סומך על הך סברא להתיר דהא אפשר דהכל חשוב כחד מעשה ובכל המעשה עכ"פ כוון להתירו [ועיין מהר"ם שיק ליו"ד סימן שכ"ה], מ"מ כיון שהיא רק ספק בכור כיון שהיה קנין כסף ואע"ג שהערלית לא נתנה כל הכסף רק אנגאבע מ"מ גבי בכור מועיל מקצת כסף ג"כ כיון שעכ"פ יד נכרי באמצע (וכן כתב בספר שדי חמד במערכת בכור סימן נ' אות כ"א עי"ש), וא"כ כיון דבלאו"ה לא הוי רק ספק בכור והגם שגם בספק בכור אין להתיר לעשות מום אפילו ע"י עכו"ם כמ"ש החתס"ו ליו"ד סימן ש"ו, מ"מ הכא שהנכרי עשה מעצמו וגם ישראל לא התחיל עמו לדבר אודות הבכורים רק הנכרי מעצמו, ועיין בספר שערי דעה ליו"ד סימן שי"ג שכתב ג"כ דאם הנכרי שואל מעצמו בלא אמירת ישראל עדיף מאם הישראל התחיל לדבר עמו דאם הישראל מתחיל לדבר עמו נראה טפי כאילו צוה לו לעשות מום יש לצרף ג"כ אף סברא שהנכרי עכ"פ לא ידע בחתיכת האוזן הראשון שיהיה מותר וא"כ מקרי לא כוון להתירו מחתיכת אזן הראשון ויש לסמוך ע"ז בספק בכור וגם על הש"כ שמחלק בין עכו"ם דעלמא לעכו"ם מסיח ודוק היטב. ולא אמרינן דבחתיכת אזן השני כוון רק לצערו דא"כ גם בחתיכת אזן הראשון נימא הני דלא כיון רק לצערו ולא כוון להתיר וא"כ מותר ממילא:

ב') **עוד** נ"ל דבר חדש בזה דאם מה שהישראל מכר רק בקנין כסף היה משום שלא ידע שצריך משיכה ג"כ עכ"פ כוונתו היה לעשות כתקנת חכמים שבזמן הזה מצוה למכור

מבכרת להפקיע מקדושת בכור וגמר ומקנה בכסף לחודא ג"כ, ופקחתי עיני ומצאתי בחידושי הגאון רע"א ביו"ד סימן ש"כ שכתב וז"ל:
בפרישה כתב וז"ל:
יש להסתפק שרוב שמוכרים בכור אינם מוכרים רק במעות ואין מדקדקים להקנות המקום אם י"ל בזה אדעתא דרבנן מקנה ולענ"ד יש להביא ראיה מההוא דלעיל סימן רצ"ד סעיף ט"ו עכ"ל, ושם כתב וז"ל: ויש לחלק דהתם (כלומר גבי בכור) מצוה למכור עכ"ל, הרי דכל שמצוה למכור אמרינן דגמר ומקנה, ומקור הסברא הוא בתוספ' מס' בכורות ח"י ע"ב ד"ה אקנוי קא מקנה בתירוץ הראשון עי"ש, והבאתיו ג"כ בחידושי בסוגיא דאגב אות כ"ג [הנדפס בסוף ספרי שו"ת פרי השדה ח"א] עי"ש, והובא ג"כ בספר שדי חמד מערכת בכור סימן ג' אות ל"ו עי"ש, וא"כ י"ל דוודאי מי שיודע שלכתחלא צריך כסף ומשיכה והוא לא מכר רק בקנין אחד לא שייך לומר גמר ומקנה משא"כ אם לא ידע שצריך כסף ומשיכה והקנה רק בכסף לחודא וסמך ע"ז שהוא קנין המועיל ובפרט כיון דמהני בדיניהם ג"כ ובאמת יש שיטות הפוסקים דכל דמהני בדיניהם ג"כ, הוי קנין דאורייתא, שפיר אמרינן דגמר ומקנה כיון שמצוה למכור, וא"כ בנ"ד שיש לנו כל הני התירים ג"כ דהיינו שהעכו"ם שעשה המום לא עשה ע"י אמירת ישראל וגם אינו משרה של ישראל וגם שמוכח מילתא שלא ידע שמותר ע"י חתיכת אזן אחד ג"כ, וממילא הוי חתיכת אזן הראשון שניתר תיכף בחתיכת הראשון שלא לדעת כיון שלא ידע שניתר עי"ז בכל אלו הצדדים נוכל לומר דהוי עכ"פ רק ספק אם כוון להתירו כה"ג יש לסמוך על כל הני לידים שכבר נפקע קדושת הבכורה, וא"צ שוב מום אחר, וצריך להתירו ע"י ב"ד של ג' כמבואר בסימן ש"ט סעיף ב' עי"ש:
ג') **ומה** ששאל אם יכול למכור הבכור לעכו"ם אחר השחיטה קודם הבדיקת הריאה כמ"ש החתס"ו סימן ש"ג ליו"ד, ראיתי בספר שדי חמד מערכת בכור סימן א' אות א' שתביא הרבה גדולי אחרונים שאסרו למכור לעכו"ם, ועיין בש"ך סימן ש"ו ס"ק ז', ועי"ש בשדי חמד דדווקא האחורים שאין אנו רגילין לנקר מותר למכור לעכו"ם. והגם שראיתי בשו"ת שואל ומשיב מהדורא תליתאי ח"א סוף סימן כ"ה שהתיר בספק בכור למכור לעכו"ם קודם שחיטה עי"ש, מ"מ התם מיירי בגוונא שאין לכהן חלק בו שהספק היא אם היה בכור כלל, משא"כ הכא שהוא בכור והספק היא רק ע"י כסף דאמרינן דגמר והקנה מ"מ כיון שמ"מ לא היה ניתר רק ע"י מום שנעשה בו א"כ החזקנו אותו לבכור ויותר טוב ליתנו לכהן שהרי עיקר המכירה לא היה שיפקיענו מן הכהן רק שלא יצטרך להמתין עד שיפול בו מום שלא יבאו קדשים לידי בזיון כיון שהכהן אין מחוייב לקבלו בזמה"ז

כמבואר סימן ש"ו סעיף ד' ברמ"א שם, וא"כ כיון שכבר נפל בו מום אע"ג שמן הדין אין מחוייב ליתנו לכהן כיון דהוי רק ספק בכור מ"מ צריך לנהוג בו קדושה, ועדיף טפי שישחטנו, ואם ימצא טריפה יקבור אותו, כמבואר בש"ע סימן ש"ז סעיף ב' [ועיי' לעיל סימן מ"ד אות ג'] ואם יהיה כשר יוכל אפילו הישראל לאכלו כיון שאין מחוייב ליתנו לכהן והישראל יוכל למכרו לישראל אחר ג"כ, רק שלא ימכרנו במקולין, כמבואר בש"ע סימן ש"ו סעיף ו', והאחורים והחלב ימכרנו לעכו"ם. וכן ראיתי נוהגין בכל הבכורות שניתרין ע"י מום שאין מוכרין לעכו"ם רק החלב והאחורים אם הוא כשר, ולא כהרמ"א סימן ש"ז סעיף ב', ומ"ש בשו"ת שו"מ הנ"ל להתיר בספק בכור למכור לעכו"ם, אין ראיה משם, דשם היה קצת הוכחה שלישראל נולד נקבה ולעכו"ם נולד זכר והחליף העכו"ם שלו בשל ישראל דלא התחיל שום צר קדושת בכורה. אבל בנ"ד שהספק היא משום שלא היה רק קנין כסף עכ"פ יש כאן צד קדושת בכור א"כ אין לנהוג בו מנהג בזיון, וצריך לנהוג בו קדושת בכור בעל מום. רק שא"צ ליתנו לכהן משום דהוי ספק ויוכל לומר לכהן אייתי ראיה, כנ"ל בזה בס"ד:

ד') **וע"ד** השאלה השניה בצורבא מרבנן שצריך לבשל בשר להאכיל להגוים השותים אצלו מיני משקאות והרבה פעמים לא נמצא בשר כשר ומוכרח לבשל להם בשר טריפה, עיניו שפיר חזו בשו"ת כתב סופר ליו"ד סימן ע"ד, ובשו"ת דברי חיים ח"ב לאו"ח סימן כ"ז, שמתיר ע"י שימכור הכל לשפחה גויה המשרתת והישראל לא יתעסק בזה כלל רק שרשאי להלוות לה מעות שתקנה בשר טריפה רק שמעכ"ה נ"י פקפק בזה ההיתר ג"כ משום דמ"מ איכא חשש שמא יאכל ממנו כיון שמבשלים בביתו, והיטב אשר דבר בזה דאיכא היכרא שאין מתעסק בו כלל ולא יבא לאכול ממנו. ונ"ל דמ"מ להתיר שיבשלו תמיד בשר טריפה וודאי איכא חשש דלמא אתי למיכל מיניה רק אם אין מבשלים טריפות רק כשאין בנמצא בשר כשר על מה שאינו בקביעות לא חיישינן דלמא את למיכל, ויש לי להביא ראיה לזה מדברי הש"כ ביו"ד סימן פ"ח ס"ק ב' שכתב דמותר להעלות על השלחן שאוכל בשר כשר, בשר נבלה, משום דמנבלה מבדל בדיל עי"ש, ולכאורא קשה א"כ אמאי אסור סחורה בדורים אסורים ולרוב פוסקים הטעם משום דלמא אתי למיכל, והא מאיסורים מבדל בדיל, וע"כ צ"ל דכוונת הש"ך דדווקא סחורה שהוא בקביעות חיישינן שמא יאכל אבל לפרקים לא חיישינן והוי כמו נזדמנו דמותר (ועי"ש בפלתי ובפרמ"ג, ודוק). ע"כ נ"ל דגם בנ"ד ינהוג עכ"פ כשיהיה בשר כשר שלא יבשל בשר טריפה ולא יחוש ע"ז מה שבשר כשר היא קצת ביוקר מבשר טריפה, רק כשלא יהיה בנמצא בשר כשר דאז הוי דומה קצת לנזדמנו יקנה בשר טריפה ע"י שפחת

עכו"ם וכה"ג היתר ברור לכ"ע בלי שום חשש, וראיתי בשו"ת רמ"צ ליו"ד סימן כ"ב בסוף התשובה שמתיר לעשות בורית מחזיר ג"כ ע"י עכו"ם מ"מ כתב רק משום הנח לישראל מוטב שיהיו שוגגין, והנה לאשר השאלה היא אודות תלמודי הרבני המופלג החריץ וכו' מו"ה יצחק ליכט נ"י ומכיר אני אותו שהוא ירא וחרד לדבר ד' בוודאי לא ירצה לסמוך עצמו על מה שלא התירו רק בדוחק גדול, אמנם כה"ג שלא יקח בשר טריפה רק כשלא יהיה בשר כשר ויקח הבשר טריפה ע"י שפחתו כמ"ש הגאון בדברי חיים ההיתר ברור לכ"ע כמ"ש להביא ראיה מדברי הש"כ סימן פ"ח ס"ק ב' דלפרקים אמרינן דמבדל בדיל מאיסורים, ובעיקר דין דאיסור סחורה בדברים אסורים כבר הארכתי בכמה מקומות בשו"ת שלי בס"ד, ובזה אין להאריך יותר כיון שההיתר ברור כה"ג שאינו קונה בשר טריפה רק כשלא יהיה בנמצא בשר כשר ויבטח בשם ד' כי הקב"ה ישלים לו זאת מה שהבשר כשר ביוקר יותר, ומד' ישא ברכה, ואון להתיר לבשל בשר טריפה רק כשלא יהיה בשר כשר, או שהקצב צריך הבשר כשר לישראלים. עכ"פ כיון שאין מבשל תמיד בשר טריפה, הו"ל לגבי הקינה רק כנזדמנו ומותר לכתחלא ג"כ, ועיין היטב בשו"ת כתב סופר סימן ע"ד בד"ה ונבא לדינו של הט"ז, ודוק היטב ((ועיי' שו"ת יד יצחק ח"ב סימן קי"ג)).

והנני הדו"ש באהבה רבה והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד מוצש"ק לסדר והנה עשו אותה כאשר צוה כ"ח אדר ראשון תרס"ח לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן סו

חג המצות, יחוג בכוס ישועות, שובע שמחות, כבו' אהובי ידנ"פ הרב המופלא ומופלג בתוי"ש חריף ובקי המפואר אחד מיקירי ירושלים מו"ה **אביגדור דוב שווארטנשטיין** נ"י שד"ר הכולל יצ"ו:

מכתבו הגיעני על דבר אשה אחת זקנה שבקת לן חיים והיה לה טבעת משבצות באבנים טובות באצבעה בשעת מיתתה והנשים המתעסקות עמה לקחו הטבעת מאצבעה לאחר מיתתה ונתנו הטבעת לבתה, ובתה מחמת מררותה וצער שהיה לה ר"ל לקחה הטבעת וזורקת לתוך הארון שנקברת בו והטבעת נגע בה תוך הארון והקברנים כשראו שם הטבעת בארון לקחו הטבעת ונתנו לבעל בתה של האם, ויצא מע"כ נ"י לספק אם הטבעת נאסר כמו כלים הנזרקין על המת דנאסרים אם נגעו במטה הנקברת עם המת, ומקור ההלכה היא במס' סנהדרין מ"ח ע"א ועיניו שפיר חזו ביו"ד סימן שמ"ט ובפתחי תשובה שם דמחמת שהיה אדוק באצבעה בשעת מיתה לא נאסר דתכשיטין של כסף

וזהב ומרגליות דלא הוי כעין גופה לא נאסרו. רק מ"מ היה מקום לאסור משום שזרקתה אח"כ למטה שנקברת עמה, מ"מ דעת מע"כ נ"י להתיר כיון דבת אינה יורשת מה"ת וא"כ לא הוי הטבעת שלה ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ובאמת מבואר כן בפירוש בשו"ע דאם אינם שלו דהיינו של הזורק אינן נאסרים שהרי כתב שם אם הם של אותו שזרקן עליו וא"כ הכא כיון דבת אינה יורשת מה"ת אין לה כח לאסור הטבעת, וע"כ מסופק מע"כ נ"י כיון דדינא דמלכותא דינא ועפ"י חוק המדינה בת ג"כ יורשת א"כ שפיר יש לה כח לאסור הטבעת משום תכריכי המת דנאסרים, כך היא תוכן דבריו:

הנה מה שרוצה לומר דמשום דינא דמלכותא יורשת הבת ג"כ א"כ יש בכחה לאסור הטבעת עיין בש"ך יו"ד סימן קס"ה ס"ק ח' דלענין מה שהיא שלא עפ"י התורה לא שייך דינא דמלכותא כלל רק מה שנוגע לענין קרקעות או לענין מסים או להוסיף על המטבעות, דא"כ היה מותר ליקח רבית ג"כ, ועי"ש בחוו"ד ס"ק ה', וע"כ דמה שאינו נוגע להמלך והיא שלא עפ"י חוקי התורה לא אמרינן דד"מ. וה"נ לענין שתהיה הבת ג"כ יורשת שאינו נוגע אל המלך לא אמרינן דינא דמלכותא, וכבר פלפלו בזה האחרונים אם הבת מחוייבת עפ"י התורה לכתוב פטורין לאחיה היורשים או מחוייבים לרצות אותה בכסף [עיין שו"ת מהרי"א הלוי ח"א סימן די, וח"ב סימן ס"א, ובשו"ת מהר"א ענזיל סימן כ"ח עי"ש היטב] ועכ"פ אין שים אדם אומר בזה שיהיה לה איזה כח בירושת אביה משום דינא דמלכות וא"כ לא נאסר הטבעת משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, כן נראה לכאורא, וגם אין לומר דתכשיטין כיון שראו להנתן תכשיטי האם לבת זכתה בהם יותר מבשאר נכסים והו"ל שפיר דידה ויכולה לאסור הטבעות דזהו אינו שהרי מצינו בפירוש מס' ב"ב קנ"ו ע"ב במשנה גבי אמן של בני רוכל שאמרה תנתן כבינתי לבתי דאי לאו משים צוואת שכיב מרע לא היתה הבת זכתה בהם אע"ג דהוי תכשיט דאם, ועיין רשב"ם מס' ב"ב קנ"א ע"ב ד"ה כבינתי דמשמע דזהו הוי תכשיט, ועיין רש"י מס' גיטין ט"ו ע"א ד"ה כבינתי, וא"כ מוכח דלתכשיטין ג"כ אין בבת יותר זכות מבשאר נכסים, וא"כ שפיר י"ל דלא היתה יכולה לאסור משום דאין ארם אוסר דבר שאינו שלו, מ"מ י"ל כיון דעכשיו הדרך היא שהבת יורשת תכשיטי אמה א"כ נתייאשו הבנים מהם ושפיר קנתה הטבעת לאסור אותו:

ג') **אמנם** נ"ל מצד אחר להתיר הטבעת דהנה הא פשיטא דכל אלו הבגדים שנאסרו מחמת שנגעו במטה לא עדיפא עכ"פ מהקדש, ועיין מס' יבמות ס"ו ע"ב גבי אצטלא דמילתא דפרסוה יתמי אמיתנא דמדעי הגמרא להקדש לענין אם מפקיע משיעבוד והנה

הכא היתה כוונת הבת לזרוק לה הטבעת שהיתה סבורה שתהיה יכולה לקבור עמו וכיון דבאמת תכשיטין לא הוי דבר הראוי שיהיו נקברים עמה דאין דרך לקבור המת בתכשיטין, ועיין היטב כספי בכור שור במס' ע"א כ"ט ע"א בד"ה בגמרא מה מת אסור בהנאה בסוף הדבור שם ודוק, ועיין בספר שדי חמד בכללים מערכת אות מ"ם כלל ק"ב בסוף הדבור שהביא דטבעות וצמידים אין דרך לקבור בהם, וא"כ הו"ל כמו הקדש בטעות דלא חל ההקדש. וכדמות ראיה לזה מדברי רש"י מס' סנהדרין מ"ח ע"א ד"ה מזרקין בו כלים שכתב וז"ל:

זורקין בגדיהם עליו יותר מן הצורך, ולכאורא ילדיק למה נקט רש"י בגדיהם כיון דבברייתא קתני כלים משמע לכאורא דאפילו שאר כלים ג"כ נאסרים אלא וודאי כוונת רש"י דכלים שאינם ראויים לתכריכים להקבר עמו אין נאסרים כלל רק בגדים וא"כ כיון דטבעת אינה ראוייה להקבר עמה אע"ג שהבת טעתה והיתה סבורה שתקבר ממש הי"ל הקדש בטעות ולא חל ההקדש, וא"כ אין הטבעת לאסרה כלל וכיון דהא דכלים הנזרקים על המת רק מדרבנן אשור כמ"ש רש"י מס' סנהדרין שם ע"ב בד"ה בעטה, ומדינא בלאו"ה הטבעת אינה שלה מן הדין ונוסף לזה גם מ"ש דטבעת כיון שאינה ראוייה להקבר עמה הו"ל כמו הקדש בטעות, ועשינו סניף לדברינו מלשון רש"י שם דדווקא דבר הראוי לתכריכי המת נאסרים א"כ שפיר יש להתיר הטבעת בלי שום חשש כלל, כנ"ל ברור עפ"י שיטות הפוסקים בס"ד, ישמחנו ד' בקרוב בבנין ירושלים עה"ק ב"ב:

והנני הדו"ש באהבה פק"ק **באניהאד** ד' תשעה ימים בחדש ניסן תער"ג לפ"ק.

אליעזר דייטש

סימן סז

שלום וישע רג לכבוד אהובי ידידי הרב המאוה"ג חריף ובקי חיציו שנונים ידיו רב לו בהלכה וסברא כש"ת מו"ה מנחם יהודא אדלער נ"י אבד"ק סע רעדנא והגליל יע"א:

מכתבו הגיעני והאריך מאוד בענייני כתמים ומפלפל בדברי הפוסקים האחרונים ומתוך כך עלה ונסתפק בנשים שרגילים להרגיש זיבת דבר לח ומקנחת עצמה כקינוח בעלמא ואח"כ נמצא על החלוק הליחה לבנה וגם כתם אדום פחות מכגריס רק הוא יותר ממאכולת זמנינו ואינו כתם אחד שהוא רחיק קצת מהליחה לבנה אם צריך להחמיר שנוכל לומר שכמו שהמראה הטהורה בא מגופה א"כ גם הכתם האדום בא מגופה וטמאה כיון שהוא, יותר ממאכולת זמנינו או דנימא כיון שהכתם האדום הוא במקום אחר שפיר יש לו דין כתם לתלות בפחות מכגריס לטהר ככל כתמים שאנו מטהרים

בפאות מכגריס אע"ג שהוא יותר ממאכולת זמנינו משום הטעם דלא גזרו על פחות מכגריס כמ"ש החתס"ו ליו"ד סימן קפ"ב, כך היא תוכן שאלתו, ועיניו שפיר חזי כמעט כי דברי הפוסקים האחרונים בזה, ואני לא הגעתי למדה הזאת להאריך בזה מחמת טרדות בענינים שונים רק שלא להשיב פניו ריקם אמרתי אשנה קצת פרק זה, ונחזי מה דקמן בס"ד:

הנה החילוק בין עד בדוק ובין שאינו בדוק לפי דברי הש"ע היא כך דבעד הבדוק אפילו נמצא עליו רק טפה כחרדל בין עגול בין משוך טמאה דזהו וודאי מגופה אתיא ומשו"ה כל שבדקה אותו תיכף ולא הניחתו תחת הכר או תחת הכסת טמאה אפילו פחות מכגריס אמנם בעד שאינו בדוק אינה טמאה רק אם יש בו כגריס ועוד דזהו השיעור דלא תלינן במאכולת ובעד המלוכלך טהורה אפילו יותר מכגריס כך מבואר בש"ע יו"ד סימן ק"צ סעיף ל"ג וסעיף ל"ו וסעיף ל"ז ועיין בטו"ז שה ס"ק כ"ט, והנה הטעם דבעד שאינו בדוק טהורה עד כגריס היא משום דכיון דמה"ת היא טהורה כיון דלא ארגשה ומה"ת היה לטהר כל כתמים כיון שלא הרגישה כלום רק רבנן גזרו על כתמים וא"כ כל שאינו יותר ממאכולת לא גזרו ולא חיישינן בעד שאינו בדוק דלמא ארגשה ולאו אדעתה דכיון שאינו ברור שהיא מגופה כיון שאין העד בדוק לא חיישינן לשמא ארגשה ולאו אדעתה דחזקת גופה לא איתרע כלל כיון שאין העד בדוק משא"כ בעד הבדוק אפילו נמצא עליו פחות מכגריס כיון דע"כ בא מגופה א"כ איתרע לה חזקת גופה שפיר י"ל דאע"ג דלא הרגישה מ"מ טומאה דלמא ארגשה ולאו אדעתא או כסבורה הרגשת עד רק בעד שאינו בדוק כיון דאפשר דמקמי הכי היה זה הכתם וחזקת גופה לא איתרע כלל שפיר תלינן במאכולת דבעד שאינו בדוק לא מקרי ריעותא לפנינו רק בעד שחזקתו מלוכלך תלינן יותר להקל אפילו ביותר מכגריס אמנם החתס"ו ליו"ד סימן ק"נ יצא להחמיר בזמנינו שדם מאכולת אינו כל כך כגריס שכל שבדקה עצמה אפילו בעד שאינו בדוק ומכ"ש ע"י הרגשת זיבת דבר לח דהרגשה ע"י זיבת דבר לח הוי כ"ש כמה שנבאר בס"ד דאע"ג דגם בכה"ג יש לו דין כתם מ"ע לא נוכל לטהר רק אם אינו גדול יותר ממאכולת זמנינו או פשפש אם מצוי שם עי"ש בד"ה דין השני, ואחריו החזיק תלמודו הגאון במהר"ם שיק סימן קפ"ו עי"ש, והנה מיש החתס"ו דבהרגישה זיבת דבר לח הוי כ"ש לטמא יותר ממאכולת זמנינו הדבר פשוט דגבי עד שאינו בדוק ואפילו בעד ביניינו (עי"ש ברמ"א סעיף ל"ו) דכיון דחזקת גופה לא איתרע עדיין כלל שהרי אינו ברור כלל שיצאת איזה דבר מגופה דהא אפשר דמקעיה הכי היה הכתם על העד א"כ היה מקים להקל אפילו במאכולת כבזמן הש"ס ומ"מ לא תלינן לדעת החתס"ו מכ"ש בהרגישה זיבת דבר לח

דעכ"פ יצאה איזה דבר מגופה אע"ג שהיא מראה טהור מ"מ הרי אפשר שנתעורר גם דם טמא לצאת מכ"ש שאין לטהר רק כמאכולת זמנינו משו"ה כתב החתס"ו דבהרגש זיבת דבר לח הוי כ"ש לטמא יותר ממאכולת זמנינו, והנה יש עוד סברא לטהר יותר בעד שאינו בדוק מהרגישה זיבת דבר לח דהנה לכאורא קשה אמאי נחמיר בעד שאינו בדוק הא מ"מ לא הרגישה ואע"ג די"ל כסבורה הרגשת עד הוא מ"מ קשה איך אפשר שכל זמן לא הרגישה כלום רק בשעה שבדקה עצמה בעד כוונה הזמן שיצא ממנה דם ותרגיש ותנועה שהיא הרגשת עד (ועיין בספר סדרי טהרה סימן ק"צ ס"ק מ"ז גבי השאלה בדין הכנים הנמצאים באותו מקום בד"ה ותחלה אביא מה דקשה לי טובא שכתב ג"כ כה"ג) ואין לדחות דברינו שהרי בגמרא מס' נדה נ"ז ע"ב אמרינן בפירוש הרגשת עד הוי א"כ מוכח דחיישינן שמא באותה רגע שהכניסה העד נפתח מקורה להרגיש וטעתה שהיא הרגשת עד התם שאני דשם כיון שבמו אי יצא מגופה כדאמרינן שם משוך וודאי מגופה אתא וא"כ איתרע לה חזקת גופה שפיר יש לחוש שמא הרגישה וטעתה שהיא הרגשת עד משא"כ הכא בעד שאינו בדוק שאפשר שלא יצא שום דבר מגופה והיא בחזקתה עומדת וא"כ למה נחוש שממש באותו רגע שהכניסה העד נפתח מקורה כיון שעדיין לא איתרע חזקת טהרתה בשום דבר, אמנם י"ל כיון דלדעת התוספ' שם נ"ח ע"א ד"ה מודה שמואל ס"ל דמדרבנן טמאה אפילו ידענו בבירור שלא הרגישה וא"כ כיון שהכניסה העד (אע"ג שאינו בדוק) לאותו מקום חיישינן שמא משם בא הדם ומשו"ה לא תלינן רק במאכולת זמנינו וכל זהו משום חומרא בעלמא ובאמת חולק עליו בשו"ת אבני צדק ליו"ד סימן פ"ב (כמה שהביא מע"כ נ"י ג"כ במכתבו) עכ"פ יש סברא להקל בעד שאינו בדוק כיון דחזקת גופה לא איתרע כלל, יותר מהרגש זיבת דבר לח דאיתרע עכ"פ חזקת גופה במקצת כיון שיצא עכ"פ איזה דבר מגופה אע"ג דע"י זיבת דבר לח לא אבדה עדיין חזקת טהרתה כמ"ש החתס"ו בעצמו שם סימן ק"נ מ"מ חזקות גופה איתרע קצת יותר מבעד שאינו בדוק כיון דמ"מ יצא איזה דבר מגופה, ודוק:

ב') **והנה** החתס"ו שם סימן קס"ז יצא עוד לדון בדבר חדש שאם הרגישה ומצאה מראה טהורה דבמראה טהורה אינה טמאה משום הרגשה גרידא כמבואר בסימן קפ"ח סעיף א' (ועיין בחתס"ו שם סימן קס"ח) מ"מ אם מצאה גם מראה טמאה כה"ג אפילו טפת דם כחרדל ג"כ טמא כיון דהרגשה הוי סברא דאורייתא ואפילו בעד שאינו בדוק ג"כ מטמא כה"ג היכא שמצאה על העד מראה טהורה אחר ההרגשה ומראה טמאה אפילו פחות מכגריס ג"כ טמאה, ועיין באמרי א"ש ליו"ד סימן ס"ב מ"ש דלא תקשה עליו מדברי הש"ך ס"ק כ"ד דהחחס"ו מיירי בהרגשה ממש וכן כתב החוו"ד סוף סימן ק"צ דאפילו

בעלת חטטין אינה יכולה לתלות במראות טהורות כל שהרגישה שיצא דם ממקורה אע"ג שנמצאו מראות טהורות ג"כ והיינו משום שכיון שנמצא שם גם מראה טמא אמרינן דהוא כתם אחד, וא"כ בעד שאינו בדוק לא נוכל לתלות שאולי היה המראה הטמא מקודם על העד דכיון שהרגישה שנפתח מקורה אמרינן רוב פתיחת המקור היא למראות הטמאות והטו"ז בסוף סימן ק"צ הסכים ג"כ בזה לשו"ת הרמ"א שהביא שם דכל שהיא ניכר שהיא כתם אחד טמאה אפילו מראה האודם פחות מכגריס רק אם לא נפתח מקורה ממש רק הרגשת זיבת דבר לח כה"ג טהור אם אין המראה טמא יותר ממאכולת זמנינו, ומתוך כך נכנס מעכ"ת נ"י לבית הספק האיך יהיה הדין אם הכתם הטמא הוא בפני עצמו ולא תוך המראה הטהור שהרגישה מגופה אם ג"כ נחוש שהיא כתם אחד וכמו שהמראה הטהור יצאה מגופה אמרינן דמראה הטמא היא ג"כ מגופה וא"כ טמאה אפילו בפחות מכגריס או דנימא כיון שהיא בפני עצמו והכתם נמצא על החלוק שהוא גרע יותר אפילו מעד שאינו בדוק כמ"ש החתס"ו שם סוף סימן ק"נ א"כ שפיר נוכל לתלות המראה הטמא שהיה על העד שאינו בדוק מעיקרא ולא תהיה טמאה יותר רק כמו בעד שאינו בדוק דתלינן עד כגריס, כך היא ספקו של מעכ"ת נ"י, והנה מסברא בעלמא וודאי י"ל כיון דבעד שאינו בדוק דתלינן עד כגריס הטעם משום חזקת טהרתה של האשה וא"כ אפילו בהרגישה זיבת דבר לח כיון שמ"מ לא אבדה חזקת טהרתה במה שמצאה מראה טהורה אפילו ע"י הרגשה כמ"ש החתס"ו שם סימן ק"נ בפירוש דאפילו אי הרגשת זיבת דבר לח ג"כ מקרי הרגשה מ"מ לא אבדה משו"ה חזקת טהרתה דמשו"ה ס"ל לתלות המראה הטמא ג"כ במאכולת זמנינו עכ"פ, רק בנפתח פי המקור ממש כיון דאם לא היה נמצא שום מראה היתה טמאה לדעת התה"ד שהביא בש"ע ריש סימן ק"צ שפיר אמרינן דאפילו מצאה מראה טהורה מ"מ אבדה חזקת טהרתה ומשו"ה אם נמצא מראה טמא ג"כ אפילו כחרדל טמאה דהוי כאילו היה ברור לנו שגם אותו מראה הטמא יצאה מגופה משא"כ בזיבת דבר לח שמעולם לא יצאה מחזקת טהרה כיון דאפילו נחשב ג"כ לפתיחת פי המקור מ"מ הרי תיכף קול ושוברו עמו כלומר שכבר רגילה בכך ויודעת שהדבר לח שזב ממנה היא מראה טהור וא"כ אפילו נמצא שם מראה טמא ג"כ מ"מ נוכל לתלות במאכולת זמנינו עכ"פ כמו בעד שאינו בדוק דעלמא דתלינן עכ"פ במאכולת זמנינו אפילו לדעת החתס"ו שם סימן ק"ל, ודוק:

נ') **ויש** להסביר יותר דבשלמא נפתח פי המקור ממש דרוב פתיחת פי המקור הם למראות טומאות כמ"ש החוו"ד שוף סימן ק"צ משו"ה איתרע לה תיכף חזקת טהרתה לגמרי ואמרינן דאע"ג דאם לא היה נמצא רק מראה טהורה היתה טהורה מ"מ כיון

שעכשיו נמצא גם מראה טמא אמרינן דאשה זו לא יצאה מהרוב כיון שלפנינו מראה טמא ג"כ ואמרינן דגם מראה טמא זו היא מן המקור כדרך רוב הנשים ומשו"ה טמאה אפילו בפחות מכגריס, משא"כ באשה שמרגשת זיבת דבר לח ושלא בשעת ווסתה ועפ"י הרוב אינה יוצא ממנה רק מראה לבן א"כ לא אבדה חזקת טהרתה כלל א"כ שפיר אפילו מצאה טמאה ג"כ אמרינן דכל שאינו יותר ממאכולת זמנינו תלינן אותו מראה בעד שאינו בדוק דעד שיעור הזה שכיח למצא על עד שאינו בדוק (ומכ"ש בחלוקה) וא"כ נשארה בחזקת טהרתה כיון שמעולם לא אבדה חזקת טהרה שלה, וראיה ברורה לדברינו דכל שאנו יכולין לאוקמא בחזקת טהרה מוקמינן אותה בחזקת טהרה, דהנה החיו"ד ריש סימן ק"צ הקשה אמאי מטהר שמואל ריש פרק הרואה כתם בבדקה קרקע עולם וישבה עליו ומצאה דם משום שהיא שלא בהרגשה והא בריש מס' נדה ג' ע"א אמרינן להלל דמטמאה למפרע דחיישינן שמא כבר הרגישה וכסבורה הרגשת מי רגלים היא וא"כ ה"נ נחוש שמא הרגישה כבר ג"כ רק שסבורה שהרגשת מי רגלים, ותירץ דבשלמא במס' נדה ג' ע"א דשם מיירי שעכשיו וודאי הרגישה וא"כ עכשיו היא טמאה בוודאי חיישינן על למפרע ג"כ שמא גם מעיקרא הרגישה משא"כ הכא בדשמואל דמשום שלא הרגישה נוכל לומר שעכשיו היא ג"כ עדיין טהורה לא חיישינן על הרגשה למפרע, עי"ש ס"ק א', ודוק, וא"כ ה"נ בהרגשת זיבת דבר לח דעדיין היא בחזקת טהרה ממש שפיר נוכל לתלות המראה טמא בעד שאינו בדוק במאכולת זמנינו כיון ששכיח כשיעור הזה בעד שאינו בדוק (רק כל שהיא יותר ממאכולת זמנינו דלא שכיח שהיה כן מעיקרא על העד שאינו בדוק אז מוכח בוודאי שהיא ג"כ מגופה וטמאה) משא"כ היכא שנפתח מקורה ממש דאז אם לא היתה בודקת עצמה כלל היתה טמאה תיכף משום דרוב פתיחת המקור להוציא דם טמא ואבדה תיכף חזקת טהרתה כה"ג שפיר ס"ל דכל שנמצאה מראה טמא אפילו כחרדל לא תלינן אפילו בעד שאינו בדוק דאשה זו מכיון שנפתח מקורה בחזקת טומאה עומדת משום דרוב פתיחת המקור היא לדמים טמאים ומשו"ה טמאה אפילו בקצת מראה טמא, וא"כ העולה מדברינו היא כך, דבזיבת דבר לח ומצאה על העד שאינו בדוק מראת טמא ג"כ טהורה אם אינו יותר ממאכולת זמנינו, אמנם בפתיחת פי המקור ממש אז כל שנמצא אפילו קצת מראה טמא אפילו פחות ממאכולת זמנינו ג"כ טמא זאת תורת העולה קדש הוא מדברי מרן החתס"ו ז"ל, ועלה בידינו להסביר עפ"י הסברא בס"ד, ועיין היטב במהר"ם שיק סימן קפ"ו, ודוק:

ד') **אמנם** מ"ש החתס"ו סימן ק"נ אפילו בעד שאינו בדוק בלא הרגשת שום דבר אפילו זיבת דבר לא ג"כ להחמיר שלא תוכל לתלות רק כמאכולת זמנינו היא וודאי חומרא

גדולה דכיון שלא הרגישה שום דבר וליכא רק חששא בעלמא שמא סברה שהיא הרגשת עד וזהו חשש רחוק כה"ג לומר שבאותו רגע ממש שהכניסה העד נפתח מקורה, כמ"ש לעיל בשם הסדרי טהרה, א"כ אמאי לא נוקמא אותה בחזקת טהרה כמו בכל כתמים דתלינן עד כגריס שהשיעור היא כמו שהביא בשו"ת מעיל צדקה עיין חתס"ו סימן קפ"ב, וצ"ל רק כמ"ש לעיל דכיון דמדרבנן טמאה אפילו בידעינן בבירור שלא הרגישה לפי דברי התוספ' מס' נדה נ"ח ע"א ד"ה מודה שמואל ולא כמ"ש רש"י שם דהחשש היא דלמא ארגשה ולאו אדעתא משו"ה כל שבדקה עצמה אפילו בעד שאינו בדוק כיון דביותר ממאכולת זמנינו לא שכיח לומר שהיה מקודם על העד שאינו בדוק משו"ה מחמרינן לטמא כל שהיא ביותר ממאכולת זמנינו אמרינן שמא היא מגופה, ויהיה איך שיהיה מי ירום ראש להקל נגד דעת החתס"ו, והנה לדעת החתס"ו הן בעד שאינו בדוק, הן בהרגשת זיבת דבר לח ומצאה מראה טמא ג"כ עד מאכולת זמנינו תלינן ולא יותר, ובפתיחת פי המקור ממש דאז אברה חזקת טהרה כל שנמצא מראה טמא אפילו רק כחרדל דהיא פחות אפילו ממאכולת זמנינו ג"כ טמאה כמ"ש בסימן קס"ז עי"ש, וא"ש עפ"י הסברא שכתבתי בס"ד, אמנם י"ל דעד כאן מחמרינן בהרגשת זיבת דבר לח אפילו לטמא במראה טמא יותר ממאכולת זמנינו היינו דווקא כשהרגישה עכ"פ בפרוזדור שבפנים משא"כ כשלא הרגישה הזיבת דבר לח רק בפרוזדור מבחוץ כה"ג לא מקרי הרגשה כלל ואם מצפה אח"כ בלא בדיקה על חלוקה מראה טמא כל שהיא פחות מכגריס שהיא השיעור המובא בשו"ת מעיל צדקה (ועיין בספר תורת השלמים להגאון בעל מנחת יעקב סימן ק"צ ס"ק ז', ובפתחי תשובה שם ס"ק י') שפיר תלינן וטהורה רק אם בדקה אח"כ באותו מקום פשיטא שלא תלינן יותר ממאכולת זמנינו כיון דאנן קיי"ל כחומרת החחס"ו סימן ק"ב רק בהרגשת זיבת דבר לח גרידא אם הרגישה רק מחוץ לפרוזדור ומצאה מראה טמא ג"כ זהו לא מקרי הרגשה ושפיר תלינן עד כגריס אפילו היא יותר ממאכולת זמנינו, (ואיזה מקרי מפרוזדור ולחוץ עיין בנו"ב מהדו"ת לאה"ע סימן כ"ג בד"ה ואמנם, ודוק היטב) וכן כתב גם בשו"ת מהר"ם שיק סימן קפ"ו דכל שהיא מפרוזדור ולחוץ לא מקרי הרגשה כלל ושפיר טהורה עד כגריס לפי השיעור המובא במעיל צדקה עי"ש, והסברא היא דשפיר מוקמינן אותה בחזקת טהרה וא"כ עכ"פ בהרגישה זיבת דבר לח באופן דהוי הרגשה ובדקה עצמה בחלוקה ונמצא מראה טמא בתוך המראה הטהור או אפילו לא בדקה עצמה רק שנמצא על חלוקה מראה טמא עם מראה טהור כל שנראה שהיא כתם אחד אמרינן כמו דמראה הטהור היא מגופה גם המראה הטמא מגופה ואינו טהורה רק אם אינו יותר ממאכולת

זמנינו שאפשר שמעיקרא היה על חלוקה כיון שדרך להמצא כך ומוקמינן לה בחזקת טהרה דכל שאפשר לומר שמראה הטמא היה מעיקרא על העד שאינו בדוק או על החלוק לא איתרע חזקת טהרתה כלל והוי כאילו לא נמצא רק מראה טהור דטהורה היא אע"ג שהרגישה ודוק היטב כי הדברים ברורים בס"ד, אמנם בסתם כתם הנמצא אע"ג שהיא יותר ממאכולת זמנינו כל שאינו יותר מכגריס דהיינו שיעור מאכולת שהיה בימי חכמי הש"ס אע"ג דמאכולת כזה לא שכיח בזמנינו מ"מ כיון דבנמצא ליכא שום חשש הרגשה רק דחז"ל גזרו על כתמים. שפיר גם עכשיו תלינן בכשיעור הזה דכל שהיא פחות משיעור גריס שהיה בזמניתם לא היה בכלל גזירת כתמים וטהורה היא, כמ"ש החתס"ו בסימן ק"נ ובסימן קע"ב, ודוק:

ה') **ומעתה** נשאר לנו לבאר עוד מה שנסתפק מעכ"ת נ"י אם המראה הטמא לא נמצא סמוך עם הליחה לבנה דהיינו המראה הטהור אם אמרינן דכיון שאינו סמוך ממש עם המראה הטהור א"כ אינו מוכח דזהו ג"כ בא מגופה דאילו היה כתם אחד עם המראה הטהור היה צריך להיות בסמוך לו וא"כ דייקינן ליה ככתם בעני עצמו וממילא השיעור היא כגריס ומאכולת שבזמן חכמי הש"ס או דנימא דכיון שמ"מ איתרע חזקתה ע"י זיבת דבר לח שהיא וודאי מגופה אמרינן דגם הכתם הנמצא ברחוק משם היא מגופה וא"כ אינה טהורה רק אם אינו יותר ממאכולת זמנינו, ואבאר ואומר בס"ד, הנה אם היינו מחזיקין לדבר ברור שכמו שהמראה הטהור היא מגופה המראה הטמאה ג"כ מגופה א"כ היה צריך לטמא אפילו היא פחות ממאכולת זמנינו דכל שהיא וודאי מגופה אין חילוק המעט היא אם רב ואפילו כחרדל טמא, כמ"ש החתס"ו בסימן קס"ז היכא שהיה פתיחת המקור ממש, וע"כ הא דמטהרינן בהרגשת זיבת דבר לח אם היא רק כמאכולת זמנינו היינו כמ"ש דכיון דהיא בחזקת טהרה לעולם א"כ כל שאינו יותר ממאכולת זמנינו אמרינן דהמראה הטמא אינה מגופה כלל רק על העד היה נמצא מעיקרא עכ"פ אין זה ברור שהיא כתם אחד והוא משום דמוקמינן לה בחזקת טהרה רק מספיקא חיישינן שמא היא כתם אחד ומשו"ה כל שאינו יותר ממאכולת זמנינו אמרינן דהוא כתם אחר שהיה על העד מעיקרא וא"כ הה"ד בנמצא רחוק מהליחה לאנה דאיכא רגלים לדבר שהיא כתם אחר שאילו היה כתם אחד מי הפרידם זה מזה וכחדא איבעיא להו לאשכחונהי ועכ"פ רגלים לדבר ליכא שהוא כתם אחד כל שאינו בסמוך ממש וא"כ שפיר נדין אותו כסתם כתם ותולין כמו שאר כתמים רק בנפתח פי המקור ממש דאז היא בחזקת טמאה (אע"ג דהנו"ב מהד"ת סימן קי"ח כתב שהוא רק ספק מ"מ אנו קיילי"ן דהוי בחזקת טמאה) וכה"ג אין לתלות להקל וחיישינן שפיר שמא היא כתם אחר:

ומ"מ שלא יהיו דברינו כסברא בעלמא אמרתי להביא ראיה דבכל דבר שאנו מסופקים מאין מקום מוצאו ומאיזה מקום בא לכאן דאזלינן בתר דרך הנחתו דהנה במס' ב"מ כ"ו ע"א אמרינן גבי מצא בגל ובכותל בדבר שאינו ניכר אם היא משל בעה"ב או משל אנשי רה"ר כגון באדרא ונסכא דאמרינן דמחצי ולחוץ של המוצא ולא של בעה"ב אע"ג דהבעה"ב הוי מוחזק טפי מהמוצא, ועיין בסמ"ע חו"מ סימן ר"ס ס"ק ב' ובש"ך שם ס"ק ו' וע"כ משום דכיון דהבעה"ב ג"כ לא מקרי מוחזק ממש משויה אזלינן בתר כדרך הנחתו מאיזה מקום יותר מסתבר שבא לשם וא"כ ה"נ כיון שהכתם אם היה בא ממקום אחד עם המראה הטהור, היה צריך להיות בסמוך לו ממש וא"כ כיון שהוא רחוק משם כל שאינו מוכח שהיא כתם אחד אמרינן דהוא כתם אחר וממילא יש לו הדין ככל הכתמים הנמצאים ויש לתלות לקולא בכה"ג כיון דאשה בחזקת טהרה עומדת דע"י זיבת דבר לח שאשה זו רגילה למצא תמיד רק מראות טהורות לא אבדה חזקת טהרתה כלל ולא דמי כלל לנפתח פי המקור ממש כמ"ש עפ"י דברי קדשו של החתס"ו, רק מ"מ אם אשה זו דרכה לראות תמיד ע"י הרגשת זיבת דבר לח מראות טהורות ומראות טמאים יחדיו א"כ מוכח שאשה זו היא מן הרוב שרואה דמים טמאים אז בוודאי כה"ג אפילו נמצא קצת רחוק המראה הטמא ממראה הטהורה אמרינן דבאו ממקום אחר כיון דעפ"י הרוב נמצאו בה מראות טמאות יחדיו עם מראות טהורות א"כ לעולם לא יצאה אשה זו מרוב נשים דרואות דם טמא ולא מהני חזקת טהרה שלה וחיישינן אפילו נמצא לפעמים רחוק מהליחה לבנה רק בסתם הרגש זיבת דבר לח בלא מראות טמאות רק נמצא ברחוק מקום מראה טמאה ג"כ דאשה זו אינה מוחזקת כלל לראות מראות טהורות וטמאות יחדיו כה"ג אם לא נמצא המראה הטמא רק ברחוק מקום מהליחה לבנה אמרינן דהיא מסתמא כתם אחר ושפיר תלינן כמו בכל כתמים ואם אינו כגריס דהיינו מאכולת שבזמן חכמי הש"ס היא טהורה כיון דיש לה חזקת טהרה רק אם תמצא כך בימי לבונה ובפרט בג' ימים הראשונים וודאי לא נוכל לתלות להקל, [ועיין בספרי שו"ת פרי השדה סי' כ' ועוד הארכתי שם בדיני כתמים בסימן צ"ה], אמנם הא וודאי פשיטא שאם הכתם של מראה טמא שמצאה על חלוקה היא ע"י שבדקה בו פשיטא דאינו טהור רק אם אינו יותר ממאכולת זמנינו דכל שבא ע"י בדיקה כבר נהגו לפסוק כהחתס"ו דאפילו בלא הרגשת שום זיבת דבר לח ג"כ אינו תולה רק עד מאכולת זמנינו וכמ"ש גם בשו"ת מהרי"ם שיק שם, ודברינו היא רק אם נמצא סתם על חלוקה ואינו סמוך ממש עם המראה הטהורה דכה"ג לא חיישינן שהיא כתם אחד ויש לו דין ככל כתמים דעלמא דאפילו עד כגריס שבזמן חכמי הש"ס ג"כ טהורה דכיון דלא אבדה חזקת טהרתה כמ"ש החתס"ו ג"כ

אזלינן שפיר בתר מקום מציאתו ואמרינן דהיא כתם אחר ועד כגריס דהיינו מאכולת שבזמן חכמי הש"ס היא טהורה כיון דיש לה חזקת טהרה כנ"ל ברור בס"ד, ונדון דידן דמי להא דשו"ת בית שלמה ח"ב סימן ט"ז דהתם היתה מסופקת אולי בדקה שם במקום שמצאה המראה ומא דכה"ג הוא חמור טפי לדעת החתס"ו, וזהו פשוט בס"ד:
והנני' דו"ש באהבה רבה והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאר אור ליום ג' לסדר ככל אשר אני מראה אותך ב' אדר ראשון תרס"ח לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן ס"חמ

יהי ד' עמו ויברך חילו כבוד הרבני המופלא ומופלג בתו"י חו"ש וכו' כש"ת מו"ה שמואל צבי פיקסלער נ"י במחוז מארמאראש יצ"ו.
הנני להשיב לו במה שהקשה על בעל הטורים (פ' משפטים) בפסוק וחג האסיף שכתב לפרש דחג האסיף יהיה בתקופה חדשה, הלא כמה פעמים יבא התקופה אחר חג האסיף ? עכ"ל, נ"ל דלא קשה מידי, דהנה באמת הכי דרשינן במס' סנהדרין י"ג ע"א מקרא דחג האסיף תקופת השנה רק דפליגי אי כולי חג בעינן בתקופת השנה או מקצת חג ג"כ סגיא, אמנם היינו דווקא אם יש עוד דבר אחד שמשו"ה צריך לעבר השנה אז מעברים השנה שיהיה החג בתקופה חדשה או כל החג או מקצת החג משא"כ אם אין כאן שום דבר לעבר השנה רק משום התקופה לחודא איתא שם בפירוש (דף י"מ ע"ב) דעל אחד אין מעברין וא"כ שפיר יוכל להיות שאפילו מקצת החג לא בא בתקופה החדשה כגון שלא היה עוד דבר אחד שהוצרכו משום כך לעבר השנה ועכ"פ כיון שאין מעברין השנה משום התקופה לבד א"כ משכחת לה שפיר שאפילו מקצת החג לא היה בתקופה החדשה [ועיין במס' גיטין ל"א ע"ב בתוספ' ד"ה בקידום של מוצאי החג שכתבו ג"כ לתרץ הכי על קושיא אחרת עי"ש]:
ב') **וע"ד** ס"ת שנמצא בפסוק והגעתם אל המשקוף היה כתב נו"ן במקום גימ"ל, באיזה אופן צריך לתקן דהיינו אם צריך למחוק כל האות או שיהיה די רק לגרור הרגל של הנון ולעשות שם ירך עב קצת כמו בגימל ? הנה נשאלתי בזה מכבוד הרב הגאון עו' מרדכי פריעד נ"י האבד"ק **מאדטינסבערג** יצ"ו והשבתי לו בזה"ל:
נ"ל דיש לדמות זה הדבר למ"ש המחבר באו"ח סימן ל"ב סעיף ח"י גבי מם פתוחה שנדבק פתיחתה ונסתמה דא"צ לגרור רק מה שנכתב בפיסול ומשו"ה א"צ לגרור רק הוא"ו אבל הנו"ן א"צ לגרור משוה שזהו לא נכתב בפסול, עי"ש היטב בט"ז ס"ק י"ז, וא"כ ה"נ אם כל האות נכתב כמו שכותבין גימל, עיין בלבוש בצורת האותיות אות גימל

שכתב יהא ראשו וגופו דומה לזיין ראשו עב ורגל ימין יורד למטה מעט יותר מירך שמאל והירך יהיה משוך עב ונוגע בה במוקצה שיהיה גוף אחד עכ"ל, וא"כ אם הכל נכתב כמו שצריך לכתוב גימל רק שתחת שהיה צריך לעשות רגל שמאל עשה הרגל כמו שעושים לאות נון א"כ לא נכתב כל האות בפסול רק הרגל של הנו"ן וא"כ די למחוק הרגל ולעשות ירך שמאל ולדבק אל האות כמו גימל, אמנם אם כל האות לא נכתב כמו שצריך בכתיבת הגימל דהיינו שלא התחיל כלל לכתוב האות כמו בצורת זיין (הגם שגם באות נו"ן צריך להיות ראשה כראש זיין מ"מ יש הרבה סופרים שאינם מדקדקים בכך) א"כ כל האות נכתב בפסול ואז צריך לגרור כולה דמה שנכתב בפסול צריך לגרור כולה שלא יהיה חק תוכות, אמנם אם נכתב הכל בצורת גימל רק שלא עשה הירך שמאל כמו בגימל אז סגיא שימחוק הרגל של הנו"ן ולעשות ירך שמאל כמו בגימל דכל מה שלא נכתב בפסול א"צ למחוק כמבואר בש"ע שם סעיף י"ח, כנ"ל ברור להלכה בס"ד [ועיי' בס' משנה ברורה סי' ל"ב בצורת האותיות אות גימל, ודוק]:

והנני בזה הדו"ש באהבה פק"ק באניהאד ה' לסדר ואתה תצוה תרס"ח לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן סט

נשאלתי מכבוד חתני הרב וכו' מו"ה יוסף הכהן נ"י (וזה רבות בשנים אשר נסתפקתי כן בעצמי) בהא דקיילי"ן בשו"ע או"ח סימן תקס"ה סעיף ה' דאין היחיד רשאי לומר שלש עשרה מדות רק דרך קריאה כמו שקורא בתורה יכול לומר ביחידות ג"כ, והנה באו"ח סימן מ"ט איתא דאע"ג דדברים שבכתב אסור לאומרם בע"פ מ"מ ק"ש וכיוצא בזה שרגיל ושגור בפי הכל מותר לומר בע"פ (והגם דהמג"א שם כתב שיש ליזהר שלא לומר בע"פ רק מה שמפורש שם בש"ע מ"מ העולם נוהגין שכל מה שהוא שגור בע"פ אומרים) וא"כ גם י"ג מדות במקום שאומרים כל יום לאחר תפלת שמ"ע הוודוי ושגורים בפה מותר לאומרם בע"פ, אמנם נ"ל דהיינו דווקא אם אומרם עם הצבור אבל אם מתפלל ביחיד דאין רשאי לומר י"ג מדות רק כדרך קריאה בתורה, וי"ל דלא מקרי דרך קריאה בתורה אם אומר בע"פ או אולי י"ל כיון שאומר בנגון ובטעמים כמ"ש המג"א סימן תקס"ה ס"ק ה' שפיר מקרי דרך קריאה בתורה אע"ג שאומר בע"פ? ולפום ריהטא נ"ל דכיון דדבר שבכתב אסור לומר בע"פ א"כ כל שאומר בע"פ לא מקרי דרך קריאה בתורה אע"ג שאומר בנגון ובטעמים, ויש לעיין בזה, ועיין בספר ברכי יוסף סימן מ"ט ס"ק ה' הביא דלענין לומר בע"פ סגיא אפילו אם רק אצלו שגור בע"פ אפילו שאינו שגור בפי כל אדם מותר לקרות בע"פ, מ"מ בדבר שצריך להיות נראה דווקא כקורא בתורה כמו בי"ג

מדות י"ל דבע"פ אינו נראה כקורא בתורה, ואולי י"ל דזה תלוי אם הא דאסור לקרות דברים שבכתב בע"פ אם הוא אסור מה"ת או רק מדרבנן, עי"ש בברכי יוסף ס"ק ב' דאם היא רק מדרבנן שפיר י"ל דמ"מ נראה כקורא בתורה אע"ג שקורא בע"פ כיון דמה"ת מותר לקרות בע"פ ג"כ שפיר נראה כקורא בתורה, (ועיין בענין דברים שבכתב אי אתה רשאי לומר בע"פ בשו"ת קול אריה סימן י"ב דברים נחמדים):

ב) **בש"ע** יו"ד סימן כ"ח (סעיף כ"א) מי שאין לו עפר לכסות לא ישחוט וכתב הרמ"א אלא ימתין עד שיהיה לו עפר ואינו יודע מה הוסיף הרמ"א על דברי המחבר שהרי לפי דברי המבוי ג"כ צריך להמתין ולכאורא י"ל דהרמ"א אשמעינן שהתקנה שהביא אח"כ בשם הגאונים שימצה הדם בבגד לא מהני רק במדבר אבל בעיר צריך להמתין עד שיהיה לו עפר דווקא, אמנם היא דוחק לפרש כן שהרי לא הזכיר הרמ"א עד עתה הך תקנה, וגם מקודם הביא שישרוף הבגד, והנה בד"מ כתב לחלק דאם אין העוף שוה כמו הבגד אז עובר בבל תשחית אם שורף הבגד וכה"ג תקינו ליה הגאונים שימצה הדם בבגד ועפי"ז כתב גם כאן ברמ"א שאם לא שוה העוף כמו הפסד הבגד אם ישרפנו שימצה הדם בבגד, ואני תם ולא אבין מה שייכות יש לשוי העוף נגד הבגד שלא יעבור על בל תשחית הא אפילו שוה העוף כמה מ"מ כיון שיש לו תקנה שלא לשרוף הבגד ע"י למצות הדם בתוכו אמאי לא נקרא בל תשחית כששורף את הבגד וראיתי להפרי תואר ס"ק כ"ח שעמד בזה, וכתב שם וז"ל ואין בדברים אלו תבלין ולא מלח דקושיית הב"י היא אפילו שוה העוף אפילו אלף דינרים אמאי יפסיד אפילו חצי דינר בשריפת הבגד כיון דמצי לקיים המצוה בלא שריפת הבגד ע"י שימצה הדם לתוכו, עי"ש שהאריך קצת, אמנם אחר העיון י"ל בכוונת הד"מ במ"ש לחלק בשוי העוף דהכא מיירי שאם לא ישחוט ימות העוף, וא"כ אם העוף שוה יותר לא הקילו לו למצות הדם בבגד כיון שמ"מ אינו מקיים בזה מצוה מן המובחר במ"ע דכסוי ומשו"ה כדי שיקיים מצוה מן המובחר חייב לשרוף הבגד לעפר לקיים מצוה מן המובחר משא"כ אם העוף אינו שוה כמו הבגד וא"כ יותר טוב היה להניח למות העוף דהא איכא בל תשחית כה"ג התירו לו למצות הדם בבגד, וזה ג"כ כוונת הרמ"א במ"ש אלא ימתין עד שיהיה לו עפר כלומר אם יכול להמתין אבל בגוונא שלא יוכל להמתין היינו שהעוף ימות בנתים, א"צ להמתין, ואח"כ הביא התקנה שאם הבגד שוה יותר מן העוף שא"צ לשרוף הבגד רק למצות הדם בתוכו דאסור לשרוף משום בל תשחית אבל כשהעוף שוה יותר ואם לא ישחוט העוף וימית יהיה הפסד העוף יותר מהפסד שריפת הבגד לא התירו לו ע"י מצוי הדם בבגד כיון שמ"מ לא יקיים מצוה מן המובחר רק במקום דאיכא בל תשחית שהעוף אינו שוה כל כך לא העמידו חכמים

דבריהם לקיים מצוה מן המובחר דווקא והתירו לו ע"י מצוי הדם בבגד, כנ"ל בכוונת הרמ"א במה שכתב לחלק בענין שוי העוף דמיירי שאם לא ישחטנו ימות העוף דכה"ג כיון שהבגד שוה יותר איכא בל תשחית והתירו לו למצות הדם בבגד אע"ג שאינו מקיים מצוה מן המובחר דבמקום דאיכא איסור בל תשחית לא הקפידו על מצוה מן המובחר [שוב ראיתי בפר"ח ס"ק ל"ג שתמה ג"כ על הרמ"א במה שמחלק בין שוה העוף יותר או פחות דמ"מ איכא בל תשחית אם יש לו תקנה לקיים המצוה בלא שריפת הבגד, ועיי' בתב"ש סימן כ"ח ס"ק ל"ו שכ' דכוונת הרמ"א בענין שוי העוף היינו אם שוי לו לאכילה כל כך דאע"ג שאינו שוה כ"כ מ"מ כיון דבענין האכילה שוה יותר תו ל"ה בל תשחית ע"ש, מ"מ אכתי לא הונח לגמרי דהא מ"מ איכא בשריפת הבגד בל תשחית, ע"כ מ"ש נ"ל עיקר בס"ד, ודוק]:

סימן ע

את חג המצות תחוג בכוס ישועות שובע שמחות כבו' אהובי תלמודי חביבי הרב הגדול המפורס' חריף ובקי נפלא חיציו שנונים וכו' כש"ת מו"ה **צבי** קינסטליכער נ"י דומ"צ בק"ק הוניאד מדינת ז"ב יע"א:

עתה באתי על דבר השאלה שיש שם סוחרים המוכרים תפוחי אדמה ועיקר העסק היא על יום השוק שבאים הגויים מן הכפרים לקנות לצורך זריעה, והנה לאשר יום השוק היא שם קבוע ביום ג' ועכשיו יהיה יו"ט ראשון של פסח, ואחרון של פסח ביום ג', ורוצים למסור הסחורה לגוי מערב יו"ט שיקח ריוח מכל מעטער כך וכך, כדי שיהיה עכו"ם עביד אדעתיה דנפשיה, רק לאבר צריכים שם לישב הם עם אנשי ביתם. לשמור שהקונים לא ילכו בלא תשלומין, ונפשך בשאלתך אם מותר לישב שם, ובפרט שהוא מילי דפרהסיא שיום השוק היא בשעה שהאנשים הולכים מבית הכנסת, הגם שהכל יודעים שהסחורה נמסר לגוי מעיו"ט בדרך היתר, מ"מ אוושא מילתא טובא שישראלים ישבו על השוק, אע"ג שהיא רק לשמור, ועינך שפיר חזו בדברי הט"ז או"ח סוף סימן רמ"ד דלשמור שלא יגנב מותר לישב אצל העכו"ם היכא שאינו יושב לקבל ממנו חשבון למחר, וא"כ הכא בנ"ד ג"כ שיושב רק לשמור, הי' אפשר להתיר משום פסידא, ובפרט דאיכא הפסד גדול מאוד. זהו תוכן דבריך, והגם שדעתך ג"כ נוטה לאיסור רק מחמת שהפצירו בך לבקש היתר פנית אלי אולי יש מקום להתיר. הנה מה שנ"ל בזה היא כך, דעיקר ההיתר מה שהעכו"ם עושה אדעתא דנפשיה היא ג"כ רק משום פסידא דהכא כיון שיום השוק ביו"ט הרי קובע לו מלאכתו ביו"ט וכה"ג אסור מדינא אפילו היכא שעושה אדעתא דנפשיה ועיין במג"א סימן רמ"ד ס"ק ח"י שכתב שם וז"ל: ואעפ"י שקובע לו

מלאכתו בשבת שרי משום פסידא עכ"ל, א"כ עיקר ההיתר שהגויים ימכרו על יום השוק היא ג"כ רק משום פסידא, ועיין בבאה"ט שם סימן רמ"ה ס"ק ד' במ"ש כשיש יום השוק בשבת אסור ליתן לגוי מעות מע"ש לקנות לו בשבת עכ"ל, וא"כ ההי"ד למכור לקבוע המלאכה בשבת (וההי"ד ביו"ט) אסיר רק משום פסידא התירו כה"ג ג"כ וא"כ להתיר ג"כ לישראל לישב שם כיון שאפילו לדעת הט"ז שהתיר לישב שם אסור לדבר מן העסק, יעיין בספר תוספ' שבת סימן רמ"ד ס"ק י"ט שכתב דאע"ג די"ל דאפילו המג"א מתיר לישב שם כשלא מסר כל העסק להעכו"ם דיהיה לו פסידא אם לא ישב שם, ועיין בספר ישועות יעקב שם ס"ק י' וס"ק י"א מ"מ מקיים שם בספר תוספ' שבת וז"ל והוא דבר קשה ליזהר מזה עכ"ל, ומכש"כ כמו בנ"ד שיש לו עסק עם כמה וכמה גויים הבאים מהכפרים ואי אפשר שלא יזדמנו איזה שירצו בשמיטת כספים ויצטרך הישראל לדבר מהעסק תהו וודאי איסור גמור וא"כ אין כאן היתר לדעת הט"ז ג"כ וזהו פשוט [ואפשר דיש עוד לחלק דלא הסירו משום פסידא רק כגון גבי מוכס דאיכא תמיד פסידא משא"כ הכא דרק עפ"י מקרה שנזדמן יו"ט ביום השוק איכא פסידא כה"ג לא הסירו דא"כ יתירו לכל אדם לחלל יו"ט במקום פסידא, ודוק]:

ועוד יש להוסיף בנ"ד לאסור דהכא כיון שיצטרכו אנשים ישראלים לישב על השוק ביו"ט זה הוי איסור דאורייתא עפ"י דברי הרמב"ן פ' אמור שהבאתי בשו"ת פר' השדה ח"ג סימן ל"ד דכה"ג מה שצריך להתעסק אפילו בדבר דלא הוי רק שבות מ"מ כיון שמיחד עצמו לזה ולהתעסק בזה הוי שבות דאורייתא עי"ש היטב, והובא ג"כ בחתס"ו חו"מ סימן קצ"ה בעניין ישיבה בחנות בשבת ויו"ט, וא"כ אסור מדינא, ועיין בספר שדי חמד מערכת אות מ' בכללים כלל פ' שהביא שה בד"ה ובספר היקר ערך השלחן ת"ל:

ול' נראה דמאיסור שבת אין ללמוד דכבר כתב הרמב"ן (כוונתו לדברי הרמב"ן פ' אמור שהבאתי) דכל איסורי שבת דרבנן הוי כדאורייתא וראיה שהרי מצינו בנביאים איסור מקח וממכר בנחמיה עיין שם עכ"ל, הרי דאיסור מראית עין באיסורי שבת חמור משאר איסורי מראית עין באיסורים אחרים דכאן בקל נוגע באיסור דאורייתא, וזהו ממש נ"ד וא"כ לא רק משום מראית עין איכא איסור רק מדינא. ע"כ לא מצאתי לזה שום היתר שישראל יהיה מותר לישב שם אצל העכו"ם דזהו לא דמי לנדון דהטו"ז שיושב בבית המכס וגם אפשר ליזהר שלא ידבר מן העסק משא"כ הכא בנ"ד לישב בפרהסיא על השוק ביו"ט כמו בחול זהו איסור גמור, וד אם נתיר שהעכו"ם ימכור הסחורה אע"ג שקובע לו ביו"ט כיון דיום השוק היא ביו"ט דג"כ רק משום פסידא מותר אבל לא שישראל ישב עמו ביום השוק על השוק בפרהסיא דזהו אסור אפילו מדינא ולא רק

משום מראית עין ואפילו אם רק משום מראית עין היה ראוי לאסור במילי דפרהסיא כ"כ ומכש"כ דיש איסור מדינא ג"כ עפ"י דברי קדשו של הרמב"ן שהבאתי בס"ד, ויבטחו בשם ד' כי ימכרו סחורתם אחר יו"ט ג"כ אם לא יחללו יו"ט בפרהסיא ויהיה להם מקרא קדש:

והנני בזה רבך הדו"ש באה"ר פק"ק באניהאד א' ששה ימים בחדש ניסן תער"ג לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן עא

שזכ"ט לכבוד הרב המאוה"ג חו"ב וכו' מו"ה **מרדכי אפרים** פישער נ"י אבד"ק דעווא וואניא יע"א, (כעת בק' ש' פאטאק יצ"ו):

ע"ד השאלה שזהו לפני כמה שנים נקברה שפ בת עשיר אחד שלא היה לבתו עוד ט"ו שנים ואח"כ נסע אביה משם לפעסט ושבק לן חיים זה איזה חדשים ונקבר באחוזת קבר שקנו קבר לכל בני המשפחה, ועתה מבקשת אמה של הנערה הנ"ל שמתה זה יותר מט"ו שנים שיפנו אותה מקברה להוליכה לעיר פעסט שתהיה נקברת אצל אביה ואצל כל בני המשפחה, ומע"כ נ"י כבר ראה הכל מה שנוגע לענין זה בש"ע יו"ד סימן שס"ג בענין פנוי' מתים, ובאמרי א"ש יו"ד סימן קכ"א, ובחתס"ו סימן של"ד, ורוצה לשמע דעתי בזה, והנה לאשר כבר הארכתי בכמה שו"ת בענין פנוי מתים [ועיין לעיל סימן נ"ו] ע"כ כא אבא רק בקיצור אומר ומ"מ אי אפשר לביהמ"ד בלא חידוש בסיד:

בש"ע איתא וז"ל שם (בסימן שס"ג):

ובתוך שלו אפילו ממכובד לבזוי מותר שערב לאדם שיהא נח אצל אבותיו עכ"ל, והנה כבר התעורר בזה באמרי אש שם פתח בשלו ומסיים בטעם לנוח אצל אבותיו, ועיין שו"ת מהר"ם שיק יו"ד סימן שנ"ד שעמד ג"כ בזה, והעליתי בזה בשו"ת אחת בס"ד דהנה וודאי מי שנקבר בקרקע שיש לחוש שיוציאו המתים משם אינו נוח למתים והיינו כמעשה שהובא בנוב"י קמא סימן פ"ט ובחתס"ו סימן של"ד שהקרקע לא היה קנוי לאחוזת עולם וכל שעה ההוא גברא בההוא פחדא יתיב אולי יפנהו משם ומי יודע אם יהיה ניתן לקבורה לזאת וודאי טוב לו יותר שיוציאו אותו לפי שעה ויוליכו אותו למקום שאין עליו שום ערעור שיודע שישכון שם לבטח עד זמן התחיה משו"ה נקט בשל אבותיו דמסתמא מקום כזה ששוכנים שם אבותיו מכבר וודאי אין עליו ערעור וישכון לבטח, אבל לפנות אותו ממקום זה ולהוליכו למקום שגם שם לא יהיה בטוח שלא יפנו אותו משם וודאי אסור לפנות אפילו ממקום שאינו שלו אם גם עכשיו לאחר הפנוי אינו יודע אם ימצא שם מנוחת עולם משו"ה נקט שפיר שערב לאדם שיהא נח אצל אבותיו

כלומר במקום שיודע בבירור שאין שם ערעור על קרקע זאת ויהיה מנוחתו מנוחת עולם והארכתי בזה במ"ש מס' ב"ב קי"ג ע"א נמצא צדיק קבור בקבר שאינו שלו, ועיין בזה שו"ת מחנה חיים ח"ג סימן ע"ב, והגם שוודאי פשיטא דזהו ג"כ נוח לו יותר לשכב אצל אבותיו מ"מ צריך דווקא שהמקום אצל אבותיו יהיה בטוח לאחוזת עולם, ויצא לנו הדין שאפילו אצל אבותיו אם גם המקום ואבותיו שם אינו בטוח לאחוזת עולם אסור לפנות אותו ואפילו אצל אבותיו אינו מותר רק כשגם המקום קנוי לאחוזת עולם משו"ה פתח בשלו ומסיים בשל אבותיו, כלומר דבשל אבותיו ג"כ בעינן שיהיה שלו דהיינו שיהיה קנוי לאחוזת עולם דכל שנקבר בהיתר במקום שאין עליו ערעור ושיהיה לו שם מנוחה הוי קבר שלו ושלו מקרי משו"ה לא הקפיד הגמרא רק שלא יהיה קבור בקבר שאינו שלו כלומר שהמקום יהיה שייך לאחרים ביובל כמו במס' ב"ב שם קי"ב משא"כ כל שאינו של אחרים ונקבר שם בהיתר שפיר מקרי שלו, וא"כ בנ"ד שהנערה הזאת נקברה בקבר שלה שהרי מסתמא אביה שעליו היה מוטל לקוברה שלם בעד הקרקע הוי קבר שלה ולא מצינו שיהיה מותר כה"ג לפנות מקבר שלו לשל אבותיו, שהרי בש"ע לא כתב מתוך שלו וכו', שיהיה נח אצל אבותיו, דאז היה משמע שאפילו מתוך שלו מותר לשל אבותיו ובש"ע כתב רק ובתוך שלו שיהיה נח אצל אבותיו דהיינו שאפילו אצל אבותיו צריך לקברו בקבר שיהיה שלו דווקא כמ"ש ויהיה כוונת המחבר ובתוך שלו כלומר שיהיה נקבר בתוך שלו כמו שמסיים שנח לאדם אצל אבותיו מותר אפילו ממכובד לבזוי אבל כל שגם עכשיו הוא קבור בתוך שלו אסור להוליכו אפילו אצל אבותיו שהרי לא כתב ומתוך שלו שאז היה משמע שאפילו מתוך שלו מותר להוליכו אצל אבותיו רק ובתוך שלו כלומר להוליכו ממקום שאינו שלו בתוך שלו זה מותר אפילו ממכובד לבזוי והטעם דכל שמונח במקום שאינו שלו דהיינו שיש לחוש שיוציאו אותו משם ואינו בטוח שלקברות יובל אין לו מנוחה, וא"כ בנ"ד שאין אחד מכל אלו דהיינו שמונחת בקבר שנקברה ברשות והוא מקום קנוי לאחוזת עולם אין טעם להתיר לפנות משום הא לחודא שתהיה מונחת אצל אביה, ובפרט כיון שגם בביה"ק שהיא נקברה עכשיו ג"כ מונחים שם בני משפחתה אבות אבותיה, ואדרבא לפי מה שהוכחתי דמשו"ה נקט אצל אבותיו דהיינו כיון שהוא אחוזת קבר מכבר מסתמא לא יערערו עוד ויהיה לו מנוחת עולם, וא"כ בנ"ד שזהו רק חצי שנה שקנו פאמילי ען גרופט, מי יודע אם לא יהיו עוד איזה מערערים ובמקום שהוא שוכבת עכשיו שהוא ביה"ק ישן מסתמא לא יהיה עוד מערערים. וודאי אסור לפנות אותה משם, ובפרט כפי ששמעתי לפני איזה שנים היו מוכרחים בעיר פעסט לפנות כל הביה"ק, ומי יודע אם לאיזה שנים מחמת שהוא

עיר גדולה לא יצטרכו לפנות כל ביה"ק שיהיו צריכים המקום לאיזה דבר אחר לנויי העיר, ולמגרשיהם שיגרשו המתים משם, א"כ הוי המקום שנקברה עכשיו משתמר יותר לאחוזת עולם ובוודאי אסור לפנות, ועיין במהר"ם שיק בנדון דידיה שאסר ג"כ לפנות:

והנה בטעם איסור פנוי מתים היא משום בלבול וחרדת הדין וא"כ לאחר שכלה הבשר היה מותר לכאורא דבעצמות גרידא לא שייך חרדת הדין כמבואר בנוב"י מהד"ק סימן פ"ו, והנה במהר"ם שיק שם רוצה לומר דלאחר י"ב חדש משמת לא שייך חרדת הדין, אמנם בשו"ת ח"צ סימן כ' כתב דאפילו בקטנים שאינם בני עונשים שייך חרדת הדין דלפעמים קטנים ג"כ נענשים. וא"כ מכ"ש לאחר יב"ח וודאי יש הרבה שנענשים וסובלים עונש גם יותר מי"ב חדש כמובא בכמה מעשיות במדרשים וא"כ בנ"ד אע"ג שלא היתה עוד בת עשרים שנים ואין עונשין בב"ד של מעלה עד עשרים מ"מ שכיון הח"צ כתב דלפעמים קטנים ג"כ נענשים מכ"ש זו שכבר היתה יותר מי"ב שנים שהיא גדולה י"ל שמ"מ יש עליה איזה דין בעוה"ב הגם שכבר עברו יותר מט"ו שנים, מ"מ הובא בכמה ספרים הקדושים שהיו צריכים לסבול עונש כמה שנים ר"ל ועכ"פ עונש קל אפשר להיות וא"כ אם אינו ידוע שהבשר כבר נראה לגמרי איכא חרדת הדין ג"כ, וגם אם לא נקברה בארון סגור ומסוגר איכא חשש ניוול ג"כ כמ"ש בשו"ת ח"צ שם, וא"כ כיון שאין זה דבר קטן לפנות מת אם לא בתנאים המבוארים בש"ע דהיינו שנקבר מעיקרא אדעתא לפנותו או ממקום שאין משתמר למקום המשתמר, ע"כ אין דעתי מסכמת להתיר לפנותה, ובפרט אם יש חשש ניוול ג"כ דהיינו שאין הארון סגור ומסוגר לגמרי בוודאי אסור דאיכא תרתי ניוול וחרדת הדין ג"כ וגם הא גופא דבעצמות לא שייך בלבול אין הדבר ברור כ"כ שהרי בסימן ת"ג סעיף ח' משמע במעשה דר' אליעזר בר צדוק דגם העצמות מרגישים בזיון, וא"כ י"ל דחרדת הדין שייך בעצמות ג"כ [ואולי י"ל דאע"ג דמרגישים בזיון מ"מ עונש תו ליכא מדכתוב אך בשרו עליו יכאב דמשמע לאחר שכלה הבשר תו ליכא עונש]:

והנה הלום ראיתי אחרי רואי בספר נדפס מחדש לידידי הגאון נ"י אב"ד דק"ק טאלטשווא בשו"ת יד יצחק ח"ג סימן קס"ח שרוצה לומר דלשל אבותיו אפילו מקבר שלו מותר, ורוצה להסתייע מדברי הש"ך והטו"ז שם סימן שס"ג שכתבו כלומר לפנותו לקברו אצל אבותיו דאפילו משלו מותר לשל אבותיו, ולבי לא כן ידמה שהרי המחבר לא כתב מתוך שלו רק ובתוך שלו והיינו אפילו לדעת הש"ך והט"ז כוונת המחבר רק לקברו בתוך שלו דווקא וכמ"ש דמקום קברות אבותיו יהיה שלו ג"כ דכל שנקבר בהיתר ולמנוחת עולם שלו מקרי, והנה לאשר גם שם לא היה נוח ליה להגאון הנ"ל

להסכים ומהגם בנ"ד שעכשיו ג"כ נקברה תוך בני המשפחה בוודאי אין מקום להתיר, ורק אם לא ירצו לשמע בקול חכמים ובני משפחתה ירצו לפנותה אפילו באיסור מהיר אותם שעכ"פ ינהגו כמ"ש ביו"ד סימן ת"ג ביום ליקוט עצמות, אמנם ממני לא תצא בזה הוראה להיתר ותיתי לי שכבר כתבתי בזה כמה שו"ת בס"ד ולא יצא להיתר זולת באופן שמבואר בש"ע להתיר (וכבר הבטיחו לי הרבה מעות לדבר מצוה להסכים להתיר ולא רציתי להתיר) וד' יגדור פרצות עמו בית ישראל ונזכה לזמן אשר יעוררו ישנים מקברם לחיי עולם והנני הדו"ש והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד אור ליום ה' לסדר ויהי כמשיב ידו כ"ג כסלו תרס"ט לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן עב

מד' ישא ברכה, אשרי שלו ככה, כבוד אהובי ידנ"פ צנא מלא ספרא הרב הגאון החו"ב אוצר בלום המפואר וכו' כש"ת מו"ה שבתי המכונה שעפטל ווייס נ"י אבד"ק שימאני יע"א:

מכתבו הגיעני, והנה בעיקר השאלה אם מותר בשבת לישב על מה שנקרא עלוועטער שעולים בו בעליות גבוהות אפילו ארבעה וחמשה עליות אין להאריך כי כבר הבאתי בספרי תבואות השדה חלק ששי בשו"ת שנדפסה בסוף הספר משם הגאון בעל המחבר שו"ת בית יצחק לאסור, והטעם כיון שכל יותר אנשים שיושבים שם צריך לו יותר מכח העלעקטער ולא שייך כאן נר לאחד נר למאה וא"כ בטוח היא שהוא מרבה בשבילו, (ועיי' לעיל בסימן ל"ט) אמנם כדי להשתעשע קצת בפלפולא דאורייתא עם מעכה"ר נ"י אשוחה קצת וירווח לנו:

הנה מע"כ נ"י חקר אם מי שעושה איזה מלאכה ע"י חכמה נפלאה אם היא בכלל מלאכה שיתחייב בשבת, הדבר פשוט דחכמה גרידא לא הוי מלאכה ועיין מס' שבת ק"ג ע"א דפריך הגמרא אלא מעתה חזי אומנותא בשבת וגמר ה"נ דמחייב וא"כ משמע דכל שאין עושה מלאכה ממש ליכא שום חיוב, אמנם מה שיש לחקור היא מי שיכול להשתמש בשמות הקדושים ועושה מלאכה ע"י שם (ומע"כ נ"י רוח לזה במס' סנהדרין צ"ה ע"א) אם כה"ג יש חיוב מלאכה, והנה פקחתי עיני ומצאתי ברא"ש פרק ערבי פסחים כלל י"ג שהקשה דהאיך אפשר לומר שמשה רבינו ע"ה עם בשבת הא איתא במ"ר שאותו היום שמת כתב י"ג ספרי תורות ובשבת אסור לכתוב, ובהשקפה ראשונה רציתי לתרץ דהא וודאי די"ג ספרי תורות אי אפשר לכתוב באופן אחר רק ע"י שם וא"כ לא הוי מלאכה, ואח"כ הראה לי חתני הרב וכו' מו"ה יוסף הכהן נ"י בש"ת לקוטי חתס"ו סי' כ"ט

שהביא כן לתרץ בשם השלה"ק דמרע"ה כתב ע"י השבעת הקולמס, ומה שהביא שם להקשות למ"ד שביתת כלים דאורייתא האיך היה מותר הקולמס לכתוב, עי"ש בחתס"ו מה שתירץ, ולע"ד נראה לתרץ בפשיטות כמה שתירץ הגמ' במס' שבת ח"י ע"ב לב"ש דס"ל שביתת כלים דאורייתא דנר וגיגית מפקר להו. והינה היה מרע"ה יכיל להפקיר הקולמס [ופלא שהחתס"ו לא תירץ כן כמה שמתרץ בגמרא] ודוק:

עכ"פ מדלא ניחא ליה לרא"ש לתרץ כמ"ש בשל"ה שמרע"ה היה כותב בשבת ע"י השבעת הקולמס מוכח דס"ל דכל שנעשה מלאכה אפילו ע"י איזה חכמה ג"כ הוי מלאכה משו"ה מוכרח לומר דמרע"ה מת בערב שבת, הן אמת דבזוה"ק פ' יתרו, והובא ג"כ בכל הסידורים, כתב בפירוש דמרע"ה מת בשבת, וכבר העיר בזה בספר עשרה מאמרות חיקור דין ח"ב פרק י"ג, ומתרץ שם עפ"י הסוד דתרויהו אמת דמת בע"ש, וגם בשבת, עכ"פ מוכח דהרא"ש וגם לפי מה שמתרץ שם בספר עשרה מאמרות דתרויהו ס"ל דאפילו ע"י השבעת הקולמס ג"כ הוי מלאכה, ולכאורא יש לעיין בזה אמאי יהיה אסור יותר להשביע הקולמס בשבת מלומר לגוי בשבת לעשות מלאכה דאינו אסור מה"ת, אמנם יש לחלק דבשלמא בגוי העושה מלאכה כיון שהוא בן דעת לא נקרא המלאכה על שם ישראל משא"כ בקולמס שאינו בר דעת וקרא המלאכה על שם הישראל וכה"ג כרב החתס"ו לאה"ע ח"א סימן כ' לחלק דאמירה לעכו"ם קיל משאר גרמא דעלמא כיון דגוי עושה אדעתא דנפשיה, ודברים האלו היו נעלמו לפי שעה מתלמודו הגאון מהר"ם שיק ז"ל ביו"ד סימן שכ"ה עי"ש, והבאתי דבריהם בספרי הקטן חלקת השדה בכללים סימן ק"י עי"ש, ודוק:

והנה לכאורא יש לומר דלעולם מלאכה הנעשית רק ע"י חכמה נפלאה לא הוי מלאכה [ויש מקום עיון בתוספ' מס' שבת ע"ד ע"ב ד"ה חכמה יתרה שכתבו והעושה כן בטלה דעתו אצל כל אדם משמע דע"י איזה חכמה נפלאה לא הוי מלאכה, ודוק], והא דלא תירץ הרא"ש ג"כ כמ"ש השל"ה דמרע"ה כתב י"ג ס"ת בשבת ע"י השבעת הקולמס דכתיבת ס"ת שאני דכיון דהוא מצוה, המצוה מחשיב ליה מלאכה, וכה"ג תירץ גם בספר מגן אבות דאמאי יהיה חייב גמל בשבת משום מפרק ג"כ הא ליכא בדם כגרוגרת, ותירץ דכיון דהוי מצוה שפיר חייב אפילו לא הוי כגרוגרת עי"ש במלאכת שוחט. וכה"ג כתב בהגהת מרדכי פ"ק מס' חולין לענין קשר של תפלין, ויש לעיין בזה בפרמ"ג באשל אברהם סימן שי"ז ס"ק ו' בד"ה מריש הוי קשיא לי, וכבר כתבתי בזה בשו"ת אחרת בס"ד, והדברים מתוקין עכ"פ י"ל דבדבר שאינו מצוה אם עושה מלאכה ע"י שם או ע"י

איזה חכמה נפלאה לא הוי מלאכה, ואולי י"ל דהוי כעושה מלאכה כלאחר יד כמ"ש החתס"ו שם לענין השבעת קולמס עי"ש סימן כ"ט:

ד') **אמנם** יש להוכיח דאפילו ע"י שם וכיוצא בו ג"כ אסור לעשות מלאכה בשבת ממס' עירובין מג ע"א דהגמרא רוצה להוכיח דחין תחומין מעשרה ולמעלה מהני שב שמעתא דאתמרו קמיה דרב חסדא בצפרא דשבתא בסורא ובפניא דשבתא קמיה דרבא בפומבדיתא מאי לאו אליהו אמרינהו. ודחי הגמ' דלמא יוסף שידא אמרונהי, ופרש"י שם דלא מנטר שבתא, עכ"פ מוכח דאליהו היה אסור ליילך בשבת חוץ לסתום אם יש תחומין למעלה מעשרה אע"ג דאליהו מסתמא הולך ע"י שם, ועיין במס' קידושין מ' ע"א דאמר אליהו לרב כהנא אטרחתן ארבע מאה פרסי וא"כ האיך מוכח מאליהו דאין תחומין למעלה מעשרה כיון שיכול ליילך ע"י שם, וע"כ דכה"ג ג"כ אסור לענין תחומין וא"כ הה"ד לענין מלאכה הוי מלאכה ע"י שם, וראיתי בלקוטי שו"ת חתס"ו סימן צ"ח בד"ה ת,ש ובד"ה אבל האמת יורה דרכו, דכשאליהו מתלבש בגוף יש לו הדין ככל אדם. ומסיים שם ובא בקפיצה, ושם מוכיח מדאמרינן בברית מילה אפילו בשבת זהו הכסא של אליהו זכור לטוב א"כ מוכח דגם בשבת מתגלה רק שמחלק כיון שבברית מילה אינו מתגלה בגופו רק בנשמתו ואז הוי כמלאך ואינו מחוייב במצוות ושפיר יכול לבא עי"ש היטב. אמנם אכתי קשה א"כ למה הוצרך הגמרא לתרץ במס' עירובין שם דיוסף שידא אמרונהי דלמא באמת אליהו אמרונהי רק שלא היה מתלבש בגוף, וא"כ היה מותר ליילך בשבת אפילו אי יש תחומין למעלה מעשרה, אמנם יש לתרץ דאי לא היה מתלבש בגוף לא היו מקבלים ממנו אלו השב שמעתא לקבוע הלכה כמותו דלא בשמים הוא וע"כ דהיה מתלבש בגוף ושפיר מוכת דאם אליהו אמרונהו דאין תחומין למעלה מעשרה, כנ"ל לתרץ דברי החתס"ו ז"ל, ודוק בזה, [ועיין רש"י מס' שבת ק"ח ע"א ד"ה מאי אם יבא אליהו שכתב דלא בשמים הוא, וצ"ע דלמא מיירי שיתלבש בגוף אדם, ודוק]:

ועפ"י הדברים האלה יש להבין קצת ע"ש בספר עשרה מאמרות שם כי דמות וצלם התחתון של מרע"ה נסתלק ממנו בע"ש ובשבת נסתלק דמות וצלם העליון דהיינו שמה שהיה מרע"ה נתלבש בגוף אשר היה נראה לעיני כל ישראל אע"ג שגם חומרו היה מזוכך ביותר זה היה נקרא דמות וצלם התחתון והיה יכול לכתוב ספרי תורות, אמנם זה הדמות וצלם העליון אשר לא היה נראה עוד לשום אדם על הארץ מחמת גודל קדושתו זה נסתלק ממנו בשבת, ועיין בספר שורש מיש על מגלת רות לר' שלמה אלקבץ ז"ל בסוף הספר מה שהאריך בעניין התלבשות, ואפשר לומר דבשבת כיון שכבר היה נסתלק ממנו דמות וצלם התחתון עוד מערב שבת שוב לא היה יכול ללמד תורה לבני ישראל

משום דלא בשמים הוא משו"ה אמר לא אוכל עוד לצאת ולבא, ופרש"י עה"ת בפרשת וילך והוא מדברי הגמרא סוף פ"ק דמס' סוטה. לא אוכל עוד לצאת ולבא בדברי תורה שנסתמו ממנו שערי חכמה, דהיינו שמאחר שכבר היה מופשט לגמרי ממין החומרי אין בכח האנושי להשיג חכמתו, אבל חס מלחשוב שמרע"ה אשר היא מקור התורה שח"ו נסתמו ממנו שערי חכמה. ובדרושי לזיין אדר הרחבנו יותר בזה הדבור בס"ד, והנה אם אמנם שאני טרוד בהרבה עניינים הארכתי קצת לשעשע עמו באיזה דברי תורה בדברים העומדים ברומו של עולם להלכה ולא למעשה ותן לחכם ויחכם עוד, והקב"ה יראני נפלאות מתורתו ובאורו נראה אור:

והנני הדו"ש באהבה פק"ק באניהאד כחצות הלילה אור ליום ו' עש"ק לסדר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, ששה עשר ימים בחדש שבט תער"ג לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן עג

תשובה מחתן המחברש

חיים וברכה, מאלקי המערכה. ורב הצלחה, לכבוד ידידי ורב חביבי, רעי מנוער, הרבני המופלג בתוי"ש החרוץ ידיו רב לו וכו' מו"ה ירמי' וואהל בערג נ"י בק"ק האמאנא יצ"ו: **ביום** אתמול כ' יעבור הגיעני יקרתך. אולם מו"ח הגאון שליט"א הנה הוא טרוד כעת מאוד בעניינים נחוצים, אבל יען הבטחתי לך על תשובתו, ע"כ הצעתי הדברים לפניו בע"פ, ומה שהשיב עליהם כתבתי על הנייר, ואריץ אותם בזה אליך. עפ"י ציוני אותיות – וראשון תחלה בעניין מראה אדום ויש מכה בדופן כנגדו שאנו נוהגים להטריף כמבואר ברמ"א יו"ד סוף סימן ל"ח, ונסתפקת אם יש מראה אדום על הקמט שדרכו להיות כן על הקמט כמ"ש הפרמ"ג בסימן ל"ז בדיני תרתי לריעותא אות ה', אם נימא דכיון דדרך להיות אדום על הקמט לא תלינן שע"י שחזינן מכה בדופן נגדו שנתקלקלה הריאה? ע"ז י"ל פשוט כיון דדעת הב"ח בשו"ת סימן ק"ל בקמט ומכה בדופן כנגדו דטריפה הגם שאין נוהגים כדעת הב"ח ועי' בפתחי תשובה ס"ק ב' בסימן ל"ח, ועיי' לבושי שרד סימן ל"ט ס"ק ק"ד מה שהאריך שם, מ"מ אם יש ריעותא דאדום ג"כ וודאי אין להתיר דהא גופא דאדום על הקמט דרכו להיות בכך ג"כ אין דבר ברור כל כך, ועי' בדעת קדושים בדיני תרתי לריעותא ס"ק פ' שפקפק קצת בזה, עכ"פ כשיש ריעותא דמכה בדופן כנגדו דאז יש לדון על האודם וגם על הקמט דמיחוש מיהו בע' קצת לדעת הב"ח ג"כ, ע"כ אין להתיר, ולאחר שהעליתי זאת על הנייר מצאתי ראיתי בדרכי תשובה ליו"ד סימן ל"ח ס"ק קי"ד שהביא כן בשם שו"ת דעת הזבח במראה אדום על הקמט וכנגדו מכה בדופן

דלא אמרינן בכה"ג כיון דקמט דרכו להיות אדום לא חיישינן לריעותא דמכה בדופן דלא אמרינן כן ומסיק דטריפה, וכן יש להורות עי"ש:

ג') **תמהת** על השמ"ח סימן ל"ה סעיף י' שפסק דאע"ג דלכל אונא יש סמפון בפ"ע מ"מ אם בדקו אונא ולא מצאו לה סמפון בפ"ע דכשר, הא כיון דקייל"ן אם נקב הסמפון שלא במקום בשר טריפה וא"כ כיון דקייל"ן כל אבר שניקב טריפה הה"ד אם נברא כך חסר טריפה, א"כ אמאי יהי' כשר בלא נמצא סמפון ? ע"ז השיב מו"ח הגאון שליט"א דלא קשה דהמחבר בש"ע סימן נ' לא נקט האי כללא שכל שנקב טריפה הה"ד נברא חסר רק באיברים דווקא שהרי ז"ל שם כל אבר שאמרנו נקט להדיא כל "אבר" ולא נקט כל "ומקום" שאמרנו וכו' וכוונת המחבר דדווקא מה שהוא אבר נפסל אם חסר משא"כ סמפון אין נופל עליו תואר אבר כלל ולא הוי בכלל אם חסר טריפה ומנין אונות לולא שהיה לנו בקבלה מנין אונות כמה צריכים להיות ג"כ לא היה נטרף בחסר אונא רק שיש לנו בקבלה כמה צריכים להיות וא"כ אם יש סדק או היכר המפון דעי"ז אמרינן דהריאה סדורה מבפנים כראוי שתוכל לכלוא את הרוח בקרבה וזה מעיד לנו כשיש היכר סדק או אפילו היכר סמפון ועי' בשמ"ח סימן ל"ה סעיף ג' אמנם להטריף משום חסר סמפון כיון דסמפון אינו חשוב כל כך להיות יתואר בשם אבר לא הוי בכלל חסר אבר להטורף משו"ה, וזהו פשוט:

ג') **ומה** שהעיר בש"ך יו"ד סי' צ"ט, הנני להעתיק לו מה שיש אתי בכתובי' בזה ממו"ח הגאון שליט"א, ובזה ימצא ישוב לדבריו הנה בש"ך שם ס"ק ט"ו תמה על האו"ה שהביא שם הרמ"א דס"ל דאפילו במקום דאמרינן תענ"ג מ"מ אם ניתוסף היתר עד ששים קודם שנודע לו מנפילת האיסור כיון דעכשיו בשעת ידיעה לא טעם ביה טעם איסור ל"א חענ"נ, הא כיון דס"ל תענ"נ מאי מהני ליה מה שלא נודע לו מן האיסור קודם שנתרבה ההיתר ? ולע"ד נראה להסביר סברת האו"ה דס"ל כמ"ש האחרונים דאיסור דרבנן הוי רק איסור גברא, ומשו"ה פסקינן דאם אכל איסור דרבנן בשוגג חייב לשלם לחבירו, עי' בש"ע חו"מ סימן רל"ד, משום דבאיסור דרבנן בשוגג לא הוי שום איסור כלל, וא"כ ס"ל להאו"ה דכל שלא נודע לו מנפילת האיסור כלל ל"ש לומר על ההיתר שיעשה נבלה, דהא דחנ"נ בשאר איסורים הוא רק מדרבנן, וכשלא נודע לו לא יוכל לחול שם איסור כלל על ההיתר, ומשו"ה כשבשעת ידיעתו כבר יש ששים נגד עיקר האיסור מותר, וא"כ לא קשה נמי מה שהקשה הש"ך ממס' חולין ק"ח ע"א דפריך חלב אמאי מותר חלב נבלה הוא ומאי פריך דלמא מיירי בלא נודע דהתם בב"ח כיון דהך חלב פורתא שנעשה נבלה הוא מה"ת בוודאי אין חילוק בין נודע או לא, משא"כ האו"ה מיירי בשאר איסורים

דחנ"כ הוא רק מדרבנן שפיר ס"ל דאם לא נודע לא חל שום איסור על ההיתר ושפיר מהני מה שניתוסף עד ששים קודם שנודע דכל שלא נודע לא שייך שום איסור על ההיתר (ועי' או"ה כלל כ"ד סי' י') ודוק:

ד') ואשר הקשה עוד שם הש"כ אמאי אמרינן אפילו במקום דלא אמרינן חנ"נ דמ"מ אם נודע לו לא מהני מה שניתוסף אח"כ היתר אפילו בשוגג כיון שנודע לו דמה מעלה או מוריד לנו הידיעה כיון שמ"מ שוגג היה נ"ל פשוט דהאו"ה ס"ל דלא מהני מה שנתרבה בשוגג רק היכא שא"א לו לעשות במזיד כגון קודם הידיעה מנפילת האיסור דבכה"ג לא שייך לגזור שוגג אטו מזיד משא"כ כשנודע לו דאז אפשר להרבות במזיד גזרינן באמת שוגג אטו מזיד, ומ"ש בירושלמי כל האיסורין שרבה עליהן שוגג מותר, היינו דווקא בשוגג כה"ג שהוא קודם ידיעה מנפילת האיסור דא"א לבא לכלל מזיד משא"כ לאחר ידיעה שאז אפשר להרבות במזיד אסור שוגג ג"כ, ועפי"ז יהי' מדוייק לשון המשנה מס' תרומות סוף פרק ה' גבי חולין שרבה על התרומה ורבה עליהם בשוגג מותר ואם במזיד אסור, והנה יל"ד למה נקט "ואם" במזיד ולא קאמר מזיד אסור אלא וודאי כוונת התנא "ואם" במזיד כלומר אם הוא באופן שיוכל להיות מזיד ג"כ כגון שכבר נודע לו מנפילת האיסור אז אסור בכל גוונא אפילו בשוגג, וכן מתפרש כוונת הירושלמי שהביא הש"כ ג"כ ודוק, [שוב ראיתי בפלתי ס"ק ט' שכתב ג"כ דכל היכא דחנ"נ מה"ת וודאי אין לחלק בין נודע או לא והוא ג"כ כמ"ש בסברת האו"ה דאיהו מירי רק היכא דלא נעשה נבלה רק מדרבנן דאז בלא נודע ליכא שום איסור כלל על ההיתר שהאיסור נפל בתוכו ובוודאי רק הידיעה גורמת כמ"ש, ודוק:

ה') **ומה** שתמה על דברי השאג"א סימן צ"ו במ"ש דעשה דעצה לא יוכל לדחות ל"ת דמעשר שני, משום דמעשר שני הוי עשה ול"ת, הא אפשר בשאלה, וכל שישנו בשאלה אמרינן עשה דוחה אפילו עשה ול"ת במס' יבמות ה' ע"א ? נ"ל דלא קשה דאטו לא משכחת כמה גוונא שלא יוכל לשאול עוד, כגון שלא ימצא פתח חרטה, שהרי שאלה אינו מועיל רק אם יש לו איזה פתח חרטה בעיקר ההפרשה, ועי' בטו"ז יו"ד סימן שכ"ב ס"ק בי, ואפילו להחולקים על הט"ז אפשר שמירי שכבר אכל התבואה שהפריש עליה המע"ש ואם יתשל על המע"ש נמצא שאכל טבלים למפרע, ועוד בלאו"ה אינם יכולים לשאול רק הבעלים שהפרישו וכשהגיע המע"ש ליד אחר אינו בשאלה וא"כ שפיר כתב השאג"א דמשנה דאינן יוצאין במלה של מע"ש שפיר אתיא אליבא דהלכתא דמירי היכא דאי אפשר בשאלה כלל, אמנם אכתי יש להקשות דהא אפשר לפדותו, דמע"ש יש לו פדיון, אמנם גם זה לא קשה דמירי בירושלים שאין לו פדיון, ואע"ג שיכול להוציאו

חוץ לירשלים ולפדותו, הרי איכא מ"ד דס"ל מחיצה לקלוט דאוריתא, עי' בתוספ' מס' פסחים ל"ו ע"ב ד"ה דאמר ר"א, ובצל"ח שם העלה דבמע"ש שגדל בירושלים לכ"ע מחיצה לקלוט דאוריתא, ועיין בספר מנחת חינוך מצוה תמ"ב:

עכ"פ שפיר משכחת מע"ש שאינו בשאלה וגם אינו בר פדיון, ושפיר כתב השאג"א דבמע"ש כה"ג אינו יוצא במצה דאין עשה דוחה עשה ול"ת, זה הנלע"ד להצדיק הצדיק דמעיקרא הגאון בעל שאג"א ז"ל, על יתר דבריו אשיב לו פעם אחרת, וכעת יסתפק בזה: והנני בזה ידידו ואוהבו בלונ"ח הדו"ש, פק"ק **באניהאד** ב' לסדר מטהו יפרח תרס"ח לפ"ק.

יוסף הכהן שוואַרטץ. חתן הגאון איבד דפה שליט"א:

סימן עד

חיים ארוכים ונעימים לכבוד אהו' מחו' ידנ"פ הרב הגאון הצדיק המפורסם וכו' כקש"ת מו"ה שמעון סופר נ"י בק"ק ערלויא יע"א:

ע"ד אשר בדק לן בעובדא שבא לידו, שאשת רב ת"ח אחד היתה חולה ר"ל, והבעל הוא עני ולא היה לו מאין להספיק צורכי רפואתה, ושלח הדר"ג נ"י קול קורא במכתב עתי שינדבו לצורכה מעות, ועי"ז הגיע לידו לערך מאה זהו', אמנם טרם שהיתה יכולה לעסוק בצורכי רפואה שבקת לן חיים, ועתה מבקש הבעל שהוא היורש שיתנו לו המעות, ויש עוד יורשים אחרים דהיינו בנים ובנות ג"כ, ונסתפק מע"כ נ"י אם ליתן המעות ליורשים שלה דהיינו הבנים ובנות או להבעל, והנה אם אמנם מה אדע את אשר הדר"ג נ"ו לא ראה בזה הענין, בכל זאת אמרתי להציע עכ"פ הדינים בענינים אלו כפי המבואר בשו"ע ובפוסקים ראשונים ואחרונים, ונחזי מה דקמן בס"ד:

בש"ע יו"ד סימן רנ"ג סעיף ו' מעות שגבי לפדיון שבוי ומת קודם שנפדה, יש אומרים שהם של יורשיו, ויש מי שאומר שלא זכו בהם יורשים, ולזה הדעת נוטה, והנה הא וודאי פשיטא דאין מכאן סתירה למ"ש בש"ע יו"ד סימן שנ"ו דאם גבו לצורך המת והותירו אם גבו לצורך זה המה דינתן המותר ליורשיו דהתם שאני כיון שכבר התחילו לעשות המצוה ועכ"פ כיון שכבר נעשה המצוה לא מצי הנותנים לומר אדעתא דהכא לא נדרנו משא"כ כשלא עשו עוד עדיין שום דבר באלו המעות יכולין הנותנים לומר אדעתא דהכא לא נדרנו ואע"ג שאין טוענים כן, עכ"פ לא זכה מי שקבצו עבורו כדי שיוכל להוריש ליורשיו, ועי' שו"ת חתס"ו ליו"ד סימן רל"ח שנראה מדבריו ג"כ לחלק בכה"ג, ועוד שם סימן רל"ז, ובחלק חו"מ סימן קמ"ז, והנה כאן בש"מ יו"ד סימן רנ"ג לא ביאר מה לעשות באלו המעות רק בישו"ש מס' ב"ק פ"ט סימן ס"ו הביא דברי שו"ת הג"מ

דאדם שנותנים לו מעות להשיא בתו ומתה שמחוייב להחזיר המעות לנותנים עי"ש, אמנם אם אי אפשר להחזיר להנותנים מבואר להדיא בשו"ת הרא"ש כלל ל"ב סימן ו' דיעשו בהם צורכי רבים או לפדיון שבוים אחרים, והנה בנ"ד כפי מ"ש הדר"ג נ"י שבתה של הנעדרת הוא ג"כ חולנית וודאי אין טוב מזה שיתנו לרפואתה, ויצאנו בזה כמעט כל שני הדעות ממנ"פ דאם הלכה כהפוסקים שיתנו ליורשים אע"ג שלא התחילו עוד להוציא מזה לצורכי מה שגבו לו א"כ הרי נותנים ליורשים (אע"ג דמדינא הבעל קודם לירושה נדבר עוד מזה בס"ד) ואם לא שייך ליורשים עכ"פ יכולים להוציא לדבר כזה שנגבה וא"כ יכולים ליתן לרפואת בתה ואע"ג דהבעל הוי יורש טפי מ"מ בכה"ג היכא שהממון בא ממנדבים אחרים נראה עפ"י הסברא ואומדנא דדעת המנדבים קרובה טפי ליורשים אחרים ולא להבעל שאין לה שייכות עמה לאחר מיתתה, וכן מבואר להדיא בשו"ת משאת בנימין סימן ט"ו דדעת הנותנים קרובים טפי לגבי האשה ולגבי יורשיה אע"ג דהכא אלו הנותנים אינם קרובים טפי לגבי האשה מלגבי הבעל ולא שייך בנ"ד כל כך סברת המ"ב הנ"ל, מ"מ בנ"ד איכא נמי אומדנא קצת דלא ניחא למנדבים ליתן מעות להבעל שיאכל וחדי אחר מיתת אשתו וא"כ אם יתנו לבתה אפשר שיקיימו גם כדעה הראשונה בש"ע שהרי נותנים עכ"פ ליורשים ולדעה האחרונה בש"ע שהוא דעת הרא"ש בשו"ת כלל ל"ב ושם מבואר שיתנו לצורך מה שנגבה לו אם יצטרכו לאחרים וא"כ הכא בנ"ד שנגבה לרפואת החולנית והיא לא היתה צריכה שמתה וודאי יכולין ליתן המעות לצורך רפואת בתה וכל כי האי ניחא להו להמנדבים וגם הבדלו החיים להאשה המתה שמ"מ היה לה זילותא וודאי מוחלת טפי לגבי בתה מלגבי הבעל שפסקה הקורבה לאחר מיתתה, כנ"ל ברור בס"ד:

הנה ראיתי בשו"ת החחס"ו ליו"ד סימן רל"ז שתמה אמאי במותר המת ליורשים והטעם כיון שכבר התחילו לעשות מצוה באלו המעות והא אם גבו מאה זהו' ולא הוצרכו אלא לשמונים נמצא כשגבו המותר כבר היה לו כדי צורכו, אמנם כבר תירץ שם היטב דמ"מ כיון שמסתמא ערבו אלו המעות נעשה המצוה ממעות שקבצו באחרונה כמו ממה שנתקבץ בראשונה עי"ש, ויש להוסיף עוד שהרי כיון דנקט מותר המת משמע שהוציאו רוב המעות וניתוהר המועט דהכי משמע לשון מותר כידוע, וא"כ בכה"ג אזלינן בתר רוב ואמרינן לכל אחד מהמנדבים שלך הוציאו לדבר מצוה דכה"ג היכא שאין התובע מוחזק אזלינן בתר רובא גם בחמין, ודומה למה שהביא הרמ"א בחו"מ סימן רצ"ב סעיף י' בשנים שהפקידו אצל אחד ונכנס אחד מהן דאזלינן בתר רובא וה"נ אמרינן דהמעות של כל אחד הוא מן הרוב שהוציאו כבר וממילא א"צ להחזיר לו ומשו"ה אמרינן שפיר

דהוא בחזקת היורשים דכה"ג נקראו היורשים כיון שכבר נעשה המצוה משא"כ בנ"ד שלא נעשה עדיין המצוה וא"כ לא זכה הבעל כלום לא מכח ירושה ולא מכח אומדן דעת הנותנים כמ"ש וראוי טפי ליתן לבתה שצריכה ג"כ לאותו דבר שנגבה עבור האשה הנעדרת דאיכא אומדן דעת ביותר דניחא לדידה וניחא להמנדבים ג"כ יותר ליתן לבתה מלהבעל כמ"ש בשם שרת מ"ב הנ"ל, וברמ"א חו"מ סימן רנ"ג סעיף ט"ז פסק ג"כ דלא זכו היורשים וא"כ הכא בנ"ד שלא התחילו עוד להוציא מהמעות הנגבה לצורכה כלל וגם לא הגיע ליד האשה אין זכות להבעל כלל, ועי' חתס"ו לחו"מ סימן קמ"ז שרוצה לומר דבכה"ג כ"ע מודי דאין להיורשים זכות בהמעות וא"כ כיון שאי אפשר להחזיר להמנדבים משום שיהי' הוצאה יתרה וודאי עדיף טפי לעשות דבר כזה שיהיה אומדן דעת הן מצד האשה שנגבה עבורה הן מצד המנדבים שיתנו המעות לרפואת בתה החולנית ר"ל [ועי' שו"ת מהרי"א ליו"ד סימן ס"ט]:

וד' יסיר מאתנו כל חולי ומדוה וירפא כל חולי ישראל וישא ברכה מאת ד' כאוו"ב היקרה ונפש אוה"נ מחותנו כותב בחפזי פק"ק **באניהאד** א' לסדר חקת התורה תרס"א לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן עה

יצוה ד' אתכם הברכה לכבוד הרבנים הגדולים יושבים על מדין השערה, האחד הרב המאוה"ג חריף ובקי בנש"ק וכו' כש"ת מו"ה יוסף שפירא נ"י האבד"ק דינאב יע"א, והשני הרב הגדול עמק החרוץ עשה פלא מו"ה דוד אלימלך הכהן נ"י דומו"צ:

יקרתכם הגיעני ולא ידעתי מה מצאתם בי כי משתם את כלי והלא עמכם בדבר המשפט וגם כעת הנני מוטרד רק לאשר כבר הטרחתם בדבר אמרתי לבא בקצרה ויהי ד' עמנו – ע"ד המשפט בין ר' נחמיה ובין ר' מאיר שיש להם בתים מצד הסימנין אחד מצד דרום ואחד מצד צפון ור' ארי' שמואל יש לו בית מצד מזרח, ועתה רוצה לפתוח חלון לתוך הסימינוץ (מסתמא הוא מקום פנוי בין הבתים הבנויים כמו אות חית) כמו שיש לר' נחמיה ולר"מ וטוען הר' ארי' שמואל הנ"ל שלא יזיק להם בהיזק ראיה כלל מחמת שהחלון לא יהי' כנגד חלונותיהם שחלונותיהם הם מצד צפון ודרום וחלוני יהי' מצד מזרח וגם שישפוך השופכים ע"י החלון ליכא למיחש שהחלון יהי' סגור ולא יעשה כמו בסתם חלונות שרגילין להפתח ולסגור בכל עת שירצו, זהו תוכן טענת הרא"ש הנ"ל והר"ן והר"ם טוענים שהן אם יהיה החלון סגור או פתוח יכולים להביט בחדרם ויהי' היזק ראיה וגם אומרים שאינם רוצים שיהיה שם חלון כמו שלא היה עד עתה זהו עיקר טענותיהם מה שנוגע לפתיחת החלון, ועוד יש להם טענה אודות הרער אשר הולך

עתה בין הסימינוטץ כי טוענים שהוא סכנת שריפה ח"ו והר' ארי' שמואל טוען שהיה לו הרער שם גם לעת שהיו מבשלים שם, והנה מענין הרער נדבר אח"כ, ומקודם נב" ונשגיח מן החלונות האיך יהי' הדין, ונחזי מה דקמן בס"ד:

הנה הא וודאי אם היה האמת כדברי הר' ארי' שמואל שאפילו בעד חלון פתוח לא יוכל להביט בחדרם פשיטא שלא היו יכולים למחות בידו דכל שאין להם היזק כלל הוי כעין מדת סדום וכגון זהו כופין כמבואר להדיא בגמ' ב"ב נ"ט ע"א דאי לאו הטעם דזמנין דמותבת שרשיפא חיתך לא היה יכול למחות בידו בסתם לומר אינו רוצה, וכן פסק בש"ע חו"מ סימן קנ"ד סעיף ו', וכן אם נתפוס צד האחר שאפילו בעד חלון סגור ג"כ יהיה היזק ראיה (דשופכין וודאי לא יהיו בעד חלון סגור) א"כ פשיטא שאין שום צד לזכות הר' ארי' שמואל הנ"ל דאע"ג שאין החלונות זה כנגד זה כל שיש מקום להסתכל בחדרו אסור זולת היכא שנתנו לו רשות אין אסור אלא זה כנגד זה ממש וזהו מבואר שם ג"כ בחו"מ סימן קנ"ד סעיף ג', וא"כ באלו ב' אופנים שכתבנו לית דן צריך בשש דאם לא יהי' היזק ראיה אפילו בחלון פתוח אין יכולים למחות בידו ואם יהי' היזק ראיה אפילו בחלון סגור (כלומר שעכ"פ יהי' שם מחיצה של זכוכית, ועי' שם בפתחי תשובה סוף ס"ק ט', ודוק) פשיטא ג"כ שיכולים למחות בידו, וזהו פשוט מאוד בס"ד, אמנם מה שראיתי להסתפק בנ"ד הוא כך אם יתברר שבחלון סגור לא יהיה היזק ראיה ובחלון פתוח יהי' היזק ראיה אם לא נוכל לומר לר' ארי' שמואל הנ"ל אע"ג שעכשיו לא חזיק לי בראיה כיון שהחלון סגור מ"מ בין היום ולמחר יעלה בדעתך לפתוח החלון שיהי' לך מרווח יותר ותזיק לי בראיתך והגם שעפ"י ד"ת אוכל לכוף אותך לסגור החלון מ"מ לא ניחא לי למיקם עמך בדינא ודיינא עוד הפעם, ומהגם שאפשר שתהי' מוכרח לפתוח החלון מחמת השופכין שלא ינוחו אותך לשפוך לצד האחר:

ונ"ל דדבר זהו הוא פלוגתת הרא"ש והרשב"א שהובא בש"ע חו"מ סימן קנ"ד סעיף ט"ז דלדעת הרא"ש שם כל שאין עכשיו לפנינו היזק ראיה אע"ג שאם ירצה לבנות המקום ההוא יהיה היזק ראיה מ"מ אזלינן רק בהר מה שהוא לפנינו ולא יוכל למחות בידו ודעת הרשב"א שם שאע"ג שעכשיו ליכא היזק ראיה מ"מ כיון שאם יעלה בדעת שמעון לבנות שם בנין יהי' לו היזק ראיה יכול למחות בידו דלא בעי למיקם בהדיה בדינא ודיינא עי"ש, וא"כ לפי"מ שפסק המחבר כהרשב"א והרבה ראשונים שיוכל למחות בידו גם עכשיו כיון שאפשר שלבסוף יהי' היזק ראיה גם כאן בנ"ד יכולים לטעון נגד רא"ש אולי תרצה אח"כ לפתוח החלון ויהי' לנו היזק ראיה ויכולים למחות, ואין לומר דנ"ד לא דמי להך דהתם, דהתם יוכל לבא לידי היזק רא"ה ע"י הניזק דהיינו שמעון אם ירצה

לבנות בשלו משא"כ הכא ההיזק ראיה שיוכל להיות בסוף הוא ע"י המזיק דהיינו אם הוא ירצה לפתוח החלון דזהו אינו חילוק כלל ואם נרצה לחלק אמרינן אדרבא לאידך גיסא דכ"ש וק"ו הוא בנ"ד שבוודאי יכולים למחות בידו דמה התם דמצד המזיק לא ישתנה הדבר מכמה שהוא עכשיו לבא לידי היזק רא"ה רק מצד הניזק ואפי"ה מצי טען ולמחות בידו מכ"ש הכא בנ"ד שמצד המזיק יוכל לבא לידי היזק ראיה כ"ש דמצי טען ליה אולי ישתנה דעתך ותפתח החלון שכך הוא הדרך שלא להניח החלון סגור, ועוד אולי יבא הבית ליד אחר או ליד באי כחך ויפתחו החלון ולמ"ל אח"כ למיקם בדינא א"כ וודאי יכולים למחות ואפשר דכה"ג אפילו הרא"ש מודה כיון שיכול לבא לידי היזק ראיה ע"י המזיק וגם המעיין בגוף דברי הרשב"א בשו"ת סימן אלף קמ"ד יראה שעיקר הטעם משום דלא ניחא ליה למיקם בדינא ואינו רוצה להיות ניזק אפילו שעה אחת וא"כ הה"ד הכא יכולים למחות, ועוד דהכא איכא חשש שופכין ג"כ שיגיעו השופכין עד סמוך לחלונותיהם ויהי' שם ריח רע בוודאי יכולין למחות וא"כ אפילו אם יש לרא"ש כח וזכות בהסימיניץ מ"מ אפילו שלו ממש כל שיש לחוש לריח רע אין לו רשות לזה כמבואר בש"ע שם סימן קנ"ה סעיף ל"ו:

כלל העולה מדברינו דכל שיש היזק ראיה בחלון פתוח עכ"פ לא מהני טענת רא"ש שיעשה חלון סגור דיכולין לומר לו לדעת הרשב"א ורוב פוסקים דהכי קיי"ל כיון שיוכל לבא לידי היזק ראיה ויותר מזה ג"כ לשפיכת שופכין ואיכא ריח רע אין רצונינו שנצטרך לבא עמך עוד בדינא ודיינא אם יעלה בדעתך לפתוח החלון, ובפרט לפימ"ש דהכא כיון שהיזק ראיה יכול לבא ע"י גירי דיליה של המזיק אפשר דאפילו הרא"ש מידה דיכול למחות בידו, וא"כ לפימ"ש אין זכות לרא"ש לפתוח שם חלון זובה אם גם בחלון פתוח לא יהי' שם היזק ראיה, מ"מ לא נמלטנו עכ"פ מחשש שופכין בחלון פתוח וחלון סגור לא מהני כמ"ש לדעת הרשב"א ורוב פוסקים והכא אפשר דגם הרא"ש מודה כמ"ש, ודוק:

ובענין הרער מה שטען הר' ארי' שמואל שכבר היה שם רער בעת שבשלו שם, הנה וודאי פשיטא אם יש לחוש לסכנת שריפה דיכולים למחות בידו ועכשיו לא שייך לומר שכיון שישלם אם יגיע היזק על ידו אין למחות בידו כמ"ש בש"ע חו"מ סימן קנ"ה סעיף א' דמשלם מה שהזיק דעכשיו כיון שיש סכנה ליהודים כשיש שריפה ח"ו ואפילו שבת מותר לחלל כמבואר ברמ"א וא"ח סימן של"ד סעיף כ"ו א"כ לא הועילו כלום בתשלומי היזק רק אם ליכא חשש שריפה רק עשן בעלמא כבר מבואר בש"ע חו"מ סימן קנ"ה סעיף ל"ז אימתי מקרי עשן תדיר. עכ"פ כל היכא דליכא חשש שריפה ח"ו, יכול להוציא

הרער דהבישול עכ"פ לא מקרי רובא דיומא ולא מקרי עשן תדיר, ובזה אין להאריך דהכל מבואר בחו"מ שם סעיף ל"ז ובפוסקים:

עוד נ"ל מטעם אחר דהכא בנ"ד גם הרא"ש מודה דיכולים למחות אפילו בחלון סגור שהרי כל טעמו של הרא"ש דסובר שאינו יכול למחות כיון שאין לו עכשיו היזק ראיה הוא משום שעכ"פ אם הניזק ירצה אח"כ לבנות יוכל להאפיל עליו דכיון דרשאי לפתוח החלון אין לו חזקה, ועי' שם היטב בקצה"ח סעיף ט"ז וא"כ הכא כיון שאם יתירו לו חלון סגור בוודאי יהיה לו חזקה ואח"כ יפתח החלון ולא אסיק אדעתיהו דב"ד לחלק בין חלון סגור לחלון פתוח וישאר הוא בחזקת חלון בין פתוח בין סגור וכה"ג גם הרא"ש מודה דיכול למחות דיוכל לבא לידי היזק ברור, ודוק היטב, (ועיי' שו"ת דברי חיים ח"א לחו"מ סי' י"ז שם ג"כ כה"ג ומסקנתו שם דעכ"פ היכא שיש היזק ראי' אין לפתוח חלון, והכא בנ"ד כבר הראנו לדעת ממ"ש דגם חלון סגור לא מהני):

והנני בזה הדו"ש באהבה פק"ק באניהאד ג' לסדר וירא את ישראל שוכן לשבטיו. תרס"א לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן עו

יתענג על רב טוב כבוד אהובי הרב הגאון הגדול המהולל וכו' כש"ת מו"ה אריה ליב ברודא ני"ו אבד"ק לעמבערג יצ"ו.

ע"ד מה שהק' בספרו שו"ת מצפה אריה סימן א' לדעת הדג"מ דאיסור תוך שמנה ימים בבהמה הוי מדאורייתא א"כ הא דאמרה התורה גבי קרבן ומיום השמיני והלאה הוא ע"כ אפילו בידוע שכלו חדשיו דאי בספק השתא להדיוט אסור לגבוה מיבעיה א"כ מאי קאמר רשב"ג מס' שבת קל"ה ע"ב כל ששהה שמנה ימים בבהמה אינו נפל משום דכתיב ומיום השמיני והלאה, הא התם לאו משום ספק נפל אתי עלה, דהרי התורה אסרה ע"כ אפילו בידוע שכלו חדשיו, והוא קושיא עצומה לדעת הדג"מ, ואשר אנכי אחזה בזה נ"ל בס"ד, דהנה הא וודאי אפילו מאן דס"ל דקודם שמנה ימים אסור מה"ת מחשש ספק נפל הוא רק למאן דס"ל ספיקא מה"ת לחומרא משא"כ מאן דס"ל ספיקא לקולא מה"ת אין טעם לאסור ספק נפל יותר משאר ספק דוודאי ל"ל דמה"ת מוקמינן האם בחזקת מעוברת והשתא הוא דילדה כמ"ש התוספ' מס' ב"מ ק' ע"א ד"ה הא מני דהכא כיון שלא היינו דנין מעולם על חזקת מעוברת ולא היתה לפנינו לא שייך לומר אוקמא אחזקה, ובזה היטב אשר דבר כהד"ג נ"י בשו"ת שם וז"ל:

וכי נימא דמחמת חזקת מעוברת לא נולדו בהמות בשבוע העברה, וגם אני הארכתי בדברי הב"ש שהביא שם הדר"ג נ"י במקום אחר, וא"כ לא הוי רק כשאר ספיקות וא"כ אפש"ל דעכ"פ מאן דס"ל ספיקא מה"ת לקולא וודאי מותר מה"ת תוך ח' ימים דספק נפל מותר להדיוט מה"ת כמו כל הספיקות הגם די"ל דכאן הוי כמו דשיל"מ להמתין עד אחר ח' ימים בבירור מ"מ גם זהו אינו מה"ת, והנה ידוע סברת החוו"ד דהיכא דכתבה התורה איזה ענין למצוה צריך שיהי' וודאי כך, והנה א"כ י"ל שפיר לרשב"ג דס"ל להביא ראיה דלאחר ח' ימים וודאי אינו נפל כיון שכתבה התורה ומיום השמיני והלאה צריך להיות וודאי בן שמנה ימים לקרבן משא"כ להדיוט מותר אפילו בספק בן ח' ימים או אפילו וודאי קודם שמנה ימים כיון דמה"ת ספק נפל מותר כמו כל הספיקות ויהי' א"ש לדעת מ"ש בספר מלא הרעים בערך ווסתות דמאן דס"ל ווסתות דרבנן ס"ל ספיקא מה"ת לקולא וא"כ רשב"ג דס"ל ווסתות דרבנן ס"ל ספיקא מה"ת לקולא שפיר אצטריך קרא דלקרבן אסור ספק נפל מה"ס, וי"ל ג"כ בדרך פשוט יותר דבאמת היכא בוודאי תוך ח' אסור מה"ת אפילו להדיוט רק בספק תוך ח' יש להתיר, ועי' בט"ז ביו"ד סימן ט"ו ס"ק ד' מה שכתב דהוי ספק ספיקא ואע"ג דדחי ליה דהוי כמו שם אונס חד הוא, עי' פרמ"ג שם, מ"מ הרי הפלתי בסימן ק"י בכללי הספיקות כתב דבמקום דלא בעינן ס"ס המתהפכות לא אמרינן שם אונס חד הוא והא אי בעינן ס"ס המתהפכת תליא נמי אי ספיקא מה"ת לקולא או לחומרא, עי"ש היטב בפלתי, ועי' שו"ת הרמ"ע מפאני סימן קכ"ו והארכתי בזה בקונטרס הספיקות שני בס"ד (אשר הוא כעת בבית הדפוס) ועכ"פ להדיוט מותר מה"ת בספק בן שמנה ימים ואצטריך קרא מיום השמיני לקרבן דלקרבן אפילו ספק תוך ח' ימים פסול דבעינן מיום השמיני וודאי, עכ"פ י"ל לפי"ז דתוך שמנה בוודאי אסור מה"ת אפילו להדיוט כנ"ל בס"ד, וזהו רבות בשנים אשר הקשיתי במס' מנחות ה', ע"ב דפריך הגמ' למה אצטריך הבקר להוציא את הטריפה השתא להדיוט אסור לגבוה מיבעי, דלמא אצטריך קרא לספק טריפה דלקרבן אפילו ספק טריפה אסור, אחר זמן רב ראיתי שהקשה כן ג"כ בשו"ת להגאון ר' יודא אסאד זצ"ל ושמעתי שהגאון ר' יוסף שאול ז"ל בשו"ת שואל ומשיב הביא קושיא זו בשמי (והספר אינו תחת ידי). עכ"פ י"ל נמי דהגמ' אזיל שם אי ס"ל ספיקא לחומרא ומה"ת א"כ גם להדיוט אסור ספק טריפה והדברים עתוקין, ואין להאריך, [ועיי' לעיל סוף סימן ח"י]:

אליעזר דייטש.

סימן עז

יתברך בברכת השנים, בכל ענינים, כבוד אהו' ידנ"פ הרבני המופלג בתו"י אדם יקר ונעלה המפואר לשבח ולתהלה מו"ה יעקב ויבער נ"י שו"ב בישוב שאוואר יע"א:

זה שבתי הבית פניתי מעט להשיב על מכתבו מה שנסתפק האיך הדין במודד אלפים ממקום עירובו וכלו האלפים בקצה העיר שרוצה לילך שמה אם מותר לילך לבית התפלה שהוא באמצע העיר רחוק יותר מאלפים אמה ממקום עירובו? הדין פשוט ומבואר דזהו בכלל מה שאמרו ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר הגדולה (עי' היטב מס' עירובין ס"א ע"א), ומה שהבין מע"כ נ"י בדברי הרמ"א או"ח סימן ת"ח במ"ש דאפילו כלתה מידתו באמצע העיר מהלך בכל העיר כולה, ומתוך כך היה רוצה לומר בדעתו דאפילו אם הגיעו אלפים עד קצה העיר שעירב לה מותר להלוך אל העיר דכל העיר נחשבת לו כד"א, רק שהמג"א חולק על הרמ"א משום שכתב שם בס"ק ב' וז"ל: אבל הגיע לעיר אחרת וכלתה מידתו באמצע העיר אסור להלוך יותר עכ"ל, במח"כ לא עיין היטב בזה דהא וודאי כ"ע ס"ל דמי שמערב לעיר אחרת דאין לו לילך רק אלפים אמה ממקום שהעירוב מונח אפילו כלה באמצע העיר או בקצה העיר (זולת כשהעיר מובלע תוך אלפים אמה אז נחשב כל העיר רק כד' אמות) ופלוגתת המחבר והרמ"א שם בשם יש אומרים הוא רק לאותו עיר שדר בה אם רוצה לחזור לעירו דלשיטת הר"מ אין לו אפילו בעירו יותר רק אלפים אמה ממקום העירוב ואפילו בעיר אין לו לילך רק עד אלפים אמה ממקום העירוב ולרמ"א כיון שלן באותה העיר יש לו לילך בכל העיר אפילו גדולה כמה, ועיין היטב בטור סימן ת"ח שחולק על שיטת הרמב"ם מטעמא דאם כדעת הרמב"ם מי שדר בעיר גדולה ונותן עירובו חוצה לה לא יוכל לחזור לביתו עי"ש היטב, משא"כ בעיר אחרת וודאי חשבינן רק ממקום העירוב אלפים אמה אפילו אם כלו באמצע העיר, ועיין היטב בספר חיי אדם כלל ע"ז סעיף ג' שכתב דרק משום דרכי נועם התירו לו שיהיה נחשב לו כל העיר כד"א שלא יצטרך ללון חוץ לביתו ועי' שם כלל ע"ו סעיף כ"ז, מבואר הכל כדברינו בס"ד, וא"כ העולה ומוסכם להלכה דכל שאין העיר שעירב לה מובלעת תוך אלפים אמה לעירובו חשבינן האלפים ממקום העירוב בכל מקום שכלו ואינו מהלך כל העיר ופלוגתת המחבר והרמ"א הוא רק לעניין העיר שדר בה כמ"ש המג"א שם ס"ק ב', ודוק ובענין מדידת האלפים לעירוב פשיטא ג"כ שכל שאינו מודד לרבוע העולם חשבינן גם האלכסון כדאיתא מס' עירובין כ"א ע"א בתוספ' ד"ה כזו יהיו בשם הר"ת דגם לתחום שבת נותנין האלכסון ועי' היטב בטור סימן שצ"ט וכיון שסתם מודד אינו הולך לרבועו של עולם א"כ שפיר חשבינן האלכסון ג"כ שעולה

אלפים ות"ת אמה, וזהו ג"כ פשוט, ועי' בש"ע ג"כ סימן שצ"ט סעיף י', כל זהו מוסכם להלכה בס"ד:

והנני בזה אוה"נ דו"ש באהבה כותב בחפזי פק"ק **באניהאד** ג' לסדר והארכת ימים ג' אלול תרס"ב לפ"ק.

אליעזר דייטש.

הסימן ע"ח

ישביעהו ד' אורך ימים ושנים בטוב ונעימים לכבוד אהובי חביב נפשי ידיד עליון הרב הגאון האמיתי המפורסם על פני תבל בחבוריו היקרים צדיק נשגב כש"ת מו"ה נתן נטע הלוי נ"י ראב"ד בק"ק אושופעצין יע"א.

יקרת מכתבו ע"ד האברך המופלג מו"ה מרדכי נ"י בן המו"צ מזאגארז שלא מתדר ליה עם אשתו זה ארבעה שנים, וגם העתק כתב היתר מהה"ג נ"י ר' שמואל נאטהען זאהן מק"ק פודקאמין, הגיעני לנכון, והדר"ג נ"י בקש ממני להיות נטפל לעושי מצוה להתיר האיש מכבלי העיגון, הנני להודיעו כי לפי המכתב מהה"ג הנ"ל ראיתי כמה עקולי ופשורי אשר לא אוכל להסכים עדיין כעת, ואציעה תוכן הענין בקיצור, שאשת האברך הנ"ל הפחידו אותה ונפלה לחולי מרה שחורה ר"ל והיא בבית אביה זה ארבעה שנים ואין אביה מניח לשום אדם לראות אותה והקול יוצא כי היא משוגעת ר"ל ועד אחד הלך לשם ע"י תחבולות שונות לראות אותה וראה ממנה מעשי שגעון כי קופצת במטה וצוקעת בשגעון וזהו העיד עד אחד בב"ד, ויצא הרב הנ"ל בכחא דהתירא מחמת קלא דלא פסיק, ועד אחד הנ"ל, לדונה כנשתטית להתיר האיש הנ"ל מכבלי עיגון. כך הוא תוכן הענין כפי אשר הציעו לפני:

והנה יש לעיין בזה מכמה טעמים, האחד כיון שכפי הנראה לא היתה משוגעת בעת אשר נסעה לבית אביה רק חולי ערה שחורה ר"ל ואין זה דבר ברור שחולי מעלאנכמליס יהיה בכלל משוגע, הגם שלא נעלם ממני שבשו"ת עטרת חכמים לאה"ע סימן י"ז כתב דתחת שם מעלנרכאלי הוא ג"כ משוגעים גמורים מ"מ בנ"ד לא העיד עוד שום אדם שהוא משוגעת, ואני מכיר הרבה אנשים שיש להם חולי מרה שחורה ר"ל ובכל זאת לא הגיעו לכלל שוטה ממש, וממילא מובן שגם הקלא דלא פסק שהיא משוגעת אין לסמוך עליו שהרי בכל מקום שנוכל לתלות משום מה יצא הקול אין הקול שום ענין ומצאתי לי סעד מדברי השטע"ק במס' כתובות כ"ו ע"ב בד"ה וז"ל הריטבא שם באמצע הדיבור וז"ל:

וי"ל מעיקרא קודם שבאו עדים פסילנא ליה ע"י הקול לפי שלא ידענו ממי יצא הקול אבל שבאו עדים ופסלוה' אגלאי מילתא שהם הוציאו הקול וכיון שבטלה עדותם נתבטל גם הקול עכ"ל, הרי כדברינו דכל שיש לתלות הקול בסבת איזה טעות אין משגיחין בקול, וא"כ ה"נ ע"י שהיא מרא שחורה יצא קול שהיא משוגעת, וכבר כתבנו דמרה שחורה לא הוי בכלל משוגע רק כשנודע בבירור, ועי' בספר שדי חמד מערכת אישות סימן ב' אות ט' ואות י"א, ובשו"ת עטרת חכמים הנ"ל נמי משמע דמרה שחורה לבד דהיינו שאינו יושב בחברת בני אדם בזה לבד לא יחשב עדיין בכלל שוטה, עי"ש היטב וא"כ אין הקול כלום:

ומעתה כבא מה שהעיד עד אחד שראה שהיא משוגעת ג"כ נפל בבירא, דידוע דרמיונו של אדם כתב לו, א"כ כיון שנכנס אדעתא דהכי לראות שגעונה, נדמה לו כל מה שראה ממנה שהוא מעשי שגעון וצעקתה נדמה לו כצעקת משוגעים ע"י שכבר החליט בדעתו שהיא משוגעת, ועוד אפילו אם נחשוב אותו כמעיד באמת ולא מאומד הדעת, הנה בעד אחד במיתה על אשתו אם נאמן יש בזה מבוכה בין האחרונים, והגם שהנוב"י מהד"ת סימן ח' לאה"ע פסק שע"א נאמן להתיר לישא אשה כשמעיד על מיתה אשתו, מ"מ החתס"ו בשו"ת לאה"ע ח"א סימן ב' אין מסכים להתיר, ויש בזה עיון גדול אי ע"א נאמן באיסור דרבנן באתחזק איסורא והיינו ג"כ אם נחליט שהחרם דרגמ"ה היא רק איסור דרבנן כמ"ש הנוב"י, ועי' שדי חמד מערכת אישות סימן ב' הביא הרבה אחרונים בזה אי ע"א נאמן בעדות מיתת אשה:

ועוד נ"ל דבר ברור דאפילו להפוסקים דעד אחד מהני במיתת אשה כמו בעדות אשה להתירא לבעלה מ"מ ע"א לענין נשתטית לא מהני. כמה שאבאר מכמה טעמים, חדא דלהעיד על אחד שמת הוי מילתא דעבידא לאגלוי דאם יבא אח"כ לא יוכל שום אדם להכחישו ואין החי מכחיש את החי, ובמילתא דעבידא לאגלויי חל כך אפש"ל דאפילו מה"ת נאמן ע"א, כמ"ש הרמב"ם סוף הלכות גירושין, ומה"ט ס"ל לכמה פוסקים דע"א במיתה מהני מה"ת והארכתי בזה בחידושי לסוגיא דתרי ותרי בס"ד, משא"כ בנשתטית שהרי יכול להשמיט עצמו ולומר בעת שראיתי אותה היתה משוגעת, ועכשיו נתרפאת, ועוד לפימ"ש התוספ' במס' גיטין ס"ז ע"א ד"ה דבורא ונראה משם דאין נאמנות העדים רק בדבר שהענין נגמר על פיהם, והארכתי בזה בחידושי בס"ד, א"כ יש חילוק בין עד במיתה לנשתטית, דבמיתה יודע העד שעפ"י עדותו מותר תיכף לישא אחרת הוי כנגמר הענין ומידק דייק, משא"כ בנשתטית שאפילו עפ"י עדותו לא נגמר הענין שיהיה מותר לינשא וצריך עוד להיתר מאה רבנים אינו מדקדק כל כך בעדותו ואינו נאמן, ודוק, ובע"א

עכ"פ יש לחוש לסברת התוספ' ואפילו אי אמרינן דגם ע"א אינו משקר (עי' בספר מנחת חינוך סימן תקכ"ג) מ"מ היכא שלא נגמר הענין על פיו יש לחוש בע"א עכ"פ שמשקר כסברת התוספ' הנ"ל, ודוק:

והנה לא מצאתי לאיש הזה היתר אחר רק לומר דאם אינה בכלל נשתטית א"כ למה אינה חוזרת לבעלה וע"כ אחת משתי אלה או דנדונה כנשתטית או כמורדת בבעלה, והנה אם נתיר לו לישא אחרת מחמת מורדת צריכה עכ"פ התראה בב"ד כמבואר בש"ע אה"ע סימן ע"ז, לזאת צריכין להתרות בה שתעמוד לדין תורה ע"י שליח ב"ד, ואח"כ אם תעמיד בסרבונה יב"ח נוכל להתיר לו או ע"י היתר מאה רבנים או לגרש בע"כ, ועי' שו"ת חתס"ו אה"ע ח"ב סימן קס"ז, והנה להתיר לו ע"י שהוא מורדת צריכין לזה ב"ד הסמוכין לשם ולהתרות בה או באביה ע"י שליח ב"ד שידע שידונו אותו כמסרב אם לא יתן לשלח ההזמנה לבתו, וכי אין יד ב"ד תקיפה בפרט נגד איש אשר הוא דיין ומו"צ, אמנם בענין כזה צריך ג"כ לדון אם אין ביניהם דבר שבממון ג"כ ואח"כ נוכל לשפוט על הדבר, יותר לא אוכל לכתוב כעת לפי אשר הציעו הדבר לפני ואם אולי יש עוד איזה טענות לזכות האברך הנ"ל אשר על פיהם נוכל להתיר לו אז נעיין בדבר וכעת כתבתי דעתי שלפי זה העדות אין לה דין נשתטית רק מורדת עכ"פ וצריך להתנהג כמו במורדת ובל"ס הב"ד הסמוכים ישפטו ביניהם, וד' ישפות שלומו לנו ולכל ישראל:

והנני בזה אוה"נ מוקירו ומכבדו הכותב בחפזי פק"ק **באניהאד** ד' לסדר ואשלחה להגיד לאדוני תרס"ב לפ"ק.

אליעזר דייטש.

נ"ב הפרמ"ג במ"ד במשבצות סימן ל"ו ס"ק ט' הקשה במ"ש שאם ניקב סמפון לבשר כשר משמע אפילו ע"י מחט והא בשעה שעברה המחט דרך סמפון לבשר והיה המחט תחוב מסמפון לבשר היה טריפה דמחט וודאי אינו סותם וא"כ איך תחזור לכשרותה כשעברה תוך הבשר. ונ"ל עפ"י מ"ש הר"ן בפרק אלו טריפות לדעת רש"י דאין סרכא בלא נקב א"כ אמאי סרכא בכסדרן כשר הא טריפה אינה חוזרת לכשרותה, ותירץ דיש נקבים שאין מטריפין וכל שהעלה סרכא אגלאי מילתא למפרע שלא היתה מעולם מנקבים המטריפין, וא"כ ה"נ י"ל כל שנתחב מחט לתוך סמפון אילו היה ראוי להטריף לא היה לו כח הרוחה המחט לחוץ והיתה נשארה תוך הסמפין ומאחר שהיה לה כח הדוחה לדחות המחט לחוץ אגלאי מילתא למפרע שמעיקרא לא היה נקב המטריף כיון דחזינן מדברי הר"ן הנ"ל דאפילו באיברים שנקב פוסל בהן מ"מ יוכל להזדמן שלא נטרף ע"י

נקב והסרכא מעיד שמעולם לא היה טריפה ה"נ י"ל כיון שנדחה המחט לחוץ אגלאי מילתא למפרע שמעולם לא עשתה המחט נקב המטריף ודוק:

סימן עט

המחי' חיים, יתן בט"ס בלי דים, לכבוד הרבני המופלג בתורה מו"ה דוד פריעדער נ"י בישוב גיר בעלטעק יע"א.

מכתבו הגיעני ולא ידעתי אכנהו, רק לאשר שאל הלכה למעשה לא אמנע פרי עטי, על דבר שנכרי גנב מפתח הפתח ולקח שומן מהכלי שהיה בה שומן, ונסתפק אם יש לחוש לשומן הנשאר משום בשר שנתעלם מן העין, והוא מכיר הכלי וגם יש לו טב"ע בשומן, ? פשיטא דכה"ג ליכא שום חשש, ובסי' ס"ג ביו"ד סעיף ב' איתא תלה כלי מלא חתיכות ונשבר הכלי ואין לו לא סימן ולא טב"ע הר"ז אסור מדנקט נשבר הכלי משמע הא היכא שיש לו טב"ע בכלי לא חיישינן שהוא בשר אחר ומה שחסר מהשומן לא גרע מהניח עשר ומצא תשע דמסקנת הש"ך שם ס"ק ח' דגם הרשב"א והרא"ה לא אסרו רק בקשורים והכא גבי שומן לא הוי כקשורים וכיון שיש לו סימן וטב"ע אין שום ספק שמותר, וביו"ד סימן קי"ח סעיף ב' פסק הרמ"א דאפילו בחותם מקולקל אין לחוש לחליפין רק כשנהנה בחליפיו ועי' ברמב"ם הלכות מעשר הלכה י"ב, משמע נמי דליכא חשש חליפין רק כשמגיע לו איזה תועלת, ועי' נו"ב מהדו"ק ליו"ד סימן ל"ח דבדבר שאינו נאסר בנגיעה אפילו באיסור דאוריתא לא חיישינן לחליפין אפילו בחותם מקולקל, וא"כ ה"נ למה נחוש שהנכרי לקח כל שומן ישראל מהכלי והניח שם שומן שלו דלמה יעשה כן וע"כ דוודאי נטל מן השומן מה שהיה יכול ליקח והניח השאר, וודאי אם לא היה בכלי סימן ולא טב"ע היה מקום לחוש דלמא לקח כל השומן ומחמת בהלה שכח שם כלי שומן שלו, אמנם מכיון שמכיר שהיא כלי שלו ליכא שום חשש וזהו פשוט עפ"י דעת הפוסקים [ועי' שו"ת נחלת שבעה סימן ע"ה דמשם מוכח דהיכא דאיכא חשש דמרתת ג"כ כמו בנ"ד דמכ"ש דיש להתיר, ודוק]:

ב') **מה** שהקשה במס' חולין נ"ג ע"ב ברש"י ד"ה מפרחן וצדין אותם ציידין וימכרו לישראל, הא לישראל יהיה מותר מטעם כל דפריש, אינו קושיא דעכ"פ לכתחלא אסור לגרום שיבא לידי ספק, והוי כההוא דאמרינן מס' קידושין נ"ז ע"ב לא אמרה תורה שלח לתקלה והוי כמבטל איסור לכתחלא, ועי' בשעה"מ פרק ט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה כ"ה ובנוב"י מהד"ת ליו"ד סימן מ"ה, וזה פשוט:

ג') **ומה** שהקשה עוד מהו פריך שם וליזבנינהו לנכרים אטו לא ידע שיש חשש שמא ימכרנו לישראל, ג"כ לא קשה דבאמת בדבר שאינו אסור מדינא לא חיישינן שמא ימכרנו

לישראל, ועי' רמ"א יו"ד סימן נ"ז סעיף כ"א ובש"כ שם ס"ק נ"א, והיה ס"ל לגמרא בס"ד דשמואל רק משום חומרא חייש לספק דרוסה וא"כ לא הוי חיישינן שמא ימכרנו לישראל וע"ז השיב לו התרצן דשמואל מדינא חייש לספק דרוסה וממילא חיישינן לשמא ימכרנו לישראל והא דבאמת חיישינן שמא ימכרנו לישראל ולא אמרינן דהא הוי ספק ספיקא דהאי הני שרקפא לא הוי רק ספק דרוסה ושמא ימכרנו לישראל נמי הוי רק ספק יי"ל דהוי כמו ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובות דהך ספק שמא ימכרנו לישראל הוי כמו ספק אחד בתערובות ולא חשיב ספק ספיקא, ועוד דהא אין עושין ספק ספיקא בידים, עכ"פ אילו לא היה שמואל חייש לספק דרוסה רק משום חומרא בעלמא היה, מותר למכור לעכו"ם ולא היה חיישינן שמא ימכרנו לישראל דזהו הוי טפי חשש רחוק שימכור לישראל ממה שמניח אותם במקום הפקר להשליך אותם בנהר לכל המוצאו דלהניח במקום הפקר היה ידע דהוי חשש קרוב כמו דאמרינן לא אמרה תורה שלח לתקלה משא"כ חשש שמא ימכור לישראל כיון דהוא לא הניח אותו במקום תקלה דהוא מכרן לעכו"ם ס"ל בס"ד דלא חיישינן משו"ה תירץ לו דספק דרוסה הוי איסורא מדינא וחיישינן לשמא ימכרנו לישראל ג"כ, ועי' בספר שערי תורה ח"ג כלל ב' פרט ו' שהאריך בזה בענין חששא דשמא ימכרנו לישראל, ובמקום אחר הארכתי בזה בסיד וכאן אין להאריך יותר, (ועיי' שו"ת בית נפתלי סימן כ"ב):

והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד ה' לסדר וישלוי תרס"ב לפ"ק, **אליעזר דייטש**.

סימן פ

יתענג על רב טוב כגוד אהו' ידנ"פ הרב המופלא ומופלג חריף ובקי חיציו שנונים המפואר ונעלה וכו' כמו"ה יודא שווארץ נ"ו אחד ממופלגי תורה בק"ק סד"ה יע"א:

יקרתו הגיעני ואם אמנם כי כעת טרידנא טובא אולם לאשר כי הדבר נחוץ אמרתי להשיב לו תיכף ומיד, ע"ד השאלה באחד עשיר גדול ויש לו פאבריק של יי"ש וגם, טראפיק ובאו בניו לשאול מה יעשו לאחר אריכות ימיו של אביהם אם יצטרכו לשבות מעסקם במשך ימי אבילותם ר"ל יהיה הפסד רב, ומהגם שהטראפיק מוכרח להיות פתוח על פי נמוסי המדינה. ועלה בדעתו שאשתו שיש לה החצי בכל רכושו תמכור כעת טרם יגיעו ימי האבל חלקה לאחר, ונשא ונתן בזה, ומע"כ נ"י מסתפק בזה שהמכירה זאת לא הוי מכירה יפה דהא בידה למחול לבעלה, הנה אי משום הא לא אריא דהגמר' מס' ב"ק פ"ט ע"א קאמר כל לגבי בעלה וודאי מחלה היינו במוכרת לאחרים בטובת הנאה כדי לשלם להנחבל אמרינן דמוטב לה למחול לגבי בעלה כדי שלא יהיה לנחבל ממה לגבות, אמנם הכא שהמכירה הוא לטובתה וכל יום ויום חוששת למיתת בעלה מנא

תיתי לומר שתמחול אמנם מטעמים אחרים לא נראה בעיני לעשות כן כמה שאבאר בס"ד, חדא דלעשות הערמה הניכרת כזו שגלוי לכל שאין דעתה למכור כלל אין להתיר אפילו באיסור דרבנן ולענין לבנות בית בשבת בקיבולת אסרו ג"כ אפילו במכירה לעכו"ם ואפילו במכירת חמץ מסקנת רוב גדולי אחרונים שאפילו מי שיש לו בית שלו לא מכור הבית לעכו"ם רק ישכיר ודלא כדעת המקור חיים הלכות פסח סימן ת"מ, והיינו טעמא דבשלמא גוף החמץ שמוכר לעכו"ם אמרינן דניחא ליה למכור כדי שלא יבא לידי איסור ב"י על גוף החמץ, משא"כ בבית דודאי אין מוכר בלב שלם, ומשו"ה מוטב להשכיר מלמכור, ובענין מכירת החמץ דאמרינן דמסתמא הוי בלב שלם עיין בספרי תבואות השדה ח"ג בשער בית המועד שער א' בסוגיא דחמץ של נכרי אות י' עי"ש, ובענין מכירה לבנות בשבת בקבלנות עיין שו"ת שערי צדק או"ח סימן ל"א ולאו כל הערמה מותרת אפילו בדרבנן, עי' בש"ע או"ח סימן שי"ד סעיף י"א ובמג"א שם ס"ק ט"ז ובפרט הערמה ניכרת כזו וודאי אין להקל, הא חדא, ועוד קאמינא דוודאי אסור לעשות שום דבר שידע החולה שמצפים למיתתו, עי' רמ"א יו"ד סימן של"ט, והוא מדברי הריב"ש סימן קי"ד, והמעיין שם יראה שכתב להדיא דבבריא לא איכפת לן אם הוא עושה דברים כאלו שמכין על אחר מיתתו משא"כ בחולה יוכל להטריף דעתו, ואולי עי"ז יכולין לגרום קירוב מיתתו ח"ו, ומזקנים נתבונן בתתס"ו ליו"ד סימן שכ"ד הביא שרבנן קסושאי היו נוהגים אם אחד מקרוביהם גוסס לשלח ע"י נאמני הקהלה שמבטל השותפות, ולמה המתינו עד זמן הגסיסה אלא וודאי שהמתינו עד שעה שלא יוכל להרגיש החולה שעושים איזה דבר מה שמורה על אחר מיתתו, ואפשר דמה"ט נסתרבב ג"כ המוהג שאונן מוכר חנותו מה שהחתס"ו שם מחפש צד היתר אע"ג שאין דעתו נוחה בזה כנראה למעיין שם, ורצו להקל טפי לסמוך על ההיתר שאונן ימכור חנותו מלעשות איזה דבר כל זמן שהוא בחיים אפילו גוסס, משום שחשו דאפשר שמ"מ ירגיש בזה כיון דגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו ויראו שלא יקרבו מיתתו ע"י עגמת נפש ולא גרע ממעמץ עם יציאת הנפש הר"ז שופך דמים, משו"ה לא רצו לעשות שום דברים שכאילו כל זמן שהוא בחיים:

ומעתה נוכל להתבונן שגדולים דברי הראשונים מנהגים ישנים והחדש אסור מה"ת כמ"ש החתס"ו במתק לשונו בשו"ת אחת, לזאת אין לעשות מעשה כזה מה שלא שערו רבותינו הראשונים, ולא מצינו כזה בשום מקום, ועי' ג"כ בספר שדי חמד מערכת אבילות אות קס"ח דאין לעשות שום דבר כל זמן שהוא בחיים מה שנראה כמכין על אחר מיתתו אע"ג שבריא מותר להכין לו תכריכין ולקנות קבר אמנם לחולה אסור עי"ש

היטב. ועיין בספר ברכי יוסף או"ח סימן תקמ"ז אות ג' שם, אשר ע"כ נ"ל בנ"ד כיון שהוא הפסד מרובה יותר טוב לעשות ולהתיר בדבר האבד ע"י אחרים כמ"ש ביו"ד סימן ש"פ סעיף ה', וכיון שעכ"פ האבלים במצען לא יצטרכו לישב בחנות הטראפיק טוב יותר שיכתבו על הטבלא מבחוץ כי מחמת אבילות לא נמכר רק טראפיק מחמת נמוסי המדינה ולא שום דבר אחר וכן בית וי"ש כיון שהוא הפסד גדול אם ישבתו ממלאכה מותר לאחרים להתעסק ויש לדמות לשיירות וספינות דמותר בפרקמטיא ע"י אחרים, ואע"ג דהש"כ ביו"ד סימן ש"פ ס"ק ז' כתב דהטעם דמותר בשיירות וספינות הוא רק משום שהוא דבר שאינו מצוי כלומר ולא גזרו בכה"ג ולא משום דהוי הפסד מרובה וא"כ לדעת הש"כ אפילו הפס"מ אין להתיר מ"מ בשעת הדחק יש לסמוך על העט"ז דהטעם דמותר הוא משום הפס"מ וא"כ יש להתיר בבית יי"ש, וגם בשו"ת השיב משה סימן נ"ט נראה ג"כ דעתו דיש להתיר פרקמטיא משום הפסד אפילו בדבר המצוי ע"ש:

ועוד אפשר דבבית היי"ש כיון שיש הרבה פועלים ג"כ ואם ישבתו יצטרכו לשלם לפועלים בחנם הו"ל ג"כ כדבר שאינו מצוי ומותר אפילו לדעת הש"כ ועי' בשו"ת בית שלמה ח"ג ליו"ד סימן רכ"ו דמתיר ג"כ פרקמטיא בהפס"מ, וא"כ ה"נ יכולין להתעסק ע"י אחרים הן בחנות הטראפיק הן בבית היי"ש, ועוד נ"ל דבנ"ד כיון שכל אלו העסקים כפי הנראה מתוך מכתבו אין נקראים עדיין על שם היורשים והכל על שם אביהם רק בשעת מיתתו יפלו כל הנכסים להם שפיר י"ל דאינם רוצים לזכות ערם ישלמו ימי אבלותם דאע"ג דירושה הוי ממילא מ"ע כיון שהוא לחובתם אם יזכו בהם שיוכרתו לשבות ממלאכה מותר להם לסלק מן הירושה עד שיגיע זמן שיהיו יכולים להתעסק במלאכתם, עכ"פ יתיה איך שיהיה יש להקל טפי כיון דכל אלו העסקים לא נקראו עדיין על שם היורשים, רק אפילו בל"ז יש להתיר ע"י אחרים בהפסד מרובה כי האי ובפרט בבית היי"ש שאין יכולים לשבות זמן רב כל כך, ואם יכולים להמתין עד אחר ג' ימים וודאי יותר טוב ובכה"ג יש לסמוך על הפוסקים דגם ביום ג' אמרינן מקצת היום ככלי, וא"כ לא יהיה הפס"מ כל כך להמתין עד יום השלישי אם אפשר בכך דהיינו שלא יפסד כל העסק אם ישבתו זמן מועט:

שוב ראיתי בספר שדי חמד מערכת אבילות אות ו' שהביא ג"כ בשם שו"ת אחרונים דבאבילות דהוי מדברי קבלה לא התירו לעשות הערמה רק אם כבר נתפשט המנהג שנוהגים למכיר עי"ש, [מ"מ כה"ג שהאשה תמכור בחיי בעלה וודאי מחזי כהערמה טפי ובחתס"ו סימן שכ"ד הביא רק בשותף שמסלק עצמו משותפות, ובמקום שכבר נהגו כך שהאונן מוכר חנותו ג"כ מטעמא אחרינא כמ"ש לפי שראו שלא יוכלו לבטל מסחורתם

כל שבעה אמנם מכירה כה"ג וודאי אסור, ודוק], ובנ"ד למכור כל זמן שהוא חי וודאי אסור מהטעמים שכתבתי, ויש לנו רב גדול הריב"ש בשו"ת סימן קי"ד שפוסק כן ע"כ טוב יותר להתיר ע"י אחרים בהפס"מ, ועל הטראציק יפרסמו בטבלא שרק משום נמוסי המדינה מוכרים טראפיק ולא דבר אחר וההיתר ע"י פרסום טבלא מצינו ג"כ בשו"ת גדולי האחרונים לענין שבת היכא שיש שותף עכו"ם, ובמקום אחר הבאתי מזה, ועי' בספר נזר ישראל על הלכות שבת כלל ע"ב אות ה' שהביא כן משם הגאון ר' יוסף שאול ז"ל להתיר לפרסם על הכותל שנעשה בהיתר לענין שבת כנ"ל בס"ד, ועכ"פ אם המקום ההוא שייך לאיזה רב מרא דאתרא אל יעשה דבר בזה בלא הסכמת הרב, רק כל זמן שהוא בחיים לא יעשו שום דבר כמ"ש:

והמחיה חיים יתן לו חיים ארוכים ונעימים, כאוו"נ ונפש אוהבו הדו"ש באהבה רבה פק"ק באניהאד א' לסדר וישב תרס"ב לפ"ק. אליעזר דייטש.

סימן פא

ישביעהו ד' אורך ימים ושנים בצחצחות ושובע שמחות כבוד אהו' ידנ"פ הרב הגאון האמיתי צדיק נשגב המפורסם בעולם בחבוריו היקרים וכו' כקש"ת מו"ה זוסמאן נ"י סופר האב"ד דק"ק פאקש יע"א:

ענות צדקו תרבנו להתיעץ עמו ע"ד אשר הדר"ג נ"י עשה תקנה בעירו שהשוחטים לא ימרטו הנוצות מעופות, ושו"ב אחד עשה מעשיהו בלאט ובהסתר פנים מרט הנוצות, מהו דינו של השוחט הזה ואם יש לקנוס אותו ? ואען ואומר הנה גוף התקנה שלא ימרטו הנוצות הוא וודאי ראוי ויפה, ובספר דרכי תשובה ליו"ד סימן ח"י באות קע"ה הביא בזה בשם ספר תואר משה שיש לחוש שנעשו ידיהם רפות ולא ירגישו בפגימה, ובוודאי הוא תקנה נכונה, ואפילו אם נימא דמה"ת לא היה לחוש לזה מ"מ פשיטא דמדרבנן יש לחוש עכ"פ לזה, וא"כ הרי עבר השוחט על איסור דרבנן עכ"פ, מחמת חימוד ממון, ובוודאי גדול עונו מנשוא, ובפרט שיש פוסקים דמחמת חימוד ממון צריך להעבירו אפילו בפ"א, והנה בשו"ת בית אפרים ליו"ד סימן ה' משמע דבשוחט אפילו אינו טובה רק על איסור דרבנן חמור טפי דהא יש כמה חומרות שאנו מחמירין בבדיקה לא מדינא, ואם חזינן שמקיל בזה יבא להקל בהרבה דיני בדיקות ובשו"ת דברי חיים יו"ד ח"א סי' ט"ז מבואר כן להדיא ומעתה ממילא נתגלה לנו הטעם מה שאומרים שאם השוחט מסרב נגד פקודת הרב שהוא פסול, כיון שמסתמא כל רב בעירו עומד על משמרת ד' לעשות תקנות לחיזוק הדת ואם הוא מסרב נגד זה ממילא עובר על דרבנן עכ"פ ונחשד לענין כמה דיני בדיקות, ועיי' לעיל סימן ו', (ומסתמא אין אני מדבר רק

מהרבנים אשר הולכים בעקבות רבותינו הקדושים ולא מרע בנים חדשים בעוה"ר) וא"כ כמעט לא מצאתי תקנה, אולם לאשו הדר"ג נ"י כתב כי טפלי תלוי ביה ומצוה להפוך בזכותו, אמרתי קלקלתי תקנתו הואיל וכבר מרט נוצות כמה שנים וגם הרבה שוחטים נוהגים כן אולי לא שם אל לבו שהתקנה ההוא הוא מחמת חשש איסור לזאת הורה כעלמו היתר, ע"כ לדעתי אין להעבירו לגמרי רק מ"מ בלא קנס אי אפשר וראוי לקנוסו שאיזה זמן לא ישחוט רק ע"י עומד על גבו, ובפרט בדיקת הריאה לא יסמכו על בדיקתו בעצמו איזה זמן כפי ראות עיני הדר"ג נ"י ואח"כ יקבל עליו דברי חבירות בפני ב"ד של שלשה ואז יחזור לכשרותו, יותר לא אוכל להאריך מחמת טרדת ש"ק:

וד' יאריך שנותיו בטוב ובנעימים כאוו"נ הקדושה ונפש אוה"כ מאוד מוקירו ומכבדו פק"ק באניהאד עש"ק לסדר וראו את ישועת ד' ט"ז שבט תרס"ב לפ"ק:

אליעזר דייטש.

סימן פב

שוכ"ט וברכה לכבו' אהו' הרב המאוה"ג חריף ובקי ידיו רב לו וכו' כש"ת מו"ה (פלוני) נ"י, רב אב"ד בק"ק (פלוני) יע"א.

מכתבו הגיעני, והנני להשיב לו, ע"ד השאלה באחד שנשא אשה זה י"ג שנים ולא זכו להוליד, ולפני איזה שנים עשו לה אפאראציאן שחתכו בפנים הרחם, והוציאו ממנה האם דהיינו "הגבער מוטטער" באופן שבשום אופן אינה ראויה להוליד עוד, כיון שעיקר מטרון אין לה, ונוסף עוד שמעת ההוא אין לה עוד שום תאוה וחשק לאיש, ועי"ז נמאסה בעיני הבעל כי לא יוכל לדור עמה באהבת אישות כדרך הארץ, והבעל עוד רך בשנים ורוצה לגרשה מחמת אלו שני טעמים, האחד שרוצה לקיים מצות פ"ו, והשני שע"י שמאוסה בעיניו לא יוכל להתקשות נגדה עד שבא לידי הרהורים ר"ל וירא שלא יכשל בחטא ח"ו, והאשה אינה רוצה לקבל גט פטורין, ומבקש הבעל להמציא לו איזה תקנה, להתיר לו לגרש בע"כ או לישא אשה על אשתו, זהו תוכן השאלה, ומע"כ נ"י ראה בכמה מקומות בפוסקים, ורוצה לשמע חוות דעתי ג"כ:

הנה בנ"ד יש שני טענות, האחר משום פ"ו, והשני שמאוסה בעיניו מחמת שאין לה שום תאוה, והנה ידוע שיש בזה פלוגתת הפוסקים אם רגמ"ה גזר החרם שלא לישא שתי נשים גם במקום מצוה, או לא, והנה הרמ"א באה"ע סימן א' סעיף י' הביא בזה שני דעות אם גם במקום מצוה גזר ר"ג, ועי' בב"ש שם ס"ק כ"א שכתב דהגזירה לא היה משום דררא דאיסורא משו"ה היכא דאיכא פלוגתא המקיל לא הפסיד ובב"ש שם ס"ק ז' כתב דגם בשהה עשר שנים ולא ילדה לא גזר ר"ג, והנה ברמ"א סימן קי"ט סעיף ה'

הביא ג"כ היש אומרים דבמקום מצוה יכול לגרש בע"כ או לישא ב' נשים. ושם הביא דעה זו בסוף, משמע דהכי ס"ל. ואע"ג דבסימן א' סעיף ג' כתב בשם הריב"ש סימן ט"ו דבזמה"ז אין נוהגין לכוף לגרש בשהה עשר שנים ולא ילדה אעפ"י שלא קיים פ"ו, היינו רק שאין הב"ד כופין אם שניהם רוצים לדור יחד דמן הדין היה שהב"ד יכניסו עצמן בזה לכוף שניהם, ע"ז אמר דאין כופין, וכן משמע להדיא להמעיין שם בריב"ש דמיירי אם הב"ד יכופו שניהם, משא"כ אם הבעל רוצה לגרש אמרינן באמת לדעת הפוסקים דס"ל דבמקום מצוה לא גזר ר"ג דכופין אותה, והנה יל"ד בדברי הרמ"א אה"ע סימן א' סעיף ג' שכתב וכן מי שלא קיים פ"ו ובא לישא אשה וכו' כגון עקרה וזקנה וכו' ואפילו בנשא אשה ושהה עמה עשר שנים לא נהגו לכוף לגרשה, ולכאורא קשה מאי אפילו בשהה עשר שנים ולא ילדה הלא יותר מסתבר לכוף כשרוצה לישא אשה עקרה משנכוף כשכבר נשא אשה ושהה עשר שנים ולא ילדה וא"כ מאי רבותא דלא כפינן בשהה עשר שנים ולא ילדה הלא רבותא יותר דאין מוחין במי שרוצה לישא אשה עקרה או זקנה, אמנם לפימ"ש דרמ"א מיירי כאן בענין אם נכוף שניהם והיינו דמדינא היה ראוי לכוף שניהם כמ"ש הריב"ש שם סימן ט"ו דהמרבה נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא רק דהב"ד נוהגים להעלים עין מזה כמ"ש הריב"ש שם מילתא בטעמא וא"כ הו"א דדווקא כשאחד מהם עכ"פ הוא באופן שאינו ראוי להוליד עוד כגון עקרה וזקנה וא"כ לא הפסדנו מקיום המין רק באחד משו"ה אין כופין דהא עכ"פ לא ברירא מילתא שאם ישא אחרת שיוליד בוודאי משא"כ באינה עקרה וזקנה רק שלא זכו להבנות זה מזה דאפשר שאם נכוף אותם לגרש יולידו שניהם וא"כ נרויח מזה ע"י כפיה שיש תקוה אולי יתרבה עוד המין ע"י שני אנשים והו"א שבכה"ג נכוף גם בזמן הזה כיון שאפשר שאם ישאו שניהם לאחר שיולידו משו"ה כתב רמ"א "ואפילו" בנשא אשה ושהה עשר שנים לא נהגו לכוף ודוק היטב, עכ"פ מוכח דהרמ"א בסעיף ג' מיירי מדין כפית שניהם משא"כ כשהבעל אינו רוצה לדור עמה כופין אותה באמת, וראיתי בספר נדפס מחדש שו"ת בית יצחק לאה"ע סימן ב' שהביא משם רב אחד דיש לומר דר"ג גזר ג"כ במקום מצוה כיון דאם הוא מנוע מלישא אשה רק מחמת תקנת חכמים ממילא אין איסור בידו כמ"ש התוספ' מסכת שבת ד' ע"א דאם אסרו לו חז"ל רדית הפת אינו חייב סקילה עי"ש בתוספ' ולע"ד לא דמי כלל דבשלמא התם מכיון שחפץ לרדות שלא יבא לידי סקילה והוא מנוע ע"י גזירת חז"ל שפיר י"ל דליכא שום איסור משא"כ הכא במצות פ"ו אע"ג דלא נקרא עבריינא אם אינו מקיים פ"ו אם נימא דר"ג גזר גם בכה"ג מ"מ אותו התועלת שיש לאביו ע"י בנו וברא מזכה אבא לא יהיה לו אע"ג שרק ע"י תקנ"ח אינו מקיים פ"ו

מ"מ לא לו יהיה הזרע לזכות נשמתו וא"כ מסתבר טפי לומר דבמקום מצוה לא גזר ר"ג ודוק, אמנם מה נעשה ביום שידובר בנו דברי הגאון בשו"ת שב יעקב לאה"ע סימן א' שכתב לחלק דרק היכא שפשעה ועי"ז מצוה לגרשה אזי ס"ל להרמ"א דבמקום מצוה לא גזר ר"ג משא"כ היכא שאין יכול לדור עמה שלא ע"י פשיעתה בכה"ג שפיר קיימא תקנת ר"ג עי"ש, וא"כ בנ"ד שהאשה לא פשעה כלל לא היו רשאין לגרשה בע"כ, ועי' בנו"ב מהד"ק לאה"ע סימן א' שהסכים ג"כ עם דברי השב יעקב הנ"ל רק בסוף התשובה הביא עוד טעם אחר שאין לכופה משום דישיבת חו"ל אינו עולה מן המנין דאולי עון חו"ל גורם (ועי' בשב יעקב שהאריך ג"כ בזה) ולפי"ז היינו דווקא בסתם אשה שאפשר שאם היו דרין בארץ ישראל היו מולידים משו"ה אין כופין משא"כ בנ"ד שידוע לכל שבשום אופן לא תוליד עור שפיר י"ל דכופין אותה היינו לדעת הפוסקים דבמקום מצוה לא גזר ר"ג, ולענין איזהו עדיף אם לגרש בע"כ או לישא אחרת הנה הנו"ב שם כתב דחרם שלא לגרש בע"כ חמור מלישא שתי נשים ולכאורא מסתבר אפכא דחרם שני נשים עובר כל רגע ורגע כל זמן שלא גרש הראשונה משא"כ בגירושין בע"כ לכאורא אינו עושה איסור רק פ"א הגם די"ל דגם בגירושין בע"כ לא אמרינן דהוי רק כעובר על החרם רק הוא מוחרם כל שעה, ובשו"ת אחרת כתבתי דמשו"ה החמירו חז"ל בחרם שלא לגרש בע"כ טפי מלישא ב' נשים דכל דבר שיותר קל לו לעבור היו מוכרחים להחמיר בחומרא יתרה וא"כ כיין דיותר שכיחא ליה לעבור על האיסור לגרש בע"כ מלישא שתי נשים דכל כמה דאגוד בהאי אתתא לא הנסבא ליה אחרת לכך היו מוכרחים להחמיר יותר באיסור לגרש בע"כ, ודוק:

אמנם לעשות מעשה להתיר לגרש בע"כ או לישא אחרת משום מצות פ"ו אין בידינו ועי' שו"ת דברי חיים ח"ב לאה"ע סימן י"ד טו, ט"ז ועכ"פ לא ברירא ליה מילתא להתיר משום מצות פ"ו ועי' בספר שדי חמד מערכת אישות סימן ב' אות א' שהביא בזה הרבה שיטות הפוסקים אם יש להתיר משום מצות פ"ו החרם של ר"ג דדלמא גזר גם בכה"ג וא"כ אע"ג דהב"ש סוף סימן קנ"ד כתב בפשיטות להתיר לגרש בע"כ כשלא ילדה עשר שנים מ"מ אין בידינו לעשות מעשה בזה להקל ולהתיר אע"ג דנ"ד עדיף טפי מסתם שהה עשר שנים ולא ילדה כיון דדבר ברור שבוודאי אינה ראויה להוליד מ"מ משום הא לחודא אין לעשות מעשה נגד הרבה גדולים דס"ל דר"ג גזר בכל גוונא, ודוק:

ומעתה נשובה ונחקורה אם יש להתיר לו מטעם השני מה שטוען שאינו יכול לסבול עמה התשמיש לפי שאין לה שום תאוה הנה באה"ע סימן קי"ז סעיף י"א מי שנודע לו שאשתו נכפית וכו' כופין אותה לקבל גט ועי' ב"ש שם ס"ק כ"א דמיירי שאחר נשואין

נולדו בה ואפ"ה יכול לכופה לקבל גט והנה הגם דנכפית גרע משאר מומין מ"מ הרי הרמ"א כתב שם ודווקא במום גדול כזה שאילו היו באיש היו כופין לגרש אבל בשאר מומין אינו יכול לגרשה בע"כ רק מותר למנוע ממנה עונה עי' ב"ש שם ס"ק כ"ד והנה הגם שהרמ"א סתם הדברים ולא פירש איזה הוי מום גדול וא"כ אנחנו לא נדע בנ"ד אם מה שאינו יכול לשמש באהבת רעים נקרא מום גדול מ"מ כיון שכתב דכל שכופין באיש לגרש מכ"ש דכופין באשה אפש"ל דזהו דמי למי שאין לו גבורת אנשים דכופין אותו לגרש כמבואר בש"ע אה"ע סימן קנ"ד אע"ג דיש לחלק קצת מ"מ כיון דפשיטא דאשה נהנית קצת מדרך איברים ג"כ אע"ג שאינו יכול לבעול מ"מ כיון שאין יכול לבעול הוי מום באיש וא"כ מכ"ש באשה אע"ג שיש לו קצת הנאת תשמיש אע"ג שהיא אין לה תאוה מ"מ כיון שאין לו הנאה כדרך כל הארץ שפיר הוי מום ודוק, ועוד נ"ל כיון דאפילו בשאר מומין שאינם כל כך כמו נכפה מותר למנוע עונה ממנה וי"ל דאפשר שאם תראה שמונע ממנה עונתה אולי תתרצה להתגרש כיון דלאשה יש ג"כ צער לישב בלא איש וא"כ בנ"ד שאין לה שום תאוה וא"כ ע"י מניעת עונה בוודאי לא תתרצה להתגרש כיון דלא אכפת לה כלל אפשר דיכול אפילו לכתחלא למנוע ממנה שאר וכסות ג"כ כדי שתרצה להתגרש ועי' בחתס"ו לחו"מ סימן ר"ג והובאו דבריו גם בספר שדי חמד מערכת אישות סימן ב' אות ט"ז ואות ה' ובאות ט"ז שם הביא ג"כ דלשיטות הפוסקים דקיי"ל דבטוענת מאוס עלי כופין אותו להוציא בנותנת אמתלא ברורה לדבריה עיין רמ"א אה"ע סימן ע"ז בסעיף ג' וא"כ לא יהיה כחו של אשה עדיף יותר מכחו של איש וא"כ ה"נ כיון שיש לה מום גדול כזה וודאי כופין אותה בכל מה שנוכל לכוף והנה בנדון דחתס"ו שם היה המום שהיה לה ריח הפה והסכים להתיר הגם שהיו שם צדדים אחרים ג"כ להתיר כמבואר בשו"ת שם מ"מ בנ"ד ג"כ איכא צד גדול להתיר מחמת שאינה ראוי להוליד עוד בשום אופן והוא לא קיים עדיין מצות פ"ו וא"כ גם בנ"ד יכול לכופה, הגם שיש לדקדק בשו"ת חתס"ו שם שהביא ראיה לנדון שלו משו"ת הרא"ש כלל מ"ב והא הרא"ש מיירי מנכפה וריח הפה מסתמא אינו מום גדול כל כך כמו נכפה מ"מ המעיין בשו"ת הרא"ש שם יראה שהביא הירושלמי דמפני ריח הפה ג"כ כופין עי' שם בשו"ת הרא"ש א"כ מוכח להדיא דלאו דווקא נכפה הוי מום גדול רק אפילו ריח הפה וא"כ אפש"ל דנ"ד שטוען מאוסה בעניו ויש לו אמתלא טובה לא גרע מריח הפה ג"כ ושפיר כופין אותה להתגרש, וראיתי בשו"ת דברי חיים ח"א לאה"ע סימן מ"ח באשה שהיה רחמה אטום ועשו לה רפואה ע"י שחתכו בבשר הרחם שלה וטען הבעל שמאוסה בעניו ומסיק דיוכל ליתן לה גט הגם שלא החליט להתיר בבירור עי' שם בתשובה ושם היה מקום לומר

ג"כ דהקידושין מעיקרא היו בטלין מ"מ התם לא הוי מום כל כך כיון שיש לה תאוה עכ"פ ומהגם שראויה להוליד ואין אשה אלא לבנים ואפ"ה דעתו להתיר מכ"ש הכא בנ"ד שלפי הרבה פוסקים מותר לגרש אותה משום הא לחודא שאינה ראויה להוליד אע"ג דיש פוסקים האוסרים מ"מ היכא שמאוסה עליו ג"כ ויש לו אמתלא טובה למה היא מאוסה בעניו שיוכל לכופה לגרש או לישא אחרת עליה דמצוה גדולה לחפש היתר שלא לעגן הבעל ולהציל אותו מהרהורים רעים, אמנם מאחר שלא שמענו עוד טענת האשה ואולי תטעון שיש לה תאוה כדרך כל הנשים לזאת צריך להביא הדבר לפני ב"ד הסמוך ואם יראו שהאמת כטענת הבעל אזי יאמרו לה שבאם לא תרצה מדעתה לקבל גט יתנו לו היתר ע"י מאה רבנים כמבואר בשו"ת חתס"ו ח"א לאה"ע סימן ד' באיזה אופן יהיה ההיתר ועי' שו"ת מהר"ם שיק אה"ע סימן ב' שכתב דסגיא אפילו בקיבוץ ע"י הבי דואר מאה חתימות ועי' שו"ת בית יצחק ח"א אה"ע סימן כ' ואפשר שאם תדע שיתירו לו אפילו שלא מרצונה תתרצה לקבל גט ואם אעפי"כ לא תתרצה יתירו לו באמת ע"י מאה רבנים עכ"פ דיותר טוב לישא אחרת מלהתיר לגרש בע"כ כמ"ש מילתא בטעמא ועי' בשו"ת חתס"ו ח"א אה"ע סימן א' דמשמע ג"כ דס"ל שחרם שלא לגרש בע"כ חמור מהחרם דשתי נשים וא"כ טוב יותר להתיר ע"י מאה רבנים:

העולה מדברינו אלו הוא כיון שאינה ראוי' להוליד ולא קיים עדיין מצות פו"ו ונוסף גם הוא שמאוסה עליו מחמת אמתלא טובה שיש לו כפי טענתו, לזאת אם יבורר הדבר בב"ד שכדברי הבעל כן הוא אז אם לא תתרצה לקבל גט אז יוכלו להתיר לו לישא אחרת לאחר שבענייני ממונות שביניהם יעשו ג"כ כפי אשר יצא מב"ד שיבחרו ודברים כאלו צריך לעשות כרצון הקרובים ואפטרופסים כמ"ש בחת"ס אהע"ז סי' ד' ע"ש, ואח"כ שלא יהא שום טענת ממון ביניהם אם לא תרצה לקבל גט יכולים להתיר לו ע"י מאה רבנים, ומ"מ הבעל יקבל ע"ע בחרם ובשבועה שבכל עת אשר תרצה לקבל גט שלא יהי' שום עיכוב על ידו, וכ"ז אני כותב להלכה ולמעשה, אמנם רק בתנאי שלא יעשה שום דבר נגד חקי ונמוסי בשרי המדינה ואם יסכימו עמי עוד שני רבנים הגדולים ומובהקים להתיר אז גם אני על משמרתי אעמודה להתיר הבעל מכבלי העיגון בצירוף אלו השני טעמים שכתבנו דהיינו מחמת מצות פו"ר ומחמת שמאוסה בעיניו, ואלו שני טעמים כדאי להתיר:

והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד ב' לסדר והקל מעליך ונשאו אתך שנת תרס"ב לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן פג

במוצאי מנוחה, רב ברכה והצלחה, לכבוד הרב המאה"ג החו"ב בנש"ק מו' **משה קליין** נ"י אבד"ק רעטע והגליל יצ"ו.

על דבר הפרצה שרבים מבני ישראל מחללים שבת ע"י פועלים נכרים וגם עם בהמותיהם שאומרים שאי אפשר להם בענין אחר, ע"כ רוצה לחפש להם איזה היתר ע"י שטר מכירה לגוי, שלא יהיו נכשלים באיסור חמור עכ"פ, ורוצה לדמות זה למכירת חמץ שהתירו [ועיי' וילקט יוסף חלק ט"ו סימן פ"ד], הנה אחרי העיון קצת אינו דומה כלל למכירת חמץ, דגבי חמץ י"ל דאנן סהדי שהמוכר רוצה לסלק עצמו מן החמץ שלא יהיה ברשותו כדי שלא יעבור בב"י, ובחמץ שפיר סגיא כל שהמוכר רוצה למכור אפילו שאין הקונה בדעתו לקנות, עיין חחס"ו יו"ד סימן ש"י, ועיין שו"ת פרי השדה ח"ב סימן פ"ז וסימן צ"ג, ובשו"ת פרי השדה ח"ג הארכתי יותר בס"ד עי"ש סימן קכ"ה וסימן ק"ל, משא"כ לענין להתיר מלאכת שבת ובפרט בשביתת בהמה דהוי איסור דאורייתא. קשה מאוד לסמוך על המכירה בהטרמה ניכרת שניכר לכל שהוא רק ערמה, ע"כ ממני לא יצא היתר בזה, ועיין שו"ת דברי חיים ח"א או"ח סימן ז' שמאוד אין דעתו נוחה להתיר, ועיין שו"ת שערי צדק או"ח סימן ל"ה משמע שם שאין דעתו לסמוך על המכירה, אמנם לאשר הגאון מצאנז זל"ה בסוף התשובה שם כתב דהיכא שיש לחוש לאיסור חמור יותר מזה יש לחפש להם איזה אופן היתר ע"י שטר מכירה ושם כתוב ג"כ נוסח השטר מכירה ע"כ מי שרוצה לסמוך על זה לצורך שעה ושעת הדחק יש לו אילן לסמוך, ועכ"פ ידבר על לבם שיראו להרחיק מזה כל האפשר וגם שלא יהיה הערמה ניכרת ביותר, ואם לא יהיה אפשר לו בשום אופן שיתנו אל לבם להרחיק מאיסור חילול שבת אפשר יוכל מעכה"ר נ"י לסמוך בזה על דברי חיים אמנם הוא ג"כ התיר רק בקשוי גדול ולא היה דעתו נוחה בזה רק להציל מאיסור חמור ויוכל לעשות ג"כ כמ"ש בדברי חיים שם, ובנוסח שטר מכירה שכתוב שם, אבל ממני לא יצא בזה שום היתר ושומר נפשו ירחק מזה, והבוטח בד' חסד יסובבנו:

והנני הדו"ש בלונ"ח כותב בחפזי מחמת הטרדה.

אליעזר דייטש.

סימן פד

שוכ"ט וחיים וברכה לכבוד אהובי חביבי הרב הגדול המפורסם חכו ממתקים מלא ברכת ד' עמק החרוץ צדיק תמים וכו', כש"ת מו"ה יצחק **ווייס** נ"י אב"ד בק"ק קארעלבורג יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני במה שמסופק במי שכבר הדליק בביתו נר חנוכה ואח"כ בא לביהכנ"ס ושם לא הדליקו עדיין (ומשכחת לה גם בע"ש שכל אדם מדליק בביתו קודם הלילה) ומכבדים אותו במצוות הדלקת נ"ח אם יכול לברך כיון שכבר הדליק בביתו, וברך, ומעכ"ה נ"י הביא הרבה ראיות דכיון דהדלקה בביהכנ"ס היא משום פרסום ניסא טפי כמ"ש הריב"ש סימן קי"א והובא בש"ע או"ח סימן תרע"א סעיף ז' וכיון דהוי פרסום טפי שפיר יכול לברך שנית, ואחד מן הראיות שהביא היא ממה דקיילי"ן בשו"ע סימן קל"ט סעיף ח' דאפילו אם קראוהו לעלות לתורה תיכף אחר שברך ברכת התורה מ"מ יכול לברך כשעולה לתורה משום דתקנו משום כבוד התורה לקרות בצבור, וה"נ כל שיש פרסום ניסא טפי בביהכנ"ס שפיר יכול לברך שנית, ויש עוד סמך לזה ממה דקיילי"ן באו"ח סימן ק"ז דמשום איזה חידוש יכול להתפלל שנית שתורת נדבה וה"נ מה שיש פרסום נס טפי הוי כמו חידוש ויכול לחזור ולברך, ולבי אומר לי שהמחבר עצמו הבליע הך דין במתק לשונו שאפילו אם כבר הדליק יכול לחזור ולברך בביהכנ"ס שהרי כתב שם בסימן תרע"א וז"ל: ומדליקין ומברכין (כלומר בביהכנ"ס) משום פרסומי ניסא עכ"ל, וילד"ק מהו זה שאמר ומדליקין ומברכין הא כל הברכות מברך עובר לעשייתן והיה לו לומר מברכין ומדליקין ועיין סימן תרע"ו דכל הברכות מברך קודם הדלקה אלא אגב אורחא השמיענו המחבר במ"ש מדליקין ומברכין דאפילו מי שכבר הדליק בביתו מ"מ יוכל לברך אח"כ בבית הכנסת ג"כ, ואפילו אם לא היה כוונת המחבר לזה הדין ממש מ"מ ידוע שכל דבריו נאמרו ברוח הקדש (ורמזתי ע"ז בהקדמה לספר תבואות השדה ח"ג) ורוח הקודש הופיע בדברי קדשו שאפילו מי שכבר הדליק בביתו יוכל לברך בבית הכנסת, וכיון שיש להוכיח כן להלכה משאר מקומות ג"כ לא נפלאת היא להעמיס כן בלשון המחבר ג"כ, וכמה שהערתי ג"כ בשו"ת פרי השדה ח"ב סימן ע' מדברי הרמ"א סימן תרע"ז סעיף ג' דיוכל לברך אפילו על מה שמחמיר להיות מן המהדרין (ובשו"ת פרי השדה שם נפל טעות הדפוס שמציון סימן תקע"ו וצ"ל סימן תרע"ז) ומעכה"ר נ"י הביא ג"כ דברי ולא נפלאת ממנו, ודוק – ואגב אורחא יש להטמין ברמז מה שתקנו בחנוכה להיות מהדרין מן המהדרין וכבר עמד על זה בספר בני יששכר [ועיי' וילקט יוסף חלק ט"ז סימן ס'] ולע"ד יש עוד מקום לומר כיון דשני פעמים הדר בגימטריא

זית עם הכולל, והנס נעשה בשמן זית וזכות התורה שנמשלה לזית גרם הנס, משו"ה מצאו חכמים מקום לתקן הידור מצוה ביותר מהדרין מן המהדרין שני פעמים הדר, וכל פטפוטי בושין בר מפטפוטי דאורייתא הדר היא לכל חסידיו [ומה שמפקפק בשו"ת ח"צ סימן פ"ח על עיקר הברכה בביהכנ"ס כבר נהגו העולם דלא כוותיה]:

ב) **ומה** שהעיר למה אין מכבדין אורח בהדלקת נר חנוכה כיון דלדעת הכלבו הוא להוציא האורחים ? לזה י"ל בפשוט כיון דלאו כל אורח בקי להדליק, ויש שאינו יודע בין ימינו לשמאלו, אם יתחיל בימין או בשמאל, ומשום שלא לבייש מי שאינו יודע, לא הנהיגו בזה לכבד אורח, ואולי זה הטעם יספיק ג"כ מה שאין מכבדין כהן להדליק, משא"כ בברכה על התורה זה כל אדם בקי, ובשו"ת פרי השדה ח"ג ס' ס"ח ד"ה ובעיקרא דהך מילתא כתבתי איזה כללים בעניין דשלא לבייש מי שאין לו עי"ש, והנה מה שאין מכבדין כהן בהדלקת נ"ח כבר העיר כה"ג המג"א סימן ר"א ס"ק ד' באיזה ענייניים שאין נזהרין לכבד כהן עי"ש, ובספר שדי חמד בכללים מערכת אות ו' כלל כ"ט הביא איזה פוסקים דוקדשתו היא רק אסמכתא עכ"פ י"ל בדבר דלא שכיח כ"כ כמו קריאת התורה לא נהגו לכבד כהן ומשו"ה תקנו הדלקת נ"ח שיהיה מסדר התפלה ושייך לחזן. ומדברי הריב"ש נראה ג"כ שהיה תקנת קדמונים שהיה שייך לחזן שבסימן קי"א בסוף השאלה כתב וז"ל ובקשתי וחפשתי טענה להציל החזן מברכה זו עי"ש, הרי שהיה המנהג פשוט אצלם שהיא מסדר התפלה ושייך לחזן, ומצינו ג"כ שאפילו בקריאת התורה בדבר שאינו שכיח לא היו מכבדים הכהן כגון בחתן בראשית כמה שכבר האריך בזה במהריק"ו שוש ט' עי"ש, והובא ג"כ במג"א סימן קל"ה ס"ק זיין עי"ש, וזהו פשוט:

ג) **ואשר** העיר מ"ט לא חשיב במס' ר"ה ל"א ע"ב בהדי תקנות שהתקין ר' יוחנן בן זכאי גם מה דאיתא במס' סוטה במשנה מ"ז ע"א שריב"ז הפסיק המים המרים, נ"ל דלא חש"ב במס' ר"ה רק מה שנוכל לקרותו שהיא תקנה והוא התקין מדעתו כגון לולב ניטל חל שבעה או שהחדש יהיה אסור כל היום משא"כ הפסקת מים המרים לא היה הוא המתחיל בעיקר התקנה רק לאשר רבו המנאפים וממילא לא היו המים בודקין דאם האיש אינו מנוקה מעון אין המים בודקין אשתו והתחילו להוציא לעז על מים המרים וכדי שלא להוציא לעז ח"ו על תורתינו הקדושה משו"ה הפסיק ריב"ז לגמרי המים המרים, ומדוייק הלשון במשנה משרבו המנאפים פסקו המים המרים, כלומר שפסקו מעצמן שלא בדקו עוד משום שהבעל לא היה מנוקה מעון, ולכך ריב"ז הפסיקן שלא ליתן פתחון פה לעשות תורתינו פלסתר ח"ו, ועיין היטב ברמב"ם פ"ג הלכות סוטה הלכה ח"י הלכה י"ט שכמעט מבואר שם כמ"ש, וא"כ לא היה עיקר התקנה מדעת ריב"ז

רק מחמת פשעי ישראל ראה לבטל המים המרים לא נוכל לחשוב בין שאר התקנות דהאי לאו תקנתא רק מקלקלתא על חטאת ישראל, הקב"ה יכפר ויסלח, ודוק – יותר לא אוכל להאריך ומה שכתבתי הוא רק להראות כי דבריו חביבים אלינו ויוסיף אומץ] וכח בחבת טהרת הקדש:

והנני בזה הדו"ש באהבה רבה, פק"ק באניהאד אור ליום ד' לסדר ויברך ד' אותך ג' ימים בחדש כסלו תער"ג לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן פה

ושב שמים. יכתוב ויחתום לחיים ברכה ושלום כבוד אהובי הרבני המופלג בתויי מורץ חרוץ בע"פ ידיו רב לו וכו' מו"ה יונה **זאב הלוי** נ"י שו"ב מומחה בק"ק מאקאווא יצ"ו:

עתה פניתי מעט לעיי' במכתבו, והנה ראשית דבר נסתפק בדברי התב"ש סי' ס' ק ט' שפסק בשיעור שחיטה דאפי' למטה מתפיסת יד בוושט הו"ל סורבץ כל שרואין שלא נתכוין אם בעינן שגם העור החיצון יהי' נתכווץ א"כ לא מצאנו ידינו ורגלינו דעפ"י הרוב אפי' לאחר כל השיעורי' שהביא במחבר ביו"ד סי' כ' העור החיצון עומד במקומו ולא נתכווץ ומתוך כך העלה בדעתו דמה דבעינן נתכווץ היינו רק העור הפנימי שיכסה מן החלל של הוושט קצת, בזה צדקו דבריו דהא וודאי פשיטא דאם אין אנו בקאין בכווץ נתנו חז"ל השיעור שהוא חומרא יותר דאטו משום שאין בקאין לסמוך להקל, וע"כ דכווץ הוא פחות משיעור תפיסת יד וא"כ אי הו"א דכווץ היינו עור החיצון א"כ יהיה תפיסת יד להקל וזה אי אפש"ב דמשום שאין אנו בקאין בשיעור כווץ שנקל יותר (כמה שתמה הרמ"א ביו"ד סימן ל"ז סעיף ב') וע"כ דכווץ היינו עוד הפנימי שזהו גורם למעט החלל, וכן כתב בפירוש בספר פרי תואר ליו"ד סימן כ' ס"ק ד', וז"ל ופירוש מתכווץ הוא שיכנס פי ראשו לתוכו ויחסר מחללו עכ"ל, ומדכתב "פי ראשו" משמע ג"כ דהיינו העור הפנימי שזהו גורם למעט החלל וא"כ צ"ל ע"כ דלמעלה בתורבץ גם עור הפנימי קשה וחזק כל כך שאינו נכנס כלל לתוך החלל לאחר שחיטה, ועיין בספר דרכי תשובה שם ס"ק י"ז וס"ק כ"ב ודוק:

ב') **עוד** נסתפק מע"כ נ"י בדברי השמ"ח סימן ל"ה סעיף כ"ב בדין אונא שנתפצלה לשנים דאם ארוכה ועבה נתפצלה כך ואין שורש אחד כעוב' אצבע צריך שאחד מהם תהיה עבה יותר מאונא אמצעית ואם לאו דאינו עבה כי אם ע"י צירוף אין להכשיר דהו"ל חליף (היינו נתחלפו צורת האונות) כ"א בהפ"מ, ונסתפק בזה אם גם בהפ"מ צריך עכ"פ שתהיה שוה בהאמצעית בלא צירוף או אפילו אם הוא קטנה מהאמצעית

ג"כ כשר, כיון שבצירוף שניהם עכ"פ הוא עבה מהאמצעית, והאריך בזה להביא ראיה משמ"ח סעיף כ"ו לענין חסר קצת מאונא הסמוכה לאומא ונמצא אותו החסר באומא דכאן כשר אפילו אם בלא צירוף היא קטנה מהאמצעית, ונ"ל להביא ראיה מסברא ג"כ לדבריו דהא פשיטא דלענין חילוף בצורת האונות יש לתקל טפי בשוין עכ"פ מלענין שוים במספר האונות דהא מספר האונות יש לו שורש בגמרא וצורת האונות אין לו שום שורש בגמרא ומה"ט חולק המהרש"ל באמת על כל אלו החילופים כמ"ש בטו"ז ס"ק ב' וש"כ שם ס"ק ה', וא"כ כיון דאנן מכשירים בשוים במנין האונות עיין בשמ"ח סעיף כ"ד, וא"כ מכ"ש לענין צורת האונות אם הארוכה שוה לאמצעית היה להכשיר אפילו בלא הפס"מ. ובאמת ברמ"א לא כתב רק אם האונא האמצעית של ימין גדולה מהתחתונה טריפה שעי' רמ"א סימן ל"ה סעיף ב', משמע דהקפידה הוא רק שהאמצעית לא תהיה גדולה והתחתונה הא בשוים כשר בפשיטות, וא"כ אמאי החמיר כאן בשמ"ח שאם אינה עבה מאונא האמצעית אפילו ע"י צירוף שטריפה אפילו בהפס"מ דמסתמא הכי ס"ל כיון דגם בעבה ע"י צירוף אינו מכשיר רק בהפס"מ וע"כ דאם אפילו ע"י צירוף אינו עבה רק שוים לאמצעית טריפה אפילו בהפס"מ ולמה החמיר כל כך וע"כ צ"ל דכאן כיון שארוכה נחלקה לשנים אינו מועיל אם ע"י צירוף אינו רק שוה לאמצעית כיון דכל אחד בפ"ע אינו אפילו שוה ומשו"ה בעינן שע"י צירוף תהיה גדולה מהאמצעית דווקא וא"כ היינו דווקא אם לאחר הצירוף אינו רק שוה לאמצעית דאז כל אחד בפ"ע ע"כ הוא קטנה מהאמצעית אז טריפה אפילו בהפס"מ משא"כ אם לאחר הצירוף עבה מאמצעית אעפ"י שבלא צירוף היא קטנה מאמצעית מ"מ כשר דאי היה כל אחד מהחלקים שוה לאמצעית היה צריך להכשיר אפילו בלא הפס"מ דבריעותא דחילוף צורות כשר בשוים בפשיטות מכ"ש מריעותא דמספר האונות דכשר בשוים (שוב ראיתי בדעת קדושים שם סימן ל"ה ס"ק כ"ז בסעיף כ"ו שכתב ג"כ כה"ג עי"ש, ודוק היטב) אלא וודאי דהשמ"ח מיירי שבלא צירוף לא הוי אפילו כאונא אמצעית ומשו"ה לא מהני ע"י צירוף ג"כ רק אם הם יותר גדולים מאונא האמצעית ע"י צירוף עכ"פ דשוים לא מהני רק כששוים בלא צירוף משא"כ אי היו שו"ם לאונא האמצעית אפילו בלא צירוף דודאי היה מותר אפילו בלא הפס"מ אם ע"י צירוף גדולים מאונא אמצעית ומדמצרך השמ"ח דווקא הפס"מ להכשיר ע"י צירוף ע"כ מיירי שבלא צירוף לא הוי אפילו שוה לאונא אמצעית ומשו"ה בעינן ע"י צירוף שתהיה גדולה מאמצעית אפילו בהפס"מ, כנ"ל פשוט בס"ד שיש להקל בדינ' חלוף מה שאין לו שורש בגמרא, ודוק:

העולה מדברינו הוא כך כיון דהא דבעינן אפילו בהפס"מ שבצירוף תהיה גדולה מהאמצעית ולא סגיא בשוים היינו רק משום דשוים לא סגיא אם אינם שוים רק ע"י צירוף וא"כ ממילא מוכח דהשמ"ח מיירי דכל אחד בפ"ע אינם שוים עכ"פ רק ע"י צירוף ומשו"ה בעינן שתהיה דווקא גדולה מאמצעית ע"י צירוף עכ"פ משא"כ אי כל אחד בפ"ע היה שוה לאמצעית היה צריך להיות כשר אפילו בלא הפס"מ וע"כ דהא דאינו מקיל רק בהפס"מ הוא אפילו אם כל אחד בפ"ע הוא קטן מאמצעית מ"מ כיון שבצירוף שניהם הם גדולים כשר בהפס"מ עכ"פ, ודוק היטב, ואין לומר דהא גם בשוים אינו מקיל השמ"ח בסעיף כ"ו רק בהפס"מ א"כ נסתרו דברינו מ"ש דבשוה אונא אמצעית לארונה ועבה דכשר בפשיטות דהא בשוים ס"ל ג"כ להשמ"ח דבעינן הפס"מ דווקא להכשיר דזהו אינו דמה דהשמ"ח אינו מכשיר בסעיף כ"ו בשוים רק בהפס"מ היינו דווקא שכולם שוים ימין ושמאל ואין שום חילוק בין של ימין לאונות דשמאל משא"כ אם אונא אמצעית של ימין שוה לארוכה וודאי כשר בפשיטות כמ"ש בדעת קדושים שם רק כשאין ניכר שום ארוכה ועבה רק ע"י היכר סדק או סמפון ואז ג"כ אינו גדולה מאמצעית רק שוה לאמצעית אז טריפה כיון שחסר לפנינו לגמרי, משא"כ באונא פרודה בלי שום ריעותא וודאי יש להכשיר בשוים כדמשמע מפשטא דלישנא דרמ"א שלא הקפיד רק שלא תהיה האמצעית גדולה, ועי' בספר ברכת משה בקונטרס יפה לבדיקה שער א נתיב י' סעיף ג', ודוק, וא"כ כאן באונא שנתפצלה וע"י צירוף שני החלקים הם גדולים מאמצעית וודאי יש להכשיר בהפס"מ אפילו אם כל חלק בפ"ע הוא קטן מהאמצעית, כנ"ל להתיר מכל הראיות וסברות שהבאתי בס"ד, ויש לסמוך על זה בחשש חילוף צורת אונות שאינו מדינת דגמרא כלל כמ"ש הטו"ז ס"ק ב' בשם מהרש"ל כנ"ל בס"ד ()ועיי' עוד לקמן סימן פ"ו אות ב')(וכעת לא אוכל להאריך יותר:

וד' שנותיו יאריך בטוב כאוו"נ שיקרה ונפש הדו"ש, כותב בחפזי פק"ק באניהאד ג' לסדר למען ייטב לך והארכת ימים ז' אלול תרס"ב לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן פו

לעת צאת השנה. תתברך משמי מעונה, אהו' חתן גיסי הרבני המופלג בתו"י וכו' מו"ה יונה **ליב שווייד** נ"י בישוב פ' סינא יצ"ו:

ע"ד שאלתך בעת שאחותך היתה חולנית ל"ע קבלת עליך להתענות ארבעים תעניתים, ואח"כ כשמתה שלחו לך דעפעשא כי כבר נתרפאת וקבלת עליך עוד עשרה תעניתים, אמנם האמת היה ששבקת לן חיים, ועתה נפשך בשאלתך האיך לנהוג בתעניתים אם

מחוייב אתה להתענות אע"ג שמתה? הנה בעשרה תעניתים שקבלת עליך בטעות שהיית סובר שהי' בחיים ובאמת כבר היתה מתה בקבלה השניה מבואר הדין בשו"ע או"ח סימן הקס"ט בסעיף ב' שכה"ג הוי קבלה בטעות. אמנם בארבעים תעניתים שקבלת עליך בעודנה חיה מבואר ג"כ שם סעיף א' דיחיד חייב להשלים, ועי' בטו"ז שם ס"ק א' ובפרמ"ג במשבצות שם. ודעת הטו"ז דביחיד אמרינן דברים שבלב אינם דברים, רק בצבור אמרינן לבם מתנה עליהם, וא"כ התעניתים שקבלת עליך בחיותה מחוייב אתה להתענות אמנם ברמ"א יו"ד סימן ר"ע סעיף ט"ו מבואר דאם אמר בפירוש אם יחיה פלוני אתענה כך וכך אם מת פטור מנדרו דהוי התנה בפירוש ולא בעינן תנאי כפול א"כ משמע דהתנה בפירוש בעי עכ"פ רק דתנאי כפול לא בעינן. וא"כ אם התנית בפירוש שתתענה אם תחיה א"צ להתענות:

אמנם באמת תמיה לי דברי הרמ"א ביו"ד שם למה אינו פטור מלהתענות רק אם התנה בפירוש ולא אמרינן דמסתמא ג"כ כוונתו היה רק אם יחיה כיון דרמ"א עצמו שם כתב וז"ל: דלא גרע דבורו מכוונת הנודר כדלעיל סימן רי"ח וסוף סימן רל"ב עכ"ל, והא בסימן רי"ח אזלינן בתר כוונת הנודר אע"ג דלא התנה בפירוש וא"כ אמאי בעינן הכא התנה בפירוש דווקא, ונ"ל לחלק דוודאי בדבר שאינו ענין מצוה כמו בסימן רי"ח עי"ש, אזלינן בתר אומדנא בעלמא שלא נתכוין רק באופן זה ומשו"ה לא בעינן התנה כלל רק אזלינן בתר סתם כוונתו אע"ג שלא התנה בפירוש כלל משא"כ בסימן ר"כ לענין תענית כיון דהוי מצוה קצת אמרינן דלא הוי אומדנא שלא קבל על עצמו רק אם יחיה ומשו"ה בעינן התנה בפירוש דווקא, רק כשהתנה בפירוש אע"ג דלא התנה בתנאי כפול מ"מ כיון שכבר גלה דעתו בפירוש רק אם יחיה שפיר אמרינן דמכיון שגלה דעתו לא גרע מאומדנא עכ"פ, ולא בעינן תנאי כפול, כנ"ל בכוונת דברי הרמ"א בס"ד, וא"כ בנ"ד אם לא אמרת בפירוש אם תחיה מחוייב אתה להתענות כפי שקבלת עליך בעת שהיתה בחיים, אולם לאשר איש חלש אתה שלא יזיק לך ח"ו תוכל לפדות התעניתים בממון, וסכום הממון בעד כל תענית מבואר ברמ"א או"ח סימן של"ד סעיף כ"ו ובמג"א שם ס"ק ל"ד, ויעלה לרצון לפני ד' ונבחר לד' מזבח עשה משפט וצדקה:

ב) **וע"ד** ארוכה ועבה (בריאה) שנחלקה לשנים וכל חלק היא קטן מאונא אמצע"ת רק בצירוף שניהם הם גדולים מאיכא אמצעית אם ג"כ כשר בהפס"מ לפי דעה השמ"ח סימן ל"ה סעיף כ"ב, נ"ל דגם מסברא יש להכשיר דאע"ג דהיכא שאונא הסמוכה שאומא נדבקה לאומא ולא נכשר רק ע"י סדק בעינן שהחלק שניכר שהוא האונא יהיה גדולה מהאמצעית כמ"ש לעיל (בסימן פ"ה), התם שאני דבשלמא כשלא ניכר האונא רק ע"י

סדק דאין ברור לנו כלל אם יש כאן אונא דסדק לא יוכל להעיד תמיד שהוא אונא בפני עצמה דהרי בריאה שאין לה כ"א היכר סדק ונבדק ולא נמצא לכל סדק סמפון בפני עצמו אינו כשר רק בהפסד גדול ושעת הדחק, עי' בספר ראש אפרים סימן ל"ה סעיף יו"ד, משו"ה בכה"ג אם גם ע"י סדק אינו רק כאונא אמצעית יש לספק טפי לומר שאין כאן אונא כלל דאי הסדק היה מורה על האונא היה צריך להיות כדרך רוב אונות שארוכה ועבה גדולה מאמצעית והוי כעין תרתי לריעותא שאינו ניכר רק ע"י סדק וגם אינה גדולה מאמצעית רק שוה משא"כ כשנחלקה לשנים הנה אם לא היה נחלק והיא גדולה מאמצעית הוי לגמרי כתקנה וא"כ במה שנחלקה ליכא כאן רק הריעותא דנחלקה דאילו היינו חושבין אותם כחדא לגמרי ליכא שום ריעותא כיון דבצירוף שניהם גדולים מאמצעית ואין כאן שום חסרון רק מה שנתפצלה כה"ג שפיר אמרינן כיון דבצירוף שני החלקים הם גדולים מאמצעית אע"ג דכל חלק בפ"ע הי' קטן מ"מ ליכא רק אותה ריעותא מה שנתפצלה ובריעותא דנתפצלה לחודא וודאי מועיל להכשיר במקום הפס"מ לומר דאע"ג דנתפצלו כחדא חשבינן, רק אם גם ע"י צירוף אינו רק כאמצעית הוי ג"כ כמו תרתי לריעותא שנתפצלו וגם אינו רק כאמצעית, משו"ה שפיר הוי טריפה דכיון דגם בצירוף אינה רק כאמצעית יש לחוש שהארוכה ועבה נחסרה לגמרי דאי מה שנתפצלה מורה לנו שהוא הארוכה ועבה היתה צריכה להיות כמו רוב בהמות שהארוכה ועבה גדולה מהאמצעית משא"כ אם בצירוף שניהם באמת גדולים מאמצעית א"כ ליכא ריעותא בבהמה זאת רק מה שנתפצלה ובהאי ריעותא לחודא וודאי יש להכשיר בהפס"מ כיון שאם נחשוב כחדא באמת גדולה מאמצעות, ודוק היטב:

ויהי' לך בזה רב שלום וברכה ושמחה וששון בגבולך כאוו"פ היקרה ונפש דודך אוהבך הטרוד מאוד פק"ק באניהאד ד' ח' אלול תרס"ב לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן פז

ייטיב ד' הכתיבה והחתימה לכבו' אהובי הרה"ג חריף ובקי וכו' כש"ת מו"ה חיים אפרים באלאיטיא נ"י דומו"צ בישוב טארנאלליא יע"א:

מכתבו הגיעני זה כמה שבועות ולאשר לא הייתי בביתי וביני לבינו הגיעו אלי כמה שו"ת לזאת אחרתי במכתבי עד כה ועתה נבא אל הענין בס"ד, ע"ד השאלה בישראל שיש לו איזה פיאקער אשר מוכרח לשלח בכל יום אל הבטן לזאת מוכרח הוא לשלח גם בס"ק כי באם לא יעמוד שם פיאר קער שלו אצל השטאטיאן בשעה הצריכה יקחו ממנו הזכות שיש לו בזה, והוא פרנסתו, ע"כ שואל מעכ"ה נ"י איך לנהוג בשבת כי מוכרח

הוא לזה, ואם לא יתנו לו איזה היתר מוכרח הוא לעשות באיסור ג"כ כי לא יצרת לשבות בש"ק ולכן רוצה לידע כדת מה לעשות ? והנה בכאן יש ב' איסורים, האחד שביתת בהמתו שאסור מה"ת, השני אפילו אם היה איזה צר להתיר האיסור שביתת בהמה ע"י מכירה לעכו"ם, או הפקר, כמבואר באו"ח סימן רמ"ו, מ"מ כיון שהסיסים והעגלות עומדים ברשות ישראל, ומשם יצאו למלאכתם א"כ איכא איסור משום מראית העין ג"כ, והנה מקודם נחפש איזה דרך להנצל מאיסור דאוריתא עכ"פ, ונ"ל דאע"ג דכאן לא נוכל לסמוך על ההיתר שמבואר בשו"ע או"ח סימן רמ"ו סעיף ג' להפקיר הבהמה דהתם מיירי רק בדיעבד שכבר השכירה לעכו"ם והתנה עמו שיחזירנה לו קודם שבת ולא החזיר, בזה כתב הרמ"א שיפקירה עכ"פ, משא"כ לכתחלא לעשות מלאכה עם הבהמה בחופן זהו וודאי אין היתר ע"י הפקר, ועיין שו"ת צ"צ סימן ל"ה שהאריך בזה, ובהג"ה שם הביא ג"כ דאי הטעם דשביתת בהמה שהתורה הקפידה הוא משום צער בע"ח א"כ אינו מועיל הפקר, עי"ש היטב, מ"מ נ"ל כיון דכל פרנסתו תלוי בזה נוכל להתיר עכ"פ מכירה דבמקום פסידא גדולה כי הכא שאם לא יניחהו לעשות בשבת יאבד כל עסקו ופרנסתו צריך לחפש איזה היתר, כמו במכס בסימן רמ"ד סעיף ו' דהקילו טפי משום פסידא, וכן בשו"ת צ"צ הנ"ל הזכיר כמ"פ טעם לאסור בעגלן ישראל שלא יניח למשרתו העכו"ם לילך בשבת עם הסוסים, הביא כמ"פ הטעם לחלק כיון שאינו מוכרח, עי"ש היטב בפנים, וא"כ הכא דוודאי הוא מוכרח כיון שכל פרנסתו הוא מזה נ"ל דיש להתיר שתיכף בשעת קניית הסוסים יקנה העכו"ם שבש"ק יהיו הבהמות שלו דמותר כה"ג כמבואר שם סעיף ה', והנה אפילו בשותפות סתם ראיתי בספר מנחת חינוך בסיף מוסך השבת שרוצה לומר דבהמת שותפין ליכא איסור שביתת בהמה משום דכתיב ובהמתך, עכ"פ היכא שמתנה מתחלה עם העכו"ם שבשבת יהיה שלו לגמרי וודאי מותר, ואע"ג שהמחבר כתב שם אם לא התנו תחלה אסור אעפ"י שהתנו אח"כ מ"מ יש תקנה שפיר שימכור תיכף הסוסים לאחר ואח"כ יקנה עם העכו"ם בשותפות באופן שכתבנו שבשבת יהיה הכל של העכו"ם כמו בסימן רמ"ה בתנור, ומלשון הרמ"א סוף הסימן שם שכתב דבכל צדדי התירים אלו דינו כאילו היה בשותפות העכו"ם משמע דס"ל בפשיטות דשותפות עכו"ם מהני וא"כ אם יעשה באופן הזה נמלטנו עכ"פ מאיסור דאוריתא, וא"כ לא נשאר תו רק חששא דמראית עין ולזה איכא ג"כ תקנה לפרסם בערכאות שהעכו"ם הוא שותף כמ"ש הרמ"א שם, ועי' במג"א שם ס"ק ט"ו, כנ"ל להורות במקום שיש שעת הדחק גדול לסמוך על זה ההיתר.:

שוב ראיתי בשו"ת נהרי אפרסמון או"ח סימן י' (שרמז עליו מע"כ נ"י) מצדד ג"כ להתיר מה"ט משום דאם ישבות בשבת יקחו ממנו כל הזכות ולא יוכל להרויח גם בחול דהוי פסידא גמור עי"ש, וראיתי בשו"ת אמרי אש או"ח סימן ט"ו שהביא ג"כ לצרף דעת הריב"ש סימן קנ"א דבשותפות עכו"ם ליכא איסור שביתת בהמה מה"ת עי"ש, וא"כ עכ"פ יצאנו מידי איסור תורה בשותפות עכו"ם ואיסור מראית העין סגיא במעלה בערכאות בדיניהם לפרסומי מילתא כמ"ש המג"א שהבאתי לעיל, אח"כ ראיתי בשו"ת שואל ומשיב מהדורא תליתא ח"א סימן ש"ז שכתב ג"כ לענין חשש מראית העין דסגיא שיעשו כתב בדיניהם, והכתב הזה יהיה בבית שנעשה בו מלאכה על הכותל מבפנים או מבחוץ, וא"כ ה"נ היה סגיא שעל הרפת שעומדים שם הסוסים יהיה נעתק כתב שגם העכו"ם יש לו חלק בסוסים או בכל המסחר, ואם יוכל לכתוב גם על העגלה כמ"ש בשו"ת נהרי אפרסמון הנ"ל וודאי טוב יותר, והנה אחרי כתבי זאת מצאתי בשו"ת מהר"ם שיק או"ח סימן ק"ד שהחמיר מאוד בזה דהוי מראית העין גדול וגם מסתמא יהיה הכל רק בערמה ויגרום דבר זה לפרצה בחילול שבת עי"ש, ובאמת יש לחוש שעי"ז יתירו להם גם עובדי אדמה לעבוד בבהמות בשבת ויאמרו כבר הותרו הפרושים, (ועיי' לעיל סימן פ"ג) לפיכך נראה לי הגם שמדינא יש להתיר באופן שכתבתי בשותף עכו"ם (רק דבעינן שיהי' באמת שותף בדבר מסויים עי' היטב בריב"ש סימן קנ"א דהכי משמע מלשונו) וע"י פרסום הדבר בערכאות, מ"מ כיון שיש לחוש שבדבר זה לא הועלנו כלום שהעכו"ם לא יהיה שותף כלל והוא יאמר שהוא שותף כדי שיוכל לומר שבהיתר עושה ויגרום עי"ז פרצת חילול שבת ביותר, משו"ה נ"ל שלא יצא שום היתר רק לומר לו אנחנו לא נוכל להתיר רק מ"מ שתנצל מאיסור חמור מאוד (אם לא תוכל לפעול שאפילו אם לא תלך בשבת לא יקחו ממך הזכות) עכ"פ עשה שותפות עם העכו"ם בתחלת קניית הבהמה ותנצל מאיסור חמור ביותר, אולם להתיר ממש בפומבי אין נ"ל מטעם שכתב במהר"ם שיק הנ"ל וכן האי סבא קדישא הגאון ז"ל דק"ק סיגיט, ולא מלאנו לבי לחלוק ח"ו על אלו שני גדולים וקדושים זי"ע ועכ"י, רק להנצל מאיסור חמור ביותר נוכל לומר לו שיקח שותף עכו"ם. אמנם שיצא היתר הוראה בזה הס מלהזכיר ((ועיי' שו"ת שאילת שלום מהדו"ק סימן ע"ח)).

והנלע"ד כתבתי עש"ק כאור בקר י' אלול לסדר למען יברכך ד' תרס"ב לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן פח

לכבוד הרב הגדול המפואר חריף יובקי עמק החרוץ החכם השלם כש"ת מו"ה **אלעזר הלוי גרינהוט** נ"י בשבת תחכמוני בתוככי **ירושלים** תובב"א:

מעשי אצבעותיו אשר כוננו ידיו בעט סופר מהיר בענין נאמנות הרופאים לסמוך עליהם בעניני איסורים הגיענו, וראשית דבריו במ"ש הנוב"י מהדו"ק יו"ד סימן מ"ט דדווקא לענין פקוח נפש שיהיה מותר לחלל שבת בחולי שיש בו סכנה ר"ל נאמנים, דאפילו אם יהיה רק ספק אם הוא כדבריהם ג"כ מותר לחלל שבת אפילו בספק פקוח נפש, דהא אין הולכין בפקוח נפש אפילו אחר הרוב, משא"כ לסמוך עליהם לענין איסור נדה שהוא בכרת ולומו שאין זהו דם נדה רק מחולי גולדענ"י אד"ר לא תמכינן, ומעכה"ר נ"י האריך בענין זה, וראיתי שהקשה על הד"מ ביו"ד סימן קצ"א ס"ק ד' שתמה שם על הב"י שכתב שם הד"מ וז"ל:

ותמהני עליו בזו דהא אמרינן בגמ' בהדיא דלא סמכינן ארברי רופאים לחוד (במס' נדה כ"ב ע"ב באשה שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות) אלא בעינן ג"כ בדיקה במים פושרין, עכ"ל הד"מ שם, וע"ז תמה מע"כ נ"י הא בסימן קצ"ט סעיף ב' ס"ל דחפיפה ביין שפיר דמי כדברי מהריק"ו סימן קנ"ט והאריך בזה, ולע"ד לא קשה דהא וודאי פשיטא דיותר יש להאמין בדבר שיוכל להתברר דוודאי אומר שמת מבדבר שאין יוכל להתברר רק ע"י פיו וכמ"ש הש"כ יו"ד סימן צ"ח ס"ק ב' דבדבר שיוכל להתברר מסלפ"ת נאמן אפילו באיסור תורה עי"ש, והנה בחפיפה ביין הביא שם המהריק"ו דהאשה תנסה בעצמה ג"כ אם היין אינו מסבך השערות, ואע"ג דאפשר דאינה בקיאה כ"כ מ"מ מדכתב שתנסה בעצמה וכן הביא הרמ"א שם ג"כ שתנסה בעצמה אם אינו מסבך בשערות, ועי"ש בש"ך ס"ק ה', וא"כ עכ"פ נ"ל שיש באפשר המציאות לעמוד על בירור הדבר אם הרופא אומר אמת כה"ג וודאי סמכינן על דברי הרופא, משא"כ בסימן קצ"א מי יוכל לברר הדבר אם זה הדם בא מן המקור או שהיא מן הכליות ומי יוכל לדון, בדבר שהיא סגור בפנים כעצמים בבטן המלאה משו"ה שפיר כתב הד"מ דעל עדות הרופאים לחודא לא היינו יכולין לסמוך משו"ה שפיר הוצרך הר"ן בתשובה להתיר רק מטעם שאין דרך דם נדות לבא בכה"ג שיהיה כמו חלק אדום וע"כ אשה זו יש לה מכה בכליות ובאמת גם הרמ"א בסוף סימן קצ"א פסק להלכה הך דשו"ת הר"ן, אמנם לעניין נאמנות הרופאים אין שום סתירה בדברי הרמ"א דוודאי יש לחלק בין דבר שיש באפשר המציאות לעמוד עליו בלא הרופא ג"כ ובין דבר שאי אפשר לעמוד עליו כלל וכל הסמיכת היא רק על דברי הרופא, וזהו ברור לע"ד. ודוק [ועיי' לקמן סימן ק']:

ב) **האמנם** יש לעיין בדברי הד"מ מה שתמה על הב"י מדבעינן בדיקה גבי קליעות אדומות במים פושרין דלא סמכינן על דברי רופאים דלמא באמת סמכינן שפיר אדברי הרופאים והא דאמרינן שם גבי קליפות אדומות תטיל למים שמא הרופאים עצמם חמרו כן שאם נמוחו הוא דם ואם לא נמוחו לא הוי דם וא"כ מנ"ל להד"מ להוכיח מזה דאין הרופאים נאמנים. אמנם בזה יש לומר דכוונת הד"מ היא דמ"מ יש חילוק בין הך דשו"ת הר"ן שאי אפשר לבא על הבירור שהרי אותו חצץ אדום נעשה אח"כ כמו דם משא"כ בהני קליפות אפשר לבא על הבירור שחזינן שלא נמוחי, שוב ראיתי בשו"ת עבודת הגרשוני סימן כ"ב שכתב שם במוסגר וז"ל:

גם י"ל שהב"י מפרש מה שאמרו בגמרא תטיל למים היינו שהרופאים בעצמם אמרו כן שהם היו מסופקים עכ"ל, וברוך שכוונתי לדעתו הגדולה, מ"מ א"ש דברי הד"מ שמ"מ יש חילוק בין קליפות אדומות שאפשר לבא על הבירור ובין הך דשו"ת הר"ן שאי אפשר לבא על הבירור, ועיי"ש בשו"ת עבוה"ג בד"ה והקושיא מפורסמת ודוק, (ובקרטין שאי אפשר לבדוק אותם הארכתי מאוד בתשובה אחת בס"ד), והנה מדברי הנוב"י עצמו שם יש ללמוד מדבריו הקדושים לענין נאמנות הרופאים דהיכא שיש רגלים לדבר להאמינו כמו הך דשו"ת הר"ן שמצד עצמו יש הוכחה שהאמת כדברי הרופא כיון שאין דרך הדם לבא על זה האופן כמ"ש הב"י שם בשם הר"ן דנאמן וז"ל אבל בנדון זה שהדבר ידוע ומפורסם שאותם עצמים כמין חצץ אדום רגילים תמיד להולד בכריות ואינם יוצאים מדם הבדות וכו' אין היתר זה מצד המראה אלא מצד עצמות' הדברים שהם מובדלים ונחלקים עכ"ל, ועי"ש היטב. וא"כ כה"ג שהענין בעצמו מוכיח שהאמת כדברי הרופא וודאי נאמן משא"כ בעובדא דהנוב"י שהענין בעצמו לא הוכיח על אמיתות דברי הרופא והרי שהנוב"י עצמו כתב שם ששאל לרופא אחר ואמר היפוך מדברי הרופא שרצה לומר שאין זה דם נדות כה"ג וודאי אינו נאמן עי"ש היטב בנוב"י, וא"כ מכל האמור בנ"ד יש לנו שני אופנים לחזק נאמנות הרופא או היכא שהענין עצמו מוכיח שהאמת כדבריו והוא הך דשו"ת הר"ן, והרמ"א פוסק כוותיה להלכה בסוף סימן קצ"א, כה"ג נאמן אפילו אם אי אפשר לנו לברר כלל אם האמת כדבריו, מ"מ כיון שהענין מורה שהיא כן סמכינן, או היכא שיש אפשר המציאות לעמוד על הדבר אם האמת כן כהך דהמריק"ו לענין חפיפה ביין שע"כ עכ"פ יש באפשר המציאות לידע אם הוא מסבך היין מדכתב הרמ"א בעצמו יש לאשה לנסות בעצמה עי"ש סימן קצ"ט סעיף ב', כה"ג אפילו אם אינה בקיאה כ"כ מ"מ יש לצרף דברי הרופא ג"כ דהרופא וודאי אומר אמת כיון שיש באפשר המציאות לבא על אמיתת הדברים וא"צ לחלק בין חשש דאורייתא

לחשש דרבנן דאפילו בדאורייתא יש להאמין כה"ג, וקצת סניף לדברינו מדברי הש"כ יו"ד סימן צ"ח ס"ק ב' שהבאתי לעיל, ודוק:

ג') **והנה** בדבר שאין מוכיח מתוך הענין עצמו שהוא כדברי הרופא נ"ל דבלאו"ה אין לסמוך עליו דאפילו אם לא היינו מסופקים כלל בנאמנותו כגון שהוא ישראל כשר מ"מ יש לחוש שמא הוא עצמו טועה בדבר ולא עדיף מע"א כשר אפילו היכא דנאמן ואפילו בעדות אשה דנאמן מה"ת לדעת הרמב"ם סוף הלכות גירושין, ועיין נוב"י כובי' מהדו"ק אה"ע סימן כ"ג, ובתבואות השדה חלק חמישי בסוגיא דתרי והרי הבאתי סמוכין לדברי הנוב"י דהרמב"ם ס"ל ע"א מה"ס נאמן בעדות אשה ומ"מ היכא דשייך לומר בדדמי שקיל וטרי הגמרא במס' יבמות אם ע"א במלחמה נאמן משום בדדמי עי"ש במס' יבמות קט"ו ע"א, ושיטת הרי"ף שם דאפילו בשני עדים יש חשש בדדמי וא"כ אפילו להפוסקים דס"ל דלא חיישינן בדדמי גבי עדות היינו דווקא היכא שיש מליאות להכיר ולידע בירור הדבר ג"כ כמו בע"א במלחמה שהרי אפשר מ"מ לידע בבירור שמת ולא רק בדדמי משו"ה לא חיישינן, ובסוגיא דע"א במלחמה הארכתי בזה בס"ד, משא"כ הכא מה שהרופא מעיד שדם זה היא מן הכליות או ממכה מן הצדדים וכיוצא דכה"ג יש חשש שמא בעצמו היא טועה כה"ג וודאי אינו נאמן לא רק משום חשש משקר רק משום שמא הוא טועה ומשו"ה בהך דשו"ת הר"ן לולא שהענין בעצמו מוכח שהדם אינו דם נדה רק מן הכליות כמ"ש הר"ן בשו"ת עי"ש סוף סימן מ"ט לא היינו יכולין לסמוך על דברי הרופא דשמא טועה בדמיונו וכמו דמצינו לענין עדות אשה דחיישינן לבדדמי וזהו ברור בס"ד:

ובזה יש להמתיק גם דברי החתס"ו ליו"ד סימן קע"ג שכתב שם איך האמינו חז"ל בכלל הטבע להעיד שיש מציאות בעולם שתפיל אשה שומא ושערות וכו' אבל על גוף ידוע אינו נאמן אלא לעשות ספק פ"נ עי"ש, כוונתו דוודאי לחוש שטועים לגמרי באמירתם דהיינו לומר שאין מציאות בעולם שתפיל שערות כ"כ אין אנו חוששין לטעות שמסתמא חקרו היטב חכמי הטבע שיש מציאות כזה והם קבלו ג"כ מה שלמדו בספרי הרופאים הקודמים שעמדו על המחקר מ"מ אינו בוודאי שאשה זאת שאנו דנין עליה שאצלה היא ג"כ רק מן השומא ומה שהרופאים אמרו שהוא מן השומא הוא רק בדדמי שסומכים על מציאות הטבע וסבורים שבאשה זו היא ג"כ כך והוי כמו עדות בדדמי ומשו"ה לא מהני גבי קליפות אדומות רק היכא דחזינן שלא נמיחו דאז הענין מוכיח בגוף האשה זאת שזהו אינו דם נדות, ודוק:

ד') **וראיה** ברורה לדברינו במ"ש לחלק דמ"ש הנו"ב בסימן מ"ט שאין הרופא נאמן היא משום שהענין אינו מוכיח כלל שהאמת כדבריו משו"ה לא נוכל לסמוך עליו והיכא

שהענין מוכיח מתוך עצמו שהאמת כדברי הרופא שפיר סומכין עליו כמו בהך דשו"ת הרי"ן סימן מ"ט, מדברי הנו"ב עצמו, שהרי בסוף סימן נ"ה כתב שם שהיכא שיש רגלים לדבר שהוא כדברי הרופא סומכין עליו הרי להדיא כדברינו דכל שיש רגלים לדבר שהוא כדברי הרופא שפיר נאמן, ועיין שו"ת בית שלמה ח"ב ליו"ד סימן כ"ח מחלק ג"כ כה"ג וגם מ"ש שם שהיכא שיש לברר שהוא כדברי הרופא כגון שאומר שתחב ידיו ומצא מכה שנאמן, אמנם היכא שאמר שהוא חתך המכה שהיה שם אינו נאמן, והחילוק מבואר דהיכא שאומר שעדיין יש לה מכה שהוא דבר שיוכל להתברר ע"י רופא אחר או ע"י מילדת בקיאה שפיר נאמן, אמנם היכא שאמר שהיתה לה מכה והוא חתך המכה שאי אפשר עוד להתברר אינו נאמן עי"ש היטב, וא"כ היא ממש כדברינו דכל שיוכל להתברר שפיר נאמן. וא"ש בהך דיין אם מסבך השער כיון שיש אפשר המציאות לברר כמ"ש שפיר נאמן עכ"פ מצינו שיש תרי גווני שלא להאמין הרופא או שאנו מסופקים על עיקר נאמנותו ובדבר שאי אפשר להתברר איכו נאמן או אפילו אם אין לנו שום ספק בנאמנותו כגון שהוא רופא ישראל כשר מ"מ אם יש לחוש שהוא עצמו טועה בדמיונו והו"ל בדדמי. וא"כ ממילא לא שייך ג"כ הסברא דלא מרע אומנתו כיון שאפשר שטועה, כה"ג אינו נאמן, ודוק היטב בכל זה, כי הם דברים אמותים מסברא, וגם יש לנו ראיות משיטות הפוסקים בס"ד, וא"כ מ"ש בשו"ת בית שלמה שם דרופא יש לו נאמנות מטעם דלא מרע אומנתו עי"ש, זה לא שייך רק היכא שיש להתברר הדבר כמו גבי קפילא דנאמן מה"ט משא"כ אם הדבר אי אפשר להתברר דתו לא שייך לא מרע אומנתו, וכן אם יש לחוש שהוא עצמו טועה בדמיונו דג"כ לא שייך לא מרע אומנתו והוי כמו בדדמי דאפילו מגו שהוא סברא חזקה לא מהני בדדמי א"כ ה"נ הא דלא מרע אומנתו לא עדיפא ממגו וא"כ היכא שיש לחוש שטועה והוי כמו בדדמי לא מהני סברת לא מרע אומנתו ודוק היטב כי הוא ברור בס"ד, [ועיין שו"ת שב יעקב יו"ד סימן מ' שם ג"כ רעתו לסמוך על הרופא, ושם היה רופא מומחה ישראל, מ"מ ישראל כשר ג"כ לא מהני היכא שיש לחוש שהוא עצמו טועה, רק התם ג"כ היה רגלים לדבר להאמין לרופא עי"ש היטב]:

ה') ומ"ש מעכ"ה נ"י לדקדק בלשון המהריק"ו שכתב שתשאל לאותן הרופאים דמשמע דמה שהרופא מעיד בסתם אינו נאמן ומשו"ה צריך שיעיד על האשה הזאת בעצמה, הנה הדבר פשוט שלענין אם היין מסבך השערות לא מהני מה שהרופא יאמר בסתם שאין טבע היין לסבך השערות דהא אין כל טבע השערות שוים כמ"ש הש"כ בפירוש ביו"ד סימן קצ"ט ס"ק ה' ומשו"ה צריך הרופא להעיד על אותה אשה בעצמה משא"כ בעדות הרופאים לענין אם דם נדות אפשר לבא ג"כ בחצץ אדים כגוונא שהביא הר"ן

בתשובה סימן מ"ט וודאי פשיטא אם היינו יכולין לומר שזהו הטבע כולל כל הנשים שבעולם לא היה צריך להעיד על אשה זאת דווקא רק כיון שיש לחוש שאע"ג שהטבע אינו מוליד דם נדה על זה האופן מ"מ באשה זאת הטבע מוליד דם נדות על זה האופן ג"כ, בזה צדקו דברי החתס"ו דעל זה אין הרופאים נאמנים וכמ"ש להסביר דבריו הקדושים שאפשר שהוא טועה שמשום שיודע שאין הטבע מוליד דם נדות על זה האופן סובר היא שבאשה זאת ג"כ אינו דם נדה ומ"מ אפשר שבאשה זו נתהוה דם נדות על זה האופן ג"כ משו"ה צריך להיות רגלים לדבר שהוא כדברי הרופא גם בזאת האשה ואז נאמן אפילו בגוף פרטי ג"כ וכמ"ש הנוב"י ג"כ סוף סימן נ"ה דברגלים לדבר וודאי נאמן, והיא כעין שו"ת הר"ן הנ"ל, שהיה רגלים לדבר ג"כ כדברי הרופא, ואדרבא יש ראיה לסברת החתס"ו מדברי מהריק"ו שכתב שתשאל להרופא ואמאי לא מהני סתם אם הרופא יעיד שטבע היין אינו מסבך הבשר, וע"כ דעדות הרופא לא מהני על גוף פרטי ומשו"ה בעינן שתשאל היא בעצמה, אמנם מ"מ יש לחלק דבהא דהמריק"ו שאני משום שאין כל טבע השערות שוים משו"ה צריכים עדות הרופא על גוף זאת האשה, עכ"פ יהיה איך שיהיה, יש לחלק בין עדות הרופא בדבר שיוכל להתברר וגם אין מצוי לטעות כ"כ כמו לענין יין חם מסבך השערות שהיא דבר שנראה לעין והרופא וודאי לא יטעה בזה משא"כ דבר שהוא סגור בחדרי בין האשה כמו דם נרות שמצוי יותר לטעות, ובזה וודאי צריך הוכחה מתוך הענין גופא שהוא כדברי הרופא, ורק בכה"ג נאמן וממילא ליכא סתירה מדברי הרמ"א סימן קנ"ט למ"ש בד"מ סימן קצ"א דיש חילוק גדול בין שצריך לידע אם מסבך היין ובין היכא שצריך לידע אם הוא דם נדה כמ"ש, ודוק היטב, ועיין במהרי"ט ח"ח ריש סימן י"ב כתב ג"כ לענין גבינות דהיכא דשייך לא מרע אומנתו לא חיישינן שזייף החותם עי"ש, וא"כ גבי רופא ג"כ היכא דשייך לא מרע אומנתו והוא דבר שיוכל להתברר דנאמן, עיין שו"ת בית שלמה ח"ב יו"ד סימן כ"ח, וא"כ ממילא בדבר שלא יוכל להתברר או שאפשר שהרופא עצמו טעה וודאי דאינו נאמן כיון דכה"ג לא שייך לא מרע אומנתו, ודוק היטב:

ז') **והעולה** מדברינו היא דבענין נאמנות הרופאים יש כמה חילוקים ונבאר אותם אחד לאחד, האחד) במקום שיש חשש סכנה נאמן אפילו לענין חילול שבת דאפילו אם יש ספק בדבריו ג"כ נאמן במקום סכנה דאפילו ספק פקוח נפש ג"כ דוחה שבת כמ"ש הנוב"י מהדו"ק יו"ד סימן מ"ט וזהו פשוט, ב') היכא שאין חשש סכנה היא כך דהיכא שיוכל להתברר ויש להתברר באותה אשה עצמה כמו לענין יין אם מסבך השערות כהא דמהריק"ו ג"כ נאמן, ג') היכא שהדבר לא יוכל להתברר כלל וודאי אינו נאמן ובפרט

באיסור דאורייתא, ד') אפילו היכא שיוכל להתברר מ"מ אם יש חשש שהרופא עצמו טועה דאז לא שייך כלל לא מרע אומנתו כיון דהוי בדדמי כמ"ש דחזקה לא מרע אומנתו לא עדיף ממגו אינו נאמן ואפילו אם אין לספק על נאמנותו כגון שהוא אדם כשר מ"מ היכא שאפשר שהוא טועה אינו נאמן, ה') הא דאינו נאמן כה"ג דווקא היכא שאין רגלים לדבר שהוא כדברי הרופא משא"כ היכא שיש רגלים לדבר שהוא כדברי הרופא כמו בהך דשו"ת הר"ן שראתה תמיד רק סמוך להשתנה או באשה זקנה שכבר פסק ווסתה כהך דשו"ת בית שלמה שם סימן כ"ח או כהך דהנוב"י סימן נ"ה שפיר נאמן וגם היכא שאומר שיש לה מכה במקור שהדבר יוכל להתברר ע"י מילדת ישראלית בקיאה ואין הטעות מצוי בזה ג"כ נאמן, ו') היכא שלא יוכל להתברר כגון שאומר שחתך המכה אין הרופא נלמן דלא שייך לא מרע אומנתו כיון שהדבר לא יוכל עוד להתברר זולת אם הוא אדם כשר ואין מצו' לטעות כה"ג נאמן אפילו היכא שלא יוכל להתברר כין שיש לו נאמנות מצד עצמו אפילו בלא הסברא דלא מרע אומנתו וא"צ להיות דומה לקפילא שיוכל להתברר דווקא, ועיין היטב שו"ת בית שלמה שם. כ"ז נ"ל ברור עפ"י שיטות הפוסקים בס"ד, והקב"ה יצילנו משגיאות:

והנני דו"ש פק"ק באניהאד האד אור ליום ו' עש"ק לסדר והיה לך לאות ז' ימים בחדש שבט תער"ב לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן פט

יתענג על רב טוב כבוד אהובי תלמודי הותיק הרב החריף ובקי נפלא עמק החרוץ מו"ה מנחם פערל נ"י עם כבי' הרבני המופלג בתו"י היקר מי"ה **חיים ארי' סאקס** נ"י בק"ק דראגמירעשט יצ"ו:

עתה באתי ע"ד השאלה שזה איזה שנים אשר השוחט הזקן שבק כן חיים ונשאר חתנו שהוא ג"כ שוחט וראוי לו החזקה כפי הנהוג שם:

אמנם הרבה אשר לא היו חפצים בו וקבלו שו"ב אחר, לזאת נאספו הקצבים וקבלו ע"ע בשבועה ובנדר שלא לשחוט רק אצל חתנו של השו"ב אשר היה מקדם, וחתמו ע"ז הכתב שלש קצבים, ועתה הלך אחד אשר הוא גיסו של שני הקצבים מהשלש ולמר ג"כ דינו שו"ב, ועתה רוצים שני קצבים מהשלש לשחוט אצל שו"ב החדש, דהיינו גיסם של הנ"ל, לזאת נפשם בשאלתם אם יש איזה היתר לנדרם לפי שהיה רק בכתב, ועוד טענות אחרות כאשר יבא עוד בדברינו בס"ד:

הנה לאשר עיקר השאלה הוא אם השבועה והנדר חל בכתב אשר כבר עמדו בזה רבותינו בעלי תריסין הגדולים וגדול האחרונים החתס"ו בשו"ת יו"ד סימן רכ"ז העמיק והרחיב בזה, נעתיק מקודם נוסח הכתב וז"ל:

אנחנו הח"מ קצבים ומוכרי בשר קבלנו עלינו בח"ח ובשדא"ו ובנדר ע"ד רבים שאין לו הפרה בענין השו"ב אשר רוצים הקהל דפה לקבוע רבו הדעות ע"כ קבלנו עלינו שבל יחתום איש מאתנו את שמו על שום שו"ב בלתי ידיעת והסכמת חברים אתנו פה למטה ובאם יעבור אחד מאתנו ח"ו את האיסור הלז וישחוט אצל שו"ב בלתי הסכמת שאר החתומים אזי מלבד אשר הוא נדון כמנודה וצריך לנהוג בו כל דיני נדוי כמבואר בש"ע יו"ד סימן של"ד מלבד כל זה הוא מודה בהודאה גמורה שהבשר שישחטו אצל שום שו"ב יהי' דינו כנבלה וטריפה וכבשר חזיר וכל אדם נאמן לאסור את שלו על חבירו ועל עצמו ומעתה הוא איסורו הן על עצמו או על אחרים בנדר בח"ח ונשד"א ובנדר ע"ד רבים שאין לו התרה כל זה קבלנו עלינו בביטול מודעה וגם הותנה בינינו ששום אחד מאתנו לא יוכל להתיר הקבלה זאת בלתי ידיעת חבריו החתומים אתנו על הקבלה וע"ז באעה"ח ברצונינו הטוב בלי שום אונס והכרח, ע"כ הכתב הצריך לענינינו והנה השאלה תסוב על כמה דרכים, הדרך האחד כיון שלא נשבעו בפועל רק בכתב אם מהני, הדרך השני אם האיסור חל על הבשר שיוצא עכשיו מתחת ידם כיון שהבשר לא היה אז בעולם ואין אדם אוסר דשלב"ל על חבירו כמ"ש הש"כ ביו"ד סימן ר"ד ס"ק ט' עי"ש, הדרך השלישי אם יש היתר לנדר זו כיון שהוא לתועלת חבירו דהיינו לתועלת חתנו של השוחט הזקן, עי' היטב בסימן רכ"ח סעיף כ' בש"ע שם, הדרך הרבעי כיון שפירשו בפירוש שנודרים ע"ד רבים, והרי בש"ע יו"ד סימן רכ"ח סעיף כ"א מבואר להדיא להלכה דנדר ע"ד רבים אין לו התרה רק לדבר מצוה, והנה בענין אם מהני שבועה בכתב אין לי להאריך במה שכבר האריכו גדולי הפוסקים עי' שו"ת מבי"ט ח"א סימן ר"מ וח"ב סימן ט', והנה בשו"ת חתס"ו ליו"ד סימן רכ"ז מסיק דאפילו בכתב ידי אחר שכתב הרני נשבע והוא חותם בחתימת ידו ג"כ הוי שבועה עי"ש בד"ה מיהו כל זה, והנה הגם שבשו"ת דברי חיים ח"א ליו"ד סימן י"ז מפלפל בדבריו. מ"ע לא מלאו לבו להקל בשבועה בכתב, ועי"ש בסימן ט"ז שהחמיר טפי לענין שוחט, דאפילו אם נימא דשבועה בכתב רק מדרבנן הוי שבועה, מ"מ אין ראוי להיות שוחט ובסמוך נבאר אם גם לענין נאמנות הקצב אם נוכל ג"כ לומר הכי:

אמנם לענין עיקר הדין אם הקצב יוכל לאסור הבשר על אחרים כיון שלא היה עוד בעולם בשעת קבלת האיסור, הנה בשעה"מ הלכות נדרים פ"ג הלכה י' הביא בשם שו"ת ברי

יעקב דשוחט שאסור שחיטתו על אחרים הו"ל כדבר שלב"ל ולא חל האיסור אמנם הוא חולק עליו דהוי כמו דקל לפירותיו עי"ש, אמנם לענין קצב שרוצה לאסור על אחרים הבשר אשר ישחוט אצל שו"ב אחר הוי וודאי דבר שלב"ל ולא שייך כאן מה שפרט בכתב דאדם נאמן לאסור את שלו על חבירו דזהו רק במה שיש כבר תחת ידו דהו"ל בעלים ובעלים נאמנים על שלהם משא"כ בדבר שלב"ל דבזהו אין כח נאמנותו אלים יותר לא יוכל לאסור, וכעין זה החילוק שעל להבא לא מהני נאמנות הבעלים לגבי אחרים מצאתי ג"כ בשו"ת נטע שורק ליור"ד סימן צ"ג א"כ אין כאן איסור על אחרים מצד נאמנות הבעלים ולא חל האיסור על אחרים כלל כיון דהוי דבר שלב"ל, ועי' היטב בשעה"מ פ"ג מהלכות נדרים, ודוק, אמנם כן היינו ודווקא לענין שהבשר יהיה אסור מצד מה שהודו מעיקרא שיהיה כנבלה וטריפה לזה אמרינן שאין להם כח לאסור על אחרים דבר שלב"ל אבל לענין עיקר הדבר שיהי' חל עליהם כיון שהרבה גדולי אחרונים מחמירים בנדר ושבועה בכתב א"כ מי ימלא לבו להקל בזה והם קבלו עליהם בפירוש שינהגו עמהם דיני נדוי כמבואר ביו"ד סימן של"ד ושם מבואר להדיא דאסיר לקמת מהמנודה רק כדי פרנסתו ומי יכול לצמצם ולשער בנ"ד עד כמה מקרי כדי פרנסתו, ועוד דבשלמא התם בסימן של"ד שמיירי ממי שמתנדה מאחרים בזה התירו לו כדי ח"ו עכ"פ, משא"כ הכא שהוא עצמו גורם לו הנדוי, מי יחוש על כדי פרנסתו, כיון שמעשיו גרמו לו ונשתרש בחטא והולך. ששוחט אצל אחר, א"כ אסור לקנות ממנו בשר משום שהוא כמנודה, שפך קבלו על עצמו בפירוש, והנה י"ל גם לענין נאמנות הפסיד הנאמנות שלו כמו שוחט שכתב בשו"ת דברי חיים סימן ט"ז לחיו"ד דכמו שהשוחט חיישינן שיבא להקל באותם שאלות סרק מצד חומרא הנהיגו כמו בועה בשפולא עי"ש היטב. ה"נ גבי קצב אם יראה שהשוחט לא הטריף הבהמה בבירור רק מחמת ספק יבא להקל בזה, וא"כ וודאי אין לו נאמנות לענין בשר כשר מי שעובר כל פעם על איסור נדר ושבועה אפילו בכתב שיש לומר שרק מדרבנן אסור, אמנם משום זהו היה מותר עכ"פ לקנות אצלו אם יש לו משגיח במקולין אמנם משום איסור נדוי אסור בכל גוונא, ודוק:

ומעתה נראה אם יש היתר לנדרם, הנה מה שהיה הנדר לתועלת חבירו בזה א"צ דווקא שיהיה ההיתר מרצונו רק בידיעתו אם לא כשקבל טובה ממנו ומשום כך נדר או נשבע לו אז דווקא בעינן שיהי' מרצונו ממש וכל זה מבואר בש"ע יו"ד סימן רכ"ח סעיף כ' עי"ש היטב, וא"כ ה"נ אע"ג, שעיקר הנדר היה לתועלת השוחט חתנו של השוחט הזקן, מ"מ כיון שלא נודע כלל אם קבלו איזה טובה ממנו ושהנדר היה בשביל קבלת הטובה שפיר יש להם התרה בידיעתו עכ"פ אפילו שלא מרצונו (והיינו אם ליכא שום חשש

עכ"פ שקבלו איזה טובה מהשוחט ושבשביל הטובה נדרו כן עי' היטב בשו"ת מהר"ם שיק ליו"ד סימן רי"א), אמנם כיון שהזכירו בפירוש שנודרים ע"ד רבים ומבואר בפירוש בש"ע שם סעיף כ"א ברמ"א דאפילו מדעתם אין להתיר רק אם יש מצוה בהתרה וא"כ אינו רואה כאן שום מקום להתרה ומה שטענו שכוונת נדרם היה רק אם יחתמו כל הששה וכאן כיון שלא חתמו רק השלשה הרי הנדר בטל מעיקרא דלאו אדעתא דהכא נדרו, ג"כ אין ממש בדבריהם דהא כפי הנראה עיקר כוונתם היה לתועלת השוחט הנ"ל ואפשר שהם עשו זאת באמת שהיו יודעים שמגיע לו השחיטה מכח חזקת חותנו שהיה שם וא"כ פשיטא שעכ"פ הוא לו לתועלת אם השלשה עכ"פ ישחטו אצלו לזאת אינו רואה שום מקום להתיר הנדר זולת אם יוכל להיות מזה איזה דבר מצוה:

והנה עד כה היו דברינו בענין הקצבים כי בענין השוחטים לא אוכל לדון כלל אם יפה עשו השוחטים מה שנכנסו בתחומו של חבירו שיש לו חזקה כפי מנהג כל המקומות בשם, ובפירוש הביא בשו"ת דברי חיים בכמה שו"ת דשוחט המשיג גבול אסור לאכול משחיטתו, אמנם ע"ז לא אוכל לדון כלל מבחוץ ובפרט להוציא אדם מחזקת כשרות שלא בפניו, ודבר כזה מוטל על הרב מרא דאתרא להכניס עצמו בזה, ואם מחותני הרב הגאון מו"ה שמעלקא נינצלער שליט"א האב"ד דק"ק ווישעווא יצ"ו יראה בעיניו איזהו שוחט להכשיר ואיזהו לפסול אזי ממילא ישבתו כל המחלוקת כי ממנ"פ אם יאמר בדעתו דעת תורה שהשו"ב חתנו של הזקן לו מגיע השחיטה ממילא אסור לאכול משחיטת אחר. ואם בעיניו יראה שאחר יוכל להיות שוחט. ממילא אין לך דבר מצוה יותר מזו שלא לעשות מחלוקת ופירוד לבבות, ואז יוכלו להתיר נדרם, כללו של דבר מה שנוגע לענין השוחטים לא תצא ממנו שום דבר כי בזהו אין יכול לדון רק מי שהוא מבפנים רק מה שנוגע לענין הקצבים נ"ל ברור שאסור לקנות אצלם בשר כיון שעוברים על נדרם ושבועתם ואין להם התרה זולת אם יראו כי יש דבר מצוה בהתרה:

והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד ד' ער"ח שבט תרס"ב לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן צ

השלום לכבוד הרבני המופלא ומופלג בתו"י המפואר מו"ה יעקב **צבי וואלדמאן** נ"י בהגאבד"ק בארשא יע"א:

עתה באתי על דבר מה שמסופק אם בשני וחמישי שיש רק ב' או ג' אנשים שלא שמעו קריאת התורה אם מותר לקרות בס"ת עבורם ? דבר זה הניח בספר חיי אדם בצ"ע, עי"ש כלל ל"א סעיף י"א, והובא גם בשו"ת להגאון ר' יודא אסאד ז"ל ח"ב בסימן רנ"ח באות ט'

עי"ש, וג"כ לא העלה דבר ברור בזה, והנה הראיה ממה דמותר לפרוס על שמע אפילו, בשביל יחיד שלא שמע דחה שם בספר חיי אדם דהתם כל יחיד מחוייב משא"כ קריאת התורה אפשר דלא ניתקן רק בשביל הצבור עי"ש, אמנם לע"ד נראה פשוט דכל שיש ג' שלא שמעו קריאת התורה א"כ הרי הם מחוייבים לשמע יכולים לקרות עבורם אם השאר שנשארו שם מקריאה הראשונה אינם מקפידים על זה, ועיין במג"א סוף סימן סיט מ"ש בשם ספר משפטי שמואל שאין להוציא לקרות ס"ת פעם שנית, ועיין בזה בנו"ב מהדו"ת או"ח סימן ט"ו, עכ"פ אם הראשונים שכבר שמעו אין מקפידים מותר לקרות פעם שנית, כמ"ש בשו"ת ר' יודא אסאד ז"ל (שם), וא"כ כל שיש שלשה שעדיין לא שמעו קריאת התורה ויהיו ראויים לברך ולעלות יכולים לקרות עבורם, אבל כל שאין כאן שלשה שמחוייבים לשמוע קריאת התורה פשיטא שאין לקרות כיון שאין כאן ג' אנשים שיהיו מחוייבים בקריאה שיעלו לס"ת, ובזה וודאי צדקו דברי ספר חיי אדם דלא דמי לפריסת שמע דהתם אחד מחוייב כמו הרבה משו"ה מותר לפרוס על שמע דהיינו לומר קדיש וברכו אפילו בשביל אחד כמבואר בש"ע סימן ס"ט סעיף א' ולענין קדיש דרבנן אחר הלימוד דעת המג"א סימן ס"ט ס"ק ד' דבעינן דווקא שיהיו עשרה בשעת הלימוד, וכבר כתבתי בזה בשו"ת פרי השרה ח"ב סי' צ"ז אות ב' עיי"ש, ואין להאריך בזה דוודאי פשיטא כל שיש שלשה שלא שמעו קריאת התורה והראשונים ששמעו אין מקפידים להמתין להשלים לעשרה שיכולים לקרות בשביל השלשה שלא שמעו, כנ"ב עפ"י שיטות הפוסקים בס"ד (ועיי' שו"ת פני ומבין או"ח סי' ג' לבושי מרדכי או"ח סימן י"ט. שו"ת מהרש"ם מהדו"ק סימן קנ"ח):

ב') **וע"ד** קושי' העולם מ"ט קיימ"ל בחצר שיש לה שני פתחים דצריך להדליק בכל השני פתחים משום חשדא שמי שיעבור בפתח האחר ויראה שלא הדליק יחשדו אותו ויאמרו מדלא אדליק בהאי, בהאי נמי לא אדליק, וגבי ביהכנ"ס שישלה שני פתחים אמרי' דמותר לעבור לפני ביהכנ"ס דאמרי בפתחא אחריתי עייל? יעיי' בב"י או"ח סוף סימן תרע"א כמה וכמה תירוצים גם במג"א שם ס"ק י"ב, ולע"ד נראה לתרץ דעד כאן אמרינן דמשום חשדא מחייבין אותו לעשות איזה דבר בקום ועשה כמו הכא שמחייבין אותו להדליק בפתח אחרת ג"כ דעפ"י רוב מצינו רק דמשום חשדא אסור לעשות כן וצריך למנוע עצמו מאיזה דבר משום חשד אבל לא שיהיה מחוייב לעשות איזה דבר משום חשד (ועיין בספר שדי חמד מערכת אות חית בכללים כלל נ"ג, ודוק) דק הכא בנר חנוכה כיון דעיקר המצוה משום פרסומי ניסא וא"כ אם יחשדו אותו שלא הדליק ממילא מי שחושד אותו שלא הדליק איכא גרעון בגוף המצוה, משו"ה חיישי לחשדא אפילו

שיהיה חייב לעשות בקום ועשה דאם לא יתחייב בקים ועשה הרי נגרע גוף המצוה דכיון שחושד אותו שלא הו ליק כלל ממילא נתמעט הפרסום, ודוק היטב בזה, וא"כ לענין כניסת ביהכנ"ס דלא שייך איזה גרעון בגוף המצוה אין אני מחייבים אותו ליכנס בפתח זה כיון דלפעמים יכול לפטור עצמו לגמרי מכניסת ביהכנ"ס היכא שהוא טרוד גדול כמ"ש המג"א שם, ואם באמת יכנס בפתח האחרת באמת לא נגרע שום דבר מעיקר המצוה משא"כ הכא גבי חנוכה דאפילו עשה המצוה שהדליק בפתח אחד מ"מ אם אינו מדליק גם בפתח האחרת ויחשדו אותו שלא הדליק כלל איכא גרעון בגוף המצוה שהרי אם יהיה מי שיחשוד אותו שלא הדליק נגרע פרסום הנס משו"ה חייבו אותו חז"ל להדליק בפתח האחרת ג"כ ודוק, ועיין בספר שדי חמד שם כלל נ"ד נ"ה, ודוק:

ויש להסביר יותר דבאמת יש לעיין למה נחוש לחשדא כה"ג שיאמרו מדלא אדל"ק בהא, בהא נמי לא אדליק, וכי זהו הדרך לחשוד אחד חבירו, אדרבא הלא צריך לדון לכף זכות, ובפרט דהכא מיירי שיודעים שיש לו עוד פתח אחר שלמי שאינו יודע שיש לו עוד פתח וודאי לא שייך חשדא ולא דמי לשאר דברים שאסרו משום מראית העין כגון בשבת בקבולת, דהתם נראה לפנינו רק האיסור, משא"כ הכא למה נחוש לחשדא וע"כ כמ"ש דהכא יש לחוש טפי משום דאם יהיה נחשד יש כאן גרעון בעיקר המצוה דתו ליכא פרסום ניסא כל כך וכיון דפרסום ניסא היא מעיקר המצוה משו"ה תקנו שיהיה פרסום נס אפילו נגד מי שיזדמן לחשוד אותו ותקנו שלא נהיה שום חשד, ועיין בספר שדי חמד בכללים מערכת אות חי"ת כלל ל"ג אם יש איזה חילוק בין חשד למראית עין. וכתב שם דמראית העין היא היכא שנראה לעולם שעושה איסור והיא ע"ד שכתבנו כמו מלאכה בשבת בקבולת שרואין שעושה מלאכה ויחשדו שהיא שכיר יום, ודוק, ועיין שו"ת ח"צ סימן צ"א שכתב באופן אחר קצת [ועיי' אריכות דברים בוילקט יוסף חלק ב' סימן נ"ח]:

אליעזר דייטש.

סימן צא

שלום וברכה לכבו' אהו' ידנ"פ הרבני המופלג בתו"י החרוץ הנגיד המפואר ונכבד המפורס' וכו' מו"ה נפתלי ישעי' אשר ש"פ נ"י בק"ק האנ שאויטץ תע"א

על דבר עסק ביש אשר כהן נשתדך עם אחת ויצא הקול שהרתה פ"א וגם ילדה לזנונים והתרו בהם שלא לישא זא"ז, ובכל זאת נזדמן להם מאן דהוא אחד וסדר להם קידושין ואח"כ חקרו אותה אם יודעת עם מי זנתה, וספרה שפ"א אנס אותה בעה"ב שלה אשר היתה משרתת אצלו, ואמרו לה הלא מפ"א אי אפשר להתעבר וספרה שפ"א היתה בכפר

אחד על חתונה וכשיצאה לחוץ רדף אחד אחריה וג"כ אנס אותה ואינה יודעת אם היה זה המאנס ישראל או עכו"ם:

הנה חזרתי על כל צדדי ההיתר ולא מצאתי שום מקום בזה להתיר לבעלה כהן לדור עמה כי אפילו לדעת בעל המאור הובא בב"ש סימן ו' ס"ק ל"א דאפילו באינה יודעת למי נבעלה סגיא ברוב אחד וגם אם נצרף עוד לזה מ"ש הב"ש סם דשכונת ישראל בפ"ע הוי כרוב מ"מ הכא כיון שנבעלה בחוץ א"כ פשיטא דאזלינן בתר רוב אנשי המקום ג"כ ורוב אנשי המקום שם הם עכו"ם וא"כ כיון שאינה יודעת למי נבעלה וליכא אפילו חד רוב להתירה, ואפילו היש אומרים שם במחבר סעיף י"ז דבדיעבד אפילו ברוב פסולים לח תצא היינו רק כשטוענת בריא לכשר נבעלה, אבל בנ"ד שאינה יודעת למי נבעלה וליכא אפילו חד רוב להתירה כיון שנבעלה בשעה שהלכה לחוץ וא"כ כל דפריש מרובא פריש ומסתמא נבעלה מעכו"ם, ובפרט לפי דבריה שנאנסה א"כ גם חזקה בודקת ומזנה ליכא א"כ מאין הרגלים להתיר ואין לומר כיון דאז בשעה שנבעלה על החתונה היו שם מסתמא רוב ישראל וא"כ איכא חד רובא עכ"פ וא"כ סגיא להתירה אפילו באינה יודעת למי נבעלה לדעת בעל המאור, דזהו אינו דהא וודאי פשיטא דאותם ישראלים שפשיטא שאין דרכם לזנות אינם נכנסים בגדר הספק כלל (עי' היטב בשו"ת חתס"ו אה"ע סי' י"ח בד"ה אך נ"ל, ודוק) וא"כ לא חשבינן רק אלו הנאספים שם בעוה"ר לעשות מעשי נערות לשחוק ולרקוד ולעת הזאת באים שם גם עכו"ם לראות וכיון שבמקום יש רוב עכו"ם והיא לא נאנסה מסתמא בבית החתונה רק בחוץ ובחוץ שכיחי עכו"ם יותר מישראל וא"כ מסתמא מעכו"ם נאנסה:

ועוד דכפי הנראה מטענת זאת החשודה שקר בפיה מענה דמעיקרא העלימה שנבעלה עוד פ"א ורק אח"כ הודית שעוד פ"א נבעלה וכל שמטענתה ניכר שמשקרת לא מהני כלל אפילו היתה טוענת בריא ועוד דמה שאומרת שמאותו בעה"ב נתעברה הנה אם הוא היה מכחיש אותה פשיטא שמוקמינן אותו בחזקת כשרות ולא מהני רק כשאומרת בסתם לכשר נבעלתי דכה"ג ליכא חזקת כשרות כיון דשכיחי כשרים פרוצים מזנים כמ"ש התוספ' מס' שבועות מ"ו ע"ב ד"ה וספרא דאגדתא לחלק בין אם אומר שהוא גרב או שגנבו ממנו (ועי' ב"ש אה"ע סימן י"ז ס"ק פ"ד לענין חזקת חיים במי שאין מכירין אותו, ועי' בשו"ת נוב"י מהד"ק אה"ע סימן ל"א בד"ה והנה הב"ש שהסביר דברי הב"ש בטוב טעם) עכ"פ הי' שאומרת על בעה"ב שאנס אותה אם הוא מכחיש פשיטא שלא מהני ברי שלה נגד חזקת כשרותו של בעה"ב, וא"כ אפילו טענת ברי לא היה מהני כה"ג, וא"כ מכ"ש וק"ו ובן בנו של ק"ו שאח"כ הודית עוד שנבעלה עוד פ"א ואינה יודעת

ממי וכיון שכבר כתבנו דליכא אפילו חד רוב פשיטא דאפילו בדיעבד אם נשאת לכ"ע תצא, ועוד דכפי הנראה מטענתה היתה חשודה מגויים ג"כ שתיכף שאמרו לה שתפרד עצמה מבעלה אמרה שתהיה מוכרחת לדור עם עכו"ם וא"כ מסתמא כבר היתה מקרבת עצמה לזנות עם עכו"ם ובכפר ההוא שהיתה דרה רובם עכו"ם ובפרט שלא שמעו כלל שתהיה נחשדת מאיזה ישראל מכפר ההוא שהיתה דרה וא"כ אין ישראלים נכנסים כלל בספק ומסתמא זנתה עם עכו"ם וא"כ כיון שאפילו היתה טוענת ברי לא היה מהני בנ"ד במקום שיש רגלים לדבר שמשקרת מכ"ש בהיא עצמה מסופקת למי נבעלה וא"כ אין שום מקום להתירה לבעלה [ועי' בספרי ת"ה ח"ג שער רובא שער ב' אות כ"ו ומשם ואילך הארכתי לבאר שיטת הפוסקים בס"ד):

ואומר אני דבנ"ד דאיכא איסור דאוריתא אפילו אם יש לחוש שיצאו לתרבות רעה אם לא נתיר להם לדור ג"כ אין להתיר איסור דאוריתא משו"ה והא דמחלק החתס"ו אה"ע סימן ל"ו בין אם כבר עברו על איסור או באו להתיר להם איסור דאם כבר עברו יש להעלים עין מהם היינו דווקא באיסור דרבנן ועי' בט"ז יו"ד ריש סימן של"ד דהביא ראיה משו"ת מהר"י מינץ ושם מיירי באיסור מינקת חבירו דהוי דרבנן משא"כ הכא איסור זונה לכהן דהוי איסור דאורייתא ובעבירה נמשכת פשיטא שמשום אימתה ופחד שמא יצאו לתרבות רעה אין להניחם לדור ביחד וצריך לעשות כל מה דאפשר להפרישם, ונמצא הכהן הזה הוא כהן און אונן מימינו ומחוסר כפורים משמאלו, עד אשר ישוב אל ד' וירחמהו ויוציא הרשעה מתוך ביתו, ופשיטא שכל זמן שלא גרשה אסור לו לקרות בתורה ראשון ולישא את כפיו, כמ"ש בש"ע או"ח סי' קכ"ח סעיף מי, ועי' מג"א שם ס"ק נ"ט, ודוק:

עוד נ"ל בנ"ד דוודאי אין להתיר, דהנה יש כאן כמה ספיקא לאיסור דאע"ג דשם כשנבעלה לבעה"ב שלה כפי אמירתה היה שכונת ישראל והוי כמו רוב כשרים כפי מ"ש לעיל בשם הב"ש וגם אם נימא דשם מה שנבעלה אח"כ על החתונה כיון דישראל שכיחי הוי ג"כ כמו רוב ישראל, וא"כ איכא חד רובא להתירא ומהני בדיעבד אם ניסת כבר לכהן, מ"מ כיון שאין אנו יודעין בבירור אם נבעלה לזה שאומרת דהיינו לבעה"ב שלה, וא"כ וודאי יש לחוש שזנתה גם עם אחרים, וכל שיש לחוש שזנתה סתם ליכא אפילו חד רוב להתירא דהא לא ידעינן באיזה מקום נבעלה, וא"כ מכ"ש כשמודית שפ"א נבעלה שלא ידעה למי וודאי יש כמה צדדים לאסור, ועי' שו"ת ברית אברהם חלק אה"ע סימן י"ג שכתב להדיא דהיכא שאין ברור שנבעלה לאותו שאומרת חיישינן דלמא זנתה

גם עם אחרים, וא"כ בנ"ד שגם הי' מודית שפ"א נבעלה שלא ידעה למי אין שום צד להתיר אפילו בדיעבד כנ"ל בס"ד:
והנני בזה ידידו והדו"ש בלונ"ח:
אליעזר דייטש.

סימן צב

שוכ"ט לכבוד המופלג החריף ובקי ידיו רב לו בפלפול וסברא מו"ה ישראל זימל קאנט ראוויטץ נ"י בק"ק טאמאשאוו במדינת רוסיא יצ"ו:
מכתבו הגיעני בעת לא הייתי בביתי לזאת נתאחר עד היום ולא ידעתי מה מצא בי כי רוצה להביא ממרחק לחמו וכי אין צרי בגלעד גאונים גדולים במדינתכם, אולם לאשר כבר בא חכם לא אשוב פניו ריקם ואכתוב בקיצור הנלע"ד בס"ד – ע"ד השאלה באשה שמתה ולא הניחה רק בת אחת נשואה לבעל וחתנה יש לו אב ואם ואינם מניחים אותו לומר קדיש אחר חמותה, אמנם יש שם בן זכר שהוא נכד הנ"ל ואביו ואמו אינם מקפידין שיאמר קדיש והבעל של האשה הנפטרת אין לו אב ואם ורוצה לומר קדיש אחר אשתו, ונפשו בשאלתו איזה טוב יותר אם שהבעל יאמר קדיש או שהנכד יאמר קדיש, כך הוא תוכן שאלתו ((ועיי' שו"ת פרי השדה ח"ב סימן ז'))
נ"ל הא וודאי דאמירת קדיש אפילו של אחרים שאינם ממשפחתו מועיל להמת רק דאם בנו אומר קדיש עדיף דברא מזכה אבא, וא"כ הה"ד בן בנו או בן בתו כיון שהוא עכ"פ ממשפחתו ויוצאי חלציו יש לו זכות יותר מאם אחר אומר קדיש, וא"כ הגם שלפי פשטא דמילתא היה לה תועלת יותר שהנכר יאמר קדיש לפי שהוא מיוצאי חלציה מאם יאמר הבעל קדיש שאין לה ע"י כל כך זכות שאינו מיוצאי חלציה, וכבר הובא בשו"ת רמ"א סימן קי"ח לענין בני בנים שאומרים קדיש דרך פשרה שיטלו חלק שליש בקידושים, ועי' שו"ת חתס"ו או"ח סימן קס"ד, ובשו"ת שבות יעקב חלק שני סימן צ"ג וסימן צ"ד, מ"מ כיון שבנ"ד יש להנכד אב ואם וכפי הנראה מדברי רמ"א יו"ד סימן שע"ו אין המנהג שיאמר קדיש מי שיש לו אב ואם כמה שנבאר בדברינו בס"ד הטעם בזה, א"כ עדיף טפי שהבעל יאמר קדיש שאין לו אב ואם:
והנה הלום ראיתי אחרי רואי בספר שדי חמד באסיפת דינים במערכת אבילות סימן קנ"ג שהביא בשם ספר קמח סולת שאין להקפיד שיאמר קדיש מי שיש לו אב ואם כי לא נחש ביעקב, מ"מ נ"ל כיון שכן נראה מדברי רמ"א שמי שיש לו אב ואם אין אומר קדיש, שפיר יש קפידא בדבר דאי לא היה שום קפידא לא היה צריך הרמ"א סימן שע"ו שם לומר שהאב לא יכול למחות על בנו שלא לומר קדיש על אמו ומה אצטריך

לאשמעינן בזה תיפוק ליה כיון שאין קפידא כלל א"כ אם מקפיד מ"מ הו"ל זה נהנה וזהו לא חסר וכופין על מדת סדום, וא"כ מהי תיתי יוכל האב למחות וע"כ דבאמת יש קפידא בזה שיאמר קדיש מי שיש לו אב ואם משום שכיון שכבר נהגו שרק האבלים אומרים קדיש א"כ מי שיראה אחד שיאמר קדיש דרך לשאול מפני מה אומר קדיש ובפרט אם הוא עוד צעיר בשנים ואומרים עליו זה כבר מת אביו שאומר קדיש כי כן דרך העולם לתמוה על מי שרואים שאומר קדיש והוא צעיר בשנים וא"כ יוכל להזיק לאביו שיאמרו שכבר מת, וברית כרותה לשפתים, ועי' מס' ב"מ ס"ח ע"א בגמרא שם שהביא מעשה כשגגה היוצאה מלפני השליט ונח נפשיה דאמימר, וא"כ שפיר ס"ד שהאב ימחה בבנו לומר קדיש על אמו שמא ישמע אחד שאומר קדיש ויאמר עליו אביו מת ויזיק לו ח"ו, משו"ה אשמעינן כיון שאמו כבר מתה לא יעלה על הדעת שיתלו דווקא שאביו מת וא"כ לא ברור הזיקא כל כך וא"כ מי שיש לו אב ואם ואומר קדיש אז וודאי אם אחד ישמע שאומר קדיש יאמר עליו שהוא יתום עכ"פ או מאביו או מאמו ויוכל להזיק לו ח"ו לפי המנהג שעפ"י הרוב אין אומר קדיש מי שאבותיו חיים וא"כ בנ"ד כיון שהוכחנו מדברי הרמ"א דע"כ איכא קפידא למי שיש לו אב ואם שיאמר קדיש א"כ אע"ג דוודאי יש תועלת יותר באמירת קדיש של הנכד מאמירת קדיש של הבעל מ"מ כיון שגם באמירת קדיש של הבעל יש תועלת דאפילו אחרים שאינם קרובים כלל ג"כ מועיל אמירת קדיש שלהם מכ"ש אמירת קדיש של הבעל שהיתה עומדת לימינו בחייה והיתה מתנהגת נגדו מסתמא כבנות ישראל הכשרות, ובאמירת קדיש של הנכד איכא קפידא, וכפי מ"ש יש חשש סכנה בדבר משום ברית כרותה לשפתים, ע"כ טפי עדיף שהבעל יאמר קדיש יתום רק קדיש דרבנן או אם הנכד כבר בן י"ג שנה ויוכל לעבור לפני התיבה שכן עושים אפילו מי שיש לו אב ואם וודאי עדיף שהנכד יאמר קדיש דרבנן, ועי' בשו"ת אבן השהם סימן כ' שכתב להדיא דקדיש דרבנן יוכל לומר אפילו מי שיש לו אב ואם, וא"כ עדיף שהנכד יאמר קדיש דרבנן שיהי' לה זכות טפי שהוא יוצאי חלציה, (ובשו"ת אחת בסוף ספרי תבואות השדה ח"ג הארכתי אי בני בנות נמי הוי כבנים עי"ש בסימן ב') וגם יוכל להתפלל לפני התיבה ושאר קדישים שנוהגים שרק היתומים אומרים יאמר הבעל ולא הנכד, כנ"ל להלכה ולמעשה בס"ד:

והנני דו"ש בלונ"ח מצפה לישועת ה' היום קודם למחר.

אליעזר דייטש.

סימן צג

תשובה מחתן המחבר

במוצאי מנוחה, רב ברכה והצלחה, לכבוד אהובי אחי ידינ"פ הרבני החו"ב המופלג בתוי"ש עושה פלא וכו' מו"ה אברהם ליב ני"ו, בק"ק קאלטהא יצ"ו:

כבר הודעתיך שמו"ח רבינו הגאון שליט"א איננו בביתו כעת, וכאשר יבא לטובה אציע לפניו דבריך, ובוודאי ישיב לך עליהם. כדרכו בקודש להשיב לכל איש אשר שואל אותו בדברי אלקי' חיים, וכתר לי זעיר, – ואשר העירות ביו"ד סי' ל"ט סעיף ט"ו שכ' טבח שהכניס ידו ואמר טריפה ואח"כ נתברר שלא נפתח הטרפש ונמצא שלא נגע בריאה ופתחו הטרפש ולא נמצא בה טריפות מכשירין אותה, למה כתב הלשון מכשירין אותה ולא אמר בקיצור כשרה? גם אנכי עעדתי ודקדקתי על יתור לשון זה ושאלתי למו"ח הגאון שליט"א בעת למדי יו"ד כסדרן והשיב לי דמזה יהי' ראי' למ"ש הטו"ז שם ס"ק כ' דדווקא אם אמר בפירוש שמצא טריפות בריאה, משא"כ אם אמר סתם טריפה יכול להיות שמצא איזה נקב בחצר הכבד כה"ג אין להכשיר, וא"כ א"ש דאי הוי כתב כשרה הו"א שא"צ לשאול הראשון כלל למה אמר טריפה ובאמת מסתמא אין להכשיר דשמא מצא טריפות אחר משו"ה נקנו מכשירין אותה כלומר דעכ"פ המורה ישאל אותו למה הטריף ואם יאמר שמשום איזה טריפות בריאה אמר שהיא טריפה אז יכשיר אותה, וא"ש הלשון מכשירין אותו, כלומר שעכ"פ צריך לשאול אותו למה אמר שהיא טריפה, ודוק – אמנם מ"ש אח"ז בשנים מכחישי' זא"ז שמעמיד' הבהמה בחזקת היתר ולא אמר סתם כשר י"ל בפשיטות כיון דלמי שאמר שלא כסדרן הוי טריפה משום שוי' אנפשי' חד"א כמ"ש הפרמ"ג במ"ז ס"ק כ"א משו"ה לא אמר סתם כשירה רק שמעמידי' אותה בחזקת היתר וממילא לאותו שאמר ברי אתי שטריפה לא מהני חזקה דחזקה היא רק למי שמסופק, ודוק:

ב') **ומה** שתמהת עמ"ש בחיי אדם סוף כלל ג' שנשים נדות לא יכנסו לבית החיים עד שיטבלו ומשמע דגם בימי לבונה אסורה, [ועיי' בפתחי תשובה ליו"ד סוף סי' קצ"ה], והא לענין ליכנס לביהכנ"ס אי' בפירוש ברמ"א או"ח סוף סי' פ"א דבימי לבונה נהגו היתר רק בימי נדותה אסור, ומ"ש? לק"מ, דטעם שאסור לאשה נדה ליכנס לביהק"ב הוא כמ"ש בספה"ק שאפי' איש שהוא טמא קרי אל יכנס לפ' שהחיצוים מתדבקי' בו ר"ל, וע"כ מה"ט ס"ל לבעל חיי אדם דליכנס לביהק"ב גם בימי לבונה, שעכ"פ עוד טומאתה עלי' כל זמן שלא טבלה, אע"ג שדם נדה פסקה ממנה מ"מ כל זמן שלא טבלה הרי היא טמאה כמה שהיתה ויש לחוש לכח חיצונים שיתדבקו בה, וא"כ שפיר יש חילוק בין

ביהכנ"ס לביהק"ב, והבן, [וכן השיב מו"ח הגאון שליט"א לחכם א'] – ועיי' מ"ש בוילקט יוסף חלק י"ד סימן ק"י בטעמא דמכסין המראות הצובאות באבל:

ג') **וע"ד** מה ששאלת בהא דמביאים חביות עם גיר קען כבושים ומכוסים מלמעלה בעור קיבות בהמה ומסתמא הוא ג"כ מעור נבלה וטריפה אם יש בזה איזה חשש שהעור נותן טעם בהגורקען ? הנה כבד נשאל בזה מו"ח הגאון שליט"א וחפשתי בכתביו ומצאתי שהשיב בזה"ל:

נ"ל דהנה ברמ"א יו"ד סימן פ"ז סעיף יו"ד כתב עור הקיבה, לפעמים מולחין אותו ומייבשין אותו ונעשה כעץ מותר דמאחר שנתייבש הוי כעץ בעלמא ע"ש, אמנם בפתחי תשובה שם ס"ק כ' כתב דאם מתרכך ע"י שריית מעל"ע יש להחמיר ועיי' בנוב"י מהדיוק יו"ד סימן כ' לעניין השלפוחות של דג טמא שנותנין ליין שיהי' צלול הביא שם הא דעור הקיבה מותר כשנתייבש דיש לחלק דדווקא לעניין בב"ח אמרי' דלא חל עליו שם איסור בב"ח אבל בעור של איסו' אסור אע"ג שנתייבש (ועיי' ברמב"ם פ"ב הל' טומאת אוכלי' הל' ח"י דכל אוכל שיבש כחר' הר"ז טהור) מ"מ מסקנת הנוב"י שם בסיף התשו' להתיר אפי' בסלפוחית של דג טמא ליתן לתוך היין, ועיי' שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' ע' אם מותר ליתן לחולה שאב"ס דם תייש הנקרש ונתייבש ורוצה לאסור, מ"מ הביא שם באמצע התשו' וז"ל:

וכן במה שקורין בלאז שמשתמשין בו לקשור על כלי שתיה אפי' שהם מבהמה טריפה או נבלה מתירין שכבר נתייבש בו כל הלחלוחית ואין בו טעם כלל עכ"ל, מזה נראה שיותר נוטה דעתו להתיר לכסות כלי שתי' בעור כזה מלהתיר דם שנקרש ונתייבש לחולה שאב"ס וי"ל החילוק פשוט דדם שנתייבש כיון שאוכל אותו י"ל דאסור מ"מ מטעם אחשבי' משא"כ לכסות בו כלי דלא אחשבי' לאכילה ומשמש מעשה עץ בעלמא אין לחוש כלל דאפי' נתרכך קצת מ"מ כבר נפגם טעמו, ואפשר שאפי' מאכילת כלב נפסלה, ועכ"פ כיון שאינו אוכל אותו רק שמכסה בו הכלי ל"ש אחשבי' ואפי' אם הי' בו קצת טעם מ"מ אין בו כדי ליתן טעם ופשיטא דלא שייך אין מבטלי' א"ל כיון שאין כוונתו לבטל, וכיון דלהשבות יעקב נראה שפשוט לו להתיר דהא כהמכסין בו כלי שתי' ג"כ מסתמא נתלחלח ומ"מ מתיר בפשיטות, וע"כ דאפי' אם הי' בו טעם קצת מ"מ אין בו כדי ליתן טעם וגם אין כוונתו לבטל, ע"כ נ"ל פשוט דמותר, עכ"ל:

והנני בזה אחיך הדו"ש באהבה רבה ומצפה לישועת ד.

יוסף הכהן שוואַרץ.

סימן צד

לכבוד אהובי הרב המאה"ג ח"ב וכו' מו"ה בן ציון בלוהם נ"י רב אב"ד בקה"י **סאר וואש** יצ"ו:

ע"ד הקושי' בתוס' ישנים מס' כתובות דף כ"ב ע"א ד"ה מנין שהקשו למ"ל קרא תפ"ל הואיל ובידו לקדשה כמו בעל שאמר גרשתי אשתי דנאמן ע"ש, דמה קושי' הא גרשתי אשתי אינו נאמן רק מכאן ולהבא ולא למפרע, ע"כ אצטריך קרא דנאמן לאסור בתו למפרע ג"כ? נ"ל דל"ק דתוס' ישנים אזלי הכא בשיטת הרמב"ם דהא דנאמן לאסור בתו היינו שנאמן שתנשא לזה אבל אם זנתה אינו נאמן שתהי' חייבת מיתה, עיי' רמב"ם סוף פ"ח הל' איסורי ביאה, ובתבואות השדה חלק ד' בסוגי' דיכיר אות יו"ד הארכתי קצת בס"ד בזה עי"ש, וא"כ לענין זה שנאמן להנשא לו אין נפק"מ בין למפרע או להבא, ובאמת אם הי' איזה נפק"מ על למפרע ג"כ לא הי' נאמן. ועיקר נאמנותו מטעם מגו, ועיי' בשטמ"ק שהק' ג"כ בפשיטות רק מטעם מגו עיי"ש בד"ה למ"ל קרא בסוף הדבור, וזהו ג"כ כוונת תוס' ישנים דכיון שבידו לקדשה א"כ יהיה נאמן מטעם מגו לאסור אותה מכאן ולהבא עכ"פ ול"ל דאצטריך קרא שנאמן על למפרע ג"כ דזהו לא מוכח מקרא ג"כ דכיון דאמרינן דלמיתה אינו נאמן א"כ ע"כ נאמנותו ג"כ רק מטעם מגו (עיין היטב במס' קידושין ס"ג ע"ב בתוספ' ד"ה לקטלא) וא"כ לא היה צריך קרא ועל זה תירצו שפיר דאין זה מגו מעלייתא כל כך כיון שאינו בידו לגמרי שמא לא ימצא מי שיקדשנה, ומ"מ לענין חזקת פנויה שפיר י"ל דלא הוי חזקה כל כך כיון שכל פנויה עומדת להנשא כמ"ש הרמב"ן במלחמות ריש פ"ב מס' כתובות וז"ל:

שאין אשה עומדת בחזקת שלא נשאת מעולם עי"ש, וא"כ ליכא חזקת פנויה כ"כ, מ"מ התוס' ישנים כתבו שפיר דלא הוי מגו משום שמ"מ אין בידו, ועיין בר"ן מס' קידושין ה' ע"ב גבי הא דאמרינן ספיקא היא וחיישינן מדרבנן מ"ש שם לענין חזקת פנוי, ובחידושי מהרי"ט על הרי"ף שם, עכ"פ אין זה סתירה אי ס"ל דבידו לקדש לא הוי כ"כ בידו שמא לא ימצא מי שיקדשנה ומ"מ שפיר נוכל לומר ג"כ דחזקת פנויה לא הוי כ"כ חזקה מעלייתא כמו שאר חזקות משום דמ"מ עומדת להנשא, כמ"ש הרמב"ן במלחמות, וא"ש גם דברי החתס"ו יו"ד סימן ט' מ"ש שם בד"ה שוב כתב והוי קצת בגדר חזקה העשויה להשתנות אע"ג דלא דמי לגמרי לשאר חזקה העשויה להשתנות כיון דאין השנוי בא מעצמו כמו חזקת קטנות, עיין שו"ת מהרי"ט ח"א סימן י"א וסימן מ"א, וש"ש שמעתא ג' פ"ט. ותבואות השדה ח"א שער החזקות שער ד', מ"מ לא הוי חזקת פנויה חזקה מעלייתא כמו שאר חזקות כיון שעומדת להנשא והוי דומיא מ"ש התוספ' מס' בכורות כ'

ע"א ד"ה רבינא דדבר שהדרך לעשות לא הוי רובא דתליא במעשה, ודוק היטב, ולאשר כבר הארכנו בענינים אלו בכמה מקומות בס"ד לא הארכתי כעת ודי בזה, ותן לחכם ויחכם עוד:

והנני הדו"ש פק"ק באניהאד ד' לסדר וישלח י"ג כסליו תרע"א לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן צה

ראיתי בישועות יעקב ביו"ד סימן צ"ב ס"ק ה' שהקשה לדעת המחבר ביו"ד ריש סימן ק"ו דחתיכה שנאסרה משום שלא היה ששים נגד האיסור ונפלה לקדירה אחרת אע"ג דסגיא בששים נגד האיסור ולא בעינן ששים נגד כל החתיכה (למ"ד דבשאר איסורים ל"א חענ"נ) מ"מ אותה חתיכה נשארה באיסורה לפי שאין האיסור נפלט ממנה לגמרי כלומר דמשהו נשאר עדיין א"כ הא דפסק המחבר סוף סי' צ"ח בקדירה שהיה בה כ"ט זתים ונפל לתוכו כזית חלב ובקדירה של אחרת היו שלשים של היתר ונפל שם כזית דם ונתערבו בשוגג מותר (אי לא אמרינן חענ"ל בשאר איסורים עי"ש בש"כ), וקשה הא עכ"פ אלו כ"ט זתים וכן השלשים זתים נשארו באיסורן אפילו אי לא ס"ל חענ"ל לפימ"ש המחבר ריש סימן ק"ו, וא"כ האיך יצוייר הך דינא של המחבר בסוף סימן צ"ח דהכל מותר כיון דאמרינן דהחתיכה שכבר היה בה טעם איסור נשארה באיסורה, ומתוך כך הוכיח בישועות יעקב שם דהעיקר דהיכא דלא אמרינן חענ"ל גם חתיכה עצמה חזרה להתירא, עי"ש סוף ס"ק ה', ובאמת קשה מאוד לדחות פסק הלכה בש"ע ריש סימן ק"ו דאותה חתיכה נשארה באיסורה, ומה שהקשה הש"כ והטו"ז בסימן צ"ב סעיף ד' שפסק המחבר דהחתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת עיין תבואות השדה חלק ד' בסוגיא דטפת חלב אות ד' מ"ש לחלק בין אם ליכא ששים רק בצירוף אותה החתיכה שכבר נאסרה דבהכי מיירי בסימן ק"ו דכה"ג וודאי החתיכה נשארה באיסורה, אמנם קושיית הישועות יעקב מהך דסוף סימן צ"ח דשם ג"כ ליכא ששים רק עם אלו כ"ט זתים ושלשים זתים שכבר נאסרו א"כ וודאי קשה האיך יוכל להיות מותר אי ס"ל דאותה החתיכה שכבר היה בה טעם איסור נשארה באיסורה והוא קושיא עצומה:

ונ"ל דיש לחלק דדווקא היכא שלא היה רק חתיכה אחת שנאסרה בפחות מששים כה"ג כיון דפשיטא שנבלע בה איסור פ"א אע"ג שנפלה לקדירה אחרת ונפלט טעם האיסור לקדירה מ"מ אותה חתיכה נשארה באיסורה משום שהאיסור לא נפלט לגמרי א"כ היינו דווקא היכא שההיתר שלא היה בו ששים היה גוש אחד דע"כ נבלע בו איסור פ"א עכ"פ משו"ה אמרינן אע"ג שנתערב בעוד היתר ונפלט טעם האיסור שהיה בו מ"מ כיון שלא

נפלט לגמרי נשאר באיסורו והכא בסימן ק"ו מיירי המחבר שההיתר שנאסר מתחלה היה גוש אחד שהרי נקט חתיכה שבלעה איסור דמשמע גוש אחד וא"כ ע"כ כבר היה נבלע בו איסור משא"כ אם ההיתר שבלע מתחלה איסור היה פרוד מחתיכות הרבה א"כ אין זה דבר ברור שבכל אלו החתיכות נבלע איסור דכיון שהן חתיכות פרודות אפשר שיש הרבה חתיכות שלא בלעו אפילו מעיקרא כדי נתינת טעם וא"כ אע"ג שאנו אוסרין כולם משום שאין כאן ששים בכל החתיכות היינו רק כיון שאי אפשר לידע איזה בלעה טעם גמור ואיזה רק טעם כל דהוא וא"כ כשנתערב עם עוד היתר באופן שעכשיו יש ששים בין הכל ל"ל דמ"מ אלו החתיכות נשארו באיסורם דזהו אינו שהרי אפשר שיש הרבה חתיכות שמעולם לא היה נכנס בהם טעם גמור וא"כ כה"ג לא אמרינן לאסור אותה חתיכה כיון דהא דנשאר בו עכ"פ טעם משהו ג"כ לא הוי וודאי (עי"ש בתבואות השדה בסוגיא דטפת חלב אות ד') ואפשר שגם מעיקרא לא היה טעם גמור בכל החתיכות רק באיזהו מהם א"כ כה"ג שאין כאן איסור ברור מעיקרא על כל חתיכה לא אמרינן שנשארה באיסורה, ודוק היטב להבין שיש חילוק בין אם ההיתר מעיקרא שלא היה בו ששים הוא גוש אחד ובין אם ההיתר היא נפרד לחתיכות הרבה. וא"כ בסימן צ"ח דלא נקט חתיכה שיש בה כ"ט זתים של היתר רק סתם כ"ט זתים של היתר ונקט בהם שנפל בהם כזית חלב דמשמע ג"כ דלא מיירי בחתיכה שהוא גוש אחד ואפשר דמיירי בתבשיל לח דוודאי ל"ל שנשאר באיסורו כה"ג וודאי לא שייך לומר דנשאר באיסורו לעולם משו"ה שפיר מותר כשנתערב עד שיש בו ששים בין הכל למאן דלא ס"ל חענ"נ, ודוק היטב, [שבתי וראיתי דאי מוקמינן הך בסימן צ"ח בתבשיל צלול אין שים התחלה לקושיית הישע"י דבתבשיל צלול וודאי לא שייך כלל הך דינא דבסימן ק"ו שהאיסור לא נפלט לגמרי דבדבר צלול לא שייך כן, ודוק].

סימן צו

שוכ"ט לכבוד אהובי הרב המאוה"ג חריף ובקי נצר מטע קדושים וכו' מו"ה יודא סופר נ"י אב"ד דקה"י בעיר אראד יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני אשר בו מסופק אם מותר ללמוד עם עכו"ם אותיות הקדושות אל"ף בי"ת כדי שיוכל ללמוד תנ"כ, ומע"כ נ"י הביא שראה בספר שיורי ברכה ליו"ד סימן ר"מ דאסור ללמוד עם גוי אל"ף בי"ת, גם הביא המ"ר (פ' קהלת) עה"פ טוב אחרית דבר מראשיתו דרב ושמואל למדו עם פרסי אחד אל"ף בי"ת, והנה משם אין ראיה דהתם משמע שהפרסי כשבא לפני רב ושמואל שילמדו עמו כבר היה נתגייר מקודם דכן משמע הלשון שם שאמר אח"כ וז"ל:

טובה האריכה שהאריך שמואל עם הפרסי מהקפדה שהקפיד עליה רב אלילי כן חזר הפרסי לסורו עי"ש, ולשון חזר לסורו לא שייך רק במי שנתגייר כבר, עיין מס' קידושין י"ז ע"ב ומס' ע"א ס"ד ע"א, והתם וודאי מצוה ללמוד עמו כיון שכבר נתגייר, והנה מה שהביא ראיה מש"ג סוף פ"ק דמס' ע"א דנביאים כתובים מותר ללמוד עמו מכל זהו אין ראיה שמותר ללמוד עמו אל"ף בי"ת דמה שמותר ללמוד עמו נבאים כתובים היינו שלומד עמו ומפרש לו כל דברי נחמות וגדולת ישראל העתידים לבא, ומ"מ אינו מוכרח שמפרש לו בלשה"ק או שלומד עמו תמונת אותיות הקדושות, והרי בשו"ת הגאון ר' עקיבא איגר ז"ל מהדו"ת סימן ט"ו [אשר גם מע"כ נ"י הביאו] הביא שם בשם ספר לוית חן דמה דאיתא במס' סוטה ל"ה ע"ב דהתורה היתה כתובה על האבנים היינו בשאר לשונות ולא בלשה"ק, וא"כ אכתי אפשר לומר דללמוד עמו תמונת האותיות כדי שעי"ז יבין מעצמו ללמוד לשה"ק שהרי האותיות אל"ף בי"ת הם המפתח ללשון שעל ידי האותיות יוכל אח"כ ללמוד לשה"ק זה וודאי אסור, והנה בעיקר דין דלימוד תורה עם עכו"ם הרי כתבו התוספ' במס' חגיגה י"ג ע"א ד"ה אין מוסרין דעובר משום לפני עוזר. ועיין במהרש"א שם שכתב דלשון מוסרין היינו שמוסר לו טעמים וסודות, ואני בעניי בשו"ת פרי השדה ח"ב סימן ע"א ג"כ כבר כתבתי בזה, ושוב ראיתי בשו"ת מחנה חיים ח"א סימן ז' וח"ב כיו"ד סימן ע"ה וסימן מ"ו האריך מאוד בזה ובאיזה דברים כוון לדברי הגאון בטור אבן מס' חגיגה י"ג, והנה עמס' שבת ל"א גבי גר שבא לפני ב"ש וב"ה משם אין ראיה כמ"ש התוספ' במס' יבמות כ"ד ע"ב ד"ה לא בימי דוד דהיה בטוח שסופו יהיה לש"ש, וכן בכל מקום, מתכלית הלימוד היה כדי שיתגייר אינו בכלל איסור ולא שייך לפני עוור, והנה מה שכתב בספר מחנה חיים דאי הטעם דאסור ללמוד היא משום גזל משום דלנו מורשה ולא להם כדאיתא במס' סנהדרין נ"ז וא"כ כשהישראל לועד עמו מעצמו לא הוי גזל ולא עבר העכו"ם כלל היא וודאי נכון. וכן כתוב בטורי אבן שם לחלק בין אם הטעם דאסור לגוי ללמוד תורת משום גזל או משום דהוי כנערה המאורסה עיי"ש, אמנם מה שנ"ל לאסור ללמד אלף בית היא עוד מטעם אחר, דהנה ידוע שאותיות תוה"ק נרמז בהם סודות נשגבות וכל העולם נברא בכח כ"ב אותיות וצורת האותיות אינם הסכמיות כמו בשאר כתב ולשון רק הם קדושים מעצמן, והנה אם הגוי ידע לקרות לשה"ק בתמונת אותיות שלנו יקנה לעצמו סדור וחומש ואיך נוכל לגרום שהקדושה יכנס במקום טומאה, ור' יהושע חלק התפלין קודם שנכנס למטרנותא, עיין מס' שבת. קנ"ז ע"ב שלא יכנסו דברי קדושה במקום טומאה, וא"כ איך נוכל ללמוד עמו אלף בית שעי"ז ימצא מקום לקרות בחומשים הכתובים כפורת אותיות הקדושות, ועיין

ספר הקדוש ישמח משה (פ' מקץ) בפסוק ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח שפרעה לא היה יכול ללמוד לשה"ק משום ששרשו היה בטומאה עי"ש, וא"כ מכל המקומות שמצינו שלמדו עם הגוי ד"ת לא מוכח כלל שמותר ללמוד עם הגוי אכף בית דלא מצינו רק באחד משני פנים או כשבא להתגייר, ועיין בשו"ת הגאון ר' עקיבא איגר סימן מ"א, והבאתי דבריו גם בשו"ת פרי השדה, או שלמדו עמהם רק העניין כמ"ש בכוונת ש"ג סוף פ"ק דמס' ע"א שלמדו עמהם בע"פ נחמות וגדולת ישראל, אבל ללמוד אלף בית שהיא המפתח לכל התורה ולא ע"מ נייר וודאי אסור, ואפשר שזהו ג"כ כוונת הגמרא חגיגה במ"ש אין מוסורין דברי תורה שכבר עמד המהרש"א בזה בחידושי אגדות בלשון אין מוסרין עי"ש ולדברינו א"ש דלימוד אלף בית שהיא המפתח לכל התורה בזה נמסרה לו התורה כמי שמוסר לחבירו מפתח ביתו ובזה בוודאי איכא איסור גמור ובפרט אם אין בדעתו להתגייר, וזכר לדבר ג"כ שלא למסור תוה"ק לעכו"ם שהרי חזקיה המלך נענש על שהראה לשלוחי ברודך בלאדן את אוצרותיו (מלכים ב' קפיטל כ') ועיין בספר תדב"א פרק ח' מ"ש בזה ובזוה"ק פ' מקץ דף ר"ב. והנה האותיות הקדושות אשר הם מפתח לתוה"ק אוצרות הקדושות וודאי אסור למסור להם, העולה מדברינו שללמוד עם גוי שאין בדעתו כלל להתגייר ליכא שום הו"א שיהיה מותר, שוב ראיתי בשו"ת בן יהודה חלק ראשון סימן נ' ובשו"ת הגאון ר' יודא אסאד ז"ל או"ח סימן ד' בכל הני מקומות משמע שאין לדון כלל להיתר רק אם לומד כדי שיוכל להתגייר ועיין היטב בשו"ת הגאון ר' עקיבא איגר סימן מ"א, וכבר הארכתי במקום אחר גם בדברי התוספ' מס' יבמות כ"ד ע"ב ד"ה ולא בימי דוד במ"ש שם שהלל היה בטוח שיהיה כוונתו לש"ש, ועיין שו"ת פרי השדה ח"ב סימן ד' וסימן ע"א. ודוק:

שבתי וראיתי שלכאורא יש לדחות דברינו מ"ש בכוונת הש"ג סוף פ"ק מס' ע"א דנבאים וכתובים מותר ללמדו דהיינו דווקא לבאר לו כל הישועות והנחמות שיהיה לישראל אבל לא ללמדו אלף בית דלכאורא משמע שם דלא כדברינו שהרי כתב שם וז"ל: אבל נבאים וכתובים נראה בעיני שמותר ללמדו שרואה בהן נחמות האמורים לישראל עכ"ל, מדכתב שרואה בהן משמע שמלמדים אותו גם שיוכל לקרות ולא רק שאומרים לו בע"פ, אמנם משם ג"כ דינו מוכח שיהיה מותר ללמדו אלף בית, חדא דאפשר אהתם מיירי בגר שכבר יודע בלאו"ה לקרות וצריכים לו רק להראות מ"ש בנבאים הישועת והנחמות ועוד שהרי התם מסיים אח"כ וז"ל:

דע"י כן אפשר שידבק בתורת ישראל עי"ש, א"כ הרי חזינן דרק אם יש לומר שיתגייר עי"ז מותר ללמדו אבל לא בסתם גוי שרוצה ללמוד אל"ף בי"ת כדי שיוכל אח"כ ללמוד

תנ"ך, הגם שילי"ד בדברי הש"ג במ"ש דע"י כן אפשר שידבק בתורת ישראל דהא אין מוטל עלינו להרבות גרים ואדרבא קשים גרים לישראל כספחת, מ"מ אפשר לומר שידוע שיהיה מזה איזה טובה לכלל ישראל אם יתגייר וכה"ג וודאי מותר, ודוק היטב. עכ"פ העולה מדברינו שלא מצינו בשום פוסק שיהיה מותר ללמוד עם גוי היכא שהיא שלא ע"מ להתגייר, ועיין יו"ד סוף סימן רס"ג לענין למול גוי לרפואה והתם אפשר דשרי טפי כיון שכוונתו רק לרפואה ועי"ש בבאה"ט ס"ק ד', ומצינו בכמה דברים שמותר לעשות להם רפואה משום איבה, ועיין בש"ע יו"ד סימן קנ"ח סעיף א', ועיין בספר שדי חמד בכללים מערכת תלמ"ד כלל קי"ז אם מותר להתפלל עבור גוי שהיא מחסידי אומות העולם שהקב"ה ישלח לו רפואה, אבל ללמוד עם גוי סתם ובפרט אל"ף בי"ת שהיא המפתח מן כל התורה וודאי אסור ולא מצינו בשום פוסק להתיר דזהו וודאי בכלל מ"ש חז"ל מס' חגיגה אין מוסרין לו ד"ת ובפרט דאסור לגרום שעי"ז שיוכל לקרות אל"ף בי"ת והתיבות של התורה יקנה לו חומשים ותנ"ך ואסור לנו לגרום שהקדושה יכנס במקום טומאה כמה שהבאתי ראיה ממס' שבת קכ"ז ע"ב במעשה דר' יהושע עי"ש:

והנני בזה הדו"ש פק"ק באניהאד מוצש"ק לסדר ויהי כמשיב ידו ט"ו ימים בחדש כסליו תרע"א לפ"ק.

אליעזר דייטמש.

סימן צז

יתענג על רב טוב כבוד אהובי ירני"פ הרב הגאון המופלג חריף ובקי המפואר וכו' מו"ה יוסף שלמה ריינישטץ נ"י אב"ד דקהל ספרדים בעיר **כיש קאלץ** יע"א:

ע"ד אשר דרוש דרש ממני להודיע לו חוות דעתי בענין אשר חדשים מקרוב באו להעמיד חופה בביהכנ"ס ולאשר רוצים מ"מ שיהיה להם לסימן טוב ג"כ כמ"ש הרמ"א אה"ע סימן ס"א סעיף א' שיהיה זרעם ככוכבי שמים לזאת המציאו תחבולה שעושים הגג של ביהכנ"ס מזכוכית שיהיה נראה כיפת השמים מתוכו, ויעלה בידם שלא יחסר להם הסימן טוב ומ"מ העמידו החופה בביהכנ"ס, אם דעתי ג"כ מסכמת לזה, ואען ואומר, הנה בל"ס אצלי שמדברים כאלו אין ריוח חכמים נוחה וגם מעכת"ר נ"י וודאי ג"כ לא יוכל להסכים לדבר כזה רק לאשר כי המתעקש יטעון מנא להו לרבנן דאמרו הא מילתא לאסור כה"ג ג"כ אמרתי אשוחה וירוח לנו בס"ד:

והנה טרם יהיה כל שיח נשובה ונחקורה נא לראות אם אלו האנשים אשר רוצים שהחופה יהיה דווקא בביהכנ"ס אם כוונתם לש"ש להראות שעניין הנשואים וזויג' בנות ישראל הוא דבר קדוש ומשו"ה רוצים שיהיה החופה וקשר הברית בין איש לאשתו

שיהיה במקום קדוש דווקא אשר ע"כ מתאמצים שיהיה בביהכנ"ס דוקא וכה"ג כתבתי בשו"ת אחת (בסוף ספרי תבואות השדה חלק ששי סימן ב') טעם להלבשה הקיטל לחתן תחת החופה היא משם כיון שע"י הזכרת יום המיתה נחלשה התאווה ולהראות שהנשואין היא לש"ש לכך לובשין הקיטל, עיי"ש ביתר ביאור בס"ד, ועיין שו"ת מהר"ם שיק אה"ע סימן פ"ח, וא"כ אם גם אלו שרוצים שיהיה החופה בביהכנ"ס דווקא ג"כ כוונתם בזה לש"ש היה עלינו מצוה לחפש התירים ולהעמיד מנהגם, אמנם לאשר בעוה"ר אנו רואים שרוב אלו האנשים אשר מתאמצים שיהיה החופה בביהכנ"ס לא ממקום קדוש יהלכו ואדרבא יש הרבה ביניהם שאפילו פתחי נדה אינם שומרים ורוב החתנים שבהם אין לובשים אפילו הקיטל וא"כ כל כוונתם רק להדמות לחוקי העכו"ם שהכומר מברך החתן והכלה בבית תפלה שלהם כן אלו בית ישראל אומרים גם אנחנו נהיה ככל הגוים, ודבר זה למדנו מתורתו של ר' מאיר הגאון הקדוש בשו"ת אמרי אש או"ח סימן ט' שם בד"ה עכ"פ ראינו וז"ל שם:

אבל מ"מ לא יאמרו (אלו תחדשים) כי מפני שהוא קדוש יותר ויש בו צד מצוה יחפצו לעשות כן דבר שאבותינו ואבות אבותינו לא נהגו כן והראשונים הקדושים לא יתקדשו ויטהרו האחרונים יותר מהם אבל יאמרו כי ישר בעיניהם לעשות כן עכ"ל. ועי"ש עוד בסימן א' מה שהאריך בדברי מוסר נגד זה, ואנן מה נענו אבתריה וכי דורות שלנו יותר קדושים מאשר היו בזמן הגאון הנ"ל, ודבר שפתים אך למותר להאריך עוד בזה בדבר אשר לא הנהיגו כן הראשונים לעשות חופה בביהכנ"ס שיבאו במקום קדוש תערובות אנשים ונשים, ומה שהנהיגו שהאנשים עומדים מצד אחד והנשים מצד אחר, בכל זה מידי הרהור לא יצאנו מאחר שרואין אלו את אלו והרי עוד בזמן הבית שהיו יותר קדושים לא מצאו תקנה אחרת רק שיהיה הנשים יושבות למעלה ואנשים למטה במס' סוכה נ"א ע"ב: ועיין שו"ת חתס"ו אה"ע ח"א סימן צ"ח, ואב ושנו שראו את הקודש בנו הגאון בעל כתב סופר ז"ל בשו"ת לאה"ע סימן מ"ז ושאוסר לסדר קידושין כשהחופה בביהכנ"ס משום מסייע ידי עוברי עבירה עי"ש היטב ואסף איש טהור דבריהם הקדושים הגאון הקדוש בספר שדי חמד אסיפת דינים מערכת חתן וכלה סימן א' עיש"ה בדבריהם הקדושים, ובש"ע או"ח סימן פ"ח איתא דנשים נדות לא יכנסו לביהכנ"ס, ובחופה פשיטא שלא ימנעו קרובות חתן וכלה אפילו יהיו נדות ג"כ מלילך לשם (וטעם זה הובא גם בספר שדי חמד שם בד"ה ומלבד הטעמים עי"ש) עכ"פ שתים רעות עושים המעמידים חופה בביהכנ"ס, האחד שבמקום קדוש יגרמו לבא לידי הרהור ותאוות רעות ר"ל, שנית שנשים נדות יכנסו לביהכנ"ס מקום הקודש פנימה, ועל שלשה פשעי ישראל ל"ו אשוב

כי עיקר כוונתם להתדמות לחקי הגויים וזהו וודאי איכא איסור דאורייתא, ועיין היטב בשו"ת הגאון הקדוש בדברי חיים ח"ב או"ח סימן ח"י ובכל מקומות הפוסקים אשר מציין שם בסוף התשובה, ועוד שם בדברי חיים ח"א יו"ד סימן ל' תוכחת מגולה אודות האנשים אשר רוצים דווקא שיהיה מעשיהם כחקות הגוי, וא"כ לא מצאנו בזה שום היתר שנוכל לשנות ממנהג הקדמונים [ועיין שו"ת הגאון ר' יודא אסאד חלק או"ח סימן ל"ח מ"ש ג"כ לאסור ודוק]. ואם יאמר האומר הרי כל מה שמבואר בדברי פוסקים האחרונים לאיסור היא רק כשלא עשו גג של ביהכנ"ס מהכוכית אבל כמו שנוהגים עכשיו שגג של ביהכנ"ס היא זכוכית וא"כ איכא גם סמנא טבא כמ"ש הרמ"א באה"ע סימן ס"א כה"ג לא אסרו הני פוסקים, הנה דבר זה מביא לידי גיחוך דבדבר שהוא רק לסמנא טבא רוצים ליזהר ובדבר שאסור מן הדין שיבאו למקום קדוש תערובות אנשים ונשים (באופן שרואים זה את זה) על זה אינם נזהרים [ועיין בספרי חלקת השדה בכללים אות ט"ו אם יש איסור מי שאינו נזהר במ"ש חז"ל שאינו רואה סימן ברכה עי"ש, אבל עכ"פ מדינא ליכא איסורא], והר"ז דומה למי שיאכל בליל ר"ה ראש כבש לסימן טוב (באו"ח סימן תקפג) והראש הוא טריפה דמה מועיל בסימן טוב אם אוכל איסור וה"נ מה הועלנו במה שרוצים להרבות זרעם ככוכבי שמים ועושים איסור לחלל מקום קדוש ביהכנ"ס ועוד כמה איסורים כמ"ש, ולא באלה חפץ די, ע"כ לו עמי שומע לי אם באמת ובתמים החישו לדברי הרמ"א באה"ע שם שיהיה לסימן טוב ביום חופת בניכם למה לא תחישו ג"כ ביום חופת בניכם שלא תגרמו כמה וכמה איסורים וכי בזה חפץ ד' שביום החופה שהיא יום כפרת עוונות לחתן וכלה' שתחלת התקשרותם יהיה בדרך איסור ולגרום כמה עוונות ר"ל ע"כ אחינו בני ישראל חדלו לכם מזה הדרך ואז יברך ד' אתכם ואת הציג כמה שמסיים מרן החתס"ו בסיף התשובה סימן צ"ח באה"ע שם ואל תשיבנו מדברי הרמ"א יו"ד סי' שצ"א שכתב שם וז"ל:

אבל בחופה שעושין בביהכנ"ס שמברכים שם ברכת אירוסין ונשואין ואין שם שמחה כלל מותר מיד אחר שבעה עכ"ל, עכ"פ חזינן שבימי הרמ"א ג"כ העמידו חופה בביהכנ"ס, דזהו אינו דוודאי לא התיר הרמ"א שיתאספו אנשים ונשים בביהכנ"ס ח"ו וגם לא היתה כזאת רק כוונתו על חופה "מאין" שהיו נוהגים לומר הברכות דווקא במקום קדוש כמ"ש בחתס"ו שם ומשו"ה נזהר הרמ"א ג"כ בלשונו הטהור במ"ש שמברכים שם ברכת אירוסין וכו' כלומר שהברכות היו בביהכנ"ס ולזה לא התאספו אנשים ונשים יחדיו כמו עכשיו, והכלה ג"כ היתה טהורה מטומאת נדה שמעיקרא לא היו נוהגים בחופת נדה רק אח"כ הנהיגו כן כמ"ש הרמ"א באה"ע סימן ס"א שרק אח"כ

התחילו שלא לדקדק בחופת נדה, וא"כ אפשר שבאמת זה תלוי בזה שלאחר שעושין חופת נדה ג"כ נתבטל גם המנהג מחופת "מאין" שמא תהיה הכלה נדה ולא נכון שתכנס לביהכנ"ס, אבל שהיה ח"ו המנהג שהתאספו אנשים ונשים בביהכנ"ס במקום קדוש זה לא היה מעולם, ובטוח אני בכל מי שיראת ד' בלבו וודאי ירח"ק עזה ומכיוצא בזה, כי בנ' ישראל צריכים להיות מגודרים בשמירת קדושה וטהרה, ובפרט מקום מקדש מעט ביהכנ"ס שלא יטמאו מחנה הקדושה ומקום השראת השכינה, ואוי לו למי שגורם לדחוק רגלי השכינה מביהכנ"ס. והקב"ה קבע בנו חותם הקדוש ומי שיהיה נזהר בזה אשרי חלקו ויתקיימו בו כל הברכות לו ולזרעו עד עולם ודי בזק למי שמאמין בתוה"ק ובדברי חז"ל הקדושים והשומע ישמע וטוב לו:

הכ"ד הכותב לכבוד תוה"ק ולכבוד קדושת ישראל פק"ק באניהאד א' לסדר הכר נא למי החותמת טו"ב ימים בחדש כסליו תרע"א לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן צח

בחרש אדר, ירבה הוד והדר, כבו' אהובי ידנ"פ הרב הגדול חריף ובקי עמק החרוץ המפואר וכו' כש"ת מו"ה אברהם **פאללאק סג"ל** נ"י דומו"צ פה קהלתינו יע"א:

על דבר אשר נדברנו במשנה מס' בכורים פ"א משנה ו' דאיתא שם הקונה שתי אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא ר"מ אומר מביא וקורא, ואח"כ במשנה י"א איתא הקונה שלשה אילנות בתוך של חבירו מביא וקורא ר"מ אומר אפילו שנים, והנה כבר עמד בזה בתוספ' חדשים דלכאורא כל המשנה אינה צריכה דכבר אשמעינן הכל ממשנה ו' דלרבנן בשנים אינו קורא וממילא משמע הא שלשה מביא וקורא גם לרבנן, ולר"מ אפילו שנים מביא וקורא, ומעכ"ת נ"י אמר לתרץ דהו"א דיש חילוק אם נשאר להמוכר עוד אילנות דאז וודאי י"ל דלא רצה למכור הקרקע ג"כ משו"ה אשמעינן דלרבנן בכל גוונא בעינן שלשה אילנות ולר"מ סגיא שני אילנות בכל גוונא, [ודייק לה דבמשנה ו' לא נקט רק הקונה שתי אילנות, וי"ל דלא נמצא יותר בשדה זו מן הני שנים וס"ל לת"ק בכה"ג דאינו קורא ור"מ עלה קאי בכה"ג ופליג דקורא, אבל במשנה י"א נקט הקונה שלשה אילנות וכו' ר"מ אומר אפי' שנים מגו הני תלתא וחד נשאר למרא קמא הו"א דשייר קרקע לעצמו לצורך אילנו הו"א ס"ל לר"מ ב' אינו קורא קמ"ל] עכת"ד, ואשר נלע"ד בכוונת המשנה נ"ל דבא לאפוקי מדברי שמואל מס' ב"ב פ"א ע"א דס"ל אליבא דר"מ דאפילו קונה פירות מן השוק ג"כ מחייב בבכורים, ועי"ש ברשב"ם ד"ה אלא ש"מ, והנה הא דמשנה כתב לרבנן בפירוש דבשלשה אילנות מביא וקורא ולא סמך מצמו

אדיוקא ממשנה ו' דדווקא שתי אילנות מביא ואינו קורא הא שלשה מביא וקורא זהו וודאי לא קשה כ"ב דהתנא לא רצה לסמוך עצמו אדיוקא בעלמא משו"ה נקט בפירוש דלרבנן בשלשה עכ"פ מביא וקורא גם לרבנן, ועיין תוספ' מס' ב"ב שם ד"ה ממאי משמע ג"כ דעיקר דיוקא היה למה נקט דברי ר"מ במשנה וא"כ שפיר יש לתרץ דמשו"ה נקט התנא דברי ר"מ עוד פעם אחרת במשנה י"א ג"כ דממשנה וי הו"א דלר"מ לא בעינן שום קרקע לענין חיוב בכורים והא דנקט שם לר"מ בשני אילנות מביא וקורא היינו משום דרבנן ס"ל בשני אילנות אינו קורא נקט איהו קורא אבל לר"מ באמת אין שום נ"מ אפילו לא קנה קרקע כלל ג"כ קורא כסברת שמואל בגמרא שם משו"ה נקט התנא כאן ר"מ אומר אפילו שנים ומדנקט לשון אפילו א"כ חזינן דר"מ נחית לרבותא דאפילו שנים מביא וקורא מזה שפיר מוכח דבפירות מן השוק עכ"פ גם לר"מ אינו חייב בבכורים ולא כשמואל מסי בר"ב שם:

והנה הלום ראיתי אחרי ראי להרב הקדוש בספר הון עשיר על המשניות שכתב במס' בכורים שם וז"ל:

ר"מ אומר אפילו שנים אע"ג דכבר שנה זו במשנה חזר לשנותו הכא לגלות טעמו והוא מאי דאמר דקנה אילן וקרקעו היינו המיוחד לו אורה וסלו עכ"ל מוכח מדבריו דס"ל דהא דקתני אח"כ במשנה קנה אילן וקרקעו היא ג"כ דברי ר"מ, ובמחכ"ת כי רב היא אינו מוכרח לומר דזהו ג"כ מדברי ר"מ דלכאורא משמע דבקנה בפירוש אילן עם הקרקע לכ"ע מביא וקורא דעיקר הטעם לרבנן בשני אילנות דמביא ואינו קורא משום דמספקא להו אי קנה קרקע וא"כ אם קנה בפירוש אילן וקרקעו לכ"ע מביא וקורא גם לרבנן ועיין בפירוש הר"ש שם משמע ג"כ דסיפא דקנה אילן וקרקעו מביא וקורא היא גם לרבנן. ע"כ נ"ל מ"ש יותר נכון דמשנה הכא אשמעינן דלר"מ ג"כ דווקא שני אילנות אבל בפירות מן השוק גם לר"מ אינו חייב בבכורים דכיון דנקט אפילו לרבותא מוכח בפירוש דבפירות מן השוק אינו מביא דאל"כ הו"ל לאשמעינן רבותא טפי מ"מ יש לקיים גם דברי ההון עשיר דמדנקט בתר הכי הדין דקנה אילן וקרקעו דמשמע דעכ"פ כ"ע מודי דבעינן קרקע וא"כ טעמא דר"מ דגם בגוני אילנות מביא וקורא היא משום דס"ל דבשני אילנות ג"כ יש לו קרקע, ומצוה לקיים דברי חכמים ובפרט דברי קדוש עליון כמו המחבר ספר הון עשיר מ"מ מה שאני כתבתי בכוונת המשנה ג"כ נכון בס"ד:

והנני בזה הדו"ש באהבה פק"ק **באניהאד** אור ליום ד' לסדר וכל חכם לב בכם י"ט אד"ר תער"ג לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן צט

שוכ"ט לכבוד הרב המאה"ג חו"ב וכו' מו"ה שמעון נייפעלד נ"י האבד"ק דיאש דיאר יצ"ו:

מכתבו הגיעני, וע"ד השאלה שנשלח לשם גט ממדינת אמעריקא משליח ראשון לשליח שני ונזכר בהרשאה שם השליח שני דוב המכונה בערש טאלאן, ובאמת שם שליח השני פרץ המכונה בערטאר לאן, ומע"כ נ"י רוצה לצדד להתיר לאשר ניכר שהוא רק טעות ובעיקר החשש בהרשאה היא רק משום שיש לחוש שמא המסדרי גט לא הי' בקיאין בטיב גיטין משו"ה צריך לדקדק גם בהרשאה כמ"ש הרמ"א כה"ג באהע"ז סימן קמ"א סוף סעיף ל', ובכ"ד שידוע שהמסדר הגט הי' בקי א"כ ניכר לכל שהי' רק טעות סופר בגט וראה ג"כ בשו"ת נטע שורק אה"ע סי' כ"ו וסי' כ"ז ושם לא הסכים להתיר מחמת שהי' עוד איזה ריעותות בגט וא"כ בנ"ד שהגט היא כהוגן רק בהרשאה יש טעות רוצה מע"כ נ"י להתיר ליתן הגט להאשה

הנה לכאורא היה מקום להתיר בנ"ד גם מדברי התוספ' מס' גיטין פ' ע"א ד"ה ושם עירו שכתבו דבדבר שא"צ לכתוב אפילו אם שינה כשר וא"כ ה"נ כיון שאם לא היה נכתב שם השליח כלל רק הכנוי שנדע שהוא השליח היה כשר א"כ גם בשנוי שם השליח כשר ועיין בב"ש אה"ע סימן קמ"א ס"ק מ"א שכתב ג"כ וז"ל:

וכנוי שליח אין כותבין משום דאת"ל שהוא איש אחר מ"מ הוא כשר לשליחות עי"ש, אמנם אחר העיון קצת יש חילוק גדול דוודאי השליח שנמסר הגט לידו משש או מיד הבעל או מיד השליח הראשון א"כ אפילו אם הבעל או השליח הראשין היו סוברים ששמו למשל יצחק וכתבו בהרשאה יצחק והוא אינו נקרא כן מ"מ הגט כשר והוא שליח לגירושין שהרי נעשה שליח וכמ"ש הב"ש שם אח"כ וז"ל:

ואין לומר למה לא חיישינן שמא אין זה שלוחו אלא איש אחר נמצא דזה הנותן גט אינו שלוחו וי"ל דלא חיישינן כיון שהגט ביד זה אמרינן בוודאי זהו שלוחו עכ"ל, עי"ש היטב, וא"כ כל זה א"ש אם השליח שבידו הגט יכול לומר שקבל הגט מיד הבעל ממש או מיד שליח הבעל וודאי י"ל דאין שום נ"מ לכן במה שטעו בשמו ולא נכתב שם האמיתי שלו בהרשאה כיון שמ"מ הוא יודע שהוא נעשה שליח והגט בידו ונאמן על זה שנעשה שליח דכמו דכל שליח נאמן לומר בפני נכתב נאמן ג"כ לומר שהוא שליח עיין ברא"ש וברמב"ן ריש מס' גיטין, ועיין תבואות השדה ח"ב בסוגיא דלשמה אות ח' משא"כ בנ"ד שכל עיקר מנוי השליחות שלו היא רק ע"י כתב שלא בפניו וזולת הכתב הוא בעצמו אינו יודע שהוא השליח רק ע"י שהגיע לו כתב משליח הראשון ע"י מעשה ב"ד דאלים

למנות שליח שלא בפניו ג"כ (ועיין בספר דברי אמת בדיני גיטין סימן כ"ט שהאריך קצת בזה) וא"כ בנ"ד שהכתב שנתמנה שליח אינו על שמו והיא שם אחר לגמרי א"כ הוא בעצמו אינו יודע שהוא שליח א"כ שפיר יש לחוש שהוא אין השליח כלל ואיך יוכל ליתן גט לאשה בדבר שלא נעשה שליח כלל דלענין שהוא השליח וודאי בעינן להיות או מוכח מתוך הכתב שהוא השליח או משום שהגט בידו וכאן אנו דנין אם הוא השליח והוא עצמו יודע שלא קבל הגט לא מיד הבעל ולא מיד השליח וא"כ לא נקרא שליח כל שאינו ידוע בבירור שהוא שליח:

שוב ראיתי בשו"ת יד יצחק חלק ראשון (להגאון ז"ל מטאלטשווא) סימן קע"ט, ובשו"ת תשורת ש"י סימן ר"צ כמדומה לי שהוא אותה שאלה ממש שנשאל עליו בשו"ת נטע שורק שם, וכתבו ג"כ מה"ט שלא ליתן הגט ליד האשה עד שיבא הרשאה אחרת משליח הראשון ושם ג"כ כתב שאפילו אם אינו ידוע מקום הבעל יכול השליח של הבעל לכתוב הרשאה אחרת ע"י הב"ד וגם א"צ להחזיר הגט ליד שליח הראשון רק שילך אל הבי"ד דשם ולומר שממנה פב"פ לשליח, עי"ש היטב בשו"ת תשורת שי, ודוק, ויש ראיה ברורה לדברינו מדברי הב"ש הנ"ל שהבאתי שכתב וז"ל:

כיון שהגט ביד זה אמרינן בוודאי שהוא שלוחו עכ"ל, וא"כ כל זה לא שייך רק היכא שהשליח עכ"פ יודע שהוא השליח כיון שהגט נמסר לידו מיד הבעל או מיד שליח הבעל, משא"כ בנ"ד אפילו אם השליח כרב קבל הגט מהבי דואר מ"מ הוא בעצמו אינו יודע שהוא השליח רק ע"י הכתב הרשאה ושם לא נכתב שמו רק שם אחר דוודאי גרע מאילו לא היו כותבין שמו כלל (ועיין כה"ג ב"ש סימן קכ"ט ס"ק י"ז) וא"כ לא הוי שליח, ועיין בישועות יעקב אה"ע סימן קמ"א ס"ק י"ב שמכשיר בנכתב בהרשאה שם העדים בטעות התם ג"כ היו יודעים בבירור שהוא השליח שהרי נמסר לידו מיד הבעל עי"ש, וכל זה לא דמי לנ"ד שיש ספק בעיקר השליחות כיון דכל עיקר התמנותו לשליח הוא ע"י זה הכתב, ובכתב כתוב שם אחר, ולא זה השליח, אח"כ ראיתי בשו"ת שואל ומשיב מהדורא ג' ח"א סימן צ"ב שמכשיר אע"ג שהיה שנוי בשם השליח השני (ועל שו"ת זאת רמז בספר שדי חמד מערכת גט סימן כ"ד סעיף ג'), אמנם התם שאני שידעו שעי שנקרא כאן זנוויל קראו לו במקום כתיבת הגט זאבל וא"כ אין ספק שזהו השליח. משא"כ בנ"ד ששם דוב ושם פרץ הם שמות נפרדים לגמרי א"כ כיון שנכתב בהרשאה שם דוב האיך נוכל לומר למי ששמו פרץ שהוא יתן הגט והוא לא נעשה שליח כלל, שוב ראיתי בשו"ת שואל ומשיב שם סימן קפיד שכתב ג"כ דכה"ג לא הוי שליח כלל, ועכ"פ צריכים הרשאה אחרת שיהיה נכתב שמו ממש כמה שהוא, ואין לומר דהכא

כיון שעכ"פ יודעין בבירור שהגט נתקיים בחותמיו שהרי בהרשאה מבואר שהשליח הראשון העיד בפני נכתב וכה"ג שהגט מקויים משמע לכאורא מדברי הרמ"א אה"ע סימן קמ"ב סעיף י' דסגיא אפילו בלא הרשאה שהרי הרמ"א כתב שם וז"ל:
דלא מהני שיאמר שליח ב"ד אני מאחר שלא שמע שהשליח אמר בפ"נ ובפ"נ אלא צריך שיהיה לו הרשאה או שיתקיים הגט בחותמיו, וא"כ ה"נ כיון שהגט נתקיים יכשר בלא הרשאה ג"כ (ועיין שו"ת אבן יקרה ח"א אה"ע סימן מ"א מ"ש בזה) דכל זה לא מהני רק אם יודע עכ"פ שנתמנה בבירור לשליח משא"כ בנ"ד שאנו דנין על עיקר השליחות אם הוא שליח כלל כיון שהרשאה נכתב על שם אחר לא מהני כלל, ואע"ג שגלה דעתו מעיקרא שרוצה למנות אותו לשליח, מ"מ לא נעשה שליח בגלוי דעתא גרידא דהא שליח להולכה ג"כ צריך עדים עיין סימן קמ"א סעיף י"א וסעיף י"ג בש"ע, וא"כ בגלוי דעתא בעלמא אין נעשה שליח. וא"כ אע"ג דנעשה שליח שלא בפניו ג"כ כמבואר בשו"ע שם סעיף י"ד וסעיף ל"ה מ"מ המנוי צריך להיות ע"י עדים דווקא ולא סגיא בגלוי דעת בעלמא ובפרט של"ח שני שנתמנה ע"י שליח הראשון. וכאן לא היה גלוי דעת משליח הראשון שרוצה לעשות אותו לשליח והשליח לא ידע כלל מזה, וא"כ אין כאן שליחות כלל וגלוי דעת דהבעל מלבד שגלוי דעת לא מהני למנוי שליחות, הכא למנות שליח שני צריך להיות משליח הראשון ולא מהבעל דנוסח ההרשאה היא כך משליח ראשון לשליח שני וא"כ ליכא שום גלוי דעת ג"כ, ולא נשאר לנו שום דבר על מה לסמוך רק כיון שכפי הנראה הבעל כבר נשא שם אשה אחרת והוי לו זכות להצילו מאיסור חדר"ג שתי נשים, כמה שהעיר שם בשו"ת נטע שורק ג"כ, על זה לחודא וודאי קשה לסמך, הגם שלענין קידושין פסק המחבר באה"ע סימן ל"ה סעיף ד' דמהני אפילו לא מינהו שליח בפירוש, מ"מ אולי יש לחלק בין העניינים דהכא לא הוי לו זכות כל כך, ועוד שהרי החלקת מחוקק שם ס"ק י"ב כתב דלא הוי קידושי וודאי וא"כ האיך נוכל להתיר אשת א"ש מה"ט גרידא דהוי זכות לו, כללא דמילתא כל שאין לפנינו דבר ברור שהוא השליח אין רשאי ליתן לה הגט וזהו מוכח ג"כ מדברי הב"ש סימן קמ"א דאם לא נכתב שם השליח כראוי לא מהני רק אם הגט בידו, עי"ש ס"ק מ"א, והיינו כשעכ"פ לשליח עצמו אין ספק במנוי שליחותו:
אח"כ ראיתי בשו"ת בית שלמה אה"ע סימן קל"ט ושם היה מעשה שהיה נכתב שם השליח הכל פב"פ רק שלא נכתב שם מקום השליח השני ומצדד להחמיר דמי יודע אם כוונת השליח הראשון היה על אותו השליח כיון שלא נכתב שם מקומו כלל עי"ש היטב, וא"כ ק"ו הדברים דהתם אם נימא שזהו השליח אין ההרשאה מכחיש הענין כלל

שהרי אם נתפוס שזהו השליח אינו סותר מ"ש בההרשאה שהרי גם בהרשאה נכתב שם זהו השליח ומ"מ כיון שלא נכתב שם דירת זה השליח ואין ניכר בבירור שזהו השליח לא היה דעתו להכשיר (ועיין שו"ת אבן יקרה מהדורא תניינא סימן מ' שמקפיד ג"כ לכתוב מקום השליח השני ג"כ רק בנדון שלו הכשיר מטעמא אחרינא שאע"ג שעקר דירתו ממקום שהיה זר מתחלה מ"מ היה נקרא עדיין על שם מקומו הראשון עי"ש) וא"כ בנ"ד שהרשאה סותר הענין שבהרשאה נכתב שם שליח השני דוב והוא נקרא פרץ בוודאי לא מוכח כלל שזהו הוא השליח והוי כאילו אחר נתן הגט בלא שליחות כלל וודאי דאין להכשיר ע"כ צריך שהשל"ח הראשון ישלח הרשאה אחרת ע"י הב"ד, דלמנות שליח שלא בפניו צריך ב"ד דווקא כמ"ש בספרי דברי אעת דיני גיטין סימן כ"ט ואז יוכל השליח השני ליתן גט וא"צ לשלח הגט בחזרה ולחזור לשלחו ליד השליח לכאן כמ"ש בשו"ת תשורת ש"י סימן ר"צ, ודוק היטב (ועיין עוד שו"ת תשורת ש"י סימן צ"ה), הגם דבשו"ת שואל ומשיב מהדורא ג' ח"א סימן קפ"ד מפקפק קצת אם לא יהיה בעשיית השליח פעם אחרת ע"י הרשאה אחרת כיון שאינו שולח לו גט מחדש דהוי כמו טלי גיטך מע"ג קרקע ועיין שו"ת תשורת ש"י שם שחולק עליו מטעם דכל שליחות הגט ע"י בי דואר, הוי כמו עלי גיטך מע"ג קרקע וע"כ דלגבי שליח מהני טלי גיטך מע"ג קרקע ג"כ [ועיין ספר דברי אמת דיני גיטין סימן כ"ט שכתב ג"כ דגבי שליח מהני טלי גיטך מע"ג קרקע] וא"כ אם בקל יותר להשיג הרשאה אחרת משליח הראשון מלשלח הגט בחזרה לשליח הראשון ושיחזיר וישלח לשליח השני לכאן יש לסמוך דסגיא בהרשאה אחרת גרידא משליח הראשון לכאן כנ"ל בס"ד להתיר בכה"ג עכ"פ כיון שיש איזה צדדים עכ"פ להתיר אבל בלא הרשאה אחרת אין נ"ל להתיר מכל הני טעמים שכתבתי, ודוק היטב. ומהגם ששלשה גדולי הדור דהיינו בשו"ת נטע שירק, ושו"ת יד יצחק, ושו"ת תשורת ש"י שהבאתי, ג"כ לא מלאו לבם להתיר היכא שבהרשאה לא נכתב שם השליח כהוגן כמו בנ"ד, וכפי הנראה סובב כל השלשה שו"ת הנ"ל על שאלה אחד, וכולם ענו ואמרו שאין להתיר כה"ג, וכמ"ש בסברא ומראיות הפוסקים:

והנה היה מקום לדון אם שם פרץ היה נשתקע לגמרי אם היה מקום להתיר דהיה מקום לומר כיון דלא נודע לשום אדם ששמו פרץ א"כ אע"ג שכתב בהרשאה שם דוב לא יאמרו שהוא אחר, דמה"ט אין כותבין שם הנשתקע בגט שלא אמרו שהוא אחר אמנם מ"מ יש לחלק דהכא כיון שעכ"פ אין שמו דוב וכל ענין ההרשאה משליח ראשון לשליח שני היא מה שהשליח ראשון כותב לשליח שני והכא כיון שכתב לאחד ששמו דוב וזהו לא

נקרא כן א"כ אע"ג שהשם פרץ נשתקע מ"מ דוב אינו נקרא ופסול אפילו בנשתקע ועיין היטב שו"ת תשורת ש"י שם סימן ר"צ ואין להאריך יותר [ועיי' לקמן סימן ק"ו עוד בזה]: והנני הדו"ש והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד ר"ח אייר ט"ו למב"י עת"ר לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן ק

ישאו הרים שלום לכבוד הרבני המופלג בתוי"ש הנכבד וכו' מו"ה **אברהם ליפשיטץ** נ"י ביישוב זאליזשא יצ"ו.
על דבר האשה שיש לה כאב בבטנה והרבה פעמים מוצאת בבדיקתה כמה עיני כתמים, וכשבודקת עצמה רק במקור אינה מוצאת כלום והרופאים אומרים כי יש להם שם ברחם איזה מכה שיכולה להוציא דם? לכאורא יש להאמין הרופאים בזמה"ז כיון שבודקים ע"י מראה הנקרא שפיגעל ורואיה היטב מה שיש שם בפנים ולא רק לפי אומדן הדעת וכה"ג י"ל שנאמנים ועיין בחתס"ו שכתב שעדות הרופאים בסתם מהני רק על הכלל, ולא על איש פרטי, אמנם כה"ג שרואים בראיה ממש היה מקום לסמוך עליהם לגמרי ועיין שו"ת שערי צדק ליו"ד סימן קל"ג בד"ה עתה נבא לנ"ד דמשמע ג"כ דהיכא שהרופאים רואים בבירור גמור' שיש לסמוך עליהם, וא"כ היה מקום להתירה שלא בשעת ווסתה כיון שיש לה ווסת קבוע וכבר הארכתי במקו"א בשו"ת אחרת להתיר כה"ג ע"י עדות הרופא בשעת עבורה, אמנם בשעת עבורה הוי טפי מסולקת דמים מבשלא בשעת ווסתה, ועיין עוד לענין לסמוך על הרופאים בשו"ת שערי צדק שם סימן קמ"ג ועכ"פ כשבודקת עצמה בשפופרת ואם אינה נוגעת בצדדים אינה מוצאת כלום אז רגלים לדבר שהדם בא מהמכה שבצדדים וא"כ היה מקום להתיר בפשיטות ע"י בדיקה כה"ג שלא בשעת ווסתה אמנם בבדיקת הפסק טהרה קשה להתיר כה"ג ג"כ רק בימי טהרתה או אפילו בספירת שבעה נקיים לאחר שכבר פסקה בטהרה לגמרי יש מקום להתיר], מ"מ כיון שאני פה מחוסר ספרים אינו רוצה שיסמוך עלי באיסור חמור כזה וישאל איזה רב הסמוך לשם, וכפי ששמעתי הוא תחת גליל של ידידי הרב הגאון נ"י מק"ק בילקע, ואם יסכים לדברינו יוכל להתיר ואם לאו כתבתי רק להלכה ולא למעשה עד אשר אעיין עוד בזה [בעיקר ענין נאמנות הרופאים עיי' לעיל סימן פ"ח אריכות דברים] והשבתי רק מפני כבוד ת"ח, ובפרט כבוד אביו הה"ג נ"י, אשר יקר בעיני:
והנני בזה הדו"ש פה מרחץ בארטפעלד א' לסדר פנחס תרס"ח לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן קא

שוכ"ט לכבוד אהובי הרב החריף ובקי חיציו שנונים בנש"ק וכו' כש"ת מו"ה מנחם סופר נ"י חתנו של הרב הגאון נ"י דק"ק ממ"ד יע"א יקרת מכתבו נשלח לי לכאן קרית חוצות מרחץ בארטאעלד ולאשר אין לי פה ספרים ואין אומן בלא כלים אשוב רק בקיצור, ע"ד השאלה באשה שיש לה כאב אזנים ר"ל והרופאים שפטו שאם יבאו מים באזניה שתוכל להתחרש לגמרי, האיך תנהוג בחפיפה וטבילה לבעלה ? ומע"כ נ"י נוטה להתיר שתשים ספוג באזניה ושיהיו רפוים כמו בנזמים וטבעת שיש פוסקים מתירים אם אינם מהודקים, עיין ביו"ד סימן קצ"ח, אמנם יש לחלק דאפילו המתירים בנזמים וטבעת כשאינם מהודקים היינו משום דמנא תיתי לגזור רפויים אטו מהודקים משא"כ הכא באשה שכל עצמה מתכוונת שלא יבאו שם מים וודאי תהדק יפה הספוג שתשים באזנה, וסברא כה"ג מצינו לקולא ג"כ מס' פסחים י"א ע"א הוא עצמו מחזר עליו לשורפו עי"ש, וא"כ מכ"ש כאן שהיא עצמה מחזרת שלא יבאו שם המים וודאי תהדק אותו יפה, [וחיי ראשי שאח"כ ראיתי כעין סברא זו ג"כ בשו"ת שיבת ציון סימן מ"ב] ומ"ש מע"כ נ"י להתיר משום שהיא בית הסתרים ואין צריך לביאת מים רק מדרבנן, הנה בנוב"י מהדו"ק יו"ד סימן ס"ד אינו סומך על זה רק כשהיא במקום הבלוע בגופה דא"צ כלל לביאת מים, ועיין חתס"ו יו"ד סימן קצ"ב וסימן קצ"ג, וא"כ ה"נ אם נוכל לדון אותו מקום באזניה כמקום בלוע היה מקום להתיר, אמנם אם אינו בעומק כל כך שנוכל לדון למקום בלוע רק למקום בית הסתרים, ובבית הסתרים דעת רוב הפוסקים דבעינן מה"ת ראוי לביאת מים א"כ אין להתיר ושומר מצוה לא ידע דבר רע ובוודאי לא תזיק לה מה שתטבול פעם אחת, [וכן כתב בשו"ת שיבת ציון הנ"ל] ועיין שו"ת דברי חיים ח"ב יו"ד סימן ס"ה גבי רטיה שע"ג מכה משמע דכל שתוכל להסיר ואינו סכנה תיכף שחוצץ ומחוייבת להסיר בשעת הטבילה ומכ"ש שלא להניח לכתחלא, ודוק – שוב ראיתי בספר בינת אדם שער בית הנשים סימן י"א שהביא שאלה באשה שיש לה כאב אזנים ר"ל ואינה יכולה לנקות הצואה ומתיר שם כיון שהמקום זה אינה ראוי להתגלות לעולם. והמעיין שם יראה שטעמו דשם דמי למקום בלוע וא"כ היינו דווקא בצואת האזן שהיא בפנים לגמרי, משא"כ להניח שם איזה דבר שבוודאי לא תוכל להכניס עד מקום הבלוע ומקום הסתרים בעינן לרוב הפוסקים מה"ת ראוי לביאת מים אין להתיר, ותבטח בשם די כי לא יזיק לה טבילת מצוה (ועיין שו"ת פרי השדה חלק שני סימן נו"ן):

והנני בזה הדו"ש ושלום כבוד חותנו ידנ"פ הרב הגאון נ"י פה מרחץ בארטפעלד א' לסדר פנחס תרס"ח לפ"ק **אליעזר דייטש**.

סימן קב

בימי העומר, יצילהו השומר, מגזירת קל וחומר, כבוד אהובי הרב המאוה"ג ידיו רב לו כהן שדעתו יפה וכו' מו"ה טוביה פישער ני"ו אבד"ק **שארוואר** יע"א:

יקרתו הגיעני, ועל דבר השאלה באשה אחת שלפני כ"ה שנים באתה מארץ מרחקים עם נער אחד לבקר קרוביה, ואמרה שהנער ההוא הוא בעלה, והיו דרים יחד, ואח"כ אמרה שאין זה בעלה, ונתנה אמתלא לדבריה, שמה שאמרה מעיקרא שזהו בעלה, כי היתה יראה מדודה שיגרשנה מביתה, ואח"כ השתדלו הקרובים שיקדש אותה בחופה וקידושין, והנער ג"כ היה מרוצה, רק טרם בא הדבר לידי גמר, בא מכתב מרומעניען כי יש לו שם אשה וברח מפה, ולאחר זמן נשמע כי נסע לאמעריקא ונשברה הספינה ונטבע בים, ועתה היא משודכת לאלמן אחד, ונפשו בשאלתו אם מותרת לישא, כיון שהיתה מחזקת עצמה לאשת איש, ואע"ג שנתנה אמתלא לדבריה וע"י אמתלא יכולה לחזור, מ"מ הרי הרמ"א באה"ע סימן מ"ז סעיף ד' פסק דבאמרה נתקדשתי לפלוני לא מהני אמתלא, כך היא תוכן דעתו:

הנה משום הא לא אריא דהרי הנוב"י מהד"ק לאה"ע סימן ס' כתב דהא דאם אמרה שנתקדשה לפלוני לא מהני אמתלא, היינו דווקא היכא שלא היתה מוכרחת לומר בטענתה הראשונה שנתקדשה לפלוני, כמו באשה שאמרה מקודשת אני ונתנה אמתלא מחמת שקפצו עליה אנשים שאינם מהוגנים כה"ג ס"ל דאם אמרה שנתקדשה לפלוני לא מהני אמתלא שהרי לא היתה צריכה לומר שמקודשת לפלוני, משא"כ אם לפי דבריה והאמתלא שנותנת עכשיו היתה מוכרחת לומר שמקודשת לפלוני מהני אמתלא כה"ג ג"כ ע"יש, וא"כ בנ"ד כיון שמחמת שהיתה יראה מדודה מוכרחת היתה לומר שלזה נתקדשה מהני שפיר אמתלא כה"ג ג"כ, אמנם המעיין בנוב"י שם יראה שלא סמך ע"ז רק לסניף בעלמא שהיו שם שאר התירים ג"כ וגם לא היתה שם אפילו לפי טענתה הראשונה רק קדושי ע"א משא"כ הכא שלפי דבריה הראשונים היתה אשת איש גמורה קשה להתיר ע"י אמתלא, וגם שם בנדון דהנוב"י לא רצה לסמוך לגמרי להתיר, ועיין בנו"ב מהד"ת לאה"ע סימן ל"ח שכתב דהיכא שע"י האמתלא נמצא שעשה איסור למפרע לא מהני אמתלא וא"כ הכא אם יהיה האמת כדבריה האחרונים שלא קדש אותה ואין זה בעלה עשתה איסור למפרע שהיתה דרה עמו כאיש ואשה ועברו עכ"פ על יחוד דפנויה א"כ לא מהני אמתלא כה"ג, ועוד כתב שם בנוב"י דאפסלא לא מהני לחזור מדבורו הראשון רק היכא שע"י האמתלא נוכל לומר שעכשיו נסתלק זאת הסבה מה שגרם לו לומר מעיקרא באופן אחר כמו בהך אשה במס' כתובות (דף כ"ב ע"א)

שמעיקרא שלא נזדמנו לה אנשים מהוגנים אמרה מקודשת ועכשיו שנזדמן לה איש הגון חזרה בה, וכן באמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני, ועי"ש במס' כתובות כ"ב ע"ב בתוספי ד"ה ואפי"ה, ודוק, אמנם אם לא נסתלק גרם הראשון ובלא שום טעם וסבה חזרה מדבריה הראשונים לא מהני אמתלא ועכ"פ בכל אמתלא צריך להיות מבוררת משום מה אומרת עכשיו ההיפוך ממעיקרא, ועיין בשו"ת צ"צ סימן ק"ד שהאריך בזה דאמתלא צריך להיות מבורר, אשר ע"כ לא מצאתי אשה בכל אלה להתירה ע"י אמתלא זאת ובכ"מ שאנו מאמינים ע"י אמתלא צריך לחקור מאוד אם הם דברים המתקבלים על הלב לומר דמעיקרא טענה הכי ועכשיו טוענת באופן אחר, ועיין היטב בפתחי תשובה אה"ע סימן ו' ס"ק א', ועוד י"ל גם מטעם אחר דהכא לא מהני אמתלא שהרי מע"כ נ"י כותב והיו דרים יחד וזהו משמע כדרך איש ואשתו, וא"כ לא מיבעיא אם היו דרים יחד שלשים יום וא"כ הוחזקו בפנינו כאשת איש דאפילו סוקלין ושורפין על החזקה כזו, וא"כ איך יכולה לחזור ע"י אמתלא, והוא הלכה פסוקה בש"ע אה"ע סימן י"ט סעיף ב' דכל שהוחזקו שלשים יום לאיש ואשה הורגין עליה, וא"כ לא מהני חזרה ע"י אמתלא, דאם היה מהני חזרה ע"י אמתלא לא היו חייבים מיתה עליה, ועיין בספר ש"ש שמעת' ו' פרק י' ואפשר דמשו"ה נקט המחבר הורגין עליה, אע"ג דאין דרכו של המחבר להביא בש"ע מה שאין נוהג בזמה"ז ובזמה"ז אין מיתת ב"ד נוהג רק דאתא לאשמעינן דגם אמתלא לא מהני אחר שהוחזקו שלשים יום לאיש ואשה, ועיין שו"ת שבות יעקב ח"ג סימן ק"ט בשנים שהוחזיקו עצמן לאח ואחותו שאסר להם לישא זא"ז כיון שהוחזקו לאיסור ערוה, והגם שיש לעיין שם דשם נמצא שמתירים אותה לאחר כיון שאמרינן שהיא אחותו, א"כ לא תפסי בה קידושין שלו ומנ"ל להקל כ"כ, אמנם בנ"ד לחומרא וודאי מהני מה שהוחזקו לדור כדרך איש ואשתו שנחזיקה כאשת איש גמורה שלא יועיל אמתלא, ודוק היטב (ועיין עוד ש"ש שמעתא ו' פרק י"א):

אמנם אפילו אם לא הוחזקו שלשים יום בפנינו כדרך איש ואשתו רק פחות ג"כ לא מהני אמתלא דהנה בהוחזקה נדה ע"י לבישת בגדי נדה ג"כ קיי"ן דלא מהני אמתלא בש"ע יו"ד סימן קפ"ה וא"כ פשיטא דלדור יחדיו איש ואשה הוי מעשה יותר מלבישת בגדי נדה דשם אפשר דלא אתרמי לה תיכף בגדים אחרים. ועכ"פ פשיטא דזהו הוי מעשה גמור אם נתיחדו איזה מ"ם. וא"כ לא מהני אמתלא ועיין היטב בשו"ת חוט השני סימן י"ז, ובפ"ת אה"ע סימן ו' ס"ק א', ועוד דהכא משום שהיתה יראה מדורה שלא יגרשנה מביתו לא היתה מוכרחת לומר שהוא בעלה והיה לה לומר שהיא משודכת לו, דידוע בעוה"ר שבזמן הזה אינם מקפידים כ"כ על קרבת משודך עם משודכתו וג"כ לא היה

מגרשה ולמה החזיקה עצמה שהיא אשתי, וא"כ לא מהני אמתלא, ועיין היטב בש"ע יו"ד סימן א' סעיף י"ג בטבח שעשה סימן בראש הכבש ובטו"ז שם ס"ק כ"ב. ובטו"ז יו"ד סימן קפ"ה ס"ק ב', מכל אלו מקומות מוכח דהכא לא מהני אמתלא. וג"כ אין לומר דהכא אילו היתה אשתו באמת לא היתה מעיזה אח"כ לומר בפני בעלה שאינה אשתו וכה"ג כתב בספר בית מאיר לאה"ע סימן מ"ז סעיף ד' עי"ש, דכאן לא שייך העזה שכיון שהוא ג"כ היה מודה לה לא הוי העזה ומי יודע איזה עצת בוגדים היה ביניהם לחזור מדבורם הראשון, עכ"פ יהיה איך שיהיה אמתלא טובה וודאי לא הוי שיהיה יועיל אפילו במקום איסור אשת איש דלא דמי למס' כתובות כ"ב ע"א דשם לא היה רק דבור בעלמא שאמרה מקודשת, ואפשר דמה"ט באמת ס"ל להר"ן בשם הרא"ה שם דאם אמרה מקודשת אני לפלוני דלא מהני אמתלא דדווקא מקודשת סתם לא הוי דבור חזק כ"כ מהני אמתלא משא"כ מקודשת לפלוני הוי דבור חזק טפי שאוסרת עצמו לקרובותיו לא מהני אמתלא וא"כ אע"ג שהר"ן כתב שם דאם הוא מודה לדבריה מהני אמתלא אפילו במקודשת לפלוני, היינו דווקא בדבור בעלמא כמו התם משא"כ הכא ששניהם עשו מעשה גמור שדרו יחד ואם לא היתה אשתו עשו איסור גמור לדור אפילו עם פנויה שאינה אשתו כה"ג לא מהני אמתלא אפילו אם הוא ג"כ מודה, דאינם נאמנים להחזיק עצמן לרשעים למפרע, ועיין בשו"ת חוט השני סימן י"ז בד"ה ועוד אומר אני שעשה איסור למפרע אם האמת כדבריו האחרונים לא מהני אמתלא וכמ"ש ג"כ הנוב"י מהדו"ת אה"ע סימן ל"ח, ודוק, והמעיין בשו"ת צ"ל סימן ק"ז יראה דהיכא שיש לחוש שנותן האמתלא משום איזה טעם וסבה שמכריחו לזה כמו התם שאפשר שמשום שהבטיחו לו ליתן מעות שיאמר שממנו נתעברה ויהיה מותר לו לישא אותה לא מהני אמתלא עי"ש (ועיין בספר שדי חמד בכללים מערכת אלף מאות מ"ט עד אות ס"ד שהאריך בדיני אמתלא), וא"כ ה"נ י"ל כיון שהיה ירא שיתודע שיש לו אשה אחרת במדינתו ויהיה לו לחרפה או ענוש יענש מצד חקי המדינה לכך הסכימו שניהם שיחזרו מדבריהם הראשונים וטענו שלא קדשה עוד וא"כ וודאי לא מהני אמתלא, ואין לומר דאדרבא כיון שנתודע שיש לו אשה אחרת נימא דמסתמא לא נשא זאת שלא לעבור על חר"ג איסור שני נשים וכמה דס"ל לרמ"א באה"ע סימן ל"ג בפנוי הבא על הפנוי בפני עדים דאם יש לו אשה אחרת לא חיישינן שכוון לשם קידושין עי"ש. וא"כ ה"נ נימא דכיון שיש לו אשה אחרת במדינתו מסתמא לא נשא זו, דזהו אינו דהתם דווקא שבא באקראי בעלמא אמרינן מסתמא לא יעבור על איסור חר"ג לעשות איסור לעולם כל זמן שאין מגרש הראשונה משא"כ הכא שחזינן שבגד באשת נעוריו אשתו הראשונה ועזב אותה ונתחבר עם אחרת והחזיקו

עצמם שניהם לאיש ואשה אין סברא לומר שלא רצה לעבור על חר"ג ואמרינן איפכא דמה שחזר מדבריו הראשונים משום שלא רצה שיתגלה קלונם שיהיה לו שני נשים שהוא חרפה אפילו לאומות העולם שהרי מענישים ע"ז, וא"כ כה"ג וודאי הוי אמתלא חלושה ביותר ולא מהני דכל שיש לנו איזה טעם למה נותן האמתלא לא מהני אמתלא כלל, ועיין היטב בספר שדי חמד שם אות נ', ודוק (ועוד דהכא אפילו אם האמתלא אמת עדיין לא נמלטנו מכל החששות שהרי יש קצת פוסקים דמכיון שדרו יחד הוי כמו עדי יחוד וחיישינן לקידושין עיין חמ"ח סימן ל"א ס"ק כ' וסימן ל"ג, ס"ק ב', ובשו"ת פרי השדה א"ג סימן צ"ד ובפרט דהכא לא מהני האמתלא כמ"ש):

העולה מכל הדברים דהכא בנ"ד דלא מיבעיא שאם החזיקו עצמן שלשים יום כאיש ואשה דלא מהני אמתלא כמ"ש דכל שהוחזקו שלשים יום הוי כוודאי כמ"ש באה"ע סימן י"ט וכן דעת כל הפוסקים והוא גמרא מפורשת מס' קידושין פ' ע"א (ועיין שו"ת בית אפרים לאה"ע סימן א' דשם מהני אמתלא אע"ג שהוחזק עצמו שלשים יום שיש לו אשה מ"מ התם לא הוחזק ע"י מעשה רק שאמר שיש לו אשת ואח"כ חוזר משו"ה מהני אמתלא משא"כ הכא שהוחזקו ע"י מעשה שדרו יחד לא מהני אמתלא, ועיין פ"ת אה"ע סימן א' ס"ק י"ד, ודוק), רק אפילו אם נא הוחזקו לדור יחד שלשים יום ג"כ לא מהני אמתלא דמה שדרו יחדיו חשוב מעשה ואמתלא לא מהני לבטל מעשה ובפרט היכא שאינו אמתלא טובה מכמה טעמים, וכל מ"ש הנוב"י מהדו"ת אה"ע סימן ל"ח דלא חשיב אמתלא כל זה שייך בנ"ד ג"כ כמ"ש ובפרט דהאמתלא גופא לא הוי אמתלא טובה כל כך א"כ אין להקל בזה ובפרט בחומר איסור אשת איש, כנ"ל פשוט בס"ד, ודוק היטב בכל זה, ועיין עוד בב"ש סימן י"ט ס"ק ב' ודוק, ואין לומר בנ"ד עכ"פ לולא איסור דאורייתא דכיון שנטבע בים שהיא מים שאין להם סוף א"כ אפילו אם אין מאמינים לה באמתלא מ"מ ליכא רק איסורא דרבנן דהא דאשה אסורה במים שאין להם סוף היא רק מדרבנן וא"כ באיסור דרבנן נוכל לסמוך על אמתלא כה"ג כ"כ עכ"פ היכא שלא הוחזקו לדור יחד שלשים יום דלא הוי וודאי אשת איש דזהו אינו דהא דמים שאין להם סוף הוי רק איסור דרבנן היינו דווקא היכא שיש לנו שני עדים שנטבע במים שאין להם סוף אז אמרינן דאינה אסורה רק מדרבנן דרובן נטבעים משא"כ אפילו אם יש עד אחד שנטבע במים שאין להם סוף כיון דע"א במיתה לרוב הפוסקים רק מדרבנן נאמן וכה"ג במים שאין להם סוף לא התירו חכמים עפ"י ע"א ממילא נשארה באיסור דאורייתא עיין בב"ש סימן י"ז ס"ק ק"ז שכתב כן להדיא וא"כ בנ"ד שאפילו ע"א ליכא שנטבע במים שאין להם סוף רק קול בעלמא שנסע לאמעריקא ושהספינה נשברה וודאי לא מהני כלום,

ועדיין היא בחזקת חי כמעיקרא וג"כ אין לומר כיון שזה כבר יותר מעשרים שנה שלא נשמע ממנו מסתמא כבר מתו דאילו היה חי היה בא או שהיה כותב איזה אגרת, גם זהו אינו, חדא דהרי האיש זה כבר נסה באלה לבגוד באשת נעוריו כמו שעשה עם אשתו הראשונה, ועוד דמה שלא נשמע ממנו לא נוכל לצרף אפילו לסניף בעלמא להתיר, עיין שו"ת חתס"ו ח"ב לאה"ע סוף סימן קל"א בד"ה ואני הרתרתי עי"ש היטב, ע"כ אין בידי להתיר האשה הזאת, זולת אם יהיה איזה דבר ברור יותר שבעלה היה אז על הספינה שנשברה ושהאנשים לא ניצולו אז נוכל לבקש איזה היתר אם לא יהיה עוד חשש זיקת יבום, אבל כעת שאין כאן רק קול בעלמא מהטביעה אין בידי לפתוח שערי היתר, ומן השמים ירחמו להתירה מכבלי העיגון, (ועיי' עוד בענין הזה לקמן בסימן קי"א):

והנני בזה הדו"ש באהבה והנלע"ד כתבתי פק"ק **באניהאד** אור ליום ה' י"ד למב"י תרס"ח לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קג

במג"א סימן תקנ"א ס"ק ל"ו על מ"ש רמ"א שם סעיף יו"ד ובשבוע שחל בו ת"ב אין לאכול בשר ולשתות יין רק מניין מצומצם כתב שם בזה"ל:

והשאר אוכלים מאכלי חלב,. וע"ל סימן קצ"ו סעיף ג', וכ"ל, וילד"ק וכי דאג המג"א מה יאכלו השאר הא עיקר הדין הוא שבשר אסורים לאכול רק מנין מצומצם ומה נפק"מ מה השאר יאכלו, ואין לומר דכוונתו לאשמעינן איך ינהגו בזימון הלא אין זה מקומו כאן רק לעיל בהל' בהמ"ז, ועוד דהא גם אלו שאכלו מאכלי חלב אין יכולים להצטרף עם אלו שאכלו בשר דכמו שאלו שאכלו בשר אין יכולים לאכול חלב כמו כן אלו שאכלו חלב אין רשאים לאכול בשר, ועיין היטב במג"א סימן קצ"ו ס"ק א' ובמחה"ש כאן ס"ק ל"ו, וא"כ צריך להבין כוונת המג"א מה רצה בזה שהשאר יאכלו מאכלי חלב, [ונשאלתי בזה מכבוד חתני הרב וכו' מו"ה **יוסף הכהן** נ"י], ונ"ל בעזה"י כוונה אחרת בזה, דהנה בירושלמי פט"ו מס' יבמות הלכה ז' בהא דאמרינן דאשה שאמרה מת בעלי נאמנת היא וצרתה אסורה איתא שם וז"ל:

חשודה היא לקלקל עצמה כדי לקלקל צרתה, מטתה אפילו על עצמה לא תהא נאמנת מתוך שיודעת שלא עשו דבריה אצל חברתה כלום אף היא אומרת אמת, מעתה אפילו על צרתה תהא נאמנת אמר ר' הילא חוזר לקלקול הראשון חשודה היא לקלקל עצמה כדי לקלקל צרתה, עכ"ל הירושלמי, [ודברי הירושלמי אלו הובאו גם בספר ש"ש שמעת' ז' פ"ב עי"ש], מוכח מדברים אלו דכל שיש איזה חשש בדבר ואח"כ אזל ליה החשש

כמו הכא שכיון שאינה נאמנת על צרתה ליכא חשש דמשקרת מ"מ אם תהיה נאמנת משו"ה, ממילא חזרינן לחשש הראשון שתשקר כדי לקלקל צרתה, והנה הכא באמת מה שאסור לאכול רק מנין מצומצם אע"ג דבסעודת מצוה רשאי לאכול בשר (ועיין בטו"ז ס"ק י"ב במ"ש דמילה דוחה שבת, ודבריו במחכ"ת אינם מובנים כל כך דאטו הסעודה דוחה שבת רק המילה גופה דוחה שבת, וכוונתו ע"כ דראוי עכ"פ להקל גם לענין אכילת בשר כיון דאינו אסור רק מצד מנהג) מ"מ היינו דווקא אם כוונתם באמת לשם סעודת מצוה משא"כ אם יהיו רשאי לאכול לכל מי שירצה לילך לשם א"כ הרבה אנשים ורובא דרובא ילכו רק משום אכילת בשר ולא משום סעודת מצוה כמ"ש המג"א שם בס"ק ל"ה, משו"ה אסרו שלא לאכול רק מנין מצומצם, ובמנין מצומצם וודאי יזדמן שלא ילכו רק אלו שכוונתם לשם מצוה, או אלו שהולכים מחמת קורבה וריעות, ולא לאכול בשר, והנה לפי"ז אם חזינן שאלו שהיו יותר ממנין נשארו שם אע"ג שאין אוכלים בשר ואוכלים רק מאכלי חלב א"כ אגלאי מילתא למפרע שהלכו שם מחמת קירבה וריעות ולא משום אכילת בשר, וא"כ היה לנו לומר שמאחר שראינו שנשארו שם ואוכלים חלב דמוכח שמחמת קורבה באו שם א"כ יהיה מותר להם לאכול בשר ג"כ אח"כ, רק זהו אינו דא"כ אם' היו מותרים לאכול אח"כ בשר חזר החשש לדוכתא שיהיה כוונתם רק משום אכילת בשר כמ"ש בירושלמי הנ"ל שאם תהיה נאמנת לגבי צרתה ג"כ חזר החשש דחשודה לקלקל, וה"נ דכוותיה אם יהיו מותרים אחר שאכלו חלב לאכול בשר חזר החשש שהלכו משום אכילת בשר וזהו כוונת המג"א במ"ש והשאר אוכלים מאכלי חלב כלומר שלא תטעה לומר דמכיון דחזינן שאוכלים שם מאכלי חלב הרי דרק מחמת קירבה וריעות הלכו שם וא"כ יהיו מותרים לאכול בשר ג"כ אח"כ וקאמר דזהו אינו דא"כ חזר החשש למקומו שיהיה כוונתם משום אכילת בשר רמ"ש בירושלמי הנ"ל, וטובא קמל"ן המג"א דאפילו אם הנשארים יותר ממנין אוכלים חלב מ"ע אסור להם לאכול בשר אע"ג דמוכח דמחמת קורבה הלכו שם, כמ"ש בירושלמי דיחזור החשש למקומו, כנ"ל בכוונת המג"א, ודוק היטב:

והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד אור ליום ה' ח' תמוז תרס"ז לפ"ק.

אליעזר דייטש.

הסימן ק"ד

החיים והשלום וכל טוב לכבו' אהובי הרב המופלא ומופלג גדול בתו"י החריף ובקי חיציו שנונים ידיו רב לו בהלכה וכו' וכו' מו"ה יוסף משה ראטה נ"י בק"ק צישענאוו (גאליציען) יע"א:

מכתבו הגיעני, ועל דבר אשר מסופק בעגל שיצאו הבני מעים ולא הוחזרו מאיליהן וגם לא החזירן שונו אדם ונשחט כך והבני מעים לא נקבי, דאפשר דדווקא אם החזירן צריך ליזהר שלא יתהפכו אבל בלא החזירן כלל כשר, וכתב להוכיח דאי ס"ד דיצאו לחוץ טריפה א"כ האיך מהני חזרה כלל הא תיכף כשיצאו לחוץ טריפה, וטריפה אינו חוזר להיות כשר, וע"כ דביצאו לחוץ גרידא אינו טריפה כך הוא תוכן דבריו ! הנה ראיה זו כתב ג"כ בשו"ת מהר"ם שיק יו"ד סימן נ"ח וז"ל:

וכן מוכח ראי ס"ד ביצאו לחוץ נמי טריפה איך תחזור להיות כשרה הא קיי"ל דטריפה אינו חוזר להכשירו אלא וודאי דהיציאה לחודא אינו טריפה, עכ"ל, עי"ש, אמנם אין זה מוכרח כ"כ דבאמת י"ל דכל שיצאו הבני מעים חיישינן שמא נהפכו וטריפה מספק, רק כשחזרו מאיליהן מוכח דלא נהפכו דאי נהפכו אפילו רק פורסא לא היו חוזרין וא"כ שפיר י"ל דבלא חזרו טריפה והתב"ש סימן מ"ו ס"ק ה' כתב באמת דאם יצאו ונשתהו טריפה, ועיין בדעת קדושים עם הפירוש דברי אברהם שם ס"ק ט"ו והנה הא וודאי פשיטא דעוף ובהמה שוים בזה דכל מה שנאמר בעוף הוי נמי בבהמה וכן כתב בפירוש בב"י סימן מ"ו דבהמה ועוף שוים בדין זה אלא דנקט התנא בעוף לפי שמצוי יותר לצאת בני מעים [ובמהר"ם שיק הביאו שם בשם ספר תפארת ישראל, ופלא שהרי מבואר כן בב"י]. עכ"פ מצינו להתב"ש שפוסק בפירוש בלא חזרו מיד טריפה ונראה מדבריו שם דאפילו חזרו מאיליהם אם נשתהו איזה זמן בחוץ אסור ואינו מתיר רק בתפס"מ, עי"ש סוף ס"ק ה', ועי"ש בדע"ק ס"ק ו' שכתב ג"כ בדעת התב"ש לאסור בלא חזרו מאיליהן רק דעתו להכשיר בלא הוחזרו כלל, והנה לענין הלכה הגם שאינו כדאי להכריע, מ"מ כיון דבמשנה מס' חולין נ"ו ע"ב חשיב בהדי חלו כשרות יצאו לחוץ ולא נקבו ובגמרא קאמר ג"ג רק אם הפך בהם טריפה, וא"כ משמע הא כל שלא חזרו סתמא לא חיישינן שנהפכו, ובש"ע יו"ד סימן מ"ו סעיף ב' כתב ג"כ רק אם החזירן אם נתהפכו טריפה, משמע ג"כ הא אם לא החזירן כלל כשר, וכן כתב בספר דעת קדושים להכשיר בלא הוחזרו כלל, ובמהר"ם שיק ג"כ, ועיין בספר דרכי תשובה שם ס"ק כ"ד הביא להכשיר בשם שו"ת חסד לאברהם, א"כ יש להקל, מ"מ מי שרוצה להחמיר בנשתהו לחוץ (כיון שהתב"ש פסק להחמיר ורק בהפס"מ מקיל עי"ש) אין מזניחין אותו, שיש לו על מי לסמוך. אמנם המקיל ג"כ לא הפסיד כיון שיש הרבה גדולי פוסקים אחרונים שמתירין בלא חזרו כלל ועי"ש בספר מקדש מעט ס"ק חי, אבל הא וודאי פשיטא דאם נתהפכו אפילו לא החזירן כלל רק שם בחוץ נתהפכו דטריפה, דהא דכשר ביצאו לחוץ היא רק משום שיש לו תקנה להחזירן שלא יתהפכו משא"כ אם כבר נתהפכו פשיטא דטריפה

רק אם לא נתהפכו יש לסמוך להקל, ואין להאריך יותר בזה מאחר שהדבר מבואר בגדולי אחרונים, ואם אולי כבר יצא הוראה בזה הנני מבטל דעתי בזה, מאחר שיש פנים לכאן ולכאן, ודוק, מ"מ בדיקה בעינן לכ"ע אם לא נקבו, ועיין פרי תואר סימן מ"ו ס"ק ד', [אח"כ הראה לי חתני הרב מו' יוסף הכהן נ"י בתורה מציון שנה שביעית חוברות א' סימן ט' אות א' ב' ג' ד' ה' שהאריך שם בענין הזה, ומשנה לא זזה ממקומה]:
והנלע"ד כתבתי פק"ק **באניהאד** ה' לסדר חקת ח' תמוז תרס"ז לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן קה

יתענג על רב טוב כבו' אהובי ידנ"פ הרב הגדול חריף ובקי עטרת הנגידים כהן שדעתו יפה וכו' מו"ה יוסף נייאמאן נ"י בק"ק קאשויא יע"א.
הנני בזה על דבר אשר מסופק אם עכו"ם עושה בעשטאללונג אצלו על סחורה, אמנם העכו"ם יוכל לבא רק בשבת, ולאשר העכו"ם יודע שמע"כ נ"י לא יתן לו בשבת סחורה להוציא מביתו בשבת, אם מותר ליתן הסחורה קודם שבת לחנות עכו"ם שכדי שכשיבא העכו"ם בשבת ליקח הסחורה יקח הסחורה מביתו או מחנותו של עכו"ם ודעת מע"כ נ"י להתיר בכה"ג כיון שאינו עושה בשבת שום מקח וממכר וגם חשש מראית עין ליכא כיון שהעכו"ם לוקח הסחורה בשבת מחנות של עכו"ם, כך הוא תוכן מכתבו, ונ"ל דדבר זה יש לפשוט ממ"ש בשו"ע או"ח סימן רכ"ב ברמ"א סעיף א' שם וז"ל:
ויש מתירין שיוציא העכו"ם בשבת אם יחד לו מקום מבעוד יום בבית ישראל ויש להחמיר עכ"ל, ועי"ש במג"א ס"ק ר' דיש להחמיר משום מראית עין דמדינא היה להתיר ביחד לו מקום דכבר קנהי מע"ש, ועי"ש במג"א ס"ק ה', ומשו"ה אינו אסור רק משום מראית עין, וא"כ אם יחד לו מקום אצל עכו"ם אחר דגם מראית עין ליכא וודאי אין להחמיר כלל, אמנם מ"מ הא וודאי דבעינן שהעכו"ם יקנה הסחורה עוד קודם שבת עפ"י צוואתו שציוה לו שיוליך הסחורה לחנות העכו"ם ואם המנהג כך שמשעה שנתן הסחורה לחנות העכו"ם עפ"י צוואתו שנקנה הסחורה לעכו"ם ליכא שום איסור דהא מקח וממכר ליכא כיון שהסחורה נקנה לעכו"ם קודם שבת ומשום מראית העין ליכא ג"כ כיון שהסתירה היא בבית עכו"ם, וזה שאמרתי שבעינן שיהיה המנהג כן שהסחורה נקנה לעכו"ם ע"י צוואתו להוליך הסחורה למקום אחר היא משום דלא היה לא כסף ולא משיכה ויחד מקום ג"כ לא מהני לקנות כמ"ש שם המג"א ס"ק ה', ועיין פרמ"ג שם, ומשו"ה בעינן שהמנהג יהיה כך שעי"ז נקנה הסחורה לעכו"ם דקנין שנהגו כן מהני ג"כ כמבואר בש"ע חו"מ סימן ר"א [יעיין בפתחי תשובה שם בשם החסו"ו דאפילו מה"ת

מהני קנין עפ"י מנהג הסוחרים, וכבר הארכתי בזה במקום אחר בס"ד], ועיין בספר זכור לאברהם לאו"ח הלכות שבת ערך הוצאה בסוף הדבור לענין מה שהישראלים היו נוהגין לפרוע להגויים כשחוזרין מהיריד דאסור ע"י ישראל אפילו אם כבר הכין המעות מע"ש ומסיים שם וז"ל ע"כ הירא דבר ד' יזהר מע"ש ליתנם לאיזה גוי שבעיר המכירו והוא יתנם בשבת להנכרי עי"ש עכ"ל, ועיין בספר נזר ישראל להלכות שבת סימן מ"ג, [ובליקוטי רימ"א שם ס"ק ז' הביא ג"כ דברי הזכור לאברהם הנ"ל], ע"כ אם הסחורה נקנה לעכו"ם קודם שבת ותו לא נשאר רק חשש דמראית עין שכתב הרמ"א בסימן רנ"ב להחמיר וכה"ג כל שהסחורה היא בבית עכו"ם א"צ להחמיר כלל אפילו לירא ד' ביותר כמה שמשמע בספר זכור לאברהם שהבאתי לעיל, אמנם ליתן הסחורה קודם שבת לבית איזה ישראל וודאי מכוער הדבר לגרום לישראל שיוכל לבא לידי חילול שבת באיסור הוצאה וגם אוושא מילתא טפי ואע"ג שאותו הישראל מחלל שבת בלאו"ה מ"מ ידינו אל תהי בו, אבל ליתן הסחורה קודם שבת לבית עכו"ם פשיטא שמותר כל שהסחורה נקנה לעכו"ם קודם שבת עפ"י מנהג הסוחרים, כנ"ל ברור עפ"י דברי הפוסקים בס"ד:
והנני הדו"ש באהבה, והנלע"ד כתבתי פק"ק **באניהאד** מוצש"ק לסדר כי ברוך הוא י"א תמוז תרס"ז לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן קו

לכבוד אהו' הרב המאה"ג ידיו רב לו בפלפול וסברא וכו' מו"ה שמעון גייפעלד נ"י אבד"ק **דיאש דיאר** יצ"ו.
מכתבו שנית הגיעני מגלה עפה ע"ד הגט אשר כתבתי לו (עיי' לעיל סימן צ"ט) לאשר לא נכתב בהרשאה משליח ראשון לשליח שני שם השליח שני בטעות ששם השליח פרץ ובהרשאה נכתב דוב א"כ לא נתמנה כלל לשליח, וכבר הארכתי בתשו' הקודמת שלא ליתן הגט ליד האשה עד שישלחו הרשאה אחרת והבאתי ראי' מדברי הב"ש סימן קמ"א ס"ק מ"א דאינו מכשיר אם יש איזה שנוי בשם השליח רק משום שהרי הוא יודע שהוא השליח הגט לידו משא"כ בנ"ד שכל עיקר מנוי השליחות ע"י ההרשאה הזאת ובהרשאה נכתב שם דוב וא"כ אין לכו ולא לשליח שום ראיה שנתמנה לשליח והאיך יכול למסור הגט ליד האשה בלי שנתמנה לשליחות והבאתי ראיה מכמה גדולי אחרונים וא"צ לכפול הדברים, אמנם עתה הציע לפני תשובת הגאון דק"ק סד"ה נ"י מגלה ארוכה להתיר וגם מה שהשיג מע"כ נ"י עליו. והנה לאשר אני אינו נמנה מהמתירים בזה לא אוכל להאריך רק מפני כבודו אמרתי להעיר קצת בדבריו:

מ"ש כיון דהא דבעינן עדים בדבר. שבערוה היא רק משום דילפינן דבר דבר מממון ובממון גופא מבואר בחו"מ סימן מ"ט סעיף ב' שהגם שצריך להכיר שם המלוה מ"מ אם כתבו שמו בטעות אמרינן דהשטר כשר וא"כ ה"נ כיון שידוע שרק עפ"י טעות נכתב שם אחר בהרשאה יש להכשיר, לע"ד לא נראה כן דהתם כיון שעכ"פ יודעים שזהו המלוה וא"כ באמת הרי הלוה חייב לזה האיש רק שהעדים כתבו בטעות שם אחר מ"מ האיך נוכל להפקיע זכותו ושעובודו שיש לו על הלוה מחמת טעות העדים ומשו"ה שפיר כשר השטר משא"כ הכא זה האיש שנקרא פרץ לא נעשה כלל לשליח כיון שלא כתבו רק שם דוב ועדיין לא התחיל כלל מנוי שליחות שלו, ועוד דהכא יש פסול לא, רק משום שאין עדים על מנוי שליחותו רק הרי הוא בעצמו אינו יודע שנתמנה לשליח משא"כ התם הרי המלוה יודע שהוא לוה המעות והלוה חייב לו אמרינן שפיר דאע"ג שיהיה לו דין שטר בעינן עדים א"מ כיון שהעדים ג"כ יודעים שהוא המלוה רק שטעו בשמו. מ"מ שם שטר עליו כיון שהעדים יודעים שהוא המלוה דבהכי מיירי שם שמכירים המלוה רק שאין מכירים שמו אבל באמת העדים יודעים שהלוה כשתעבד לזה וא"כ אינו דומה כלל לנ"ד לומר שכיון שהיה רק בטעות מה שכתבו דוב שהוא יהיה שליח כיון שמ"מ זהו האיש פרץ לא התמנה לשליח ואינו דומה להך דחו"מ שם ששם יודעים גם העדים שהלוה נשתעבד לזה רק שטעו בכתיבת שמו ומשום זה לא נפקע עדיין שעובידו כיון שבאמת חייב לו ולא דמי לנ"ד אפילו כי עוכלא לדנא, (ובעיקר הא דילפינן דבר דבר מממון יש לנו אריכות בהרבה מקומות בס"ד, ועיין שו"ת פרי השדה ח"ב בסיף הספר בסוגיא דע"א נאמן אות כ"ד ואות ל"ו, ודוק היטב, והארכתי עוד בכמה מקומות ובכמה שו"ת בסיד), ואין לדחות דברינו ממ"ש שם המחבר וז"ל ואם אינם מהירים אותם אפי' אשה או קרוב כשרים לומר שכך הוא שמם, וע"ז כתב שאע"ג שנמצא טעות בשמם כשר השטר וא"כ אזדא דברינו מ"ש דהתם יודעים הערים שזהו המלוה שהרי משמע אפילו אינם מכירים אותם מ"מ אפילו כה"ג ג"כ לא דמי כלל לנ"ד דהתם עכ"פ הלוה והמלוה עומדים שם ויודעים שזהו המלוה והלוה רק שאין יודעים שמותם וכה"ג דמי למי שמוסר גט לשליח דוודאי יכול להיות שליח אפילו אין הבעל מכיר שמו מ"מ הרי הוא שליח, ועיין ב"ש אה"ע סימן קמ"א ס"ק מ"א, משא"כ הכא בנ"ד כיון שההרשאה לא נכתב כלל על שם פרץ א"כ אין שום התחלה לשליחותו, ודוק היטב – ומה שהאריך עוד הרב הגאון הנ"ל בענין אם שליח כבעלים ממס אין נ"מ לנ"ד, וכבר הארכתי בדברי הריב"ש סימן רכ"ח במ"ש שהשליח כבעלים ממש בתבואות השדה ח"א בסוגיא דשליחות אות ג' ואות זיין, ועיין תבואות השדה חלק ששי בסוגיא דאומר אמרו אות כ"ג, ודוק היטב:

ומה שרוצה לומר כיון שהוא זכות לבעל להצילו מאיסור חר"ג כיון שכבר נשא אחרת בוודאי יוכל להיות שלוחו מטעם זכין לאדם שלא בפניו, ג"כ אינו מוכרח, דבאמת י"ל כיון שהבעל היה סבור שיש איש אחד ששמו דוב וירצה להיות שליח א"כ אע"ג שנודע אח"כ שאין שם איש הזה שיהיה שליח מ"מ לפי דעתו היה סבור שמותר לישא אחרת וא"כ לא חל עליו כלל חר"ג, ועיין בזה באריכות בספר שדי חמד מערכת אישות סימן ב' אות כ"ח בשם הפוסקים וא"כ אפילו אם נימא לחומרא שיש עליו עדיין איסור שתי נשים מ"מ כיון שאין זה ברור א"כ האיך נוכל לעשות מעשה להקל ולהתיר עי"ז איסור אשת איש שתקבל הגט ממי שלא נעשה שליח, ובגלוי דעתא בעלמא לא נעשה שליח, ועיין מס' חולין י"ב ע"א מי שאמר לאחד צא ותרום והלך אחר ותרם דלא מהני, ועיין רמב"ם פ"ד הלכות תרומות הלכה ו' אע"ג דידעינן דניחא ליה שיתרמו תבואתו ועכ"פ לא מצינו שליח בגלוי דעתא גרידא, ודוק היטב, שוב ראיתי שהראיה מה שהרב הגאון נ"י מסדיה מביא מחו"מ סימן מ"ט שגם בספר שו"ת מהרא"פ הביא ראיה זו אע"ג שטעו בשם השליח דמ"מ כשר, אמנם לפימ"ש חילוק גדול יש, וא"צ להאריך בזה ולכפול הדברים, וגם מה שהביא שם ראיה מסעיף י"א סימן קמ"א באה"ע דאם השליח הודה שהמשלח עשאו שליח א"צ עדים על מנוי השליחות, ראיה זו איננו מכיר, חדא דמי יכול לסמוך על זה ולהכריע באיסור אשת איש דשליח להולכת א"צ עדים במקום שהמחבר הביא יש אומרים דצריך עדים ואינו מסיים והעיקר כסברא ראשונה, וכבר הבאתי בשו"ת פרי השדה חלק ג' סי' צ"ו בשם ספר שדי חמד בכללי הפוסקים דכל שאין המחבר מסיים והעיקר כסברא הראשונה דע"כ דעתו שצריך להורות כהויש אומרים, והרמ"א ג"כ פסק הכי דצריך עדים רק שפסק דנאמן לומר שעשאו בעדים ועוד דהכא השליח בעצמו אינו יודע כלל אם הבעל עשאו שליח שהרי בהרשאה נעשה שליח איש אחד ששמו דוב ולא פרץ, ע"כ לא מצאתי מקום להתיר בלא הרשאה אחרת, רק הא וודאי דא"צ לשלח הגט בחזרה דע"י הרשאה אחרת יוכל השליח ליתן הגט ליד האשה ולא הוי כמו טלי גיטך מע"ג קרקע דבשליח להולכה מהני אפילו טלי גיטך מע"ג קרקע כמ"ש כבר בתשובה אל מע"כ נ"י בשם ספר דברי אמת בעניני גיטין סימן כ"ט עי"ש ובאחרונים שהבאתי בשו"ת הנ"ל ודוק, ע"כ כפי העולה להלכה מכל אלו פוסקים זהו האיש פרץ לא נעשה עוד שליח ובפרט דמנוי שליחות שלא בפניו וודאי צריך ב"ד דווקא דאלימי לעשות שליח אפילו שלא בפניו כמ"ש בספר דברי אמת שם סימן כ"ט וא"כ אין להתיר בלא הרשאה אחרת משליח הראשון ע"י ב"ד, ומי שדעתו רחבה מדעתינו יכול להתיר, אמנם ממני

לא תצא הוראה בזה להתיר כמ"ש לעיל מכל דברי הפוסקים שהבאתי בס"ד [ועיין שו"ת יד יצחק ח"ב סימן רכ"ט משם ג"כ ראיה דבנ"ד ששנה גם השליח וודאי אין להקל]:

סימן קז

ב') **ועל** דבר שנמצא בכבד של עוף קטן כמו עצם ולא היה בו עוקץ בראשו רק כמו עור ובשר היה נקרם עליו וזה העצם היה יוצא מן הכור והיה נראה שהיו שני עצמות ואח"כ נתקשרו והיו לאחדים, ומע"כ נ"י ראה היטב בדברי הטו"ז סימן ל"ט ס"ק כ"ג בעצם שנמצא על הריאה ובסימן מ' ס"ק ד' בעצם שנמצא בלב, ומביא בזה הרבה דברי אחרונים גם דברי התב"ש סימן ל"ט, והנה מע"כ נ"י כתב דאפילו המחמירים בריאה שנמצא עליה עצם היא משום דריאה נטרפה ע"י נקב משא"כ כבד דאין נקב מטריף בו א"כ אפילו נימא שנפרד העצם מהצלע ופגע בכבד ג"כ יש להכשיר, והנה בזה וודאי דבריו נכונים דבכבד כיון שאין הנקב פוסל בו יש להקל טפי מבריאה, אמנם אכתי יש מקום לספק שמא עצם הצלע קודם שפגע בכבד ניקב אבר אחר כמו שאנו מטריפים במחט או קוץ שנמצא בחלל הגוף בסימן נ"א, אמנם הפרמ"ג במשבצות ריש סימן נ"ד רוצה לומר דבצלע לא חיישינן שמא נקב אחד מהאיברים עי"ש, והנה שם מסופק הפרמ"ג אם בעוף ג"כ טריפה בנשבר רוב צלעות, אמנם באו"ח סימן תצ"ח ס"ק ז' הביא בשם גאון ר' סענדר נכד התב"ש ראיה מרש"י מס' ביצה ל"ד ע"א דגם בעוף טריפה בנשברו רוב צלעות [וכבר העיר בזה הגאון ר' שלמה קלוגר ז"ל בהגהותיו לפרמ"ג], ועיין בספר דעת קדושים סימן נ"ד שמסופק ג"כ בנשבר רוב צלעות בעוף האיך הדין. ופלא שלא הביא דברי רש"י הנ"ל, עכ"פ מוכח מדאינו מטריף רק בנשברו רוב צלעות ואמאי לא מטריף גם בנשבר צלע אחד משום מחט בחלל הגוף וע"כ כמ"ש הפרמ"ג דבצלע לא חיישינן שניקב אחד משאר איברים כיון ששוכב במקום אחד ואינו מתנדנד בפנים ובפרט כיון שנמצא תחוב בכבד אמרינן כאן נמצא וכאן היה ואין להסתפק על אבר אחר. ועיין הוטב בש"ך סימן נ"א ס"ק ג', וא"כ מכ"ש בצלע שיש ספק גדול אם דרכו לנקב שאר איברים וודאי דיש לתלות שנתחבה תיכף בכבד ולא באבר אחר ומהגם שכאן ג"כ י"ל שמא נתהוה עצם כזה מבשר הכבד עצמו כמו בלב וגם בעצם בריאה הביא בספר דעת קדושים סימן ל"ט ס"ק פ"ד שאם אינו קשה מאוד רק כמו סחוס שקורין קנארפעל יש לתלות שנתהוה מבשר הריאה, ולענין עצם בריאה עיין בספר ראש אפרים סימן ל"ט ס"ק קצ"ב עי"ש היטב, עכ"פ אלו הטעמים שיש להטריף בריאה לא שייכו בכבד, ובכבד כיון שאין נקב פוסל בו יש להתיר טפי מבריאה כמ"ש מע"כ נ"י ג"כ, וא"כ יש לנו בנ"ד כמה צדדים להתיר, האחד דגם בכבד י"ל אם אינו עצם קשה אפשר שנתהוה מבשר הכבד בעצמו

כמו בלב שהביא הטו"ז סי' מ' סק"ד בשם הב"ח וכאן בכבד דאין הנקב פוסל בו גם הט"ז דפליג שם על הב"ח מודה כאן להכשיר, ועיי' בדע"ק שם ס"ק פ"ד דגם בשאר איברים יש מקום לתלות שנתהוה עצם כזה מהבשר עצמו אם אינו קשה ביותר, ועוד כמ"ש הפרמ"ג דעצם הצלע שאינו מתנדנד לא חיישי שמא ניקב אחד משאר איברים ועוד כיון שנמצא בכבד י"ל כאן נמצא וכאן הי' כמ"ש הש"ך כה"ג סימן נ"א סק"ג ועיישי"ה בפרמ"ג בשם הד"מ, ע"כ אין להטריף זולת אם נמצא עצם שיש בו הרבה עוקצין וחד שיש לחוש שבא מעלמא כמ"ש הפרמ"ג סימן מ' במשבצות סוף ס"ק ד' דכה"ג חיישי' להטריף כמו מחט או קוץ בחלל הגוף, אבל זולת זה יש להכשיר מכל הני צדדים שכתבנו, כנ"ל עפ"י דעת הפוסקי' בס"ד:

והנני בזה הדו"ש באהבה פק"ק **באניהאד** אור ליום ה' ט' סיון עת"ר לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קח

ברכת השנים בחיים ארוכים ונעימים לכבוד אהובי תלמידי הרב הגדול חו"ב מלא וגדוש חיציו שנונים וכו' מו"ה מרדכי פארהאנד נ"י דומ"ץ בק"ק בעטהלען ז"ב יצ"ו (וכעת בק"ק נייטרא תע"א):

על דבר מי שהגביל לחבירו זמן לבא לד"ת ובא האחד עם עוד דיין אחד שלקח לעצמו להיות נברר מצדו וליום המוגבל היה חבירו אנוס ולא היה יכול לילך לב"ד וטוען חבירו שישלם לו ההוצאות עבורו וגם עבור הדיין שלו שלקח עמו, והוא טוען לא היה צריך לעשות לך ההוצאות גם עבור הדיין כי כאן ג"כ יש ב"ד:

הנה ברמ"א חו"מ סימן י"ד סעיף ה' כתב וז"ל:

מי שאמר לחבירו שילכו לדון במקום אחר ואמר לו לך ואני אבא אחריך והשני לא הלך אחריו צריך לשלם לזה כל יציאותיו ומדסתם משמע אפילו היה אונס שלא הלך אחריו ועי"ש בפתחי תשובה ס"ק ט"ז, והנה פשיטא דאפילו אם היה אנוס שלא בא מ"מ מחוייב לשלם לו ההוצאות דאע"ג דאונס רחמנא פטריה מ"מ אם יוכל להשמיט עצמו ע"י טענת אונס יטעון בכל פעם שהיה אנוס ובקל יוכל להשמיט עצמו ולא דמי להא דשו"ת חו"י שהובא בפ"ת שם ס"ק ט"ו דמשמע דאם היה אונס פטור דהתם שאני דוודאי מלבא על החתונה עם בנו לולא שהיה אונס גמור וודאי לא היה נמנע לבא משא"כ בשני בע"ד ימצא מקום בכל פעם להשמיט עצמו ויגרום לחבירו הוצאות, ובפרט אם בע"ד אחד היא בביתו והשני היה מוכרח לבא ממקום אחר פשיטא דאין טענת אונס פוטרו מלשלם ההוצאות דתיכף כשנתרצה לו לבע"ד שיבא ביום ההוא הוי כאילו התנה עמו

שאם לא ידון עמו שיתחייב לשלם לו ההוצאות אמנם אם צריך לשלם גם להדיין שלקח עמו נראה לי פשוט כיון דהיה לו רשות לברור לו דיין מצדו כדין זבל"א וזבל"א א"כ היה לו לאסוקי אדעתיה שמסתמא יביא עמו דיין אחד וא"כ צריך לשלם לו הוצאות הדיין ג"כ דדווקא בדבר שלא היה לו לאסוקי אדעתיה יש חילוק בין מזיק לשומר דמזיק חייב לשלם אפילו דבר שלא היה לו לאסוקי אדעתיה ומי שמקבל עליו לשמור לחבירו אינו חייב לשלם רק דבר שהיה לו לאסוקי אדעתיה ועיין חו"מ סימן רצ"א סעיף ד' ועיין שטמ"ק מס' ב"ק ס"ב ע"א ר"ה מי מנחי ובשו"ת פרי השדה ח"ב סימן כ"ח הארכתי בזה קצת בס"ד, עכ"פ כל שה"ה לו לאסוקי אדעתא שיביא עמו דיין אחד צריך לשלם גם הוצאות הדיין, כנ"ל ברור עפ"י שיטות הפוסקים בס"ד:

והנלע"ד כתבתי בחפזי והנני דו"ש באהבה פק"ק באניהאד כ"ג אלול תער"ב לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קט

לעת צאת השנה, יתברך משמי מעונה, כבו' הרב החריף ובקי כהן שדעתו יפה מו"ה יואל כ"ע נ"י חתן הגאבד"ק נינפרעשוט יע"א.

מכתבו הגיעני על דבר השאלה שיש שם הרבה ישראלים שיש להם מסחר שמבשלים שזופים שקורין "טשוועטשקען" לעשות מהם פאווידיל ובשנה הזאת נתאחרה הבישול ויצטרכו לבשל בשבת ג"כ כדי שלא יתחמצו הטשוועטשקען אם יהיו מונחים צבורים, ועתה נפשו בשאלתו האיך לעשות אם יותר טוב למכור הנושוועטשקען לגוי קודם שבת והוא יבשל לעצמו ואח"כ יקנה ממנו הישראל הפאווידל, או יותר טוב ליתן המלאכה לגוי בקבולת דהיינו שמשלם לגוי מכל מעטער טוועשקען כך וכך והגוי יעשה זאת בביתו לא בבית ישראל דהרי בביתו של ישראל וודאי אסור אפילו בקבולת, ונ"ל דבקבולת יש חשש גמור שהרי כיון שנותן הטשוועטשקען לעכו"ם שיעשה מהם מאווידיל כיון שהעכו"ם יודע שאם לא יבשל בשבת ג"כ יתקלקלו א"כ הו"ל כאילו אמר לו בפירוש שיבשל בשבת וכה"ג היכא שאומר בפירוש להגוי שיעשה בשבת וכן אפילו אם אינו אומר בפירוש שיעשה בשבת רק שהגוי יודע שאי אפשר בעניין אחר הו"ל כאילו אמר לו בפירוש שיעשה בשבת וזהו אסור אפילו בקבילת אע"ג שהעכו"ם גם אדעתא דנפשיה קעביד, וזהו מבואר בטו"ז או"ח סימן ש"ז ס"ק ג', וע"יש בפרמ"ג שמפרש ג"כ בכוונת הטו"ז דאפילו אינו אומר בפירוש שיעשה בשבת רק שהגוי יודע שאי אפשר בעניין אחר דאסור, וע"יש מג"א משמע דהכי ס"ל ועיין בספר מנחת כהן במשמורת שבת פרק רבעי בד"ה והנה לפי מ"ש דאוסר ג"כ כל שנראה כאילו מצוהו

לעשות בשבת, ואע"ג דגבי מכס התירו הפוסקים משום פסידא בסוף סימן רמ"ד ועיין בנוב"י מהדו"ת א"ח סימן כ"ט שחקר אם גבי מכס יבא ע"כ לידי איסור דאורייתא, עכ"פ הכא דפשיטא דאיכא איסור דאורייתא מלאכת הבישול (דגבי מכס י"ל לסמוך ג"כ על הפוסקים דס"ל דכתב גלחות היינו כדרך שהגוים כותבין לא מקרי כתב עיין רמ"א או"ח סימן ש"ו סעיף י"א ובמג"א סימן ש"מ ס"ק י' ובפרמ"ג שם, ודוק) אבל הכא הוי וודאי מלאכה דאורייתא לכ"ע מלאכת בישול וכיון דהוי כקובע לו מלאכתו בשבת כיון שהגוי יודע אם לא יבשל אותם בשבת ג"כ יתחמצו ויתקלקלו א"כ אסיר בקבולת ג"כ כמבואר בדברי הפוסקים שהבאתי עי"ש, ודו"ק, ועוד דגבי מכס אין הגוף שלו רק הזכות שקנה מן המלך וא"כ בשבת הוי כאילו הגוי קנה הזכות של המלך בשבת וזהו ג"כ לא התירו רק משום שלא יפסיד לגמרי, ועיין במג"א סוף ס"ק חיי, ועי"ש היטב בפרמ"ג שם, ודוק, משא"כ הכא דהכל היא של ישראל וכששוכר עכו"ם לעשות לו המלאכה בקבולת יהוי כאילו קובע לו מלאכתו בשבת כיון שיודע שיתקלקלו אם לא יבשלם בשבת וזהו אסור לכל הני הפוסקים ע"כ יותר טוב למכור לגוי כל הטשמעטשקען, הגם דגם בזה יש חשש שנראה כמערים מ"מ כיון שמוכר לו במכירה גמורה ויעשה זאת בערכאות של עכו"ם שיהיה מפורס' שהגוי קנה הטושוועטשקען דדבר הנעשה בערכאות הוי פרסום, ועיין במג"א סימן רמ"ו ס"ק ט"ו כה"ג יש להתיר מפי במקום הפסד, ועיין שו"ת פרי השדה ח"א סימן ס"ה לעניין הווירטסהייזער בשבת אם עדיף טפי שימכור המשקאות מע"ש לגוי המוכר בשבת עי"ש, עכ"פ בנ"ד וודאי יש איסור יותר בקבולת המלאכה כיון דהוי כקובע לו מלאכתו בשבת כיון שהגוי יודע שאם יבשלם בשבת שיתקלקלו ע"כ עדיף טפי למכור ושהמכירה יהיה נעשה בפרסים ע"י ערכאות של גויים ופשיטא דבמכירה ג"כ צריך העכו"ם לבשל בביתו ולא ברשותו של ישראל, וזהו פשוט:

ועוד נ"ל בזה דבר חדש דכאן וודאי מהני מכירה ולא שייך כלל חשש ערמה, דעד כאן י"ל דיש חשש ערמה רק כגון במכמת חמץ שנשאר ברשות ישראל והגוי קונה רק ע"י קניינים שתקנו חכמים או שחדשה התורה ולולא שחדשה התירה לא ידענו שיהיה קניין כזה מועיל כגון קניין חצר היכא שלא לקח בידים להכניס לרשותו בקניינים כאלו שייך לומר דהיכא שאין מכוון לקנות או להקנות לרשותו לא קנה משא"כ בקניין כמו בנ"ד שהישראל נותן לו הטשוועטשקען מדעתו והעכו"ם לוקח אותם לרשותו לא איכפת לן מידי בכוונתו ותדע לך שהרי אם הגוי רוצה להחזיק בהם באמת וכי יוכל הישראל לטעון הן בדיני ישראל הן בדיני עכו"ם חני לא כוונתי להקנות באמה, הא פשיטא דכה"ג וודאי דברים שבלב אינם דברים. ועיין היטב חתס"ו יו"ד סימן ס"י בד"ה ואי תקשה

לך וימצא מבואר כדברינו, וא"כ בקנין כמו בנ"ד שהגוי מכניס לרשותו לא שייך חשש ערמה ודוק היטב. כללו של דבר דלא שייך חשש ערמה רק בקניין שלא היה מועיל לולא תקנ"ח או עפ"י חקי התורה כגון אגב או חצר שנכנס לחצרו שלא מדעתו כה"ג צריך כוונת קניין דווקא ויש בזה חשש ערמה ג"כ, ועיין שו"ת שערי צדק או"ח סימן ל"א לעניין מכירת קרקע לגוי לבנות עליה בשבת במחובר דג"כ לא התיר משום חשש ערמה והתם ג"כ שאני שהרי לא נראה שום דבר שיצא מרשות ישראל לרשות העכו"ם, משא"כ בנ"ד באלו הטשוועטשקען שהעכו"ם מכניס אותם לרשותו ממש, והדבר מפורסם שקנה אותם דלא בשליחות ישראל מבשל אותם, כה"ג לא שייך שום חשש ערמה, וכה"ג לא איכפת לנו כלל בכוונתם דכל שנעשה קניין ממש שקניין כזה מועיל מצד עצעו ג"כ דזהו הקניין המועיל יותר שיצא מרשות המוכר לרשות הקונה מדעת שניהם וזה הקניין היה מועיל אפילו קודם שחדשה תורה דיני קניינים כמבואר בחת"סו שם בקניין כה"ג לא איכפת לנו כלל בכוונתם וכה"ג וודאי אפילו אם היה כוונתו להערים הו"ל דברים שבלב ואינו מועיל להפקיע הקניין שנעשה בפועל ובמעשה ממש, וזהו ברור ופשוט בס"ד, וא"כ וודאי המחוור שימכור המשוועטשקען לגוי והגוי יכניס אותם לרשותו ממש ויהיה מפורסם שהגוי קנה אותם ושלא בשליחות ישראל הוא מבשל אותם כה"ג ההיתר ברור ופשוט כנ"ל ברור בס"ד ודוק היטב, וכה"ג העליתי בס"ד בתבואות השדה ח"ב בסוגיא דהיזק שאינו ניכר דכל דלא בעינן כוונת קניין שהקניין מועיל מצד עצמו לא שייך לצעורי קא מכוון דאי נימא לצעורי הו"ל דברים שבלב ולא מהני לבטל קניין עי"ש אות י' ואות י"א, וה"נ בנ"ד כיון שהגוי עושה קניין ממש לא מהני שום ערמה לבטל הקניין, ועיין תבואות השדה חלק חמישי בסוגיא דרבוצה כתבתי ג"כ כה"ג, ודוק, וכל זה ברור בס"ד, [ואם שייך בפאווידל"ל משום בישול עכו"ם הארכתי במקו"א ואכ"מ], והנני בזה הדו"ש פק"ק באניהאד אור ליום ראשון דסליחות בעזר עושה נפלאות תער"ב לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קי

בימי הספירה, יזכה להוד תפארת, כבוד אהובי ידידי הרב המאה"ג חו"ב וכו' מו"ה טוביה הכהן פישער נ"י האבדק"ק שוארוואר יצ"ו.

ע"ד מה שעוררנו בלוחות שניות. מדברי סופרים אודות השאלה אשר פעם א' אמרה על האיש אשר באת עמו לבית דודה שהוא בעלה ודרו יחד ואח"כ הודו שניהם שאין זה בעלה רק כדי שדודה לא יגרשנה מביתו אמרה שהוא בעלה, וכתבתי שאין זה אמתלא

טובה שדי הי' לה שתאמר שהוא משודכתו כיון שהקלי דעה אינם מקפידים על קרבת משודך עם משודכתו וע"ז רצה לדחות דברי שלדור יחד הוא פריצת יתרה ול"ה נתנו אותם לשבת אתם, במחכ"ה נ"י לא הבין יפה אשר כתבתי הוא הדבר אשר דברתי דבאמת לעשות איסור למפרע לדור עם מ' שאינה בעלה אינה נאמנת כמ"ש בשי"ת הקודמת בשם הגאון נוב"י וא"כ צ"ל רק שצרתה שישא אותה באת עמו אל בית דודה ומה שנסעה עמו בצוותא חדא לא מחזי לאינשי לאיסור כ"כ ובפרט בדור הזה בעוה"ר וא"כ יפה שמשום זה לחודא שנסעה עמו ובאו ביחד לבית דודה לא היתה מוכרחת לומר שהוא בעלה רק שהוא משודך שלה דמסתמא לא היה מקפיד כ"כ ע"ז ומה שהוסיפה חטא על פשע שהיתה דרה עמו, בזה נתחזק דבורה שהוא בעלה וממילא נחלש כח האמתלא, כך היה כוונתי בתשובה ק"ג הקודמת:

ומעתה נבא אל שאר דבריו, מש"כ מדברי הב"ש סימן קנ"ב ס"ק י"א דאם לא היה רק ע"א שהיתה אשת איש דנאמנת לומר גרושה, וה"נ ליכא רק ע"א שיודע שהיתה אומרת שהוא בעלה ותהיה נאמנת לחזור מדבורה הראשון. במחכ"כ כ"ד לא דמי כלל להתם דהתם לא היתה אוסרת עצמה שהרי היתה אומרת עכשיו שהוא גרושה רק אם יש עדים שהיתה אשת איש אינה נאמנת לומר גרושה בזה כתב הב"ש שפיר דאם ליכא רק ע"א שהיתה אשת איש וא"כ שפיר נאמנת לומר גרושה דהא לא היתה בחזקת אשת איש עפ"י ע"א והיא לא אסרה עצמה מעולם שהרי אומרת שנתגרשה ואיזה שויה אנפשה חד"א איכא התם משא"כ הכא נתחזקה עפ"י דבורה ועפ"י מעשה שעשתה לדור עמו שהיא אשת איש ועל זה יש ע"א והיא אינה מכחשת אותה וא"כ מה בכך דליכא רק ע"א וכי אנו באין לאסור אותה עפ"י העד הרי אנו אוסרים אותה רק עפ"י דבורה שהחזיקה עצמה לאשת איש והיא מודית בכך וא"כ אין כ"מ בין ע"א לשני עדים כיון שרק עפ"י מה שהחזיקה עצמה לאשת איש אנו אוסרים אותה. וא"כ גם מ"ש להאמין אותה במגו שהיתה עכשיו מכחשת העד שאומר שהחזיקה עצמה לאשת איש תהיה נאמנת על האמתלא והביא מדברי שו"ת בית אפרים חאה"ע סימן א' שכתב דמגו מהני לומר שהאמתלא אמת, המעיין שם בפנים יראה ג"כ דנ"ד לא דמי להתם דהתם היהי לו מגו לומר שמתה אשתו וא"כ מותר לישא אחרת שפיר מהני להאמינו ג"כ שמעולם לא היה לו אשה משא"כ הכא איזה מגו יש לה רק שהיתה יכולה להכחיש העד ולומר שמעולם לא החזיקה עצמה לאשת איש. זה אינו מגו כלל, חדא דהוי מגו להכחיש העד, ובתומים סימן פ"ב בכללי מגו הביא בזה מחלוקת הפוסקים אי מהני מגו להכחיש העד

אפילו במקום שלא יצטרך שבועה להכחיש העד, עי"ש ס"ק פ"ב פ"ג, ודוק (ועיי' בזה בתוס' מס' שבועות דף ל"ב ע"ב ד"ה הו"ל כגזלן):

ועוד דהכא היתה יראה להכחיש העד דכי יודעת בבירור דליכא רק ע"א הא בשעה שהחזיקה עצמה לאשת איש והיתה דרה עמו מסתמא גם אנשים אחרים היו יודעים מזה ולא גרע ממגו להכחיש הקול דלא אמרינן כמ"ש בתומים שם ס"ק ל"ח, ועוד דהיא לא היתה יודעת שלא תהיה נאמנת ע"י האמתלא והוי כמו שהביא שם בתומים ס"ק כ"ח דאין להאמין לעם הארץ במגו דטען טענה דאפשר שלא ידע והכא ג"כ לא היתה יודעת מזה שאם תודה לדברי דודה שלא תהיה נאמנת באמתלא משא"כ בנדון דשו"ת בית אפרים אי אפשר שלא ידע שאם יאמר שאשתו מתה שמותר לישא אשה, עכ"פ יהיה איך שיהיה כיון שעכ"פ שזהו ברור שכבר החזיקה עצמה לאשת איש אין לנו לדון על המגו שלה כלל רק על האמתלא, וכבר כתבתי בשו"ת הקודמת [סימן ק"ג] דכאן הו' אמתלא גרועה ובפרט שעשתה איסור אם היה האמת שאינה בעלה ודרה עמו משא"כ בנדון דשו"ת בית אפרים לא עשה שום איסור במ"ש מקודם שיש לו אשה במדינתו, ועוד הרי בשו"ת ב"א לא סמך להתיר רק משום שעל עצמו נאמן עכ"פ ועל האשה אשר ישא לא חל איסור חרם רגמ"ה עי"ש שהביא ראיה דאיסור שני נשים לא חל רק על האיש ולא על האשה וא"כ הכא אפילו תהיה נאמנת לגבי עצמה מ"מ לגבי הבעל שרוצה לישא אותה אינה נאמנת, ועוד דהתם לא החזיק עצמו ע"י מעשה רק ע"י דבור גרידא משא"כ מי שהחזיק עצמו ע"י מעשה כמו בנ"ד גרע טפי ואפילו לא דרו יחדיו שלשים יום דדווקא לעניין לחייב מיתה הבא עליה בעינן שלשים יום כמ"ש החלקת מחוקק באה"ע סימן י"ט ס"ק ד' עי"ש, ועיין שו"ת מהרי"ט ח"א סימן קמ"ח קמ"ט גבי מי שהוחזק עצמו לכהן דלא מהני אמתלא כיון שנשא כפיו ועשה מעשה ואע"ג ששם היה ט"ו שני המעשה כך היה אבל באמת דעת הרבה פוסקים דע"י מעשה לא מהני אמתלא, ועיין בחתס"ו ח"א אה"ע סימן ע"ו באחד שהיה מוחזק לבנו ואח"כ נשא אחות אביו ואמר שהוא רק חורגו ונתן אמתלא למה החזיק מותו לבנו דאע"ג שהמגדל יתום כאילו ילדו ושכיח שיקרא לחרגו בנו, מ"מ מסקנתו לאסור, וא"כ הכא דאיכא איסור גמור לדור עם איש אחר שאינו בעלה ודאי אינה נאמנת לומר שלא היה בעלה ובפרט דכיון אם היו דרים יחד שלשים יום בוודאי לא היו מהני אמתל' כיון דאפילו מיתה חייבים עליה כמבואר בש"ע אה"ע סי' י"ט וא"כ אפי' אם עכשיו מחמת אורך הזמן כבר נשכח הדבר אם היו דרים יחד שלמים יום מי יוכל להתיר ערוה החמורה מספק והרי אפילו לקולא אנו מחזיקים אותה שהיא אשתו כגון אם היה הבעל מקדש אחותה היינו אומרים שאין קידושין תופסין בה,

עי"ש בפתחי תשובה ס"ק ד' בשם שו"ת הגאון ר' עקיבא איגר, ועי"ש בפנים סימן קכ"א בד"ה אמנם מה שיש לצדד להיתר, וא"כ מכ"ש דלחומרא אמרינן חזקה זאת כמבואר בש"ס ופוסקים, ודו"ק:

ועוד דנ"ד דומה קצת למ"ש החתס"ו שם סימן ע"ו וז"ל:

ועוד מסברא נ"ל דלא שייך אמתלא אלא בשעברה הסבה אבל הכא הא עדיין הסבה קיימת דאי משום בושת החזיקו לבנו איך קם עתה וכו' עי"ש, וא"כ ה"נ אם משום יראה מחמת דודה אמרה שהיא בעלה א"כ למה לא כסתה כלימתה גם אח"כ עכ"פ צריך כה"ג לידע בבירור אם היא אמתלא טובה ובשטמ"ק מס' כתובות כ"ב ע"א ד"ה והא שויה אנפשה כתבו וז"ל:

אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת כלומר בדברים הניכרים לנו אמת, ועוד כתב אח"כ וז"ל:

טענה הניכרת שהוא כדאי לסמוך עליה, וברמב"ם סוף פ"ט מאישות כתב ג"כ אם נתנה אמתלא לדבריה וכו' וראינו בדבריה ממש עי"ש, מוכח דבעינן שנדע שהאמתלא טובה והכא עכ"פ אמתלא טובה לא הוי, וכל זה אם כבר היינו מחליטין דאמתלא מהני היינו צריכין לדון ולשקול במאזני פלס אם האמתלא טובה ובפרט כפי הנראה מהפוסקים לא מהני אמתלא לאחר שהוחזקו כמ"ש בתשובה הקודמת (סימן ק"ג) בשם שב שמעתתא ובשו"ת חו"י סימן קל"ח שרוצה להתיר כעין מעשה דנ"ד עי"ש, התם היו עוד צדדים להתיר דהיא לא אמרה מעולם עליו שהוא בעלה לפי דבריה רק הבעל אמר שהיא אשתו וגם לא הוחזקו במקום אחד לאיש ואשה כי היו עוברי אורח, ומ"מ לא רצה לסמוך ע"ז למעשה, וא"כ אנן בדידן שהיא עצמה היתה אומרת שהוא בעלה והחזיקו במקום אחד ואפשר שהיו דרים יחד שלשים יום מי ימלא לבו לסמוך על אמתלא ובפרט אמתלא חלושה כזו להאמין לה שתעשה איסור לדור עם איש זר שאינו בעלה, ואם כל זאת עשתה שהיתה יראה מדודה מה עלה בלבה אח"כ לגלות האמת אשר ע"כ לא מלאני לבי להתיר בחומר איסור אשת איש, ועיין חתט"ו אה"ע שם סימן ע"ח שכתב בפירוש בראיות מדברי הראשונים דכל שהוחזקה לא מהני אמתלא ושם שהתירה לבעלה לא משום דע"י אמתלא יכולה לחזור רק שי"ל שמתרצת דבריה הראשונים דמה שאמרה שטמאו איתה היינו רק בנשיקת אבר וגם שהיה רגלים לדבר שלא בעל אותה הגזלן כיון שהיו דמים שותתן ממנה, עי"ש היטב בד"ה נחזור לדברי הר"ן ובד"ה ונחזי מאי דקמן, וא"כ בנ"ד דלא שייך כל זה שהרי כאן חוזרת לגמרי מדבריה הראשונים א"כ בוודאי לא מהני אמתלא, ודוק היטב:

והנה הלום ראיתי אחרי רואי בשו"ת בית שלמה לאה"ע סימן ע"ב שכתב לדחות סברת הנוב"י מה שהעלה בכמה מקומות בספרו דהיכא שע"י האמתלא שנותן נמצא שעשה איסור למפרע דאינו נאמן על האמתלא, ממ"ש המחבר בחו"מ סימן מ"ז סעיף א' במי שאמר שטר אמנה היא זה דאינו נאמן אם היה חב לאחרים, וכתב שם המחבר ואם אחר שאמר שטר אמנה פרע לבע"ח ובא לגבות השטר מהלוה רואים אם כשהבע"ח בא לגבות מן השטר אמר שטר אמנה הוא אז וודאי לא היה כוונתו אלא לדחות בע"ח א"כ מוכח דאע"ג דע"י האמתלא שנותן שכוונתו היה רק לדחות הבע"ח וא"כ עשה מעשה רשע שרצה להפקיעו חובו בגזילה ומ"מ נאמן וא"כ נדחים דברי הנוב"י במי"ש דהיכא שע"י האמתלא שנותן נמצא שעשה איסור למפרע דאינו נאמן בהאמתלא, שהרי הכא נאמן שלא אמר שטר אמנה רק להפקיע הבע"ח דג"כ עשה איסור להיות לוה רשע ולא ישלם ומ"מ נאמן, כך הם תוכן דברי הבית שלמה עי"ש, ולענ"ד אינו מוכרח מזה לדחות סברת הנוב"י דוודאי לעשות איסור בידים למפרע אם האמתלא אמת כמו בנדון דהנו"ב מהדו"ק אה"ע סימן ח' שעשתה מעשה להוציא ממון מאחי בעלה שלא כדין אם האמתלא היה אמת דעשתה איסור בידים, וכן בסימן ט"ז בנוב"י להכחיש זרעו וכמה תקלות יצאו מזה אם הוא זרעו ואומר שאינו זרעו לענין חליצה ויבום וקידושין כמ"ש שם הנוב"י בסימן ט"ז, וכן במהדו"ת בסימן ל"ח דג"כ מיירי כה"ג, עי"ש בד"ה ואמנם מה שאני חושש, וודאי מסתבר סברת, הנוב"י דאינו נאמן בהאמלא אם הוא נעשה רשע למפרע אם האמתלא מה שהוא נותן יהיה אמת, משא"כ בהך דש"ע חו"מ סימן מ"ז אע"ג שרצה לדחות בע"ח שלו מ"מ אינו נעשה רשע כ"כ בזה דאפשר שהיה נצרך מאוד למעות והיה בדעתו לשלם לבע"ח ממקום אחר, ומעות השטר היה צריך לעצמו שפיר נאמן דזהו לא מקרי מעשה רשע כל כך שהרי יש לו תקנה לשלם לבע"ח ממקום אחר, ובדעתו היה נן באמת, וא"כ לא נעשה רשע, משא"כ היכא שע"י האמתלא נמצא שעשה מעשה רשע אשר יהיה מעוות לא יוכל לתקון אינו נאמן, וא"כ בנ"ד שאם האמתלא היא אמת ג"כ עשתה מעשה רשע לדור עם איש שזר הוא לה והוא מעוות לא יוכל לתקון כמה ביאות אסורות שפיר אמרינן כסברת הנוב"י דכה"ג לא מהני האמתלא:

וראיתי בחתס"ו שם סימן ע"ו בד"ה ובר מן דין שהביא ראיה דאמתלא מהני אפילו לאחר זמן מיצחק ורבקה שג"כ נתן האמתלא לאחר זמן שהרי כתיב ויהי כי ארכו לו שם הימים ועיין שו"ת רמ"א סימן ב' שהביא הא דיצחק ורבקה עי"ש, ובט"ז יו"ד סימן קפ"ה ס"ק ב' הביא הך מעשה דשו"ת הרמ"א עי"ש, אמנם אמתלא דנ"ד אין לדמות כלל לאמתלא דיצחק ורבקה דהתם לא היה יכול לגלות האמתלא תיכף שהרי הטעם שאמר אחותו כדי

שלא יהרגו אותו היה גם אח"כ ולא היה מגלה לעולם שהוא אשתו רק לאחר שאבימלך ראה בעצמו ולא היה יכול להכחיש עוד שהוא אשתו, ואמתלא כי האי אפילו היה נמשך מה שהחזיקה לאחותו כמה שנים ג"כ היה לו תמיד טעם חזק שלא לגלות שהיא אשתו כמו מעיקרא כשאמר אחותו, אמנם בנ"ד שלא מצינו לה טעם יותר מה שגלתה אח"כ שהוא אינו בעלה ממעיקרא שאמרה שהוא בעלה שהרי הבושה היה גם אח"כ כמו מעיקרא וכמ"ש החתס"ו שם סימן ע"ו בד"ה ועוד מסברא נ"ל עי"ש היטב. א"כ לא דעי כלל לאמתלא דיצחק ורבקה שלא היו יכולים לומר מעיקרא האמתלא דכל שעה היו רוצים שיחשבו שהוא אחותו גם אח"כ לולא שהיה אבימלך ראה אותם והרגיש שהיא אטתו, וזה ברור בסברא בס"ד, ודוק היטב, (ועיין חחסי"ו יו"ד סימן ס"ט בשם ספר עצי ארזים ג"כ כדברינו):

וראיתי בפלתי על הלכות נדה סימן קפ"ה סוף ס"ק ב' דלאחר שכבר עשה מעשה כגון גבי הוחזקה נדה וכבר שמש עמה לא מהני אמתלא ועיין בחתס"ו ליו"ד סימן ט' ד"ה עוד פש גבן והנה לדעת הרא"ה בספר החינוך סימן ר"ו דבקידושין גרידא אפילו באיסור עריות שאין תופסין בהם קידושין ג"כ איכא איסור דאורייתא ועיין בספר מנחת חינוך שם (ועיין בתוספ' שס' יבמות י' ע"א ד"ה לר' יהודה שכתבו דאיסור דרבנן איכא בקידושין שמא יבעול, ובחידושי בסוגיא דקידושין תופסין בחייבי לאוין אות ד' הארכנו בזה בס"ד) עכ"פ לדעת הרא"ה דאיסור דאורייתא איכא אפילו בקידושין גרידא ל"ל כסברת הפלתי הנ"ל דלאחר שכבר עשה האיסור אינו נאמן באמתלא דהא מס' כתובות כ"ב ע"א איתא לימים עמדה וקדשה עצמה ומשמע שם מפשטא דלישנא דגמרא דרק אח"כ נתנה האמתלא וא"כ מוכח דאפילו לאחר המעשה ג"כ מהני אמתלא רק אי ס"ל כהפוסקים דבקידושין גרידא ליכא שום איסור בהני עריון דאין קידושין תופסין שפיר י"ל כסברת הפלתי דלאחר שכבר עבר האיסור לא מהני אמתלא להצדיק נפשו ומשו"ה ס"ל שפיר דאם כבר שמש עמה לאחר שהוחזקה נדה תו לא מהני אמתלא אם לא דנדחוק עצמנו דשם במס' כתובות אמר.ה האמתלא מסתמא גם קודם קידושין אע"ג שאינו מבואר בגמרא, ויש לעיין בזה:

והנה המעיין היטב בשו"ת מהריק"ו סימן פ"ז יראה ג"כ שדעתו דכל שהוחזקה אפילו ע"י דבורה גרידא בלא מעשה לא מהני אמתלא, ועי"ש שמחלק בין דיני נפשות למלקות, והנה שם בנדון דמהריק"ו לא היתה עוקרת לגמרי דבורה הראשון שהיתה מוחזקת למקודשת רק שאמרה שנתקדשה לפני פסולי עדות מ"מ פסק שאינה נאמנת כיון שכבר נתחזקה למקודשת וא"כ מכ"ש בנ"ד שע"י האעתלא רוצית לעקור לגמרי דבורה הראשון

בוודאי שאינה נאמנת מכיון שנתחזקה ובפרט שכאן היה מעשה שהיו דרים יחד וראיה לדברינו דהיכא שאינו עוקר דבורו הראשון לגמרי טפי נאמן משו"ת מיימוני פ"ג הלכות אישות הובא ג"כ בספר ש"ש שמעתא ו' פ"ג גבי ע"א שהלך לקדש אשה לראובן וטעה ואמר הרי את מקודשת לי ואמר שטעה במה שאמר הרי את מקודשת לי ורצוני היה לקדשה לראובן וס"ל שם כיון דלדברי העד מעולם לא היתה אסורה דהא בטעות אמר מקודשת לי דנאמן ולא אמרינן אין דבר שבערוה פחות משנים רק היכא דלפי דברי העד היתה אסורה עכ"פ עי"ש היטב (והארכתי בזה בחידושי בסוגיא דע"א נאמן באות ליד בס"ד) וא"כ כיון דאפילו בנדון דמהריק"ו שלא עקרה לגמרי דבורה הראשון שהרי טוענת שאמת שנתקדשה רק שהיה לפני פסולי עדות וע"מ אינה נאמנת כיון שנתחזקה למקודשת בסתם, מכ"ש הכא בנ"ד שע"י אמתלא עוקרת לגמרי דבורה הראשון שמעולם לא היתה מקודשת וודאי אינה נאמנת כיון שנתחזקה לאשת איש ועשתה מעשה ג"כ שהיתה דרה עמו ועיין בשו"ת להגאון בעל טוב גיטין סימן ה' שהאריך ג"כ בהך דשו"ת מהריק"ו שהבאתי:

ועוד יש לחוש בנ"ד מה שכבר העירותי בשו"ת הקודמת (סימן ק"ג) דהא גופא מה שהיו דרים ביחד אמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה, ועיין בב"ש אה"ע סימן ל"א ס"ק כ"א דאע"ג דהתם מיירי שכבר קדש אותה בפחות משו"פ מ"מ בחמ"ח סימן ל"ג ס"ק ב' משמע דבכל איש ואשה הדרים יחד אמרינן דהוי כעידי יחוד ועידי ביאה ואע"ג דהרמ"א באה"ע סימן כ"ג כתב דאם יש לו אשה אחרת לא חיישינן דשמא בעל לשם קידושין היינו דווקא אם לא נודע לנו שבגד באשת נעוריו ואמרינן דמסתמא לא יעבור על החרם וכזנות בעלמא נתכוין משא"כ הכא הרי גם לדבריה כבר היה מוכן לישא אותה לולא שהיה נתגלה קלונו שיש לו אשה אחרת א"כ חזינן שאינו חש לחר"ג וא"כ מדוע לא נחוש שמא כוון ובעל לשם קידושין ובפרט כיון שהיה בדעתו לישא אותה אפילו לדבריה ואע"ג דמסתמא היתה נדה ג"כ וא"כ ל"ש לומר אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כיון דלא חש לאיסור נדה, מ"מ אין זה מוכרח חדא דעכשיו בזמה"ז רואים הרבה שעל ביאת זנות בלא נשואין מקפידים ואיני רוצה לדור בלא חופה וקידושין ועל איסור נדה אע"ג דחמיר טפי אין מקפידים, וכה"ג כתבו התוספ' מס' חולין ק"א ע"ב ד"ה הזיד בשבת לענין שבת ויוהכ"פ עי"ש, ועוד דלאו לכ"ע ס"ל הא דרדב"ז דמי שבועל נדה שג"כ אינו חושש לבעילת זנות, עיין היטב בפתחי תשובה אה"ע סימן קמ"ט ס"ק ב', ועיין באבני מלואים לאה"ע ריש סימן ל"ג שהאריך בזה סוף דבר דבנ"ד כיון דאיכא כל הני חששות וגם האמתלא אינו טובה כל כך מכל הני טעמים שכבר כתבנו,

ובפרט דאיכא ספק שהוחזקו שלשים יום וכה"ג וודאי לא מהני אמתלא, ע"כ יש לצרף ג"כ החשש שמה שהיו דרים יחד על זה עצמו יש לחוש לקידושין ובפרט שהיה דעתם שישאו זה את זה אפילו לפי דבריה, ועיין שו"ת חוט השני סימן י"ז שהאריך דכל היכא שעשה איסור לא מהני אמתלא, וה"נ עשתה איסור אם היה האמת כדברי האמתלא שלא היתה נשואה לו והיתה דרה עמו, ואין לומר ג"כ שכיון שעשתה מעשה שאח"כ נשתדכה עמו א"כ רגלים לדבר שלא היתה נשואה לו דזהו אינו דשידוכים גרידא לא הו' מעשה כ"כ ומעשה ממש סידור קידושין לא היה עדיין, ועוד דאין לומר שאם עשתה מעשה הוי אמתלא טובה יותר דא"כ האיך מביא ראיה במס' כתובות כ"ב דאמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני דנאמנת באמתלא מהך דאשה שאמרה מקודשת אני ואח"כ קדשה עצמה דנאמנת באמתלא דלמא שאני התם שכבר עשתה מעשה שקבלה קידושין מאחר (אי ס"ל דקידושין גרידא לא הוי איסור) דלמא שאני התם שהאמתלא הוא ע"י מעשה קידושין והוי אמתלא טובה יותר אלא וודאי דאין לחלק בכך סוף דבר כיון דמה שהוחזקה לפנינו שלשים יום הוי חזקה טובה אין להתחכם נגד חקי התורה והיא אשת איש מה"ת, והגע עצמך אשה שבעלה הרחיק ממנה נדוד זה הרבה שנים ונשאת לאחר באיסור דהוולד ממזר ולמ"ד אין קידושין תופסין בחייבי לאוין אם הוולד זה שאנו מחזיקין אותו לממזר משום חזקת אשה אחת אמרינן וודאי דלא מהני הקידושין ומותרת לאחר למ"ד אין קידושין תופסין בחייבי לאוין ולא אמרינן שמא כבר מת בעלה וא"כ אין הוולד ממזר והוי קידושין ואיך נתיר אשת איש לעלמא וע"כ דכיון שהיא מה"ת אשת איש הו"ל הוולד ממזר ולא מהני קידושין שכן ואפילו לקולא סמכינן ע"ז שהיא מותרת לאחר משום דחקי התורה כך היא דמכיון שהיתה בחזקת אשת איש אינה ניתרת לעלמא עד שיתברר שיצאה מחזקת אשת איש (ועיין היטב ברשב"א מס' יבמות ל' ע"א ד"ה אשה זו בחזקת היתה לשוק עומדת) וא"כ ה"נ כיון דהך חזקה מה שהוחזקה לפנינו היא ג"כ מה"ת אפילו לענין חיוב מיתה ועיין ב"ש אה"ע סימן י"ט ס"ק א' הרי היא בחזקתה עד שיש לנו דבר ברור שיצאה מחזקתה, ואפילו אם היא רק ספק אם היו דרים ביחד שלשים יום מ"מ כיון דאם היו דרים בוודאי שלשים יום הרי היא אשת איש גמורה אפילו לענין חיוב מיתה א"כ מי יוכל להתיר בספק איסור מיתה ובפרט ע"י אמתלא גרוע כזו ואפילו היכא דמהני אמתלא בעינן אמתלא טובה ועיין בראב"ד פרק י"ח הלכות איסורי ביאה הלכה ט' שכתב שם אמתלא גדולה היא זו ונאמנת והבאתי דבריו בספרי שו"ת פרי השדה ח"א סימן קכ"ה], וגם בנ"ד לא שייך לומר דאדם נאמן על עצמו היכא שטוען בריא אפילו נגד חזקה דמ"מ לגבי הבעל שרוצה לישא אותה לא תהיה נאמנת

ולא דמי להא דשו"ת בית אפרים לאה"ע סימן א' דהתם לפי מאי דס"ל דעל האשה לא שייך החרם להנשא למי שיש לו עוד אשה אחרת שפיר כתב דלגבי עצמו הוא נאמן ושם ג"כ לא סמך משום הא לחודא להתיר רק משום עוד טעמים אחרים עי"ש ובנ"ד לא שייך זה וגם על מה שנשמע שהבעל נסע לאמעריקא ונשברה הספינה זה לא הוי אפילו בכלל מים שאין להם סוף לומר שלא תהיה אסורה רק מדרבנן כמ"ש ברמ"א אה"ע סימן י"ז סעיף ל"ד דמי שהעידו עליו שהיה בספינה שנשברה בים אם נשאת תצא ולא אמרינן אם נשאת לא תצא רק אם העידו שנטבע ושהה כדי שתצא נפשו, ואפילו במים שאין להם סוף אע"ג דאינה אסורה רק מדרבנן מ"מ חמיר איסורא שהרי יש לו עיקר מה"ת איסור אשת איש, ובמקום אחר כתבתי הטעם מה שהחמירו חכמים כ"כ לאסור במים שאין להם סוף ולא אזלינן בתר רובא דרוב הנטבעים במים שאין להם סוף אינם ניצולים ובכל התורה אזלינן בתר רובא, משום דבכ"מ דאזלינן בתר רובא אפילו אם יתברר שהיה מן המיעוט מ"מ נא יהיה איסור למפרע דעד עכשיו עשה בהיתר, ועיין חתס"ו ליו"ד סימן רמ"ה ובספרי תבואות השדה חלק רביעי בסוף הספר בשו"ת סימן ב', משא"כ במים שאין להם סוף אם יתברר שהיא מן המיעוט שניצלו הרי עכ"פ בניה מן השני יהיו ממזרים משו"ה החמירו חז"ל שלא לסמוך על הרוב, וכפי הנראה בנ"ד אין כאן שום דבר ברור אפילו שהיה על הספינה שנשברה א"כ לא נשאר לנו שום צד היתר רק מה שנתנה אמתלא לחזור מדבריה הראשונים, וכבר כתבנו די באר דבנ"ד לא מהני אמתלא מכמה טעמים דהאמתלא גרוע וגם אולי הוחזקו שלשים יום דאפילו בספק שלשים יום יש להחמיר בספק אשת איש, ע"כ ממני לא יצא היתר בדבר זה, וד' ירחם על האשה העלובה הזאת לפתוח לה שערי היתר בדבר ברור עפ"י התורה:

והנני הדו"ש באהבה והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד אור ליום ד' ל"ד למב"י תרס"ח לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קיא

שוכ"ט לכבו' אהובי ידנ"פ הרב המאה"ג חציו שנונים חו"ב נצר מטע קדושים וכו' מו"ה אשר אנשיל הלוי נ"י אבד"ק דינדיעש יע"א.

יקרתו הגיעני, והקשה לשאול ממני כי אין לנו עסק בנסתרות והלואי אם הנגלות היו גלויים לנו, ובפרט כעת הקיפוני בהרבה עניינים רק שלא להשיב פניו ריקם אכתוב לו את אשר בלבבי, ע"ד אחד, שהתרעם במה שראה על לוח מזרחי שיש שם הרבה שמות כנהוג וראה גם שם סמאל ואמר שצריך למחוק משום שאינו בקדושה כי הוא

הס"ם ר"ל, ומע"כ נ"י לא פנה לדבריו שהרי בתפלות שבשערי ציון ליום הג' כתב שם ג"כ יום שמזלו טלה ועקרב ומלאתו סמאל, ורוצה לידע דעתי? הנה ידוע שזה השם ג"כ שרשו בקדושה ואותיות א"ל שבשמו מוכיחים עליו וכבר האריך בזה בשל"ה הקדוש כי בעולם התקון יחזור לקדושה, וראיתי בספר קהלת יעקב (אשר הרב הקדוש ר' אייזיק מזידיטשוב זי"ע אמר עליו שמי שאינו רב במתיבתא דרקיע אין יכול לחבר ספר כזה) שהביא כי מצד השורש היא בקדושה גדולה וראשי תיבות של זה השם היא אתה סתר ל' מצר, וידוע שזהו הפסוק מסוגל לשמירה [עיין בס' שערי נפתלי על אבודרהם הל' ק"ש שעל המיטה] וא"כ אם על הלוח מזרחי נכתב השם סמא"ל בנקודות עליו שמורה שהיא ראשי תיבות (דצטריקון הוא מה"ת כדאיתא במס' שבת ק"ה ע"א) א"כ מורה על זה שיהיה לשמירה א"כ א"צ למחקו, ובספר מאורות נתן מהעקובל הגדול ר' מאיר פאפארש זצ"ל כתב שם וז"ל:

שהאל"ף שבסמאל הוא הניצוץ המחיה אותו עי"ש, וא"כ כיון שכל חיותו ממקום הקדושה א"כ יש ליתן טעם למה שכתבו שם זה על הלוח המזרחי כדי להראות שחיות הקליפה היא ג"כ רק ע"י ניצוץ הקדוש המחיה אותו בסוד ומלכותו בכל משלה כדאיתא בכוונות כי עי"ז מכניעים הקליפות, ובחידושי אגדה שלי פירשתי מה דאמר הגמ' בריש פרק אלו טריפות מלמד שתפס הקב"ה מכל מין ומין והראה למשה ובתוספ' שם ד"ה זאת החיה והכל הולך אל מקום אחד להכניע הקליפו' וכח סט"א ע"י הקדושה, וא"כ יפה עושים לכתוב שם סמא"ל על הלוח המזרחי לפרסם ברבים שכל החיות שבעולם היא רק ע"י הקדושה, וכמ"ש בתפלת אליהו ובד אנת תסתלק מנהון אשתארין כלהו שמהן כגופא בלא נשמתא וידוע בזה מ"ש בעל השם הקדוש עה"פ כי הנה איביך ה' וכו' יתפרדו כל פועלי און, כי יגיע הזמן אשר הקליפה תתפרד מן הקדושה וממילא יאבדו לנצח ואוהביו כצאת השמש, ודו"ק] ואע"ג שמי שכתב זה הלוח אפשר שלא כוון כלל לזה, מ"מ הענין עושה רושם ודי בזה בדברים אשר נעלמים מאתנו, ואפילו אם שגינו מ"מ היודע תעלומות יודע הכל כי לטובה כוונתי:

והנני בזה הדו"ש באהבה פק"ק **באניהאד** ד' לסדר והיה האיש אשר יבחר תער"ג לפ"ק.

בעזה"י ח"ת בסוגיא דקידושין תופסין בחייבי לאוין

מס' קידושין דף סו' ע"ב וס"ז ע"כ, ובמס' יבמות מ"ט ע"א וע"ב, ועור בשאר מקומות בס"ד.

א') **במשנה** שם, וכל מי שאין לה עליו קידושין אבל יש לה על אחרים קידושין הוולד ממזר, מוכח ממשנה דס"ל דכיון שאין לה עליו קידושין משו"ה הוולד ממזר דממזרות

תלוי בתפיסת קידושין, ועיין בתוספ' ד"ה מנא הני מילי, אמנם מ"מ ליכא למימר דהוא כך מסברא דכל שהוא ממזר אין בו תפיסת קידושין דא"כ כיון דבגמרא מביא כמה דרשות דאין תופסין קידושין בחייבי כריתות ומעיקרא ילפינן מקרא דוהיתה לאחר ולא לקרובים ואח"כ מוקמינן הקרא לאחות אשה כיון דכבר אשכחן דאזהר קרא על הקיחה ואמאי אצטריך לכל הני דרשות דכיון דאיזהו ממזר ילפינן מקרא דלא יקח אשת אביו וסמוך ליה לא יבא ממזר לכל חד כדאית ליה או חייבי מיתת ב"ד או אפילו חייבי כריתות או חייבי לאוין לר"ע כדאית' במס' יבמות מ"ט ע"א, וא"כ ממילא מוכח דכל שהוולד ממזר אין קידושין תופסין וע"כ דאי לאו קרא דלא נתפסי קידושין הו"א דאע"ג דהוולד ממזר מ"מ קידושין תופסין משו"ה אצטריכי כל הני קראי לידע דלא תפסי קידושין, והנה לפי"מ דנפקא לן מקראי באיזה תופסין קידושין קיי"ן דכל שאין קידושין תופסין הוולד ממזר זולת לר' יהושע דס"ל אין ממזר רק מחייבי מיתת ב"ד ומ"מ מודה דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות כמ"ש התוספ' בכמה מקומות, ועיין בתוספ' ד"ה מנא ה"מ, אמנם הך כללא דאם הוי ממזר אז וודאי אין קידושין תופסין זהו וודאי אמת דזהו לא מצינו בשום מקום שיהיה ממזר ומ"מ יהיו קידושין תופסין. ועיין ברמב"ן בד"ה אי הכי אפילו נדה שכתב וז"ל וההוא כללא דווקא הוא לכ"ע שאין לך שהקידושין תופסין בה והוולד ממזר ומיהו כלהו ממדרש קראי דהתם נפקא דהא אע"ג דנפקא לן ממזר מהתם (כלומר מקרא דלא יקח אשת אביו וסמוך ליה לא יבא ממזר) אצטריך קרא הכא לקידושין, עכ"ל הרמב"ן עי"ש, אלמא דאי לאוי קראי דאין קידושין תופסין לא הוי ידעינן כלל באיזה אין תופסין קידושין רק לפי האמת אמרינן דלא מצינו שיהיה ממזר ומ"מ יתפסו קידושין, [ועיין לקמן אות י"א], והנה אי לא הוי ידעינן דבמה שאין תופסין קידושין הוי ממזר לא הוי מצינן לומר דמה שאין תופסין קידושין הוי חומרא דאדרבא היינו יכולין לומר דזהו הוי חומרא מה שתופסין קידושין כיון דנאסרה לעלמא כקושיית התוספ' ד"ה לחומרא מקשינן רק כיון דשמעינן דמה שאין קידושין תופסין הוי ממזר ממילא אמרינן דזהו הוי חומרא מה שאין קידושין תופסין כיון דהוי ממזר, עיין היטב בתוספ' שם ד"ה לחומרא:

ב') **והנה** בכל הני דאין קידושין תופסין אם עבר וקדש בלא ביאה פשיטא דלא שייך מלקות ואפילו לרבא דס"ל כ"מ דא"ר ל"ת אעל"מ ומ"מ לקי משום דעבר אמימרא דרחמנא היינו דווקא היכא שעשה איזה דבר רק דנימא דלא לקי כיון דלא מהני בזה ס"ל לרבא דכיון דמ"מ עבר אמימרא דרחמנא חייב מלקות משא"כ הכא לענין קידושין אם אין תופסין כנל לא עשה שום דבר ולא שייך מלקות וכן כתב המקנה בפירוש בד"ה

עוד נראה לענ"ד עי"ש רק היכא דהקידושין תופסין כגון חייבי לאוין לדידן או אפילו לר"ע בבעולה לכה"ג אז שפיר י"ל דבקידושין גרידא ג"כ עביד איסורא, עיין בספר מנחת חינוך סימן רס"ו, וא"כ לפי"ז היכא דהקידושין תופסין יש חומרא יותר מהיכא דלא תפסי קידושין דבמקום דליכא תפיסת קידושין אינו לוקה בקדש גרידא ובמקום דתפסי קידושין שפיר ויש לומר שיתחייב מלקות בקידושין גרידא, ועיין במס' קידושין ע"ח ע"א פלוגתא אביי ורבא לענין אי לוקה גם על הקידושין היכא דקדש ובעל, עכ"פ הא וודאי לא מצינו שיתחייב מלקות בקידושין גרידא היכא דלא תפסי הקידושין, [ועיין בספרי תבואות השדה ח"ג בסוגיא דאעל"מ אות ז' ואות ל"א מ"ש שם בס"ד], ומצאתי ראיה מפורשת לדברינו דכל שאין קידושין תופסין ל"ל שיהיה איסור בקידושין. דהנה ר"ע ס"ל אין קידושין תופסין בחייבי לאוין ומ"מ בעי הגמרא למימר מס' יבמות מ"ט ע"ב דאפילו לר"ע קידושין תופסין בשומרת יבם משום דס"ל כשמואל דלא תהיה אשת המת החוצה אתיא ללאו ופרש"י שם בד"ה אי כשמואל וז"ל או דלמא לאוקמא בלאו אתי וקידושין תופסין בה מדאפיק לאו דידיה בלשון הויה, עכ"ל רשיי, ובלתי ספק כוונת רש"י דמדחזינן שהתורה הזהירה בלאו בקידושין לשוק בשומרת יבם ע"כ דקידושין תופסין דאי לא הוי תופסין לא היה עובר בלאו א"כ מוכח בפירוש דליכא למימר שיהיה עובר בלאו בקידושין רק אי קידושין תופסין כמ"ש, ודוק, וא"כ מעילא לא קשה מה שהקשה המקנה בד"ה בגמרא אידי ואידי לבן דמה פריך לבן לכתחלא מאחות אשה נפקא מה אחות אשה שהוא בכרת לא תקדש חייבי מיתות ב"ד לכ"ש דלמא אתי קרא למלקות ואין עונשין מן הדין, אמנם לדברינו א"ש דכיון דעכ"פ כבר אשמעינן דבאשת אב גם בדיעבד לא תפסי קידושין א"כ ליכא שום עונש ולא שייך אין עונשין מה"ד, ועפי"ז יש להבין מ"ש רש"י בד"ה ודלמא לכתחלא דכיון דאמר ולא פריש קרובים אין לך להביא באיסור זה אלא האסור שבכולן דהיינו הקרוב יותר הא בלאו"ה מסתבר יותר לאוקמא לבן כיון דכבר כתוב ביה איסור קיחה כמ"ש רש"י אח"כ בד"ה אידי ואידי דמה"ט מוקמינן לה באחות אשה משום דכבר כתוב ביה אזהרת קיחה, [ועיין בספר עצמות יוסף שעמד ג"כ על דברי רש"י] אמנם לדברינו א"ש דבאמת היה מקום לומר דאשת אב דחמיר לא אמרינן דלא תפסי קידושין, דאדרבא כיון דחמור טובא אמרינן דתפסי קידושין ויהיה לוקה גם על הקידושין משא"כ בשאר עריות דלא חמירי כל כך אמרה התורה דלא תפסי קידושין וממילא אין לוקין משו"ה פרש"י דמ"מ כיון דמקרא מוכח סתם ולא לקרובים אין לך להביא באיסור זה אלא היותר קרוב דהיינו בן, ועיין תוספ' רי"ד שכתב וז"ל:

ואין לומר ואימא לאחר ולא לבן היינו בן האשה שלא תתקדש לבנה דהאי אחר אאיש קאי ולא אאשה, כלומר מי שהוא אחר להאיש המגרש וממילא ולא הקרוב לאיש דהיינו בנו של המגרש, עכ"פ מסתבר לאוקמא על אשת אב משום שהוא קרוב יותר אע"ג דלפי"ז אתיא מיניה קולא שאין לוקין על הקידושין ואע"ג דלבתר הכי מסקינן דהוי חומרא מה שאין תופסין קידושין היינו מכיון דכבר חזינן דגם באשת אב שהוא חמור דבסקילה ומ"מ אין לוקין אם קדש אשת אביו כיון דלא תפסי קידושין א"כ ה"נ גבי שאר עריות דלא הוי במיתה ליכא חידוש אם לא יתחייב מלקות על הקידושין ושפיר הוי חומרא מה דלא תפסי קידושין, ועוד י"ל דוודאי למסקנא דכבר ידעינן דממזרות תלי בתפיסת קידושין שפיר הוי חומרא מה דלא תפסי קידושין דמשו"ה הוי ממר משא"כ הכא בס"ד דאכתי אפשר לומר דהוי ממזר אע"ג דתפסי קידושין א"כ אדרבא מה דתפסי קידושין הוי חומרא טפי דחייב מלקות גם על הקידושין וא"כ שפיר היינו אומרים דבאשת אב דחמיר טפי יתחייב מלקות גם על הקידושין ולא אמרה התורה דלא תפסי קידושין משו"ה פרש"י דמ"מ יש סברא לאוקמא קרא דולא לקרובים בבן שהוא מ"מ קרוב טפי, כנ"ל בכוונת רש"י, ודוק, [ועיין לקמן אות ד' מ"ש בשם החינוך דעל קידושין גרידא ג"כ לוקה]:

ג') **ברש"י** ד"ה אפילו נדה נמי אם קדש פנויה בימי נדתה לא להוי קידושין עכ"ל, וראיתי במהרש"א שכתב לתרץ קושיית תוספ' במס' יבמות על רש"י שם דמשמע דס"ל דכיון דלא נפקעו הקידושין שכבר נתקדשה מוכח ג"כ דתפסי קידושין מעיקרא, והקשו א"כ גבי נדה נמי למה צריך קרא דתפסי קידושין תיפוק ליה כיון דלא נפקעו הקידושין בנדתה ממילא תפסי מעיקרא ג"כ, עי"ש בתוספ' מס' יבמות מ"ט ע"ב ד"ה סוטה נמי, וכתב המהרש"א דמשו"ה כתב רש"י אם קדש פנויה כוונתו דקושיית הגמרא היא רק שלא יתפסו הקידושין מעיקרא ולא דלפקעו הקידושין, עיין במהרש"א, ומ"מ עדיין קשה אם נפרש כוונת רש"י שם דבסוטה חלין הקידושין אפילו גרשה והחזירה משום דלא פקעי ע"י זנות ה"נ יוכל לקדש אותה אם גרשה א"כ עדיין קשה קושיית תוספ' א"כ ממילא גם גבי נדה נימא הכי כיון דלא נפקעו ע"י שנעשית נדה משו"ה מהני הקידושין מעיקרא ג"כ, ולע"ד נראה בכוונת רש"י דהנה הרמב"ן במס' יבמות שם כתב דמשו"ה לא נפקעו הקידושין בנדתה דא"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו דבכל פעם שתהיה נדה יפקעו קידושין, והנה לפי"ז אפשר לומר דדווקא בנשואה דאלים האישות טפי בנשואה מבקידושין גרידא וגם אי אפשר שיהיו נפקעים ותהיה אסורה בכל פעם לבעלה עד שיקדש אותה מחדש בזה שפיר לא נפקעו הקידושין, משא"כ בקידושין גרידא אמרינן באמת דנפקעו ע"י נדחה דהא אפשר שישא אותה קודם שתהיה נדה ומשו"ה פרש"י

שפיר דקושיית הגמרא קאי באמת רק על קידושי פנויה דבזה שפיר י"ל דקידושין לא תפסי כיון דאם תהא נדה אח"כ ג"כ יפקעו דכל זמן שאינה נשואה לו לא שייך תירוץ הרמב"ן דא"כ לא הנחת בת לאברהם אביט יושבת תחת בעלה כיון שאפשר לעשות הנשואין קודם שתהיה נדה ונשואין דאלים טפי וגם שייך לא הנחת בת יושבת תחת בעלה וודאי לא פקעי ע"י נדתה משו"ה צריך קרא דאפילו לענין קידושין ג"כ תפסו בנדה דאי לאו קרא היה סברא לומר דקידושין גרידא שפיר נפקעו ע"י נדתה, [וכה"ג הקשה הפנ"י קידושין ט' ע"ב מנ"ל דקרא ובעלה אתיא לקידושי ביאה דלמא אתי לאשמעינן וכן דגט מהני אפילו בנשואה דאי לאו קרא הו"א דרק אירוסין נפקעו ע"י גט ונשואין לא נפקעו ע"י גט וא"כ י"ל דנדה מפקיע אירוסין ולא נשואין, ועיין בספר אור חדש בסוגיא כאן, ודוק], והנה כל זה הוא אם אנו מפרשים בכוונת רש"י דס"ל גבי סוטה דכמו דקידושין ראשונים לא נפקעו ע"י מה שנאסרה לבעלה ה"נ יוכל לקדשה אם גרשה והחזירה דאי לאו"ה דלא מהני הקידושין אם גרשה היה ראוי לומר שהקידושין הראשונים נפקעו ע"י שנאסרה לו באיסור סוטה, אמנם באמת קשה האיך אפשר לומר כן הא מצינו בהרבה מקומות כן דאע"ג דקדושה הראשונה לא נפקע מ"מ לחול עליו הקדושה מעיקרא אינו חל וכה"ג מצינו לענין הקדש בעלי מומין דאם קדם הקדישן למומן שפיר חל הקדושה גם לבתר הכי משא"כ אם כבר היה בעל מום לא חל קדושת הגוף כלל (עי"ן במשנה מס' בכורות י"ד ע"א) וראיתי בספר פני משה על אה"ע סימן ח"י ס"ק א' שכתב ג"כ דאי אפשר לפרש בכוונת רש"י דמשום דלא נפקעו הקידושין כשזכתה יוכל לקדשה מחדש ג"כ, ובאמת התוספ' כאן בד"ה הכל מודים מפרשים ג"כ בדברי רש"י דאם גרשה וחזר וכנסה באמת הוולד ממזר לר"ע, ועיין בספר אתוון דאוריתא כלל ט' שהאריך בזה, שוב ראיתי בחידושי הגאון ר' עקיבא איגר ז"ל מס' יבמות מ"ט ע"ד ד"ה פרש"י שכתב ג"כ דאין כוונת רש"י דכיון דלא פקעי קידושין הה"ד דתפסי דא"כ קשה מפצוע דכה דג"כ לא נפקעו הקידושין אם נעשה פצוע דכה לאחר הנשואין ומ"מ לא תפסי קידושין לר"ע (מס' יבמות ע"ט ע"ב), וע"כ כוונת רש"י היא רק דלא נפקעו בעודה תחתו, ועיין שו"ת שאגת אריה החדשות סימן ב' שהאריך בדברי רש"י אלו, ויבואר עוד בס"ד, [עיין לקמן אות י"ט]:

ד') **כבר** הבאתי לעיל באות ב' ראיה מרש"י יבמות מ"ט ע"ב ד"ה אי כשמואל דאם לא תפסי קידושין ע"כ ליכא לאו בקידושין וא"כ מדכתבה התורה גבי שומרת יבם לא תהיה אשת המת החוצה ללאו ע"כ דתפסי קידושין אמנם הרשב"א שם בד"ה הכל מודים כתב וז"ל:

אדרבא אם אתה בא לומר דבענין הויה דבר הכתוב לסלק ממנה הויה קאתי וכדרב דאמר אין קידושין תופסין ביבמה עכ"ל, וא"כ י"ל דרשב"א ס"ל דאיכא לאו בקידושין אע"ג דאין תופסין והיינו משום דאע"ג דלא מהני הקידושין מ"מ לוקה משום דעבר אמימרא דרחמנא וכאן בסוגיא הקשה ג"כ הרשב"א במה דאמר הגמרא הא לכתחלא הא דיעבד והקשה והא קיי"ל כל מילתא דאמר רחמנא ל"ת אעל"מ, ותירץ דכיון דגלי קרא גבי כה"ג באלמנה לא יקח ולא יחלל דמהני קידושין כדאמרינן במס' תמורה ה' ע"ב וא"כ הו"א דניליף מהתם אפילו בלא יקח אשת אביו דאע"מ, מ"ט נראה דהרשב"א ס"ל דאפילו אי לא מהני מ"מ י"ל דאיכא לאו בקידושין גרידא, אמנם בריטב"א מס' קידושין ע"ח ע"א כתב דכל דלא תפסי קידושין פשיטא דליכא מלקות בקידושין וז"ל:

אבל בעריות שאין קידושין תופסין בהם אין לאו דקיחה האמור בהם לאו על קידושין אלא ללמד שאין בהם קיחה ולא תפסי קידושין ולאו דאית בהן היינו ביאה ואפילו בביאה בלא קידושין שהקידושין כמאן דליתנהו דמי ולא חיילי כלל עכ"ל, אמנם היכא שהקידושין תופסין שפיר י"ל דאיכא לאו בקידושין גרידא ולאביי אפילו מלקות חייב בקידושין גרידא שהרי אמר קדש לוקה כלומר אפילו על קידושין גרידא, אמנם לרבא ליכא מלקות בקידושין גרידא אפי' היכא דקידושין תופסין, ועי"ש שהביא ממס' ב"מ י"א ע"ב גבי כהן שאמר לישראל צא וקדש לי גרושה חייב אם אמרינן יש שליח לדבר עבירה וא"כ חזינן שיש איסור בקידושין גרידא ג"כ, ועיין בשעה"מ פ"ז הלכות מעילה שהביא ראיה ממס' סוטה מ"ד דאפילו איסור דרבנן ליכא בקידושין גרידא שהרי לר' יוסי הגלילי חוזר מעורכי המלחמה אפילו באיסור דרבנן וע"כ מדס"ל ולקחה פרט לאלמנה לכה"ג שאינו חוזר מוכח דאפילו איסור דרבנן ליכא בקידושין גרידא אפילו היכא דמהני הקידושין, אמנם במס' תמורה ה' ע"ב דפריך מלא יקח דכה"ג באלמנה דנימא אעל"מ משמע דגם בקידושין איכא איסור דאלאו"ה לא שייך לומר אעל"מ ואפשר דאחר דמשני שאני התם דכתיב לא יקח ולא יחלל וא"כ עיקר האיסור הוא שלא יחלל זרעו י"ל דבאמת ליכא איסור בקידושין גרידא, ועיין בספר בית מאיר לאה"ע סימן ט"ו, ועיין תוספ' מס' יבמות דף יו"ד ע"א ד"ה לר' יהודה שכתבו דשמא אסור לקדש מדרבנן שמא יבעול משמע דלכל היותר ליכא רק איסור דרבנן עי"ש, אמנם איסור דאורייתא ליכא לכ"ע בהני שאין קידושין תופסין וממס' סוטה שהבאתי משמע דאפילו בהני דתפסי קידושין ליכא אפילו איסור דרבנן כמ"ש, אמנם בספר בית מאיר שם תירץ דהברייתא מפרש הקרא קודם שאסרו הקידושין מדרבנן וא"כ אפשר דלפי האמת איכא בכל קידושין איסור דרבנן ואפילו בהני דלא תפסי קידושין י"ל דאיכא איסור דרבנן לדעת התוספ' ביבמות

שם שמא יבעול, אמנם הא וודאי לכ"ע דאיסור דאורייתא ליכא בקידושין גרידא בהני דלא תפסי קידושין, ובהא דמס' סוטה מ"ד ע"א דמשמע דאפילו איסורא דרבנן ליכא בקידושין גרידא מדאינו חוזר מעורכי המלחמה ראיתי בשו"ת שואל ומשיב מהדורא תליתאי ח"ג סימן קנ"ד שכתב דלעולם איסור דרבנן איכא בקידושין גרידא והא דאינו חוזר ממלחמה היא משום דכיון דעיקר האיסור בקידושין גרידא היא שמא יבעול (היינו לדעת התוספ' מס' יבמות הנ"ל) וא"כ לא התירו לו לחזור דכ"ש דאיכא חשש שמא יבעול, עי"ש שהאריך, ודוק:

אמנם בספר החינוך סימן ר"ו כתב בפירוש דאפי' בחייבי כריתות שאין קידושין תופסין מ"מ לוקה וז"ל שם:

אבל מ"מ מתחייב העושה בהן מעשה קידושין שהתורה אמרה לא תקח ומשמע לשון קידושין ואע"ג דאם עבר ולקח כלומר שקדש לא מהני ליה כלומר שאינו לקיחתו לשום דבר וא"צ ממנו גט מ"מ נתחייב בכך עכ"ל, הרי שס"ל בפירוש שאפי' במקום שאין קידושין תופסין מ"מ חייב על הקידושין ובספר מנחת חינוך שם תמה בזה דבשלמא במקום שהקידושין תופסין שפיר י"ל דחייב גם על הקידושין כאביי במס' קידושין ע"ח ע"א גבי כה"ג באלמנה דס"ל קדש לוקה משא"כ במקום שאין קידושין תופסין למה יהיה חייב על קידושין גרידא, והניח בצ"ע, ובאמת מלשון החינוך שם משמע דאפילו מלקות חייב בקידושין גרידא אפינו במקום שאין הקידושין תופסין ועיין במנחת חינוך בהשמטות שם שרוצה להביא ראיה דחייב בקידושין גרידא מסוגיא דידן דאמרינן ודלמא הא לכתחלא והא דעבד, ולע"ד י"ל דמאן דס"ל דחייב בקידושין גרידא אע"ג דלא מהני כלל הוא כמו דמצינו במקדיש בעלי מומין למזבח דאע"ג דלא מהני ההקדש מ"מ חייב מלקות על ההקדש גרידא ח"כ הה"ד גבי קידושין אע"ג דלא תפסי חייב מלקות, אמנם אחר העיון קצת לא דמי דבשלמא מקדיש בע"מ למזבח אע"ג רלא מהני ההקדש שיהיה יכול להקריבו מ"מ מהני ההקדש לדמים ועיין ברש"י מס' תמורה ה' ע"ב ד"ה מה שעשה שכתב בפירוש וקדשי לדמיהן ועיין ברמב"ם פ"א הלכות איסורי מזבח הלכה א' ובספר החינוך סימן רפ"ה, משא"כ בקידושין בחייב' כריתות דלא תפסי כלל ולא אהני מעשיו כלום אמאי יהיה חייב מלקות על קידושין גרידא וכפי הנראה מלשון החינוך טעמו היא דס"ל דהוי כמו בכל מקום דאמרינן לרבא דאע"ג דלא מהני מ"מ חייב מלקות משום דעבר אמימרא דרחמנא [ועיי' במנ"ח סי' רפ"ה ובסמוך נבאר עוד בס"ד]:

ה') **ולפימ"ש** דיש לדמות קידושי עריות למקדיש בע"מ למזבח ובאמת אין לך מום גדול מזה לענין קידושין כיון שאסורה לו א"כ י"ל טעם אחד למאן דס"ל אין קידושין חלים כלל

בחייבי לאוין דהנה קידושין הוא לשון הקדש דאסר לה אכולי עלמא כהקדש כדאמרינן בריש מס' קידושין וא"כ בכל חייבי כריתות או חייבי לאוין הו"ל כמקדיש בע"מ ולא חלו הקידושין ואע"ג דגבי מקדיש בע"מ אע"ג שאין חל קדושת הגוף מ"מ מהני ההקדש לקדושת דמים היינו משום דהקדש משכחת לה קדושת דמים ג"כ משא"כ באשה דלא משכחת לה רק קנין עולם דהיינו קדושת הגוף כמ"ש הר"ן במס' נדרים כ"ט ע"א ד"ה אמ"ל אביי משו"ה לא מהני קידושין כלל, וי"ל עוד דכיון דגבי קידושין בחייבי לאוין אפילו אם קידושין תופסין מ"מ כתב הרב חלקת מחוקק באה"ע סימן ט"ו ס"ק א' דאם אחד קדש ממזרת שאסורה לו אע"ג דתפסי לו קידושין מ"מ אם אח"כ קדשה אחר שאינו אסורה לו כגון שהוא ממזר דמותר בממזרות דאפשר דתפסי קידושי שני ג"כ ומשכחת לה ג"כ במחזיר גרושתו משנשאת דאסורה לו בלאו ולאחרים מותרת א"כ אם אח"כ יקדשה אחר שאינו אסורה לו יתפסו קידושי שני ג"כ משו"ה ס"ל לר"ע דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין כלל כיון דאפילו אם יתפסו קידושין מ"מ נשאר בה מקום שיתפסו קידושי אחר ג"כ כגון מי שאינו אסורה עליו בלאו וס"ל לר"ע דכל קידושין שנשאר עדיין מקום שיהיה תופסין ג"כ קידושי אחר לא הוי קידושין כלל וא"כ מצינו טעם וסברא לומר דאין קידושין תופסין בכל הנשים האסורות אמנם לכאורא יש לדחות זה דהרי כה"ג באלמנה ג"כ היא לאחרים בהיתר ומ"מ גלי קרא בפירוש דקידושין תופסין באלמנה לכה"ג במס' תמורה מקרא דלא יחלל חילולים היא עושה ואינו עושה ממזרים, אמנם אכתי א"ש לר' יהושע דס"ל דתפיסת קידושין אינו תלוי כלל בממזרות א"כ ס"ל לר' יהושע באמת דאי ס"ל אעל"מ דאין קידושין תופסין באלמנה לכה"ג, ועיין מס' כתובות כ"ט ע"ב בתוספ' ד"ה חילולין ובשטמ"ק שם, וא"כ י"ל דזהו הטעם באמת כיון דמסברא אפי' אם יתפסו קידושין למי שאסורה לו מ"מ אם אח"כ יקדשנה אחר שמותרת לו יתפסו גם קידושי האחר כמ"ש החמ"ח בסימן ט"ו והסברא הוא דאין כח למי שאסורה לו שיוכל לאוסרה על מי שמותרת לו משו"ה לא חלו קידושין של מי שאסורה לו כלל, ויש לעיין עוד בזה ומ"מ היא הערה נכונה, ויבואר עוד בס"ד ודוק היטב, [עיין לקמן אות י"א]:

ו') **והנה** אי ס"ל כדעת החינוך שהבאתי לעיל (באות ד') דבקידושין גרידא איכא ג"כ לאו א"כ קשה לכאורא מאי פריך הגמרא מנא ה"מ דאין קידושין תופסין תיפוק ליה דכיון דאיכא לאו בקידושין גרידא ממילא אמרינן אעל"מ ולא חלו הקידושין אמנם יש לתרץ דא"כ אפילו חייבי לאוי גרידא ג"כ לא יתפסו הקידושין וקאי קושיית הגמרא מה"מ כלומר מנא לן דבחייבי כריתות לא תפסי קידושין ובחייבי לאוין תפסי קידושין,

אמנם י"ל דסוגיא דהכא אזיל אליבא דאביי דס"ל אע"מ כמ"ש הפנ"י לתרץ קושיית הרשב"א דמאי קאמר הא לכתחלא הא דיעבד הא אמרינן אעל"מ, ותירץ הפנ"י דקאי אליבא דאביי דס"ל אע"מ עיין פנ"י בד"ה ואימא אידי ואידי לבן, אמנם י"ל עוד באופן אחר דעיקר קושיית הגמרא מה"מ דאין קידושין תופסין היא אי ס"ל דליכא שום איסור בקידושין גרידא, וי"ל בזה פרפרת אחד מה דהביא הגמרא ור' אחא בריה דרבא ומטי בה משום ר' יוסי הגלילי אמר קרא ויצאה מביתו וכו' לאחר ולא לקרובים, ולכאורא למה האריך הגמרא כל כך לידע מי היה התרצן, רק דלהגמרא היה קשיא באמת למ"ל קרא דאין קידושין תופסין תיפוק ליה דכיון דאסור לקדש א"כ אמרינן אעל"מ, אמנם כבר הבאתי לעיל באות ד' דברי השעה"מ סוף פ"ז הלכות מעילה דלר' יוסי הגלילי מס' סוטה מ"ד ע"א דס"ל דאינו חוזר בקדש אלמנה לכה"ג דע"כ דליכא שום איסור בקידושין גרידא דאם היה איזה איסור וודאי היה חוזר מעורכי המלחמה עי"ש, ועיין בספר בית מאיר לאה"ע סימן ט"י, משו"ה ס"ל להגמרא דהך קושיא מה"מ דאין קידושין תופסין הוא משום ר' יוסי הגלילי דלדידיה ליכא שום איסור בקידושין גרידא וא"כ ל"ל אעל"מ ושפיר צריך קרא דאין קידושין תופסין, משא"כ למאן דס"ל דיש איסור בקידושין גרידא לא צריך קרא דאין קידושין תופסין משום דפשיטא דאין תופסין דכל מילתא דאמר רחמנא ל"ת אעל"מ ומה דפריך אח"כ הא לכתחלא הא דיעבד אע"ג דא"כ לפימ"ש יקשה קושיית הרשב"א הא אמרינן אעל"מ ג"כ לא קשה כיון דאזלינן אליבא דר' יוסי הגלילי דליכא איסור בקידושין א"כ לא שייך אעל"מ ודוק, ועיין במקנה בד"ה עוד נראה דהכא בקידושין לא שייך לומר והאי דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא אי ס"ל דאין קידושין תופסין, (ועיין בספרי תבואות השדה חי"ג בסוגיא דאעל"מ אות ז'):

ז) **ועד"ז** יש לפרש כל הני אמוראי דפליגי מי היה התרצן לקושיית הגמרא מה"מ דאין קידושין תופסין דר' חייא ב"א אמר ר' יוחנן ומטו בה משום דר' ינאי ורב אחא בריה דרבא ומטו בה משום ר' יוסי הגלילי ובמה תלוי פלוגתתם ורש"י בד"ה ומטו בה פירש וז"ל: ורב אחא בריה דרבא אמר לאו משום ר' ינאי מטו בה אלא משום ריה"ג ולמה הוצרך רש"י לפרש זה, אמנם לפימ"ש יש לפרש הכי דהנה תוספ' הקשו מאי פריך מנה"מ כיון דכבר ידעינן דהוי ממזר ממילא ידעינן דאין קידושין תופסין דהא בהא תליא, והנה העצמות יוסף כתב דרש"י ליתליה דהא בהא תליא, אמנם לכאורא לר' יוחנן דס"ל יבמות מ"ד ע"ב נכרי ועבד הבא על בת ישראל הוולד ממזר משמע דס"ל דתפיסת קידושין תליא בממזרות דמשו"ה ס"ל דהוי ממזר משום דלא תפסי קידושין א"כ קשה מאי פריך מה"מ דעולא ידעינן דכיון דהוי ממזר דלא תפסי בה קידושין, הגם שיש לתרץ דר' יוחנן

לא ס"ל דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הוולד ממזר רק לבתר דידעינן דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות ממילא מוכח דתפיסת קידושין תליא בממזרות אבל אי לאו קרא דאין תופסין קידושין בחייבי כריתות באמת לא הוי אמר ר' יוחנן דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הוולד ממזר מ"מ לא היה ניחא לאיכא דאמרי ולא הוי ס"ל דלר' יוחנן יהיה קשה מה"מ דאין קידושין תופסין כמ"ש משו"ה מטו בה משום דרי ינאי, אמנם לר' ינאי יקשה קושיא אחרת דהאיך יכול לתרץ מדכתיב לאחר ולא לקרובים הא ר' ינאי דריש במס' גיטין פ"ב ע"ב והיתה לאיש אחר אפילו לא התירה אלא לאחר דמהני גט, וא"כ מנ"ל ולא לקרובים וזה היה דוחק לו לומר דס"ל דתרתי שמעינן מינה משו"ה מטו בה משום ריה"ג, ומדוייק לשון רש"י במ"ש לאו משום ר' ינאי מטו בה, כלומר דלר' ינאי אצטריך קרא לאחר אפילו לא התירה אלא לאחר משו"ה מטו בה רק משום ריה"ג דס"ל דבקידושין ליכא שום איסור וקשה שפיר מנ"ל דאין קידושין תופסין, ומדוייק ג"כ לישנא דגמרא מ"ש לאחרים ולא' לקרובים, ולכאורא הא בפסוק כתיב אחר והיה לומר לאחר ולא לקרובים, אמנם להני דמטו בה משום ריה"ג ולא משום ר' ינאי משום דלר' ינאי אצטריך קרא לאחר אפילו לא התירה אלא לאחר משו"ה מטו בה משום ריה"ג ואיהו ס"ל לאחרים כלומר דווקא לאחרים מהני הגט ואם לא התירה אלא לאחר לא מהני הגט וא"כ לא צריך לדרשת ר' ינאי ושפיר מצינן למדרש ולא לקרובים, ודוק כי הוא נכון בלשון הגמרא בס"ד:

ה') **נחזור** לענייננו דלכאורא קשיא מאי פריך הגמרא מה"מ דאין קידושין תופסין תיפוק ליה משום דאעל"מ אם יש איסור בקידושין ומ"ש הרשב"א דהוי ילפינן מאלמנה לכה"ג דמהני הקידושין הקשה המקנה דא"כ נילוף מהתם דאמרינן בכל מקום אע"מ, וראיתי בישועות יעקב לאה"ע סימן ח"י שכתב עפימ"ש התוספ' במס' תמורה ה' ע"א ד"ה אונס דמשו"ה לא אמרינן אעל"מ גבי אונס שגרש ויהיה הגט בטל משום אעל"מ דמקשינן גירושין למיתה וא"כ כיון דמוכח דגבי גירושין גלתה התורה דלא אמרינן אעל"מ א"כ הה"ד גבי קידושין דאתקש לגירושין מויצאה והיתה לא אמרינן אעל"מ עי"ש, אמנם לפימ"ש בספרי תבואות השדה ח"ג בסוגיא דאעל"מ באות ד' שמ"ש התוספת דמקשינן מיתה לגירושין היינו רק דכמו לענין מיתת הבעל שמתיר אין חילוק בין אונס לאשה אחרת ה"נ לענין גירושין אין לחלק בין אונס לאשה אחרת דמה דמהני בכל הנשים הה"ד דמהני באונס א"כ אין סברא כלל לומר דגבי קידושין לא נימא אעל"מ משום דאיתקש למיתה דמה דאיתקש למיתה הוא רק שלא נחלק בין אונס בשאר נשים, ועפ"י סברא הנ"ל כתבתי לתרץ מה שהקשו ע"ד התוספ' במס' תמורה שם ו' ע"א ד"ה והשתא שהקשו

דנימא דנ"מ בין אביי ורבא מי שנשבע שלא לגרש ועבר וגרש דלאביי מהני ולרבא לא מהני, ושמעתי מקשים ע"ד התוספ' דסתרו דבריהם במ"ש שם דגבי גירושין לא אמרינן לא מהני משום דאתקש למיתה, ולפימ"ש בכוונת דברי התוספ' לא קשה דלא אמרינן דאתקש למיתה רק שלא לחלק בין אונס לשאר נשים משא"כ בנשבע שלא לגרש שיהיה הדין שוה בכל הנשים לא שייך לומר דאתקש למיתה ואמרינן באמת בכל הנשים דלא מהני בנשבע שלא לגרש, והקשו התוספ' שפיר, משו"ה הוצרכו לחלק דבאיסור שבדה מלבו לא אמרינן אעל"מ, ועיין בספרי שם אות ח"י שהארכתי בזה, עכ"פ אכתי קשה מ"ט לא נימא גם גבי קידושין אעל"מ וממילא לא חלו הקידושין ובפנ"י הקשה לר' יהושע דס"ל אין קידושין תופסין באלמנה לכה"ג לדברי התוספ' מס' כתובות כ"ט ע"ב ד"ה חילולין הוא עושה א"כ נילף דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות מק"ו מאלמנה לכה"ג וליכא למפרך מה לאלמנה לכה"ג שכן היא עצמה מתחללת דה"נ אי לא תפסי קידושין נעשית זונה, עיין בפנ"י בגמרא בד"ה ואימא אידי ואידי לבן והנה הא דרוצה הפנ"י לומר דהסוגיא קאי ע"כ אליבא דאביי דס"ל אע"מ הוא דוחק שיהיה כל השקלא וטריא אזיל רק אליבא דאביי, ועיין בפנ"י שהרגיש בזה וכתב דהא כאן שקלינן וטרינן משמיה דר"י ומשמיה דרבא ואינהו ס"ל אעל"מ, ומ"ש משמיה דרבא הוא משום דנקט כאן ר' אחא בריה דרבא ומסתמא ס"ל כרבא אביו דאעל"מ, וא"כ קשה מאי פריך הגמרא, ועיין בפנ"י שהניח בצ"ע:

ט') **אשר** ע"כ נראה לי הענין כך עפ"י מ"ש המקנה (בד"ה ועוד נראה לע"ד) דכל דלא תפסי קידושין וודאי אין לוקה אפילו לרבא דס"ל אעל"מ ומ"מ לקי משום דעבר אמימרא דרחמנא מ"מ גבי קידושין היכא דלא מהני לא לקי וא"כ כאן גבי קידושין אי נימא דלא מהני א"כ יהיה קולא דאינו לוקה, והנה כבר כתבנו בחידושינו לסוגיא דאעל"מ (בספרי שם) בטעמא דרבא דאעל"מ משום קנס שהתורה קנסה אותו שלא יועילו מעשיו עי"ש אות ב', וא"כ לא שייך גבי קידושין לומר אעל"מ דהאיך נימא דמשום דעבר אמימרא דרחמנא קנסה אותו התורה שלא יועילו מעשיו ויפטר ממלקות, וא"כ מסתבר טפי לומר דאדרבא הקידושין מהני וחייב מלקות בקידושין גרידא, ויש להעמיס כוונת זו ברש"י ד"ה ודלמא שכתב וז"ל:

כלומר לא יקח לאו שלא יהיה לו בהן קידושין דיעבד אלא אזהרה שלא יקדשנה, דלרש"י היה קשה קושיית הרשב"א האיך אפשר לומר דרך לכתחלא לא יקדש אותה ובדיעבד מהני הקידושין הא קיי"ל אעל"מ, משו"ה כתב רש"י דכאן לא שייך לומר אעל"מ דהא מה דאמרינן אעל"מ הוא רק משום קנס והכא אדרבא אי לא מהכי א"כ אינו עובר בלאו

על קידושין גרידא וטפי מסתבר לומר דהכתוב בא להזהירו שלא יקדשנה ויהיו תופסין הקידושין ויתחייב מלקות וא"כ אדרבא הא דתפסי קידושין הוי חומרא טפי שמחייב מלקות על קידושין גרידא ואע"ג שהתוספ' בד"ה לחומרא כתבו דזהו הוי חומרא מה שלא תפסי קידושין דהוי הוולד ממזר היינו רק לבתר דידעינן דכל דלא תפסי קידושין הוולד ממזר משא"כ עכשיו דאכתי לא ידעינן דאם לא תפסי קידושין הוולד ממזר טפי י"ל דאדרבא בכל מקום שהוולד ממזר אמרינן דהחמירת התורה שיתפסו קידושין ג"כ וממילא חייב מלקות גם על הקידושין, משא"כ במקום שאין הוולד ממזר אמרינן דלא תפסי קידושין דלא חמור כל כך ואינו לוקה על הקידושין, דאע"ג דלא מצינו שיהיה הוולד, ממזר ומ"מ יתפסו הקידושין היינו רק לבתר דידעינן מדרש הפסוקים, אבל בס"ד שפיר י"ל איפכא דהיכא דהוי ממזר חמור איסורא טפי ומחייב גם על הקידושין וממילא ל"ל דתפסי קידושין והיכא דלא הו' ממזר אינו חמור כ"כ ואינו חייב על הקידושין גרידא בלא ביאה, ועיין ברמב"ן ד"ה א"ה אפילו נדה שכתב בפירוש דאע"ג דלא מצינו שיהיה הוולד ממזר ויהיו הקידושין תופסין דרק ממדרש קראי נפקא לן הכי וא"כ שפיר כל כמה דלא ידעינן מהני קראי שפיר י"ל דכל שהוולד ממזר חמור כ"כ שלוקה גם על קידושין וממילא קידושין תופסין וכל שאין הוולד ממזר אין לוקין על קידושין וממילא לא תפסי קידושין וממילא כל דלא ידעינן דממזרות תליא בקידושין אדרבא הוי חומרא טפי אם קידושין תופסין דלוקה, ועוד דאסורא לכל העולם, ועיין תוספ' ד"ה לחומרא. ודוק:

י') **ועפימ"ש** דכל דלא ידעינן אכתי שהממזרות תלוי בתפיסת קידושין א"כ הוי חומרא טפי מה שהקידושין תופסין א"ש ג"כ מ"ש רש"י שם בד"ה ודלמא ולעולם לבן קאמר דכיון דאמר ולא פריש קרובים אין לך להביא באיסור זה אלא האיסור שבכולן שקרוב מן הכל ולמה פרש"י דווקא כאן הטעם דאתי קרא לרבות בן שקרוב מן הכל, וכבר עמד בזה בספר עצמות יוסף. אמנם לפימ"ש א"ש דלפי מה דאזלינן השתא בסברא דאם קידושין תופסין הוי חומרא טפי דלוקה על הקידושין א"כ קשה האיך אפשר לומר דבן לא יתפסו הקידושין ויהיה בן קיל טפי משאו עריות דתפסי קידושין ולוקה על הקידושין ובן לא ילקה על הקידושין משו"ה כתב רש"י דמ"מ ע"כ מוכרחין לאוקמא הא דוהיתה לאחר ולא לקרובים משום דכיון דלא פירש איזה קרוב ממעטינן ע"כ היותר קרוב מן הכל, וא"כ מתורץ נמי קושיית הפנ"י (שהבאתי לעיל באות ח') דלר' יהושע דאלמנה לכה"ג לא תפסי קידושין א"כ נילוף דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות מאלמנה לכה"ג דלא תפסי קידושין, ולפימ"ש א"ש דאפילו לפי האמת הא דאמרינן דכל דלא תפסי קידושין הוי חומרא הוא משום שהוולד ממזר והיינו רק למאן דס"ל דממזרות תלוי בתפיסת

קידושין, אמנם לר' יהושע דממזרות אינו תלוי בתפיסת קידושין א"כ הוי יותר חומרא היכא דתפסי קידושין דמחייב מלקות גם על קידושין וגם שאסורא לעלמא כמ"ש התוספ' ד"ה לחומרא, וא"כ אמרינן איפכא דגבי אלמנה לכה"ג רלא חמור כ"כ לא תפסי קידושין ואינו לוקה על הקידושין, משא"כ חייבי כריתות דחמור טפי תופסין הקידושין ואסורא לעלמא ולוקה על הקידושין ולא שייך למילף חייבי כריתות בק"ו מאלמנה לכה"ג קלא יתפסו הקידושין דאדרבא מה דלא תפסי קידושין קוי קולא שלא יתחייב מלקות, עכ"פ יהיה איך שיהיה עכשיו בס"ד לא ידעינן לשום מ"ד דממזרות תלוי בתפיסת קידושין וא"ש מ"ש רש"י במשנה בד"ה הוולד ממזר בגמרא מפרש לה, ולכאורא קשה דהא בגמרא פרש"י בד"ה מנה"מ דאין קידושין תופסין ולא בא לפרש מנ"ל דהוולד ממזר, וכבר עמד בזה בספר עלמות יוסף, אמנם להנ"ל א"ש דכוונת רש"י הוא משום דבמשנה איתא וכל ע' שאין לה עליו קידושין וכו' הוולד ממזר ומשמע דס"ל דממזרות תלוי בתפיסת קידושין על זה פרש"י בגמרא מפרש לה כלומר דלא מסברא ידעינן דכל שאין קידושין תופסין הוולד ממזר דא"כ לא היה בעי בגמרא מנה"מ דהא דהוי ממזר כבר ידעינן מלא יקח אשת אביו רק לפי מסקנת שקלא וטריא דגמרא דמה שהוא ממזר אין תופסין קידושין וזה שפרש"י בגמרא מפרש לה כלומר דממזרות תלוי בתפיסת קידושין, כנ"ל בכוונת רש"י, וא"ש הכל בס"ד, [ומה שהקשה בספר עצמות יוסף דניליף דלא תפסי קידושין בחייבי כריתות מדאצטריך קרא גבי נדה דתפסי קידושין ג"כ לא קשה דגבי נדה כיון דאסורה לכל העולם הו"א דטפי לא תפסי קידושין, ועיין במקנה ד"ה אלמא אמר אביי דנדה דמי קצת לנכרי ועבד שאין לו לא עליו ולא על אחרים קידושין ודוק], ויש להסביר קצת יותר מ"ש דכל היכא דהוי ממזר אמרינן דתפסי קידושין והיינו משום שהתורה אסרה גם הקידושין כיון דחמור כל כך דהוולד הוי ממזר עפימ"ש התוספ' מס' יבמות י' ע"א ד"ה לר' יהודה דיש לאסור הקידושין שעא יבעול אע"ג דפשיטא דהתוספ' כתבו כן רק מדרבנן ע"מ כל כמה דלא ידעינן דממזרות תלוי בתפיסת קידושין שפיר י"ל דהתורה גזרה ג"כ לאסור הקידושין שעא יבעול דכבר כתבתי דמצינו גזירה גם מה"ת כמו דאמרינן דהתורה אסרה בל יראה שמא יאכל, [עיין בספרי תבואות השדה חלק חמשי בסוגיא דחמץ נוקשה שהבאתי שם כמה מקומות דמצינו גזירה מה"ת], וא"כ שפיר י"ל דהיכא דהוולד ממזר גזרה התורה טפי שמא יבעול שלא ירבו ממזרים בישראל משו"ה תופסין קידושין וממילא יש איסור בקידושין ג"כ, משא"כ במקום שאין הוולד ממזר לא גזרה התורה כ"כ שמא יבעול ואמרינן דלא תפסי קידושין וממילא ליכא איסור

בקידושין, וא"ש כל מ"ש, רק לפי האמת ס"ל איפכא דכל היכא דהוי ממזר לא תפסי קידושין והיינו לבתר דילפינן מקראי, ודוק:

יא) **בתוספ**' ד"ה מנה"מ הקשו כיון דילפינן דהוי ממזר מחייבי כריתות ממילא ידעינן דאין קידושין תופסין. ותירצו דזהו הכלל היא אמת לר"ע שהרי לא ידעינן בשום מקום דר"ע ס"ל אין קידושין תופסין בחייבי לאוין רק ממה דק"ל דהוי ממזר מחייבי לאוין וכיון דיש ממזר דין הוא דלא תפסי בה קידושין אבל קושיית הגמרא היא לר' יהושע דמודה ג"כ דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות אע"ג דלא הוי ממזר רק מחייבי מיתות ב"ד ואהא פריך מנ"ל דלא תפסי קידושין בחייבי כריתות, ועיין מהרש"א שהקשה דא"כ מאי פריך הגמרא אי הכי אפילו נדה נמי דזהו לא קשה רק לשמעון התמני דס"ל יש ממזר מחייבי כריתות, ובספר עצמות יוסף הקשה ג"כ דהא לר"י שפיר י"ל דאע"ג דלא הוי ממזר מנדה מ"מ אין קידושין תופסין כמו בשאר חייבי כריתות דלא הוי ממזר לר"י ומ"מ אין קידושין תופסין ותירץ, דאע"ג דסוגיא אזלא אליבא דר' יהושע לפירוש התוספ' מ"מ כיון דמסקינן דילפינן מהך הקישא דר' יונה ומסתמא גם רבנן לא פליגי אהך הקישא ופריך א"ה אפילו נדה נמי לרבנן, ומ"ש התוספ' דלר"ע לא שמעינן דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין רק מהא דהוי ממזר הקשה בספר עצמות יוסף הא בפירוש איתא במס' יבמות מ"ד דלר"ע אין קידושין תופסין במחזיר גרושתו משנשאת ותירץ הפנ"י דכוונת תוספ' הוא דמ"מ לא שמעינן לר"ע שיהיה איזה קרא ע"ז דלא תפסי קידושין בחייבי לאוין וע"כ דכיון דהוי ממזר ידעינן דאין תופסין הקידושין, עיין בפנ"י בתוספ' מנה"מ בד"ה בא"ד ודוק, והנה מלשון התוספות שכתבו וכיון דיש ממזר דין הוא דלא תפסי בה קידושין משמע דס"ל דאע"ג דאפשר שלא יהיה ממזר ומ"מ לא יתפסו בה קידושין כמו חייבי כריתות לר' יהושע מ"מ שיהיה ממזר ומ"מ יתפסו בה קידושין זה לא מצינו אפילו לר' יהושע ור' יהושע ס"ל רק דאין ממזרות תלוי בתפיסת קידושין כלומר דאע"ג דלא תפסי קידושין ומ"מ לא הוי ממזר אבל תפיסת קידושין שפיר תלוי בממזרות גם לר' יהושע כלומר דכל דה ממזר לא תפסי קידושין, וקושיית הגמרא הוא רק לר"י מנ"ל דמשכחת שלא יתפסי קידושין אע"ג דלא הוי ממזר אבל הא דאם הוי ממזר לא תפסי קידושין ידעינן גם לר' יהושע מסברא, ויש להסביר הדבר עפימ"ש לעיל באות ה' דקידושין דומה להקדש וכמו שאין הקדש הגוף חל על בעל מום ה"נ קידושין באשה שהוולד ממזר שהבנים לא יהיו ראויים לבא בקהל אין לך מום גדול מזה ומשו"ה כל דהוי ממזר לא תפסי קידושין גם לר' יהושע, ומה שהקשה הפנ"י דלמא יליף ר"ע לחייבי לאוין דלא תפסי קידושין משומרת יבם לזה י"ל עפימ"ש בספר עצמות יוסף להקשות דכיון דילפינן דאין קידושין תופסין

בשומרת יבם של אביו א"כ לשתוק מלא יקח גבי אחות אשה ונילוף מלא יקח דאשת אחי אביו, ותירץ דהתם י"ל הא דלא תפסי קידושין לא משום אשת אחי אביו רק משום שהוא שומרת יבם ומשומרת יבם ליכא למילף דשומרת יבם אינה ערוה וא"כ א"ש גם לר"ע ע"כ ליכא למילף משומרת יבם דהא שומרת יבם אינה ערוה ולרב אחא בר יעקב דיליף מיבמה צ"ל דאיהו ס"ל דשומרת יבם ג"כ הוי ערוה, ועיין בנוב"י מהדו"ק אה"ע סימן נ"ד [אמנם בתוספ' מס' חולין י"ב ע"א ד"ה לר"מ משמע דס"ל דשומרת יבם הוי ערוה עי"ש]:

י"ב) **ויש** להסביר הדבר דהנה הא פשיטא לן דאין שום קנין נתפס בדבר שהוא של חבירו אפילו אם לא היה שום לאו וא"כ בשומרת יבם כיון דהוא זקוקתו והיבם יש לו קנין במתו שיוכל ליבמה אפילו בע"כ פשיטא שאין קידושי אחר תופסים בה ולא מצד חומר עריות רק משום שהיא קנין של אחרים והא דצריך קרא גם באשת איש שאין קידושין תופסין נ"ל דכוונת הגמרא היא שאין קידושין תופסים כלל אפילו אם מקדש אותה על לאחר שיגרשנה או ימות בעלה דפשיטא דכשהיא אשת איש תחת רשות בעלה איך יתפסו בה קידושי אחרים לא משום איסור ערוה רק משום שהיא קנין של אחר וכמו כן שומרת יבם לא משום איסור ערוה לא נתפסי בה קידושין רק משום שהיא קניינו של יבם שזקוקה לו ואין קנין אחר תופס בה, ודוק:

י"ג) **והנה** הא דפריך בגמרא אשת אח איכא למפרך מה לאחות אשה שכן אין לה היתר במקום מצוה תאמר אשת אח שיש לה היתר במקום מצוה, יש להקשות הא אשת אח ג"כ אין לו היתר רק לאחר מיתת האוסר דהיינו האח שאסר אותה ואחות אשה ג"כ מותרת לאחר מיתת האוסר דהיינו אשתו שאוסרת עליו אחותה, וראיתי במקנה שהרגיש ג"כ כעין זה, וכתב דקושיית הגמרא מאשת אח היא שאפי' ליבם גופא אין תופסין בה קידושין דמאמר ביבמה לא מהני כלום מה"ת רק ביאה, אמנם יל"ד עפימ"ש החינוך בסימן ר"ו (והבאתי לעיל אות ד') דבקידושין גופא יש איסור אפילו היכא דלא תפסי א"כ פשיטנא דאשת אח אם נפלה לפניו ליבום אפילו אי ס"ל דאין קידושין תופסין כלל ביבמה רק ביאה מהני מה"ת מ"מ אינו עושה איסור בקידושין ובפרט לפימ"ש התוספ' מס' יבמות י' ע"א ד"ה לר' יהודה דיש לאסור הקידושין שמא יבעול א"כ באשת אח שנפלה לפניו ליבום וודאי ליכא איסור מה"ת לקדש חותה כיון שמותר לו לבעול ואפילו מצוה איכא, ובאמת י"ל דסברת החינוך שכתב דבקידושין גרידא ג"כ חייב אפילו במקום שאין קידושין תופסין ג"כ הטעם שמא יבעול וס"ל דמה"ט אסרה התורה אפילו היכא דנא תפסי קידושין דיש חשש עכ"פ שמא יבעול וא"כ באשת אח שנפלה לפניו ליבום

אפילו מאמר אינו קונה מה"ת מ"מ ליכא איסור בקידושין דלא שייך לגזור ולאסור שמא יבעול כיון שמצוה לו לבעול אותה ויש לעיין בזה:

שוב ראיתי במקנה בתוספ' ד"ה מנה"מ שכתב ג"כ דמלא יקח אשת אביו דמוקמינן לה בשומרת יבם של אביו לא הוי מוכח דאין קידושין תופסין באשת אחי אביו דהוי מצינן לומר דמשום שהוא שומרת יבם משו"ה אין קידושין תופסין והוא ג"כ כמ"ש בספר עצמות יוסף וז"ל:

וכי כתיב קרא דלא יקח לאו אאיסור דודתו כתבה רחמנא אלא אאיסור דשומרה יבם ולא מצי למילף עריות ממנו אם לאו דקים לן בעלמא דלא תפסי קידושין עכ"ל, והיינו כמ"ש דבשומרת יבם למאן דס"ל דלא תפסי קידושין לאו משום איסור ערוה רק משום שהיא זקוקה ליבם והו"ל קניינו של יבם ולא מצי תפסי בה קידושין אחרים, וצ"ל דר' אחא בר יעקב דיליף משומרת יבם דלא תפסי קידושין ס"ל דשומרת יבם כל זמן שלא נשאת לו לא הוי קנינו של יבם ואי אמרינן דמ"מ לא תפסי קידושין ע"כ רק משום דהוי ערוה, וי"ל דהך סברא דשומרת יבם הוי קנינו של יבם ולא משום ערוה לא תפסי בה קידושין תליא בפלוגתא אם יש זיקה או אין זיקה, במס' יבמות י"ז ע"ב, ועיין בש"ע אה"ע סימן קנ"ט סעיף הי, ואי ס"ל יש זיקה שפיר מוכח דהיא קנינו של יבם ולא משים ערוה לא תפסי קידושין וא"כ אין למיכף שאר עריות משומרת יבם, ודוק:

יד) **והנה** אי ס"ל דשומרת יבם לא הוי ערוה א"ש מה דהגמרא לא ס"ל כרב אחא בר יעקב למילף משומרת יבם כמ"ש, אמנם צריך ליישב מ"ט לא ניחא לר' אחא בר"י למילף מהקישא, והנה בתוספ' ד"ה ומה יבמה נראה מדבריהם דגם ר' אחא בר"י מודה להקישא רק שלא להקיש לנדה דתפס' קידושין משויה יליף לה מיבמה, אמנם בלאו"ה י"ל דרב אחא בר"י ס"ל דהא דאמרינן לקולא וחומרא לחומרא מקשינן היינו רק דמספיקא אזלינן לחומרא וא"כ הכא לענין ממזר כיון דהוי רק ספיקא היה מותר דספק ממזר מותר מה"ת, וכה"ג כתב בספר שובע שמחות למס' קידושין, ועיין בספר גינת וורדים כלל י"ג בענין דלקולא וחומרא לחומרא מקשינן שהביא דלפעמים גם לקולא מקשינן, ועוד י"ל דרב אחא בר"י ס"ל כקושיית התוספ' דזהו הוי חומרא מה דתפסי קידושין דאסורא לעלמא. אמנם אחר העיון קצת אי אפשר לומר הכי דא"כ האיך יליף ק"ו מיבמה נימא דרק ביבמה דליכא רק לאו משו"ה אמרינן דלא תפסי קידושין משא"כ בשאר עריות דחמירי תפסי קידושין ובאמת יש לעיין בדברי התוספ' ד"ה לחומרא במ"ש דזהו הוי חומרא דתפסי קידושין לאוסרא לעלמא והאיך שייך לומר דמשום דהוא ערוה למי שנתקדשה לו משו"ה החמירה התורה שתאסור לעלמא ויתפסו בה קידושין דאין זה סברא דמחמת שנתקדשה

למי שהיא לו ערוה דתאסור משו"ה לעלמא שהיתה מותרת להם, ולע"ד נראה בטעמא דרב אחא בר"י דלא ניחא ליה מהקישא דר' יונה למילף מאחות אשה דלא תפסי קידושין דהוי קשה ליה כיון דבמס' יבמות נ"ד ע"ב אדרבא ילפינן בהך הקישא להקיש כל העריות לנדה לענין לחייב על הזראה כגמר ביאה א"כ נימא אין היקש למחצה ואתיא הקישא בהא ג"כ לנדה דתפסי קידושין משו"ה לא היה ניחא ליה ללמוד בהקישא מחאות אשה כיון דאצטריך ההיקש לנדה לעשות הזראה כגמר ביאה ולענין תפיסת קידושין גלתה לנו התורה דלא אתיא ההיקש נדה לשאר עריות שהרי בנדה תפסי קידושין ובשאר עריות לא תפסי וא"כ ניחא יותר לומר דהיקש אתא לאקושי שאר עריות לנדה דתפסי קידושין ולא לאחות אשה דלא תפסי קידושין, ובעיקר הסברא במ"ש דגמרא רלא יליף משומרת יבם הוא משום דיבמה לאו משום ערוה לא תפסי בה קידושין רק משום שהיא קנינו של יבם נבאר עוד בס"ד (עיין בסמוך באות ט"ו) ועיין מס' יבמות צ"ו ע"ב במשנה בן ט' שנים שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתיבמת ואם נשא אשה ועת הר"ז פטורה א"כ מוכח דיבמה הוי קנינו דהרי היבמה קנויה לו ואשה אינו קנויה לקטן. עי"ש רש"י בד"ה הר"ז פטורה, א"כ מוכח כיון דאפילו קטן דלאו בר קנין באשה מ"מ ביבמה מקרי קנינו משום דזקוקה לו א"כ שפיר י"ל דיבמה אינה בכלל ערוה רק שהיא קנינו, ודוק:

טז) **במס**' יבמות ל"ו ע"א ודף צ"ה ע"ב פליגי רב ושמואל דרב ס"ל יבמה הרי היא כאשת איש ואם זנתה אסורה ליבם ושמואל ס"ל דלא הוי כאשת איש ואם זנתה מותרת ליבם וא"כ י"ל דבהא פליגי דרב ס"ל דיבמה הוי איסור ערוה ומשו"ה מתסרא בזכות ליבם כמו אשה שנאסרת לבעלה בזנות, ושמואל ס"ל דלא הוי רק איסור בעלמא ולא. איסור ערוה ומשו"ה אינה נאסרה ליבם בזנות וא"כ לפי"מ דפסק בשו"ע אה"ע סימן קנ"ט סעיף ג' דשומרת יבם שזנתה לא נאסרה ליבם מוכח דיבמה לא הוי איסור ערוה, וי"ל דמ"מ לא תפסי קידושין ביבמה משום שהוא מ"מ קנינו של יבם משו"ה לא תפסי בה קידושי אחרים וא"כ לא מצינן למילף שאר עריות מיבמה דלא הוי ערוה, ועיין חתס"ו ח"ב לאה"ע סימן פ"ב שרוצה ג"כ לומר דיבמה בשוק לא הוי איסור ערוה לענין יהרג ואל יעבור אפילו למ"ד דאין קידושין תופסין ביבמה, ועד"ז יש ליישב מה דפריך הגמרא על ר' אחא בר"י אי הכי אפילו שאר חייבי לאוין נמי, ולכאורא בלאו"ה קשה אפילו בלא ר' אחא בר"י נילוף שאר חייבי לאוין נמי מיבמה דאין תופסין קידושין במה מצינו כמ"ש רש"י בד"ה מ"ה שאר חייבי לאוין דקושיית הגמרא דנילוף במה מצינו מיבמה ולומר דבלא ר' אחא בר"י הו"א דקידושין תופסין ביבמה דהך מקשן ע"כ ס"ל ג"כ דאין קידושין תופסין ביבמה דאי הוי ס"ל קידושין תופסין ביבמה לא היה צריך להקשות שאר חייבי

לאוין נמי רק היה לו להקשות בפשיטות הא ביבמה ג"כ קידושין תופסין וא"כ קשה הלשון א"ה, וכבר עמד בזה בספר עצמות יוסף, אמנם לדברינו הנ"ל א"ש דהכי פריך וודחי לדידן לא קשיא נילוף שאר חייבי לאוין מיבמה דלא תפסי קידושין דמצינן לומר דיבמה נח הוי איסור ערוה כלל ורק משום דהוי זקוקה ליבם והוי קנינו של יבם משו"ה לא תפסי קידושין וא"כ ליכא למילף שאר חייבי לאוין מיבמה, אמנם לר' אחא בר"י דס"ל דילפינן חייבי כריתות מיבמה וע"כ דס"ל דביבמה דלא תפסי קידושין הוא משום איסור ערוה א"כ שפיר קשה שאר חייבי לאוין נמי נילוף במה מצינו. ומה דפריך א"ה נדה למי שם א"ש הלשון אי הכי דבשלמא אי מסברא אמרינן דכיון דהוי ממזר לא תפסי קידושין א"כ י"ל דבנדה יש לנו סברא דתפסי קידושין דאם לא תפסי קידושין א"כ בכל פעם אתה מפקיע אותה מבעלה משא"כ אי ס"ל מהקישא דחייבי כריתות דלא תפסי קידושין קשה א"ה נדה נמי דמסברא בעלמא אין לך להוציא מן ההיקש, וכה"ג כתב בספר עלמות יוסף, ודוק:

טז) **בתוספ**' ד"ה ומה יבמה הקשו נימא נדה תוכיח שהיא בכרת וע"ע תפסי קידושין. ותירצו דהק"ו הוא רק גלוי מילתא בעלמא להקיש לאחות אשה כיון דמצינו גם באיסור לאו גרידא לא תפסי קידושי, והקשה המהרש"א א"כ מאי פריך הגמ' שאר חייבי לאוי נמי דהא חייבי לאוי ליכא לאקושי לאחות אשה שהיא בכרת, ותירץ הפנ"י דקושיית הגמרא קאי בהני חייבי לאוי שאין היתר לאיסורן דל"ל נדה תוכיח דנדה יש היתר לאסורא, והנה ילד"ק מאי הקשו התוספ' מעיקרא דנדה תוכיח דהא נדה שאני שיש היתר לאיסורו ובפרט לפימ"ש הרמב"ן מס' יבמות מ"ט ע"ב ד"ה נדה דיש סברא דחייבי כריתות לא תפסי קידושין משום שלא נמסרו לביאה (ואע"ג דקייל"ן קידושין שאין מסורין לביאה הוי קידושין במס' קידושין נ"א היינו דווקא כמו מקדש אחת משתי אחיות דראויה היא מצד עמותה כל חדא וחזיא משא"כ הכא בכל איסורי ביאה דמצד עצמן אינן ראוים שפיר י"ל כיון דכל קידושין הוי צורך ביאה כדאיתא בריש מס' קידושין דכסף ושטר ג"כ הוי צורך ביאה שפיר י"ל דכיון שלא נמסרו לביאה לא הוי קידושין, כנ"ל להסביר דברי הרמב"ן במ"ש דלא ראוי להיות תופסין קידושין שלא נמסרו לביאה, (ועיין בספרי תבואות השדה חלק שני בסוגיא דקידושין שאין מסורין לביאה אות ג' ואות י"ב בשם הרשב"א ודוק), וא"כ נדה דסופה להיות מותרת לא הוי קשאמ"ל וא"כ לא קשה כלל קושיית התוספ' דנדה תוכיח, אשר ע"כ נ"ל לתרץ קושיית המהרש"א באופן אחר דהנה באמת יש לעיין מ"ט לא ניחא לר' אחא בר"י בתירוץ הגמרא לחומרא מקשינן רק לר' אחא בר"י היה קשה ליה דוודאי אי הוי מצינן למימר דתפיסת הקידושין תלוי בחומר

האיסור שפיר י"ל דמקשינן טפי כל העריות לחומרא משא"כ כיון שכבר מצינו דבאיסור חמור תפסי קידושין דהיינו נדה ובאיסור שאינו רק בלאו כגון יבמה לא תפסו קידושין א"כ חזינן דאין חומר האיסור גורם מה שאין תופס הקידושין א"כ לא שייך לומר לחומרא מקשינן משו"ה לא ניחא ליה בתירוץ הגמרא לחומרא מקשינן משו"ה מתרץ דמ"מ מיבמה שפיר נוכל למילף בק"ו דאע"ג דאין תלוי בחומר האיסור מ"מ איכא ק"ו להקיש לאחות אשה טפי מלהקיש לנדה והקשה הגמרא שפיר א"ה שאר חייבי לאוין נמי, ול"ל דשאר חייבי לאוי לא נוכל להקיש לאחות אשה שהוא בכרת מ"מ כיון דעכשיו קיימינן בסברא דאינו תלוי בחומר האיסור כלל א"כ שפיר מצינן למילף במה מצינו מיבמה דלא תפסי קידושין ול"ל נדה תוכיח כיון דלא תלוי כלל בחומר האיסור משו"ה משני שפיר מכי תהיין דע"כ מצינו שקידושין תופסין אפילו בשנואה דהיינו חייבי לאוי ולא משים דקיל איסורי רק גזה"כ דחייבי לאוי תופסין קידושין, ועד"ז יש לפרש כוונת רש"י בד"ה שנואה שכתב ולקמן פריך דלמא בחייבי עשה הוא דקאמר ולא בחיובי לאוי, ולכאורא צריך להבין עה בעי רשיי בזה, אמנם להנ"ל א"ש דלרש"י היה ג"כ קשה מאי פריך חייבי לאוי, נמי הא מצינן לומר נדה תוכיח וע"כ דקושיית הגמרא אזלא דמכיון דמצינו דנדה תפסי קידושי ויבמה לא תפסי אלמא דאינו תלוי בחומר האיסור, ורצה רש"י להוכיח דשקלא וטריא דגמרא אזיל הכא דאינו תלוי בחומר האיסור, דהנה בגמרא פריך ואימא חייבי עשה, ולכאורא היה קושיית הגמרא דחייבי לאוי לא יתפסו קידושין משום דחמור, וקשה לפימ"ש בספר תוספ' יוה"כ מס' יומא פ"ג ע"א להוכיח בשיטת הרמב"ם דס"ל דאיסור עשה חמיר מאיסור ל"ת, וא"כ מאי פריך הגמרא ונוקמא בחייבי עשה (ועיין בספרי תבואות השדה חלק חמשי בסוגיא דמאכילין הקל אות י"ב מ"ש שם) וע"כ צ"ל דהגמרא ס"ל דלא תלוי כלל בחומר האיסור ומשו"ה פריך שפיר דמ"מ מסתבר טפי לאוקמא באיסור עשה דלא דמי כלל לאחות אשה דבלאו וכרת משו"ה תפסי קידושין משא"כ בחייבי לאוין דדמי עכ"פ במקצת לאחות אשה דשתיהן בלאו אע"ג דאחות אשה בכרת נימא דלא תפסי קידושין ומשו"ה הוצרך לתרץ דליכא לאוקמא בחייבי עשה, עכ"פ מכח קושיית הגמרא ונוקמא בחייבי עשה מוכח דהגמרא ס"ל הכי דתפיסת קידושין אינו תלוי כלל בחומר האיסור וא"כ פריך שפיר שאר חייבי לאוי נמי ול"ל נדה תוכיח דהא עכ"פ מיבמה ומנדה מוכח דאין תלוי כלל בחומר האיסור, וא"ש, ודוק:

י"ז) **כבר** כתבנו לעיל דאי ס"ל אעל"מ ואמרינן דיש איסור גם בקידושין גרידא וודאי קשה למ"ל קרא דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות, [עיין לעיל אות ח'] ועוד בלאו"ה מסברא הוי ידעינן דאין קידושין תופסין כיון שלא נמסרו לביאה עפי"מ שהסברנו לעיל

(אות ט"ז) דברי הרמב"ן ונראה דמה דפריך הגמרא מנה"מ דאין קידושין תופסין הוא דוודאי בלא שום קרא הוי ידעינן מסברא דכל שאסורה בביאה לא תפסי קידושין רק כיון דהתורה גלתה לנו מקרא דאחת שנואה דקידושי תופסין באשה שנשואיה אסורין היה ס"ל לגמרא דתו אין לחלק מסברא גרידא בין אם הוא שנואה באיסור כרת או באיסור לאו דאטו איסור כרת לא הוי שנואה וא"כ מכיון שעלינו עכ"פ בתורה דשנואה תופסין קידושין מכי תהיין שפיר ס"ל דאין שום חילוק משו"ה פריך שפיר מנ"ל דחייבי כריתות לא תפסי קידושין דמשנואה יכולין לרבות אפילו חייבי כריתות דהכל בכלל שנואה, ועפי"ז יש להבין דברי הרמב"ם פ"ב הלכות נחלות הלכה י"ג שפסק דבכור ממזרי נוטל פי שנים מדכתיב שנואה בנשואיה עי"ש, והקשה הלח"מ שם הא מקרא דשנואה משמע דרק באלו שתופסין קידושין ולא משמע ממזר כלל ואע"ג דממשנה במס' יבמות כ"ב ע"א משמע דבן ממזר הוא בנו לכל דבר מ"מ מקרא דשנואה לא משמע ממזר דהא כתיב כי תהיין משמע דרק באלו שהקידושין תופסין כתבה התורה לא יוכל לבכר עי"ש בלח"מ, אמנם לדברינו א"ש דלהרמב"ם היה קשה לו מאי פריך מנה"מ דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות הא מסברא י"ל דאין תופסין או משום אעל"מ או משום דלא נמסרו לביאה כמ"ש הרמב"ן, וע"כ כמ"ש דלהגמרא היה קשה לו כיון דכבר גלתה התורה בשנואה כי תהיין ושנואה וודאי גם חייבי כריתות בכלל וא"כ מוכח משם דתפסי קידושין אפילו בחייבי כריתות ופריך הגמרא שפיר עכ"פ מוכח דשנואה גם חייבי כריתות בכלל רק דמאחות אשה ילפינן דחייבי כריתות לא הוי בכלל כי תהיין עכ"פ פשטא דקרא דשנואה גם חייבי כריתות בכלל והוכיח שפיר הרמב"ם מקרא דשנואה דגם ממזר שהוא מחייבי כריתות נוטל פי שנים רק דלא תפסי קידושין בחייבי כריתות ילפינן מאחות אשה, אמנם לענין פי שנים נשאר קרא אדוכתיה דכל בן שנואה אפילו ממזר נוטל פי שנים, וא"ש דברי הרמב"ם, ודוק:

י"ח) **ועפי"ז** יש ליישב ג"כ מ"ש הגמרא ור"ע בע"כ שבקיה לקרא דהוא דחוק ומוקי אנפשיה ולכאורא קשה דהא הקרא אינו דוחק עצמו רק לר"ע דס"ל אין קידושין תופסין בחייבי לאוי מוכרחין לאוקמא בבעולה לכה"ג וא"כ לא לימא ר"ע אין קידושין תופסין ולא יצטרך הקרא לדחוק נפשיה, ועיין להגאון נוב"י ז"ל בספרו דורש לציון דרוש ד' בד"ה העולה מזה שעמד בזה עי"ש, אמנם לדברינו א"ש דר"ע הכי קאמר דאפילו לדידך דלא ס"ל אין קידושין תופסין בחייבי לאוין ג"כ מוכרחין לומר דקרא דחיק אנפשיה דהא באמת שום אדם לא יוכל להכחיש דשנואה הכל בכלל אפילו חייבי כריתות דפשיטא דחייבי כריתות הוי וודאי שנואה וא"כ איך אמרה התורת כי תהיין הא בחייבי כריתות

לכ"ע לאו בר הויה וע"כ צ"ל דאע"ג דהכל בכלל שנואה שזהו לא יוכל שום אדם להכחיש מ"מ בכלל כי ההיין לא הוי חייבי כריתות מדגלתה התורה במקום אחר דחייבי כריתות לא הוי בני הויה וא"כ כיון דבע"כ צריך לדחוק דכי תהיין לא קאי על כל מה שנכלל בשנואה וא"כ ההי"ד די"ל דכי תהיין לא קאי גם על חייבי לאוין רק חייבי עשה דהיינו בעולה לכה"ג הוי בכלל תהיין אע"ג דבכלל שנואה הכל בכלל וא"ש מ"ש ר"ע שבקיה לקרא כלומר דבלא"ה לא הוי הכל בכלל תהיין אע"ג דהכל בכלל שביאה וא"ש הכל, ודוק היטב:

י"ט) **בתוספ**' ד"ה הכל מודים כתבו וז"ל:

משמע מתוך לשון הקונטרס שאינו מודה אלא בסוטה שלא יצאת מתחת בעלה דהכי משמע לישנא שהרי עדיין קידושין תופסין בה כלומר הקידושין שנתקדשה בהן כבר אבל מחזיר סוטתו כלומר שגרשה והדר כנסה לא מיירי דבהא לא מודה ר"ע דוודאי הוולד ממזר, וקשה מפרק יש מותרות משמע דאפילו מחזיר סוטתו (כלומר שגרשה) שאין הוולד ממזר ושם לא שייך שעדיין קידושין תופסין בה, לכך אומר ר"י דידעינן בסוטה דתפסי בה קידושין אפילו במחזיר סוטתו ממשמעות דקרא לא יוכל בעלה וכו' לרבות סוטה שנסתרה וכתיב להיות לו לאשה דמשמע שיש בה הויה דתפסי קידושין וממילא אין הוולד ממזר והקשו דא"כ מ"ט במחזיר גרושתו משנשאת אמאי הוולד ממזר לר"ע והא עיקר הקרא דלא יוכל בעלה הראשון וכתיב להיות לו לאשה במחזיר גרושתו כתיב ומ"מ ס"ל לר"ע הוולד ממזר במס' יבמות מ"ד ע"א, ותירץ הר' שלמה מדוריש דמשו"ה לא הוי הוולד ממזר בסוטה שגרשה והחזירה דכיון דכל זמן שלא גרשה אין הוולד ממזר אין לומר דמשום שגרשה יהיה בה איסור נוסף דמה גריעותא יש בה אחר הגירושין מלפני גירושין וכיון דאין הוולד ממזר ממילא דתפסי בה קידושין, והוא עפ"י הסברא שכתבתי לעיל (באות י"א) דתוספ' ס"ל דכל שהיא ממזר אי אפשר שיתפסו בה קידושין וא"כ כיון דלא הוי ממזר ע"כ דתפסי בה קידושין כך היא כוונת התוספ', וא"כ היה ס"ל להתוספ' כאן מעיקרא בשיטת רש"י דהא דאין הוולד ממזר היא רק כל זמן שלא גרשה, אמנם במס' יבמות מ"ט ע"ב ד"ה סוטה נמי ס"ל בשיטת רש"י דס"ל דכיון דלא נפקעו הקידושין אפילו כשזנתה משו"ה מוכח דתפסי ג"כ ומשו"ה הקשה שם הר"י דא"כ אמאי צריך קרא בנדה ותהי נדתה עליו דתפסי קידושין תיפוק ליה כיון דלא נפקעו הקידושין כשנעשית נדה ממילא דתפסי ג"כ, והנה בספר אהל דוד מס' יבמות שם תירץ דבנדה צריך קרא מ"מ דתפסי קידושין אע"ג דלא נפקעו דכיון דיש בה כרת

הו"א דלא תפסי קידושין דילפינן מאחות אשה משא"כ בסוטה שפיר אמרינן דכיון דלא נפקעו הקידושין הה"ד דתפסי, ועיין במהרש"א כאן שכתב וז"ל:
ובתוספ' ביבמות הקשו דא"כ בנדה למ"ל קרא שהרי בה נמי קידושין עדיין תופסין:
וכבר הרגיש רש"י בזה בשמעתין במה שפירש אפילו נדה נמי אם קדש פנויה בימי נדתה עכ"ל מ"מ לא תירץ עדיין כלום דמ"מ אכתי קשה לסברת רש"י במס' יבמות דכיון דלא נפקעו הקידושין הה"ד דתפסי א"כ למה צריך קרא בנדה אפילו בפנויה דתפסי קידושין תיפוק ליה דכיון דשום קידושין לא נפקעו עי' איסור נדת (ועיין ברמב"ן שם ביבמות) ממילא הה"ד דתפסי ג"כ, (ועיין מ"ש לעיל באות ג' מה שיש להקשות על סברא זו דמשים דלא נפקע הה"ד דתפסי דאין למדין תחלת הקדש מסוף הקדש.)
כ') **אשר** ע"כ נ"ל בכוונת רש"י ולתרץ קושיית התוספ' על רש"י מ"ט בנדה לא אמרינן מדלא נפקעו הקידושין הה"ד דתפסי ובסוטה אמרינן מדלא נפקעו הה"ד דתפסי קידושין, דהענין היא כך דשום גט אינו מועיל רק לנתק האישות שהיה מעיקרא קודם תחלת הנשואין וא"כ בסוטה וודאי אי היינו יכולין לומר דע"י שזנתה תחתיו נחלשו הקידושין דמעיקרא היינו יכולין לומר ג"כ דלא תפסי הקידושין דאין לומר וכי ע"י הגט נוכל לומר שלא יוכל לקדשה מחדש והגט אינו מועיל רק לנתק האישות ולא שיהיה נגרע הכח שלא יכול לקדשה דהיינו אומרים דלא ע"י הגט נגרע כחו שאין יוכל לקדשה עוד רק ע"י שזנתה אין לו כח לקדשה מחדש, משא"כ כיון דהאמת היא דע"י זנות לא נחלשו כלל קידושין הראשונים והא דאסורה עליו הוא איסור אחר דהיינו איסור סוטה אמנם הקידושין נשארו כמו שהיה דהא אע"ג שזנתה עליו מ"מ הוי אשת איש כמו שהיתה וא"כ אתה בא לומר דע"י שגרשה יהיה נגרע כחו שלא יוכל לקדשה עוד זה לא אמרינן דגט אינו מועיל רק לנתק האישות מה שכבר היה ביניהם אבל לא לגרוע כחו שלא יוכל לקדשה מחדש (ויש להעמיס זה ג"כ קצת בסברת הר' שלמה מדריוש דמשום שגרשה ליכא איסור נוסף כלומר דהגירושין אינם מחלישים הכח שהיה לו קודם הנשואין דגירושין אין מועילים רק לנתק האישות ולא לגרע הכח שהיה לו קודם הנשואין שג"כ היה יכול לקדשה) משא"כ במחזיר גרושתו משנשאת מה דאמרינן שאין הקידושין תופסין לא משום שגרשה רק נשואי האחר אוסרים אותה על הבעל הראשון לעולם וכה"ג מצינו כמ"פ שנשואין של זה מגרע כח האחר שלא יוכל לקדשה לעולם כמו אשת אח או אשת אב, וא"כ כוונת רש"י במס' יבמות מ"ש דאפילו לאחר שזנתה לא פקעי מינה קידושין הראשונים אין הכוונה דמשום דלא נפקעו דהה"ד דתפסי דל"ל הכי כמ"ש באות ג' דאין למדין תחלת הקדש מסוף הקדש רק כוונת רש"י דכיון דע"י זנות לא

נפקע שום כח בקידושין דמה שאסורה עליו ע"י זנות הוא איסור אחר ולא שיגרע עי"ז כח הקידושין הראשונים וא"כ אי נימא דע"י שגרשה שוב לא תפסי בה קידושין ע"כ אתה צריך לומר דהגט מגרע כחו שלא יוכל לקדשה עוד וזהו לא מצינו גבי גט דאין הגט בא רק לנתק האישות ולא לגרע כחו מה שהיה לו קודם נשואין הראשונים דקידושין תופסין בה ולא דמי למחזיר גרושתו משנשאת דהתם הנשואין של האחר מגרעים כחו שלא יוכל לקדשה ולא הגט, ודוק היטב כי הוא נכון בכוונת רש"י שלא נצטרך לדחוק דס"ל דמשום דלא נפקעו הה"ד דתפסי דאין זהו סברא, כמ"ש לעיל באות ג', ודוק, וא"כ לא קשה קושיית תוספ' מנדה דצריך קרא דתפסי קידושין אע"ג דלא נפקעו עי' איסור נדה דאין זה ענין כלל לסוטה דבסוטה היינו מוכרחין לומר דהגט מגרע כחו שלא יוכל לקדשה דזה וודאי לא אמרינן כמ"ש משא"כ בנדה א' הו"א דשום נדה לא תפסי בה קידושין לא היה חידוש כל כך דממה דלא נפקעו הקידושין ע"י איסור נדה לא שמעינן אכתי שמשו"ה יתפסו גם קידושין מחדש ושפיר היינו יכולין לומר דבשום נדה לא תפסי קידושין משו"ת אצטריך קרא דנדה ג"כ תפסי בה קידושין משו"ה כתב רש"י כאן במס' קידושין אפילו ליה נמי אם קדש פנויה בימי נדתה כלומר דבנדה לא נועל להוכיח מדלא נפקעו הקידושין דהה"ד דתפסי דלא נוכל ללמוד תחלת קידושין מסוף קידושין (כמ"ש באות ג') ולא דמי כלל לסוטה דשם ג"כ אין למדין תחלת קידושין מסוף קידושין רק כמ"ש דגט אין יכול לגרע כחו רק לנתק האישות מה שהיה כבר אבל לא שלא יוכל לקדשה כיון דע"י זנות אין נפקעים ממילא אין כח להגט להפקיע כחו שלא יוכל לקדשה, וא"ש ג"כ מ"ש המהרש"א דרש"י הרגיש בזה במה שפירש אם קדש פנויה בימי נדתה כלומר דגבי נדה לא נוכל להוכיח דתפסי קידושין מדלא נפקעו כמ"ש לעיל ובאות ג' דאין זה סברא, ומשו"ה שפיר צריך קרא גבי נדה דתפסי קידושין, ודוק היטב בכל זה:

כ"א) **ועפי"ז** יש להבין מ"ש רש"י במס' יבמות דמחזיר גרושתו משנשאת לא הוי לאו דשאר ועי"ש בתוספ' ד"ה הכל מודים שר"ת חולק על רש"י וס"ל דגם מחזיר גרושתו משנשאת הוי בכלל לאו דשאר ולפימ"ש י"ל סברת רש"י דכיון דבמחזיר גרושתו עיקר חלות האיסור בשעת נשואי האחר לא הוי לאו דשאר דאנן אזלינן בתר שעת חלות האיסור וחלות האיסור בא רק ע"י נשואי תאחר וא"כ לא הוי לאו דשאר ור"ת ס"ל דאזלינן גם בתר גרם האיסור וכיון דגם האישות הראשון גורם לאיסור משו"ה ס"ל לר"ת דהוי לאו דשאר וא"כ זכינו להבין פלוגתת רש"י ר"ת דרש"י ס"ל דבענין שחר אזלינן בתר שעת חלות האיסור וזהו ע"י נשואי האחר ולא הוי לאו דשאר ור"ת ס"ל דאזלינן בתר גרם האיסור וזה גרם לו נשואין שלו משו"ה הי שפיר לאו דשאר, ודוק היטב בכל זה:

כ"ב) במס' יבמות מ"ה ע"ב איתא בגמרא דנכרי ועבד לא היי היולד ממזר אע"ג דלא תפסי קידושין מ"מ לא דמו לאשת אב דהא דלא תפסי רק לדידיה אבל לאחרינא תפסי משא"כ נכרי ועבד דלא תפסי כלל לא הוי ממזר, והקשו הראשונים הרמב"ן והרשב"א והריטב"א אדרבא כיון דלא תפסי כלל נימא מכ"ש דהוי ממזר, וכתב הרשב"א דבר נכון מאוד וז"ל:

דמאן דמכשר (כלומר בנכרי ועבד הבא על בת ישראל) עד כאן ליכא למתלי בתפיסת קידושין אלא במי שיש לו קידושין בעלמא דכיון דאית ליה קידושין באחרינא והכא לית ליה אלמא משום חומרא דערוה זו היא והו"ל כאשת אב אבל נכרי ועבר הא דלא תפסי להו קידושין בבת ישראל דלמא לאו משום חומרא דערוה אלא דאינהו לאו בני קידושי נינהו ואפילו בבת מינן עכ"ל, אמנם ילד"ק במ"ש דעכו"ם לאו בני קידושין נינהו אפילו במינן הא עכו"ם בעכו"ם שייך קידושין דנגדי הבא על אשת חבירו ג"כ חייב משום אשת איש מס' סנהדרין נ"ז ע"ב רק קידושי כלף ושטר אין להם, וצ"ל דהרשב"א ס"ל כשיטת הרמב"ם פ"ט הלכות מלכים הלכה ח' דגבי עכו"ם א"צ גט כלל אלא כל זמן שירצה או היא או הוא לפרוש זה מזה פורשין עי"ש, וא"כ כיון שנשואין שלהם א"צ גט כלל לא הוי בת קידושין, ולא כשיטת הר' דוד בחידושי הר"ן מס' סנהדרין נ"ח ע"ב ד"ה מדקרו ליה דס"ל דעכו"ם לא מהני אפילו גט שאין לו היתר לעולם בגירושין דא"כ גם עכו"ם הוי בת קידושין במינן דחזינן דאדרבא אישות שלהם חזק יותר דאפילו גט לא מהני וע"כ דהרשב"א ס"ל בזה כהרמב"ם דעכו"ם א"צ גט וא"כ לא מקרי אישות דידהו כלל כיון שהרשות ביד כל אחד לפרוש אחד מחבירו אין זה מקרי אישות, ודוק:

כ"ג) בותס' פ' ד"ה לחומרא מקשינן הקשו לר' יהושע דלא הוי ממזר אע"ג דאין קידושין תופסין א"כ היי חומרא טפי שיהיו קידושין תופסין ואסורה לעלמא. ותירצו דמ"מ אע"ג דאין הוולד ממזר מ"נ פגום מיהו הוי (היינו הוולד פסול לכהונה) ואי תפסי בה קידושין אפילו פגום לא הוי, כוונת התוספ' הי' דהא דאמרינן דהוולד פגים אפילו לר' יהושע היא משום דהיא נעשית זונה וילפינן ק"ו מאלמנה לכה"ג שהוולד פגום מס' יבמות מ"ד ע"ב ועי"ש בתוספ' ד"ה עשאה זינה ואי נימא דתפסי בה קידושין לא נעשית זונה, ועיין פנ"י שמפרש ג"כ כוונת התוספ' כמ"ש, אמנם הניח בצ"ע, דאי נימא דחייבי כריתות תפסי קידושין א"כ אמאי לא נימא דהוי זונה אפילו היכא דתפסי קידושין וממילא יהיה הוולד פגים מק"ו מאלמנה לכה"ג וצ"ל דזהו הוי מסברא דכל דתפסי קידושין לא הוי ממזר דאל"כ נילוף לחומרא מנדה דתופסין קידושין ומזקוקת אביו ג"כ נילוף לחומרא

דהוי ממזר ויהיה הכל לחומרא וע"כ דס"ל לתוספ' דכל דתפסי קידושין אי אפשר להיות הוולד ממזר, (ועיין מ"ש לעיל באות י"א,) ודוק;

כ"ד) **בש"ע** אה"ע סימן קנ"ט סעיף ב' פסק ביבמה לשוק דאין הוולד ממזר ואע"ג דבסימן מ"ד סעיף ז' פסק המחבר דיבמה לשוק הוי ספק אם תופסין קידושין וא"כ לדידן דקיי"ל דממזרות תלוי בתפיסת קידושין היה לנו לומר דביבמה לשוק הוי ספק ממזר, וכבר ראיתי לישועות יעקב באה"ע סימן קנ"ט ס"ק ד' שעמד בזה מ"ט לא הוי ספק ממזר, עכ"פ לדידן דמספקא לן אי קידושין תופסין ביבמה, והנה התוספ' מס' יבמות מ"ט ע"א ד"ה הכל מודים כתבו דביבמה לשוק אפילו לרב דס"ל אין קידושין תופסין מ"מ לא הוי הוולד ממזר, ושם כתבו הטעם דהוי כנכרי ועבד שאין בו קידושין לשום אדם, והנה בנכרי ועבד גופא יש פלוגתא במס' יבמות מ"ה ע"ב אי הוולד כשר או ממזר, והנה מאן דס"ל דהוולד ממזר ע"כ ס"ל דחמזרות תלוי בתפיסת קידושין וא"כ בנכרי ועבד דלא תפסי קידושין וודאי הוי ממזר כמה שהקשו הראשונים שם במס' יבמות דאדרבא כיון דאין לא לו ולא לאחרים קידושין מכ"ש דהיה לנו לומר דהוולד ממזר, ועיין לעיל אות כ"ב מ"ש בזה בשם הרשב"א. אמנם מאן דס"ל דאין הוולד ממזר ס"ל דממזרות תלוי רק בחומר האיסור דזהו הוי חומרא מה שהוולד ממזר כמ"ש התוספ' בד"ה לחומרא ומשו"ה בנכרי ועבד דלכל היותר ליכא רק לאו אמרינן דאין הוולד ממזר (ועיין היטב בתוספ' מס' יבמות ט"ז ע"ב ד"ה קסבר כיתי ועבד, ודוק) וא"כ כיון דקיי"ל בש"ע אה"ע סימן ד' סעיף י"ט דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הוולד כשר א"כ מוכח דקיי"ל דממזרות תלוי בחומר האיסור וא"כ בשומרת יבם דליכא רק לאו בעלמא משו"ה שפיר פסק המחבר בסימן קנ"ט דאין ממזר מיבמה לשוק והא דאמרינן דממזרות תלוי בתפיסת קידושין היינו רק היכא דאין קידושין תופסין משום חומר האיסור משא"כ ביבמה לשוק כבר כתבנו לעיל (אות ט"ז) בסוגיית הגמרא דלאו משום חומר איסור אין קידושין תופסין רק משום דהו"ל כמו קנין של אחרים וכיון דלאו משום חומר איסור אתינן עלה שפיר פסק המחבר דאין הוולד ממזר אע"ג דמסופק אם קידושין תופסין דס"ל דהא דמספקא לשמואל במס' יבמות צ"ב ע"ב אי אין קידושין תופסין הוא משום דאפשר דהו"ל כקנין של אחרים, ועיין היטב מ"ש לעיל אות ט"ו, ודוק:

כ"א) **במס'** יבמות ט"ז ע"ב אמר ר' יהודה אמר רב אסי נכרי שקדש בזמן הזה חוששין לקידושין שמא מעשרת השבטים הוא, ופרש"י שנשאו כותיות וקסבר דכותית שילדה מישראל הוולד ממזר וחוששין לקידושי ממזר (כלומר דאי הוי וולדה כמותה א"כ היה

לו דין נכרי ולא היה לו דין ממזר וגם לא היינו חוששין לקידושין) ובתוספ' שם ד"ה נכרי הקשו דהא גבי נכרית אמרינן וולדה כמיתה וא"כ לא הוי ממזר וכתבו שם וז"ל: ורב אסי סבר כר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין והיולד ממזר מכותי ועבד וה"ד הבא על שפחה ונכרית. עכ"ל התוספ', והנה כל רואה ישתומם דאם רב אסי ס"ל כר"ע דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין וחיישינן שזהו ממזר א"כ איך חוששין לקידושין כיון דאין קידושין תופסין כלל, וכתב שם המהרש"ל ולית נגר ובר נגר דלפרקיניה, רק המהרש"ל שם כתב דרק בהא ס"ל כר"ע על דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הוולד ממזר (וא"כ הה"ד הבא על שפחה ונכרית) אבל בהא דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין לא ס"ל כר"ע, עוד הביא שם בשם גליון תוספ' דמיירי שקדש ממזרת או גיורת דאפילו אי הוי ממזר תפסי קידושין אפילו למאן דס"ל אין קידושין תופסין בחייבי לאוין דהא ממזר מותר ברמזרת ושפיר הו"ל ממזר אע"ג דאם היה נכרי לא היה ממזר, אמנם לא ניחא ליה להמהרש"ל לאוקמא בהכי דמיירי שקדש ממזרת דא"כ היה לו לפרש דמיירי שקדש ממזרת עיי"ש, ובספר אבני מלואים לאה"ע סימן ד' סעיף י"ט ס"ק י"ג תירץ דכיון דלא הוי רק ספק ממזר שפיר תפסי קידושין אפילו לר"ע דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין מ"מ כאן שהוי רק ספק ממזר שפיר תפסי קידושין ואע"ג דהיה לנו לומר דממנ"פ לא תפסי קידושין דאם הוא ממזר הוי חייבי לאוין בבת ישראל ולא תפסי קידושין ואם הוא נכרי ממילא ג"כ לא תפסי קידושין מ"מ כיון דהא דספק ממזר מותר לאו משום ספק מותר רק דהכי התירה התורה דהרי ספק ממזר מותר בממזרת ובישראלית ולא אמרינן דממנ"פ אחת אסירה לו וה"נ קידושיו קידושי ספק דשמא ממזר הוא ואינו נכרי ומצד ממזר קידושיו תופסין כיון דאינו מחייבי לאוין דהא התורה התירו לבא בקהל, עכ"ל, עי"ש, מ"מ הדבר קשה להבין דבשלמא בכל ספק ממזר דמותר בממזרת ובישראלית אע"ג דהוי תרתי דסתרי מ"מ התורה התירה ספק ממזר בכל גווני עכ"פ כיון שהוא בר קידושין שפיר אמרינן דכל כה"ג שהוא רק ספק ממזר לא אסרה התורה משא"כ הכא דמכל צד לא הוי בר קידושין בישראלית כשרה דאם הוא ממזר הוי מחייבי לאוין ואין קידושין תופסין לר"ע ואם הוא נכרי ג"כ אין לו קידושין וא"כ למה נחוש לקידושין, וקושיית מהרש"ל במקומה עומדת, ועי"ש בחידושי מהר"ם שכתב דתוספ' ס"ל דמכותי לא הוי ממזר רק מדרבנן והה"ד ישראל הבא על הכותית לא הוי ממזר רק מדרבנן ולפיכך חוששין לקידושי נכרי עי"ש, וגם זהו קשה דכיון דלא הוי ממזר רק מדרבנן א"כ מה"ת הו"ל נכרי כדין וולד הבא מנכרית א"כ אמאי חוששין לקידושין ועיין מס' יבמות בחידושי הגאון ר עקיבא איגר שם:

כ"ו) **ולע"ד** נראה לתרץ קושיית המהרש"ל דכוונת התוספ' היא כך דהנה דעת תוספ, במס' קידושין עלה ע"ב ד"ה ור' ישמעאל דלמאן דס"ל בכדי ועבד הבא על בת ישראל הוולד כשר מ"מ הוי נכרי וצריך גרות, ועיין פסקי תוספ' מס' קידושין פרק עשרה יוחסין אות קמ"ב, ועיין בישועות יעקב אה"ע סימן ד' ס"ק ו'. וצ"ל דאע"ג דלא הוי ממזר ומותר לבא בקהל מ"מ צריך גרות משום צד נכרי שבו, וא"כ הה"ד ישראל הבא על הכותית למאן דס"ל הוולד ממזר והיינו משום דאמו היא כותית מ"מ מצד אביו הוי ישראל, והוי ממזר וישראל מעורבין וא"כ תופסין קידושין מצד אביו שהוא ישראל, וא"כ א"ש דברי התוספ' דאי לא הוי ס"ל דהוולד ממזר בישראל שבא על הכותית היינו אומרים דהוא נכרי לגמרי מצד אמו שהיא כותית. אמנם כיון דס"ל דהוי ממזר מצד אמו ולא נכרי ומצד אביו הוי ישראל דכמו בנכרי שבא על בת ישראל אפילו אם הוולד כשר מ"מ נשאר בו צד נכרי מצד אביו וצריך גרות א"כ הה"ד בישראל שבא על הנכרית אמרינן דמצד אמו שהיא נכרית הוי ממזר ומצד אביו הוי ישראל וא"כ מצד אביו תופסין בו קידושין ולא הוי ממזר לגמרי דבשלמא בשאר חייבי לאוין הוי הוולד ממזר לגמרי משום דהוי ביאתו בעבירה, אמנם בכותית ס"ל לר"ע דלא מקרי ביאתו בעבירה כמ"ש התוספ' מס' יבמות ט"ז ע"ב ד"ה קסבר דכותית מקרי ביאתו בהיתר בצנעה כיון דרק ב"ד של שם גזרו [ועיין היטב מס' ע"א ל"ו ע"ב], ולא הוי ממזר רק מצד אמו כיון דלא הוי בת קידושין ומצד אביו עדיין הוי ישראל וא"כ מצד אביו תופסין קידושין ומשו"ה שפיר חיישינן לקידושין שלו והוי כמו חצי עבד וחצי בן חורין דמצד חורין שבו תפסי קירדשין, ועיין במס' גיטין מ"ג ע"א וע"ב גבי חצי שפחה וחצי ב"ח, ועיין בספר מנחת חינוך סימן קצ"א, וא"כ בשלמא שאר ממזר שהיה ביאתו בעבירה מה"ת ואפילו בחייבי לאוין ס"ל לר"ע דהוי ממזר בין מצד אביו בין מצד אמו ולא תפסי קידושין כלל בבת ישראל משא"כ הכא בבא על הכותית דמה"ת הוי ביאתו בהיתר לפימ"ש התוספ' שם ד"ה קסבר ולא הוי ממזר רק מצד אמו הכותית משום שאינה בת קידושין ומצד אביו הוי ישראל ושפיר חוששין לקידושין כנ"ל בכוונת דברי התוספ' בס"ד, ודוק,

כ"ז) **בספר** ברכי יוסף לאה"ע סימן ל"א ס"ק התעורר לדעת הרמב"ם פרק י"ז הלכות, איסורי ביאה הלכה י"ג דכה"ג אינו נושא שתי נשים לעולם כאחת א"כ משכחת לה אהובה ושנואה בכה"ג בכהאי גוונא, וזה רבות בשנים אשר אמרתי דשנואה לא מקרי רק אם אי אפשר שתהיה לו בהיתר משא"כ הכא בכה"ג מה שהשניה אסורה לו הוא משום שנשא ראשונה ואם היה מגרש לראשונה השניה מותרת לו לא מקרי שנואה ומשו"ה הוצרך לאוקמא בבעולה לכה"ג דווקא דשפיר מקרי שנואה, ואח"כ ראיתי בשו"ת שואל

ומשיב מהדורא תליתאי ח"א סימן תס"ו שכתב ג"כ כדברינו, ועיין עוד בספר דורש לציון דרוש ד', ובספר ברכי יוסף שם האריך בזה, ובהא שהקשו על הרמב"ם פט"ו הלכות איסורי ביאה הלכה ב' דס"ל דבחייבי לאוין אינו לוקה בבעל ולא קדש רק קדש ובעל לוקה א"כ מאי פריך הגמרא מס' כתובות ל"ה ע"ב אי כר' יצחק קשיא ממזרת, כלומר האיך חייב קנס הא אין לוקה ומשלם, הא לדעת הרמב"ם אינו לוקה בלא קידושין ושפיר חייב קנס משום ביאה, ועיין בספרי תבואות השדה חלק ששי בסוגיא דלוקה ומשלם שער עדל"ת שער ז' אות נ"ג דאליבא דאביי דס"ל מס' קידושין ע"ח ע"א קדש לוקה בעל לוקה וודאי ס"ל דעל ביאה בלא קידושין ג"כ לוקה והתם קאי הגמרא אליבא דאביי ופריך הגמרא שפיר עי"ש שהבאתי כן בשם הפנ"י, וזה רבות בשנים אשר אמרתי דהנה הא וודאי פשיטא דאי ס"ל אין קידושין תופסין בחייבי לאוין דלוקין על הביאה בלא קידושין כיון דהקידושין לא מהני מידי מה לי ביאה עם קידושין או בלא קידושין. וכן כתב בספר אור חדש בסוף מס' קידושין עי"ש, והנה לכאורא מצינן לומר דאין קידושין תופסין בשום חייבי לאוין ק"ו מיבמה דמה יבמה שיש לה היתר בחליצה אין קידושין תופסין מכ"ש חייבי לאוין שאין להם היתר וצ"ל דלמאן דס"ל אין עונשין מהיד משום דכל ק"ו איתי ליה פרכא, ועיין בספרי חלקת השדה בכללים אות כ"ח וא"כ הה"ד דלא מצינן למילף מה"ד דאין תופסין קידושין דדלמא איתי ליה פרכא ויבאו להתיר איסור אשת איש וא"כ למאן דס"ל עונשין מה"ד ס"ל דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין מק"ו מיבמה ובמס' מכות י"ד ע"א משמע דר' יצחק ס"ל עונשין מה"ד, עי"ש היטב בתוספ' ד"ה ואידך, וא"כ ס"ל אין קידושין תופסין בחייבי לאוין וחייב מלקות בבעל בלא קדש ג"כ ושפיר פריך הגמרא אי ר' יצחק קשיא ממזרת דלדידיה דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין חייב מלקות בבעל גרידא ג"כ, ועיין עוד בספר אור חדש בסיף מס' קידושין שמתרץ עוד בכמה אופנים בשם חתנו עי"ש, ודוק:

כ"ח) **הנה** סוגיא הנ"ל למדתי על חג השבועות, ואמרתי בתוך הדרשה בביהכנ"ס ע"ד חידוד, ידוע דקבלת התורה הי' כמו קידושי' לישראל דהרי ע"י שבירת הלוחות רצה מרע"ה שיהיו נדונים כפנויה, עכ"פ כל זמן שהלוחות קיימים יש לנו דין נשואה, או דין ארוסה לכה"פ, (ועיי' בהקדמה לס' המקנה במס' קידושי') והנה בכל שנה בחג השבועות נתעורר אותו רצון העליון שהקב"ה יקדש עמו ישראל ולדעת קצת מפירשי' הי' כפי' הר כגיגית כמו חופה והנה ע"י מה שחטאנו נגד הקב"ה הוי כמו סוטה, וסוטה אסורה לבעל', והנה רש"י במס' יבמות (דף מ"ט ע"ב) רוצה לומר דכיון דלא נפקעו הקידושי' הה"ד ג"כ דתפסו מחדש היינו אפי' אם גרשה, ועיי' במס' קידושין ס"ח בתוס' ד"ה הכל

מידי' שהביאו ראי' דאפי' החזיר סוטתו ג"כ קידושי' תופסי', וא"כ אפי' אם נחשב מה שהקב"ה גרש אותנו ושלח אותנו בגלות דהוי כמו גירושין מ"מ אפי' בסוטה שגרשה קייל"ן דתפסי קידושין בין לדעת רש"י ובין לדעת התוספ' אפי' לר"ע, וא"כ ליכא למ"ד שלא יהיו קידושין תופסין בסוטה שגרשה, וממילא שפיר יש לנו לקוות להקב"ה שיקדש אותנו שנית וישפיע עלינו קדושתו שנזכה לקיים כל התורה ביראה ובאהבה אהבת עולם, כמ"ש וארשתיך לי באמונה, ודוק:

קונטרס נחלי מים

אמר הכותב נתתי אל לבי לסדר קצת חידושי דינים בהלכות מקואות והגם שכבר הרימו ידם בעלי תריסין גדולי ראשונים ואחרונים בכל פרט ופרט ומה אוכל להוסיף בזה, ואפילו כננס ע"ג ענק לא אהיה, בכל זאת אמרתי אפילו אם אסדר רק דברי הפוסקי' לבד ג"כ די לי בזה, (כמ"ש הרמב"ן במס' ב"ב בדיני גרמי, וכן החתס"ו ליו"ד סי' קצ"ח ע"ש), ע"כ אמרתי אלכה נא בעקבות רבותינו הראשונים ללקט אורות מאשר האירו עינינו בהלכות אלו ונסדר הסוגיות השייכים להם, ומד' אשאלה שיאיר לנו אור. בסוגיא דצנור במס' ב"ב ס"ה ס"ו ועוד בשאר מקומות השייכים לזה:

א') **במשנה** המוכר את הבית מכר את הדלת וכו' הרשב"ם גרס ולא את התנור ולא את הכירים ואי גרסי' מכר ס"ל להרשב"ם דמיירי במחובר, ועיי' תוס' במשנה שרוצים לומר לחד פירוש' דתנור וכירים לא חשיב חבור כל כך ותדע מדמקבלי טומאה, והנה בגמ' דר"א אומר כל המחובר לקרקע הרי היא כקרקע פרשב"ם אמכתשת קבועה פליג, נ"ל דכוונת הרשב"ם שלא נפרש דעל מה שאסיימו רבנן ולא את התנור ולא את הכירים דגם ע"ז פליג ר"א וס"ל דהם מכורים דזהו אינו דתמר וכירים סתמא אינו מחוברים ולד"ה אינם מכורים ומשו"ה פירש דר"א פליג רק על מכתשת קביעה דלת"ק לא מכר ולר"א מכר, אמנם הרי"ף וכן בש"ע חו"מ סימן רי"ד סעיף י"א וברמב"ם עכ"ה הל' מכירה גרס דתנור וכירים מכר והנה אי נימא דלרבנן דברייתא לא מכר אפילו מחוברים א"כ יהי' מוכח דפסקו כר"א נגד רבנן וצ"ל באחד משני דרכים או דס"ל דהא דס"ל לרבנן בברייתא דלא מכר תנור וכירים היינו רק באינם קבועים אבל בקבועים גם לת"ק מכר אע"ג דבמכתשת ס"ל דאפילו קבוע אינו מכר מ"מ תנור וכירים שייכי טפי לתשמיש הבית ממכתשת או ד"ל דגרסי במשנה מכר התנור וכירים והיינו המחוברים פסקו הלכה כר"א כיון דסתם משנה כוותיה אתיא. ואפשר עוד לומר דבתנור וכירים המחוברים כ"ע מודי דמכר משום דתנור וכירים ודאי מחוברים מקרי שהרי התורה כתבה יותץ והיינו

שמחוסר נתיצה כדאמרי' מס' שבת קכ"ה ע"א בפלוגתא דר"י ורבנן וכיון שהתורה קראו מחובר הוי בכלל בית ואע"ג דמקבל טומאה הוא מ"מ מכירה לא דמי לקבלת טומאה, ועיי' תוס' במשנה ד"ה לא מכר, ודוק:

ב') **הרמבי"ן** כתב ח"ל:

וזהו המקוה שהיא נפסל (כלומר עי' שחקקו ולבסוף קבעי) אינו מקוה שלם כמו שאמר הרב ז"ל (כלומר הרשב"ם בד"ה מכלל דשאובה דאוריתא שכתב שם וז"ל: ולעיל נמי גבי צנור המקוה היה עשוי כבר כהוגן ואח"כ קבעו שם צנור, עכ"ל הרשב"ם) אלא דוקא מקוה חסר שאין בו מ' סאה אבל מקוה שיש בו מ' סאה מים כשרים אינו נפסל בשאובה, עכ"ל הרמב"ן, ומביא כמה ראיות מכמה משניות דכל שיש במקוה מ' סאה אינו נפסל בשום מים שאובין שבעולם, ובסוף דבריו הביא להקשות ממשנה פ"ז דמס' מקואות דאמרינן מקוה שיש בו ארבעים סאה נתן סאה ונטל סאה כשר עד רובו אבל ביותר מרובו מים שאובים פסול אע"ג שהיה שם כבר מ' סאה, ותירץ הרמב"ן דהתם כיון שנטל עמנו פסול משום מראית העין, כלומר שיסברו שנטל הכשרי' והשאובים נשארו שם, אבל אם לא נטל כלום אפילו נתן שם אלף סאה מים שאובים אינו נפסל בשום אופן כל שכבר היה שם ארבעים סאה מים כשרים, ועיין בספר בעל הנפש להראב"ד בשער המים ובהשגת הרז"ה שם אות ב', ועיין בש"ך יו"ד סימן ר"א ס"ק ס"ד, ודוק, והנה כפי הבראה מדברי הרמב"ן שהשיג על הרשב"ם דס"ל בכוונת הרשב"ם דס"ל דאפילו אם יש שם במקוה מ' סאה ג"כ פסול כל שנפלו אח"כ שאובין, וזהו ודאי תימא לומר כן וכי יחלוק הרשב"ם על כל הני משניות במס' מקואות דמקוה כשרה לעולם אינו נפסל במים שאובין, ודעת הרשב"ם ודאי ג"כ דס"ל דהא דמשני הגמרא אח"כ דהכא עשוים כשר בקבעו ולבסוף חקקו אע"ג דמה"ת לא הוי כמחובר משום דשאובה הוי רק דרבנן ע"כ פירש רשב"ם דהיינו בנתן סאה ונטל סאה דאינו כשר רק עד רובו כדהביא שם ממס' יבמות דבכה"ג מקילין דלא נפסל בחקקו ולבסוף קבעו, משא"כ בשאובים ממש ודאי לא ס"ל דהוי רק דרבנן דשאובים ממש מה"ת פסול ולא היו מקילים להכשיר אפילו בקבעו ולבסוף חקקו דהגמ' ס"ל כאן דמה"ת הוי כתלוש אפילו קבעו ולבסוף חקקי, ועיין בטו"ז או"ח סימן קנ"ט ס"ק ח' מה שתמה שם על הרמ"א עי"ש היטב, וס"ל להרשב"ם דאפילו לענין דרבנן ג"כ לא הינו מקילין להכשיר ע"י קבעו ולבסוף חקקו דבאמת י"ל כל דתקון דרבנן כעין דאוריתא תקון רק לענין נתן סאה ונטל סאה דאינו פסול רק משום מראית העין כמ"ש הרמב"ן באמת כן דרק משום מראית העין פסיל כה"ג כיון דאינו פסול מדינא ס"ל להקל אפי' בקבעו ולבסוף חקקו אע"ג דמה"ת הוי כתלוש משא"כ אי הוי פסול

מדינא אע"ג דרק מדרבנן לא היינו מכשירים אפי' בקבעו ולבסוף חקקו דהוי כתלוש שלא יהיו כשאובים וא"כ אע"ג שדעת המחבר בסימן ר"א סעיף כ"ד דהא דנתן סאה ונטל סאה דאינו כשר רק עד רובו הוא במי פירות דוקא ולא לענין מים שאובים דבמים שאובים כשר אפילו לעולם כל שכבר היה פ"א מ' סאה מים כשרים והרי גם הרמב"ן סובר שפסול במים שאובים ג"כ עכ"פ משום מראית העין ועי"ש בדג"מ וכן הרשב"ם ס"ל ג"כ דעכ"פ משום מראית העין פסול, יהיה איך שיהיה עכ"פ לא קשה קושיית הרמב"ן על רשב"ם דודאי גם הרשב"ם מודה דמקוה שיש בה מ' סאה מים כשרים אינו נפסל בשאובים רק היכא שנטל משם אינו כשר רק עד רובו כמ"ש שם הרשב"ם בד"ה מכלל דשאובה דאוריתא דקאי אסוגיא דמס' יבמות, ודוק:

ג') **ואיידי** דאתאן להא דהראב"ד דס"ל דאפילו לענין שאובים ג"כ פסול בנתן סאה ונטל סאה עד רובו אע"ג שהפוסקים לא חשו לה מ"מ אציגה בכאן שיטת הראב"ד לדינא וגם במה שמחמיר, הנה בנתן סאה ונטל סאה דהיינו שהיו מ' סאה מים כשרים ונתן אח"כ סאה מים שאובים ונטל תמורתו סאה אחרת אם עשה כן עד רובו או דשקל רובו או דלא נשתייר הרוב זה פסול מה"ת להראב"ד היינו כשבא ע"י אדם דשיטת הראב"ד אפילו כלו שאוב כשר מה"ת אם לא בא ע"י אדם, עיין בשטמ"ק מס' ב"ק ס"ז ובספר בעה"נ סוף פרק שני, אמנם אם לא נטל כלום אפילו נתן בתוכו אחר שהיתה שיעור מקוה אלף סאה שאובין אינו נפסל זה מה"ד, אמנם אח"כ כתב דאפילו יש שם מ' סאה ואח"כ נתן בתוכו שאובים ג"כ מ' סאה דהמקוה פסול דליכא רוב מים כשרים, וז"ל הראב"ד שם (בספר בעל הנפש):

דאע"ג דמקוה שלם היא אם נפלו בתוכו ארבעים סאה מים שאובין פסלוהו דהא ליכא רובא דכשרות ואח"כ הביא מאן דס"ל לדעות מקוה שלם למעיין וכמו שמעיין אינו נפסל אפילו בכמה שאובין הכי נמי מקוה שלמה אינה נפסלת ואח"כ כתב דיש לחלק בין מקוה שלם למעיין ומסיים מסתברא לחומרא וא"כ מבואר מדבריו שם דהיכא דנטל מן המקוה והיינו באופן שיש לחוש שלא נשאר שם רוב מים כשרים דנתן ונטל אז מדינא פסול, אמנם אם יש שם ארבעים סאה מים כשרים ונתן שם מים שאובים באופן דליכא רוב כשרים רק מחצה על מחצה אע"ג דמה"ד לא היה ראוי להיות פסול כיון דיש שם בבירור ארבעים סאה מים כשרים מ"מ ראוי להחמיר כיון דמ"מ ליכא רוב מים כשרים, [והעתקתי שיטת הראב"ד אע"ג דלא קיילן כוותיה מ"מ יהיה קצת נ"מ גם לשאר שיטות הפוסקים בס"ד], והנה הגם דהרז"ה שם השיג על הראב"ד במה שרוצה לפסול כל היכא שאין שם רוב מים כשרים אפילו ביש שם מ' סאה, אמנם היכא דנתן סאה ונטל סאה

לא השיג עליו כל כך ואפשר דמודה ליה ג"כ דבנתן סאה ונטל דיש לומר דפסול, עי"ש בהשגות אות ב', ודוק – והנה לענין הלכה בנתן סאה ונטל סאה ולא נשאר במקוה רוב מים כשרים כמו שמזדמן הרבה פעמים שנוטלים המים מן המקוה כשרה ולא נשאר רק שיעור מקוה כדי שיוכלו מש לחממה מסתמא הם שאובים ונוטלים כך הרבה פעמים עד שאפשר שלא נשאר כלל ממים הראשונים והנה לדעת המחבר בסעיף כ"ד פשיטא דכשר, וכן הורה הלכה למעשה בשו"ת חתס"ו סימן ר"ג ליו"ד, ועיין שו"ת בית שלמה ליו"ד ח"ג סי' נ"ט דאין לחוש כלל כיון דהחשש היא רק משום מראית העין (כמ"ש הדג"מ שם בדעת הרמב"ם, אמנם לראב"ד מדינא פסול) ועיין בשו"ת השיב משה סימן מ"ה שהכשיר ג"כ מקוה כה"ג, מ"מ מסיים שם שאם אפשר לתקן שלא ישאבו מן המקוה וטוב לתקן. ונדבר עוד מזה בס"ד:

ד') **ונחזור** לענין דצנור, התוספ' כתבו דמיירי בצנור פרוץ משני רוחות ומ"מ פוסל המקוה דחטטו לקבל צרורות ונעשה כלי ע"י שחטט בתוכו דבהאי בית קבול חשיבו שאובים שעוברים על הבית קבול, ואח"כ בסוף הדבור כתבו דמיירי שהמים נופלים מהצינור למקוה, דאם היו נופלים מצנור לקרקע, ומקרקע למקוה, אינו פוסלת המקוה, אם יש כ"א סאה במקוה דשאובים מטהר ברביה והמשכה, וע"כ דמיירי שנופל מהצנור למקוה, והנה לכאורה יליד כיון דכפי הנראה ס"ל לתוספ' דשאובין לא הוי רק המים שעוברים על הגומא שחטט שם דזהו הוי בית קבול ומשמע דהא המים שעוברים בצנור שחוץ למקום החטט אינו נעשו שאובים ולא כהרא"ש פ"ד דמקיאות משנה ג' שכתב בפירוש דכל המים שבצנור נעשו שאובים, וכן המחבר בסעיף ל"ו כתב ג"כ וז"ל:

אפילו אין הגומא מחזקת אלא כל שהוא נעשה כולה על ידה כלי וכל המים שעוברים עליו חשובין שאובים עי"ש, אמנם לדברי התוספ' דלא חשוב שאובים רק מה שעוברים על הבית קבול א"כ אמאי לא נטהר אח"כ בהמשכה שנמשך על הצנור ממקום הבית קבול עד סוף הצנור, וראיתי בש"ך ס"ק ע"ז שעמד בזה, וכתב ודוחק לומר דמיירי דחקק הגומא סמוך למקוה בענין דליכא המשכה, והש"ך תירץ דמיירי שאין במקוה רוב מים כשרים דלא מהני המשכה, אמנם אכתי יקשה על התוספ' שכתבו בפירוש שיש במקוה כ"א סאה מי גשמים א"כ אמאי לא מהני לטהר ע"י המשכה על הצנור להלן ממקום החטט, ונ"ל דתוספ' ס"ל דאע"ג דשאר מקום הכלי לא נעשה שם שאובים מ"מ כלי מקרי כל הצנור דשאובים לא הוי רק בכלי בית קבול משא"כ כלי מקרי כל מה שחוץ לבית קבול ג"כ דכיון שיש שם בית קבול הוי כל הצנור כלי רק דשאובים לא נעשו רק במקום בית קבול וכיון דכל הצנור נעשה כלי ממילא לא מתני המשכה על ידו, ואפשר

דמשו"ה כתבו התוספת הך מילתא דמיירי שהמים נופלים מן הצנור למקוה לאשמעינן הא מילתא דאע"ג דשאובין לא מקרי רק המים שעוברים על הבית קבול ולא על החלק צנור שחוץ למקום החטט, מ"מ כלי מקרי כל הצנור, ולא מהני המשכה על ידו אע"ג דשאובים לא הוי רק במקום הצנור, דלענין שאובים לא תלוי בכלי דאע"ג דהוי כלי מ"מ לא נעשו שאובים היכא שאינו בית קבול, והרי כלי שניקב בשוליו כל שהוא, אין תמים בעשיר שאובים, כמבואר בש"ע בסעיף מ', ומ"מ כלי ודאי מקרי דהרי אינו נטהר בנקב כל שהוא להוציא מידי קבלת טומאה, דהרי יש כלים דבעינן נקב כמוציא זית ובכלי עץ השיעור כמוציא רמון, ומ"מ להוציא מתורת שאובין סגיא בנקב כל שהוא, וא"כ ס"ל והתוספ' הכא ג"כ דאע"ג דשאובים לא נעשו רק המים שעוברי' על הבית קבול מ"מ כלי מקרי כל הצנור וא"כ בא מהני המשכה מה שנמשך על המקום הצנור שחוץ למקום בית קבול דעל כלי לא מהני המשכה, ועיין בש"ע בסעיף מ"ח ועיין בספר חידושי הרז"ה על הלכות מקואות ס"ק צ' שהרגיש ג"כ בדברי תוספ' אלו דס"ל דאין נעשו שאובים רק אותו המים העוברים על מקום הבית קבול, וצ"ל כמ"ש דאע"ג דשאובים לא נעשו רק במקום בית קבול מ"מ כלי מקרי כל הצנור ומשו"ה לא מקרי המשכה ופוסל כשנפלו מן הצנור למקוה, ודוק, (ועיין באמרי א"ש בסוגיא דצנור) והנה הרמב"ן ד"ה צנור כתב וז"ל:

האי צנור דפוסל אינו כמו סילון כמו שאמר הרב ר' שמואל ז"ל אלא דוקא צנור שאינו פרוץ וכו' ואם עשוי לקבל בו צרורות פוסל עכ"ל, הנה הבין בדברי הרשב"ם דסתם סילון ג"כ פוסל ס"ל אפילו פרוץ, אמנם י"ל דגם הרשב"ם ודאי אינו חולק ע"ז דצנור שהוא פרוץ אינו פוסל והא דכתב הרשב"ם עשוי כמין סילון ויורדין ממנו מים למקוה כוונתו ג"כ שנחטט לקבל צרורות שכך היה דרך לעשות סילון באופן הזה ורשב"ם ס"ל ג"כ כמ"ש התוספ' ד"ה צנור דלא מיירי בצנור שסתום עכל צד וכוונתם דצנור שסתום מכל צד אין יורד ממנו מים למקוה ולשון פוסל המקוה משמע שכבר יש שם מקוה כמ"ש הרשב"ם בדף ס"ו ע"א ד"ה מכלל דשאובה דאוריתא וע"כ שהצנור אינו סתום רק מ"מ נעשו המים שבו שאובין כיון שמסתמא היה חוטט לקבל צרורות ג"כ שכך היה דרכם לעשות סילונות פרוצים וחטוט לקבל צרורות וא"כ לא קשה על הרשב"ם שמ"ש עשוי כמין סילון כוונתו ג"כ שהיה חטוט לקבל צרורות ולא קשה מידי על הרשב"ם, ודוק, [ועיין באמרי א"ש בסוגי' דצנור שכתב דהרשב"ם ס"ל דכל שחקקו קודם קביעותו אע"ג שחטט לקבל צרורות אח"כ כיון שהיה עליו שם כלי הו"ל כאלו חטט בתלוש והיינו דבחקיקה גרידא אפילו בלא חטיטה לקבל צרורות מ"מ שם כלי עליו מקרי, ודוק ועיין לקמן אות י"ג מ"ש שם בס"ד].

ה') **בגמרא** מני לא ר"א ולא רבנן הי ר"א אילימא ר"א דבית כלומר דלר"א דס"ל כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע וא"כ אפי' חקקו ולבסוף קבעו נמי לא יפסול המקוה. דלמא היינו טעמא דר"א סבר מוכר בעין יפה מוכר ורבנן ס"ל מוכר בעין רעה מוכר, וראיתי בחת"ס ליו"ד סימן קצ"ח שהעיר דמ"מ לא שייך לחלק בין עין רעה לעין יפה רק אי יש חילוק בין חקקו ולבסוף קבעו וקבעו ולבסוף חקקו לענין אי הוי כקרקע משא"כ אם אין חילוק כלל מה שייך עין יפה או עין רעה, מ"מ יקוב הדין את ההר עי"ש בד"ה והנה העיטור, ונ"ל בכוונת קושיית הגמרא כך דבאמת י"ל דתרויהו בין ר"א בין רבנן ס"ל דקבעו ולבסוף חקקו הוי כקרקע וחקקו ולבסוף קבעו הוי כתלוש והא דלרבנן שניהם אינם מכורים דלרבנן אינו מכור רק היכא שנחקקה בסלע היוצא מן ההר כמ"ש התוספ' ד"ה אילימא ר"א היא משוה דלאחר שנחקקה ונקבעה המכתשת אין להכיר אם נחקק ואח"כ נקבע או נקבע מקודם רק בנחקקה בסלע מן ההר שלא היה נתלש מעולם זה שפיר ניכר גם לאחר שנחקק כיון שלא היה נתלש מעולם ומשו"ה ס"ל לרבנן דלא קנה מכתשת אפילו קבעה ואח"כ חקקה דכל לוקח אין דעתו לקנות רק מה שלא יוכל המוכר לערער כנגדו משא"כ אם המוכר יוכל לערער נגדו ויצטרך להביא עדים או ראיה לא ניחא לית למיקם בדינא ודיינא ומסתמא לא היה דעתו לקנות ומשו"ה ס"ל לרבנן דאפילו בקבעה ולבסוף חקקה אע"ג דמדינא הו"ל כקרקע וקנה הלוקח מ"מ הלא המוכר יוכל לטעון שהיה חקוקה קודם שקבעה ואין ברור לו וכיון דמוכר בעין רעה מוכר ודאי יטעון כל מה שיוכל ומשו"ה לא קנה, אמנם לענין פיסול מקוה גם רבנן מודי דקבעו ולבסוף חקקו נחשב כמחובר, וכן ר"א ס"ל ג"כ דחקקו ולבסוף קבעו הו"ל מה"ת כתלוש ואין פוסל המקוה והא דס"ל דקנה אפילו בחקקו ולבסוף קבעו היינו משום דהמוכר יודע שאפילו בחקקו ולבסוף קבעו יוכל הלוקח לטעון שקבעו קודם חקיקה והוי שלו וכיון דמוכר בעין יפה לא ניחא לו שיצטרך להביא ראיה שחקקו קודם שקבעו וממילא מוכר לו הכל אע"ג דחקקו ולבסוף קבעו מדינא הוי כתלוש וא"כ בין ר"א בין רבנן שפיר מצי סברו דלענין איסור והיתר יש חילוק בין חקקו קודם הקביעה או לאחר שקבעו רק לענין מכירה ס"ל שפיר לר"א דמכר שניהם ולרבנן שניהם אינם עכורים דכיון דאינו ניכר איזה נחקק קודם שקבעו ואיזה נחקק לאחר שקבעו וא"כ עכ"פ יפול ביניהם טענות משו"ה אמרינן שפיר דא' בעין יפה מוכר הוי שניהם ללוקח ואי בעין רעה מוכר הוי שניהם למוכר וא"כ פריך שפיר מאי קאמר לא ר"א ולא רבנן הא שפיר מצי אתיא כתרויהו, ודוק היטב, כנ"ל בכוונת קושיית הגמרא בס"ד:

ו') **הנה** לעיל אות ד' הבאתי מ"ש בשו"ת אמרי אש בסוף הספר בסוגי' דצנור דהרשב"ם ס"ל דכל שחקקו קודם שקבעו אע"ג דהחטיטה לקבל צרורות היה אחר שקבעו מ"מ עושה שאובין דכל שהיה כבר חקוק הוי כאילו חוטט אח"כ בתלוש עי"ש בד"ה תיר צנור שחקקו ולבסוף קבעו, וראיתי בפירוש המשנה להרמב"ם פ"ד מס' מקואות משנה ג' דס"ל ג"כ דאפי' אם החטיטה היה לאחר שקבעו מ"מ כיון שחקקו מקודם ועשאו כלי מעילא נעשו שאובין המים שעוברים עליו וז"ל שם (במשנה ג') חוטט הוא אשר יחפור ואמר שאם לקח צנור של עץ וחקק בו ואפילו היה קבוע מקום יתחברו בו אבנים קטנות ויגרו מים הזבים הנה כל מה שיגור ע"ז הצינור הם מים שאובין לפי שזה המקום החקוק כלי הוא, ועי"ש בפירוש המשנה משנה א' שכתב וז"ל והבן אמרו תורת כלי ולא שמות' כל לפי שאינו כלי קבול (כלומר שעדיין לא נחסט בו הגומא) א"כ ס"ל דאפילו עדיין לא נחטטו לקבל צרורות אע"ג שאינו כלי מ"מ תורת כלי עליו וא"כ מ"ש בגמ' דמשו"ה חקקו ולבסוף קבעו פוסל אע"ג דשאובה דרבנן משום דאיכא תורת כלי עליו בתלוש ותורת כלי הוי תיכף לאחר חקיקה אפילו קודם שנחסוטו א"כ ממילא מוכח דדעת הרמב"ם בפירוש המשנה שלו דאפילו אם החטיטה היה לאחר שקבעו ג"כ פוסל המקוה, ועיין בספר ישועות יעקב לי"ד סוף סימן ר"א בשו"ת מנכדו הגאון ז"ל שמפרש ג"כ הכי בדברי הרמב"ם, אמנם מדברי הר"ש שם במשנה ג' משמע דס"ל שאם לא היה נחטט לקבל צרורות קודם שקבעו לא נעשו המים על ידו שאובין דכן כתב הר"ש שם וז"ל:

החוטט בצבור דרך הצנור להיות פתוח משני צדדין ואין פוסל המקוה אלא אם חקק מעט כדי לקבל צרורות וכו' וכשחקקו ולבסוף קבעו איירי ובכי האי צנור דהכא מיירי בפרק המוכר את הבית דחקקו ולבסוף קבעו דהתם היינו שחטט לקבל צרורות עי"ש הרי בפירוש דאם לא היה כחטט לקבל צרורות קודם שקבעו לא מקרי חקקו ולבסוף קבעו וכן בש"ע סעיף ל"ו פסק כן דלא מקרי כלי לפסול המים משום שאובין רק אם חקקו לקבל צרורות קודם שקבעו, וכן מדברי הרמב"ם פ"ו הלכות מקואות הלכה ו' שכתב החוטט מקום בצנור לקבל הצרורות וכו' והפר בו כל שהוא פוסל שהרי כל המים שיורדין באין מתוך כלי שנעשה לקבלה ואפילו שקבעו אחר שחקק בו וכו' אבל אם קבעו בקרקע ואח"כ חקק בו בית קבול אינו פוסל עכ"ל, והנה בית קבול לא נקרא רק מקום החטט לקבלת צרורות ואמר שאם קבעו בתחלה ואח"כ חקק בו אינו פוסל הרי דס"ל להרמב"ם בחבורו ג"כ כפירוש הר"ש דאפילו מקום לקבל צרורות ג"כ בעינן קודם שקבעו ואם לאו איני פוסל ומשו"ה ס"ל להמחבר ג"כ הכי דידוע דדרכו של המחבר לפסוק כהרמב"ם וא"כ חזר בו בחיבורו ממ"ש בפירוש המשנה וא"כ לא נשאר לנו דעה

להלכה שיפסוק דבחטט לקבל צרורות פוסל אפילו לאחר שקבעו רק הרשב"ם כפי מ"ש בשו"ת אמרי אש הנ"ל (דלפי מ"ש לעיל גם הרשב"ם לא ס"ל הכי עי"ש לעיל באות ד'), ומעתה צריכין אנו לבאר סברת פלוגתתם דהרשב"ם עם הר"ש והש"ע בס"ד. (ועיין לקמן אות ח'):

ז) **ונ"ל** ההנה בגמ' כאן ובמס' ב"ק ס"ז ע"א למסקנת הגמ' החילוק בין חקקו ולבסוף קבעו לקבעו ולבסוף חקקו היא משום דחקקו תחלה כבר היה עליו תורת כלי בתלוש משא"כ קבעו תחלה לא היה עליו תורת כלי בתלוש, והנה י"ל בזה שני דרכים בהא דקבעו מהני שלא לפסול המקוה האחד משום דע"י קביעתו בקרקע נתבטל מלהיות כלי, אמנם י"ל דהיינו דווקא אם מבטלו לגמרי התם שאין דעתו להוציאו משם ודעתו שישאר שם קיים לעולם משא"כ אם אין בדעתו שישאר שם לעולם לא נתבטל מתורת כלי, ועיין בספר דברי חיים להגאון ז"ל מסאנז להלכות מקואות בסעיף ל"ו ובישועות יעקב ליו"ד סי' ר"א ס"ק כ"ג שמשמע ג"כ הכי, וא"כ אפשר לומר דכל קביעות בקרקע יש לנו ספק אם דעתו לקבוע שם לעולם דאפילו אם עכשיו דעתו כן באמת שיהיה קבוע לעולם מ"מ הרי אפשר שיחזור אח"כ מדעתו הראשונה דדעות בני אדם משתנות וא"כ לא מהני מה שדעתו עכשיו לקבעו לעולם והוי ספק עכ"פ ולא נתבטל לגמרי מתורת כלי, והנה מ"מ אפשר לומר דמ"מ ספק הוי דלמא דעתו לקבעו לעולם וא"כ מוקמינן אחזקתו וא"ש דאם כבר היה כלי קודם קביעתו בקרקע והיה ראוי לפסול המקוה א"כ גם אחר שקבעו כיון דהוי ספק אם נתבטל שם לגמרי נשאר על חזקתו הראשונה ואמרינן כמו שמעיקרא קודם קביעתו בקרקע היה ראוי לפסול המקוה כמו כן לאחר קביעותו בקרקע נשאר בחזקתו הראשונה וא"כ א"ש החילוק בין חקקו קודם שקבעו או לאח"כ וא"כ א"ש דעת הר"ש והש"ע דזהו דווקא אם קבעו וחטטו קודם קביעתו שכבר היה ראוי לפסול המקוה קודם קביעתו אמרינן שפיר דנשאר בחזקתו הראשונה משא"כ בחקקו גרידא בלא חטיטה דמעולם לא היה עליו עוד שם כלי לפסול המקוה אמרינן איפכא דמוקמינן לה בחזקתו הראשונה. שלא יפסול אפילו לאחר החטיטה כיון שגם קודם הקביעה לא היה ראוי זה הצנור עדיין לפסול המקוה כיון שלא היה נחטט עוד לקבל צרורות, אמנם זהו דווקא אי ס"ל דמשו"ה דקבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל משום דמקמינן ליה בחזקתו הראשונה משא"כ אי ס"ל דכל דבר שיש לו חשיבות לא יוכל להתבטל אגב קרקע א"כ מה בכך שלא היה נחטט עדיין מ"מ עכיון שנחקק אפילו בלא חטיטה מ"מ הרי יש עליו שם כלי עכ"פ כמה שמשמע מלשון הרמב"ם בפירוש המשנה שם, וכן מלשון הרמב"ם, משו"ה כל שחקקו מקודם יש עליו חשיבות שם כלי ולא יוכל להתבטל אגב קרקע וא"כ

אפילו חוטט אח"כ לקבל צרורות הוי כמי שחוטט בתלוש כמ"ש באמרי אש אליבא דהרשב"ם ושפיר פוסל המקוה ואינו כשר רק היכא שלא היה עליו שום שם כלי קודם קביעה דכה"ג שפיר נתבטל לקרקע ואינו פוסל עוד המקוה, ויבואר עוד בס"ד, ודוק היטב, ועיין תומים סיימן צ"ה, ש"ק ג' שהאריך בעניין מחובר לקרקע אי הוי כקרקע ומסקנתו שם דהוי ספיקא דדינא וא"כ י"ל שפיר כדברינו דהגמרא ג"כ מסופק ומשו"ה מסקינן דכל דהוי עליו תורת כלי בתלוש מוקמינן ליה אחזקתו הראשונה דהוי כלי כמו שהיה מעיקרא ומשו"ה בחקקו ולבסוף קבעו לא מהני חבורו לקרקע דנשאר בחזקתו הראשונה שהיה כלי ומשו"ה פוסל המקוה, והספק היא באמת כמ"ש אי מהני עה שהיה דעתו לבטלו לקרקע, ויבואר עוד בס"ד, ועיין בישועות יעקב או"ח סימן קנ"ט ס"ק ז' שכתב ג"כ דלענין מחובר לקרקע שיהיה כקרקע תלוי בדעת האדם אם דעתו לבטלו שם כמו בתלוש ולבסוף חברו דאמרינן במס' חולין ט"ז ע"א שאני סכין דלא מבטל ליה עי"ש, ודוק:

ח') **והנה** לענין קבלת טומאה אמרינן דכל שעשה אותו לחבר לקרקע אפילו אינו מחובר עדיין מ"מ אינו מקבל טומאה, עיין בתוס' יו"ט פי"א מס' כלים משנה ב' בד"ה שנעשו לקרקע ושם הרגיש ממשנה פ"ו מס' מקואות משנה י' גבי אביק שבמרחץ דמשמע דפוסל המקוה אע"ג שנעשה לשמש הקרקע, ובתוס' חדשים מס' מקואות שם מחלק בין טומאה לשאוב דאע"ג דאינו מקבל טומאה מ"מ לענין שאוב הוי כלי דשאובים אינו תלוי בטומאה רק שיהיה כלי כדאמרינן התם תורת כלי עליו בתלוש, והנה אי הו"א דלענין שאובים נמי תלוי בטומאה (ולא דמי להא דאמרינן דאפילו בכלי גללים נעשו שאובים אע"ג שאינו מקבל טומאה דהתם אילו לא היה כלי גללים היה ראוי לקבל טומאה משא"כ בשאר כלים שאינם מקבלים טומאה מחמת עצמן לא נעשו שאובים) היה מקום ליישב לשון הברייתא שאמר חקקו ולבסוף קבעו ולשון לבסוף לכאורא מיותר, אמנם לפי"ז היה א"ש דדווקא היכא שבשעת חקיקה לא היה בדעתו לקבעו בקרקע דאז מקבל טומאה מעיקרא רק לבסוף נמלך לקבעו בקרקע כה"ג פוסל המקוה משא"כ היכא שעשאו מעיקרא תיכף אדעתא לקבעו בקרקע אינו פוסל המקוה, ועיין בדג"מ בסימן ר"א סעיף מ"ח מ"ש בשם שו"ת הרא"ש גבי סילונות של מתכת לחלק בכה"ג, אמנם לפי דעת התוס' חדשים הנ"ל אינו תלוי פסול שאובים בקבלת טומאה כלל, ועיין בחתס"ו ליו"ד סימן קצ"ח אות י"ג שעמד ג"כ בהך משנה דאב"ק שבמרחץ דנעשה שאובים אע"ג שמחובר לקרקע, והנח יש עוד להוכיח דיש לחלק בין קבלת טומאה לשאובים דהנה לכאורא יש להקשות מאי פריך הגמ' מאי חילוק בין חקקו ולבסוף קבעו לחקקו מעיקרא

הם איתא במס' חגיגה כ"ו ע"ב דכל כלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה וכן פסק הרמב"ם ריש פ"ג הלכות כלים. וא"כ בשלמא קבעו ולבסוף חקקו דתיכף כשנעשה כלי היה מונח בארץ א"כ אפילו אינו כקרקע מ"מ הרי הוא עשוי שמסתמא נעשה שיהיה מונח שם תמיד משא"כ בחקקו תחלה הרי כשנעשה כלי לא היה לנחת כלומר שיהיה מונח דווקא שם ומקבל טומאה ומאי פריך הגמרא אלא וודאי דלענין שאובים אין נ"מ בקבלת טומאה וא"כ מכיון שהוי כל' אע"ג שעשוי לנחת מ"מ עושה שאובים אם לאו דבטל מיניה תורת כלי לגמרי ופריך שפיר והגם דהרשב"ם מפרש הבריתא בשל אבן ובאבן אין חילוק בין עשוי לנחת או לא מ"מ דלמא מיירי בשל עץ דווקא וא"כ שפיר בקבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל משום דהוי כלי עץ העשוי לנחם וע"כ כמ"ש דלענין שאובין אינו תלוי כלל בקבלת טומאה, והנה ראיתי בשו"ת שבספר גדולי טהרה סימן ג' שהקשה מ"ט מטמאי רבנן בדף שקבעו בכותל דניהו דע"י חיבור אינו בטל מתורת כלי מ"מ הוי כלי עץ העשוי לנחת דהא הוקבע שישאר בכותל ותירץ דכיון שהיה כבר כלי במקצת דאע"ג שלא החליקו עדיין מ"מ הוי כבר שם כלי עליו ולא הוי בכלל עץ העשוי לנחת עי"ש היטב, וא"כ גבי צנור לפימ"ש לעיל (באות ד', ובאות ו') דקבעו ולבסוף חקקו מיירי שחקקו קודם קביעתו רק שחטט לקבל צרורות אחר שקבעו, והנה כבר כתבנו לעיל דאפילו קודם חטיטה שאינו ראוי לקבל מ"מ שם כלי עליו במקצת, ועיין תוספ' מס' ב"ק ס"ז ע"א ד"ה צנור, וא"כ הכא ג"כ לא קשה מכלי עץ העשוי לנחת דכיון שעיקר החקיקה נעשה קודם שקבעו לא מקרי כלי עץ העשוי לנחת כמ"ש בספר גדולי טהרה לענין דף שקבעו בכותל, ודוק:

והנה י"ל דהך צנור שקבעו ולבסוף חקקו אי מיירי שכבר היה חקוק מקודם רק שחטט לקבל צרורות אחר הקביעה דכה"ג נמי מקרי קבעו ולבסוף חקקו או דלא מקרי קבעו ולבסוף חקקו רק שלא היה נחקק כלל מקודם דבזה פליגי סוגיא דמס' ב"ק ס"ז ע"א וסוגיא דהכא דהנה התם במס' ב"ק משני הגמרא התם איכא תורת כלי עליו בתלוש הכא אין תורת כלי עליו בתלוש וכאן במס' ב"ב לא הביא הגמרא הך סיומא הכא אין תורת כלי עליו בתלוש, וי"ל דפליגי בזה דהנה במס' ב"ק קאי הגמרא דע"י חקיקה יהיה נעשה כלי משום שעו השם ויפסל בקבעו ולבסוף חקקו ג"כ וס"ל להגמרא באמת כקושיית תוספ' שם דמשום חטיטה גרידא לא מקרי שנוי השם וע"כ מיירי בצנור כה"ג שהיה קודם קביעה רק עץ או אבן בעלמא בלא חקיקה כלל משו"ה שפיר משני הכא אין תורת כלי עליו בתלוש כלומר דקודם קביעתו בקרקע לא היה עליו שום שם כלי, אמנם הכא במס' ב"ב ס"ל להגמרא כתירוץ התוספ' שם במס' ב"ק ד"ה לגור דקבעו ולבסוף חקקו

מיירי שמעיקרא קודם קבועה ג"כ היה חקוק רק שהחטיטת לקבל צרורות היה אחר הקביעה דזהו ג"כ בכלל קבעו ולבסוף חקקו משו"ה לא מסיים הגמרא הכא אין תורת כלי עליו בתלוש דהרי קודם הקביעה היה עליו ג"כ שם כלי קצת כיון שכבר היה חקוק רק שלא היה כלי קבול אבל שם כלי היה עליו קודם ג"כ משו"ה לא מסיים הכא אין תורת כלי עליו דכלי קצת היה מעיקרא ג"כ משו"ה לא קאמר רק ההם תורת כלי עליו כלומר דקודם קביעה ג"כ היה כלי גמור כיון דלא היה חסר רק חטיטה שהרי היה כבר חקוק ודוק:

ט') ועפי"ז מחלק באמרי אש בסוגי' דצנור לתרץ קושיית הנוב"י מהד"ת סימן קמ"ב שהקשה דהטור והמחבר ס"ל דקבעו ולבסוף חקקו כשר אפילו לטבול בתוך הכלי כשהיא מחובר לקרקע דהא בגמרא מסקינן אליבא דרבנן דדף דס"ל מחובר לקרקע אינו כקרקע דרק בשאובה דרבנן מקילין שאינו פוסל בקבעו ולבסוף חקקו וטבילה בכלי הוי דאוריתא פסול ואמאי מהני קבעו ולסוף חקקו לטבול בתוכו, ועיין בדברי חיים הלכות מקואות סעיף ל"ו ובשו"ת מהגאון בעל טוב גיטין סי' ג' שהאריך בזה מאוד אמנם להנ"ל א"ש דהגמרא לא קאמר דרק בשאובה דרבנן הקילו משום דמיירי אפילו בצרור שכבר היה חקוק רק הבית קבול חטט אחר שקבעו כה"ג כיון שכבר היה עליו שם כלי קצת עכ"פ משו"ה לא מהני רק לשאובה דרבנן משא"כ היכא שלא היה שם כלי עליו כלל שהיה רק עץ או אבן בעלמא מהני היכא שקבעו ואח"כ חקקו לענין דאורייתא ג"כ עי"ש ויהיה ראיה מהך סוגיא לדבריו מלישנא דגמרא דלא מסיים הכא כמו במס' ב"ק הכא אין תורת כלי עליו בתלוש ומשמע דאפילו היה קצת כלי רק שהחטיטה לקבל צרורות היה אחר שקבעו משו"ה לא מהני רק בדרבנן ומיושב ג"כ קושיית הטו"ז באו"ח סימן קנ"ט ס"ק ח' שהקשה מ"ט פסול לנטילת ידים בקבעו ולבסוף חקקו כיון דמה"ת הוי כלי לרבנן דדף דמחובר לקרקע אינו כקרקע וא"כ אמאי לא יהיה כשר לנט"י, ולהנ"ל א"ש דכה"ג היכא שלא היה עליו שם כלי כלל אפילו לרבנן לא הוי כלי מה"ת ומשו"ה פסול לנט"י. דרבנן לא ס"ל דמה"ת הוי כלי רק בדף שהיה עליו מעיקרא ג"כ שם כלי קצת עכ"פ, עי"ש באמרי אש בסוף הסוגיא, ובעיקר הדין אם מותר לטבול בכלי שקבעו ולבסוף חקקו הנה בש"ע סימן ר"א סעיף ז' במ"ש הלוקח כלי גדול ונקבו נקב המטהרו (או כשפ"ה) לדעת הרמ"א שם משמע יכול לטבול בכלי ג"כ, ועי"ש בש"כ ס"ק כ"ה דהעיקר תלוי שיהי' נקבע בארץ היינו מחובר ממש ושיהי' הנקב פקוק בסיד וגפסית דהיינו דרך בנין או יוליכנו על הארץ, והנה בהך דשו"ת הרשב"א שהביא הרמ"א דמותר לעשות מקוה על הגג משם אינו ראיה דיוכל לטבול בכלי ממש כשקבעו ולסוף חקקו

דהתם הוי כולי דרך בנין, אבל בכלי ממש אע"ג שנקבו קודם קביעתו ונתבטל מהיות כלי מ"מ שכבר היה עליו שם כלי פ"א אפשר דאסור לטבול בכלי ממש, ועיין בספר גדולי טהרה בשו"ת שלו סי' ד' שהאריך בזה, ונבאר עוד בס"ד:

יו"ד) **בתוספ**' ד"ה מכלל דשאובה דאורייתא הביא הרשב"א (הוא הר"ש בן אברהם, ולא הר' שלמה בן אדר"ת) ראיה דכולו שאוב פסול מה"ת מהתוספתא דקתני מקוה שהניחו ריקן ובא ומצאו שלם כשר משום שחזקת המקואות כשרות משמע הא בלא חזקה לא היה כשר מספיקא בעלמא וא"כ מוכח דכלו שאוב פסול מה"ת ומש"ה אינו כשר רק משום דחזקת המקואות כשרות, כלומר שמתמא מי שעושה מקוה לטבול עושה אותה בדרך שיהיה כשר (כמו רוב מציויין אצל שחיטה מומחין), אמנם לר"י לא נראה לו ראיה זו וס"ל דאפילו כלו שאוב מה"ת כשר, והנה י"ל בסברת הר"י דס"ל דמשו"ה בעינן דווקא חזקת המקואות כשרות דבלא"ה לא היה כשר מספיקא בעלמא אע"ג דכלו שאוב רק מדרבנן משום דהוי מוקמינן אותו בחזקת טמא וא"כ אי הוי כלו שאוב דאוריתא לא היה מהני חזקת המקואות כשרות דהא נגד הך חזקה איכא כאן חזקת טומאה דגברא וע"כ דכלו שאוב רק דרבנן וא"כ איכא נגד חזקת טומאה חזקת המקואות כשרות והוי ספיקא דרבנן ומשו"ה כשר וא"כ מוכח דכלו שאוב ג"כ רק מדרבנן פסול דאי הוי פסול מה"ת לא היה מהני חזקת מקואות כשרות דאיכא נגדה חזקת טומאה, ושוב ראיתי בספר שושן עדות (להגאון ר' וואלף באסקווייטץ זיל) מס' עדיות פ"א משנה ג' שכתב ג"כ הכי, והאריך שם לבאר איזה חזקה עדיפא, אם חזקת טומאה, או חזקת מקואות, והנה אחר העיון קצת נ"ל דהא אי חזקת טומאה מילתא היא נגד חזקת מקואות כשרות דתליא במה שכבר הארכתי בספרי תבואות השדה ח"א שער חזקות שער א' אות ה' ובשאר מקומות שם) בכל חזקה המסבבת כלומר מה שהספק נפל בו אם מהני חזקת המסובב ג"כ לחשבו כמו חזקה נגד חזקה, והבאתי שם דעת הר"ם בר שניאור בריטב"א מס' עירובין ל"ו דחזקה המסבב עדיף מחזקת המסובב, והנה הכא ג"כ חזקת המקוה שנעשה בכשרות הוא המסבב נגד חזקת טומאה דחזקת טומאה הוי רק מסובב כיון שכבר טבל במקוה זאת ועיקר הספק הוי רק אם המקוה היתה כשרה וס"ל להרשב"א דעיקר היא חזקת המקוה דחזקת טומאה לאו מילתא היא, כיון שהרי טבל, ואין הספק רק אם המקוה כשרה וכיון דמ"מ אמרינן דאינו כשר רק מחמת חזקת המקואות כשרות שפיר מוכח דכלו שאוב פסול מה"ת (ובספר שושן עדות שהבאתי כתב שם דחזקת טומאה נסתלקת ע"י המתעסקים בה עי"ש בד"ה וע"כ צ"ל, וקרובים דבריו לדברינו בס"ד) אמנם הר"י סובר דחזקת טומאה אע"ג שהיא רק מסובב מ"מ מילתא היא נגד חזקת מקואות

כשרות וא"כ אי הוי כלו שאוב מה"ת פסול לא היה מהני חזקת מקואות כשרות נגד חזקת טומאה וע"כ דכלו שאוב ג"כ רק מדרבנן ומשו"ה אע"ג דאיכא נגד חזקת מקואות כשרות חזקת טומאה כשר, משא"כ אי הוי כלו שאוב מה"ת לא היה מהני חזקת מקואות כשרות דאיכא חזקת טומאה וע"כ דכלו שאוב רק מדרבנן, ויתר הראיות של הרשב"א נבאר לקמן בס"ד. [ועיין בספר סדרי טהרה סוף סימן קצ"ט שהאריך בזה אי מהני חזקת טומאה נגד חזקת המקואות כשרות] ועוד הביא ראיה דכלו שאוב מה"ת פסול מהא דצנור שמקלח למקוה והמכתשת נתונה בצדו ספק מן הצנור ספק מן המכתשת פסולה משמע דכלו שאוב מה"ת בזה י"ל דהתם מיירי בגוונא שקרוב יותר שבא מן המכתשת כגון שהמכתשת קרוב טפי, עיין בש"ך סימן ר"א ס"ק קמ"ד, וכן הא דשני מקואות אחד שאוב ואחד כשר וטבל באחת מהן ואינו יודע באיזה טבל דטהרותיו תלויות ולא מטהרינן מספק אע"ג דכלו שאוב הוי רק מדרבנן ג"כ לא קשה כיון דיש לפנינו מקוה אחת שהיא שאוב הו"ל כמו אקבע איסורא ולא אמרינן לקולא אפילו בדרבנן ומ"מ כלו שאוב רק מדרבנן ואפשר דמשו"ה כתבו התוספ' שכל אלו הראיות לא נראו לר"י משום דיש לדחות כל הני ראיות כמ"ש:

י"א) **בגמרא** אלא ר"א דדף ומשני' לעולם ר"א ושאני. פשוטי כלי עץ דטומאה דרבנן וצ"ל לפי"ז דר"א ס"ל באמת מה"ת הוי כקרקע דאי הוי מה"ת כתלוש לא היינו מקילין אפילו בדרבנן רק כיון דמה"ת הוי כקרקע מוקמינן בדרבנן אדאוריתא ומשו"ה טהור הדף שבכותל רק במקוה דהוי דאורייתא מחמרינן וכי החמירו רק בחקקו ולבסוף קבעו שהיה נראה פ"א כמו כלי משא"כ בקבעו ולבסוף חקקו לא החמירו ואוקמא אדאוריתא הכי צ"ל אליבא דר"א גם לפי הס"ד דגמרא דמה"ת חשיב מ"מ מחובר דאי מה"ת ס"ל כתלוש ומ"מ מקיל בדרבנן גבי דף היה קשה א"כ אמאי מכשיר במקוה אפילו קבעו ולסוף חקקו וע"כ דמה"ת הו"ל כמחובר רק בחקקו ולסוף קבעו מחמיר משום דנראה ככלי ובקבעו ולסוף חקקו אוקמה אדאורי' והשתא לא קשה ג"כ אמאי לא גזרו קבעו ולסוף חקקו אטו חקק ובסוף קבעו דמדינא גם בחקקו ולסוף קבעו אינו פוסל דמה"ת הו"ל כמחובר ומשו"ה לא גזרו, אמנם למסקנא לא ס"ל הכי כיון דר' יוסי בן ר' חנינא מוקים לה בדף של מתכות והרמב"ם בד"ה האמר ר' יוסי דמשו"ה מוקי לה בשל מתכות משום דס"ל דפשוטי כלי עץ לית להו טומאה אפילו מדרבנן (כלומר דאי לאו"ה ודאי ניחא לן טפי לאוקמא בשל עץ משום דאותה משנה נשנית בפט"ו ממס' כלים ושם כל הפרק מיירי בכלי עץ רק משום דכלי עץ אפילו מדרבנן אין להם טומאה משו"ה אוקמא בשל מתכות ועיין ברמב"ם פי"א הלכות כלים הלכה כ"ד הביא ג"כ הא דדף שקבעו

בכותל בדף של מתכות עי"ש) והנה הרמב"ם בפירוש המשנה פט"ו מס' כלים משנה ב' כתב דע"כ מיירי בשל מתכות דבדף של עץ גם רבנן היו מודי דטהור בקבעו בכותל דדף של עץ אינו מקבל טומאה רק מדרבנן והוי מודי דקבעו בכותל טהור משו"ה הוצרך לאוקמא בדף של מתכות דווקא והנה מדהרשב"ם לא מפרש הכי ע"כ ס"ל דלרבנן דהוי כתלוש הוי לגמרי כתלוש אפילו בדרבנן ג"כ ומשו"ה הוצרך הרשב"ם לומר דרק משו"ה מוקי לה ריבר"ח בדף של מתכות משום דפשוטי כלי עץ אפילו מדרבנן אינו מקבל טומאה וסברת פלוגתתם י"ל דבהא פליגי דהרמב"ם ס"ל דאע"ג דרבנן ס"ל דמחובר לקרקע אינו כקרקע היינו משום דהוי ספק אי מבטל ליה לגמרי לקרקע (כמ"ש לעיל באות ז') וא"כ בדרבנן גם רבנן מודי דאזלינן לקולא דאמרי' מסתמא מבטל ליה לגמרי דלוא יהא רק ספק אי מבטל ליה אמרינן ספיקא דרבנן לקולא ומשו"ה מוקי ליה ריב"ח בדף של מתכות משום דבשל עץ כיון דאינו מקבל טומאה רק מדרבנן גם רבנן מודי דהוי כקרקע, אמנם הרשב"ם ס"ל דרבנן ס"ל דכל מחובר לגמרי הוי כתלוש דאינו כקרקע כלל ואפשר דילפינן מתנור וכירים דאע"ג דהוי מחובר ומ"מ טמא אלמא דכתלוש לגמרי הוי, ועיין בחידושי הר"ן מס' חולין ט"ז ע"ב בד"ה תלוש ולבסוף חברו שמחלק בין אי בעינן תלוש דוקא דאז תלוש ולסוף חברו לא הוי תלוש משא"כ היכא דבעי מחובר דוקא אז ס"ל דתלוש ולסוף חברו דעכ"פ מחובר לא הוי, ועיין תומים סימן צ"ה ס"ק ג', אמנם הרשב"ם ס"ל דהוי כתלוש לגמרי ומשו"ה אפילו אי פשוטי כלי עץ הוי רק מדרבנן מקבל טומאה היה טמא ג"כ לרבנן דהוי כתלוש לגמרי ומשו"ה הוצרך הרשב"ם לפרש דרק משו"ה מוקי לה ריב"ח בדף של מתכות משום דפשוטי כלי עץ ליתנהו טומאה אפילו מדרבנן, ודוק היטב:

י"ב) **ועד"ז** יש לפרש ג"כ מ"ש הרשב"ם באיבעיא דרב יוסף גבי אצטרובל אי חשיב כמחובר לענין הכשר זרעים דקאי אליבא דרבנן גבי מכתשת דס"ל לא מכר המכתשת דחשיב ליה כתלוש ובאצטרובל מודי דמכר כדאיתא בברייתא (ולא כמ"ש השטמ"ק דגם אצטרובל לא מכר לרבנן ובברייתא איתא בפירוש דמכר האצטרובל גם לרבנן ומסתמא היה לו גירסא אחרת) ומיבעיא ליה לענין הכשר זרעים אי ג"כ ס"ל לרבנן דהוי כמחובר ולא ניחא ליה לרשב"ם לפרש דמיבעיא אליבא דרבנן דדף שקבעו בכותל דאע"ג דבדף ס"ל דהוי כתלוש מ"מ אצטרובל חשוב מחובר טפי, ועיין בתוספ' ד"ה בעי רב יוסף. והנה בספר בעל המאור כתב דאצטרובל חשיב קביעות טפי מדף בכותל וא"כ קאי שפיר איבעיא דרב יוסף אליב' דרבנן דדף. אמנם הרשב"ם ס"ל דאין לחלק כלל אי הוי קביעות יתרתא או לא וא"ש לדברינו דודאי אי ס"ל דמשי"ת חשבו רבנן כתלוש משום

דלא מבטל ליה לגבי קרקע שפיר י"ל כסברת בעהמ"א דאצטרובל דקביע טפי מבטל ליה לגבי קרקע אפילו לרבנן, אמנם הרשב"ם ס"ל דלרבנן אפילו מבטל ליה ג"כ לא חשיב כקרקע ומשו"ה ס"ל שפיר דאין חילוק בין דף לאצטרובל וע"כ לא קאי איבעיא דרב יוסף רק לרבנן דמכתשת דלרבנן דדף כיון דחשבו ליה כתלוש לקבלת טומאה הה"ר דחשוב כתלוש להכשר זרעים דלא ס"ל כלל להרשב"ם לחלק בין קביעות דדף לקביעות דאצטרובל, והנה הרמב"ם לא הביא כלל איבעיא דרב יוסף באצטרובל להכשר זרעים, ונראה דס"ל כמ"ש התוספ' כאן דאיבעיא קאי רק אליבא מאן דס"ל במס' חולין ט"ז ע"א דכותל בנין חשוב ליה כמחובר לענין זרעים דאי גם בכותל ס"ל דהוי כתלוש א"כ מכ"ש בדף שקבעו בכותל ודאי הו"ל כתלוש דלא יהא עדיף מכותל עצמו וטומאה והכשר זרעים שוה, והנה הרמב"ם ס"ל פי"ב הלכות טומאות אוכלין הלכה ג' דכותל בנין חשוב תלוש לענין הכשר זרעים, וא"כ לא שייך תו למיבעיא גבי אצטרובל דודאי אצטרובל לא חשיב קביעות טפי מכותל בית ופשיטא דהוי בתלוש, עכ"פ העולה מדברינו דכפי הנראה להרמב"ם ותוספ' ובעל המאור יש לחלק בין חיבור גמור לכשאינו מחובר חיבור גמור כמה דמחלקי בין קביעות דדף בכותל לקביעות דאצטרובל ולהרשב"ם אין לחלק ויהיה נ"מ גם לענין מקוה דלדעת בעל המאור יש לחלק דהיכא דהוי חיבור גמור לכ"ע הו"ל כמחובר וכשר, ולהרשב"ם אין לחלק, ודו"ק:

י"ג) **כבר** כתבנו לעיל (באות ד') דתוספ' ד"ה צבור ס"ל דלא נעשו שאובים כל המים רק אותם שעוברים על מקום החטט, ועיין בש"ג שהאריך בזה אי כל המים נעשו שאובים או לא, ועיין בש"ך ס"ק ע"ז שתמה דאמאי לא מטהר בהמשכה מה שנמשכו חוץ למקום החטט ולתוספ' וודאי קשה דהא ס"ל דמיירי שיש רוב מים כשרים במקוה ואין כאן מקום אחר ליישב דברי התוספ' רק דס"ל דהמשכה בעינן רק על מקום שראוי לבלוע כדעת הרמ"א בסעיף מ"ו, או כמ"ש לעיל באות ד' דאפילו המקום שחוץ מקום החטט אע"ג דאינו עושה שאובים מ"מ שם כלי עליו לענין דלא מהני עליו המשכה להכשיר המקוה (ועיין שו"ת שערי צדק להגאון ז"ל מדעמש בסוגיא דצנור שכתב ג"כ כה"ג) והנה הרשב"ם פירש דקבעו ולבסוף חקקו כשר דהוי כעושה חריץ בקרקע וא"כ משמע לכאורא דאינו כשר רק היכא שלא היה כלי אפילו פ"א משא"כ אם כבר היה פ"א כלי אע"ג שנקבו להוציא מידי כלי לא מהני קבעו אח"כ, אמנם לא משמע כן בש"ע סימן ריא סעיף ז' שכתב בפירוש הלוקח כלי גדול ונקבו וכו' וקבעו בארץ הר"ז כשר וצ"ל ע"כ דאין חילוק דכל שנפסל מתורת כלי הו"ל כעץ בעלמא ושפיר מקרי קבעו ולבסוף חקקו, אמנם באמת יש לעיין אמאי לא נקט בברייתא דכשר אפילו היה כלי כבר כל

שנקבו אח"כ וקבעו דלכאורא י"ל דמכיון שהיה כלי לא מהני נקבו אח"כ דהא יכול לקבל עכ"פ אם יעמוד הכלי שלא על שוליו רק על דופנו יהיה ראוי לקבל וצ"ל דמשו"ה אכתי לא חשוב כלי קבול כיון שאינו מקבל אם עומד כדרך העשוי לעמוד דהיינו על שוליו, ועיין מס' כלים פ"ב משנה ד' משמע דלא מהני מה שמקבל כשמטהו על צדו רק אם עשוי לקבלה כה"ג ועי"ש היטב בהרע"ב, ודוק, וראיתי בש"ג בסוגיין שמסופק בהך צנור שנחטט לקבל צרורות דהוי כלי קבול האיך הדין אם עומד במדרון שאינו ראוי לקבל כלל אם מ"מ נעשו המים שאובין כיון שיש בו בית קבול אע"ג דעכשיו אינו ראוי לקבל עי"ש, ולכאורא יש לפשוט מהך משנה דמה לחומרא לא אמרינן דהוי כלי רק אם עשוי לקבל בדרך זה שמטתו על צדו אבל אם אינו עשוי לקבל בדרך זה לא מקרי כלי דלא הוי כלי רק אם מקבל כדרך שעשוי לעמוד מכ"ש לקולא בהך לגור כיון שיש בו בית קבול צרורות אם עומד כדרך שעשוי לעמוד אע"ג שכשעומד במדרון לא יוכל לקבל מ"מ לא בטל מיניה שם בית קביל והוי שפיר כלי, ואולי י"ל ונחלק דדווקא לענין דבר העשוי לקבל לפי שצריך הדבר שמקבל בו לא חשיב בית קבול רק אם עשוי לכך משא"כ בית קבול צרורות דא"צ לצרורות רק שרוצה להפריד הצרורות שיצאו המים צלולים אבל לגוף צרורות א"צ כלל ואינו רוצה בהם שפיר י"ל דכיון שעומד במקום מדרון נתבטל ממנו שם קיבול כיון דעכשיו כמו שהוא מדרון אינו מקבל כלל בטל מיניה שם קיבול בכל דהוא כיון דעיקר מה שמקבל אין כוונתו לקבל הדבר רק להפריד הצרורות שלא יתערבו במים משו"ה מכיון שכמו שהיא עכשיו במדרון אינו ראוי לקבול לא חשיב בית קבול משו"ה רוצה לומר הש"ג דלא חשיב קבול כה"ג, ודוק:

י"ד) **בתוספ'** ד"ה הרי הוא כקרקע הקשו לס"ד דלא ידע מהקישא דבש ניער מ"ט לא הקשה הגמרא ולטעמיך כיון דטעמא דר"א היא רק משום דהכוורת מחובר לקרקע אמאי חייב התולש דבש וכי עדיף מרודה פת מהתנור דאינו חייב בשבת אע"ג דהתנור מחובר, והנה הרשב"ם רוצה ליישב זה שכתב בד"ה ואינו מקבלת טומאה דהדבש בטל לגבי כוורת, אמנם התוספ' ס"ל דמ"מ לא עדיף מפת דאינו בטל לגבי תנור, עיין במהרש"א שכתב דמ"מ הדבש לא הוי מחובר טפי לכוורת מהפת לתנור אמנם אחר העיון קצת יש לחלק דבשלמא הפת לא חשוב חיבור לתנור דהא דעתו תיכף לסלקו מן התנור לאחר אפיה שלא ישרף שם משא"כ דבש יוכל להניח בכוורת אפילו זמן רב ובפרט שתי חלות דעתו להניח שם לגמרי כדאיתא פ' המוכר את הספינה (דף פ' ע"א) שפיר חשוב חיבור ובפרט אי ס"ל אין ברירה א"כ כל החלות חשובים חבור משום הני שני חלות, אח"כ ראיתי בירושלמי פ"י מס' שביעית הלכה ג' שכתב בפירוש דדבש לכוורת חשוב חיבור

טפי מפת בתנור וז"ל שם דבש גדולי כוורת מת אינו גדולי תנור, ועי"ש בירושלמי שכתב דאם הכוורת מחובר לקרקע גם רבנן מוד' דהוי כקרקע, ועיין ברע"ב מס' שביעית פ"י משנה ז' שכתב ג"כ דבמחובר לקרקע גם רבנן מודי דהוי כמחובר, וראיתי בתוספ' רע"ק שם אות מ"ו שתמה בזה על הרע"ב ולא זכיתי להבין תמיהתו שהרי דברי הרע"ב הן הן ממש דברי הירושלמי ואין כאן תמיה אם נקט דברי ירושלמי דמחובר לרבנן ג"כ הוי כקרקע אמנם מ"מ יש לעיין למסקנת הגמרא דפלוגתא דר"א ורבנן היא רק בדבש וא"כ בכוורת שמחובר לכ"ע הוי כקרקע א"כ מאי פריך הגמרא על הא דאמר מני לא ר"א ולא רבנן אילימא ר"א בכוורת הא כיון דכוורת הו"ל תלוש ולבסוף חברו והו"ל כחקקו ולבסוף קבעו, ועיין בחידושי רמ"ה דיה ואלא ר"א בכוורת שכתב בפירוש דכוורת הו"ל חקקו ולבסוף קבעו וא"כ פריך שפיר מני לא ר"א ולא רבנן דכיון דגם לרבנן הו"ל כקרקע ומכ"ש לר"א א"כ הא דקתני חקקו ולבסוף קבעו פוסל המקוה לא ר"א ולא רבנן ופריך שפיר המקשן מני לא ר"א ולא רבנן וא"כ מאי קאמר אילימא ר"א דכוורת, ובאמת י"ל דזהו היה תמיהת הגאון בתוספ' רע"ק על הרע"ב שכתב דמחובר בטיט לכ"ע מודים דהוי כקרקע דהרי מהך סוגיא לא משמע הכי, אמנם מ"מ לא על הרע"ב היה צריך להקשות כיון דהירושלמי קאמר הכי בפירוש כמ"ש הרע"ב דמחובר בטיט גם לרבנן הוי כקרקע, וצ"ל דסוגיא דהכא פליג בזה על הירושלמי וא"כ לרבנן גם מחובר בטיט הוי כתלוש וא"כ שפיר אתיא הברייתא דחקקו ולסוף קבעו פוסל המקוה כרבנן ופריך שפיר מה קאמר מני לא ר"א ולא רבנן הא שפיר כרבנן אתיא דכוורת הו"ל כתלוש משום דהוי כחקקו ולסוף קבעו, ודוק:

ט"ו) בתוספ' ד"ה אילימא ר"א דבית הקשו על הרשב"ם שכתב דכרבנן דבית שפיר אתיא דמחלקי בין חקקו ולסוף קבעו לקבעו ולבסוף חקקו לענין מכתשת דזהו דוחק דכרבנן נמי לא אתיא והא דמכר מכתשת החקיקה היינו כשחקק בסלע היוצא מן ההר ובאמת צריך להבין להרשב"ם דכיון דשפיר אתיא כרבנן דמכתשת א"כ מאי פריך הגמרא מני כיון דמצי לאוקמא כרבנן וצ"ל דהרשב"ם ס"ל דהכא גבי מכחשת הלכה כר"א משום דסתם משנה כוותיה אתיא (כמ"ש לעיל באות א') משו"ה פריך שפיר דכר"א דהך משנה לא אתיא דלדידיה גם חקקו ולסוף קבעו ג"כ הוי כמחובר וכרבנן בשאר מקומות ג"כ לא מצינו דס"ל לחלק בין חקקו ולסוף קבעו וקבעו ולסוף חקקו א"כ הך ברייתא כמאן אתיא, כנ"ל בפירוש הרשב"ם, ודוק, והנה הא דלא מחלק הגמרא כאן בין אי הוי קביעות גמור או לא והיה יכול לתרץ דאתיא אפילו כרבנן דדף ושם מטמאים משום דדף בכותל לא הוי קביעות כל כך כמו צנור בקרקע ותא דחקקו ולסוף קבעו פוסל היינו משום

דכל שהיה כבר כלי לא מהני אפילו חיבור גמור ול"ל ע"כ דהגמרא ס"ל מדלא מחלק בברייתא דצנור רק בין חקקו ולסוף קבעו לקבעו ולסוף חקקו ולא הזכיר כלל דקבעו ולסוף חקקו נמי פוסל היכא שאינו חיבור גמור וע"כ דאין לחלק בין חבור גמור רק כל שהיא מחובר הוי כקרקע למאן דס"ל הכי, רק אליבא דרב יוסף דרוצה לחלק בין אלטרובל למכתשת יש לחלק באחה אופן היא החיבור, ועיין מ"ש לעיל באות י"ב, אבל בס"ד אינו תלוי כלל באיזה אופן היא מחובר רק בשאובה דרבנן מקילינן היכא שלא היה עליו תורת כלי מעיקרא, ועיין שו"ת אמרי אש סימן פ"ו ובד"ח על מקואות סעיף ל"ו, ודוק:

טז) **בתוספ**' ד"ה מכלל דשאובה דאוריתא, כבר הבאתי לעיל (באות י') פלוגתת דר"י והרשב"א, דהרשב"א ואינך פוסקים ס"ל כלו שאוב דאוריתא, והר"י ס"ל דכלו שאוב ג"כ מה"ת כשר, ודרשא דמה מעיין בידי"ש אף מקוה בידי שמים הוא אסמכתא, ועיין בר"ן בפ"ב מס' שבועות שהאריך בשיטות אלו, ושם הביא דעת הר"ש לחלק בין אם נשאבו ע"י כלי המקבל טומאה דפסול מה"ת, ואם נשאבו בכלי שאינו מקבל טומאה פסול רק מדרבנן כגון בכלי גללים בכלי אבנים וא"כ אפשר דלדעת הר"ש גם בכלי שמחזיק יותר מארבעים סאה אינו נעשה שאובים מה"ת, ועיין בנוב"י מהדו"ת ליו"ד סי' ק"מ שמחלק ביניהם דכלי עץ הבא במדה אע"ג שאינו מקבל טומאה מ"מ נעשו שאובים מה"ת, אמנם בתוספ' מס' פסחים ק"ט ע"ב ד"ה בים שעשה שלמה משמע דס"ל דשוים הם כלי המחזיק יותר מארבעים סאה לכלי גללים עי"ש היטב. ודעת הראב"ד היא לחלק דאם באו המים ע"י אדם ששאבם אז כלו שאוב פסול מה"ת, אמנם אם באו מעצמם ע"י כלים אינו פסול מה"ת דכל שבאו המים למקוה אפילו דרך כלים כשר מה"ת עיין שטמ"ק מס' ב"ק ס"ז ע"א ד"ה שאני שאובה דרבנן, והנה הא דגזרו בשאובים אי ס"ל כלו שאוב מה"ת כתבו התוספ' כאן וכן במס' פסחים י"ז ע"ב ד"ה אלא דגזרו שאובים אטו שלא יטבול בכלי ממש דלטבול בכלי וודאי אסור מה"ת דמקוה דומיא דמעיין אמר רחמנא שהיא בקרקע, והנה באמת יש לעיין מ"ט הדרשא דמה מעיין בידי שמים ס"ל להר"י דהיא רק אסמכתא בעלמא והדרשה דמה מעיין בקרקע ס"ל מה"ת, ונ"ל עפ"י מ"ש המרדכי פ"ב מס' שבועות וז"ל שם ואומר ר"י דגזרו אטו כלים שאינם מחוברים בקרקע דהנהו וודאי פסולים ומקבלים טומאה מה"ת דכתיב וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא עכ"ל, כוונתו דע"כ אי אפשר לטבול בכלים שאינם מחוברים בקרקע דהמים עצמן נטמאו וא"כ איך אפשר שיטהרו דבר הנטבל בו. וא"כ הא דצריך להיות טבילה בקרקע דווקא או במחובר לקרקע היא מסברא שלא יטמאו המים ולא יוכל

לטהר אח"כ הטובל בו, ועיין שו"ת אמרי אש ליו"ד סימן פ"א, וא"כ צ"ל דמים שאובים ג"כ מכיון שבאים לקרקע נטהרו דאלאו"ה האיך משכחת לה שיהיה כלו שאוב כשר מה"ת הא המים עצמן נטמאו, וע"כ צ"ל דכל מים מכיון שבאים אל הקרקע נטהרו, ועיין רש"י מס' פסחים י"ז ע"ב ד"ה בקרקע משמע ג"כ דעיקר היא שהמקוה עצמו יהיה טהור, וצ"ל דאפילו היו כבר שאובים מ"מ כיון דבמים מהני השקה לטהר אותם, עיין מס' ביצה י"ז ע"ב ברש"י ד"ה ושוין שמשיקין דע"י שנוגעים למקוה זהו טהרתן, ה"נ מכיון שנתחברו לקרקע זהו טהרתן, וכמו שתולי תרומה שנטמאו שתלן טהרו מלטמא ה"נ מהני במים מה שבאו לקרקע לטהר כמו דמתני השקה למים טמאים וא"כ עיקר הקפידה שהמים שטובלים בהם יהיו טהורים ומשמע מדברי המרדכי הנ"ל דאפילו אם המים באים לכלים המחוברים בקרקע ג"כ נטהרו שהרי מלשונו משמע דעיקר הקפידא היא שהמים צא יהיו טמאים דמשו"ה פסול טבילה בכלים מה"ת וא"כ ע"כ צ"ל דגם בכלים המחוברים לקרקע נטהרו המים, ועיין היטב בדברי חיים על מקואות סעיף ל"ו שהאריך קצת בזה ומרש"י מס' פסחים שהבאתי לעיל ג"כ דהקפידא היא שהמקוה צריך להיות טהור מדהביא שם הפסוק מקוה מים יהיה טהור משמע דהעיקר היא שהמים יהיו טהורים, ועיין ברמב"ן עה"ת (פ' שמיני) פסוק תנור וכירים יותץ משמע ג"כ שמפרש דהמים שבמקוה ע"כ צריך להיות טהורים שלא יקבלו טומאה, וא"כ לפי"ז גם בכלים אם המים מחוברים למעיין שנטהרים בהשקה מהני טבילה וכן משמע קצת מתוספ' מס' פסחים ק"ט ע"ב ד"ה ים דהיו יכולין לטבול בים של שלמה אפילו לא היה ניקב כמוציא רמון רק שיהיה מחובר למעיין כשפיה, וכן כתב הרמב"ן כאן בסוגיא ד"ה צנור דלעניין לטבול בים של שלמה היה סג"א כשפ"ה ג"כ והא דניקבו כמוצא רמון שהמים יבאו בשפע וע"כ משום דמכיון דניקב כשפ"ה נטהרו המים ע"י השקה, ועיין בספר גדולי טהרה בשו"ת סימן ד', ויבואר עוד בס"ד, ועיין בתתס"ו ליו"ד סימן רי"ג ד"ה וראיתי בקדמון אחד ואפשר שכוונתו להמרדכי הנ"ל שהבאתי, ודוק:

יז) **לעיל** הבאתי דעת הראב"ד דכלו שאוב אינו פוסל מה"ת רק כשנשאבו ע"י אדם אבל ע"י כלים אינו פוסל מה"ת, ועפי"ז א"ש תירוץ הראב"ד שמתרץ לקושיית הרמב"ן שהביא בב"י סימן ר"א שהקשה דהתוספתא דקטילון שמקלח מים ס"ל שאם נקב הכלי בשוליו אפילו כ"ש אינו פוסל המקויה וגבי סגוס שהטבילו במים אם העלהו לגמרי פוסל בג' לוגין ואין לך נקוב בשוליו יותר מסגוס, ומחלק הראב"ד דגבי סגוס משו"ה פוסל ולא מהני מה שניקב בשיליו משום שהמים באים ע"י האדם וא"כ אפילו כלי נקוב בשוליו אם באו המים למקוה ע"י האדם האוחז בו פוסל המקוה ואתי שפיר הראב"ד לשיטתו

דעיקר פסול שאובין מה"ת כשבא ע"י אדם, אמנם לע"ד יש לחלק באופן אחר בין כלי הנקוב בשוליו ובין סגוס עפ"י מה שמצינו במס' כלים פ"ד משנה ג' שולי קורפיות אעפ"י שאינם יכולים לישב שלא מסומכים טמאים שלכך נעשו מתחלתן עי"ש, וא"כ הרי מצינו דאע"ג אם אח"כ נשבר שאינו יכולים לישב שלא מסומכים טהורים מ"מ אם מעיקרא לכך נעשו יש לו חשיבות כלי, וא"כ ה"נ י"ל דבשלמא כלי שהיה שלם מתחלה ואח"כ נקב בשוליו אע"ג שעדיין מקבל טומאה עד שינקב כמוציא זית או כמוציא רמון מ"מ נתבטל קצת חשיבות הכלי ממה שהיה מעיקרא ואזל ליה חשיבותו לעניין כמה דברים כגון לעניין גסטרא דבנקב כ"ש נטהר לגמרי ומשו"ה אינו עושה שאובים משא"כ סגוס אע"ג שנקוב בשוליו מ"מ ע"י נקב זה לא נתבטל חשיבותו כלל שהרי כך עשוי מתחלה ונשאר בחשיבותו כמו שהיה משו"ה עושה שאובים אע"ג שנקוב בשוליו, וא"ש זהו החילוק אפילו אם לא נחלק בין באו המים לתוך המקוה ע"י כלי או ע"י אדם דהכל תלוי בחשיבות הכלי ובסגוס לא נתבטל חשיבות הכלי וכמה דאמרינן לעניין מחובר לקרקע שאם היה עליו תורת כלי בתלוש לא נתבטל חשיבותו לגבי קרקע, ודוק:

יח) **והנה** הא ס"ל לכ"ע דהשאובים נטהרו במקוה של מ' סאה (רק להראב"ד מ"מ פסול מדרבנן כשיש רוב שאובים כמ"ש לעיל באות ג') אמנם נוטפין אינם נטהרין ע"י השקה לזוחלין שיהיו גם הם מיטהרין בזוחלין דהרי נוטפין שרבו על הזוחלין לכ"ע פסולין. והנה כפי הנראה מדברי הטו"ז ס"ק ג' ס"ל דבאמת גם נוטפין ניטהרין ע"י השקה לזוחלין והא דאסור לטבול בנהרות שמא ירבו הנוטפין היא משים בנהרות הם קטפרס ולא מהני החיבור, וכן רמז ע"ז עוד בס"ק י"ט, והגאון בדברי חיים סעיף י' תמה ע"ז וכי כל הנהרות הם קטפרס, והנה בשו"ע סעיף א' כתב בפירוש מעיין שהמשיכו לברכת מים דיש לה דין מעיין לטהר בזחילה ומשמע אפילו כשהברכת מים מרובים ממי המעיין וע"מ מטהר בזוחלין, וקשה דהא אם נוטפין רבו אין מטהר בזוחלין (ולדעת הש"כ ס"ק י"א ס"ל דאפילו ברבו זוחלין על נוטפין אינו מטהר רק במקום שהיה מהלך מתחלתו ורוצה כן לומר אפילו לשיטת הר"ת דס"ל נהרא מכיפיה מברך ולעולם לא משכחת רבוי נוטפין מ"מ אינו מטהר בזוחלין רק במקום שהיה הנהר מהלך מתחלתו וזהו שלא כדברי הרמ"א שכתב דלר"ת מותר לטבול בו בכ"מ, עיין סעיף ב') עכ"פ קשה מהא דמעיין שהמשיכו לברכת מים דמטהר זוחלין והנה הש"כ ס"ק ל"ב תירוץ דהכא מיירי בשלא רבו הנוטפין אמנם קשה דהא משמע אפילו בבריכה מלאה מי גשמים, וראיתי בספר גדולה טהרה ס"ק י"ד שכתב לחלק דדווקא גבי נהר שהנוטפין מהלכין כל משך הילוך הנהר נתבטל ממנו שם מעיין משא"כ הכא גבי מעיין במקום עיקר הזחילה אין

שם נוטפין עי"ש, אמנם זהו ג"כ דוחק דמה בכך שבעיקר הזחילה ליכא נוטפין מ"מ הרי היא טובל עצמי בבריכה אע"ג שזוחל לחוץ וא"כ איך מטהרין בזוחלין כיון שרבו הנוטפין, ובפרט במקום שלא היה זוחל מתחלה, ולע"ד נראה לי לתרץ עיקר הקושיא שלא יקשה דמעיין שהמשיכו לברכת מים מטהר בזוחלין כל זמן שלא הפסיק ראש הקלות ובנהר לא מהני ומה שהנוטפין מחוברים לזוחלין די"ל דהשקה אינו מועיל רק להעלות מדריגה אחת ממה שהיה מעיקרא כמו שאובין שנפלו למקוה של ארבעים סאה דע"י חבורן נטהרו ונעשו כשרים, והנה בנהר שהנוטפים אם לא היו נתערבו עם הנהר הזוחל לא היה עדיין עליהם שום שם מקוה כשר כל זמן שאינם במקום אשבורן ועכשיו ע"י חבורם אל זחילת הנהר רוצה אתה להעלותן בשתי מדריגות שיטהרו בזחילה ג"כ זה אי אפשר דהשקה אינו מועיל רק על מדריגה אחת משא"כ כאן במעיין שהמשיכו לבריכה, שהבריכה גם לולא השקה למעיין כבר היה מקוה כשר לטהר באשבורן ועכשיו ע"י השקתו למעיין אנו רוצים להעלותו מדריגה אחת שיטהר גם בזחילה ומדריגה אחת שפיר מהני ע"י השקה, [וא"כ מתורץ שפיר קושיית התה"ד שהביא הטו"ז בס"ק ג' מ"ט לא נטהרו הנוטפין שבנהר ע"י השקה עם הזוחלין ולהנ"ל א"ש דהשקה אינו מועיל להעלות שני מדריגות שלא היה עליו עוד שם מקוה כשר, ודוק]:

י"ט) **ואם** כנים דברינו אלו לחלק בזה, מה נמלצו מאוד להבין דברי הרמ"א בסעיף י"א גבי מים שאובים שהמשיכו עליו מי מעיין דכתב הרמ"א שאין מטהרין אלא באשבורן, ועיין טו"ז ס"ק כ"ב שעמד בזה, ורוצה לומר דכאן מיירי שהמעיין היה עומד בלא זחילה דהיינו שלא היה מעיין מושך ובסעיף יו"ד דמטהר בזוחלין מיירי במעיין מושך מ"מ כפי הנראה מלשון הרמ"א נראה דאינו מחלק בכך רק בין אם הבריכה היה מלא מי גשמים דהיינו מים כשרים בין אם היה מלא רק שאובים, אמנם לדברינו א"ש דאנן אמרינן דע"י השקה אינו מועיל רק להעלות מדריגה אחת ממה שהיה מעיקרא וא"כ א"ש דכאן בסעיף י"א שהיה מים שאובים וא"כ בלא השקת מעיין היה פסול לגמרי ועכשיו ע"י השקת המעיין רוצה אתה להכשיר אפילו בזחילה זה א' אפשר להעלות ע"י השקה לשתי מדריגות יותר משא"כ בסעיף י' שבלא השקת המעיין היה ג"כ מקוה כשר והשקה אינו מועיל לנו רק על מדריגה אחת שיטהר אפילו בזחילה זה שפיר אפשר ע"י השקה, והנה ראיתי בספר גדולי טהרה ס"ק י"ד שכתב בהא דחזר והמשיכו בסעיף י' דהיינו שהמשיך אותו גם מצד האחרת של הבריכה שהמעיין מושך משני צדדין חזר לדין המעיין, והנה בלאו"ה הא דאמרינן מעיין שהמשיכו לבריכה יש לה דין מעיין דהיינו שמטהר בזוחלין ע"כ מיירי שנמשך לחוץ ג"כ דאי הי' נשארו המים בבריכה א"כ הו"ל

אשבורן ופשיטא דכשר (הגם שיש לומר דמיירו שהבריכה היה לה סדק דלולא המשכת המעיין היה פסול מטעם זוחלין כמ"ש בסעיף כ' וא"כ ע"י השקת המעיין כשר אפילו היה לה סדק) מ"מ חזר והמשיכו משמע שרק מה שהפסיק ראש הקלוח חזר והמשיך הקילוח לתוך הבריכה ולא דוקא שמושך גם מצר אחר ומ"מ כשר בזחילה כמ"ש כיון שא"צ ע"י השקה רק להעלותו מדריגה אחת כיון שמעיקרא ג"כ היה מקוה כשר ע"י אשבורן עכ"פ ולא דמי לסעיף י"א שהיו רק שאובים כמ"ש, ודוק, ועיין לקמן אות כ"ט מ"ש בזה בס"ד, ועיין עוד לקמן אות ל"ח ואות ל"ט מ"ש בענין אם השקה מועיל להעלות לשני מדריגות, ודוק]:

כ') **כבר** כתבתי לעיל כמ"פ דהטעם דמהני קביעה בקרקע הוא משום דכל שאינו כלי עדיין ספיר יוכל להתבטל לגבי קרקע משא"כ דבר שהוא כלי אינו בטל לגבי קרקע (עיין לעיל באות ז') ועפ"ז יש להבין סברת הב"י שהביא הש"ך ס"ק כ"ג לחלק דבנקבו קודם שקבעו בקרקע לא בעינן נקב גדול כ"כ וסגיא בכדי טהרתו במוציא זית, רק כשקבעו כשהכלי היה שלם ואח"כ נקבו בעינן נקב גדול כשפ"ה, וראיתי בספר מרכבת המשנה פ"ד הלכות מקואות הלכה ד' סתמה על הב"י בזה, דממנ"פ אי חשבינן ליה אעפ"י שקבעו בקרקע כמו שהיא עדיין תלוש א"כ אמאי לא סניא בנקב כמוציא זית כמו אם נקבו קודם שקבעו ואי חשבינן ליה כמחובר א"כ בלאו"ה שרי לטבול בו (כלומר אפילו בלא שום נקב), אמנם לפי מ"ש א"ש דודאי לאו כל כלי יוכל להתבטל לגבי קרקע רק אם נקבו קודם שקבעו שפיר יוכל להתבטל לגבי קרקע ומשו"ה אפילו לא ניקב רק בכדי טהרתו אמרינן דנתבטל חשיבותו ובטל לגבי קרקע, אמנם אם קבעו שלם דלא נאבד חשיבותו אמרינן דלא נתבטל לגבי קרקע וממילא שם כלי עליו ואינו כשר רק אם נקב כשפ"ה דהיינו נקב גדול דאז ודאי נתבטל חשיבותו כיון שנקב נקב גדול כל כך, וא"ש דברי הב"י, אמנם מ"ש שם עוד במרכבת המשנה דכל שנקב מותר לטבול בו אפילו לא קבעו כלל רק משו"ה בעינן קבעו דלמא יטבלו בכלי בלא נקב כלל, יש לעיין בו טובא דאפשר כל שאין הכלי מחובר אעפ"י שנקב המים עצמן מקבלי טומאה, וא"כ אין יכול לטבול בו (ועיין מ"ש לעיל באות ט"ז), ובעיקר הדין אי מהני ניקב לאחר שקבעו עיין בספר באר יעקב סימן ר"א, ויבואר עוד בס"ד:

כ"א) **בש"ע** סעיף ט"ו מקוה שיש בו ארבעים סאה או מעיין כ"ש (עיין בש"ך ס"ק מ') יכול לשאוב כל מה שירצה ליתן לתוכה והם כשרים, ועיין בש"ך ס"ק מ"א שהביא דעת רבנו ירוחם דאם הלכו אותן המים שהשליכו במעיין למקום חסר שלא היו כלים שיש פוסלין, ועיין בש"ך שם ס"ק קי"ב שכתב ג"כ כה"ג דאפילו אם כבר הושקו המים פ"א

ע"י נקב כשפ"ה מ"מ אם נסתם אח"כ הנקב חוזר לפסולו, ועיין בנוב"י מהד"ת סימן קמ"א שתמה ע"ז מהך דסעיף נ"ה גבי ג' מקואות שכיון שג' המקואות נתערבו יחד פ"א כבר הוכשרו ונשארו בכשרותם, ונ"ל דהנה הא ודאי שמ"ש הש"ך כאן ס"ק מ"א בשם רבנו ירוחם דאם הלכו המים למקום חסר אין לטבול בו זהו קאי רק על מעיין כ"ש אבל לא על מקוה שיש בו ארבעים סאה דבמקוה לכ"ע כשר המים אפי' במקום אחר שכן כתב בפירוש אם הלכו אותן המים שהשליכו במעיין משמע דקאי רק אמעיין כ"ש, והחילוק בזה מבואר דבשלמא במעיין כ"ש שלא היה מעיקרא כשר לטבילת אדם משו"ה לא מהני להכשיר המים שיצאו אח"כ למקום אחר משא"כ במקוה של מ' סאה שהיו כשרים לטבילת אדם ג"כ שפיר מהני להכשיר המים אפילו אם יצאו למקום אחר, וכן משמע זה החילוק בשו"ת בית אפרים ליו"ד סימן נ"ב בד"ה סיומא דפסקא עי"ש היטב, ודו"ק, [ועיין שו"ת כתב סופר ליו"ד סימן צ"ט שכתב ג"כ דדוקא במעיין כ"ש ס"ל דאם הלכו למקום אחר שפסול אבל במקוה שיש בו מ' סאה כשר עי"ש בד"ה לכאורה, ודוק]. – ועוד יש לחלק בין מעיין למקוה מ' סאה דבמעיין כ"ש לא מהני לטהר אם הלכו למקום אחר דדוקא במקום המעיין נטהרו השאובים משא"כ כשהולכים למקום אחר שהמעיין תמיד נשאר במקומו הראשון שהרי אי אפשר לומר שגם המעיין הלך למקום אחר משו"ה לא מהני המעיין שנשאר במקומו לטהר המים שהלכו למקום אחר (רק אי אמרינן דהמים נטהרו בתורת זריעה להמעיין אז נשארו בכשרותם אפילו במקום אחר, ועיין בגידולי טהרה בשו"ת סימן י' אי אמרינן דמתורת זריעה נטהרו המים שהיו במעיין [וכן מבואר בשו"ת הרא"ש כלל ל"א סימן ב' דאי נטהרים מתורת זריעה נשארו בכשרותם לעולם אפילו אחר שנסתם הנקב עי"ש] ועיין בשו"ת בית אפרים ליו"ד סימן נ"ג בד"ה והנה תשובתו בצדו) משא"כ במקוה שיש בו ארבעים סאה אפילו הלכו למקום אחר אי אפשר לומר שהמים שהיו מעיקרא במקוה נשארו במקומם הראשון ושרק המים השאובים הלכו למקום אחר הרי נתערבו שוה בשוה וא"כ כשהלכו למקום אחר הלכו גם המים הכשרים שהיו במקוה מעיקרא משו"ה נשארו בכשרותם לעולם אפילו אם הלכו למקום אחר וא"כ א"ש בס"ק קי"ב מ"ש הש"ך שאם נסתם הנקב לא מהני לטהר דהתם נשאר המים במקומו הראשון רק כל זמן שהנקב היה פתוח היו מחוברים אל המקוה הכשירה משו"ה אמרינן שפיר דמכיון שנסתם אזל ליה החיבור והמים הכשרים נשארו במקומם הראשון והשאובין חוזרים לפסלותם, ודוק היטב החילוק בין מקוה שיש בו ארבעים סאה ושאב לתוכו מים שאובים דשפיר מהני גם אם הלכו למקום אחר או במעיין כ"ש

וכן אם היו רק מחוברים כשפ"ה דאז כיון די"ל שהכשרים נשארו במקומם הראשון דלא מהני אם הלכו למקום אחר, ודוק היטב ועיין בשו"ת להגאון בעל טיב גיטין סימן ד']:

כ"ב) **ועפי"ז** יש לתרץ גם מה שהקשה בנוב"י שם מהך דסעיף ל"ה שהשאוב נשאר בכשרותו לאחר שכבר היו מעורבים פ"א, ולפי הנ"ל לא קשה, דהנה במס' מקואות פרק ששי איתא שם משנה ט' בפירוש דנפרצו זה בתוך זה היינו מלמעלה בראש הכותל הוי חיבור טפי מאם נפרצו באמצע הכותל, עיי"ש בפירוש הרע"ב דמלמעלה הוי חיבור כ"כ דלא בעי אפילו כשפ"ה, וא"כ א"ש דשם בסעיף נ"ה כיון דנפרצו על שפתם דהיינו שהמים יצאו על שפתם ונתערבו מלמעלה ע"י הטובעין שם א"כ הוי חיבור טפי וחזינן כאלו כבר נתערבו הכל כל המים משו"ה מהני להכשיר השאובים אפילו חזרו אח"כ למקומן דאמרינן שכבר נכשרו לגמרי ע"י שהיו מעורבי' היטב כיון שנתערבו על שפתם מלמעלה, משא"כ בס"ק קי"ב מ"ש הש"ך שם דאם נסתם הנקב חוזר לפסולו דקאי על מ"ש המחבר שם סעיף נ"ב שהנקב היה ביניהם רחב כשפ"ה ולא נתערבו מלמעלה דלא הוי חיבור גמור כה"ג שפיר נוכל לומר כיון דלא הוי חיבור גמור כ"כ שאם נסתם הנקב חוזר אח"כ לפסולו כבתחלה, וא"כ יצא לנו הדין שאם היו מעורבין פ"א מלמעלה דאז שפיר נשאר השאוב בכשרותו אפילו אם נפסק החיבור דמעיקרא, ודוק היטב כי מתורץ שפיר בס"ד קושיית הנו"ב שיש לחלק בין אם היו מחוברים מלמעלה, או רק ע"י הנקב שביניהם, ויש לנו ראיה לזה החילוק ממשנה מס' מקואות פרק ו' משנה ט' שיש חילוק בין החיבור שביניהם לחיבור מלמעלה, ודוק היטב, ולענין אם מותר לטבול בכלי שיש בו נקב כשפ"ה ומחובר למעיין או למקוה אפילו נסתם אח"כ עיין בשו"ת בית אפרים סימן נ"ג ועיין ע"ש לעיל אות כ' בשם ספר מרכבת המשנה, ויבואר עוד בס"ד עיין לקמן בחידושי הלכות ליו"ד אות צ"ז] ודוק:

כ"ג) **והנה** לענין מקוה העיקר שלא יהיה בכלי כדדרשינן מה מעיין בקרקע אף מקוה בקרקע רק מ"מ לא בעינן קרקע דוקא שהרי אפילו לעשות מקוה על הגג ג"כ מותר כמ"ש הרשב"א בשו"ת סימן ת"ת והעיקר שיהיה דרך בנין דדרך בנין נתבטל שם כלי כמה שהביאו ראיה ממשנה דמס' כלים פרק כ' משנה ה' גבי כיפת שקבעו בנדבך קבעו ובנה עליו טהור, ועיין בדברי חמודות על הרא"ש הלכות מקואות ס"ק ה', ובהכי ניחא מ"ט במס' ב"ב בסוגיא דצנור לא הביא הגמ' הלשון אם תלוש ולבסוף חברו הוי כתלוש או כמחובר ובמס' חולין ט"ז הביא הגמ' לענין ע"א ולענין שחיטה ולענין הכשר זרעים אי הוי כתלוש או כמחובר וכאן במס' ב"ב לא הביא הגמ' רק אי הוי כקרקע, והוא משום דלענין ע"א הוי הנ"מ רק אי הוי מחובר או לא דהא אפילו אי הוי כקרקע מ"מ הא דאינו

נאסר משום ע"א היא רק אם היא מחובר מעיקרא כמ"ש רש"י שם דומיא דהר דמחובר מעיקרא משמע דאם תלש עפר ועשה הר באמת נאסר משום ע"א ואפשר לומר דרק מחובר מעיקרא לא נאסר דמחובר מעיקרא הוי אינו שלו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, עיין רש"י מס' חולין שם המשתחוה לבית שלו, וא"כ י"ל דמחובר מעיקרא הוי ג"כ אינו שלו כדכתיב לה' הארץ ומלואה ומשו"ה אינו נאסר משום ע"א משא"כ בתלש עפר ועשה הר שפיר נאסר משום ע"א ועיין בשו"ע יו"ד סימן שס"ד בשם הר' ישעי' דתלוש ולבסוף חברו נאסר משום קבר בנין. ועיין בשו"ת להגאון בעל טיב גיטין סימן ג' שהעיר בזה, וא"ש דבמס' חולין לא הביא כלל הגמ' הלשון בתלוש ולבסוף חברו אי הוי כקרקע דשם אין נ"מ רק לענין מחובר דכל שאינו מחובר נאסר משום ע"א וגם מהני לענין הכשר זרעים ומשו"ה נקט רק אי הו' כתלוש או כמחובר אבל לא נקט אי הוי כקרקע דהא אפילו אי הוי כקרקע מ"מ בקרקע תלוש ג"כ נאסר משום ע"א וגם שם לא תלוי מידי אי הוי ככלי או לא דהא לענין ע"א ולענין הכשר זרעים לא בעינן כלי דוקא דהא אפילו כותל דודאי לא הוי כלי ומ"מ נאסר משום ע"א דאע"ג דלא הוי כלי מ"מ הוי תלוש, וכן לענין הכשר זרעים הן אמת דבכ"מ פ"ה הלכות מעילה הלכה ה' כתב דגבי ע"א הא דנאסר אפילו בית הוא רק משום חומרא דע"א וא"כ משמע לפי"ז דמה"ת גם לענין ע"א הוי כותל בית כמחובר מ"מ כפי הנראה כיון דגם לענין זרעים הו"ל כתלוש משמע דכותל הוי כתלוש לר"פ לכ"ע ולרבא פלוגתא דתנאי משא"כ לענין מקוה הכל תלוי אם הוא כלי דהרי פשיטא שאם חפר מקוה בקרקע אפילו היה כבר תלושה פ"א מ"מ אינו פוסל המקוה, ועיין בדברי חיים להלכות מקואות סעיף ל"ו שהעיר בזה דאין בודקין שיהיה דוקא קרקע בתולה וע"כ משום דגבי מקוה עיקר הקפידא שלא יהיה כלי ומשו"ה נקט רק הלשון אי הוי כקרקע ולאו דוקא קרקע רק שלא יהיה כלי, ומשו"ה כל שאינו כלי מהני לענין מקוה:

ומ"מ יש לי מקום עיון קצת לפי דעת הישועות יעקב בסימן ר"א ס"ק כ"ג שכתב דמשו"ה מתיר הטור ומחבר אפילו לטבול בכלי שקבעו ולבסוף חקקו משום דמבטל ליה אגב קרקע, והרי לענין שחיטה הוי סלוש אפילו בטלו לגבי מחובר דכן דעת הרי"ף והרמב"ם פ"א הלכות שחיטה ובש"ע יו"ד סי' ו' דלענין שחיטה תלוש ולבסוף חברו הוי כתלוש אפילו בטלו (רק דעת הרא"ש דבטלו לא הוי כתלוש. ועיין בשמ"ח סימן ו' סעיף פ') וא"כ כיון דחזינן דבטלו לא מהני להיות כמחובר אפילו לחומרא ואמרינן דשחיטתו כשרה וא"כ אמאי מהני בטלו לקולא לענין מקוה לומר שיהיה כמחובר ולהכשיר המקוה, וצ"ל דאע"ג דלא הוי כמחובר ע"מ לענין מקוה העיקר שלא יהיה לו חשיבות כלי וכל שבטלו

אין לו חשיבות כלי עכ"פ, ועיין במס' עירובין ע"ט ע"א שם משמע שיש חילוק בין דבר הראוי להתבטל או אינו ראוי להתבטל דשם מחלק בין עפר לתבן, ועיין בשמ"ח שם משמע ג"כ דיש לחלק בהכי ודוק, העולה מדברינו דלענין מקוה העיקר שלא יהיה כלי ולאו דווקא קרקע ממש (ויהיה א"ש לפי"ז מ"ש לעיל באות כ' דעת המרכבת המשנה דבכלי עצמה כל שנקב היה מותר לטבול בו אפילו לא קבעו רק דגזרינן אטו שיטבול בו אפילו בלא נקב עיי"ש) ולענין ע"א ולהכשיר זרעים לא תלוי כלל בכלי רק שיהיה תלוש ומשו"ה אפילו כותל הוי תלוש לענין ע"א ולענין הכשר זרעים, ודוק היטב:

כ"ד) **הבדב"ה** בבית ח' שער ב' כתב דרבא רק משו"ה מסופק אי תלוש ולבסוף חברו מהני לשחיטה דהוי כתלוש משום דס"ל כר"א דאמר תברא ופליגי תנאי לענין הכשר זרעים וכיון דאיכא תנא דחשיב ליה כמחובר לענין הכשר זרעים משו"ה היה מסופק אם גם לשחיטה חשוב כמחובר משא"כ אילו הוי ידע הא דרב פפא דלענין זרעים כ"ע ס"ל כתלוש היה פשיטא ליה דגם לשחיטה חשוב תלוש, אמנם הרשב"א שם במשה"ב כתב דשפיר ידע גם הא דר"פ ומ"מ מסופק לענין שחיטה אי הוי כתלוש אפילו אי לענין זרעים ס"ל לכ"ע כתלוש וי"ל הטעם דשחיטה אי ילפינן מויקח המאכלת בעינן דווקא דבר הניקח מיד ליד וכמ"ש הרשב"א לענין גט דמשום דבעינן ונתן בידה לא מהני תלוש ולבסוף חברו לענין גט ואפילו תלוש ולסוף חברו מקרי מחוסר קציצה, ועיין שעה"מ פ"ג הלכות אישות הלכה ג' שהאריך מאוד בענין תלוש ולסוף חברו, והנה הרמב"ם פסק בכל מקום בתלוש ולסוף חברו דהוי כתלוש גבי ע"א פסק פ"ח הלכות עכו"ם דמשתחוה לבית אסרו דהוי כתלוש וכן בטומאת אוכלין פסק פי"ב הלכות טומאת אוכלין הלכה ג' דכותל בנין חשוב תלוש לענין הכשר זרעים וכן לענין שחיטה פסק פ"א הלכות שחיטה הלכה כ' דחשוב תלוש, ועיין מ"ש לעיל באות י"ב בדעת הרמב"ם לענין הכשר זרעים, אמנם פ"ה הלכות מעילה הלכה ה' פסק דאינו מועל רק הקדישו ואח"כ בנאו אבל בנאו ואח"כ הקדישו אינו מועל דהוי כמחובר א"כ חזינן דס"ל דתלוש ולסוף חברו הוי כמחובר מדפסק דאינו מועל, והנה הכ"מ שם תירץ דרק בע"א ס"ל להרמב"ם דהוי כתלוש משום חומרא דע"א (ועיין בתוספ' מס' עירוכין כ"א ע"א ד"ה כי דייר משמע דמדמי הקרש לגמרי לע"א) אמנם דברי הכ"מ בלאו"ה תמוהין דהאיך אפשר לומר דרק משום חומרא דע"א פסק דהוי כתלוש דהרי גם לענין הכשר זרעים פסק דהוי כתלוש ואפילו אי נימא דהתם ג"כ רק משום חומרא דטומאה ס"ל דהוי כתלוש מ"מ אכתי קשה משחיטה דלקולא עסק ג"כ דהוי כתלוש ובפרט לדעת הכ"מ שם הלכות שחיטה אפילו בבטלו ס"ל דהוי כתלוש:

והנה בפ"ו הלכות עירוכין הלכה ל' פסק הרמב"ם דאם המשכיר הקדיש הבית מעל השוכר, וכבר תמה שם הלח"מ והמל"מ, הא לדעת הרמב"ם פ"ה הלכות מעילה ליכא מעילה רק בהקדיש ואח"כ בנאו וא"כ אמאי פסק הכא בהלכות עירוכין דהשוכר מעל, ועיין בשו"ת מוצל מאש סימן מ"ד שכתב דרק איסור מעילה קאמר הרמב"ם. ועיין שעה"מ שם הלכות אישות שהביא כל זה, אמנם השעה"מ כתב לחלק דבמעילה מה ששייך שנוי רשות בזה יש מעילה אפילו במחובר ומשו"ה השוכר כיון שכוונתו שיהיה הבית ברשותו מעל אפילו במחובר, וכשאני לעצמי נ"ל דלא קשה מידי על הרמב"ם פ"ו הלכות עירוכין דהא שפיר מצי מיירי שהמשכיר השכיר הבית קודם שבנאו דהשכירות שפיר חל דלא הוי דבר שלב"ל אם יש לו הכל מוכן עצים ואבנים וגם הקדיש אותו קודם שבנאו ואח"כ בנאו ואמרינן שפיר השוכר מעל, והא דלא נקט הרמב"ם בהלכות עירוכין דמיירי כה"ג שהשכירו והקדישו קודם שבנאו. משום דסמך עצמו על מה שפסק בהלכות מעילה כסוגיא דמס' מעילה כ' ע"א דאינו מועל רק בהקדיש ואח"כ בנאו והתם בהלכות עירוכין לא בא לאשמעינן רק שהמשכיר יוכל להקדישו אע"ג שהיא ברשות השוכר, ועיין תוספ' מס' ב"ב כ"ז ע"ב ד"ה אסור ליכנס בחצר דהוי"א שאין יכול להקדישו כיון שהיא ברשות השוכר. וא"כ אין סתירה בדברי הרמב"ם מהלכות עירוכין להלכות מעילה, אמנם הא וודאי קשה מה שהקשה הכ"מ הלכות מעילה שם דכיון דהרמב"ם פסק תלוש ולסוף חברו הוי כתלוש א"כ אפילו בנאו ואח"כ הקדישו אמאי אינו מועל, ול"ל כתירוצו של הכ"מ דרק משום חומרא דע"א הוי כתלוש, שהרי בשחיטה ג"כ פסק דהוי כתלוש אפילו לקולא, ואפילו בבטלו פסק דהוי כתלוש (דוודאי אי הו' ס"ל דהרמב"ם רק בלא בטלו פסק דהוי כתלוש לא היה קשה דשפיר מצינן לומר גבי הקדש אינו מועל בבנאו ואח"כ הקדישו דכל בית מסתמא הוי בטלו ובע"א אסור אע"ג דבטלו משום חומרא דע"א ובשחיטה לא הוי כתלוש רק בלא בטלו כדעת הרא"ש מס' חולין שם, אמנם כפי הנראה גם בבטלו ס"ל דהוי כתלוש לענין שחיטה וכן דעת הרשב"א בתוה"א שם א"כ קשה מתקדש אמאי לא מעל בבנאו ואח"כ הקדישו) ואולי י"ל דדווקא לענין מעילה דילפינן חטא חטא מתרומה בעינן דווקא תלוש גמרי ולא תלוש ולסוף חברו דתלוש ולסוף חברו לא הוי כתלוש לענין דבר שצריך להיות תלוש ממש, ועיין בתומים סימן צ"ה ס"ק נ' שכתב כה"ג, ויש לעיין עוד בזה, ודוק:

כ"ה) **והנה** אי הוי מצינו לפרש שמ"ש הרמב"ם פ"ו הלכות עירוכין הלכה ל' ואם דר בו השוכר מעל דמ"ש מעל קאי על המשכיר דהיינו שע"י דירת השוכר מעל המשכיר, לא היה קשה מפ"ה מהלכות מעילה דשם ס"ל דאינו מועל רק בהקדישו ואח"כ בנאו דאין

מעילה במחובר לקרקע דמה שהמשכיר מועל ע"י שהשוכר דר בו ומשלם לו או מחזיק לו טובה זהו לא נקרא מחובר לקרקע, וכן כתב בספר מרכבת המשנה הלכות עירוכין פ"ו הלכה כ"ט, וז"ל אבל הנאת המשכיר אינו במחובר לקרקע שהרי אין המשכיר נהנה מקרקע עצמה אלא שנהנה מהחזקת טובה שמחזיק לו השוכר, ואין החזקת הטובה הנאה במחובר לקרקע, עכ"ל, עי"ש, מ"מ כפי הנראה מפשטא דלישנא דהרמב"ם משמע דהשוכר מעל ושפיר קשה הא אין מעילה במחובר לקרקע (אם לא נימא כמ"ש לעיל דהכא ג"כ מיירי שהשכירו והקדישו קודם שבנאו) אמנם במרכבת המשנה שם כתב דהא דאין מעילה במחובר לקרקע היינו דווקא בשוגג דילפינן חטא חטא מתרומת משו"ה בעינן בתלוש דווקא משא"כ במזיד דילפינן מלא תוכל לאכול בשעריך וודאי שייך מעילה אפילו במחובר לקרקע והכא מיירי שדר בו במזיד ומעל לענין תשלומי קרן רק מקרבן וחומש פטור דקרבן וחומש אין שייך רק בשוגג רק מ"מ קשה מהלכות מעילה אמאי בעינן דווקא הקדישו ואח"כ בנאו כיון דתלוש ולסוף חברו הוי כתלוש א"כ שייך מעילה אפילו בנאו ואח"כ הקדישו כיון דהוי כתלוש מה"ת, שוב ראיתי שמ"ש לעיל דלענין מעילה אינו מועל רק בתלוש ממש דילפינן חטא חטא מתרומה ובעינן תלוש ממש אע"ג דלכל דבר הוי כתלוש אפילו תלוש ולסוף חברו מה"ת, מ"מ גבי מעילה בעינן תלוש ממש, שכן כתב גם בספר מרכבת המשנה פ"ה הלכות מעילה וז"ל אלא האמת דרבינו פסק כר"ל דחידוש היא במעילה דילפינן חטא חטא מתרומה דאפילו תלוש ולבסוף חברו פטור ממעילה עכ"ל, הרי כמ"ש דרק גבי מעילה לא אמרינן כתלוש דמי, וברוך שכוונתי לדעתו הגדולה, (ועיין בספר לבנון נטוע לידידי הגאון ר' נטע לאנדא נ"י, בסימן ר"א ס"ק כ"ז שהאריך מאוד בהא דתלוש ולסוף חברו), והנה ראיתי שם בד"ה והטור חו"מ שהביא קושיית הפרישה בחו"מ סי' צ"ה מאי פריך הגמרא דברייתא דצנור אתיא דלא כרבנן דדף דס"ל דלא הוי כמחובר בדף שקבעו לכותל דלמא שאני התם גבי דף שלא קבעו בקרקע אלא בכותל משו"ה לא הוי כמחובר משא"כ בצנור שקבעו לקרקע הוי שפיר כמחובר, ולע"ד נראה ליישב דעכ"פ מוכח דהמחבר ס"ל דהמחבר דבר אל דבר לא הוי כמו הדבר שחברו לו דאל"כ אמאי לא הוי הדף כמו הכותל דהא גם רבנן מודי דכותל אינו מקבל טומאה, וע"כ דאינו כדבר שחברה לו, וא"כ ה"נ אין חילוק בין קרקע לכותל ופריך הגמרא שפיר, [ועיין במרכבת המשנה פ"י הלכות שבת הלכה י"ד דמוכיח מדברי הרמב"ם שם דגם לענין שבת פסק הרמב"ם תלוש ולבסוף חברו הוי כתלוש, ויש לעיין פכ"ב מס' כלים משנה ד' גבי כסא שקבעו בעריבה, ועיין בתוס' יו"ט שם, ודוק, ועיין לקמן אות כ"ו]:

והנה לפימ"ש מדלא נקט הסוגיא במס' ב"ב א' הוי כמחובר או כתלוש דגבי מקוה תלוי הכל, רק שלא יהיה כלי ולא במחובר תלו' ואינו ענין לכל הני דאמרינן במס' חולין בתלוש ולסוף חברו אי הוי כתלוש או כמחובר דבכל הני במס' חולין אינו תלוי כלל אי הוי כלי או קרקע רק אי הוי תלוש או מחובר משא"כ לענין מקוה תלוי הכל רק אי הוי כלי או לא וא"כ יהיה ראיה מכאן לשיטות הסוברים דאפילו בכלי נקוב כיון שנתבטל מתורת כלי טובלין בו אע"ג שהיא בתלוש, ועיין בספר גדולי טהרה בשו"ת סימן די, ועיין לעיל באות כ' מה שהבאתי שם בשם ספר מרכבת המשנה פ"ו הלכות מקואות דס"ל ג"כ דבכלי נקוב אפילו לא קבעו מותר לטבול בו מה"ת ומה דמותר קבעו ולסוף חקקו היא רק משום דלאחר שנקבע בקרקע לא יוכל לחול עליו שם תורת כלי, ומשו"ה פריך שפיר הגמ' במס' ב"ק ס"ז ע"א דאי שנוי השם מילתא היא א"כ נעשה כלי אפילו לאחר שקבעו, אמנם לפי האמת לא קשה כל כך דשנוי השם לא חשוב לחודא רק עם יאוש עיין בחו"מ סי' שס"א ומשו"ה לגבי מקוה לא חשיב כלי לאחר שקבעו [שוב ראיתי בספר דברי שאול להגאון רי"ש ז"ל בסי' ר"א סעיף ל"ד שכתב ג"כ כה"ג בכוונת קושיית הגמרא ובמסקנא עי"ש שכתב דרק בגזילה גזה"כ דשה"ש מילתא א"כ גבי מקוה לא נעשה כלי לאחר שקבעו] ובחידושי מהרש"א מס' ב"ק שם הא לאו הכי עמד בזה מאי פריך מצנור דהתם הוי שנוי השם גרידא בלא יאוש וצ"ל דרק בס"ד היה ס"ל הכי דלפסול המקום סגיא אפילו בשנוי השם לחודא. אמנם לפי האמת לא חשוב שנוי השם כל כך שיהיה עי"ז כלי לאחר שקבעו בקרקע וכמ"ש לעיל באות כ"ג דאפילו לשיטות הסוברים דבטלו לא מהני לעשות תלוש ולסוף חברו כמחובר והרא"ש שכתב במס' חולין שם דבבטלו יש להחמיר שיהיה כמחובר ג"כ רק מצד חומרא אמר כן ולענין מקוה אמרינן דמשו"ה מהני קבעו ולסוף חקקו משום דבטלו, עיין בישועות יעקב ביו"ד סימן ר"א ס"ק כ"ג, וצ"ל דבטלו לא מהני וודאי לעשותו כמחובר, אמנם לבטל חשיבות הכלי מהני בבטלו וכמ"ש לעיל, ודוק:

כ"ו) **נ"ל** דבר חדש דאפילו אי אמרינן דמחבר דבר אל דבר לא נעשה כדבר שחברו לו ומשו"ה אמרינן תלוש ולסוף חברו הוי כתלוש ולא נעשה כדבר שמחובר אליו מ"מ שיעשה הדבר שחברו אליו כמוהו ג"כ לא יוכל להעשות כגון כלי שראוי לקבל טומאת מדרס וחברו לכלי שאינו ראוי לטומאת מדרס משום שמיוחד לדבר אחר ולא לישיבה ואם נימא שאינו בטל לגבי אותו דבר שנתחבר לו יגרום טומאה לו מה שבלאו"ה לא היה טמא זהו וודאי לא אמרינן דהא וודאי העיקר היא הדבר שנתחבר אליו וא"כ אפילו אם לא בטל לגבי הדבר ההוא מ"מ שיוכל לבטל הדבר שנתחבר אליו לגבי עצמו זהו

אי אפשר וכה"ג אמרינן טפי דנתבטל לגבי הדבר שנחבר אליו ולא שהדבר שנתחבר אליו יתבטל נגדו, ובהכי א"ש מה שהערנו לע"ל באות כ"ה ממשנה דמס' כלים פכ"ג משנה ד' גבי כסא שקבעו בעריבה דנתבטל לגבי עריבה שלא יטמא מדרס לב"ה דהכי קיי"ל, ואמאי לא אמרינן כמו דתלוש שנתחבר למחובר דהוי כמו תלוש א"כ נחזי אנן גם הכסא שקבעו בעריבה כאילו היה בפני עצמו ויטמא מדרס, אמנם לפי סברתינו א"ש דאם נימא דהכסא מטמא מדרס כמו מעיקרא א"כ יהיה נמשך מזה שהמריבה שנתחבר הכסא אליו יהיה ג"כ טמא וזה אי אפשר דמ"מ כל דבר שהיה במקומו ונתחבר אליו דבר אחר יש לו חשיבות יותר מהדבר שנתחבר אליו (וכה"ג עצינו גם גבי ביטול איסור דמה שהיא במקומו חשוב טפי, עיין בר"ן מס' ע"א ע"ג כבי המערה יינ"ס מחביות לבור) וא"כ מוטב טפי לומר שהכסא יבטל לגבי העריבה ולא יטמא עוד מדרס ממה שנימא דהעריבה שלא היתה ראויה למדרס משום שאינו מיוחד לישיבה יתבטל לגבי הכסא שנתחבר אליו ולטמא מדרס, דאם נימא דהכסא נשאר בטומאתו אז גם העריבה ממילא יטמא משום שהיא מחובר אל הכסא דכל המחובר לטמא טמא עיין פי"ב מס' כלים משנה ב', ודוק, ובהכי יש ליישב קושיית התוס' יו"ט שם שהקשה מ"ט בפ"כ מס' כלים משנה ה' גבי כופת שקבעו בנדבך דלא נתבטל לגבי נדבך רק בקבעו ובנה עליו והכא גבי כסא שקבעו בעריבה נתבטל לגבי עריבה בקביעות גרידא, ולפי מ"ש א"ש דהתם גבי נדבך אפילו אם הכופת לא נתבטל לגבי הנדבך מ"מ לא נצטרך לומר שהנדבך ימשך אחר הכופת דהא בנין אינו מקבל טומאה ונדבך הוי בנין משו"ה סג"א לן לומר דלא נתבטל הכופת לגבי הנדבך רק בקבעו ובנה עליו משא"כ בכסא שקבעו בעריבה אם לא יבטל הכסא לגבי עריבה אז ע"כ יצטרך העריבה להתבטל לגבי כסא וכיון שכל דבר שהוא במקומו חשוב טפי אמרינן שפיר דטפי ניחא לומר שהכסא יתבטל לגבי עריבה, ולא העריבה לגבי הכסא ומשו"ה מהני קבעו גרידא עיין ברמב"ם פכ"ו מהלכות כלים וצ"ע שם, והנה בקבעו ובנה עליו י"ל דדמי לשרש דאפילו בתלוש ולסוף חברו דהוי בעלמא כתלוש מ"מ אם נשרש הוי כמחובר, עיין בספר פרי תואר ליו"ד סימן ו' ס"ק ו' שכתב כן בפירוש, ויש לעיין עוד בשעה"מ פ"ג הלכות אישות הלכה ג' ודוק:

כ"ז) **בש"ע** סעיף י"ז מים שאובים שהיו בצד המקוה אעפ"י שהמים נוגעים במי המקוה לא פסלוהו (כאן מיירי במקוה שיש בה מים כשרים רק שאין שם מ' סאה דאם היו שם מ' סאה לא נפסל אפילו אם השאובים נפלו תוך המקוה) ובש"ך שם ס"ק כ"ב אבל היו השאובים באמצע פוסלים המקוה, ועיין לקמן סעיף נ"ה עכ"ל הש"ך, וכתב עליו הדג"מ משם ליכא ראיה דהרי שם לא נפסלו הכשרים אבל הדין דין אמת ומפורש

ברמב"ם, והטעם דכשהם באמצע מקרי שנפלו לתוך המקוה, עכ"ל הדג"מ, ועיין ברמב"ם פ"ו הלכות מקואות הלכה י"א כתב בפירוש דאם השאוב מן הצד אינו פוסל ואם השאוב באמצע פוסל, והנה יש לעיין מ"ט בסעיף נ"ה גבי שלש מקואות דאם השאוב באמצע וירדו וטבלו בהם ונתערבו דאמרינן דמ"מ המקואות כשרים נשארו בכשרותם רק שהשאוב אינו נכשר ע"י מה שהיו מעורבים פ"א ע"ש ברמב"ם הלכה י"ד, ומ"ט אמרינן כאן בסעיף י"ז דבשאוב באמצע נפסלו גם הכשרים, ונ"ל לחלק דבשלמא הכא בסעיף י"ז השאובים בין הכשרים ונוגעי' בהם אפילו שלא מחמת אדם הטובל ג"כ תמיד סמוכים ונוגעים והוי כאלו נפלו השאובים תוך הכשרים ומשו"ה נפסלו גם הכשרים כמ"ש הדג"מ בשם הרמב"ם בפירוש המשנה דכשהם באמצע הוי כמו שנפלו לתוך המקום כיון דלעולם נוגעין זה בזה, ועיין בפירוש המשנה להרמב"ם פ"ו מס' מקואות משנה ג', משא"כ בסעיף כ"ה שאע"ג השאוב באמצע מ"מ אין נוגעים השאובים במים הכשרים שמשני הצדדים רק ע"י איזה סבה כגון שטבלו בהם וע"י האדם הטובל נגעו בכשרים ותיכף כשסר השבה עומדים השאובים בפני עצמם שפיר אמרינן דהכשרים לא נפסלו וראויים עוד להקוות עליהם משא"כ הכח מיירי שהשאוב באמצע ותמיד נוגעים השאובים בכשרים הו"ל שפיר כמו שנפלו לתוך הכשרים ונפסלו לגמרי כיון שעדיין אין בהם ארבעים סאה, וראיתי בספר גדולי טהרה בנחל ס"ק כ' שכתב דיותר יש לפסול אם הכשר באמצע דאז נוגעים השאובים בשני צדדים ורוצה לפרש בדברי הרמב"ם במ"ש דבאמצע פוסל היינו שהמים מקיפין אותו מכל צד (כלומר שהמים השאובים מקיפים הכשרים מכל צד) וזהו דוחק לפרש כן, אמנם לפימ"ש א"ש דכיון שהשאובים באמצע הו"ל כנפלו ממש לתוך המקוה משא"כ בסעיף נ"ה אין מחוברים השאובים למקוה רק ע"י אדם הטובל בהם ואח"כ אינם נוגעים כלל משו"ה נשארו הכשרים בכשרותם, ועיין בכ"מ פ"ו הלכות מקואות הלכה י"א שכתב דהך דינא דמן הצד אינו פוסל רק באמצע היא ממשנה דמס' מקואות פ"ו משנה י' גבי אביק שבמרחץ עכ"פ א"ש סברתנו דלא תקשה מסעיף נ"ה התם אינם מעורבים תמיד הכשרי' עם הפסולים משו"ה נשארו בכשרותם, ועיין חידוש הרז"ה ס"ק ס"א, ודוק - והנה אכתי יש לעיין מ"ש דשאובים בצר המקוה אינו פוסל ואמאי לא נימא דהשאובים ג"כ יכשרו ע"י השקה למקוה ומאי קאמר רק דאינו פוסל והא אדרבא היה לו לומר דהשאובים ג"כ הוכשרו כיון שהושקו למקוה כשרה וצ"ל דהשקה לא מהני לטהר השאובים רק אם המקוה כבר כשר לגמרי דהיינו שיש בו ארבעים סאה משא"כ הכא ע"כ מיירי שאין בו עדיין ארבעים סאה כמ"ש דאם היה בו ארבעים סאה לא היה צ"ל דמן הצד אינו פוסל דהא אפילו נפלו לתוכו ג"כ

אינו פוסל וכיון דמירי שאין בו ארבעים סאה אע"ג דהמים כשרים להקוות עליו עד ארבעים סאה מ"מ השאובים לא יוכלו להטהר על ידו כיון שעדיין אין בו ארבעים סאה, ודוק היטב ועוד י"ל דבסעיף נ"ה משו"ה כשר אפילו השאוב באמצע משום דנתערבו רק ע"י המשכה עי"ש ט"ז ס"ק ס"ט]:

כ"ח) **ואגב** אעתיק כאן מה שראיתי להחת"ס ביו"ד סימן קצ"ח אות י"ג שתמה בהך משנה דאביק שבמרחץ אמאי יהיה האביק פוסל הא הוי מחובר לקרקע ובפרט דקשה בלשון התוספתא שהביא שם הר"מ בפירוש המשנה וז"ל שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע והא אדרבא כיון שלא נעשה רק לשמש עם הקרקע היה לו להיות טהור, וכבר עמד ע"ז התוס' יו"ט שם (וכבר הבאתי לעיל באות ח' מ"ש שם התוס' חדשים לחלק בין שאובים לקבלת טומאה) אמנם החתס"ו כתב דכיון דלכך נעשה מתחלה אין השקיע בבנין מבטלו עי"ש שהניח מ"מ בצ"ע ועיין עוד בחתס"ו ליו"ד סימן ר"ה בד"ה עור לאלוה מילין מ"ש בהך דאביק ושם משמע ג"כ כמ"ש דלענין מקוה אין תלוי אם הוא מחובר או תלוש רק אם היא כלי עי"ש היטב], ועיין בדברי חיים על הלכות מקואות סעיף ל"ו שכתב כוונה אחרת כיון דהיה כלי מעיקרא קודם חבורו לקרקע פוסל גם אח"כ וכמו בצנור שחקקו ולבסוף קבעו דקביעות בקרקע אינו מבטל אותו מתורת כלי, אמנם אכתי קשה הלשון שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע עכ"פ יהיה איך שיהיה אע"ג שהכ"מ כתב על הרמב"ם פ"ו הלכות מקואות הלכה י"א דהא דמחלק בין השאוב, באמצע או מן הצד שהוא ממשנה הנ"ל דאביק שבמרחץ, ולפי מ"ש הש"ך כאן משמע דהמחבר הכא בסעיף י"ז אין כוונתו כלל לזה המשנה ולא הביא כלל הדין דבאמצע פוסל וע"כ צ"ל רק כמ"ש דכאן החילוק דפוסל באמצע היא משום שכיון שהשאובים נוגע באמצע הו"ל כמו שנפלו לתוכו כמ"ש הדג"מ ומסעיף נ"ה לא קשה דהתם אין השאובי' נוגעים תמיד רק ע"י איזה סבה כמ"ש, ודוק היטב בכל זה, ועיין בגדולי טהרה בנחל ס"ק כ', ודוק.

חלק שני

נבאר סוגיא דזוחלין ונוטפין בס"ד.

כ"ט) **מקודם** נבאר מ"ש המחבר בסעיף י' מעיין שהמשיכו לברכת מים יש לה דין מעיין, כלומר לטהר בזחילה והא קיי"ן דרבו הנוטפין על הזוחלין אינו מטהר בזחילה ובש"ך ס"ק ל"ב כתב דהכא מיירי בשלא רבו הנוטפין, אמנם קשה קצת דאמאי לא ביאר כן המחבר דרק בכה"ג מטהר בזוחלין כשלא רבו הנוטפין, ועיין מ"ש לעיל באות ח"י ובאות י"ט. וכעת נ"ל לחלק באופן אחר, דהנה לכאורה קשה גם ממשנה דפ"א מס' מקואות מעיין מועטין שרבו עליו מים שאובים שוה למקוה לטהר באשבורן אלמא דכשרבו

שאובים על המעיין אינו מטהר בזוחלין ואמאי כתב כאן המחבר בסעיף י' בסתמא דמעיין שהמשיכו לברכת המים מטהר בזוחלין ומשמע דאפילו הברכת מים מרובים, ונ"ל דהנה הא דמעיין מטהר בזוחלין ג"כ הי' משום שדרך המעיין להיות זוחל ונוטפין אין דרכן להיות זוחל [ועיין חתס"ו יו"ד סימן ר"ב ד"ה ונראה מ"ש שם בשם הרא"ם בספר היראים ודו"ק] וא"כ י"ל דודאי אם הזחילה בא מכח המעיין שפיר מטהר בזוחלין אפילו המי גשמים מרובים מ"מ כיון דע"י המעיין שהמשיך לתוכה נזחלו חזינן דעיקר הזחילה ע"י המעיין. ומעיין דרכו בכך, משא"כ אם המי גשמים או השאובים גורמים הזחילה אז אין מטהר בזוחלין אע"ג שמחוברים למעיין מ"מ כיון דהזחילה בא ט"י המי גשמים או השאובין סאין דרכן להיות זוחלין אינם מטהרים וא"כ א"ש דשם במס' מקואות מיירי שהשאובים גורמים הזחילה כמ"ש הר"מ בפירוש המשנה שם וז"ל:

ומעלה רביעית שתהיה עין המים מעוטת המים ושאבו המים ונשפך בה עד שרבו המים וגברו וכו' עכ"ל עי"ש, וא"כ משמע שהשאובים ששפכו לתוכה הם גרמו הזחילה משו"ה אינו מטהר רק באשבורן משא"כ הכא במעיין שהמשיכו לברכת מים מיירי שהמעיין גרם הזחילה שע"י שהעשיך המעיין לברכת מים התחיל להיות זוחל וכיון דעיקר גרם הזחילה היא המעיין אע"ג דמעיין מועטים מ"מ כיון שגרם הזחילה היא ע"י מעיין שפיר מטהר בזוחלין כיון דמעיין דרכו לזחול, וא"ש ג"כ בנהר שרבו הנוטפין, דאינו מטהר בזוחלין דשם אין הזחילה ע"י המעיין רק ע"י הנוטפין אע"ג שגם הנהר היה זוחל מעצמו ג"כ בלא הנוטפין מ"מ עכשיו הוא טובל בנוטפין שיכולים לזחול אפילו בלא הזוחלין מהנהר משו"ה פסול לטבול שם (ואם מותר לטבול במקום שהיו זוחלין מעיקרא ג"כ בזה כבר האריכו הפוסקים עיין בב"י), עכ"פ הנוטפים זוחלין מעצמן ג"כ משו"ה אסור לטבול בנוטפין, משא"כ הכא במעיין שהמשיכו לברכת מים מיירי שרק המעיין היא גרם הזחילה כה"ג שפיר מותר לטבול אפילו בזוחלין כיון דעיקר גרם הזחילה הוא המעיין ומעיין ממהר בזחילה, וא"ש החילוק בין הא דמס' מקואות במעיין שרבו עליו מים שאובין דהתם השאובין גרמו הזחילה ועשו"ה אינו מטהר רק באשבורן, ודוק היטב, ועפ"י מ"ש דעשויה מטהר הכא בזחילה משום דעיקר גרם הזחילה הי' ע"י מעיין א"ש לשון המחבר שכתב מעיין שהמשיכו לברכת מים שהם נקוים ועומדים כלומר וא"כ חזינן דעיקר הזחילה ע"י מעיין ומשו"ה מטהר בזוחלין [ועיין לקמן סימן נ"א ואות נ"ב]:

ל') **דעת** מהריק"ו בסימן קט"ו ובסימן קנ"ו (והביא הש"כ ס"ק ל') דהא דאמרינן מעיין שהמשיכו לבריכה וחזר והפסיקו הרי היא כמקוה כלומר שאינו מטהר עוד בזוחלין היינו דווקא שכבר נחו פ"א מזחילתן אבל היכא דאכתי לא נחו מזחילתן יש לו עדיין

דין מעיין לטהר בזוחלין עי"ש היטב ועיין עוד לקמן בסוף אות נ"ב כבין סברתי מהריק], ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים. דלע"ד משמע מהרז"ה בהשגות על ספר בעל הנפש באות ג', דלא ס"ל הכי, דלדידיה אדרבא עדיפא ויותר מטהר המעיין שנחו אח"כ במקום אחד, דהנה הראב"ד בספר בעה"נ הקשה על תרי"ף דס"ל שאובה שהמשיכה כולה טהורה ממשנה דמעיין שהעבירו ע"ג השוקת דפסול לטבול בה אפילו חוץ לכלי, וז"ל הראב"ד שם בפרק שני למדנו מענין השוקת שהעבירו ע"ג כלי שהמעיין שהעבירו, בתוך הכלי אע"ג שנמשך ויוצא ממנו ועדיין המעיין מושך כתחלתו דינו כשאוב לגמרי, עכ"ל הראב"ד שם. כלומר ומוכח דשאובה שהמשיכה כולה פסול וכתב עליו הרז"ה בהשגות שם וז"ל:

וזו בעיני אינו קושיא שלא אמרו שאובה שהמשיכה טהורה אלא שהמשיכה למקוה אבל מעיין שיצא מתוך השוקת ומושך על הארץ א"ן לה טהרה כל זמן שמושך שדינו כדין שאובה ואם העמידו ועשה לו אשבורן לאחר שיצא מן השוקת לא נזכר במשנתינו ואין ללמוד ממנה לא לפסול ולא להכשיר עכ"ל, הרי דס"ל להרז"ה דהתם משו"ה אינו מטהר בהמשכה משום שעדיין לא נחו המים והמשכה לא מהני רק אם כבר כמו באשבורן וא"כ איך ס"ל הכא להמהריק"ו דמעיין שהמשיכו ע"ג בריכה והפסיקו אם עדיין לא נחו דין מעיין עליהם אעפ"י שהפסיקו ממקורו ומביא רא"ה מגל שנתלש והרי הכא לענין שאובין ס"ל להרז"ה דמשו"ה לא מהני לטהר בהמשכה משום דעדיין לא כחו והא לדעת מהריק"ו יש לו יותר דין מעיין אם לא נחתו עדיין דמהני אפילו לטהר בזוחלין, ומ"ש לענין שאובין דאין לו דין מעיין לטהר אפילו בהמשכה כיון שלא נחו ולענין זחילה מטהר יותר אם עדיין לא נחו והרי פסול זחילה גרע מפסול שאובין דהא זחילה פסול מה"ת לרוב פוסקים (עיין בספר דברי חיים להלכות מקואות סעיף ח"י ובחתס"ו ליו"ד סימן ר"ב) ושאוב כולו כשר לדעת הרבה פוסקים ולדעת הש"כ ס"ל בס"ק י"ז דהמחבר בסעיף נ"ג ס"ל כולו שאוב כשר מה"ת עי"ש הגם דבספר שערי דעה סימן ר"א ס"ק ג' כתב דאינו מוכרח שהמחבר ס"ל כולו שאוב כשר מה"ת, עכ"פ לענין שאובה יש הרבה פוסקים שמקילין בכמה ענינים, וא"כ אמאי נימא הכא לענין מעיין להחמיר טפי היכא שלא כחו המים לענין שאובה מלענין זחילה, והנה בעיקר קושיית הראב"ד ע"ט לא כשר מעיין שהעבירו ע"ג שוקת משום המשכה י"ל דלמא מיירי שלא הלכו שיעור המשכה לאחר שנעשו שאובים בשוקת או שלא היו ע"ג קרקע שראוי לבלוע עיין בש"ע סעיף מ"ה וסעיף מ"ו, וצ"ע בכל זה:

ל"א) **והנה** בעיקר סברת מהריק"ו במ"ש דאפילו אם נפסקו ממקור המעיין מ"מ כיון שעדיין לא נחו מזחילתם עדיין יש להם דין מעיין היא כך משום דכיון דהא דמעיין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן היא משום דדרך המעיין שיהיו זוחלים (ואע"ג דיש מעיינות שעומדים באשבורן ג"כ) מ"מ עיקר דרך המעיין שיהיו נוזלים משו"ה מטהר בזוחלין משו"ה שפיר ס"ל למהריק"ו דכל שעדיין לא נחו מזחילתם הרי דרכן בכך שיהיו זוחלים משו"ה מטהרים כדרכם בדרך זחילה רק לאחר שכבר נחו והופסקו ממקומם הראשון אז הדרך שיהיו נקוים וקיימים משו"ה אח"כ אינם מטהרים בזוחלין וא"כ י"ל דהיינו דווקא לענין זחילה שפיר יש להם דין מעיין כל זמן שלא נחו עדיין מזחילתם משא"כ לענין שיהיו מטהרים דרך המשכה אפילו לאחר שנשאבו בכלי שיהיה יועיל להם המשכה שפיר י"ל כסברת הרז"ה בהשגות על הראב"ד דהמשכה אינו מועיל רק אם המשיכו למקוה, דהנה התוספ' כתבו בכמה מקומות דלמאן דס"ל כלו שאוב מה"ת כשר מ"ט גזרו כלל לפסול שאובים, ותירצו גזירה שלא יטבול בכלי דפסול מה"ת עיין מס' ב"ב ס"ו ע"א בתוספי ד"ה מכלל ובמס' פסחים י"ז ובמרדכי ובראי"ש ובכמה מקומות, וא"כ י"ל דגם בשאובה שהמשיכו מ"מ צריך לראות שלא יגיע איזה תקלה עי"ז ולטבול בשאובים אפילו בכלי משו"ה י"ל דוודאי אם כבר נמשכו לתוך מקוה תו ליכא חשש שיטבול גם בכלי דוודאי ניכר שפיר בין כלי למקוה כיון שלא באו המים לתוך המקוה ע"י כלי רק מן הכלי על הקרקע ומשם למקוה, משא"כ כל זמן שלא נחו אלו השאובים במקוה יש לחוש אם נתיר לטבול בהם שימשיכה אפילו לתוך הכלי לטבול בהם עשרה ס"ל שפיר נהחז"ה דאפילו בהמשיכו השאובים אינם נכשרים רק אם כבר נחו במקוה דאם יטבול בהם כדרך משיכתן כמה שהם איכא חשש שימשיכם לכלי ג"כ ויטבול בהם משו"ה לא מהני המשכה רק אם כבר המשיכה למקוה, זהו הנ"ל בכוונת הרז"ה, ודוק:

ל"ג) **ובעיקר** סברת המהרי"ק דאפילו אם הופסקו מהמעיין מ"מ כל זמן שלא נחו מזחילתם עדיין תורת מעיין עליהם. י"ל דתליא בהא דוודאי אי אמרינן דמשו"ה מעיין מטהר בזוחלין משום דדרך המעיין שיהיה דחל א"כ י"ל דכל זמן שלא נחו מזחילתם מטהרים, כיון שהם עדיין דרך זחילתם, אמנם בחידושי המאירי במס' שבת ס"ה ע"ב טעם אחר הא דמעיין מטהר בזוחלין ומקוה רק באשבורן, וז"ל שם בד"ה ממה שכתבנו וטעם הדבר שהנוטפים צריכים אנו בהם לארבעים סאה במקום אחד אבל מים חיים חיותם מחברם אף בזחילתם ואין צריכים במקום אחד עכ"ל, וא"כ הא דלא בעי במעיין אשבורן דווקא היא משום דמעיין חיותם חזק טפי משו"ה נצטרפו הארבעים סאה אע"ג שאינם במקום אחד וא"כ היינו דווקא אם עדיין לא הופסקו ממקור המעיין אז וודאי

חיותם חזק משא"כ אם כבר הופסק ממקום המעיין כיון שכבר נחלש כח חיותו א"ה מה בכך שעדיין לא נחו מזחילתם מ"מ כיון שמעיקר מקום מקורם כבר נפסקו א"כ אינם מטהרים דרך זחילה רק כשהארבעים סאה במקום אחר ומשו"ה בעי אשבורן דווקא כדעת הש"ך דפליג על סברת המהרי"ק, ודוק היטב בזה, כי י"ל דזהו תליא בהני שני טעמים משום מה מעיין מטהר בזוחלין ג"כ, ונדבר עוד מזה בס"ד, [ועיין לקמן אות מ' מ"ג מ"ה]:

ל"ג) **במס**' שבת ס"ה ע"ב ברש"י ד"ה שמא ירבו נוטפין כתב ורובא דעלמא מפרשים נוטפין כשאובין ולאו מילתא הי' דתנן הנוטפין כמקוה ומשו"ה כתב נמי בתר הכי דהוי להו כשאובין לא גרסינן. ולע"ד נראה לפרש כוונתם מ"ש רש"י בשם רובא דעלמא נוטפין, כשאובין היא כך, דהנה בספר בעה"נ להראב"ד הקשה דהכא אליבא דשמואל משמע דחייש רק לשמא ירבו נוטפין על הזוחלין הא מחצה על מחצה כשר ובמס' מקואות פ"ה העיד ר' צדוק על הזוחלין, שרבו על הנוטפין שכשרים משמע הא מחצה על מחצה פסול, והנה לכאורא י"ל דהא אי מחצה למחצה כשר או פסול תליא בהא, דהנה ידוע מ"ש התוספ' במס' חולין כ"ח ע"ב ובמס' עירובין ה' ע"ב דגבי מחצה ע"מ יש שני צדדים דהא באמת אי אפשר לצמצם רק דאפשר מ"מ שמא צמצם ואפשר דהוי פחות או יותר וא"כ אי הוי דאוריתא אזלינן לחומרא דיש שני צדדים לחומרא כמו הכא שמא הטנופין רוב ושמא מחצה ובדאורייתא אזלינן לחומרא שמא הנוטפין רוב או מחצה משא"כ בדרבנן אזלינן לקולא שמא הזוחלין רוב ושמא מחצה, ועיין בספר דברי שאול ליו"ד סעיף ב' (ועיין בספרי ת"ה ח"ג בסוגיא דמע"מ כרוב אות ד' ה' מ"ש שם) וא"כ י"ל כך דבאמת היה כשר במחצה זוחלין רק משו"ה בעינן רוב זוחלין דדלמא לא הוי רוב רק פחות [ועיין בש"ך ס"ק י' שכתב ג"כ דאי זחילה פסול מה"ת אין להכשיר במחצה ע"מ, ועיין שו"ת משיב כהלכה יו"ד סימן י"ח שכתב ג"כ דאי זחילה פסול מה"ת אין להכשיר במע"מ] אמנם אי פסיל זוחלין הוי רק מדרבנן פשיטא דבמע"מ כשר דהא יש ג"כ ספק דלמא הוי פחות, וא"כ י"ל דהך גירסא ס"ל פסול זחילה לא הוי רק מדרבנן, ועיין בחתס"ו ליו"ד סימן ר"ב שהביא שיש שיטות הפוסקים דפסול זחילה הוי רק מדרבנן ולא כדברי חיים להלכות מקואות סעיף ח"י שכתב שם דזוחלין לכ"ע פסול מה"ת, והנה גבי שאובה מצינו בפירוש הרבה פוסקים דאפילו כלו שאוב רק מדרבנן פסול ויש להם סמך ממשנה דמס' טהרות פ"ד משנה ז' דמים שאובין היא אחד מהספיקות שטהרו חכמים משמע דכלו שאוב ג"כ רק מדרבנן והנה כאן אמר שמואל שמא ירבו נוטפין משמע הא מע"מ כשר וע"כ הי' משום דזחילת רק דרבנן, וא"ש מ"ש נוטפין כשאובין כלומר דפסול רק

ברבו נוטפין וא"ש לקיים מה שמפרשי רובא דעלמא והגירסא דנוטפין הו"ל כשאובין כלומר רק מדרבנן פסול ומשו"ה אינו פוסל רק ברבו הנוטפין דבמעי כשר משום דכיון דמי אפשר לצמצם איכא ג"כ ספק שמא פחות ובדרבנן תלינן לקולא, משא"כ אי הוי דאורייתא הוי אזלינן לחומרא משום ספק דשמא הוי רוב נוטפין וא"כ במע"מ ג"כ היה פסול, ודוק, ועיין ישועות יעקב ליו"ד סימן ר"א ס"ק ד' משמע ג"כ דאי פסול זוחלין רק מדרבנן יש להכשיר במע"מ, ועיין בש"כ ס"ק י', ודוק [ועיין פנ"י מס' שבת ס"ה שכתב ג"כ דמאן דס"ל כלו שאוב לאו דאורייתא זוחלין ג"כ אינו מה"ת, ועולים שפיר דברינו בס"ד, ועיין לקמן אות ל"ז].

ל"ד) **בהא** דזוחלין שרבו על הנוטפין שהם כשרים י"ל על שני פנים, או משום דנוטפין נתבטלו ברוב זוחלין, ועיין בר"ש פ"ה מס' מקואו' דאשמעינן דאפילו אם ליכא בזוחלין לחודא כדי לטבול משלימים הנוטפין וכה"ג י"ל דנוטפין בטלו בזוחלין והוי כמו איסור נהפך להיתר ויש להם ג"כ דין זוחלין לטהר בזחילה, אמנם אי הו"א דנוטפין כיון שהם ג"כ היתר דהא באשבורן מותרים הו"ל נוטפין בזוחלין היתר בהיתר ולא בטל צ"ל דהא דזוחלין שרבו על הנוטפין כשרים הוא משום דמ"מ הרי טובל עצמו בזוחלין גיב דכיון דזוחלין הוי רוב חשבינן כאילו טבל בזוחלין ואע"ג דהנוטפין באים ג"כ על גופו מ"מ הרי קיי"ל דמין במינו אינו חוצץ (ועיין בספר נטע שורק על הסוגיות בסוגיא דתלוש ולסוף חברו בסוף הסוגיא עי"ש), אמנם כה"ג וודאי בעינן שיהיה שיעור טבילה בזוחלין עצמן אפילו בלא צירוף הנוטפין, ועיין בישועות יעקב ליו"ד סימן ר"א ס"ק ה' שהאריך בזה, ולקמן נבאר שיש חילוק בין המקום שהיה מהלך בשחלה למקום שנתרחב ע"י רבוי הנוטפין, ועיין בר"ש מס' מקואות פ"א משנה ז' ובפ"ה שם משנה ג', ונבאר עוד בס"ד ועיין לקמן אות מ"ד.

ל"ה) **אמנם** לעניין שאובין הא דכשר מה"ת ברוב מים כשרים כמ"ש בש"ע סעיף ג' היא וודאי דמיעוט שאובים נתבטלו ברוב כשרים רק מדרבנן פוסל בג' לוגין כל זמן שאין במקוה מ' סאה והא דגזרו על ג' לוגין דווקא היא משום דג' לוגין חשוב משום דג' לוגין ראויין לרחיצת אדם כמ"ש התוספ' מס' ב"ב ס"ו ע"ב בד"ה מכלל עי"ש, והא דכשיש מ' סאה אינו נפסל אפילו באלף סאה מים שאובים היא משום דכיון שכבר יש במקוה ארבעים סאה נטהרו כל השאובים ע"י השקה, והנה יש לעיין במקוה שאין בו ארבעים סאה ונפלו בו ג' לוגין דנפסל כל המים שהיו שם אם נפל אח"כ מאותה המקוה שנפסלה ע"י ג' לוגין למקום אחר אם חשבינן כאילו כבר נפסלה המקוה לגמרי ונעשה כל המקוה שאוב לפסול גם במקום אחר, ועיין בט"ז ס"ק ל' דמשמע מלשונו שהמקוה שנפסלה

חשוב כאילו היו כל המים שאובין, ועיין בספר גדולי טהרה בנחל ס"ק כ"ג ומדמי לה להא דאמרינן חענ"נ ועיין בר"ן סוף פרק כל הבשר שהאריך בזה, אמנם נ"ל דבר חדש בזה דעד כאן אמרינן דע"י ג' לוגין נפסל כל המקוה לגמרי עד שאפילו ג' לוגין ממנה פוסל במקום אחר כאילו היו ג' לוגין שאובין בפני עצמן בלא תערובות כלל, כמ"ש בספר גדולי טהרה שם. היינו דוקא אם היה המקוה חסרה ג' לוגין עכ"פ, וא"כ נפסלה ע"י ג' לוגין דהוי דבר חשוב וג' לוגין שאובין השלימו לארבעים סאה אז חשבינן כאילו היו שאובין לגמרי כל המים שבמקוה שג' לוגין ממנה פוסלים אפילו במקום אחר וכמו דאמרינן בשאר איסורים חענ"נ משא"כ אם המקוה לא היתה חסרה רק פחות מג' לוגין אע"ג שאותה המקוה נפסלה עד שיצאו ממנה כל המים שלא ישארו ג' לוגין מ"מ כיון שלא היה חסר שיעור ג' לוגין שהיא שיעור חשוב הו"ל רק כאילו נאסרה ע"י משהו וחתיכה שנאסרה במשהו גם בשאר איסורין לא אמרינן חענ"נ לאסור אחרת במשהו כמ"ש התוספ' מס' חולין ק' ע"א ד"ה בשקדם וסלקו, א"כ ה"נ לא אמרינן שנעשו כולם שאובים ממש לפסול מקוה אחרת ג"כ בג' לוגין דכל שלא היה חסר ג' לוגין הו"ל רק כאילו נאסרה ע"י משהו דאע"ג שנפל לתוכה ג' לוגין מ"מ כיון שלהשלמת ארבעים סאה לא היה חסר רק משהו הו"ל רק כאילו נאסרה ע"י משהו וא"כ לא הוי כשאובים ממש לפסול מקוה אחרת ע"י ג' לוגין שנפל ממנה כיון דגם באיסור והיתר ל"א כה"ג חענ"נ לאסור אחרת כשאינו נאסרה רק ע"י משהו, ודוק היטב בהך סברא:

ל"ו) ומתוך האמור נוכל להבין דברי המחבר בש"ע סעיף כ"ב התמוהים לי דכתב וז"ל: היה המקוה חסר ג' לוגין ונפלו לו ג' לוגין מים שאובין לעולם היא בפסולו, ואח"כ בסיף הסעיף כתב וז"ל:

היה חסר אפילו קורטוב ונפלו לו ג' לוגין מים פסלוהו והרי היא בפסולו עד שיצאו ממנו מלואו ועוד, והנה יל"ד למה בראש הסעיף כתב היה חסר שלשה לוגין דהמקוה נפסלה ע"י ג' לוגין ואמאי לא נקט תיכף רבותא יותר דאפילו לא חסר רק קורטב נפסלה בג' לוגין דלענין ההכשר ג"כ הכל חד בין אם היה חסר ג' לוגין או חסר רק קורטוב דהרי בחסר ג' לוגין ג"כ לא בעינן יותר רק שיצאו מלואו ועוד, כמ"ש המחבר שם בפירוש, ועיין בט"ז ס"ק ל"ב מ"ש בשם הראב"ד דכל שלא נפסל רק ע"י ג' לוגין סגיא להכשיר כשיצאו ממנו מלואו ועוד. ולענין שהמקוה נפסלה גם בחסר קורטב נפסל בג' לוגין. א"כ למה נקט המחבר בראש הסעיף הדין בשהיה חסר ג' לוגין כיון דהדין שוה בין חסר ג' לוגין בין חסר אפילו רק קורטב, והיא דקדוק עצום בדברי המחבר, עוד יל"ד דברישא בחסר ג' לוגין נקט לעולם היא בפסולו ובסוף הסעיף גבי חסר קורטב נקנו הרי הוא בפסולו ולמה

שינה הלשון בסיפא מברישא ? אמנם עפ"י דברינו הנ"ל שיש לחלק בין אם היה חסר ג' לוגין דאז הוי כשאובין ממש אפילו לפסול במקום אחר משא"כ כשחסר רק קורטב אז רק אותה המקוה נפסלה בג' לוגין אבל לא שג' לוגין ממנה יפסול. ג"כ המקוה אחרת מהטעם שכתבתי יהיה מדוייק מאוד לשון המחבר דבאמת הם שני דינים דבהיה חסר ג' לוגין חשבינן לכל המקוה שנפסלה בג' לוגין כשאובים לגמרי שג' לוגין ממנה יפסלו גם במקום אחרת משו"ה נקט לעולם היא בפסולו כלומר שכל כך נפסלה ע"י ג' לוגין שאפילו במקום אחר ג"כ פוסל ג' לוגין ממנה וא"ש הלשון לעולם כלומר אפילו למקום אחר וכן משם גם עוד למקום אחר משו"ה נקט לעולם אמנם בסיף הסעיף דלא היה חסר רק קורטוב דאמרי' דרק אותה המקוה נפסלה כיון שלא היה עדיין ארבעים סאה אבל אינם שאובין ממש לפסול גם במקום אחר (דהוי כמו חתיכה שלא נאסרה רק ע"י משהו דלא אמרינן חענ"נ) נקט שפיר הלשון והרי "היא" בפסולו כלומר דרק אותה המקוה פסול לגמרי עד שיצאו ממנו מלואו ועוד כיון שלא היה בה ארבעים סאה בשלימות אמנם שג' לוגין ממנה יפסלו גם במקוה אחרת זהו לא אמרינן כיון שלא היה חסר רק משהו וא"ש מאוד, ומדוייק לשון המחבר בס"ד והיא נכון עפ"י הסברא ג"כ בס"ד, ועיין בר"ן סוף פרק כל הבשר דמדמי ג"כ הא דשאובין פוסלין לחענ"נ, ודוק, [ועיין בישועות יעקב סימן ר"א ס"ק כ"ח ודוק, ולקמן בסוגיא דשאובה שהמשיכוה נבאר עו בס"ד]:

ל"ז) **לעיל** באות ל"ג הבאתי דברי הפ"נ מס' שבת דאי ס"ל כלי שאוב רק דרבנן פסול וא"כ ע"כ דדרשא ההיקש מקוה למעיין היא רק אסמכתא בעלמא א"כ הה"ד לעניין פסול זחילה ג"כ רק דרבנן עיין פ"נ שם ס"ה ע"ב בתוספ' ד"ה שמא ירבו, והנה נ"ל דגם מסברא י"ל הכי דלעיל באות יו"ד הבאתי לתרץ מ"ש הרשב"א בתוס' מס' ב"ב ס"ו ע"ב בד"ה מכלל דאי כלו שאוב רק דרבנן א"כ אמאי צ"ל בתוספתא במקוה שהניח ריקן ומצאו מלא כשר משום דחזקת המקואות כשרות הא בלאו"ה הו"ל רק ספיקא דרבנן וכתבנו דלעולם כלו שאוב רק דרבנן והא דאצטריך לחזקת המקואות כשרות משום דאי לאו דחזקת המקואות כשרות הו"א אוקי הטמא בחזקתו. אמנם כל זה היא רק אי אמרינן דחזקת נמא אע"ג שהיא רק מסובב מ"מ מהני נגד חזקת המקוה, עי"ש היטב, והנה המהרי"ק סימן קט"ו ושאר פוסקים הביאו ראיה דפסול זחולה הוא מה"ת מדחזינן דשמואל חייש שמא ירבו הנוטפים משמע דמספק נמי פסול וע"כ דפסול זחילה הוי מה"ת, אמנם אי הו"א דאיכא חזקת טמא שפיר י"ל דלעולם הוי, פסול זחילה רק דרבנן והא דחייש לשמא ירבו הנוטפין משום דאיכא חזקת טמא. עיין שו"ת קול אריה סימן ס"ב שמפלפל נ"ה אי מהני כאן חזקת טמא, ועיין היטב לעיל באות י' ודוק, אמנם אי

הו"א דחזקת טמא לא שייך כלל כיון שאנו דנין רק על המקוה ע"כ מוכח כסברת מהרי"ק דזחילה דאורייתא דאי דרבנן לא הוי חיישינן מספיקא שמא ירבו הנוטפין דחזקת טמא לא חשוב כלל (ועיין בספרי תבואות השדה ח"א בשער החזקות שהארכתי בזה בס"ד אי אזלינן בתר חזקת המסובב ג"כ) וא"כ לדעת הרי דכלו שאוב הוא רק דרבנן דלא קשה מהתוספתא דאינו מכשיר במקוה שהניחו ריקן רק משום חזקת המקואות כשרות משום דאיכא חזקת טמא וא"כ ס"ל ע"כ דחזקת טומאה חשיב ג"כ, א"כ שפיר י"ל דזחילה רק מדרבנן פסול והא דחייש מספיקא שמא ירבו הנוטפין היא משום דאיכא חזקת טמא לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא, וא"כ א"ש דמוכח גם מסברא כדעת הפנ"י דאי כלו שאוב רק מדרבנן פסול זחילה ג"כ רק מדרבנן, ודוק היטב, ועלה בידינו לקיים הגירסא דנוטפין כשאובין:

ל"ח) **אמנם** ראיתי בחדושי הרמב"ן למס' שבת ס"ה ד"ה סמא ירבו שהביא בשם ר"ח וז"ל שם:

אבל ר"ח כתב כלשון הזה שמא ירבו מי גשמים שהן נוטפין מן הגגות ונעשו שאובים על מי פרת שהם זוחלין כדתנן במקואות, הזוחלין כמעיין והנוטפין כמקוה, פירוש לפי שהשאובים פוסלין המעיין ברוב ולא לגמרי אלא דבעי אשבורן וכו' ומשו"ה עביד להו מקואות ומושך לתוכן מאותן מימות דאשבורן מטהרין, עכ"ל הר"ח שהביא הרמב"ן, והנה הא וודאי קשה לאיזה צורך נדחק הר"ח דאלו הנוטפין שאבוה דשמואל היה חייש שמא ירבו שנעשו שאובין על הגגות והא פשיטא שלא יחלוק הר"ח על כל המשניות דנוטפין אפילו אינם שאובים ג"כ אינם מטהרים רק באשבורן, ועוד יל"ד בלישנא דר"ח במ"ש ומושך לתוכן מאותן מימות דאשבורן מטהרין, מאי נ"מ לנו באיזה אופן היה עושה המקוה, וגם מ"ש דאשבורן מטהרין פשיטא דבאשבורן מטהרין ואמאי לא יטהרו אפילו באשבורן, ולתרץ כל זה נ"ל מה שיל"ד עוד למה הביא הגמרא כלל הא דעביד מקואות ביומי ניסן כיון דלכאורא עיקר הרבותא היא שרוצה לאשמעינן דביומי ניסן אין לטבול בנהר, וא"כ מאי נ"מ לדעת שעביד להו מקואות, הא פשיטא שאם אסור לטבול בנהר שבוודאי עשה מקוה אחרת, ועוד ילד ברש"י ד"ה מקואות שכתב וז"ל:

של מים מכונסין או סמוך לנהר וממשיך לתוכן מי הנהר, וקשה מנ"ל לרש"י דהמקוה עשה סמוך לנהר דווקא ומאי נ"מ לידע באיזה מקים עשה המקוה, וגם לכאורא כל דברי רש"י מיותרים, ומאי נלמוד מדברי רש"י בזה ? והנה לכאורא י"ל דמשו"ה מוקי לה הר"ח שהנוטפין היו שאובים לאשמעינן רבותא עפי"מ שהביא התה"ד בסימן רנ"ד להקשות (והביאו ג"כ הטו"ז בס"ק ג') דכמו דשאובים נטהרו במקוה של ארבעים סאה

ה"נ יטהרו הנוטפין ע"י זוחלים וכתב שם דנוטפין כיון דחשובי לטהר באשבורן אינם בטלים משא"כ שאובים לא חשובי לגבי מקוה של ארבעים סאה שפיר בטלו דאי אפשר לומר כן דא"כ נימא דאם רבו השאובין על הזוחלין שיטהרו גם בזוחלין וזהו אי אפשר לומר שהרי בפ"ק דמס' מקואות איתא בפירוש מעיין מועטין שרבו עליו מים שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן וא"כ י"ל דהר"ח אשמעינן רבותא דאפילו שאובין שאינם חשיבי מ"מ לא בטלו לגבי הזוחלין ואינם מטהרין אלא באשבורן מ"מ זהו דוחק לומר כן דמ"מ מנ"ל להר"ח דמיירי כאן בנוטפין שהיו שאובין ג"כ, ועוד קשה כל השאר דקדוקים שהבאתי:

לט) **אשר** ע"כ נ"ל דלהר"ח היה קשה למה הביא הגמרא הא דעביד להו מקואות ביומי ניסן כיון דעיקר צריך רק לאשמעינן דביומי ניסן אין הנהרות מטהרין, ועוד היה קשה לו להר"ח גם קושיית התה"ד מ"ט אין הנוטפין נטהרין ע"י הזוחלין כמו שאובין שנטהרו ע"י מ' סאה, אמנם לעיל באות ח"י י"ט כתבנו להוכיח דהשקה אינו מועיל לטהר בשני מדריגות למעלה ממה שהיו קודם ההשקה וס"ל לר"ח דבשלמא אי נימא דחשש היה שהנוטפין היו שאובים ג"כ א"ש דאינם נטהרים ע"י הזוחלין לטהר בזחילה דא"כ אנו מעלים אותם ע"י השקה לשני מדריגות דזחילה היא מדריגה יותר מאשבורן וזה אי אפשר משא"כ אי הוי מיירי בסתם נוטפין שאינם שאובים היו נטהרו ע"י הזוחלין לטהר בזחילה כיון שעכשיו א"צ להעלותן רק מדריגה אחת מאשבורן לזוחלין, והנה לכאורא היה ההו"א לומר דהני שאובים אינם נטהרים כלל ע"י זחילה לטהר אפילו באשבורן דהא אינם נטהרים רק ע"י השקה והיינו יכולין לטעות דזחילה אינו מטהר בהשקה דהשקה לא מהני רק אם אינם זוחלין, ועיין בש"ע סעיף ס' מ"ש שם שאין הנחלים מערבים, ובש"ך ס"ק נ"ה, משו"ה אשמעינן דמ"מ באשבורן מטהרים אע"ג שהיו שאובין כיון שנתחברו לזוחלין וחיבור לזוחלין מהני ג"כ לטהר השאובין שיהיה מטהרין באשבורן עכ"פ וא"כ שפיר הוצרך הגמרא לאשמעינן הא דעביד מקואות לומר דחיבורן להזוחלין ג"כ מהני שיכולים לטהר באשבורן וא"כ שפיר הוכיח הר"ח דהכא מיירי שהנוטפין היו שאובים דאל"כ לא היה צריך לומר כלל דעבד להו מקואות וע"כ רק לאשמעינן דשאובין שנתחברו לזוחלין ג"כ מועיל להם השקה, וא"ש מ"ש הר"ח וז"ל:

ומושך לתוכן מאותן מימות, ואמר מאותן מימות כלומר אעפ"י שהיו שאובין מ"מ כיון שנתחברו לזוחלין מהני להו שיטהרו לטהר באשבורן עכ"פ כמ"ש דאשבורן מטהרין אבל לא מהני להו ההשקה לזוחלין לטהר גם בזוחלין דהשקה אינו מועיל להעלות אותן

לשני מדריגות שיטהרו אפילו בזחילה וא"ש דעת הר"ח וגם הגירסא שהביא רש"י דהו"ל שאובין דבאמת הני נוטפין היו שאובין ג"כ כמ"ש בשיטות הר"ח, ודוק היטב:

מ') **אמנם** בשיטת רש"י י"ל דס"ל דהא דאצטריך לאשמעינן דעבד בהו מקואות, דהנה הרמב"ן כתב להוכיח דזוחלין מטהר באשבורן ג"כ ולא בזחילה דווקא דאי נימא דכמו שנוטפין אינם מטהרין רק באשבורן ולא בזוחלין כמו כן זוחלין לא יטהרו רק בזוחלין ולא באשבורן דא"כ מי פרת אמאי מטהרי באשבורן ניחוש שמא רבו הזוחלין על הנוטפין וע"כ דזוחלין מטהרי באשבורן ג"כ, עיי"ש ברמב"ן, וא"כ א"ש דאשמעינן דהו"א דכמו שאין מטהרין בזוחלין משום שמא רבו הנוטפין ה"נ לא יטהרו באשבורן שמא ירבו הזוחלין וקמל"ן דעבד להו מקואות דזוחלין מטהר באשבורן ג"כ, אמנם הא ניחא אי אמרינן דעבד להו מקואות סמוך לנהר שפיר הוצרך לאשמעינן דזוחלין מטהר באשבורן משא"כ אי הו"א דעבד להו מקואות בבית א"כ קשה למה הוצרך כלל לאשמעינן דעבד להו מקואות מקואות משו"ה פרש"י דעבד להו מקואות סמך לנהר וממשיך לתוכן מי הנהר כלומר וכה"ג שפיר הוצרך לאשמעינן דאע"ג דהמקוה היה ממי הנהר מ"מ כשר דזוחלין מטהר באשבורן ג"כ משא"כ אם לא היה עושה המקוה סמוך לנהר לא היה צריך כלל לאשמעינן דעביד להו מקואות משו"ה הוכיח רש"י שפיר דע"כ עשה המקוה סמוך לנהר והוצרך שפיר לאשמעינן דזוחלין מטהר באשבורן ג"כ, וא"ש גם שיטת רש"י, ומעתה י"ל דרש"י ור"ח בהא פליגי דר"ח ס"ל כמ"ש לעיל (באות ל"ב) שיטת המאירי דמשו"ה מעיין מטהר בזוחלין משום דמעיין חיותו חזק משו"ה מהני לצרף הארבעים סאה אע"ג שאינן באשבורן וא"כ חזינן עכ"פ דאשבורן מועיל לטהר יותר משים דהארבעים סאה הוי טפי במקום אחד מעל ידי זחילה וא"כ לא היה צריך כלל לאשמעינן משום דהו"א דזוחלין לא יטהר באשבורן דאין שום הו"א לומר כן דמסברא ראוי טפי לטהר באשבורן מעל ידי זחילה וע"כ דהכא מיירי בשאובין ושפיר הוצרך לאשמעינן דאע"ג שנתחברו רק ע"י זחילה מ"מ מועיל להו ההשקה לטהר באשבורן עכ"פ אמנם רש"י ס"ל דעיקר הטעם שנוטפין מטהר רק באשבורן ולא בזוחלין וזוחלין מטהר בזוחלין ג"כ היא משום דמסתבר דכל מים מטהרים כדרך הלוכם והמעיין כיון דדרכו להיות זוחל מטהר בזוחלין, וכן ראיתי בישועות יעקב ס"ק ה' שכתב וז"ל: דעיקר הטעם שמעיין מטהר בזוחלין שכן דרכם בזחילה, עכ"ל עי"ש, (ולא דאשבורן יועיל לטהר טפי מעל ידי זחילה) וא"כ שפיר ס"ד כיון דמעיין דרכו יותר להיות זוחל לא יטהר רק בזוחלין ולא באשבורן ושפיר הוצרך לאשמעינן כמ"ש רש"י דמעיין מטהר באשבורן ג"כ שהיה עשה המקוה סמוך לנהר והמשיך לתוכן מי הנהר משום דמעיין

מטהר באשבורן ג"כ, וא"ש שיטת רש"י ושיטת ר"ח כל אחד לפי סברתו וטעמו, [וי"ל דזהו ג"כ כוונת הש"כ ס"ק ק"ח מ"ש ושלא תאמר כיון דמקוה היא במקום מכונס ניחוש לזחילתה עי"ש, ואי הו"א דמעיין משו"ה מטהר בזוחלין משום דחיותה חזק א"כ מאי ס"ד לפסול כשהיא במקום מכונס אמנם אי הטעם דכל אחד אינו מטהר רק כדרכו א"ש דס"ד דכיון שהיא במקוה שוב אינו מטהר בזחילה כלל] ודוק היטב כי הוא נכון מאוד בס"ד, [ועיין עוד לקמן אות מ"ה);

מ"א) **והנה** אי פסול זחילה הוי מה"ת או רק מדרבנן (ועיין בחחס"ו יו"ד סימן ר"ב שהאריך בזה) מדברי המחבר בסעיף ב' דנראה דאינו פסול רק ברבי הנוטפין הא מחצה ע"מ כשר משמע דאינו פוסל בזחילה רק מדרבנן ומשו"ה מקילין במע"מ, ועי"ש בש"כ ס"ק י', דאי הוי מה"ת היה ראוי להחמיר במע"מ משום דאי אפשר לצמצם כמ"ש הראב"ד בספר בעה"נ לחד תירוצא עי"ש, וכן משמע לכאורא מדברי הרמב"ן במס' נדרים מ' ע"ב דלאחר שהביא פלוגתת הפוסקים אי קייל"ן כשמואל דאמר נהרא מכיפיה מברך ומותר לטבול בנהרות כל השנה או דקייל"ן כרב דאמר מטרא. במערבא סהדא רבא פרת ואסור לטבול בנהרות, ודעת הרמב"ן נוטה להני פוסקים דס"ל הלכה כרב דמטרא במערבא סהדא רבא פרת מסיים שם וז"ל:

ומאן דמורי בהני מילי להתירא לא עבד שפיר עי"ש, ואי הוי ס"ל דזחילה פסול מה"ת לא שייך הלשון לא עבד שפיר דהא איסור גמור יש וע"כ דרק מדרבנן פסיל זחילה אפילו להני דאוסרים לטבול בנהרות דמה"ת מטהר בזוחלין, ומ"מ אפשר דגם הרמב"ן ס"ל דזחילה פסול מה"ת והא דקאמר רק דלא עבד שפיר היינו לחוש מספיקא שמא רבו הנוטפין ס"ל דהוא רק מדרבנן אבל בוודאי רבו על הזוחלין פסול מה"ת, והנה לכאורא אם יש בזוחלין לחודא כדי לטבול בו בלא צירוף הנוטפין היה מקום לומר דמה"ה מותר לטבול בזחילה דהזוחלין לא בטלי ברובא נוטפין למאן דס"ל מב"מ לא בטל, וכבר העיר בזה החתס"ו, אולם י"ל דזוחלין ונוטפין הוי מבשא"מ כמ"ש השטמ"ק מס' ביצה י"ז ע"ב במשנה ושוין שמשיקין את המים דזוחלין לגבי נוטפין הוי כמין בשא"מ עי"ש, והנה בעיקר הקושיא שהקשה בספר בעל הנפש דלר' צדוק משמע דאינו כשר רק ברבי זוחלין על הנוטפין ורב חייש רק לשמא ירבו נוטפין על הזוחלין הא מחצה ע"מ כשר תירוץ הרמב"ן במס' שבת (וברשב"א הביא ג"כ דברי הרמב"ן) דאם הזוחלין במקומם והנוטפין באו אל הזוחלין אז אינו פסיל רק ברבו הנוטפין, משא"כ כשהנוטפין במקומן וזוחלין באים אל הנוטפין אינו כשר רק ברבו הזוחלין דכל דבר שהיא במקומו חשוב טפי כמה

דאמרינן במס' ע"א דף ע"ג לחלק בין נפל התירא לגוי איסורא או איסור לגוי התירא, ועי"ש בר"נ, (ועיין מ"ש לקמן באות מ"ח):

מ"ב) **והנה** לכאורא יש עוד לחלק דאם יש בזוחלין לבדו כדי שיעור טבילה בלא הנוטפין אז אינו פסול רק ברוב נוטפין דזוחלין נתבטלו דנוטפין משא"כ במחצה ע"מ כשר כיון דמ"מ הוא טובל בזוחלין כיון דלא נתבטלו הזוחלין שפיר כשר כיון דליכא רוב נוטפין משא"כ אם אין בזוחלין לבדו כדי שיעור טבילה רק בצירוף הנוטפין א"כ במחצה ע"מ פסול דהא נוטפין אינו מטהר בזחילה ואינו כשר רק ברבו הזוחלין דאז נתבטלו הנוטפין ברוב זוחלין, ועיין במס' מקואות פי"ה במשנה דהעיד ר' צדוק שהר"ש כתב בפירוש דר"צ מיירי באין הזוחלין לבדו כדי שיעור טבילה רק בצירוף הנוטפין, וא"כ א"ש דגבי פרה או שאר נהרות דמסתמא יש בזוחלין לבדו ג"כ שיעור טבילה אז אינו פסיל רק ברוב נוטפין דזוחלין בטלי ברוב נוטפין וא"כ יהיה מוכח לפי"ז דכל דבר שנתבטל ברוב מהני אפילו להשלים השיעור דלא אמרינן דמכיון שנתבטל אינו חשוב להשלים השיעור דה"נ אמרינן דאע"ג דבזוחלין לחודא ליכא שיעור ארבעים סאה (היינו, אם גם במעיין צריך ארבעים סאה לאדם) א"כ הנוטפין שנתבטלו תוך הזוחלין הוי כמאן דליתא ואין יכולים להשלים השיעור דזהו לא אמרינן רק מכיון שנתבטל בחבירו הוי לגמרי כרוב ומהני להשלים השיעור ג"כ, ועיין בספר מנחת חינוך סימן י' לענין מצה שנפסלה משום שלא היה לה שימור ונתבטל ברוב מצה שהיה לה שימור דהמיעוט שנתבטל ברוב מהני להשלים השיעור, וכן בדין דהא עיקר ביטול מיעוט ברוב ילפינן מסנהדרין והתם המועט דיינין שנתבטלו ברוב דיינים משלימים השיעור דהא אי היו נחשבים כמאן דליתא לגמרי לא היו יכולים לחתוך את הדין בלעדם, ועיין בספרי תבואות השדה ח"ג בסוגיא דחענ"נ אות ח' ובשו"ת הרי"ם ליו"ד סימן ט' ובשו"ת מהר"ם שיק ליו"ד סימן קכ"ט מ"ש בזה, ודוק, (ועיין עוד לקמן אות מ"ז מ"ש בדברי הר"ש דמהני אפילו ליכא שיעור בזוחלין):

מ"ג) **ובעיקר** הדבר דהנוטפין יכולין להשלים אע"ג דבזוחלין לחודא ליכא שיעור נ"ל דתליא בהך סברא שכתבנו לעיל באות ל"ב אם הא דנוטפין אין מטהרין בזוחלין היא רק משום דכל דבר מטהר כדרך שהוא הסדר ומעיין הסדר שזוחל ומקוה היא מכונס, וא"כ היא רק גזה"נ הא דנוטפין אינו מטהר בזוחלין א"כ י"ל דחל שנתבטלו ברוב זוחלין משלימין השיעור ג"כ משא"כ אי אמרינן כמ"ש לעיל בשם המאירי במס' שבת דרק מעיין מטהר בזוחלין משום דחיותם חזק הוי הארבעים סאה מצורפים משא"כ בנוטפין שאין חיותם חזק משו"ה כי הוי זוחלין הוי כמו שלא היה ארבעים סאה במקום אחד א"כ י"ל דאפילו רק מיעוט נוטפין דנתבטלו בזוחלין ע"מ כיון שצריך להנוטפין להשלים

השיעור ומיעוט הנוטפין שנתערבו שם שאין חיותן חזק כ"כ הוי כאילו לא היו הארבעים סאה במקום אחד א"כ אין יכולים להשלים השיעור, וכה"ג ראיתי בספר מנחת חינוך סי' י' שאם נתערב מצה מבושלת שאין לו טעם מצה ברוב מצה שאינה מבושלת אע"ג שנתבטל מ"מ לא יוכל להשלים השיעור כיון שבהמיעוט מצה מבושלת ליכא טעם מצה משא"כ אם נתערב מיעוט מצה שאינה משומרת ברוב מצה משומרת כיון שיש לו טעם מצה יוכל להשלים השיעור ג"כ, וה"נ דכוותיה דאי ס"ל דהא דנוטפין אינן מטהרים בזחילה משום דחיות הנוטפין שאינו חזק כל כך אין יכול לצרף הארבעים סאה והוי כאילו לא היו ארבעים סאה במקום אחד א"כ שפיר י"ל דאע"ג דהנוטפין מועט מ"מ כיון שאין חיותן חזק הוי כאילו לא נצטרפו הארבעים סאה במקום אחד וא"כ אינו מהני להשלים השיעור כיון דליכא בזוחלין לחודא שיעור טבילה, ודוק היטב [ועיין לקמן אות מ"ה]:

מ"ד) **וראיתי** בספר שושן עדות להגאון ר' וואלף באסקאוויטץ ז"ל מס' עדיות פ"ז מ"ג שכתב דלטבול אפילו במקום שהיו זוחלין מעיקרא רק שאין בהם כשיעור טבילה וצריך צירוף הנוטפין הוי ממש כמו אם טובל שלא במקום זחילתן והזוחלין הוי רוב דמכיון שאין בזוחלין לבדו כדי שיעור טבילה אין שום מעלה מה שטובל במקום זחילתן וא"כ כמו שמותר לטבול במקום הזחילה אפילו אין שיעור טבילה בזוחלין לבדו ה"נ מותר לטבול אפילו שלא במקום זחילתן כשיש שיעור טבילה בזוחלין לבדם וא"כ מדס"ל להר"ש דמותר לטבול במקום זחילתן כשאין שיעור טבילה בזוחלין מוכח דביש שיעור טבילה בזוחלין דמותר לטבול אפילו שלא במקום זחילתן דשוין הן, ועיין בספר גדולי טהרה ס"ק ז', ויבואר עוד בס"ד, ועפי"ז מתרץ מה שהקשה הש"כ בס"ק י"א על הב"י שכתב דהר"ש ס"ל כהר"ן דבמקום שלא היה מהלך מתחלתו ג"כ מטהר בזוחלין כשרבו הזוחלין, והקשה הש"כ דאדרבא מדלא תירץ הר"ש דר' צדוק הוצרך לאשמעינן דברבו זוחלין מטהר אפילו במקום שלא היה מהלך מתחלתו מוכח דלא ס"ל כהר"ן רק דס"ל דאינו מטהר רק במקום שהיה מהלך מתחלתו, אמנם לסברא הנ"ל א"ש דשפיר הוכיח דהר"ש ס"ל דברבו זוחלין מטהר אפילו במקום שלא היה מהלך מתחלתו דכיון דס"ל דאפילו כי ליכא שיעור בזוחלין מהני הנוטפין להשלים השיעור וא"כ ממילא כי יש שיעור טבילה בזוחלין בלא צירוף הנוטפין מהני לטהר אפילו במקום שלא היה מהלך מתחלתו דאין שום מעלה יותר במקום זחילתו כיון שאין שם כשיעור בזוחלין לחודא, ובספר גדולי טהרה ס"ק ז' תירץ דבלאו"ה מוכח מדברי הר"ש דמהני רביית הזוחלין אפילו במקום שנתרחב הנהר דכיון דס"ל דמטהר אפילו ליכא שיעור בזוחלין

וע"כ דמהני בתורת זריעה דהנוטפין מועטין נטהרו לטהר בזוחלין בתורת זריעה כיון שנתחברו עם הזוחלין א"כ אפילו במקום שנתרחב הנהר ג"כ מהני לטהר דלמהריק"ו דס"ל דאפילו ברבו זוחלין אינו מטהר במקום שנתרחב הנהר א"כ גם במקום זחילה לא היה מטהר כיון דליכא שיעור בזוחלין לחודא עי"ש, מ"מ אחר העיון אין דבריו מוכרחים כ"כ דשפיר י"ל דבמקום זחילה מטהר אפילו ליכא כשיעור בזוחלין לחודא דמ"מ כיון דאיכא רוב זוחלין בטלו הנוטפין ברוב זוחלין, אמנם רק במקום זחילתן יש להם חשיבות לבטל הנוטפין משא"כ שלא במקום זחילתן אין להם חשיבות לבטל הנוטפין וכמ"ש הר"ן במס' שבת ס"ה ובמס' נדרים מ' ע"ב בשיטת הרמב"ם לחלק בין אם רבה בעיקר המעיין דשם יש לו חשיבות ומבטל כל המים שבאו עליו רק בהא פליג הר"ש אהרמב"ם דהרמב"ם ס"ל דמקום המעיין חשוב כל כך לבטל אפילו הרוב נוטפין, ולהר"ש גם במקום המעיין לא יוכל להתבטל רק מיעוט נוטפין אבל סלא במקום המעיין גם מיעוט נוטפין אין יכולים להתבטל דהו"ל מב"מ רק במקום המעיין גופא כיון דחשיב טפי יש לו כח נבטל מ"מ אחרי העיון קצת א"ש מ"מ דבריו דעכ"פ אין להקשות על הב"י דהב"י שפיר מצי סובר דהא דמטהר אפילו כי ליכא שיעור בזוחלין לדעת הר"ש היא בתורת זריעה וא"כ שפיר מטהר אפילו במקום שנתרחב הנהר, ובסמוך נבאר עוד שיטת הר"ן ומהרי"ק בס"ד [עיין לקמן באות מ"ו]:

והנה לעיל באות מ"א הבאתי בשם שטמ"ק דמעיין ונוטפין הוי כמין בשא"מ וא"כ י"ל שפיר דבמקום המעיין נתבטלו הנוטפין דשם הוי מבשא"מ משא"כ שלא במקום המעיין מקום מקורו הוי מב"מ עם הנוטפין ואין יכולין הנוטפין להתבטל, ועיין במהרי"ק סימן נ"ו שהקשה אמאי לא יתבטל המעיין ברביית השאובין למאן דס"ל מב"מ בטל, אמנם י"ל דהכא שפיר ס"ל מב"מ לא בטל כיון דשוים הם גם בענין האיסור וההיתר דנוטפין הוי ג"כ היתר כיון דמטהר באשבורן, ועיין בישועות יעקב ס"ק ה"ו רק מעיין עם נוטפין הוי מבשא"מ ומשו"ה במקום זחילתו מבטלי המעיין שהיא הרוב את מועט הנוטפין, משא"כ לאחר שכבר נפסק ממקורו הו"ל מב"מ עם הנוטפין ולא יוכלו לבטל הנוטפין אפילו הם מועטים דשלא במקום המעיין ממש הו"ל מב"מ עם הנוטפין, וא"כ שפיר י"ל דגם הר"ש ס"ל דשלא במקום המעיין היינו במקום שנתרחב הנהר אפילו ברוב זוחלין אינו מטהר כדעת המהרי"ק, ובאמת יש לעיין במ"ש הגידולי טהרה דלדעת הר"ש דס"ל דרוב זוחלין מהני לטהר אפילו אם אין שיעור טבילה בזוחלין משום זריעה די"ל דכיון דליכא שיעור טבילה בזוחלין לא מהני לטהר בתורת זריעה דזריעה לא מהני רק ביש שם שיעור טבילה וא"כ רק מתורת ביטול קאתינן עלה וא"כ שפיר י"ל דביטול לא מהני רק במקום המעיין

גופא דשם הוי המעיין עם הנוטפין מבשא"מ משא"כ במקום שנתרחב הנהר הו"ל מב"מ ולא בטל, ואע"ג דאנן קיילן מב"מ בטל מ"מ נוטפין עם זוחלין הו"ל היתר בהיתר כמ"ש הישועות יעקב ושפיר לא בטל מב"מ, וא"ש דעת הש"כ, ומ"ש המהרי"ק סימן נ"ו דמעיין עם שאובין נתבטלו היינו משום דשאובין כיון דפסול לטבול בהם בכל גוונא לא הו"ל היתר בהיתר, ועיין לענין ביטול היתר בהיתר בשו"ת שואל ומשיב מהדורא תליתאי ח"ב סימן קמ"ט שהאריך שם קצת, אמנם מ"ש בספר שושן עדות דבמקום זחילה היכא דליכא שיעור טבילה לא הוי מעלה יותר משלא במקום זחילה היכא דאיכא שיעור טבילה דהא גם במקום זחילה היכא דליכא שיעור רק המטפין משלימין הוי כמו שלא במקום זחילה הוא נכון, וא"ש דעת הב"י דס"ל בשיטת הר"ש דס"ל דברבו זוחלין מטהר אפילו במקום שנתרחב הנהר ושלא כדעת מהרי"ק, ודוק היטב בכל זה, ועיין בישועות יעקב ס"ק ה' שהאריך בזה אם רוב זוחלין מטהר מתורת ביטול או משום דאפילו היכא דלא שייך ביטול מ"מ מטהר בזחילה כיון דמ"מ טובל בזוחלין ג"כ, ותוכן דבריו הוא דאי מטעם ביטול מהני לטהר אפילו במקום שנתרחב הנהר כיון דהנוטפין נתבטלו משא"כ אם הטעם רק משום דטובל בזוחלין א"כ במקום שנתרחב הנהר הרי עיקר טבילה בנוטפין ולא מהני עי"ש, [ויבואר עוד בס"ד באות ס"ו ס"ז]:

מ"ה) **הרמב"ם** פ"ט הלכות מקואות הלכה י"ג כתב וז"ל:

אם רבו מי גשמים על מי הנהר אין מטהרין בזוחלין אלא באשבורן לפיכך צריך להקיף נפץ וכיוצא בו באותו הנהר המעורב עד שיקוו המים ויטבול בהם עכ"ל, נראה מדברי הרמב"ם דס"ל דהא דאמר בגמרא ומפצי ביומי תשרי הוא כדי שלא יהיו זוחלין וס"ל להרמב"ם דאפילו ביומי תשרי חייש אבוה דשמואל שמא ירבו הנוטפין ומחמיר טפי אפילו משמואל דס"ל דבתשרי לא חיישינן לרבוי הנוטפין, ועיין בכ"מ שם שכתב בפירוש דאפילו ביומי תשרי איכא למיחש לרבוי הנוטפין (ואפשר לומר דלא ניחא ליה להרמב"ם לפרש דמפצי ביומי תשרי או משום חציצה או משום צנועות כפרש"י ותוספ' דס"ל דכיון דכל הסוגיא מיירי הכא מעניין נוטפין וזוחלין לא היה צריך להוציא כאן הא דמפצי ביומי תשרי אי הטעם משום חציצה דאינו ענין כלל לנוטפין וזוחלין משו"ה ניחא ליה להרמב"ם לפרש דמפצי ביומי תשרי ג"כ משום רבוי נוטפין קאתינן עלה ושפיר יש לו שייכות להך סוגיא) אמנם לפי"ז קשה כיון דתקנת מפצי מהני לתשרי א"כ אמאי עביד ביומי ניסן מקואות היה לו ג"כ לעשות מפצי, ועיין בספר ישועות יעקב ליו"ד ס"ק ל"ג שעמד ג"כ בזה, (וכן ראיתי בספר לבנון נטע שהרגיש ג"כ בזה,) נ"ל ליישב דהנה הר"ש והרא"ש פליגי במקוה שנפרץ קצת משפתו דהר"ש ס"ל דאע"ג שאינו זוחל לגמרי

כמעיין מ"מ זחילה מקרי ופסול והרא"ש ס"ל דלא מקרי זחילה רק אם זוחל כדרך מעיין ומביא ראיה מהא דאמרינן שנודר בכלים אע"ג דאי אפשר שלא יצאו קצת מים דרך הכלים (עיין ברא"ש בהלכות מקואות סוף מס' נדה סימן י"א שהביא שם דעת הר"ש ופליג עליו ועיין בש"ע סעיף נ' ובשו"ת הרא"ש כלל ל"א סימן ד', ועיין לקמן אות נ"ג), ונ"ל דטעם פלוגתתן תלוי ג"כ בהני תרי טעמי שהבאתי לעיל [באות ל"ב] אי הטעם דמקוה בעי אשבורן דווקא משום דכך היא דרך המקוה באשבורן, והנה פשיטא דאין דרך המקוה אפילו לזחול קצת ומה"ט ס"ל להר"ש דאפילו אם אינו זוחל כמעיין ממש מ"מ זחילה מקרי שהוא גזה"כ שאינו מטהר רק כדרך הרגיל ואין רגילות המקוה להיות אפילו זוחל מעט (וא"ש מאוד עפ"י מ"ש לעיל באות מ"ג דמשו"ה ס"ל להר"ש דמיעוט נוטפין שנתבטלו משלימים השיעור והיינו משום דס"ל דעיקר הטעם דבעינן אשבורן היא משום דדרכו להיות אשבורן עי"ש ודוק) אמנם הרא"ש ס"ל הא דבעי אשבורן היא משום דכל שאינו מעיין לא הוי הצירוף של ארבעים סאה במקום אחד וא"כ שפיר י"ל דעד כאן לא הוי מצורפים הארבעים סאה רק אם זוחל ממש משא"כ בזחילה מעט הוי שפיר מצורפים ואינו פסול רק אם זוחל ממש, ודוק היטב בהך סברא, והנה ידוע דהקפת במפצי לא יוכל לסתום לגמרי שלא יהיה אפילו זוחל קצת כמ"ש הרא"ש בגודר בכלים וא"כ אפש"ל דאבוה דשמואל אע"ג דחייש בתשרי ג"כ לרבוי נוטפין מ"מ ליכא כל כך חשש לרבו נוטפין כמו ביומי ניסן דאז שכיחי טפי גשמים והפשרת שלגים ומשו"ה ביומי ניסן לא רצה לסמוך על הקפת מפץ דביומי ניסן היה חייש לזחילה קצת ג"כ דדלמא הטעם דבעי אשבורן משום דאין דרך מקוה להיות זוחל וזחילה קצת ג"כ פסול משא"כ בתשרי דרק חששא בעלמא לרבוי נוטפין כיון דאז ליכא גשמים והפשרת שלגים ושפיר סמך על היקף מפץ ג"כ דס"ל דהיכא דאיכא רק חששא בעלמא לרבוי נוטפין אמרינן דזחילה קצת אינו פוסל ושפיר סגיא בהקף מפץ וא"כ א"ש פסקא ש המחבר בש"ע סעיף נ' דבמקוה זחילה קצת ג"כ פוסל דמקוה דהוי נוטפין ממש זחילה קצת ג"כ פוסל כיון דאין דרך המקוה להיות אפילו זוחל מעט, ודוק היטב, [ועיין בספר דברי חיים סעיף ט"ו שהאריך בענין זחילה קצת, ולפימ"ש יש לסמוך דבכה"ג שאין ברור שיש נוטפין מטהר בזחילה קצת אם אינו זוחל לגמרי כמעיין. ועיין בספר גדולי טהרה בשו"ת סימן ח' וסימן ט"ו]:

מ"ו) שיטת הר"ן במס' נדרים מ' ע"ב דהא דבנוטפין רבו אין לטבול בנהר היינו דווקא במקום שנתרחב הנהר משא"כ במקום שהיה מהלך מעיקרא אפילו רבו הנוטפין ג"כ יכול לטבול, עיין ברין מס' נדרים מ' ע"ב ובמס' שבת ס"ה ע"ב ומביא ראיה ממשנה דמס'

מקואות פ"א מעיין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובין שוה למקום לטהר באשבורן ולמעיין להטביל בו בכ"ש ומדקתני שוה למקוה ולמעיין ע"כ דמקומות מקומות יש דבמקום זחילתו מתחלה שוה למעיין ובמקום שנתרחב שוה למקוה (וזהו זילא כפירוש הר"מ במשנה שם עי"ש), וצ"ל דס"ל להר"ן לחלק דבמקום שהיו זוחלין מעיקרא הרי נתבטלו כל הנוטפין להמעיין ונעשו הנוטפין כזוחלין ממש משא"כ במקום שנתרחב הוי הנוטפין בפני עצמן ואפשר דס"ל ליישב קושיית התה"ד סימן רנ"ד והביאו הט"ז בס"ק ג' להקשות מ"ט בפסול שאובין ס"ל דכל שיש מקוה כשר שוב אינו נפסל אפילו ברוב שאובין והזוחלין נפסלו ע"י נוטפין משו"ה ס"ל דהכא ג"כ הוי כמו מקוה דבמקוה ג"כ טובל במקום שהיה יכול לטבול מתחלה וא"כ ה"נ במקום שהיה זחילה מעיקרא ג"כ אינו נפסל ע"י רבוי הנוטפין, ועיין בדברי חיים סעיף ח' מ"ש בזה, אמנם דעת המהרי"ק סימן קט"ו שכתב דאפילו ברבו זוחלין אינו טובל רק במקום שהיה חל מעיקרא, ובמקום שנתרחב אין יכול לטבול אפילו ברבו זוחלין כיון דמ"מ במקום ההוא הולך שם המים רק ע"י הגשמים והו"ל כאילו כולו נוטפין ומביא ראיה דברבו נוטפין אינו טובל אפילו במקום הזחילה מעיקרא מדעבד אבוה דשמואל לבנתיה מקואות ולמה לא היה טובלין במקום שהנהר היה מהלך מתחלה אלא וודאי דכל שרבו נוטפין פסול אפילו במקום שהיה זוחל מעיקרא ג"כ, ועיין בב"י סימן ר"א שכתב דטרחא היה להם ללילך לטבול באמצע הנהר עי"ש בד"ה ובמה שרצה מהרי"ק, ועיין מ"ש לעיל באות מ"ד, ולדעת מהרי"ק וודאי צ"ל הא דלא נטהרו הנוטפין ע"י זריעה להמעיין דלענין פסול זחילה לא מהני זריעה, ועיין בט"ז ס"ק ג', ודוק, אמנם דעת הנמ"י והריטב"א שם במס' נדרים ס"ל ג"כ דבמקום הזחילה מעיקרא מותר לטבול אפילו ברוב נוטפין, וז"ל הנמ"י שם:

והא דהכא בנשתרבה המשכתו ונתרחב שאין טובלין אלא באשבורן (כלומר ברבו נוטפין דבהכי מיירי שם) טעם דבריו משום דשורת הדין כל הזוחלין היורדין לנהר מתבטלין ראשון ראשון והו"ל כמקוה שיש בו ארבעים סאה דשוב אינו נפסל בשום מים שאובין וכו' אבל כשהיא נמשך ונתרחב נראה אותו מקום כאילו הוא מי גשמים בלבד עכ"ל, הרי בפירוש דעכ"פ במקום שהיה מהלך מתחלה כשר אפילו ברבו נוטפין כמו מקוה שאינו נפסל בשאובין, וא"כ מתורץ קושיית התה"ד מה שהקשה מהא דמקוה אינו נפסל בשאובין דהכא פסול רק משום דבמקום שנתרחב נראה כמי גשמים בלבד, והריטב"א כתב קצת בסגנון אחר לחלק בין מקום שנתרחב למקום שהיה זוחל מעיקרא ח"ל שם דוודאי דין הנהרות כדין המקואות דכי היכא דקיי"ל דכי איכא מקוה כשר ממילא בכסף אפילו אלף סאה שאובין דכיון דאיכא מקוה טהורה שלם כראוי סו לא מפסל

בשאובה אע"ג דהוי שאובין הרוב ה"נ גבי נהרות כיון דהוי כשרים תו לא מפסלי לעולם אפילו מים שאובין רבין עליהם דלא גרעי ממקואות ולא גריעי מימי גשמים ממים שאובין מיהו הנ"מ עד המקום שהיה הנהר נמשך ומתרחב מתחלה עד אותו המקום שלא הורע כחו בשביל זה או שנמשך יותר ממה שהיה, כל אותו מקום אשר נמשך או נתרחב יותר אינו מטהר בזוחלין אלא באשבורן שהדברים מוכיחים שאין כאן עימי הנהר כלל אלא מימי נוטפין שהוסיפו בו שאין דינם לטהר אלא באשבורן עכ"ל הרי דס"ל ג"כ דוודאי מקום הזחילה לא נפסל בשים מים שבעולם כמו מקוה כשרה דאינו נפסל אפילו בכמה שאובין רק המקום שנתרחב אמרינן דשם ליכא כלל מימי הנהר רק נוטפין גרידא ומשו"ה אינו מטהר אלא באשבורן, רק דמ"מ יש לעיין בה דמה בכך שבמקום שנתרחב אין כאן מי הנהר כלל מ"מ מ"ט לא יטהר בזוחלין ע"י השקה להנהר כמו מים שאובין שנטהרו בהשקה למקוה, וצ"ל ע"כ דגם הריטב"א ס"ל דהשקה אינו מועיל לנו הר בזחילה, ויש להסביר הדבר עפ"י מ"ש לעיל דע"י זחילה הוי כמו שאילו הארבעים סאה אינם מצורפים רק במעיין דחיותם, חזק יכולים לצרף הארבעים סאה (עי' לעיל אות ל"ב ואות מ"ג) א"כ א"ש דלא מהני השקה לענין זחילה דכיון שכל אלו המים במקום שהנהר נתרחב הוי מי גשמים ואין חיותם חזק וא"כ מה מועיל השקה כיון דמ"מ כאילו הארבעים סאה אינם מצורפים והוי כאילו טובל בפחות מארבעים סאה, משא"כ שאובים למקוה דיש שם ארבעים סאה באשבורן שפיר מהני השקה רק במקום המעיין גופא דשם כיון דהמעיין במקומו וחיותו חזק שפיר מטהר ע"י זחילה אע"ג דרבו הנוטפין כיון דמ"מ יש שם מעיין המצרף הארבעים סאה, ודוק היטב כי הוא נכון בכוונת הריטב"א בס"ד, והרי שלך לפניך לתרץ קושיית, התה"ד מ"ט לא נטהרו הנוטפין כמו שאובין לדעת הנמ"י ולדעת הריטב"א, ודוק בכל זה, ועיין לקמן אות מ"ט, [ועיין היטב בריב"ש סימן רצ"ב מ"ש בעניין זוחלין]:

מ"ז) **והנה** לדעת המהרי"ק דס"ל דברבו נוטפין אין לטבול אפילו במקום זחילה וא"כ ס"ל דמקום המעיין לא מהני לטהר הנוטפין ולא דמי למקוה שמטהר השאובין צ"ל באחד משני פנים או דס"ל דרביית הנוטפין מחליש כח המעיין ואין חיותו חזק וממילא אין הארבעים סאה מצורפים כיון שרוב הנוטפין או דס"ל דכיון דהא דנוטפין בעי אשבורן דווקא היא מגזה"כ, שכל אחד, מטהר כדרכו וא"כ כל שרוב הנוטפין א"כ עיקר טבילתו מ"מ בנוטפין ולא יכולין לטהר אותו כיון שהנוטפין אינן כדרכו לא מהני לן מה שזוחלין ג"כ שם ומשו"ה לא מהני רק כשרבו הזוחלין לטהר במקום זחילה דווקא, וי"ל ג"כ דס"ל דנוטפין כיון שהם חשובים שהרי באשבורן כשרים ג"כ אינם מתבטלים בנוטפין כלל

כיון שהם רוב משא"כ שאובין דלא חשוב כלל שפיר בטלי למקוה אפילו השאובין הרוב כמה שרוצה לומר שם בתה"ד סימן רנ"ד עי"ש, ובמקום שנתרחב הנהר לא מהני לדעת מהרי"ק אפילו רבו זוחלין, כמ"ש לעיל באות מ"ד בשם הישועות יעקב ס"ק ה' דביטול לא שייך נוטפין בזוחלין דהוי היתר בהיתר, ורק משו"ה מהני רוב זוחלין כיון דמ"מ טובל בזוחלין וא"כ במקום שנתרחב הנהר אע"ג דרוב זוחלין מ"מ עיקר הטבילה היא שלא במקום זוחלין והוי כאילו טבל בנוטפין דנוטפין לא נתבטלו להיות כזוחלין כיון דהיתר בהיתר לא בטל וא"כ הוי עיקר הטבילה בנוטפין ומשו"ה לא מהני לטהר בזחילה דרוב זוחלין לא מהני רק כשהם במקומם ובמקור נביעתם ודוק, ועיין בספר בעה"נ להראב"ד שהקשה מ"ט פסול ברבו הנוטפין והא בפ"ה מס' מקואות איתא במשנה מעיין שהוא משוך כנדל ורבה עליו והרחיבו הרי הוא כמו שהיה לטהר בזחילה ונהר פרת ג"כ מושך, ותירץ הראב"ד דנהר פרת כשמגיע לבבל נתמעט מאוד והוי כמעיין העומד, והרז"ה בהשגות שם תירץ דמעיין שמושך כנדל משיכתו מוכחת עליו שהוא מלא על כל גדותיו וכשהוא מושך לכאן ולכאן הכל היא מימי המעיין, עי"ש היטב, וא"כ נראה שדעתו לחלק בין נהר למעיין דבמעיין אמרינן שכח המעיין גרם ברבוי המים משא"כ בנהר הכל היא מן הנוטפין ולא ממעיין הנהר. וא"כ א"ש דאפילו ברבו זוחלין אמרינן דבמקום שנתרחב הנהר עיקר המים הוא מן הנוטפין ומשו"ה א"ש דעת המהרי"ק דרבוי זוחלין לא מהני רק במקום שהיה זוחל מעיקרא משא"כ במקום שנתרחב הנהר לא מהני אפילו רבוי זוחלין דעיקר המים הוא מהנוטפין והזוחלין נשארו במקומם, ורבו נוטפין פסול אפילו במקום זחילה דנוטפין אינן יכולין לטהר בזוחלין בשום אופן אפילו הושקו לזוחלין כמ"ש דכיון שיש שם רוב נוטפין נחלש כח המעיין ואין חיותם חזק לצרף הארבעים סאה ומשו"ה אינו מטהר בזחילה. והנה בעיקר קושיית הראב"ד שהקשה דמעדותו של ר' צדוק שהעיד על הזוחלין שרבו על הנוטפין כשרין משמע הא מחצה ע"מ פסול ואבוה דשמואל דלא חייש רק שמא ירבו הנוטפין משמע הא מע"מ כשר, יש לתרץ בפשיטות דאם אין בזוחלין לבדו שיעור טבילה דאז צריכין הנוטפין להשלים השיעור בעינן דווקא רוב זוחלין כדי שהנוטפין יכולים להתבטל בהזוחלין משא"כ מחצה על מחצה אין יכולין הנוטפין להתבטל ופסול כיון דליכא בזוחלין שיעור טבילה, ובהכי איירי ר"צ דהעיד דבעי דווקא רוב, משא"כ אבוה דשמואל דלא חייש רק שמא רבו נוטפין היא משום דבנהר וודאי היה בזוחלין לבדו שיעור טבילה וא"כ ליכא חשש רק שהזוחלין לא יתבטלו בנוטפין משו"ה אינו פסול רק ברוב נוטפין משא"כ מע"מ עכיון דהנוטפין אינם יכולים לבטל הזוחלין א"כ הרי טובל עכ"פ בזוחלין ופשר ואינו פסול רק ברוב

נוטפין שהזוחלין נתבטלו בנוטפין, ולפי"ז י"ל ג"כ דהר"ש ג"כ ס"ל דברבו זוחלין יכול לטבול אפילו במקום שנתרחב, ומה שהקשה הש"ך בס"ק י"א דא"כ למה לו להר"ש לתרץ דר"ל מיירי אפילו כי ליכא שיעור טבילה בזוחלין ולא מתרץ דאשמעינן דמותר לטבול אפילו במקום שנתרחב אלא וודאי דס"ל להר"ש דאפילו ברוב זוחלין אינו מטהר במקום שנתרחב זה אינו דמשו"ה מתרץ הר"ש דמיירי בליכא שיעור טבילה בזוחלין לבדם משום דחזינן דבעי דווקא זוחלין רוב ומע"מ פסול ואי הוי בזוחלין לחודא שיעור טבילה במע"מ ג"כ כשר דהרי לא כתבטלו הזוחלין ומשו"ה מתרץ הר"ש דמיירי בליכא בזוחלין שיעור טבילה ומשו"ה בעינן רוב זוחלין דווקא וא"כ ביש בזוחלין שיעור טבילה ואיכא רוב זוחלין יכול לטבול אפילו במקום שנתרחב וברוב נוטפין יכול לטבול במקום שהיה זוחל מעיקרו ג"כ כדעת הר"ן, ועיין בספר שושן עדות להגאון ר' וואלף באסקאוויץ זצ"ל, במס' עדיות פ"ז מ"ג שכתב ג"כ כה"ג, (ועיין לעיל אות מ"ב):

מ"ח) **והנה** לעיל באות מ"א כתבנו מדס"ל להמחבר ג"כ דלא פסול רק ברוב נוטפין דמשמע הא מע"מ כשר א"כ מוכח דס"ל דפסול זחילה הוא רק מדרבנן דאי מה"ת אמאי כשר במע"מ הא אי אפשר לצמצם מדברי הש"כ בס"ק ע"ו לא משמע הכי שהקשה על המחבר בסעיף מ"ח דס"ל דדף דהוי פשיטי בלי עץ ואינו מקבל טומאה רק מדרבנן לא מקרי הו"ה ע"י דבר המקבל טומאה (עי"ש בט"ז ס"ק כ"ח) ובסעיף י"ד פסק המחבר דאפילו בדבר המקבל טומאה רק מדרבנן ג"כ אין מזחילין, ותירץ הש"כ דזחילה שאני עי"ש, משמע דס"ל ע"כ דמשום דזחילה דאורייתא יש להחמיר טפי, וא"כ יש לעיין מ"ט מע"מ כשר, ועיי' לעיל אות ל"ג מ"ש שם, אמנם בעיקר קושיית הש"כ שם י"ל דהמחבר ס"ל דפשוט כלי עץ אפילו מדרבנן אינם מקבלים טומאה ומשו"ה אינו אוסר בסעיף מ"ח רק היכא שהאדם אוחז הדף בידו שהאדם מקבל טומאה ועיין בתוספ' מס' ב"ב ס"ו ע"א ד"ה שאני פשוטי כלי עץ שהאריכו בזה אי פשוטי כלי עץ מדרבנן מקבלים טומאה ובסעיף י"ד מיירי בשאר דבר העקבל טומאה מדרבנן ובסעיף ל"ד בטבלא שזקפה לידות מיירי בטבלא שיש לה שפה דמקבל טומאה מה"ת, ויש לעיין בזה, עכ"פ אינו מוכרח שיהיה ס"ל להמחבר דפסול זחילה היא עה"ת ומסתבר טפי לומר דס"ל רק מדרבנן פסול זחילה מדמכשר במחצה ע"מ, יהנה מלשון המחבר שכתב ואם רבו הנוטפין על הזוחלין ג"כ יש לפרש' כמ"ש הרמב"ן לחלק בין אם הזוחלין היו במקומן ונתרבו הנוטפין עליהם דאז לא מפסל רק ברבו נוטפין ואם הנוטפין היו במקומן ונתערבו עם הזוחלין אז פסול אפילו במחצה ע"מ דכל במקומן חשיבי (כמ"ש לעיל באות מ"א), מ"מ הקושיא מאי אפשר לצמצם עדיין קשה דבמחצה ע"מ נמי יהיה פסול דאע"ג דהזוחלין במקומן

מ"מ כיון דא"א לצמצם דלמא הוי נוטפין הרוב. ואולי י"ל דכיון דהזוחלין במקומן ואנו מסופקים אם נפסלו ע"י רוב נוטפין או דהוי רק מחצה ולא נפסלו מוקמינן הזוחלין בחזקתיהו שיטהרו בזחילה כמו עד השתא משא"כ אם הזוחלין נפלו לתוך הנוטפין כל שיש לספק דלמא הנוטפין הרוב לא שייך לאוקמא אחזקתיהו דכיון דאינן במקומן לא מהני חזקת כשרות שלהם, אמנם יש לעיין טובא דהא אפילו אי נפלו הנוטפין לתוך הזוחלין האיך שייך לומר לאוקמינהו אחזקתיהו לפימ"ש התוספ' מס' יבמות פ"ב ע"א ד"ה שתי קופות דבאיסור שנפל לתוך היתר לא שייך לאוקמא בחזקת היתר וא"כ ה"נ כיון דנפלו הנוטפין לתוך הזוחלין ויש ספק דלמא הנוטפין הרוב האיך שייך לאוקמא בחזקת היתר כיון דהספק על הנוטפין והנוטפין לא היה להם חזקת היתר, אמנם אי הו"א דאם הנוטפין רוב נתבטלו הזוחלין לגמרי שיהיה לגמרי כנוטפין שפיר שייך חזקת היתר. ועיין ישועות יעקב סימן ר"א ס"ק ד' בד"ה והנה אי נימא (ועיין היטב בספרי תבואות השדה ח"א בסוגיא דהיתר מלנ"א אות ח'), ולפי"ז שפיר י"ל דאם הזוחלין במקומן כשר במע"מ דמוקמינן להו בחזקת היתר שלא היה רוב דהא דא"א לצמצם הוי ספיקא משא"כ אם הנוטפין במקומן והזוחלין שלא במקומן פסול במע"מ דכיון דהוי שלא במקומן ליכא לאוקמינהו בחזקת היתר, וא"ש דעת המחבר אפילו אי ס"ל זחילה פסול מה"ת מ"מ כשר במע"מ דמוקמינהו אחזקתיהו, ועיין ברמב"ם פ"ט הלכות מקואות הלכה י"ג דיש לפרש דבריו ג"כ לחלק בין אם הזוחלין היו במקומן או הנוטפין כמ"ש הרמב"ן והרשב"א, ודוק:

מ"ט) **שיטת** ר"ת בענין טבילה בנהרות דמותר לטבול כל השנה בנהר אפילו בשעה גשמים והפשרת שלגים משום דקיי"ל כשמואל דס"ל בתרא מכיפיה מברך ובש"כ ס"ק י"א כתב דאפילו לר"ת אין לטבול במקום שנתרחב הנהר אפילו זוחלין רבו, אמנם מדברי הרמ"א סעיף ב' שכתב שם בסוף הסעיף אבל בנהר שאינו פוסק שבשעת הגשמים מתרחב ומתפשט על כל גדותיו מותר לטבול בו בכל מקום הרי להדיא דלא כדעת הש"כ. ובאמה היא תימא דלר"ת דס"ל הלכה כשמואל דאין לך שום פעם שיהיו נוטפין רבו על הזוחלין כיון דאין טפח יורד מלמעלה שאין תהום עולה לקראתו טפחים א"כ אמאי לא יהיה מותר לטבול אפילו במקום שנתרחב כיון דבכל פעם רבו הזוחלין, והנה בתוספי במס' בכורות כ"ה ע"ב בד"ה שאין המים מטהרין הביאו בסיף הדבור שם עוד טעם אחד אמאי מותר לטבול בנהר משום דכל הנהרות מחוברים לים הגדול, וכתב שם דאין הקטפרס מחברן אלא חיותן מחברן, וא"כ יש לנו שני טעמים להתיר לטבול בנהרות, טעם אחד שכל הנהרות רבו הזוחלין על הנוטפין משום שאין לך טפח יורד מלמעלה. טעם השני משום שכל הנהרות מחוברין לים הגדול כלומר וא"כ אפילו נימא דאותו

הנהר רבו בו הנוטפין מ"מ כיון דבים הגדול אי אפשר שלא ירבו הזוחלין וכל הנהרות יש להם חיבור לים הגדול כמ"ש שם דמחוברין ביותר מעירוב מקואות ונטהרו בזחילה ע"י השקה. ולפי"ז יהיה מוכח דהשקה מהני גם לענין לטהר בזחילה ולא כמ"ש לעיל (באות מ"ו) דלדעת הריטב"א לא מהני השקה לטהר בזחילה, אמנם לפירוש הראשון דמשו"ה מותר לטבול בנהרות משום דכל הנהרות רבו הזוחלין שאין לך טפח יורד מלמעלה וכו' א"כ י"ל דגם לר"ת לא מהני השקה לענין זחילה (כמ"ש לעיל באות מ"ו) והא דמותר לטבול בנהרות היא משום דלא משכחת שירבו הנוטפין והנ"מ בין אלו שני הפירושים היא, דלפירוש הראשון שום דכל הנהרות רבו הזוחלין א"כ אפשר במקוה של מי גשמים וע"י שנכנס שם אמת המ"ס מן הנהר מצד זה לצד, אחר זוחלים המים שבמקוה ושם בוודאי רבו הנוטפין דהתם ליכא שום מעיין א"כ גם לר"ת נפסלה המקוה בזחילה דשם רבו הנוטפין אמנם לפירוש השני משום דכל הנהרות יש להם השקה לים הגדול א"כ גם מקוה זאת לא נפסלה כיון שנכנס לה אמת המים מושך מן הנהר הרי היא מחוברת לים הגדול ונטהרת בהשקה שיהיה מטהר בזוחלין ועיין במס' שבת בהגהות אשר"י שם דף ס"ה ע"ב, ודוק, והנה לעיל כתבנו בסברא דלענין זחילה לא מהני השקה משום דכיון דאין חיותם חזק הוי ארבעים סאה כאילו אינם מצורפים. והנה לכאורא יש לעיין בזה דהא השקה מהני להכשיר אפילו מקוה חסר ואפילו שניהם חסרים כשר ע"י חיבור כשפופרת הנאד כמ"ש בש"ע בסעיף נ"ב וא"כ אמאי לא יהיה מהני הכא החיבור לטהר בזחילה, וי"ל דהכא כיון שהמים המחברים ג"כ אינם עומדים אין הזחילה מחבר כדאיתא בש"ע סעיף ס' שאין הנזחלים מערבין, ועיין בש"ע סעיף כ' גבי בור שהיא מלא שאובים והאמה נכנסת לו ויוצאת דלא הוי חיבור אפילו יש באמה ארבעים סאה והטעם משום דאין הנזחלים מערבין, ועי"ש בש"כ ס"ק נ"ה שרמז לעיין בסעיף ס', וכוונתו דאפילו אם יש באמה מ' סאה לא מהני לטהר השאובין ע"י השקה משום שאין הנזחלין מערבין, ועיון לעיל אות מ"ו, ודוק [ועיין חתס"ו יו"ד סימן ר"ח שחולק על הדג"מ ובסוגיא דקטפרס נבאר עוד בס"ד, ועי' תחס"ו מס' גיטין ט"ז ע"א] ועיין בדג"מ בש"כ ס"ק ודוק. ועיין בדברי חיים סעיף נ"ז ובריב"ש סימן רצ"ב:

נ') **אמנם** הריטב"א במס' נדרים מ' ע"ב יש לו דרך אחר בהא דשמואל דנהרא מכיפיה מברך וז"ל שם פירוש דסבר שמואל דזמנין דנהרא מתרבה ומתברך ממעיין שלו וכיון דאפשר דמתרבה מכיפיה בלא מטרא כל היכא דהוי סתמא דלא חזינן הכא לא מטרא ולא עבים ולא ידעינן ברבוי נהרא טעמא, תלינן דמכיפיה רבא ולא תלינן מספיקא לאפוקי מחזקתו ולומר דממטרא דמערבא רבה, הא כל היכא דהוי מטרא הכא או עבים

סמוך לזמן רבוי הנהר אפילו שמואל מודה בהא עכ"ל הריטב"א, וא"כ נשמע מדברי קדשו דבר חדש דכל היכא שחזינן שהיה כאן מטר תלינן רבוי הנהר מחמת גשמים ואסור לטבול בנהר (ולא ס"ל הא דאין תהום יורד מלמעלה וכו') רק היכא דנתרבה הנהר בלא שום מטר ועבים כאן ס"ל לרב דמ"מ חיישינן שהוא ממטרא במערבא וחיישינן לרבוי נוטפין ולא מוקמינן הנהר אחזקתו שיהיה כשר בזחילה כמו עד עכשיו קודם שנתרבה ואפש"ל דס"ל דכיון דחזינן שנתרבה לא שייך לאוקמא אחזקה דאיתרע חזקתו ושמואל ס"ל דכיון שאין לפנינו מטר יורד אע"ג דנתרבה אמרינן דמכיפיה נתרבה משום דמוקמינן הנהר אחזקתו דכמו שהיה עד עכשיו מטהר בזחילה כמו כן מטהר בזחילה אע"ג שנתרבה ואע"ג דיש ריעותא היינו רבוי הנהר אפשר דשמואל סובר חזקה דאיתרע שמה חזקה, אמנם כשהמטר יורד לפנינו אז גם שמואל מודה דלא תלינן דמכיפיה מברך דכיון דהמטר הוי וודאי והא דמכיפיה מברך אינו בכל פעם דרק זמנין מכיפיה מברך דהיינו שלפעמים נפתחים גידי המעיין ונתברך ממקורו מ"מ הוי רק ספק ומטר הוי ודאי כיון שהמטר יורד לפנינו גם שמואל מודה דאין ספק מוציא מידי וודאי ולא מתיר שמואל רק כשראינו שנתרבה ולא חזינן שום מטר או עבים דכה"ג משים חזקתו הראשונה תלינן דנתברך מכיפיה וזהו שלא כדעת ר"ת דס"ל דלשמואל מותר לטבול בנהר אפילו ידעינן בבירור שנתרבה מחמת גשמים, ועיין רמ"א סעיף ב' ודוק, כנ"ל בכוונת הריטב"א (ויצא לנו דבר חדש דרב ס"ל חזקה דאיתרע ל"ש חזקה ושמואל ס"ל חזקה דאיתרע שמה חזקה, ועיי' בס' תבואות השדה ח"א בשער החזקות שער ב' אות ב'):

נ"א) **והנה** הר"ן כתב בדעת הרמב"ם לחלק דאם רבה בגומת המעיין עצמו ששם הוא חשיבות מימיו אז מבטלים כל המים הבאים שם ואז כשר אפילו רבו הנוטפין על הזוחלין אבל רבה במקום משך הנהר כל שרבו הנוטפין על הזוחלין נפסל בלו וס"ל דאפילו רבה בגומת המעיין מ"מ אינו כשר רק במקום שלא נתרחב הנהר דלא מתני רק לטבול במקום שהיה הולך מתחלתו רק משום כיון דרבה בגומת המעיין מהני לטהר אפילו רבו הנוטפין ואע"ג דאיכא למימר דרבה בגומת המעין אפילו נתרחב כשר מ"מ מדנקט לחומרא עדיף עיין בר"ן מס' נדרים מ' ע"ב, והנה יש להביא ראיה דאפילו רבה בגומת המעיין מ"מ אינו כשר במקום שנתרחב ממשנה פ"א דמס' מקואות מעיין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובין דאינו מטהר רק באשבורן מוכח משם דאע"ג שרבה בגומת המעיין עצמו אינו מטהר בזוחלין במקום שנתרחב והא דכתב הר"ן דמנקט לחומרא עדיף דמשמע מזה שאינו מוכרח שיהיה פסול במקום שנתרחב אם רבה בגומות המעיין עצמו צ"ל דהר"ן ס"ל דמשנה דמעיין שמימיו מועטין שרבה עליו מים שאובין

מצי מירי שלא רבה בגומת המעיין עצמו. וכבר כתבנו לעיל באות כ"ט לחלק דאם הזחילה באה מחמת המעיין אז שפיר מטהר בזחילה אפילו להלן ממקום משך המעיין, אמנם אם הזחילה מחמת המעיין שפיר מטהר בזחילה אפילו להלן ממקום משך המעיין כיון דהזחילה בא ע"י המעיין כמ"ש המחבר בסעיף י' במעיין שהמשיכו לבריכה דשם מטהר בזוחלין אם לא הפסיק המעיין כיון דהזחילה בא ע"י המעיין, ויש לדמות קצת למ"ש הרז"ה בהשגות במשנה דמעיין שמשוך כנדל והבאתי לעיל באות מ"ז דמטהר משום דכל המשיכה בא ע"י המעיין, ודוק היטב:

נ"ב) **ונעתיק** כל לשונות הרמב"ם פ"ט הלכות מקואות בהלכה ו' כתב וז"ל:

מעיין שמימיו מועטין והרבה עליו מים שאובין שוה למקוה שאין מטהרין במים הנמשכין ממנו אלא באשבורן, והכוונה כמ"ש לעיל באות כ"ט דהכא נעשו זוחלין ע"י המים הנמשכין שנתרבו עליו ולא בא הזחילה ע"י המעיין, אמנם בהלכה י"א כתב וז"ל: מעיין שהיה אמות קטנות נמשכין ממנו ורבה עליו מים שאובין לתוך המעיין עד שגברו המים שבאמות ושטפו הרי הן כמעיין לטל דבר עכ"ל, הרי שמדייק בפירוש שרבה מים שאובין לתוך המעיין כמה שהבין הר"ן בדבריו והתם בא הזחילה ע"י המעיין דהיינו עיקר הזחילה ע"י המעיין רק המים שנאן שם תועיל שיגברו ביותר שהרי כך כתב עד שגברו המים שבאמות ושטפו והיינו כמ"ש שע"י המים שנתן שם נתגבר המים שבאמות וא"כ עיקר הזחילה בא ע"י המעיין ומשו"ה מטהר בזחילה, ובהלכה י"ג שם גבי נוטפין רבו על הזוחלין דשם לא נתרבו הנוטפין בעיקר גומת המעיין דכן משמע הלשון שרבו הנוטפין על הזוחלין דהיינו שהנהר זוחל כדרכו ואח"כ ע"י שטיפת מי גשמים והפשרת שלגים נתקבצו שם מים נוטפין וא"כ לא ע"י המעיין עיקר הזחילה הנוטפין היו שם זוחלין גם בלא המעיין ומשו"ה כל שרבו הנוטפין אינו מטהר בזוחלין, והנה מ"ש הר"ן בדברי הרמב"ם אם רבה המים בעיקר המעיין אם מטהר גם במקום שנתרחב הנהר ברבו נוטפין שכפי הנראה הר"ן מסופק בדברי הרמב"ם שהרי כתב מדנקט לחומרא עדיף משמע דאפשר דמדינא כל שרבה המים בעיקר גומת המעיין מטהר אפילו במקום שנתרחב אע"ג דרבו הנוטפין, ולפימ"ש משמע ממ"ש בהלכה ו' דאינו מטהר רק באשבורן ברבה מים שאובין על המעיין ובהלכה י"א גבי מעיין שמשוך כנדל דס"ל דמטהר אפילו בזוחלין ועפ"י דעת הרז"ה שהבאתי לעיל שכתב דמעיין שמשוך כנדל משיכתו מוכחת עליו שהמעיין גורם לזחילה (עיין מ"ש לעיל אות מ"ו) א"כ גם כאן י"ל דהרמב"ם ס"ל ג"כ דהכל תלוי אם המעיין גורם הזחילה ומכח המעיין שנגבר ע"י שרבו שם מים אחרים עי"ז נתגברו המים שבמעיין שהרי הכי כתב וז"ל עד שגברו

המים שבאמות ושטפו עכ"ל, הרי להדיא דאמרינן שהמים שבאמות גברו ושטפו א"כ עיקר הזחילה ע"י המעיין כה"ג מטהר בזחילה אפילו במקום שנתרחב כיון דמ"מ עיקר הזחילה ע"י המעיין, ודוק (ועיין במרכבת המשנה פ"ט הלכות מקואות הלכה י"א משמע ג"כ מדבריו כמ"ש ודוק, וכה"ג מצינו בסעיף מ"ז לענין מקוה נובע שנתייבש עי"ש בט"ז ס"ק נ"ז ובש"ע ס"ק ק"ב, ודוק היטב). וראיתי בספר תפארת ישראל על משניות פ"ה מס' מקולות שכתב על המשנה דמעיין שהעבירו על גבי השוקת פסיל וז"ל שם:

דלא מהני השקה למים שבכלי ואין להטביל במים אפילו אחר שיצאו מהשוקת דאין כח קלוח המעיין נוגע בהיוצאין אלא ע"י השאובין שבכלי עכ"ל, משמע הא אם היה קילוח המעיין נתחבר אל היוצאים מהשוקת אם לא היה השוקת כלי היה מהני לטבול בו אפילו בזוחלין, והיינו ג"כ כמ"ש דכיון דכח הזחילה בא מן המעיין מהני אפילו לטבול חוץ למעיין רק דהתם לא מהני כח המעיין משום דבר המים נעשו שאובין בכלי דהכלי מפסיק, ויש ג"כ קצת ראיה למ"ש דאם הזחילה ע"י כח המעיין שפיר מהני לטהר בזוחלין, ודוק, ואעתיק בכאן מ"ש סוף פ"ה מס' מקואות ב"ש אומרים מטבילין בחרדלית, לכאורא היה משמע מזה דב"ש פליגי על כל דין דזוחלין וס"ל דאפילו מי גשמים מטהרין בזוחלין ולכאורא הא מה"ת ילפינן אך מעיין דמקוה בעי אשבורן דווקא, אמנם ראיתי בספר גדולי טהרה בנחל ס"ק מ' שכתב דב"ש ס"ל ג"כ דמקוה שהיתה כבר אשבורן והתחיל להיות זוחל שפסול רק בחרדלית של גשמים שמעולם לא נח מזחילתו כה"ג ס"ל לב"ש דטהור, אמנם במעיין אפילו עמד באשבורן וחזר והמשיכו ונעשה זוחל כשר ומי גשמים לאחר שנחו פסול בזחילה אפילו לב"ש, והיא קצת כעין סברת מהרי"ק שהביא הש"כ בס"ק ל' גבי מעיין שהפסיקו דאם עדיין לא נח מזחילתו מטהר בזוחלין ג"כ [עיין מ"ש לעיל אות ל'] ודוק היטב:

נ"ג) **במשנה** במס' מקואות פ"ה משנה ה' נוטפין שעשאן זוחלין סומך אפילו מקל ואפילו קנה ואפילו זב וזבה יורד וטובל הרא"ש בהלכות מקואות ובשו"ת כלל ל"א סימן ז' הביא בזה ג' פירושים, האחד פירוש הר"ש נוטפין שעשאן זוחלין היינו מקוה שנפרץ על שפתו ורוצה להעמיד הזחילה (ועיין במ"ש בזה לעיל אות מ"ה) והרא"ש פירוש נוטפין שעשאן זוחלין דהיינו שרוצה להזחיל אותם למקוה דהנוטפין היו שלא באשבורן ומזחיל אותם שיהיו נקווים בגומא באשבורן וז"ל הרא"ש:

נוטפין שעשאן זוחלין להזחילן למקוה עכ"ל, והרמב"ם פירוש נוטפין שיורדין מן ההר טפה טפה בהפסק ורוצה להזחילן שירדו בלא הפסק, עיין בראי"ש הלכות מקואות שקלסיה לפירוש הרמב"ם, ומשמע מזה בכל זמן שיורדין בהפסק אין לו דין מעיין עי"ש

ברא"ש, ולענ"ד נראה דמלשון המשנה יש ראיה לפירוש הרא"ש דבמשנה איתא אפילו זג אפילו זבה יורד וטובל, ולכאורא למה נקט יורד וטובל, ולא נקט סתם אפילו זב ואפילו זבה טובל, אלא וודאי דאשמעינן דמיירי שהנוטפין שהיו זוחלין ולא היו כשרים לטבול בהם הזחיל אותם לגומא לעשות אותם אשבורן וא"ש יורד וטובל כלומר שיורד לתוך הגומא לטבול בהם ואין הכוונה שהזב טובל בהם דהא לא הוי מים חיים רק דאפילו זב וזבה סומכים במקל להזחילן למקוה כמ"ש הרא"ש שם וז"ל:

ואפילו זב וזבה סומכים המקל והקנה לא פוסלתן עי"ש, עכ"פ מדנקטו יורד וטובל משמע כפירוש הרא"ש שהזחילן לגומא שיהיו באשבורן, וא"ש הלשון יורד וטובל, ודוק:

חלק שלישי

נבאר דין נצוק וקטפרס לענין מקוה

נ"ד) **מקור** הדין דקטפרס לענין מקוה היא במס' גיטין ט"ז ע"א, ובמס' חגיגה י"ט ע"א ובמס' ע"א (דף ע"ב), והנה בשו"ע לא הביא כלל הדין דקטפרס לענין מקוה רק בטור הביא במקוה שהיו ארבעים סאה מצומצמות וירדו שנים וטבלו דאם רגליו של הראשון נוגעות במים גם השני טהור כר' יהודא במס' חגיגה שם משמע דקטפרס מחבר המקוה, ועיין בריב"ש סימן רצ"ב שהאריך בזה, והנה יש לעיין דידוע דרוב זוחלין מטהרים הנוטפין שיטהרו אפילו בזחילה ולדעת הר"ש במס' מקואות פ"ה אפילו אין בזוחלין כשיעור טבילה מ"מ כל שהזוחלין הרוב נתבטלו הנוטפין ומצטרפין להשלים השיעור ג"כ (עיין לעיל אות מ"ג), ומעתה יש לעיין אם יש נוטפין באשבורן אמנם מיעוט הנוטפין הם זוחלין דפסולין אם אמרינן דרוב נוטפין שהם כשרים כיון דהם ג"כ אשבורן מטהרים המיעוט הנוטפין שהם בזחילה או דדווקא זוחלין מבטלין נוטפין לטהר בזחילה אבל רוב נוטפין באשבורן אין מטהרים מיעוט נוטפין שהם בזחילה שיהיה כאילו הכל היה באשבורן ושיהיה מקוה כשר והנה אין לפשוט הך ספק מדברי הרמ"א בסעיף נ' שהביא שם יש מחמירין אפילו אם ישארו ארבעים סאה עד הסדק (כלומר שאין זוחלין) וא"כ מוכח דהמים הכשרים שהם באשבורן אין מבטלים הנוטפים שהם למעלה בזחילה דהתם י"ל דאמרינן דמכיון שזוחלין למעלה מן הסדק ננערו כל המים גם מה שלמטה מן הסדק והוי כאילו כולם זוחלין וכן כתב הטור בפירוש דכיון שהעליונים ננערו לצאת חשוב כלו כזוחלין, ועיין בספר גדולי טהרה בגבא ס"ק ס' שכתב ג"כ דהתחתונים דהיינו מה שלמטה מן הסדק ג"כ נקראו זוחלין שכל המים ננערו לצאת אבל אם המיעוט נוטפין שהם בזוחלין הם במקום אחר ונצטרפו ע"י חיבור להנוטפין שהם באשבורן והנוטפין שהם באשבורן אין בהם מ' סאה באופן שצריך הנוטפין שלמעלה לצרף אותם לאשבורן

שמלמטה להשלים השיעור א"כ שפיר י"ל דרוב נוטפין שהם באשבורן מטהרין המיעוט הנוטפין שהם בזחילה, והנה לכאורא יש להביא ראיה דאפילו רוב נוטפין יכולין לבטל מיעוט נוטפין שהם בזחילה דהנה ר' יהודה ס"ל דהמים שעל גופו של ראשון מצרף להשלים המקוה אם רגליו נוגעות במים והתם פשיטא דהמים שעל גופו אם חושבין אותם שירדו למטה הרי הם זוחלין על גופו וא"כ איך יטהר והתם מיירי בסתם מקוה אפילו אינו מעיין דאינו מטהר בזחילה וע"כ צ"ל דכיון דרוב נוטפין שנשארו במקוה הוי אשבורן מהני לטהר המיעוט הנוטפין שעל גופו אעפ"י שהם זוחלין, ועיין בספר דברי חיים להלכות מקואות סעיף נ"ז שהעיר בזה דהמים על גופו הוי זוחלין, ולפיע"ש א"ש דסתם מיעוט הנוטפין שעל גופו נתבטלו אצל הרוב נוטפין שבמקוה שהם באשבורן ושפיר כשר אע"ג דהנוטפין שעל גופו הם זוחלין מ"מ כיון שהם מועטין נתבטלו ברוב נוטפין שהם באשבורן ואע"ג דברוב נוטפין שבמקוה ליכא שיעור דהא נחסרו ע"י טבילת הראשון מ"מ כבר כתבנו לעיל בשם הר"ש דברוב זוחלין משלימין הנוטפין לכשיעור אע"ג דליכא בזוחלין כשיעור ה"נ מיעוט הנוטפין שנפסלו על גופו ע"י שהם זוחלין כיון דרוב נוטפין הוי אשבורן נתבטלו המיעוט הנוטפין שזוחלין לגבי רוב שהם באשבורן אפילו להשלים השיעור, ודוק היטב, ושוב ראיתי בחתס"ו ליו"ד סימן ר"ט שהוכיח מהך דר"י דמטהר ברגליו של ראשון נוגעות במים דר"י ס"ל דנזחלים מערבין, עכ"פ חזינן דגם התתס"ו ס"ל דמים שעל גופו נקראו זוחלין ועי"ש בד"ה אבל מהרי"ק כתב, ונבאר עוד בס"ד, ועיין לעיל אות מ"ה מ"ש בענין זחילה קצת, ועיין לקמן אות נ"ז] והנה בהא דר' יהודה מטהר אם רגליו של ראשון נוגעות במים עיין בש"ע סימן ר"א סעיף סיב דלא ס"ל הך דר' יהודה וכן הרמב"ם לא ס"ל הך דר' יהודה, אמנם הטור ביו"ד פסק כר"י, וברמב"ם בפירוש המשנה פ"ז דמס' מקואות כתב דר"י ג"כ לא אמר לטהר רק במעלות דרבנן אבל לא מטומאה לטהרה, ועיין בט"ז ס"ק ע"ז ובריב"ש סימן רצ"ב. ויתבאר בסמוך בס"ד:

נ"ה) **בהא** דר"י דס"ל אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים גם השני טהור לכאורא יש להוכיח שני דברים, חדא דס"ל דקטפרס הוי ג"כ חיבור דהא המים שעל גופו הוי קטפרס, ועוד דטופח ע"מ להטפיח הוי חיבור דמים שעל גופו כפי הנראה במס' גיטין ט"ז ע"א לא הוי יותר מטופח ע"מ להטפיח. ועיין בכ"מ פ"ח הלכות מקואות הלכה י"ב, והנה הרמב"ם שם הלכות מקואות דלא ס"ל כר"י רק ס"ל דהשני טמא אפילו רגליו של ראשון נוגעות במים וכת"ק פ"ז מס' מקואות משנה ו' י"ל ג"כ משני טעמים דלא פסק כר"י או משום דס"ל דקטפרס לא הוי חיבור, או דאפשר דהרמב"ם ס"ל ג"כ דקטפרס הוי חיבור רק משו"ה לא מהני רגליו של ראשון נוגעות במים משום דלא הוי רק טופח ע"מ

להטפיח אבל חיבור בשפע רב מהני קטפרס ג"כ, וראיתי בחתס"ו ליו"ד סימן ר"ט שכתב ג"כ בפירוש דגם הרמב"ם מודה דקטפרס בשפע הוי חיבור (עי"ש בד"ה ובחידושי פ"ב דגיטין) והנה ראיתי להרמב"ם בפירוש המשנה במס' טהרות סוף פ"ח במשנה דהנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור שמפרש דמשקה טופח היו במקום קטפרס עי"ש ולא כהרע"ב במשנה שם שכתב וז"ל:

וכן לענין משקה טופח אפילו במקום חלק וכו' ומשקה טופח באמצע נגע טמא במשקה טופח משקין שמכאן ומכאן טהורין, הרי שהרע"ב ס"ל דמ"ש במשנה משקה טופח לא קאי אקטפרס דווקא, אמנם הרמב"ם בפירוש המשנה במס' טהרות ס"ל בפירוש דמ"ש משקה טופח קאי אקטפרס, וכן משמע ברמב"ם פ"ז הלכות טומאת אוכלין הלכה הי שכתב וז"ל וכן הקטפרס שיש עליו משקה טופח אינו מחברן לשאר המשקין שבמדרון לא לטומאה ולא לטהרה אבל המשקין שבאשבורן כולן חיבור לטומאה ולטהרה עכ"ל, הרי בפירוש דרק במשקה טופח לא הוי קטפרס חיבור אבל בשפע רב שפיר י"ל דס"ל דקטפרס הוי ג"כ חיבור, ומשו"ה א"ש דבסגוס שנוגע קצתו במים ס"ל גם להרמב"ם פ"ח הלכות מקואות דהוי חיבור משום דבסגוס הוי המים יותר מטופח ע"מ להטפיח גרידא אע"ג דסגוס ג"כ הוי קטפרס [ועיין בדברי חיים פ"ז מס' מקואות משנה ו' שכתב ג"כ לחלק כה"ג] ועיין בתוס' יו"ט פ"ג מס' מקואות משנה ב' שכתב ג"כ דהרמב"ם מודה דאמרינן גוד אחות ומחלק בין המים שנבלעים בסגוס למים שעל גוף האדם, ועיין בתוספ' יו"ט פ"ו מס' מקואות משנה ח' בד"ה אפילו כשערה שהביא בשם הר"ש דלענין דרבנן אמרינן קטפרס הוי חיבור ואפשר דגם הרמב"ם דס"ל דקטפרס בשפע הוי חיבור היינו רק בשסופו לירד למטה וכמה שמחלק הר"ת בתוס' מס' גיטין בד"ה הנצוק עי"ש (ועיין לקמן אות ס"ז) עכ"פ יהיה איך שיהיה ממה דס"ל להרמב"ם גב' סגוס דמהני אם מקצתו נוגע במים אע"ג דסגוס הוי ג"כ קטפרס (ועיין בכ"מ שם שכתב דסגוס אינו כ"כ קטפרס כמו האדם) וגבי אדם ס"ל דלא הוי חיבור במה שרגליו נוגעות יהיה מוכח שפיר דקטפרס בשפע הוי חיבור וקטפרס שאינו רק טופח לא הוי חיבור כמ"ש בפ"ז מטומאת אוכלין דטופח לא הוי חיבור בקטפרס. ואין להקשות האיך אפש"ל דקטפרס בשפע הוי חיבור לדעת הרמב"ם דא"כ אמאי פסק פ"א הוכות מקואות הלכה ח' גבי ג' גומות בנחל התחתונה והעליונה של עשרים עשרים סאה ובאמצעית מ' סאה ושטף של גשמים עובר בתוך הנחל דלא הוי חיבור א"כ מוכח דקטפרס לא הוי חיבור אפילו בשפע רב, התם לאו משום דקטפרס אינו חיבור רק משום שאין הנזחלים מערבין דעירוב ע"י זחילה לא מהני, ועיין בחתס"ו שם סימן ר"ט ובשו"ת כתב סופר ליו"ד סימן צ"ז, ועיין שואל

ומשיב מהדורא תליתאי ח"ב סימן כ"ז, עכ"פ כפי המתבאר מדברי הרמב"ם בפירוש המשנה למס' טהרות שם ובפ"ז הלכות טומאת אוכלין ס"ל דהא דקתני משקה טופח אינו חיבור קאי שהמשקה טופח היא בקטפרס ולא כפירוש הרע"ב שם במס' טהרות סוף פ"ח כמ"ש בשמו, ובסוגיא הגמרא דמס' גיטין נבאר בס"ד:

נ"ו) **והנה** יש להקשות לפירוש הרמב"ם כפי מ"ש בשמו דהא דמשקה טופח אינו חיבור קאי רק כשהיו הטופח במקום מדרון דהיינו קטפרס א"כ מאי פריך הגמרא במס' גיטין על האיבעיא אי ידים טהורות לחצאין וכי איכא משקה טופח מאי הוי והא תנן הניצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה הא לשיטת הרמב"ם הא דמשקה טופח אינו חיבור הוא רק כשהיא ע"י קטפרס וא"כ בידים שפיר י"ל דהוי משקה טופח חיבור ומאי פריך הגמרא, ואולי י"ל דכיון שצריך להגביה הידים בשעת נטילה כדאיתא בש"ע או"ח ריש סימן קס"ב א"כ ידים ג"כ הוי קטפרס ופריך הגמרא שפיר, ועיין בספר בית יהודה שהעיר ג"כ בזה, אמנם הר"ת בתוספ' ד"ה הנצוק שהקשה דהכא משמע דקטפרס לא הוי חיבור כלל (כלומר להכשיר אפילו התחתון) מהא דשלשה גממיות ובאמצע ארבעים סאה וחררלית של גשמים עוברת ביניהם דלכ"ע כלומר אפילו לר"י דליה ליה גוד אסיק מטבילים בתחתונה ואי הוי ס"ל לר"ת ג"כ כהרמב"ם לפרש דהבא מיירי שהטופח היא בקטפרס וכה"ג לא הוי חבור א"כ לא הוי קשה כלל מהא דשלשה גממיות דהתם הוי קטפרס בשפע רב דפשיטא דחרדלית של גשמים הוי הרבה יותר מטופח ע"מ להטפיח, אלא ע"כ מוכח דר"ת הוי ס"ל ג"כ דמתניתין דנצוק וקטפרס לא קאי אטופח רק טופח קאי בפני עצמו וקטפרס לא הוי חבור אפילו בשפע רב משו"ה פריך שפיר מהא דשלשה גממיות דלדברי הכל מותר לטבול בתחתונה;

נ"ז) **נעתיק** בכאן לבאר סוגיית הגמרא במס' גיטין ט"ז שם, בעי אלפא ידים טהורות לחצאין או אין טהורות לחצאין, ומסיק לא צריכא דאיכא משקה טופח, ופריך וכי איכא משקה טופח מאי הוי, והא תנן הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה, ומשני ל"צ דאיכא טופח ע"מ להטפיח. ופריך הא נמי תנינא טופח ע"מ להטפיח חבור, ומשני דלמא לענין מקואות ור"י דס"ל אם רגליו של ראשון נוגעות במים גם השני טהור, ומרש"י בד"ה לענין מקואות ור"י היא משום גוד אחית ומיהו לענין נטילה מיבעיא לן אי הוי נטילה כתיקונה לחצאין ואין ראיית חיבור מקואות ראיה לכאן דאנן לאו משום חיבור מיבעיא לן, עכ"ל רש"י, ועיין בפני' שהקשה דמאי ס"ד כלל לדמות הא דנטילה להא דטופח ע"מ להטפיח חיבור כיון דלנטילה אין ענין כלל לחיבור ועי"ש שתירץ דמעיקרא היה ס"ל דטופח ע"מ להטפיח הוי חיבור אפילו לענין שני מקואות

חסרים לצרף אותן וא"כ חזינן דטופח ע"מ להטפיח הוי שיעור חשוב וא"כ ממילא לענין נט"י חזינן ג"כ כאילו שופכים עכשיו על ידיו ולא מקרי טהרה לחצאין רק התרצן דחי ליה דהכא מיירי רק לענין שלא נחשוב המקוה שהיתה כבר שלמה כאילו חסר כיין דרגליו נוגעות עדיין במים ולא חשוב טופח ע"מ להטפיח רק לענין שלא נפסלה המקוה עדיין כיון שהם מחוברים עדיין בטופח ע"מ להטפיח, אבל שיהיה טופח ע"מ להטפיח חשוב כל כך שנוכל לחשוב כאילו שופכן עכשיו על ידו זהו לא אמרינן. והנה ראיתי בספר גרש ירחים למס' גיטין שתמה ג"כ בהך סוגיא מה היה ס"ל למקשן לדמות נטילה למקוה וגם מדקדק עוד שם כיון דס"ל שיש לחלק בין נטילה למקוה א"כ למה לו לומר ור"י היא עי"ש באות י"ט. ובאות כ"ב כתב ג"כ הך סברא דכה"ג כיון שהמקוה היתה כבר כשרה רק שנחסר השיעור ע' טבילת האדם כה"ג שפיר י"ל דמהני החיבור אפילו ע"י קטפרס או בטופח ע"מ להטפיח לצרף המים להמקוה שלא יפסל ע"י החסרון כיון שעכ"פ מחוברים קצת עדיין המים החסרים [ועיין פנ"י בסוף הדבור בתוס' ד"ה הנצוק שכתב ג"כ דלאחר שנתערבו הוי טופח ע"מ להטפיח ג"כ חבור] ובהכי יש ליישב ג"כ מה שהבאתי לעיל באות נ"ד להקשות האיך נוכל לצרף המים שעל גופו להמקוה דהא המים שעל גופו הוי זוחלין, ולסברא הנ"ל א"ש דוודאי הא דזוחלין לא מהני לטהר היינו דווקא כשצריך לטהר עצמו ע"י הזוחלין משא"כ הכא דלא צריך רק שנחשוב לומר שהמקוה הזאת לא נפסלה עדיין כיון שמה שחסר ממנה אינו חוץ למקוה לגמרי רק שעדיין מחובר קצת שפיר י"ל דאפילו אם מחוברים המים המקצת החסרים להמקוה רק בדרך זחילה ג"כ לא מקרי מקוה חסר, ועיין בספר ד"ח סעיף נ"ז שהקשה האיך מהני רגליו נוגעות במים הא הוי זוחלין ולדברינו א"ש דלענין שלא יחשב מקוה כחסר מהני בכל גוונא לצרף כיון שמה שחסר ממנה עכ"פ עדיין מחובר קצת אע"ג שהוא רק דרך זחילה:

נ"ח) **אמנם** מה שנ"ל בכוונת הגמרא בס"ד ובמסקנא היא כך, דהגמרא בס"ד לא אסיק כלל דנימא גוד אחית (והרי חכמים בתוספ' פליגי באמת כמה שהביאו התוספ' בד"ה הנצוק דאין מטבילין אפילו בתחתונה דאפילו גוד אחות לית להו) ושפיר היה ס"ל דהא דקתני טופח ע"מ להטפיח הוי חיבור לכל הדברים שצריך חיבור וא"כ מהני לנט"י ג"כ, אמנם התרצן העלה לו דהא דקתני טופח ע"מ להטפיח חבור הי' לענין מקואות ומשום גוד אחות כמ"ש רש"י דטעמא דר"י היא משום גוד אחות וא"כ כך היא סברת התרצן דוודאי אי הוי ס"ל דמשו"ה מהני רגליו נוגעות במים משום חבור גרידא היינו שפיר יכולין לומר דלענין נטילה ג"כ מהני דהוי המים שנוטל עכשיו חבור להמים שנטל מעיקרא כיון שהם עדיין טופח ע"מ להטפיח והוי כאילו נטל בב"א משא"כ הכא גבי

רגליו של ראשון נוגעות ג"כ לא אמרינן באמת דהוי כאילו מחוברים זל"ז דהא אנן לא בעינן לחבר שניהם רק שיהיו המים שעל גופו כאילו כבר ירדו למטה (ובפרט לסברת ר"ת דהכא משו"ה מהני קטפרס ג"כ משום דסופו לירד למטה) וא"כ גבי נטילה לא מהני כלל דהא אפילו חזינן שהמים שנשארו עדיין בטופח ע"מ להטפיח דהוי כאילו נתחברו להמים שנוטל עכשיו מ"מ נשאר החצי יד הראשונה שנטל מעיקרא בלא נטילה כיון שהמים שהיו שם על החצי היד שנטל מעיקרא הוי כאילו נתחברו עם המים שנוטל אח"כ וא"כ במאי נטהר חצי היד שנטל מעיקרא, וא"כ הענין היא כך דוודאי אי היינו מפרשים טופח ע"מ להטפיח הוי חיבור היינו דשני דברים נפרדים הטופח מחברן זל"ז והוי כאילו היו לאחדים א"כ שפיר מהני גם לענין נטילה דהוי כאילו היה המים שנטל מעיקרא עדיין בעין כיון שנשאר עדיין משקה טופח ע"מ להטפיח אמנם למסקנא דהטעם משום גוד אחות והיינו דע"י טופח חזינן רק שהמים שהם טופח ע"מ להטפיח נתחברו עם שאר המים ולא שהמים שבמקוה נתחברו להמים שהיא טופח ע"מ להטפיח א"כ הכא גבי נטילה לא מהני כלל מה שחזינן שהמים שעדיין טופחים ע"מ להטפיח שנתחברו עם שאר המים ע"י גוד אחות דהא אדרבא א"כ לא נשאר שם שום מים כיון שחזינן שכבר ירדו למקום שהוא נוטל עכשיו וא"כ לא מהני כלל, וא"כ א"ש מה דקאמר ור' יהודה היא דרק לר"י דס"ל גוד אחות נוכל לומר דהטעם משום גוד אחות וא"כ לענין נטילה לא מועיל כלל גוד אחות דאדרבא גרע טפי ע"י גוד אחות דלא נשאר במקומו הראשון כלום משא"כ אי לא הוי אמרינן הטעם משום גוד אחות רק דטופח ע"מ להטפיח מחבר שניהם יחדיו היה מהני לענין נטילה ג"כ ומשו"ה צ"ל ר"י דווקא דאית ליה גוד אחות, וא"כ אפש"ל באמת דלר"מ דס"ל גוד אסיק ג"כ מס' חגיגה י"ט ע"א ס"ל באמת דשניהם מחוברים זל"ז ולא רק העליון לתחתון וא"כ מהני לענין נטילה ג"כ משו"ה הוצרך לומר ר"י היא כלומר דל"ל רק גוד אחית, ודוק:

והעולה מדברינו בקיצור היא כך דאי ס"ל דהחיבור מהני להיות כל השני דברים מחוברים זל"ז לא רק האחד לחבירו כגון למאן דס"ל אפילו גוד אסיק וכ"ש גוד אחית וא"כ חזינן כאילו שניהם מחוברים יחדיו אז היה מהני החיבור גם לענין נטילה משא"כ אי אמרינן דהחיבור מועיל רק לענין גוד אחות דהיינו שהעליון הוי כאילו היא מחובר עם התחתון דהוי כאילו היה כבר מעורב שם כיון דסופו לירד (כמ"ש הר"ת בתוספ') אבל התחתון לעליון לא יוכל להתחבר א"כ לענין נטילה לא מהני כלל מה דחזינן שהמים שנשארו בטופח ע"מ להטפיח הוי מעורבים עם מה שנוטל עכשיו דעכ"פ במה שנטל מעיקרא ליכא שום דבר שיתחבר אליו להיות כנטילה חדשה דהא רק המים הטופחים

נתחברו להמים שנוטל עכשיו וא"כ לא דמי למקוה דהתם מהני מה שרגליו נוגעות רק לענין שהמים שעליו מחוברים למים שבמקוה ולא שהמים שבמקוה מחוברים ג"כ להמים שעליו וא"כ לא מהני לענין נטילה רק אי הוי ס"ל גוד אסיק ג"כ דאז ע"כ הוי אמרינן דשניהם מחוברים זל"ז ממש וא"כ היה מועיל שפיר לענין נטילה ג"כ דאז הוי חזינן שהמים שנוטל עכשיו מחוברים ג"כ להמים שנשארו עדיין טופח ע"מ להטפיח והי' כמו נטילה חדשה וא"ש מ"ש רש"י דאי ס"ל גוד אחית אנן חיבור מקואות ראיה לכאן כמ"ש דלענין נטילה לא מהני רק אי הו"א דשניהם חיבור זל"ז כנ"ל בכוונת הגמרא בס"ד:

נ"ט) **ועפי"ז** היה מקום ליישב מה שהקשה הב"י באו"ח סימן קס"ב על הר"ש והרא"ש למה לא כתבו דהא דאין מוסיפין על הראשונים היא רק בשלא נשאר בחצי ידו טופח ע"מ להטפיח אבל כשנשאר טופח על מנת להטפיח מוסיפין דהא כיון דהוי איבעיא דלא אפשטא הו"ל ספק ידים להקל עיי"ש בד"ה תנן מוסיפין על השניים, ולפימ"ש א"ש דס"ל עפ"י סוגיית הגמרא דלא מהני החיבור לענין נטילה בטופח ע"מ להטפיח רק אי הו"א דהחיבור הוי לגמרי זל"ז כמו שהיו שניהם מעורבים ממש משא"כ כיון דאנן ס"ל דלא אמרינן גוד אסיק א"כ ע"כ דלא הוי מחוברים זה לזה רק העליון לתחתון ולא שמחוברים לגמרי וא"כ לא מהני לענין נטילה כלל כמ"ש, והגם דבש"ע או"ח סימן קס"ב סעיף ג' פסק דאם נשאר טופח ע"מ להטפיח מותר להוסיף ועי"ש במג"א ס"ק ה', מ"מ בשיטת הר"ש והרשב"א שפיר י"ל כמ"ש דלפי מאי דדחי הגמרא לענין מקואות ור"י היא כוונת הגמרא דל"ל רק גוד אחות ולא גוד אסיק וא"כ לא הוי החיבור ששניהם מחוברים, רק העליון לתחתון ולענין נטילה לא מהני רק אי היו שניהם מחוברים ממש והיינו דווקא למאן דס"ל גוד אסיק ג"כ כמ"ש ודוק, [וממילא מיושב קושיית הכתב סופר יו"ד סוף סימן צ"ז על הטור דפסק כר"י ברגליו נוגעות במים דטהור השני א"כ מ"ט פסק לענין נט"י דלא הוי חבור, ולפימ"ש א"ש דלענין נט"י לא מהני רק אי אמרינן גוד אסיק ג"כ והטור פסק רק גוד אחית ולא גוד אסיק, ודוק] ויש לי ראיה ברורה דמאן דס"ל גוד אסיק ס"ל דהחיבור היא ששניהם מחוברים זה עם זה ומאן דס"ל רק גוד אחות ס"ל דרק העליון מחובר לתחתון ולא שגם התחתון יהיה מחובר לעליון, דהנה במס' חגיגה י"ט ע"א ס"ל להגמ' דמאן דס"ל גוד אסיק מותר להטביל מחטין וצנוריות בראשו של ראשון והיינו משום דחזינן שהמים שבמקוה מחוברים גם עם המים שבראשו, אמנם למאן דס"ל רק גוד אחית ס"ל דרק המים שבראשו הוי כאילו היו במקוה ולא שהמים שבמקוה הוי כאילו היד על ראשו הרי בפירוש דלמאן דס"ל גוד אסיק הוי מחוברים

זל"ז ממש משא"כ אי ס"ל רק גוד אחית הוי רק העליון מחובר עם התחתון ולא התחתון לעליון, הרי בפירוש כמ"ש, ועיין בטורי אבן שם שכתב דאפילו למאן דס"ל גוד אחית היינו רק לענין המים שעל גופו דהוי כאילו היו במקוה משא"כ לענין דבר הנטבל וודאי לא אמרינן גוד אחית דא"כ היה יכול לטבול בראשו מחטין וצנורות אפילו למאן דס"ל רק גוד אחית דהא הוי חזינן כאילו היו המתטין שבראשו בהמקוה אלא וודאי דבדבר הנטבל לא אמרינן גוד אחית עי"ש, וזהו פשוט מסברא, דבשלמא לענין המים שעל גופו נוכל לומר דהוי כאילו היו במקוה שהרי יש דבר המחבר משא"כ המחטין שבראשו איזה חיבור יש לו להמקוה וחיבור לא מהני רק מים לחבירו דמב"מ הוי חבור משא"כ המחטין אין להם חיבור להמקוה ע"י המים שבראשו שמחוברים, ודוק היטב בכל מ"ש כי נכון בס"ד:

ועפ"י מיש לחלק דלענין נט"י לא מהני חיבור רק אי הוי ס"ל דהחיבור היא ששניהם מחוברים זל"ז ולא רק העליון לתחתון, יתבארו יותר גם דברי הפנ"י במ"ש דבס"ד הוי ס"ל דהחיבור מהני גם לצרף שני מקואות החסרים כלומר דאז הו"א ע"כ דשניהם מחוברים זל"ז והיה מהני שפיר גם לענין, נטילה אמנם לבתר דמסיק דמהני רק לענין להכשיר אותה המקוה א"כ הרי דלא מצינו שהחיבור יועיל שיהיו כמו שניהם מחוברים זל"ז א"כ לא מהני לענין נטילה כלל כמ"ש, רק לדברינו מיושב שפיר טפי ג"כ מ"ש ור' יהודה היא כלומר דלר"מ דס"ל גוד אסיק ג"כ א"כ הוי שניהם מחוברים זל"ז ואז היה מועיל שפיר גם לענין נטילה ודוק, ועפ"י מ"ש א"ש ג"כ מאי דחי הגמרא דלמא לענין מקואות דמשמע דלענין נטילה לא מהני חיבור והא אדרבא איפכא מסתברא דמה לענין מקוה דהיא מה"ת מהני מכ"ש לענין נט"י דהיא רק מדרבנן וודאי מהני, אמנם לדברינו כיון דהחיבור אינו מועיל שיהיו מחוברים זל"ז רק העליון לתחתון א"כ לענין נטילה לא מהני כלל חיבור כזה כל שאין שניהם מחוברים זל"ז, וא"ש הכל בס"ד, ועד"ז מובן שפיר ג"כ החילוק מ"ש הר"י בתוספ' ד"ה הנצוק דבשטח השוה לית ל"ה לר"י ג"כ טופח ע"מ להטפיח הוי חבור דבשלמא היכא שייך גוד אחית דלא צריכין לחבר רק העליון לתחתון שפיר אמרינן דהוי חיבור משא"כ בשטח השוה דאי נימא דהוי חיבור אז נצטרך לומר דשניהם מחוברים זל"ז וחיבור כ"כ שיהי' שניהם מחוברים לא הוי בטופח ע"מ להטפיח, ודוק, וממילא לא קשה ג"כ מה שהקשה בספר גרש ירחים (בסוף אות כ"א) מאי קאמר ור"י הא גם ר"מ ס"ל גוד אחית רק דס"ל גוד אסיק נמי וא"כ כר"מ ג"כ אתיא, אמנם לפי דברינו לא קשה דלר"מ כיון דס"ל גוד אסיק א"כ הו"ל חיבור זל"ז ושניהם יחדיו נעשו

לאחדים דכה"ג היה מהני גם לענין נט"י והכא לא בעי לפשוט דמהני גם לענין נט"י משו"ה הוצרך לומר דווקא ור"י היא דרק גוד אחית אית ליה ולא גוד אסיק:

ס') **בתוספ'** ד"ה הנצוק הקשה ר"ת דהכא ס"ל קטפרס אינו חיבור, ובמס' חגיגה י"ט ע"א גבי ג' גממיות לכ"ע מטבילין בתחתונה אלמא דקטפרס חבור, והקשה הפנ"י מ"ט לא מתרץ ר"ת דהא דקטפרס אינו חיבור אתיא כרבנן דפליגי וס"ל דאין מטבילין אלא באמצעית שיש בה ארבעים סאה, ועיין מהרש"א בד"ה והך דנצוק ר"י היא שכתב באמת דר"ת הקשה משום דס"ל דהך דנצוק נמי כר"י אתיא, והנה הפנ"י תירץ דר"ת ס"ל דטעמא דרבנן דאין מטבילין אלא באמצעות לאו משום דקטפרס אינו חבור רק משום דאין הנחלין מערבין כמ"ש הרמב"ם פ"ח הלכות מקואות הלכה י"ב ועי"ש בכ"מ, או די"ל משים דהחרדלית אינו מערב מי המקואות עצמן דמי המקואות נשארו במקומן רק שלמעלה הולכין מי חרדלית וכה"ג וודאי לא הוי קטפרס חבור, וז"ל הפנ"י דכיון שאין החרדלית ממי המקוה עצמו לא הוי עירוב בהכי משא"כ בעירוב גוף המקואות אפילו רבנן מודי דאמרינן גוד אחות דאל"כ אמאי נקט חרדלית, וסברא זו כתב ג"כ בספר גרש ירקום באות כ"א, ועיין בחתס"ו יו"ד סימן ר"י בד"ה ובתוספת' דג' גממיות שרמז ג"כ לזאת הסברא, ועיין שו"ת כתב סופר ליו"ד סימן צ"ז ד"ה אלא ממ"ש שהביא זאת הסברא בשם החתס"ו וקלסיה מאוד ולא זכרו שהפנ"י כתב ג"כ הכי, והנה אי הו"א דרגליו של ראשון נוגעות הוי כמו זחילה ואינו מטהר כמו בחרדלת של גשמים לדעת הרמב"ם דהטעם משום שאין נזחלים מערבין יש לתרץ קושיית הכ"מ שם על הרמב"ם מ"ט פסק הרמב"ם ברגליו של ראשון נוגעות דלא הוי חבור ובסגוס פסק דהוי חבור, ולהנ"ל א"ש דמים שבסגוס לא הוי זחילה ומקרי אשבורן ושפיר מצרף, וזהו באמת כוונת הריב"ש בסימן רצ"ב לחלק בין המים שעל האדם ובין המים שבסגוס, ושוב ראיתי בספר גרש ירחים שמחלק ג"כ הכי בין המים שעל האדם למים שבסגוס (ועיין מ"ש לעיל אות נ"ה), והנה הפנ"י הקשה עוד מ"ט לא הקשה ר"ת סתירת המשניות אהדדי דהכא אמרינן קטפרס לא הוי חבור ובמס' מקואות פי"ו משנה ח' אמרינן מטהרין המקואות העליון מן התחתון וכן בפ"ג משנה ב' ויטהרו העליונים מן התחתונים אלמא דקטפרס הוי חבור, ותירץ הפנ"י דהתם אפשר רק לענין שאובה דרבנן הוי קטפרס חבור, ועיין בתוס' יו"ט פ"ו שם ד"ה אפילו כשערה שכתב ג"כ הכי:

ס"א) **עוד** שם באותו דבור ואומר ר"ת דכיון שהמים שעל הראשון סופן ליפול ולירד למקוה הוי קטפרס חבור, וראיתי בספר גרש ירחים שכתב וז"ל צריך ביאור סברת ר"ת דכל קטפרס סופו ליפול למטה, עי"ש שנדחק קצת, ולע"ד נראה דלא קשה מידי דסברת

ר"ת היא כך דקטפרס שצריכין לצרף שני המקואות היינו שמתקוה העליונה הולך ניצוק המחבר שני המקואות יחד ומ"מ המקוה העליונה לא תרד למטה רק תשאר במקומה כה"ג אמרינן כיון דמ"מ המים שצריכים לצרף נשאר במקומו דבהכי מיירי שגוף המים שבמקוה העליונה כשאר במקומו רק שהיא מחובר לתחתונה ע"י ניצוק המחבר אותם יחד כה"ג אמרינן דאם החיבור הוי בשטח השוה מקרי חבור משא"כ אם החבור הוא דרך קטפרס לא הו' חבור משום שהמים שצריך לצרף נשאר תמיד במקומו משא"כ בהך דר"י ברגליו נוגעות דכל המים שאנו צריכין לצרף היינו המים שעל גופו סופו ליפול ולירד למקוה וכה"ג דכל המים שאנו צריכין לצרף סופו אח"כ לירד לתוך המקוה הוי חיבור מעליא אפילו ע"י קטפרס כיון דעומד לכך שירד לשם לגמרי וגם עכשיו מחובר ע"י קטפרס, כה"ג הוי קטפרס ג"כ חבור, וזהו פשוט לע"ד, ושפתי קדשו, של ר"ת ברור מללו לחלק בין חבור שאר מקואות ע"י קטפרס לחבור המים שעל גופו כיון דכל המים שצריכין לצרף סופו לירד לתוך המקוה שפיר הוי חבור, ודוק, [שוב ראיתי בחידושי מהר"ם שכתב ג"כ בהא דס"ל לר"ת דכיון שסופו לירד וליפול לתוך המים הוי חבור שכתב ח"ל:

ר"ל דכל המים שעל הראשון סופן לירד וליפול לתוך המקוה א"כ אין המקוה חסרה כלום משא"כ בההוא דנצוק וקטפרס עכ"ל, ובל"ס שכוונתו ג"כ בדברי הר"ת כמ"ש דכיון שכל המים שצריכין לצרף סופן לירד לתוך המקוה הוי שפיר חבור, ודוק]:

ס"ב) **והנה** על הקושיא מג' גממיות תירץ ר"ת דדווקא כשמקוה אחד שלימה כמו התם שיש באמצעית ארבעים סאה הוי קטפרס חבור משא"כ כששניהם חסרים וצריכין לצרף שניהם לא הו' חבור ודווקא נקט אמצעית כוונתו דאי הו"א דלר"י בכל ענין קטפרס הוי חבור אפילו שניהם חסרים אז היה צריך לומר דהא דנקט באמצעית ארבעים סאה הוא רק לרבותא דרבנן דאפי"ה אין טובלין לא בעליונה ולא בתחתונה כמ"ש התוספ' בסוף הדבור אמנם השתא דס"ל דלר"י ג"כ לא הוי קטפרס חבור רק כש"ש מקוה אחד שלימה אמרינן דדווקא נקט באמצעית ארבעים סאה כלומר אפילו לר"י, והחילוק בין אחד שלימה או שניהם חסרים י"ל ג"כ כמ"ש לעיל באות נ"ח דיותר הוי חבור כשצריכין לצרף כל השנים יחד ממה שצריך לצרף רק אחת וא"כ בשניהם חסרים דצריכים לצרף חיבור מעליא שיהיו שניהם מחוברים זל"ז לא סגיא ע"י קטפרס משא"כ באחד שלימה דלא צריך חיבור רק לאחת אמרינן דע"י קטפרס הוי ג"כ חבור, ודוק, ומ"ש רש"י כאן לענין מקואות שאין באחד מהן ארבעים סאה דהיינו ששניהם חסרים ובמס' ע"א ע"ב ע"א דיה ולא לטהר פרש"י דאפילו מקוה אחד שלם אינו חבור י"ל בפשיטות דהכא

במס' גיטין כיון דמוקמינן לה כר"י והיה קשה לרש"י קושיית ר"ת דהא ר"י ס"ל קטפרס חבור וס"ל ג"כ כתירוצו דהכא מיירי בשניהם חסרים משו"ה לא הוי חבור גם לר"י, ועיין שו"ת כתב סופר ליו"ד סימן צ"ז, וזהו פשוט, ודוק:

ס"ג) **והנה** בתוספ' מס' בכורות כ"ה ע"ב בד"ה אין המים כתב שם ר"ת בדין נוטפין שרבו על הזוחלין ח"ל ונראה שהם בטלות ברוב שהרי כל הנהרות מחוברין לים הגדול ביותר מעירוב מקואות ותחלת הנהרות אינם קטפחס שזהו דרך חיותן ולא קטפרס מחברן אלא חיותן מחברן עכ"ל, וראיתי בשו"ת נטע שעשועים סימן כ"ד שרוצה להוכיח מזה דבנהר הוי קטפרס חבור, ועיין בספר דברי חיים סעיף כ"ז שחולק עליו, והנה ראיתי בשו"ת מהרי"ט ליו"ד סימן י"ז לענין מקוה שהמים באים מהנהר עלי גלגל ובו קבועים כלי עץ קטנים נקובים בכונס משקה ומשם לסלונות ושופכים המים למקוה וכתב שם בד"ה ומעתה אין לנו עסק בנצוק וקטפרס אי היי חבור או לא שהרי יש במקוה מ' סאה מים כשרים שלא נפסלו בשאיבתן מן הנהר מאליהן, והרב ר' אליעזר מוורדונא שהביא בתשובתו וכו' לא בא אלא להכשיר כשאין למעלה שיעור מקוה עכ"ל עי"ש, וא"כ משמע דעכ"פ אם אין במקוה שיעור מ' סאה רק ע"י צירוף לנהר ע"י קטפרס לא הוי חבור, וצ"ל ע"כ דהא דנראה מדברי הר"ת דבנהר הוי קטפרס חבור היינו רק כשהמים הולכים מעצמן אז מהני בנהר אפילו הולכין דרך קטפרס דכיון שנמשכים מעצמם כפי טבע בריאתם מעשי ידי יוצר הקב"ה הוי חבור מעליא, משא"כ אם המים יורדין דרך קטפרס ע"י איזה תחבולה. כמו בגלגל שעשוי עפ"י הנהר כה"ג לא הוי חבור מעליא אפילו שבאים המים מן הנהר דלא הוי חבור מעליא רק מה שהולכים בטבע בריאתם, ועיין בש"ך ס"ק ב' שרוצה לומר דאם החיבור הוי כשפ"ה שפיר הוי חבור לנהר ולא בעינן שיעור מקוה ולא כרמ"א שם, אמנם הדג"מ שם השיג על הש"כ דלא הוי חבור משום דאין הנזחלין מערבין, ובספר גדולי טהרה ס"ק ל"א הש"ג מטעם אחר על הש"כ דהוי קטפרס הגם דיש לומר דהוא ענין אחד עפ"י דברי הרב"ש סימן רצ"ב דקטפרס לאו הוי חבור מטעם זחילה, והנה מדברי מהרי"ט הנ"ל משמע ג"כ כדברי הדג"מ וגדולי טהרה דאם אין במקוה עצמה שיעור מ' סאה דלא היה מהני חבור לנהר משום דהוי קטפרס עכ"פ א"ש עפ"י מ"ש דמה דמשמע מדברי הר"ת בתוספ' בכורות הנ"ל דס"ל דבנהר הוי חבור ע"י קטפרס ג"כ דזהו דווקא בנהר שהמים נמשכים דרך קטפרס בטבע הבריאה, וכן משמע מלשון המרדכי במס' שבועות שכתב דמי נהר שאין עתידין לפסוק הוי קטפרס חבור וא"כ כל שאינו הולך רק ע"י תחבולת אדם לא מקרי אין עתידין לפסוק, והנה לכאורא יש לעיין מה שהקשה הדג"מ על הש"כ ס"ק ב' דאין

הנזחלין מערבין הא הרמב"ם לא כתב דאין הנזחלין מערבין רק בחרדלית של גשמים דאין מטהר בזוחלין משא"כ הכא ברמ"א סעיף ל"ו דמיירי שהמים באים מן הנהר או המעיין א"כ שפיר כתב הש"כ דהוי חבור ומאי הקשה הדג"מ דאין הנזחלין מערבין הא מעיין מטהר בזוחלין, אמנם י"ל דהדג"מ שפיר הקשה לדעת הש"כ ס"ק ל' וכן בס"ק ק"ה דכשנפסק מן המעיין שוב אינו מטהר בזוחלין וא"כ שפיר הקשה הדג"מ דכאן כבר נפסק מן המעיין ושוב אינו מטהר בזחילה, אמנם לענין קטפרס וודאי כיון שהופסק מן הנהר שוב לא מהני החבור ע"י קטפרס רק כל זמן שהנהר הולך דרך גדילתו הוי קטפרס ג"כ חבור וא"ש מה שהשיג בספ' גדולי טהרה ס"ק ל"א על הש"כ דלא מהני החיבור ע"י הכלים הקבועים בגלגל אפילו נקובים כשפ"ה משום דהוי קטפרס, וראיתי בספר נטע שעשועים סימן כ"ד דמשמע מדבריו דכל שבא מהנהר שאינו פוסק הוי חבור אפילו ע"י כלים דהיינו שאינו דרך מהלך הנהר, ולפימ"ש אין מדברי ר"ת שבתוספ' בכורות הנ"ל ראיה לזה דר"ת לא כתב רק שחיותם מחברם והיינו דווקא דרך מהלך הנהר מעצמו, וכן מדברי מהרי"ט הנ"ל משמע ג"כ כמ"ש דכל שבא מהנהר ע"י איזה תחבולה אם לא היה במקוה שיעור מ' סאה לא הוי חבור שיצטרף עם הנהר דקטפרס אינו חבור, וכבר השיג בספר דברי חיים סעיף נ"ז על הגאון בעל נטע שעשועים [ועיין חידושי הרז"ה הלכות מקואות ס"ק צ"ב] עכ"פ מוכח מדברי הר"ת הנ"ל דרק משו"ה מהני קטפרס בנהר משום דחיותן מחברו וא"כ משמע הא דקטפרס אינו חבור משום דקטפרס לא הוי חבור מעליא והוי כמי שלא היה מ' סאה במקום אחד וכמ"ש לעיל באות ל"ב בשם ספר המאירי במסכת שבת דמה"ט אין נוטפין מטהרין בזוחלין משום דלא הוי צרוף מ' סאה, רק ברגליו של ראשון מהני לר"י משום דסופו לירד והיינו משום דכל המים שצריכים לצרף סופן ליפול לתוך המקוה וגם עכשיו מחוברים קצת שפיר הוי חבור, ואפשר דזהו ג"כ רק לר"י אבל לת"ק במסכת' מקואות פ"ז משנה ו' דפליג על ר"י וס"ל השני טמא לא מהני קטפרס אפילו בסופי לירד, והנה מ"ש לעיל אות ס"א דמשו"ה מהני סופו לירד משום דכל המים שצריכין לירד סופן לירד כה"ג כתב ג"כ בשו"ת נטע שעשועים, וא"כ בחרדלית של גשמים דלא מקרי סופו לירד דהא המים שצריכים לצרף נשארו במקומן משו"ה צריכים רק לתרץ משום דמשכינה לחסירה שפיר הוי צרוף, אמנם זהו רק לר"י אבל לרבנן דפליגי על ר"מ ועל ר"י לא הוי קטפרס חבור כלל אפילו ממקוה שלם לחסר וכן אפילו בסופן לירד, מ"מ מדברי ר"ה נראה יותר דדעתו לפסוק כר"י מדלא משני דמשנה במס' טהרות דנצוק וקטפרס לא הוי חבור אתיא כרבנן דפליגי על ר"מ ועל ר"י מזה משמע קצת דלא ס"ל כרבנן משו"ה לא רצה לאוקמא משנה דמסכת' טהרות כרבנן

דאין הלכה כמותם, וכן כתב בשו"ת כתס"ו סימן צ"ז, (ויבואר עוד בס"ד, ולענין הלכה עיין לקמן באות ס"ה):

ס"ד) **ודעת** הר"י כאן בתוספ' וכן במס' חגיגה כ"א ע"ב ד"ה כעוביה לחלק בין השקה למקואות דמשנה דכצוק וקטפרס אינו חבור הוא רק להשקה לא הוי חבור אבל לענין מקוה הוי חבור, והנה לכאורא משמע מדבריו דלענין מקוה מהני קטפרס אפילו באין סופו לירד וגם אפילו בשני מקואות חסרים דהא דקתני ג' גממיות בזה עשרים ובזה עשרים ואמצעית של מ' סאה הוא רק לרבותא דרבנן דאפילו כה"ג אין טובלין לא בעליונה ולא בתחתונה משא"כ לר"י הוי קטפרס חבור בכל ענין והיכא דשייך גוד אחית מהני אפילו טופח ע"מ להטפיח עיין היטב כאן בתוספ' ובמס' חגיגה, והנה התוספ' כאן ובמס' חגיגה כ"א ע"ב ד"ה כעוביה הקשו דהוי סברות הפוכות דלענין השקה הוי טופח ע"מ להטפיח חבור ולענין מקוה לא מהני טופח ע"מ להטפיח ובכצוק וקטפרס הוי איפכא דלענין מקוה מהני ולענין השקה לא מהני, והנה במס' חגיגה שם תירצו דעניני טומאה וטהרה הם הלכתא ולא בסברא תליא מילתא, אמנם מ"מ כ"ל להס ביר עצת דהנה כל השקה כגון מים טהורים במים טמאים לא בעינן שיטביל המים טמאים בתוך הטהורים רק נגיעה בעלמא מהני ג"כ עיין רש"י מס' ביצה י"ז ע"ב במשנה ד"ה ושוין שמשיקים, וא"כ י"ל כך דוודאי בשטח השוה מקרי נגיעה מעליא אפילו בטופח ע"מ להטפיח דמ"מ נגיעה כל דהוא מקרי ובפרט במים דהוא מתורת זריעה א"כ בנגיעה דעלמא ג"כ זריעה מקרי, אמנם עד כאן מקרי זריעה רק בשטח השוה משא"כ דרך מדרון לא מקרי זריעה דאינו נתחבר כל כך דרך מדרון כמו בשטח השוה וא"כ א"ש דוודאי לענין השקה כיון דלא בעינן רק נגיעה בעלמא א"כ טופח ע"מ להטפיח ג"כ נגיעה מקרי משא"כ במקוה דבעינן שהדבר הנטבל יבא לגמרי במים, נגיעה גרידא לא מהני ומשו"ה בעינן חיבור כשפ"ה דווקא, אמנם לענין קטפרס הוי איפכא דלענין מקוה כיון שעכ"פ טובל עצמו במים שמתכסה בהם כל גופו, רק שחסר קצת מארבעים סאה אמרינן כיון שמחוברים כשפ"ה הוי כאילו לא חסר כלל משא"כ לענין השקה דלא הוי שום ענין טבילה רק נגיעה בעלמא בתורת זריעה אמרינן דכל שהיא דרך מדרון לא הוי נגיעה, ויש עוד להמתיק קצת דאפילו אי הו"א דגם דרך מדרון מקרי נגיעה היינו דווקא העליון נוגע בתחשון אבל התחתון לעליון לא מקרי נגיעה וא"כ א"ש דגבי השקה דאפילו אי הו"א דגם מדרון מקרי נגיעה מ"מ לא היה מהני רק אם העליון מים טמאים והתחתון מים טהורים דאז נוגע הטמאים בטהורים משא"כ איפכא אם התחתון טמא והעליון טהור לא הוי חיבור מתחתון לעליון להיות כאילו נגע בו, וא"כ במים אינו ניכר איזה מים

טמא ואיזה טהור ואם יהיה מהני קטפרס אפילו דרך גוד אחית יטהרו דרך גוד אסיק ג"כ, משא"כ לענין מקוה דידוע שהדבר שנטבל במקוה הוא הטמא לא גזרינן גוד אחית אביו גוד אסיק, וא"כ לפי"ז היה מהני קטפרס דרך גוד אחית גם לענין השקה דע"י גוד אחית הוי חבור טפי כמ"ש בתוספ' דלר"י כה"ג מהני אפילו אינו כשפ"ה רק טופח ע"מ להטפיח רק בהשקה מים למים אינו ניכר בין מים למים ושפיר יש לגזור גוד אחית אטו גוד אסיק, משא"כ במקוה דניכר שמה שנטבל היא הטמא לא שייך לגזור גוד אחית אטו גוד אסיק, וא"ש מ"ט לענין מקוה מהני קטפרס ולענין השקה לא מהני וטופח ע"מ להטפיח מהני לענין השקה ודוק:

ס"ה) **ולענין** פסק הלכה הנה כבר כתבו האחרונים (עיין דברי חיים סעיף נ"ז ושו"ת נטע שעשועים סימן כ"ד) דהמחבר לא הביא כלל דינא דקטפרס בש"ע לענין מקוה רק בסעיף ס' הביא דין דג' גממיות שבנחל דאין טובלין לא בעליונה ולא בתחתונה משמע דגם גוד אחית לית ליה, אמנם שם י"ל הטעם משום דאין הנזחלים מערבין כמ"ש הרמב"ם פ"ח הלכות מקואות אמנם לדברי הריב"ש סימן רצ"ב דהטעם דקטפרס אינו חבור היא ג"כ משום דקטפרס הוי דרך זחילה א"כ משמע דקטפרס אינו חבור ס"ל, ולפי"ז מעיין שפיר מטהר בקטפרס, ולדעת המהריק"ו שהביא הש"כ בס"ק ל' דמעיין מטהר בזוחלין אפילו נפסק ממקומו א"כ במעיין מהני קטפרס בכל גוונא, מ"מ י"ל דהיינו דווקא שנפסק מאליו כמו גל שנתלש, משא"כ ע"י תחבולות אדם גם למהרי"ק אין לו דין מעיין לטהר בזוחלין וממילא גם קטפרס לא מהני כמ"ש לעיל באות ס"ג וברגליו של ראשון נוגעות במים פסק המחבר בסעיף ס"ב ג"כ דלא כר"י, משמע ג"כ דקטפרס לא מהני וגבי סגוס דפסק בסעיף ס"ג דמהני מקצתו נוגע במים היא משום דשם בלועים מים הרבה, ועיין בשו"ת חתס"ו יו"ד סימן ר"ט שכתב ג"כ דקטפרס בשפע רב הוי חבור וא"כ לדעת הטור דס"ל בר"י ברגליו של ראשון נוגעות במים דהשני טהור ס"ל קטפרס הוי חבור אפילו בחבור מעט לא בשפע רב, ועיין בגדולי טהרה ס"ק מ"ה, אמנם לענין שאובין דרבנן לפי הנראה כ"ע מודי דקטפרס הוי חבור דבהכי מוקי לה מתניתין דקתני פ"ו מס' מקואות משנה ח' מטהרין מקואות העליון מן התחתון אע"ג דהוי קטפרס משום דלענין שאוב דרבנן ס"ל לכ"ע קטפרס הוי חבור, עי"ש בתוס' יו"ט מ"ש בשם הר"ש, והנה במרדכי פ"ב מס' שבועות כתב דבשני מקואות אחד חסר ואחד שלם מהני כשפ"ה להיות חבור אבל בשניהם חסרים לא מהני חבור אפילו כשפ"ה, אמנם בש"ע סעיף נ"ב כתב בפירוש דאפילו בשניהם חסרים מהני כשפ"ה עי"ש, ותימא שהמפורשים לא הזכירו כלל הך דמרדכי שכתב דהיכא שאין באחד מהם מקוה שלם (כלומר ששניהם חסרים) דלא מהני

כשפ"ה, והנה הפנ"י רוצה כאן לדמות מה דאמרינן לענין מקוה גוד אחית כמו לענין שבת דאמרינן לבוד וגוד אחית אמנם החתס"ו בפ"ב דמס' ג'יטין כתב דלא דמי דלענין שבת אמרינן ע"י גוד אחית לעשות אפילו יש מאין דהיינו שאין להם שום חבור משא"כ לענין מקוה פשיטא דצריך עכ"פ חבור במקצת וכשאינן מחוברים כלל לא שייך גוד אחית ולא לבוד לענין מקוה, ועוד יש לי ראיה דלא דמי כלל מקוה לשבת דלענין מחיצות של שבת אמרינן גוד אחית אפילו כשאינם ממין אחד כגון לחי הסמוך לכותל דאמרינן לבוד או פי תקרה יורד וסותם משא"כ לענין מקוה לא אמרינן גוד אחית רק מב"מ מים העליונים למים התחתונים משא"כ על דבר הנטבל כגון מחטין וצנוריות בראשו של ראשון לא אמרינן גוד אחית להיות כאילו נטבל במקוה עצמה, ועיין מ"ש לעיל באות נ"ט בשם הטורי אבן, א"כ מוכח להדיא דאין לדמות כלל מקוה לשבת ודוק:

ובאמת צ"ע בדברי התוספ' במס' חגיגה י"ט ע"ב ד"ה בתחתונה שכתבו שם וז"ל: ואל תתמה דאיך מדמה ליה למפשט מהו להטביל מחטין וצנוריות ולא קאמר דשאני הכא משום דמקוה אחד שלם דהתם לעיל איכא טעמא אחרינא קטפרס שסופו לירד מה שבראשו של ראשון עכ"ל עי"ש, והנה לפימ"ש דבגוף הנטבל לא שייך לומר נוד אחית א"כ קשה להבין מ"ש דהכא איכא טעמא שסופו לירד ומה מהני לן להיות מועיל טבילה בראשו של ראשון ע"י שסופן לירד דבשלמא לענין שהשני יוכל לטבול במקוה שפיר מהני מה שסופו המים שעל גופו לירד למקוה דהוי כאילו המקוה שלם משא"כ לענין לטבול מחטין בראשו של ראשון אדרבא גרע ע"י שסופו לירד דהוי כאילו כל המים גם מה שבראשו תוך המקוה וא"כ לא מהני טבילה רק ע"י גוד אסיק דהוי כאילו כל המים מחוברים זל"ז כמ"ש לעיל באות נ"ט, ואולי ס"ל להתוספ' דע"י שסופן לירד חשוב חבור גם התחתון לעליון והוי כאילו טבל במקוה שלם, ועיין בספר גרש ירחים באות כ"ז שכתב דאי ס"ל גוד אחית הוי הכל מחובר למקוה וא"כ ה"נ למאן דס"ל גוד אסיק הוי כאילו כל המקוה מחובר וא"כ הרי טובל עצמו במקוה שלם, כצ"ל בכוונת דברי התוספ' אלו, ודוק, ועיין היטב מ"ש לעיל באות נ"ט בס"ד, ולענין נצוק וקטפרס במקוה עיין בשו"ת אמרי א"ש יו"ד סימן פ' ובשו"ת דברי חיים ח"א סימן מ"ג דמשמע ג"כ מדבריהם דקטפרס לא הוי חבור לענין מקוה, מ"ע ברוב מים כשרים ומיעוט שאוב יש לסמוך על הפוסקים דקטפרס הוי חבור ובפרט כיון דהטור פסק כר"י ברגליו של ראשון נוגעות במים דהשני טהור אע"ג דהמקוה חסר וא"כ ס"ל אפילו לענין דאורייתא הוי קטפרס חבור, וא"כ לדידן בדרבנן עכ"פ יש לסמוך דקטפרס הוי חבור, ועיין בספר האשכול הלכות מקואות סימן נ"ד ובנחל שם שהאריך לענין קטפרס ושם משמע ג"כ

דס"ל דהוי חבור וס"ל בשיטת הרמב"ם ג"כ דקטפרס הוי חבור רק לענין השקה לא הוי קטפרס חבור, ועי"ש שהאריך לענין הפלומפין דלא הוי כלי קבול, ועיין שו"ת זכרון יוסף יו"ד סימן י"ג ועיין בספר גדולי טהרה בשו"ת סימן י"ד שכתב דלענין חשש דנתן סאה ונטל סאה במים שאובים להפוסקים דאפילו בשאובים פסול נתן סאה ונטל סאה ברוב מים שאובים מ"מ אם הביא הרבה מים ע"י משיכת הפלומפין יש לסמוך דלא מקרי שאובים לענין זה ובוודאי יש לסמוך ע"ז כיון דדעת הרבה פוסקים דבשאובים ליכא כלל החשש דנתן סאה ונטל סאה אפילו לעולם, עיין בש"מ סעיף כ"ד ובספר גדולי טהרה בנחל שם ס"ק כ"ו, וא"כ אם המים שאובים באים ע"י הפלומפא כה"ג וודאי יש לסמוך דלא מקרי שאובים כיון דמדינא אפילו שאובים ממש כשר, ולענין קטפרס ליכא חשש כיון שיש במקום שטובל בו ארבעים סאה לא שייך קטפרס. ועיין במהרי"ט ח"ב יו"ד סימן י"ז, ודוק:

ס"ז) **נבאר** שיטת הרמב"ם לענין קטפרס וגוד אחית, הרמב"ם הביא הא דניצוק וקטפרס אינו חיבור לענין השקה פ"ז מהלכות טומאת אוכלין הלכה ה' וא"כ אפשר דלענין מקוה הוי קטפרס חבור כדעת הר"י בתוספ' מס' גיטין וחגיגה דמחלק בין לענין השקה ובין לענין מקוה והא דבפ"ח הלכות מקואות פסק כרבנן גבי גממיות שבנחל דאין טובלין אפילו בתחתונה ההם טעמא אחרינא איכא משום דאין הנזחלים מערבין (רק הריב"ש בסימן רצ"ב כתב דמה"ט באמת קטפרס אינו חבור משום דכל קטפרס הוי זחילה עי"ש) והא דלא מהני טבילה כשרגליו של ראשון נוגעות במים להרמב"ם דפסק דלא כר"י פ"ח הלכות מקואות הלכה י"ב, לא משום דקטפרס אינו חבור רק משום דאינו רק טופח להטפיח משו"ה לא הוי חבור. אבל חבור בשפע מהני אפילו קטפרס, וא"ש גבי סגוס דהוי חבור משום דהוי בשפע שנבלע בו הרבה מים, אמנם לדעת הריב"ש דכל קטפרס הוי זחילה א"ש בלא"ה דגבי סגוס הוי חבור דהמים שבסגוס הוי אשבורן, אמנם אכתי קשה אי נימא דהרמב"ם ס"ל קטפרס חבור א"כ אמאי פסק פ"ה הלכות מקואות הלכה ו' וז"ל וכן אם עשה מקוה שיש בו מ' סאה מים כשרים וערבו עם המקוה הפסול הזה טהרו אלו את אלו דמשמע דרק כשהם מעורבין בשטח השוה אבל אחד עליון ואחד תחתון לא הוי חבור דמזה הוכיח באמת הכ"מ שם דהרמב"ם גוד אחית נמי לית ליה וא"כ קשיא לדעת התוס' יו"ט פ"ג מס' מקואות משנה ב' דס"ל דהרמב"ם ס"ל קטפרס הוי חבור וכן גוד אחית עי"ש שכתב דהא דלא מהני להרמב"ם רגליו של ראשון נוגעות הי' רק משום שמא מקצתו נגוב ונמצא שאינו חבור וצ"ל דהרמב"ם גם בפ"ה אין כוונתו דבעינן דווקא שיהיו שני המקואות בשטח השוה רק באמת בכל גוונא הוי חבור וסמך עצמו על מ"ש

פ"ח הלכות מקואות מטהרין המקואות העליון מן התחתון דמשמע דאפילו גוד אסיק אמרינן ונמצא שבשיטת הרמב"ם פליגי הכ"מ והתוס' יו"ט דהכ"מ ס"ל בדברי הרמב"ם דאפילו גוד אחית לית ליה ומביא ראיה ממה שפסק גבי ג' גממיות בנחל פ"ח הלכה י"ג דאין טובלין אפילו בתחתונה והתוס' יו"ט פ"ג מס' מקואות משנה ב' ס"ל בשיטת הרמב"ם דס"ל גוד אחית עי"ש היטב:

ס"ז) **והנה** הגם שאינו כדאי להכריע אמנם ליישב כל פסקא דהרמב"ם נ"ל כך דלענין דאורייתא וודאי ס"ל להרמב"ם דלא אמרינן אפילו גוד אחית, ועיין בספר בעה"נ להראב"ד גבי רגליו של ראשון נוגעות דפסק ג"כ לענין שאובין דכל זמן שרגליו נוגעות מותר למלא בכתף והיינו דלענין שאובה דרבנן אמרינן שפיר גוד אחית וא"כ יהיה מיושב הכל דבפ"ה מביא במקוה שהיה בו עשרים סאה מי גשמים וא"כ ליכא רוב מים כשרים (וס"ל להרמב"ם דשאובין דרבנן רק כשיש רוב מים כשרים, עיין ברמב"ם פ"ד הלכות מקואות הלכה ב' שכתב בפירוש דפסול שאובין למדו בהיקש ואע"ג שכתב שהיא מדברי סופרים היינו משום שכל שאינו מפורש בתורה קרו ליה דברי סופרים, ולקמן נבאר עוד בזה אם להרמב"ם כלו שאוב מה"ת, ועיין בכ"מ פ"ד הלכה ב' ועיין בספר שערי דעה סימן ר"א ס"ק ג' שרוצה לומר דגם המחבר בסעיף נ"ג ס"ל כלו שאוב פסול מה"ת, ודוק) משו"ה ס"ל להרמב"ם דאינן מתערבים רק בשטח שוה ולא באחד עליון ואחד תחתון, ועיין בר"ש פ"ג מס' מקואות משנה ב' דתנא ס"ל אפילו גוד אסיק, והרמב"ם לא ס"ל הכי בדאורייתא, אמנם בפ"ח הלכה ז' דס"ל מטהרין המקואות העליון מן התחתון דאפילו גוד אסיק אמרינן שם מיירי בפסול שאובה שהיא רק מדרבנן היכא דאיכא רוב מים כשרים והא דמסיים שם והרי שני המקואות שהסילון ביניהם כמקוה אחד עכ"ל, דלכאורא היה משמע דמיירי במקוה אחד חסר דאי רק בשאוב מאי נ"מ אי הוי כמקוה אחד דהא לענין שאוב ס"ל להש"ע בסעיף נ"ב דכל שהושק פ"א נשאר בהכשירו לעולם, י"ל דהרמב"ם ס"ל כדעת הרבנו ירוחם בש"ך ס"ק קי"ב דאפילו בשאוב לא מהני להכשיר רק כל זמן שהם מחוברים משו"ה נקט והרי שני המקואות שחסילון ביניהם כמקוה אחד כלומר דבעינן שיהיו מחוברים תמיד כך וע"כ צ"ל שמיירי שהשקה שביניהם עדיין קיים דהא אפילו אי הוי מפרשינן דמיירי באחד חסר ג"כ ע"כ צריך לפרש הכי שהשקה שביניהם קיים דאלאו"ה פשיטא דבחסר לא מהני אם נפסק החבור, ועיין בש"ך ס"ק קי"א, וא"כ ה"נ אי מפרשינן לה בשאוב ג"כ י"ל דצריך שיהיה ההשקה שביניהם קיים וס"ל כרבנו ירוחם בש"ך ס"ק קי"ב דגם לענין שאוב צריך שלא יהיה נפסק החבור (ועשינו סמוכין לדעת הרבנו ירוחם משיטת הרמב"ם) וגבי רגליו נוגעות במים לא הוי חבור ולא אמרינן

גוד אחית דהתם הוי דאורייתא, וגבי סגוס הוי חבור מ"מ כיון שהם בשפע רב הוי חבור לעולם, או דסגוס לא הוי כל כך קטפרס כמ"ש הכ"מ שם הלכה י"ב, ודוק:

אמנם בזה נחלקו הראב"ד והרמב"ם, דהראב"ד ס"ל דהא דסגוס הוי חבור היא ג"כ רק לר"י דס"ל גוד אחית, והרמב"ם ס"ל לחלק בין סגוס לרגליו נוגעות כמ"ש הכ"מ שם, והטור ס"ל לקולא בין ברגליו נוגעות ובין בסגוס, עיין בתוס' יו"ט פ"ג משנה ב', ודוק, הרי לפניך מבואר שיטות הפוסקים בדעת הרמב"ם כל אחד לפי דרכו בס"ד, והנה הא דכתבנו לעיל דהרמב"ם ס"ל דכלו שאוב מה"ת פסול משו"ה לא מהני לעירוב מקואות רק בשטח השוה כיון שלא היה רוב מים כשרים, הגם שהכ"מ פ"ד הלכות מקואות כתב דהרמב"ם ס"ל כשיטת הר"י דכלו שאוב כשר מה"ת מ"מ יש ליישב דברי הרמב"ם כמ"ש דרק בדאורייתא לא אמרינן גוד אחית דשם מיירי שהיה רק עשרים סאה מי גשמים וא"כ מ"ש הרמב"ם פ"ה שם הלכה ו' וז"ל:

וכן אם עשה מקוה שיש בו מ' סאה מים כשרים וערבו עם המקוה הזה הפסול טהרו אלו את אלו עכ"ל, דהכ"מ דייק מזה דלא אמרינן גוד אחית מיירי היכא שלא הוסיף שאובים על העשרים סאה מי גשמים א"כ ליכא רק עשרים סאה מים והוי מקוה חסר ופסול מה"ת, וזה שאמר עם המקוה הזה דייק בתיבת "הזה" דהיינו שהיה שם רק עשרים סאה מי גשמים כמ"ש מעיקרא דבהכי מיירי וכיון דפסול מה"ת משו"ה לא אמרינן גוד אחית, ודוק היטב [שוב ראיתי בחידושי הרז"ה הלכות מקואות ס"ק ק"ז בד"ה והנה הש"כ שרוצה ג"כ לומר דהרמב"ם ס"ל כלו שאוב מה"ת פסול]:

ס"ח) **מ"מ** בעיקר דברי הכ"מ שכתב בדעת הרמב"ם דכלו שאוב כשר מה"ת יש לעיין שהרי בפירוש כתב שם פ"ד הלכה ב' אעפ"י שפיסול שאובין מדברי סופרים למדוהי בהיקש וכיון דנלמד בהיקש א"כ הוי מה"ת ומ"ש שפסול מדברי סופרים הלא ידוע שדרכו של הרמב"ם שכל מה שאינו מפורש בתורה ואפילו נלמד בהיקש או בגז"ש קרו ליה דברי סופרים כמו קידושי כסף דקרו ליה דברי סופרים, מ"מ יהיה איד שיהיה בדעת הרמב"ם לענין כלו שאוב או מה"ת או אפילו רק מדרבנן מ"מ עולים דברינו שפיר דמה דלא ס"ל להרמב"ם פ"ה הלכה ו' גוד אחית היא דווקא בפיסול דאורייתא במקוה חסר, והנה באמת יש לעיין לדעת הכ"מ דהרמב"ם לא ס"ל גוד אחית א"כ מ"ט פסק הרמב"ם פ"ח הלכות מקואות מטהרין המקואות העליון מן התחתון דס"ל אפילו גוד אסיק וכ"ש גוד אחית וע"כ כמ"ש התוס' יו"ט פ"ו מס' מקואות משנה ח' דבדרבנן אמרינן אפילו גוד אסיק וקטפרס ג"כ כשר בדרבנן ועיין בתוס' יו"ט שם ד"ה אפילו כשערה שכתב כן בשם הר"ש, ודוק' והנה בכ"מ שם פ"ח הביא באמת ג"כ דברי הר"ש דבדרבנן אמרינן אפילו

גוד אסיק וכן קטפרס כשר וא"כ נראה דגם הכ"מ מודה דבדרבנן אמרינן גוד אסיק וכן קטפרס ודוק, ויש לומר מסברא ג"כ דבדרבנן מהני קטפרס דהרי קטפרס אע"ג דלא הוי חבור גמור מ"מ קצת חיבור מיהו הוי, והנה בחבור מקוה שאוב למקוה כשר היכא שיש רוב מים כשרים דאינו פסיל רק מדרבנן לכ"ע] סגיא בחבור כשערה ולא בעינן כשפ"ה, וכן כתב הש"כ בס"ק קי"ז עי"ש היטב, וא"כ הה"ד קטפרס אפילו נימא דחבור גמור לא הוי מ"מ חבור כשערה ג"כ לא הוי חבור יותר מקטפרס ומהני בדרבנן, א"כ הה"ד קטפרס בדרבנן מהני, ודוק:

חלק רביעי

נבאר בענין שאובה שהמשיכה ובענין כלו שאוב אי פסול מה"ת או רק מדרבנן.

ס"ט) **לעיל** באות ס"ז ס"ח כתבנו דגם הרמב"ם ס"ל דכלו שאוב פסול מה"ת, והנה יש להביא קצת ראיה לזה שהרי הרמב"ן במס' ב"ב סוגיא דצנור דף ס"ו כתב דדעת הרי"ף דס"ל שאובה שהמשיכה כולה ג"כ כשר משום דס"ל כלו שאוב ג"כ רק מדרבנן פסול ומשו"ה בהמשיכה כולה לא גזרו רבנן לפסול, והיינו משום דאי הוי כלו שאוב פסול מה"ת ליכא סברא להכשיר ע"י המשכה דהמשכה אינו יכול להועיל לטהר שאובין אם הוא פסול מה"ת, וכן כתוב בשו"ת אמרי אש ליו"ד סימן פ"ו עי"ש, רק אי הו"א דע"י המשכה על מקום שראוי לבלוע נעשו המים כזרועין כמ"ש המרדכי במס' שבועות פ"ב, אז היה מקום לומר דאפילו אי כלו שאוב מה"ת פסול מ"מ ע"י המשכה נטהרו השאובים כיון שנעשו זרועים במקום הראוי לבלוע, אמנם כיון דקייל"ן דהמשכה בדיעבד מהני אפילו במקום שאין ראוי לבלוע, עיין ברמ"א סעיף מ"ו שכתב דרק לכתחלא יש להחמיר דבעינן מקום הראוי לבלוע דווקא, א"כ אי כלו שאוב פסול מה"ת לא היה מהני המשכה בכלו שאוב וע"כ דמאן דס"ל שאובה שהמשיכה כולה כשר אפילו מדרבנן ס"ל דשאובה כולה כשר מה"ת ומשו"ה לא גזרו אפילו מדרבנן לפסול ע"י המשכה אפילו בכולה, וא"כ כיון דהרמב"ם ס"ל בפירוש פ"ד הלכות מקואות הלכה ח' דאינו מטהר רק ברביה והמשכה כר"א בן יעקב מס' תמורה י"ב ע"ב, ע"כ ס"ל דכלו שאוב פסול מה"ת משו"ה לא מהני המשכה בכולה רק ברוב מים כשרים דמה"ת כשר רק רבנן גזרו לפסול אפילו בג' לוגין מים שאובים, וכיון דמה"ת כשר אפילו בלא המשכה ס"ל שפיר דע"י המשכה כשר אפילו מדרבנן היכא דאיכא רוב מים כשרים, והגם דלאו כ"ע הכי ס"ל בדעת הרי"ף דאפילו כולה ע"י המשכה כשר אפילו מדרבנן, ועיין בהשגות הרז"ה. על הראב"ד בספר בעל הנפש דס"ל ג"כ בדעת הרי"ף דאין מכשיר המשכה רק ברוב מים כשרים, ועיין שו"ת אמרי א"ש הנ"ל שהביא ג"כ דהרז"ה ס"ל בדעת הרי"ף דהמשכה לא מהני רק ברוב

מים כשרים, מ"מ סברת הרמב"ן יכול להיות אמת דאליבא מאן דס"ל המשכה בכולה שאובין ג"כ כשר ס"ל דכולו שאוב מה"ת כשר, הגם די"ל דאפילו מאן דס"ל כלו שאוב כשר מה"ת מ"מ ס"ל דרבנן גזרו בכלו שאוב אפילו ע"י המשכה כמה שנבאר עוד בס"ד, מ"מ סמך קצת יש לדבר עפ"י סברת הרמב"ן דלמאן דס"ל המשכה בכולה פסול דס"ל שאובה מה"ת פסול בכולו שאוב משו"ה לא מהני המשכה בכולה דהמשכה לא יועיל לטהר מה שפסול מה"ת, כמ"ש באמרי א"ש הנ"ל בד"ה ולפענ"ד ממקומו הוא מוכרע עי"ש, ומשו"ה לא מהני המשכה רק ברוב כשרים דאז לכ"ע כשר מה"ת רק מדרבנן פסול במיעוט שאוב ממש ואמרינן דאם המיעוט שאובין באו ע"י המשכה לא גזרו רבנן כלל וכשר אפילו מדרבנן ועיין חתס"ו יו"ד סימן רי"ד ד"ה הנה במרדכי, שכתב ג"כ בדעת הרי"ף דשאובה שהמשיכה כולה פסול, ויבואר עוד בס"ד:

ע) **והנה** בהא דמיעוט שאובין דלכ"ע כשר מה"ת יש לומר בזה על שני דרכים או משום דמה"ת מיעוט שאובים נתבטלו ברוב כשרים או משום דמיעוט שאובים נטהרו ע"י זריעה למים הכשרים כיון דאיכא רוב מקוה כשר מהני לטהר ע"י זריעה למים השאובים המועטים, עיין בספר גדולי טהרה בנחל ס"ק ט' שהאריך בזה, והנה י"ל שמ"ש הר"ש בפ"ד מס' מקואות דלאו דווקא בעינן רביה והמשכה רק אם אפילו היה ממשיך תחלה המים שאובים ואח"כ בא שם רוב מי גשמים ג"כ כשר, [ולא כהרמ"א בסעיף מ"ד, ועיין בש"ך ס"ק צ"ט] דתלוי בזה דאי אמרינן דהטעם דמיעוט שאובים כשר מה"ת הוא משום ביטול א"כ אפילו אי היו שאובים ע"י המשכה תחלה ואח"כ רוב מי גשמים ג"כ כשר דכיון דמה"ת נתבטלו השאובים ברוב כשרים רק רבנן גזרו על מיעוט שאובים וע"י המשכה לא גזרו כמ"ש לעיל, ול"ל דאם השאובים היו תחלה א"כ הכשרים נתבטלו קמא קמא במיעוט שאובים דזהו אינו דהיכא דאיכא רוב לא אמרינן קמא קמא בטל כמ"ש התוספ' מס' שבת ס"ה ע"ב ד"ה שמא ירבו דהיכא דאיכא רוב ל"א קמא קמא בטל, משא"כ אי אמרינן דלא משום ביטול נטהרו השאובים ברוב כשרים או משום דמב"מ לא בטל או דנימא דהביטול לא מהני להשלים השיעור (ועיין מ"ש לעיל אות מ"ב) ורק משום תורת זריעה דמיעוט שאובים נטהרו ע"י זריעה כיון דאיכא רוב מקוה כשר א"כ לא מהני רק היכא שקדמו הכשרים דאז נזרעו המיעוט שאובים שבאו אח"כ וע"י המשכה אפילו מדרבנן לא גזרו משא"כ היכא דקדמו השאובים ואח"כ באו הכשרים לא מהני זריעה כיון שהשאובים קדמו לכשרים וא"כ לא מהני המשכה רק אם רוב הכשרים קדמו למיעוט השאובין, וראיתי באמרי א"ש שם סימן פ"ו בד"ה ובדברי מהרי"ק שהקשה כיון דרבעית מים ג"כ מה"ת כשר לכלים א"כ גם על רבעית יש שם מקוה והיה להיות

מה"ת כשר אפילו כי ליכא רוב שאובים רק רבעית מים כשרים כיון שכבר יש עליו שם מקוה מה"ת א"כ יטהרו כל שאובים שבאו עליו מתורת זריעה ואמאי אינו כשר מה"ת רק ברוב כשרים דווקא, עי"ש שכתב דאם ליכא רק רבעית אמרינן שהמים שבאו לשם אח"כ מבטלים הרבעית, א"כ ממילא ליכא זריעה, דביטול והזריעה באים כאחד, והזריעה צריך להיות קודם הביטול עי"ש, מ"מ כפי הנראה צריך לומר דזריעה לא מהני רק כשיש רוב כשרים וכל דליכא רוב כשרים ליכא עליו שם מקוה דבעינן דווקא רוב מארבעים סאה כיון דלאדם לא סגיא בפחות מארבעים סאה וא"כ אי מטעם זריעה וודאי בעינן שיבאו רוב הכשרים תחלה, ויש לעיין ג"כ הא דמהני רביה והמשכה אי בעינן ג"כ דווקא רוב מן הארבעים סאה אבל אם היה למשל עשרה סאה מים כשרים והמשיכה תשעה סאה מים שאובים לא מהני להקוות מים כשרים עד ארבעים סאה כיון שלא היה מעיקרא רוב מקוה או דנימא כיון שעכ"פ היה רוב נגד השאובים נטהרו השאובים כיון שהיו בהמשכה לא גזרו, וראיתי בחידושי הרז"ה להלכות מקואות סעיף מ"ד שנסתפק ג"כ בזה עי"ש ס"ק ק"ז בד"ה הט"ז, ונבאר עוד בס"ד [עיין לקמן אות ע"ט]:

ע"א) **ויש** לומר דתליא ג"כ בהא דאי ס"ל דמה"ת נתבטלו המיעוט שאובים ברוב כשרים רק מדרבנן גזרו אפילו על מיעוט שאובים ובהמשכה גם מדרבנן לא גזרו א"כ שפיר יש לומר דאפילו לא היה רוב מקוה כשר דהיינו כ"א סאה רק פחות מ"מ כיון שהשאובים היה פחות מהכשרים נתבטלו ברוב כשרים וכשר להקוות עליו עד מ' סאה, משא"כ אי אמרינן דרק מתורת זריעה מהני לבטול השאובים, א"כ י"ל דהיינו דווקא כשהיה כבר רוב מקוה כשר דהיינו כ"א סאה מהני לטהר בזריעה, משא"כ פחות מרוב מקוה כשר לא מהני לטהר השאובים ע"י זריעה, וא"כ ע"י השאובים נפסלו אפילו הכשרים ולא מהני או להקנות עליו כמו בכל מקוה פחות מארבעים סאה שאם אתן לתוכו מים שאובים ממש שלא בהמשכה דנפסלו כל המים ואינו כשר עד שיצא ממנו מלואו ועוד כמ"ש בש"ע בסעיף כ"א וא"כ כל שלא היה רוב מקוה כשר כיון דתורת זריעה ליכא, אפילו המיעוט שאומרים באו ע"י המשכה ג"כ נפסל כולו, ויש לעיין בזה, ודוק – והנה לכאורא מוכרח לומר דהא דמה"ת רוב מים כשרים ומיעוט שאובים כשר דהוא רק בתורת זריעה, ולטהר בזריעה בעינן דווקא רוב מקוה כשר, דאי נימא דמשום ביטול קאתינן עלה א"כ הא תינח אם היה כ"א סאה מים כשרים ונפלו שם י"ט סאה שפיר י"ל דמה"ת נתבטל המיעוט ברוב, משא"כ הא אנן קיי"ן דכל שיש כ"א סאה מים כשרים אפילו נפלו שם שאובין אלף סאה ג"כ כשר מה"ת והא ראיה שהרי בסעיף ד' בשו"ע דאמרינן כשיש רוב מקוה כשר דאזלינן בספיקו לקולא עי"ש, ובש"ך שם ס"ק י"ז, ומשמע אע"ג דהמים

שנתרבו על הכ"א סאין הם הרבה יותר ממ' סאה אזלינן לקולא כיון שהיה שם בבירור כ"א סאה מים כשרים והאיך מהני ביטול כה"ג מה"ת כיון דמ"מ השאובים הם רוב וע"כ דמטעם זריעה קאתינן עלה דכל שיש רוב מקוה כשר יכול לטהר השאובים ע"י זריעה ומשו"ה כל שהיה רוב מקוה כשר אזלינן שפיר בספיקו לקולא דכל שיש רוב מקוה כשר לא איכפת לן בשאובים אפילו היה הרבה יותר דכבר נטהרו ע"י זריעה לרוב מקוה כשר רק רבנן גזרו אפילו במיעוט שאובים וע"י המשכה לא גזרו אפילו מדרבנן. אמנם כשלא ע"י המשכה אמרינן דכל שלא היה עדיין מקוה שלם לגמרי ונפלו לתוכו אפילו רק ג' לוגין נפסלו כל המים כאילו היו כולם שאובים, ועיין בש"ע סעיף י"ט ובטו"ז שם ס"ק ל', [ועיין מ"ש לעיל אות ל"ה ואות ל"ו, ובספר גדולי טהרה בנחל ס"ק כ"ג, ויבואר עוד בס"ד], והנה מ"ש לעיל בשם שו"ת אמרי א"ש דלענין פסיל דאורייתא לא מהני המשכה להכשיר ראיתי בדברי חיים בפתיחה להלכות מקואות אות ה' שחולק עליו דאפשר דאפילו להוציא מפסול דאורייתא מהני המשכה [וכן כתב המרדכי פ"ב מס' שבועות בשם הרא"ם דהמשכה דמטהר הוי הללמ"מ עי"ש], או דהוא ג"כ הללמ"מ להכשיר שאובין ע"י המשכה או משום דאינו כולו בידי אדם ומקרי רק מקצת תפיסת ידי אדם (היינו אי בעינן עכ"פ המשכה בג' טפחים), ועיין בספר דברי אמת בענין מקואות. ודוק: **והנה** ראיתי בספר ישועות יעקב בס"ק ט"ו שרוצה לומר דאפילו לדידן דקיילי"ן כולה בהמשכה פסול מ"מ אינו רק מדרבנן אבל מה"ת לכ"ע כשר כולו בהמשכה אפילו למאן דס"ל כולו שאוב מה"ת פסול מ"מ ע"י המשכה כשר, אמנם לפי מ"ש באמרי אש הנ"ל דהמשכה אינו מועיל לטהר מה שפסול מה"ת א"כ י"ל שפיר דמה"ת פסול כולה בהמשכה דהמשכה אינו מועיל רק ברוב מים כשרים דכשר מה"ת אפילו בלא המשכה שפיר אמרינן דע"י המשכה גם רבנן לא גזרו, רק אי הוי ס"ל כמ"ש המרדכי בשם הרא"ם פ"ב מס' שבועות דהמשכה הוי הללמ"מ וא"כ שפיר י"ל דמה"ת לכ"ע מהני המשכה לטהר לגמרי רק רבנן גזרו בכולה ע"י המשכה אטו כולו שאוב שלא ע"י המשכה משא"כ ברוב מים כשרים דאפילו בלא המשכה כשר מה"ת כה"ג לא גזרו ע"י המשכה כלל, [ועיין לקמן אות צ"ב מ"ש בשם התשב"ץ] ובאמת יש לעיין מ"ט גזרו רבנן ברוב כשרים לפסול שלא יתבטלו השאובים ברוב כשרים ולא מצינו בשאר ביטול איסורים שיגזרו שלא יתבטלו כלל זולת בחמץ בפסח ומ"ט גזרו דשאובים לא יתבטלו ברוב כשרים, וצ"ל דזהו ג"ב היה בכלל הגזירה שלא יטבלו בכלים, משו"ה כל שיש כאן שאוב ג' לוגין דזהו שיעור חשוב כמ"ש לעיל באות ל"ו בשם התוספ' מס' ב"ב עי"ש ראו לגזור שלא יתבטל כלל, והגם שלא מצינו הך סברא דגזרינן אטו שלא יטבול בכלים רק למאן דס"ל

כלו שאוב כשר מה"ת והקשו אמאי גזרו כלל לפסול שאובים ותירצו דגזרו אטו שלא יטבול בכלי, ועיין ברא"ש מס' ב"ק ס"ז, ולעיל בסוגיא דצנור כבר הבאתי מזה, מ"מ צ"ל דהך גזירה שלא יטבול בכלים צ"ל לכ"ע דאל"כ למה גזרו שלא יתבטלו השאובים ברוב כשרים וצ"ל ג"כ משום גזירה שלא יטבול בכלים (ועיין עוד לקמן באות ע"ג בס"ד):

ע"ב) **והנה** בנפלו ג' לוגין שלא בהמשכה לפחות מארבעים סאה שלא בהמשכה אמרינן דנפסלו כל המים ונעשו שאובים שהרי קיילן בש"ע בסעיף י"ט דבנפלו ג' לוגין לפחות מארבעים סאה ונחלק לשנים דאע"ג שבכל אחד תו ליכא ג' לוגין שאובים מ"מ פסול להקוות עליהם עד ארבעים סאה א"כ מוכח בפירוש דכל המים נעשו שאובים, וכן כתב שם הט"ז בס"ק ל', והנה ראיתי בספר גדולי טהרה ס"ק כ"ג שרוצה לומר דבאמת אין כל המים נעשו שאובים רק דמשו"ה נפסלו כל המים אע"ג שחסרו מג' לוגין משום דיטעו להכשיר אפילו לא יחסרו כלום ויתבטל גזירת חכמים בג' לוגין לגמרי שכל מקוה מימיו מתמעטין קצת מאליהם אבל מדינא לא נעשו כל המים שאובין ובאמת היה קצת מקום להביא ראיה לזה דלא כל המים נעשו שאובין מסעיף מ"ד דאם נפלו שאובין לתוך פחות ממ' סאה ואח"כ המשיכן הכל למקום אחד דכשר ואי הו"א דהכל נעשו שאובין א"כ אמאי כשר הא הו"ל שאובה שהמשיכה כולה ופסיל לדידן, וראיתי בישועות יעקב ס"ק כ"ח שעמד בזה וע"כ דלא כל המים נעשו שאובין, אמנם מ"מ מ"ש בספר גדולי טהרה שמשו"ה פסול בסעיף י"ט להקוות עליו שלא יתבטלו לגמרי גזירת ג' לוגין לגמרי הוא וודאי דחוק קצת דלמה חשו כל כך להחמיר כיון דכל גזירת ג' לוגין הוא רק מדרבנן וע"כ מסתבר יותר דבאמת נעשו כל המים שאובין כמ"ש הטו"ז בס"ק ל', והא דבסעיף מ"ד נכשר הכל ע"י המשכה אע"ג דכולו בהמשכה פסול נבאר עוד בעזהי"ת, ועיין בר"ן סוף פרק כל הבשר, [עיין לקמן אות פ"ג ומשם ואילך מ"ש שם]:

ע"ג) **נ"ל** עוד טעם אחד בהא דמים שאובים פוסלים המקוה מדרבנן עכ"פ ולא אמרינן דנתבטלו ברוב הכשרים, והוא משום דבאמת קיילן לענין טומאת משא ליכא ביטול והוא מדרבנן כמ"ש התוספ' במס' בכורות כ"ג ע"א בסיף ד"ה נבלה בטלה דהא דאמרינן דלענין טומאת משא לא בטול היא מדרבנן, ועיין ברמב"ם פט"ו הלכות פרה הלכה ד', וא"כ לא שייך ביטול רק לענין איסור והיתר משא"כ לענין לטבול בו לא שייך ביטול, ובפרט לפימ"ש לעיל בסוגיא דצנור (באות ט"ז) דהטעם דשאוב פסול מה"ת היא משום דהמים נטמאו ע"י הטמא שנטבל בתוכו עי"ש, וצ"ל דכיון דאיכא רוב מחוה נטהרו המים בהשקה מה"ת עכ"פ, וכיון דמדרבנן לא בטל משום דלא שייך ביטול רק לענין אכילת איסור כמ"ש התוספ' מס' בכורות שם משו"ה כבר הוצרכו לגזור שיהיו

כל המים כשאובין דכיון דהוי שאובין חזינן כאילו היו טמאים א"כ ממילא נטמאו כל המים ונעשו כולם כשאובין, ועיין ברמב"ם פ"ה הלכות מקואות הלכה ה' שכתב לענין פחות מארבעים סאה שנפלו לתוכו ג' לוגין מים שאובים וז"ל שם שכל המקוה כולו שנפסל כמים שאובין הוא חשוב וכאילו כל מימיו נשאבו בכלי עכ"ל, והוא אריכות לשון לכאורא, אלא וודאי כוונתו ג"כ כמ"ש דכיון שלא נתבטלו אע"ג דאיכא רוב כשרים ומה"ת בטל, מ"מ כיון דחז"ל גזרו שלא יתבטל וע"כ דחשבינן כאילו כל המים טמאים וא"כ חשוב כל המקוה כאילו נשאבו בכלי דלענין טומאה לא שייך ביטול, והא דמהני המשכה אח"כ לכל המקוה אע"ג שנפלו לתוכו שאובין דמ"מ נטהר ע"י המשכה כמ"ש בפירוש הרמב"ם פ"ד הלכות מקואות הלכה ח' ובש"ע סעיף מ"ד, כבר כתבנו משום דכיון דאינו פסול רק מדרבנן משו"ה כשהיא דרך המשכה לא גזרו כלל כיון דאיכא מ"מ רוב מים כשרים, ודע דמדברי רש"י מס' תמורה י"ב ע"א שכתב בד"ה והותקן למקוה וז"ל: שלא יערה מן הדלי לתוך המקוה דאפילו בשלשה לוגין מפסל למקוה בכה"ג עכ"ל, מדקאמר הפסל למקוה ולא קאמר מפסל המקוה משמע דס"ל לרש"י דכל שנפלו שם שלשה לוגין תו לא מהני המשכה כלל ומשו"ה קאמר נפסל למקוה כלומר דכל שנפסלו פ"א ע"י שאובין תו לא מהני בהו המשכה כלל ודלא כהרמב"ם והש"ע מ"מ אפשר לומר דרש"י לא פירש כן רק אליבא דראב"י דלדידיה וודאי אינו כשר רק כשיש רוב כשרים ולא באו לתוכן שום מים שאובים ממש רק ע"י המשכה משא"כ לרבנן דפליגי וכפי מה דמסקינן דפליגי לקולא גם רש"י מודה דאפילו אם נתן שאובים לתוך כשרים שנפסלו הכל ואח"כ המשיך כולה דכשר כיון שהיה רוב מים כשרים, ודוק:

מ"ד) **אמנם** לפי"ז יש להקשות על שיטת חכמי המערב שהביא הרמב"ם דס"ל אפילו שאובה שהמשיכה כולה טהורה בלא מים כשרים כלל ומנ"ל הא כיון דכל ראייתם אינו אלא מרבין דאמר שאובה שהמשיכה כולה טהורה והוא משום דס"ל דרבנן לקולא פליגי והנה הא פשיטא דכל שא"צ לעשות פלוגתא רחוקה אמרינן דלא פליגי כל כך וא"כ דלמא לא פליגי ראב"י ורבנן רק בהא דראב"י ס"ל דאינו כשר רק כשהכשרים לא נפסלו עוד אפילו פ"א דהיינו שלא נתן השאובין לתוך הכשרים רק דרך המשכה אבל כשנפסלו הכשרים ע"י שנתן לתוכן שאובין לא מהני להו המשכה אח"כ ולרבנן מהני אפילו כה"ג המשכה כיון שהיה עכ"פ רוב מים כשרים כמ"ש הרמב"ם פ"ד סוף הלכה ח' וז"ל:

הואיל והיה שם רוב מן הכשר משא"כ בשאובין כולה בלא כשרים כלל מנ"ל דרבנן מכשרי כ"כ ולעשות פלוגתא רחוקה כ"כ בין רבנן ובין ראב"י לומר דרבנן מכשרי המשיכה כולה אפילו בלא מים כשרים כלל, ונ"ל לתרץ עפי"מ שכבר הקשינו לעיל

(באות ע"ב) כיון דע"י ג' לוגין נעשו כל המים שאובים כמבואר בסעיף י"ט וברמב"ם פי"ה הלכות מקואות הלכה ה', א"כ מ"ט יהיה כשר להמשיך אח"כ כולו כיון שכבר נעשו כולן שאובין ושאובה שהמשיכה כולה פסול לדעת הש"ע והרמב"ם וס"ל לחכמי המערב דבאמת יש להוכיח מסתמא דגמרא דכל שנפל לתוכו ג' לוגין שאובים דנעשו כל המים שאובין וכמו דאמרינן בשאר מקום חענ"נ (ועיין ספר גדולי טהרה בנחל ס"ק כ"ג, ודוק) דאלאו"ה אמאי לא משוי הגמ' דמשנה דקתני אין המים שאובים פוסלים אלא לפי חשבון ג"כ כמו מה שאמר אין המדומה מדמע אלא לפי חשבון דהיינו שאין כל חולין נעשים כתרומה לוקמא הכא ג"כ דאין כל המים שנפלו בתוכו ג' לוגין נעשו שאובים רק לפי חשבון המים שנפל בתוכו ומדלא משני הכי ע"כ פשיטא לגמרא דליכא לתרץ הכי משום דכיון שנפל לתוכו שלשה לוגין נעשו באמת כל המים שאובין דתענ"כא ועיין ברין סוף פרק כל הבשר, וא"כ אפילו אם נפרש דרבנן מיירי כשנפלו לתוך הכשרים ג' לוגין ונפסלו הכל דמהני המשכה א"כ ממילא הה"ד אפילו בכלו שאוב מהני המשכה דאין שום חילוק בין כולו שאוב ובין שנפל ג' לוגין לתוך הכשרים דהכל נעשו שאוב. וא"ש שיטת חכמי המערב [ועיי' לקמן אות פ"ג ומשם ואילך בס"ד], ודוק:

ע"ה) **הא** דהמשכה מהני דווקא אם אינן מחוברים עוד להשאובין דהיינו שירדו המים הנמשכין למקוה ואינן מחוברים עוד אל עיקר השאובין אבל אם מחוברין עוד המים שבמקוה לשאובין הנמשכו אין מטהרין, ודבר זה למדנו מדברי הספר דברי אמת בקונטרס מקואות (דף צ' ע"ג) וז"נ:

וי"ל דכל שהן שאובין ונמשכו כל עוד שהן מחוברין עדיין למקומן הראשון לית דינא דהמשכה והכא כיון שנפלו שלשה לוגין למקוה חסר ונפסלו ושוב נפסקו מאלו המים ונפלו לתחתון ועדיין מחוברין עם העליון לא קרינן לה המשכה עכ"ל, וכתב עוד שם דמכאן למד הב"י דבעינן המשכה ממקום רחוק כדי שתכלה רגל ההמשכה קודם שיגיעו המים למקוה עי"ש, והמעיין בספר השגות הרז"ה על בעה"נ להראב"ד יראה שהוא סובר ג"כ הכי שכתב לתרץ מה שהקשה הראב"ד לשיטות הסוברים דשאובה שהמשיכה כולה טהור ממשנה דמעיין שהעבירו ע"ג השוקת פסול אעפ"י שנמשך ויוצא ממנו וכתב שם הרז"ה וז"ל:

שלא אמרו שאובה שהמשיכוה טהורה אלא שהמשיכוה למקוה אבל מעיין שיצא מתוך השוקת ומושך על הארץ אין לו טהרה כל זמן שמושך עי"ש דאינו טהור רק אם עשה לו אשבורן לאחר שיצא מן השוקת דאז אפשר שכשר אפילו בכלו שאוב עיי"ש, עכ"פ

מצינו חבר לסברת דברי האמת הנ"ל דכל שהן מחוברין למקומן הראשון לא מהני המשכה, וא"ש ליתן טעם למה בעינן דווקא המשכה ממקום רחוק, ודוק:

והנה הראב"ד בספר בעה"נ הקשה האיך אפש"ל דשאובה שהמשיכה כולה כשר הא דרשינן מה מעיין בידי שמים ואם המשיכה כולה הרי נעשית ע"י אדם, והנה לזה י"ל דכיון שהומשך ממקום רחוק פסק כח האדם והוי כמו בידי שמים דלא בעינן לגמרי בידי שמים רק שלא יהיה בו כל תפיסת ידי אדם. וכן משמע בספר דברי אמת שם שכל שהומשך ממקום רחוק פסק כח המשליכן קודם שיפלו למקוה, אמנם בשו"ת מהר"ם שיק ליו"ד סימן קל"ו כתב להוכיח ממה דקיילי"ן בש"ע סעיף כ"ה גבי ג' מקואות של עשרים עשרים סאה ואחד שאוב מן הצד וירדו שלשה וטבלו ונתערבו המקואות טהורין והטובלין טהורין והתם נמי נתערבו ע"י כח האדם ואמאי טהורים וע"כ כל שלא בא בידי אדם ממש רק מכחו לא מקרי ע"י אדם אע"ג דלענין נזקין חשוב כחו כגופו מ"מ לענין מקוה הקפידה תורה רק מן האדם ממש ולא מכחו עי"ש בד"ה ונראה ליישב ועיין ברמ"א סעיף ט"ו במ"ש דאם העביר ג' לוגין בידיו ע"ג קרקע או שנתזו מרגלי בהמה כשר וכתב שם הש"כ דע"י אדם בעינן דווקא המשכה עם הקרקע וברגלי בהמה מהכי אפילו בצר המשכה, עי"ש בש"ך ס"ק נ' וס"ק כ"ח, והטו"ז ס"ק כ"ח. מ"מ כפי הנראה מדברי הראב"ד ס"ל דאפילו ע"י המשכה ג"כ מקרי ע"י אדם מדהקשה דהמשכה כולה הוי ע"י אדם ומוכח מדברי הראב"ד דמה שפסול ע"י אדם היינו רק אם רוב המקוה הוא ע"י אדם משא"כ אם רק מיעוט המקוה ע"י אדם כשר שהרי כתב שם בפירוש וז"ל אלא ס"מ דבעינן רוב בידי שמים וכי משום עליה מיעוטא בהמשכה אזיל מיעוטא בתר רובא הרי בפירוש דס"ל להראב"ד דרובא בידי שמים ג"כ כשר דלא בעינן כל המקוה בידי"ש, וראיתי במהר"ם שיק ליו"ד סימן קצ"ז שכתב דדווקא לטהר שאובין ע"י המשכה בעינן שימשך ע"ג מקום ג' טפחים משא"כ בפסול שנעשה ע"י אדם או ע"י דבר המקבל טומאה דהיינו שלא היה הויתו ע"י טהרה שגיא המשכה כל שהוא עי"ש, ומשמע דס"ל דאפילו לא נפסק כח האדם רק מעט ג"כ מקרי שלא ע"י אדם ובאמת כן משמע מדברי הרמ"א בסעיף ט"ו שכתב אם העביר ג' לוגין בידיו או ברגליו עם הקרקע, כשר ומשמע אפילו אינו מקום ג' טפחים מ"מ מדברי הראב"ד מוכח דס"ל דכל שבא ע"י אדם אפילו פסק כח האדם ג"כ ע"י אדם עקרי ולא בשר רק כשהרוב עכ"פ בידי שמים דאז נמשך המיעוט אחר הרוב וס"ל להראב"ד ע"כ דאפילו רק בא מכח האדם נמי ע"י אדם מקרי, ולא דמי לבור דג"כ הוא בידי אדם ומ"מ כשר דזהו אינו דגבי בור לא עשה שום פעולה במים גופא והמים אינו ע"י אדם כלל משא"כ הכא אע"ג שהמשיך המים ולא באו מידו ממש

לתוך המקוה מ"מ מכחו באו המים גופא משא"ב גבי בור לא באו המים מכחו רק חפירת הבור נעשה על ידו והמים באו שם מעצמן, וכן כתב בפירוש במהריק"ו סימן נ"ו, וז"ל: אבל בארות שהמים נובעים ואין בהוית המים שום תפיסת ידי אדם אלא שחפר בקרקע כדי לגלות המים פשיטא דדין מעיין גמור יש לו עי"ש, רק במניח קנקנים מקרי קצת תפיסת ידי אדם כיון דע"י קנקנים יורדים המים למקוה עי"ש, מ"מ צ"ל גבי קנקנים ג"כ משויה כשר כיון שאינו עושה פעולה בגוף המים, משא"כ בהמשכה עושה פעולה בגוף המים משו"ה ס"ל להראב"ד דהמשכה ג"כ מקרי ע"י אדם ואינו כשר רק כשהרוב בידי שמים. ובתוספ' יו"ט פ"ב מס' מקואות משנה ז' הקשה על הרע"ב דשם גבי קנקנים פסק כר' יהושע משמע דס"ל שאובה שהמשיכה כולה טהור, ובפ"ד משנה ד' פסק כמשנה דשם דבעינן רוב מן הכשר דווקא, ועיין בחוספ' חדשים שתירץ דגבי קנקנים לא הוי שאובין גמורים דלא נשאבו לדעת, וא"כ יש חילוק דגבי שאוב ממש בעינן רוב כשרים דווקא והיכא שאינו שאוב ממש כשר אפילו כולו בהמשכה, וכל זה אי ס"ל דפלוגתא דר"א ור' יהושע בקנקנים הוא ג"כ בהמשיכה כולה דלר"א בעינן רביה והמשכה ולר"י כולו בהמשכה ג"כ כשר, ועיין היטב שם בתוספ' יו"ט ובספר מרכבת המשנה פ"ד הלכות מקואות הלכה ג', ונבאר עוד בס"ד:

ע"ו) **ברש"י** ד"ה והן טהורין, כלומר כשר לטבול בו, כוונת רש"י דלא נפרש טהורין היינו שאין המים נפסלין כמו אם היו נפלו שם שלשת לוגין שלא בהמשכה דנפסל כל המים אבל מ"מ לטבול בו אינו כשר עד שימשיך שם מי גשמים דווקא עד ארבעים סאה, משו"ה נקט רש"י דכשר אפילו לטבול בו, דגם הי"ט סאה מצרפין אל המקוה, אמנם יל"ד באמת מנ"ל לרש"י הא דלמא ה"ל לראב"י רק דטהורין ולא שכשר לטבול בו, וראיתי בספר מרכבת המשנה פ"ד הלכות מקואות הלכה ח' דבר נכון דאי הוי ס"ל לראב"י דאין מצטרף למ' סאה רק שאינו נפסל ע"י המשנה היה לו לומר אם ממלא ופותק טהורים ומדנקיט ממלא ופותקן משמע שמצרף גם לטבילה דאלאו"ה לאיזה צורך ממלא לכתחלא, אמנם בהא דרבין שאובה שהמשיכה כולה טהורה כתבו התוספ' ד"ה אין המים דבאמת טהורין רק שאין נפסלים המים ולא לטבילה, דלטבילה צריך להקוות מ' סאה מים כשרים, אמנם לפי"ז קשה מאי פריך רבין דלא כרבנן ולא כראב"י דלמא רבין אשמעינן רק דאין המים נפסלים ולא שיהיה כשר לטבילה ובזה שלא לפסול שפיר כשר המקוה אם יבאו אח"כ לתוכן מי גשמים כשיעור וראב"י מיירי לצרף המים דאז בעינן רוב כשרים דווקא, ונ"ל דקושיית הגמרא הכי אזלא מדמוקי המשנה דאין המים שאובים פוסלים אלא לפי חשבון כראב"י והיינו לפי חשבון הכשרים כלומר אם יש שאובין כ"כ

כמו כשרים וא"כ משמע הא אם יש שאובין כמו הכשרים דפוסלים המקוה וא"כ אם אפילו ראב"י דמקיל ברוב כשרים אפילו לצרף לשיעור מקוה מ"מ אם אין רוב כשרים אמרינן דפוסל לגמרי מכ"ש לרבנן דלא ס"ל כלל לצרף השאובין אפילו ברוב כשרים מכ"ש דס"ל דברוב שאובין פוסל המקוה לגמרי, וכה"ג כתב בספר מרכבת המשנה ע"ש [ועיין לקמן אות צ"א]:

ע"ז) **ברש"י** ד"ה ממלא בכתף מים שאובין תשעה עשר סאה, יל"ד מה הוסיף רש"י בזה על דברי הגמרא דבגמ' ג"כ איתא ממקח בכתף וממילא נעשו שאובין, ונ"ל דהנה כבר כתבנו לעיל בשם שו"ת אמרי אש סימן פ"ו דלכאורא לענין פסול דאורייתא לא מהני המשכה רק ברוב כשרים כיון דמה"ת כשר אפילו לשאוב בתוכו בידים רק דרבנן החמירו וכל שע"י המשנה לא גזרו, ולכאורא מוכרח הכי לומר גם לשיטת הראב"ד בספר בעה"נ דס"ל דהמשכה מקרי בידי אדם רק היכא דרוב בידי שמים נמשך המיעוט אחר הרוב, ולכאורא קשה א"כ אפילו שאוב ממש בלא המשכה ג"כ יהיה כשר דהמיעוט נמשך אחר הרוב וצ"ל ע"כ דבשאוב ממש גזרו וע"י המשכה לא גזרו, והנה הר"ש בפ"ב מס' מקואות משנה ג' רוצה לומר דשאוב לא פסול מה"ת רק ע"י כלי המקבל טומאה אבל ע"י כלי גללים אינו פוסל רק מדרבנן וא"כ לולא דברי רש"י היינו יכולים לומר דראב"י דס"ל ממלא בכתף י"ט סאה היינו דווקא בכלי גללים שבלאו"ה כשר מה"ת כיון שאינו מקבל טומאה רק רבנן גזרו משו"ה היכא שהוא ע"י המשכה לא גזרו משא"כ בכלים המקבל טומאה דאז בכולו שאוב פסול מה"ת א"כ אפילו ברוב כשרים גזרו ע"י המשכה ג"כ כיון דמשכחת לה שיהיה פסול מה"ת משו"ה אשמעינן רש"י מים שאובין כלומר אפילו שאובין שמה"ת היה פסול בכלו שאוב מ"מ ברוב כשרים ע"י המשכה לא גזרו ואפשר דרש"י הוכיח לה ממ"ש עוד שהשאובה מטהרת ברביה ובהמשכה, ולכאורא הוא יתור לשון כיון שכבר אמר והן טהורין וע"כ דאתא לאשמעינן ביתור לשון שהשאובה מטהרת כלומר שאובין בכל גוונא אפילו בכלים המקבלים טומאה מ"מ מנותר ברביה והמשכה [ועיין עוד לקמן אות ע"ט מ"ש בכוונת רש"י באופן אחר בס"ד]:

ע"ח) **בתוספ'** ד"ה ואין המים הקשה הר"ש מלוניל דהאיך אפשר לומר שאובה שהמשיכה כולה כשר ממס' תענית י"ג דאמרינן טבילה בחמין מי איכא כלומר דחמין הוי שאובין ואי שאובה כשר ע"י המשכה א"כ מצינו טבילה לחמין כגון שהמשיכן ור"י השיב לו וליטעמך ג"כ קשה דהא שפיר מצינו טבילה בחמין כגון שהמשיך תשעה עשר סאה לתוך כ"ח כשרים דלכ"ע כשר, ובאמת הוא קושיא גדולה על הר"ש מלוניל, ועיין חתס"ו ליו"ד סימן רי"ד שהאריך קצת בזה, ושם כתב דהיכא שיש רוב מי גשמים הוי צונן

למפונקים ביותר, אמנם אני מוסף להקשות הא אפילו אי לא הוי ידעינן מדינא דהמשכה כלל מ"מ משכחת לה טבילה בחמין דכ"ע ס"ל דהיכא שיש שם כבר מ' סאה אינו נפסל בכל מים שאובין שבעולם א"כ וכי לא משכחת בחמין ששופך שם מים חמין הרבה עד שיספיק אפילו למפונקים וא"כ צריך להבין קושיית הר"ש מלוניל איך עלה כלל בדעתו להקשות מהא דמס' תענית ? ונ"ל ליישב כוונת קושייתו דהנה בסעיף ע"ה כתב בש"ע דאסור לחמם המקוה וכתב שם הט"ז ס"ק פ"ח משום גזירת מרחצאות, והנה הרמב"ם פ"ד הלכות מקואות הלכה ח' כתב דלדעת חכמי המערב דשאובה שהמשיכה כולה כשר היה כשר מרחצאות ג"כ דאמבטי שבמרחצאות הוי ע"י המשכה, וא"כ הכי אזלא קושיית הר"ש מלוניל דבשלמא אי שאוב שהמשיכה כולה פסול שפיר אמרינן בגמרא דטבילה בחמין ליכא משום גזירת מרחצאות משא"כ אי ס"ל המשיכה כולה ג"כ כשר א"כ גם רוב המרחצאות כשרים וא"כ איך שייך לגזור טבילה בחמין משום מרחצאות כיון דרוב מרחצאות ג"כ כשרים, ועין בחתס"ו שם שכתב באמת בכוונת הגמרא במס' תענית טבילה בחמין מי איכא היינו משום גזירת מרחצאות, וא"כ א"ש קושיית הר"ש מלוניל דאי המשכה כשר בכולו א"כ רוב מרחצאות כשרים כפי דמשמע מדעת הרמב"ם הנ"ל, וא"כ לא שייך כלל גזירת מרחצאות, אמנם בעיקר קושיית הר"ש מלובלין י"ל דלא קשה כ"כ דהני פוסקים דס"ל המשכה כשר בכולה ס"ל כרבנן דלקולא פליגי על ראב"י למסקנת הגמרא, והגמרא במס' תענית דלא משכחת טבילה בחמין קאי אליבא דראב"י דבעינן רביה והמשכה וא"כ אסור טבילה בחמין משום גזירת מרחצאות וא"ש הכל בס"ד [ועיין בספר ברוך מרדכי עמ"ס ברכות ח"ב דף כ"ב ע"א נדפס שם תשובה אחת ממני מ"ש בענין זה בס"ד, ועיין לקמן אות צ"ג]:

ע"ט) **לעיל** באות ע' הבאתי שיש לספק אי בעינן דווקא כ"א סאה מים כשרים או אפילו כל שיש רוב כשרים אפילו עשרה סאה ואח"כ תשעה סאה שאובים שהמשיכה ואח"כ עוד אחת עשרה סאה ואח"כ שאובים דג"כ כשר כל שיש רוב כשרים ולא בעינן דווקא רוב כשרים בפעם אחת, עיין מ"ש לעיל, ולכאורא יש להוכיח מדנקט הלשון אין מים שאובים פוסלים אלא לפי חשבון, ומהו הלשון לפי חשבון, אלא וודאי דאשמעינן דאפילו אם צריכים לצרף הרוב מים כשרים לחשבון שלא היו בבת אחת מ"מ כשר, וחיי ראשי שאח"כ ראיתי כן בספר מרכבת המשנה שכתב ג"כ להוכיח מזה דלא בעינן דווקא בבת אחת רוב כשרים, ועיין בספר גדולי טהרה בנחל ס"ק ל"ו שג"כ מסופק אם בעינן דווקא רוב כשרים בבת אחת, והנה לדעת הרמב"ם והמחבר שכתבו דאם היה כ"א סאה כשרים והמשיך לתוכן שאובין אפילו השלימו לאלף סאין כשר משמע דהעיקר רק

שיהיו הכשרים הרוב משיעור מקוה וכל שיש רוב שיעור מקוה מים כשרים לא איכפת לן אפילו המשיך אלף סאה מים שאובים כשר וע"כ דכל המים שממשיך לתוכו נעשו הכל כמו המים כשרים, ולזה י"ל דהטעם שנזרעו השאובים ונעשו הכל כשרים, א"כ י"ל דבעינן דווקא רוב מקוה כשר בבת אחת דרוב מקוה יוכל לטהר המים הבאים לתוכן ואפילו שאובים ממש היה כשר מה"ת רק רבנן גזרו בשאובים ממש וכל שהיא דרך המשכה לא גזרו משא"כ אי ס"ל דבאמת כל שיש מים שאובים יותר מהכשרים לא מהני המשכה אפילו היה כ"א סאין כשרים והמשיך אח"כ כ"ב סאה שאובים פסול דבעינן רוב כנגד השאובים דווקא ולא רק רוב משיעור מקוה וזהו דעת הראב"ד, עיין בגידולי טהרה ס"ק ל"ה שכתב ג"כ הכי בשם הראב"ד, וא"כ שפיר י"ל דכיון דהכל תלוי רק שיהיו רוב כשרים נגד השאובים מהני בכל גוונא שיש רוב מן הכשרים אפילו לא באו בבת אחת, וא"כ יש להראב"ד קולא וחומרא, החומרא היא דאינו כשר רק אם המשיך שם י"ט סאין אבל ביותר מי"ט סאין אע"ג שיש כ"א סאה כשרים לא מהני, וקולא דעכ"פ כל שיש רוב כשרים אפילו לא היו בבת אחת הכ"א סאה רק בכל פעם שהמשיך היו מים כשרים יותר מן השאובים כשר, והנה לעיל באות ע"ז כתבנו לדקדק בדברי רש"י במ"ש בד"ה ממלא בכתף מים שאובין תשעה עשר סאה דמה בעי רש"י בזה, ולהנ"ל א"ש דאפשר דרש"י ס"ל ג"כ כדעת הראב"ד דאפילו יש כ"א סאה לא מהני רק אם השאובים הם מועטים ואסור להמשיך יותר ולא כדעת הרמב"ם והמחבר שיוכל להשלים אפילו עד אלף סאה משו"ה נקט רש"י תשעה עשר סאה, כלומר דווקא תשעה עשר סאה ולא יותר כדעת הראב"ד, ויהיה מדוייק ג"כ מ"ש מטהרת ברביה והמשכה, והוא ג"כ יתור לשון, כיון שכבר אמר והן טהורין, רק לדעת הראב"ד א"ש דמשו"ה נקט עוד שהסאובה מטהרת ברביה והמשכה דלא נימא שמ"ש תשעה עשר סאה הוא לאו דווקא משו"ה נקט שהשאובה מטהרת ברביה והמשכה, כלומר דבעינן רוב כשרים דווקא ולא סגיא במה שיש רוב שיעור מקוה רק בכל פעם בעינן רוב כשרים ואם רוצה להמשיך שלשים סאה שאובים בעינן שיהיו כשרים אחד ושלשים סאה כשיטת הראב"ד ולא כהרמב"ם, וממילא לפי"ז מהני עכ"פ אפילו לא באו הרוב בבת אחת כמ"ש, (ועיין היטב לעיל אות ע') ודוק:

פ') **בענין** רביה והמשכה ס"ל להר"ש פ"ד מס' מקואות משנה ד' דלאו דווקא אם היו שם מעיקרא מים כשרים ואח"כ המשיך לתוכה שאובין י"ט סאה דכשר, רק אפילו אם המשיך מע יקרא י"ט שאובין ואח"כ באו לשם כ"א סאה מי גשמים ג"כ כשר, אמנם הרמ"א בסעיף מ"ד כתב דאם היו פסולים מעיקרא ואח"כ באו שם מים כשרים דלא

מהני, וכתב שם הש"כ בס"ק צ"ט דאפילו אם המשיכן אח"כ הכל ביחד למקום אחר לא מהני דאע"ג אפינו אם נתן השאובים לתוך הכשרים דבפסלו הכל מהני אם המש"כ אח"כ כמ"ש המחבר בדין השני בסעיף מ"ד וכן הרמב"ם בסוף הלכה ח' פ"ד הלכות מקואות, מ"מ הייני רק משום שבשעה שנתן המים שאובים כבר היו רוב מים כשרים, משא"כ כל שהשאובים היו מעיקרא אע"ג שבאו ע"י המשכה לא מהני כיון שהיו קודם שבאו הכשרים, אמנם בספר גדולי טהרה ס"ק ל"ז חולק על דברי הש"כ ומדייק מלשון הרמ"א דקאמר לא מהני ולא קאמר דפוסלין, דמזה משמע דווקא לצרף לכשרים לא מהני כיון שהשאובין באו קודם, אבל אם המשיכן אח"כ למקום אחר שפיר מהני, דאע"ג דאינו מצטרפין מ"מ אינו פוסל, והא דבנתן ג' לוגין לתוך הכשרים מהני היכא שהמשיכן הכל ביחד אע"ג דבנפלו ג' לוגין שאובין לתוך מקוה חסר ואח"כ נחלק המקוה פסול כל אחד להקוות עליו אע"ג שאין בכל אחד ג' לוגין אלמא דנעשו הכל שאובין, עיין בסעיף י"ט צ"ל דהתם באמת אינו פסול רק כשלא המשיכן דהיינו שלא משכן למקום אחר רק שחלקן במקומן, וכן כתב בספר מרכבת המשנה אבל כשהמשיכן למקום אחר כשר, וכבר כתבנו מזה לעיל באות ע"ב ע"ש, ועיין בספר דברי חיים הלכות מקואות סעיף נ"א דאפילו למאן דס"ל דלא מהני רק רביה והמשכה ולא כשהמשיך תחלה ואח"כ רבו מים כשרים דהיינו דווקא לטבול בהם כמה שהוא אבל אם המשיכם אח"כ למקום אחר כשר אפילו המשיך השאובים תחלה ולא כהש"כו אמנם מה שהביא שם ראיה מדברי הראב"ד דלהראב"ד מהני להקוות עליהם עכ"פ אע"ג שהיו השאובים קודם הכשרים יש לפקפק דדווקא לשיטת הראב"ד דס"ל דהכלי תלוי אם הכשרים הם הרוב והיינו משום דכל שיש רוב כשרים נמשך המיעוט אחר הרוב משא"כ לדעת הרמב"ם דס"ל דעיקר תלוי רק שיהיה קודם רוב ושיעור מקוה ואם יש רוב שיעור מקוה יוכל להמשיך שאובים אפילו אלף סאין, וכבר כתבנו לעיל (אות ע') דזהו תלוי אי ס"ל דמשו"ה מהני רוב כשרים לטהר השאובים בתורת זריעה משו"ה בעינן דווקא רוב שיעור מקוה שפיר י"ל דכל שהיו השאובים מקודם דתו לא שייך זריעה פסול אפילו אם המשיכם אח"כ הכל ביחד כיון דחזינן דאינו תלוי ברוב דווקא היינו רוב נגד השאובים דהא באמת לא בעינן רוב נגד השאובים שהרי ברוב שיעור מקוה יכול להמשיך אפילו אלף סאה שאובים וכיון דתלוי רק ברוב שיעור מקוה לא מהני רק אם הרוב כשרים קודם אבל כל שהיו השאובים תחלה לא מהני אפילו להמשיך הכל אח"כ (ועיין לעיל אות ע'), ודוק היטב:

פ"א) **העולה** מדברינו היא כך דאי ס"ל דהא דמהני רביה והמשכה היא מטעם ביטול ברוב א"כ אסור להמשיך רק כל כך מים שאובים שלא יהיו יותר מהמים הכשרים

אפילו אם המים הכשרים יש בהם כ"א סאה מ"מ כל שיש הותר שאובים לא מהני, אמנם לפי"ז אם יש מים כשרים יותר משאובים אפילו לא היו כ"א סאה רק למשל עשר סאה כשרים ותשעה סאה מים שאובים כשר אח"כ להמשיך עוד מ' גשמים, וזהו לדעת הראב"ד דלעולם בעינן שלא יהיו שאובים יותר מהכשרים אפילו במקוה שיש שם כבר ארבעים סאה דג"כ לדעת הראב"ד בעינן שעכ"פ לא יהיו שאובים יותר [עיין בספר בעה"כ שהביא גם הך דעה] אמנם לדעת הרמב"ם והש"ע סעיף מ"ד דס"ל דכל שיש כ"א סאה כשרים יוכל להמשיך אפילו אלף סאה מים שאובים וע"כ לאו מטעם ביטול ברוב קאתינן עלה דבאמת י"ל דס"ל דאינו בטל כיון דהמים שאובים יכולים ג"כ להיות ככשרים או ע"י המשכה או כגון שהגלידו דאזל מהם תורת שאובין לא שייך ביטול, והטעם דרביה והמשכה מהני היא כמ"ש לעיל משום דכיון שיש שם רוב שיעור מקוה לטהרו כל המים בתורת השקה, ועיין היטב בספר ישועות יעקב ס"ק ט"ו בד"ה והנה בש"ס שכתב כן בפירוש דרק מתורת השקה מהני רביה והמשכה, וא"כ בעינן דווקא שיהיה קודם רוב שיעור מקוה, משא"כ אם ליכא רוב שיעור מקוה לא מהני המשכה דביטול לא שייך מים שאובים במים כשרים רק מתורת השקה ולענין השקה בעינן רוב שיעור מקוה עכ"פ, וא"כ מ"ש לעיל באות ע' להסתפק אי מהני ג"כ היכא שלא היה כ"א סאה רק עשרה סאה מים כשרים ותשעה סאה שאובים ע"י המשכה אי מהני או לא תליא בפלוגתת הרמב"ם והראב"ד דלראב"ד דעיקר הכל תלוי ברוב גם כה"ג מהני, ולהרמב"ם דרק מחמת השקה מהני בעינן דווקא שיהיה קודם רוב שיעור מקוה, ודוק, עכ"פ יהיה איך שיהיה כיון דהרמב"ם פסק בפירוש בפ"ה הלכות מקואות דמקוה שנפל לתוכו ג' לוגין שאובים דנעשו הכל שאובים ומ"מ פסק בנתן מים שאובים לתוך מים כשרים והמשיכן אח"כ הכל ביחד לתוך מקוה דכשר אע"ג דכולה בהמשכה פסול צ"ל דס"ל דבכ"מ שאינו פסול רק מדרבנן מהני המשכה דע"י המשכה לא גזרו והא דלא מהני המשכה בכלו שאוב ממש לדעת הכ"מ ברמב"ם דס"ל גם כלו שאוב כשר מה"ת (עיין מ"ש לעיל אות ס"ז ואות ס"ח) צ"ל דבכלו שאוב לא רצו חכמים להקל אפילו ע"י המשכה דאפשר שלא רצו להקל רק היכא דאיכא רוב כשרים עכ"פ דאיכא תרתי דרבנן היינו עיקר שאוב דהוי רק מדרבנן וביטול ברוב דמה"ת בטל ברוב כה"ג הקילו ע"י המשכה אפילו מדרבנן, ודוק היטב:

ע"ג) **שיטת** הרמב"ם פ"ד הלכות מקואות הלכה ח' אם היה במקוה כ"א סאה מים כשרים ואח"כ המשיך לתוכן שאובים אפילו עד אלף סאה כשרים (כבר ביארנו דלהרמב"ם לא בעינן דווקא רוב כשרים נגד שאובים רק רוב מקוה מים כשרים) וכן גג שהיה בראשו כ'

סאה ומשהו מים כשרים ומלא בכתפו ונתן לתוכו פחות מכ' שנמצא הכל פסול ופתח הצנור ונמשכו הכל למקום אחר הר"ז מקוה כשר שהשאובה שהמשיכוה כולה פשרה הואיל והיה שם רוב מן הכשר עכ"ל, והנה הכ"מ שם כתב דהך דינא שכשר אפילו בכה"ג אע"ג שקודם שהמשיכה היו הכל פסול מחמת השאובים שנתן לתוכו דמ"מ כשר הואיל והמשיך הכל דנלמוד מהא דאמרינן דשאובה מטהרת ברביה והמשכה דאע"ג דהתם עדיף שהכשרים לא נפסלו לעולם מהשאובין שהשאובין היו בפני עצמן והכשרים בפני עצמן מ"מ הכא י"ל דעדיף כיון שלא המשיך השאובים בפני עצמן וא"כ שקולים הם וס"ל דהא דרבין אמר ר' יוחנן שאובה שהמשיכה כולה כשר היינו בכה"ג ואפילו אם נימא דראב"י אינו מכשיר רק כשהיו במקוה כ"א סאה כשרים בפני עצמן מ"מ כיון דרבנן פליגי על ראב"י ומכשרי גם כה"ג הלכתא כרבנן דרבים נינהו, עיין בכ"מ שכך הוא כוונת דבריו הקדושים, והנה לפי"ז י"ל טובא א"כ מאי פריך הגמ' אלא הא דאמר רבין אמר ר' יוחנן שאובה שהמשיכה כולה טהורה מני לא ראב"י ולא רבנן כיון דאמרינן דכה"ג היכא שהמשיך הכל ביחד יש לו ג"כ מעלה אחת שהמשיך השאובין עם הכשרים והוי כמו שהיו כ"א סאה כשרים בפני עצמן והמשיך השאובין בפני עצמן א"כ שפיר אתיא דרבין אפילו כראב"י לפי דעת הכ"מ דהני שני דינים שקולין הן, ונראה ליישב דהנה עוד י"ל דגמ' פריך על רחב"א אמר ר"י דמוקי המשנה דאין המים שאובים פוסלים אלא לפי חשבון כראב"י מהא דרבין שמובה שהמשיכה כולה טהורה ורחב"א לא מקני מידי, רק רבה משני לפי חשבון כלים, ולמילי' לא משני ר' יוחנן מידי, ועוד דתקשה דר' יוחנן אדר' יוחנן להגירסא אמר רבין אמר ר' יוחנן דהאיך מצינו לומר דהמשנה ס"ל דשאובה מטהרת ברביה ובהמשכה ואמאי בעינן רביה כיון דאפילו שאובה שהמשיכה כולה ג"כ טהור:

פ"ג) **ונראה** ליישב דהנה הר"ן במס' חולין סוף פרק כל הבשר הביא דעת הרמב"ן דהא אי אמרינן בלח בלח ג"כ חענ"נ תלי בפלוגתא דרבנן ור' יהושע פ"ג מס' מקואות משנה א' דלרבנן דס"ל אם נפלו ג' לוגין לתוך פחות ממ' סאה אפילו נחלקה המקוה הכל פסול דס"ל דכל המים נעשו שאובין והכל שאוב והיינו דס"ל, חענ"נ אפילו בלח בלח ור"י דס"ל בנזלק כשר היינו משום דלא נעשו כל המים שאובין דבלח בלח ל"א חענ"נ, ומביא ראיה ממשנה דקתני אין המים שאובין פוסלין אלא לפי חשבון משמע דבלח ל"א חענ"נ, והקשה הר"ן דנעלם מהן דברי הגמ' דמוקי למשנה דאין המים שאובין פוסלין אלא לפי חשבון לחשבון כלים, והנה בספר גדולי טהרה בנחל ס"ק כ"ג תירץ דשפיר הוכיחו מהמשנה דלא אמרינן בלח בלח חענ"נ דהנה מאן דמטהר ברבים והמשכה ס"ל ג"כ

דאם נתן מים שאובים לתוך הכשרים והמשיך הכל דג"כ כשר כמ"ש הכ"מ ואי הו"א דבלח בלח ג"כ חענ"נ א"כ הרי הכל נעשו שאובים ואיך יהיה כשר דהא הו"ל שאובה שהמשיכה כולה וע"כ דלא אמרינן בלח בלח תענ"נ עי"ש, אמנם במח"כ אין לשונו מדוייק כל כך במ"ש וז"ל דמאן דאית ליה הך דראב"י (כלומר דמכשר ברביה והמשכה) כש"כ דמכשר בדין השני המוזכר סעיף מ"ד בגג שיש בראשו כ"א סאה ונתן לתוכו שאובים וירדו כולם בהעשכה הוכשרו כולם עכ"ל עי"ש, והא הכ"מ אפילו לפי תירוץ הראשון כתב רק דשקולין הם ולא דהוא כ"ש ולתירוץ השני שבכ"מ שם באמת לראב"י לא ס"ל להכשיר כשנתן השאובים לתוך הכשרים דיהי' כשר ע"י המשכה דלדידיה באמת נעשה הכל שאובים ואינו כשר רק לרבנן רק דכתב דהרמב"ם פסק בהא כרבנן נגד ראב"י דהוי רבים וא"כ לא היה לו לומר דהך דין השני שהוזכר בסעיף מ"ד בש"ע הוי כש"כ, ודוק:

פ"ד) **ולענ"ד** נראה לתרץ קושיית הר"ן על הני ראשונים ומכללם הרמב"ן שכתבו להוכיח ממשנה דתמורה דאין המים שאובים פוסלים אלא לפי חשבון דלא אמרינן בלח בלח חענ"נ אע"ג דגמרא מוקי להך משנה לפי חשבון כלים דוודאי לא היה נעלם מהראשונים מסקנת הגמ' במס' תמורה שם רק דראייתם היא כך דבאמת היה קשה להו אמאי לא מוקי הגמ' הא דאין מים שאובים פוסלים אלא לפי חשבון כמו הני דקתני שם אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון דלא אמרינן חענ"נ, ועיין בישועות יעקב ס"ק כ"ח, ובספר מרכבת המשנה, וע"כ דלהגמ' היה פשיטא דבלח לא אמרינן בשום מקום תענ"נ וא"כ למה אשמעינן המשנה הך דינא דבלח ל"א חענ"נ לענין שאובים דווקא ובפרט דהא דל"א חענ"נ בשאובין כבר מוכח מהא דאין המדומע מדמע ומשו"ה מוקי לה הגמ' במילי אחרינא או דקעל"ן דשאובים מטהרים ברביה והמשכה או דקמל"ן המשנה דהלכה כר' יוסף בן חוני לפי חשבון כלים וא"כ שפיר הוכיחו מהך משנה וממסקנת הגמ' דבלח בלח בשום מקום לא אמרינן חענ"נ, והנה לפי האמת י"ל דהך מילתא אי נימא גם בשאובין חענ"נ או לא תליא בהא דהנה שאובין הוא רק דרבנן ובפרט ברוב מים שרים לכ"ע הוא רק דרבנן, והנה אי ס"ל דבלח בשאר איסורים מה"ת חענ"נ א"כ י"ל דבאיסור דרבנן עכ"פ מדרבנן חענ"נ ואפילו אי בשאר איסורים רק בלח ביבש חענ"נ ג"כ י"ל דמדרבנן אפילו בלח בלח חענ"נ משא"כ אי ס"ל דבכל איסורים חוץ בב"ח רק מדרבנן חענ"נ א"כ שפיר י"ל דבאיסור דרבנן אפילו מדרבנן ל"א חענ"נ דהוי תרתי דרבנן, ועיין בספרי תבואות השדה ח"ד בסוגיא דטפת חלב אות י"ט כ' אי בשאר איסורים מה"ת חענ"נ או רק מדרבנן, ודוק והנה עד כאן נוכל לפרש הא דרבין שאובה שהמשיכה כולה

טהורה דמיירי שנתן מים שאובים לתוך עי גשמים והמשיך הכל באופן דנוכל לומר דשקולים הם עם הך דראב"י כשהיה במקוה כ"א סאה כשרים ברביה והמשכה היינו רק אי לא אמרינן בשאר איסורים מה"ת חענ"נ וא"כ הכא בשאובים דהוא רק דרבנן כיון דמ"מ איכא רוב כשרים הו"ל תרתי דרבנן ולא אמרינן חענ"נ כלל אפילו מדרבנן וא"כ י"ל דר' יוחנן ס"ל הכי באמת וא"כ לא קשיא כלל הא דרבין שאובה שהמשיכה כולה ובפרט אי גרסינן רבין אמר ר' יוחנן, ור' יוחנן ידע דמיירי בהאי גוונא שנתן שאובין לתוך מי גשמים והוי באמת שוה הך דינא עם דינא דראב"י כשהיה במקוה עשרים סאה דשקולים הם כמ"ש הכ"מ בתירוץ הראשון משא"כ אי ס"ל בשאר איסורים חענ"נ מה"ת א"כ בשאובים אע"ג דהוא רק מדרבנן אמרינן עכ"פ מדרבנן חענ"נ א"כ כך לי אם נתן שאובים לתוך מי גשמים שנעשו הכל שאובים או שהיה מעיקרא הכל שאובים דזה מהני לן שהיה מעיקרא רוב כשרים כיון דמדרבנן עכ"פ חענ"נ והוי הכל שאובים וא"כ לא יתפרש מילתא דרבין רק אי ס"ל באמת דהמשכה מהני אפילו בכולו שאובים וא"כ ע"כ פליג על ראב"י דבעינן דוקא רביה והמשכה ופריך הגמרא למאן דס"ל בכל האיסורים חענ"נ מה"ת א"כ בשאובים אע"ג דהוא רק דרבנן מ"מ מדרבנן עכ"פ חענ"נ וע"כ פליג הא דרבין על ראב"י, ופריך הגמרא שפיר הא דרבין מני, ודוק היטב.

פ"ה) **והנה** במס' חולין ק' ע"א ס"ל לרב כיון שנתן טעם בחתיכה חענ"נ ואוסרת כל החתיכות מפני שהן מינה, והנה במס' חולין צ"ו ע"ב איתא דבדרבנן גם לר"י מב"מ בטל, עיין בתוספ' שם ד"ה שאני ציר (ובפרט לדעת הריטב"א מס' ע"א ע"ג ע"ב ד"ה רב ושמואל דרק מדרבנן ס"ל לרב ושמואל מב"מ ל"ב והבאתיו ג"כ בספרי ת"ה ח"ג בסוגיא דאענ"נ אות ה') ח"כ אי הוי ס"ל לרב רק מדרבנן חענ"נ לא היה ס"ל מכח חענ"נ מב"מ לא בטל דכל כך לא היה החמירו לומר מב"מ לא בטל בדבר שלא נאסר רק מדרבנן וע"כ דרב ס"ל חענ"נ מה"ת בשאר איסורים ומשו"ה ס"ל שפיר בדרבנן לאסור מדרבנן, ודוק היטב, והנה במס' שבת כ"ב ע"א אמרינן דרבה ס"ל בכ"מ כרב, עי"ש כל מילי דמר עבד, וא"כ גם רבה ס"ל מה"ת חענ"נ בשאר איסורים וא"כ גם בבי שאובים מזה מכן כש"ב חענ"נ וליכא לתרץ הא דרבין כמ"ש לע"ל דמיירי שנתן שאובים לתוך מי גשמים דמ"מ הוי הכל שאובים וח"כ יחלוק הא דרבין על רחב"י דלדידי' ע"כ בכל ענין שאובה שהמשיכה כולה טהורה דאפילו אם נפרש דמיירי שנתן שאובים לתוך מי גשמים כיון דגם בדרבנן אמרינן חענ"נ הו"ל ממילא הכל שאובים משו"ה הוצרך לאוקמא במקומתא אחרינא כפי חשבון כלים, ודוק היטב;

פ"ו) **ומעתה** נבא לישוב דברי הרמב"ם בס"ד דהנה הה"מ פ"ט מהלכות מאכ"א הלכה ח' מפרש דברי הרמב"ם דבלא נודע היכן נפל האיסור לא אמרינן חענ"נ וא"כ ס"ל דבספק לא אמרינן חענ"נ, עיין בספרי ת"ה ח"ג בסוגיא דחענ"נ אות י' ובספרי ח"ד בסוגיא דטסת חלב אות י"א ואות י"ד, וא"כ ע"כ ס"ל להרמב"ם דבשאר איסורין וודאי רק מדרבנן חענ"נ וא"כ בשאובין דהיא רק דרבנן לא אמרינן חענ"נ, וא"כ שפיר פסק דאם נתן שאובין לתוך מי גשמים והמשיכן הכל דכשר כיון שהוא רוב מים כשרים דל"ל דכל המים גם הכשרים נעשו שאובים דשאובה דהוא רק מדרבנן ל"א חענ"נ אפילו מדרבנן כיון דאפילו באיסור דאורייתא בשאר איסורים רק מדרבנן אמרינן חענ"נ א"כ באיסור דרבנן אפילו מדרבנן ל"א חענ"נ ושפיר מהני המשכה כיון דהוי רוב כשר כמ"ש הרמב"ם פ"ד הלכות מקואות הלכה ח' הואיל והיה שם רוב מן הכשר עכ"ל, כלומר דלא נעשו הכל שאובים כיון דל"א חענ"נ, והא דפסק פ"ה הלכות מקואות הלכה ה' בנפל ג' לוגין מים שאובים דאפילו נחלק לשנים פסול, היינו משום שכבר נקרא עליו שם פסול באותו מקוה כמ"ש במשנה פ"ג מס' מקואות משנה א', משא"כ בהמשיכן למקום אחר לא נקרא עליו שם פסול, אמנם אי הוי ס"ל תעכ"ב גם בשאובין לא היה מהני מה שלא נקרא עליו שם פסול כיון דמ"מ הוי הכל שאובין ובשאובה שהמשיכה כולה ס"ל לרמב"ם דלא מהני, ודוק היטב כי הוא נכון בס"ד – והנה יש לחזק דברינו גם עפ"י דברי הר"ן שכתב שם דכיון דעיקר תענ"נ היא רק בב"ח ובשאר איסורים היא רק משום לתא דבב"ח ל"א חענ"נ רק דומיא דבב"ח בדברים המתבשלים עי"ש. וא"כ עולים שפיר דברינו דלמאן דס"ל בכל האיסורים חענ"נ מה"ת א"כ שפיר י"ל גם לענין מים שאובים חענ"נ דאע"ג דהכא במים שאובים הוי וודאי רק מדרבנן כיון שיש רוב מים כשרים מ"מ כיון דהא דחענ"נ היא מה"ת גם בשאר איסורים כשאסורים מה"ת א"כ תה"ד באיסורי דרבנן אמרינן מדרבנן עכ"פ חענ"נ הכל כמ"ש וא"ש, ודוק:

פ"ז) **אמנם** מ"ש הר"ן שם במס' חולין שדין מקוה חלוק משאר איסורין שהרי ג' לוגין פוסלין המקוה לגמרי ואפילו כל מימות שבעולם אין מחזירין אותו לכשר שלא מצינו כיוצא בו בשאר איסורין עי"ש, נראה כוונתו דא"כ לא שייך גם חענ"נ גבי מקוה, י"ל דהא דג' לוגין פוסלין אפשר דס"ל כשיטת הר"ת בספר הישר במס' מכות אות תע"ד דג' לוגין בתחלה הללמ"מ דפסול משו"ה גזרו בכל ג' לוגין קודם שיש שם מ' סאה אטו ג' לוגין בתחלה או דיש לומר דכיון שכתבו התוספ' מס' ב"ב ס"ו ע"ב בד"ה מכלל דג' לוגין חשוב לרחיצה משו"ה גזרו בג' לוגין לפסול וא"כ הוי ג' לוגין דפסלו כמו שאר חבר חשוב בשאר איסורין דלא בטל מדרבנן א"כ ה"נ גזרו גבי ג' לוגין שלא יתבטלו ומשו"ה

פוסל רק כשהמקוה כבר נשלמה בארבעים סאה אין יכולין כל מימות שבעולם לפסול אותו משום דנטהרו מן המקוה עכ"פ מה שגזרו חכמים גבי מקוה הוי ג"כ כמו בשאר איסורין, ודוק:

פ"ח) **בש"ע** סעיף ד' מקוה שהיא של עכו"ם ומקבל שכר אין להאמינו אלא אם יש תמיד במקוה כ"א סאה, וכתב הרמ"א דמאחר דרובו כשר ספיקא לקולא, והט"ז ס"ק ה' הקשה דהאיך מצינו שעכו"ם יהיה נאמן אפילו במידי דרבנן, ומשו"ה כתב דהמחבר לא ביאר בפירוש מה שהרא"ש כתב בתשובה דאינו נאמן רק כשאין יכול ליתן מים למקוה רק בדרך המשכה וכשר ע"י רביה והמשכה (ובאמת אין לנו צורך לנאמנות העכו"ם), והש"ך שם ס"ק י"ז תמה ג"כ הא להמחבר ס"ל אפילו כלו שאוב דרבנן וא"כ אי ס"ל דהעכו"ם נאמן משום ספיקא דרבנן לקולא היה לו להיות נאמן אפילו כי ליכא רוב מקוה כשר משו"ה פירוש ג"כ דמירי שאין יכול ליתן לתוכו מים רק דרך המשכה והא דהוצרך הרמ"א לומר משום סד"ר לקולא משום דאזיל לשיטתו דהמשכה אינו מועלת רק במקום הראוי לבלוע עי"ש סעיף מ"ו, והנה א"כ הדרא קושיית הטו"ז לדוכתא כיון דהמשכה אינו מועיל כה"ג רק במקום הראוי לבלוע א"כ אמאי יהיה העכו"ם נאמן וצ"ל דער כאן ל"א דאפילו במידי דרבנן אין העכו"ם נאמן רק היכא דמדרבנן אסור עכ"פ מדינא משא"כ הכא לענין המשכה שלא במקום הראוי לבלוע דמדינא מהני אפילו במקום שאין ראוי לבלוע רק טוב להחמיר כה"ג סמכינן על נאמנות העכו"ם, ובעיקר קושיית הטו"ז מ"ט סתם המחבר דנאמן בכל גוונא כשיש במקוה כ"א סאה י"ל משום ס"ל כולו שאוב רק דרבנן כמ"ש הש"כ ס"ק י"ז, וא"כ כשיש תמיד רוב מקוה כשרה הו"ל תרתי דרבנן ונאמן גם העכו"ם, והרא"ש דבעי ע"י המשכה דווקא היא משום דס"ל כולו שאוב דאורייתא וא"כ ברוב מקוה כשר פסול מדרבנן הו"ל חד דרבנן ואין העכו"ם נאמן משו"ה בעינן ע"י המשכה דווקא, ועיין בספר שערי דעה ס"ק ג' שהאריך קצת בזה.

פ"ט) **בפ"נ** מס' מקואות משנה א' הביא הר"ש התוספתא וז"ל:

שתי בריכות של ארבעים סאה זה ע"ג זה ונפלו שלשה לוגין מים לעליונה ונפתקו ובאו לתחתונה כשרים, שאני אומר שלמו ארבעים סאה עד שלא ירדו שלשת לוגין, שני מקואות של עשרים עשרים סאה זו בצד זו ונפלו שלשת לוגין לתוך אחד מהן ונפתקו ובאו לחבירו כשר, ר' יוסי אומר אם נטלה מחיצה פסול עי"ש בר"ש, ועיין בספר גדולי טהרה בנחל ס"ק כ"ג, ובס"ק מ"ט נדחק קצת בכוונת ר"י במ"ש אם נטלה מחיצה פסול, ולענ"ד נראה בכוונת התוספתא עפימ"ש לעיל בשם הרמב"ן דס"ל בפלוגתא דת"ק ור' יהושע במשנה, דת"ק ס"ל דכל המים נעשו שאובים משו"ה פסול אפילו נחלק אח"כ

לשנים דכל המים נעשו שאובים ור' יהושע ס"ל דאע"ג שנפל בו ג' לוגין מ"מ לא כל המים נעשו שאובין משו"ה כשר בנחלק, והנה כבר הבאתי לעיל בשם המרכבת המשנה דמשו"ה ס"ל להרמב"ם בנתן בו מים שאובין מהני המשכה הכל ביחד משום דהמשיכן למקום אחר משא"כ במקוה שנחלק לשנים דנשאר הכל במקומו נשאר בפסולו, וכן כתב בספר גדולי טהרה בנחל ס"ק כ"ג וז"ל:

די"ל דדווקא לדבר זה נחשבו בפסולין כיון שהם במקומן ולכך צריך שיצאו ממנו מלואו ועוד. אבל אם נפלו ג' לוגין מתערובות זה למקום אחר שפיר י"ל דאין פוסלין אלא לפי חשבון עכ"ל, עי"ש, וז"ל מרכבת המשנה שם:

איברא לראב"י אע"ג דמקוה שנחלקה פסולה היינו דווקא כשנשארה המקוה במקומה וחלקה בנסרים (והיינו דאז נקרא עליו כבר שם פסול) משא"כ בשנמשכה וודאי משיכתה מטהרה עכ"ל, הרי דאס נמשכה לא חשבינן ע"י ג' לוגין שנפלו בתוכו כאילו היו כולם שאובים, והנה מ"ם בתוספתא שני מקואות של עשרים עשרים סאה ונפלו ג' לוגין לתוך אחד מהם ונתערבו כשר היינו משום דס"ל דג' לוגין אינו פוסל רק היכא שנפלו קודם שנעשה מ' סאה אבל היכא שהגי' לוגין באו בב"א עם המ' סאה כשר, ועיין בגידולי טהרה בנחל ס"ק ח"י שכתב ג"כ דכשר בבאו בב"א, אמנם לכאורא היה ראוי לומר דמכיון שנפלו ג' לוגין לתוך מקוה אחד של עשרים סאה נעשו הכל שאובין וא"כ אינו מועיל מה שנתערב עם האחרת של עשרים סאה כיון דמקוה ראשונה כבר נעשה הכל שאוב משו"ה אמר ר' יוסי אם נטלה מחיצה כלומר שלא היה בין שני מקואות רק מחיצה ואח"כ נטלה א"כ לא נמשך המים שנעשו שאובים למקום אחר כיון שהיו שני המקואות סמוכים זל"ז ולא היה רק מחיצה מפסקת א"כ כיון שנשארו במקומן הוי הכל שאובים ולא מהני מה שנתערבו אח"כ רק כשהיה שני מקואות רחוקים זה מזה קצת א"כ כשנתערבו נמשכו מים הראשונים למקום אחר ואז דלא דייניגן להו כאילו הכל היו שאובים כה"ג כשר ואמר אבל רואה אני את דברי ר' יהושע במקוה שיש בו, ארבעים סאה ונפלו לו שלשת לוגין ונחלק לשתים דאז וודאי כשר להקוות עליו והיינו דמצרפין אפי' הג' לוגין להשלים עליו דהג' לוגין גופא נכשרו כיון שנפלו לארבעים סאה, ועיין בגדולי טהרה בנחל ס"ק כ"ג בד"ה וראיתי לבאר שמפרש גם כן סיפא דתוספתא כמ"ש. ודוק, עכ"פ מדברי ר' יוסי בתוספתא דאמר אם נטלה מחיצה פסול דהיינו כיון שלא נתערבו דרך המשכה שלא היה ביניהם רק מחיצה המפסקת דאז כיון שנשארו במקומן חשוב כאילו היו כל המים שנפלו לתוכם ג' לוגין שאובים מוכח ג"כ כמ"ש בגדולי טהרה ובמרכבת המשנה לחלק דאם נשארו במקומן חשוב הכל כשאובים ואם נמשכו למקום

אחר לא חשוב כשאובין, וא"ש ג"כ דעת הרמב"ם דבנתן לתוכן שאובים ונמשכו למקום אחר דכשר והיינו הדין השני שבש"ע בסעיף מ"ד דאז לא נחשב הכל כשאובין ואם נשארו במקומן ונחלקו לא מהני להקוות עליהם דאז נחשב הכל כשאובין והיינו הדין בסעיף י"ט, והיינו כמ"ש לעיל באות פ"א, דכל שאינו פסול רק מדרבנן אמרינן דע"י המשכה לא גזרו רבנן, וא"ש פסקי הרמב"ם ופסקי הש"ע בס"ד.

ל') **והנה** לפימ"ש לעיל כמ"פ דלהרמב"ם העיקר שיהיה רוב שיעור מקוה ולאו דווקא רוב נגד המים דהא אם יש רוב שיעור מקוה יוכל להמשיך אפילו אלף סאה ולהראב"ד בעינן דוקא רוב מן המים א"ש ג"כ בנותן סאה ונטל סאה דלהראב"ד גם במים שאובין פסול מה"ת ברוב שאובין ולהרמב"ם פסול רק משום מראית העין, עיין בדג"מ בסעיף כ"ד, ולדברינו א"ש דלהראב"ד כיון דעיקר שיהיו רוב כשרים נגד השאובין א"כ בנתן סאה ונטל סאה דליכא רוב כשרים פסול מה"ת ולהרמב"ם דהכל תלוי ברוב שיעור מקוה א"כ מה"ת כשר בנתן סאה ונטל סאה בכל גוונא דמכיון שהיו רוב כשרים נטהרו כל המים מה"ת והיכא שיש מ' סאה אפילו מדרבנן נטהרו כל המים מטעם זריעה והשקה ומשו"ה אינו פסול רק משום מראית העין ולהראב"ד ע"כ ס"ל דזריעה והשקה לא מהני לטבול בו, ועיין בשו"ת שבסוף ספר גדולי טהרה סימן י', ודוק.

צ"א) בתוספ' ד"ה אין המים הביאו בשם השאלתות דהא דרבין שאובה שהמשיכה כולה טהורה היינו רק אם ממשיך לתוכן אח"כ מ' סאה מי גשמים והא דראב"י דבעינן רוב מים כשרים היינו שיצטרפו לטבול שם וא"כ דרבין וראב"י לא פליגי כלל אהדדי, והנה יל"ד טובא דא"כ מאי פריך הגמרא הא דרבין מני כיון דשפיר מצי סובר גם כראב"י ולענין לטבול בו בעינן רוב כשר דוקא ולענין שלא לפסול מהני אפילו המשיך הכל. ונ"ל דקשיא ליה דמשנה ג"כ קתני אין מים שאובין פוסלין ומוקי לה כראב"י משמע הא היכא דליכא רוב כשר, אפילו פוסל נמי ומשו"ה פריך שפיר לר' יוחנן הא דרבין מני אבל להלכה באמת יש לחלק דלטבול בו בעינן רוב כשר דוקא ולפסול איני פוסל אפילו כולו בהמשכה, והנה לשון רביה והמשכה ולא קאמר שהשאובה מטהרת ברוב והמשכה, יהיה מוכח קצת כשיטת הרמב"ם דיכול להמשיך אפי' עד אלף סאין, דהעיקר רוב שיעור מקוה, משו"ה קאמר רביה דאי הוי אמר רוב היה משמע דבעינן רוב נגד השאובים ובאמת לא בעינן רק רוב שיעור מקוה משו"ה נקט לשון רביה דקאי על הרוב מן שיעור מקוה וכל הרוב מן המים שיש שם דיכול להיות שאובין יותר מהכשרים כל שיש שם רוב שיעור מקוה, וא"ש ג"כ יתור הלשון ולכאורה היה סגיא לומר ממלא בכתף י"ט סאה ולמה האריך עוד לומר שהשאובה מטהרת ברביה והמשכה, אמנם לדברינו

א"ש דקמל"ן באריכות לשונו דלא בעינן רוב נגד כל המים שיש שם רק רוב שיעור מקוה ולא מהראב"ד, ודוק.

צ"ב **בתוספ**' ואין המים בסיף הדבור כתבו וז"ל:

אבל ע"י רביה והמשכה כשר לכ"ע שאם יש במקוה כ"א סאה מים כשרים מותר למלאות בכתף תשע עשרה סאה ולעשות חריץ ובהמשיכן למקוה כפי הנראה מלשון התוספ' שאפילו לכתחלה יכול לעשות מקוה ע"י רביה והמשכה הגם דמלשון המחבר בסעיף מ"ד אינו מוכרח כ"כ שיהיה מותר לעשות לכתחלה מקוה כזה דאפשר דרק בדיעבד כשר ברביה והמשכה, אמנם מלשון התוספ' דיכול לעשות כן לכתחלה דכן משמע מלישנא דראב"י ג"כ ממלא בכתף וכו' דלכתחלה יוכל לעשות מקוה כזו, והנה לכאורה יל"ד אמאי ברוב מים כשרים ומיעוט שאובים פסול מדרבנן אטו כולו שאוב א"כ ה"נ לגזור ברביה והמשכה אטו כולו בהמשכה, וצ"ל דאפילו להני דבעינן רביה והמשכה מודי דמה"ת כולו בהמשכה כשר כמש"כ בישועות יעקב ס"ק ט"ו, וא"כ א"ש דאטו כולו שאוב שפיר גזרו דכולו שאוב דאורייתא, משא"כ אטו כולו בהמשכה לא גזרו דכולו בהמשכה כשר מה"ת, אמנם אכתי יש לעיין דהא אפילו למ"ד כולו שאוב ג"כ כשר מה"ת מ"מ פסיל מדרבנן במיעוט שאוב אטו כולו שאוב, אע"ג דכולו שאוב היא רק מדרבנן פסול, וא"כ ה"נ לגזור רביה והמשכה אטו כולו בהמשכה אע"ג דאינו רק מדרבנן, ויש לומר דיהיה מכאן ראיה למ"ש בישועות יעקב שם ס"ק ט"ו דאפילו למ"ד כולו שאוב כשר מה"ת מ"מ בעינן רבעית מים כשרים עכ"פ וא"כ א"ש דודאי במיעוט שאוב גזרו לפסול אטו כולו שאוב שלא יהיה אפילו רביעית מים כשרים דאז פסול מה"ת לכ"ע משא"כ בהמשכה אפילו כולו בהמשכה לא משכחת פסול מה"ת משו"ה לא גזרו ברביה והמשכה אטו כולו בהמשכה דע"י המשכה לא משכחת פסול מה"ת, וי"ל עוד לחלק דגבי שאובין אפילו במיעוטן גזרו אטו שלא יטבול בכלים כמו שגזרו בכולו שאוב ג"כ רק אטו שלא יטבול בכלי למ"ד כולו שאוב כשר מה"ת, כמ"ש לעיל בסוגיא דצנור. משא"כ בהמשכה כיון שאין כאן שום כלי סמוך למקוה לא גזרו לפסול ברביה והמשכה, ודוק. עכ"פ בשאובין יש להחמיר טפי אפילו למ"ד כולו שאוב כשר מה"ת דבשאובין יש לגזור שלא יטבול בכלי משא"כ ע"י המשכה ברוב כשרים לא גזרו כלל, והנה כבר כתבתי לעיל מ"ש הש"ך בס"ק י"ז בדעת הש"ע דס"ל ג"כ כולו שאוב כשר מה"ת ולכאורה משמע הכי ג"כ ממ"ש בסעיף ס"ט מקוה שהניחו ריקן ובא ומצאו מלא כשר משום שזהו ספק מים שאובין למקוה ומשמע דאפילו כלה שאוב כשר דהא

קתני הניחו ריקן (וכבר כתבנו מזה לעיל בסוגיא דצנור רות י' עי"ש), והנה בטו"ז ס"ק פ"ב כתב וז"ל:

מפני שהוא ספק מים שאובים פירוש ספק דרבנן ועוד נכלל בזה שיש לה חזקת כשרות תחלה עכ"ל, כלומר דאפילו אי כלו שאוב מה"ת פסול מ"מ כשר משום חזקת כשרות, ולכאורה י"ל"ד איזה חזקת כשרות שייך במקוה ריקן, וצ"ל דכוונת הטו"ז דכל העושה מקוה ודאי בקי לעשות בכשרות, אמנם קשה דלמא לא עשה המקוה לטבול בו רק לרחיצה בעלמא ולא שייך חזקת כשרות משו"ה אמרינן דכיון דזה המקוה הוחזקו לטבול בה הטמא א"כ גם הוא ידע שאם ימצאו אותה מלאה שיטבלו בה טמאים משו"ה אף היא מכוון שיהיה מקוה כשרה, וזהו כוונת הטו"ז במ"ש שיש לה חזקת כשרות, כלומר שהוחזקו לטבול כאן וממילא העושה כאן מקוה עושה אותה בכשרות, ועיין בש"ך ס"ק קמט. ובספר גדולי טהרה בנחל ס"ק נ', והנה במה שיש לעיין דהא נגד חזקת כשרות יש כאן חזקת טמא, כבר כתבנו לעיל אם חזקת טמא מהני נגד חזקת כשרות עיין לעיל אות י', ועיין בספר סדרי טהרה סוף סימן קצ"ט, ודו"ק – ועיין בתשב"ץ ח"א סימן מ"ט שם משמע ג"כ שא"צ להחמיר לפסול ברביה והמשכה אטו סוגו בהמשכה שאין לחוש לזה והא דגזרינן מיעוט שאוב אטו רוב שאוב אפילו למ"ד כולו שאוב כשר מה"ת, צ"ל ע"כ כמ"ש דכיון דשאובים הם ע"י כלי איכא חשש שמא יטבלו בכלים ממש, אבל בהמשכה אין לגזור רביה והמשכה אטו כולו בהמשכה, ועיין בתשב"ץ חלק שלישי ענין י"ב במקוה שהיה חסר י"ט סאה והשלימהו ע"י המשכה ואח"כ נחסר עוד פ"א י"ט סאין וא"כ לא נשאר מים כשרים כ"א סאה שהרי י"ט סאה שחסרו אח"כ חסרו גם מהכשרים אם יש תקנה להמשיך עליו פעם שנית ג"כ, וכפי הנראה היא כך דאי אמרינן דהמשכה כשר משום דנתבטל ברוב כשרים א"כ הכא כשחסרו אח"כ תו ליכא רוב כשרים ולא מהני המשכה משא"כ אי ס"ל דכיון דאיכא רוב שיעור מקוה נטהרו המים שבאים שם בהמשכה ע"י זריעה והשקה א"כ מכיון שהמשיך פ"א נעשו גם המים שהמשיך לשם כמו המים הכשרים שהיו מתחלה ויוכל להמשיך עד לעולם, ועיין לעיל אות פ"א, ועי"ש היטב בתשב"ץ, ודוק:

צ"ג) **במ"ש** לעיל אות ע"ח דקושיית הר"ש מלוניל ממס' תענית על השיטות הסוברים דכולו שאוב כשר והמשכה א"כ מאי קאמר הגמ' מס' תענית י"ג טבילה בחמין מי איכא כלומר כיון דכל מה שגזרו שלא לרחוץ בחמין היא משום גזירת מרחצאות וכיון דשאוב שהמשיכה כולה כשר א"כ גם מרחצאות כשרים כיון דהם ג"כ בהמשכה כמ"ש הרמב"ם פ"ד הלכות מקואות הלכה ח', נ"ל ליישב שיטת חכמי המערב דס"ל דאע"ג ששאובה

שהמשיכה כולה טהורה מ"מ איכא גזירת מרחצאות דאע"ג שאמבטי שבמרחצאות באים המים להם ע"י המשכה מ"מ המשכה בעינן דווקא במקום הראוי לבלוע בקרקע כשיטת המרדכי פ"ב מס' שבועות, ובהני אמבטאות אינו נמשך דרך מקום הראוי לבלוע דווקא, אמנם הרמב"ם שפיר כתב דלפי"ז כלומר לדעת חכמי המערב יהיו כל המרחצאות כשרים (ואפשר דכוונתו באמת להקשות עליהם דלשיטתם לא שייך גזירת מרחצאות) משום דהרמב"ם ס"ל דלא בעינן דווקא המשכה על מקום הראוי לבלוע שכתב שאפילו בתוך הסילון יכול להמשיך אם אינו מקבל טומאה וא"כ שפיר קאמר דלשיטת חכמי המערב יהיו כל האמבטאות מקואות כשרים, מ"מ לדידהו לא קשה דס"ל דבעינן מקום הראוי לבלוע, וא"כ א"ש מה שהקשה באמרי א"ש סימן פ"ו דהאיך יוכל לטהר המשכה מה שפסול מה"ת, ומשו"ה כתב הרמב"ן באמת במס' ב"ב בסוגי' דצנור דהשיטות הסוברים שאובה שהמשיכה כולה טהורה ס"ל כולה שאוב רק מדרבנן פסול, אמנם לפי דברינו א"ש דאפילו אי כולו שאוב מה"ע פסול, מ"מ מהני המשכה אפילו בכולה כיון שהיא מקום הראוי לבלוע נעשו כל המים כזרועים בקרקע, וא"כ יש לעשות שלום בין הפוסקים דהני פוסקים דס"ל שאובה שהמשיכה כולה טהורה היינו דווקא המשכה במקום הראוי לבלוע משום דהמשכה כי האי יוכל להכשיר אפילו מה שפסול מה"ת, אמנם במקום שאינו ראוי לבלוע לכ"ע ס"ל דלא מהני המשכה להכשיר רק ברוב כשרים דאז בלאו"ה כשר מה"ת משו"ה מהני המשכה אפינו במקום שאינו ראוי לבלוע ומשו"ה כתב הרמ"א בסעיף מ"ו רק וטוב להחמיר שיהיו במקום הראוי לבלוע משום דלדידן אינו כשר המשכה רק ברוב כשרים משו"ה שפיר מדינא לכ"ע מהני המשכה אפילו במקום שאינו ראוי לבלוע משו"ה כתב הרמ"א רק דטוב להחמיר שיהיה במקום הראוי לבלוע, אבל להסוברים דהמשכה מהני בכולה ג"כ וודאי מדינא בעי מקום הראוי לבלוע דווקא אם אינם סוברים כולו שאוב מה"ת כשר דהמשכה גרידא וודאי לא יוכל להכשיר מה שפסול מה"ת כמ"ש באמרי א"ש סימן פ"ו, עכ"פ לא קשה ממס' תענית כמ"ש דמרחצאות לא נעשו שיהיה ההמשכה במקום הראוי לבלוע דווקא, ודוק היטב.

צ"ד) **ויש** להביא ראיה דהר"ש מלוניל ס"ל דהמשכה לא בעינן במקום הראוי לבלוע דווקא שהרי הקשה ממשנה דשני מקואות אחד עליון ואחד תחתון נותן בעליון עד שירד לתחתון ולמ"ל נותן לעליון אפילו נתן בקרקע והמשיכן כשר ואי הוי ס"ל דבעינן מקום הראוי לבלוע מאי קשה ליה דלמא קמכ"ן המשנה דאפילו אם אין בין שני המקואות מקום הראוי לבלוע כשר ע"י שנותן לעליון דאז לא מהני המשכה בקרקע וע"כ דהר"ש מלוניל ס"ל דלא בעינן מקום הראוי לבלוע והקשה שפיר למ"ל נותן לעליון, וא"כ יש

לתרץ עכ"פ לשיטת חכמי המערב דס"ל דבעינן מקום ראוי לבלוע וא"כ הוצרך שפיר דווקא נותן לעליון וא"ש מ"ש לעיל דהני דס"ל שאובה שהמשיכה כולה טהורה בעינן עכ"פ מקום הראוי לבלוע, ודוק היטב.

קצת לקוטים בהלכות מקואות

צה) **בטו"ז** סימן ר"א ס"ק ג' הביא בשם תה"ד להקשות מ"ש נוטפין דפסלי זוחלין ברבייתן ושאובין אינם פוסלין כל שיש מ' סאה, וכבר כתבנו בזה לעיל בסוגיא דזוחלין וכעת נ"ל דבאמת אכן קיי"ן דבמ"ב לא בטל רק איסור והיתר מקרי אינו מינו משו"ה בטל כמ"ש הר"ן במס' נדרים נ"ב ע"א, וא"כ א"ש דשאובין עם מים כשרים כיון דשאובין פסול לגמרי שפיר בטל במים הכשרים משא"כ נוטפין כיון שאינו פסול לגמרי רק בזוחלין פסול אבל באשבורן מטהר הו"ל עב"מ עם זוחלין ואינו בטל והא דמותר לטבול ברוב זוחלין היינו משום דמ"מ טובל היא בזוחלין, ועיין לעיל בסוגיא דזוחלין, ועיין בישועות יעקב מ"ש בזה.

צו) בש"כ ס"ק י"א כתב דאפילו לר"ת דמתיר אפילו ברוב נוטפין היינו במקום שהיה הנהר מהלך מתחלתו אבל במקום שנתרחב הנהר אסור לטבול, עיין ברמ"א סוף סעיף ב' שכתב וז"ל:

אעפ"י שבשעת הגשמים מתרחב ומתפשט על כל גדותיו מותר לטבול בו בכל מקום, וזהו שלא כדברי הש"ך:

צז) **במחבר** סעיף ו' צריך שלא יהיו מ' סאה של מקוה באיך הכלי שאין טובלין בכלים ועיין בש"ך ס"ק כ"א דמיירי בכלי שחקקו ולסוף קבעו דבקבעו ולסוף חקקו כשר, והנה יל"ד בלשון המחבר שכתב שלא יהיו מ' סאה של מקוה ולמה נקט "של מקוה" ונ"ל דאתא לאשמעינן מילתא אחריתא ג"כ דהנה אפילו במקוה חסר דודאי פסול מה"ת לכ"ע מ"מ אם מחובר למקוה כשר כשפ"ה יכול לטבול בו אם נכסה בו כל גופו, עיין בש"ע סעיף נ"ב, וא"כ לכאורה היה אפשר לומר דהה"ד אם הכלי מחובר למקוה כשר כשפ"ה נ"כ יהיה כשר אע"ג שהוא עדיין כלי כגון שמחובר למעלה כשפ"ה ואינו נקוב בשוליו כלל מ"מ כיון שהוא מחובר למקוה כשר יהיה כשר לטבול בו דלא גרע ממקוה חסר דודאי פסול מה"ת ומ"מ מהני חבור למקוה כשר, אמנם י"ל דהכא מ"מ פסיל כמ"ש הר"ש פ"ה מס' מקואות גבי מעיין שהעבירו ע"ג השוקת פסול אפילו חוצה לו אע"ג דמחובר למעיין מ"מ חיישינן אטו אין בהם כשפ"ה, ועיין בתוס' יו"ט שם. וא"כ ה"נ אע"ג דמדינא היה כשר לטבול בתוך הכלי ג"כ כיון שעכשיו הכלי קבוע ומחובר למקוה כשר, מ"מ חיישינן אטו שלא יהיה בו כשפ"ה, וא"כ באמת רק מדרבנן פסול, וא"ש לשון

המחבר שאין טובלין בכלים וגם אמר צריך שלא יהיה מ' סאה של מקוה בכלי, דמשמע רק לכתחלה פסול, והיינו משום דמה"ת היה כשר באמת לטבול בו כיון שמחובר למקוה כשר. וא"ש הלשון מ"ש מ' סאה של מקוה בתוך הכלי, כלומר אע"ג דהמקוה כשרה של מ' סאה מחובר לכלי, מ"מ פסול מדרבנן עכ"פ, כמ"ש הר"ש דגזרינן שיטבול גם אם לא יהיה מחובר כשפ"ה כנ"ל בלשון המחבר ודוק, אמנם היינו דוקא שהכלי עכשיו הוא מחובר עכ"פ שקבעו בקרקע, משא"כ בתלוש לגמרי שפיר י"ל דאפילו מה"ת פסול אע"ג שהוא מחובר למקוה כשר דכל שהוא תלוש לגמרי הוי בכלל שאין טובלין בכלים דפסול לכ"ע מה"ת, ודוק היטב, ועיין בשו"ת שבסוף ספר גדולי טהרה סימן ד' שהביא בזה שיטות הפוסקים אי מהני טבילה בכלי כשמחובר למעיין או למקוה, ומביא שם דים של שלמה היו יכולין לטבול בו אפילו לא היה ניקב כמוציא רמון, והא דנקבו כמוציא רמון שיבאו בו המים בשפע אמנם בלאו"ה ג"כ היו יכולין לטבול בו משום שהיה מחובר למעיין עי"ש, והנה הא ודאי פשיטא דאין חילוק בין מקוה של מ' סאה למעיין רק לענין זוחלין ואשבורן וא"כ הה"ד דמהני חבור למקוה של מ' סאה, וא"כ שפיר י"ל כדברינו דעכ"פ מדרבנן אסור לטבול בכלי אפילו היא מחובר למקוה של מ' סאה דגזרינן שיטבול בו כשלא יהיה מחובר כמ"ש בשם הר"ש ריש פ"ה מס' מקואות וא"כ רק לכתחלה אסור מדרבנן, וא"ש הלשין דנקט צריך שלא יהיה מ' סאה של מקוה, דמשמע דאיני מה"ת, ודוק היטב:

צ"ח) **והנה** י"ל דהך סברא אם מותר לטבול בכלי כשהוא מחובר למעיין או למקוה תליא בהא דהנה אי ס"ל דהא דאין טובלין בכלי אפילו אי כלו שאוב כשר מה"ת הוא גזה"כ א"כ י"ל דכל שהוא טובל בכלי אע"ג שהוא מחובר למקוה או למעיין מ"מ פסיל דכך היא גזה"כ דכיון שהוא כלי ואינו דומה במעיין פסול לטבול בי, אמנם אי אמרינן דהא דאסור לטבול בכלי הינו משום דהמים נטמאו מחמת האדם הטובל בו כמ"ש החתס"ו ליו"ד בסימן ר"ג בשם קדמון אחד, ועיין מ"ש לעיל בסוגיא דצנור אות ט"ו, א"כ כשהכלי מחובר למקוה כשפ"ה נטהרו המים בהשקה ושפיר מהני טבילה מה"ת, ודוק, ועיין בש"ך ס"ק כ"ז שהביא פלוגתת הרשב"א והרקח דלרשב"א מותר לטבול בכלי כל שהוא מחובר למעיין ולהרקח אסור, עכ"פ י"ל שפיר בכוונת המחבר סעיף ו' דג"כ מיירי כה"ג שהכלי מחובר למעיין או למקוה וס"ל להמחבר דאסור מדרבנן אטו כשלא יהיה מחובר כמ"ש הר"ש בריש פ"ה מס' מקואות, ועיין בט"ז ס"ק י"ד, אמנם גבי כלים מבואר בפירוש בסעיף ט' דמותר לטבול תוך כלי כשהיא מחובר למקוה כשפ"ה ואפילו מדרבנן לא גזרו.

צט) **סעיף י**"ב מעיין שהעבירו ע"ג אחורי כלים והמשיכו למקום אחר חזר להיות לה דין מקוה כלומר שאינו מטהר אלא באשבורן, והנה לכאורא יל"ד לדעת הש"ך ס"ק ל"ד דהכא מיירי אפילו לא נפסק הקילוח מן המעיין וא"כ אמאי לא יטהר בזוחלין ג"כ כמו מעיין והרי בסעיף י' במעיין שהמשיכו לבריכת מים דשם יש מי גשמים ג"כ רק שאין רבו מי גשמים על מי המעיין (כמ"ש הש"ך בס"ק ל"ב) אמרינן דמטהר אפילו בזוחלין והכא שכלו מעיין ולא נפסק הקילוח אמאי לא יטהר אפילו בזוחלין ובסעיף ח' במקלח על שפת הכלי כשר חוצה לו אפי' בזוחלין אע"ג שמקלח לתוך הכלי ג"כ מ"מ מטהר אפילו בזוחלין כיון שכל המים היא מעין כמ"ש הש"ך בס"ק ל"ג ואע"ג דהכא עובר כל המים ע"ג אחורי כלים כמ"ש הטו"ז ס"ק כ"ג מ"מ מה בכך דהא מ"מ לא נעשו שאובים כיון שאינם תוך הכלי וגם לא נפסק הקלוח מן המעיין ואמאי לא יטהר בזוחלין כמו בסעיף י' כשלא נפסק הקלוח, ומ"ש הש"ך ס"ק ל"ד כיון שהעבירו ע"ג אחורי כלים הוי כנפסק זהו דוחק כמבואר לכל מעיין, ונ"ל דיש לחלק דתרי גווני המשכת מעיין יש, דיש מעיין שהיא מקלח ואם היה עת גשמים והיו נתפחים גידי המעיין היה מעצמו הולך ג"כ למקום ההוא רק עכשיו שיבשי גידי המיים אינו מקלח למרחוק רק ע"י פעולת אדם כה"ג אמרינן כיון דמ"מ לא רבו מי הבריכה על המעיין מטהר בזוחלין ג"כ, אמנם יש עוד גוונא מעיין דהיינו שלמקום ההוא שהוא ממשיך עכשיו לא היו הולכים בשום אופן מעצמן רק ע"י המשכתו המשיכן למקום אחר וזה שמדייק המחבר בלשונו והמשיכו "למקום אחר" כלומר שמעצמן לא היו הולכים שם בשום פעם לולא המשכתו כה"ג שפיר אמרינן דבאותו מקום אין לו שום דין מעיין ומשו"ה אין לו רק דין מקוה משא"כ בסעיף י' שהמשיכו לבריכת מים מיירי שבעת הגשמים היו מי המעיין מעצמן ג"כ הולכים לשם וע"י פעולתו נתחזקו המי מעיין ביותר עד שנמשכו לבריכה מ"מ לא שינה דרך הילוך המעיין ממקום מרוצתו משו"ה שפיר יש לו עדיין דין מעיין כיון שמי המעיין רבו עכ"פ משא"כ אם המשיכן למקום אחר שלא בדרך מרוצת המעיין כלל אז אין לו דין מעיין, ודוק.

ק') **סעיף י**"ז מים שאובים שהיו בצד המקוה (היינו במקוה שאין בו ארבעים סאה, דאם יש מ' סאה גם השאובים נטהרו, עיין ש"ך ס"ק נ"ג) לא פסלוהו, ובסעיף ח"י שתי בריכות זו למעלה מזו וכותל ביניהן ואחת מלאה מים כשרים אם יש כנגד הנקב שלשה לוגין מים שאובין נפסלה, מוכח מכאן דיש חילוק בין השאובין מן הצד או זו למעלה מזו דבזו למעלה מזו אפילו הכשרים למעלה, עיין ט"ז ס"ק כ"ט, מ"מ נפסלו הכשרים מן השאובין ובשאובין מן הצד לא נפסלו, וצ"ל הטעם כמ"ש התוספ' במס' גיטין ט"ז ע"א

בד"ה נצוק דבסופו לירד הוי חבור טפי עי"ש, וא"כ ה"נ בזו למעלה מזו דהוי כמו סופו לירד לולא הכותל ביניהן הוי חבור טפי ומשו"ה נפסלו הכשרים מן השאובין ודוק.

ק"א) **במחבר** סעיף ב' הביא דהא דשמואל מפצי ביומי תשרי היינו שהקיף המים שלא יהיו זוחלין ואז כשר לטבול בהם, (ועיין מ"ש בזה בסוגיא דנוטפין וזוחלין לעיל אות ע"ה) והנה הש"ך כתב ס"ק י"ב ומשמע דכש"כ אם היה כאן גומא ונתמלאה מגשמים אע"ג שנזחלו לתוכה מבין ההרים כיון שעכשיו הם באשבורן מכונסים ועומדים בגומא מותר לטבול בתוכה והרי הוא כמקוה עכ"ל, ולכאורה צריך להבין מה קמל"ן הש"ך בזה ומה היה ההויא שלא לטבול בו כיון שהם אשבורן, ונ"ל דהש"ך קמל"ן דאע"ג דקודם שהמים נחו מזחילתן והיו המים הנוזלים לתוך הגומא זחלו גם לחוץ א"כ גם בגומא היה אסור לטבול כל זמן שהמים היו זוחלין מצד זה הגומא לצד אחר של הגומא [ועיין בספר דברי חיים הלכות מקואות סעיף ה' דכל שזוחל לתוך הבור אפי' אינו זוחל לחוץ נקרא זוחל כל זמן שזוחל עיש"ה] א"כ המים שבגומא כבר היו פסולים ע"י זחילה והו"א שגם לאחר שנחו מזחילתן יהיו פסולים כמעיקרא קודם שנחו מהזחילה וכמו דמים שהיו שאובים והיו פסולים נשארו המים פסולים לעולם אפילו אם באו אח"כ מים כשרים על השאובים לא מהני דשאובים לא נטהר כה"ג שמים כשרים באו על השאובים רק אם היו כשרים תחלה במקוה ואח"כ באו שאובים אז נטהרו וא"כ ה"נ אותם המים שהיו בגומא ונזחלו לתוכה מבין ההרים שהמים שבגומא היו ג"כ זוחלים ונפסלו והו"א דאלו המים שהיו כבר פסולים ע"י זחילה לא נטהרו עוד במה שנעשו אשבורן, משו"ה כתב הש"ך דכמו שגוף הנהר היה פסול לטבול ומ"מ כשהקיף המים ע"י המפץ ונעשו אשבורן כשר לטבול בו, א"כ ה"נ אלו המים שבגומא אע"ג שקודם שנקוו היו פסולין מ"מ לאחר שנעשו אשבורן כשרים ולא דמי לשאובין דבשלמא פסיל דשאובין הוי פסול בגופו משו"ה כל שיש שאובין במקוה קודם שבאו מים כשרים נשאר בפסולו משא"כ פסול דמי גשמים בזחילה מעולם לא היו פסולים מחמת עצמן דהא מי גשמים הם מים כשרים רק בדרך זחילה אין מטהרים ומשו"ה כל שנעשו אשבורן שפיר כשרים דמעיקרא ג"כ לא היה עליהם שם פסול רק שבדרך זחילה לא היו מטהרים והלכך כל שנעשו אשבורן שפיר כשר לטבול בו, כנ"ל בכוונת הש"ך בס"ד, [ועיי' במכ"ע "המאסף" היו"ל בעיה"ק ירושלים (ע"י ידידי הרה"ג וכו' מו' כן ציון אברהם קואינקה נ"י) שנת תשע עשרה, כרך א', חוברת כסליו, סימן כ"ח]:

שאלות תשובות

בעזהי"ת.

קב
השלום לכבוד אהובי ידינ"פ הרב המאה"ג המפורסם בחבוריו היקרים החסיד וכו' מו"ה שבתי יולניצא נ"י דומ"ץ בק"ק אורשאזוא מחוז בערעג יצ"ו.
יקרתו הגיעני ולאשר הנני כעת מוקף בטרדות שונות הנחוצים מיד, ע"כ לא אש"ב לו כעת רק מה שנוגע להלכה, – אשר שאל במקוה שהכשירו אותה וטרם שנקוו שם מ' סאה טבל אחד אם המים נשארו בכשרותם להקוות עליהם עד ארבעים סאה, אע"ג שפשיטא שמי שטבל שם לא עלתה לו טבילה כיון שלא הי' שם מ' סאה, מ"מ המים לא נפסלו משום שאובים ע"י טבילת אדם שם? הנה זהו הדין פשוט ומבואר דמים אפילו פחות ממ' סאה אם טבל אדם שם אע"ג דלא עלתה לו טבילה מ"מ המים נשארו בכשרותם להקוות עליהם עד מ' סאה, שהרי כן מבואר בי"ד סימן ר"א סעי' כ"ה שלש מקואות שיש בשנים מהם בכל אחד מהם עשרים סאה אם השאוב באמצע וטבל שם המקואות כמו שהיו עיי"ש, וא"כ כיון דהתם אע"ג שהשאוב הי' באמצע מ"מ לא נפסלו המים ע"י טבילת אדם שם רק שהטובל לא עלתה לו טבילה כיון שאין שם ארבעים סאה והשאוב מפסיק באמצע עכ"פ מוכח בפירוש דהמים הכשרים נשארו בכשרותם להקוות עליהם עד מ' סאה אע"ג שטבל שם אחד קודם שהיו מ' סאה לא נפסלו המים בכך – מ"מ מה שהעיד בשם מורה אחד שלא הניח לשום אדם לטבול שם וסגר המקוה קודם שהיו שם מ' סאה, הוא ג"כ יפה וטוב עשה דדרך הנכנסים לטבול שחופף ראשו מקודם וא"כ שואב בידיו מים ושופך מן היד על הראש ואותם המים שבידיו ודאי נעשו שאובים וחוזרים מן היד לתוך המקוה ופעמים שיהי' ג' לוגין במים מה שנוטל תמיד ביד לחפוף ראשו או גופו ונפסלים המים, א"כ צריך לידע עכ"פ שאותו שטבל במקוה קודם שהיו שם מ' סאה שלא נטל ג' לוגין מים בידיו, ואין לומר סוף סוף כיון דג' לוגין מים שפוסלים המקוה הוי רק דרבנן א"כ הו"ל סד"ר ולקול' דזהו אינו דכל זמן שהמקוה לא היתה בחזקת כשרות עדיין הו"ל חזקה להיפוך ומה גם דאיכא ג"כ חזקת טמא של מי שרוצה לטבול אח"כ וכה"ג ל"א באתחזק איסורא סד"ר לקולא [והארכתי בזה בחידושי להלכות מקואות בסוגי' דצמר אות יו"ד], משו"ה צריך לידע בבירור אם אותו שטבל שם קודם שהיו שם ארבעים סאה לא נטל ג' לוגין בידיו, אמנם אם ידוע שלא נטל ג' לוגין בידיו פשיטא שע"י מה שטבל לא נפסלה המקוה מלהקוות עד ארבעים סאה, כמ"ש ראי' ברורה מהש"ע יו"ד סי' ר"א סעיף נ"ה, וגם אין סברא לפסול משום כך, וזהו פשוט.

והנני בזה ידידו הדו"ש בלונ"ח.
אליעזר דייטש.

סימן קג

שוכ"ט לכבוד הרבני המופלא ומופלג בתו"י חיציו שנונים וכו' מו"ה יצחק מאיר ליפשיטץ נ"י בעיר סיאומע יצ"ו.
מכתבו קבלתי וכו'. ויען כי הוא ענין גדול לא אמנע להשיב לו באשה שיש לה שבר על הטבור (נאבעל ברוך) ברוך) ועשה לה רופא מומחה רטי' במקום השבר ומתפשט ג"כ על שטח בטנה חוץ למקום השבר, ופקודת הרופא שלא תסיר הרטי' משם עד ששה חדשים, כי אם תסיר הרטי' לא די שלא תתרפא מן השבר רק שתוכל עוד לבא לידי סכנה, ועתה נפשו בשאלתו אם תוכל לטבול בעוד הרטיה עלי' אם הוי חציצה או לא ? ומע"כ נ"י כתב שיש לחוט לאשר הבעל הוא מקלי הדעת אם לא יתירו לו שתוכל לטבול בעוד הרטי' עלי' יעבור על איסור חמור ג"כ ורוצה לידע דעתי בזה, ונחזי מה דקמן בס"ד:
הנה הדין מבואר במשנה מס' מקואות פ"ו משנה ב'. וברמב"ם ריש פ"ב הלכ' מקואות ובש"ע יו"ד סימן קצ"ח סעיף יו"ד דרטי' שעל המכה חוצץ, אמנם בספר מעדני יו"ט על הרא"ש הלכ' מקומות ס"ק קל"ה כתב דהיינו דוקא אם היא מקפדת אבל אם אינה מקפדת שיהי' שם הרטי' אינו חוצץ, ובאמת מסתבר כדבריו, דהרי הוא הלכה פסוקה דמיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ, וע"כ הכא מיירי במקפיד, ואין לומר דהא מסתמא כל אדם מקפיד שלא יהיה שם רטי' על בשרו, דזהו אינו דאנן אזלינן בתר האנשים שיש להם מכה, ואם רוב אנשים שיש להם מכה כזו אינם מקפידים שיהי' רטי' הוי"ל בכלל אינו מקפיד. ועיין תוס' מס' שבת (דף צ"ב ע"ב) ד"ה ואת"ל אנשי הוצל, ועיין שו"ת פמ"א ח"ב סי' קמ"ז שכתב ג"כ בפירוש דאזלי' בתר נשים שיש להם ג"כ מכות כזו ולא בתר סתם נשים, דמי שאין לה מכה ודאי מקפדת על רטיה, ועיין בספר סדרי טהרה סימן קצ"ח ס"ק י"ט הביא ג"כ דברי הפמ"א הנ"ל, ותימא לי שלא הביאו ראיה מדברי תוספ' מס' שבת הנ"ל דמבואר הכי בפירוש דאם מי שיש לו גמלים דרכן לקיים קוצים לא אמרינן בטלה דעתו, ודוק היטב בזה, עכ"פ בזה ודאי אין חולק שום אדם דהא דקיי"ל רטיה שע"ג מכה חוצץ היא דוקא במקפיד. אמנם ליתן גבול מה נקרא מקפיד דכל שאין ידוע בבירור שאין מקפיד חיישינן לענין טבילה שמא נקרא מקפיד כמה דמשמע שם מדברי המעדני יו"ט דלענין טבילה צריך לידע בבירור שאינו מקפיד, והנה ראיתי בשו"ת כתב סופר יו"ד סימן צ"א שנוטה לומר דכל שכואב לה הרבה כשמסירה וגם נתון שם על זמן רב שאין דרכה בכל פעם להגביה הרטיה לראות אם המכה נתרפאית הוי בכלל אינו

מקפיד. עיש"ה בד"ה ואחרי דברים, ומתוך כך העליתי ג"כ בספרי שו"ת פרי השדה ח"ב סימן כ' להתיר לאשה שהיה לה רטיה ולא היתה יכולה להסיר משם ולא היה זמן קצוב עד מתי לא תהיה רשאי להסיר הרטיה עפ"י פקודת הרופאים והבעל רצה לגרשה, ע"כ התרתי לה לטבול עם הרטיה, והנה הגם דמיעוטא המקפיד דחוצץ ג"כ היא רק מדרבנן וכאן על הגוף הוי רק מיעוט וא"כ היה לנו להקל בספק אם מקרי מקפיד מכח ספיקא דרבנן לקולא וצ"ל ע"כ דהכא הוי כמו אתחזק איסורא שהיתה בחזקת אסורה לבעלה וחיישינן דלמא הוי בכלל מיעוטא המקפיד ולא מהני לה הטבילה מדרבנן עכ"פ, והנה הכת"ס בסוף התשובה שם מביא בשם שו"ת תשובה מאהבה ח"ג על הגליון יו"ד סימן קצ"ח שג"כ לא רצה להתיר באשה שהיה לה רטיה ע"ג מכה ועפ"י הרופאים לא היתה רשאי להסיר הרטיה עד שלשה וארבעה חדשים אע"ג שהאשה אמרה שאינה מקפדת שכבר רגילה ברטיה זו לא רצה להתיר לה לטבול עם הרטיה, והסכימו עמו עוד ג' גדולי הדור עי"ש בסימן שס"ו, ובכתב סופר חיו"ד סימן צ"א בסוף התשובה((ועיין שו"ת יד יצחק ח"ב סימן ס"ד)) וא"כ אנן מה נענו אבתריהו להקל, ומה שהתרתי שם היה רק משום שהרופאים לא ידעו גבול וא"כ תהיה אסורה לבעלה לעולם משו"ה התרתי לה לטבול דקשים גירושין וגם הגאון בעל תשובה מאהבה יודה להתיר בכה"ג.

אמנם בנ"ד דזמן קצוב לה עד ששה חדשים כיון שעומדת ומצפה מתי יגיע הזמן שתוכל להסיר הרטיה לא נוכל להחליט שהיא בכלל מיעוט שאינו מקפיד וגם נוסף לזה שהרפואה אינה בדוקה כל כך א"כ הוי טפי בכלל מיעוט המקפיד וכיון דבתשובה מאהבה אוסר שם ברטיה שלא היתה רשאי להסיר עד שלש וארבע חדשים קשה להקל נגד כל הני גדולים ולומר דעד ששה חדשים יהיה בכלל מיעוט שאינו מפקיד ואינו דומה אם ליכא שום זמן קצוב שאפשר שלעולם לא תהיה רשאי להסיר דאז י"ל טפי דהוי בכלל אינו מפקיד כיון שכבר מסיתה דעתה להסיר הרטיה וגם משום שלא תהי' אסורה לבעלה לעולם, ודוק היטב, [ובפרט לדעת רש"י שהביאו תוספ' מס' יבמות ע"ח ע"א ד"ה רובו דבבשרו אפילו מיעוט שאינו מקפיד חוצץ, ועיין בנודע ביהודא מהדו"ת יו"ד סימן קל"ה], ועיין בספר חכמת אדם כלל קי"ט סעיף זיין ג"כ אינו מחליט להתיר, ובנ"ד י"ל דגרע טפי כיון שהרטיה מתפשטת גם לחוץ למכה על שטוח בטנה ושם במקום דליכא מכה וודאי הוי בכלל מיעוט המקפיד דכיון דליכא מכה אין צורך לרטיה במקום ההוא זולת אם הרופא יאמר שאי אפשר באופן אחר ליתן הרטיה רק שיתפשט גם חוץ ממקום המכה כה"ג יש לו הדין לגמרי כמו רטיה ע"ג מכה ובמקום המכה, מ"מ כבר כתבתי בשם אלו הגדולים דמחמירים גם ברטיה שע"ג המכה, ואפילו במקום בית הסתרים אם יש

איזה חציצה מחמירים הרבה פוסקים, ועיין שו"ת פרי השדה ח"ב סימן ק"י שם הארכתי בזה דאין להקל רק אם ידוע שהטבעת מונח בעומק הרחם למעלה ממקום שהשמש דש ע"ש, [ועיי' לקמן סימן קמ"ז וסי' קנ"ט] אבל הכא לא מצאתי להקל נגד כל הני פוסקים גדולים, ועיין היטב בשו"ת הגאון ר' עקיבא איגר ז"ל סימן ס' שהחמיר ג"כ כה"ג היכא שהחציצה היא בדבר שהוא חוץ לגופה, ומשו"ה בטבעת ברחם שהוא טמון בגופה יש להקל טפי, עכ"פ בנ"ד כיון שהוא חוץ לגופה והרטיה נראית על גופה מבחוץ אין מקום להקל לדעת הני פוסקים שהבאתי ולא דמי לנ"ד באשה שיש לה בלאמבעס בשינים שא"צ להסיר בשעת טבילה כמ"ש הרבה פוסקים, ועיין שו"ת פרי השדה ח"א סימן פ"ד שהבאתי הרבה פוסקים, דס"ל כן [ועיין שו"ת שבט סופר יו"ד סימן ע"ו, ובשו"ת שבסוף ס' גידול טהרה סימן כ"ב] דהתם לא ניתן זמן מתי תסיר הבלאמבעס משם וגם דעתה להסיר אם לא יפול מעצמו, משא"כ הכא שעומדת ומצפה מתי יגיע הזמן שתוכל להסיר הרטיה הו"ל שפיר מיעוטא המקפיד וחוצץ מדרבנן עכ"פ ודו"ק:

שבתי וראיתי אולי יש מקום להקל בנ"ד להתיר לה לטבול מאחר שכפי הנראה ממכתבו אם לא יתירו לה לטבול יש לחוש כי בעלה שהוא מקלי הדעת יאנסנה לשמש עמו בנדתה וכה"ג ביון דהיא וודאי אנוסה אמרינן ניחא ליה לחבר דליעבד איסורא קלילא כלומר להתיר לה לטבול כיון דליכא רק חששא דרבנן משום מיעוט המקפיד, ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבא לשמש עמו בנדתה, ואע"ג דמשום דידיה לא היינו מתירין כיון שהוא פושע אם ישמש עמה בנדתה, מ"מ היא תהי' אנוסה ומשום דידה טוב יותר להתיר לה איסורא דרבנן ספק מיעוט המקפיד שלא תהי' מוכרחת לעבור על איסור חמור דאורייתא (ועיין תוספ' מס' עירובין ל"ב ע"ב ד"ה ולא ליעבד עם הארץ משמע דס"ל כן באמת דהיכא שיהיה אונס בדבר נוכל לו להתיר איסור קל יותר) וא"כ אם הרופא יסיר עכ"פ הרטיה שנתפשט חוץ למכה ולא ישאר רק מה שהוא ע"ג המכה דהיינו מקום השבר אם אפשר בלאו"ה וא"כ הוי עכ"פ רק ספק אם הוא בכלל מיעוט המקפיד ויהיה רק ספיקא דרבנן ואע"ג דאתחזק איסורא או שאין לעשות ספק דרבנן בידים מ"מ הו"ל רק איסורא קלילא ומוטב להתיר לה איסור קל כדי שלא תבא לידי איסור חמור איסור נדה גמור באונס דהיינו שבעלה יאנסנה לשמש עמו. הנה אם האמת כן היה מקים להקל ובפרט כיון שיש מקום לסמוך גם על שו"ת פמ"א ח"ב סימן קמ"ז דס"ל ג"כ דכל שיש לה צער להסיר הו"ל כמיעוט שאינו מקפיד ועל גופה הו"ל וודאי מיעוט שאינו מקפיד, ועיין בספר סדרי טהרה סימן קצ"ח ס"ק י"ט שהביא ג"כ דברי הפמ"א, ע"כ אם באמת יש לירא מזה שיאנסנה לשמש עמו בנדתה אע"ג דמשום לתא דידיה לא הייתי מתיר

כיון שהוא פושע ואין להתיר שום איסור דרבנן משום הפושעים ועבריינים, (ועיין שו"ת הגאון ר' יודא אסאד ז"ל ח"ב סימן ק"מ ושו"ת פרי השדה ח"א סימן ק"י), מ"מ משום דידה שהוא תהיה אנוסה ממש יש מקום להתיר לה לטבול אחר שהרופא יסיר משם הרטיה במקום שמתפשט חוץ למכה ג"כ, והטעם שצריך להסיר עכ"פ המקום שמתפשט חוץ למכה היא דשם במקום שאין מכה וודאי הוי מיעוט המקפיד ואסור מדרבנן בוודאי, ודאי איסור דרבנן אין להתיר כל כך בקל אפילו במקום אונס רק הרטיה במקום שיש מכה ממש כיון שהוא עכ"פ רק ספק אם הוי בכלל מיעוט המקפיד, או שאינו מקפיד ועיין היטב בספר מעדני יו"ט על הרא"ש הלכות מקואות ס"ק קל"ה שם נראה בפירוש דחשיב ליה כספק אם הוי מיעוט המפקיד או שאינו מקפיד כה"ג יש מקום להתיר במקום שתהיה אכניסה לעבור על איסור חמור איסור נדה שיש בו כרת מ"מ כיון שהוא ענין חמור לדעת הפוסקים לא מלאני לבי להתיר לה לטבול אפילו במקום אונס, לאשר ראיתי שהכתב סופר ושאר גדולים שהביא בספר תשובה מאהבה נוטים להחמיר, זולת אם יסכים עמו אחד מגדולי דורנו להתיר כה"ג במקום אונס עכ"פ, אזי גם אני מסכים להתיר לטבול היכא שיש לירא שתהי' אנוסה לשמש עמו בנדתה ח"ו (ועיי' שו"ת לבושי מרדכי חיו"ד סימן קכ"ו), והקב"ה יצילנו משגיאות ויראנו בתורתו נפלאות והנני בזה הדו"ש פק"ק באניהאד א' בין יוכ"פ לסכות לסדר יורו משפטיך ליעקב תרע"א לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן קד

נ"ל דכה"ג כשאנו מחמירין לטבול שמא הוי מקפיד (ועיין היטב במעדני יו"ט הלכות מקואות ס"ק קל"ה) דמ"מ אם עברה וטבלה י"ל דמותרת לבעלה לכתחלא דהא דאנו מחמרינן במיעוטא המקפיד הוא רק מדרבנן, וא"כ לכאורא בספק המקפיד הו"ל סד"ר ולקולא וצ"ל ע"כ דהוי אתחזק איסורא שהיתה בחזקת טמאה משו"ה אסורה לטבול, וא"כ כשכבר טבלה עכ"פ מידי חזקת טומאה דאורייתא וודאי כבר יצאה דמה"ת מיעוטו המקפיד אינו חוצץ ולא נשאר רק חזקת איסור דרבנן משום דמדרבנן חוצץ וא"כ כל שכבר יצאה מחזקתה מה"ת עכ"פ תו ל"ל ספיקא דרבנן באתחזק איסורי' לחומרא, כיון דעכ"פ יצאה מחזקת טומאה דאורייתא דמה"ת לא הוי חציצה וכמ"ש הר"ש פ"ב מס' מקואות משנה ב' דאם היה מחתינן ליה מספיקא לטומאה קלה עי"ש היטב וה"נ כיון דמטומאה דאורי' עכ"פ כבר יצאה דמה"ת אפילו מיעוטו המקמד לא הוי חליצה מספק לא מחתינן ליה לטומאה דרבנן ודוק, וא"כ לפי"ז יצא לנו חומרא דאם היתה טמא רק משו' כתם דלא הית' טמא' רק מדרבנן והי' עלי' רטי' באופן שהיא בכלל

ספק מקפיד אפילו בדיעבד לא עלתה לה טבילה דמוקמי' אותה בחזקת טומאה אע"ג דמיעוט המפקיד הוי רק ספיקא דרבנן מ"מ הו"ל אתחזק איסורא וכה"ג לא שייך לומר דהרי יצאה עכ"פ מחזקת איסור דאורייי' דהא מעיקרא ג"כ לא היתה רק בחזקת איסור דרבנן, וכה"ג שהי' עלי' רטי' ספק אם היא מיעוט המפקיד הוי ג"כ חזקת איסור דרבנן דמיעוט המקפיד הוי דרבנן טמא דלא מהני טבילה ונשארה בחזקת איסו' טומאה דרבנן כמעיקרא כמ"ש הר"ש שם פ"ב מס' מקואות לחלק בין הי' טמא טומאה חמורה לאם הי' טמא טומאה קלה דרבנן דכה"ג נשאר בחזקתו הראשונה שהי' מעיקרא ג"כ טמא דק דרבנן, עיי"ש בר"ש, וה"נ דכוותיה דיש להחמיר טפי בטמאה רק מחמת כתם כיון דמצינו למימר דנשארה בחזקת איסר דרבנן מאם היתה טמאה נדה מה"ת דל"ל נוקמי בחזקתה כיון שעכ"פ יצאה מחזקת טומאה דאורי' כיון דמיעוט המקפיד ל"ה חציצה רק מדרבנן ממילא לא שייך לאוקמא אחזקתה הראשונה כמ"ש הר"ש שם, עיי"ש בר"ש שכ' וז"ל:

השתא מחמרינן בטומאה קלה טפי מבטומאה חמורה וכו' עיי"ש, וה"כ דכוותי' ממש ודו"ק היטב בזה, [עתה בשעת הדפסה ראיתי בשו"ת שערי צדק (להג' מדעעש ז"ל) חיו"ד סימן קמ"א שג"כ מתיר אם כבר טבלה כיון שכבר יצאה מחזקת איסור דאורי' עכ"פ, ג"כ עפ"י סברת הר"ש הנ"ל עיי"ש, ודו"ק]:–

סימן קה

שוכ"ט לכבוד הרב הגדול חריף ובקי כהן שדעתו יפה וכו' כש"ת מו"ה יעקב יוסף הכהן נ"י דומו"צ בק"ק אילאנדא במדינת ז"ב יע"א.

מכתבו הגיעני. על דבר אשר עלה ונסתפק לאשר במקומי שאבו המקוה לנקותה, אמנם לאשר אי אפשר לנקות אותה שלא ישאר שום מים, וא"כ איכא חשש ג' לוגין מים שאובים שנפלו מן הבלי למקוה, (ועיין בש"כ יו"ד סימן ר"א ס"ק מ"ו ובטו"ז שם, ודוק), לזאת שפכו חלב לתוך המקוה שיהיה לו מראה חלב, וממילא לא יפסול המקוה, כמבואר בש"ע שם סעיף כ"ג דאם אין לו מראה מים אינו פוסל המקוה, אמנם מע"כ נ"י מסופק לאשר לא ניערו היטב כשנתנו שם החלב, א"כ יש לחוש שמא לא נתערבו יפה. המים עם החלב, ונשאר עדיין ג' לוגין מראה מים. ורוצה לחוש לדעת הט"ז באו"ח סימן תס"ז ס"ק ח"י גבי מים מחומצים שירדו לבור דחיישינן שנשארו מלמעלה, אמנם ראה בשו"ת חות יאיר סימן ק"ז דבדרך נפילה לא חיישינן שלא נתערב יפה, וגם ראה דברי הפרמ"ג באו"ח שם דחולק על הטו"ז, והביא בג הגמ' דמס' מכות ד', ע"א דחיישינן שמא נשארו ג' לוגין במקום אחד א"כ משמע דגם בלח בלח חיישינן שמא לא נתערב

יפה, וע"כ חייש מע"כ נ"י גם במקוה הזו שמא לא נתערבו יפה ונשאר עדיין ג' לוגין מראה מים דפוסל המקוה, כך הוא תוכן דבריו ברוצה לשמוע דעתי בזה? נ"ל פשוט כיון דהא דג' לוגין מים פוסלים המקוה לכ"ע היא רק מדרבנן אפילו למאן דס"ל כלו שאוב מה"ת הא דגזרה בג' לוגין הוא כמ"ש התוספ' במס' ב"ב ס"ו ע"ב ד"ה מכלל משום דג' לוגין ראוי לרחיצת אדם וא"כ כיון שנתנו לתוכו חלב ונשתנה מראיתו אפילו אם היה לחוש שלא כל המים נתערבו עכ"פ תו אינו ראוי לרחיצת אדם ולא גזרו כה"ג ולא נעלם ממנו שיטת הר"ת בספר הישר סימן תע"ד דס"ל ג' לוגין בתחלה הוי הללמ"מ וא"כ לפי דבריו אם יש ספק אם יש שם מראה מים ג' לוגין היה ראוי להחמיר כמו בכל ספק הללמ"מ דאזלינן לחומרא מ"מ כיון דלא מצינו בשום פוסק להחמיר בלח בלח משום שמא לא נתערב יפה כאשר העיד בנו האיש הגדול בשו"ת חות יאיר שם. מוכח דליכא בזה שום חשש ובפרט די"ל דחלב שנפל לתוך מים כיון דחלב סמוך קצת מכבידין על המים וא"כ אח"כ כשבאים המים מתחתית הארץ לתוך המקוה ע"י שדוחקין זה את זה דהחלב מכביד למטה והמים מבצבצין ממטה למעלה ממילא נתערב יפה, והיינו אם הוא מקוה של מעיין דהמים באים ממטה למעלה ועדיין יש שם מראה חלב ואין זה ענין למה דאמרינן מס' חולין ק"ח ע"ב דחיישינן שמא לא ניעור יפה דהתם מעיקרא נפלה הטפה בתוך החתיכה וצריכין לומר שיצאה מתוך החתיכה לתוך הקדירה התם וודאי בעינן ניעור יפה משא"כ בדבר לח וודאי נתערבו תיכף ובפרט דרך שפיכה (ובהך דמס' חולין מ"ט חיישינן לשמא לא ניער יפה הארכתי בספרי תבואות השרה ק"ד בסוגיא דטפת חלב אות כ"ו כ"ז. ודוק) והנה אם המקוה היא של מעיין אע"ג דאנו מחמירים במקואות שלנו שלא לחשבו כמעיין כמ"ש הגאון בדברי חיים להלכות מקואות בשם המהרי"ט מ"מ לענין כמה דברים יש לו דין מעיין בארות שלנו כמ"ש המהריק"ו שורש נ"ו עי"ש, ומן הדין אין שאובה פוסלת כלל במעיין ואפילו הרמ"א בסעיף מ' כתב ג"כ רק דיש להחמיר במקום שאין טורח גדול וא"כ בנ"ד כיון שהוא חשש רחוק שעדיין נשארו ג' לוגין מראה מים דאפילו אם יש מקום לומר שלא נתערבו יפה מ"מ עדיין יש ספק אם נשארו ג' לוגין מראה מים וכפי הנראה מדברי מהרי"ק שורש נ"ו לית דחש להא דר"ת דג' לוגין בתחלה הוא הללמ"מ וא"כ אם המקוה הוא מעיין וודאי אין שום מקום להחמיר והא דמס' מכות דחיישינן שנשארו ג' לוגין במקום אחד כבר כתב שם הריטב"א דרק בים הגדול חיישינן לפי שמימיו מלוחים וכבדים אין המים המתוקין מתערבין עמהם עי"ש, (ועיין בספר עדות לישראל מס' מכות ד' ע"א בד"ה גמרא דא"א לג' לוגין עיש"ה) ולפי"מ שהראני פנים בהלכה לדעת התוספ' הנ"ל במס' ב"ב אפילו היו

נשארו שם ג' לוגין מראה מים מ"מ כיון שנתערבו בחלב אין ראוים לרחיצת אדם ולא שייך לגזור כלל, ע"כ במקוה שהיא מעיין פשיטא דאין להחמיר כלל, אמנם אם הוא מקוה של מי גשמים דהיינו שאחר שמנקין המקוה ממתינין עד שיורדין בתוכה מים ע"י צבורות הקבועים בגגין או כדרך המבואר בשו"ת חתס"ו ליו"ד סימן ר"ג (והארכתי בזה במקום אחר) אז י"ל כיון דלכ"ע נפסלה בג' לוגין הגם שהוא רק מדרבנן הא דנפסלו בג' לוגין מ"מ אם ידעינן בבירור שהיה שם ג' לוגין ועכשיו אחר שפיכת החלב עדיין נשאר ספק שמא לא נתערב ויש שם עדין ג' לוגין והו"ל ספיקא דרבנן באתחזק איסורא דלא אזלינן לקולא, ולא היה כשר המקוה רק אם יש ספק אם נשארו כלל ג' לוגין ואז בוודאי יש להקל בכל. גוונא כיון דזהו באמת חשש רחוק שנימא שלא נתערב יפה, ע"כ נ"ל דמשום מהיות טוב אם הוא מקוה של מי גשמים וידוע שנשארו ג' לוגין מים שאובים אם יש בקל לנקות המקוה עוד פ"א ואינו טרחא גדולה יש לנקות המקוה ולהכשיר אותה עוד פעם אחרת אבל שלא לומר שמשום איזה חשש מנקין אותה דא"כ אתה מוציא לעז ח"ו על הנשים שכבר טבלו שם וידוע שצריך לחוש לזה ביותר במקום שכשר מדינא (ועיין בנוב"י מהד"ת גיו"ד סימן קל"ט וסימן ק"מ, ודוק) ויאמרו רק שמפני רפש וטיט מנקים אותה שנית ואז ידקדקו לנער יפה החלב עם המים, וכל זהו אם אינו, טרחא או דליכא חשש לעז על הנשים שכבר טבלו אבל אם יש טרחא או חשש לעז בוודאי אין לחוש כלל לשמא לא נתערבו יפה אפילו במקוה של מי גשמים כיון שנראה שלא חשו בשום מקום בלח בלח לשמא לא נתערב יפה כמ"ש בשו"ת חות יאיר הנ"ל, [ועיין. שו"ת בית יצחק ליו"ד ח"ב סימן ל"ג], והטו"ז באו"ח שם אפשר ג"כ דאינו מחמיר רק לענין חמץ בפסח שאפשר שקצת המים נשארו למעלה אבל לחוש שנשארו ג' לוגין אין לחוש ותבנא לדינא דאם הוא מקוה של מעיין או אפילו מי גשמים ויש טרחא לנקות עוד הפעם או אפילו אין טרחא ויוכל לבא לידי חשש לעז על הנשים שכבר טבלו אין לחוש כלל וא"צ לנקות שנית המקוה רק אם ליכא טרחא וליכא חשש לעז אז ינקו שנית המקוה אמנם מהיום ולהלאה כשיצטרכו לנקות המקוה וודאי משום מהיות טוב צריך לערב יפה החלב עם המים שלא יהיה שום חשש, [ועיי' לקמן סימן ק"ו]:

והנני בזה הדו"ש והנלע"ד כתבתי בחפזי עפ"י שיטות הפוסקים בס"ד פק"ק באניהאד כחצות הלילה אור ליום ד' ל"ב למב"י תרס"ז לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קו

הנה יש לעיין בכל מקואות שמכשירים אותם ע"י חלב עפ"י הרוב כשבאים שם אח"כ המים שאובים שהיו שם למראה מים עוד קודם שנשלמו הארבעים סאה וא"כ נפסלה המקוה ע"י הג' לוגין שחזרו למראה מים? ונתעוררתי ע"ז מגדול אחד, אח"כ ראיתי בספר אחד שבאמת צריך ליזהר שישפכו כל כך חלב שלא יחזור למראה מים עד שיהיו ארבעים סאה במקוה, אמנם הך תקנה אי אפשר רק במקוה שיש שם כמ"פ ארבעים סאה, משא"כ במקוה שאין שם רק מעט יותר מארבעים סאה א"כ אי אפשר בהך תקנה דאם ישפכו כל כך חלב עד שאפילו ארבעים סאה ישתנו למראה חלב א"כ אפילו אם יהיה שם מעט מים יותר מארבעים סאה ג"כ לא יהיה להם מראה מים ויפסל בשנוי מראה וכל שנשתנה מראה מי המקוה ע"י דבר אחר אפילו לא נשתנו לגמרי למראה יין או חלב ג"כ פסול כמ"ש בש"ע סעיף כ"ה ושנוי מראיו מכמות שהיה נפסל משמע אפילו לא נשתנו לגמרי למראה חלב או יין ג"כ פסול, ועי"ש בש"כ ס"ק ס"ו, וא"כ יצאנו מחשש שאובין דהוא רק מדרבנן ובאנו לחשש שנוי מראה דהוא מה"ת, אשר ע"כ נ"ל דכל שהג' לוגין נשתנו ע"י חלב או יין אע"ג שאח"כ כשבאים שם המים כשרים חוזרים הג' לוגין למראה מים קודם שנשלמו הארבעים סאה כשר חדא דכל שנכשרו הג' לוגין שוב אינם יכולים לפסול המקוה וראיה ממקוה שאוב שהגלידו דטהור משמע דאפילו בכלו שאוב שהוא לדעת הרב פוסקים פסול מה"ת מ"מ כיון שנכשרו ע"י מה שהגלידו אינם נפסלים במה שנמוחו אח"כ ועי"ש בש"כ ס"ק עד דלאו דווקא להקוות עליהן כשר רק אפילו לטבול בהם כשר אם יש ארבעים סאה וא"כ מכ"ש הכא בפסול ג' לוגין דהוי רק מדרבנן וודאי מכיון שנשתנו לחלב אינו פוסל אח"כ אפילו חזרו למראה מים, הא אדא, ועוד דלא מצינו פסול ג' לוגין רק או שנפלו או שהיה מתחלה, משא"כ הכא אלו ג' לוגין אינם באים ע"י נפילה, ועוד דלא גרע אלו הג' לוגין מה שמתערבים אח"כ במקוה עם המים הכשרים כיון שמעולם לא היו בפני עצמם בלא תערובות רוב מים כשרים משעה שנשתנו למראה חלב הוי כמו בהמשכה שאם לא היו השאובים בפני עצמם מעולם כשר ע"י רוב כשרים כמבואר בש"ע סעיף מ"ד (ובחידושינו לסוגיא דשאובה שהמשיכה יש לנו בזה אריכות דברים בס"ד), וא"כ ה"נ כיון שהג' לוגין כבר נכשרו ע"י חלב ואח"כ כשחוזרים למראה מים ע"י רוב מים הכשרים הוי כמו רביה והמשכה דכשר, ועיין בתה"ד סימן רנ"ח גבי מקוה שמכשירים אותה בכסוי עפר, ועיין בדברי חיים ח"ב ליו"ד סימן צ"א מ"ש בזה, ואע"ג דהתם שפיר המשכה משום שהמים באים מלמטה למעלה ומבצבצים דרך הקרקע מ"מ המעיין בתה"ד שם יראה דדעתו להכשיר

משום דמי הנביעה רבו על השאובים והתם לא נתבטלו השאובים לגמרי רק שע"י עפר נסתם המקוה ולא היו נראים ומ"מ מכשיר משום שמי הנביעה רבים וא"כ הה"ד בנ"ד שיש כאן מעלה אחרת שהג' לוגין נתבטלו ממהותן לגמרי ע"י מראה חלב ופסק מהם שם שאובין וודאי אינם פוסלים המקוה במה שחוזרים למראה מים כיון שמתערבים תוך המקוה ברוב מים כשרים, ויש להביא ראיה לדברינו גם מדברי הרמ"א שם סעיף כ"ט וז"ל:

מקוה חסר שנפל שם יין ונשתנה מראהו ונפל שם ג' לוגין מים שאובין אין פוסלין וכשחוזר והשלים המקוה במים כשרים וחזרה למראה מים כשרים עכ"ל, הרי דהתם ג"כ הא דלא פסלו הג' לוגין הוא משום שהיה מראה יין ואמרינן דאע"ג שחזרה למראה מים כשרים ואילו הוי ס"ל לרמ"א דאם לא היה להם מראה יין עד שהשלים המקוה דפסול לא היה נמנע מלפרש דבעינן שלא יחזרו למראה מים עד שישלמו הארבעים סאה וע"כ דס"ל דמכיון שאלו השאובים בטל מהם שם שאובין ע"י שנשתנו לחלב או ליין שוב אינם פוסלים המקוה כל זמן שהם מעורבים בתוך המקוה רוב מים כשרים ואינם בפני עצמן מראה מים וכן משמע מלשון הש"כ שם ס"ק ס"ח במ"ש דהרי הוא כאילו כולו יין ושוב אין נפסל בג' לוגין מים שאובים ודוק, אשר ע"כ נ"ל כיון דחשש ג' לוגין הוא רק דרבנן ואם נחוש שכיון שחזרו למראה מים קודם שנשלמו הארבעים סאה וליתן הרבה חלב ביותר עד שכל הארבעים סאה יהיה להם מראה חלב יש חשש שיטבול במקוה שנפסלה בשנוי מראה יותר טוב לסמוך על כל הני ראיות שהבאתי דמכיון שנפקע מהם שם שאובין ע"י שנשתנו לחלב שוב אין יכולים לפסול אפילו חזרו למראה מים כיון שאינם בפני עצמן רק עם רוב כשרים וגם אין באים שם דרך נפילה למקוה, כנ"ל ברור בס"ד, ודוק היטב [ועיין בית יצחק ליו"ד ח"ב סימן מ"א אות י"ג הביא ג"כ שיש להכשיר ע"י חלב, אמנם לא הביא האיך הדין אם חזרו למראה מים קודם שנשלמו הארבעים סאה, ועיין שו"ת בית שלמה מהדורא ג' ליו"ד סימן נ"ז]:

שוב ראיתי בב"י בטור שהביא לשון התוספתא וז"ל:

מקוה שאין בו מים מ' סאה ונפל לתוכו יין ונשתנו מראיו אינו נפסל בב' לוגין ולא עוד אלא אפילו חזרו מימיו לכמות שהיה כשר, וכתב הראב"ד פירוש כיון שחזרו למראה יין הרי הוא כאילו כולו יין ושוב אינו נפסל בג' לוגין (עיין ש"ך ס"ק ס"ח שהבאתי לעיל) נ"מ שאם חזרו למראה מים כשר, ועוד הביא שם הב"י וז"ל: אבל הר"ש פירש ולא עוד אלא אפילו חזר אח"כ למראיו כשר להקוות עליו עכ"ל וא"כ מבואר כדברינו דאפילו

חזר למראה מים קודם שהיה ארבעים סאה במקוה אינו פוסל, ויש לפרש לשון הרמ"א בסעיף כ"ט ג"כ ע"ד הנ"ל, הגם שהוא מגומגם קצת במ"ש וז"ל:
וכשחזר והשלים המקוה וחזרו למראה מים כשרה דמשמע דרק אחר שהשלים המקוה חזרו למראה מים מ"מ שלא נצטרך לומר דהרמ"א חולק על הראב"ד והר"ש וודאי כוונת הרמ"א ג"כ דכל שהיה לו מראה יין אינו נפסל אפילו חזרו למראה מים דאנו חושבין כל הג' לוגין כאילו היה כולו יין, וזה ג"כ כוונת הש"ך ס"ק ס"ח שם בדברי הרמ"א, ע"כ נ"ל ברור דא"צ שיהיה לו מראה יין או חלב עד שנשלמו הארבעים סאה דכל שהיה לו מראה יין או חלב פ"א נתבטל מלהיות כמו מים וממילא כשר להקוות עליו כמו אילו נפלו שם ג' לוגין יין או חלב, ודוק – ועיין בספר לבנון נטע להגאון ר' נטע לאנדוי זי"ל בסימן ר"א ס"ק פ"ב שכתב ג"כ כדברינו וז"ל:
ולא עוד אלא אפילו חזרה המראה ועדיין לא נשלם שיעור מקוה דמצאו השאובין מקום שיהיו ניעורים לפסול אפי"ה כשר להקוות כיון שבשעת נפילה לא פסלו אין חוזרין וניעורין, ולענין אם יכול להכשיר ע"י חלב ג"כ עיין שו"ת בית יצחק ח"ב ליו"ד סימן מ"ב אות י"ג שמתיר להכשיר ע"י חלב או דם ג"כ]:
והנה חתני הרב עו' יוסף הכהן נ"י הציע דברינו אלה לפני כבוד ידידי הרב הגאון הגדול מו"ה אברהם יצחק גליק נ"י האבד"ק טאלטשווא יצ"ו, והאריך בפלפול קצת מכמה משניות, אולם סוף דבריו מסכים ג"כ להתיר דלא אמרינן דהשאובים חוזרים וניעורים כיון שכבר נתבטלו ונשתנו ע"י חלב, ועיקר הטעם להתיר בזה נ"ל דכבר נשתנו המים לחלב ממש נתבטלו ממהותן כמו שמצינו לענין שאר תערובות שהמיעוט נהפך להיות כמו הרוב וא"כ כיון ששופכין הרבה חלב שיהיה יותר מהמים השאובים ונשתנו במראה ובטעם בטל שם מים ונעשה לגמרי כמו חלב ואינו פוסל המקוה, שוב בא לידי ספר גדולי טהרה וראיתי שם בנחל ס"ק כ"ח שמפרש ג"כ דאפילו אם חזר למראה מים קודם שנשלם שיעור המקוה דמ"מ כשר דאין חוזר וניעור עי"ש. ((ועיי' שו"ת יד יצחק חלק שלישי סימן ש"ן)).

סימן קז

בין גאולה לגאולה, יצמיח ד' שם ותהלה. לכבוד אהובי תלמידי המופלא ומופלג בתו"י חריף ובקי בפבא חיציו שנונים וכו' מו"ה אליעזר יאקאבאוויטש נ"י מורה הוראה בישוב קאוואטשהאו יע"א.
מכתבך הגיעני, על דבר שיש שם כפר אחד שאין להם מקוה במקומם רק נהר טהייס שאינו מכזב לעולם הולך שם אמנם במקום סמוך להם יש להם מקוה רק שאם יהיו

מוכרחים ליסע שם לא יוכלו לבא לביתם ביום השביעי או שיהיו מוכרחים לטבול ביום השמיני דשייך משום סרך בתה, ונפשך בשאלתך איזה עדיף אם לאחר הטבילה עד יום השמיני או שיטבלו במקומם בנהר אע"ג שיש חשש גדול בטבילה בנהרות כמבואר ביו"ד סימן ר"א סעיף ב' מ"מ כיון שמצוה לטבול בזמנה אולי עדיף מ"מ לטבול במקומם בשביעי בערב וגם כיון דבשמיני ביום איכא ג"כ משום סרך בתה א"כ יש צדדים להתיר לטבול בנהר ובפרט בנהר נהיים שאינו מכזב לעולם, זהו תוכן דעתך, ואען ואומר דהנה הרמ"א ביו"ד שם כתב וז"ל:

וכן נהגו ברוב המקומות במקום שאין מקוה (כלומר לטבול בנהר ואין למחות ביד הנוהגין להקל, עכ"ל, וכתב שם הש"ך אבל במקום שיש מקוה אין לטבול בנהרות אלא בזמן שהנהר קטן מאוד, עי"ש ס"ק ט"ו ולכאורה ילד"ק מה חידש הש"ך יותר מהרמ"א שהרי הרמ"א כתב ג"כ דרק במקום שאין מקוה אין למחות לטבול בנהר וי"ל דכוונת הש"ך דלא נטעה בכוונת הרמ"א דכל שאין להם מקוה במקומם ממש שמותר להניח אותם לטבול בנהר דלא כן כוונת הרמ"א, דהרמ"א מירי דווקא במקום שאין מקוה שיטרכו ליסע למקום רחוק רק כה"ג אין למתות לטבול בנהר, משא"כ במקום שיש מקוה כלומר שאין המקוה רחוק מאוד ממקומם, יש למחות שלא לטבול בנהר ומוטב יותר לפרש דברי הש"ך לחומרא, דע"י טבילה בנהר יכולים לבא לידי כמה מכשולים שיטבלו אפילו כשהנהר גדול מהפשרת שלגים או מגשמים ע"כ יש למנוע מלטבול בנהר בכל גווני, ומזקנים נתבונן בחתס"ו יו"ד סימן ר"ב בסוף התשובה כתב שם דבמקום שיהיו מוכרחים לטבול בשביעי ביום דזהו אסור מדינא כה"ג טוב יותר להתיר טבילה בנהר בזמן שאין הנהר גדול, משמע הא היכא דליכא החשש שיטבלו בשביעי ביום רק ביום השמיני וודאי מוטב שיטבלו ביום השמיני משיטבלו בנהר, עיש"ה בסוף התשובה, וא"כ בנ"ד. אם ליכא חשש שיפרצו לטבול ביום השביעי וימתינו מלטבול עד יום השמיני עדיף טפי לטבול ביום השמיני מלהתיר לטבול בנהר, ועיין שו"ת פרי השדה ח"ב סימן מ"ה שם העליתי בס"ד דאם כל הנשים של אותו המקום טובלות בשמיני תו ליכא סרך בתה והבאתי ראיה מלישנא דגמרא [ועיי' לקמן סימן קי"ב, וסימן קי"ח], ע"כ טוב יותר לטבול בשמיני דמשום טבילה בזמנה ניכא בזמן הזה עיין ש"כ יו"ד סימן קצ"ז ס"ק ג' ועיין שדי חמד בכללים מערכת אות טית כלל ל"ו דקיי"ל בזמה"ז טבילה בזמנה לאו מצוה עיי"ש, ע"כ נ"ל פשוט וברור דאם אין לחוש לפרצה גדולה ח"ו דהיינו שיטבלו ביום השביעי ביום ממש דעדיף טפי לטבול בשמיני ולא להורות להם לטבול בנהר דאיכא כמה חששות, כנ"ל ברור בס"ד (ועיי' לבושי מרדכי חיו"ד סי' קכ"ד).

סימן קח

שוכ"ט לכבוד אהובי הרב המאוה"ג חריף ובקי וכו' כש"ת מו"ה אברהם אלעזר ווייס נ"י אבד"ק יאנאשהאו יע"א.

יקרתו הגיענו על דבר השאלה שעשה מקוה שהמקום שטובלין בו יהיה מחובר אל הבור אחר הנקרא רעזערוואר ששם תמיד מ"ם כשרים והחיבור היא שיש בכותל המפסיק נקב כשפופרת הנוד ומשך הנקב בין רעזערוואר היא ג' טפחים ותחבו שם קנה צעמענט ולאשר לא היה עוד בהרעזערוואר ארבעים סאה מים כשרים, ומע"כ נ"י רצה שהמים שיש ברע זערוואר ילכו לאיבוד ע"כ עשה ע"י החבילה להשליך שם אבנים תוך הרעזערוואר שיגביהו המים למעלה עד הנקב שהמים ילכו דרך הנקב לתוך המקוה, אמנם בינו לבינו בא נער קטן אחד וזלף בידיו שהמים ילכו דרך הנקב לתוך המקוה וא"כ איכא חשש שבא ע"י תפיסת אדם ומע"כ נ"י שפיר חזי ברמ"א יו"ד סימן ר"א סעיף ט"ו וסעיף ל"ט ובבית יוסף בשיטת הראב"ד שם. והנה לכאורה היה מקום להכשיר כיון שהמים הולכים ע"י המשכה דרך הקנה תוך המקוה רק מה שעומד נגדו היא דברי הרמ"א סעיף מ"ו דהמשכה בעינן ע"ג מקום הראוי לבלוע וכאן שהוא צעמענט אינו ראוי לבלוע המים, זהו תוכן שאלתו, ואעין ואומר בס"ד]

הנה מ"ש הרמ"א סעיף מ"ו דבעינן מקום הראוי לבלוע מים דווקא, כפי הנראה מדברי קדשו לא מדינא כתב כן רק משום חומרא שהרי כתב בפירש וטוב להחמיר לכתחלא ועיין חתס"ו סוף סימן ריי"ד (והובא ג"כ בפתחי תשובה בש"ע יור"ד שם) בד"ה והנה המרדכי, שמסקנתו דהיכא דמה"ת כשר בלאו"ה רק מדרבנן בעי המשכה מהני אפילו ע"ג רצפת אבנים מקום שאינו ראוי לבלוע וא"צ להחמיר, ובחידושי להלכות מקואות אות ע' ואות ע"ט ואות צ"ג הארכתי בהא דמטהר ברבוי והמשכה, והנה החילוק בין מקום הראוי לבלוע לסתם המשכה היא, דאם המשיך במקום הראוי לבלוע אז השאובים עצמן נעשו מים כשרים דהו"ל כאילו נזרעו בקרקע ממש ומדינא כה"ג היה ראוי להיות כשר אפילו המשיך כל הארבעים סאה, רק מדרבנן גזרו אטו שלא בהמשכה, אמנם אם המשיך ע"ג מקום שאינו ראוי לבלוע אז ההמשכה אינה יכולה לטהר רק היכא שמה"ת בלאו"ה כשר כגון היכא שיש רוב מים כשרים דמה"ת בטל רק מדרבנן פסול ואמרינן דע"י המשכה לא גזרו רבנן, והנה בחידושי הבאתי דברי ישועות יעקב ליו"ד סימן ר"א ס"ק ט"ו דאפילו להפוסקים דס"ל שאובה שהמשיכה כולה פסול מ"מ מה"ת כשר רק מדרבנן פסול מ"מ רבעית מים כשרים בעינן עכ"פ לכתחלא מה"ת אפילו לדעת הישועות יעקב שם, ועיין בישיע"ק שם סוף ס"ק כ"ח, ודוק, ועיין היטב באמרי א"ש ליו"ד, סימן

פ"ו, והנה בנ"ד וודאי אם כבר היו במקוה קודם שהנער זילף שם מים כ"א סאה מים כשרים פשיטא דאינו נפסל ע"י שזלף שם קצת מים דרך המשכה אע"ג שאינו מקום הראוי לבלוע דכיון דיש רוב מקוה כשרה ומה"ת כשר לא בעינן מקום הראוי לבלוע, אמנם אם אפילו לא היו שם כ"א סאה כשרים רק מ"מ היה במקוה כבר מים כשרים כל כך שיש רוב נגד מה שזלף שם בידים ג"כ כשר כיון שבאו שם בהמשכה דאותם מים המועטים נתבטלו מה"ת ברוב כשרים שבמקוה רק מדרבנן לא בטל כה"ג מהני המשכה אפי' מדרבנן ג"כ אפילו במקום שאינו ראוי לבלוע ובחידושי להלכות מקואות הארכתי דאם יש כבר רוב מקוה כשר אז המים שבאים לתוכן נתבטלו מתורת זריעה כיון שיש רוב מקוה כשר משו"ה מהני המשכה אפילו מדרבנן אמנם אם אין שם רוב מקוה כשר לא שייך לומר שהשאובין נזרעו שם מ"מ מה"ת שפיר י"ל דבטל בבל ענין רק, מדרבנן לא נתבטל דמדרבנן פוסל אפילו ג' לוגין במקוה שאין בה ארבעים סאה מ"מ לענין שלא יפסל ע"י המשכה שפיר י"ל שכל שהיה במקוה רוב מים נגד המים שהומשך לתוכה כיון דמה"ת בטל ברוב מהני המשכה אפילו במקום שאינו ראוי לבלוע לשיטת הפוסקים, הן אמת שמ"ש הרמ"א סעיף מ"ו וטוב להחמיר לכתחי' דקאי אפי' אם יש כ"א סאה במקוה, שהרי קאי על מ"ש המחבר בש"ע לענין רביה והמשכה, וע"ז כתב שטוב להחמיר דבעינן מקום הראוי לבלוע מ"מ כיון שהרמ"א כ"ב לא ס"ל להחמיר מדינא כדאי הוא מרן החת"ס לסמוך עליו שכל שמה"ת כשר מהני אפילו במקום שאינו ראוי לבלוע, עיש"ה בסוף סי' רי"ד בד"ה והנה במרדכי, וא"כ בנ"ד עכ"פ אם ידוע שהמים שהיו במקוה מקודם שהנער זלף בידיו שיש שם רוב נגד מה שזלף יש לסמוך במקום הדחק על הפוסקי' דס"ל דהמשכה מהני אפי' במקום שאינו ראוי לבלוע, ובחידושי להל' מקוואות אות ע"ה הארכתי קצת בדברי הטו"ז ס"ק כ"ח שם ובדברי הש"ך ס"ק נ"א מה ששייך לנ"ד:

סיומא דמילתא אם ברור לו שהי' במקוה רוב מים כשרים קודם שהנער זלף שם מים דרך המשכה יש להכשיר המקוה אח"כ להקוות עליה אע"ג שלא הומשכו במקום הראוי לבלוע, דבשעת הדחק וכה"ג שיש רוב מים כשרים נגד מה שהמשיכו לתוכה וודאי יש לסמוך דלא בעינן מקום הראוי לבלוע דווקא, ובנ"ד יש עוד סניף להקל מטעם אחר שאין זה דבר ברור שקנה של צעמענט אינו ראוי לבלוע מים, ואצלי יש חדר אחד שהרצפה היא מצעמענט וראיתי שיוכל לבלוע מים, עכ"פ בשעת הדחק יש לסמוך על כל מ"ש, מ"מ בעינן שיהי' ההמשכה עכ"פ על מקום ג' טפחים דכיון דחשבינן שהוי מקום שאינו ראוי לבלוע לא נקיל בה תרי קולות שלא יצטרך גם מקום הראוי לבלוע, הגם שבחידושי להל'

מקואות באות ע"ה הבאתי דברי המהר"ם שיק ביו"ד סימן קצ"ז דלענין פסול שנעשה ע"י אדם היכא שאינו בא לטהר שאובין דסגיא בהמשכה כל שהוא, מ"מ הבאתי סם דלאו כ"ע הכי ס"ל, ע"כ בעינן עכ"פ שיהי' ההמשכה על ג' טפחים ואז סגיא בנ"ד אפילו אינו מקום הראוי לבלוע ויוכל לסמוך על זה אם הי' במקוה קודם שזלפו לתוכה רוב נגד מה שזלפו אח"כ בידי אדם, וגם צריך לידע בבירור שהי' המשכה שלא נפלו למקוה מתוך ידיו להדיא, וכה"ג יכולים לצרף המים שיש במקוה אם יצטרכו לזה], רק אם יראו שמתחילים גשמים לירד בשפע באופן שלא נצטרך לדחוק לצרף מים אלו שבאו ע"י תפיסת אדם בהמשכה שלא במקום הראוי לבלוע וודאי עדיף מהיות טוב לחוש לדעת הרמ"א עכ"פ היכא דאפשר דבעינן מקום הראוי לבלוע דווקא, ומע"כ נ"י חכם ומבין מדעתו ובין יבין את אשר לפניו, וכתבתי בזה רק דעת הפוסקים, וכפי מה שיש להורות להלכה עפי"מ שהארכתי בחידושי בס"ד:

והנני בזה הדור"ש כאור בוקר יום א' לסדר וישב עת"ר לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קט

שפעת שלום וחיים וברכה לכבוד אהובי המופלא ומופלג החרוץ ידיו רב לו וכו' כש"ת מו"ה **חיים שוואַרטץ** נ"י שו"ב ומו"ץ בישוב **עדיעק** יע"א.

מכתבו הגיעני, ואם אמנם כי כעת הנני מוטרד גדול (טרם אשום לדרך פעמי למקום הרחצה) בלימוד הישיבה אולם לאשר שואל הלכה למעשה מחוייב אני להשיב לו, ע"ד מקוה שתוכן עשייתה הוא כך. מקור המים הוא שעשו ארטעזישע בריכן ומשם הולך המים למעלה וכל המים נקבצו אל מקום אחד שעשו חפירה מבעטאן סביב, אמנם שם עומד ברזל אחד ובו נקבים אשר המים ילכו דרך שם וגם למטה בברזל זה יש נקב גדול ומשם הולד דרך סילונית בעטאן ראַרען הקבועים עם הקרקע ומסילונות אלו נופל המים לתוך חפירה מרובע שיש בו שיעור מקוה די והותר, ונפשו בשאלתו אם מותר לטבול שם אם הוא מקוה כשרה כה"ג, ואען ואומר

הנה הא ודאי פשיט' דאלו סילונו' שנעשו מבעטאן שאינו בכלל כל' וכל המים שעובר דרך שם לא נפסלו שהרי לא הוי כלי כלל כמ"ש הרמ"א בסימן ר"א סעיף ז' דחיבור אבנים הרבה לא מקרי כלי, וזהו פשוט באין שום חילוק גם מה שהאריך בעניין הוייתו ע"י טהרה ג"כ בנ"ד ליכא שום חשש כיון שהמים נופלים מאילו הסילונות שאינם בגדר כלי כלל ואפילו אם המים באים דרך צינור המקבל טומאה מ"מ אם מחבר לפי הסילון צינור של עץ שהמים נופלים להמקוה מדבר שאינו מקבל טומאה כשר כמבואר

בסעיף מ"ח, ועיין שו"ת מהר"ם שיק ליו"ד סימן קצ"ז, עכ"פ בנ"ד שהמים באים דרך סילונית אלו שאינם בגדר כלי כלל ומשם נופלים אל המקוה אין שום חשש בזה, אולם מה שלבי מהסס בעניין עיקר עשיית המקוה זאת הוא משום שני דברים האחד שעיקר ענין עשיית ארטעזישע ברינן לא נודע לי מהותו, ואפשר שהמים אשר מקלחים למעלה נותנים דרך איזה כלי או וועגטיל העשוי לזה שנקרא ג"כ כלי לדעת קצת פוסקים. וא"כ כל המים נעשו שאובים טרם שהגיעו לסילונות, ולענין שאוב הוי כלי אפילו נעשה מעיקרא לקבעו בקרקע, ועיין שו"ת נוב"י מהד"ת סימן ק"ט (והארכתי בזה בתשובה אחת למדינת אשכנז, עיין שו"ת פרי השדה ח"א סימן ק') הא חדא, ועוד שהברזל אשר שם לא הודיע לי כלל צורתו ובאיזה אופן נעשה, ואם הוא עשוי כתבנית כלי אע"ג שיש בו נקבים מ"מ לא נתבטל מתורת כלי אם הוא עשוי שהמים יסתננו דרך שם הוי כלי גמור ואין נקבים שבו מצילים אותו מתורת כלי כיון שעשוי לקבל על זה האופן כדי שיסתננו המים העוברים דרך שם הוי כלי העשוי לקבלה, ועיין פ"ב מס' כלים משנה ו' דטיטרוס ג"כ מקרי כלי קבול כל שנעשה לקבלה באיזה אופן שיהיה, ועי"ש בר"ש, וא"כ ה"נ זה הברזל אם עשוי כצורת כלי ועשוי שהמים יעברו דרך שם להסתנן הוי כלי העשוי לקיבול, ועיין פרק ד' מסכת מקואות משנה ג' לענין חוטט בצנור לקבל צרורות, ועיין שו"ת זכרון יוסף ליו"ד סימן י"ג לענין מים העולים דרך פלומפין. רק אם ברור שהמים שבחפירה שטובלין שם יש לו השקה תמיד עם המים שעולים מן הבאר טרם שיגיעו לכלי הברזל אשר עומד שם אז נכשר ע"י השקה, אמנם ג"כ רק אם הם מושקים תמיד שצריך לחוש לדעת רבנו ירוחם המובא בש"ך סימן ר"א ס"ק קי"ב, ועיין שו"ת בית יצחק ליו"ד ח"ב סימן ל' שדעתו ג"כ שכלי שעשוי שיסתנן המים דרך שם אע"ג שאינו מקבל מים מ"מ נקרא כלי קבול ועי"ש לענין כלי הנקרא שליים בעתעלטער דהמים העוברים דרך שם מקרי כלי קבול ונעשו המים שאובין ע"כ העולה להלכה בנ"ד שאין להכשיר זאת המקוה רק אם ברור לנו שהמים אינם עוברים דרך שום כל לא בבאר גופא מקום שהמים עולים שם שלא נמצא שם שום דבר שיהיה נקרא שם כלי עליו דהיינו כלי קבול ולא חוץ לבאר דהיינו אותו ברזל שאין לו שום מקום קבול רק באופן זה יש להכשיר משא"כ אם יש לנו איזה חשש שהמים עוברים דרך איזה כלי א"כ הוי כולו שאוב ואפילו אם רק יש להסתפק בזה ג"כ יש להחמיר כיון דאנן קיילי"ן כשיטת הפוסקים שהביא רמ"א סימן ר"א סעיף ג' דכולו שאוב פסול מה"ת א"כ הו"ל ספיקא דאוריתא ואין להכשיר אם יש חשש שהמים עוברים דרך איזה כלי או בבאר עצמו או

חו< לבאר בברזל שעומד שם אם עשוי כתבנית כלי, כנ"ל להלכה ולמעשה בס"ד שזולת זה אין להכשיר:
והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד ב' כ"ג סיון תרס"ה לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן קי

בימי אורה ושמחה יגיעו לשלום ולברכה לכבוד אהובי הרב המאוה"ג חיציו שנונים עיניו כיונים על אפיקי התלמוד והפוסקים המפואר וכו' כש"ת מו"ה מנחם יהודא אדלער נ"י אב"ד בק"ק סערעדנא והגליל יע"א.
ע"ד אשר עלה ונסתפק במקוה שעושין תפירה בקרקע והמים יבאו שם ע"י גידי הקרקע שהוא סמיך לנהר רק כדי שלא יפלו מדפנות הקרקע לתוך המקוה מניחים שם קורות גדולות וכדי שיהיה חיזוק לקורות אלו בארבעה זויות המקוה מניחים תחת קורות אלו עצים שיהיו מונחים בקרקע המקוה ועושים בעצים אלו בית קבול גמור כמו צנור שיש לו ארבע דפנות ובחריצים אלו מעמידים שם הקורות שיהיה להם חיזוק כמו טהיר שטאק ואח"כ מחברים נסרים על אלו הקורות בחל ארבע דפנות המקוה במסמרים חדשים שלא נשתמשו בהם עוד מעולם בתלוש (עיין בנוב"י מהדו"ת יו"ד סימן קל"ז בד"ה ונחזור לראשונות, ודוק), ומסופק מעכ"ה נ"י כיון שבקורות אלו שמניחים על הארץ ותוחבין בהם הקורות יש שם בית קבול גמור א"כ הו"ל כלי, ואע"ג דמשום חשש שאובין אין כאן כלל שמימי המקוה אינם באים שם לתוך אלו החריצין לעולם, מ"מ כיון שזהו מעמיד ומחזק דפנות המקוה דהיינו הנסרים שקובעים ע"י אלו הקורות בדפנות הבור ולולא אלו הנסרים היו דפנות הבור נופלים לתוך המקוה וא"כ כיון שאלו הקורות נעשו כלי בתלוש הו"ל הויה ע"י דבר המקבל טומאה כיון שאלו הקורות שנעשו בהם אלו החריצים יש להם בית קבול גמור ונעשה כלי בתלוש והו"ל כצנור שחקקו ולבסוף קבעו, וא"כ הו"ל הויה ע"י דבר המקבל טומאה, ומע"כ נ"י מצדד להתיר מכמה טעמים, האחר כיון שאלו הקורות נעשו מעיקרא לקבעם בקרקע ואינו מקבל טומאה, ומביא ראיה ממשנה מס' כלים פי"א משנה ב' ועוד מצדד להתיר משום דלא הוי בית קבול ממש כיון דהו"ל בית קבול העשוי למלאות דהיינו שבית קבול זה עשוי רק לתחוב בו הקורה שמעמידין בזויות דפנות המקוה, אמנם גם בזה יש לפלפל אם קיי"ן הכי דבית קבול העשוי למלאות לא שמיה בית קבול, ועיניו שפיר חזו גם בשו"ת ריב"א להגאון ז"ל מפאקש סימן ס"ח ועי"ש עוד סימן ס"ה, ורוצה לידע דעתי ג"כ בזה:

נ"ל פשוט בזה דלא שייך כאן היה ע"י דבר המקבל טומאה מכמה טעמים, חדא דהכא עכשיו אכתי לא היו נופלים תיכף דפטת החפירה לתוך המקוה אפילו אם לא היו מחזקים אותם בנסרים רק אפשר שבמשך הזמן היו הדפנות החפירה נופלים לתוך המקוה והיה נפסק המקוה, כה"ג לא מקרי הויה ע"י דבר המקבל טומאה דלא דמי למ"ש בחת"ס יו"ד סימן קצ"ט בד"ה ומה שציוה שיעשו סילון של עץ בסופו עי"ש דהתם ודאי אם זה הסילון של עץ שממנו נופלים המים למקוה לא יהיה לו חיזוק רק ע"י סילון של מתכת שמקבל טומאה א"כ הרי הדבר המקבל טומאה גורם הויית המים משא"כ הכא אין הכלי (כלומר אפילו אם נימא דאותה הקורה שעשו בה חריץ הוי כלי) גורם להויית המים רק שבמשך הזמן לא יתקלקלו דפנות המקוה וא"כ אין זה בכלל הויתו על ידי טומאה ולא מיבעיא לדעת הש"ך סימן ר"א ס"ק פ"ו שפסק דלפקוק נקבי הנביעה מותר אפילו בדבר המק"ט אפילו לדעת הפוסקים בסעיף כ' דמניעת הזחילה שלא יזחלו לחוץ אסיר ע"י דבר המקבל טומאה מ"מ לפקוק נקבי הנביעה לא מקרי משו"ה הויה ע"י דבר המקב"ט א"כ פשיטא דהכא ג"כ לא מקרי הויה ע"י דבר המקב"ט, רק אפילו לדעת הטו"ז שם ס"ק מ"ח דפקיקת נקבי הנביעה ג"כ מקרי הויה ע"י דבר המק"ט התם שאני שהרי לולא שהיה סותם נקבי הנביעה לא היה לו מים כשרים למקוה שהרי כל המים שהיו שם נפסלו משא"כ הכא אפילו בלא הכסרי' היה ג"כ מים רק שבמשך הזמן היה נתקלקל ע"י נפילת דפנות החפירה על קרקע החפירה וא"כ אין זה מהוה המים רק גורם שלא יתקלקלו המים אח"כ כה"ג גם לדעת הט"ז לא מקרי הויה ע"י דבר המק"ט, וזה דומה טפי למ"ש הנוב"י במהד"ת סימן קל"ז היכא שהמקוה לא נפרץ אלא שחושש שמא ע"י שנבלעים המים בקרקע יחסר השיעור והוי רק מניעת הפסול שעתיד לבא אח"כ לא מקרי הויה ע"י דבר המק"ט, עי"ש היטב, וא"כ ה"נ דכוותיה כיון שאין אלו הנסרים גורמים הויית המים רק שבמשך הזמן לא יתקלקלו הדפנות כמ"ש מע"כ נ"י באמצע מכתבו וזיל כי איתן הקורות מחזיקים הנסרים שבתוך המקוה ומחזיקים גם הדפנות מקרקע הבור שלא יפלו לתוך המים וברבות הימים יתבטל המקוה עכ"ל, א"כ כה"ג הוי רק מניעת הפסול שלאח"כ וכ"ע מידי דכה"ג לא מקרי הויה ע"י דבר המק"ט כמ"ש הנוב"י שם, ועיין פ"ת ס"ק כ"ב, הא חדא:

ב') **ועוד** דהכא ודאי כיון שמעיקרא נעשה לחברו בקרקע אפילו אם נימא דכיון שהיה עליו שם כלי בתלוש קודם שנקבע בקרקע היה אז מקבל טומאה מ"מ לאחר שנקבע בקרקע כיון שנעשה אדעת' דהכי שוב אין לו תורת קבלת טומאה, ועיין בשו"ת שבסוף ספר גדולי טהרה סימן ה' בד"ה ויצא לדינא שאפילו אם היה פסול לטבול בו מ"מ לפסול

המקוה אינו פסול, ובחידושי בסוגיא דצנור (אות ח') כתבתי מ"ש צנור שחקקו ולבסוף קבעו נקט הלשון "לבסוף" כלומר שבשעת חקיקה לא היה דעתו כלל לקבעו רק אח"כ נתיישב שיקבענו בקרקע כה"ג פוסל משא"כ היכא שמעיקרא נעשה לכך לקבעו בקרקע כמ"ש מע"כ נ"י ג"כ ממשנה פי"א מס' כלים ודאי אינו פוסל, והנה הכא פשיטא דאפילו אם נימא דקורה שנחרץ בה מקום קבול הוי כלי ושל המים שעוברים שם היו נעשו שאובים עיין בש"ך ס"ק ע"ז מ"מ אין כל הדופן נעשה כלי וא"כ כיון שהנסרים עצמן ג"כ היו יכולים להגן שלא יפיל דופן הקרקע לתוך החפירה רק אלו הקורות מחזקים הנסרים יותר [שבלא אלו הקורות לא היו הנסרים מתקיימים שם זמן רב כל כך] ודאי לא מקרי משו"ה הויה ע"י דבר המק"ט וזהו ודאי דבר פשוט דלא כל הדופן נעשה כלי, ועיין היטב בפרק כ"ב מס' שלים משנה ד' גבי כסא שקבעו בעריבה ובתוספ' יו"ט שם [ובחידושי להלכות מקואות בסוגיא דתלוש ולבסוף חברו אות כ"ו הארכתי בזה בס"ד] עכ"פ כיון דאותה הקורה שנחרץ בה מקום קבול פעולתה רק לחזק הנסרים שבדופן שיעמדו זמן רב יותר, משו"ה אכתי לא הוי בגדר הויה ע"י דבר המק"ט כיון שלפי שעה היה אפשר בלא זה ג"כ והנסרים שבדופן ודאי לא הוי כלי ובפרט שהנסרים נקבעו מסתמא לאחר שהקורות קבועים שם בקרקע ואפילו בלא"ה ג"כ לא הוי כלי, ודו"ק היטב:

ג') ועוד בה שלשיה מה שהעיר מע"כ נ"י דלא מקרי חריץ זה בית קבול כיון שהוא בית קבול העשוי למלאות, ועיין בזה שו"ת ריב"א סימן ס"ה וסימן ס"ח, ושם העיר בזה מסתירת התוספ' מס' סוכה י"ב ע"ב ד"ה מהו דתימא דס"ל בית קבול העשוי למלאות שמה בית קבול ובמס' שבת נ"ב ע"ב ד"ה היא של אלמוג כתבו בפירוש דב"ק העשוי למלאות לא שמה קבול, וכבר העירו בזה בגליון הש"ס, ועיין שו"ת הרשב"א סימן קצ"ה, והנה מה שהתוספ' במסכת סוכה שם הביאו ראיה מתפלין דהוי כלי אע"ג דעשוי למלאות וז"ל שם ואין לך עשוי למלאות יותר מתפלין עכ"ל, לכאורה יש לחלק דתפלין לא הוי עשוי למלאות לעולם שהרי מסתמא בדעתו לבדוק הפרשיות לפרקים משו"ה לא הוי ב"ק העשוי למלאות לעולם כיון שדעתו להוציא הפרשיות לבודקן ועיין תוספ' יו"ט מס' מקואות פ"י משנה ב' ד"ה והתפלה, ודוק היטב. והנה דעת הרמב"ם פ"ב הלכות כלים הלכה ג' דב"ק העשוי למלאות אינו בית קבול וכתב שם וז"ל:

שאעפ"י שיש בה בית קבול לא נעשה אלא למלאותו, אמנם בהלכות סוכה פרק ה' הלכה ה' כתב בפירוש סככה בחיצים בנקבות פסולה אעפ"י שהוא עשוי להמלאות, וכבר העיר בזה המל"מ בהלכות סוכה ובהלכות כלים בסתירת דברי הרמב"ם, אולם ראיתי בשו"ת שבות יעקב א"א סימן ל"ג שכתב לחלק דודאי בדבר שלא נעשה רק למלאות שלא לשום

תכלית אחר זהו לא מקרי ב"ק ובהכי מיירי הרמב"ם בהלכות כלים והרי שם נקט באמת לא נעשה אלא למלאותו כלומר ולא לשום צורך אחר, משא"כ בהלכות סוכה אפשר דהיה ידוע שלח רק להתמלאות נעשו רק לצורך אחר ג"כ משו"ה שפיר מקרי כלי קבול עיי"ש, ועיין גם בספר דברי ירמיה על הרמב"ם הלכות סוכה, וא"כ בנ"ד שפשיטא שאין דרך כלל לעשות צנור בקורה. על זה האופן ובודאי לא נעשה רק לתחוב בו קורה אחרת הו"ל שפיר ב"ק העשוי להתמלאות ולא נקרא בית קבול, [וגם לדעת ר"ת בתוספ' מס' שבת י"ז ע"א ד"ה ועל שאר אדם שהביא מת"כ נ"י ג"כ שכתב שם דהיכא שלפעמים מניחין ולפעמים מסירין לא מקרי ב"ק העשוי למלאות, וא"כ בנ"ד שאין דרך כלל להסיר הקורה התחתונה שם בהחריץ א"כ הוי ודאי ב"ק העשוי למלאות, וא"כ יש לנו לתלות באשלי רברבי דעת הרמב"ם לפי מה שמתרץ דבריו בשבות יעקב ודעת הר"ת בתוספ' שם דבנ"ד ודאי מקרי ב"ק העשוי להתמלאות. ודוק היטב] וא"כ מכל הני שלש טעמים אין שום חשש לפסול מקוה זאת, ומע"כ נ"י יפה הורה להכשיר המקוה כי המקוה הזאת כשרה בלי שום חשש ופקפוק כמ"ש בס"ד:

והנני בזה הדו"ש פק"ק באניהאד אור ליום ו' עש"ק כ"ב כסליו תרע"א לפ"ק. אליעזר **דייטש**.

סימן קיא

בתשובה אחת כתבתי במה שראיתי בספר נטעי נאמנים שנסתפק במה שאנו נוהגין כשמנקין המקוה ומשום שנשאר קצת מים שנפלו מן הכלי שופכים חלב לתוך המים שישתנו מראת המים ולא יפסול המקוה בג' לוגין שאובים, ונסתפק דאם חוזר למראה מים קודם שנשלם השיעור מקוה א"כ פוסל אח"כ המקוה דכל זמן שאין במקוה ארבעים סאה יוכל לפסול בג' לוגין, וכתבתי טעם אחר להתיר משום שלא באו ע"י נפילה דכיון שכבר נתבטלו מהיות מים אע"ג שחוזרים למראה מים מ"מ לא נפלו לתוך המקוה [עיין לעיל סימן ק"ה], והנה לכאורה יש לדחות זה דהרי בסוף פ"ו מק' מקואות אמרינן דאם יש כנגד הנקב ג' לוגין פסול רק ר"א ס"ל דבעינן שנפלי דוקא ואנן קיילן כת"ק בש"ע סימן ר"א סעיף י"ח, אמנם נראה לחלק דודאי התם כשיש נגד הנקב ג' לוגין דהשאובים ניכרים בפני עצמן שפיר אמרינן דפוסלים אפילו בלא נפילה משא"כ בנ"ד דהשאובים משעה שנשתנו ע"י חלב ונתבטלו מהיות עליהם שם שאובים אינם ניכרים בפני עצמן כלל שפיר מודי כ"ע דכה"ג אינם פוסלים, ויש לצרף לזה ג"כ מ"ש התוספ' מס' ב"ב ס"ו ע"ב ד"ה מכלל דמשו"ה גזרו על ג' לוגין שאובים לפסול המקוה משום שג' לוגין יש להם חשיבות לרחיצה (כלומר ויש לגזור טפי אטו כולו שאוב) וא"כ מכיון שנשתנו להיות

חלב אין ראויים לרחיצה ולא גזרו כה"ג ובפרט דלעולם אין חוזרין למראה מים רק ע"י רוב כשרים ומה"ת בטל ברוב דמה"ת כשר המקוה ברוב מים כשרים (ועיין בספר גדולי טהרה בנחל ס"ק ט') ודאי כה"ג שתיכף שמשעה שבאו שם המים כשרים אין שם ג' לוגים שאובין בפני עצמן דעד שלא חזרו למראה מים יש כאן רוב כשרים כה"ג כ"ע מודי דאין פוסל כיון שלא היה כדרך נפילה, ולא שייך לומר דכיון דהכשרים באים אח"כ נימא קמא קמא בטל דזהו אינו, חדא דבשעה שיש שם מראה מים ג' לוגין כבר יש שם רוב כשרים, ועוד דכיון שהכשרים רבו לא אמרינן קמא קמא בטל, ועיין תוספ' מסכת שבת ס"ה ע"ב ד"ה שמא ירבו, ועיין בר"ן סוף מסכת ע"א, ובחידושי בסוגיא דנוטפין הארכנו בס"ד וא"כ נראה פשוט דעכ"פ לענין חשש ג' לוגין דהוא לכ"ע מדרבנן אין להחמיר ואפילו לדעת ר"ת בספר הישר במס' מכות דג' לוגין בתחלה הוי דאורייתא מ"מ הכא דמעיקרא נשתנו לחלב ורק כשיש כבר רוב כשרים חוזרים למראה מים לכ"ע רק דרבנן אפילו לר"ת וא"ב שפיר י"ל דאינו חוזר וניעור, ונ"ל להביא ראיה ממשנה מפורשת דכל שלא היה פוסל מחמת שנשתנה מראיתו שוב אינו פוסל אע"ג שחזר למראה מים קודם שנשלמו הארבעים סאה, דבפרק ז' מס' מקואות משנה ה' שלשה לוגין מים ונפל לתוכן קורטוב יין והרי מראיהן כמראה היין ובכלו למקוה לא פסלוהו, והנה התם מיירי במקוה שאין בו ארבעים סאה דאי יש שם ארבעים סאה בלא"ה אינו נפסל בכל מימות שבעולם, וא"כ אמאי לא אמרינן דהרי תיכף כשנפלו אלו ג, לוגין מים שהיה להם מראה יין לתוך המקוה גם אלו ג' לוגין חזרו מראיהן למראה מים כשנתערבו עם מי המקוה ויפסלו המקוה, וע"כ דכיון שכבר נשתנה קודם שנפל למקוה אינו חוזר וניעור, וא"כ הה"ד בנשתנו המים למראה חלב שוב לא יוכל לפסול המקוה. והיינו אי גרסינן שם במשנה ג' לוגין כלומר דגם לת"ק אזלינן בתר חזותא ועיי"ש בתוספ' ר' עקיבא איגר אות י"ב ודו"ק-

סימן קיב

לכבוד אהו' הרב המופלג הגדול חו"ב וכו' כש"ת מו"ה **משה ראטטענבערג** נ"י רב לעדתו בעיר קארלסבאד יע"א.

יקרתו הגיענו, וע"ד השאלה שבית הטבילה הוא אצל גוי ואינו מניח לטבול הנשים בלילה שתיכף תחלת הלילה נועלים בית המרחץ וצריכין לטבול סמוך לחשיכה אם מותרת לטבול גם ביום השביעי סמוך לחשיכה באופן שלא תבא אל בעלה עד הלילה, או שאין להתיר אלא דוקא ביום השמיני סמוך ללילה כיון שאי אפשר בענין אחר? נ"ל פשוט דדוקא ביום השמיני מותרת לטבול גם סמוך ללילה כיון דאיכא אונס אבל בשביעי

אסור לטבול קודם הלילה אפי' היכא דאיכא אונס כמ"ש בפירוש המחבר בשו"ע יו"ד סימן קצ"ז סעיף ד', ואע"ג דהכא צריכה בכל פעם לעבור עונה אחת וא"כ הי' ראוי' להתיר אפי' בשביעי היכא שלא תבא לביתה עד הלילה כמה שנראה כן מדברי עבודת הגרשוני סי' כ', מ"מ המעיין שם יראה שלא כתב כן רק ללמד זכית על אותו חכם שהורה כו, אבל דעתו נוטה יותר שיש להחמיר שלא לטבול בשביעי כלל קודם הלילה, והנה גם הטו"ז שם ס"ק ח' הרגיש בזה דלדידן כיון שגם נדה סופרת שבעה נקיים כמו זבה ולא שייך חשש שמא תראה ותסתור מ"מ יש להחמיר בשביעי והש"ך שם החמיר אפילו בכלה לטבול ביום השביעי, ובשו"ת יד אפרים שם דחק עצמו להתיר לכלה לטבול ביום השביעי, אמנם ג"כ רק באופן שלא יעמידו החופה עד הלילה ע"ש, וע"ש בדג"מ שהביא שהגם שבס' מנחת יעקב כתב על הש"ך ששגה בזה במ"ש שיש חשש שמא תראה ותסתור כיון שאינן באים אל החתן עד הלילה מ"מ לא מלאו לבו להתיר לטבול ביום השביעי, ועיי"ש בגליון הגאון ר' שלמה איגר ז"ל ובס' סדרי טהרה שם ס"ק ט"ו, ומדברי כולן נלמד שביום השביעי אין להתיר בשום אופן ובפרט לקבוע כן הלכה שינהגו כן תמיד, ודי לנו להתיר ביום השמיני לטבול סמוך ללילה אמנם ג"כ באופן שלא תבאו לביתם עד הלילה ולא להתיר לטבול אפי' ביום השביעי סמוך ללילה, ועיין בחת"ס ליו"ד סי' ר"ב שיותר טוב אפילו להתיר לטבול בנהר ממה שנצטרך להתיר לטבול ביום השביעי ובפרט לקבוע הדבר כן. ע"כ ממני לא יצא היתר בזה, ודי לנו בשנתיר לטבול ביום השמיני סמוך ללילה כיון שאי אפשר באופן אחר, ולא להתיר לטבול ביום השביעי כלל, מ"מ גם ביום השמיני צריכים לראות, שלא יבאו לביתם עד הלילה, [ועיין לקמן סימן קי"ח] ובתשו' א' הארכתי בזה בענין טבילה בשמיני בס"ד, (עיין שו"ת פר' השדה ח"ב סימן מ"ה אות ג') ועיין בס' שערי דעה ליו"ד שם ס"ק ג', ובס' חלקת השדה סימן ל"ג, וגם בס' שדי חמד בחלק הנקרא דברי חכמי ים] סי' קכ"ט, ((ועיין גם לעיל סי' ק"ז מ"ש בענין זה))

ואגב אמרתי לעורר את מעכת"ה נ"י היות שכתב כי המקוה הוא של גוי וא"כ צריך להשגיח שלא יהיו חשש מים שאובין כמבואר בשו"ע יו"ד סימן ר"א סעיף ד', ועיי' בטו"ז שם סק"ה דאפי' אם יש תמיד במקוה כ"א סאה אין להאמין לגוי רק אם אינו יכול להמשיך לתוכו מים שאובין רק דרך המשכה אבל באופן אחר אינו נאמן אפי' אם יש שם תמיד במקוה כ"א סאה, ועיש"ה בש"ך ס"ק י"ז ועיין בס' חלת אהרן דף ל"ו ע"ד] ע"כ יראה שיהי' המקוה תחת השגחת ישראל נאמן וכשר, וכתבתי רק לעורר הגם שהוא דבר פשוט.

והנני בזה הדו"ש, והנעל"ד כתבתי פק"ק בהני האד אור ליום ב' לס' ושמרתם את העבודה הזאת כ"ח טבת תרס"ז לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן קיג

כבוד אהובי ידי"נ הרב המאה"ג חו"ב החסיד בעהמ"ח ספרים רבים וכו' מו"ה שבתי איש ליפשיטץ נ"י, דומ"צ בק"ק אורשיווא יצ"ו.
ע"ד המקוה שהיתה עמוקה מאוד ול"ה יכולין לירד ולטבול לזאת שאבי מקצת מן המים (אבל נשאר כמה שיעור מקואות) וקבעו שם ארבעה עמונים בארבע הקצוות והניחו שם נסרים וקבעו אותם על אלו העמודים במסמרים בל ימוט משם דרך בנין, והנה עיניו שפיר חזו בענין טבילה ע"ג נסרים ביו"ד סי' קצ"ח סעיף ל"א ובש"ך שם ס"ק מ"ה ובטו"ז ס"ק ל"א שמתירים, מ"מ הי' לבו נוקפי דדלמא אינם מתירים רק כשהנסרים קבועים בארעא סמיכתא אבל לא כמו בנ"ד שהנסרים קבועי' על העמודים באויר אולי הוי בכלל כלי, אמנם גם על זה פקח עיניו בדברי גדולי הפוסקים להתיר כה"ג ג"כ והחת"ס יו"ד סי' ר"ו ג"כ אינו אוסר רק בתיבה שעשוי' להיות עולה ויורד ע"י שלשלים הקבועים, בה אבל בבנין הקבוע תמיד כמו בנ"ד מותר, והאריך קצת במכתבו, ועיי' בספר גדולי טהרה בשו"ת סי' ח' וסי' ט', ובחידושי להל' מקואות בסוגי' דצנור אות כ"ג העליתי בס"ד דגבי ע"א וגבי שחיטה נקטי הגמ' אי הוי כתלוש או כמחובר בתלוש ולסוף חברו ולענין מקואות נקט הלשון הרי הוא כקרקע, והיינו משום דלענין ע"א עיקר הקפידא שלא יהי' תלוש דדוקא מחובר מעיקרא אינו נאסר משום פ"א דומיא דהר שמחובר מעיקרא משא"כ לענין מקוה עיקר הקפידא שלא יהי' עכשיו בתלוש וכל דנתבטל לגבי קרקע תו לא הוי עליו שם כלי משו"ה נקט לענין מקוה במס' ב"ב (דף ס"ו) אי הוי כקרקע או לא הוי כקרקע, ובחידושי הארכתי בעז"ה, ואוסיף מיא ואוסיף קמחא להביא ראי' דכל שהנסרים קבועים במסמרים אפי' אינם מחוברים לקרקע ממש מ"מ נתבטל מהיות כלי ומותר לטבול ע"ג שהרי הפנים מאירות בשו"ת ח"ב סי' קל"ב כתב להתיר לטבול ע"ג נסרים משום שאין בעוביין טפח לא חזי למדרס ומביא ראי' מהא דמסככין בנסרים מס' סוכה (דף י"ז ע"א) וע"כ דלא מקבלי טומאה ומיירי כשאין בעוביין טפח וגם לחד דיעה בעינן שלא יהי' רחבים ד' טפחים עיי' באו"ח סי' תרל"א סעיף ט', עכ"פ מוכח דנסרים ל"ה בכלל כלי אפי' אינם מחוברים בקרקע ממש רק כל שהיא דרך בנין מותר לטבול על גביהם כיון שאין בעוביין טפח, וזה פשוט. ומה שפקפק אחד על שלא שאבו כל המקוה

כמו שעושים בעת שמכשירים המקוה לא הבנתי דעתו. דבש"ע יו"ד סי' ר"א סעיף מ' כתב וז"ל:

הרוצה לשאוב מים מן המקוה ולנקותו וירא שמא יחזרו מהכלי ג' לוגין למקוה אחר שחסרו מ' סאה יקיב הכלי עכ"ל, ומוכח דליכא חשש רק אם שואבים עד שנחסר מארבעים סאה דאיכא חשש שאובין משא"כ הכא שהמקוה לא נחסרה כלל א"כ ליכא שום חשש שאפי' חזרו כמה לוגין שאובין מן הכלי אינה נפסלה כיון שלא הי' חסרה מארבעים סאה וא"כ אפי' לדעת הרמ"א דגם במעיין צריך להחמיר דנפסל בשאובין (ומקוה דידן אפשר דהוי כמו מעיין) מ"מ בארבעים סאה שום מקוה אינה נפסלת בשאובין, וזהו הלכה פסוקה בלא שום חולק בסימן ר"א סעיף ט"ו ועיי' שו"ת הגאון ר' יודא אסאד יו"ד סי' ר' משמע ג"כ בפשיטות דכל שיש מ' סאה אחר ששאבו לנקות המקוה ליכא שום חשש ואין להאריך יותר בזה.

והנני דו"ש באהבה, והנעל"ד כתבתי פק"ק באניהאד אור ליום ד' י"ג למב"י תרס"ח לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קיד

חדות ימים ושנות חיים לכבוד הרבני החו"ב ידיו רב לו בתורה ויראת ה' וכו' מו"ה ישראל קליין נ"י בישוב יאס ק' יענע יצ"ו.

עתה באתי ע"ד המקוה שעשו באר גדולה ומשם ממשיכים המים ע"י פלומפא לבאר אחרת עד שהבאר נתמלא ומן הבאר ההוא הולך המים לתוך המקוה שטובלין שם ע"י המשכה בלי צנור רק שנבנה שם הקרקע בסיד וגפסית, וכתב מע"כ נ"י וז"ל:

והנה מה שנוגע למה שממשיכים המים ע"י פלומפא מן הבאר הראשין לבאר השני פשוט דאין בזה שום חשש לא משום שבאים ע"י כלים ולא משום הויית המים ע"י אדם דהרי המים נמשכים למקוה ע"ג קרקע ולא הוי הויה ע"י דבר המקבל טומאה וגם לא הוי ע"י אדם דכה"ג לא הוי אפילו כח כחו, עכ"ל במכתבו.

הנה מע"כ נ"י לא ביאר היטב מהות הבאר השניה אשר שואבים בתוכה מים ע"י הפלומפא מהבאר הראשון דאם שם ליכא עם אחרים רק אותו המים הבאים שם ע"י הפלומפא מהבאר הראשון כה"ג פשיטא דכל המים שבאו ע"י הפלומפא נעשו שאובים דפלומפא הוי כלי דבר המקבל טומאה, ועיין בשו"ת אמרי אש ליו"ד סי' פ"ו האריך מאוד בזה, וכל גדולי האחרונים ס"ל כן להלכה, דפלומפא הוי כלי, וא"כ כיון שהמים שבאו מהבאר הראשון ע"י הפלומפא נעשו הכל שאובים מה מהני שהולכים למקוה

מהבאר השני ע"י המשכה, הא אנן קיי"ן דכל דליכא רוב מים כשרים במקוה, לא מהני המשכה להכשיר השאובים כמבואר להדיא בסעיף מ"ד, ואפילו אם יש בבאר השניה כ"א סאה מים כשרים ג"כ לא מהני עד שנודע שיש במקוה קודם שתומשכו לתוכה כ"א סאה מים כשרים, וע"כ מע"כ מיירי שכבר היו בבאר השניה שיעור מקוה כשרה רק כדי שיהיו יכולין המים לילך משם אל המקוה ממשיכין לתוכה ע"י הפלומפא מים שיעלו המים עד החור העליון שנעשה שילכו דרך שם אל המקוה וכה"ג ודאי כשר דהרי אפילו אם שפכו להדיא מים שאובין למקום שיש שם שיעור מקוה כשרה נטהרו כל המים אפילו הם אלף סאה דכל המים שבאים אל תוך המקוה נטהרו בהשקה או דנעשו כזרועים וא"כ כאן שבאים המים ע"י פלומפא לא גרע עכ"פ מסתם מים שאובים דנטהרו תיכף כשבאים תוך שיעור ארבעים סאה, ועיין חתס"ו יו"ד סי' ר"ג, ועיין עוד שם סימן רי"ב. ושם כתב דלית מאן דחש להא דכתב הש"ך בס"ק מ"א בשם הרבינו ירוחם שיש פוסלין אם המים הלכו למקום אחר, ועיין בש"ך ס"ק קי"ב שם, ובשו"ת בית שלמה ח"ג ליו"ד סי' ס"ג האריך ג"כ בזה דכל שהמים נתחברו אל שיעור מקוה מים כשרים פשיטא דכשרים אפי' נמשכו למקום אחר, ולענ"ד דאם הלכו ע"י המשכה כה"ג לית מאן דפוסל דכיון שיש דעות דכולה ע"י המשכה ג"כ כשר. ועיין ישועות יעקב שם ס"ק ט"ו דאפילו לדידן דקיי"ן דהמשכה אינו כשר רק ברוב מים כשרים מ"מ מודי דרק מדרבנן פסול והארכתי בזה בחידושי להלכות מקואות בסוגי' דהמשכה וא"כ עכ"פ כל שהמים נטהרו ע"י השקה או ע"י זריעה במקוה כשרה פשיטא דמהני ההמשכה אחר כך למקום אחר למקוה, ועל זה לא יחלוק שום אדם, וא"כ בנ"ד שמסתמא מיירי שיש בבאר השניה ארבעים סאה מים כשרים פשיטא דכל המים שבאים שם אח"כ נטהרו ויכולים להמשיך אותם למקוה כשרה, אמנם אם בהבאר השניה ליכא ארבעים סאה מים כשרים לא מהני מה שהולכים המים משם למקוה ע"י המשכה דכיון שכל המים נשאבו בתוכם ע"י הפלומפא כבר נעשים שאובים ואפי' אם יהי' רק ספק אם הפלומפא היא כלי, ועיין שו"ת מהר"ם שיק יו"ד סי' קצ"ה וסי' שפ"ה, הנה אנן קיי"ן דכלו שאוב דאורייתא פסול כמ"ש הרמ"א סימן ר' סעיף ג', וא"כ הו"ל ספיקא דאורייתא אם נעשו שאובין ע"י הפלומפא ולא מהני המשכה ואפי' אם כלו בהמשכה הוי רק דרבנן פסיל מ"מ אין לומר כאן ספיקא דרבנן לקולא, דהספק חם הפלומפא הוי כלי לא נוכל לחשבו לספק, חדא, דזהו הוי כספק חסרון ידועה, ועוד דרוב הפוסקים ס"ל דפלומפא הו"ל כלי ודאי, וא"כ אינו כשר רק אם יש בהבאר השניה ארבעים סאה מים כשרים דכה"ג גם

המים שבאים שם ע"י הפלומפא נטהרו או ע"י השקה או ע"י זריעה ואז יכולים להמשיך משם למקוה ע"י המשכה, וכל זהו פשוט בס"ד.

והנה אחר העיון קצת י"ל דהכא בנ"ד שכל המים שבאו ע"י הפלומפא נטהרו ע"י המים שבבאר השניה יש להכשיר טפי במקום אחר ג"כ דהיינו מה שנמשכים אח"כ למקוה וכשר יותר ממקוה שאוב שהושק פ"א למקוה כשרה ואח"כ נפסק ההשקה שכתב בש"ע ס"ק קי"ב דלא מהני אח"כ כשנפסק השקתן דהכא כיון שכל המים נטהרו ע"י השקה וזריעה שבאו ממש תוך באר השניה נכשרו כל המים ושפיר יכולין להמשיך המים אח"כ למקוה כשרה, והנה אם יש בבאר השניה ארבעים סאה מים כשרים לא היה צריך להביא ראי' מהמקוה שבק"ק אונגוואר שהובא בספר לחם ושמלה דזהו פשיטא שכשר כמבואר בחתס"ו סימן ר"ג וסימן רי"ד. ופשיטא דגם במקוה המובא בספר לחם ושמלה טעם ההכשר משום שהמים שנשאבו ע"י הפלומפא נטהרו בהשקה למעיין רק שם לא הי' יכולין להמשיכם למקוה רק ע"י תחבולה ע"י קנים חלולים כמבואר שם ואין זה ענין כלל לנ"ד דבנ"ד כיון שהמים מבאר השניה כשנגבהים ע"י שבא שם מים מבאר הראשונה הולכים מעצמן דרך המשכה למקוה איזה פסול יש כאן, ובאונגוואר ג"כ היו המים שנשאבו ע"י הפלומפא נטהרו בהשקה למעיין שהרי כתב שם בפירוש וז"ל: ואז פותחין את הברזא והמים יורדין עד המעיין עכ"ל, דאלא"ה לא היה הסכים רבינו הגאון ר' מאיר א"ש ז"ל להכשיר דלא כשמעתיה בשו"ת אמרי א"ש. סימן פ"ו דהפלומפא הוי כלי ונעשו המים שאובין, ודו"ק היטב.

ג) **אמנם** בנ"ד כתב מע"כ נ"י שיש לו מקום ספק לאשר כשצריך לחמם המקוה צריך בכל פעם לשאוב מן המקוה עד שנשאר רק שיעור מקוה ואח"כ שופכים שם החמין השאובין וחייש שאם שואבין איזה פעמים הוי השאובין רוב וא"כ יש לחוש לדעת הפוסקים המחמירים בשאובין ג"כ דנתן סאה ונטל סאה לא כשר רק עד רובו, ועיניו ראו שפיר דברי החתס"ו סימן רייד ד"ה ומה דקמן דאם באו החמין ע"י המשכה דודאי כשר, אמנם בעירו הי' צריך לעשות באמצע הצנור שהחמין נמשכים על ידי שלי שעל ומסתפק אם הצנור לא נעשה כלי עי"ז, ורוצה מע"כ נ"י לומר כיון שהצמר היא תחת הקרקע לא נעשה כלי על ידי השליסעל, הנה לבי לא כן ידמה, ועיין שו"ת פרי השדה ח"א סי' ק' שהבאתי ראיה דכל שהי' כלי בתלוש אע"ג שנעשה לחבר לקרקע מ"מ מקרי כלי לפסול המים שבו משום שאובין, ועיין בנוב"י מהדו"ה סימן ק"ט בד"ה ומה שהוקשה לך, ודוק, מ"מ בנ"ד יש להכשיר דכיון דכבר כתב הדג"מ על הש"ך ביו"ד סי' ר' ס"ק ס"ג דאפילו מאן דס"ל בשאובין ג"כ להכשיר רק עד רובו בנתן סאה ונטל סאה מ"מ הפסול היא

רק משים מראית עין שלא יבאו להכשיר כולו שאוב עיי"ש, וא"כ כל שנעשה רק איזה היכר שאינם שאובין ממש שאין שופכים לתוך המקוה להדיח יש להכשיר, ועיין בשו"ת בית שלמה ח"ג סי' נ"ט שמקיל ג"כ בזה, ובשו"ת השיב משה סימן מ"ה מכשיר לגמרי במים שאובין בנתן סאה ונטל סאה בכל גוונא, וא"כ עכ"פ היכא שיש שנוי קצת שאינם שופכין החמין לתוך המקוה להדיא דלא נראה כשאובין ממש תו ליכא מראית העין ויש להכשיר בדבר שכבר נהגו להתיר סיומא דמלתא דאם יש בבאר השניה ארבעים סאה מים כשרים באופן שהמים שבאים מבאר הראשונה ע"י הפלומפא נטהרו שם ע"י השקה וזריעה ומשם הולכין ע"י המשכה למקוה, המקוה זו כשרה בלי שום חשש ופקפוק והוא מבואר עפ"י שיטות הפוסקים בס"ד.

והנני הדו"ש פק"ק באניהאד א' לסדר אלה המשפטים עת"ר לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קטו

יתענג על רוב טוב כבוד אהו' הרב המאה"ג חו"ב המפואר וכו' מו"ה צבי הלוי **האראוויטץ** נ"י האבדק"ק **הערמאנשטאדט** יע"א.

מכתבו הגיענו וכפי אשר הבנתי מתוכו עשו שם מקוה ששפכו מים לתוך באר אשר היו שם מים כשרים רק שהיו מעופשים וסרוחים אשר לא היה ראוי לטבול בהם ושפכו שם מים הרבה עד אשר יצא העיפוש משם ואח"כ נמשכו המים שנשארו נקיים לתוך העוקה שטובלין שם, והנה הא פשיטא דכל שהיה שם מים כשרים שיעור מקוה אינו נפסל אפי' באלף סאה שאובים והשאובים שנשפכו שם נכשרים ע"י המים הכשרים שהיו שם מעיקרא ואע"ג שמים הכשרים היו סרוחים ואינם ראוי לטבול בהם מ"מ יכולים להכשיר מים הנשפכים בהם ואפילו אם היו נפסלים משום שנוי מראה מ"מ יכולים המים שאובים שנשפכים בהם, הגם שבספר חידושי רז"ה על הלכות מקואות ס"ק ע"ו רוצה לומר דכל שפסול משום שנוי מראה לא מהני להכשיר השאובין, מ"מ בס' לחם ושמלה ס"ק ני"ט ס"ל דאפילו נפסל בשנוי מראה דפסול לטבילה מ"מ יוכל להכשיר השאובים שנותנים בו (וי"ל דזהו תליא אם מים שאובים נכשרים במחוברים ע"י זריעה או ע"י השקה, ובחידושי בסוגיא דצנור הארכתי בזה בס"ד), אמנם לפי האמת מהני ליתן מים שאובים תוך מים סרוחים ומעופשים שיש בהם שיעור מקוה מים כשרים אפילו הרבה מים שאובים דמים סרוחים אפילו נשתנו מראיהם מ"מ כיון שלא נשתנו ע"י איזה דבר שנפל בו רק מחמת עצמן נשתנו מראיהן אפילו הם עצמן כשרים לטבול בהם כדאיתא בפירוש סימן ר"א סעיף כ"ז, ועיין בספר דברי חיים להלכות מקואות ס"ק

מ"ג דאפילו אם הוכחה מראיתה מחמת רוב הטובלין אינו נקרא שנוי מראה וא"כ ה"נ המים המעופשי' היו כשרי' ויכולין להכשיר המים שאובין שנתחבר עמהם כמו כל מים כשרים שמכשירים השאובים ששופכים לתוכן ואח"כ ממשיכים כל המים להעוקה שטובלין בו, ועיין חתס"ו יו"ד סימן ר"ג, רק אם לא שפכו השאובים לתוך הכשרים רק נתחברו ע"י השקה בעלמא ע"י נקב כשפופרת הנאד כה"ג דעת הש"ך סימן ר"א ס"ק קי"ב להחמיר כדעת הרבינו ירוחם שאינו כשר רק כל זמן שמחוברים ושכיון שנסתם הנקב חוזר לפסולו אבל אם שפכו המים שאובים תוך הכשרים ממש ואח"כ נמשכו לעוקה אחרת פשיטא דכשר כל המים, ע"כ אם היה שיעור מקוה במים המעופשים שהיו כשרים פשיטא שכל המים נכשרו ואם אלו המים ירדו אח"כ אל העוקה מקום שטובלין פשיטא שכשר בלא פקפוק, וכל זה אני כותב כפי אשר הבנתי מתוך מכתבו, אמנם לאשר כתב לי שיש מערערים על המקוה צריך אני לדעת דעת המערערים אולי הי' שם איזה אופן שגם המים המעופשים אינם כשרים ממש שבאו שם ע"י דבר המקבל טומאה וכיוצא, אמנם אם היא על זה האופן דהיינו שהיו מים כשרים מ' סאה אין שום ספק שמכשירים כל המים שנתערבו עמהם ואפי' אם יורדים אח"כ למקום אחר שלא ע"י דבר המקבל טומאה כשר לטבול בו.

והנני הדו"ש פק"ק באניהאד ג' י"ד אלול תרס"ט.

אלעזר דייטש.

סימן קטז

השלום לכבוד מחו' הרבני המופלא ומופלג חו"ב וכו' מו"ה דניאל פוקס נ"י בק"ק מעריעש ז"ב יצ"ו.

הנני בזה לרצונו ולכבוד מר אביו ידינ"פ הגאבדק"ק נראסווארדיין הי"ו, להשיב על דבריו, אודות חציצה בטבעת רפוי דלענין נט"י לא כ' המחבר בפי' באו"ח סי' קס"א סעיף ג' דחוצץ רק הרמ"א כ' שם דיש להחמיר הגם שמביא כן בשם הב"י מ"מ כיון דהמחבר לא קבע זאת בש"ע מסתמא להלכה סמך על מ"ש ביו"ד סימן קצ"ח סעיף כ"ג דטבעות רפויים אינם חוצצים ומכיון דאינו חוצץ לענין טבילה דהוי דאורייי' מכ"ש לענין נט"י דרבנן ודאי אינו חוצץ, רק על הרמ"א יש להקשות כיון דלענין נט"י הביא להחמיר אפי' בטבעת רפוי דחוצץ א"כ אמאי סתם הרמ"א בסי' קצ"ח לענין טבילה ולא הגיה להחמיר ברפוי ג"כ דכיון שהחמיר לענין נט"י מכ"ש דיש להחמיר לענין טבילה? ועיי' בהגהות חדושי רעק"א שהעיר קצת בזה, ואולי י"ל דמשו"ה לא הביא הרמ"א הך דינא דרפוי חוצץ לענין טבילה ג"כ משום דס"ל דבאמת אם עברה וטבלה א"צ לחזור

ולטבול עכ"פ כשכבר שמשה וא"כ לענין נטילה שפיר הביא דיש להחמיר דגבי נטילה אינו גנאי אם יחזור ויטול ידיו משא"כ לענין טבילה פעמים שהיא גנאי לחזור ולטבול אם כבר היתה אצל בעלה (ועיי"ש בש"ך סיון כ"ה כה"ג, ודו"ק) וכ"כ בחידושי רעק"א דא"צ לטבול שנית בטבעת רפוי אם כבר היתה אצל בעלה, ועיי"ש בס' ברכי יוסף, ולכתחלה דיש להחמיר גם בטבעת רפוי סמך הרמ"א עצמו על מ"ש בהל' נט"י דיש להחמיר מכ"ש בטבילה ומ"מ לא הביא כאן ג"כ דיש להחמיר משום דבטבילה לפעמים א"צ להחמיר אם היתה כבר אצל בעלה, ודו"ק, ועיין במג"א סימן קס"א סק"י שכתב סתם דבדיעבד עלתה נטילה ברפוי והביא ראי' מיו"ד סי' קצ"ח משמע דס"ל דאפי' לענין טבילה סגיא בדיעבד בטבעת רפוי, ועיי' בס' סדרי טהרה סימן קצ"ח ס"ק מ"ג וס"ק ו' ודו"ק. והנה י"ל דגבי טבילה כיון דהוי טירחא טפי מקלינן בדיעבד בכל גוונא אפילו אם לא היתה עוד אצל בעלה שא"צ לחזור ולטבול כיון דגבי נט"י ג"כ רק משום חומרא צריך להחמיר אפי' ברפוי ולא מדינא גם לדעת הרמ"א עכ"פ יהי' איך שיהי' בין אם נימא דגבי טבילה רק אם היתה אצל בעלה א"צ טבילה שנית או אם נימא דבכל ענין א"צ טבילה שנית כיון דהוי טירחא יתרה יפה עשה הרמ"א ביו"ד שלא הגיה כלום כיון דמשכחת שלא תצטרך לטבול שנית אפי' אם טבלה בטבעת רפוי, וזהו שלכתחלה צריכה להסיר הטבעת אפי' ברפוי זהו נדע מכ"ש דנטילה דלכתחלה ודאי יש להחמיר טפי מבנטילה. מ"מ להלכה הגם שמדברי המג"א שם משמע דבכל ענין אפי' לא היתה אצל בעלה א"צ טבילה שנית, וכן פי' הסדרי טהרה בכוונת המג"א עיי"ש ס"ק מ"ג, מ"מ כיון דבספר בית הלל וכן בחידושי רעק"א אינם מקילין רק אם כבר שמשה ודאי יש להחמיר שלא להתיר אפי' בדיעבד אם טבלה בטבעת רפוי זולת אם כבר שמשה עם בעלה דאז ודאי אינה צריך טבילה שנית משום גנאי, ועיי' בש"ך שם ס"ק ה' ואע"ג דגבי צפורן מחמיר הש"ך שתטבול אפי' אם היתה אצל בעלה היכא דאפשר עיי"ש, מ"מ גבי טבעת רפוי כיון שיש פוסקים דכל בדיעבד א"צ טבילה שנית וכ"כ בס' ברכ"י א"כ אפי' להמחמירים מ"מ אם כבר היתה אצל בעלה כל הפוסקים מודים דבטבעת רפוי א"צ טבילה שנית, הארכתי קצת בזה כיון שנוגע להלכה ולמעשה בס"ד, ודו"ק היטב. והנני בזה הדו"ש והנעל"ד כתבתי פק"ק **באניהאד** ג' ל"ה למב"י תרס"ט לפ"ק.

סימן קיז

לכבוד אהו' הרב המאה"ג חו"ב נפלא ידיו רב לו בפלפול וסברא וכו' מו"ה מנחם יהודא אדלער נ"י אבדק"ק סערעדנא יצוא"ס.

מכתבו שנית הגיענו, והנני להשיבו ע"ד אשר תעה עלי במ"ש [בספרי שו"ת פר' השדה ח"ב סימן צ"ד] שאם נסרים רצפת המקוה דבוקים בארץ ממש יש לחוש שנעשו כלי קבול ע"י הנקבים שעשה בהם נקב מפולש כיון שיכול לקבל צרורות כמו שהוא דבוק בקרקע ותליתי עצמי באילן גדול חת"ס ליו"ד סוף סימן ר"א שכ' וז"ל: שהרי מכיון שמונחים על רצפת אבנים הרי הנקבים עשויים לקבלה והו"ל כלי קבול ממש עכ"ל, ומשו"ה העליתי דלדעת החת"ס הה"ד אם הנסרים מונחים על רצפת קרקע ועשה בהם נקבים ג"כ הו"ל כלי קבול וע"ז תמה מע"כ נ"י דהרי מבואר להדיא בש"ע סימן ר"א סעיף ז' הלוקח כלי גדול ונקבו נקב המטהרו וקבעו בארץ הר"ז כשר ולא אמרי' שנעשה כלי קבול ע"י שקבעו בארץ. ומשו"ה רצה מע"כ נ"י לחלק דדוקא ברצפת לבנים ס"ל להחת"ס דנעשה כלי קבול ע"י שמונחים הנסרים דבוקים ברצפה משא"כ ברצפת קרקע לא נעשה כלי קבול משו"ה, כך הם תו"ד, ואען ואומר] לא מצינו שום חילוק בין לבנים ובין רצפת קרקע דהרי לבנים ג"כ אין שום שם כלי עליהם ואפי' מתכת העשוי' מתחלתה לשמש הקרקע אינו מקבל טומאה כמבואר להדיא מס' כלים פרק י"א מ"ב בצנור שנעשו לקרקע דאינו מקבל טומאה (ועיין בדג"מ ביו"ד סימן ר"א סעיף מ"ח, ודו"ק) וא"כ מכש"כ לבנים פשיטא שאין עליהם שם כלי כלל דסתם לבנים עשוי' לבנין ומה לי רצפת אבנים או לבנים או קרקע, אמנם הענין הוא כך דודאי מי שלוקח כלי שלם ועושה בו נקב שלא יוכל לקבל א"כ ל"ל דע"י שמחברו לקרקע נעשה כלי קבול שהרי עיקר כונתו שלא יוכל לקבל ומה שקבעו בארץ הוא שיהי' כבנין ויפקע ממנו שם כלי לגמרי ומשו"ה שפיר הוי מקוה כשרה בעושה נקב בכלי המטהרו מידי טומאה וקבעו בארץ. משא"כ אם הנסרים מונחים דבוקים בקרקע או ברצפת לבנים ועושה נקב (והיינו לדעת מרן החת"ס בשו"ת שם דאמרי' דניחא לי' בנקבים) ס"ל להחת"ס דזהו דומה לכלי עץ שמקבל כ"ש דמקבל טומאה ואע"ג דשולי הכלי הו"ל קרקע הרי הוא כמו שאם הי' כלי נקוב ומרחו אח"כ בטיט או בגללים דאע"ג דטיט וגללים ודאי לאו בר קבולי טומאה הוא מ"מ אם כבר הי' כלי רק שנקב, מהני לי' אפילו מריחת טיט וגללים לקבל טומאה כמבואר במס' כלים פ"ג משנה ד' חביות שנתרועעה וטפלה בגללים עיי"ש ה"נ מכיון שאלו הנסרים כבו היו ראוים לקבל ע"י הנקבים שהיו בהם אע"ג שהעמיד הנקב לעשותו מפולש מ"מ כיון שמעולם לא נפקע מיני' שם בית קבול א"כ מה בכך שרצפת הכלי הוא רק קרקע מ"מ הרי נשאר עליו שם בית קבול. ואע"ג דלא נעלם ממנו החילוק בין חביות שנתרועעה ונופלה בגללים דהתם בתלוש וכאן במחובר. מ"מ הרי בהחת"ס מיירי ג"כ במחובר ומ"מ חייש לזה, ועכ"פ אין שום חילוק בין הרצפה הוא מלבנים הנבנים תוך הקרקע

או הרצפה הוא סתם קרקע אם יש לחות משום שנקבל אין חילוק, אמנם האמת יורה דרכו כמ"ש הגאון ר' יודא אסאד ז"ל בסימן ר"ב דכוונת החת"ס ז"ל היה רק לחוש משום זחילה משו"ה כתבתי ג"כ דרק למיחוש מיהו בעי ולא מדינא רק לחששא בעלמא שלא יהיה נראה מה שהוסיף לחקוק הנקבים בעומק יותר כגלוי דעת דניחא לי' גם מעיקרא במה שהיו נקבים והוסיף עליהם כיון דלא נפקע מהם לעולם שם בית קבול, ולא דמי כלל להההוא דסעיף ז' בסימן ר"א בלוקח חביות גדול דהתם מנקבו שלא יהיה בית קבול ועיקר עשייתו לכך שלא יהיה ראוי לקבול דאל"כ למה מנקב כלי שלם. משא"כ הכא שהנסרים כבר דבוקים בקרקע ומוסיף על הנקבים נראה כאילו היה ניחא לי' במעיקרא ג"כ ואדרבא בנ"ד אפשר דגרע בנדון רהחת"ס דשם היה כוונת העושה הנקבים בנסרים לטבל אותם מתורת מדרס וסבר לתקן ולא תקן (כמה שתלויין החת"ס על דברי הש"ך סימן קצ"ח ס"ק מ"ה, ודו"ק), משא"כ הכא כיון דנקבים האלו היו ראויים מעיקרא לבית קבול וע"י מה שהוסיף לא נפקע מהם הבית קבול ודאי יש לחוש טפי, דכדמות ראיה עכ"פ יש מהמשנה דחביות שנתרועעה וטפלה בגללים דאע"ג דלולא הגללים לא היה כלי מ"מ כיון שעכשיו ראוי לקבלה נעשה כלי א"כ ה"נ נעשה כלי עי"ז, וא"כ עיקר סמיכתנו להתיר הוא רק משום דהנקבים לא נעשו מעולם לשם כלי, ומה שמעכ"ה נ' הוסיף על הנקבים לעשותן מפולש לא היה ג"כ כוונתו לשם כלי עכ"פ אם באנו לחוש לסברת החת"ס דהיכא שאפשר שיהיה ניחא ליה, מקרי כלי, טוב יותר לפקוק הנקבי' לגמרי שלא ישאר שום בית קבול לדעת החת"ס כנ"ל בס"ד:

ב') **מ"ש** בכוונת הגאון דברי חיים בס"ק ל"ה שדעתו להכשיר יותר אם, נעשה בכוונה ע"י אדם להגיר המים מאם נעשה ממילא, אמת הדבר שהכי משמע מדבריו להמעיין שם בס"ק ל"ג אמנם יש סברא לומר ג"כ איפכא דאם נעשה בכוונת אדם טפי מסתבר לפסול אע"ג שהיה כוונתו להגיר המים מ"מ הרי ראוי לקבלה ג"כ, והגם שמע"כ נ"י אמר בזה דבר שכלי דכוונה הפכית מורה יותר שלא נעשה לקבלה כמו לענין מצות אפילו א"צ כוונה מ"מ פסול בכוונה הפכיות, הגם שהוא סברא נכונה מ"מ אחר העיון קצת י"ל ג"כ איפכא דבאמת יש לחלק בין הכא ובין מצוה. דגבי מצוה. יש לנו שני טעמים דא"צ כוונה טעם אחד דסתמא לשמה כמו גבי קדשים ריש מס' זבחים או דכוונה אין שום ענין למצוה, עכ"פ היכא שמכוין בפירוש לשם דבר אתר הרי אותה כוונה שהוא לשם דבר אחר מפסיד כוונת המצוה מה שלולא שהיה לו כוונה אחרת הוי אמרינן דסתמא הוא לשם מצוה (ויש לנו בזה אריכות דברים בספרי תבואות השרה ח"א בסוגיא דמצ"כ וגם בחידושינו בכתובים) משא"כ הכא אטו אין בית קבול אחד יכול לפעול פעולות הרבה

דהיינו שהמים יגירו על ידו בחוזק וגם לקבל צרורות וא"כ אדרבא איפכא מסתברא דאם עשה הנקב בכוונה אע"ג שהיה כוונתו להגרת המים מ"מ כיון שנעשה בכוונה ודעתו עליו א"כ אפשר שיעלה על דעתו ג"כ שאגב אורחא יהיה גם לקבלת צרורות, משא"כ אם נעשה ממילא שלא בכוונה ומעולם לא עלה על דעתו שיהיה לו איזה תועלת לא חשיב כלי, משו"ה כתבתי שלאשר בין כך ובין כך הלשון קצת מגומגם בס"ק ל"ה (ובפרט במ"ש שם ורק ממילא שלא בכוונה ויותר היה לכתוב אפילו אם נעשה שלא בכוונה) שיותר טוב היה אם היה מסיים אינה פוסלת, והנה לאשר באמת בגוף הדין אין נ"מ כ"כ שהרי הגאון עצמו בפתיחה להלכות מקואות אות י"א הביא דעת הגמרא והש"ע דשלא מד דעת אינו פוסלת (כמ"ש מע"כ נ"י ג"כ במכתבו) אין להאריך בזה, עכ"פ הדרן לעיקר הדברים שמדינא נקבים אלו אינם פוסלים כמ"ש במכתבי הקודם ג"כ דכיון דלא נעשו מדעת, ולחוש דיהיה ניחא ליה ל"ש הכא כיון דאין שום תועלת ע"י הבית קבול צרורות ולא נצרך לו כלל דרק בצנור יש לחוש שיהיה ניחא לו לקבל צרורות וא"כ כיון דמדינא כשר פשיטא דאין שום חשש על הנשים שטבלו בו כבר כמ"ש במכתבי הקודם, רק במ"ש שכיון שמע"כ נ"י כבר נחית לתיקון המקוה באופן היותר טוב שטוב יותר לפקוק הנקבים לגמרי כיון שמונחים דבוקים ברצפת הקרקע ונשאר להם בית קבול עפמ"ש החת"ס ואע"ג שאין זהו עיקר הטעם מ"מ למיחש מיהו בעי, ולחלק בין רצפת לבנים לרצפת קרקע לא מצינו בזה חילוק ממשנה וגמרא דסתם לבנים העשויים לבנין ג"כ יש להם דין קרקע ובפרט שעשיתי קצת סמוכים לדברי החת"ס ממשנה פ"ג מס' כלים משנה ד' דאפי' אם הגורם לקבלה הוא דבר שאינו מקבל טומאה מ"מ נעשה כלי והגם שיש לחלק בין תלוש למחובר, ע"ז כתבתי שהרי בנדון דהחת"ס ג"כ היו מחוברים ומ"מ ציוה לפקוק אותם וא"כ ה"נ אני על משמרתי אעמודה שמהיות טוב עכ"פ לפקוק הנקבים לגמרי, וזהו ודאי דבר פשוט שעל הנשים שטבלו עד עתה אין שום חשש כי גם החת"ס לא כתב זה לעיקר הטעם כמ"ש הגאון ר' יודא אסאד ז"ל סימן ר"ב דהא לא גרע מקבעו ולבסוף חקקו:

והנה עיינתי היטב במכתב מע"כ נ"י וראיתי שמה שהביאו לזה לחלק בין רצפת לבנים לרצפת קרקע הוא משום דברצפת לבנים יכולין הנקבים להחזיק מים משא"כ ברצפת קרקע לולא שהמעיין מבעבע מתחתיתו לא הי' מחזיק שום מים משו"ה לא חשיב להכלי, במחכ"ת אין זה ענין כלל וכי מה נפק"מ לנו אם הנקבים יכולים להכיל מים בקרבם או לא וכי יש לנו איזה הו"א כלל לפסול משום שיש לו בית קבול למים הא פשיטא שבודאי לא עשה הנקבים לקבלת מים רק דאנן אמרינן אולי יהיה ניחא לו שיקבל צרורות והרי

כלי שנעשה לצרורות אינו יוצא מתורת כלי עד שאינו ראוי לקבל אפי' צרורות וזהו ג"כ מבואר במשנה פ"ג מס' כלים העשוי לאוכלין שיעורו באוכלין וא"כ כיון דראוי לקבל צרורות עכ"פ הרי שם כלי עליו, רק דמעיקר הדין אין לנו חשש כיון דלא נעשה לשום דבר ול"ה דעתו עליו מעולם, עכ"פ אם באין לחוש לדעת החת"ס אולי יהי' ניחא לי' בבית קבול זה לצרורות ועי"ז יעשה כלי בודאי צריך לפקוק לגמרי, ובנ"ד איכא נמי חשש שמעיקרא בתלוש הי' וו הנקבים ונעשה כלי בתלוש וע"י שהוסיף מ"מ לא נפקע ממנו שם כלי כמ"ש, זולת אם דרך הנקב באים המים למקוה הרי דרך עשייתו מורה בעצמו שאינו עשוי כלל לקבלת צרורות א"כ לא חשוב בית קבול דגבי כלים אזלי' בתר לאיזה ענין נעשו עיין היטב פי"א מס' כלים, אמנם בנ"ד כפי"מ שהבנתי במכתבו לא הי' כלל בדעתו בפתיחת הנקב שיבאו מים על ידו א"כ אם נחוש למ.ה שיהי' ניחא לו יוכל להיות כלי בית קבול צרורות ויפסל המקוה וא"כ ודאי טוב לפקוק אותו לגמרי, ועפימ"ש א"ש ג"כ מ"ט כשר בלוקח חביות גדול כשמנקבו וקבעו בארץ בסעיף ז' דהתם הוי כלי לקבלת מים ומכיון שניקב אפי' קבעו בארץ אינו מקבל מים כלל לולא שקבעו בארץ ונפקע מתורת כלי בית קבול משא"כ הכא דמשום קבול צרורות אתאינן עלה וכיון שמעיקרא קודם שפתח הנקב להיות מפולש כבר הי' מקבל צרורות וגם עכשיו כיון שדבוק בארץ ג"כ עדיין ראוי לקבל צרורות א"כ לעולם לא נפקע עדיין מתורת בית קבול צרורות שהי' מעיקרא עליו שם כלי לקבלת צרורות שעכשיו ג"כ עדיין מקבל צרורות, ודו"ק היטב, מ"מ אם הי' באפשר לעשות הרצפה מאבנים או מצימענט בודאי היה יותר טוב דבען יש לחוש מ"מ שיתחלחל באיזה זמן לקבל צרורות, ועיין חת"ס סוף סי' ר"א [ועיין לקמן סימן קכ"א]:

והנני בזה הדו"ש באהבה, והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד אור ליום ג' לסדר לכן אמור לבנ"י כ"ו טבת שנת תרס"ו לפ"ק. אליעזר דייטש.

סימן קיח

השלום לכבוד הרבני המופלג החרוץ וכו' מו"ה יוסף פריעדמאנן נ"י בישוב **פעקעטע קוטה** יצ"ו:

מה שמסופק במי שדר ברחוק מקום מן המקוה ואי אפשר לאשה שטובלת ביום השביעי לבא לביתה בערב ומשו"ה טובלת ביום השמיני, אמנם לאשר מבואר בש"ע דביום השמיני אסור משום סרך בתה רק במקום אונס מותר בשמיני מבעוד יום כמ"ש בש"ע יו"ד סימן קצ"ז סעיף ד', ועכ"פ צריכים ליזהר הנשים שלא יבאו לביתם עד הלילה עיין בחת"ס יו"ד סימן קצ"ז, ומסתפק מע"כ נ"י אם הבעל עגלה אינו רוצה להמתין בשום

אופן עד הלילה, אם מותרת לבא לביתה מבעוד יום ? הנה כבר הארכתי בזה בתשובה אחת בס"ד עיין שו"ת פרי השדה, ח"ב סימן מ"ה] והעליתי מדברי הגמ' מס' נדה דף ס"ז ע"ב דאיתא שם אתקין רב אידי מכרש למטבל ביומא דתמניא משום אריותא ולא קאמר התיר רב אידי מגרש ומה ה אתקין, אלא רמזה ראי' למ"ש בפתחי תשובה סי' קצ"ז ס"ק י"א בשם חמודי דניאל דלא מקרי אונס רק אם האונס לכל הנשים שבעיר, וא"כ כשכל הנשים שדרים שם כבר נהגו לטבול ביום השמיני דתו ליכא כל כך משום סרך בתה כיון שיהי' מנהג קבוע לטבול ביום השמיני כה"ג יש להתיר בשעת הרחק שתבא לביתה אפי' מבעוד יום אם אי אפשר לה באופן אחר [ועיין לעיל סימן קי"ב], מ"מ אם אפשר שתהי' בבית איזה שכן עד הערב, הגם שהחת"ס סי' קצ"ז אינו מתיר בזה עיי"ש בד"ה אך עכ"פ, מ"מ כה"ג שהיא בשעת הדחק דהי' מקום להתיר אפילו שתבא לביתה ממש בודאי יי"ל דעכ"פ מהיות טוב ראוי שתתאחר בבית איזה שכן עד הלילה:

ב') **ומה** שהקשה על מה דקיימ"ל בשו"ע שם אם עברה וטבלה בשמיני בלא אונס אפי"ה עלתה לה טבילה, ואמאי לא אמרי' אעל"מ, (היינו להנהו דס"ל דאפילו בדרבנן אעל"מ), נ"ל דל"ק עפ"י מ"ש התוס' במס' תמורה ד' ע"ב ד"ה רבא אמר דבכל מידי דממילא ג"כ כשר לא אמרי' אעל"מ והכא לענין טבילת נדה קיימ"ל דמדינא אפילו טבלה בלא כוונה כלל ג"כ מותרת לבעלה אפי' נפלה למים וטבלה כמבואר בש"ע יו"ד סימן קצ"ט סעיף כ"ח וא"כ לא שייך לומר אעל"מ, ובספרי תבואות השדה חלק שלישי בסוגיא דאעל"מ הארכתי בענייניים האלו עיי"ש בשער טהרת תולין שער י"ב בס"ד:

והנני בזה הדו"ש באהבה, הטרוד מאד. פק"ק באניהאד ה' לס' מטהו יפרח כ"ח סיון תרס"ו לפ"ק, **אליעזר דייטש**.

סימן קיט

החיים ושלוכ"ט לכבוד הרבני המופלא ומופלג בתו"י וכו' מו"ה משה יהודא **חיימאוויטש** נ"י בישוב טארין מחוז מאראמאראש יצ"ו.

ע"ד השאלה שיש שם איזה אנשים שדרים ברחוק מהמקוה כשרה שיש לקהל והם רוצים לקיים מ"מ טבילת תקנת עזרא ועשו להם מקוה סמוך לבית המדרש רק הרב אב"ד אינו רוצה שיהיו שם שני מקואות כשרות לנשים ג"כ לזאת לא רצה לנקות ולהכשיר אותה כדרך שמכשירים המקואות משום חשש שאובין, ומסופק מע"כ נ"י אם ראוי לטבול במקוה זאת לאנשים אעפ"י שיש חשש ספק שאובין? כך היא תוכן שאלתו – הנה דבר זה מבואר במשנה ריש פיח מס' מקואות מים שנתמלאו בקילון כשרים לבעלי קריין, ואע"ג דהרע"ב שם פירש שמלאו מים בכתף ושפכו מתוך גומא ומאותו גומא יש דרך

שהולכין המים למקוה ע"ש, וא"כ ונשמע לכאורה דרק ע"י המשכה כשר לאנשים אבל שאובין ממש פסול לאנשים ג"כ, מ"מ הרי כבר כתב שם התוי"ט דאפי' שאובין גרידא כשר לאנשים, ואפשר דהרע"ב ס"ל דקילון הוי כלי ובכלי ממש לא מהני טבילה לאנשים ג"כ משו"ה פי' ששפכו לתוך גומא, עכ"פ יהי' איך שיהיה כוונת הרע"ב, נאמנים עלינו דברי התוס' יו"ט דשאובים גרידא ג"כ כשר לבעלי קריין, וכן מבואר במג"א ריש סי' פ"ח ועיי"ש במחצהש"ק, רק שלא יהיו המים בכלי אבל כל שאינו בכלי מהני אפי' שאובין גרידא, ועיין פר"ח או"ח סי' פ"ח ואע"ג שהביא שמשמע בגמרא לקצת אמוראי דלבעלי קריין ג"כ פסול שאובין מ"מ להלכה מסיים דמהני אפי' שאובין גרידא לבעלי קריין וא"כ כיון דאפי' ודאי שאובין מהני לתקנת עזרא מכש"כ ספק שאובין, וזה פשוט לכל דעת הפוסקים מ"מ צריכין אתם לשאול את פי הרב מרא דאתרא כי אולי מצא שם מקום קפידא שאם ילכו שם אנשים לטבול במקוה שגם נשים ילכו ולנשים ודאי פסול אף ספק שאובין, ואם יש לגזור אנשים אטו נשים צריכין למנוע שלא ילכו שם אפי' אנשים. אבל אם ליכא חשש זה פשיטא דמקוה אפי' ודאי שאובין כשר לטבילת תקנת עזרא ומכש"כ ספק שאובין רק שלא יטבלו בכלי דבכלי לא מהני שום טבילה, וזה פשוט וברור לכל שיטות הפוסקים בס"ד, ולגזור גזירה כוללת שלא יהי' מקוה כזו לאנשים אטו נשים לא מצינו כיון דאין דרך אשה לטבול רק אם אחרת עומדת על גבה כדאי' ביו"ד סי' קצ"ח סעיף מ' ואין דרך הנשים לילך למקום טבילת אנשים. ומצינו כמה צדיקים שהי' להם מקוה בפני עצמן מיוחד לאנשים, רק אם לפי ראות עיני הבי"ד יש שם החשש שילכו גם נשים לטבול במקוה זו אז יש למנוע שלא ילכו אפי' אנשים, אבל בסתמא אין לחוש ויכולין שם אנשים לטבול מחמת תקנת עזרא או מי שדרכו לטבול לתוספ' קדושה וטהרה וטהר גברא, ((ועיין שו"ת תשורת ש"י מהד"ק סימן ל')).

והנני דו"ש פק"ק **באניהאד** א' לסדר ביום טהרתו כ"ח אדר שני תער"ג לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קכ

שוכ"ט לכבוד המופלא ומופלג חו"ש שוקד על דלתי התורה וכו' מו"ה **חיים שוואַרץ** נ"י בישוב עדיעק יצ"ו.

מכתבו הגיעני. ואני טרוד בכמה עניינים נחוצים לשעתו אולם יען גם הוא שואל הלכה למעשה, ע"כ אמרתי להשיבו, ע"ד השאלה שבמקומו עשו מקוה באופן המבואר בחת"ס סימן ר"ג דהיינו שיש שני בורות ובבור אחד מכנסים מי גשמים ע"י צינורות המחוברים להגגין וכאשר נתמלא זה הבור הולך ע"י הנקב שבאמצע הכותל המפסיק

בין שני הבורות המים להבור שטובלין בו. אמנם ע"ז משגיחים שבבור הראשון יהי' תמיד מ' סאה מי גשמים כדי שיוכלו לשפוך לתוכו שאובים שילך אל הבור השני מקום הטבילה, אולם עתה ראה מע"כ נ"י כי הבור הראשון שיורדים בו מי גשמים מאבד מימיו באופן שבשלשה ימים מאבד לערך לחמשה לאלל מגבהו שבודאי נוכל לשפוט שהוא זוחלין דכה"ג הוי זחילה ניכרת (ועיין היטב בש"ע סי' ר' סעיף נ"א). ע"כ נסתפק כיון שהבור הראשון שהמים יורדים בו פסול לטבול א"כ איך יוכל לטהר המים שבבור השני כיון שהמים שבבור השני אינם נכשרים רק ע"י שבאים מהבור הראשון דהיינו שכל השאובים ששופכים בתוכו נטהרים ע"י ארבעים סאה מי גשמים שיש שם וא"כ כיון שזוחל ופסיל לטבול בו איך יוכל לטהר ולהכשיר תמים ששופכים בו. שיהי' כשר לטבילה בבור השני, כך הוא תוכן שאלתו, ועיניו שפיר חזו בשו"ת ריב"א (להגאון ר' יואל אונגאר זצ"ל מפאקש) סימן ע"א שמכשיר בכה"ג, אמנם בשו"ת מהר"ם שיק יו"ד סימן קצ"ח חוכך בזה להחמיר, ורוצה לשמוע דעת' בזה, ואען ואומר:

הנה במשנה פ"ג מס' מקואות משנה ג' בור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת לו ויוצאת ממנו לעולם היא בפסולו דמשמע שאינו נטהר ע"י חבורו לאמה וא"כ משמע דכיון שנכנס ויוצא הרי הוא זוחלין משו"ה לא מהני החיבור לטהר השאובים בבור, אמנם התוס' יו"ט שם הביא דמיירי שלא היו באמה מ' סאה, וא"כ משמע בפירוש דאלו היו במי האמה מ' סאה נטהרים השאובים בבור אע"ג דהוי זוחלין, וראיתי בשו"ת הריב"א הנ"ל שהביא באמת ראיה מכאן דזוחלים מטהרים ג"כ שאובים, אמנם אחר העיון קצת אין ראיה משם דהתם האמה הוי מעיין ומעיין כשיש בו מ' סאה מותר לטבול בו אפילו בזוחלין משו"ה יוכל לטהר השאובים ג"כ משא"כ הכא במי גשמים שפסולים בזוחלין י"ל דכיון שאינו טהור לטבול בו גם המים השאובים ששופכים לתוכו לא נטהרו בהשקה, ויש ראיה לזה דעיקר מה שהביאו להפוסקים לאוקמא המשנה דפ"ג דמס' מקואות באמה שאין בה ארבעים סאה הוא דלא תקשה ממשנה דמס' מקואות משנה ג', ג' מקואות בזה עשרים וכו' ונתערבו המקואות טהורים דמשמע דזוחלין מערבים ומשו"ה מוקי הך משנה דבור מלא מים שאובים והאמה נכנסת לו דמיירי שאין באמה ארבעים סאה והתם פ"ו דמס' מקואות מיירי כשיש ארבעים סאה בשני המקואות שהם כשרים כדאיתא בפירוש בזה עשרים ובזה עשרים ועיין שם בהרע"ב, וכן כתב בפירוש במס' ב"ק ס"ו ע"ב לחלק בין המשנה דמס' מקואות פ"ו ובין המשנה דבור מלא שאובים, וא"כ י"ל דהיינו דוקא במעיין שזוחל מהני להכשיר השאובים משא"כ במי גשמים זוחלים לא מהני לטהר השאובים, וכן משמע מלשון החת"ס סימן ר"ח שכתב שם וז"ל ומי גשמים

אינם ראויים לטבילה בזוחלים וכו' ולזה כיון שהם זוחלים אינם מערבים עכ"ל ע"ש, גם הראיה שהביא הריב"א מסעיף כ"ה דמקוה שנפסלה בשנוי מראה אם יש בו מ' סאה ימלא בכתף אלמא דאע"ג דהוא עצמו נפסל ע"י שנוי מראה מ"מ יוכל לטהר השאובין כבר דחה שם במהר"ם שיק דשנוי מראה שאינו פסול רק מדרבנן משו"ה מטהר משא"כ זחילה פסול מה"ת אין יכול לטהר השאובים, ובאמת היא מלתא דמסתברא ג"כ כיון דהא דמים שאובים בכשרים ע"י מ' סאה מי גשמים הוא ג"כ בתורת טבילה וא"כ כיון דזוחלים פסולים לטבילת אדם וכלים איך יוכשר לטבילת מים, והנה י"ל לפי"ז לדעת השיטה מקובצת במס' ביצה ח"י במשנה ושוין שמשיקין את המים דשם כתב דהשקת המים לאו בתורת טבילה רק בתורת זריעה ע"ש, שפיר י"ל דגם זוחלים מהני לעשות המים הנישקים שם כזרוע אמנם לדעת הרא"ה שם דנראה שהשקת מים הוא בתורת טבילה שפיר י"ל דזוחלין לא מהני, ועיין בחת"ס סימן ר"ח בסוף התשובה אפשר שנתכוין לזה, ודוק היטב:

העולה מדברינו דהא אי זוחלים מטהרים שאובים תליא בהא דאי השקה הוא מטעם טבילה א"כ פשיטא דזוחלים אינם מטהרים שאובים משא"כ אם השקת מים הוא בתורת זריעה שפיר מטהרים, והנה לכאורה היה מקום לצדד להתיר בנ"ד דכיון שאינו זוחל ממש ואין אנו יכולין לעמוד עליו בבירור אי כה"ג מקרי זחילה ניכרת, ובפרט לשיטת הרא"ש לא מקרי זחילה רק כשזוחל ממש דומיא דמעיין משא"כ אם נשאר סגור בגומא רק זוחל ממנו ולהלן לא מקרי מה שבגומא זוחלין, עיין היטב בדברי חיים למסכת מקואות פ"ג משנה ג' א"כ הרי יש לנו ס"ס, ספק דלמא כה"ג לא מקרי זחילה, ואת"ל דהוי זחילה דלמא השקה הוא מטעם זריעה ומהני' בזוחלין ג"כ, והוי ספק ספיקא שיוכל להתהפך ג"כ ספק דלמא השקה מטעם זריעה ומהני אפילו בזוחלין ואת"ל דהוא מטעם טבילה ולא מהכי בזוחלין דלמא כה"ג לא מקרי זחילה כדעת הרא"ש בשו"ת שבו כלל ל"א סימן ד' עי"ש, ובראש הלכות מקואות כלל י"ב, ודו"ק, אמנם מי יכניס עצמו בזה להקל לסמוך על ס"ס כה"ג בפלוגתא דרבבתא ובפרט במקום חזקת איסור שאשה זו היתה בחזקת איסור לבעלה, ועוד אני אומר דודאי אלו היתה מקוה זו כשרה בלי שום חשש היינו יכולין להכניס עצמנו גם בזה משא"כ באלו המקואות בלא"ה יש כמה חששות (א') מדברי הש"ך ס"ק מ"א שהביא דעת יש אוסרים דלא מהני שאובים הרבה לתוך חמי גשמים רק לטבול בתוכם ולא כשהם הולכים למקום אחר שלא היה בו מים כלל, והגם שהוא אז ברי הראב"ד שחייש לנתן סאה ונטל ס"ה גם במים שאובים עיין בש"ך ס"ק ס"ג ובדג"מ שם, ועיין שו"ת נו"ב מהד"ת סימן קמ"א, ואנן לא קיי"ל הכי

כהראב"ד, ועיין שו"ת בית שלמה ח"ג ליו"ד סימן כ"ט ודו"ק, מ"מ כיון שיש כאן עוד ריעותא דדלמא לא מהני זוחלין לטהר שאובין, וכבר כתבנו שתליא בפלוגתת באיכות השקה מה הוא אשר רמז עליו גם מרן החת"ס, וכבר כתב גם החת"ס בסימן רי"ב ורמז עליו גם תלמידו המהר"ם שיק בסימן קצ"ח, דהיכא דאיכא תרי ריעותות וחששות הרבה אין להתיר, ע"כ לא אוכל להכשיר המקוה כל זמן שהבור הראשון אשר בו יורדים המי גשמים יאבד מימיו ויהיה זוחל כי יש כאן חשש גדול לומר דזוחלים אין מטהרים השאובים (ובפרט כיון דאפשר דגם הפוסקים החולקים על הראב"ד ומתירים לטבול כל שהיה מ' סאה אע"ג שחסרו אח"כ ממים הכשרים וליכא מ' סאה רק בצירוף השאובים כיון שנטהרו פ"א ע"י חיבור למים הכשרים היינו רק דמהני בהם טבילה אבל לא שיועילו אלו המים שעכשיו ליכא מ' סאה מים כשרים לטהר ג"כ מים שאובים אחרים במקום אחר ע"כ אין להקל כל כך כיון דלדעת הראב"ד גם בהרעזרוואר אסור לטבול מאחר שיש שם כבר מים שאובים ונחסרו מהכשרים א"כ לדידן עכ"פ לא יוכל לטהר השאובים במקום אחר):

אמנם לשון חכמים מרפא לדעתי אם יסתמו הבור היטב בחומר שקורין קיט לא יאבד עוד מימיו, ועיין בשו"ת שואל ומשיב מהדורא תליתאי ח"ב סימן כ"ז שהאריך בזה מה נקרא זחילה, והנה אם רוצים לחמרו היטב צריכין לנקות אותו לראות בשולים מקום מוצא המים ואח"כ ינסו אותו לשפוך בו מים שאובים ואם יראו שאינו מאבד מימיו ינקו אותו היטב ממים שאובים שישאר נקי לגמרי ואח"כ כשירדו בו גשמים ויתמלא שיעור מקוה בריוח אזי יוכלו ומלאות בכתף. שירדו המים לתוך מקום הטבילה, ואם אפשר שנא יצטרכו לעולם לשפוך המים תוך הבור רק ע"י המשכה דהיינו שהמים הבאים לתוך הרעזרוואר לא יהיו לעולם בכלי לא כמ"ש מע"כ נ"י שהשמש לקח מים בכלי גדול ושפך אותם דרך המשכה דבכלי הוי שאובים ממש, רק מהבאר דרך סילונות לתוך הרעד זרוואר כמו שעושים במקוה שלנו פה עירם ודאי יותר טוב כי בזה יצאנו קצת גם דעת הראב"ד שפוסל במים שאובים ג"כ בנתן סאה ונטל סאה, מ"מ כה"ג שאינו שאובים ממש כשר גם לדעת הראב"ד, ועיין בשו"ת השיב משה סימן ע"ה נראה דעתו דלכל הפוסקים ליכא רק חששא דרבנן בנתן סאה ונטל סאה והש"ע לא הביא מה"ט חשש דנתן סאה ונטל סאה לענין מים שאובים בסעיף כ"ז ואדרבא כתב בפירוש דבמים שאובים ליכא שום חשש, רק לצאת ידי הראב"ד והרמב"ם ג"כ ודאי היכא דאפשר לעשות שלא יהיו שאובים להדיא ודאי יותר נכון, ועיין בחת"ס סימן רי"ד ד"ה ומאי דקמן ודו"ק, עכ"פ להקל תרי קולות דהיינו להתיר שהזוחלים מטהרים השאובים וגם

להקל בנתן סאה ונטל סאה דרוב המים הוי שאובים אין אני נמנה להקל, ע"כ יראה לתקן הבור הראשון שלא יאבד מימיו, אמנם אם ירדו גשמים כל כך שיבאו מי גשמים ממש למקום הטבילה אעפ"י שירדו דרך הבור שזוחל פשיטא דכשר אם יהיו ארבעי' סאה מי גשמים בלא צירוף הזוחלין דהרי כל מי גשמים כשעוברים דרך סילונות הם זוחלין ומ"מ כשרי' כשבאים באשבורן רק שהזוחלים יטהרו השאובים ט"ז כתבתי שאין אני מתיר כיון שפסולים בעצמם משא"כ אם יעברו דרך הבור מי גשמים למקום הטבילה שאח"כ אינו זוחל פשיטא שכשר:

שוב ראיתי בשו"ת מהרא"פ בסוף הספר בקונטרס חלת אהרן במס' מקואות פ"ג שכתב דהא דאין הזוחלין מערבין היינו רק במקוה חסר שיצטרפו למים הזוחלין שישלימו הארבעים סאה לא מהני משא"כ כשיש ארבעים סאה רק שהם שאובים שפיר מהני הזוחלין לטהר אותם עי"ש, אמנם י"ל דהיינו דווקא אם הזוחלין הוי מעיין אע"ג דהמ' סאה הוי שאובים ולא מטהרים בזוחלין מ"מ כיון שמחוברים למעיין נטהרו אע"ג דהמעיין הוי זוחל משא"כ במי גשמים זוחלין שיטהרו השאובים זה אי אפשר לומר כיון דלא הוי מקוה לטבול בו ה"נ לא מהני לטהר מים אחרים אי אמרינן דהשקה הוי משום טבילה רמ"ש לעיל משטמ"ק במס' ביצה, ובפרט כפי מ"ש דכה"ג כיון שהמי גשמים שהם זוחלין יש שם כבר רוב שאובים דלדעת הראב"ד פסול אפילו במקומן הראשון אפילו לא היו זוחלין רק מכח שאובין ג"כ פסול כיון שעכשיו ליכא שם ארבעים סאה מים כשרים א"כ אפילו להפוסקים החולקים על הראב"ד (והכי קיי"ל) דכל שהיה פ"א ארבעים סאה מים כשרים אע"ג שהוסיפו בו כמה שאובים כשר לטבול בו דכל השאובים שנתנו לתוכו נטהרו מ"מ כיון שנעשה זוחל ופסול לטבול שם לא מהני לטהר שאובים אחרים לכ"ע וכעין ק"ו הוא דאם לא מהני לטהר הטובל בו מכ"ש שלא יועיל לטהר לטבול במים אחרים הנכשרים על ידו, ועיין במס' נדרים ע"ה ע"ב ובדף ע"ו ע"א דדרשינן ק"ו כה"ג, ועיין בר"ן שם, ויהיה איך שיהיה כבר כתבנו ראיה מדברי החתס"ו ביו"ד סימן ר"ח והחזיק אחריו תלמידו במהר"ם שיק סימן קצ"ח דכל שהם זוחלים לא מהני לטהר אחרים ע"י השקה, ובפרט כמו בנ"ד שהמים שבבור הראשון ג"כ הרוב שאובים רק שלולא היו זוחלין היו נטהרים ע"י המי גשמים שהיה מקודם לדעת הפוסקים החולקים על הראב"ד וכה"ג שהם זוחלים והרוב הם שאובים י"ל שפיר שגם שאר הפוסקים מודים דלא מהני לטהר אחרים, ודוק היטב בכל זה:

והנני הדו"ש, והנלע"ד כתבתי אור ליום ו' עש"ק לס' וארא פק"ק באניהאד יצ"ו.

אליעזר דייטש.

סימן קכא

רב שלום וברכה לכבו' אהו' הרב המאוה"ג חריף ובקי ידיו רב לו מו"ה מנחם יהודא אדלער נ"י רב אב"ד בק"ק סערעדנא יע"א.

מכתבו הגיעני ומחמת הטרדות שונות כעת אשוב לו בקיצור נמרץ, והוא כי אני על משמרתי אעמודה דלדעת החתס"ו יו"ד סוף סי' ר"א דאם הנסרים דבוקים בארץ הו"ל בית קבול דאין שום חילוק בין אם הוא רצפת קרקע ממש או לבנים ((עיי' לעיל סימן קי"ז באריכות)), ומה שכתב לדחות דברי דלענין מקוה אין נ"מ אם הוא מקבל טומאה או לא רק שיהיה כלי דהא אפילו בכלי גללים ואבנים ג"כ אין טובלין אע"ג שאינו מקבל טומאה, וא"כ יש חילוק ג"כ בין לבנים ובין רצפת קרקע, דבלבנים כיון שהיו ע"א בתלוש יש להחמיר טפי דנהוי כלי, במח"כ אין חילוקו עולה יפה דמה בכך דלבנים היו תלושים הרי לענין מקוה שיהיו המים העוברים על ידו נעשו שאובים בעינן. עכ"פ שם כלי, וכל שאין עליו שם כלי אינו פוסל המים שעוברים על ידו אפילו בתלוש ממש והרי סלון של חרס ג"כ הוי תלוש ואפי"ה אין פוסל המים שעוברים עליו עי' במשנה פ"ו מס' מקואות משנה ח' מביא סלון של חרס וא"כ כיון דהלבנים אע"ג שהיו תלושים מ"מ לא היה עליהם מעולם שום שם כלי אפילו שם כלי שאינו מקבל טומאה לא היה עליו מעולם ומ"מ ס"ל להחחס"ו דכיון שעכשיו נעשו הנסרים בית קבול ע"י שהם מחוברים ללבנים פוסלים המקוה וא"כ ה"נ בקרקע ממש, ומה שבנה עליו עיקר היסוד דקרקע עולם שהוא מחובר מגדוליו איך יצטרף להיות שולים הרי כבר כתבנו החילוק דוודאי אינו נעשה כלי במחובר, אמנם אם נעשה כלי עוד בתלוש שהיה לו בית קבול לא נפקע ממנו שם כלי גם לאח"כ כיון שמקבל כמו מקודם, רק כתבתי כי לדינא גם החתס"ו לא חייש לזה משו"ה לא כתבתי רק שלכתחלא צריך לתקן שלא יקבל כלום כיון שכבר היה עליו שם כלי קבול בתלוש (דהא עכשיו קיימינן שנעשו הנקבים עוד בתלוש) וא"כ לא דמי אפילו לקבעו ולבסוף חקקו דג"כ פסול לטבול בו ממש לדעת הנו"ב סימן קמ"ב מכ"ש הכא דכבר היה עליו שם כלי בתלוש, ונפלאת מה ראה על ככה לדמות נ"ד למקוה שקבע הדפנות בנסרים והסולים הם רצפת הקרקע שמעולם לא היה עליו שם כלי בתלוש ואיך יוכל להעשות כלי עכשיו במחובר משא"כ בנ"ד שהיה שם כלי על הנסרים בעודם בתלוש (לפי סברת החתס"ו דמשום דאפשר דניחא ליה הוי כלי אפילו נעשה שלא לדעת) שפיר אמרינן כיון דעכשיו ג"כ יש לו בית קבול ואדרבא מקבל יותר לא נפקע שם כלי ע"י שנדבק בקרקע לדעת החתס"ו שם:

אמנם בגמר דבריו אדם נתפס לאשר כתב לי בסוף מכתבו שאלו הנקבים אינם מועילים כלום לקבל צרורות וא"כ כיון דכל מ"ש החתס"ו שם להחמיר הוא רק משום דאע"ג שנעשו שלא לדעת אדם מ"מ אפשר דאח"כ יהיה ניחא ליה וא"כ בנ"ד שאין שום תועלת ע"י אלו הנקבים לקבל צרורות גם אני מסכים מהאי טעמא דווקא שאין צריך לתקן כיון דלא שייך לומר שיהיה ניחא לו, ויותר לא אוכל להאריך כעת מפני הטרדה:

והנני הדו"ש, והנלע"ד כתבתי בחפזי פק"ק באניהאד ג' לסדר והיה לך לאות ד' שבט תרס"ו לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קכב

שוכ"ט וישע רב לכבו' אהו' המופלא ומופלג עמק החרוץ חריף ובקי וכו' כש"ת מו"ה ישראל ברוין נ"י שו"ב בישוב ענטש יע"א. יקרת מכתבו הגיעני, ואם אמנם כי כעת טרוד גדול אני בכל זאת לא אמנע להשיבו, על דבר המקוה בעירו שקשה מאוד לנקותה ורוצה שינקו המקוה ע"י פלומפ, רק שמ"מ תמיד נשאר מים לערך עשרה צענטימעטער גובה, ורוצה מע"כ להכשיר משום שפלומפ הזאת וודאי אין לו בית קבול כפי השערתו וא"כ אינו כלי לפסול המקוה ומע"כ נ"י הוסיף עוד שהמקוה שלו אינו נחשב כמעיין שכפי הנראה באים רק מהנהר כמ"ש הגאון בדברי חיים בפתיחה להלכות מקואות באות י"ב:

הנה בענין הפלומפ כבר עמד בזה הפרמ"ג באו"ח סימן קנ"ט במשבצות ס"ק י"א ונשאר בספק אם נחשב רבית קבול, והנה לאשר אפשר שעשוי לקבלה באיזה אופן שיחזיק עכ"פ מעט מים אשר אנו אין יכולין לעמוד עליו וא"כ כל שהוא עשוי לקבלה אפילו כ"ש נקרא בית קבול וא"כ אין יכולין לסמוך לנקות המקוה ע"י פלומף כי אפילו במעיין ממש ג"כ כתב הרמ"א בסימן ר"א סעיף מ' להחמיר, וכבר הורה זקן המהר"ם שיק ליו"ד סימן שפ"ה להחמיר בזה היינו בפלומפ ג"כ מחמת שאין אנו יכולין לדעת בבירור אם אין לו איזה בית קבול ג"כ עי"ש, והנה לנקות המקוה שלא ישאר שם שום מים הוא דבר קל כי לאשר קיילי"ן דיכולין לפקוק נקבי הנביעה אפילו בדבר המקבל טומאה כמ"ש הש"כ שם ס"ק פ"ו, ואע"ג שהטו"ז שם ס"ק ס"א כתב שאינו יודע חילוק בין לפקוק נקבי הנביעה ובין לסתום שלא יצאו מים לחוץ דאסור בדבר המקבל טומאה מ"מ אינו חולק על הב"ח, והחילוק באמת פשוט דלסתום בדבר המקבל טומאה שלא יהיה זוחלין דמזה מיירי שם בסעיף נ' הוי ליה הויית המקוה ע"י דבר המקבל טומאה אמנם לנקות המקוה אינו עושה כלום רק שמכין המקום שיקוו שם מים כשרים א"כ הו' כמו שחופר בור שיבאו שם מים אע"ג דחופר בכלים המקבלים טומאה מ"מ לא מקרי הוייתו ע"י דבר

המקבל טומאה דחויית המים אינו בא ע"י טומאה רק מפנה מקום שיבאו שם מים וא"כ ה"נ רק מפנה מקום ומנקה המקום שיש שם מים שאובים שיוכל להקוות מים כשרים וזהו מותר אפילו ע"י דבר המקבל טומאה, (ועיין בספר חידושי הרז"ה להלכות מקואות אות קכ"ב כתב באופן אחר קצת) עכ"פ כיון שהכל מודים שיכול לפקוק נקבי הנביעה אפילו ע"י דבר המקבל טומאה א"כ יכולים למלאות שקים עפר שיבלעו בהם המים ואם אפילו ישאר עוד מעט מים ישפכו שם חלב שלא יהיה לו מראה המים ולא יפסול המקוה כמבואר בש"ע שם סעיף ר"ג רק שיהיה נזהרים שלא ישתנה כל מי המקוה, וכן נוהגין בהרבה מקומות, אמנם לסמוך שהפלומף אינו כלי אין אני רוצה להתיר בזה מה שראיתי שגדולים נזהרים בזה, והאמת כי מקוה שלנו ג"כ מנקים ע"י פלומפ אמנם כאן אין שום חשש בדבר כי לא נשאר שום מים לאחר שנקו המקוה דכה"ג אין שום חשש וזהו פשוט.

אליעזר דייטש.

סימן קכג

חג השבועות יחוג ברוב ברכות וישועות כבו' אהובי חביבי ידנ"פ הרב הגאון הצדיק המפורס' וכו' כש"ת מו"ה **יוסף ליב** סופר נ"י אבד"ק **פאקש** יע"א.

יקרת מכתבו הגיעני ע"ד מה שנתיעץ עמי לאשר באחד מהמקומות הסמוכים לעירו אין להם מים במקוה מחמת שזה זמן רב לא ירדו גשמים והוא שעת הדחק גדול כי הדרך רחוק להם ליסע למקום שיש מקוה כשרה ע"כ עלה בדעתו לעשות מקוה מגליד דהיינו אייז ליקח מאייזקעללער שהיא גם עכשיו בנמצא ולעשות מזה מקוה, והנה כל יקר ראתה עיניו בכל ההלכות השייכים לזה בטור וב"י וש"ע סימן ר"א סעיף ל' ובשו"ת הפוסקים, ומפלפל הרבה כפי ידו הגדולה, ורוצה לשמע דעתי ג"כ בזה, והנה ראיתי במכתבו שהביא דברי הב"י במה שתמה על הטור דהשמיט גליד, וכתב דמשום דמדין ברד וכפור הוא נלמד, וע"ז כתב הד"ג נ"י דמשו"ה גם המחבר בש"ע סעיף ל' השמיט גליד, ולבבי לא כן ידמה שהמחבר ישמיט בכוונה מה שתמה על הטור למה השמיטו ואם שהמחבר מיישב דברי הטור מ"מ לא היה לו למחבר להשמיט, אשר ע"כ נ"ל דהמחבר אין לו צורך להביאו משום שהרי תיכף בסעיף ל"א הביא הדין דמקוה שאוב שהגליד טהור משום מים שאובים וכמה שמפרש הש"ך ס"ק ע"ד בכוונתו דכשר לגמרי לטבול (ובסמוך בדברינו נדבר עוד מזה בס"ד) וא"כ כיון דאפילו מקוה שהיה כבר שאוב כשרה לאחר שהגליד ונימוח מכ"ש לעשות מקוה לכתחלא מגליד וודאי מותר וכיון שהמחבר היה בדעתו להביא הדין דמקוה שאוב שהגליד דכשר שהביא ג"כ בב"י בשם

שו"ת הרא"ש מתוספתא פ"ב דטהרות לא רצה להביא ג"כ דגליד כשר להשלים המקוה דנלמוד במכ"ש, כנ"ל בכוונת המחבר שהשמיט גליד, ומה שתמה הד"ג נ"י על ספר גדולי טהרה בשו"ת סימן י"ב דהטור משו"ה השמיט גליד משום דלא פסיקא ליה דאם היו שאובין קודם שהגליד אפשר דאינו מעלה, ותמה עליו שעכ"פ היה לו להטור להביא דאם יודע בוודאי שלא היו שאובין מעולם דמשלים המקוה, ואני תמה ביותר על מ"ש בגדולי טהרה שם וז"ל:

משום דשלג וכפור לא היה עליו שם מים מעולם והאיך יכול לומר כן דכפור לא היה עליו שם מים מעולם הרי הרמב"ם בפירוש המשנה פ"ז מס' מקואות כתב בפירוש וז"ל כפור הוא מה שיקפא מן המים בעת צאתו וירד דק וגליד מה שיקפא מן המים על פני הארץ ועל פני המים. הרי שהביא כפור אעפ"י שהיה עליו שם מים:

והנה לכאורא יש מקום לומר עפ"י התוספת' שהובא בר"ש פ"ג מס' טהרות משנה ב.' וז"ל מים טמאים שהגלידו ואין בהם משקה טופח טהורין נמוחי חזרו לטומאתן הישנה מקוה שאוב שהגליד טהור משום מים שאובין נמוחי כשר להקוות עליו וא"כ מוכח דהא דכתבו מקוה שאוב שהגליד כשר מיירי שהמים לא היו טמאים דאפשר להיות שאוב ומ"מ הוא טהור כגון שנשאבו בכלי גללים כלי אבנים דשאוב מקרי כמ"ש בפירוש בסעיף ל"ד בש"ע שם וטהור הוי אבל אם המים היו כבר טמאים והגלידו וודאי אי אפשר לטבול בהם כיון דחזרו לטומאתן הישנה ופשיטא דכל שהמים בעצמן טמאים לא מהני לטהר אחרים כמ"ש בחתס"ו סימן רי"ג וגם הדר"ג נ"י רמז עליהם (וגם אני הארכתי בזה בחידושי להלכות מקואות באות ט"ז בס"ד) ומשו"ה שפיר השמיט הטור גליד כיון שאפשר שכבר נטמא פ"א ולא מהני לטבול בהם וא"כ אין צורך למ"ש בספר גדולי טהרה דמשו"ה השמיט הטור גליד משום שמא היו כבר שאובין וא"צ לדחוק בזה ולומר דהטור פליג לומר דגליד אין מוציא מידי שאוב ולמה לנו לומר שהוא חולק על תוספתא מפורשת ובפרט שאביו רבנו הרא"ש הביאו ג"כ בשו"ת כלל ל"א סוף סימן ב' עי"ש (וקצת תימא לי על הב"י שהביא רק סיפא דתוספתא מקוה שאוב שהגליד טהור משום שאובין, ולא הביא רישא ג"כ דאם היו טמאים ונמוחי חזרו לטומאתן הישנה, ובשו"ת הרא"ש שם הביא כל התוספתא כמה שהביא הר"ש בפ"ג דמס' טהרות שם) וטפי עדיף לומר שהטור ס"ל לגמרי כהתוספתא רק משום דגבי גליד צריך לידע בבירור שלא היו טמאים משו"ה השמיטו והא דאם היו טהורין דמהני להשלים זה נדע ממילא מדינא דכפור ואפשר לומר דכפור סתמא טהור, ואפשר דכוונת הרמב"ם בפירוש המשנה במ"ש כפור מה שיקפא המים בעת צאתו כלומר שנקפא תיכף אחר יריידתו מן הגג וליכא

לחוש שנטמא משא"כ גליד הוא שנקפא על פני הארץ ויש לחוש אולי כבר נטמא, ובזה יהיו מיושבים ג"כ דברי הגד"ט מה שתמהתי עליו, עכ"פ אין הכרח לדברי הגד"ט לומר דמשום אולי היו שאובין השמיט הטור גליד כיון דאפשיל בפשיטות טפי דמשום דלמא כבר היו טמאין השמיט הטור וא"כ לא נצטרך לדחוק שהטור יחלוק על התוספתא מפורשת אשר גם אביו הרא"ש הביאו, ודוק, והנה צריך ליתן טעם מ"ט המחבר בסעיף ל"א הביא זה הדין דמקוה שהגליד טהור והרמב"ם לא הביא כלל הך תוספתא דמקוה שהגליד טהור גם מה שהשמיט בב"י רישא דתוספתא שהובא בשו"ת הרא"ש ובר"ש פ"ג מס' טהרות דבמים טמאים חזרו לטומאתן כשנמוחי וא"כ ממילא לא מהני טבילה בהו כשחזרו לטומאתן הישנה כמ"ש דבמים טמאים וודאי לא מהני טבילה, ונ"ל כיון דכל עיקר חזרה לטומאה ישנה הוא רק מדרבנן דמה"ת כיון שנטהרו נשארו בטהרתן כמבואר במס' שבת ט"ז ע"א טומאה ישנה דרבנן ועי"ש בצל"ח ד"ה אלא מעתה, וא"כ י"ל דהך דינא דתוספתא דגם במשקין אמרינן כשנמוחי חזרו לטומאתן ישנה י"ל דתליא בהא דאי ס"ל טומאת משקין דאורייתא א"כ י"ל דגזרו בהו גם טומאה ישנה דאע"ג דבמשקין לא שייך הני טעמי דאיתא מס' שבת שם לענין כלי מתכות מ"מ כיון דמשקין עלולים לקבל טומאה כדאמרינן מס' פסחים י"ח ע"ב גזרו גם במשקין טומאה ישנה משא"כ אי טומאת משקין עצמן הוא רק דרבנן א"כ שיחזרו לטומאתן ישנה הוי תרתי דרבנן לא גזרו, ועיין ברמב"ם הלכות כלים פרק י"ב הלכה ב' שפסק בפירוש דטומאה ישנה היא רק דרבנן, ומעתה א"ש דבמס' פסחים פליגי רב ושמואל דרב ס"ל טומאת משקין היא רק מדרבנן משו"ה משקה בית מטבחייא דכן ושמואל ס"ל טומאת משקין דאורייתא, עי"ש מס' פסחים ט"ז ע"א, והנה הרמב"ם פ"י הלכות טומאת אוכלים הלכה ט"ז שפסק דהא דמשקה בית מטבחייא דכן הוא מדברי קבלה הלכה לממ"ס עי"ש, א"כ שפיר י"ל דס"ל טומאת משקין מה"ת משו"ה צריך הלכה לומר דמשקה בית מטבחייא דכן הוי הלל"ממ"ס וא"כ שפיר י"ל דטומאה ישנה אע"ג דהוא רק מדרבנן גזרו גם במשקין וא"כ אי אפשר לטהר מקוה שאוב שהגליד דשמא היו המים טמאים וחזרו לטומאתן כמ"ש בתוספ' וא"כ לא דמי מים שהגליד לשלג דשלג מעולם לא היה טמא דלחוש שעא העבירה על פי תנור כדאמרינן מס' נדה י"ז ע"א לא שכיחא, וא"כ שפיר כשר מקוה משלג דליכא חשש טומאה משא"כ לגליד חיישינן שמא היה טמא ויחזרו לטומאתן הישנה, אמנם המחבר ס"ל דמ"ש בתוספתא דחזרו לטומאתן הישנה הוא משום דס"ל להתוספתא כשמואל מס' פסחים שם דטומאת משקין דאורייתא משו"ה גזרו גם שיחזרו לטומאתן ישנה דבדאורייתא שפיר יש לגזור:

אמנם המחבר ס"ל דהלכה כרב דכל עיקר טומאת משקין הוא רק דרבנן עי"ש ברש"י ד"ה ר' אלעזר אומר וא"כ בטומאה ישנה דהוא ג"כ רק דרבנן לא גזרו במשקין דתרתי דרבנן לא גזרו, וא"כ ליכא שום חשש לטבול במקוה שהגליד אחר שנמיחה דכיון שהגליד נטהרו מתורת שאובין ומתורת טומאה, וא"כ שפיר יש מקום לומר כהבנת הש"כ ס"ק ע"ד בדברי המחבר דמקוה שהגליד לאחר שנמוח חזרו להיות כמו מי גשמים ומותר לטבול בהם וכמ"ש גם הד"מ בטור ס"ק כי, וא"כ חין מקום להשגת בעל לחם ושמלה ס"ק ס"ג שהרגיש דהרמב"ם לא הביא הך דהתוספת' דמקוה שהגליד כשר ומשו"ה רוצה לחלוק על הש"ך והד"מ עי"ש, ולדברינו א"ש דעיקר טעם שהרמב"ם לא הביא הך תוספתא להלכה [עיין רמב"ם פ"ז הלכות מקואות הלכה ג' שלא הביא רק לעשות מקוה משלג] היא משום דס"ל דגבי גליד יש לחוש דלמא פ"א כבר ה"ו טמאים ובמים דעלולין לקבל טומאה יש לחוש לזה וא"כ ניהו דנפיק מפסולא דשאובין אמנם מחשש טומאה לא נפיק, וא"כ אסור לטבול בו. אמנם המחבר פסק דמחשש טומאה ג"כ נפיק דבטומאת משקין דרבנן לא גזרו לטומאה ישנה וא"כ שפיר כשר לטבול בו מכיון שהגליד פ"א דהגליד מוציא מידי טומאה ומידי שאובין דלא חזרו לטומאתן ישנה, וראיתי בספר חידושי הרז"ה (לאחרון אחד) על הלכות מקואות ס"ק פ"ד שרוצה לומר דהא דנשארו בכשרותן לאחר שהגליד אע"ג שנמוחי דתליא אי ס"ל גבי שנוי מראה דנטהרו משאובין שאם חזרו למראה מים קודם שהיו שם ארבעים סאה אם נפסל אח"כ או לא (ובאמת גם בזה אנו נוהגים דלא חזרו לפסולם שהרי מעשים בכל יום שמכשירים מקוה אע"ג שחוזר אח"כ למראה מים קודם השלמת ארבעים סאה, ובשו"ת אחת [עיי' לעיל סימן ק"ה ק"ו ולקמן סימן קנ"א] הארכתי בזה בס"ד) אמנם לפי האמת א"צ לכל זה דבאמת אינו חוזר לפסולו רק משום חשש טומאה ישנה נגעו בה וממילא אי קיי"ן כרב מס' פסחים שם דטומאת משקין הוא רק מדרבנן לא גזרו משום טומאה ישנה וא"ש פסקא של המחבר כפי הבנת הש"כ והד"מ דכל שהגליד פ"א נתכשר לגמרי אפילו לטבול בו ואפשר דשני הפירושים בסמ"ג עשין רמ"ח ג"כ תליא בזה, ויש לעיין בזה, עכ"פ עלה בידינו לקיים דברי הש"כ ס"ק ע"ד בהבנתו בדברי הש"ע דמקוה שאוב שהגליד ומות כשר לטבול בו ושפתי כהן ישמרו דעת, וא"ש מה שהשמיט בב"י רישא דתוספתא לענין מים טמאים שהגלידו שחזרו לטומאתן ישנה דס"ל דתליא בפלוגתא דרב ושמואל מס' פסחים ט"ז ואנן קיי"ן כרב באיסורי דטומאת משקין דרבנן ולא גזרו על טומאה ישנה משו"ה שפיר השמיטו, וא"ש פסקא דהש"ע ושיטתו, וב"ה עלתה בידינו לקבוע מסמורות בפסקא

דהש"ע סעיף ע"א וכפי מה דס"ל להש"כ בדברי המחבר וכפי מ"ש הב"י בעצמו בפירוש דברי התוספתא ודוק היטב בכל זה:

והנה לדעת המחבר פשיטא שמותר לעשות מקוה לכתחלא מגליד כיון דאפילו אם היה כבר שאוב והגליד ג"כ כשר א"כ מכ"ש לעשות מקוה מגליד שבחורף לקחו אותו מהנהר שמעולם לא היו שאובין כשר רק שעכ"פ צריך להביא הגליד בסלים מנצרים נקובים שלא יתקבצו שם ג' לוגין שאובים כמ"ש בחתס"ו סימן רי"ג, הגם שמ"מ עדיין יש לחוש כיון שהובא ע"י אדם למקוה א"כ נפסל ע"י דהויה הוי ע"י אדם המקבל טומאה, ועיין בדברי חיים סוף ס"ק מ"ד, וצ"ל דכל זמן שהגליד יוכל להביא ע"י אדם ג"כ דכל זמן שנקרש לא חל עליו שם פסול, שבתי וראיתי דדברי הגד"ט שהבאתי יש להם מקום גם לדברינו דיעה כתב בדברי הטור לחלק בין כפור לגליד דגבי כפור אין לחוש שהיו שאובין דאע"ג דכפור ג"כ היא מן המים שנקפים מ"מ כיון שהיא דק מאוד אין לחוש שנשאבו משא"כ בגליד יש לחוש אולי היו שאובין, ומ"ש הדר"ג נ"י דעכ"פ היה להטור להביא דכשר לעשות מגליד כגון אם יודע בבירור שלא נשאבו י"ל דגזרינן בכל גליד אטו שיעשה מגליד שהיו שאובין ולא דמי למים דלא גזרינן אינם שאובין אטו שאובין דבין מים שאובין לאינם שאובין איכא הכירא משא"כ בין גליד ליכא הכירא בין גליד משאין שאובין לגליד הבא ממים שאובין, רק שעומד נגדו דברי התוספתא שהביא הב"י דשאוב שהגליד נטהר משאובין וצ"ל דעכ"פ יש לחוש אולי היו המים טמאים ולענין טומאה לא מהני מה שהגליד דחזרו לטומאתן כרישא דהתוספ' שהביא הר"ש פ"ג מס' טהרות, והטור ס"ל לגמרי כהתוספתא דהגליד שנמוח חוזר לטומאתו משא"כ כפור לא שכיח כל כך שיטמא כמו גליד, ויותר יש לומר בדברי הטור שס"ל ג"כ כהתוספתא דשאובין שהגלידו נשארו בכשרותן ממה שנאמר דהטור לא ס"ל הך דהתוספתא דמסתמא לא יחלוק על אביו רבינו הרא"ש שהביא סתמא הך תוספתא ומשמע דהכי ס"ל, עיין שו"ת הרא"ש כלל ל"א סוף סימן ב', ומה שמסיים הרא"ש בשו"ת שם וז"ל: וכ"ש שיש ללמוד ממים טמאים שכיון שהוכשרו פ"א שוב חין חוזרין לפיסונן עכ"ל, אין כוונתו מים טמאים ממש שהרי מעיקרא הביא התוספתא שכתב בפירוש נמוחי חזרו לטומאתן ישנה והוא עצמו כתב שם מקודם וז"ל מצינו קולא יותר במים שאובין מבמשקין טמאין עי"ש, וע"כ כוונתו מ"ש בסוף דבריו שם מים טמאים היינו שאובין אבל טמאים בוודאי חזרו לטומאתן כשנמוחי כמ"ש בפירוש בתוספ' שם, רק מדברי הב"י הוכחנו שפיר דס"ל דגם לענין טומאה לא אמרינן חזרו לטומאתן ישנה מדלא הביא כלל רישא דתוספתא, ודוק, (ועיי' לקמן סוף סימן קכ"ד):

והנה לכאורא יש לעיין אמאי לא נימא גם לענין שאובין שחזרו לפיסולין כמו לענין איסורין דקיי"ן אין דחוי באיסורין לענין כזית איסור שנצמק והדר ונתפח במס' מנחות נ"ד ע"ב, ועיין ברמב"ם פ"ד הלכות טומאת אוכלין הלכה ו', וצ"ל דטומאה שאני דכיון שנטהר פ"א אינו חוזר לטומאתו, רק מ"מ מדרבנן חזר לטומאה ישנה כמ"ש להוכיח דהרמב"ם ס"ל דטומאת משקין הוי דאורייתא פ"י הלכות טומאת אוכלין הלכה ט"ז, והרי לענין השקה מצינו ג"כ שכיון שהוקק פ"א נשאר בטהרתו בש"ע סעיף כ"ב, ואע"ג שהש"כ שם בס"ק קי"ב הביא בשם רבינו ירוחם דחוזר לפסולו לאחר שנפסק ההשקה מ"מ היינו רק בהשקה דלא הוי רק משהו, ועיין בספר גדי"ט בשו"ת סימן י', משא"כ בהגליד דנפקעו שם שאובין מכל המים שפיר אינו חוזר לפסולו, ועיין בספר לחם ושמלה ס"ק צ"ה שהאריך להוכיח דגם בהשקה פורתא נשארו כל המים בהכשירן אפילו לאחר שנפסק ההשקה עכ"פ בהגליד שנפסק שם שאובין מכל המים אפילו הרבינו ירוחם מודה שנשארו לעולם בהכשירן וא"כ ופי דעת הש"כ ס"ק ע"ד דגבי מקוה שהגליד כשר לגמרי לטבול בו ולא רק להשלים כפירוש הראשון שבסמ"ג עשין רמ"ח, וא"כ עכ"פ בגליד שלא היה שאובין מעולם שהובא מן הנהר וודאי היה כשר לעשות ממנו מקוה ושיביאו הגליד בכלים מנצרים שלא יתקבצו בהם ג' לוגין שאובין כמ"ש החתס"ו סימן רי"ג וכמו דמותר לעשות מקוה כה"ג משלג אפילו כל המקוה משלג כמ"ש הטור והרמב"ם והש"ע [ועיי' בשו"ת פרי השדה חלק שלישי סימן רנ"ג]:

אמנם אע"ג דלדינא וודאי יש לסמוך על המחבר והד"מ והש"כ ס"ק ע"ד דאפילו מקוה שאוב שהגליד כשר לגמרי דהוי כמו מי גשמים א"כ דמכ"ש דמותר לעשות מקוה מגליד שלא היו שאובין מעולם מ"מ להלכה למעשה כיון שהטור והרמב"ם השמיטו גליד וכתבנו בטעם דבריהם דניהו דנמלטנו מחשש שאובין ולא כמ"ש בספר גדי"ט מ"מ מחשש טומאה לא נמלטנו וא"כ אפילו בגליד שהמים לא היו טמאים מעולם כמו בגליד מן הנהר שבוודאי לא היו טמאים מ"מ יש לחוש אטו גליד ממים שכבר נטמאו ולענין טומאה אמרינן דחזרו לטומאתן כשנמוחי וממילא פסול לטבול בו ולא דמי לשלג דבשלג ליכא חשש טומאה כמ"ש דלשמא העבירו על אויר תנור כמ"ש מס' נדה י"ז ע"א לא שכיחא ולא חיישינן א"כ יש חילוק בין גליד לשלג דאפשר דמה"ט השמיטו הטור והרמב"ם גליד משום דחיישינן בכל גליד אטו גליד ממים שהיו טמאים וכיון שמצינו עכ"פ חילוק בין גליד לשלג לא מלאנו לבי להורות הלכה למעשה לעשות מקוה מתחלה מגליד, וכמ"ש גם כה"ג נ"י בשם הירושלמי מס' תרומות פ"ח הלכה ג' וז"ל:

צריכין אנו למיחוש למה דברייתא חוששין (הגם שיש לחלק דהתם מיירי במילי דסכנה עי"ש) עכ"פ כיון שלא ראינו לעשות מעשה בזה אין רצוני להקל, מ"מ נ"ל ברור ליקח גליד מה שלא היה שאוב מעולם וגם לא היה טמא כגון שידוע שלקחו אותו בחורף מנהר ולהניחו סמוך למקוה ולהמשיך אותו ע"י חריץ למקוה ובפרט שיהיה מקום הראוי לבלוע דמותר אפילו אם כל המקוה יהיה ע"י המשכה כה"ג דכיון שיש פוסקים דאפילו בשאובין מותר ע"י המשכה כולה דאע"ג דאנן קיילן דשאובה שהמשיכה כולה פסול ואינו כשר רק ברביה והמשכה (עיין בסעיף מ"ד מ"ה מי"ו) מ"מ כיון שדעת הישועות יעקב סימן ר"א ס"ק ט"ו דלכ"ע שאובה שהמשיכה כולה אינו פסול רק מדרבנן (ובחידושי בהלכות מקואות אות ע"א הארכתי בזה בס"ד) וא"כ כה"ג להמשיך כל המקוה מגליד כיון דמדינא כשר אפילו לעשות כל המקוה מגליד ובפרט מגליד שלקחו אותו מהנהר דליכא לא חשש שאובין ולא חשש טומאה ורק משום גזירה אטו גליד שכבר היה טמא אסור לדעת הטור והרמב"ם ולדעת הש"כ והש"ע והד"מ מותר לעשות מקוה מגליד בכל ענין א"כ עכ"פ ע"י המשכה אפילו כל המקוה בהמשכה כיון דשאובה שהמשיכה כולה ג"כ מה"ת כשר ורק מדרבנן בעינן רביה והמשכה כמ"ש בישועות יעקב א"כ להמשיך מגליד כה"ג וודאי יש להתיר לכל הפוסקים. וא"כ אם אי אפשר באופן אחר נ"ל ברור דמותר ליקח גליד ולהניחו סמוך למקוה שיהיה רחוק ג' טפחים עכ"פ ממקום המקוה ולהמשיך תוך המקוה ארבעים סאה מים והמשכה יהיה במקום שראוי לבלוע וגם יהיה רחוק ג' טפחים עכ"פ כמ"ש בסעיף מ"ה סעיף מ"ו, כנ"ל ברור בס"ד (ובמקוה משלג שכשר בנפשר אח"כ עיי' שו"ת חיים שאול ח"א סימן ע"ד אות כ' אמנם לא מיירי שם שכל המקוה נעשה משלג עיי"ש):

והנני בזה אוה"נ בכל לב מוקירו ומכבדו דו"ש באהבה רבה פק"ק באניהאד מוצש"ק אור ליום א' ר"ח סיון מ"ה למב"י תרס"ח לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קכד

עוד להגאון הצדיק מפאקש שליט"א

בהא שכתבנו לעיל להלכה כמ"ש המחבר דשאובין שהגלידו אינן חוזרין לפיסולן ראיתי בחידושי הרז"ה להלכות מקואות ס"ק פ"ד דאי הוי ס"ל דמים שיצאו מידי שאובין ע"י שנוי מראה דלאחר שחזרו למראה מים פוסלים המקוה א"כ ה"נ בהגליד כשחזר ונמוח חזר לתורת שאובין, אמנם לבי לא כן ידמה דיש לחלק דבשלמא כשנפק מתורת שאובין רק ע"י שנוי מראה דהמים לא נשתנו ממהותם הראשונה בעצם רק משום שנתערב עם

חלב או יין נשתנה מראיתו שפיר י"ל דכשחזרו. למראיתם יש להם שאובין (הנם דגם בזה לא קיילן הכי, ועיין היטב בש"ע סעיף כ"ט) משא"כ כשהגליד דגוף המים נעשו לגוף אחר שפיר י"ל דכ"ע מודי דאפילו נמוחי אח"כ שוב אין עליהם תורת שאובין דמכיון שהגליד נעשה גוף אחר משא"כ בשנוי מראה עיקר המים לא נעשה גוף אחר רק ע"י שמעורב עמהם דבר אחר נשתנה מראיתם משו"ה י"ל דכשחזרו למראיתם הרי הם שאובין כמה שהיו, וכבר כתבנו דהא דהרמב"ם לא פסק הך דהתוספתא להכשיר בשאוב שנגלד הי' משום דאיכא עדיין חשש שמא היו טמאים ולענין טומאה ס"ל חזרו לטומאתן ישנה כדאיתא בתוספתא גופא שם א"כ משו"ה לא ס"ל להכשיר שמא היו טמאים פ"א, עכ"פ יהיה איך שיהיה הא וודאי אמת ברור בהגליד מוציא מתורת שאובין לכ"ע ודוק היטב:

והרב הגדול מו"ה **מנחם ברייער** נ"י מפה עוררנו שמה שתמה בספר לחם ושמלה ס"ק סיג שהבאתי לעיל מ"ט לא הביא הרמב"ם התוספתא דמים טמאים שהגלידו ונמוחי חזרו לטומאתן. שהרמב"ם סמך עצמו על מ"ש פ"ט הלכות פרה אדומה הלכה י"ג וז"ל: מי חטאת שהגלידו וחזרו ונמוחי כשרים, והנה ידוע דמי חטאת כשרים מטמאים הנוגע בהם כמ"ש ובנוגע במי חטאת יטמא עד הערב, עיין ברמב"ם שם ריש פט"ו, וא"כ כיון שכבר הביא דנמוחי כשרים ממילא דחזרו לטומאתן כדין מי חטאת וזה נכון, אמנם מ"מ אינו מיושב מ"ט לא הביא סיפא דתוספתא דמים שהגלידו נתבטלו מתורת שאובין שהרי בהך תוספת' בפ"ב מס' טהרות איתא בפירוש וז"ל מי חטאת שהגלידו טהורים נמוחי חזרו לטומאתן מקוה שאוב שהגליד טהור משום מים שאובין נמוחי כשר להקוות עליו וא"כ היה לו להביא סיפא דתוספתא ג"כ ודוק:

סימן קכה

החיים והשלום וכל טוב אל כבו' אהובי ידנ"פ הרב המאוה"ג חריף ובקי וכו' מו"ה שמואל גאטטליעב נ"י אב"ד בק"ק טאלטשווא יע"א.

מכתבו הגיעני ומחמת רוב טרדות בהרבה ענייניים לא יכולתי להשיב לו תיכף והנה תוכן דבריו לאשר רואה שהוא צורך שעה לעשות מקוה חדשה מחמת שבמקוה אשר יש שם כעת צריכים לירד במדריגות הרבה עד שמגיעו להמים מקום שטובלין ועי"ז בעוה"ר נמנעים נשים הרבה מלטבול, ע"כ עלה בלבו לעשות מקוה חדשה ואופן עשיית המקוה היא שיחפרו באר עמוקה ובבאר יושיבו שם גיגית גדולה דהיינו שינקבו השולים כמוציא רמון קודם שיחברו הדפנות אל השולים כמ"ש הגאון בספר תניא בסוף הלכות נדה בתקוני המקוה (ועיין שו"ת פרי השדה ח"ב סימן צ"ד שעשיתי סמוכין לדברי קדשו

ממה שהיה נמצא בספר אחד להשיג עליו, ועלה בידי להצדיק הצדיק דמעיקרא בס"ד עי"ש היטב) ואח"כ יעלו המים מן הגיגית שהיא בעומק הבאר דרך קנים חלולים ע"י קיטור "דאמפף" לתוך גיגית אחת אשר תהיה על שטח הארץ ומן הגיגית העליונה יורידו המים דרך קנה חלול אל תוך גיגית אשר היא משוקעת בקרקע הבאר דרך בניין ונקב כשפופה"נ ומשם דחקו המים לעלות דרך קנים אל תוך המקוה מקום בית הטבילה והקנים בדעתו לעשות צימענט ראהרען שלא יבאו ע"י דבר המקבל טומאה דקנים של מתכות אפילו לא הוי כלי קבול מ"מ מקבלים טומאה דפשוטי כלי מתכות ג"כ מקבלים טומאה, ע"כ בדעתו לעשות הקנים מצימענט כך היא תוכן מכתבו כפי הצור ששלח לי, והנה מסתמא מה שרוצה לעשות המקוה באופן שיעלו מתחלה אל הגיגית העליונה ואח"כ מן הגיגית העליונה להגיגית התחתונה ומשם יעלו ע"י דרוק מעומק החפירה להמקוה שהיא על שטח האדמה היא בוודאי משום שרוצה שמי המקוה יהיו חמים ע"כ רוצה שהמים יעלו ממטה למעלה ע"י קיטור והנה מע"כ נ"י הביא כמ"פ במכתבו שלא יהיו הווייתן ע"י דבר המקבל טומאה, וכבר ראו עיניו דקיטור הוי רק כח כחו ושפיר חזו בשו"ת מהר"ם שיק יו"ד סימן קצ"ו ובשו"ת נטע שורק יו"ד בד"ה וזה יצא ראשונה עי"ש, והנה לענין שלא יהיה הווייתן ע"י דבר המקבל טומאה יש תקנה ג"כ ע"י שירדו למקוה דרך סילון של עץ או אבן כמ"ש ביו"ד סימן ר"א סעיף מ"ח שאם מחבר לפי הסילון של אבר צינור קטן של עץ או של חרס שהמים מקלחים ממנו למקוה כשר וא"כ התיקון שלא יהיה הויה ע"י דבר המקבל טומאה קל לעשות בתיקון כל דהוא כמה שעושין בכל המקואות שהם ממי גשמים שהמים באים דרך סילונות של מתכות הקבועים בגגים שסמוך לירידת המים למקוה קובעים סילון של עץ או של אבנים שמשם יפלו המים למקוה וא"כ העיקר מה שצריך לראות היא שלא יהיו המים שאובים, והנה הא וודאי פשיטא שהמים שבגיגית המשוקעת בעומק הבאר ונעשה כמה שכתוב בספר תניא וגם מחובר אל המים שבבאר ע"י נקב כשפופה"נ שבאותו הגיגית היה כשר לטבול בו וגם מה שעולים המים דרך הקנים חלולים ע"י הקיטור ג"כ לא נעשו שאובים (זולת אם המים עולים מתחלה לתוך היורה גדולה ששם וודאי נעשו שאובים דהיורה היא וודאי כלי) והנה מעתה נחזי אנן מ"ש מע"כ נ"י בגיגית שהיא על שפת הארץ אם היא כלי א"כ נעשו המים שם שאובין דאע"ג שהכלי אינו מחזיק מים רק ע"י הברזא מ"מ בנר כתב הנו"ב מהדו"ת ליו"ד סימן קמ"ב דמקרי כלי ועיין חתס"ו יו"ד סימן ר"ו ובשו"ת בית אפרים יו"ד סימן כ"ג שהאריך שם ובסוף דבריו כתב שיש לחוש שהיא כלי, וא"כ המים נעשו שם שאובים רק שמע"כ נ"י רוצה לתקן שיצאו מכלל שאובים דהיינו שמהגיגית העליונה

ירדו אל המים שבגיגית התחתונה וכיון שהמים שבגיגית התחתונה הם מים כשרים ע"י חיבור המים שבגיגית אל הבאר ממילא נטהרו כל המים גם השאובים שירדו מן הגיגית העליונה ע"י השקה להמים שבגיגית התחתונה ונעשו הכל כשרים וא"כ כשאלו המים יעלו דרך הקנה חלול אל מקום הטבילה יהיו הכל מים כשרים, והנה נראה וודאי דלא נשאר כאן שום חשש דזהו פשוט דאפילו אם המים שהיו בגיגית העליונה היו הכל שאובים מ"מ מכיון שירדו למים שבגיגית התחתונה נטהרו ע"י השקה ואפילו לדעת רבנו ירוחם שהביא הש"כ בס"ק קי"ב דלא מהני ההשקה לטהר השאובים רק כל זמן שהם מחוברים עי"ש, היינו דווקא היכא שעיקר המים במקום הטבילה הם שאובים רק שמחוברים ע"י נקב למים כשרים ס"ל לרבנו ירוחם דכיון שנסתם הנקב המחברם חוזרים לפסולם משא"כ הכא דהמים שהיו בגיגית הם עצמם נטהרו ממש והוי כשופך מים שאובים לתוך מקוה של ארבעים סאה דכל המים הוכשרו ויצאו מתורת שאובים דמכיון שהיו תוך מקוה של ארבעים סאה נטהרו לגמרי ע"י זריעה, (ובחידושי בסוגיא דצנור אות ט"ו ואות כ"א הארכנו בזה בס"ד), וא"כ כ"ע מודי דנפקע מהם תורת שאובין לגמרי וא"כ היכא שעולים, אח"כ אל מקום הטבילה באופן שלא נעשו אח"כ שאובים נשארו כל המים בכשרותם וזהו פשוט:

והנה הא וודאי פשיטא דאפילו אם הגיגית העליונה יהיה כלי אבן מ"מ המים שבתוכו יהיו נעשו שאובים דאפילו בכלי גללים שאינם מקבלים טומאה מ"מ המים שבתוכם נעשו שאובים כל זמן שלא נתבטל מהם תורת כלי ע"י נקב המטהרן או ע"י חיבור בארץ רק חיבור אבנים הרבה לא מקרי כלי כמ"ש הרמ"א סימן ר"א סעיף זיין, ועיין חתס"ו יו"ד סימן ר"ה, עכ"פ בנ"ד אין שום נ"מ כיון שכל המים שבגיגית שהיו שאובים יורדים אל הגיגית שמשוקעת בעומק הבאר ושם נטהרו לגמרי ע"י זריעה בטל מהם תורת שאובין לגמרי וכיון שעולים אח"כ ע"י קנה חלול לתוך המקוה ומקום הטבילה פשיטא שאסור להיות עליו תורת כלי דאם יש עליו תורת כלי הרי נעשו שם שאובים דאפילו אם יש להם איזה חבור עם המים שבבאר לא מהני דהחיבור ממעלה למטה ולטבול בעליון לא מהני כלום דהוי קטפרס ועיין שו"ת דברי חיים ח"א יו"ד סימן מ"ג וע"כ דמקום הטבילה לא הוי כלי רק חפירה בקרקע כמה שעושים עכשיו בצימענט א"כ לא נשאר לנו שום חשש כיון שהמים כשרים מתחלתן רק בגיגית העליונה נעשו שאובים וכיון שאח"כ נטהרו בגיגית התחתונה ששם מים כשרים ע"י השקה באופן שנתבטל מהם לגמרי שם שאובים כמ"ש דלא דמי למ"ש הש"כ בס"ק קי"ב כיון דכאן קודם שבאים השאובים למקום שטובלין שם נטהרו לגמרי בתורת זריעה א"כ כל שעולים אח"כ למקום הטבילה

ע"י קנה חלול וגם נפילתם מהקנה אל המקוה אינו ע"י דבר המקבל טומאה ליכא כאן שום חשש וכשר לכל הפוסקים, כנ"ל ברור אם הבנתי היטב אופן עשיית המקוה בהציור ששלח לי:

והאמת אגיד כי אין אני מבין התועלת מהמשכת המים שבגיגית התחתון לתוך הגיגית העליונה ואם כוונתו כדי שבגיגית העליונה יחממו המים א"כ כשירדו אח"כ לגיגית התחתונה הרי יתערבו שם עם המים שבגיגית התחתונה ויצטננו זולת אם כוונתו שירדו הרבה מים מן הגיגית העליונה שלא תפוג תמימותם ע"י ירידתן לגיגית התחתונה וכיון שכבר נהגו לטבול בחמין ג"כ אם אינם שאובים כדאיתא בסוף סימן ר"א ועיין בלחם ושמלה שם ס"ק ק"כ, א"כ לא נשאר כאן שום חשש, הגם שאפשר לומר דעד כאן מותר לטבול בחמין במקוה היינו דווקא להטיל חמין למקוה שכבר היה שם מקוה ואח"כ מחממין משא"כ הכא אם יעלו תיכף מים חמים למקום הטבילה איכא טפי משום גזירת מרחצאות כיון דדרך חמים להיות שאובים וא"כ אם יבאו למקוה שטובלים שם תיכף מים חמים שפיר איכא משום גזירת מרחצאות כך י"ל לכאורא אמנם כיון שלא מצינו בזה לאסור ומסתמא כשהתירו טבילה בחמין התירו בכל גוונא רק שלא יהיו שאובים, ועיין שו"ת פרי השדה ח"א סימן ס"א מ"ש בהך דטבילה בחמין מי איכא ע"כ אם המקוה יהיה נעשה באופן שכתבתי לא נשאר שום חשש והכל כשר ואין לומר שמא לא מהני השקה כלל למים חמין בצונן כמו דלא מהני השקה למין באינו מינו כמ"ש השטמ"ק במס' ביצה י"ז ע"ב במשנה שם בשם הרא"ה דזהו אינו דחמין בצונן הו"ל שפיר מין במינו ומהני להו השקה, ועיין ט"ז ס"ק פ"ח הטעם של האוסרים להטיל חמין משום גזירת מרחצאות משמע דחמים ג"כ נטהרים בהשקה דאל"כ היה מקים לגזור גם משום זה שירצה לטהר אותם בהשקה ודוק היטב, כל זה כתבתי לפי מה שהבנתי סדר ואופן עשיית המקוה עפ"י הציור אשר שלח לי כי העיקר שאח"כ כשיעלו המים שכבר הושקו ונטהרו בגיגית התחתון ומשם יעלו אל מקום הטבילה שלא יהיה שם איזה מקום שנעשו שאובים אח"כ וזולת זה לא השאר שום חשש כמ"ש דכאן נטהרו כל המים שהיו בגיגית העליונה ע"י זריעה למים הכשרים שבגיגית התחתונה ולא דמי למ"ש הש"כ ס"ק קי"ב דבעינן שהיו מחוברים תמיד דהתם לא נטהרו כל המים רק ע"י נקב ההשקה משו"ה ס"ל דכל שנסתם הנקב חוזר לפיסולו, משא"כ הכא נטהרו כל המים ונשארו תמיד בכשרותם לעולם אם אינם באים למקום שיוכלו אח"כ להעשות שאובים, והנה עדיין יש לעיין בזאת המקוה שאם המקוה שטובלים שם, כל המים באים רק מהמים שבגיגית התחתונה דהיינו שירדו השאובים מן הגיגית העליונה להגיגית התחתונה ושם נטהרו

בהשקה א"כ לדעת הש"כ בס"ק מ"א היה פסול כה"ג, אמנם בחידושי לסוגיא דצינור אות כ"א העליתי בס"ד דהש"ך לא כתב דאם הלכו למקוה חסר שלא היה בו כלום שיש להחמיר היינו דווקא במעיין כל שהוא אבל במקוה של ארבעים סאה ששפכו לתוכה הרבה מים שאובים והמים הולכים אח"כ אפילו למקום שלא היה שם שום מים ג"כ כשר, דכל המים נטהרו לגמרי במקוה שהיה בתוכה ארבעים סאה מים כשרים, וא"כ ה"נ אפילו אם כל המים שבמקום הטבילה הוא רק מהמים שהיו בגיגית העליונה שנעשו שאובים ונטהרו בגיגית התחתונה ע"י השקה וחיבור ממש ג"כ כשרה המקוה לטבול בו ועיין חתס"ו יו"ד סימן רי"ב, ובחידושי לסוגיא דצנור אות כ"א כתבתי לחלק בין מעיין כל שהוא למקוה שיש בו ארבעים סאה עישר ודוק היטב:

והנני הדו"ש באהבה פק"ק באניהאד כחצות הלילה אור ליום ד' לסדר וכה תעשה להם לטהרם ח"י סיון תרע"א לפ"ק.

סימן קכו

שוכ"ט לכבו' אהובי הרב המאוה"ג חו"ב המפואר וכו' מו"ה יואב אדלער נ"י אב"ד בק"ק דאברא יע"א.

ע"ד מה ששואל הלכה למעשה שהקהל שכרו שמש להשגיח על המקוה ואח"כ נודע שהאיש ההוא רצה לעבור על חרם ר"ג דהיינו בעת שהיה לו אשה נתקשר בקשר שידוכין עם אחרת. רק כשנודע לאבי הכלה שכבר יש לו אשה ברח משם והוא התנצל לאשר שלא היה יכול לדור עם האשה הראשונה שהיה לו היה בלבו שכשיתודע לאשתו הראשונה שנתקשר בשידוכין עם אחרת תתרצה לקבל ממנו גט. ועתה נפשו בשאלתו אם יש לו נאמנות להשגיח על המקוה כי המקוה בעירו צריך השגחה יתרה לפי שכשצריך לחמם המקוה צריך ליטול מים מן המקוה וצריך להשגיח שלא יחסר מן השיעור ולבו מהסס אם יש לו נאמנות ע"ז:

הנה הא פשיטא שבמה שנתקשר עם אחרת קודם שגרש אשתו הראשונה שבוודאי עשה שלא כהוגן כי אפילו אם נימא כדעת הש"ע אה"ע סימן א' סעיף י' דבארוסה לא תקן ר"ג עי"ש בבאה"ט ס"ק כ"א שהאריך בזה, וא"כ מכ"ש בשידוכין וודאי לא עבר על חרם ר"ג, מ"מ מכוער הדבר ועיין שו"ת חות יאיר סימן קצ"ו שהקפיד מאוד בכה"ג, מ"מ כיון שלא עבר עדיין על חרם ר"ג אין לפוסלו מנאמנותו, ואפילו אם היה כבר עבר על חרם ר"ג מ"מ אינו חשוד להכשיל אחרים, ועיין ברמ"א יו"ד סימן קי"ח סעיף ב' שכתב דעובר עבירה לתאבון לא מקרי חשוד, הגם שהטו"ז שם ס"ק ד' האריך להקשות על הרמ"א מ"מ לדבר אחר לא מקרי חשוד, ועיין במחנה חיים ח"ב סימן ג' וח"ג סימן כ"ד מבואר

דכל שאינו חשוד לאותו דבר דהיינו בענייני מקוה לא אבד נאמנותו לענין זה, ובפרט שהתנצל שלא היה בדעתו לעבור על החרם ר"ג. והנה אם נשאר תמיד עכ"פ רוב מים כשרים במקוה פסק הרמ"א ביו"ד סימן ר"א דאפילו עכו"ם מסל"ת נאמן הגם דהט"ז שם ס"ק ה' והש"כ ס"ק י"ז כתבו דזהו מיירי דווקא כשאי אפשר ליתן מים במקוה רק דרך המשכה, מ"מ מדברי הרמ"א שם משמע דנאמן משום ספיקא דרבנן לקולא, ומה שתמה הטו"ז שם דהאיך נוכל להאמין לעכו"ם אפילו במידי דהוי רק ספק דרבנן יש לתרץ, דכל שלא נולד שום ספק לפנינו ואנו רואין המקוה שהיא כמו שהיה מתחלה ולא נולד שום ריעותא לפנינו מוקמינן המקוה בחזקתו, והנה אע"ג דבעכו"ם לא הייתי סומך להתיר אפילו בחשש דרבנן נגד הש"כ והטו"ז. מ"מ כאן בנ"ד גבי ישראל כיון שאינו חשוד לאותו דבר ובפרט אם עכשיו מתנהג בדרך ירי"ש אע"ג שעשה פ"א דבר מכוער במה שנגע בחרם דר"ג לא נוכל לפוסלו ומ"מ טוב לאיים עליו שאם ישמע עליו דבר מכוער שיסלקו אותו אולם מדינא אין לפסול אותו כל שאינו חשוד לאותו דבר ובפרט שנתן אמתלא לדבריו שלא היה בדעתו כלל לעבור על חר"ג רק כדי שתתרצה ליקח ממנו גט ואע"ג דבעושה מעשה לא מהני אמתלא כמ"ש בש"ע יו"ד סוף סימן א' גבי טבח שעשה סימן בראש הכבש. ועי"ש בט"ז ס"ק כ"ב, מ"מ כל שאי אפשר לו בענין אחר מהני אמתלא אפילו אם עשה מעשה, ועי' בש"כ יו"ד סימן קפ"ה ס"ק ה', רק דבנ"ד לא דמי לגמרי להך דמהני אמתלא כיון דהמעשה גופא הוי דבר מכוער כמ"ש בשם החו"י, ע"כ טוב לאיים עליו אמנם מדינא אין לפסול אותו כמ"ש, ודוק, כנ"ל ברור בס"ד:

ב) **ועל** דבר אם יש להתיר לאשה שתעמוד על השליבה שאינה רחבה ד' טפחים לפי שראה בדברי אחרונים שכיון שאשה אחרת עומדת לראות שתטבול יפה ליכא חשש דבעיתא, אין בידי להמציא דבר חדש להתיר נגד מה שמפורש בש"ע יו"ד סימן קצ"ח סעיף ל"א דאפילו בגוונא דליכא משום מדרס צריך שיהיה השכיבה רחב ד' טפחים וכן משמע מתוספ' מס' עירובין צ"ח ע"ב ד"ה חי דכל שאינו רחב ד' טפחים לא ניחא תשמעותיה ורמז על דברי תוספ' אלו בהגהו' הגאון ראו"ו ז"ל אות ל"ד עי"ש, ומנ"ל לבדות חילוקים מלבנו דאם אשה אחרת עומדת ע"ג ליכא חשש בעיתא דהא אפשר שכל שבעיתא לא מהני מה שאחרת עומדת על גבה דאפשר שע"י בעיתותא תשחה יותר מדאי או שאר דברים שאסור עכ"פ לכתחלא כמבואר בש"ע שם סימן קצ"ח, ואולי יש הרבה דברים שאינו מספיק מה שאשה אחרת עומדת ע"ג שלא תוכל להשגיח כ"כ ע"כ אין להתחכם נגד מה שמפורש בש"ס חשש דבעיתא להדיא (מס' נדה ס"ו ע"ב) ואין לעשות מעשה להקל לכתחלא. – ((ועיי' בס' דברי יחזקאל להגה"ק משינעווא זצ"ל סימן ה' ו')):

ג') **ואשר** העיר בענין לסתום החור שלא יהיה זוחל במגופת עץ ולכרוך אותו במטלת המקבל טומאה, יפה כתב, דוודאי צריכין לחוש לדעה הראשונה המובא בש"ע יו"ד סימן ר"א סעיף כ' דאפילו מניעת הזחילה אסיר להיות בדבר המקבל טומאה וגם כדעת הרמ"א שם דאפילו אם ישארו ארבעים סאה למטה ממקום שזוחל ג"כ פסול משום זחילה, אמנם אם יכולים לסתום בעץ גרידא והזחילה לא תהיה ניכרת כלל שפיר יכולין לסתום רק צריך להשגיח מאוד שלא יהיה ניכרת זחילתן, ועיין בשו"ת דברי חיים ח"א לי"ד סוף סימן מ"ז מ"ש בזה, ואין להאריך בזה יותר:

והנני הדו"ש והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד מוצש"ק אור ליום א' ט"ז חשון תרס"ז לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קכז

החיים והשלום וכ"ט לכבוד אהובי הרב המאוה"ג חו"ב חיציו שנונים וכו' מד"ה מנחם יהודה אדלער נ"י האב"ד בק"ק סערעדנא והגליל יע"א.

יקרת מכתבו הגיעני על דבר המקוה שנעשה בגליל, שלו ואופן עשייתה היה שיש שם מעיין ונתנו תיבה לתוך המים ואופן עשיית התיבה היה בהכשר שצא היה עליה שם כלי בתלוש שהניחו קודם הרצפה בלא דפנות ואח"כ עשו הדפנות תוך המקוה וברצפה יש נקב גדול המחבר מי המקוה היינו מה שבתוך התיבה עם המעיין, רק מע"כ נ"י מצא שם ברצפה על כשר אחד נקב שיש לו בית קבול ואינו יודע אם נעשה בתלוש או במחובר, רק זאת ברור לו שלא נעשה בכוונה לקבל רק אפשר שבשעה שתקנו הנסרים לרצפת המקוה נעשה הנקב שלא בכוונה כלל, והנה מע"כ נ"י צוה לתקן הנקב שלא יהיה לו שום בית קבול, מ"מ מסופק על לשעבר אם הנשים שטבלו בו א"צ טבילה אחרת דכיון בכלי עץ אפילו יש לו רק בית קבול כ"ש ג"כ הוי כלי, והאריך לברר הדין להלכה, ועיניו שפיר חזו בש"ע ובפוסקים גדולי אחרונים ורוצה לשמע דעתי ג"כ בזה, והנה טרם יהיה כל שית לא אפלפל עוד בדבריו רק מקודם נראה בזה דעת הראשונים ואח"כ כבא אל דבריו ג"כ, ונחזי מה דקמן בס"ד:

ברמ"א יו"ד סימן ר"א סעיף ל"ו כתב וז"ל ולכן מותר לעשות מקוואות ע"י צנורות וסלונית של עץ שמבאין מים מן הנהר וכו', ולא חיישינן שמא נעשה בהם גומא מכח לחלוחית ומקבלים דלא מקרי קבלה הואיל ולא עשאו אדם בכוונה עכ"ל, הרי מבואר להדיא שאפילו אם יש שם נקב בית קבול מ"מ מה שלא נעשה בכוונה אינו פוסל, אמנם המעיין בשו"ת מהר"י קולן סוף סימן נ"ו שכתב וז"ל ואולי כי גם זה הדעת שמחמיר כל

כך לא דבר מהמרזיבות הדבוקים לגגות דשליט בהו אוירא טובא ולא שכיחא שיתלהתו וירקיבו עד שתחתיה שם גומא אלא דווקא בצנור הקבוע בקרקע ואפשר מתחת לארץ דלא שליט ביה אוירא ונרקב בקל התם הוא דחייש להכי עכ"ל, המעיין בדבריו אלו ילמוד משם שני דברים, האחד דאם נמצא נקב אפילו נעשה מאליו ג"כ הוי בית קבול ונעשה כלי על ידו שהרי לא התיר רק משום דשליט ביה אוירא לא שכיח שירקב ויעשה גומא, שנית מוכת דאם יש בבירור נקב אפילו הצנור קבע בקרקע ג"כ פוסל בו נקב וכבר הביא דברי מהריק"ו אלו בנוב"י מהדו"ת סימן קמ"ב ולמד מכאן דאפילו בצנור שקבעו ולבסוף חקקו מ"מ אם כל המים באים ע"י צבור כזה פוסל המקוה, והנה בנ"ד אין לנו עסק בדין השני מה שהוכיח הנוב"י מדברי מהריק"ו אלו דהיכא שכל המים באים ע"י צנור שקבעו ולבסוף חקקו דפוסל המקוה, וכבר האריך בזה הגאון בדברי חיים אות ל"ו ע"ש, ונדבר רק ממה שמשמע מדבריו דאפילו אם נעשה שלא בכוונה מ"מ כיון שיש לי בית קביל כ"ש פוסל המקוה והרמ"א כתב בפירוש דכל שלא נעשה ע"י אדם בכוונה אינו פוסל המקוה, והנה המעיין בהגהת מרדכי (סוף מס' קידושין) ימלא בזה ב' דעות דאיתא שם וז"ל ואפילו אין לו לבזבז מארבע רוחות והוי כמו סילון שהוא פרוץ מב' ראשיו מ"מ מפסל משום חשש חטטין שבתוכו ע"ש, ומדקאמר דמפסל משום חשש חטטין נשמע שהנקב נא נעשה בכוונה ומ"מ מפסל, ואח"כ כתב שם בשם הר' שמעיה וז"ל:

וההוא דמקואות החוטט לקבל בו צרורות בשל עץ בכ"ש היינו דווקא שהתחיל לחטוט וגלה דעתו דניתא ליה שיהיה בית קבול וכו' עכ"ל [ועיין בספר דברי חמודות על הרא"ש הלכות מקוואות חות כ"א שהבין ג"כ שיש שני דעות בהגמ' שם הרי בפירוש כמ"ש הרמ"א דאם לא נעשה בכוונה לא מקרי כלי, וכבר עמד ע"ז מרן החתס"ו ליו"ד סימן ר"א והאריך שם בפלפול אי מהני שיהיה מקרי ניחח ליה מה שיודעים אח"כ וליישב קושיית התוס' יו"ט פ"ו מס' מכשירין משנה א' בד"ה אם נתכוין, שהקשה דהכא משמע דלא מהני ידיעת הבעלים רק אם יודעים קודם שינגב הטל מעליהם וגבי פרה משמע דלרבנן אפילו לא ידעו הבעלים פסולה, ותירץ לחלק דגבי פרה וודאי רוב עולם ניחא להו בעליית זכר ולא אמרינן דכיון שמפסיד הפרה מסתמא לא ניחא ליה דאנן אזלינן רק בתר דעות בני אדם אילו לא היה נפסלה (ועיין בהרע"ב פ"ב מס' פרה משנה ד' ובתוס' מס' ב"מ ל' ע"א בד"ה עלה עליה זכר, ויש לנו בזה אריכות דברים במקו"א בס"ד), משא"כ לענין הכשר פירות תלוי השל בדעת הבעלים, ועי"ש בתוס' חדשים ס"ק ה', עכ"פ אם הנקב נעשה אפילו מעצמו באופן שאם הבעלים ידעו אח"כ וודאי יהיה ניחא להו (לולא שנפסל המקום ע"י) הוי כמו לדעת ופסול, ומתוך כך מחלק שם בין אם באים

דרך צנור או רק דרך לווחים שאין להם דפנות דכשר, והיינו דבצנור וודאי ניחא ליה שיהיה לו בית קבול צרורות ועפר שלא יעכבו הילוך המים משא"כ גבי לווחים שאין לו דפנות, א"כ בלאו"ה לא יזיקו הצרורות להילוך המים שפיר לא מקרי כלי כל שלא נעשה בכוונה לבית קבול, כך הם תוכן דבריו, ואח"כ נבא לביאור דברי תלמידו בשו"ת ריב"א סימן ס"ג, ומקודם נבא לתרץ עוד קושייא אתת בתוס' יו"ט במס' מכשירין שם דהקשה דשם איתא העלן חרש שוטה וקטן אעפ"י שחשב עליהם שירד הטל אינן בכי יותן א"כ מוכח דהעלאה לא חשיב מעשה, ובפרק חי מס' טהרות גבי העלה חשו"ק בגוזל שנפל לגת משמע דהעלאה חשיב מעשה ומשו"ה מהכי בהעלהו חשו"ק וחשב עליו להאכיל לנכרי, עיין בתוס' יו"ט שם במס' טהרות, ולע"ד נראה לחלק דעד כאן מהני מחשבת חשו"ק ע"י מעשי עליה רק היכא שהמעשה כבר נגמרת בפי מחשבתו כמו שהעלה הגוזל דכבר נגמרה המעשה בוודאי שהרי אינו מחוסר עוד שום דבר, משא"כ בהעלה הפירות כדי שירד הטל שם בהעלאה גרידא מ"מ לא נגמר כוונת מעשיו דאטו הוא דבר ברור שהטל ירד עליהם כה"ג לא מקרי מעשה ולא הוי רק מחשבה גרידא ומחשבה לא מהני בחשו"ק, ומצאתי ראיה ברורה לדברי מדברי הש"כ יו"ד סימן ריא ס"ק צ"ב שכתב דגבי מי גשמים לא נקרא לדעת דלאו בדידיה תליא מילתא עי"ש היטב, וא"כ מכ"ש גבי חשו"ק לענין העלאת שירד הטל עליהם כיון דלאו בדידיה תליא לא נקרא מעשה ולא דמי להעלה גוזל מן הגת דהתם המעשה כבר נגמרה ומתורץ קושיית התו' יו"ט ודוק היטב עכ"פ יש להוכיח מכאן דלדעת לא מקרי היכא ולא עשאו בכוונה רק עכ"פ כשנגמר התכלית של המעשה אזי נקרא מעשה אפילו לא עשאו בכוונת, ועיין בדברי חיים אות ל"ה שכתב ג"כ דאפילו אי ס"ל דגם אם עשאו שלא בכוונה פוסל ע"מ בעינן שיהיה נענין איזה תכלית וז"ל שם רק דעיקר תלוי אם עשייתה לענין איזה פעולה כגון שיגירו המים בחוזק וכדומה, אבל אם לא נעשה לאיזה תועלת הבית קבול ורק ממילא שלא בכוונה עשה אדם בית קבול בוודאי פוסלת עכ"ל, עכ"פ יש לנו תנא דמסייע ג"כ דבעינן שיהיה נעשה לאיזה תכלית עכ"פ רק דהחמיר אפילו אם לא היה כוונתו לשם בית קבול דווקא רק כיון שמ"מ נעשה לאיזה כוונה הו"ל כלי, ודוק היטב שם:

ומעתה נבא למ"ש בשו"ת ריב"א שם והעלה דבר חכמה כיון דבמס' ב"מ כ"ב מדעת הגמרא הא דניחא ליה לבעלים ליאוש שלא מדעת וא"כ כיון דאנן קיילן יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש ממילא לא מהני מה דהיה ניחא ליה לבעלים כשידעו אח"כ כיון דמעיקרא לא ידעו הו"ל כמו ישל"מ, כך הוא תוכן כוונתו, הנה שהגם שדבר חכמה דבר מ"מ לאו לכ"ע הכי ס"ל שהרי הש"ך בחו"מ סימן שנ"ח ס"ק א' העלה לחלק דדווקא

גבי ישל"מ שאפילו לאחר שידעו מנפילת הדבר אינם מיאשים ברצונם הטוב משו"ה לא מהני היאוש אם לא ידעו בשעת מעשה משא"כ בדבר שאחר שנודע לבעלים ניחא להם ברצון טוב א"כ מהני הניחותא על למפרע ג"כ אפילו למאי דקייל"ן ישל"מ לא הוי יאוש עי"ש, והובא ג"כ בנוב"י מהד"ת לאה"ע סימן ע"ז עי"ש, וא"כ ה"נ כיון שיש לנו עכ"פ להנחה קיימת דזהו מקרי ניחא ליה כיון דאם לא היתה פוסלת המקוה בודאי ניחא ליה בבית קבול צרורות א"כ אע"ג שלא ידע מעיקרא ג"כ מקרי לדעת ולא דמי לשאר ישל"מ דשם אפילו לאחר ידיעתו אינו מיאש ברצון טוב לדעת הש"ך, הן אמת דתוספ' שם במס' ב"מ לא ס"ל כסברת הש"ך גבי מרי בר איסק עי"ש, אמנם הריטב"א שם בד"ה אייתי אריסיה ס"ל ג"כ כסברת הש"ך הנ"ל דכל דלאח"כ ניחא ליה ברצון טוב לא דמי לשאר ישל"מ (ובחידושינו לסוגיא דישל"מ הארכנו בזה בס"ד), עכ"פ אשכחנא מרגניתא טבא לדעת הריב"א די"ל דהשני דעות שהובאו בהגמ"ר אי חשיב כלי שלא לדעת ג"כ פליגי באמת בהא דדעה הראשונה ס"ל דכאן לא מהני מה שלא ידע מעיקרא דמקרי כמו לדעת ולא דמי לישב"מ כסברת הש"ך בחו"מ שהבאתי, אמנם הר' שמעיה שם במרדכי ס"ל דכאן ג"כ דמי לישל"מ ומשו"ה לא מהני ניחא ליה כיון שמעיקרא לא ידע הו"ל כמו ישל"מ וכמ"ש הריב"א שם, ודו"ק.

והנה מה שיש לדון בזה הוא אם כל הצנור נעשה כלי ע"י שיש בו בית קבול כל שהוא, והנה מע"כ נ"י הביא דברי שו"ת ריב"א שם שכתב בפירוש דהגם דכל הנסר מקבל טומאה מטעם דהוי יד לכלי מ"מ שאובין לא נעשו רק מה שבתוך הגומא ומחלק דבתיבה שלימה אע"ג שנקבוה מ"מ אם גם לאחר שנקבוה מקבלת מים כ"ש א"כ כל המים שבתוכו המה שאובים רק אם היתה פרוצה מצד הרבעי לא נחשב לכלי ממש רק מקום הגומא, כך העלה שם בשו"ת הנ"ל, והנה לפי"ז אם הי' צנור ארוך מאוד באופן שבכל אורך הצנור יש ארבעים סאה לא משכחת לפסול אפילו אם חטט בו לקבל צרורות שהרי המעט מים שבאותו הגומא שנעשו שאובים נטהרים ע"י השקה לשאר המים שיש שם מ' סאה בכל משך ארכו א"כ אמאי קתני במשנה מס' מקואות פ"ד משנה ג' החוטט בצנור לקבל צרורות בשל עץ כ"ש ומשמע אפילו ארוך כמה ג"כ פוסל וע"כ דכל הצנור נעשה כלי אע"ג דסתם צנור פרוץ עשני רוחות וכן מלשון הש"ע סעיף ל"ו שכתב וז"ל נעשה כולה על ידה כלי וכל המים שעוברים עליו חשובים שאובים ודאי משמע להדיא דכל הצנור נעשה כלי ע"י הגומא שמקבל כ"ש, ומ"ש מע"כ נ"י דמש"כ שם ס"ק ע"ז משמע דלא נעשו שאובים אינו מוכרח כל כך. עכ"פ ממשנה גופא וודאי משמע דכל הצינור נעשה כלי ובפרט שהש"כ עצמו כתב בפירוש בנקה"כ דכל הצינור נעשה כלי ע"י הגומא

שבו, ומה שהביא מע"כ בשם שו"ת אחד ראיה מדברי הרמב"ם פ"ב הלכות כלים דמה שא"צ לקבול הוא רק מדרבנן מקבל טומאה, משם אין ראיה כלל לומר דלא כל הצנור נעשה כלי דבשלמא גבי קנה מאזנים או מקל שיש בהם מקום לקבלה שפיר אמרינן כיון דאותו מקום שיש לו בית קבול אין לו שייכות עם הכלי לא חשבינן לשאר מקום הכלי שאין לו שייכות עם זה המקום להיות נחשב ג"כ לכלי קבול משא"כ הכא גבי צנור שחטט לקבל צרורות דכוונתו שהמים לא יתעכבו בלכתם דרך הצנור א"כ הרי הגומא הזאת נעשה לצורך כל הצנור שיסבו המים בלכתן דרך שמה, ממילא הוי צורך לכל הכלי וכל הכלי נעשה כלי קבול, וזהו פשוט ומבואר, ובפרט שהבאתי ראיה מהמשנה עצמה דמיירי מסתמא בכל צנור אפילו ארוך כמה שהשטח ארכו מחזיק ארבעים סאה ומ"מ פוסל ולא נטהר בהשקה להמים עד מקום הגומא [ועיין בראש"ש פ"ד מקואות משנה ג' שכתב וז"ל וכל המים העוברים בצנור חשיבו שאובים, ועיין בתוס' ב"ב ס"ה ע"ב ד"ה צנור לא משמע הכי], ודוק:

ומעתה נבא אל הספק מ"ש מע"כ נ"י אם הנקב נעשה בתלוש או רק במחובר והוי קבעו ולבסוף חקקו לפי דעתי י"ל דאמרינן חזקה כשעת מציאתן ומסתמא גם מעיקרא היה בו הגומא ואין לומר הא קיי"ל דאין מחזיקין ממקום למקום דזהו דווקא היכא שיש איזה סברא לומר דרק במקום הזה נשתנה, ועיין מג"א סימן תס"ז ס"ק ח"י ודוק, וא"כ ה"נ אם היה איזה סברא לומר שנתחלחל בו נקב ע"י מרוצת המים כשהיה במחובר וודאי לא הינו מחזיקין על למפרע, ועיין היטב במחה"ש סימן תס"ז ס"ק ח"י ודוק, משא"כ הכא כפי הנראה הוא עוד מקוה חדשה ואין לנו סברא לומר דע"י שמונח במים נעשה בו גומא וא"כ יש לנו חזקה דכשעת מציאתן לומר שהנקב נעשה בו בתלוש והרבה פוסקים דחזקה דכשעת מצי אתן הוא חזקה מעליתא מה"ת, עיין בתוספ' רי"ד מס' קידושין ע"ט ע"א, ואפילו לדעת התוספ' בריש מס' נדה דאינו רק לחומר קדשים וטהרות עכ"פ לענין איסור נדה הוי כמו לטהרות, ועוד דהא אפילו אם נעשה במחובר הרי יש קצת פוסקים ומכללן הנוב"י מהד"ת סימן קמ"ב דלענין לטבול בו לא מהני קבעו ולבסוף חקקו, עיין בפתחי תשובה ס"ק ח', והגם דלא קיילי"ן הכי עכ"פ בספק אולי נעשה בתלוש י"ל דכ"ע ס"ל דאין לסמוך לטבול בו רק היכא שברור עכ"פ שנעשה במחובר ובפרט שיש לנו חזקה דכשעת מציאתן שנעשה מעיקרא, וכבר הארכנו במקום אחר בענין חזקה דכשעת מציאתן בספרי ת"ה ח"א בשער החזקות ובספרי ת"ה חלק ששי בסוגיא דמומין בס"ד:

ומעתה גם ההיתר השני מ"ש מע"כ נ"י להתיר משום שמחובר למעיין ג"כ לא מהני דהא אפילו במחובר למעיין ע"מ בגוף הכלי אסור לטבול, ועיין היטב בסעיף ח' ובטו"ז בסעיף

קטן נ"ט, דהא לטבול בכלי הוי אסור מה"ת דמה"ט אסרו שאובין אפילו למאן דס"ל מה"ת כלו שאוב כשר מ"מ גזרו על שאובין שלא יטבול בכלי וזהו אסור מה"ת רק דיש פוסקים דאם הכלי מחובר למעיין מותר לטבול גם בכלי כמ"ש הטו"ז בס"ק נ"ט לדעת הרמב"ם מ"מ אנו לא קיילן הכי ובפרט דעכשיו אין אנו יכולין לסמוך שהוא מעיין גמור דאין אנו בקאין איזה נקרא מעיין גמור כמ"ש בדברי חיים בפתיחה להלכות מקואות באות י"ב, וא"כ וודאי אין לבנות היתר ע"ז נגד מה שמשמע מפורש מש"ע סעיף ח' דבכלי אסור לטבול אפילו במעיין גמור, ע"כ מה שנ"ל בנ"ד דאין לנו היתר אחר רק כיון שלא נעשה בכוונה לשם בית קבול וכאן בנ"ד שאין הגומא בצנור גם לפי דעת החחס"ו בשו"ת סימן ר"א לא אמרינן דמסתמא ניחא להו כמ"ש שם בפירוש וכפי הנראה אין שום תועלת בגומא זאת ולא שייך לומר מסתמא ניחא ליה, וכבר כתבתי דגם מדברי חיים ס"ק ל"ה משמע דלא מפסל היכא שאין שום תועלת בהבית קבול דכשר, ע"כ מכל האמור יש לסמוך על הרמ"א דעתיר היכא שלא נעשה בכוונה ובכה"ג כמו בנ"ד גם החתס"ו והדברי חיים מכשירין ועכ"פ שלא להצריך טבילה שנית ושלא להוציא לעז על הנשים. שכבר טבלו וודאי יש לסמוך על הדעה השניה שבהגהת מרדכי במס' קידושין שבל שלא נעשה בכוונה אינו פוסל, וכבר עשינו סמוכין לזה שלא לחוש לומר אי הבעלים הוי ידעו הוי ניחא להו ומקרי לדעת דיש שיטות הפוסקים דכה"ג כ"כ מקרי שלא לדעת אי ס"ל גם כה"ג יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש וא"כ סגיא לן עכ"פ שלא להצריך טבילה שנית, ועיין בנו"ב מהד"ת סימן ק"מ כמה דחק עצמו לסמוך להתיר שלא להצריך טבילה שנית, ומכ"ש בנ"ד שיש לנו לסמוך על מה שמפורש ברמ"א שכל שלא נעשה בכוונה לבית קבול אינו פוסל, והגם שהחתס"ו חוכך בה מדברי ההגה' מרדכי והמהריק"ו מ"מ בכה"ג דליכא סברא לומר דמסתמא היה ניחא לבעלים אילו היו יודעים שיש נקב לכ"ע אינו פוסל כל שלא נעשה בכוונה וא"כ סגיא לתקן על מכאן ולהבא דלאחר שנודע וודאי יש סברא לפסול, משא"כ טרם שנודע מהנקב אינו פסול וא"צ טבילה שנית, כנ"ל ברור בס"ד [ועיין שו"ת בית שלמה ח"ג ליו"ד סימן ס"ו ס"ז שהאריך ג"כ בזה הענין];

אמנם מ"ש מע"כ נ"י שציוה לתקן לעשות נקב מפולש, הנה אם הרצפה של התיבה תלויה באויר וודאי פשיטא שכל שהנקב הוי מפולש לא מקרי בית קבול, אמנם אם הרצפה הוא דבוק בקרקעית המקוה א"כ אפילו הנקב הוי מפולש מ"מ נשאר לו בית קבול ע"י שהוא דבוק ברצפה וכבר ראת בזה מ"ש החתס"ו דכה"ג יהיה ככלי קבול ממש, הגם שבשו"ת הגאון ר' יודא אסאד ז"ל סימן ר"ב הוכיח מדברי החתס"ו דלפי האמת עיקר חשש שלו היה רק מטעם שלא יבא לידי זחילה מ"מ למיחש מיהו בעי

לכתחלא עכ"ע לתקן שלא ישאר שום חשש, ע"כ נ"ל שבאם הרצפה דהיינו הנסרים אינם הלוים באויר שיסתמו הנקבים לגמרי חוץ מהנקב שמחבר המעיין להמקוה ולא ישאר זולת זה שום נקב רק אם התיבה תלויה באויר חזי לא יזיק אפילו נקבים הרבה כל שאין להם שום בית קבול, ומחמת טרדה לא אוכל להאריך יותר:
והנני בזה הדו"ש והנלע"ד כתבתי פק"ק בני **האד** א' טוב טבת תרס"ו לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן קכח

בין גאולה לגאולה יהיה לשם ולתפארת ולתהלה כבו' אהו' ידנ"פ הרב הה"ג החריף ובקי נפלא וכו' כש"ת מו"ה **יוסף אלימלך כהנא** נ"י אב"ד בק"ק זשאדאני והגליל יע"א:
ע"ד המקוה אשר נתיעץ עמי וכפי הבנתי ממכתבו יהיה נעשה באופן זה, לאשר שהמקום אשר טובלין בו כעת יש שם מעט מים ע"כ רוצים לחפור עוד ע"י בארערס בעומק שאח"כ יעלו מים בשפע למעלה אל המקום אשר יטבלו שם וכפי הנראה ממכתבו יפסיקו קרשים בין המים של מעלה למים שלמטה (וכבר הבאתי בשו"ת אחת דברי הפמ"א ק"ב סימן קל"ב דנסרים שאין בעובין טפח לא הוי חזי למדרס ומותר לעמוד עליהם בשעת הטבילה וגם המים שיבאו למעלה יהיה כשר באופן שלא יצטרך החיבור ע"י קטפרס דאם המים שלמעלה נעשה פסולים מה"ת או בכולו שאוב למאן דס"ל כולו שאוב פסול מה"ת והכי קיי"ן ברמ"א סימן ר"א סעיף ג' דאז לא מהני החיבור למעיין של מטה ע"י קטפרס, והארכתי בזה בס"ד, ועי' בשו"ת דברי חיים ח"א יו"ד סימן מ"ג מ"ש בזה, וע"כ הכא מיירי בגוונא דליכא כל הני חששות) ומעכ"ה נ"י חושש כי לאחר עשיית הנקבים יצטרך הפועל לסדר הקרשים ויש חשש שיגביה בידיו או ברגליו המים ויהיה הויה ע"י דבר המקבל טומאה ואולי לוו יהיה אפשר אח"כ לנקות המקוה היטב ע"י שטף מרוצת המים שיגביהו למעלה ורוצה לסמוך ע"ד הרמ"א סימן ר"א סעיף מ' דאין שאובה פוסלת במעיין כך הבנתי ממכתבו ורוצה לשמע דעתי בזה:
הנה לע"ד נראה מאחר שכעת המים פסולים במקוה בוודאי טוב יותר קודם לנקות המקוה מכל וכל ואח"כ כשיחפרו בעומק אפילו אם יבאו קצת מים למקוה ע"י גרמת הפועל אשר יסדר שם הקרשים מ"מ תהיה המקוה כשרה, חדא, דהא דהויה ע"י דבר המקבל טומאה פסול הוא רק כשממשיך בידים המים משא"כ אם רק ע"י גרמא של האדם באים המים לא מקרי הויה ע"י דבר המקבל טומאה וכן משמע בטו"ז שם ס"ק מ"ז, ועי' שו"ת נטע שורק ליו"ד סימן ע"ד, ועוד דהכא כיון שיש מעיין חזק למטה הרי היו באים מאליהם אח"כ למקוה בלא שום סיוע ע"י אדם והפועל לא יצטרך רק לחפור

בעומק שיהיו מים בשפע וא"כ כל שיוכל לבא המים למקוה של מעלה בלא סיועת האדם אע"ג שיגביה בידיו או ברגליו ויבאו המים על ידו אינו נפסל בכך וזהו מבואר שם בש"כ ס"ק ק"ג דאם המים ראוין לבא זולתו אינו פוסלת רק בכלי הנעשה לקבלה וא"כ הכא בנ"ד דידעינן שכל שיש מעיין חזק תחת הקרשים והקרשים מנוקבים יוכל לעלות המים מעצמן בלח סיוע שום אדם א"כ אפילו אם הפועל הגביה קלת מים בידיו או ברגליו לא מקרי הויה ע"י דבר המקבל טומאה וא"כ יהיה המקוה כשר כדינו בלא שום פקפוק תיכף כשיבאו שם מים כשיעור, ואם יהיו רוצים לנקות המקוה אח"כ משום נקיון ג"כ לא יהיו חשש שאובין, חדא, כמ"ש מעכ"ה נ"י בשם לחם ושמלה ס"ק ע"ד דהיכא שהמים באים ממטה למעלה וודאי יש לו דין מעיין ומסתברים דבריו שהרי מוצא הדין שהביא בשו"ת מהרי"ט ח"ב יו"ד סוף סימן ח"י דעכשיו אין אנו בקאין מהו נקרא מעיין הוא מהתוספת שהביא שם וז"ל:

החופר בצד הים בצד הנהר בצד הביצים הרי הם כמי תמציות החופר בצד המעיין כל זמן שבאים מחמת המעיין הרי הם כמעיין, וכתב שם המהרי"ט וז"ל:

הרי לך שאעפ"י שמתמצים מן הים ומן הנהר נקראים מי תמצית וצריך שיהיה בהם מ' סאה אם לא כשמושך מן המעיין שהדבר נראה שהוא המעיין עצמו וכו' עכ"ל, עי"ש, וא"כ נראה דדווקא כשבאים מצד הנהר יש לחוש שהוא רק מי תמצית משא"כ כשבאים ממטה למעלה ניכר שהוא מעיין, ועוד דהכא מסתמא יהיו תמיד מ' סאה במעיין חזק והמקוה יהיה תמיד מחובר למעיין ע"י הנקבים בקרשים ועוד הרי לנו רב גדול לסמוך דלא העשה שאובים בכלים נקובים דברי הש"ך בס"ק מ"ו דכיון דשואב המים משם א"כ לא ניחא ליה שיפלו המים לשם ולא נעשו שאובים, אשר ע"כ כפי שהבנתי ממכתב מעכה"ר נ"י שתחת המקוה שיטבלו שם יהיה מעיין חזק בשפע ומקום הטבילה יהיה מחובר אל המעיין שתחתיו ע"י נקבים שבקרשים ומסתמא יהיה החיבור כשיעור שפופרת הנוד ועיקר המים שבמקוה ג"כ יהיו המים שבאו ממטה למעלה [דאם המים במקום שטובלין הוי כולו שאוב רק שמחובר למעיין של מטה יש לדון אם לא מקרי קטפרס גם כה"ג, ובשו"ת אחרת הארכתי בזה] אינן יודע שום חשש על זאת המקוה כפי שהבנתי ממכתב מעכה"ר נ"י אופן עשיית המקוה:

והנני בזה אוה"נ דו"ש באהבה רבה, והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד ליל מוש"ק לסדר והנה עשו חותה כאשר צוה כ"ג אדר תרס"ג לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קכט

שנית להגאון דושאדאני נ"י

מכתבו הגיעני והנה כפי אשר הבנתי ממכתבו עשויים הבארערס באופן שיש להם חלל והמים הולכים על ידיהם ממטה למעלה מכיון שכפתח חוזק המעיין רק לאחר שנפתח המעיין יכולים לסלק הבארערס משם והולך מאליו, ומעתה חשש הדר"ג נ"י דלמא המים הראשונים שיכנסו מן הבארערס להמקוה של מעלה הוי שאובים ונפסלה המקוה כיון שבמקוה העליונה לא נשאר מ' סאה וא"כ המים פסולים תיכף, ועוד חשש הדר"ג נ"י שלאחר שיגמר מלאכת הבארען ויבא האומן להניח הקרשים בהחפירה שטובלים שם פן יזלף מלמעלה למטה בידיו או ברגליו ג' לוגין (היינו להשיטות דע"י אדם פסול אפילו שלא בכוונה) וא"כ יפסלו כמבואר בסעיף ל"ט, ואם לאח"כ ינקו את המקוה מחדש בכלים נקובים (כמבואר במחבר בש"ע סעיף א') עכ"פ מה נעשה במה שכבר נתקבץ שם בעומק הנקבים אשר אי אפשר לנקות ומשו"ה לא מצא הדר"ג נ"י עצה אחרת רק לסמוך בזה דזהו נקרא מעיין ולסמוך על הפוסקים שהביא הרמ"א בסעיף מ' דמעיין אינו נפסל בשאובין, כך הבנתי מתוכן מכתבו. ומאה הבנתי דע"כ לא מיירי באופן שהבארערס נשארו שם בעומק התפירה מעטה דא"כ לפי מה שחשש ה"ג נ"י שהבארערס הם כלי מה מהני שהוא מעיין הרי אפילו אם מעיין עובר בכלי ג"כ נפסל כמבואר בסעיף ח' דאפילו לאחר שיצאו מהכלי פסול וע"כ דהבארערס אינם נשארים שם לאחר פתיחת המעיין ומשו"ה אינו חושש רק להמים שבאים להמקוה העליונה ע"י הבארענס בשעת התפירה: והנה אומר אני להכשיר המקוה יש כמה וכמה צדדים להתיר, חדא, כיון דהבארערס אינם נעשים כלל לקבל המים בתוכם אין המים בתוכם נעשים שאובים לכ"ע דאע"ג דמקרי כלים לקבלת טומאה מ"מ לענין שאובים אין הדבר תלוי בקבלת טומאת כלל רק אם נעשו לקבלה דהרי כלי גללים וכלי אבנים אע"ג שאינם מקבלים טומאה פוסל משום שאובים א"כ לענין שאובים הכל תלוי רק אם נעשה לקבלה והרי בטבלא שזקפה על צדה באופן שאינה מקבלה אין המים נעשים שאובים על ידי זה אע"ג שמקבלת טומאה מ"מ כיון שאינה ראויה לקבל כמו שהיא עכשיו אין פוסלים משום שאובים תהו מבואר בסעיף ל"ה (יעי' בש"כ ס"ק ע"ו) וא"כ אלו הבארערס מסתמא אינם ראוים לקבל כלל באופן שהם בתוך תפירת הבור וגם אין מכוונים שיבאו בהם המים רק שיגירו על ידיהם כמו בצנור ואינו דומה לכלי שמחזקת מים ע"י שמניחים אצבעו עליה בש"ע או"ח סימן קנ"ט סעיף ה' דמקרי כלי דהתם נעשה לקבל באופן זה משא"כ הכא וא"כ אינו נפסל המים משום שאובים ע"י שבאו מן הבארער ומשום הויה ע"י דבר המקבל טומאה

ליכא אע"ג דהבארער מקבל טומאה אם היא של מתכת אפילו אין לו בית קבול כיון שאינו נופל להדיא מן הבארער לתוך המקוה לא מקרי הויה ע"י דבר המקבל טומאה כמבואר בסעיף מיח, ועוד דהויה ע"י דבר המקבל טומאה אינו פוסל בג' לוגין כמו בשאובין דרק שאובין פיסל כל המקוה בג' לוגין משא"כ הו"ה ע"י דבר המק"ט אינו פוסל אם יש רוב מים' כשרים ועי' בטו"ז ס"ק כ"ח שפסק כן בשם הראב"ד לענין זילף בידיו וברגליו והביאו האחרוני' ג"כ וא"כ ממילא אזל ליה ג"כ החשש שכתב הד"ג נ"י דהאומן שיתקן הקרשים יזלף בידיו או ברגליו דהתם נ"כ אינו פסול רק משום שיש בו תפיסת ידי אדם וא"כ כיון דיש פוסקים (שיטת האיכא דאמרי שהביא הב"י) דגם ע"י אדם אינו פוסל רק בכוונה ולא כשניזלף ממילא ונוסף לזה ג"כ שיטת הראב"ד דעד מחצה אינן פוסנין רק מדרבנן ובאמת ים פוסקים דכל הדרשא מה מעיין בידי שמים וכו' הוא אסמכתא בעלמא וא"כ לענין זה וודאי נוכל לסמוך דהוי שפיר מעיין כיון שהולך ממטה למעלה, והמעיין בספר דברי חיים בהלכה י"ב נראה שגם הוא אינו מסכים לגמרי לדברי המהרי"ט שהבאתי בשו"ת הקודמת דאין אנו בקאין מהו מעיין, וראיתי בחידושי הרז"ה למס' מקואות באות נ"ג שהביא ג"כ דברי לחם ושמלה שהביא הדר"ג נ"י במכתב הקודם דכל שהולך ממטה למעלה אין שום ספק שהוי מעיין, ועוד דהכא אין דבר ברור שיושאב ע"י ידי האומן או רגליו ב' לוגין י"ל דלכ"ע יש לסמוך על דעת הראב"ד שהובא בב"י בד"ה כתב עוד הראב"ד בספר בעה"נ דכל שלא נתקבל בכלי אע"ג שבאו מתוך ידיו למקוה מטבילין בו עד מחצה עכ"ל עי"ש, ובאמת יש מקים עיון להדרשא מה מערין בידי שמים וכו' א"כ מ"ט כשר בנזדלפו מים ברגלי הבהמה הא ברגלי בהמה נ"ב אינו בידי שמים, ועיין בדברי חיים הלכות מקואות בסעיף כ"ח שהאריך קצת בזה, והנה י"ל דהטעם הא דפסול בידי אדם הוא ג"כ רק משום הויה ע"י דבר המקבל טומאה ומשו"ה ברגלי בהמה דבהמה אינה מקבלת טומאה מחיים כשר וא"כ לפי"ז יובן היטב מה שכתב בסעיף מ"ט דממשיך ממעיין יוכל להיות ע"י דבר המקבל טומאה היינו משום דהמים כל זמן שהוא מחובר למעיין לא כטמא משו"ה מותר אפילו ע"י דבר המקבל טומאה, וא"ש ג"כ מ"ש הש"כ ס"ק ק"ה בשם הד"מ דבעינן עכ"פ שלא יהא נפסק הקילוח מן המעיין רק אז מהני להמשיך מהמעיין ע"י דבר המקבל טומאה דהיינו כל זמן שלא נפסק הקילוח הוי מחובר למעיין ולא נטמאו המים וכשר למקוה (ועיין בדברי חיים ס"ק מ"ט מ"ש בזה) וא"כ לפי"ז פסול דשאובים ופסול דהויה ע"י דבר המק"ט הם שני ענייניים דפסול שאובה למ"ד אפילו בולו שאוב הוא רק דרבנן הוי משום שלא יטבול בכלי עצמו שפסול מה"ת ופסול דבר המק"ט הוא שהמים לא יהיו טמאים ויש סמך לזה

מדברי קדמון אחד שהובא בחתס"ו ליו"ד סימן רי"ג ד"ה וראיתי מקדמון אחד עי"ש, [ועי' עוד בחתס"ו סימן קצ"ח באות י"ב ואות י"ג מ"ש שם, ודוק], עכ"פ בנ"ד הנני מסכים עם הדר"ג נ"י שהמקוה כשרה מכל הני טעמים שהמקוה יש לה שפיר דין מעיין וגם הבארערס אינם פוסלים לעשות שאובים שלא נעשו לקבנה, ולענין חשש זילוף בידיו וברגליו יש לסמוך כה"ג ג"כ על דעת הראב"ד שהביא בב"י דאינו פסול רק עד מחצה וא"כ המקוה זו כשרה לע"ד בלי חשש ופקפוק:

והנלע"ד כתבתי פק"ק **באניהאד** כאור הבקר עש"ק כ"ח אדר, **אליעזר דייטש**.

סימן קל

ברכה וחיים לכבו' אהו' ידנ"פ הרב הגדול חריף ובקי נפלא ידיו רב לו בפלפול וסברא מלא וגדוש מו"ה מנחם יוסף הלוי קאננער נ"י חתנא דבי נשיאה של הרה"צ בק"ק באקאווסק הי"ו, (מדינת גאליציען יע"א).

יקרת מכתבו הגיעני ולאשר כפי הנראה השאלה נחוצה אליו, הגם שאינו יודע למה זה רוצה להביא ממרחק לחמו הלא יש שם בסמוך לו רבנים גדולים, אולם לאשר מאז הכרתיו הוספתי לו אהבה אמרתי להשיב לו את אשר תמצא ידי יד כהה בעזהי"ת – וזהו תורף השאלה:

שהיה שם בור ארוך ועמוק מלא מים ומחמת שלא היו יכולין לטבול שם בנו עליה שני מקואות בגפסית שקורין צעמענט על המקוה התחתונה, ואותו המקוה העליונה חלקו לשנים דהיינו שבנו מחיצה המפסקת כדי שיהיה אחת קטנה לחימום המים, והמקוה הקטנה שהיא לטבילת נשים עשו לה שוליים, ג"כ מן צעמענט, ובשוליים יש שם נקב המכשיר (מסתמא כשפופרת הנוד) שיהיה מחובר להמים הכשרים מי מעיון שבמקוה התחתונה אמנם המים לא באו למעלה רק כאיזה אצבעות לזאת שפכו מים שאובים הרבה כדי שיוכלו לטבול, רק לא עלתה בידו כי במעל"ע אחת נחסר מן המקוה לערך עשר אצבעות בגובה, וחושש מע"כ נ"י לפסול המקוה משום זחילה, והנה ידוע דבפסול זוחלין לא מהני אפילו נשאר מ' סאה שאינם זוחלין כמבואר ברמ"א סימן ר"א סעיף נ' וגם לא מהני מה שבאה מן המעיין כיון שהמעיין נפסק שם כמבואר כל זה בש"כ שם ס"ק ל' ובס"ק ק"ח, ומע"כ נ"י רוצה לצרך לדעת הרשב"א להתיר כשאין הזחילה ניכרת, כך היא תוכן דבריו, אמנם בנאו"ה יש כאן חשש זחילה דמ"ש רשב"א שאינו פסול רק אם הזחילה ניכרת אין כוונתו דווקא שיהי' ניכר לעין מרוצת המים כשזוחל רק כל שנחסר באופן שאין דרך לחסור כזה בשאר מקואות דמעט מים וודאי דרכו לחסור בכל המקואות כמ"ש בחתס"ו סימן רי"א עיי"ש, אבל כל שחסר יותר מכפי הרגיל לחסור

שפיר מקרי זחילה, וכן מצאתי בספר אחר על הלכות מקואות (שהסכימו עליו גדולי ישראל ז"ל) דלא בעינן זחילה ניכרת לעין דווקא וגם הא אפשר אילו היו יכולין לראות תחת השולים היו רואין שמטפטף וע"כ הכי הוא דמסתמא יורדין קמים למטה וא"כ הוי וודאי זחילה ניכרת, ועיין שו"ת שו"מ מהדורא תליתאי ח"א סימן כ"ד, ודוק, ועיין עוד שם ח"ב סימן כ"ז ודוק, אמנם מה שיש לעיין עוד על זאת המקוה דהנה מע"כ נ"י כתב שלא באו המים למקוה העליונה מה מן התחתונה רק איזה אצבעות והנה בוודאי אם היה עכ"פ כ"א סאה מים כשרים יש להכשיר ע"י שאובים במה שמחובר למקוה התחתונה אע"ג דהיא קטפרס ממטה למעלה מ"מ מכיון שיש שם רוב כשרים ואינו פסול רק מדרבנן שפיר נטהר המקוה זאת ע"י התחתונה אע"ג שהיא קטפרס משא"כ אם לא היו במקוה עליונה רוב מים כשרים ורק ע"י שמחובר למקוה שלמטה בזה לא מהני דקטפרס אינו חיבור, וכבר יש לי בזה אריכות דברים בשו"ת אחרת להשביח ראיות מפוסקים ראשונים דלענין פסול דאוריי' לא מהני קטפרס, וא"כ ברוב שאובים דפסול מה"ת דהכי קיילי"ן ברמ"א סעיף ג' לא מהני חיבור המקוה שלמטה כיון שהיא קטפרס, וכן כתב בפירוש בשו"ת דברי חיים ח"א ליו"ד סימן מ"ו, ולא נעלם ממני מ"ש הגאון בשו"ת נטע שעשועים סימן כ"ד דבמעיין אינו פוסל קטפרס דזהו אינו רק בדרך הלוך המעיין משא"כ הכא שמה שהולך קצת מים מן המעיין למעלה אינו דרך הילוכו וודאי פסול קטפרס ואינו חיבור, ועיין שו"ת בית יצחק ח"ב ליו"ד סימן כ"ז ובשו"ת נטע שורק סימן ע"ב, אמנם אין רצוני להאריך בזה כי אולי היה שם כ"א סאה מים כשרים, וא"כ מהני חיבור ע"י קטפרס ג"כ דלענין פסול דרבנן מהני קטפרס כמ"ש התוס' יו"ט ג"כ במס' מקואות פרק ו' משנה א', ולאשר מע"כ נ"י הודיע לי כי בלאו"ה רצונו לעשות המקוה באופן אחר כמה שנכתב להלן ע"כ נעיין בענין עשייתה:

והנה אם כשישאבו כל המים שבמקואות העליונות יעלה אח"כ ממקוה התחתונה ארבעים סאה דאז בוודאי יוכל לשפוך בהם כל מים שאובים שבעולם דכל זמן שיש ארבעים סאה כשרים לכ"ע לא נפסל עוד א"כ שפיר יש תקנה לסתום כל השוליים של המקוה הקטנה באופן שלא יוכל עוד לזוב לחוץ כלום ממנה ולמעלה בגובה המחיצה מן המקוה גדולה העליונה יעשו נקב שבעת אשר ישפכו השאובים לתוך המקוה הגדולה (לאחר שכבר יהיה שם ארבעים סאה מים כשרים) וא"כ כל המים שישפכו שם אח"כ הכל מים כשרים וא"כ כשיבא אח"כ דרך הנקב שבמחיצה המים למקוה קטנה כשר בלי שום חשש ופקפוק כיון שכבר יצא הדבר להיתר מפי גדולי עולם הנוב"י מהד"ת סימן קמ"א וחתס"ו סימן רי"ב וסימן ר"ג עי"ש, ומע"כ נ"י כוון היטב בדבריו להביא

ראיה שבנ"ד שנבנה ע"י בנין ליכא כאן שום חשש כלי שלא יהיה מהני לענין דאורייתא דכל שנעשה בבנין וודאי כשר מטבילת כה"ג ביוהכ"פ שהיה על גג בית הפרוה ומבואר בשו"ת הרשב"א סימן ת"ת וז"ל שם ואם אינו כלי אבן אחת אלא שנעשה בית כינוס מים בבנין אבנים כשר עכ"ל, ועיין בחתס"ו סימן רי"ז, ונ"ד בצעמענט ג"כ הכי שמחברים עפר דק להיות גוש אחד, ואין שים חשש אם יהיה נעשה באופן שכתבנו, וזה פשוט:

אמנם מה שחקר עוד לעשות איזה תקנה גם לצאת ידי הש"כ ס"ק ס"ג שכתב לחוש לדעת הרמב"ם דגם במים שאובים אינו כשר בנתן סאה ונטל סאה רק עד רובו, והנה אם ישאבו המקוה כמ"פ עד השיעור במשך הימים יהיה הרוה שאובים, הנה הגם שבשו"ת בית שלמה ח"ג ליו"ד סימן נ"ט כתב שבזמה"ז תו ליכא שום חשש בזה דאזל ליה חשש דמראית עין (עי"ש בדג"מ, ודוק) מ"מ הואיל ומע"כ נ"י רוצה מ"מ להחמיר בזה, הנה בעירכם בקל לעשות תקנה לזה דהיינו שהמקוה הגדולה יוכל להיות שם תמיד ארבעים סאה מים כשרים וא"כ אם המים שאובים שישפכו למקוה הקטנה ישפכו דרך הגדולה תו ליכא חשש דלזה כ"ע מודי דכל זמן שיש ארבעים סאה מים כשרים אינו נפסל אפילו בכמה שאובין, אמנם הדרנא בי דכיון שצריך ליקח בכל ע"ש מים קרים מהמקוה הגדולה להזיע א"כ גם שם יוכל לחסור מהמים הכשרים, לפיכך נ"ל לעשות כמו שעשיתי בעירי פק"ק באגר האד יע"א שהיה ג"כ החשש שירבו השאובים ע"י נתן סאה ונטל סאה, והמצאתי שבכל פעם שממשיכים מים למקוה דרך הבור מים כשרים שעומד סמוך למקוה שטובלים שם, שהמים ילכו דרך המשכה תחת הקרקע בצנור בנוי מלבנים וגפסית, ואם המים הולכים דרך המשכה וודאי תו ליכא שום חשש כיון שמעיקרא היה שם ארבעים סאה מים כשרים וגם כיון שהמים הולכים דרך המקוה שיש שם ארבעים סאה מים כשרים, [עיי' לקמן סימן קל"ג בתשובה להגאבדק"ק יינק יצ"ו], ע"כ אם יכולים בעירו ג"כ לתקן שלאחר שיהיה שם פ"א ארבעים סאה מים כשרים ואח"כ שנשאבו ממנה כדי לשפוך בתוכה חמים ונשאר עוד שם ארבעים סאה כשרים דבלאו"ה אסור לשפוך בתוכה שילכו החמים לתוך המקוה דרך המשכה בקרקע, או אם מחממים אותה בקנה קיטור שא"צ לכל זה וצריך רק מים קרים לשפוך בתוכה כפעם בפעם משום נקיות שיעשו צנור שילכו המים דרך שם בהמשכה, בכה"ג ליכא מאן דחייש לחשש נתן סאה ונטל סאה, ועיין בשו"ת השיב משה סימן מ"ד מ"ש בענין נתן סאה ונטל סאה, והנה בעירי עשיתי תקנה יותר גדולה שלאחר שנתמלא המקוה מים כשרים, שאף אותם השאובים אינם כמו שאובים בעלמא רק שבאים ע"י פלומפא מהבאר דרך הקנים שמחוברים תמיד לכותל והגם שאין אנו סומכים בזה על שו"ת זכרון

יוסף שכתב שפלומפא אינו עושה שאובים מ"מ לענין חשש נתן סאה ונטל סאה כתב בספר גדולי טהרה דכ"ע מודה דלענין זה לא מקרי שאובים ובפרט היכא שבאים מן הפלומפא ע"י המשכה, אמנם כל זה אם נקבצו מקודם ארבעים סאה מים כשרים דהיינו שהמים מן המקוה התחתונה שעשו למעלה למקוה העליונה היה עכ"פ ארבעים סאה, משא"כ אם מתחלה לא היה ארבעים סאה מים כשרים רק ע"י שאובים וטהרת המקוה הגדולה הוא ג"כ רק ע"י חיבור למקוה התחתונה הנה אם היה עכ"פ כ"א סאה מים כשרים יש להתיר נ"כ אע"ג שהוא קטפרס משא"כ אם לא היה אפילו כ"א סאה מים כשרים א"כ כל עיקר טהרת המקוה הוא רק ע"י שמחובר למקוה שלמטה כה"ג היכא שצריכין להכשיר כל המקוה ע"י קטפרס במקום דבלא החיבור היה פסיל מה"ת כמו הכא אם לא היה כ"א סאה מים כשרים. הגם שיש פוסקים שו"ת האחרונים שמקילין גם בכה"ג, מ"מ אין אני מכניס עצמי בזה להקל כה"ג (ועיין שו"ת בית יצחק במפתחות בהגהות סימן כ"ז שהביא להכשיר אפילו כל עשיית המקוה ע"י קטפרס) מ"מ כיון שראיתי בכמה שו"ת ראשונים שאין להכשיר ע"י קטפרס במקום פסול דאוריתא אין אני רוצה להתיר רק אם היה כ"א סאין מים כשרים בלא שאובים יכולים אח"כ להכשיר גם המקוה קטנה באופן שכתב מע"כ נ"י לשפוך תוך הגדולה עד הנקב שנעשה תוך המחיצה ומשם ילכו למקוה הקטנה כמ"ש בחתס"ו ונעשה מעשה וכבר הורה זקן:

והנה ראיתי בשו"ת בית שלמה ח"ג סימן נ"א שהביא דעת הגאון ר' שלמה קלוגר ז"ל שהביא ראיה מכמה מקומות בהלכות מקואות דאם אינו זוחל לחוץ רק ממקוה אחת למקוה אחרת ליכא פסול זוחלין וא"כ אם יעשו ברזא לסתום המקוה הקטנה ובשעת טבילה יפתחו הברזא אם לא יזחלו המים לחוץ רק למקוה אחרת לא יהיה כאן חשש זוחלין מ"מ אין לעשות מעשה בזה כי אולי ישכחו לפתוח הברזא ויטבלו במים שאובים, ובדבר שמסור רק לנשים אין לסמוך לעשות מעשה להקל, וכה"ג כתב בחתס"ו סימן רי"ז, לזאת טוב יותר לעשות באופן שכתבנו שלא יצטרך לעשות ברזא (ועיין עוד חתס"ו תימן ר"ו) ודוק. ועיין בתשובה שאח"ז]:

סימן קל

להרב מו' פנחס יוסף קאננער בבאקאווסק: המשך מתשובה הקודמת

ובאמת תמוה לי על דעת הגאון מהרש"ק ז"ל דהיכא שזוחל ממקוה למקוה לא מקרי זוחלין, דא"כ למה נקט הריב"ש בשו"ת שהביא הש"כ ס"ק ל' וז"ל הרי הוא נקרא אשבורן כיון שמן המקוה בא ואליו הם שבים אלא שנתפחו בהכרח מחמת אדם או דבר אחר שבתוך המקוה עכ"ל, והנה התם ג"כ אינו זוחל לחוץ רק למקוה ומ"מ אינו מתיר רק

משום שקודם שבא לשם האדם לא היו זוחלין כלל משא"כ ממקוה למקוה כל שזוחל מעצמו שלא מחמת האדם הטובל שם שפיר מקרי זחילה, ועיין בלשון הרמ"א סעיף נ', אח"כ ראיתי שם בשו"ת בית שלמה סימן נ"א הרגיש בעצמו בזה, ודחה סברת הגאון מהרש"ק הנ"ל, ועוד מכמה ראיות, ע"כ אין לסמוך ע"ז כלל ובפרט לענין חשש זחילה דהוא מה"ת וצ"ל בכל אלו המקואות שנעשים ע"י ברזא או שהוא באופן שאין ניכר הזחילה כלל או שהוא מעיין ממש דלא נפסל בזחילה דאל"כ יש לחוש באמת בשעת פתיחת הברזא שהמים יהיה זוחלין כמ"ש מע"כ נ"י ויש לעיין בזה:

ואגב לא אמנע מלהעלות מה שראיתי דבר חדש בשו"ת מהרי"א הלוי ח"א סימן ע"ה דלענין חשש דנתן סאה ונטל סאה כיון שעיקר המקוה מי ממיין אע"ג שבמקוה כבר נפסק המעיין, מ"מ לענין החשש דנתן סאה ונטל סאה לענין שאובים דלא הוי רק משום מראית העין (לדעת הדג"מ בש"ך ס"ק ס"ג) דבוודאי יש לסמוך על הפוסקים דאע"ג שהופסק המעיין מלקלח אמרינן דמ"מ תורת מעיין עליו שלא יהיה נפסל בשאובין, ולפי"ז לא היה צריך לעשות שום תקנה מחמת חשש דנתן סאה ונטל סאה עיי"ש. ועיין בס' דברי חיים על הלכות מקואות שכתב שם דאפילו לשיטת הר"ת בתוספ' מס' גיטין ט"ז ע"א דיה הנצוק דבנהר מהני קטפרס היינו דווקא משום דנהר עיקר חיותו הוא שזוחל ומשו"ה מהני קטפרס ג"כ משא"כ, מעיין עומד לא מהני קטפרס וא"כ בנ"ד אם אין במקוה עכ"פ כ"א סאה מים כשרים ועיקר כשרות המקוה היא ע"י שמחובר אל מקוה המעיין שעומד מלמטה לא נכשר עי"ז החיבור משום קטפרס עיי"ש, ועיין בספר גרש ירחים למס' גיטין ט"ז ע"א ברש"י בד"ה והקטפרס שהוכיח ממ"ש רש"י שם הרי משופע שמדרינו מחודד הרבה א"כ משמע דקטפרס לא מקרי רק אם מחודד הרבה משא"כ בשפוע מעט לא מקרי קטפרס והטעם דבשפוע מעט כיון שהמים ראוים לנוח מעט הו"ל שפיר חיבור וא"כ הך דתוספתא ג' גממיות בנחל שהובא במס' חגיגה י"ט ע"א ס"ל לרש"י דמיירי שאינו משופע הרבה ומשו"ה לא מקרי קטפרס עי"ש בתוספת ע"ב ד"ה בתחתונה וא"כ הכא כיון שהחיבור של מקוה העליונה למעיין שבתחתונה הוא ע"י קילוח זקוף וודאי הוי קטפרס עי"ש, ועוד יש קצת סברא לומר דהכא לא מהני חיבור דכיון דפשיטא דהך מקוה העליונה אע"ג שבא ממעיין מ"מ לא מטהר בזוחלין כיון שנפסק ממקום המעיין וא"כ כיון דאותו הקילוח שמחבר העליונה להמעיין אינו כשר לטבול שם כיון שהוא זוחל ונפסק ממקום המעיין [עיין בש"כ ס"ק ל'] וא"כ איך אפש"ל שקילוח זה יועיל להיות מכשיר המקוה העליונה כיון שהקילוח עצמו אינו כשר

להיות מקוה לטבול בו עיי"ש בספר גרש ירחים באות כ"א בד"ה מיהו בדברי הרמב"ם ודוק היטב:

והנה מיש למעלה דאם יש עכ"פ כ"א סאה מים כשרים נתכשרה המקוה העליונה במה שהיא מחובר לתחתונה אע"ג דבריש פ"ח מס' טהרות הלכה ט' כתב גממיות שאין בו ארבעים סאה וניצוק או קטפרס מחבר גממיות זו למקוה שלם אינו חיבור והטובל בגממיות לא עלתה לו טבילה א"כ משמע דכל שאין בו ארבעים סאה לא הוי חיבור משמע דאפילו כ"א סאה לא מהני להיות קטפרס חיבור התם מיירי לטבול בו כמה שהיא דליכא ארבעים סאה דפסול מה"ת לא מהני הקטפרס לצרף המקוה שלם למקוה חסר משא"כ כשהוסיפו עליו מים שאובים דתו אינו פסול רק מדרבנן דמה"ת כשר כשיש רוב מים כשרים שפיר מהני החיבור ע"י קטפרס ג"כ דלענין דרבנן מהני קטפרס ג"כ כמ"ש הר"ש פ"ו דמקואות משנה ח' גבי מטהרין המקואות העליון מן התחתון דבדרבנן מהני קטפרס ג"כ להיות חיבור עיי"ש. ובעניין מ"ש הש"ך בס"ק מ"א בשם יש אוסרים כשנתנו מים שאובים הרבה למעיין או למקוה כשרה ואותם המים הלכו אח"כ למקוה שלא היה בה כלום דאסור לטבול באותו המקוה, תמה עליו בנוב"י מהד"ת סימן קמ"א שכתב שהוא דין המחבר בסעיף נ"ה ומשנה מפורשת פ"ו משנה ב' במס' מקואות דהיינו ג' מקואות כשהשאוב מן הצד דתיכף כשנתערבו פ"א נתכשרו וגם שם לא היה מים כשרים כ"א סאה שהרי לא היה רק עשרים סאה עי"ש בהו"ב, אמנם לפי דעתי מבואר עוד יותר בפ"ו משנה ח' שכתב בפירוש היה בעליון מ' סאה ובתחתון אין כלום ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון מ' סאה הרי בפירוש דאע"ג שלא היה שום מים בתחתון מ"מ נתכשר ע"י השאובים שנתנו במקוה העליונה וירדו אח"כ לתחתונה כדעת רבינו ירוחם שם ס"ק מ"א, ולא כדעת היחולקים והראיה שהביא הנוב"י ממשנה ג' לכאורא היה מקום לדחות ולחלק דשם נתחברה המקוה שאובה למים כשרים משא"כ הכא אילו לא היה נתן מים שאובים לתוך המקוה הכשרה לא היו יורדים כלל למקוה חסרה דאינו כשר הגם דלפי האמת אין חילוק בזה דכל המים שאובים שנתן לתוך המקוה הכל נעשו כשרים כיון שהיה במקוה מ' סאה, אמנם מ"מ היה מקום קצת לחלק, אולם ממשנה ח' מבואר בפירוש דכשר כה"ג כשיש במקוה אחת מ' סאה מים כשרים לשפוך שם שאובין שירדו אח"כ למקוה שלא היה בה כלום ודוק היטב, ואולי י"ל בכוונת הש"כ ס"ק מ"א דחייש ליש אוסרין היינו דווקא כשהכשירו המקוה ע"י מעיין שלא היה בו מ' סאה דכשר להרבות בו שאובין, כה"ג כתב דאינו כשר רק במקום המעיין ולא כשהלכו משם למקום אחר שלא היה בו כלום משא"כ כשהיה שם ארבעים סאה ונתנו שם שאובים כיון

שכבר היה במקום הראשון ארבעים סאה כשר אפילו כשירדו למקום אחר שלא היה בו כלום דכה"ג מפורש במשנה פ"ו מס' מקואות משנה ח' דכשר שהרי כתוב שם היה בעליון מ' סאה ובתחתון אין כלום ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון עיי"ש, כן י"ל בכוונת הש"כ, ודוק, [ולזה נתעוררתי מכבוד תתני הרב מו' יוסף הכהן נ"י]:

סימן קלב

השלום לכבוד הרבני המופלג החרוץ וכו' מו"ה משולם פייבוש ווייס נ"י בק"ק מ' לאפאש יצ"ו.

היום קבלתי מכתבו ולא ידעתי אכנהו ואולי מעטתי בתוארו כראוי לו אתו הסליחה, וע"ד מה שתמה על מ"ש בספרי תבואות השדה ח"א (שער החזקות שער ג' אות יו"ד) בישוב קושי' הפנ"י בטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ כיון דע"כ ל"ה רק מיעוט המקפיד מדלא הרגיש בשעת טבילה ואינו טמא רק מדרבנן אמאי לא נזיל לקולא בספיקו, דמיירי שלא הי' טמא רק מדרבנן וא"כ אכתי לא נפק מחזקה דמעיקרא כמ"ש הר"ש בפ"ב דמקוואות משנה ב', והעיר מע"כ נ"י אמאי אמרי' בתוספתא שם בשני מקואות באחד יש בו מ' סאה ובאחד אין בו דבטומאה קלה טהור הלא עדיין בחזקתו הראשונה וכי חמור חציצה במיעוט המקפיד מדרבנן שנחמיר בספיקו יותר מטעם החזקה ובספק מקוה פחותה ממ' סאה לא נוקמי אחזקה בתמיהה, עכ"ל, הנה כוונת הר"ש שם הוא כך דבשלמא בטמא טומאה דאורייתא כיון שאפי' אם נימא שטבל במקוה השאוב אחר שטבל במקוה הכשר ליכא עליו רק טומאה דרבנן מכח בא ראשו ורובו במים שאובין וא"כ כבר נפק לי' מחזקתו קמייתא א"כ תו לא הוי רק ספק דרבנן דלמא בא אח"כ ראשו ורובו במים שאובין ולא נטמא מספיקא משא"כ אם מעיקרא ג"כ טמא היתה בטומאה דרבנן וא"כ אם לבסוף טבל במים שאובין עדיין הוא טמא מדרבנן כמו שהי' מעיקרא מעמידין אותו על חזקתו וא"כ בספק מיעוט המקפיד כיון דרבנן גזרו בו טומאה ג"כ נוכל לומר שלא יצא מחזקתו הראשונה עדיין רק בטמא מעיקרא בטומאה דאורייתא שע"כ ליכא לאוקמא בחזקה קמייתא אמרינן שפיר כיון דעכשיו ל"ה רק ספק דרבנן ובחזקה קמייתא ליכא לאוקמ' הו"ל ס' דרבנן ואזלי' לקולא וא"כ ל"ק משני מקואות באחד יש בו מ' סאה ובאחד אין בו דשם במקוה שאין בו מ' סאה ליכא שום גזירה מדרבנן דהא אין בו מ' סאה מה"ת הר פסול וא"כ כיון שיש ספק דלמא טבל במקוה כשרה שמיר הו"ל בטומאה קלה ספיקא דרבנן ולקולא משא"כ במיעוט המקפיד כיון דאם הי' ברור שהיה עליו בשעת טבילה ג"כ אינו טמא רק מדרבנן ומעיקרא ג"כ הי' טמא מדרבנן ולא איתרע כלל חזקת טומאה שלו שפיר נשאר בטומאתו, אמנם אי הי' טמא טומאה דאורייתא

דאז ע"כ איתרע לי' חזקת טומאה דמעיקרא שפיר אמרי' דאינו טמא משום ספק מיעוט המקפיד, וכבר ראיתי הרבה גדולי אחרונים שהשתמשו בסברא זו עפ"י סברת הר"ש הנ"ל, [ועיי' לעיל סימן ק"ד], ועכ"פ לא דמי לספק אם טבל במקוה שספק אם יש בו מ' סאה או אין בו מ' סאה דהתם כיון שאותו הגוף שאנו דנין עליו טבל כהוגן ויש לפנינו מקוה אחת שיש בו מ' סאה אמרי' שפיר דבטומאה קלה הו"ל כשאר ספיקא דרבנן ולמה נחמיר בזה יותר מבשאר ספק דרבנן, ואתחזק איסורא ליכא כיון שטבל עכ"פ משא"כ במיעוט המקפיד דאנו דנין על אותו גוף בשעת טבילה אם הי' עליו מיעוט המקפיד דלא יהי' מהני טבילתו מדרבנן ונוכל לומר שנשאר בחזקתו הראשונה בטומאה דרבנן ממילא לא שייך לומר ספדר"ב לקולא כיון דאתחזק בטומאה דרבנן ג"כ משא"כ אם הי' טמא מעיקרא בטומאה דאורי' דעכ"ח נפק לי' מחזקה הראשונה ליכא לאוקמא בחזקה וטהור מספיקא כיון דמיעוט המקפיד ל"ה רק מדרבנן, ודוק היטב. והנלע"ד כתבתי בחפזי פק"ק באניהאד אור ליום ו' עש"ק פ' שלח (כ"ז סיון) תרס"ד לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קלג

בימי המנין יצליח בכל ענין כבו' הרב הה"ג חריף ובקי המפואר וכו' כש"ת מו"ה עמרם פישוער נ"י האבד"ק יינק יצ"ו.

בזו הרגע הגיעני מכתבו וטרם יהיה כל שיח אפרש לו אופן המקוה אשר צויתי לעשות פה עירנו להנצל מחשש דנתן סאה ונטל סאה המובא בש"ך יו"ד סימן ר"א ס"ק ס"ג, והנה אם ידוע שיש במקוה ארבעים סאה מים כשרים ממש מותר לשפוך לתוכה אפילו כמה שאובין, רק החשש הוא כיון ששופכים לתוכה מים חמין והחמין נעשו שאובים ואח"כ כשרוצים להחם פעם אחרת נוטלין ג"כ ממי המקוה ונותנים לתוכה מים חמין וא"כ יהיה אפשר שלא יהיו כלל מים כשרים במקוה, וזהו כל החשש מה שיש לחוש באלו המקואות, כאשר כבר האריך בזה גם מרן החתס"ו ביו"ד סימן רי"ד, כאשר עיני מעכת"ה נ"י שפיר חזו, והנה טרם באתי הנה היו המים הולכים מהיורה שהוחם בה המ"ים למקוה שהנשים טובלות שם. זאת ועוד אחרת היתה. כי הרעזערוואר אשר מתוכה באים המים למקוה באו ג"כ ע"י כלי אחד להרעזערוואר כשהיו רוצים למלאות המקוה והיו סומכים כי לפי שפ"א נתמלאה הרעזערוואר ממי גשמים אינו נפסל אח"כ לעולם, וסמכו ע"ד מרן החחס"ו בסימן ר"ג שכפי הנראה בשו"ת שם לא חש לדברי הראב"ד וסמך על רוב הפוסקים (וכן הלכה) דדינא נתן סאה ונטל סאה אינו רק בעי פירות ולא בשאובים ((ועי' שו"ת מהרי"א הלוי ח"א סימן ע"ה)):

והנה להנצל גם מחשש זה דהרמב"ם והראב"ד כף אמרתי לראות מקודם שיהיו תמיד המים בהרעזרוואר (אשר משם הולכים תמיד למקוה) כשרים בלא שאובים כלל, לזאת צויתי שמהבאר אשר יש לנו פה סמוך למקוה ימשיכו המים ע"י הפלומפא לתוך הערין שנעשו מחובר לחומת המקוה ומהערען נשפך המים תחת הקרקע לתוך הרעזרוואר, אשר היה מלא פ"א ממי גשמים ע"י סילונות, וא"כ לא נעשו המים מעולם שאובים (כי הפלומפא הגם שלא קיילי"ן דמותר לעשות מקוה ע"י פלומפא, ואין אנו סומכים בזה על דברי שו"ת זכרון יוסף, לאשר כבר נחלקו עליו גדולי האחרונים, ועי' בשו"ת אמרי אש ליו"ד סימן פ"ו האריך בזה, מ"מ לענין חשש דנתן סאה ונטל סאה כ"ע מודים דהמים בפלומפא לא נעשו שאובים, וכן כתב להדיא בספר גדולי תרומה שעכ"פ לענין החשש דנתן סאה ונטל סאה יש לסמוך דע"י פלומפא לא נעשו שאובים) וא"כ כיון שבמקוה דידן אינם הולכים להדיא לתוך הרעזרוואר רק ע"י המשכה בקרקע יותר מג' טפחים, ויש דעות שאפילו כולו שאוב מותר ע"י המשכה (הגם דלא קיילי"ן הכי רק עד מחצה כשר, עי' בש"ע יו"ד סימן ר"א סעיף מ"ד) מ"מ הכא דגם בפלומפא לא הוי שאובים לענין נתן סאה ונטל סאה א"כ המים שהם בהרעזרוואר כשרים לכ"ע ומשם הולכים מעצמם למקום שהנשים טובלות א"כ יש לנו תמיד מים כשרים ארבעים סאה בהמקוה שהנשים טובלות, ועי' בשו"ת השיב משה ליו"ד סימן מ"ה דלענין חשש נתן סאה ונטל סאה סגיא בתקנתא כל דהוא. ועי' שו"ת בית שלמה ח"ג ליו"ד סימן נ"ט, ומכיון שיש לנו תמיד שיעור מקוה כשרה במקום שהנשים טובלות לא השגחתי כלל על היורה שמחממים בו אם המים חמים נעשו שאובים או לא דמכיון שיש כבר במקוה ארבעים סאה מים כשרים בלא שום חשש לא איכפת לן כלל אח"כ אפילו בכמה שאובים לכ"ע דהחשש דנתן סאה ונטל סאה אינו רק כשיש לחוש דלמא לא נשארו ארבעים סאה מים כשרים במקוה ובנ"ד שיש תמיד מים כשרים שיעור מקוה שהבעל המקוה משגיח על זה שלא ישאב יותר ממקוה רק שישאר תמיד כשיעור מקוה בריוח א"כ לא איכפת לן כלל על היורה שמחמים בו אם הוא כלי או לא, וליתר שאת לויתי עוד שכשממלאים המקוה במים חמים שיהיה זאת המקוה שהנשים טובלות בו מחובר אל הרעזרוואר דרך השקה. וא"כ יצאנו כל החששות כי הרעזרוואר נשאר תמיד בכשרותו כמו שהיה בעת שבאו בו מי גשמים דלא נפסל ע"י המים שהולכים בו מן הבאר כיון שבא דרך הפלומפא וגם ע"י המשכה דלא נעשו שאובים מעולם לענין חשש דנתן סאה ונטל סאה כמ"ש. (ועיין לעיל סימן ק"ל)

ומעתה נבא לנ"ד לענין היורה מ"ש החתס"ו סימן רי"ד דליכא עליו תורת כלי כיון שפתוח מתחתיו, הנה באמת הוא דבר קשה מאוד לומר שכלי שנעשה לשם כך לחום בו חמים ושישארו בתוכו כל זמן שצריכים להחם המים שלא יהיה עליו שם כלי שהרי בש"ע או"ח סימן קנ"ט סעיף ה' איתא להדיא וז"ל בסוף הסעיף כיון שעשוי לקבלה בענין זה וזהו עיקר תשמישו נקרא כלי עכ"ל, ועיין ברמב"ם פח"י הלכות כלים הלכה ו' בדין טיטרוס שמוציא פרוטות דהוי כלי, ואפילו לענין פלומפא רצה לומר בשו"ת מהר"ם שיק ליו"ד סימן קצ"ה דכיון דנעשה לקבלה על אופן זה מקרי כלי עי"ש, רק דיש להקל מ"מ דגבי פלומפא לא נעשה הכלי לקבל רק שיעבור המים דרך שם ולא איכפת ליה כלל בקבלתו לא הוי כלי ודמי לצינור שג"כ לא נעשה לקבלה רק שיעברו מים דרך עליו (וכבר הבאתי דברי גדולי טהרה דלענין נתן סאה ונטל סאה לא מקרי כלי) משא"כ ביורה זה שעיקר תכלית עשיית הכלי הוא שישארו בתוכו המים שיתחממו א"כ איך נימא דלא הוי כלי, גם מ"ש החתס"ו שם צד היתר מה שהיורה נעשה מתחלה לקבעו בקרקע ג"כ יש לחלק דדווקא בכלי שאין לו בית קבול רק דמ"מ מקבל טומאה מקום פשוטי כלי מתכות בזה מהני מה שנעשה מעיקרא ע"מ לקבעו בקרקע, ועי' בדג"מ ביו"ד סימן ר"א סעיף מ"ח, משא"כ כלי שיש לו בית קבול לא מהני מה שנעשה מתחלה ע"מ לקבעו בקרקע, וכן כתב להדיא לחלק בזה בשו"ת אמרי א"ש ליו"ד סימן פ"ו בד"ה אבל מה שיש לדון עי"ש, רק דהאתס"ו לא חשיב ליורה בית קביל ומשו"ה מתיר ג"כ מטום שנעשה מתחלה לקרקע, אמנם כבר הבאתי ראיה דקשה לומר דכלי כי האי שנעשה להחם בו מים לא יקרא בית קבול, וצריכין למשכיני נפשין אדרב מרן התחס"ו ז"ל שלא יהיו דבריו נסתרים ח"ו מדברי הש"ע באו"ח (שהבאתי לעיל), והצצתי מן החרכים בתוך תשובתו וראיתי כי באמת לא היה סומך ע"ז במקום אחר רק שמאחר שדעתו באמת שלא לחוש כלל לחשש דנתן סאה ונטל סאה כאשר האריך שם וגם בשו"ת סימן ר"ג משמע דלא חש לה כלל עשה גם מזה לסניף בעלמא שהיורה אין מקבל טומאה וגם עיקר סמיכתו היה משום שהמים באים מהמשכה, והרי מסוף דבריו ניכר ג"כ שלא היה ברור בעיניו ג"כ לומר שהיורה לא יהיה חשוב כלי שהרי מסיים שם בסוף ד"ה ומאי דקמן וז"ל הטהור הרי גם החמין הללו לא באו מכלי ואפילו באו מכלי הרי נמשכו ג' טפחים עכ"ל, הרי שכתב להדיא ואפילו באו מכלי א"כ להדיא גלה לנו דעתו דעת תורה שאין זה דבר ברור עכ"פ שאין היורה נחשב כלי ולא סמך ע"ז רק משום שדעתו נוטה שלא לחוש לחשש דנתן סאה ונטל סאה וגם שנמשכו ג' טפחים, וא"כ אם יש למצא תקנה שישארו תמיד במקוה מים כשרים ארבעים סאה וודאי עדיף טפי לכ"ע [ועיין

חתס"ו יו"ד סוף סימן ר"ה דצריך לעשות הנקב שלא ע"מ לסתום בברזא וא"כ ביורה שמוכרח להיות סתום ל"ש זה], ((וע' שו"ת קול אריה סימן ס"א)).

והנה לאשר הגידו לי משמיה דמר הגם שלא האמנתי כזה אפי' על אדם פשוט ומכ"ש על הג' נ"י כי סמך על זה שהיורה אין לה בית קבול והתיר אפילו שילכו המים להדיא מן היורה למקוה בלא המשכה וגם שאם אפילו לא נשארו ארבעים סאה מים כשרים במקוה שנוכל לצוף המים מן היורה לתשלום ארבעים סאה וזהו וודאי הס מלהזכיר דכל שלא נשארו ארבעים סאה איכא חשש דאוריתא ובמקום דאוריתא וודאי אין שום אדם שיסמוך לומר דיורה לא הוי כלי קבול, אמנם אם יש ארבעים סאה במקוה חוץ מי היורה רק שיש חשש על המים שבמקוה מכח נתן סאה ונטל סאה בזה וודאי צדקו דברי רבנו בעל החתס"ו שיש לסמוך בצירוף המשכה ג"כ שהיורה לא מקרי כלי קבול עפ"י הדרכים שכתב שם, אולם בלא המשכה כלל ומכ"ש במקום שבלא מי היורה ליכא שיעור מקוה אני על משמרתי אעמודה כי הס מלהזכיר לסמוך על זה שיורה לא נקרא כלי קבול במקום חששא מדינא, ואני צויתי לאנשי קהל העדיעס בהסכמת הרב הגאון נ"י דשם לעשות המקוה כאשר עשו פה ולא נשאר שום חשש כי החחסיו ג"כ לא סמך שהיורה אינו כלי קבול רק בצירוף שהיה המשכה ג"כ כמבואר למעיין שם, ודוק. [ועיין לעיל סימן קכ"ט

ב') **ומה** שתמה על הגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל בהג"ה ליו"ד סעיף ז' (בסי' ר"א) שמתמה כיון דעדיין הוא כלי לקבל טומאה לא עדיף מטובל אחורי כלי דלא עלתה לו טבילה, דהא מסתמא מחזיק יותר ממ' סאה כיון שטובלים בו א"כ אינו מקבל טומאה? נ"ל להצדיק תמיהת הגאון ר' עקיבא איגר זל"ה שכוונתו לדברי הרע"ב והתויו"ט פכ"ד ממס' כלים משנה ד' דאפי' כלי שמחזיק ארבעים סאה ניתו דטהור מטומאת מת אבל מ"מ טמא מדרס. וכן משמע במס' בכורות. ל"ח דלעניין מדרס לא אתקש לשק שיהי' מיטלטל מלא וריקן, והנה לענין מקוואות צריך שלא יהי' גם טמא מדרס כמבואר ביו"ד סי' קצ"ח סעיף ל"א, וא"ש תמיהת הגאון רעק"א, ודוק, ואין להאריך יותר בדבר, ואקוה כי בזה יצאתי יד"ח להסיר מעלי תלונותו יען אין רצוני שיהי' לת"ח גדול כמותו הקפדה עלי, וע"כ הצעתי לפניו כל הענין גופא דעובדא, ויהי' לו בזה שלום רב וברכה לו ולכל הנלוים אליו:

והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד יום ג' (מ"ב למב"י) תרס"ז לפ"ק.

אליעזר דייטש.

הסימן קל"ד

יתענג על רב טוב כבוד הרבני המופלג החרוץ ירא וחרד לדבר ד', וכו' עו"ה ברוך מרדכי שפיטצער נ"י, בק"ק ה' מאר יצ"ו.

ע"ד שאלתו אם בעינן דווקא שהחפיפה ימשך שעה אחד מכ"ד במעל"ע או דליכא קפידא רק שתזהר שתחוף יפה, וששמע בשמי שאני מתיר דלא בעינן דווקא ממש, והתפלא שהרי הש"ך ביו"ד סי' קצ"ט סוף סק"ו הביא בשם שו"ת מהרש"ל ושם משמע דבעינן שעה דוקא? אבאר לו קצת בס"ד, הנה במס' נדה ס"ח ע"א שם מקור הפלוגתא דרש"י ותוס', דדעת רש"י דחפיפה מותרת נמי בלילה היכא דלא אפשר ביום, כגון במוצאי שבת או במוצאי יו"ט ולא ניחא לי' לחוף בע"ש שלא להרחיק החפיפה מן הטבילה, ודעת תוס' שם בד"ה כך אמרו דאין לחוף בלילה, והנה ברמ"א שם בש"ע סעיף ג' פסק בשעת הדחק כרש"י עיי"ש. והנה המתבאר מן הפוסקי' היא כך דוודאי יש חשש שלא תחוף בלילה דאז מהומה לביתה ולא תחוף כראוי ואם תחוף ביום רחוק קצת מן הטבילה ג"כ יש חשש על הרחקת הטבילה מן החפיפה, ולכך אם מתחלת לחוף מבעוד יום וממשכת החפיפה עד הטבילה ממש בזה סלקנו כל החששות ותבא עליה ברכה, ולא עלה על שום דעת פוסק שיהי' שעה דווקא, והגע עצמך שעה זו אינ' מעלה ואינה מורדת דמכיון שמתחלת לחוף בעוד יום ואז אינה מהומה לביתה עדיין וממילא נמשך זמן מה עד שעת טבילה ומה לנו לחוש שלא תחוף יפה, וכי ברשע' עסקינן, אמנם כל זה אי מתחלת החפיפה ביום שאין כאן חשש מהומה לביתה כלל, אולם המהר"ם פאדווא ובנו תקנו מחמת צניעות שאשה לא תלך כלל לבית הטבילה ביום עיי' בשו"ת מהר"י מינץ סימן ז' וא"כ שפיר יש חשש שלא תחוף יפה או מחמת שמהומה לביתה או אולי ג"כ מחמת ביעותיתא דלילה לכך תקן לכל הנשים בשוה שלא תחוף פחות משעה ממש עכ"פ וממילא לא תמהר עצמה כיון שמוכרחת להתעסק עם החפיפה שעה ממש דווקא, ועי' בשו"ת רמ"א סימן כ"א וימצא להדיא שכך היא כדברינו, וכוונת הש"ך בדברי המהרש"ל נמי הכי הוא שכתב וז"ל:

על מה שנהגו מקדם להתחיל לחוף ביום ועתה תקנו בלילה (כלומר וא"כ איכא חששא שלא תחוף כראוי מחמת שמהומה לביתה) ותעתיק בחפיפה דוקא שעה אחת שלא תהא מהומה לביתה שרי אפי' לרש"י עכ"ל, כלומר דאע"ג שמקילין במה שמתירים לה לחוף לגמרי בלילה מ"מ כיון שתקנו שתמשיך החפיפה שעה ממש יצאנו מידי חשש דממילא לא תמהר עצמה, אמנם במקום שנוהגים שמתחילים החפיפה מבעוד יום וממשיכים עד הלילה לצאת כל שיטות הפוסקים כיון דבכה"ג ליכא כלל חשש דמהומה לביתה אין

מקום קפידא על שעה או פחות דכל שלא שייך חשש דמהומה ואטו ברשעי עסקינן שלא תזהר בחפיפה כל שאין חשש ממקום אחר לא אשתמיט אפי' אחד מהפוסקים ראשונים לומר דבעינן שעה דוקא דמהי תיתי לומר שלא תחוף יפה, ועיין בחכמת אדם כלל ק"כ סימן ה' משמע נמי כמ"ש דאם מתחלת החפיפה ביום ליכא קפידא על שעה דוקא רק אם מתחלת החפיפה בלילה כגון בשעת הדחק שהתירו בלילה נמי אז בעינן שעה דוקא משא"כ למנהגא דידן שמתחילים החפיפה מבעוד יום אין שום טעם להקפיד על שעה ממש, ואולי הי' בעינן שעה דוקא וכי לא אשתמיט חד מן הפוסקים לקבוע זמן לחפיפה, אלא ודאי דאין שום טעם לקבוע זמן לזה רק באם אירע שהתרנו החפיפה בלילה אז בעינן שעה דוקא, וזה פשוט וברור בס"ד. ()ועיין בס' פתחא זוטא על הל' נדה וטבילה סימן קצ"ט סעיף ג' אות ז')).– והנלע"ד כתבתי אור ליום ב' א' דחנוכה תרנ"ח לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קלה

שלום וישע רב, לכבוד אהובי הרב המאה"ג חו"ב וכו' מו"ה אהרן אויש ני' אבד"ק לופעני יצ"ו.

בזו הרגע הגיענו יקרתו ויען אני מוטרד בעניינים שונים, ע"כ אמרתי להשיב לו רק בקיצור, ע"ד ישוב א' של"ה להם מקוה והשתדל ישראל א' יר"ש שגוי א' בנה מקוה משלו וההכנסות היו של העכו"ם ואח"כ נתקלקלה המקוה והעכו"ם לא רצה להוציא הוצאות יותר ותקן הישראל את המקוה על הוצאותיו והקהל טוענים שאינם רוצים לסייע לו רק רוצים לדון עם העכו"ם ? לית דין צריך בשש כי בודאי כל הקהל מחוייבים להשתתף וליתן חלקם בהוצאות, ויפה הביא ראי' מדברי השו"ע חו"מ סי' קנ"ז סעיף יו"ד גבי כותל חצר שנפל דעד ד' אמות יוכל לכוף השותף ליתן חלקו ומכ"ש מקוה שהוא עיקר טהרתן של ישראל ואין לך דבר נחוץ מזה. ומה שלא הביא בש"ע חו"מ ריש סי' קס"ג מקוה ג"כ בין הדברים שכופין בני העיר זה את זה נ"ל דרבותא קמ"ל הש"ע דאפי' ביהכנ"ס שאעפ"י שיכולים להתפלל בבית אחר וכן תורה נביאים וכתובים שיוכל היחיד לומר אני אקנה לעצמי מ"מ מחוייב ליתן חלקו עם הצבור שיקרא בו כל מי שירצה, וכן חומה אע"ג שיכול לטעון שא"צ לשמירה מ"מ מחויב כל א' לסייע ומכ"ש מקוה במקום שאין מקוה אחרת דודאי מחוייב כל א' לסייע ובפרט שיוכל לבא לידי מכשול ח"ו, וא"כ בנ"ד שהוא מוחזק ורוצה לעכב הקולסוסטייער פשיטא שאין להוציא מידו והאנשיר הרוצים לכוף אותו בערכאות לשלם עושים שתים רעות, א' שאין חסים על נפשם שיהי' להם מקוה טהורה [ומה זה טענה שימתינו עד שהמשפט יחייב העכו"ם

לבנות משלו ומי יודע כמה זמנים יעברו עד אשר יצא משפטם לאורה ובינו לבינו לא יהי' להם מקוה], והשני שהולכים בערכאות נגד בר ישראל יר"ש והוי כאלו מרים יד בתורת משה ח"ו כמבואר בחו"מ סימן כ"ו, ואקוה כי יתנו אל לבם ולא יוסיפו לחטוא ובודאי ישתתפו עמו לסייע מה שהוציא משלו על המקוה ויהי' מקוה טהרה לבנ"י, והקב"ה יטהר לבנו לעבודתו.

והנני בזה הדו"ש באהבה, והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד אור ליום ב' ט' סיון לס' וישם לך שלום תרס"ח לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קלו

שוכ"ט וישע רב לכבו' אהו' ידינ"פ הרב הגאון הגדול המפורסם וכו' מו"ה משה שמואל **גלאזנער** נ"י אבדק"ק **קלויזענבורג** יצ"ו.

את קוטרסו הנדפס בענין המקוה שמרוצפת בס"ד דהיינו "בעטאן" ומתחסרים מימיה לערך עשרה צענטי מעטער במעל"ע אם כה"ג פסול משום זוחלין קבלתי, וכה"ג נ"י האריך בזה כמעט לא הניח מקום, ותוכן דבריו אחרי כל שיטות הפוסקים לחלק בין זחילה ניכרת לזחילה הנראת, ומפרש מע"כ נ"י זחילה הניכרת היינו שניכר שהמים ניגרים בכל שטח המקוה וזה דוקא פסול משא"כ זחילה הנראית הי' משמע דאפי' אם נראה שנוטף במקום הנקב לבדו דג"כ פסול, ובאמת זה אינו דאינו פסול רק בזחילה הניכרת דהיינו שניכר בכל שטח המקוה שהוא זוחל, כך הם תו"ד, והאריך בדברי החת"ס ליו"ד סי' רי"א ובדברי חיים ח"ב סימן צ"ט ובדברי ספר גדולי טהרה בשו"ת סי' ח', ונחזי מה דקמן בס"ד.

הנה מדברי המחבר בסעיף נ"א שכתב ניקב המקוה ומימיו נוטפין מעט מעט כשר לפי שאין זחילתן ניכרת ולא פירוש באיזה אופן נקרא מעט מעט רק מדכתב שם ג"כ או נבלעים בקרקע מעט מעט כשר משמע דניקב הוי דומיא דנבלעים בקרקע דכמו בנבלעי' מקרקע אי אפשר שלא יחסר מעט כמ"ש כבר החת"ס בסי' רי"א, כה"ג כשר ניקב ג"כ, וכמ"ש הב"י ביו"ד סי' ר"א בשם הרשב"א בשער המים וז"ל: ואם אי אתה אומר כן אין לך מקוה מים כשר שהקרקע מתחלחל ובולע מעט עכ"ל, א"כ משמע דלא יצא מכלל זוחלין רק מה שהדרך היא שיחסור בכל בור שאינו מסוייד, משא"כ מה שחסר יותר דלא שייך בכה"ג לומר אין לך מקוה כשר" באמת הוי זוחלין, והיינו משום דהא דמעיין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן דוקא היא משום כיון דהתורה הקדושה הכשירה מעיין ובור למקוה בודאי כל אחד מטהר כדרכו דמעיין מטהר אפי' בזחילה

שדרכו בכך להיות זוחל ובור שאין דרכו לזחול באשבורן דוקא וא"כ אם אינו חסר רק מעט שגם בור דרכו בכך ודאי כשר משא"כ כל שהוא חסר יותר מכפי הדרך הרגיל אינו מטהר, וזהו מבואר, וא"כ יפה כתב הגדולי טהרה לחלק בין בליעה לזחילה דדרך בליעה ודאי כשר ולא מקרי זוחלין משא"כ דרך זחילה הרי בכלל זוחלין, ומ"מ יפה כתב החת"ס דאין חילוק בין בלוע בקרקע לבלוע באבנים וא"כ פשיטא דאפילו בבור מרוצף באבנים אם אינו זוחל רק מעט כשר מ"מ ביותר מכדרך הרגיל להתחסר בסתם בור לא שמענו שיהיה כשר, ויש להסביר קצת הדברים דבאמת לכאורה ילד"ק מנ"ל דמעיין מטהר גם באשבורן ואמאי לא אמרינן כמי דמקוה אינו מטהר בזוחלין הה"ד דמעיין אינו מטהר באשבורן וברמב"ן מס' שבת ס"ה ע"ב הביא כמה ראיות דמעיין מטהר גם באשבורן עי"ש, ובחידושי בסוגיא דזוחלין פירשתי בזה דברי רש"י מס' שבת ס"ה ע"א ד"ה מקואות שכתב שם סמוך לנהר, ולכאורה מנ"ל לרש"י שהיו עושים המקואות סמוך לנהר, וכתבתי דבאמת ילד"ק מה קמ"ל הגמרא דשמואל עבד לבנתיה מקואות ביומי ניסן כיון דכל עיקר הסוגיא בא רק לאשמעינן דאין לטבול בנהרות מחשש שמא ירבו המטפין על הזוחלין א"כ לא הי' לו לאשמעינן רק דאין לטבול בנהרות רק ביומי תשרי וממילא נדע דבימים שאין לטבול בנהרות מסתמא עשה מקוה אחרת, אמנם להנ"ל א"ש דהא קמל"ן דלא נטעה דכמו שמקוה אינו מטהר בזוחלין הה"ד דמעיין אינו מטהר באשבורן שאין דרכו להיות באשבורן וא"כ הנהר ביומי ניסן דאיכא נמי לחוש שמא ירבו הזוחלין ואינו מטהר באשבורן והיה אסור לעשות מקוה סמוך לנהר דהיינו להמשיך המים מהנהר תוך החפירה דשמא הרוב זוחלין ואינו מטהר באשבורן משו"ה אשמעי' הגמ' דמעיין מטהר בכל גוונא ושפיר הי' יכול לעשות מקואות, משו"ה פרש"י שהיה סמוך לנהר כלומר דאם לא היה סמוך לנהר מאי קמל"ן הגמ' בהא דעבד מקואות ביומי ניסן וע"כ דאתא לאשמעינן דמעיין מטהר באשבורן ג"כ, ובחידושי הארכתי בזה בס"ד, ובחידושי המאירי למס' שבת שם כתב דאשבורן הוי טהרה טפי משום שהארבעים סאה מכונסים במים אחד משא"כ כשהם זוחלין אין נצטרפים לארבעים סאה דאין לו חיבור בזחילה רק מעיין שחיותו חזק מתחבר ומצטרף אפילו בזחילה וא"כ מעיין כ"ש דמטהר באשבורן דהארבעים סאה הם מצורפים, עי"ש היטב, ודו"ק, ויש להסביר בזה שיטות הפוסקים שהביא המחבר בסעיף נ' דאם נשאר ארבעים סאה למטה מן הסדק דכשר והיינו משום דהא דאין מקוה מטהר בזוחלין היא משום דאין הזחילה מצרף הארבעים סאה וא"כ כל שיש למטה מן הסדק שאינו זוחל ארבעים סאה כשר דהרי יש כאן ארבעים סאה מצורפים ומשו"ה נמי אם אינו זוחל רק מעט דהיינו דרך נקב קטן לא

מקרי זחילה דכה"ג אינו מגרע הצירוף וכמו בבור דאע"ג דדרכו לחסור מעט דמ"מ הוי צירוף ארבעים סאה משא"כ אם זוחל יותר לא הוי צירוף ארבעים סאה ובב"י שם הביא ראיה מהא דגודר בכלים דסדק מעט אינו פוסל להיות זחילה ע"ש, והיינו משום דכיון דאינו נסדק רק מעט אינו מבטל הצירוף דארבעים סאה, ובחידושי להלכות מקואות הארכתי בשיטות הרמב"ם פ"ט הלכות מקואות הלכה י"ג במה שפירש דמפצי ביומי תשרי כדי שלא יהיו זוחלין, וכתבתי שם לתרץ גם קושיית הישועות יעקב שם ס"ק ל"ג, א"כ כיון דתקנת מפצי היא שלא יהיו זוחלין למה היה צריך לעשות מקואות ביומי ניסן כיון שיש לו תקנה לבטל חשש זחילה ע"י מפץ לשיטת הרמב"ם, ושם הארכתי בס"ד, ואין להאריך כאן יותר בזה:

עכ"פ בהא נחתין ובהא סלקין דכל שנסדק כל כך שמחסר יותר מבסתם בור חיישינן דזחילה מבטל הצירוף דארבעים סאה ואין לטבול בי, רק מ"מ אם יש ארבעים סאה חוץ המים הזוחלין אז יש לסמוך על שיטות הפוסקים דלא מקרי זחילה אפילו ע"י חסרון רק אם הזחילה ניכרת כל כך כמו במעיין שניכר לפניו שהוא זוחל כמ"ש הרא"ש בשו"ת כלל ל"א סימן ד' וז"ל משמע דלא בא למעט אלא דומיא דמעיין שכולו זוחל והולך ממקום למקום עכ"ל ע"ש והענין היא כך דאם הוא זוחל כמעיין ממש אינו מטהר משום דמקוה אין דרכו להיות זוחל כל כך והתורה לא הכשירה רק כל אחד כדרכו דהיינו מקוה באשבורן דוקא ואם הוא זוחל כמעיין ממש פסול בכל גוונא אפילו אם יש ארבעים סאה שאינם זוחלים משא"כ אם אינו זוחל כמעיין ממש והפסול היא רק משום שהזחילה מבטלת הצירוף דארבעים סאה כמ"ש המאירי אז שפיר י"ל דאם נשארו ארבעים סאה למטה מן הסדק שאינו זוחל הרי יש כאן שפיר צירוף של ארבעים סאה וכשר שפיר לטבול בו דבזחילה מעט שאינו כל הך כמעיין כ"ע מודי דאם נשאר ארבעים סאה שאינן זוחלין כיון דיש כאן עכ"פ צירוף ארבעים סאה דכשר כדעת הש"ע סעיף נ', ודו"ק היטב, ויש להסביר בזה דעת הש"ך ס"ק ק"כ במ"ש דאם זוחלין לחוץ רק ע"י אדם הטובל בהם לא מקרי זחילה לפסול אם נשארו ארבעים סאה אפילו אם המים שיצאו לחוץ ע"י טבילה אין חוזרים למקומם. עי"ש היטב בש"ך, ועפ"י דברינו א"ש דכיון דהא דזחילה פוסל במקוה הוא כדעת המאירי שהבאתי לעיל דזחילה אינו מצרף הארבעים סאה א"כ היינו דוקא שזוחלים מחמת עצמן לא מקרי צירוף משא"כ כשאינו זוחל מעצמו רק ע"י סבת אדם המכריחו כה"ג שפיר הוי צירוף רק מ"מ צריך שישארו ארבעים סאה דאם לא נשאר ארבעים סאה לא טבל בארבעים סאה מצורפים (ועיין בחידושי הרז"ה הלכות מקואות ס"ק קי"ט בד"ה אך נראה לע"ד. ודו"ק).

ומ"ש מעכת"ה נ"י לחלק בין זחילה הניכרת לזחילה הנראית, ולדעתו זחילה הנראית היא אפילו אינו ניכר כל כך היטב רק שהנקב נראה והוכיח מלשון "ניכרת" דאינו פוסל רק אם ניכר שמים נגרי' על פני כל שטח המים, לע"ד י"ל ג"כ איפכא דלשון נראה משמע שנראה תיכף לעין ממש הזחילה, משא"כ ניכר צריך התבוננות יותר [ובלא"ה א"א לומר דרואה הנקב שמטפטף דאי אפשר לראות הנקב שמכוסה במים ואם הנקב למעלה בקל יכול לסתום אותו] ולשון הקרא מוכיח כן וירא יוסף את אחיו ויכירם, דהכרה משמע ע"י התבוננת והסתכלות בדבר היטב, וא"כ אם לא היה פוסל רק זחילה הנראית לא היה פוסל רק זחילה כה"ג שנראה ממש זחילתו כמו מעיין שנראה זחילתו תיכף לעין כל רואה משו"ה נקט להכשיר דוקא היכא שאין זחילתו ניכרת משא"כ אם אפילו הזחילה רק ניכר אע"ג שאינו נראה רק מ"מ ניכר לנו שהמקוה ההוא זוחלת דהיינו שנחסר ממנה יותר מכפי הרגיל שפיר מקרי זחילה ואין לנו להקל נגד הגאון בעל דברי חיים, וכן מהגאון בעל חחס"ו דמשמע שאינו כשר רק בסדק בעלמא בין רצפת אבנים שעכ"פ אינו חסר יותר מסתם בור כמה שהוא הדרך לחסור מעט משא"כ אם חסר יותר הוי זחילה הניכרת אע"ג שאין נראית הזחילה כמו במעיין, רק אם מ"מ נשאר ארבעים סאה שאינן זוחלין כלל בזה שפיר יש לומר דכיון דכל פסול זחילה דהיינו שחסר יותר מכדרך בור דעלמא שחסר רק מעט היא משום דכל שזוחל לא הוי צירוף ארבעים סאה וא"כ כל שנשארו ארבעים סאה בלא זחילה כלל דהרי יש כאן צירוף ארבעים סאה כה"ג כ"ע מודו לדעת הש"ע סעיף נ' דכשר אם נשארו ארבעים סאה למטה מן הסדק, ודוק היטב. והנני דו"ש באהבה, והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד יומא דהלולא של מרן הגאון החת"ס זצ"ל זי"ע כ"ה תשרי תרס"ח לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קלז

גמר חתימה טובה לכבוד אהובי הרב הגדול החריף ובקי וכו' כש"ת מו"ה משה ראטטענבערג נ"י רב ומורה לעדתו בק"ק נירענבערג במדינת באיערן יע"א.

מכתבו הגיענו והנה האמנם שכעת צריכים להכנה דרבה ליום הקדוש הבע"ל מ"מ לאשר שערי תשובה פתוחים כעת, לא אמנע תשובתי ואשוב בקיצור, על דבר שהמקוה שיש בה ארבעים סאה רק שהמים אינם מגיעים למעלה מהטבור אם מותר לטבול שם, ועיניו ראו שפיר בש"ע יו"ד סימן קצ"ח סעיף ל"ו, וברמ"א שם סימן ר"א סעיף ס"ו ובשו"ת אמרי א"ש סימן ע"א, ורוצה לשמע דעתי בזה ונחזי מה דקמן בס"ד:

הנה המעיין שם יראה שיש שתי תקנות אם אין המים עמוקים כל כך. האחד, שתשב מתחלה עד צוארה במים כמ"ש הטו"ז שם ס"ק ל"ח, אמנם לדעת הש"ך בנקה"כ שם אין מסכים לזה דלא דמי למה דאמרינן שהמים מקדימין דהכא יש לחוש שע"י הקמטין לא יהיו המים שבתוך הקמטין מחוברים למקוה כלל ולא דמי למים שברגליה דהתם ודאי מחובר המים שברגליה למים שבמקוה כיון שרגליה נוגעות בקרקע המקוה עיש"ה, [ועיין בספר עצי לבונה סעיף ל"ה]. אמנם יש עוד תקנה שתטבול כשפניה וגופה כבושים בקרקע אבל לזה צריך שיהיה אורך המקוה לכה"פ ח"י טפחים כמ"ש הגאון בעל ש"ע תניא בדיני תקוני המקוה, וכפי הנראה מספר עצי לבונה עדיף הך תקנה שיהיו פניה וגופה כבושים בקרקע דהיא מדברי הב"י שם בד"ה כתב הרשב"א בשו"ת עי"ש, ולזה צריך שיהיה אורך המקוה לכה"פ ח"י טפחים שתוכל להשתטח כל גופה, וא"כ ודאי אם המקוה אורך ח"י טפחים צריכים להזהיר הנצוים שיטבלו דרך השכבה גופה ופניה כבושים בקרקע כמ"ש בשו"ע תניא שם דאזל ליה החשש דקמטין לגמרי אמנם אם אין אורך המקוה ח"י טפחים יש לסמוך בשעת הדחק על התקנה שתשב מעיקרא במים עד צוארה כיון שהסכימו לזה הגאונים באמרי אש ובסדרי טהרה שם, מ"מ נראה כיון שעיקר ההיתר של הגאון באמרי אש היא לסמוך על הטו"ז, והטו"ז שם בס"ק ל"ח ג"כ אינו מתיר אלא בדיעבד, ואפילו התקנה דתשחטא כל גופה ג"כ היא רק כשאין כאן מקוה אחרת כמ"ש בספר עצי לבונה שם משום דמ"מ יש לחוש אולי לא תשתטח יפה, א"כ ודאי כל זמן שאין כאן תקוה אחרת יש להתיר לטבול באחד מאלו שתי תקנות דהיינו או שתשב מקודם עד צוארה במים, או שתשחטם כל גופה, אם המקוה אורך ח"י טפחים וזהו עדיף יותר, אמנם זהו רק בשעת הדחק אולם על צד היושר והצדק צריכים בודאי להשתדל לעשות מקוה שיהיה המים למעלה מטבורה זרת, ואם בכל דברים הנוגעים לגוף כל אחד משתדל שיהיה לו חפצים נאים ודירה נאה על צד היותר טוב מכ"ש בדברים הנוגעים אל הנפש וטהרתן של ישראל תלוי בו על אחת כמה וכמה, וצריך להשתדל שהמקוה יהי' כשרה בלי חיפוש צדדי היתר ואופנים שונים ובפרט שרוב בע"ב במדינה שם כולם נגידים ונדיבים וכל צורכי ביתם מתנהגים ברחבה. א"כ למה יקמצו בדבר שמבואר בש"ע סעיף ל"ו בפשיטות שצריכים המים להיות למעלה מהמבור זרת עכ"פ, ע"כ לא אוכל להסכים לטבול במקוה זאת רק אם יקבלו עליהם לעשות מקוה כראוי שיהיה המים גבוהים, ואז עד שיהיה להם המקוה עשויה כהוגן בלי שום חשש, הנני מסכים שיטבלו עד העת ההוא גם במקוה זאת באחד משני אופנים כנ"ל, שלא לבטל בנות ישראל מטבילת מצוה, ובל"ס שמה שהתיר הגאון ז"ל באמרי

א"ס ע"י תקנה שתשב עד צוארה במים היה ג"כ רק בשעת הדחק שמסתמא לא יחלוק על הטו"ז שכתב בפירוש בס"ק ל"ח שרק בדיעבד הוי טבילה אם שחתה ביותר, והכא כיון שאין המים מגיעים למעלה מגבורה משתמא צריכה לשחות ביותר וא"כ אין להתיר רק בשעת הדחק שלא לבטל בנות ישראל מטבילתן ועכ"פ צריכים להשתדל לעשות מקוה אחרת שיהיו יכולים לטבול בהם דרך גדילתן בלא שום עצה ותחבולה, וכן משמע מדברי הרמ"א בסימן ר"א סעיף ס"ו דאפי' התקנה שתשתטח על פניה היא ג"כ רק אם אי אפשר לתקן אבל אם אפשר לתקן לא ניחא ליה להרמ"א אפילו בהך תקנה דמה"ט מביא הרמ"א שם הך דינא אע"ג שכבר כתב המחבר דברים אלו בסימן קצ"ח סעיף ל"ו מ"מ הביא שם הך דינא להודיע דאפילו אם תשתטח על פניה לא מהני רק אם אי אפשר במקוה אחרת ודו"ק, ועיין שו"ת דברי חיים ח"ב ליו"ד סימן צ"א שכתב ג"כ דברי מוסר שצריך להשתדל במקוה לעשות על צד היותר מרווח עי"ש בדבריו הקדושים והנעימים, ע"כ יראו לתקן מקוה אחרת, רק עד שיהיו להם מקוה אחרת יכולים לטבול בעקוה זאת שלא לבטל בנות ישראל מטהרתן, ()ועיין שו"ת מהרש"ם חלק שלישי סימן ט"ו)) והקב"ה יטהרנו לעבודתו:

והנני הדו"ש באהבה והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד מוצש"ק דעשי"ת ז' תשרי תרס"ח לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קלח

תשובה לרב גדול אחד !

ע"ד השאלה שבעירו עשו מקוה כשרה מבאר מים חיים ורק לאשר מקום הטבילה קצת צר מהכיל יותר מג' או ד' אנשים לזאת עלה בלבו לאשר המקום שיורדין בו למקוה הוא מקום מרווח ואם יתנו כסוי על המקוה דנקבו בו כשפופרת הנוד יהי' שם מקום ליתן מים שאובים ולעלאות כל המקום למעלה מן הכסוי ויהי' מקום מרווח לטבול בו והמים שאובים יטהרו ע"י השקה למי המקוה התחתונה, והנה למע"כ נ"י פשיטא לי' דמים השאובים שבמקוה העליונה ודאי נכשר בהשקה להתחתונה, רק הא מספקא ליה כיון שצריכין לעמוד על הנסרים שמהם נעשה הכסוי לכסות מקוה התחתונה, ועיניו שפיר חזו דברי השו"ע יו"ד סימן קצ"ח סעיף ל"א ובטו"ז ובש"ך שם, רק מסופק איזה צד טוב יותר לעשות אם שהכסוי יהיה נעשה שם שיהיה לעולם קבוע ע"ז צירים (שקורין אנגלען) או מוטב שלא יהיה קבוע כמ"ש רבינו הגאון ר' עקיבא איגר בשו"ת חלק ראשון סימן מ' דאם הכסוי אינו קבוע ע"ג קרקע לית בה משום גזירת מרחצאות ומותר לעמוד

עליהם בשעת טבילה כיון דכל החשש שלא תעמוד על גבי נסרים שראוים למדרס היא משום גזירת מרחצאות והיכא דאינו קבוע ליכא גזירת מרחצאות, כך הוא תוכן שאלתו: **ואעו** ואומר דאי משום הא לחודא משום הנסרים בקל היה לחפש היתר ולסמוך על הפוסקים שמביא הטו"ז שם ס"ק ל"א דאלו נסרים שהמים הולכים עליהם תמיד אין מקבלין טומאת מדרס הגם שאינו אומר בזה להלכה ולמעשה מ"מ ליכא חששא כל כך דכבר התירו הרבה גדולי אחרונים לעמוד על הנסרים בשעת טבילה כיון דאינם עשוים למדרס רק כשהם בתוך המים (ועיין שו"ת פמ"א ח"ב סימן קל"ב דאם אין בנסרים עובו טפח אינם מקבלים כלל טומאת מדרס עייש"ה), אמנם תיוהא אחרת קא חזינא הכא דנ"ל דבנ"ד לא נטהרו המים העליונים שכולו שאוב בהשקה לתחתונים דהא הו"ל קטפרס וגם השקה אינו מחבר רק כשהחוט של המים המחבר בין שניהם הוא עומד ואינו זוחל כגון ששני המקואות הם בשטח השוה והאחת שאוב והאחת אינו שאוב אז נתחברו ע"י השקה משא"כ לחבר העליון לתחתון ע"י השקה שהנצוק שמחבר שני אלו המקואות אינו עומד דדרכו להיות זוחל תמיד לא הוי חיבור והכי איתא להדיא בר"ש פ"ו מקואות משנה ח' על המשנה דמטהרים מקואות העליון מן התחתון וז"ל וסגיא בכחוט השערה דהקילו בשאיבה דרבנן ושמא מטעם זה לא חיישינן בסילון אפילו יהא קטפרס עכ"ל, והובא ג"כ בתוספ' יו"ט שם, וא"כ לדידן דקיייל"ן כולו שאוב פסול מה"ת כמ"ש הרמ"א סימן ר"א סעיף ג' לא מהני השקה ע"י קטפרס כמתניתין סוף פרק ח' ממס' טהרות דנצוק וקטפרס אינו חיבור וא"כ אינו ענין כלל להך דמחבר בש"ע סעיף מ"ח וסעיף מ"ט דמהני השקה דהתם מיירי כששני המקואות הם בשטח שוה, משא"כ הכא בנ"ד לטהר העליון מן התחתון דאיכא תרי חששא חדא משום קטפרס, ועור שהנצוק ביניהם כשיורד מעליון לתחתון אין דרכו להיות עומד רק זוחל ממעלה למטה לא הוי חיבור ובפירוש הביא המחבר בש"ע סימן ר"א סעיף ס' לשון הרמב"ם פ"ח מהלכות מקואות הלכה ח' שאין המים הנזחלים מערבין אלא א"כ עמדו ועי"ש בכ"מ שהביא משם הריב"ש דלרבנן דפליגי אר"מ ור"י גבי רגליו של ראשון נוגעת במים דאפילו גור אחית ליה להרמב"ם ואע"ג דהתוספ' יו"ט פ"ג מס' מקואות משנה בי חולק בזה על הכ"מ עי"ש, מ"מ בהא מודה שעכ"פ אין הניצוק שהוא זוחל מחבר עי"ש, וז"ל הריב"ש סימן רצ"ב (באמצע התשובה) וגם שערוב מקואות צריך שהמים המערבין שני המקואות הם מערבין אותם בהשקט בעמדם במקומם הטבעי שזהו אשבורן ולא בהיותם זוחלין שזהו נקרא קטפרס דהכי תנן (פ"ח מס' טהרות) הבציק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור וכו' וזהו מ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"ח מהלכות מקואות) שלש גומות שבנחל העליונה

והתחתונ' של עשרים סאה ואמצעית של ארבעים סאה ושטף של גשמים עובר תוך הנחל אעפ"י שנכנס לתוכן ויוצא מתוכן אין זה עירוב ואין מטבילין אלא באמצעית שאין המים הזוחלין מתערבין אלא א"כ עמדו וכו' ולא אמרינן אפילו גוד אחית ונתן טעם לדבר לפי שאין הקטפרס חיבור לעולם ואפילו לחבר מקוה שלם שלמעלה למקוה חסר שלמטה, עכ"ל הריב"ש, והכ"מ פ"ח מהלכות מקואות רמז עליו, וא"כ מכ"ש בנ"ד להכשיר מקוה עליונה שכולו שאוב מהתחתונה הכשרה דהו"ל גוד אסיק ודאי לא אמרינן, והא דבמשנה מטהרין העליון מן התחתון כבר כתבנו דברי הר"ש דהיינו רק לענין דרבנן מהני קטפרס וא"כ בנ"ד דמקוה עליונה כולו שאוב דפסול מה"ת לדידן דקיי"ל הכי לא מהני השקה אפילו מעליון לתחתון וכ"ש מתחתון לעליון, ועי' בספר דברי חיים להלכו' מקואות סעיף נ"ז שם ובפירוש על המשנה פ"ו שם, ודו"ק:

וחפשתי באוצרן של אחרונים ומצאתי וראיתי בשו"ת דברי חיים ח"ב ליו"ד סימן פ"ח שנשאל ממש כעין נ"ד להכשיר מים שאובים במקוה עליונה ע"י השקה למקוה התחתונה ומסיק לאסור מטעמא שכתבתי אי משום קטפרס או משום שכל שאין המקואות בשטח תשוה זו אצל זו הוי הגוד המחבר בדרך זחילה ואין מערב המקוה והנה הגאון בעל דברי חיים רב גובריה וראוי לסמוך עליו אפילו לקולא ומכ"ש לחומרא ובפרט שיש לנו כמה ראשונים הר"ש והריב"ש שהבאתי שלפי דבריהם לא מהני תשקה כי האי בדבר שפסול מה"ת וכולו שאוב הוי מה"ת פסול לדידן, והגם שלפי דברי הר"ש במס' מקואות שהבאתי היה מותר עכ"פ אם המים השאובים שבעליונה יבא ע"י המשכה כולה דאז ליכא רק פסול דרבנן לדעת הרבה פוסקים ובדרבנן מהני השקה אפילו ע"י קטפרס לדעת הר"ש הנ"ל וכן מתיר כה"ג בשו"ת דברי חיים הנ"ל, אמנם בעובדא דידיה היה להם שעת הדחק כמבואר שם בהשאלה לכן התיר ע"י המשכת מים שאובין למקוה העליונה, משא"כ בנ"ד כפי מ"ש מע"כ נ"י יש לכם מקוה כשרה בלא שום פקפוק אשר לנשים ודאי מספיק דהא אין דרך נשים ללילך הרבה בפ"א רק כפי שיזדמן להם זמן טבילה, ורק שיספיק לאנשים שיהי' מקום מרווח שהולכין הרבה ביחד משום זה אין ליכנס בפרצה דחוקה דהא לאנשים ודאי מי שרוצה לטבול משום תקנת עזרא סגיא ליה אפילו כולו שאובין רק שלא יהיו בכלי כמבואר במג"א סימן פ"ח, וא"כ טוב יותר לעשות מקוה כולו שאוב לאנשי' בפני עצמן ויזהרו שהנשים לא יטבלו שם (עיין לעיל סימן קי"ט) מלהתיר שגם הנשים יטבלו במקוה שאוב ע"י השקה מתחתון לעליון דלא מהני לדעת הרבה ראשונים כמ"ש, ע"כ יניח ידו מזה לגמרי והמקוה כשרה אפילו אם אינו כל כך מרווח תשאר בכשרותו

ועוד אעורר אותו אגב אורחא על דבר אחד דאע"ג דהמקוה הזאת הוא מעיין מ"מ אין לו דין מעיין לכל הדברים דאנו חוששין לדעת המהרי"ט בשו"ת ח"ב ליור"ד סוף סימן ח"י דאין לנו בקאין איזה יש לו דין מעיין גמור דלפעמים הוא רק מי תמצית הנהר או משאר נוזלים וא"כ אין יכולין לסמוך לכל דבר שהוא מעיין, ועי' בספר חידושי הרז"ה על הלכות מקואות שם סימן קכ"ט וסימן קמ"א נמ' משמע כדברינו דכמו בנ"ד לא מהני השקה ובפרט מתחתון לעליון דבמעליון מתחתון היה לנו קצת מקום לסמוך על דברי התוספ' מס' גיטין ט"ז ע"א ד"ה הנצוק דבסופו לירד למטה לא חשיב קטפרס, אמנם כמו בנ"ד להכשיר עליון ע"י תחתון לא מהני מידי מה שסופו לירד, דמ"מ חשיב ליה קטפרס לענין להכשיר העליון, ועוד דהכא בנ"ד מלבד הטעם דקטפרס אינו חיבור לא מהני ג"כ משום שהחוט של מים המחבר הוי דרך זחילה, אמנם כפי הנראה מדברי הריב"ש סימן רצ"ב חד טעמא קטפרס עם מה שאין מתערב דרך זחילה, העולה מדברינו דכה"ג נלע"ד שאין לסמוך על השקה כלל ואין להכשיר בשום אופן מקוה עליונה שכולו שאוב ע"י השקה למקוה תחתונה כשרה מכל הני טעמים שכתבתי, ועי' עוד בטו"ז סימן ר"א ס"ק מ"ז משמע נמי דלהכשיר מקוה שכבר שאוב ע"י גוד אסיק או אפילו גוד אחית אין להכשיר דרק התם מהני כיון דלא הופסקו מעולם לא באו לכלל פסול עי"ש היטב. ועי' שרת אמרי אש להגאון ר' מאיר א"ש ז"ל ביו"ד סימן פ' שכתב ג"כ להלכה דלענין פסול דאורייתא לא אמרינן בשום אופן גוד להכשיר כלומר אפילו גוד אחית דבהכי מיירי התם עי"ש, ועי"ש דע"י אדם אפילו כולה בהמשכה הוי פסול מה"ת, עכ"פ בנ"ד להכשיר כולו שאוב ע"י גוד אסיק ודאי אי אפשר בשום אופן ואין לטבול במקוה כזה, ודו"ק, ועי' עוד שו"ת נטע שורק ליו"ד סימן ע"ב, ואין להאריך יותר:

וד' שנותיו יאריך בטוב כאוו"ב ונפש הדו"ש, הכותב בחפזי ובלי עיון רק בחפזי כי ירט הדרך לנגדי פה באניהאד ד' לסדר ושמעו לקולך כ"ב נובתרס"ב לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קלט

חג השבועות יחוג בשובע שמחות כבו' אהובי הרב המאוה"ג חו"ב וכו' כש"ת מו"ה יואב אדלער נ"י אב"ד בק"ק דאברא יע"א:

עתה פניתי מעט מרוב טרדותי לעיין במכתבו אשר נסתפק בענין מקוה שלו שיש שם הרבה מים ואי אפשר להחם היטב מחמת רוב מים, ועלה בלבו שיחלקו המקוה במחיצה ובמחיצה יהיה נקב כשפופרת הנאד כי לא ישאר במקוה א' ארבעים סאה ע"כ צריך חיבור כשפופרת הנוד לחבר אותם ואח"כ ישפכו המים חמים לתוך מקוה אחת שילך

המים חמים למקוה האחרת והגם שבשעה שילכו החמין לתוך המקוה יהיו זוחלין מ"מ לאחר שפיכת המים ישארו עומדים ויהיו נחים מזחילתן. ומע"כ נ"י ראה בשו"ת בית שלמה ח"ב סימן כ"א דממקוה למקוה לא מקרי זוחלים וכן משמע מדברי המחבר ביו"ד סי' ר"א סעיף נ"ה דכל שאינו זוחל לחוץ לא מקרי זוחלין והיא מדברי הריב"ש, ועי"ש בש"ך ס"ק ק"כ, וכן בשו"ת דברי חיים ח"ב יו"ד סימן צ"ג פסק דממקוה למקוה לא מקרי זוחלין ובשו"ת אמרי אש סימן פ"ב ג"כ פסק דעכ"פ לאחר שנחו וזחילתן כשר לטבול בו עי"ש בד"ה וחשש זוחלן, רק שמע"כ נ"י מסופק לאשר ראה בשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב סימן כ"ט דהחיבור לא מהני לשני דברים דהיינו שיהיו מצורפים לשיעור ארבעים סאה אם אין באחת ארבעים סאה וגם להציל מחשש זחילה וא"כ ה"נ כיון שע"י החיבור נעשה הצירוף ארבעים סאה וגם להציל מחשש זחילה לא מהני החיבור כה"ג לשני דברים. והאריך בזה, ורוצה לידע דעתי ג"כ, ואען ואומר !

הנה מה דמשמע מדברי הש"ך ס"ק ק"כ דאם אינם חוזרים למקומם הראשון מקרי זוחלין ודאי יפה כתב בשו"ת בית יצחק לחלק שם דדוקא כשהמים נתפחים למעלה בגובה ע"י האדם הטובל כה"ג לא הוי חיבור דהוי קטפרס משא"כ בשטח השוה וזוחל מזה לזה לא הוי זוחלין אמנה מ"ש שם דאפילו בשטח שוה לא מהני רק אם יש בכל אחד ארבעים סאה דאז א"צ החיבור רק לפעולה אחת כה"ג מהני חיבור המקוה להיות נאשב כאחד משא"כ אם אין בכל אחת ארבעים סאה לא נוכל לחשב החיבור ע"י שני מקואות לפעול שני פעולות דהיינו להשלים הארבעים סאה ושלא יהיו נקראים זוחלין, הנה על זה יש לפקפק טובא, הן אמת שגם אני העליתי כן בס"ד בחידושי להלכות מקואות אות י"ט לענין השקה דלא יוכל לפעול לשני דברים דהיינו להכשיר השאובין ולטהר בזוחלין, עיין היטב ביו"ד סימן ר"א סעיף י"א, מ"מ התם שאני דשם זוחלין עדיין לא נתבטל משא"כ הכא כיון שלאחר שנחו נשארו המים עומדין לגמרי ומה שהמים מתנדנדים קצת דרך הנקב לא הוי בגדר זחילה כלל א"כ לא צריכין החיבור לשם מעולות דמה שלא מקרי זוחלין לא מקרי שמקוה האחרת עושה הפעולה רק שכה"ג לא הוי בגדר זחילה, ודוק היטב בהך סברא וא"כ שפיר א"צ החיבור רק לצרף הארבעים סאה, הא חדא, ועוד לפי מ"ש המאירי במס' שבת ס"ה ע"א דהא דאין נוטפין מטהרים בזוחלין רק באשבורן ומעיין מטהר בזוחלין ג"כ הטעם משום דמעיין חיותו חזק והוי שפיר צירוף מ' סאה בזוחלין ג"כ משא"כ נוטעין שאין חיותם חזק כ"כ לא הוי צירוף מ' סאה אם אין המים במקום אחד משו"ה בעינן אשבורן דוקא עי"ש, והארכתי בזה בחידושי להלכות מקואות באות ל"ד ובאות מ"ה, ויש להטעים בזה סברת הש"ך ס"ק ל' שחולק על המהרי"ק וס"ל

דכל שהופסק ממקור המעיין שוב אין מטהר בזוחלין אע"ג שלא נחו עדיין מתחילתן הראשונה והטעם היא דמכיון שהופסק ממקום עיקר המעיין וממקורו שיב אין חיותם חזק כ"כ ולא הוי צירוף ארבעים סאה אם אינם באשבורן, ודוק היטב בזה, עכ"פ העולה מדברי המאירי דעיקר טעם דפסול בזוחלין היא משום דלא הוי צירוף ארבעים סאה וא"כ מכיון שהחיבור כשפופרת הנוד מהני שיהיה הצירוף א"כ אזל ליה שם זוחלין ג"כ כל שאין זוחלין לחוץ ממש וא"כ תו ליכא למימר דהחיבור לא יוכל לפעול שתי פעולות דהיינו הצירוף ארבעים סאה ושלא יהיו נקראים זוחלין. זוחלין וצירוף ארבעים סאה הוי שם אחד דכל שנחשב לצירוף ממילא אין כאן פסול זוחלין ג"כ וא"כ כמו דלעניין תרתי לריעותא לא נחשב תרל"ר מה שהוא משם אחד, עיין פרמ"ג יו"ד סימן ל"ז במשבצות ס"ק ג' בד"ה התנאי הג', ה"נ לא מקרי שני פעולות מה שהוא משם אחד דהיינו שיהיה צירוף ושלא יהיה נקרא זוחלין דהכל היא מטעם אחד, ודוק היטב:

ב') **עוד** אני חוזר אל הראשונות דפסול זוחלין דכאן לא הוי בגדר פסול כלל דהא זוחלין לא דמי לשאובה דשאובה לעולם שם פסול עליו לדעת הרבנו ירוחם שהובא בש"ך ס"ק קי"ב דאפילו הושקו פ"א כל שנפסקה ההסקה חוזר לפיסולו ואינו כשר רק בשעת השקה משא"כ זוחלין מכיון שנחו נתבטל שם הפסול לגמרי ואין חוזר לפיסולו רק אם יהיו זוחלין אח"כ ג"כ וא"כ הכא כיון שממקוה למקוה דרך הנקב לא מקרי זחילה כלל א"כ לא שייך לומר שלא יוכל החיבור לפעול שתי פעולות דמכיון שאינן זוחלין עוד שוב א"צ לשום פעולה וא"צ עוד החיבור רק לצירוף מ' סאה ולזה ודאי מהני החיבור של כשפופרת הנאד ודו"ק היטב:

ג') **ומה** שמסופק בשיעור כשפופרת הנאד ודאי אנו צריכין להחמיר מחמת קדושתן של ישראל כמ"ש הקדוש התניא בתקון מקוה שלו שיהיה הנקב טפח על טפח מרובע, ועיין בשו"ת אמרי אש סוף סימן ס"ט שפסק לעשות כן לכתחלא ובזה יהיו נצלים מהרבה חששות, ולפי מה שהעליתי בס"ד בחידושי להלכות מקואות (אות כ"ב) לחלק בין אם החיבור היא באמצע הכותל או למעלה על שפת הכותל והיא ממשנה דמס' מקואות פ"ו משנה ט' דהחיבור למעלה על שפת הכותל עדיף טפי מהחיבור באמצע א"כ אם אפשר יראה שהמים משני מקואות יהיו מחוברים למעלה על שפת הכותל דהיינו לעשות שם סדק מלמעלה ובפרט אם יהיה שם טפח על טפח ודאי לא נשאר שום חשש מ"מ אם אי אפשר לחברם למעלה יוכל לעשות הנקב באמצע הכותל ג"כ טפח על טפח ויהיה המקוה טהורה בלא שום חשש כיון שבשעת הטבילה לא יזחלו עוד רק מה שהמים מתנדנדים קצת דרך הנקב וזהו לא הוי בגדר זחילה, ואם אפשר לעשות הנקב למעלה

משיעור מקוה ודאי אין שום חשש דהרי דעת המחבר בסעיף נ' דלמעלה מארבעים סאה לא שייך זוחלין רק הרמ"א מתיר לכתחלה, ועיין בספר גדולי טהרה שם בגבא ס"ק ס"א, וא"כ כה"ג שאין זוחלין לחוץ ודאי כשר לכ"ע, מ"מ אם אי אפשר באופן אחר רק לעשות הנקב באמצע הכותל ג"כ כשר מכל הטעבים שכתבנו רק שיראה שהנקב יהיה טופח על טפח כמ"ש הגאון התניא והסכים עמו הגאון ז"ל באמרי א"ש וכל דבריהם כגחלי אש: ומחמת טרדת החג הקדוש להכין לקבלת התורה הקדושה, הנני חותם בברכה דו"ש באהבה פק"ק באניהאד אור ליום ב' מ"ח למב"י תער"ב לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קמ

חיים וברכה לכבוד אהו' ידינ"פ הרב הגאון הצדיק המהולל וכו' מו"ה **נתן הלוי** באמבערגער נ"י, האבד"ק **ווירצבורג** תע"א:

מכתבו הגיענו, ע"ד אשר נתייעץ עמי שרוצה לעשות מקוה טהרה לבנות ישראל ושם יש וואססער לייטונג שהמים נמשכים ממעיין טל ידי סילונות למקום אחד שהמים מתקבצים שם הנקרא רעזערוואר והנה תוך הסילון יש שם שלאמקארטנען דהיינו שהמים מסננים דרך שם וזהו בודאי הוי כלי וא"כ כיון שהמים הולכים דרך שם נעשו כל המים שבסילון שאובים ופסולים למקוה כאשר כבר ראה כהדר"ג נ"י גם בשו"ת פרי השדה ח"א סימן ק' מ"ש בזה, ועיין שו"ת בית יצחק ח"ב יו"ד סימן ל' שדעתו ג"כ דהמים שבסילון נעשו שאובים כיון שיש תוך הסילון כלי שיש לו בית קבול לסנן העפרירות וצרורות שבמים, אמנם בעירו יש שני מעיינות ומכל מעיין הולך המים דרך הסילון משני צדדים וממעיין אחד יש סילון שאין לו שלאמקאטער ואותו המים שהולכין דרך הסילון שאין לו שלאם קאטער הם רוב נגד המים בסילון מצד האחר שיש לו שלאם קאטער וא"כ רוב המים שמתקבצים בהרעזערוואר הם מים כשרים דהא בסילון לא נעשו שאובים שהסילון אין לו בית קבול, ומסופק מעכה"ר נ"י אם יכולים להמשיך ממים שבהרעזערוואר ע"י סילון אחר למקוה לטבול שם, כך הוא תוכן השאלה, והנה לכאורה היה הדבר פשוט להתיר שהרי הלכה פסוקה ביו"ד סימן ר"א סעיף מ"ד דכל היכא שיש רוב מים כשרים מהני לטהר ע"י המשכה וה"ג כיון שבהרעזערוואר רוב המים כשרים שבאו ע"י הסילון שאין לו שלאמקאטער [זה הסילון שאין לו שלאמקאטאר ארוך הרבה יותר מהסילון האחר שיש לו שלאמקאואר וא"כ מסתמא רוב המים מהסילון שארוך יותר] ואח"כ נמשכו מהרעזערוואר ע"י סילון אחר למקוה ולרווחא דמילתא יכולין לעשות הסילון מהרעזערוואר למקוה שיהיה מקום שראוי לבלוע בו מים דודאי

מהני המשכה כה"ג אפילו לדעת הרמ"א בסעיף מ"ו שם דס"ל דלכתחלה בעינן המשכה במקום שראוי לבלוע דוקא ועכ"פ משך ג' טפחים יכולין לעשות באופן שיהיו המים נמשכים במקום הראוי לבלוע וא"כ היה המקוה כשר לכ"ע, כן היה נראה לכאורה:

ב') אמנם אחר העיון קצת יש לפקפק בזה דהנה הא דשאובין טהור ברביה והמשכה הטעם משום דכיון שיש כ"א סאה מים כשרים שוב אינו נפסל במים שאובים רק מדרבנן וע"י המשכה לא גזרו רבנן דאע"ג דאפילו מקוה חסר קורטב נפסלו כל המים אפילו בג' לוגין כמ"ש בשו"ע שם סעיף כ"ב היינו דוקא שלא בדרך המשכה אבל בדרך המשכה לא גזרו לפסול המים כל שיש כ"א סאה מים כשרים ומשו"ה קיילן דרביה והמשכה מהני, ועיין היטב בשו"ת אמרי אש יו"ד סימן פ"ו, והארכתי בזה בס"ד בחידושי להלכות מקואות בסוגיא דשאובה שהמשיכו מס' תמורה י"ב ע"א וע"ב עי"ש היטב בכל הסוגיא והנה העולה מסוגיא דגמרא והפוסקים שם להמעיין בדבריהם היא כך, דאי ס"ל דמשו"ה מטהר ברבית והמשכה משום דמיעוט מים נתבטלו ברוב כשרים ואע"ג דרבנן גזרו בג' לוגין לפסול אפילו מקוה של מ' סאה חסר קורטב היינו דוקא שלא בדרך המשכה אבל בדרך המשכה לא גזרו א"כ כל שיש רוב מים כשרים והמיעוט מים פסולים באו דרך המשכה כשר אפילו מדרבנן וא"כ לא בעינן דוקא כ"א סאה מים כשרים מקודם רק אפילו אם היה מקודם רק עשרה סאה מים כשרים ובאו שם תשעה סאה מים פסולים דרך המשכה ג"כ אינם נפסלו המים הכשרים כיון שהם רוב נגד הפסולין וא"כ אם יבאו שם עוד כ"א סאה מים כשרים יהיה מקוה כשר כיון דהפסולים נתבטלו ברוב כשרים, ועיין היטב בספר גדולי טהרה בנחל שם ס"ק ל"ו, וכל זהו אי ס"ל דהא דמטהר ברביה והמשכה שהוא משום שהפסולין נתבטלו ברוב כשרים א"כ לא בעינן דוקא כ"א סאה בתחלה רק בכל ענין שהכשרים הם רוב אינו נפסל ע"י מיעוט הפסולים אם באו שם דרך המשכה וה"נ באו הפסולין לתוך הרעזרוואר דרך המשכה שהרי תיכף כשיוצאין מהשלאם קאטאר נמשכו דרך הסילון לתוך הרעזרוואר עיין ש"ך ס"ק ע"ז ושו"ת פרי השדה סי' ק':

ג') **אמנם** אי ס"ל דלא מטעם ביטול מכשרינן ברביה והמשכת רק משום שניין שים רוב מקוה כשר מהני המים הרשרים להכשיר המים הפסולים מתורת זריעה דהמים הפסולים נתבטלו מטומאתן ע"י זריעה שנזרעו בכ"א סאה מים כשרים משום שהוא רוב מקוה כשר לטהר הפסולים בתורת זריעה וכן משמע מדברי הש"ע סעיף ע"ד והרמב"ם שכתבו שכיון שיש כ"א סאה מים כשרים כשר אפילו השלימו לאלף סאין א"כ ע"כ אי אפש"ל דמתורת ביטול קא אתינן עלה דהא ליכא רוב מים כשרים וע"כ דרק מתורת

זריעה קא אתינן עלה דכמו מקוה כשרה של ארבעים סאה אינה נפסלת אפילו ע"י אלף סאה מים שאובים דכל שהשאובים שבאו לתוכה נטהרו בתורת זריעה ונעשו הכל מים כשרים ה"נ מהני רוב מקוה כשרה לטהר אפילו אלף סאין ע" המשכה וא"כ לפי זה הטעם בעינן דוקא שיהיו רוב מים כשרים תחלה דהיינו שיהיו שם קידם כ"א סאה מים כשרים ואח"כ אינו נפסל עוד אפילו ע"י כמה סאה מים שאובים אם באו בדרך המשכה משא"כ כל שלא היו כ"א סאה כשרים קודם שבאו השאובין אפילו דרך המשכה לא מהני לטהר השאובים אפילו באו שם דרך המשכה כל שלא היו שם מקודם כ"א סאה מים כשרי' בלא שום תערובות מים פסולים וכן משמע מדעת הש"כ שם ס"ק צ"ט דלא מהני המשכה רק אם היו שם מים כשרים רוב מקוה בלא שום תערובות מים פסולים, ודוק היטב:

ד') **ומעתה** נבא למקוה דנ"ד דהנה כאן באים המים שמשתי הסילונות שהאחד כשר והאחד פסול בפעם אחת לתוך הרעזערוואר והנה אם נימא דהטעם דרביה והמשכה מהני היא משום ביטול ברוב א"כ ה"נ כיון דרוב המים הם מתוך הסילון הכשר כפי מה שמצייר כהדר"ג נ"י שהסילון הכשר הוא ארוך הרבה יותר מהסילון הפסול א"כ מסתמא רוב המים שבהרעזערוואר הוא מסילון הכשר ונתבטלו מיעוט המים מהסילון הפסול תוך הרוב מים שבסילון הכשר כיון שהפסולין ג"כ דרך המשכה באו והוי מקוה כשרה אפילו תוך הרעזערוואר ומכש"כ להמשיך מהרעזערוואר למקום אחר דודאי היה כשר, כמה שנבאר לקמן בדברינו בס"ד, דלהמשיך למקום אחר יש להקל טפי, וכל זהו הוא רק אי נימא דמעלת רביה והמשכה היא משום ביטול ברוב, משא"כ אם נימא דכל מעלת רביה והמשכה היא רק משום שיש רוב מקוה כשר נטהרו השאובים ע"י זריעה וכמה שהוכחנו מדברי המחבר והרמב"ם דס"ל דאפילו אלף סאה מים שאובים יכול להמשיך אם היו כ"א סאה מים כשרים וע"כ לא משום תורת ביטול רוב קא אתינן עלה רק משום דמים שאובין נטהרו ע"י זריעה ברוב מקוה כשר דרוב מקוה כשר יש לו כח לעשות השאובין שבאו בהם ע"י המשכה כאילו נזרעו שם ונטהרו, א"כ בנ"ד כיון דמסתמא לא היו שם כ"א סאה ממים שבסילון הכשר קודם שבאו שם המים שבסילון הפסול דמי היה מעכב על המים הפסול שבסילון שלא יכנסו תוך הרמערוואר קודם שנמשכו שם כ"א סאה ממים שבסילון הכשר וא"כ כיון שלא היה שם כ"א סאה מים כשרים קודם שנמשכו מים הפסולים מסילון הפסול וא"כ כל המים שבהרעזערוואר נפסלו ע"י מים הפסולי' שבא מסילון הפסול וא"כ אין תקנה אפילו להמשיך אח"כ מהרעזערוואר למקום אחר ע"י סילון כשר ג"כ כיון שפל תמים שבהרעזערוואר נפסלו ע"י מיעוט המים שנמשכו

שה מסולק הפסול קודם שהיה שם כ"א סאה מים כשרים עסילון הכשר, וכן כתב הש"ך בפירוש בסימן ר"א ס"ק צ"ט דכל שלא היו מתחלה כ"א סאה כשרים אפילו אם פתח אח"כ הצנור ונמשכו למקום אחר פסול כיון שלא היה בתחלה רוב מים כשרים דהיינו כ"א סאה מים כשרים וא"כ לדעת הש"ך אין לנו תקנה לעשות מקוה כזו ודוק היטב:

ה') **אמנם** לאשר כהדר"ג נ"י כתב שהוא שעת הדחק גדול כי אם לא נמצא איזה צד היתר יבאו לידי הרבה מכשולים ח"ו, אמרתי לחפש איזה צד היתר ולעיין בזה, דאפשר דאע"ג שפשיטא שהמים שבהרעזערוואר לטבול שם ממש פסול כיון שלא היו רוב מקוה כשר מקודם שהומשכו שם המים מסילון הפסול מ"מ להמשיך מהרעזערוואר ע"י סילון כשר למקום אחר שפיר כשר, שהרי המחבר כתב שם וז"ל:

שאפילו אם מלא בכתף מיעוט מים שאובין שנמצא הכל פסול כלומר כיון שמלא בכתף (ועיין בספר לחם ושמלה בלחם ס"ק קע"ב), מ"מ אם אח"כ משך למקום אחר כשר כיון שהיו שם רוב כשרים, וא"כ ה"נ אע"ג שהמים שבהרעזערוואר פסולים היינו דוקא לטבול שם משא"כ להושיכן הכל למקום אחר ע"י סילון כשר שפיר יש להכשיר, ומ"ש הרמ"א דאם העשיך תחילה מים פסולים לא מהני היינו דוקא לטבול שם בתוכן ממש דאם היה רוב מים כשרים מקודם ואח"כ נמשכו שם מים פסילים כשר אפילו לטבול שם ממס משא"כ הכא כיון שלא קדמו הכשרים אסור לטבול שם ממש, משא"כ להמשיכן למקום אחר כיון שלא היו השאובים בפני עצמן ותיכף נתערבו עם הכשרים יחד והכשרים הם הרוב מותר להמשיכן למקום אחר לטבול בתוכן והנה בודאי לא הייתי פוצה פה לחלוק על אדונינו הש"ך אשר בכל מקום לאורו נסע ונלך ושפתי כהן ישמרו דעת. אולם לאשר ראיתי בספר גדולי טהרה בנחל ס"ק ל"ז שחולק ג"כ על דברי הש"ך בזה והביא ראיה מדברי הר"ש דלהמשיכן למקום אחר אין חילוק בין קדמו הכשרים או לא קדמו דאפילו קדמו הפסולין מ"מ כיון שהמשיכן למקום אחר והרוב הם מים כשרי' מותר לטבול בו, וכן ראיתי להגאון בספר דברי חיים הלכות מקואות ס"ק נ"א שכתב ג"כ דלהמשיכן למקום אחר ודאי מותר אפילו קדמו הפסולין וא"כ י"ל דבשעת הדחק הש"ך ג"כ מודה דלהמשיכן למקום אחר ודאי מותר אפילו קדמו הפסולין כיון שמ"מ הרוב מים הם כשרים, והנה יש לצדד להקל לפי מ"ש בספר ישועות יעקב סימן ר"א ס"ק ט"ו דאפילו לדידן דקיי"ל שאובה שהמשיכה כולה פסול ובעינן דוקא רביה והמשכה מ"מ אינו פסול רק מדרבנן, אפילו שאובה שהמשיכה כולה וא"כ אפילו לדידן דבעינן רב"ה והמשכה דוקא ניהו דבעינן שרוב הכשרים קדמו קודם הפסולין מ"מ להמשיכן למקום אחר יש להתיר אפילו לא קדמו הכשרים כיון שיש רוב כשרים עכ"פ וכיון שבספר גדולי

טהרה חולק על הש"ך, וכן בספר דגרי חיים נוטה ג"כ להקל, יש לומר דבשעת הדחק גם הש"ך מודה להתיר ע"י המשכה למקום אחר אפילו לא קדמו הכשרים כיון שנתערבו עד שלא יגיעו למקוה ומעולם לא היו במקוה זו מים פסולים בפני עצמן ודו"ק. שוב ראיתי בספר לחם ושמלה ס"ק ע"ו שנראה ג"כ מדבריו להכשיר כה"ג היכא שהמשיכן אח"כ למקום אחר כמו בנ"ד וז"ל שם:

וזה שאמר התנא אימתי בזמן שנתערבו עד שלא יגיעו למקוה כגון שיש כאן שני צנורות המביאין מים אל המקוה אחד כשר ואחד פסול (והוא ממש כמו בנ"ד) ושתי פיות הצנורות מתקרבות אצל המקוה וזה שאמר התנא אימתי בזמן שנתערבו עד שלא יגיעו למקוה, פירוש שכנפגשו המים משתי צינורות ביחד הם נופלים חוץ למקוה ואח"כ יורדים לתוך המקוה אז כשרים משום דהוי המשכה, עכ"ל, עיי"ש, עכ"פ מוכח דס"ל ג"כ דע"י המשכה שאח"כ כשרים אפילו אם לא קדמו הכשרים, ועיי"ש בלחם ס"ק קע"ד מסיק ג"כ דלא כהש"ך רק כל שנמשכו אח"כ כשרים אפילו לא קדמו השאובים, וא"כ יש להכשיר בנ"ד להמשיך המים מהרעזרוואר למקוה אחרת דרך סילון כשר כיון שהרוב המים הם כשרים דהיינו שבאו מהסילון הכשר אע"ג שלא קדמו המים הכשרים מ"מ להמשיכן למקום אחר כשרים לדעת הגדולי טהרה והדברי חיים והלחם ושמלה ואפשר דבשעת הדחק גם הש"ך עודה דיש להתיר להמשיכן למקום אחר דכאן הפסולין ג"כ נמשכו בשעה שעברו דרך שגרם קאטהר על חלק הסיכון שנמשך עוד עד היעזערויר כי השלאם האטאר היא באמצע, ועיין ש"ך ס"ק ע"ז, ודוק היטב:

ו') **שבתי** וראיתי שיש לומר דבנ"ד הש"ך ג"כ מודה אפילו שלא בשעת הדחק להמשיכן למקום אחר דהא דהש"ך פוסל דלא קדמו הכשרים אפילו להמשיכן למקום אחר קאי על דברי המחבר דמלא בכתפו מים שהם שאובין ממש כה"ג ס"ל להש"ך דכל שלא קדמו הכשרים פסולין אפי' להמשיכן למקום אחר משא"כ בנ"ד שגם אותו הסילון שיש לו שלאם קאטאר הגם שבשו"ת פרי השדה סימן ק' הבאתי דברי הנו"ב שכל שיש לו בית קבול לא מהני להציל מתורת שאובין אפילו נעשו לשמש עם הקרקע וא"כ לפי דברי הנו"ב כל המים שבסילון שיש לו שלאם קאטאר נעשו שאובין רק אח"כ יורדים לרע זערוואר דרך המשכה, עיין שו"ת פרי השדה סימן ק' ד"ה וראיתי, מ"מ בספר גדולי טהרה בשו"ת שבסוף הספר סימן ג' הביא הרבה ראיות דכיון שנעשו לשמש עם הקרקע בטל אגב קרקע אע"ג שיש לו בית קבול ולא נעשו המים שאובין. ועיין שו"ת בית יצחק חיב יו"ד סימן ל' באות זיי"ן שם הביא ג"כ דברי הגידולי טהרה בזה, ועכ"פ אינם שאובין גמורים כיון שלא נשאבו ע"י אדם רק מעצמן הולכים מן המעיין דרך זה

הסילון, ובחידושי להלכות מקואות אות י"ז הבאתי שיטת הראב"ד דכל שאין בו תפיסת ידי אדם לא נעשו שאובין מה"ת, ועכ"פ בנ"ד כיון דאין זה ברור שהמים שבהסילון שיש בו שלאמקאטאר שהם שאובין כיון שעיקר עשייתו לשמש עם הקרקע וא"כ בשאובין כה"ג גם הש"ך מודה דמותר להמשיכן למקום אחר, עכ"פ כיון שיש שם רוב כשרים ממש והפסולים ג"כ באו דרך המשכה ומשם למקום אחר יש להכשיר לדעת הש"ך ג"כ, והש"ך אינו פוסל אפילו להמשיכן למקום אחר רק בשאובין ממש כמו מלא בכתף דמזה מיירי שם בסעיף מ"ד אבל כמו בנ"ד דלא הוי שאובין גמורים כיון שעיקר הסילון נעשה לשמש עם הקרקע ולדעת הראב"ד בשום כלי לא נעשו שאובין מה"ת רק ע"י אדם ועכ"פ כיון שיש מקום לומר דאלו המים אפילו שבאים מסילון הפסול ג"כ לא נעשו שאובין גמורים י"ל דגם הש"ך מודה דלהמשיכן למקום אחר מותר כיון שמעיקרא באו דרך המשכה ויש שם רוב כשרים אע"ג שלא קדמו הכשרים דהש"ך מיירי התם בשאובין גמורין דוקא כשמלא בכתף דבהכי מיירי המחבר שם, וברוך השם שהגיענו למקום ישוב ליישב דברינו שלא נצטרך לחלוק על הש"ך אשר בכל יום שמעתתיה מרחשן בשפתינו, ודוק היטב:

ז') **ומעתה** אני אומר ודאי אם היה אפשר לעשו' המקוה שיהיה כשר בלא שום תחבולה דהיינו שיפעלו אצל שרי העיר שיתנו רשות לשאוב הרעזערוואר לגמרי ולסתום הסילון הפסול עד שימשכו דרך סילון הכשר שיעור מקוה קודם שיקלחו שם המים מהסילון הפסול ואח"כ לא איכפת לנו כלל אפילו כמה מים ירדו שם מהסילון הפסול ג"כ כיון שכבר היה מקוה כשרה תוך הרעזערוואר גופא ומשם ימשיכו דרך סילון שיהיה עכ"פ שיעור ג' טפחים שראוי לבלוע בו המים א"כ מקוה כזו ודאי לית טב מינה וכשר לכתחלה בלא שום פקפוק שבעולם אפילו לדורי דורות, רק אם לא יהיה אפשר עכשיו לנקות הרעזערוואר ומוכרחים לסמוך על ההמשכה מהרעזער וואר כמו שהיא עכשיו אזי אם ידוע שהרוב מים שבהרעזערוואר הם מהסילון שאין בו שלאמקאנואר דהיינו סילון הכשר אזי יש לסמוך ולהמשיך מהרעזער וואר ע"י סילון שנעשה בהכשר ושיהיה סם בקצה הסילון מקום ששופכים המים למקוה לבנה או אבן או קרקע במשך ג' טפחים שהמים ימשכו למקוה דרך המשכה מהרעזערוואר למקוה ופשיטא דמיירי שהרע זערוואר ג"כ יהיה בנוי בקרקע שלא יהיה כלי כלל דאם הרעזערוואר היא ג"כ כלי הרי נעשו בו המים שאובין ולא מהני המשכה ואינו כשר רק באופן שכתב כהדר"ג נ"י שהוא בנוי בקרקע ואינו כלי], ויותר טוב שכל ההמשכה יהיה ע"ג קרקע מרוצף באופן שיהיה ג"כ מקום ראוי לבלוע ויהיה מקוה כשר כיון שהרוב מים שבהרעזערוואר הם מים

כשרים וכפי מה שזכינו לבאר שגם הש"ך מודה בשאובין כה"ג דכשר להמשיכן למקום אחר כמה שהביא הגידולי טהרה בשם הר"ש ובשאובין כה"ג כמו בנ"ד שאינם שאובין לדברי הכל גם הש"ך מודה שמותר להמשיכן למקום אחר והמקוה כשרה וטהורה:

והנה לכאורה יש לפקפק על כל ההיתר לפי מה שהבאתי בספרי שו"ת פרי השדה ח"א סי' ק' דכל הסילון אפילו חוץ העקום שיש שם בית קבול הוי ג"כ כלי, א"כ בנ"ד זה הסילון הפסול הוי כלי אפי' החלק שהיא סמוך להרעזערוואר וא"כ המים הפסולין לא באו כלל בהמשכה תוך הרעזערוואר וא"כ אפשר לא מהני אפי' מה שנמשכו מן הרעזערוואר אח"כ לתוך המקוה, דזהו אינו שהרי השיך ס"ק צ"ט מיירי בשאובין גמורים שמלאו בכתף ופסק דאפילו נמשכו אח"כ כל המים למקום אחר פסולין, וע"ז חולקי' הגידולי טהרה ודברי חיים וס"ל דלהמשיכן למקום אחר הוי מקוה כשר כמ"ש לעיל א"כ ממילא הכא בנ"ד דכיון שיש לצדד דהסילון הפסול ג"כ לא הוי כלי כלל כיון שהכל נעשה לשמש עם הקרקע וא"כ גם הש"ך מודה דלהמשיכן למקוה אחרת מותר וא"כ מה בכך שכל המים שבאו ע"י הסילון הפסול נעשו שאובין מ"מ כיון שהמים שבתוך הרעזערוואר הרוג הם כשרים מה שבאו מהסילון הכשר שארוך יותר מהסילון הפסול א"כ שפיר מהני ההמשכה שיהי' אח"כ מן הרעזערוואר אל המקוה אע"ג דהמים הפסולים לא הומשכו מתחלה בנפילתן לתוך הרעזערוואר מהני להו מה שהומשכו אח"כ כיון דמ"מ איכא רוב מים כשרים אע"ג שלא קדמו הכשרים וכמ"ש דבשאובים כה"ג שי"ל שאיבה שאובים גמורים כיון שעיקר הכלי נעשה לשמש עם הקרקע גם הש"ך מודה דמהני להמשיכן אח"כ למקוה אחרת רק לדברי הש"ך גופא בס"ק ע"ז דס"ל שהחלק מן הצנור שאחר מקום בית הקבול דדרך שם ג"כ הוי המשכה אז י"ל דהמים הפסולים נמשכו עוד קודם שירדו להרעזערוואר כיון שהשלאם קאנוער אינו סמוך ממש במקום נפילתן לתוך הרעזערוואר וא"כ לדעת הש"ך גופא כה"ג וודאי מודה דיכול להמשיכן למקום אחר כיון שנמשכו עוד קודם שנתערבו עם המים הכשרים רק אי אפי' לח ס"ל בזה כהש"ך ס"ק ע"ז רק דס"ל דכל המים הוי שאובים דכל הסילון מקרי כלי עכ"פ כשרים להמשיכן למקום אחר שיהי' מקוה כשרה וטהורה, וממילא יצא דברינו בטהרה לכל שיטות הפוסקים בס"ד, ודוק היטב בזה:

והנני דו"ש באהבה רבה פק"ק **באניהאד** ב' לס' וכה תעשה להם לטהרם י"א ימים בחדש סיון תער"ב לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קמא

לכבוד הרבני המופלא ומופלג בתוי"ש חיציו שנונים המפואר וכו' מו"ה **אברהם ליפר** שיטץ נ"י בישוב בערעג אלמאש יצ"ו.

מכתבו הגיענו, ואשוב לו בקצרה הנה הא וודאי דמצוה על האשה לטבול כשהגיע זמנה אפילו אין בעלה בעיר שלא לשהות בטומאתה רק לעניין אם לא טבלה כשבעלה לא הי' בעיר לא מקרי פשיעה ומותרת לטבול אפי' בליל שבת, וז"ל הש"ך ביו"ד סי' קצ"ז סק"ג משמע מדבריו דכשאין בעלה בעיר ובא בע"ש אע"ג דהי' אפשר לה לטבול מקודם מ"מ כיון שלא פשעה במה שלא טבלה מקודם (כלומר כיון שבעלה לא הי' בעיר) שרי לטבול בשבת, עכ"ל הש"ך שם, וא"כ מבואר דרק פשיעה לא מקרי אם לא טבלה כשבעלה לא הי' בעיר אבל מותרת לטבול אפי' אין בעלה בעיר ונכון הדבר לעשות כן, ומ"ש בשו"ת מהר"ם שיק סימן קפ"ז ליו"ד דיש נשים נוהגת שחוזרת וטובלת כשבא הבעל לביתו אם שהו קצת זמן, וודאי אין כוונת מהר"ם שיק שמשו"ה תמנע עצמה מלטבול כשאין בעלה בעיר דזהו וודאי לא עלה על דעתו כלל, רק אם מחמרת על עצמה לטבול שנית כשבא הבעל לביתו הוא מצד תוס' קדושה, ומצא סמך לדבר ממ"ש הרמ"א סוף סי' קצ"ח בפגעה כלב או שאר דבר טמא דצריכה לחזור ולטבול וגם זהו וודאי אינו מן הדין שהרי הרמ"א כתב שם בפירוש רק אם היא יר"ש ע"ש ובש"ך ס"ק ס"א, וא"כ ה"נ כיון שמסתמא היתה מתאוה לבעלה אחר הטבילה ולא בא לביתו, וודאי הי' לה הרהורים, וטוב שתטבול שנית מצד תוס' קדושה, אבל שיהי' איסור לטבול אם אין בעלה בביתו זה לא אמר שום דבר, אמנם מה שהביא מע"כ נ"י ראי' מפסוק שמואל ב' (קאפי' י"א) והיא עתקדשת מטומאתה אלמא שטבלה אע"ג שאוריה לא הי' בביתו, הנה אין להביא ראי' מזמנים הקודמי' דאז היו טובלי' כל הנשים משום טהרות שהיו עוסקי' בטהרות והיו צריכים לטבול אפילו מי שאין לה בעל כלל, וגם הפניות היו רגילים לטבול, אמנם א"צ שום ראי' דפשיטא דמותרת לטבול אפילו כשאין בעלה בעיר רק אם שהה אח"כ וטובלת פעם אחרת כמצא לבית היא תוס' קדושה ואין כאן שום מחלוקה בזה, והוא פשוט:

והנני דו"ש פק"ק **באניהאד** אור ליום ג' לסדר ברכת שמים מעל תשעה ימים בחדש טבת עתיר לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קמב

תשובה קטנה מחתן המחבר נ"י.

יתענג על רב טוב כבוד אהו' גיסי הרב המאה"ג החו"ב וכו' מו"ה משה דייטש נ"י אבדק"ק לעמעש והגליל

בל"ס כבר באת לביתך לשלום וכו' ועשיתי כאשר הבטחתיך וכו', ואשר דברנו ע"ד חימום מקוה לטבילת נשים ביו"ט. הלא ידעת מתשו' אביך מו"ח הגאון שליט"א הנדפס בסוף ס' הבואות השדה חלק ב' ועי' עוד בשו"ת נהרי אפרסמון חיו"ד סוף סימן קנ"ב דפשיטא לי' להתיר – וע"ד הנשים צדקניות שנוהגת שלא לאכול בשר ביום לכתן לבית הטבילה מדוע לא יהי' דינא לכל הנשים כן ? עיי' בשו"ת שבט סופר שנדמ"ח להגאון מפרעסבורג זצ"ל חיו"ד סי' פ"א שהאריך בזה. – ואודות חדשים אשר מקרוב באו דגם נשים נהגו מנהג שטות לגדל צפרנם על אצבע הקטנה, עה לעשות בשעת הטבילה? עיי' בשו"ת בית אב"י חיו"ד סימן ל"ה מיש בדבר הזה וקשה לסמוך. – ובענין מקוה שנקרשה מימיה ע"י הקור ונפשר ע"י הסעמי וואר, עיניך שפיר חזו בש"ת נטע שורק חיו"ד סימן פ"ז ופ"ח שהאריך – ואשר הערות בדבר הנשים שדוחי' זמן טבילתן עד ליל שבת, הנה גם ממני לא נעלם מ"ש בשו"ת מהר"י אסאד חיו"ד סי' ריז [ועיי' שו"ת שערי צדק יו"ד סימן קמ"ז, ושו"ת נהרי אפרסמון או"ח סימן ט"ו] – והיות כי טרוד אנכי מאוד ע"כ לא אאריך בדברים והצעתי לפניך רק ציונים הללו אשר אתי בכתובים ולעת הפנאי תוכל לעיי' בהם בכל פרט ופרט' ואשמח לשמוע דבריך בזה:

והנני בזה גיסך אוהבך הדו"ש וחפץ בהצלחתך מיחל ומצפה לישועת ה' היום קודם למחר.

יוסף הכהן.

סימן קמג

החיים ושלום וכ"ט לכבו' אהו' תלמידי הה"ג החו"ב וכו' מו"ה **משה אהרן קרויש** נ"י האבד"ק נ' **סאלאק** יצ"ו (כעת בק"ק גאלסעטש סע"א)

מכתבך קבלתי, וע"ד השאלה באשת חולנית ר"ל שהרופאים הזהירו שלא יכנסו מים באזניה אם מותרת בשעת טבילה לסתום אזניה במוך, והארכת בענין מיעוט המקפיד ורצית לומר דכאן וודאי אינה מקפדת, שהרי ניחא לה בכך שהמוך יהי' שם כדי שלא יכנסו המים וא"כ הוי כמו מיעוט שאינו מקפיד, ועינך ראו היטב בשו"ת האחרונים. ואתה רוצה לידע דעתי בזה, – והנה אם אמנם כבר הארכתי בענין זה בהרבה תשו' בס"ד (עיי' בשו"ת פרי השדה ח"א סימן פ"ג וחלק ב' סימן נ' וסי' ק'), מ"מ אין ביהמד"ר בלא חידוש אמרתי אשנה פרק זה:

הנה בוודאי לעניין רטיה שכואב לה להסיר בשעת טבילה שפיר י"ל דהוי מיעוט שאינו מקפיד ואינו חוצץ אפי' מדרבנן ואע"ג דסתם אדם מקפיד אפי' על רטי' כל דהוא מ"מ עכ"פ מי שיש לו מכה או גרב בגופו אינו מקפיד הו"ל שפיר מיעוט שאינו מקפיד וזהו דומה למ"ש התוס' מס' שבת (דף צ"ב ע"ב) ד"ה ואת"ל אנשי הוצל כיון דבכל מקום ש"ש להם גמלים מקיימים קוצים ל"א בטלה דעתו וה"נ כיון שכל מי שיש לו מכה אינו מקפיד על רטי' הו"ל מיעוט שאינו מקפיד [ועיי' ספר יוסף דעת להגאון ר' יוסף שאול ז"ל סימן קצ"ח] ועיי' כת"ס ח"ב יו"ד סי' צ"א שהאריך מאוד בעניין רטיה ע"ג מכה, עכ"פ אם כואב לה ביותר להסיר הרטיה ואין לה זמן קצוב וודאי הוי בכלל מיעוט שאינו מקפיד, אמנם כן היינו דווקא ברטי' שאינה מקפדת שלא יבאו המים תחת הרטי' רק שמקפדת להסיר הרטי' וכיון דאם הי' אפשר שיבא מים תחת הרטי' לא היה איכפת לה שפיר הוי מיעוט שאינה מקפיד, משא"כ הכא הוי איפכא דכל עיקר שימת המוך באוזן כדי שלא יבאו המים שם א"כ ניהו דאינה מקפדת על המוך אבל הא וודאי מקפדת שלא יבאו שם מים א"כ הוי כאשה שרוצה לטבול כל גופה חוץ מאבר אחד דלא מהני. ואע"ג דבית הסתרים א"צ לביאת מים אבל ראוי לביאת מים מיהו בעינן. לדעת הריטב"א מס' קידושין כ"ה ע"א היא רק מדרבנן ולדעת תוס' אפי' מה"ת בעינן ראוי לביאת מים, ועיי' נוב"י מהדו"ק יו"ד סי' ס"ד ומהדו"ת סי' קל"ה, וא"כ האשה זולת שמקפדת שלא יבאו שם מים ורוצה לסתום אזניה במוך הרי מקפדת בבירור שלא יהי' ראוי לביאת מים באחד מאיבריה וזהו גרע מדבר החוצץ במיעוט שאינו מקפיד דהתם אינה מקפדת אם יבאו מים שם ואנו דנין רק על הרטיה ואמרינן כיון דאינה מקפדת על הרטיה בטלה הרטיה לגבי הגוף ואינה חוצצת והוי כאילו באו מים על כל גופה משא"כ הכא במוך שמה שאינה מקפדת על המוך היא משום שהמוך מעכב מביאת המים וא"כ גרע טפי שבשימת המוך באזנה ניכר שהיא מקפדת שלא יבאו המים וא"כ מה מהני לן במה שאינה מקפדת על המוך כיון שמקפדת על המים שלא יבאו לשם א"כ הוי כמו מי שאינו רוצה לטבול כל גופו והגע עצמך אם אשה טובלת בבגדיה כדי שלא יתלחלח גופה הכי נימא דעלתה לה טבילה כיון שאינה מקפדת על הבגדים אדרבא כיון שכל עיקר מה שלובשת הבגדים כדי שלא יבאו שם מים לא הוי טבילה דהא דנדה מערמת וטובלת בבגדיה מס' ביצה ח"י ע"א מיירי באופן שיוכל לבא מים דרך בגדיה על גופה אבל לא באופן שיהיו חוצצין וא"כ הכא בנ"ד מה מהני לן מה שאינה מקפדת על המוך אדרבא זה גרע כיון שמקפדת שהמוך יהיה שם כדי שיעכב ביאת המים א"כ הוי וודאי מיעוט המקפיד והרי בפירוש איתא בש"ע יו"ד סימן קצ"ח סעיף ב' דקטלא רחבה שמהדק

בבשר חוצץ אע"ג דאינה מקפדת על הקולא שהרי מסתמא ניחא לה שיהיה שם כדי שתהא נראה כבעלת בשר מ"מ לא מהני, א"כ מכש"כ הכא שמקפדת שיהיה שם המוך שיעכב ביאת המים לתוך האוזן אין לך מקפיד יותר מזה דהוי כמי שאינו רוצה לטבול כל גופו ואין לך מקפיד יותר מזו, כללו של דבר דהא דאינו מקפיד לא מהני רק אם אינו מקפיד על הדבר החוצץ שיהיה שם כמו בטבעת אם אינו מקפיד אפילו בשעת לישה, ועיין שו"ת נטע שורק יו"ד סימן ס"ד, משא"כ כמו בנ"ד שמקפדת שהמוך יהיה שם אין לך מקפיד יותר מזו כיון שמקפדת שלא יבאו שם מים ושלא יהיה ראוי לביאת מים כלל, ודוק היטב:

ב') ומ"ש שהמוך רפוי ויוכל לבא שם מים שכן דרך שמסננין יין או מים דרך מוך היינו דווקא במוך שאינו אדוק אבל הכא כל עצמה מתכוונת שלא יבאו שם מים וודאי חיישינן שתהדק המוך כל כך שלא יוכל ליכנס דרך שם מים והוי כמה דאמרינן מס' פסחים י"ב ע"א הוא עצמו מחזיר עליו לשורפו וכו', ה"נ כיון שכל כוונתה שלא יכנסו המים לאזנה וודאי תהדק המוך כ"כ שלא יכנסו שם מים, ועיין שו"ת שיבת ציון שכתב ג"כ כה"ג דכל שמקפדת שלא יבאו שם המים וודאי תקפיד על זה שתהדק היטב עי"ש, וה"נ דכוותיה מסתמא תהדק המוך היטב באזניה שלא יבאו שם מים וא"כ הוי מקפדת גמור דמה מהני לן מה שאינה מקפדת על דבר החוצץ כיון שמקפדת שלא יבאו שם מים ושלא יהיה ראוי לביאת מים אין לך מקפיד יותר מזה, והרי בשו"ת שיבת ציון שהיה סכנת עינים לא רצה להתיר אע"ג דהוא סכנה יותר מסכנת האוזן דסומא חשוב כמת מ"מ לא רצה להתיר עי"ש, ועוד אומר אני בנ"ד מטעם אחר להחמיר דהא לא כל החזן מקרי בית הסתרים שהרי מה שנראה מחוץ ג"כ וודאי לא מקרי בית הסתרים דבית הסתרים לא מקרי רק מנקב האוזן ולפנים ואי אפשר לצמצם בנתינת המוך כ"כ שלא יהיה בולט קצתו מחוץ לנקב האוזן ג"כ ושם הוי חציצה ממש דשם לא מהני ראוי לביאת מים דשם בעינן ביאת מים ממש דווקא דבית הסתרים היא רק מנקב האוזן ולפנים, ודוק [ועיי' לקמן סימן קמ"ח]:

ג') **גם** מ"ש שתלחלך המוך קודם שתשים אותו לתוך האזן כדי שיהיה המים מקדימין וכה"ג מצינו מס' מקואות פרק זיין משנה זיין גבי רגלי המטה, אמנם עיין בתוס' יו"ט. שם פ"ב משנה י' שכתב דבעינן שהמים על רגלי המטה יהיו מחוברים למי המקוה וא"כ ה"נ אם היה אפשר שהמים שעל המוך יהיו מחוברים למי המקוה היה מהני, אבל זהו דבר שאי אפשר, וגם אכתי מה הועילה, ועלייה זו לשוא שמרה היא אינה רוצת שיבא רטיבות לתוך האוזן ועכשיו תלחלח המוך במים ותשים לתוך האוזן, ע"כ כל זה אינו שוה

כלום דמי מפיס שיהיה המים שבמוך מחובר למי המקוה, והנה כבר נשאלתי שאלה כזו ממש והשבתי לאסור [עיי' שו"ת פרי השדה חלק ד' סימן ק"א בתשובה להרה"ג מו' מנחם סופר נ"י] דלא דמי למ"ש הבינת אדם להתיר באשה שיש לה כאב אזנים ואינה יכולה לנקות הצואה שבפנים דהתם התיר משום דהוי כמו מקום בלוע משא"כ להכניס שם מוך שמסתמא לא תוכל לתחוב שיבא עד מקום הבלוע אי אפשר להתיר, ע"כ אומר אני שאי אפשר שיזיק לה מה שרגע כמימריה יהיה שם מעט מים בשעת טבילה ותיכף לאחר טבילה תקנח היטב האוזן ובוודאי לא יזיק לה ושומר מצנה לא ידע דבר רע כמ"ש בשו"ת שיבת ציון שם, אבל להתיר ולחפש קולות להשים דבר בשעת הטבילה שיהיה חוצץ בפני המים ותיכף לאחר טבילה מסתמא תסיר המוך כיון שנתלחלח במים כה"ג לא מצינו להתיר בשום פוסק והאשה הזאת אם תשמור היטב פתחי נדה בוודאי לא יארע לה שום דבר רע ח"ו ותבטח בשם ד', ועיין ספר תשובה מאהבה חלק שלישי הלכות נדה שהחמיר ביותר ומכ"ש בנ"ד שיש עוד סברא להחמיר דחתן לנקב האוזן וודאי לא מקרי בית הסתרים ואמוך יהיה מעכב שם ג"כ ביאת המים ע"כ לא מצאתי מקור להתיר בזה מחמת כל הני טעמים שכתבתי בס"ד **סיומא** דעילתא בנ"ד כיון שהיא מקפדת שהמוך יהי' שם כדי לעכב ביאת המים אין לך מקפיד יותר מזה והוי מיעוט המקפיד דמדרבנן חוצץ עכ"פ ואע"ג שא"צ ראי' לזה דכה"ג מקרי מקפיד מ"מ כדמות ראי' אביא לזה שהרי בשו"ת שיבת ציון סימן מ"ב בעניין שתעצם ידיה על עיניה לא הזכיר כלל דהוי מיעוט שאינו מקפיד והא שם ג"כ אינה מקפדת על שימת ידים על עיניה דאדרבה היא ריצה כדי שלא יבא הרטיבות לתוך העינים וע"כ דהא גופא מה שמקפדת שיהי' שם איזה דבר החוצץ בפני המים זהו גופא הוי בכלל מקפיד, והתקנה מ"ש שתרטיב המוך במים ג"כ לא הועיל בנ"ד דאם יהי' לח כ"כ שנוכל לומר שהמים אשר בו מחובר למי המקוה א"כ אין מועיל לה כלום אם יראה שהמים מזיק לאזניה וכבר הבאתי מדברי תוס' יו"ט פ"ב מס' מקואות דמים מקדימין לא מהני רק אם נוכל לומר שהמים שבו מחובר למי מקוה, ועוד דהכא בנ"ד יש לחוש שהמוך יחוץ אפי' במקום דלא מקרי בית הסתרים חוץ לנקב האזן ע"כ אי אפשר להתיר בשום אופן לשום מוך רק תהי' בטוח בחסדי הקב"ה כי לא יזיק מה שיבא שם באותו רגע שתטבול ותיכף תקנח היטב בסמרטוט ושומר מצוה לא ידע דבר רע ולא הייתי צריך להאריך כ"כ רק לאשר ראיתי שחשבת כיון שהיא רוצית שהמוך יהי' שם מקרי אינו מקפיד, ואדרבה לאחר העיון אין לך מקפיד יותר גדול מזה כיון שמקפדת שלא יבא שם מים, וכי נימא מי שלובש מנעלים ברגליו שלא יבא עליהם מים הוי מיעוט שאינו מקפיד משום שאינו מקפיד על המנעלים שברגליו, אדרבא הא

גופא מקרי מקפיד כיון שמקפיד שלא יבא שם מים, וזהו פשוט ואינו צריך לפנים, ואינו מקפיד לא מקרי רק שאינה מקפדת שאותו דבר החוצץ יהי' שם וגם אינה מקפדת על ביאת מים כמו ברטי' על מכה שהרטי' לא אכפת לה מה שהיא על גופה וגם אינה מקפדת אם הי' יכול לבא שם משום זה מקרי אינה מקפיד דהרטיה בטלה לגבי גופה כיון שהיא רק על מיעוט הגוף, ודוק היטב.- עתה בשעת הדפסה הראה לי חתני הרב מו' יוסף הכהן נ"י בשו"ת מוהר"ש להגאון מראדמישלא נ"י ח"ב סימן ס"ח שנשאל ג"כ בזה והאריך בדבר, גם בשו"ת אמרי יושר להגאון מוהר"ם אריק נ"י סימן קצ"ה ואנכי הנלע"ד כתבתי ומשנה לא זזה ממקומה]:

אליעזר דייטש.

סימן קמד

חג המצות יחוג בכוס ישועות כבוד הרבני המופלג החרוץ מו"ה יחזקאל דוב אפפענהיים נ"י בעיר ווירזבניק מדינת רוסיא יצ"ו.

את יקרת מכתבו קבלתי על נכון ואני עמוס הטרדות כעת, בכל זאת לאשר בא ממרחק רב לא אמנע פרי עטי ואשוב לו בקיצור - ע"ד מה שתמה על רש"י במס' סנהדרין (דף פ"ז ע"ב) ד"ה הירוק למה נקט ומשמשת עם בעלה ב' ימים בנדותה הא יוכל לשמש עמה גם יותר מב' ימים שהרי טבלה תוך ימי נדותה ולא עלתה לה הטבילה וכל מה שהשמש אחרי הטבילה זאת הוי תמיד בנדתה נ"ל כוונת רש"י בזה כיון דזקן ממרא אינו חייב רק שעה שהורה לעשות ועשו עפ"י הוראתו משא"כ במה שהורה שלא לעשות ליכא חיוב בזקן ממרא. והנה אם ראתה ב' ימים דם ירוק ואח"כ דם אדום א"כ לא היתה רשאי לטבול עד שיעברו ז' ימים מתחלת ראות דם אדום ועפ"י הוראתו טבלה שני ימים קודם א"כ כל מה שמשמשת בב' ימים אלו חייב הזקן ממרא משא"כ במה שמשמשת לאחר שני ימים דאז כבר היא ראוי' לטבילה אפילו אחר ראית דם אדום רק משום שכבר טבלה שני ימים קודם אינה הולכת לטבול אח"כ עכ"פ תו לא מקרי מעשה עפ"י הוראת זקן ממרא דעיקר האיסור היא רק מה שלא טבלה ועל מניעת מעשה אין זקן ממרא חייב ואינו חייב רק על מה שטבלה שני ימים קודם דזהו הוי מעשה, ומשו"ה נקט רש"י בדיוק ב' ימים דבאלו שני ימים עשתה מעשה על פיו, משא"כ לאחר שני ימים הוי האיסור רק על מה שלא טבלה דמדינא היתה אז צריכה לטבול ועל זה דהיינו על מניעה הטבילה אין זקן ממרא חייב, וא"ש דווקא ב' ימים, ודוק, ועיי"ש בחידושי הרי"ן למס' סנהדרין: והנני בזה הדו"ש אור ליום ב' יו"ד ניסן תר"ס לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קמה

בימי הספירה, יזכה להוד תפארה, כבוד הרב האברך החו"ב המופלג וכו' מו"ה **ישראל וועלץ** נ"י בק"ק טאדנאליא יצ"ו.

ע"ד מה ששמע שאם אשה נדה נגעה באשה שיצאה מבית הטבילה שצריכה לחזור ולטבול, אם היא עפ"י דין ? הנה ברמ"א יו"ד סוף סי' קצ"ח לא הביא רק דבר טמא או עכו"ם דצריכה לחזור ולטבול אבל לא באשה נדה, ואדרבא מדכתב שם שתזהר שיפגע בה חברתה ולא הותנה שחברתה לח תהי' אז בשעת נדתה משמע דבנדה לא איכפת לן לענין זה, והדבר מוכרע ממקומו שהרי בכל בית הטבילות ממונות נשים על הטבילה ומדלא חשו לחזור דווקא אחר נשים זקנות שפסקו כבר מלראות דם והרי עפ"י הרוב אותה אשה הממונה על הטבילה נוגע בהאשה שטבלה וע"כ דבנדה לא איכפת לן דנדה ל"ה בכלל דבר טמא שהביא שם הרמ"א כיון דאית לה טהרה במקוה, ועכ"פ כיון דאפי' בדבר טמא ממש אינה מן הדין שצריכה לחזור ולטבול רק משום זהירות בעלמא כמ"ש הרמ"א שם, א"כ בנדה דלא מצינו בזה אפי' משום זהירות, ומעשים בכל יום שאנו רואים איפכא שנשים נדות ג"כ ממונות על הטבילה א"כ אין להחמיר בזה, כנ"ל ברור בס"ד. שוב בא חכם לגבולינו ואמר כי ראה באיזה ספר דבאותה שעה ממש שמרגשת שדמה זב ממנה שתזהר שלא ליגע באשה שיוצאת מבית הטבילה, אבל זהו רק האשה בעצמה יודעת, ואנכי לא ידעתי כלומר לא שמעתי מזה עד היום, והנלע"ד כתבתי, ואין להאריך בזה:

והנני הדו"ש ושלום. מר חמיו ידינ"פ הרה"ג נ"י פק"ק **באניהאד** מוש"ק י"ב למב"י תער"ג לפ"ק אל**יעזר דייטש**.

סימן קמו

לכבוד הרב המאה"ג חריף ובקי בפלפול ובהלכה אשרי שלו ככה וכו' מו"ה אברהם שטרויס נ"י, יושב על כסא הוראה בק"ק פ' לאדאני יצ"ו, (כעת הרה"ג אב"ד דשם הי"ו):

מכתבו קבלתי ובא לשאול עצה ממני אם המקוה שנעשה בעירו כמו שיבא לפנינו בס"ד הוא כדת וכהלכה, וסדר עשיית המקוה הוא כך:

שתחבו קנה ארוך לערך מאה אמה בארץ והקנה זו עשוי מקנים הרבה ע"י שרויבען עד שמחמת דוחק האויר עלו המים למעלה על שטח הארץ כמו מעטער בגובה ואח"כ חפרו חפירה סמוך לבאר הזאת שנעשה ע"י קנה הנ"ל והמים הולכי' מהבאר הנ"ל להחפירה שטובלי' בו דרך נקב ארוך חפור בקרקע ע"י צימענט, וכדי שיהיו המים נקיים עשו נקב בגובה החפירה למעלה ממקום שיש מ' סאה ובשעת הטבילה סותמים הנקב בדבר

שאינו מקבל טומאה שלא יהיו זוחלין ונתיעץ עמי אם המקוה עשוי באופן זה כשר ? ואעץ ואומר דמקוה זאת כשרה לענ"ד לכל שיטות הפוסקים, דהנה אם נדון אפילו החפירה ששם באו המים ע"י קנה הארוך לומר שהוי הויתו ע"י דבר המקבל טומאה דכיון שאינו דבר ברור שאילו הקנים נעשו מעיקרא להיות מחוברים לקרקע והתנאי שלא יהי' מקבל טומאה לא מהני מה שמחובר לקרקע רק אם נעשו מעיקרא לחצר הקרקע כמ"ש הדג"מ ביו"ד סי' ר"א סעיף מ"ח והסכימו עמו כל גדולי האחרונים, מ"מ בנ"ד אפי' אם הי' ברור שלא נעשה מעיקרא לקבעם בקרקע מ"מ הרי אינו טובל בחפירה זאת רק בחפירה אחרת ושם באים המים מעצמם דרך חפירה ארוכה על קרקע מרוצפת בצימענט וזהו וודאי אין עליו תורת טומאה וא"כ כל שהמים באים למקוה ע"י דבר שאינו מקבל טומאה כשר לטבול בו כמבואר בשו"ע יו"ד סימן ר"ח סעיף מ"ח דזהו וודאי לא מזיק מה שעיקר ביאת המים לחפירה ראשונה הי' ע"י דבר המקבל טומאה דאנן לא קפדינן רק שהמקוה שטובלים בו לא יבאו המים ע"י אדם או דבר המקב"ט משא"כ כשהמים באים אח"כ ממילא אע"ג דהגרם מעיקרא הי' ע"י אדם או ע"י דבר המק"ט לא איכפת לן בזה דאל"כ לא תמצא לעולם מקוה כשרה שהרי הרוב מקואות ומעינות באים ע"י חפירת האדם שחפרו בכלים המקבלים טומאה וא"כ הכל הוי הויתן ע"י דבר המקבל טומאה אלא וודאי דלא מקרי הויה ע"י דבר המק"ט רק שהמים באים ע"י דבר המקבל טומאה משא"כ כמו בנ"ד שהקנה הארוך הוא רק הגורם שהמים ידחקו למעלה ומשם באים מאליהם דרך החפירה המרוצפת בצעמענט אין שום חשש, ועיין שו"ת נטע שורק ליו"ד סימן ע"ה (באות ג') שכתב ג"כ כה"ג, והנה כל זה הוא אפילו אם היינו יודעים בבירור שתקנה הארוך לא נעשה מעיקרא לקבוע בקרקע דאז וודאי מקבל טומאה כיון שהוא של מתכת ומכ"ש בנ"ד שאין זה ברור דלמא נעשה לקבעו בקרקע וא"כ אינו מקבל טומאה כלל, מ"מ לטבול בחפירה הראשונה היינו במקום שהמים נדחקים למעלה יש לפסול מטעם אחר דשם הוי החיבור ע"י קטפרס, והארכתי בזה בשו"ת אחרת בס"ד, אמנם בנ"ד שטובלים בחפירה השניה במקום שהמים באים לשם על פני אורך הקרקע דרך חפירה מרוצפת בצעמענט אין שום חשש משום הויה ע"י המקבל טומאה וכשר לטבול בו:

ב') **ומעתה** נבא לחשש השני לפי שיש נקב מקום שהמים זוחלים לחוץ רק שהוא למעלה מארבעים סאה, הנה בזה ג"כ יפה כתב מע"כ נ"י כיון דלדעת המחבר סעיף נ' כשר בלא שום תיקון אם נשארו ארבעים סאה למטה ממקום התחילה רק אנו נוהגים כרמ"א שם שמחמיר שצריך לסתום הסדק וא"כ אם סותם הסדק בדבר שאינו מקבל טומאה תו ליכא

שום חשש, ולזה וודאי אין לחוש דלמא יפתחו בשעת הטבילה ויהיו זוחלים דכה"ג לא מצינו בשום מקום לחוש דוודאי לטבול בקאסטען ולסמוך ע"ז שושעת הטבילה יפתחו הנשים הברזא שיהיו מחוברים להמקוה בזה יפה כתב החתס"ו ליו"ד סימן ר"ו וסימן רי"ז שיש חשש גדול שלא יפתחו הברזא וא"כ יהיה טבילה בכלי, ועיין שו"ת בית אפרים ליו"ד סימן כ"ג שהאריך מאוד בענין טבילה בקאסטען, משא"כ בנ"ד לחוש שהאשה תפתח הסתימה ויהיו המים זוחלין אדרבא האשה מקפדת יותר שלא יצאו המים לחוץ וא"כ אע"ג דלא נוכל לומר שהמים שבהחפירה יהיה להם דין מעיין לטהר גם בזוחלין כיון שכבר נפסקו מן המעיין ועיין היטב בש"כ שם ס"ק ל', מ"מ כל שנסתם ע"י דבר שאינו מקבל טומאה ובפרט שהנקב הוא למעלה מארבעים סאה תו ליכא שום חשש והמקוה כשרה בלי שום חשש ופקפוק כנ"ל בס"ד, רק שמ"מ צריך להזהיר הבלן שלא יהיה הנקב פתוח רק בשעה שרוצים לנקות המקוה וממילא תו ליכא חשש שהאשה בשעת טבילה תפתח הסתימה דלא חיישינן לשכחה רק שישכח ולא יעשה כמו בנ"ד החתס"ו שהבאתי לעיל שתשכח מלפתוח הברזא, משא"כ שתשכח ותסיר הסתימה, כה"ג לא מצינו חשש שכחה, וחילוק כה"ג בין לעשות מעשה או שלא לעשות כתב ג"כ הר"ן במס' גיטין ע"ד גבי הר"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז לחלק לענין חשש שמא לא תקיים התנאי בין תנאי שהיא בשוא"ת לתנאי שהוא בקום ועשה דבתנאי שהיא בשוא"ת לא חיישינן שתעבור על התנאי, וא"כ חזינן דאפילו לענין איסור אשת איש לא חיישינן שתעשה מעשה, עיי"ש בר"ן, וא"כ מכ"ש בנ"ד שאין לחוש שתפתח הסתימה, והמקוה הזאת כשרה בלי שום חשש ופקפוק לכל הפוסקים:

והנני בזה הדו"ש ואני תפלה שהקב"ה יסיר כל חולי ומחלה מחותנו הרב הגאון הצדיק שליט"א, והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד מוש"ק אור ליום א' לסדר ויגש ג' טבת תרס"ה לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קמז

רב שלום לכבוד הרבני המופלג בתו"י חרד לדבר ד' וכו' מו"ה **זאב וואלף קראשטיק** נ"י בק"ק גליניאני יצ"ו:

יקרתו הגיעני ואני עמוס הטרדות ולא ידעתי למה הלך לבקש ממרחק לחמו ושואל אותי בדבר הלכה למעשה במה שכבר הובא בגדולי אחרונים אשר קטנם עבה ממתני ולא אוכל להוסיף או לגרוע מדבריהם הקדושים, אך לרוב העצרתו לא אמנע תשובתי והוא:

ע"ד אשה א' אשר עפ"י הרופאים שמו לה טבעת באותו מקום למעלה מפי המקור, איך תתנהג בימי בדיקתה לשבעה נקיים, וגם אם אין הטבעת חוצץ בטבילה ?? דבר זה כבר נפתח בגדולים בשו"ת זכרון יוסף ליור"ד סימן ט' וסי' יו"ד ובנוב"י מהדו"ק ליו"ד סימן ס"ד, ובמהדו"ת סימן קל"ה. ובתשובה מאהבה ח"א סימן ל"ו, ובשו"ת חת"ס לי"ד סי' קצ"ב וקצ"ג, וכולם ענו ואמרו שאם יודעת בבירור שהטבעת מונח בעומק למעלה ממקום שהשמש דש אז תוכל לבדוק ג"כ, ואעתיק לו סדר הבדיקה עשו"ת נוב"י מהדו"ת סימן קנ"ה וז"ל:

ואמנם לענין בדיקת הנקיים חם הוא באופן שהזכיר מעלתו שפי הרחם מכוון נגד חלל הטבעת וכל פה המקור מכוון נגד חלל הטבעת, א"כ בשעת הפסק טהרה תתן צמר גפן לתוך מטלת של פשתן נקי ולבן באופן שיהי' עב קצת ועכ"פ כמו רוחב חלל הטבעת ותכניס העד הזה עמוק למעלה מן הטבעת דהיינו דרך חלל הטבעת יעבור עד הבדיקה עד נגד פי המקור ויהי' אצלה מקודם בין השמשות עד אחר צאת הככבים ואם תמצא נקי הרי הפסיקה בטהרה וגם ביום ראשון תעשה כן ובשאר ששת ימים תבדוק כפי האפשר לה עכ"ל, וא"כ הכל תלוי אם יודעים שהוא למעלה ממקום שהשמש דש שאז אפי' בכלל בית הסתרים ל"ה שיהי' צריך עכ"פ ראוי לביאת מים דזהו בלוע מקרי כמה שהאריך בשו"ת זכרון יוסף הנ"ל ואז גם בטבילה אינו חוצץ אולם אם אינו נודע שהיא למעלה ממקום שהשמש דש בשעת גמר ביאה בוודאי צריכה להסיר בין לענין הבדיקה ובין לענין הטבילה, ואדרבה בבדיקה יש להחמיר יותר דלענין טבילה מצינו לומר דהוי רק מדרבנן משום דמיעוט המקפיד גופא הוי רק מדרבנן כמ"ש האחרונים הנ"ל בתשובותיהם שם, משא"כ לענין בדיקה אינה יוצאת מחזקת טומאה עד שתבדוק היטב ומשו"ה צריך שתדע בבירור שהטבעת למעלה ממקום שהשמש דש, שוב ראיתי בשו"ת בית יצחק ליו"ד ח"ב סימן כ' שכתב ג"כ כמ"ש, והאריך קצת, וחתני הרב מו"ה יוסף הכהן נ"י הראה לי שבשו"ת הרי בשמים מהדו"ת סימן קכ"ז האריך ג"כ בזה, וכן בשו"ת שבסוף ספר גידולי טהרה סימן ל"ב, עיי"ש, ועיי' שו"ת פרי השדה ח"ב סימן ק"י אריכות דברים בזה וגם לעיל סימן ק"ג]:

והנני דו"ש פק"ק באניהאד ד' ר"ח אדר ראשון שנת תר"ס לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קמח

ברכת השנים לכבוד הרב המאה"ג החו"ב נצר מטע קדושים וכו' כש"ת מו"ה צבי פרידלענדער נ"י האבד"ק ליסקא יע"א.

יקרות מכתבו הגיעני ואני כעת טרוד גדול כי לא הייתי איזה שבועות בביתי ומאז נקבצו ובאו כמה מכתבים מהדופקים על פתחי פתחא זוטא, אולם לאשר מעכה"ר נ"י כתב שהוא ענין נחוץ עניתי מעט לכבודו כי רב היא, ע"ד השאלה ששה אחת שהוכרח הרופא ליתן לה קנה חלול בצוארה כדי שתוכל לשאוף האויר ואם תסיר השפופרת אפילו רגע על שעת טבילה הוא לה סכנה גדולה ר"ל, והנה הטבעת שהוא מבחוץ וכן הבענדעל יכולים לרעות שיבאו שם המים רק הקנה מוכרח שם להיות כמו שהרופא תחבו לשם, ומעכ"ה נ"י האריך בכחא דהתירא שמותרת לטבול כך עם השפופרת כיון שהבענדעל וגם הבעת יכולים להיות רפוים, ובפירוש איתא ביו"ד סימן קצ"ח סעיף כ"ג דרפוי אינו חוצץ:

והנה מה שנ"ל בזה היא דאע"ג דבספר סדרי טהרה שם ס"ק מ"ג הביא דיש לגזור רפוי אטו מהודק עפ"י דברי הרמ"א או"ח סימן קס"א סעיף ג' דאין אנו בקיאין איזה מקרי רפוי, מ"מ הרי הסדרי טהרה גופא שם התיר בדיעבד עכ"פ וכאן בנ"ד אין לך דיעבד גדול מזה, ועוד י"ל דהנה באמת יצדיק מ"ט לא הביא כאן הרמ"א דאין אנו בקיאין בין רפוי למהודק לענין טבילה. רק לענין נטילת ידים הביא שאין אנו בקיאין, וכבר העיר בזה בחידושי הגאון ר' עקיבא איגר ליו"ד, וכעת נ"ל כך דבאמת צריך להבין וכי בקיאות גדול היא לומר שאין בקיאין, והרי מצינו בכמה מקומות שאנו סומכין גם על בקיאות שלנו כגון לענין מראות ריאה, ולמה לא נסמוך על בקיאותינו לחלק בין רפוי למהודק, [ועיין בזה בספר ראש אפרים סימן מ"ח ס"ק י"ד, ודוק] אמנם י"ל כמ"ש הגמ' במס' ביצה ב' ע"ב דיו"ט דקיל צריך להחמיר בה טפי לענין מוקצה א"כ י"ל ה"נ לענין נטילת ידים דלא חמיר כ"כ לא ידקדק כ"כ בין רפוי למהודק ואתי לזלזולי, משא"כ טבילת נדה דחמיר וודאי ידקדק היטב אם הוא רפוי או מהודק, ומשו"ה גבי טבילת נדה לא הביא כלל הרמ"א לומר דאנו אין בקיאין מהו נקרא רפוי, וא"ש דברי הרמ"א, וא"כ כיון שגם הסדרי טהרה מודה להתיר בדיעבד והכא בנ"ד כיון דהוי שעת הדחק ג"כ הו"ל בדיעבד, ועיין בספר שדי חמד מערכת גט סימן כ"ט סעיף ו' שהביא מדברי הפוסקים בשעת הדחק יש להקל טפי מדיעבד עי"ש היטב, וא"כ כיון שהראנו פנים בהלכה בס"ד מדברי הרמ"א שלא כתב לענין טבילה דאין אנו בקיאין בין רפוי למהודק' דאפשר דס"ל גבי טבילה דחמיר טפי וודאי לא יזלזלו וידעו להבחין בין רפוי למהודק, כיון שיש מקום לידע ע"י הבחנה היטב, והסדרי טהרה ג"כ מתיר בדיעבד, ובנ"ד דהוי שעת הרחק ביותר, וודאי יש לסמוך על זה להתירה לטבול עם הבענדל ועם הטבעת, כיון שאפשר להיות רפויים,

וטוב לעיין היטב ע"י אשה שבקיאה היטב לראות אם הם רפויים בשעת הטבילה ויפה כתב בזה מעכה"ר נ"י שיש להתיר אם הם רפויים:

והנה לענין השפופרת גופא פשיטא שכיון שיש סכנה להסיר משם והוא נתחב בצווארה בפנים דליכא חציצה, ובפרט כיון שיש סכנה להסיר השפופרת משם, ועיין בשו"ת רע"א ח"א סימן ס', ויען שכבר הארכתי בזה בס"ד בכמה שו"ת, והיא כבר נדפסה בשו"ת פרי השדה ח"א סימן פ"ב, ופ"ג לענין הבלאמ בעס שבשיניים. ובשו"ת פרי השדה ח"ב סימן נ' לענין רטיה שע"ג מכה, ובסימן ק"י שם לענין טבעת בעומק בית הרחם, והעולה משם דבמקום סכנה הוי וודאי כמיעוט שאינו מקפיד דפשיטא דכל הנשים שצריכים לשפופרת כזה אינם מקפידים להסיר ואדרבא מקפידים שלא להסיר לא הוי חציצה ועי' שם היטב, ע"כ לא הארכתי כאן בזה, [ועיי' לעיל סימן קמ"ג וקמ"ז] ופשיטא שכל שיש סכנה להסיר לא הוי חציצה, ושם הבאתי דברי גדולי הפוסקים בזה ע"כ גם אני מסכים להוראתו שיכולה לטבול עם השפופרת אם יש לרפות הבענדל והטבעת שהם מבחוץ שיהיו רפויים ולא גזרינן בזה רפוי אטו מהודק לכ"ע, כנ"ל ברור בס"ד:

ב') **אמנם** בשאלה השניה שהרופאים אמרו שאם תתעבר עוד פ"א תהיה בסכנה גדולה ר"ל, ובזה האריך מעכה"ר נ"י קצת אם תוכל לשמש במוך, ומסקנתו להתיר במוך אחר תשמיש לכ"ע, הנה בזה יש לו ג"כ אריכות גדול, וכבר נשאלתי ע"ז כמ"פ ואם אמנם שהראיתי פנים להלכה כדעת שו"ת חמדת שלמה אה"ע סימן מ"ו להתיר במוך אפילו בשעת תשמיש מ"מ לא מלאני לבי להורות למעשה ג"כ להתיר מוך בשעת תשמיש, רק לאחר תשמיש פשיטא שיש להתיר להשים מוך ושתרחץ במים, וכבר יש לנו בזה אריכות בכמה מקומות בס"ד אפס קצהו נדפסה בשו"ת פרי השדה ח"א סימן פ"ח, וח"ב סימן פ"ו, ומסקנתי ג"כ להתיר לאחר תשמיש דווקא ע"י מוך ורחיצה בחמין הואיל שגם הגאון ר' עקיבא איגר בשו"ת סימן ע"ב התיר בכה"ג, אמנם לשום מוך בשעת תשמיש מי שרוצה לסמוך על שו"ת חמדת שלמה (וכן משמע מדברי היש"ש במס' יבמות סוף פ"ק להתיר אפילו בשעת תשמיש) יוכל לסמוך, אמנם ממני לא תצא בזה הוראה להתיר, רק לאחר תשמיש יש להתיר בפשיטות, וא"צ כאן להאריך יותר לאשר כבר הארכתי בזה בכמה עקומות בס"ד, ולהלכה למעשה כתבתי בשו"ת פרי השדה ח"ב שם בס"ד דרק לאחר תשמיש יש להתיר [ועיי' לעיל בשו"ת פרי השדה חלק ד' בתשו' להרב ר' יוסף לעזער בטארנא נ"י].

והנני בזה הדו"ש, והנלע"ד כתבתי בחפזי פק"ק באניהאד מוצש"ק כחצות הלילה לסדר והארכת ימים ה' בחדש אלול תרס"ט לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קמט

השלום לכבוד אהובי תלמידי הרבני המופלג החרוץ איש חמודות הותיק וכו' מו"ה זאב ווילד נער נ"י ביישוב פלאווניטץ תע"א.

מכתבך היקר קבלתי עוד לפני כמה שבועות, אבל מחמת טרדותי המרובים נתאחרתי עד היום, ע"ד שאלתך מי שמחמיר על עצמו בתשעה קבין אם תני ט' קבין בעינן דווקא שיבואו מכח גברא או אם עשה באיזה אופן שהמים יפלו עליו מאליו נמי סגיא ? הנה דין זה לא נמצא מבואר, רק זאת איתא במשנה ד' מס' מקואות פ"ג ובפיסקי' דמארבעה כלים אין מצטרפין רק לכל היותר מג' כלים ולא יפסוק הראשון לשפוך עד שיתחיל הבא אחריו, אמנם אי מהני נמי כשנפל מאליו ט' קבין לא נמצא מבואר, אולם יש לפשוט מתוספתא שהובא שם בר"ש שלשה לוגין במקוה וחילה בעל קרי שנפלו עליו תשעה קבין מים וכו' אבל מארבעה אין מצטרפין עכ"ל, והנה מדמדמי הני תשעה קבין לשלשה לוגין דפוסלים המקוה, משמע דחדא דינא אית להו, וכמו בג' לוגין מים שנפלו מאיליהן למקוה פסלו, דלא מצינו שום חילוק בג' לוגין אם נפלו מעצמן או נתנן למקוה רק בנתינה אינו נפסל רק מג' כלים וארבעה אין מצטרפין, ה"נ וההי"ד לענין תשעה קבין כל שלא באו מארבעה כלים מהני אפי' נפלו מעצמם, וכבר כתב הב"י באו"ח סימן פ"ח דכיון דמידי דרבנן הי' אזלי' בהך תקנתא לקולא לענין האיבעי' דחציו בנתינה וחציו בטבילה ה"נ מצינן למיזל לקולא כיון דמוכח מהתוספתא דחד דינא אית להו עם ג' לוגין דמקוה, ואוב לא בעינן כח גברא דווקא:

אמנם מ"ש דאי בעינן כח גברא לא מהכי ע"י עכו"ם, הנה בשו"ע או"ת סימן קנ"ט סעיף י"א מבואר להדיא דאפילו בנט"י כשר ע"י עכו"ם נמי ואף הטו"ז שם ס"ק ט"ו אינו אוסר מדינא רק שיש ליזהר במקום דאפשר והיינו דווקא בנט"י דבקל אפשר שלא ע"י עכו"ם משא"כ לענין ט' קבין דלפעמים קשה הדבר ע"י ישראל מותר בכל גוונא אפי' ע"י עכו"ם נמי לכ"ע, ובפרט אם העכו"ם רק שאב המים והנתינה כל גופו הוא ע"י ישראל אין להחמיר כלל, ועיי' בס' ברכי יוסף לאו"ח סימן קנ"ט:

ב') **ומ"ש** אם לבטל מצוות עונה בשבת משום שאינו יכול לטבול במקוה ? הנה טבילה במקוה הוא וודאי דבר גדול מ"מ אינו שומע לבטל מצוות עונה בשביל זה, ובפרט מי שאינו בטוח בנפשו שלא יבא לידי הרהור ח"ו ויצא שכרו בהפסדו מ"ו ע"כ אין להורות בזה לאחרים. – ועיי' בשו"ת פרי השדה חלק ד' סימן ד', שם מבואר ענין זה באריכות הדק היטב] עתה בשעת ההדפסה הראה לי חתני הרב מו"ה יוסף הכהן נ"י בשו"ת ריב"ם

שניטוך חאו"ח סימן כ"א שהאריך בענין טבילה בשבת מטומאת קרי וראוי לעיי' בדבריו [ועיי' לקמן סי' קנ"ד]:
והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד א' לס' בא די שבט תרנ"ט לפ"ק. ד' יאריך שנותיך בטוב כאוונ"פ ונפש רבך הדו"ש באהבה, **אליעזר דייטש**.

סימן קנ

בין כסא לעשור, ד' ישמור וינצור ויעזור. בברכת השנים, בכל מיני עניינים, לכבוד אהובי ידינ"פ תרב הה"ג חריף ובקי מובחר גברים וכו' כש"ת מו"ה שמואל בראך נ"י האבד"ק ניר מאדא והגליל יע"א:
יקרת מכתבו הגיעני וברך לקחתי וברך אשוב בברכת תודה יהי מוקירו ברוך בכל מיני ברכות ותהלה לו יאתה, וד' יעזרנו על דבר כבוד שמו להרים דגל התורה עד אשר נזכה בקרוב להרמת משיח צדקנו בב"א – וע"ד מה דבדק לן בקושי' אחת על הר"ש ריש מס' מקואות שיש לו דרך אחר בהא דשתה טמא דחיישינן שמא אותה הטפה שנפלת מפי הטמא באה אח"כ לפיו של טהור ולא כפירש הר"ם שהמים נטמאו ביד הטמא, וא"כ קשה על הרש לאיזה צורך אשמעינן עוד דנפלו מים טמאים ושתה טהור טמא, דבשלמא לפירש הר"ם אשמעינן דגם ע"י מים טמאים מהטמאים הטהורים (וברמב"ם פט"ו מהל' טומאת אוכלין נקט באמת הלשון אבל אם שתה מהם אדם וכו' או שנפלו לתוכן משקים טמאים "ברצון" נקט דבעינן להדיא "ברצון" דבלאו"ה אינם מטמאים) אמנם להר"ש דחיישינן לטפה עצמה א"כ למה נקט אח"כ בבא ג' נפלו מים טמאים, כך היא הוכן קושייתו, ידע שכבר הקשה כן הגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל בפירוש המשניות שם וז"ל בד"ה נפלו מים, אבל להרע"ב דס"ל באמת דמי גבאים אין מקבלים טומאה והכא החשש רק דרשותה הטהור דלמא שותה הטפה הטמאה עצמה ומטמאים המשקה שבפיו וזה כבר אשמעינן מרישא דהא ברישא הטעם דטפה שבפי הטמא חזר ונפל למי גבים והיינו ממש משקים טמאים ודינא דמתני' זו נכלל בדינא דמתני' דלעיל וצלע"ג, עכ"ל, [העתקתי' אות באות כי אולי אין בידו ההגהות דעק"א על המשניות], ולחומר הנושא נ"ל דהר"ש ס"ל כשיטת הראב"ד פט"ו מהל' טומאת אוכלין שכ' שם וז"ל, אבל הרצון זה המחשבה חושבן שלא יבטלו ברוב יע"ש, וא"כ אפי' אם אותה הטפה עצמה באה לתוך פיו של הטהור לא הי' נטמא רק במחשבה דאלאו"ה היתה נתבטלה, וא"כ כמו דלהרמב"ם ג"כ צריך לומר שמ"ש במשנה נפלו מים טמאים וכו' היינו לרצון שכך כתב להדיא בחיבורו שם וא"כ גם להר"ש מפרשינן נפלו מים טמאים היינו לרצון דאלאו"ה היו נתבטלו המים טמאים וא"כ אשמעינן דכמו דברישא בשתה טמא אמרי' דכשנטל

הטהור בפיו או בידיו חשב את המים ושוב אינה בטלה הטפה ברוב, ה"נ בנפלו משקי' טמאים אע"ג שמעצמן נפלו כיון שנוטל אותם לשתות חשב עליהם ואינם מתבטלים, ויעי' בפי' אלי' רבה מהגר"א ז"ל שפי' ג"כ בדרך הזה, ותנוח דעתו בזה כי הוא דבר שעמדו בו רבנן קמאי זי"ע, עכ"פ יש להוכיח ממשנה ג' מה שלא הי' נוכל להוכיח ממשנה ראשונה דכאן אשמעינן אפי' בנפלו מים טמאים מ"מ לא נתבטלו משום דכשנטל אותם לשתות אחשבינהו והוא עפ"י שיטת הראב"ד הנ"ל דבלא חשב עליהם נתבטלו ברוב וצ"ל ע"כ ג"כ דמשנה מיירי דווקא שידע מנפילה המשקים טמאים דאלאו"ה לא שייך לומר אחשבינהו, ודוק – ומחמת טרדת הזמן אקצר:

וד' יאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים כאוו"פ ונפש ידידו דו"ש כותב פק"ק באניהאד בעשי"ת "שערי מזל"א" (תרנ"ח) לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קנא

שוכ"ט להבחור כהלכה מופלג וחרוץ מו"ה ישראל זילבערשטיין נ"י בק"ק ווייצען תע"א בהגאון נ"י האב"ד דשם.

עתה לקחתי מועד על ספיקו אשר הציע לפני בהא דקייל"ן ביו"ד סימן ר"א סעיף ל"א דמקוה שאוב שהגליד טהור משום מים שאובים ונימוח כשר להקוות, כלומר אפילו לטבול בהם אם יש ארבעים סאה, עיי"ש בש"כ ס"ק ע"ד, ומעתה עלה ונסתפק אם הגליד ע"י מעשה בני אדם כמו שנתחדש בזמנינו שעושים קונסט אייז אם ג"כ כשר כשנמוח לטבול בו כיון דנתבטל מתורת שאובים או דלמא כיון שמה שהגליד היה בידי אדם א"כ הרי יש בו תפיסת ידי אדם ופסול אע"ג שיצא מתורת שאובים, זהו תוכן שאלתו, ולע"ד נראה דוודאי כשר דהא דפוסל תפיסת ידי אדם היינו רק אם הווייתן למקוה היה בידי אדם אבל כאן בהגליד דהאדם רק הגורם שיפסק ממנו שם שאובים אבל המשכתן למקוה היה שלא ע"י אדם אין שום טעם לפסול, ואעתיק לשון המהריק"ו סימן כ"ו וז"ל ואע"ג דאמר בתו"כ יכול מלא בכתף ועשה מקוה בתחלה יהיה טהור ת"ל מעיין מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים, האי בידי שמים לא קאי אחפירות קרקע אלא אהוויית המים שנקוו שם בידי שמים לאפוקי מלא בכתף וכו' אבל בארות שהמים נובעים ואין בהוויית המים שום תפיסת ידי אדם אלא שחפר בקרקע כדי לגלות המים פשיטא דדין מעיין גמור יש לו, עכ"ל הצריך לענייננו עי"ש, וא"כ פשיטא דגם לענין פסול מקוה ע"י תפיסת ידי אדם כיון שהווייתן למקוה היינו מה שנמוח ונעשה מים אינו בא ע"י אדם רק מעצמן נמוחי לא איכפת לן במה שהגליד ע"י אדם דמה שהגליד אינו פועל כלום

להמקוה רק שנפק מתורת שאובץ, אבל עיקר הוויית המקוה לא בא ע"י אדם כלל, ותדע לך שהרי אנו נוהגין כששואבין המקוה ונשאר שם קצת מים שאובין ששופכין בתוכה יין אדום או חלב שיהיה לו שנוי מראה ולא יפסול משום שאובין ואמאי לא נפסל משום דהמים נכשרו ע"י תפיסת ידי אדם ששינה מראית המים וע"כ דלא פוסל תפיסת ידי אדם רק במקוה גופא ומה לי אם יצא מתורת שאובין ע"י אדם במה שנשתנה מראית המים ע"י אדם ונפק ליה מתורת שאובין או שהגליד ע"י אדם ונפק ליה מתורת שאובין כיון שהוויית המקוה לא נעשה ע"י אדם שפיר כשר, ועוד דממקומו הוא מוכרע, דהרי אלו שאובין קודם שהגלידו ג"כ מיירי בכל גוונא אע"ג שנעשו ע"י אדם ומלא בכתף מים שאובין דזהו וודאי מקרי תפיסת ידי אדם וא"כ האיך כשר עי' שהגליד וכשר שם במקום שהגליד ג"כ לטבול בו כשנמוח ואמאי לא מפסל משום תפיסת ידי אדם וע"כ דכל זמן שהוא בפסולו לא איכפת לן מה שבאו ע"י אדם דבלאו"ה פסול ועיקר מה שצריך להיות בידי שמים הוא המקוה שאנו רוצים לטבול בו וא"כ כיון שהגלד נמוח מאליו דהוי כמו בידיש לא איכפת לן מה שנעשה גליד ע"י תפיסת ידי אדם כיון דאז לא היה עליו שם מקוה ועיקר מה דבעינן בידי שמים הוא המקוה עצמה אבל מה שאדם גורם שיצא מפסילו לא איכפת לן וכמה שהבאתי ראיה משנוי מראה דמוציא מידי שאובים אע"ג דהאדם גרם השנוי מראה, ודוק:

ב') **והן** הלום ראיתי בספר נדפס מחדש נטעי נאמנים (בשו"ת שבסוף הספר) שהביא במקוה שהג' לוגין שאובין נכשרו ע"י שנוי מראה דאם חזרו הג' לוגין למראה מים קודם שהיו שם ארבעים סאה חזרו לפסולן לפוסל המקוה, ואני הארכתי בשו"ת אחת [עיי' לעיל סימן ק"ה וק"ו] להוכיח דכל שפ"א יצא מתורת שאובין ע"י שנוי מראה ממילא יש עליו שם מים כשרים ואינו פוסל המקוה, ואל יטעך לשון הרמ"א בסעיף כ"ט שכתב וז"ל: מקוה חסר שנפל שם יין ונשתנה מראהו ונפל שם ג' לוגין מים שאובים אינם פוסלים וכשחזר והשלים המקוה במים כשרים וחזרו למראה מים כשרים, עכ"ל, דמשמע לכאורא דאינו כשר רק אם חזר למראה מים לאחר שכבר היה ארבעים סאה, דזהו אינו, דהמ"א מוכרח לומר וחזרו למראה מים כיון דמיירי שכל המקוה היה לה מראה יין וא"כ ע"כ צריך להיות לה מראה מים כשהיא שלמה דאל"כ פסול משום שנוי מראה אבל אין כלל כוונת הרמ"א לומר דאם אלו ג' לוגין חזרו למראה מים קודם שהיה שם ארבעים סאה דפסול דזהו אינו דכל שהג' לוגין נשתנו למראה מים שוב אינם חוזרים לפיסולם ואינם פוסלים המקוה כלל, והרי דעת הראב"ד הובא בש"ע שם ס"ק ס"ט דאפילו היין שנפל בתחלה ג"כ מצטרף להשלים אע"ג דלא קיילי"ן הכי אבל אלו הג' לוגין שהיו

שאובים ונכשרו בשנוי מראה פשיטא דאינו פוסל עוד המקוה לעולם זולת אם נשאבו עוד פעם אחת אבל כל זמן שהם במקוה נשארו בהכשירן לעולם, ועיין בחידושי הרז"ה על הלכות מקואות (מאחרון אחד) בס"ק פ"ד שנראה כמסתפק בזה [ועיי' לעיל סימן ק"נ] אמנם ראה זה מצאתי לאחד מגדולי האחרונים בספר גדולי טהרה בנחל ס"ק כ"ח שכתב ג"כ כדברינו וז"ל שם דהכי קאמר דלא מיבעיא אם ירדו מ' סאה למקוה ואח"כ חזר למראיו דכשר כיון דלא הי' לו שם פסול שאובין מעולם דמתחלת כשנפלו לו ג' לוגין הרי באותו פעם הי' עומד בשנוי מראה ולבסוף כשחזר למראיו כבר יש בו ארבעים סאה ואינו נפסל בג' לוגין אבל כשחזר למראיו קודם שנשלם השיעור סד"א דג' לוגין שנפלו לו בתחלת חוזרים וניעורים לפוסלו קמ"ל ולא עוד וכו' דבכל ענין כשר עכ"ל, הרי להדיא כמ"ש דכל שפ"א נפק לי' מתורת שאובין ליכא עליו יותר שם פסול ונעשה מים כשרים, והארכתי במקו"א:

ג') **הדרן** למילתא קמייתא דבנ"ד כיון דבמה שהגל"ד נתבטל לגמרי מתורת מים כשנמוח אח"כ כשר בכל עניין אע"ג דמה שהגליד הי' ע"י תפיסת ידי אדם אינו נפסל בכך דהעיקר שיצא מתורת שאובין וכמו דמה שיצא מתורת שאובין ע"י שנוי מראה נכשרו להיות מים כשרים אע"ג דנשתנו מראית המים ע"י האדם ששפך שם יין או חלב כמו כן מה שיצא מתורת שאובין ע"י שנעשה גליד לא איכפת לן מה שנעשה ע"י אדם דעיקר דתפיסת ידי אדם פוסל הוא רק שהתורה הקפידה שלא יהי' הוי' המקוה ע"י האדם אבל מה שהאדם גורם איזה הכנה להמקוה שיוכל לעשות אח"כ מקוה כשרה לא אכפת לן מה שהיא ע"י אדם וכמה שהבאתי ראי' גם מלשון המהריק"ו ומעיקר הדין דהגליד דכשר אע"ג דעיקר המים הם ע"י תפיסת ידי אדם וע"כ דרק הכשר המקוה והוויית המים למקום המקוה אסור להיות ע"י אדם וכמ"ש מלא בכתף ועשה מקוה דבזה שפיר פסול כיון דעיקר המקוה ע"י אדם. [אבל מה שהאדם גורם שיוכל לעשות אח"כ מקוה כשרה זה לא איכפת לן מה שהיא ע"י אדם כיון דעיקר המקוה, נעשה בהכשר, ודוק היטב בזה], כנ"ל ברור בס"ד, [עיי' לקמן סימן קנ"ח, וזאת לדעת שכל זהו רק במים שאובים שלא היו טמאים רק פסול דשאובין כגון בכלי גללים משא"כ אם היו טמאים לא מהני הגלידו כלל דכשחזרו ונמוחי חזרו לטומאתן עיי' שו"ת הרא"ש כלל ל"א. – ועל פלפולו בדברי הראב"ד פ"ח הל' מקואות אין הזמן גורם לעיי' בזה ובפרט שכבר האריך בו הגאון מצאנז זי"ע בס' דברי חיים להל' מקואות ס"ק ל"ג עיי"ש, ובענין מקוה שהגליד עיי' עוד בשו"ת שבסוף ספר גדולי טהרה סימן י"ב]:

והנני דו"ש ושלום אביו ידינ"פ הגאון הגדול שליט"א, והנלע"ד כתבתי פק"ק **באניהאד** ג' לס' שמות י"ט טבת תער"ב לפ"ק. אליעזר דייטש. עתה בשעת ההדפסה הראת ל' חתני הרב מו"ה יוסף חכהן ני' בשו"ת אמרי יושר להגאון מוהר"ם אריק נ"י (סימן קמ"ח) נשאל ג"כ בזה, ואין לי פנאי לעיי' בתשובתו והנני מראה רק באצבע על דבריו, ועיי' בשו"ת פרי השדה חלק ג' סימן רנ"ג בתשו' למישקאלטץ מה שהעליתי בזה, ודוק:

סימן קנב

ישא ברכה מאת ד', כבוד אהובי הרב המאה"ג חו"ב חיציו שנונים ידיו רב לו וכו' מו"ה אברהם סג"ל שטרויס נ"י אבד"ק פ' לאדאני יצ"ו:

מכתבו שנית הגיענו עיי' שו"ת פרי השדה חלק ד' סימן יו"ד], ומה שתתעורר במ"ש בש"ע יו"ד סי' ר"א סעיף ל"ו דסילון שהיא צר מכאן ומכאן אעפ"י שהיא רחב באמצע אינו פוסל המקוה משום שלא נעשה לקבלה, מהא דהגהת מרדכי פ"ד מס' קידושי' דסילונות שנעשו בהם רקבון ומקבלים צרורות דפוסל המקוה אע"ג ששם ג"כ לא נעשו לקבלה, והביא דברי החת"ס ליו"ד סימן ר"א דמשמע דאם מתעכבים שם צרורות הוי פוסל אפי' לא נעשו לקבלה, הנה מלבד שהרמ"א בסעיף מ' ס"ל בפשיטות להכשיר, וא"כ פשיטא דגם בקנים שלא נעשו לקבלה כשר, אמנם אפילו לדעת הגהת מרדכי דפוסל באם נעשו בהם רקבון היינו כמ"ש החת"ס משום דניחא לי' שיקבלו צרורות ואע"ג דמסתמא לא ניחא לי' בהך חטט שנעשה כדי שלא יפסיל המקוה מ"מ כיון שאם לא הי' פוסל המקוה הי' ניחא לי' כמה שהאריך שם בד"ת ומ"מ עדיין צ"ע ודוק ועיי' בשו"ת ריב"א (להגמון מפאקש זצ"ל) סימן ס"ג, אמנם בקנים שנעשו רק כדי שיגרו המים על ידיהם א"כ גם עכשיו לא ניחא לי' שהמים ישארו שם שפיר כשר כיון שלא נעשו לקבלה ולא דמי כלל לסילון שנחטט בו לקבל צרורות, דהתם הרי לאחר החטט וודאי הי' ניחא לי' בקבלת צרורות א' לאו דפוסל המקוה, וכבר העלה החת"ס דכה"ג כ"כ ניחא לי' מקרי, משא"כ בנ"ד שמעולם לא ניחא לי' כלל שהצינור יקבל מים רק שהמים ילכו דרך הצינור בוודאי כ"ע מודי דאינו פוסל כיון דלא נעשה לקבלה וגם אינו עומד בדרך שיקבל, ולאשר כבר הארכתי בזה בדברי החת"ס שם ובדברי הגהת מרדכי ממס' קידושי' במקו"א, לא אוכל להאריך יותר, רק סיומא דמילתא היא דבקנים שאינם עשויים לקבלה ולא ניחא לי' כלל בקבלתם ולא העמידם בדרך שיקבלו לכ"ע לא מקרי נעשה לקבלה ולא דמי לצנור שנחטט דהתם עכ"פ עכשיו הי' ניחא לי' בקבלת צרורות אם לא הי' פוסל המקוה וא"כ באלו הקנים שכתבתי למע"כ נ"י במכתבי הקודם [עיי'

שו"ת פרי השדה חלק ד' סימן יו"ד] כשר לכ"ע מכל הני ראיות שהבאתי שם ומפשטות דברי המחבר והרמב"ם שהבאתי שם בס"ד:
והנני בזה ידידו הדו"ש פק"ק באניהאד אור ליום ו' עש"ק ה' חשון תרס"ט לפ"ק **אליעזר דייטש**.

סימן קנג

יצו ה' את הברכת לכבוד אהו' הרב המאה"ג החרוץ וכו' מו"ה **זאב** דוב הכהן מאזעש נ"י האבד"ק לארינצי והגליל:
ביום אתמול כ' יעבור קבלתי את מכתבו וכאשר נודע לו הנני טרוד מאוד, אולם לאשר מבקש להשיבו מיד אמרתי לכתוב לו בקיצור ע"ד שאלתו אם מותר להניח לרחוץ במקוה גם גוים או גויית ? הנה כיון שהם נכנסים רק לרחוץ מבואר בשו"ת דברי חיים ח"ב ליונ"ד סימן צ"ה שאפילו אשה עצמה אסורה לחפוף קודם הטבילה בחמין שבמקוה משום שאז יהי' נראה כמרחץ ולא כמקוה עיי"ש, וא"כ מכ"ש אם יניחו לרחוץ שם אפי' עכו"ם יהי' נראה כמרחץ בעלמא ולא כמקוה, והרי אפי' לחמם המקוה יש אוסרי' עיי' בשו"ע יו"ד סוף סי' ר"א, רק שאנו מתירי' משום שהנשים עכשיו אינם יכולי' לטבול במקום קרים, עכ"פ אם גם העכו"ם יהיו רוחצים שם יש בוודאי גזירת מרחצאות, ועיי' שו"ת כתב סופר ליו"ד סי' צ"ב שכתב ג"כ דלחפיף במקוה קודם הטבילי' יש חשש גזירת מרחצאות, ((ועיין שו"ת משיב דברים חיו"ד סוף סימן קט"ו, ובשו"ת תשורת ש"י מהד"ק סימן תקמ"ו)), וא"כ מכ"ש אם יניחו לרחוץ שם גם לבנות עכו"ם שבודאי רק לרחוץ נכנסים איכא בודאי גזירת מרחצאות, [ועיין שו"ת מהר"ם שיק או"ח סימן קס"ב שאוסר ג"כ לעשות החפיפה במקוה עי"ש, עכ"פ אם גם גוים ירחצו שם יהי' גזירת מרחצאות], ויש עוד טעם לאסור משום שעי"ז שולט יותר רוח הטומאה אשר האשה צריכה ליזהר ביותר בליל טבילתה כנודע, וא"כ אין להתיר כלל – (ועיין שו"ת אוצר חיים קיצע יו"ד סימן טו"ב)).
והנלע"ד כתבתי בחפזון פק"ק באניהאד שושן פורים שנת תרס"ט לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן קנד

שפעת ברכה והצלחה לכבוד אהו' תלמידי חביבי המופלא ומופלג בתו"י החרוץ המפואר וכו' מו"ה **זאב וואלף ווילנר** נ"י, בישוב הויפנארטען יצ"ו:
ע"ד מה שנסתפקת אם מותר בשבת לשבור הקרח במקוה כשרוצה לטבול ? הנה בשו"ע או"ח סימן ש"כ סעיף יו"ד כתב מותר לשבר הקרח כדי ליטול מים מתחתיו, והטעם

דמה דאמרו השלג והברד אין מרסקין אותם, היינו כשצריך להמים היוצא מן השלג דהוי כמוליד בשבת, משא"כ כשצריך רק למים שתחת הקרח, הוי כשובר החביות לאכול גרוגרות דמותר, ע"ש בטו"ז סק"ח, ובמג"א ס"ק ט"ו, אמנם המג"א שם מסיים דבנהר או באר אסור, והטעם דכיון שהוא מחובר הוי כסותר מחיצה, וא"כ הי' אסור גם במקוה, אמנם ראיתי בס' תוספות שבת שם ס"ק כ"ד שכתב להדיא דנוהגים להתיר הטובלים בשבת לצורך מצוה ואין מוחים בידם, והובא ג"כ בס' נזר ישראל סימן נ"ב ח"ב ס"ק כ"ד, וצ"ל כיון דאין המחיצה ניכרת כ"כ לא הוי כסותר מחיצה, וראיתי בס' אבן העוזר הנדפס בשו"ע או"ח סי' שס"ג שכתב כשהביא ראי' דמים הנקרשים אינם מבטלים מחיצה בזה"ל ותו ראי' דהא מנהגינו מקדומנינו הגאונים דתברי גזיזי דברדא בשבתא ואי ס"ד דנתבטלו מחיציתיה הוי כחופר בור בשבת ועושה מחיצות חדשות ואפי' ע"י עכו"ם אסור, אעכ"ח מעולם לא נתבטלו המחיצות ע"ש, וכיון דהני תקיפי קדמאי התוס' שבת והאבן העוזר העידו עכ"פ שנוהגין לשבור הקרח בשבת לטבילת מצוה ובאבן עוזר יהיב מילתא בטעמא, (ועיין בשו"ת חת"ס לאו"ח סי' פ"ט שהביא שם דברי האבן העוזר), אין להרהר אחריהם והנח לישראל אע"ג שאינם נביאים הם בני נביאים הם ומותר לשבור הקרח בשבת לטבילת מצוה, ועיין במחצהש"ק סי' ש"כ ס"ק ט"ו וכן בלבוש סימן ש"כ סעיף י"ג משמע דמותר לשבור הקרח גם בנהר ובמקוה, ועיין פרמ"ג לאו"ח באשל שם ס"ק ט"ו, עכ"פ לטבילת מצוה מותר בלי שום פקפוק כנ"ל מדברי הפוסקים בס"ד:

ואודות אשה שטבלה בנהר וכבר לנתה עם בעלה אם צריכה לטבילה שנית במקוה כשרה? הנני להעתיק לך מ"ש בזה עוד לפני שלשים שנה. ומזה תוכל לשפוט ולידע דעתי, ח"ל מאז בקונטרס התשובות שלי:

ב"ה.

ימי הפורים לא יעברו ויגיעו לשמחה וששון עדי עד לכבוד ידיד עליון עטרת תפארת בית ישראל הרב הגאון המפורסם בכל קצוי ארץ צדיק יסוד עולם עה"י פה"ח כקש"ת מו"ה חיים צבי מאנהיימער נ"י האבדק"ק אונגוואר יע"א.

עתה באתי לשאול את פי קדשו ע"ד המעשה שאירע באחד מתושבי עירנו אשר התריס בד"ת א' נגד הב"ד וגם נגד הקהל והי' בהסכמת אקרו"ט להבדילו מתוך הקהל והנה הגיע זמן טבילת אשתו ולא הי' רוצה בעל המרחץ לחמם המקוה עבורה כי נחרץ עליו הדין שלא לחמם לו המקוה עד אשר יתן סך שני זהו' כי לא רציתי שיקנסהו לגמרי להעביר עליו הדרך מחשש תקלה ח"ו, אמנם האיש הנ"ל לא רצה ליתן לקנוס עצמו וציוה לאשתו שתלך לטבול בנהר כאן. והנה הנהר בכאן הוא קטן מאוד מהכיל לטבול בו רק כעת אשר

הי' גדול קצת מהפשרת שלגים יכולים לטבול בו, והלכה באישון לילה ואפילה לטבול בהנהר ההוא, וכאשר נתודע לי הדבר הזה אחרי שכבר לנתה לילה א' עם בעלה לויתי עליה לטבול פעם שנית במקוה כדת וכדין, והנה לא נעלם ממני דברי המהר"ם לובלין שהביא הש"ך סימן קצ"ח ס"ק כ"ה גבי שכחה ליטול צפורן דכוו' שאין זה מדינא רק מחומרא, דד"ת אינו חוצץ רק ברו' המקפיד דאם לא מצאה רק לאחר שלנתה עם בעלה דא"צ טבילה שנית שלא להוציא לעז על בעילתה ובט"ז שם ס"ק כ"א החזיק עמו, מ"מ הי' נ"ל דכאן צריכה טבילה שנית, דלא מיבעי' לדעת הש"ך דכפי הנראה שם חולק ע"ד המהרמ"ל וס"ל דצריכה טבילה שנית אף אם לנתה כבר עם בעלה, א"כ ה"נ דכוותי' רק אפי' לדעת המהרמ"ל נראה לי דבנ"ד כיון דלפנינו שהנהר גדול מהפשרת שלגים ורבו הנוטפים על הזוחלים ולדעת הרבה פוסקים פסיל מה"ת לטבול בנהר, ובפרט במקום שלא הי' הולך מתחלה כמבואר בזה באריכות במקומו רק דהרמ"א מסיק דבמקום שאין מקוה יש להם על מה לסמוך על שי' ר"ת וסיעתו דקיימ"ל כאידך דשמואל דאמר נהר' מכיפי' מברך מ"מ הא איכא הרבה פוסקים דאיכא חששא דאורייתא כמה שהאריכו בזה בפ"ו במס' שבת ובמס' נדרים, א"כ הכא כיון דהרי מקוה לפניך וגם מעיקרא היה לה מקוה רק שהקהל רצו לקנוס את בעלה שלא להניחה לטבול עד שיתן ב' זהי' או עד שיקבל עליו דין תורה, א"כ בכה"ג הוי ודאי פורץ גדר ואפילו המהרמ"ל מודה דצריכה טבילה שנית, ובר מן דין הי' נ"ל דאפי' לדעת המתירים טבילה בנהרות מ"מ בנ"ד שהי' המים קרים עד מאד וגם הי' מקו' מסוכן שהנהר בכאן בעת שהוא גדול שוטף ועובר כמים הזידונים ואיכא נמי חששא דבעיתא, ועוד שהי' בלילה ולא יכלה לדקדק היטב שיבא כל גופה במים א"כ איכא כאן חששא דבעית' המבואר סי' קצ"ח סעיף ל"ד וגם מחמת שהי' בלילה המבואר שם סעיף מ', ואע"ג דגם שם לכתחלה דוקא. מ"מ מכח כל הני חששות הוריתי שצריכה טבילה פעם שנית, ולא נעלם ממני שו"ת נוב"י סי' פ"א במ"ש שם גבי אם טעתה במנין דשם לא הוי רק חששא דרבנן לכ"ע, וגם העלה שתאמר לה אינו מאמינך, הובא ג"כ בפ"ת סי' קצ"ו, משא"כ הכא בצירוף כל החששות הי' נ"ל דשפיר הוריתי שצריכה טבילה פעם שנית אפי' לדעת המהרמ"ל, ומכ"ש לדעת הש"ך שחולק עליו, ולתשובתו הנני מחכה. האנשאוויטץ כאור בקר ה' לס' ואתה הקרב אליך (אסתר תענית) תרט"ל לפ"ק. הק' **אליעזר דייטש** החי' פ"ק הנ"ל והגליל יע"א.

סימן קנה

שוכ"ט לכבוד הרבני המופלג החריף ובקי וכו' כש"ת מו"ה ישראל קליין נ"י דומ"ץ ביישוב יאס - קארא - יענא יצ"ו.

ע"ד מה שנסתפק במקוה שהוחזק בהיות מימיו מתמעטין לפעמים גם על פחות ממ' סאה, דמבואר בשו"ע יו"ד סימן ר"א סעיף ס"ה דלא עלתה הטבילה עד שנדע שהי' מ' סאה בשעת טבילה, אם לאחר שטבלה האשה העיד עד א' שהי' ארבעי' סאה, אם ע"א נאמן בכה"ג, כיון דהאשה הוא בחזקת טומא' ואין ע"א נאמן נגד חזקה ? נ"ל כיון דעיקר הטעם דלא סמכי' בכה"ג על חזקת המקוה שהי' עכ"פ כבר פעם א' מ' סאה מ"מ לא מוקמינן המקוה בחזקתה על אותה שעה שהי' שם מ' סאה משום דכיון שמקוה זאת לפעמים מתמעטת הו"ל חזקה העשוי' להשתנות וכן מבואר בשו"ת הר"ן סי' ס"ו שמשם הוציא המחבר בשו"ע זה הדין דמקוה כי האי שלפעמים מתמעט גם על פחות מארבעים סאה הו"ל חזקה העשוי' להשתנות ולא מוקמי' בחזקתה על העת שהי' כבר פ"א מ' סאה עיי"ש, וא"כ י"ל דהא דע"א אינו נאמן נגד חזקה דוקא בחזקה ברורה והעד בא להעיד שיצאה מחזקתה הראשונה לא מהני ע"א נגד חזקה משא"כ כאן אין העד מעיד נגד חזקה כלל דאע"ג דזאת המקוה כבר הי' חסר ג"כ מ"מ הרי דרכה בכך שעשוי להשתנות והעד מעיד שבשעה שאשה זו טבלה לא היתה המקוה חסרה יש לדמות למה דקיימא לן דאע"ג דע"א אינו נאמן נגד הרוב מ"מ אם יש במקולין רוב בשר טריפה ומועט כשר נאמן העד לבר המועט מתוך הרוב לומר שזאת החתיכה כשרה, עיין בפנ"י מס' קידושין (דף ס"ג ע"ב) בד"ה אמר רב נאמן לכנוס ובשו"ת נוב"י מהדו"ק אה"ע סוף סימן ס"ט והכא ג"כ אין העד מעיד נגד החזקה רק שאומר שבשעה הזאת היתה המקוה שלימה והוי רק כמברר עת מתוך העת כלומר שבשעת טבילה לא היתה המקוה בעת שהי' חסר רק בעת שהי' שלם וא"כ אם העד נאמן לברר המועט מתוך הרוב מכש"כ בחזקה דלא עדיף כרוב שנאמן גבי חזקה דנאמן היכא שאינו מעיד נגד החזקה לגמרי רק שמעיד שבשעה ההוא הי' המקוה בעת שהי' שלם וכיון שדרכו להיות שלם ג"כ אינו מעיד נגד חזקה כלל רק כמברר הזמן כלומר שהי' בזמן שהמקוה הי' שלם ולברר באיזה זמן היה הטבילה שפיר נאמן ואין לומר דניהו לענין חזקת המקוה לא מקרי שמעיד נגד חזקה כמ"ש, אבל מ"מ איך יועיל עדותו לעניין חזקת טימאה של האשה דחזקת טומאה של האשה לא הוי עשויה להשתנות דהא אינה טהורה עד שתטבול דזהו אינו דכיון שברור עכ"פ שטבלה ואין הספק על טבילתה רק על המקוה וחזקת טומאה שלה הוי רק משובב ועיקר מה שצריך לדון הוי רק על המקוה ובענין המקוה שפיר מועיל נאמנותו והאשה טהורה ממילא כיון שידוע שטבלה ועכ"פ תו ליכא חזקת טומאה, ובתבואות השדה ח"א שער החזקות שער א' הארכתי בזה בס"ד דחזקת המסובב לא מהני נגד חזקה המסבב עיי"ש באות ה', ועיין היטב בשו"ת פרי השדה ח"ב בסוף הספר בסוגי' דע"א נאמן אות

ה' לענין ע"א נגד חזקה, ובאות צ"ג שם הבאתי דברי התורת גיטין לענין עד שמעיד בפני נכתב כיון שמעיד רק על הגט ולא על האשה לא מקרי נגד חזקה, רק שם היא ענין אחר דמ"מ הוי דבר שבערוה עיי"ש, והארכתי בזה גם בתבואות השדה חלק ד' בסוגי' דשיירות מצויות ע"ש, וא"כ הכא שאין העד מעיד כלל על טבילת האשה רק על המקוה לא הוי מעיד נגד חזקה. – וגדולה מזו מצינו להמל"מ פ"ד הל' א' הל' בכורות והובא ג"כ במשניות מס' מקואות פ"ב משנה ב' בתוס' הגאון רעק"א במ"ש הטמא שירד לטבול ג"כ כה"ג דכיון שכבר ירד לטבול אזדא לי' חזקת טומאה, וה"נ כיון שאין אנו מסופקים אם טבלה רק אם המקוה היה שלם בשעת טבילה והעד מעיד רק על המקוה נאמן ואין צריכים לדון על חזקת טומאה של האשה כיון דכבר עשתה מעשה להסתלק החזקה וחזקה המסתלקת ע"י מעשה וכבר נעשה איזה מעשה ל"ה חזקה כמ"ש במשמרת הבית בתוה"א להרשב"א בית א' שער א' עיי"ש, סיומא דמילתא דהכא כיון שהספק היא רק על המקוה ומה שמעיד על המקוה ל"ה נגד חזקה כיון שמקוה זאת הוחזקה לפעמים שלם ולפעמים חסר וא"כ האשה ממילא טהורה דחזקת טומאה של האשה הוי רק מסובב, וכבר הארכתי בזה בשער החזקות בתבואות השדה ח"א בס"ד:

והנני הדו"ש פק"ק באניהאד מוש"ק לס' וישב תער"ב לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קנו

השלום לך אהובי תלמידי הרב הגדול חריף ובקי נפלא וכו' מו"ה צבי קינסט ליכער נ"י דומ"ץ בק"ק ב' הוניאד תע"א.

ע"ד המקוה שאחד רצה לקבוע הדף על קרקע המקוה ובשעה שהחזיק בידו הדף גברו שטף המים שתחת הדף ועלו על הדף למעלה בתגבורת המים ורצה צורבא מרבנן א' לפסול המקוה משום שהוי כמו הוייתן ע"י דבר המקבל טומאה ורצה להביא ראי' מהא דסעיף מ"ח בסי' ר"א מ"ש שם לא יאחז בידו דף, הנה בזה צדקו דבריך דהוי' ע"י דבר המקבל טומאה פוסל רק אם זה גרם המשכת המים משא"כ הכא היו המים באים מאליהם לא שייך הוי' ע"י דבר המק"ט כמ"ש הש"ך שם בפירוש ס"ק ק"ג, ועיקר הך דינא היא ממשנה מס' פרה פי"ו מ"ד, ועיין מסכת זבחים כ"ה ע"ב ושם מבואר בפירוש דדוקא אם הוא גורם להמשכת המים הוי הוי' ע"י דבר המק"ט, ועיין בס' חידושי הרז"ה (החדש) ס"ק פ"ח בד"ה והא דכתב ודו"ק, – ועיין תוס' יו"ט פ"ו מס' מקואות מ"ח בסוף ד"ה מביא סלון שכ' וז"ל:

ולי קשיא ממנה ידיו תחתיו דפוסל ר' יוסי פ"ה מ"ה אפילו בדבר שאינו מקבל טומאה, וכ' שם בתוס' חדשים אות ב' דכיון שהאדם אינו גורם רק ההשקה אינו נפסל בנך עיש"ה, וא"כ הדברים ק"ו ומה התם דבא ע"י האדם הכשר המקוה כלומר ההשקה דבלא ההשקה הי' פסיל מ"מ כיון דעיקר הויית מים לא בא ע"י אינו נפסל מכ"ש בנ"ד דהאדם לא גרם שום דבר להכשר גוף המקוה רק שהכין שם דף לעמוד עליו דודאי לא נפסל בשביל זה זולת אם הי' לחוש שלקח בחפניו מים ושפכן לתוך המקוה קודם שהי' ארבעים סאה אז ודאי יש לחוש משום פסול שאובין דהמים שהיו בידיו נעשו שאובין כמבואר בסעיף ל"ט אבל כל שאין לחוש לזה רק משום שאחז הדף בידו אין שום ספק דאחיזת הדף בידו כל שאינו גורם המשכת המים לא מקרי הוייתו ע"י דבר המקבל טומאה כמ"ש השיך בפירוש ס"ק ק"ג וכמה שהבאת גם אתה במכתבך ומכל הראיות שהבאתי לזה בס"ד, ודו"ק היטב:

והנני בזה הדו"ש באהבה רבה פק"ק באניהאד אור ליום ב' לס' אשר כתבתי להורותם כ"ד שבט תער"ב לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קנז

בין גאולה לגאולה, יצמיח ד' שם ותהלה, לכבוד אהו' ידידי הרב הה"ג החו"ב וכו' מו"ה מנחם יהודא אדלער נ"י האבדק"ק סערעדנא והגליל יע"א.

מכתבו הגיענו, וע"ד מה שמסופק בהתיבה שעשו תוך המקוה לטבול בה שעשו חריץ בכל אורך הנסרים מקצה אל הקצה באופן שהוא טרם שתוחבין בו הנסר האחר שיהי' מהודק יפה הוא רק כמרזב בעלמא עם שתי דפנות ופשיטא דאפי' אי הוי כסילון ממש אינו פוסל המקוה משום כלי כל זמן שאין לו ארבע שפות כמבואר ביו"ד סימן ר"א סעיף ל"ו, רק בהא מסופק מע"כ נ"י כיון שתוחבין הנסר תוך חריץ שבנסר א"כ הו"ל החריץ כמו בית קבול שמקבל הנסר שתוחבין בו, רק כיון שבית קבול זה עשוי למלאות, וא"כ אי הו"א בית קבול העשוי למלאו' שמה קבול הו"ל כל הנסרים שבתיבה (כלומר אלו הנסרים שיש בהם חריצים) כמו כלים, ואולי י"ל דכה"ג פסול לטבול בו אע"ג שאינו טובל בתוך הכלי, רק אח"כ הביא ראי' ממס' מקואות סוף פ"ה דאמרי' שגודר בכלים ולענין בית קבול העשוי למלאות עיניו שפיר חזו בדברי המג"א סי' תרכ"ט ס"ק ח' ע"ש לענין סולם, ורוצה לידע דעתי בזה:

ונ"ל דכה"ג כ"ע ס"ל דבית קבול העשוי למלאות ל"ש בית קבול, דהנה במס' סוכה י"ב ע"ב תוס' ד"ה מהו דתימא הקשו דשם משמע דהגמ' ס"ל ב"ק העשוי למלאות שמה

בית קבול (ובאמת הכי קי"ל בש"ע או"ח סי' תרכ"ט סעיף ג', וברמב"ם פ"ה הלכ' סוכה הלכה ה', דאין מסככין בחצים נקבות) ובמס' סנהדרין ס"ח ע"א משמע דרבנן ס"ל ב"ק העשוי למלאות ל"ש בית קבול עיי"ש בתוס' ובגליון הש"ס, והנה פקחתי עיני וראיתי שגם דברי הרמב"ם נראין כסותרין זא"ז דבהל' סוכה פיה פסק להא דאין מסככין בחוצים נקבות ובפ"כ הל' כלים הל' ג' וגם בפ"ד שם הל' ג' פסק בפירוש דב"ק העשוי למלאות ל"ש בית קבול, והנה כבר עמד בזה בשו"ת שבות יעקב ה"א סי' ל"ג וסם תירץ דהיכא דלפעמים נוטלין ממנו פעלו' שאינו עשוי להיות שם לעולם כה"ג לכ"ע ל"ש בית קבול ע"ש, ופלא שהרי התוס' עצמן בסוכה שם הרגישו בזה דהיכא שניטלין לפעמים הברזל מן העץ כה"ג הוי ב"ק, וראיתי בס' ערוך לנר מס' סוכה שם שמחלק באופן אחר קצת דהיינו שבשעה שהמלוי בתוכו ודאי ל"ה כלי רק בשעה שנוטלין משם המלוי הוי בלי עיי"ש, ולענ"ד נראה פשוט דודאי גבי הוצין נקבות דבלא המלוי יש לו בית קבול מעליא כה"ג י"ל דהוי כלי אע"ג שעשוי למלאות משא"כ בהל' כלים אפשר דמיירי הרמב"ם באופן דבלא המלוי שבתוכו ל"ה כלי כלל כה"ג אמרי' דע"י המלוי נעשה כלי, שוב ראיתי בס' שערי תשובה סי' תרכ"ט שהביא בזה דברי הברכי יוסף ושם הביא שהתירוץ שכתב בספר ראשון לציון הוא נכון, אמנם אין בידי ספר הנ"ל, והנה מ"ש בס' שבות יעקב לחלק דדוקא היכא שנוטלין לפעמים המלוי הו"ל בית קבול יש לעיין בזה שהרי רש"י מס' סוכה שם כתב בפירוש וז"ל:

העשוי למלאות מלוי עולם שלא להתרוקן עוד א"כ משמע דאפילו אם אין נוטלין המלוי לעולם ג"כ הוי בית קבול לפי הגמ' שם, ועיין בירושלמי מס' סוכה פ"א והלכה ה' בהג"ה ציון ירושלים שנתעורר בזה מכמה מקומות, עכ"פ לכל אלו התירוצים בנ"ד לא הוי ב"ק כלל, דלתירוץ השבות יעקב הכא לא הוי ב"ק דהא אינו עומד להתרוקן משם שהרי הנסרים ישארו כך כל זמן שיהיו קיימים, ולתי' הערוך לנר דכל זמן שהמלוי בתוכו לא הוי כלי קבול א"כ ה"נ הרי המלוי בתוכו, ולתירוץ דידי שכתבתי לחלק דאם בלא המלוי ג"כ אינו כלי לא הוי ב"ק א"כ ה"נ בנ"ד בלא המלוי לא הוי שום כלי שהרי אין לו רק שני דפנות כמו צנור הפתוח מעבר לעבר וא"כ לא הוי כלי כלל, והנה מדברי המג"א שם ס"ק ח' משמע ג"כ קצת כדברינו שהרי כתב דהא דמותר לסכך בסולם היינו באותן הנקובים מעבר לעבר והיינו דבלא השליבות שממלאים הנקבים אין כאן שום כלי קבול ועיין במחה"ש שם, וא"כ ה"נ בנ"ד בלא הנסר התחוב בחריץ שבנסר האחר אינו מקבל כלום כיון שאין לו ארבע דפנות ממילא כה"ג ודאי לא הוי שום כלי (ומ"ש הפרמ"ג במשבצות שם ס"ק ט' ח"ל:

חריץ בירכים צ"ע עכ"ל, נ"ל כוונתו דודאי אם נקוב מעבר לעבר או שהשליבה קבוע במסמר ודאי לא הוי כלי רק אם אינו נקוב מעבר לעבר וגם אינו קבוע במסמר רק שנחרץ בירכי הסולם א"כ הרי יש למקום חריץ בית קבול דהיינו קבול השליבה וזהו תלוי בפולוגתא אם ב"ק העשוי למלאות שמו ב"ק או לא), עכ"פ כפי הנראה מדברי הפרמ"ג שם דהיכא דנקוב מעבר לעבר כיון דבלא המלוי אינו מקבל כלום לא הוי כלי וא"כ ה"נ בנ"ד כיון שבלא הנסר הנתחב בו לא יוכל לקבל שום דבר לכ"ע לא הוי כלי, ובעיקר ישוב דברי הרמב"ם נ"ל, דהרמב"ם מפרש חיצין נקבות שעשוי ליתן בתוכו חיצים ומ"מ אינו מעלא כל הכלי כה"ג הו"ל בית קבול מעליא, עכ"פ יהיה איך שיהיה כפ"מ דס"ל להמג"א שם ס"ק ח', וכן יש לפרש דברי הטו"ז שם ס"ק ט' כפי דמשמע מדברי הפרמ"ג ג"כ ס"ל דנקב העשוי בירכי הסולם מעל"מ לא הוי בית קבול והיינו כסברתינו דכל שבלא העלוי אינו ראוי לקבלה לא הוי כלי א"כ פשיטא דבנ"ד דג"כ בלא הנסר הנתחב בו אינו ראוי לקבל מים לא הוי כלי, כנ"ל ברור בס"ד:

וזהו רבות בשנים אשר היה לי בזה משא ומתן של הלכה עם הגאון הקדוש ז"ל דק"ק סיגוט (הובא בשו"ת אבני צדק לאו"ח סימן פ"ב אות ב' עי"ש) עכ"פ יצא הדבר דשינדלען שמסככים בו הגגות אינם מקבלים טומאה אע"ג דכל אחד יש לו חריץ שתוחבין בו השינדל האחרת והיינו דהתם ג"כ כל זמן שהשינדל אינו נתחב בו אינו ראוי לקבל כלום, והנה אותם הנסרים בנ"ד הם ממש כמו שינדלען שאחד נתחב בחבירו ובלא זה אינו ראוי לקבלה כה"ג לא מקרי בית קבול כלל, כלל העולה מדברינו דאפילו מאן דס"ל ב"ק העשוי למלאות שמו ב"ק היינו רק שבלא המלוי כבר ראוי לקבלה אמרינן דע"י המלוי לא נתבטל שם קבול ממנו משא"כ כל שבלא המלוי אינו ראוי לקבלה דנימא דהמלוי שבתוכו משוי ליה לכלי קבול זה לא ס"ל לשום מ"ד, ועיין עוד בר"ש מס' כלים פכ"ו משנה ב' ובתוס', רע"ק מס' כלים פי"ג משנה ו' ועיין היטב בכל הני דמיירי מענין ב"ק העשוי למלאות יש לו בית קבול בלא המלוי ג"כ משא"כ כשאין לו בלא המלוי שום מקום לקבל רק שע"י המלוי יהיה נעשה כלי זה לא מצינו ומשו"ה גם בשו"ת אבני צדק שם נקט ליה לדבר פשוט דשינדלען אין להם דין בית קבול וא"כ נסרים שלנו הוי ממש כמו שינדלען שאחד נתחב בחבירו ופשיטא דלא הוי כלי קבול כלל ואנן לא אמרינן רק בית קבול העשוי למלאות כלומר שהיא כבר בית קבול רק שעשוי למלאות כה"ג ס"ל למאן דס"ל הכי שמיה קבול אבל לא כמו נסרים או שינדלען או סולם שירכים נקובים מעבר לעבר דזהו קודם שנתמלאו ג"כ לא היה להם בית קבול כה"ג לית מאן דס"ל דע"י המלוי יהיה נעשה ככלי שמקבל, ודוק היטב בזה], ועלה בידינו להרחיב קצת הענין בס"ד:

והנני בזה הדו"ש באהבה פק"ק באניהאד האד אור ליום ב' לסדר והנה עשו אותה כאשר צוה כ"ב אדר תרס"ט לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן קנח

השלום לכבוד הבחור כהלכה מופלג וחרוץ מו"ה ישראל נ"י בן הגאון ר' ישעי' ז"ש ב"י האבדק"ק וואיטשנען יע"א.
מכתבו שנית הגיעני, [עיי' לעיל סי' קנ"א] מה שהביא לנו מטעמים בשם אביו הגאון שליט"א לומר דהא דמקוה שאוב שהגליד טהור משום מים שאובין ולדעת הש"ך ביו"ד סימן ר"א ס"ק ע"ד מותר אח"כ לטבול אפילו אם כל המקוה הגליד ונמוח דהיינו דוקא בהגליד מאליו משא"כ אם הגליד ע"י תחבולות בני אדם כמה שהמציאו מחדש לעשות קונסטושאייז אסור לטבול בו אפילו נמוח משום דקיי"ל אין דחוי באיסורין מס' מנחות נ"ד ע"ב, והאריך בפלפולא חריפתא, אמנם אחר העיון אי אפשר לומר כן, דאם נרצה לומר דבהגליד שייך ג"כ אין דחוי א"כ אפילו הגליד מאליו אמאי יהיה כשר ואמאי ל"א דכשנמוח אח"כ חוזר שם שאובין כמו שהיה מעיקרא, ובספר גדולי טהרה בסוף הספר בשו"ת סימן י"ב רוצה באמת לחלוק על הש"ך ס"ק ע"ד שמותר לטבול וכדעת הד"מ בטור ס"ק ב' וכפירוש הראשון שבב"י שם, והק' על הש"ך מהא דקיי"ל אין דחוי באיסורין, ועיין ברמב"ם פי"ד הלכות מאכ"א הלכה ד', וא"כ משמע דאי נדמינן לה לאין דחוי באיסורין נפל כל הדין דמקוה שהגליד שיהיה מותר לטבול בו בבירא וא"כ אפילו הגליד מאליו ג"כ יהיה פסול לטבול בו, אמנם האמת יורה דרכו דלא שייך אין דחוי באיסורין רק במה ששייך לומר עליו שגוף הדבר אסור כמו כזית חלב אמרינן שפיר אע"ג דפ"א היה נצטמק והיה פחות מכשיעור מ"מ אם תפח אח"כ חזר לאיסורו הראשון משא"כ בדבר שלא שייך עליו שם איסור רק שם פסול כלומר שכמו שהיא עכשיו פסול למקוה א"כ מכיון שיצא פ"א מתורת פסול נשאר בהכשרו וכמו לענין אין מבטלין איסור לכתחלה דלא שייך ודבר שאינו אסור מצד עצמו רק שפסול כגון סכך פסול שמותר לכתחלה לבטלו ברוב סכך כשר, עיין טו"ז או"ח סימן תרכ"ז ס"ק ב', ודוק.
ב') **ויש** להביא ראיה לחילוק זה מתוספתא גופא פרק ב' מס' טהרות והובא גם בשו"ת הרא"ש כלל ל"א סימן ב' וז"ל התוספתא מי חטאת שהגלידו טהורים נימוחו חזרו לטומאתן הישנה מקוה שאוב שהגליד טהור משום מים שאובין נמחה כשר להקוות עליו עכ"ל התוספתא, ובשו"ת הרא"ש שם לא הביא רק סיפא דתוספתא דמקוה שאוב שהגליד טהור, עכ"פ צריך להבין מ"ט בטמא חזרו לטומאתן ישנה כשנמוח ובשאוב

שהגליד נשאר בכשרותו, וע"כ החילוק היא דבטמא דהיא פסול בעצם (וכן לענין מקוה ודאי מים טמאים פסולים לטבול מה"ת, ועיין בחת"ס יו"ד סימן רי"ג בד"ה וראיתי מקדמין אחד, ובחידושי להלכו' מקואות בסוגיא דצנור הארכתי בזה בס"ד) עכ"פ כיון דמים טמאים פסולים בעצם משו"ה אפילו הגלידו חזרו לטומאתם כשנמוחי משא"כ שאובים דלא חל עליהם שם פסול בעצם שפיר אמרינן דכל שיצאו פ"א מתורת שאובין נשארו בכשרותן דל"ש לומר אין דחוי באיסורין כיון שאין בהם פסול בעצם רק למקוה פסולין וכמו דמהני השקה כל שהיו פ"א מחוברים למקוה כשרה דנשארו לעולם בהכשירו ואפילו הש"ך בס"ק קי"ב גם כן רק מטעם חומרא בעלמא ס"ל כדעת הרבנו ירוחם דבעינן השקה בשעת טבילה ג"כ, ועיין בספר לחם ושמלה ס"ק צ"ה, ודו"ק:

ג') **והנה** באמת יש לעיין כיון דבמשנה מס' מקואו' פרק זיי"ן משנה ה' איתא ג' לוגין מים ונפל לתוכן קירטב יין והרי מראיהן כמראה יין ונפלו למקוה לא פסלוהי וכן ברמ"א סעיף כ"ט איתא מקוה חסר שנפל שם יין וכו' ואמאי אנו נוהגין אפילו לכתחלה לשפוך יין לתוך מים שאובים שלא יפסלו המקוה והרי במשנה וברמ"א אינו מפורש רק אם כפל יין וא"כ אמאי לא נימא דלשפוך לכתחלה אסור כמו דאין מבטלין איסור לכתחלה וע"כ צ"ל דלהכשיר מקוה לא שייך אין מבטלין איסור לכתחלה כיון דעכשיו עדיין ליכא שום איסור וכמ"ש הט"ז באו"ח סימן תרכ"ז ס"ק ב', והא ראיה שהרי במס' מקואות שם משנה ג' גבי מקוה שנפסל בשנוי מראה, אע"ג דשנוי מראה מה"ת פסול [ובפרט בשנוי מראה גמור, עיין שו"ת בית יצחק ח"ב יו"ד סימן מ"ב אות י"א], מ"מ מותר אפילו לכתחלה להמשיך מים עד שיחזרו למראה מים וע"כ דמה שרוצה להכשיר המקוה לא הוי כלל בגדר ביטול איסור לכתחלה, והרי בשפך יין לתוך השאובים המקוה כשרה אפילו חזרו למראה מיר קודם שבאו שם מ' סאה מים כשרים כמ"ש בספר גדולי טהרה ס"ק כ"ח, ועיין בספר לחם ושמלה ס"ק מ"א וכמעט מבואר בתוספתא שהביא הב"י וז"ל מקוה שנפל לתוכו יין ונשתנו מראיו אינו נפסל בג' לוגין ולא עוד אלא אפילו חזרו מימיו לכמות שהיה כשר ועי"ש בספר גדולי טהרה ס"ק כ"ח וע"כ דבפסול שאובין כל שנפק מתורת שאובין אינן חוזרין לפסולן עד שנשאבו עוד פ"א אבל פסול הראשון פקע לעולם עכ"פ יהיה איך שיהיה כיון דבתוספתא שם מחלק בפירוש לענין אם חוזרין לטומאתן בין מים טמאים דחוזרים לטומאתן כשנמוחי ובין שאובין שנשארו בכשרותן אפילו כשנמוחי, א"כ חזינן דלענין שאובה הקילו טפי, וא"כ ה"נ אין חילוק לענין שאובין אם הגלידו מעצמן או ע"י תחבולות בני אדם דאי הוי שייך לומר לענין שאובין שהגלידו ג"כ אין דחוי באיסורין היה הדין כן אפילו בהגלידו מאליהן ג"ה כמ"ש בספר גדולי טהרה

בשו"ת סימן י"ב, וע"כ דהאמת היא דבמה שאין בו פסול בעצם לא דמי לאיסורין ולא שייך לומר אין דחוי באיסורין, ודוק היטב:

ד') **ומה** שרצה אביו הגאון נ"י לדמות להא דר"נ בפרק אלו טריפות גבי נקבי הריאה דכל שהעלו סרכא אמרינן דכשר משום שאלו הנקבים ראויין להעלות סרכא וה"נ כיון שסופו שיתפשר לא נפק מתורת שאובין, במחכ"ת כי רב היא לא דמי אפילו כי עוכלא לדנא, דהתם גבי נקבי הריאה לא היה טריפה מעולם רק אילו היה בא לפנינו קודם שנסתמה ע"י סרכא היינו מטריפין משום שאין אנו בקאין אם היא מהנקבים שראויים להעלות סרכא, וכן כתב שם הר"ן בפירוש וז"ל אלא מפני שאין אנו יודעין אם ראוי שתעלה בו סרכא או לאו אנו אוסרין כל נקב מחמת הספק וקודם לזה כתב שם וז"ל:

ואילו היינו בקיאין אפילו קודם שתעלה סרכא היינו מתירין אותה עי"ש, משא"כ הכא פשיטא כל זמן שהגליד לא הוי בגדר שאובין רק שבגליד אי אפשר לטבול וא"כ כיון שנמוח נשאר בכשרותו ומה לנו בזה שדעתו שיתפשר וכי זה בכלל איסור לומר שאסור להיות דעתו עליו שיתפשר דכבר הוכחנו בראיות ברורות שמי שרוצה להכשיר איזה דבר לא הוי בגדר ביטול איסור לכתחלא דמה"ט מותר לכתחלא להמשיך מים למקוה שנפסלה בשנוי מראה או לשפוך יין למקוה שלא יפסול בג' לוגין שאובין, ופשיטא שמי ששאב בידים מ' סאה לתוך הבור והניח שם עד שהגליד שהיא ג"כ מקוה כשרה לדעת המחבר בסעיף ל"א וכפי מה שפירוש הש"ך בכוונת דבריו ומחשבתו בזה אינו מעלה ואינו מוריד דאי לא תימא הכי לא היה שתק המחבר מלפרש הכי בהדיא וזהו פשוט והפירוש בש"ע מקוה שאוב שהגליד וודאי משמע כל מיני שאובים אפילו שפך לתוכן מים בידים ואין נ"מ כלל אם היה דעתו על זה שיהיה נגלדין או לא רק בכל גוונא שהגלידו יוצאין מתורת שאובין, ופלא בעיני על ספר גדולי טהרה שם שכתב וז"ל וכ"ת הא דחוזרין לטומאה ישנה היא רק מדרבנן כמו שגזרו טומאה ישנה בכלי מתנות זה ליתא דוודאי מדאורייתא היא והא קיי"ל דאין דחוי באיסורין עכ"ל, ולא הבנתי דבריו הקדושים דמי מעכב לומר דבכל מקום חזרה לטומאה ישנה היא רק מדרבנן כמ"ש הרמב"ם פי"ב הלכות כלים הלכה ב', והדברים ק"ו, ומה בכלים דלכ"ע טומאת עצמן יש בהם מה"ת ומ"מ ס"ל דחזרה לטומאת ישנה היא רק מדרבנן מכש"כ במשקין דיש מאן דס"ל דמה"ר אין להם טומאת עצמן כל עיקר עיין מס' פסחים ט"ז ע"א א"כ וודאי י"ל דאפילו מאן דס"ל דטומאת עצמן יש להם מה"ת דמ"מ חזרה לטומאה ישנה היא רק מדרבנן, ואסו"ס אחת הארכתי בזה מאוד בס"ד, ועוד דמה מדמה שאוב שהגליד לטמא שהגליד כיון דבתוספתא גופא מחלק ביניהם דס"ל בפירוש דטמא שהגליד ונמוחו חוזרין לטומאתן

ובשאוב שהגליד ס"ל דכיון דנטהרו משום שאובין אפילו נימוחי כשרין להקוות ועפ"י פירוש הראשון שבב"י היינו שכל המקוה כשרה מהם וכמה דגם הש"כ ס"ל הכי עכ"פ כיון שבתוספתא מפורש לחלק בין טמאים לפסול שאובין לא ידעתי מה היה קשה לו על הש"ך, ועי"ש היטב, ודוק, סוף דבר לא מצינו שום חילוק בשאוב שהגליד בין הגליד מחמת עצמו או ע"י תחבולות בני אדם כיון דהדין בכל מקום שפסול מחמת שאובין כל שנפק מתורת שאובין נשאר בהכשירו לעולם:

ה') **הן** אמת שלהלכה למעשה לא רציתי להכשיר לעשות מקוה לכתחלא ע"י גליד אפילו הגליד מחמת עצמן כיון דבטור השמיט גליד אע"ג שהב"י כתב דנלמד מכפור מ"מ כיון שהטור לא הביאו לא רציתי לעשות מעשה להכשיר ונתתי טעם לדבריו דבגליד חיישינן שמא כבר נטמאו המים פ"א וא"כ יחזרו לטומאתן משא"כ כפור היא מה שיקפיא מן המים בעת צאתו עוד קודם שירד על פני הארץ (ועיין ברמב"ם בפירוש המשנה פ"ז מס' מקואות החילוק בין כפור לגליד) עכ"פ גבי גליד יש חשש טפי שכבר היו טמאים בעודן מים וא"כ חזרו לטומאתן ופסול לטבילה רק שאיבין משכחת לה שלעולם לא היו טמאים כגון שנשאבו בכלי גללים וכלי אבנים דמשום טומאה לית בהו ושאובים הוי, ובשו"ת הארכתי ודוק היטב, ולא משכחת עפ"י רוב גליד שיהיה ידוע שלא היה טמא מעולם רק ליקח מן הנהר בעודם המים נקרשים ובכלים שנעשו מן נצרים שלא יתקבצו שם ג' לוגין מים שאובים, ועיין חתס"ו סוף סימן ריג [וא"כ אין שום נ"מ להלכה ולמעשה אם גליד הנעשה ע"י תחבולות בני אדם אם היא כשר למקוה דאפילו נפק מתורת שאובין מ"מ כל גליד הנעשה בידי אדם המים מסתמא הי"ג טמאים ואי חזרו לטומאתן כשנמוחין] ולהלכה למעשה הוריתי שיניחו הגליד שחצבו מן הנהר ברחוק ממקום המקוה שיהיה ע"י המשכה ובכה"ג יש להתיר במקום הדחק ולסמוך על הש"ך כיון שהישועות יעקב סימן ר"א ס"ק ט"ו העלה דאפילו הפוסקים דס"ל שאובה שהמשיכה כולה פסול אינו רק מדרבנן, ובחידושי לסוגי' דשאובה שהמשיכה יש לנו בזה אריכות דברים בס"ד, וא"כ בגליד כיון שאינו שאוב ממש והיכא שהיה ידוע שלא היה טמא לעולם שלקחו מן הנהר בשעת הקור (דאם היו טמאים אע"ג שנפקע מהם שם שאובין מ"מ לטומאתן חזרו כמ"ש בתוספתא והיה פסול לטבול בהם) וא"כ אע"ג שרציתי נחוש גם לדעת הגדולי טהרה שלא לעשות מקוה מגליד נגד דעת הש"ך. וכן ראיתי בספר לחם ושמלה ס"ק ס"ג שרוצה לחלוק על הש"כ, משו"ה לא רציתי להתיר רק ע"י המשכה, אבל מ"מ העיקר אצלי כדעת הש"ך והד"מ ס"ק כ' דמקוה שהגליד כשר לגמרי וכפי מ"ש אין חילוק אם הגליד מעצמו או ע"י תפיסת אדם דתפיסת אדם אינו פוסל רק בהויית המים עצמן דהיינו אם

היה מרסק הגליד בידים בתוך המקוה שיזיבו מימנו אז וודאי היה פסול מחמת תפיסת ידי אדם וכמו זלף בידיו או ברגליו דפסול בסעיף ל"ט ודוק:

ו') **והעילה** מכל מ"ש היא כך [א'] דלעשות פעולה להכשיר המים שיהיו כשרים למקוה דהיינו כשיבאו למקוה מותר אפילו בידים כמו שמותר להכשיר שאובים ע"י שנוי מראה וכמו שמותר להכשיר מקוה שנפסל בשנוי מראה שיחזור למראה מקוה אפילו ע"י שאובין אם יש שם ארבעים סאה מהבר, [ב'] דכל שנפקע תורת שאובין ע"י שרי מראה אפילו אם אח"כ חזרו למראה מים קודם שהיה ארבעים סאה מ"מ אינו פוסל המקוה דשם שאוב נפקע לגמרי כמ"ש בספר גד"ט ס"ק כ"ח ובספר לחם ושמלח ס"ק ס"א, [ג'] דהגליד ג"כ נפקע מתורת שאובין אפילו לטבול בו כמ"ש הש"כ ס"ק ע"ד, [ד'] דכל זה אם ידוע שהמים שהגליד לא היו טמאים כגון שנשאבו בכלי גללים, משא"כ אם היו טמאים לא מהני לעשות מהם מקוה לטבול בו דאע"ג דתורת שאובין נפקע מהם לגמרי, מ"מ לטומאתן חזרו כמ"ש בפירוש בתוספת' ומים טמאים פסולין וטבילה כמ"ש החתס"ו סימן רי"ג, והוא מקרא מפורש בתוה"ק אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור, ועי"ש ברמב"ן על התורה, [ה'] מ"כ האד זיתא בש"ע סעיף ל"א מקוה שאוב שהגליד טהור אפילו לדעת הש"כ ס"ק ע"א דהור מקוה כשרה מ"מ בעינן שנדע שלא היו טמאים דאם היו טמאים הרי חזרו לטומאתן כשנמוחו כמ"ש בתוספתא וממילא פסילים לטבילה ואע"ג דהא דחזרו לטומאתן היא רק מדרבנן כמ"ש להוכיח משברי הרמב"ם פי"ב הלכות כלים ושלא כספר גדולי טהרה מ"מ מדרבנן עכ"פ פסולים, [ו] דיש חילוק בין כפיר לגליד דכפור מסתמא לא הוי טמא כיון דמצד תיכף בעת שיורד מן השמים ולא בא לכלל טומאה משא"כ גליד היא מה שנולד כשהיא כבר על פני הארץ כמ"ש הרמב"ם בפירוש המשניות פ"ז מס' מקואות ושפיר יש לחוש יותר שנטמאו ומה"ט השמיט הטור גליד ולא הביא רק כפור, ודוק היטב בכל זה:

והנני דו"ש ושלום אביו הגאון הגדול שליט"א פק"ק באניהאד אור ליום ג' לס' וימתקו המים י"א ימים בחדש שבט תער"ב לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קנט

לכבוד המופלא ומופלג בתו"י חריף ובקי נפלא וכו' מו"ה יצחק **ראזענצווייג** נ"י בהגאון הדיין נ"י דק"ק סאנדאמיעד במדינת רוססיש פאלען יע"א:

ע"ד האשה ששמו לה רטיה ברחם והוא לרפואה כדי שתוכל להתעבר, ומעתה מסתפק אם תצטרך להסיר הרטיה משם בשעת טבילה כיון שקשה לה להסיר בעצמה רק ע"י

הרופא ומע"כ נ"י האריך מאוד בזה בפלפול רב, ואני לא אוכל להאריך בזה כי כבר כתבתי בזה בשו"ת פרי השדה ח"ב סימן ק"י עייש"ה ומסקנתי להלכה בס"ד שאם היא בעומק הרחם למעלה ממקום שהשמש דש אז א"צ ראוי לביאת מים דהוי בכלל בלוע ולא הוי בכלל בית הסתרים דבעינן עכ"פ ראוי לביאת מים [יעיי' לעיל ס"מ ק"ג וסימן קא"ז] ושם הבאתי גם דבר הנוב"י מהד"ק יו"ד סימן ס"ד מ"ש בשם הריטב"א דהא דבעינן ראוי לביאת מים עכ"פ הוא רק מדרבנן, ועיין בספר שדי חמד מערכת אות ח' כלל צ"ו ומערכת אות כ"ף כלל ל"ו ל"ז, רק שלא להשיב פניו ריקם אמרתי להציע במה שהעיר מע"כ נ"י דע"כ מקום שהוא בלוע אין צריך אפילו ראוי לביאת מים, דאל"כ האיך יכולה אשה מעוברת לטבול עצמה אי ס"ל עובר ירך לאו אמי היא, וע"כ כיון דהעובר הוא בלוע בגוף האשה א"צ שיהיה ראוי לביאת מים, הנה גדולה מזו מצינו דטבילת האשה מהני להעובר ג"כ לענין גירות דמעוברת שנתגיירה קיילי"ן דאין בנה צריך טבילה ביו"ד סימן רס"ח סעיף ו' והיא גמרא מפורשת במס' יבמות ע"ח ע"ב הטעם משום דהיינו רביתיה ופרש"י שם ולאו חציצה היא, וכן מה שהגיר דאם עובר לאו ירך אמו היא האיך אשה מעוברת מותרת לילך ברה"ר בשבת דהא מיציאה הוולד ג"כ יש לתרץ, אדא שהרי ליכא עקירה והנחה בשבת שהיא טעון מבעוד יום, ועיין רמב"ם פי"ג הלכות שבת הלכה חי, ועוד שכה"ג היצאה לא מצינו במשכן וא"כ לא הוי היצאה לענין חיוב שבת אפי' אי ס"ל עיבר לאו ירך אמו היא, ואפילו בלע טבעת והוציאה ג"כ לא הוי דרך היצאה בכך ועיין מס' שבת במשנה צ"ב ע"א, והנה תוספ' מס' ב"ק מ"ז ע"א ד"ה מאי טעמא גופא היא כתבו דאפילו אי ס"ל עובר ירך אמו מ"מ לענין טריפות לא הוי ירך אמו כיון שיש לו חיות בפני עצמו ל"ל שנטרף עם אמו עי"ש ה"נ י"ל לענין הוצאה בשבת איפכא דאפילו למ"ד עובר לאו ירך אמו מ"מ לענין היצאה הוי כירך אמו כיון שאדוק בגופה ועיין שו"ת ר"ע איגר זצ"ל סימן קע"ב שהביא להקשות אי ס"ל עובר ירך אמו האיך רשאי לביו על אשתו מעוברת נימא דהיא וולדה נבעלו והוי בא על בתה עי"ש, וע"כ צ"ל כיון דלא משכחינן לחייב על ביאה, כה"ג ליכא למימר דהוי בא על בתו, ה"נ לענין הוצאה בשבת כיון דלא מצינו כה"ג במשכן ליכא חיוב הוצאה, ודוק, ובהך קושיא דהאיך רשאי לבא על אשתו מעוברת הארכתי קצת במקום אחר, ועיין בקונטרס וילקט יוסף מחברת עשירית סימן ק"ב אריכות בזה [ועיין עוד לענין עובר ירך אמו בשדי חמד מערכת אות עיי"ן כלל ס"ב, ודוק]. סיומא דמילתא בנ"ד להלכה ולמעשה וודאי כל שהיא למעלה ממקום שהשמש דש א"צ ראוי' ראוי לביאת מים כמבואר בנוב"י שם ואין להאריך בזה יותר, והנה ראיתי שהביא מע"כ נ"י במכתבו שהרגישה שנפתח מקורה, ומצאה עצמה טהורה, פשיטא

וודאי שאם לא מצאה שום מראה אחר הרגשת פתיחת המקור דטמאה כמבואר ביו"ד סימן ק"צ סעיף א' רק אם בדקה ומצאה מראה כשרה אזי טהורה דתלינן ההרגשה במרחה טהורה ועי"ש פתחי תשובה ס"ק ו', ובדיני הרגשה כבר הארכתי במקו"א בס"ד, ועיין עוד בספרי שו"ת פרי השדה ח"ב סימן מ"ח וח"א סימן כ':

והנני בזה הדו"ש באהבה פק"ק **באניהאד** ד' לסדר איש אשר כברכתו ברך אותם י"א טבת תרע"א לפ"ק:

אליעזר דייטש.

סימן קס

לעת צאת השנה, יתברך משמי מעינה, כבוד אהו', הרבני המופלא ומופלג עמק החרוץ יראת ה' אוצרו וכו' מו"ה ישראל ברוין נ"י בק"ק ענטש יצ"ו.

ע"ד מה שתמה על השו"ע ביו"ד סימן ר"ח סעיף כ"ח דמעיין אינו נפסל בשנוי מראה לפי דעת הפרמ"ג דשנוי מראה הוי כמו מי פירות ומשקה בעלמא. וא"כ גם מעיין יפסל בשני מראה? הנה הפדמ"ג במשבצות ריש סי' ק' כתב רק לענין איסורי אכילה אפשר דחזותא מילתא מע"ת וא"כ לעניין מקוה שנוי מראה לא נפק מכלל מים רק משום מראית עין יש פסול שיסברו שטובל במי פירות, ועיי' להגאון בס' דברי חיים הל' מקואות חות מ' שכתב דהוי כמי פירות, ואפשר לפרש ג"כ כוונתו שיטעו שטובל במי פירות (וכ"כ בחידושי הרז"ה על הלכות מקואות החדש בסעיף כ"ז) וא"כ כל שטובל במעיין הכל יודעי' דבמעיין ליכא מי פירות וליכא חשש. וי"ל עוד דבמעיין אפי' מי פירות עצמן נכשרים בהשקה תוך המעיין עצמו כיון שמעיין מבעבע תמיד מימיו לכן נתבטלו המי פירות שיהיו נחשבים כמעיין ג"כ, אמנם העיקר בזה כך הוא דעיקר פסול שנוי מראה במקוה הוא רק משום מראית העין וכן משמע קצת בתוס' יו"ט מס' מקואות פ"ז משנה ג' ד"ה נפל לתוכו שעיקר החשש בשנוי מראה הוא משום מראית העין שיסברו שטובל במי פירות שכ' שם וז"ל: משום "דמתחזיה" כמקוה של שאר משקים עכ"ל, וממילא במעיין דלא שכיח כלל שאר משקים ליכא שום חשש פסול ואין לפקפק כלל על הש"ע שהביא בסתמא דמעיין אינו נפסל בשנוי מראה, וקצת ראי' יש ג"כ למ"ש דמעיין מטהר בהשקה מדמכשיר בהמשיך אליו מי מעיין אפי' נפסל בשנוי מראה דאע"ג דפשיטא דבשאר משקים לא מהני לטבול בהם אפי' הושקו למעיין מ"מ שנוי מראה לא נקרא משקה כיון שעיקרו מ"מ מים ושפיר נטהר ע"י השקה למעיין, כנ"ל פשוט בס"ד, [ובפשיטות י"ל דמים שנשתנו מראיו מקרי מיא דצבעא והוי במו שיש לו שם לווי עיי' מס' סוכה

י"ג ע"א, וא"כ תו לא מקרי מים כיון שיש לו שם לוויי משא"כ מעיין לעולם שם מעיין עליו, ודוק]:
והנני בזה הדו"ש וחותם בברכה, יברכהו ד' בברכה וישועות בלי יגונות ואנחות, והנלע"ד כתבתי פק"ק באניהאד אור ליום ה' לס' ולתתך עליון ט"ז אלול תרס"ה לפ"ק.
אליעזר דייטש.

סימן קסא

שלום וברכה לכבוד אהו' הרב המופלג משנתו סדורה ועֵרוכה חו"ב ידיו רב לו וכו' מו"ה יחיאל פריפד נ"י בן יקיר לידינ"פ הגאבד"ק אויווארַאש יצ"ו:
עתה באתי ע"ד מה שנסתפק שיש שם מקוה מעיין והרבה יותר מארבעים סאה רק כדי שיגיעו מים למעלה מן הטבור שופכין בתוכה מים שאובין, אמנם לפי שנתמעט הרבה פעמים חייש מע"כ לחשש דנתן סאה ונטל סאה דפסיל ברובא לדעת הראב"ד כמבואר בש"כ סימן ר"א ס"ק ס"ג, ועיניו שפיר חזו בדברי גדולי האחרונים בזה, הנה אפילו לדעת הראב"ד שהוא המחמיר ביותר בנתן סאה ונטל סאה מ"מ במעיין מתיר וז"ל בספר בעל הנפש בשער המים אבל גבי מעיין שרבה עליו מים שאובין, שאובין קא חסרי, מעיין לא קא חסר עכ"ל, הרי דאפילו לדעת הראב"ד לא חיישינן שהמעיין נתמעט וא"כ ליכא חשש, ואע"ג דאפשר שיחסר המעיין עכ"פ מארבעים סאה וא"כ יש פוסקים דבמעיין כ"ש לא מהני לתת לתוכו שאובין ועיין רמ"א סעיף מ' דגם מעיין נפסל בשאובה, ובמרדכי פ"ב מס' שבועות הביא בזה שני דעות מ"מ לענין נתן סאה ונטל סאה דרוב הפוסקים מקילין ועיין בש"כ סעיף כ"ד אין להחמיר במעיין כלל, כמ"ש הדג"מ שם, ודוק אמנם מע"כ נ"י יש לו עוד חשש בזו המקוה לשיטת הרא"ה דמקוה שמימיו מרודדין דלא מהני לתת לתוכו מים שאובין והחתס"ו ליו"ד סימן ריב"ב ובמהר"ם שיק סימן קצ"ח ג"כ הביאו דעת הרא"ה דאם רוב שאובין פסול במקוה מרודד, נ"ל דדעת הרא"ה דלא מהני רבית מים שאובין במקוה מרודד הוא כך, דהנה שני טעמים יש לנו להא דמהני השקה לשאובים, האחד משום זריעה כמ"ש רש"י במס' ביצה י"ז ע"ב במשנה ושוין שמשיקין המים ואמרינן דהשאובים שהושקו למים כשרים נעשו מחוברים, אמנם השטמ"ק מס' ביצה שם הביא בשם הרא"ה הטעם דהשקה הוא משום ביטול, ובשו"ת אחרת הארכתי בזה במה שמסופק בשו"ת מהר"ם שיק שם אם מהני השקה מקוה שאוב למקוה שהיא כשר רק שהוא זוחלת, וכתבתי דאי הטעם משום זריעה שהשאובים שהושבו למים מחוברים נעשו זרועים כמו המים המחוברים א"כ אע"ג שהוא זוחל מ"מ השאובים אינם זוחלים ושפיר נטהרו מתורת מים תלושין וכשר

לטבול כיון שאינם זוחלים אע"ג שהמים שנתחברו להם הם זוחלים מ"מ כיון שכבר יצא ע"י השקה מתורת שאובים שפיר כשר. משא"כ אי אמרינן מתורת ביטול א"כ נעשו כל המים כאילו היו כמו המים שהושקו להם כמו בכל דבר המתבטל לגבי חבירו וא"כ כיון שהם זוחלים ואינם מטהרים, כמו כן גם הם אינם יכולים לטהר, וא"כ י"ל דזהו סברת הרא"ה דלא מהני רביית מים שאובים במקוה מרודד דאזיל לשיטתו דכיון דשאובה לא מהני לטהר ע"י השקה רק מכח ביטול והכא כיון שצריך לאותו המים לטבול בהם א"כ האיך אפשר לומר שנתבטל, דביטול לא מהני רק היכא דאפשר לומר דהוי כמאן דליתא והכא כיון שצריך לאותו מים שבלאו"ה אי אפשר לכסות כל גופו ע"כ אי אפשר לומר כמאן דליתא (וכה"ג איתא במס' ביצה ל"ט ע"א בתוספ' ד"ה משום דהו"ל דשיל"מ בתירוץ השני עי"ש, ובספרי תבואות השדה ח"ד בסוגיא דמים ומלח הארכתי בזה אי אמריכן בכל ביטול איסור בהיתר דהוי כמאן דליתא) ע"כ י"ל בסברת הרא"ה דס"ל דהכא גבי שאובין אי אפשר להתבטל כיון שאי אפשר לו לטבול בלא השאובין, ודוק היטב וא"כ י"ל דבמעיין גם הרא"ה מודה דהשאובין נעשו כזרועים בתוכם ושפיר מהני אפילו רוב מים שאובים כיון שכבר נזרעו בתוך המעיין, שוב ראיתי בשו"ת נטע שורק ליו"ד סימן ע"ה באות ד' שם שכתב ג"כ דבמעיין גם הרא"ה מודה דמותר ליתן לתוכו שאובין אם הם מרודדין. וא"ש עפ"י הסברא שכתבתי בנועם סברת הרא"ה דבמעיין לא שייך זה דהשאובים נעשו ג"כ כשרים ע"י המעיין, ושמחתי שכוונתי לדעתו, רק הא וודאי אמת דבמעיין בעינ' ג"כ מ' סאה דווקא), והנה הא דחשש מע"כ שמעיינות שלנו אין להם דין מעיין כמ"ש המהרי"ט ח"ג סימן י"ח בד"ה והשתא דאתינא להכי, ועיין בדברי חיים להלכות מקואות סעיף י"ב, מ"מ נ"ל כיון דאין זה ברור עכ"פ שלא נקרא מעיין ע"כ אם אפשר להמשיך לתוך המקוה השאובין שלא יבאו לתוך המקוה ע"י כלי רק ע"י המשכה וודאי מהני וכן כתב בספר חידושי הרז"ה (נדפס בשנת תרצ"ח והסכימו עליו גדולי ישראל) דע"י המשכה וודאי מהני אפילו אם צריך רוב שאובים ובפרט דיש לצרף לזה מ"ש דבמעיין גם הרא"ה מודה דמהני רביית שאובים במקוה מרודד, רק שיראו שעכ"פ לא יחסר במקור המקוה מארבעים סאה דאז יצאנו כל החששות וכה"ג מהני אפילו על רצפת אבנים מ"מ אם אפשר ע"ג קרקע וודאי עדיף, ובחידושי הארכתי בטעם דהמשכה ועיין בחתס"ו סימן רי"ג, ודוק:

והנה י"ל דהא אי בעינן המשכה דווקא במקום שראוי לבלוע המים כמ"ש רמ"א בסעיף מ"ו דתליא בהא דאי טעם המשכה היא כדי שלא יבאו המים למקוה ע"י אדם א"כ א"צ דווקא מקום שראוי לבלוע דכל שנמשכו מאליהן שלא ע"י אדם אפילו אם מעיקרא

באו ע"י אדם מ"מ כיון שכבר נפסק מזה כח האדם ממילא הו"ל שלא ע"י אדם (ועיין בספר דברי אמת בענין מקואות בדף הספר כ"ג ע"א בד"ה וראיתי בספר גינת וורדים, ודוק), ולא בעינן מקום שראוי לבלוע דווקא אמנם אי אמרינן דההמשכה הוא משום דבעינן שהמים יהיו טהורים שלא יהיו ראוים לקבלת טומאה (ועיין חתס"ו ליו"ד סימן רי"ג בד"ה וראיתי לקדמון אחד ודוק), וע"י שנגעו לקרקע במקום שראוי לבליעת המים נעשו המים כזרועין לקרקע ונתבטלה טומאתן כגוונא דמצינו גבי שתינ' תרומה שנטמאו שתלן נטהרו מלטמא במס' תרומות ורק גבי מים לא בעינן שתילה דווקא וסגיא נגיעה כל שהולכים על פני הארץ, ועיין היטב במרדכי פ"ב מס' שבועות א"כ בעינן דווקא שימשיך המים על מקום שראויים לבלוע שם דאז נעשו כמחוברים לקרקע ודוק היטב, עכ"פ בנ"ד כל שהיה בעיקר המעיין מ' סאה דרק מטעם חומרא בעינן המשכה דמדינא ליכא לא משום נתן סאה ונטל סאה דהראב"ד ג"כ לא חייש לה (ובחידושי הבאתי גדולי האחרונים דלא חשו כלל להא רק לרווחא דמילתא לעשות איזה תיקון כל דהוא) וגם משום מקוה מרודד בחומרת הרא"ה כבר העליתי מסברא בס"ד דהרא"ה ג"כ לא החמיר במעיין, ורק משום ספיקא בעלמא שמא מעיינות שלנו אינם חשובים מעיין כ"כ כמ"ש המהרי"ט, משום הך חששא בעלמא וודאי סגיא המשכה כל דהוא אפילו על רצפת אבנים אם אי אפשר לתקן שיהיה על הקרקע ממש, כנ"ל ברור בס"ד:

והנה מ"ש דמשו"ה מהני המשכה דהוי כנזרעו על פני הקרקע כן כתב בפירוש המרדכי פ"ב במס' שבועות וז"נ דלא אמר ר' יוחנן אלא שהמשיכה ע"ג מקום שהמים ראויות לבלוע בקרקע ואז המים נתבטלו אגב קרקע וכשזוחלת לגומא נעשו כאילו באו מתמצית הקרקע כי נתבטל מהם שם שאובים אבל המשיכה ע"ג רצפת אבנים שאין ראויות להבליע הוי כמו שמונחות בכלי ולא נתבטל שם שאובין מיניהו עכ"ל, הרי בפירוש דאי ההמשכה מטעם זריעה אז בעינן דווקא מקום שראוי לבלוע, אמנם אם ההמשכה היא רק שלא יהי' תפיסת ידי אדם אז מהני המשכה בכל מקום כל שנפסק כח האדם שנשאבו על ידו, וראיתי בספר גדולי טהרה בשו"ת סימן י' דזריעה לא שייך רק במים טמאים ולא במים שאובים דבנגיעה בעלמא לא הוי בכלל זריעה, ובדברי המרדכי שהבאתי מבואר ההיפוך, ודוק, עכ"פ בנ"ד שיש כמה צדדים להקל יש לסמוך דמהני השקה בכל מקום אפי' שלא ע"ג קרקע כיון דמה"ד ליכא שום חשש כל שיש ארבעים סאה בעיקר המקוה אע"ג שכבר נתנו לתוכה כמ"פ שאובין כיון שלא הי' חסר אפי' פ"א מארבעים סאה כמ"ש, כנ"ל ברור בס"ד, (וכ"כ בפי' בס' גידולי טהרה בנחל ס"ק י"ז דכל שא"צ המשכה

מדינא לא בעינן שיהי' דווקא במקום שיוכל לבלוע עיי"ש ובש"ק ס"ק מ"א, ודוק), ואקוה שתנוח דעתו בזה:

והנני דו"ש באהבה, פק"ק באניהאד אור ליום ד' לס' גם ברוך יהי' כ"ו חשון תרס"ו לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קסב

אורך ימים ישביעהו בטוב ובנעימים כבוד אהו' ידינ"פ הרב הגאון הגדול מו"ה **מרדכי פרייער** נ"י האבד"ק **מארטינסבערג** יצוא"ס.

ע"ד מה דבדק לן במשנה פ"ד מס' מקואות מ"ה דמעיקרא מחלק בין שוקת שבסלע דפסול לכל ענייני פרה למלוי ולקידוש ואינו פוסל המקוה ובין הי' כלי וחברה דכשר לכל ענייני פרה ולמקוה פסול, ואח"כ הביא דאם נקבה מלמטה או מן הצד כשרה למקוה, ואמאי לא הביא האיך הדין כה"ג לענייני פרה ואם נימא דאשמעינן לה מרישא דכל שכשר למקוה פסול לפרה א"כ למה חוזר ושונה הי' כלי וחברה בסיד ממלאין בה הא כבר שמעינ' מרישא דמה שאינו פוסל המקוה אין ממלאין בה ממילא נדע דבסיפא שהוא כלי ופוסל המקוה וודאי ממלאין בה, כך הוא תוכן תמיהתו, והנה למי שבקי בדרכי המשנה אין זו קושיא כל כך דכך דרך התנא לפעמים נקט דבר וחלופו אפי' מה דהוי ידעי' כבר מדיוקא, ולפעמים סומך דנדע מדיוקא, ואעתיק לו לשון בעל הליכות עולם בשער ג' כתב שם וז"ל:

פעמים שהסיפא אתיא מדיוקא דרישא ואפ"ה ניחא לי' למתני דבר וחלופו (ועיי"ש במפתחות בדרכי המשנה) והרבה פעמים סומך דנדע מדיוקא, וה"נ סמך התנא כיון דבנקב מן הצד או למטה כשרה למקוה ממילא נדע שלמלוי מי חטאת פסול ובפרט שכבר שנה במס' פרה פ"ה מ"ז בנקב הכלי מלמטה המים שבתוכה פסולין ונקב מן הצד כשר היינו המים מה שלמטה מן הסרמטונו שנפק בו, וזהו פשוט, [ועי' בתוס' חדשים במס' פרה]:

ומה שמתמה עוד למה לא חשיב התנא כשר בפרה היינו כלי פסול במקוה כשר במקוה היינו היכא שאינו כלי פסול בפרה, כמו שחושב הרבה דברים בפרק הכל שוחטי' עה"ג, כשר בתורים פסול בבני יונה, ועוד הרבה משניות, והוא דקדוק עצום, ונראה ליישב משום דלענין מקוה שיהי' כשר לטבול בו לא סגיא בנקב המטהרו רק בעינן כשפופרת הנוד דווקא, ועיי' רמ"א יו"ד סי' ר"א סעיף ז', ורק לענין שלא יפסול המקוה בשלשה לוגין משום שאובים סג"א בנקב המטהרו, ועיי' בס' דברי חיים עמ"ס מקואות פ"ד משנה ה' שהאריך בזה בישוב דברי הרמב"ם והנה פשיטא דלמלוי מי חטאת כל שנקב נקב

המטהרו תו לא הוי כלי ופסול למלוי מי חטאת ולמקוה לטבול בו פסול מ"מ, וא"כ אי הוי נקנו פסול בפרה כשר במקוה היינו יכולין לטעות דכל כלי שפסול למלוי מן חטאת כשר למקוה לטבול בו ג"כ ובאמת זהו אינו דלטבול בו צריך נקב כשפופרת הנוד מש"ה לא חשיב הני במס' חולין שם, ויהי' מזה ראי' לדעה הרמ"א שם סעיף ז' דלא מהני נקב המטסר, ודוק, עוד דלא מקרי כלי לענין מלוי ע' חטאת ומ"א במקוה לפסול משום שאובין הוי כלי שהרי הרמב"ם פ"ו הל' פרה הל' ג' די פסק דאין מקדשין לח בשולי המחץ ולא במגופת החביות ולא בחפני', ופשיטא דלענין מקוה מכיון שיש לו בית קבול פוסל המקוה דנעשו שאובין ובחפניו וודאי פוסל המקוה שאם זרק למקוה מים בחפניו פסול כמבואר יו"ד סימן ר"א סעיף ט"ו וא"כ האיך מצי למתני פסול בפרה כשר במקוה דהא אם מלא בחפניו דפסול למלוי מי חטאת, ולמקוה ג"כ פסול, משו"ה לא מצי למתני פסול בפרה כשר למקוה ודוק היטב:

והנני בזה ידירו הדוש"ת ומאוה לו כט"ס.

אליעזר דייטש.

סימן קסג

שלום לכבוד הרב הגדול החו"ב וכו' מו"ה חיים יודא סנ"ל דייטש נ"י דיין מצוין בהלכה בק"ק מאקאווא יע"א.

ע"ד מה שהעיר על הגאון בדברי חיים להל' מקואות ס"ק ל"ו שהביא ראי' דאם נעשה לשמש עם הקרקע דבטל אגב קרקע, וכ' וז"ל:

וראי' ברורה ממנהג כל העולם שחופרין מקואות למי גשמים ואין חוששי' כלל אם היא קרקע בתולה ובאמת רוב עפר הארץ במדינתינו הוא מה שנשפך מתלוש וחורבות ישנות וח"כ אם נימא דזהו לא הוי חיבור הוי תלוש ולבסוף חברו דאסור לטבול בתוכו וכו' עכ"ל, וע"ז תמה מדברי הר' ישעי' שהביא בטור ורמ"א יור"ד סימן שס"ד דקרקע שלקחו מן הקבר ונתנו עליו דהוי תלוש ולסוף חברו דאסור בהנאה, א"כ קשה להר"י לפי"מ שהבין בד"ח דכל שהוי כתלוש אין טובלי' בו א"כ האיך אנו טובלי' במקואות שחופרין בקרקע, כך היא תו"ד, והאריך קצת, הנה בחידושי להל' מקואות בסוגי' דצנור אות ח' ובסוגי' דתלוש ולבסוף חברו אות כ' ואות כ"ו כבר תמהתי על זה והבאתי כמה ראיות דלענין מקוה העיקר הוא רק שלא יהי' כלי, וגדולה מזו כתב במרכבת המשנה פ"ד הל' מקואות הל' ד' דבכלי מנוקב אפי' אינו מחובר כלל ג"כ טובלין בו רק משו"ה בעינן קבעו שלא יטבול בכלי בלא נקב כלל, הגם דלא קיימ"ל כוותי' מ"מ הא וודאי דלענין מקוה אפי' לא יהי' כמחובר כל שאינו כלי מותר לטבול בו רק שיהי' דרך בנין, והארכתי

בכל פרטי דינים לענין תלוש ולבסוף חברו איזה נקרא מחובר ואיזה נקרא תלוש לענין ע"א ולענין שחיטה ולענין מעילה. א"כ פשיטא דמה שחפרו בקרקע אפי' אם העפר כבר הי' תלוש מ"מ כלי לא הוי, והנה לענין ע"א פסק הרמב"ם פ"ח הל' עכו"ם דמשתחוה לבית אסרו הרי דחשוב לי' כתלוש ולענין מקוה בשר אפי' על הגג רק שלא יהי' כלי עיי' שו"ת הרשב"א סימן ת"ת שכתב כן דהעיקר שלא יהי' כלי, וא"כ דברי מרן הגאה"ק מצאנז זי"ע וודאי תמוהין מאוד מ"ש דתלוש ולבסוף חברו דאסור לטבול והאיך יפרנס דברי הרשב"א, דהא גג וודאי הוי תלוש ולבסוף חברו, ולענין כמה דברים קימ"ל דהוי כתלוש ומ"מ לטבול בו מותר כיון דל"ה כלי עכ"פ. ובחידושי להל' מקואות שם ובאות כ"ח הבאתי גם דברי החת"ס יו"ד סימן קצ"ח שרמז עליו בדברי חיים, ועיי' בשו"ת פרי השדה ח"ב סימן צ"ד ויען הנני טרוד כעת בתשובה גדולה א' בענייני אישות החמורה מאוד ע"כ לא אוכל להאריך כעת:

והנני דו"ש פק"ק באניהאד אור ליום ב' כ"ב טבת עת"ר לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קסד

ישאו הרים שלום וברכה לכבוד אהו' ידינ"פ הרב המאה"ג חו"ב המפואר וכו'. מו"ה מנחם יהודא אדלער נ"י האבד"ק סערעדניע והגליל יצ"ו. יקרתי הגיעני עוד בשב"ק הע"ל ויאמין לי כי מרוב טרדותי בענינים הנחוצים מאד להלכה ולמעשה לא הי' לי פנאי אפי' לקרות מכתבו עד היום שפניתי מעט למען כבודו כי רב הוא, והנה מע"כ נ"י תמה על הנוב"י מהדו"ת יו"ד סי' קמ"ב שהעלה דאם המים בכלי שנסתם ע"י הברזא וא"כ בשעת סתימתו הוי כלי ממש וכיון שכל המקוה הוא בכלי זה אין לך הוייתו ע"י כמו זה כלומר ונפסלו המים מחמת שנתהוו ע"י דבר המקבל טימאה. ועז תמה מע"כ נ"י דא"כ במס' זבחים כ"ה ע"ב דאמרי' הטעם דנתן ידו או רגלו כדי שיעברו מים לחביות פסולין משום דמהוה ע"י דבר המקבל טומאה והא התם המי חטאת נותנים אח"כ לכלי, ואם נימא דע"י מה שהמים נתונים בכלי הוי הוייתן ע"י דבר המקב"ט א"כ איך נותני' המי חטאת לכלי ולומר דבאמת נותני' אותם רק בכלי גללים או אבנים שאינם מקבלים טומאה זהו ודאי אי אפשר שהרי בפירוש שנינו מס' פרה פ"ה מ"ה בכל הכלים מקדשים ואדרבא מה שנא' שם אפי' בכלי גללי' הוא לרבותא דכ"ש בשאר כלים, וא"כ לדברי הנוב"י ל"ה רשאי ליתן מי חטאת רק לכלי גללים או אבנים שלא יהי' הוייתו ע"י דבר המקב"ט, כך הם תו"ד.

ונ"ל דלא קשה דהנה הא ודאי פסול שאובים חמור יותר מהויה ע"י דבר המקבל טומאה דמים שנתהוי על ידי דבר המקבל טומאה לא נפסלו לגמרי רק שלא יבאו למקוה ממש על ידי דבר המקבל טומאת כמבואר בסימן ר"א סעיף מ"ח שאפילו נמשכו ע"י סילון של מתכת שמקב"ט מ"מ אם בראשו מחובר סילון של עץ ונפלו למקוה מסילון של עץ למקוה כשר אע"ג שהיו מעיקרא בסלון של מתכת משא"כ אם המים כבר נעשו שאובים שהיו בכלי שיש לו בית קבול נפסלו לעולם (זולת בהשקה למקוה כשרה) ופשיטא שמ"ש הנו"ב שם וז"ל: ואסיר לטבול שוב בתוכו לעולם ואפי' יסיר הברזא שכבר נעשו כולם שאובים עכ"ל, היינו ג"כ אם אין בהם השקה למקוה כשרה משא"כ אם יש להם השקה למקוה כשרה פשיטא שמותר לטבול בתוכו שהרי אפילו במקוה שאוב ממש ג"כ מיתר לטבול אם מישך למקוה כשרה כמבואר שם סעיף נ"ב סעיף כ"ג, וא"כ א"ש דודאי גבי מי חטאת שאין הפסול כלל משים שאובים שהרי התורה אמרה בפירוש מים חיים אל כלי רק שיבאו לכלי ממים חיים ואין הקפידה רק על הבאתן מהמעיין לכלי שיהיו ע"י טהרה אם כן לא איכפת לן שיהי' הוייתן על ידי טהרה רק על שעת ביאתן לכלי כמ"ש רש"י במס' דברים שם ד"ה הוייתן וז"ל כשאתה מהוה אותם להיות מקוה או קידוש הוי מהוה אותם ע"י דבר שאין מקבל טומאה עכ"ל, אבל מכיון שבאו לכלי ע"י דבי שאין מקב"ט תו לא איכפת לנו בהוייתן כלל שהרי דרך הכשירו הוא רק בכלי משא"כ במקוה דבעינן שהמים יהיו טהורים כל שעה גם בשעת טבילה ועיין חתס"ו יו"ד סימן רי"ג שהביא בשם קדמון אחד דמשו"ה צריכים שהמים יהיו במקום שאינם ראויים לקבל טומאה דיל"ב הרי נטמאו מחמת הטמא הטובל בהם והאיך יטהרו הטמא עיי"ש (ואני הארכתי בזה בחידושי לסוגי' דצנור אית ט"ז ועוד בכמה מקומות שם בס"ד) וא"כ שפיר כתב הגב"י דאם כבר היו בכלי הרי באותו שעה נתהוי עי' דבר המקב"ט משא"כ במי חטאת הקפידה שיהיה הוייתן עי' נותרה הוא רק עד שעת מלוי לתוך הכלי ומכיון שנתמלאו בכלי כמאמר התורה ודאי לא שייך בהו הוייתן ע"י טהרה דמה איכפת לן אם אח"כ יהיו ראוים לקבל טומאה משא"כ במקוה בעינן דלעולם לא יהיו ראויים לקבל טומאה שלא יטמאו מחמת הטובל בהם ס"ל שפיר להנוב"י דמכיון שהיו בכלי שיש לו ברזא הרי נתהוי ע"י דבר המקב"ט אמנם הא פשיטא דגם הנוב"י מודה דאם כשהמים בתוך הכלי מושכים למקוה כשרה דכשר לטבול בו דלא גרע משאובים ממש, וכן כתב בפירוש בשו"ת בית שלמה סימן נ"ו שהביא מעכה"ר נ"י במכתבו דאם מושקים למקוה של ארבעים סאה כשר אפילו אינו ניקב כמוציא רמון דכה"ג ודאי לא איכפת לן במה שהכלי מקבל טומאה דלא גרע משאובים ממש שכשרים ע"י השקה

(ויש לעיין בזה בשו"ת שבסוף ספר גדולי טהרה סימן די, ודו"ק), והנה אי ס"ל דהשקה הוי כזריעה ודאי מהני אפילו אם המים בתוך הכלי כיון שהם מושקים למקוה כשרה שוב אין ראוים לקב"ט דהוי כזרועים וכשר לטבול בו, ובספר מרכבת המשנה פ"ד מקואות הלכה ד' רוצה לומר דכל שהכלי ניקב מותר לטבול בו אפילו לא קבעו כלל, והארכתי בזה בחידושי לסוגיא דנצור אות כ', ועוד בשאר מקומות שם, וכבר יצאתי בזה קצת מכוונת הענין, ונחזור לענין הנה הנראה מדעת הנוב"י שם סימן קמ"ב עיקר כוונתו לפסול בברזא בכלי שנעשו שאובים כמה שמסיים שם וז"ל שכבר נעשו כולם שאובים והנה הא שכתבנו דשאובים חמור מהווייתן ע"י דבר המקבל טומאה היא ודאי אמת שהרי הרמב"ם אינו פוסל כלל הו"ה ע"י דבר המקב"ט כמ"ש בשו"ת הרא"ש בשמי, ועיין בספר לחם ושמלה סימן ר"א אות פ"ג הביא ג"כ דבריו, ושאובין לכ"ע פסול, וע"כ דשאובין חמור, עכ"פ יהיה איך שיהיה אי אפשר לדמות מי חטאת למקוה לגמרי דבמי חטאת לא הקפידה התורה על טהרתן רק עד שיבאו לכלי ובמקוה בעינן שהמים יהיו טהורים לעולם כנ"ל ברור בס"ד.

ב') **ומה** שתמה מע"כ נ"י לפי"מ דקייל"ן בסימן ר"א סעיף ל"ה דהא דפסול במהוה ע"י קבלת טומאה דוקא אם אינם ראויים לבא זולתה למקוה אבל אם גם בלא זה היו יכולים ג"כ לבא למקוה לא מקרי הוייתן ע"י מקבל טומאה ומשו"ה גבי עריבה בזקפה לידות כשר ובאמת היא מילתא דמסתבר ג"כ דבשלמא דגר שהמים נפסל על ידו כגון כלי שהמים נפסלו בה משום שאובים ודאי כל שהמים היו בכלי ונפסלו פ"א תו לא מהני מה שבאים אח"כ למקוה שלא מן הכלי (זולת ברבית והמשכה) וא"כ אפילו אם היו יכולים לבא למקוה שלא ע"י כלי מ"מ כיון שכבר היו בכל פ"א נפסלו משא"כ לענין הויה ע"י דבר המקב"ט דהמים לא נפסלו שהרי אם חבר סלון של עץ בדבר המקב"ט ובאו למקוה מתוך דבר שאינו מקבל טומאה לא איכפת לן מה שהיו מעיקרא נגררים על דבר המקב"ט ועיקר הפסול רק דאם לא היה אפשר לבא למקוה רק ע"י דבר המקב"ט פסול מגזה"כ א"כ כל שהיה אפשר לבא למקוה גם זולת דבר המקבל טומאה אעפ"י שהיו נגררים על דבר המקב"ט מ"מ כיון שלא נעשו שאובים וליכא פסול בגופן ודאי כשר, ודוק היטב בהך סברא.

אמנם מע"כ נ"י תמה ע"ז מדברי רש"י מס' זבחים כ"ה ע"ב שכתב בד"ה זאת אומרת אויר כלי ככלי דמי וז"ל דאי לאו ככלי דמי אמאי פסול הלא מן האויר באין לו והו"ל כנותן ידו בצנור משוך מן הקלוח עשר אמ"ת עכ"ל רש"י ואי והוי ס"ל לחלק בין אם אפשר שיבאו אפילו בלא המקבל טומאה או א' אפשר לבא בענין אחר א"כ האיך מדמה ר"י

וכשנותן ידו על ששתי הכלי לנותן ידו בצנור משוך מן הקילוח עשר אמות הרי אפשר שיבאו מים גם אם לא היה נותן ידו שם משא"כ אם נותן ידו בראש הצנור כדי שיעברו מים לחביות דבלאו ידו לא היו המים עוברים להחביות מקרי שפיר רוייתן על ידי מקבל טומאה וא"כ שפיר אפשר לומר דאויר כלי לאו ככלי רק מי פסול כשנותן ידו בראש הקלוח משום דכה"ג לא הוו באים המים לתוך החביות אם לא היה נתן שם ידו אלא ודאי דס"ל לרש"י דהעיקר היא שלא יפלו מתוך ידו לתוך הכלי וא"כ שפיר מוכח דאייר כלי ככלי דאי לאו ככלי דמי הרי לא נפלו מתוך ידו לתוך הכלי ואמאי יהיה פסול וא"כ כיון דנראה לדעת רש"י דאין חילוק בין אפשר שיבאו המים זולת דבר המקבל טומאה או לא א"כ האיך פסקינן בש"ע סימן ר"א סעיף ליה דאם אפשר שיבאו המים זולת דבר המקבל טומאה השר אפילו נופל משם ממש למקוה כיון דלדעת רש"י אין חילוק, כך הוא תוכן תמיהתו

ונ"ל כוונת רס"י הוא דהנה במי חטאת העיקר הוא שעד שיבאו לכלי שמקדש בו לא יהיה נפסק חייהן כדאיתא מס' פסחים ל"ד ע"ב שתהא חיותן בכלי ובמס' פרה פרק ו' משנה ה' המפנה את המעיין לתוך הגת, אמנם ע"י מה שנותן ידו בראש הקלוח כדי שיעברו לחביות בזה עדיין לא נפסק חיותן כיון שלא היי עדיין בכלי רץ מ"מ פסול דעכ"פ לא הוי הוייתן ע"י טהרה וא"כ היינו רק היכא שמידו ממש נשלו לתוך הכלי אבל היכא שלא נפלו מידו ממש לתוך הכלי כשר כונו במקוה בסעיף מ"ח שאפילו אם באו ע"י לנוי של מתכת מ"מ אם חבר בראשו סלון של עץ כשר וא"נ היכא שנתן ידו שיעברו לחביות אפילו אם לא היה נותן ידו לא היו עוברים דרך שם מ"מ כשרים אם לא נשלו מידו לתוך הכלי ממש וא"כ שפיר מוכח דאויר כלי ככלי דמי דאם לאו ככלי לא היה איכפת לן בנתינת ידו לשם כיון דלכלי באו עכ"פ מן האויר והאויר הוא טהור, והנה בסעיף מ"ח בש"ע סימן ר"א דאשר כשמחבר לפי הסילון של מתכת סילון של עץ אפילו אם לא היו יכולין לבא לשם בלא סילון של מתכת ג"כ כשר כיון שאינן נוטלים למקוה ממש. ע"י הצנור של מתכת וא"כ ה"נ אם אויר כלי לאו ככלי היה כשר אפילו אם לא היו יכולים לבא בלא נתינת ידו לשם וע"כ משום דאויר כלי ככלי וא"כ הוי כנשלו מידו לתוך כלי ממש ושפיר מקרי הוייתן מ"י המקבל טומאה, ואעתיק לו קצת מלשון השטמ"ק על מס' זבחים שכתב שם וז"ל:

דאי אויר כלי לאו ככלי דמי ואינו חשוב נתינת לי עד שיגיעו המים לאויר שתוך המחיצות א"כ אמאי פסול הא מן האויר באים מים לכלי והוייתו בכלי ע"י טהרה מן האויר ואע"ג דסוף סוף באים דרך "ידו" לכלי (כצ"ל) מ"מ יש ההפסקת אויר בין

ידו לנתינת הכלי וכיון שהוייתו תוך הכלי ע"י טהרה אין לחוש במה שעברו דרך ידו שמקבלת טומאה דהא לא פסלינן אלא נתן ידו כדי שיעברו מים לחביות (כלומר מידו ממש) אבל אם הביא ידו תוך הצנור רחוק קצת מן הקלוח והיו עוברים דרך ידו (כלומר אפילו אם לא היו עוברים באופן אחר רק משום שנתן ידו) ליכא חששא כיון שהוייתו ע"י טהרה בכלי של קידוש עכ"ל, כלומר דעיקר בשעת ביאתם לכלי שיהיה ע"י טהרה כמו במקוה וא"כ שפיר מוכח דאויר כלי ככלי דמי וא"כ הוי כבאו מידו לתוך הכלי ממש לפסול כמו במקוה אם נפלו ע"י דבר המקבל טומאה למקוה ממש משא"כ אם אפשר לעבור בלא זה ג"כ פשיטא דבין במקוה ובין במי חטאת כשר וא"ש פסקו של הש"ע בסעיף ל"ה והיא מדברי הרא"ש פ"ד מס' מקואות משנה ב' דכל שאפשר לעבור בלאו"ה לא מקרי הוייתו ע"י מקבל טומאה וכשר וכמה שהרחבנו קצת הענין מסברא בס"ו (ומ"ש מעכה"ר נ"י דאם הכלי לבד אינו יכול להחזיק מים בלא החפירה גם הנוב"י מודה דלא מקרי הוייתו ע"י מקב"ט ודאי נכון בסברא כיון שעיקר הויית מ"ם ע"י החפירה וכה"ג ודאי גם להנוב"י כשר, וזהו פשוט לע"ד].

והנני בזה הדו"ש באהבה פק"ק באניהאד אור ליום ה' שלשים למב"י תרס"ו לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קסה

בין גאולה לגאולה, חדוה וצהלה, לכבוד אהובי הרבני החו"ב המפולפל וכו' מו"ה אשר זעליג לנדא נ"י בק"ק אלאפין יצ"ו.

כבר גליתי לו דעתי וכו' אולם לרוב הפצרתו וכו', ע"ד מה שהק' על הנוב"י מהדו"ק חיו"ד סי' נ"ג שכ' דאשה שהי' מסופקת אם עשתה החפיפה אע"ג דהיא רק מדרבנן צריכה לחפוף עוד הפעם משום דהו"ל דשיל"מ ע"י חפיפה וטבילה מחדש ע"ש, ותמה שסותר עצמו דבמהדי"ת לאהע"ז סי' ל"ח כתב בעצמו גבי מינקת חבירו אם היא ספק אם מעוברת מנכרי לא אמרי' דהוי דשיל"מ שתוכל להמתין עד כ"ד חדש כמו דלא אמרי' לענין טלטול דהוי דשיל"מ כיון שיכול לטלטל היום ולמחר, וה"נ יכול לבעול עכשיו ולאחר זמן, וא"כ אמאי מקרי הכא בספק חפיפה דשיל"מ ? נ"ל לתרץ דל"ק [עיי' שו"ת פרי השדה ח"ב סי' ל"ח אות ב'] דהנה הצל"ח גופא מודה דלאו כ"ע ס"ל הך סברא דכה"ג לענין טלטול או לענין בעילה דל"ה דשיל"מ דהרי שם במהד"ק כתב להדיא להני שיטות דאפי' היכא שצריך להוציא הוצאות דמ"מ הוי דשיל"מ אם לא הוי רק הפסד מועט, וא"כ בשלמא לענין ספק מעוברת חבירו דהיתה לה חזקת היתר שפיר סמך על הך סברא דכה"ג כיון שיכול לבעול אח"כ ג"כ ל"ה דשיל"מ משא"כ הכא בספק חפיפה הי' לה

חזקת איסור חיישׁ לחומרא דכה"ג נמי הו"ל דשיל"מ, ועוד י"ל דהקושי' מעיקרא ליתא כיון שאפשר לה תיכף לאחר שנזכרה שיש לה ספק אם חפפה לילך ולחוף ולטבול א"כ לא הפסיד אפילו בעילה אחת ואפי' נזכרה בלילה אחר שבאת מבית הטבילה ג"כ יכולה לחוף תיכף אפי' בלילה דהא דבעינן חפיפה דווקא ביום היא רק כשאין שם שום מניעה כמ"ש הטוי"ז להדיא ביו"ד סי' קצ"ט ס"ק ו' וע"ש ברמ"א סעיף ג', [ועיי' לעיל סי' קל"ד] וא"כ ממילא הכא מכ"ש שיש ספק דלמא חפפה כבר ורק משום חומרא אמרי' לה שצריכה לחוף עוד פעם אחרת ודאי לכ"ע יכולה אפי' בלילה וא"כ אינו מפסיד אפי' ביאה אחת וה"ל שפיר דשיל"מ. [ומה שפלפל ע"ד הנחלת צבי סי' קפ"ז שרוצה לומר דלא מקרי דשיל"מ בספירת ז' נקיים דחוזר לאיסורו, וכתב לחלק דהך איסור גופא שאנו דנין לא חוזר לאיסורו יפה כתב כמ"ש הפר"ת ביו"ד סי' ק"ב לענין חדש דלא מקרי חוזר לאיסורו, ועיי' בס' מזבח חדש חלק ב' פ"ג שהאריך בזה.] ודו"ק. והנני דו"ש פה

האנשאוויטץ כאור בקר ד'

ניסן ששו"ן לפ"ק.– **אליעזר דייטש**.

סימן קסו

שלום וברכה וחיים נעימים לכבוד הרבני המופלג החרוץ זך הרעיון יורד לעמקה של הלכה וכו' מו"ה פנחס אדלער נ"י ויזרח (כעת הה"ג אבד"ק ראדוואנקא יצ"ו).

ע"ד אשר יצא להתפלא על הש"ך ביו"ד סי' ר"א, במה שתמה על הב"י שם שהביא ראי' נגד דעת המהרי"ק סי' קט"ו שפסק דהא דזוחלי' שרבו על הנוטפי' כשרים היינו דוקא במקום שהי' הנהר מהלך בתחלתו ולא כדעת הר"נ, ממ"ש הר"ש והרא"ש פ"ה מס' מקואות דהא דזוחלין שרבו כשרי' היא אפי' אם אין בזוחלי' מ' סאה רק בצירוף הנוטפי', דאל"כ פשיטא וכי ג' טיפין מים יפסלו הנהר ומאי צריך לעדותו של ר' צדוק, והק' הש"ך דאדרבא משם ראי' למהרי"ק דאי נימא דנוטפי' נטהרו אפי' במקום שלא מהלך אבל באמת מיירי שהזוחלי' בעצמן יש להם מ' סאה, ותמה מעלתו נ"י הלא הב"י כתב שם להדי' דכיון שמטהר אפי' במקום של"ה מהלך מתחלה הרי חזינן כאלו אין כאן נוטפין כלל ולכך בדין היא שישלימו למ' סאה וא"כ ממילא ממה דאמרינן שהנוטפין משלימי' למ' סאה מזה בעצמו מוכח דמטהר אפי' במקום של"ה מהלך מתחלה ומה הק' הש"ך? כך היא תו"ד) ונ"ל דהש"ך יפה כתב דבאמת הב"י סתר עצמו סם תוך כדי דבור, שכ' וז"ל:

ואי הוי ס"ל כדברי המהרי"ק מנ"ל דאפי' בכה"ג דלמא לעולם בשיש מ' סאה ואפ"ה אצטריך לאשמעי' דאפי' במקום של"ה מהלכין מתחלה מטהרין, והרי לדברי מהרי"ק

א"א לומר כן דבמקום של"ה מהלכין בתחלה באמת אינו מטהרין (וראיתי בס' חידושי הרז"ה על הל' מקואות שעמד ג"כ על סתירה זו) רק י"ל שהב"י תקן זאת במ"ש אח"כ דבאמת היא הדין והיא הסברא דע"י דאמרי' שמטהר אפי' במקום של"ה מהלך מתחלה ממילא חזינן כאלו אין כאן נוטפי' כלל ולכך דין ה"א שישלימו למ' סאה, ועל זה אומר אני דהשיך יפה המה דמנ"ל להב"י מזה להוכיח נגד דעת המהרי"ק דאטו היא סברא מוחלטת דאי נימא דאינו מטהר במקום של"ה מהלך מתחלה לא יוכל להשלים למ' סאה אפי' במקום מהלך הנהר במקומו חשוב טפי עי' במס' ע"א דף ע"נ גבי החילוק בין נפל איסורא לגו התירא או התירא לנו איסורא ע"ש בר"נ ובריטב"א, וא"כ ה"נ שפיר אמרי' כיון דהנוטפי' אינם מים פסולי' מחמת עצמן רק שאינ' מטהרים בזחילה ולכך כיון שנפלו למקום הזוחל פוסק מהם שם נוטפין. משא"כ במקום שלא היו מהלכין מתחלה הרי עדיין שם נוטפי' עליהן והיא מסברא נמי הכי דבשלמא במקום זחילת הנהר מעיקרא אי אפשר לנוטפי' שבאו שם לבטל שם הזחילה משא"כ במקום של"ה הנהר מהלך מתחלה וע"י הנוטפי' שבאו לשם נזחלין חוץ לגדותי הנהר הוי כנוטפי' לחידא ואינן מטהרין בזחילה משא"כ במקום זחילתו מתחלה כיון שמעיקרא ג"כ הי' זוחל והנוטפי' בעצם הם מים כשרים למקוה ורק מחמת שלא היו באשבורן היו פסולים ממילא כיון שבאו למקום שזחילה ג"כ מהני נפקע שם פסול זחילה, ובעצם הם כשרים לטבילה ושפיר משלימי' למ' סאה, משא"כ במקום שלא הי' מהלך מתחלה הרי עדיין שם נוטפי' עליהם ואין מטהרין בזחילה הרי שיש סברא לחלק דאפילו אם במקום שהי' זוחל מעיקרא יכולי' הנוטפי' להשלים למ' סאה אפילו, מ"מ במקום שלא הי' מהלך מתחלה עדיי' שם נוטפי' עליהם (ובפרט לדעת מהרי"ק סי' קט"ו המעיין שם בפנים שכ' דבמקום שלא הי' מהלך מתחלה יש לחוש לאסור משום מראית העין ג"כ ע"ש, וא"כ ודאי לא דמי כלל למה שמשלים למ' סאה במקום שהי' זוחל מתחלה דבמקום שהי' זוחל מעיקרא ג"כ ליכא משום מראית העין, ודו"ק היטב,) והנה א"כ אפי' אי ס"ל להב"י דממה דחזינן שהנוטפי' משלימי' למ' סאה, מוכח ג"כ שמטהר אפי' במקום שלא הי' מהלך מתחלה מ"מ כיון דכבר כתבנו שאין זה מוכרח ויש חילוק וסברא לחלק דבמקום שהי' זוחל מעיקרא ג"כ, יכולים אפילו להשלים למ' סאה ובמקום שלא הי' זוחל, עדיין שם נוטפי' עליהם, עכ"פ לא הי' להב"י להביא ראי' נגד המהרי"ק כיון שאין זה מוכרח כ"כ שע"י שמשלימי' למ' סאה שמטהרי' ג"כ במקום שלא הי' מהלך מתחלה ואדרבה לדעת המהרי"ק א"ש קצת טפי דלהמהרי"ק ודאי ע"כ עדותו דר' צדוק הי' אפילו אם אין בזוחלי' מ' סאה ולהר"ב איכא רבותא שישלימו אפי' במקום שלא הי' מהלך מתחלה,

ואינו מוכח כ"כ דמשלימי' למ' סאה, ולא הי' להב"י להביא ראי' מזה נגד דעת מהרי"ק, ויפה תמה הש"ך, ודו"ק. ומאפס הפנאי אסיים מכתבי פה האנשאוומייץ עש"ק כ"ד מרחשון תרנ"ה לפ"ק.

אליעזר דייטש.

סימן קסז

במוצאי מנוחה, רב ברכה והצלחה, לכבוד אהובי בני הבן יקיר לי המאה"ג החו"ב וכו, מו"ה **משה דייטש** נ"י רב דק"ק לעמעש והגליל.

היום הזה הגיעני מכתבך היקר עם ח"ת ופלפולים בהל' מקואות וקראתי לשבת עונג כי נהניתי מאוד מדבריך הנאמרים בצדק ויושר, ואני תפלה כי העלה מעלה בקודש לעשות חיל בתורה כי הוא חיינו ואורך ימינו – ואשר הערות בענינים המצורפים לה היינו בסוגי' דקמא קמא בטל ג"כ יפה כתבת ואמרתי להעתיק לך חדושיי שהעליתי בזה למען תראה ותעיי' בהם ותמצא כי כוונת הרבה לדברי, – ואציגם לפניך כאשר כתובים עמדי על סדר האותיות (ושייכי' הרבה לדיני מקיאות). בעזר רם ונשא אליו עין אשא; תול. אמרתי כטל, להבין דעת ומזימה בסוג

דקמא קמא כטל במס' ע"א (דף ע"ג) ועוד בשאר מקומות בס"ד.

א') **במשנה** יין נסך אסור ואוסר בכל שהוא יין במים ומים ביין בנותן טעם ופי' רב דימי בגמ' דהא דאמרינן יינ"ס במים במשהו היינו דוקא בנפל התירא לגו איסורא אבל נפל איסורא לגו התירא אפילו ביינ"ס ראשון ראשון בטל ומשמע מדעת קשי' דס"ל דכל דנפל איסורא לגו התירא לא זו שאינו אוסר במשהו רק אפילו בנו"ט ג"כ אינו אוסר דמכיון שלא היה בקלוח הראשון תיכף בשעת נפילה כדי נתינת טעם נתבטל האיסור וא"כ אפילו יש שם אח"כ כדי נתינת טעם אינו אוסר דמכיון שהאיסור נתבטל בתחלת נפילה להיתר אין זהו טעם איסור כלל והא דאיתא במשנה דיינ"ס במשהו היינו דוקא בנפל התירא לנו איסורא ובשעת נפילת ההיתר לא הי' כל כך כדי לבטל האיסור אע"ג שאח"כ כשבא שם עוד מן ההיתר יש כאן מן ההיתר כל כך כדי לבטל האיסור מ"מ נאסר משום שההיתר ג"כ ראשון ראשון בטל, והקשה הרמב"ן כיון דאפילו באיסור ג"כ אמרינן ראשון בטל א"כ מסתמא דינא הכי כיון דלקולא ג"כ אמרינן הכי וא"כ גם בהיתר דינא הכי דראשון ראשון בטל ולא מהני עה שניתוסף ההיתר אח"כ א"כ מהו חומרא דיינ"ס משאר איסורין, ועוד גם במין בשא"מ ג"כ נימא דראשון ראשון בטל ויהיה הדין הכי דבהתירא שנפל לאיסורא ראשון ראשון בטל גם במין בשא"מ וא"כ איזה חילוק יש אפילו לענין יינ"ס בין מב"מ למין בשא"מ, אמנם לקושיא הזו תירץ הראב"ד דבמין

בשא"מ כיון שחלוקים בטעמם והטעם אינו נרגש לא אמרינן דראשון ראשון נאסר (ויש להסביר הדבר דבמין בשא"מ כל שאין הטעם ניכר הוי כאלו האיסור נאבד לגמרי מן העולם ולא אמרינן דההיתר נתבטל, ועיין כה"ג בחידושי פנ"י מס' ביצה ל"ח ע"ב ד"ה אמר ליה רב אבא, ודו"ק) משא"כ במב"מ דהכל היא טעם אחד ולא שייך לומר שהוי כאילו נאבד מן העולם שפיר אמרינן שכל שהי' ההיתר מתחלתו מועט כל כך שלא היה בו לבטל האיסור אמרינן דההיתר נתבטל תיכף ולא מהני להצטרף עוד עם ההיתר שניתוסף אח"כ, אמנם זו אכתי קשה הא גם בשאר איסורין דינא הכי שנימא דכל שלא הי' בהיתר תיכף לבטל האיסור א"כ ההיתר בטל ולא יוכל להצטרף אח"כ עם ההיתר שניתוסף אח"כ וא"כ מאי חומרא ביינ"ס משאר איסורין, כך היא תוכן כונת קושיית הרמב"ן.

ב') **ובישוב** קושיא זאת כתב הרמב"ן וז"ל:

ולי נראה דהתירא לנו איסורא. (כלומר ביינ"ס דאסרינן התירא לגו איסורא) לאו משום דראשון ראשון בטל דלא אשכחן ביטול בהיתר לפי שאין אדם עשוי לבטלו אלא אדרבא מוסיף עליו והולך וכיון דהתירא לגו איסורא לא בטל ראשון ראשון בשאר איסורין מותר וכדאמרינן בעלמא במבטל איסור בשוגג מותר (דבאמת במזיד ג"כ מותר רק מטעם קנס אסרו למבטל בעצמו או למי שנתבטל בשבילו כמבואר בש"ע יו"ד סי' ל"ט) אלא חומרא הוא ביינ"ס שאף בהיתר מרובה שנפל לאיסור מועט מ"מ אם לא היה ששים בהיתר לבטל האיסור בשעה ראשונה אסור ולא מהני מה שנתרבה ההיתר אח"כ, עכ"ל הרמב"ן, וא"כ לפי"ז היא כך דבאיסור שנפל להיתר בין ביינ"ס ובין בשאר איסורים אמרינן דראשון ראשון בבטול ולא נאסר אע"ג שהאיסור נתרבה (ולדעת רש"י כך הדין אפילו ליכא ששים בהיתר נגד האיסור מ"מ כיון שבשעת נפילה הראשונה היה האיסור מועט אין חוזר וניער) ובהיתר שנפל לאיסור בשאר איסורין אמרינן דההיתר חוזר וניער ומצרף ההיתר שנפל ראשון ולא היה בו כדי לבטל ההיתר, עם ההיתר שנפל אח"כ דהיתר לא נתבטל רק ביינ"ס משום חומרא דע"א ס"ל דכל שלא היה בהיתר תיכף לבטל את האיסור בשעת נפילה הראשונה דאמרינן דההיתר נתבטל, רק בשא"מ גם ביינ"ס לא אמרינן דנתבטל ההיתר כיון שאינו נרגש בטעמו והיינו דבמינו אי אפשר לומר שאינו נרגש בטעמו שהרי לא נאבד הטעם (ועיין תוס' מס' ע"א ס"ו ע"א ד"ה מכלל שכתבו וז"ל דמשהו מב"מ אין הטעם בטל אפילו באלף כיון שהטעם שוה עכ"ל, ועיין בספרי תבואות השדה ח"ג בסוגי' דזרוע בשלה מ"ש בזה, ועוד בשאר מקומות בס"ד) משו"ה אמרינן דההיתר נתבטל משא"כ במין בשא"מ אפילו ביינ"ס לא אמרינן דההיתר

נתבטל ומותר כל שאין בהיתר טעם היין או המים האסורים רק במב"מ ביינ"ס אמרינן דההיתר מועט שנפל לאיסור נתבטל ולא מהני מה שההיתר נתרבה אח"כ, אלו תורף דברי הרמב"ן עי"ש.

ג') **אמנם** במ"ש הרמב"ן וכן הביאו הראשונים הר"נ והריטב"א דהיתר אין דרכו להתבטל לא זכיתי להבין מ"ט לא יוכל היתר להתבטל כמו איסור, והנה זה רבות בשנים אשר נצטערתי על זה עד שראיתי בחידושי חתס"ו למס' ע"א שעמד ג"כ בזה וכתב וז"ל והא דכתב הר"נ בשם הרמב"ן דאין דרך היתר להתבטל לא מצאתי סברא להסביר אך רמז בקרא דהרי כל ביטול איסורים מאחרי רבים להטות נפקא והתם כתיב לא תהי' אחרי רבים לרעות פירוש שההיתר לא יעשה איסור עכ"ל, הרי שגדול בדורו מרן החתס"ו ז"ל ג"כ נתקשה בזה ולא מצא בזה פשר דבר רק כמו בעלמא.

ד') **אשר** ע"כ נ"ל בכוונת הרמב"ן במ"ש דהיתר אין אדם עשוי כבטלו, דהנה כל ענין ביטול היא שצריך לבטל הטעם של איסור שלא יהיה נרגש וגם גוף האיסור צריד ביטול (עיין בספרי תבואות השדה ח"ג שער טהרת חולין שער ז' אות ו' במ"ש להסביר שיטת רש"י דס"ל דאפילו איכא קפילא מ"מ בעי ששים ג"כ היינו לבטל גוף האיסור), והנה מצינו בכמה מקומות דענין שאיזה דבר יהיה בטל תלוי בדעת ומחשבות האדם עיין מס' סוכה גבי תבן ובטלו ועיין בשו"ת הרי"מ או"ח סימן ז' ודוק היטב, וא"כ בכל איסור שנפל להיתר דפשיטא דאילו היה יכול להוציא משם האיסור שלא יפלוט שום טעם בהיתר היה מוציאו משם רק מ"מ אסור כל זמן שמרגיש טעם שהרי מ"מ נהנה מן האיסור עיין בר"נ מס' ע"א ס"ז בסוגי' דנו"ט לפגם דמשו"ה שרי נוטל"פ כיון שאין נהנה מן האיסור ואדרבא מצטער כליו, וא"כ הה"ד בכל איסור שנפל בהיתר ודאי כל זמן שמרגיש הטעם אין להתיר משום שמצטער על האיסור שנפל לשם דכיון שמרגיש טעם האיסור הרי נהנה מן האיסור משא"כ היכא שאינו מרגיש הטעם של איסור אדרבא לא ניחא ליה בנפילת החיסור לשם ואם היה יכול לסלקו משם היה מסלק אותו משו"ה אמרינן דראשון ראשון בטל (ושיטת הרמב"ן באמת הכי דלא אמרינן גם גבי חיסור ראשון ראשון בטל רק כשאין שם כרי נתינת טעם עיין היטב ברמב"ן ובפר"ח יו"ד סי' צ"ט) וא"כ כיון שאין דעתו על האיסור כלל שיהיה שם שפיר אמרינן דראשון ראשון בטל משא"כ בהיתר שנפל לתוך האיסור ל"ל דרצונו ומחשבתו לבטל אותו דאדרבא אם היה בידו להרבות על ההיתר שיתחזק ביותר הי' מרבה עליו ומה"ת באמת מותר להרבות עכ"פ לא שייך לומר גבי היתר שאין דעתו על ההיתר דאדרבא ברצונו הי' שיהיה שם היתר יותר לבטל האיסור ומשו"ה אע"ג שבשעת נפילה היה היתר מועט לא אמרינן דנתבטל

תיכף דאדרבא דעתו עליו וז"ש הרמב"ן שאין אדם עשוי לבטלו כלומר שאדרבא ניחא ליה כל יותר היתר שיהיה שם וניחא ליה יותר שיתוסף עוד היתר משו"ה גם מעיקרא לא נתבטל ולא אמרינן ראשון ראשון בטל רק ביינ"ס משום חומרא דע"א, כנ"ל בכוונת הרמב"ן בס"ד, ומדויק מאוד בלשונו הזהב במ"ש לפי שאין אדם עשוי לבטלו משמע דסברתו היא משום דאיסור לא ניחא ליה כל שמתרבה יותר כמ"ש עוד וז"ל: אלא אדרבא מוסיף היא עליו והולך. עכ"ל, ודוק. -

ה') **וראיתי** בשו"ת הרי"מ ליו"ד סימן ט' שכ' טעם אחר מ"ט היתר אין נהפך לאיסור היינו היכא דליכא טעם איסור בהיתר דהיכא דאיכא בהיתר טעם איסור יש הרבה פוסקים דהיתר נהפך לאיסור) ואיסור נהפך להיתר בתערובות יבש ביבש, ועיין היטב בש"ע יו"ד סימן ק"ט, ועי"ש בש"ך ס"ק ז' וכתב שם דבשלמא המיעוט היתר אפילו אם לא יהפך לאיסור מ"מ לא יבא להכריח הרוב איסור להיות כמהו דהרי מ"מ יהי' אסור משום ספיקא על כל אחד שמא היא האיסור ומשו"ה א"צ ההיתר להיות נהפך לאיסור משא"כ האיסור אם לא יהפך להיתר א"כ ע"י מיעוט האיסור נהיה מוכרחין לאסור הרוב היתר והתורה אמרה אחרי רבים להטות שהרוב יכריח המיעוט ולא שהמיעוט יכריח הרוב משו"ה מוכרחין לומר דמיעוט האיסור נהפך לרוב היתר דאם לא יהפך לרוב היתר יהיה הרוב נגרר אחר המיעוט וזה אי אפשר משום דהתורה אמרה אחרי רבים להטות עי"ש, מ"מ הכא בדברי הרמב"ן נ"ל דלא היה כוונתו מהאי טעמא לומר שההיתר אינו בטל שהרי כתב שאין אדם עשוי לבטלו משמע יותר דכוונתו דביטול כי האי תלוי בדעת האדם ודעתו לבטל האיסור ולא ההיתר, ודו"ק היטב- (ועיין לקמן אות כ"ד),

והנה י"ל לדעת רש"י דס"ל באיסורא להתירא אפי' אם יש יותר מכדי נתינת טעם דג"כ אמרינן קמא קמא בטל ג"כ כמ"ש לדעת הרמב"ן עפ"י מ"ש בספרי תבואות השדה ח"ג בסוגיא דירך אות ו' דלרש"י דס"ל טעכ"ע לא דאורייתא עיקר הביטול משום לבטל גוף האיסור וא"כ מכיון דגוף האיסור נתבטל ע"י שבקלוח הראשון לא הי' בכדי ליתן טעם אע"ג שאח"כ נתרבה האיסור ויש בו כדי נתינת טעם מ"מ לא יוכל להצטרף עוד עם האיסור שנפל מתחלה דזהו שנפל בתחלה נהפך להיתר והטעם שמרגישין עכשיו היא טעם היתר ולא טעם איסור משו"ה אפילו מין בשא"מ ויש אח"כ בכדי נתינת טעם מ"מ אמרינן קמא קמא בטל ומשו"ה פריך הגמרא שפיר לרב דימא גם מיין במים ומים ביין דהוי בנו"ט דמשמע דלרב דימי אפי' בכדי נתינת טעם ג"כ אמרינן קמא קמא בטל ורש"י לא ס"ל כפירוש התוספ' ד"ה ת"ש והיינו משום דרש"י ס"ל כיון דעיקר הביטול משום

גוף האיסור א"כ כיון שגוף האיסור נתבטל, הטעם שנרגש הוי טעם היתר ושפיר מותר ודוק, היטב.

ו') **במשנה** יינ"ס אסור ואוסר בכל שהוא, לכאורא מה דקתני יינ"ס אסור הוא מיותר ולא הוי ליה למתני רק אוסר בכל שהוא וכבר עמד בזה בתוסיו"ט עיי"ש ולכאורא י"ל לשיטות החולקים על ר"ת וס"ל דאפילו סתם יינם במשהו משו"ה נקט יינ"ס אסור כלומר דכל יין שהוא אסור אפילו סתם יינן שלא נתנסך ממש לע"א ג"כ אוסר בכל שהוא, ושוב ראיתי בחידושי חתס"ו לפרק השוכר את הפועל שכתב ג"כ הכי, ולדעת ר"ת י"ל דאשמעינן דאפילו במשהו אוסר בהנאה ג"כ משו"ה נקט ייכ"ס אסור כלומר כמו שאסור בהנאה בעצמו ה"נ אוסר תערובתו ג"כ. אפי' בהנאה [ועיין בר"נ במשנה דאלו אסורין ואוסרין בכ"ש, ועיין שו"ת שערי צדק לי"ד בחידושי הסוגיות סי' פ"ז, ודוק] והנה אי המשנה אתי כר"י דס"ל בכל איסורים מב"מ במשהו צ"ל הא דנקט המשנה הדין ביניס היא משום סיפא דאפילו יינ"ס באינו מינו אינו אסור רק בנו"ט, וכן כ' הר"נ דהי"א משום חומרא דע"א יהיה אוסר במשהו אפילו באינו מינו [ועיין לקמן אות ט"ל] והנה בגמרא פריך על רב דימי מאי לאו חמרא דאיסורא לגו מיא דהתירא ומסיק כולה מתניתין התירא לנו איסורא ורישא דקא נפל חמרא דהתירא לגו מיא דאיסורא וסיפא דקא נפל ת"א דהתירא לחמרא דאיסורא, כ"ל הא דס"ד מעיקרא דמיירי בחמרא דאיסורא היא משום דהיה קשה לו אי מתניתין אתיא כרבנן והריטב"א כתב בפירוש דרב דימי דמחלק בין נפל איסורא לגו התירא ובין נפל התירא לגו איסורא ס"ל כרבנן דרק ביינ"ס החמירו דבמיני במשהו משו"ה יש חילוק בין איסורא לגו התירא ובין התירא לגו איסורא אבל לר"י דבכל התורה, מב"מ לא בטל באמת אין חילוק ואפילו איסורא לגו התירא ג"כ במשהו ומוקי משנה דאגר במים כר"י עיין בריטב"א ד"ה כי אתא רב דימי והיה קשה לגמרא א"כ לא הוי רבותא רק הרישא דביי"נ במינו במשהו ולמה נקט הסיפא דשלא במינו במשהו היא רק משום חומרא דיינ"ס ממילא נדע דשלא במינו מסתמא בנו"ט ככל איסורין ומשו"ה הוי ס"ל דמשנה ע"כ הכא אשמעינן דביין במים בעינן נו"ט גמור היינו שלא יהי' ששה חלקים מים דבששה חלקים נתבטל טעם יין כמ"ש השו"ע ביו"ד סי' קל"ד סעיף ה' וס"ל דהא דקתני נותן טעם היינו נועם גמור וא"כ אי בשלמא אי מיירי שצריך לבטל היין דהיינו חמרא דאיסורא שפיר אשמעינן דלבטל היין סגיא בששה חלקים ואינו אוסר רק בטעם גמור משא"כ אי הוי מיירי במיא דאיסורא פשיטא דבעינן ששים כמו בכל איסורין וא"כ לא אשמעינן סיפא מידי ומשני דבאמת כולה מתניתין מיירי בהתירא לגו איסורא ויין במים היינו חמרא דהתירא ומים ביין מיא דהתירא ונותן

טעם היינו ששים ולא כס"ד דמקשן דהך נותן טעם היינו טעם גמור היינו פחות ששה חלקים רק נותן טעם היינו ששים ואשמעינן המשנה בדרך לא זו אף זו כלומר לא זו יין במים בחמרא דהתירא לגו מיא דאיסורא דצריך לבטל המים דבעינן ששים דמים הוי ודאי ככל איסורין דבעינן לבטל בששים, רק אפילו מים ביין היינו מיא דהתירא לחמרא דאיסורא דאפי' לבטל יין של איסור אע"ג דיין נפגם הטעם בששה חלקים מ"מ בעינן ששים אפילו בשאינו מינו ואצטריך שפיר הסיפא דבאינו מינו בנותן טעם דאפילו לבטל היין צריך ששים ולא סגיא בששה חלקים, ועיין בחידושי תחתס"ו בפרקין ובחידושיו לסוגיות בסוגיא דקמא קמא בטל שמתרץ על דרך זה סתירת המחבר בשו"ע יו"ד סימן קל"ד סעיף ג' מה שהקשה הרמ"א במ"ש המחבר אח"כ ואם נתרבה המשקה האסור עד שיש בו כדי ליתן טעם אוסר דמ"ש עד שיש בו כדי ליתן טעם היינו טעם גמור בפחות ששה חלקים, ולקמן נדבר עוד מזה בס"ד [עיין לקמן אות ל"א מ"ש בישוב סתירת המחבר בס"ד, ועיין עוד לקמן אות בפירושא במשנה למה אצטריך הסיפא והרישא] ודוק, ודע דהא דכתב רש"י ד"ה ראשון ראשון דהיין כשר מותר בהנאה דמשמע הא לענין שתיה לא אמרי' קמא קמא בטל היינו דוקא אם אין אפילו ששים נגד האיסור דאז אמרינן דרך לענין הנאה בטל אבל בשתיה אסור משא"כ אם יש ששים בהיתר נגד האסור מודה רש"י ג"כ דמותר אפי' בשתיה דלענין איסור הנאה לא אמרינן מב"מ במשהו היכא דנפל איסורא לגו התירא דבאיסורא לגו התירא לא אמרינן מב"מ במשהו, וכן כתוב בישועות יעקב יו"ד סימן קכ"ו ס"ק ד' ע"ש ועיין ברא"ש שהקשה לדעת רש"י דהאיך מצינו ביטול לחצאין דלענין שתיה יהיה אסור ולענין הנאה מותר, עכ"פ הא וודאי י"ל דלדעת רש"י ג"כ היכא דאיכא ששים בהיתר נגד האיסור לא אמרינן במשהו היכא דנפל איסורא לגו התירא, ודוק [ועיין לקמן אות ל"ה, ועיין בחידושי חתס"ו שכתב דרש"י ס"ל אע"ג שן בטל מ"מ אסור מטעם נצוק חיבור רק דס"ל דניצוק אינו אסור רק בשתיה].

ז') **נ"ל** דבר חדש הא דיינ"ס במינו במשהו אפילו למאן דס"ל בכה"ת מב"מ ג"כ בטל מ"מ ביינ"ס במינו במשהו דהוא עפ"י מ"ש הר"נ במסכת נדרים נ"ב ע"א דגם רבנן דר"י ס"ל מב"מ לא בטל רק כיון דזהו אסור וזהו מותר מקרי מין בשא"מ, וא"כ י"ל דעד כאן ס"ל דכיון דחלוקין לענין איסור והיתר הו"ל מבשא"מ היינו רק בדבר שאיסורו מצד עצמותו כמו נבלה ושאר איסורין משא"כ יינ"ס דאינו אסור מצד עצמותו רק ע"י מגע נכרי או שנסכו לע"א מודי רבנן ג"כ דהו"ל מב"מ כיון שרק ע"י דבר אחר נאסר הו"ל שפיר מב"מ רק מ"מ אין זה מה"ת דמדאוריתא גם זה מקרי אינו מינו כיון שמ"מ חלוקין באיסור והיתר ורבנן אזלי בתר שם האיסור והיתר רק מדרבנן כיון שאינו אסור בעצמם

רק ע"י פעולת אדם דהיינו שנסכו לע"א משו"ה הו"ל מב"מ וכמ"ש הפרמ"ג ביו"ד סימן ק"ב במשבצות ס"ק א' דגם לדעת הר"נ דדשיל"מ הו"ל מב"מ היא ג"כ רק מדרבנן ועיין בשו"ת שערי צדק ליו"ד בסוגיות סימן כ"ז שכתב ג"כ כה"ג דיינ"ס כיון שאין עליו שם איסור בעצם רק ע"י מחשבתו לע"א, לא אמרינן דההיתר נהפך לאיסור וה"נ נוכל לומר דלא מקרי חלוקים לענין איסור והיתר כיון שאינו אסור בעצם רק ע"י פעולם אדם, ודוק היטב, ועיין היטב מ"ש לקמן באות כ"ג בס"ד]. ח') **ברש"י** לא חמרא דהתירא וכו' וכגון דנפל כולא כחדא דלא אפשר למיא דאיסורא לבטל עכ"ל, ועיין מהרש"א שכתב דאם ההיתר נפל רק מעט מעט א"כ אפילו כי ליכא נו"ט ג"כ היה ראוי לאסור ומיירי שנפל כולו כאחת, ועכ"פ לא הי' באיסור כל כך שלא ירגישו טעם ההיתר וא"כ אין ההיתר נאבד מן העולם ושפיר יוכל להצטרף עם ההיתר שנוכל אח"כ לבטל האיסור אם אין באיסור כדי נתינת טעם בהיתר, ועיין בחידושי חתס"ו, והמהרש"א הקשה אמאי לא ניחא ליה לאוקמי אפילו בחמרא דאיסורא לגו מיא דהתירא רק שנפל מן האיסור בב"א, ותירץ דכיון דלא נפל רק כדי נתינת טעם בהיתר הו"ל לומר שפיר קמא קמא בטל כמו במינו במשהו עי"ש, מ"מ הא ודאי דסברת החתס"ו נכונה דאם ההיתר לא נפל מעט כל כך שלא יהיה נרגש טעם ההיתר כלל הגם שהאיסור ודאי נתן טעם בהיתר ונאסר מ"מ לא נתבטל ממציאותו לגמרי שלא יוכל להצטרף עם ההיתר הנוסף אח"כ לבטל האיסור משו"ה אינו אסור רק אם גם בסוף נותן האיסור טעם בהיתר עי"ש, ובסוגיות לחתס"ו בסוגי' זו ודוק, אמנם מ"ש מהרש"א דבאיסורא לגו התירא אם היא רק כדי נתינת טעם אמרינן קמא קמא בטל ומשמע אפילו אם בבת אחת נפל כדי נתינת טעם מ"מ אמרינן קמא קמא בטל, יל"ד טובא, מנ"ל דרב דימי מיקל כל כך לומר קק"ב אפילו בכדי נתינת טעם דלמא אינו מקיל רב דימי לומר דבטל רק לענין איסור משהו דהוא רק משום חומרא בעלמא דרב דימי מוקי המשנה כרבנן דר"י דס"ל מב"מ בטל משא"כ היכא שיש בבת אחת בנתינת טעם לא אמרינן קק"ב בשאינו מינו, וא"כ מאי פריך מיין במים, ונ"ל דודאי אי רב דימי היה אומר דינו דקק"ב רק לענין איסור משהו במינו הוי מצינן לחלק דבכדי נתינת טעם לא אמרינן ראשון ראשון בטל אמנם כיון דרב דימי ס"ל דבמינו אפילו בכדי נתינת טעם ג"כ ראשון ראשון בטל מדקאמר אפילו כל היום כולו ואי הוי מיירי פחות מכדי נתינת טעם מהו רבותא איכא דכל היום כולו אדרבא אם היה נמשך כל היום כולו ודאי לא היו רק טפות קטנות וע"כ מדנקט כל היום כולו דמיירי אפילו איכא לבסוף כדי נתינת טעם ג"כ מותר דראשון ראשון בטל וס"ל להגמרא דבמינו ג"כ איכא טעם כמ"ש התוספ' במס' ע"א ס"ו ע"א ד"ה מכלל וא"כ הה"ד בשאינו מינו

כל דליכא רוב מן האיסור הו"ל לומר קמא קמא בטל ופריך שפיר מסיפא דמים ביין, אמנם לשיטות התוס' לא צריכין לכל זה דלשיטות התוס' באמת לא פריך כלל מסיפא רק בא להוכיח מסיפא דרישא מיירא ג"כ באיסורא להתירא כמ"ש בד"ה ת"ש ודוק.

ט') **וראיתי** בחחס"ו בחידושיו ד"ה ומדרישא במיא דאיסורא שהקשה דלמא לא מקיל רב דימי רק בסתם יינם אבל ביין"ס ממש לא ס"ל לרב דימי ג"כ דקק"ב וא"כ מאי מקשה ממים ביין ויין במים, והנה הא י"ל דמרישא מקשה ספיר דרישא ע"כ מיירי בסתם יינם (כמ"ש לעיל אות ו') דמשו"ה קתני יינ"ס אסור דאפי' סתם יינם כל שהוא אסור אוסר במשהו ומדוייק ג"כ מה שהקשה המקשן מהא דיינ"ס אסור ואוסר בכ"ש, ולמה לו להאריך כ"כ הי' לו להקשות בקיצור תנן יין ביין בכ"ש, ולמה האריך כל כך, אמנם לדברינו א"ש דידע דמצי לתרץ לו דרב דימי מיירי בסתם יינם משו"ה מקילין לומר קק"ב והמשנה מיירי ביינ"ס ממש משו"ה האריך להקשות והביא כל לשון המשנה יינ"ס אסור ואוסר בכל שהוא ומדנקט אסור ע"כ דאפילו בסתם יינם מיירי (כמ"ש לעיל אות ו') ושפיר קשיא לרב דימי, אמנם מסיפא דיין במים דשם מיירי באיסור גמור דמים לא משכחת רק שיהי' נתנסך ממש ודאי קשה מאי פריך לרב דימי דלמא רב דימי אינו מקיל רק במה שאינו אסור רק מדרבנן ובדוחק י"ל כיון דאמוראי צריך לפרש דבריו אי לא הוי אמר מילתיה רק ביינ"ס כה"ג שאינו אסור רק מדרבנן היה צריך לפרש דבריו דביינ"ס ממש לא אמר למלתיה משו"ה פריך שפיר רק הקושיא ראשונה מרישא מקשה בכח יותר דע"כ אי אפסר לתרץ דרב דימי לא מיירי רק בסתם יינם שהרי רישא ג"כ מיירי אפילו בסתם יינם כמ"ש מדקתני יינ"ס אסור, ודו"ק היטב בזה.

והנה אי הוי מחלקינן דהיכא דמה"ת אסור לא אמרינן קמא קמא בטל ורב דימי מיירי רק בסתם יינן הוי א"ש מאוד סיפא דיין במים אי הוי מוקמינן כילה במיא דאיסורא דאסור מה"ת דמים אסורי מדרבנן ליכא א"ש הסיפא בדרך לא זו אף זו יין במים כלומר לא זו דיין שנפל במים דהתירא לגו איסורא לא שייך כלל ראשון ראשון בטל דודאי אסור כיון דנפל התירא לאיסורא רק אפילו מים ביין דאיסורא נפל לגו התירא ג"כ אסור משום דבאיסור דאורייתא לא אמרינן ראשון ראשון בטל ומשו"ה אסור אפילו בנפל איסורא גו התירא וצ"ל ע"כ כמ"ש דהגמ' לא היה ס"ל אליבא דרב דימי לחלק דרק בסתם יינם דאינו אסור רק מדרבנן משו"ה ס"ל קמא בטל דא"כ היה לו לפרש דבריו דרק בסתם יינם מיירי דאמורא צריך לפרש דבריו, ודו"ק.

י') **בגמרא** כי אתא רבין אמר ר"י יינ"ס שנפל לבור ונפל שם קיתין של מים רואין ההיתר כאילו אינו והשאר מים רבין עליו ומבטלין אותו ופליגי אח"כ אי בעינן קיתין של מים

דווקא תחלה כלומר קודם שנפל שם יינ"ס או דמהני אפילו לבסוף דיין כשר שבבור לא נעשה איסור אע"ג שהי' מעורב עם יינ"ס שנפל לשם וסגיא במים לבטל היינ"ס לבד ועיין בישועות יעקב ליו"ד סימן קל"ד ס"ק י"ד, והנה ילד"ק מהו קאמר והשאר מים רבין עליו ולא קאמר כמו במס' חולין ק' ע"א ובמס' מנחות כ"ג ע"א ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו, והנה עלה בדעתי לומר דכוונת הגמ' במ"ס והשאר מים דהנה הדרך למזוג היין דכל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא, עיין מס' שבת ריש פרק המוציא יין, ואשמעינן הגמרא דאותו מים שנמזג עם היין משום שמתקן היין זה הוי כיין ממש ואינו מצרף עם המים ממקום אחר לבטל היינ"ס משו"ה קאמר והשאר מים, כלומר שרק אותו מים שאינו נמזג עם היין לתקנו שוב ראיתי בתחס"ו בחידושי סוגיות שכתב לפרש הכי דברי הירושלמי במ"ש הדא דתימא במקום שאין המים נמכרים במדה אבל במקום שהמים נמכרים במדה כיין ביין הם כלומר דאותו המים שנמזג עם היין לתקן הוי ממש כיין ביין, והוא ג"כ כמ"ש, ומדוייק הלשון והשאר מים, כלומר דוקא המים שלא נמזג עם היין חשיב כאינו מינו לבטל היין, משא"כ מה שצריך לתקן היין הו"ל עם היין מין במינו, ויש סמך לזה גם מדברי התוספ' מס' ביצה ל"ט ע"א ד"ה משום. דהמים והתבלין כיון שצריכים לתקן העיסה הו"ל עם הקמח כמב"מ עי"ש, ודוק, וזהו נכון, (ועיין בהג"א שס"ל דהמים שנמזג עם היין לא נחשב כיין מ"מ בדברי הירושלמי יש לפרש כמ"ש וגם בדברי שאר פוסקים י"ל דלא ס"ל כהך דהג"א).

אמנם י"ל עד"ז עוד כוונה אחרת בדברי הירושלמי במ"ש הדא דתימא במקום שאין המים נמכרים במדה, דהנה יש להסתפק עפ"י מ"ש דאותו המים שצריך להיות נמזג עם היין אין נחשב למים אם היא אפילו אם נתן שם מים יותר משיעור הראוי למזיגה ג"כ אמרינן דמ"מ כל כך מים שהי' צריך לשיעור מזיגה נחשב כיון או דנימא דמכיון שנתן שם מים יותר משיעור מזיגה אז נחשב כל המים כאלו היה בפני עצמו ומצטרף עם הקיתון של מים שבא אחריו לבטל היינ"ס, וי"ל דזהו באמת אשמעינן הירושלמי דהנה מי שנותן מים לתוך היין וצריך מזיגה לתקנו מסתמא נותן במדידה של אותן מים יותר דמים יותר מקלקל היין וז"ש הדא דתימא במקום שאין המים נמכרים במדה כלומר שנתן שם מים שלא במדה וא"כ נתקלקל היין כה"ג אמרינן דאפילו אותו מים שצריך למזיגה ג"כ נחשב כמים משום דמעולם לא היה לאותו מים דין יין כיון שתיכף שנמזג עם היין היה שלא במדידה משא"כ אם נתן במדה דהיינו שמעיקרא מדד המים לתוך היין אז אמרינן דמה שצריך לתקן היין הוי כיין ממש, ומ"ש הירושלמי נמכרים אין כוונתו מכירה ממש רק כוונתו מה שנותן לתוך היין. וא"ש ג"כ הלשון בגמרא והשאר מים כלומר שאם היה ביין

מים יותר מכשיעור מזיגה דזהו המים ג"כ רבין עליו כלומר דחשבינן הכל למים ולא אמרינן דעכ"פ כל כך מים מה שצריך לשיעור מזיגה יהיה נחשב כיין דזהו לא אמרינן דתיכף כשנתן שם מים יותר משיעור מזיגה לא נחשב שום מים כיין רק אם מעיקרא נתן מים רק כשיעור מזיגה זה נחשב ליין כמ"ש, ודוק היטב, [ועיי' עוד אות ט"ו לקמן]:

י"א) **הרמב"ם** פט"ז ממאכלות אסורות הלכה ל"א פסק בנפל קיתון מים דבעינן דווקא שיפול קיתון של מים קודם שנפל שם היין"ס משמט דס"ל משום שאם כבר נאסר היין שבבור מהיינ"ס שנפל לשם אז גם היין שבבור נעשה איסור לגמרי והיה צריך מים לבטל גם היין כשר שבבור, והכ"מ שם תמה כיון דאיכא תרי לישני בגמרא אם בעינן תחלה דווקא והיא בדרבנן דמה"ת וודאי בטל א"כ למה פסק כלישנא קמא דבעי תחלה דווקא עי"ש, ובישועות יעקב סימן קל"ד ס"ק י"ד יצא לחלק דוודאי אם היין שבבור נאסר ע"י היינ"ס שנפל שם בכדי נתינת טעם אז חשיב כל היין שבבור כיינ"ס ממש ולא מהני קותין של מים נגד היינ"ס לחודא ומשו"ה בעינן קיתון של מים מעיקרא דווקא קודם שנפל היינ"ס דאז לא התחיל שום איסור על היין שבבור כיון שהיינ"ס נתבטל תיכף במים משא"כ אם הקיתון של מים בא לבסוף אחר שנפל היינ"ס הוי כל היין כיינ"ס ממש והיה בעי ששים נגד היין שבבור ג"כ משא"כ אם היין שבבור לא נאסר ע"י יניס רק במשהו כה"ג לא אמרינן בעלמא ג"כ חתיכה עצמה נעשה נבלה מדבר הנאסר רק במשהו כמ"ש התוספ' מס' חולין ק' ע"א ד"ה בשקדם וסלקו וכיון דלא נעשה היין שבבור כאיסור ממש רק שהיה אסור מחמת תערובות היינ"ס שבתוכו כה"ג מהני אפילו קיתון של מים לבסוף דא"צ לבטל רק היינ"ס לבדו עי"ש, ועיין ברא"ש בסוגיא כאן, וא"כ י"ל דמ"ש הרמב"ם ואח"כ נפל לתוכו יינ"ס מדנקט הלשון לתוכו ולא קאמר ונפל לשם משמע מלשון לתוכו טפי שנפל שם לא רק משהו רק שנפל שם כל כך שניכר שיש שם יינ"ס שהיה שם הרבה יינ"ס ובכה"ג כ"ע ס"ל דאם אין ששים ביין כשר נגד היינ"ס דהכשר ג"כ נעשה נבלה כלומר כמו יינ"ס ממש, ועיין ברא"ש שמתרץ ג"כ דרק משום דדבר שאינו נאסר רק במשהו לא אמרינן חענ"נ וא"כ היכא שהיין כשר נאסר מהיינ"ס שהיה בו כדי נתינת טעם כ"ע מודי דלא סגיא בנפל קיתון של מים לבסוף וכה"ג בעינן דווקא קיתין של מים תחלה משא"כ אי הוי נפל בסוף היה צריך להיות במים לבטל גם היין שבבור, ומה שיל"ד בדברי הרא"ש דפריך אמאי לא אמרינן חענ"נ ויצטרך לבטל גם היין של היתר ולכאורא קשה הא הרא"ש ס"ל כשיטת הרבנו אפרים ביו"ד סימן צ"ב דלא אמרינן חענ"נ רק בבשר בחלב ולא בשאר איסורים, עיין בישועות יעקב סימן קל"ד ס"ק י"ד שכתב דבדבר שאין לו שום ביטול דהיינו דנאסר במשהו כה"ג אם נתערב כל

כך כדי נתינת טעם אמרינן חענ"נ אפילו בשאר איסורים ומשו"ה הוצרך הרא"ש לתרץ דהיכא שאינו נאסר רק במשהו לא אמרינן חענ"נ, ודוק היטב בזה עי"ש [ועיין בריטב"א ד"ה כי אתא רב שמואל ועיין בחידושי רמב"ן, ועיין לקמן אות י"ט, ודוק]:

י"ב) **ראיתי** בספר לחם סתרים שהקשה לדעת הראב"ד דרב דימי לא שרי כשנפל איסור ראשון רק במקטף אקטיפי דאי כשמערה בלא הפסק אסור משום נצוק חבור, ועיין תוספ' מס' ב"ק ק' ע"ב ד"ה אומר לו גדור דלא אמרינן קק"ב רק כשנופל ע"י הפסק א"כ מאי פריך ממשנה דאוסר בכל שהוא דלמא מיירי במשנה במערה בלא הפסק עי"ש, ונ"ל דלא קשה דהנה הריטב"א כתב דרב דימי ס"ל תרתי, חדא דאין יינ"ס אוסר במינו במשהו (כלומר באיסורא לתוך התירא), ואידך דכל איסור שנוכל לתוך היתר מעט מעט בטל אע"ג דליכא אח"כ ששים בהיתר נגד האיסור מ"מ כיון שמעיקרא נתבטל אינו אוסר אח"כ אע"ג שנתרבה אח"כ, ואח"כ כתב שם הריטב"א דהא דמקשה מרישא דאוסר בכ"ש היא למאי דס"ל לרב דימי דיינ"ס אינו אוסר במשהו כשנפל איסורא לגו התירא ואח"כ פריך מסיפא דיין במים בנו"ט למאי דס"ל לרב דימי דראשון ראשון בטל, עי"ש היטב בריטב"א, וא"כ הא דנוכל לחלק בין מערה בלא הפסק ובין אקטף אקטופי היינו רק למאי דס"ל דבנפל איסורא להתירא לא אמרינן דאוסר במשהו שפיר יש לחלק דבמערת בלא הפסק הרי היא כאילו כבר נפל שם כל מה שיש בחביות כיון דדרכו לערות כך וממילא לא נתבטל כלל, ועיין היטב בר"ן, משא"כ אי הוי ס"ל דאוסר במשהו ליכא לחלק בין מערה בלא הפסק ובין מעט מעט דמה בכך דמקטף אקטופי מ"מ משהו יש עכ"פ ונאסר משום הך משהו עכ"פ וא"כ למאי דס"ד דמשנה דאוסר בכל שהוא היינו אפילו באיסורא לתוך התירא דג"כ אוסר במשהו א"כ לא מצי לתרץ דמשנה מיירי במערה בלא הפסק דמכיון דאוסר במשהו אין שום חילוק אם מערה בלא הפסק או בהפסק דמ"מ משהו איכא אפילו במערה בהפסק וא"כ שפיר מקשה לרב דימי, [ועיין מ"ש לקמן אות ט"ז], מ"מ אכתי יש לעיין מהו מקשה מסיפא דמים ביין בנו"ט הא שם שפיר יש לתרץ דמיירי בלא הפסק ורב דימי לא קאמר דראשון ראשון בטל רק היכא דמערה ע"י הפסק, וי"ל דעד כאן קאמר הראב"ד דרב דימי מיירי רק באקטף אקטופי היינו לענין יין ביין דשייך נצוק חבור וע"כ צ"ל דמיירי במערה בהפסק משא"כ לענין יין במים דלא שייך נצוק חבור הוי ס"ל דרב דימי מיירי בכל גוונא דס"ל ראשון ראשון בטל אפילו בלא הפסק ובפרט הלשון אפילו רל היום כולו משמע יותר בלא הפסק רק ביין ביין ע"כ צ"ל דמיירי בהפסק משום נצוק חבור אבל במין בשא"מ דלא שייך נצוק ועיין ביו"ד סימן קכ"ו סעיף י' ובב"י שם, ודוק, ועוד כיון דבלא"ה בנו"ט לא שייך

להקשות מניצוק] וודאי ס"ל דאפילו במערה בלא הפסק ראשון ראשון בטל ופריך שפיר גם מסיפא, אולם כבר כתבנו דלדעת התוספ' ד"ה ת"ש לא פריך כלל מסיפא רק מסיפא הוכיח דרישא ג"כ מיירי באיסורא לתוך התירא וברישא דבמשהו וודאי אין שום חילוק אם מערה בהפסק או בלא הפסק דכיון דבמשהו הרי נאסר בכל גוונא ולא קשה קושיית לחם סתרים הנ"ל, ודוק היטב:

י"ג) **שיטת** הטור ביו"ד סימן קל"ד דלא אמרינן ראשון ראשון בטל אפילו ביינ"ס רק במ"ב בין באיסור שנפל לתוך התירא בנפל שלא בקלוח גדול ובהתירא לתוך איסורא אמרינן ג"כ דראשון ראשון בטל ואפילו נתרבה ההיתר אח"כ אסור והיא משום חומרא דיינ"ס אמרינן בהתירא לתוך איסורא ראשון ראשין בטל ולא מהני מה שנתרבה ההיתר אח"כ, אמנם במין בשח"מ אפילו ביינ"ס לא אמרינן כלל ראשון ראשון בטל לא באיסור שנפל לתוך היתר ולא בהיתר שנפל לאיסור והיינו משום דכל שיש כדי נו"ט לא אמרינן כלל ראשון ראשון בטל אמנם דעת הרמב"ם דאפילו במין בשא"מ ביניס אמרינן ג"כ ראשון ראשון בטל במריק מצרצור קטן (דהרמב"ם בפט"ז הלכות מאכלות אסורות הלכה ו' פסק כר' יצחק דבחביות דנפש עמודיה לא אמרינן ראשון ראשון בטל עי"ש) מ"מ מצרצור קטן אע"ג דאיכא טעם באינו מינו אמרינן ראשון ראשון בטל, ונ"ל טעם הפוסקים בזה אם שייך לומר היכא דאיכא טעמא ג"כ ראשון ראשון בטל היא כך דוודאי אי ס"ל טעכ"ע דאורייתא אין סברא להקל כל כך לומר דאפי' היכא דאיכא טעמא יהיה מותר משום דמעיקרא לא היה טעם דכיון דעכשיו איכא טעמא מסתבר לאסור וכן דעת הרמב"ן והתוספ' ד"ה כי אתא רב דימי דבטעמא לא אמרינן קמא קמא בטל (ועיין פר"ח יו"ד סימן צ"ט ס"ק כ"א שהאריך בזה), וא"כ א"ש הכל בס"ד דהטור דפסק ביו"ד סימן צ"ח דטעכ"ע דאורייתא עי"ש, משו"ה שפיר ס"ל דבאינו מינו כיון דהטעם ברגש לא אמרינן קמא קמא בטל, משא"כ הרמב"ם דס"ל פט"ו הלכות מ מאכלות אסורות הלכ' ב' הלכ' ג' דטעכ"ע לאו דאורי' ועיי"ש בכ"מ דהרמב"ם פסק כרש"י דטע"כ לאו דאורי' משו"ה ס"ל שפיר דאפי' באינו מינו אע"ג שנרגש הטעם מ"מ קמא קמא בטל רק היכא שנפל מחביות דנפיש עמודיה חשבינן כאילו כבר נפל הכל בפעם אחת לתוך האיסור ושפיר אוסר בנו"ט, ועיין בר"נ מה שמחלק בין חביות לצרצור משא"כ בצרצור דלא נפיש עמודיה וא"כ לא היה כאן לאסור רק משום חוזר וניעור בזה ס"ל להרמב"ם דאפילו באינו מינו לא אמרינן חוזר וניעור אע"ג שנרגש הטעם אח"כ מ"מ כיון דטעמא לאו דאורייתא לא אמרינן חוזר וניעור ועיין היטב ברמב"ם פט"ז הלכות מאכלות אסורות הלכה ל' ועיין בש"ע יו"ד סימן קל"ד סעיף ג ולדעת הש"ך שם ס"ק י"ז שגרס בדברי המחבר וי"א

שאם נתרבה המשקה האסור וכו' הביא שם שני דעות בזה עי"ש היטב, עכ"פ א"ש דהך פלוגתא אי סבירא ליה היכא דאיכא טעמא חוזר וניעור אי לא תלוי אי טעכ"ע דאורייתא או לאו דאורייתא, ודוק, ועיין לקמן אות ל' ומשם ואילך דביינ"ס לא אמרינן חוזר וניעור אפילו אי טעכ"ע דאורייתא וכוונת המחבר לחלק בין יינ"ס לשאר איסורין].

י"ד) **וחזות** קשה ראיתי בספר לחם סתרים שכתב על מה שהקשה הרמ"א ביו"ד סי' קל"ד סעיף ג' דהמחבר סותר דבריו במ"ש אח"כ שאם נתרבה המשקה האסור עד שיש בו כדי נתינת טעם אוסר, ומעיקרא כתב דראשון ראשון בטל אפילו בכדי נתינת טעם, וז"ל: ואינו יודע מה זו סתירה דמה שכתב ראשון ראשון בטל היא בשלא נתרבה ואח"כ פירש שאם נתרבה אסור עכ"ל עי"ש, ופלא בעיי"נ האיך יוכל לחשוב על הרמ"א שהקשה על המחבר ולא היה יודע לתרץ בדבר פשוט כזה אי הוי מצינן לפרושי דברי המחבר במ"ש דראשון ראשון בטל היינו דווקא בזמן שלא נתרבה ולא היה מקשה מידי, אמנם המעיין קצת בלשון המחבר יראה שאי אפשר כלל לומר כן בדברי המחבר דהא דראשון ראשון בטל היא רק בשלא נתרבה שהרי ז"ל המחבר שם מים שנתערבו ביין או יין במים בנו"ט מפני שהם מין בשא"מ, במה דברים אמורים שנפל המשקה המותר לתוך המשקה האסור אבל אם נפל המשקה האסור אבל אם נפל המשקה האסור לתוך המשקה המותר ראשון ראשון בטל וכו' עכ"ל, הרי כל הרואה יראה דאפילו אם יש בו כדי נתינת טעם ג"כ מותר כיון שנפל רק מצרצור קטן וכדעת הרמב"ם וא"כ האיך כתב אח"כ ואם נתרבה המשקה האסור עד שיש בו כדי ליתן טעם אוסר, וא"כ שפיר הקשה הרמ"א, וצ"ל רק כמ"ש הש"ך שם ס"ק י"ז דצריך לגרוס בדברי המחבר ויש אומרים שאם נתרבה המשקה האסור עד שיש בו כדי ליתן טעם אוסר והוא דעת הטור דס"ל דכל שיש טעם לא אמרינן ראשון ראשון בטל, וכן היא דעת התוספ' והרמב"ן וכמ"ש דזהו תלוי אם ס"ל טעכ"ע דאורייתא או לאו דאורייתא, ולעיל אות ו' הבאתי בשם החתס"ו לחלק בין אם נתרבה עד שיש בו כדי טעם גמור דהיינו בין פחות מששה חלקים לסתם ניתן טעם דהיא פחות מששים, ועיין היטב בש"ע שם סעיף ה', עכ"פ כפי פשטן של דברים נראים דברי המחבר כסותרין ושפיר הקשה הרמ"א ולא כמ"ש בספר לחם סתרים דאין כאן שום סתירה בדברי המחבר, ודוק היטב. [ולקמן בסוגיא נתרץ סתירת המחבר באופן אחר בס"ד]. ט"ו)

נ"ל במ"ש לעיל אות י' עפ"י הירושלמי דמים שנמזג עם היין נחשב ג"כ כיין ולא מצרף עם המים, והנה לעיל הבאתי ג"כ דברי הג"א שחולק ע"ז, ועיין ברמב"ן וי"ל דזהו תלוי עפ"י מ"ש בספרי' תבואות השדה ח"ג בסוגיא דזרוע בשלה אות ד' דהא דמין במינו לא בטל יש לומר על שני דרבים או רק דהאיסור לא בטל או דאפילו היתר נהפך לאיסור

וכתבנו שם דאי ס"ל כדעת התוספ' מס' ע"א ס"ו ע"א ד"ה מכלל דבמב"מ משו"ה לא בטל משום דהטעם נרגש לעולם א"כ גם ההיתר נהפך לאיסור עי"ש וא"כ י"ל ג"כ דודאי אי אמרינן דהחומרא במב"מ היא משום דהטעם נרגש לעולם א"כ אותו המים שנמזג עם היין כיון שיש לו טעם יין חשוב כיין ממש ואינו מצרף עם המים משא"כ אי ס"ל דבמב"מ לא נחשב הטעם כיון שהאיסור וההיתר יש לו טעם שוה ורק משום גזה"כ דולקח מדם הפר ודם השעיר אמרי' דמב"מ לא בטל א"כ שפיר י"ל דאותו המים שנמזג עם היין מכיון שנפל שם עוד מים מצרפינן מעיקרא המים שנמזג עם היין להמים שנפל שם אח"כ וא"כ גם המים שהיה מעיקרא נמזג עם היין מצרף אח"כ עם המים שבאים שם אח"כ לבטל היין כיון דמים עם יין הוי אינו מינו רק אי הו"א דמשו"ה מחמרינן טפי במב"מ משום דבעב"מ הטעם לעולם נרגש א"כ המים שנמזג עם היין ויש לו טעם יין ג"כ חשוב כיין וזהו טעם הירושלמי עפי"מ שמפרש החתס"ו דבריו דהמים שנמזג עם היין חשוב כיין, ודוק היטב. [ועיין לקמן אות ל"ו].–

ט"ז) **בתוספ'** ד"ה ודוקא צרצור קטן כתבו דרב דימי ג"כ לא התיר רק בחביות אבל בגיגית דנפיש טפי מחביות גם רב דימי מודה דאסור וצ"ל דכה"ג ודאי חשבינן כאילו כבר היה שם כל האיסור בהיתר, והקשה בספר לחם סתרים דא"כ מאי פריך ממשנה לרב דימי דלמא משנה מיירי בנפל מגיגית לבור דרב דימי ג"כ מודה דאסור, אמנם לפימ"ש לעיל אות י"ב דעיקר קושית הגמרא היה על מה דס"ל לרב דימי דיינ"ס במשהו לא אמרינן רק בהתירא לגו איסורא וא"כ לפי מאי דס"ל גיגית לחביות דבכל ענין הוי משהו ופריך שפיר, [ועיין עוד לקמן אות ט"ל] עוד הקשה בספר הנ"ל על מה שהקשו בתוספ' ד"ה כי אתא רב דימי כיון דרב דימי לא אמר ראשון ראשון בטל רק עד ששים מאי קמ"ל, והקשה דלמא הא אתא לאשמעינן דבגיגית אסור דדוקא בחביות מותר אבל בגיגית אסור, ונראה לתרץ בפשיטות דאמורא ישמיעני איזה דין שאין בו שום חידוש רק דוקא אתא לאשמעינן דזהו לא מצינו רק במשנה או בברייתא דאתא לאשמעינן דיוקא אבל בדברי אמורא לא מצינו כן, ועיין במס' שבועות כ"ט ע"ב דשמואל דיוקא דמשנה קמ"ל אבל לא שהאמורא יאמר איזה דבר מה שאין בו שום חידוש רק דיוקא בעלמא, אמנם בלאו"ה לא קשה כל כך דהנה כיון דלפי האמת בעינן ששים אח"כ מן ההיתר נגד האיסור וכי איכא ששים מותר א"כ אפילו בגיגית פשיטא שמותר אם יש ששים במין בשא"מ ותוספ' הקשו מאי קמ"ל רב דימי במין בשא"מ ותירצו דאתא לאשמעינן לענין מין במינו דלא אמרינן במשהו באיסורא לגו התירא וא"כ לא קשה דדלמא אשמעינן דבגיגית לא אמרינן ראשון בטל, והנה הנ"מ בין גיגית לחביות לא שייך רק במינו, וזהו תירצו באמת

דרב דימי קמ"ל לענין מב"מ ובשא"מ באמת אין נ"מ בין גיגית לחביות כיון דבכל גוונא בעינן ששים לדעת התוספ', ודוק.

י"ז) **ברש"י** ד"ה רואין את ההיתר אלמא פלי רבין אדרב דימי ואשמעינן דמיא היא דמבטל חמרא אבל חמרא לא מבטל חמרא עכ"ל, וכ' הרא"ש ואין דבריו מובנים דבעיקר דינא דרב דימי דס"ל ראשון ראשון בטל לא פליג עלה ר' יצחק אלא שמחזיר לאסור המערה מחביות (כלומר ואינו מתיר אלא בצרצור) ורבין איכא למימר דלא פליג עלה כלל והא דמצריך קיתון של מים ולא אמר קמא קמא בטל היינו במערה מגיגית (כלומר שלא היה ששים בנפילה ראשונה) והתירא דרואין את ההיתר כאילו אינו אתא לאשמעינן, עכ"ל הרא"ש, והוא לכאורה קושיא עצומה על רש"י דמנ"ל דרבין פליג על רב דימי, ונ"ל דרש"י עצמו בא לתרץ דבריו דהנה יש עוד לדקדק בלשון רש"י במ"ש ואשמעינן דמיא הוא דמבטל חמרא וכו' ולכאורא למה נקט רש"י הלשון "ואשמעינן" היה לו לומר וס"ל לרבין דמיא הוא דמבטל חמרא, אמנם י"ל כך דרש"י לא ניחא לו לומר דרבין בא לאשמעינן שא"צ ששים במים לבטל היין ההיתר ג"כ דזהו ודאי פשיטא דמנא תיתי שיצטרך ששים במים גם נגד ההיתר דרש"י לא ס"ל בשום דוכתא דהיתר נהפך לאיסור וא"כ מאי בא רבין לאשמעינן וע"כ דאתא לאשמעינן דלא כרב דימי אמר ר' יוחנן משו"ה אזר דין אחר בשם ר' יוחנן דנדע דחמרא לא מבטל חמרא וזה שמדייק רש"י "ואשמעינן" דמיא מבטל חמרא כלומר דאי לאו הא דחמרא לא מבטל חמרא לא אצטריך לאשמעינן כלל, אמנם הרא"ש דס"ל בשום מקום עכ"פ היתר נתפך לאיסור תירץ שפיר דרבין אשמעינן הכא דהכא לא אמרינן היתר נהפך לאיסור או משום דהוי דרך צונן כמ"ש הר"נ דהיכא שלא נתערב דרך בישול לא אמרינן חענ"נ או משום דהוי לח בלח עכ"פ י"ל דרש"י ס"ל דזהו שא"צ ששים רק נגד היין האסור ולא כנגד היין ההיתר לא אצטריך כלל לאשמעינן וע"כ דבא לאשמעינן רק שאין הלכה כרב דימי וחמרא לא מבטל חמרא כנ"ל בלשון רש"י במ"ש ואשמעינן דמיא לא מבטל חמרא כלומר דדבר אחר לא הי' צריך לאשמעינן, ובעיקר הפלוגתא אם אמרינן הכא ג"כ דהיין של היתר נהפך לאיסור ויצטרך ששים גם נגד היין ההיתר כבר כתבנו לעיל (באות י"א) בשם הישועות יעקב במ"ש לחלק בין אם היין היתר נאסר במשהו או בכדי נתינת טעם, ויבואר עוד בס"ד, (ועיין אות י"ט).

ח"י) **ברש"י** ד"ה רואין את ההיתר ס"ל דרבין פליג על רב דימי וכן כתבו התוספ' ד"ה רואין והרא"ש הקשה דהא ר' יצחק ג"כ ס"ל ראשון ראשון בטל רק בחביות אינו בטל משום דנפיס עמודיה, ועיין בלחם סתרים שהבין בכוונת קושיית הרא"ש דהוי רבין לגבי דרב דימי ורב יצחק, חד לגבי תרי עי"ש, ולענ"ד נראה דלא שייך לומר שלא יהיה הלכה

כיחיד נגד שנים רק היכא דפליגי בסברת עצמן דאז שייך לומר דסברת שנים עדיפא מסברת היחיד משא"ב היכא דפליגי בדברי האחד דחד אמר דהכי אמר ר' יוחנן וחד אמר דהכי חמר אין שייך לומר דאין הלכה כיחיד נגד שנים דמסתמא אפילו היחיד לח משקר רק אפשר שהאחד שמע אחר שחזר בו מדבריו ואפשר דעיקר כונת רש"י שאין הלכה כרב דימי כמ"ש בד"ה אמר לך רב דימי ואין הלכה כרב דימי שהרי בא ר' יצחק והחמיר בא רבין והחמיר ולקמן פסקינן יני"ס במינו במשהו. ולכאורא למה האריך רש"י כל כך, אלא כונת רש"י מכיון דכבר אשמעינן דכל אחד אמר באופן אחר משמיה דר' יוחנן ולקמן בסוגיא אמר ר"י בפירוש כל איסורין שבתורה וכו' חוץ מטבל ויינ"ס דבמינן במשהו משמע דכמו דלא מצינו בשאר איסורים לחלק בין נפל איסורא לגו התירא או התירא לתוך איסורא ביינ"ס ג"כ הכי, וא"כ דבריו של ר' יוחנן מה שאמר בעצמו הם עיקר ומשו"ה לא ס"ל לרש"י כלל להלכה ראשון ראשון בטל והרמב"ם דפסק פט"ז ממאכ"א כר' יצחק י"ל כיון דרב דימי מודה לדר' יצחק דבצרצור קטן מותר ור' יצחק פליג על רב דימי ואוסר בחביות משו"ה פסק כרב יצחק במאי דרב דימי ג"כ מודה ומה שפסק הרמב"ם גבי קיתון של מים דבעינן תחלה כבר כתבנו לעיל באות י"א, וי"ל בפשיטות דהרמב"ם ס"ל בפלוגתא דחזקיה ור' יוחנן בסמוך גבי הגדילו בהיתר מותר דבעינן לכ"ע קיתון של מים תחלה כפירש"י שם וגם בהא דאמר ר' יוחנן בסמוך שני כוסות אחד של חולין ואחד של תרומה ומזגן וערבן זה בזה ס"ל דבעינן מזגן תחלה היינו כמאן דס"ל דבעינן מים תחלה דוקא וכן כתבו בפירוש התוספ' במס' בכורות כ"ב ע"ב ד"ה יתיב רב דימי דאי בעינן מזגן וערבן דוקא כלומר מזגן תחלה ע"כ בעינן שיהיה הקיתון של מים תחלה דוקא וכיון דר' יוחנן ג"כ ס"ל דבעי תחלה וכאן איכא ג"כ תרי לישני בגמרא פסק לחומרא משום דמר' יוחנן ג"כ משמע דבעינן תחלה דוקא, ויבואר עוד בסמוך בס"ד.–

י"ט) **דהנה** בהא דס"ל דלא מהני קיתון של מים בסוף רק בתחלה יש לומר שני דרכים, דרך האחד משום דתיכף שנפל יינ"ס ליין כשר ונאסר במשהו או שהיה שם כדי נתינת טעם בשא"מ (עיין מ"ש לעיל באות י"א בשם הישועות יעקב) תיכף גם היין היתר נעשה איסור כמ"ש הראשונים, עיין בריטב"א ד"ה כי אתא רב שמואל ובראש ובר"כ דאמרי' הבא ג"כ חענ"נ ומשו"ה כי נפל קיתון של מים לבסוף בעינן לבטל גם היין של היתר, אמנם י"ל דבאמת לכ"ע לא אמרינן הכא גבי יינ"ס חענ"נ כמ"ש הר"נ דלא אמרינן חענ"נ רק דרך בישול או דבלח בלח לא אמרינן חענ"נ והא דבעינן גם לבטל היין ההיתר היא משום דעד כאן יכול המים לבטל היינ"ס רק כשהיא בפני עצמו דנתבטל טעם יין לגמרי משא"כ היכא שנתערב הינ"ס עם יין כשר דאע"ג שיש ששים במים נגד היין

האסור לחודא מ"מ ע"י יין של היתר נרגש טעם האיסור ג"כ ובכה"ג לא מהני ביטול אפי' בשאינו מינו כיון דהטעם נרגש בכל מקום והאיסור נתחזק ע"י ההיתר כיון ששוין בטעמם ומשו"ה לא מהני המים לבטל היינ"ס רק אם היינ"ס נתערב קודם עם המים ונתבטל טעמו או אפילו כשנפל המים לתוך היין כשר דאז לעולם לא מצא היינ"ס היין כשר בפני עצמו ולא נתחזק ע"י היין כשר משו"ה מהני המים לבטל היינ"ס כמ"ש רש"י ד"ה תחלה וז"ל: קודם יינ"ס דכי נפל יינ"ס אשכחוהו מיא ובטליה עכ"ל, דבכה"ג לא נתחזק היינ"ס מעולם ע"י היין כשר כיון שתיכף בשעת נפילתו כבר היה שם מים לבטל היינ"ס משא"כ כל שבפעם אחת היה היינ"ס עם היין כשר לבדו לא מהני אח"כ מים לבטל היינ"ס דהיינ"ס נתחזק ע"י היין כשר ונותן טעם במים ואין כח במים לבטלו דמין בשא"מ לא בטל רק כשאין נרגש טעם האיסור כלל אבל הכא נרגש טעם יין האסור ע"י היין היתר שיש שם ואפי' אי נימא דבשאר איסורין מהני לבטל האיסור לחידוא אפילו נרגש עדיין טעם איסור כיון שבאיסור לחודא ליתא כדי נתינה טעם והטעם שנרגש היא ע"י ההיתר מ"מ אפשר דביינ"ס החמירו כל כך שאפילו באינו מינו לא בטל כל זמן שנרגש טעם איסור אע"ג דלולא ההיתר לא היה נרגש טעם איסור מ"מ ע"י ההיתר נתחזק האיסור ג"כ ואין כח במים לבטלו, ועיין תוספי מס' בכורות כ"ב ע"ב ד"ה יתיב רב דימי ובראשונים שחקרו באיזה דבר חמיר יינ"ס משאר איסורין, ולפי דברינו גם בזה חמיר יינ"ס דאמרינן דהאיסור נתחזק ע"י ההיתר, ודוק.

כ') **ומה** מאד נמלצו בזה עפ"י דברינו דברי רש"י בד"ה מצא מין את מינו לבסוף וניעור כלומר נתחזק וניתוסף איסורו ורבה יין על המים ולשון ניעור כאיש אשר יעור משנתו וכו' ויש מפרשים וניעור ניער מתורתו ראשונה ונדבק בחבירו ונתחזק וא"כ ניעור מיבעיא ליה עכ"ל רש"י, וצריך להבין החילוק בין אלו שתי לשונות, ועיין חתס"ו בחידושיו לסוגיות שעמד על דברי רש"י אלו. ורוצה לפרש דפליגי אם מיירי בנפל איסורא לגו התירא או התירא לנו איסורא עי"ש אמנם לפי דברינו יתפרש בפשיטות יותר דהנה עוד ילד"ק מ"ש רש"י ללשון הראשון מצא מין את מינו לבסוף והא היינ"ס היה מקודם עם היין כשר דהא קאי אם לא נפל שם קיתון של מים בתחלה, ועוד ילר"ק בלשון נתחזק וניתוסף איסורו אמנם עפ"י דברינו א"ש הכל בס"ד, דלשון ראשון ברש"י ס"ל דבאמת לא אמרינן חענ"נ שהיין של ההיתר ג"כ יהיה איסור ממש רק שנאסר ע"י היינ"ס אבל נהפך לאיסור לא אמרינן רק מ"מ לא סגיא במים לבטל היינ"ס לחודא משום דכשאתה רוצה לבטל היינ"ס ע"י המים אמרינן דהיינ"ס נתחזק ע"י היין כשר וניתוסף ומשו"ה אמר לבסוף כלומר כשאתה בא לבטל היינ"ס ע"י המים אמרינן כיון דמ"מ גם

אחר שנפל שם המים הרי נרגש טעם יינ"ס ואע"ג שלולא היין היתר לא היה נרגש טעם יין מ"מ עכשיו על ידי יין של היתר נתחזק היינ"ס וניתוסף איסורו. כלומר דחשוב כמו אם היה יינ"ס כל כך שאין במים לבטלו כיון דמ"מ נרגש הטעם יין ומשו"ה לא מצי להתבטל במים כל זמן שנרגש טעם יין אע"ג שאינו נרגש רק ע"י יין של היתר מ"מ האיסור נתחזק ע"י היתר אע"ג דההיתר לא נעשה איסור מ"מ האיסור נתחזק על ידו, אמנם היש מפרשים ס"ל דלא אמרינן אפילו ביר"ס שהאיסור נתחזק ע"י ההיתר רק משו"ה לא מהני במים לבטל היינ"ס לחודא משום דגם היין של היתר נעשה איסור משו"ה מפרשים ניעור מתורתו ראשונה כלומר שההיתר שהיה מעיקרא היתר תיכף כשנפל איסור לשם נועד מתורת היתר ונעשה איסור משו"ה לא קאמר כאן ניעד לבסוף כמו ללשון ראשון משום דהכא אמרינן דתיכף כשנפל שם יינ"ס נתבטל ההיתר מלהיות היתר ונעשה איסור, אבל שהאיסור נתחזק ע"י ההיתר אם אין ההיתר נעשה איסור זה לא אמרינן. והנה לעיל באות י"ז כהפכו דרש"י לא ס"ל היתר בהפך לאיסור משו"ה גם כאן ניחא לרש"י יותר לפרש דהאיסור נתחזק ע"י היתר כלשון ראשון דנתחזק וניתוסף איסורו דזהו שייך אם אמרינן דקאי על האיסור שפיר שיך לומר דניתוסף איסורו כלומר שהאיסור נתחזק ע"י ההיתר משא"כ אי קאי על ההיתר דנהפך לאיסור לא שייך לומר שניתוסף איסורו דרק על האיסור אם נתחזק ע"י ההיתר שייך שפיר לומר שניתוסף כלומר שנתחזק דהוי כאילו היה כ"כ יינ"ס שאין במים לבטלו כיון שמ"מ נרגש הטעם: אמנם ללשון השני דאמרינן נועד מתורתו הראשונה כלומר מתורת היתר לתורת איסור ולרש"י לא ס"ל נהפך היתר לאיסור משו"ה נראה מדברי רש"י שהקשה על לשון שני נועד מבעיא ליה דניחא ליה טפי כפירוש הראשון דאיסור נתחזק ע"י ההיתר אבל היתר נהפך לאיסור לא אמרינן, ודוק היטב כי זה נכון מאד בכוונת רש"י בסיד. [ועיין עוד לקמן אות כ"ו] ודוק.

כ"א) **וארווח** לן מילתא ליישב דברי הרמב"ם דבעי קיתון של מים תחלה דווקא אע"ג דלכאורא מסתבר טפי דלא אמרינן הכא חענ"נ כמ"ש הר"ן שאינו דרך בישול רק אע"ג דלא אמרינן חענ"נ והיין ההיתר לא ניושה איסור ממש רק שאסור מכח התערובות מ"מ בעינן תחלה דאם לא נפל קיתון של מים רק לבסוף אמרינן דכיון שנרגש מ"מ טעם יין אע"ג שלולא ההיתר לא היה נרגש טעם יין מ"מ ע"י ההיתר נתחזק האיסור, ודו"ק, והנה באמת היה מקום לומר דהך סברא שהאיסור נתחזק ע"י ההיתר כיון שהטעם נרגש דזהו תלוי אי בעינן ששים משום לבטל גוף האיסור או משום הטעם דאי אמרינן דעיקר ביטול היא לבטל גוף האיסור וכל שהאיסור נתבטל לא איכפת לן שוב בטעמא א"כ היכא שיש

ששים במים לבטל גוף היינ"ס אע"ג שעדיין נרגש הטעם מ"מ מותר ולא נתחזק האיסור ע"י ההיתר משא"כ אי בעינן לבטל הטעם דווקא שפיר י"ל דכל שנרגש עדיין הטעם אע"ג שלולא ההיתר לא היה נרגש מ"מ עכשיו שהטעם נרגש לא בטל, ועיין בספרי תבואות השדה ח"ג שאר טהרת חולין שאר ז' אות ו' בפלוגתת רש"י ותוספ' מס' חולין צ"ח ע"ב אי בעינן ששים וקפילא, מ"מ יהיה איך שיהיה י"ל עכ"פ דביינ"ס מחמרינן טפי ואמרינן דכל שנרגש עדיין טעם איסור לא מהני אע"ג שאם לא הי' שם ההיתר לא היה נרגש מ"ע עכשיו שנרגש מחמרינן ומשו"ה בעינן קיתין של מים דוקא תחלה כדי שתיכף בשעת נפילת יין האסור לשם לא הי' כח לאיסור שיתחזק ע"י היין ההיתר כיון שכבר היה שם מים בשעת נפילתו לשם אמרינן דאין יכול להתערב עם מינו גרידא ולהתחזק על ידו משא"כ כשנתערב מעיקרא עם יין כשר גרידא שפיר אמרינן דהאיסור נתחזק ואין כח במים לבטלו ואמרינן הכי משום חומרא דיינ"ס ואפילו אם בשאר איסורין לא אמרינן כן. ודוק, ועיין ברמב"ן שכתב ג"כ דלמאן דבעי תחלה דוודקא אע"ג דאמרינן אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון כלומר ולא דמי לבטל גם ההיתר א"כ מ"ט אמרינן הכא דאם נפל קיתין מים לסוף דבעינן לבטל גם היין של היתר, ותירץ דחומר היא ביינ"ס, עי"ש וא"כ ה"נ י"ל לדברינו דאפילו אם לא אמרינן בשאר איסורים שהאיסור נתחזק ע"י ההיתר מ"מ ביינ"ס אמרינן כן כמ"ש ודוק:

כ"ג) **בתוספ'** מס' בכורות כ"ב ע"ב ד"ה יהיב רב דימי האריכו שם אי ס"ל בכל איסורין קמא קמא בטל, והנה ידוע דעת הראב"ד שהביא הרמב"ן דבכל איסורין שנמוחי אמרינן קמא קמא בטל, והביא ראיה ממשנה דפ"ב מס' ערלה הערלם מעלה הכלאים, והרמב"ן חולק עליו וז"ל:

ודברי תימא הם שהרי אין הנדון דומה לראיה שאם אמרו באיסור שנפל ושהה בהיתר ונתבטל בו ואח"כ נפל שם אחר במקרה שאין חתר וניעור יאמרו במערה מחביות או מצרצור שאין בנפילתו הפסק וכנופל בבת אחת דמי שיהי' ראשון בטל עכ"ל, הנה מה שמחלק הרמב"ן בין אם שהה בהיתר או שמערה כסדר י"ל כיון דעיקר ביטול איסורין ילפינן מסנהדרין דאמרה תורה אחרי רבים להטות והמיעוט נגרר בתר הרוב, והנה פשיטא דגם בסנהדרין לא נגרר המיעוט אחר הרוב רק בשעת גמר דין בטל המיעוט נגד הרוב אבל בשעת משא ומתן אפילו אם מיעוט אומרים כך והרוב אומרים כך מ"מ אם אח"כ יש סנהדרין שאומרים ג"כ כהמיעוט ועכשיו הם הרוב דלא אמרינן דהמיעוט כבר נתבטל נגד הרוב, וזהו פשוט, (יעיין ספרי תבואות השדה ח"ג בסוגיא דחענ"ב אות ח' מ"ש שם), (וא"כ ה"נ ס"ל לרמב"ן דבשלמא כשנפל איסור להיתר ושוהה שם הו"ל

כגמר דין ונתבטל המיעוט נגד הרוב ושוב לא יוכל להצטרף עם איסור אחר הבא אחריו משא"כ בשנופל בלא הפסק לא שייך לומר שכבר נתבטל דבסנהדרין גופא בשעת משא ומתן לא נתבטל המיעוט נגד הרוב משו"ה שפיר יוכל להצטרף איסור שנפל ראשון עם הבא אחריו. אמנם תוספת הנ"ל ס"ל דגם רב דימי מיירי בהפסק עי"ש, אח"כ כתבו שם התוספ' וז"ל אבל קשה מהא דשמעתין דאפילו בלא הפסק אמרינן דחוזר וניעור (עיין במהרש"א שם שמגיה דצ"ל אפילו בהפסק וסיבת לא נמחק) ונראה לרבי דבכל דוכתא יש לו להיות ניעור אפילו בהפסק וגבי דם תבוסה בדרבנן הקילו וההוא דר' יוחנן דראשון ראשון בטל כלומר לרב דימי אליבא דר' יוחנן היינו כל זמן שיש בהיתר ששים נגד האיסור ואאיסור משהו דמתניתין דהתם קאי כלומר דאיסור משהו אינו רק מדרבנן משו"ה ס"ל קמא קמא בטל אח"כ כתבו ונראה דמאן דאית ליה ביינ"ס החמור באיסור לגו היתר קמא קמא בטל כ"ש בשאר איסורין או שמח דדבר זה הקילו ביינ"ס יותר מבשאר איסורין דבשאר איסורין חוור וניעור כשרבה האיסור עד שאין בהיתר ששים כלומר אבל ביינ"ס לא אמרינן חוזר וניעור אפילו ליכא אח"כ בהיתר ששים עי"ש, ודברי התוספ' צריכין ביאור מ"ט הקילו ביינ"ס יותר מבשאר איסורין לענין חוזר וניעור, וראיתי בחידושי חתס"ו למס' ע"א שכתב דבשלמא גבי שאר איסורין כיון שנרגש טעם איסור ממש אח"כ אמרינן שפיר חוזר וניעור אמנם גבי יינ"ס אע"ג שמרגיש טעם יין מ"מ אינו מרגיש שנתנסך כלומר דמה שגורם האיסור זהו אינו נרגש משו"ה לא אמרינן חוזר וניעור, וכה"ג כתבתי לעיל אות ז' דמשו"ה לא אמרינן גבי יינ"ס היתר נהפך לאיסור, עי"ש בשם שו"ת שערי צדק ליו"ד בסוגיות סימן כ"ז וזה יהיה ג"ב כוונת התוספ' במ"ש דבדבר זה הקילו ביינ"ס יותר מבשאר איסורין:

כ"ג) אמנם מ"ש התוספ' דבדרבנן אמרינן ראשון ראשון בטל נראה להסביר כך דהנה הא וודאי י"ל אם בכל איסור כשנתבטל אמרינן דפסק שם האיסור לגמרי שפיר י"ל דשוב אינו חוזר וניעור, משא"כ אם אמרינן דגם כשנתערב שם איסור עליו רק דמ"מ מותר משום שההיתר הרוב שפיר י"ל דכיון דעכ"פ שם האיסור לא נפקע לגמרי שפיר חוזר וניעור ועיין בספרי תבואות השדה חלק רבעי בסוגיא דמים ומלח בד"ה ונ"ל מ"ש שם, וא"כ י"ל כך דוודאי אי ס"ל דכל איסורים שבתורה הוי איסור חפצא שפיר נוכל לומר דאע"ג דנתערב מ"מ כל מקום שהוא שם איסור עליו רק דמותר מטעם רוב משא"כ אי כל איסורים הוי רק איסור גברא וא"כ מכיון דנתערב ונתבטל דתו ליכא שום איסור גברא שהרי מותר לו לאכול תו ל"ל דחוזר וניעור דמאחר שכבר נתבטל פעם אחת נפקע ממנו שם האיסור לגמרי כיון שמעולם לא היה על החפץ שם איסור (ועיין שו"ת קול אריה

סימן מ"ה שכתב דתליא אי אמרינן יש דחוי באיסורין או אין דחוי דאי ס"ל אין דחוי באיסורין שפיר אמרינן חוזר וניעור עי"ש היטב), והנה כבר העליתי בכמה מקומות בס"ד וכן כתבו האחרונים דכל איסור דרבנן הו' רק איסור גברא, עיין בספרי תבואת השדה ח"ג בסוגיא דירך אות ז', וח"ד בסוגיא דטפת חלב אות י"ט הבאתי כן בשם הנתיבות דאיסור דרבנן לא הוי רק איסור גברא, ויש להמתיק הדבר דרבנן אין יכולים לגזור איסור על החפץ רק אנחנו מחוייבים לשמוע דבריהם מלא תסור וזהו הוי איסור גברא. ובאיסור גברא שפיר י"ל דכל שנתערב ונפקע האיסור תו ליכא שום שם איסור עליו וממילא לא שייך לומר חוזר וניעור, ועפי"ז יש להמתיק ג"כ קצת מ"ש בשם החתס"ו דביינ"ס לא אמרינן חוזר וניעור משום דאינו מרגיש מה שנתנסך י"ל ג"כ עפ"י דברינו דיינ"ס ג"כ לא הוי איסור בעצם דאינו נאסר מצד עצמותו רק דבר אחר גרם לו דהיינו הניסוך (ואפילו סתם יינם היא ג"כ רק משום לתא דע"א דהיינו הניסוך) וכיון שאינו אסור בעצם שפיר י"ל דתיכף כשנתערב ונתבטל נפקע ממנו שם האיסור נגמרו כיון שאין האיסור מצד עצמותו וממילא לא שייך לומר חתר וניעור משום דמכיון שנתבטל נפקע לגמרי שם האיסור כיון שאינו אסור בעצם ולא אמרינן חוזר וניעור, וא"ש דברי התוספ' עפ"י סברת החתס"ו וכפי מה שהסברנו דבריו הקדושים שם בס"ד, ודוק היטב, ועפ"י מ"ש דבאיסור גברא היינו כל איסור דרבנן וכן ביינ"ס כיון דאינו אסור מצד עצמותו ממילא כשנתבטל נפקע האיסור לגמרי ולא שייך לומר חוזר וניעור יש להצדיק דברי אדונינו המהרש"א במס' ב"ק ק' ע"ב בתוספ' ד"ה אומר לו גדוד שכתב שם וז"ל ולפירוש ר"ת נמי אע"ג דאייריי בהפסק מ"מ החמירו התם במי פירות כיון דפסול מדאוריתא לא אמרינן בהו קמא קמא בטל משא"כ בסתם יינם דאינו אסור רק מדרבנן עכ"ל, ודבריו תמוהין לכאורא דהרי לר"ת קאי ור"ת ס"ל הכא בפירוש דמשנה מיירי ביינ"ס ממש שנתנסך לע"א, עיין בתוספ' ד"ה יין ביין ורב דימי קאי ג"כ אמשנה דהרי פריך ממשנה על רב דימי [ועיין בספרי שי"ת פרי השרה ח"א סימן כ"ג מ"ש שם ליישב דברי המהרש"א באופן אחר בס"ד] אמנם לדברינו א"ש דאפילו נסנסך ממש מ"מ לענין חוזר וניעור הוי כמו איסור דרבנן דמכיון שאינו אסור בעצם רק ע"י ניסוך לא הוי איסור חפצא ותיכף כשנתבטל נפקע שם האיסור לגמרי ולא אמרינן ביה חוזר וניעור, ודוק, [ועיין עוד לקמן אות מ' ואות מ"א, ובספרי תבואות השדה ח"ה בסוגיא דחמץ נוקשה אות י' י"א כ"ד]:

כ"ד) **ועפי"ז** י"ל פרפרת אחת בסוגיא דהנה אי אמרינן דרבין דס"ל דבעינן קיתון של מים דווקא פליג על רב דימי וס"ל דר' יוחנן ס"ל חוזר וניעור ועיין ברמב"ן שכ' ג"ב דכל הני אמוראי רב דימי ורבין פליגי אליבא דר' יוחנן דמר אמר הכי אמר ר' יוחנן ומר אמר הכי

אמר ר' יוחנן וא"כ רב דימי ס"ל דר"י ס"ל אינו חוזר וניעור משו"ה בטל אע"ג שאח"כ יש בו כדי נתינת טעם ורבין ס"ל דר"י ס"ל חוזר וניעור משו"ה אינו מותר רק ע"י קיתון של מים, ולכאורא במה פליגי, ונ"ל עפ"י מ"ש בשו"ת הרי"מ ליו"ד סימן ט' דמשו"ה ס"ל דאיסור נהפך להיתר והיתר להפך לאיסור לא אמרינן משום דכל ביטול ילפינן מאחרי רבים להטות דהמיעוט לא יוכל להכריח הרוב וא"כ בהיתר שנתערב באיסור אפילו אם נימא שהיתר אינו נהפך לאיסור מ"מ יהיה אסור באכילה משום האיסור וא"כ א"צ להיות נהפך לאיסור דאפילו אם לא יהיה נהפך לאיסור מ"מ לא יכריח הרוב איסור דהרי עכ"פ יהיה אסור משום האיסור שיש שם משא"כ באיסור מוטט והיתר הרוב אם האיסור לא יהפך לרוב היתר יהיה אסור עדיין משום האיסור ונמצא שהמיעוט מכריח הרוב משו"ה מוכרחין לומר דע"כ האיסור נהפך להיתר דאל"כ נצטרך לומר שהמיעוט מכריח הרוב, ועיין מ"ש לעיל אות ה', וזהו סברא נכונה (ופשיטא דכל זהו לא מיירי כשנרגש טעם איסור בהיתר דע"י טעם יש שיטות פוסקים דס"ל דהיתר נהפך לאיסור וכאן מיירי רק או ביבש ביבש או אפילו בלח כל זמן שאין הטעם נרגש) והנה אי מוכרחין לומר דאיסור נהפך להיתר כדי שהמיעוט לא יכריח הרוב ממילא א"ש דלא אמרינן חוזר וניעור כיון ששם האיסור נפקע לגמרי כיון שנעשה היתר א"כ לא שייך לומר חוזר וניעור, ודוק היטב:

כ"ה) **אמנם** י"ל דלעולם אין איסור נהפך להיתר ומ"מ לא יכריח המיעוט את הרוב דיהיה מ"מ מותר באכילה אע"ג שלא יהיה הפך להיתר מ"מ יהיה מותר משום שאינו מכוון לאכילת איסור דהא דמתעסק בחלבים ועריות חייב היא משום שנהנה וכאן תיכף כשנפל האיסור כיון שלא היה בכדי נתינת טעם מותר משום שאינו נהנה כל שאין בו בנותן טעם (ועיין בר"ן מס' ע"א ס"ו ע"א שכתב כה"ג לענין נוטול"פ עי"ש, ודוק) וא"כ א"צ לומר דאיסור נהפך להיתר רק אי הוי ס"ל לר' יוחנן דבר שאינו מתכוין אסור א"כ לא יוכל להיות מותר, באיסור שנפל להיתר רק אם איסור נהפך להיתר' ודוק, והנה במס' שבת פ"ח ע"ב איתא דאם ר"י ס"ל הלכה כסתם משנה גבי נזיר חופף מפספס אבל לא סורק ס"ל דשא"מ אסור, ועיין מס' חולין מ"ג ע"א בגמ' דאמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן אי ס"ל הלכה כסתם משנה וברש"י שם, ועיין בספר מלא הרועים ערך דשא"מ אות כ"ט דתליא באמת בהך פלוגתא אם ר"י ס"ל דשא"מ מותר או דשא"מ אסור אם ר' יוחנן ס"ל הלכה כסתם משנה וא"כ י"ל דרב דימי ורבין ג"כ בהא פליגי דרב דימי ס"ל דר"י אמר הלכה כסתם משנה וא"כ ס"ל דשא"מ אסור וע"כ כל איסור שנפל בהיתר אינו יכול לאכול ההיתר רק אם האיסור יהיה נהפך להיתר דאל"כ יהיה אסור ונמצא שהמיעוט

מכריח הרוב וזה אי אפשר וכיון דע"כ ס"ל איסור נהפך להיתר א"כ שפיר ס"ל לרב דימי אליבא דר"י דלא אמרינן אוזר וניעור וקמא קמא בטל דמכיון שכבר נהפך להיתר נפקע שם האיסור ולא שייך לומר חזר וניעור אמנם רבין י"ל דס"ל דר"י לא אמר הלכה כסתם משנה וא"כ שפיר ס"ל דשא"מ מותר ולא נצטרך לומר דס"ל איסור נהפך להיתר דאע"ג דלא נהפך להיתר מ"מ לא נצטרך לומר דהמיעוט איסור יכריח הרוב היתר דאע"ג דאינו נהפך להיתר יהיה מותר מטעם דשא"מ כיון דבשעת ונפילת האיסור בפעם ראשון להיתר לא היה כדי נתינת טעם ולא שייך לומר שכן נהנה א"כ מותר באכילה אע"ג שאין נהפך להיתר דמ"מ מותר משום דבר שאין מתכוין ומ"מ לא נהפן להיתר וא"כ שפיר י"ל דהיכא שנפל שם עוד איסור דחוזר וניעור כיון שלא היינו מוכרחין לומר דאיסור נהפך להיתר וא"כ חוזר וניעור ושפיר ס"ל לרבין אליבא דר' יוחנן דלא אמרינן קמא קמא בטל ומשו"ה אינו מותר רק ע"י קיתון של מים והוי פלוגתא דרב דימי ורבין אליבא דר' יוחנן ממש הך פלוגתא במס' חולין מ"ג נ"א אי ר"י ס"ל הלכה כסתם משנה או לא כלומר אי ס"ל דשא"מ אסור או שא"מ מותר, ודוק היטב כי הוא נכון על דרך הפלפול בס"ד

ודע דאפילו למאן דס"ל דאין חוזר וניעור אפילו כי ליכא אח"כ ששים מ"מ אם נתרבה כל כך עד שהאיסור הוא הרוב יהיה ג"כ מותר כיון דכבר נפקע שם האיסור דזהו לא אמרינן דכל שהאיסור נתרבה עד שהוא הרוב הו"ל כניכר האיסור וממילא אסור ודבר זה למדנו מדברי הפר"ח יו"ד סימן צ"ט ס"ק כ"א שכתב שם וז"ל ומיהו מסתברא דאפילו לדעת הרב ז"ל (היינו הראב"ד) דס"ל קמא קמא בטל אם נתרבה האיסור כ"כ עד שהרוב הוי איסור לכ"ע חתר וניעור והביא ראיה ממשנה דמס' תרומות עי"ש, והיינו דכל היכא דהאיסור הוי הרוב הוי כניכר האיסור ולא שייך ביטול, ועיין ספר תבואו השדה ח"ד בסוגיא דמים ומלא בד"ה ונראה ל"ו, דוק, ועיין לקמן אות ל"א]:

כ"ו) **לעיל** כתבתי (באות כ') ברש"י ד"ה מצה מין את מינו דלפירוש הראשון היינו שהאיסור נתחזק ע"י ההיתר, ולפירוש השני היינו שההיתר נהפך לאיסור, יובן לך היטב מ"ש רש"י לדחות פירוש השני משום דא"כ נוער מיבעיא ליה, והיא דהנה אם האיסור נתחזק ע"י ההיתר א"ש הלשון ניעור דהאיסור נתחזק יותר וניתוסף ע"י ההיתר אמנם אם כפירוש השני דההיתר נאסר ע"י האיסור והאיסור מהפך ההיתר לאיסור יפה כתב רש"י דנוער מיבעיא ליה דהיינו שהאיסור נוער ההיתר להיות כמו האיסור, עיין היטב מ"ש לעיל באות כ' ויובנו לך הדברים, ודוק:

כ"ז) **בפלוגתא** דחזקיה ור"י דחזקיה ס"ל הגדילו באיסור אסור, ור"י ס"ל אפילו הגדילו באיסור מותר, פליגי רש"י ותוספ' דרש"י ס"ל דגם לר"י בעינן שנפל המים בתחלה קודם

שנפל היינ"ס לשם רק חזקיה ס"ל דבעינן דווקא שנפל היינ"ס והמים לבור והיינ"ס נתבטל ביין ואח"כ כפל היין כשר דכה"ג מותר ואשמעינן דלא אמרינן דהייניס שכבר היה בבור נתחזק ע"י היין כשר שנפל אח"כ ואין במים לבטל שניהם דרק מכיון שהיינ"ס כבר נתבטל במים אינו חוזר וניעור ע"י היין כשר, אמנם הגדילו באיסור היינו שנפל תחלה המים דיין כשר ואח"כ יינ"ס אמרינן כיון דהמים נתבטלו ביין כשר כמ"ש רש"י בד"ה וברואין קמפלגי ויין כשר הוי רבה על המים חשבינן כאילו אין שם מים כלל וא"כ היינ"ס שנפל לבסוף אוסר היין כשר דהמים כבר נתבטל ביין כשר ולר"י כה"ג ג"כ מותר דהמים לא נתבטלו ביין כשר אע"ג שהיין רבה על המים, וי"ל דסברת פלוגתתם היא דחזקיה ס"ל דכל מיעוט שנתבטל ברוב הוי המיעוט כמאן דליתא וא"כ המיעוט מים שהיה ברוב יין כשר נתבטל לגמרי וחשיב היין כשר כאילו היה בפני עצמו ונאסר ע"י היינ"ס שנפל בו אח"כ במשהו כדין יינ"ס דבמינו במשהו ור"י ס"ל דמיעוט שנתבטל ברוב מ"מ הוי כמאן דאיתא וא"כ אפילו נפל יינ"ס לבסוף אינו אוסר היין כשר כיון שיש שם מים המבטלים יינ"ס ומירי דיש במים לבטל היינ"ס לחודא, או די"ל דר"י ס"ל דמים ביין כשר לא שייך ביטול משום דהיתר בהיתר לא בטל, וכן כתב הריטב"א דהמים לא נתבטלו ביין כשר דהיתר בהיתר לא בטל, משו"ה אינו אוסר אפילו נפל יינ"ס בסיף, וחזקי' ס"ל דהמים נתבטלו ביין כשר משו"ה כי נפל ייניס בסוף אוסר היין כשר כדין מב"מ במשהו ביינ"ס כך היא שיטת רש"י. והנה לשיטת רש"י אפילו לר"י לא מהני קיתון של מים בסוף והגדילו בהיתר לאו היינו שנפל מים בסוף דבנפל מים בסיף בין לחזקיה בין לר"י לא מהני (וא"כ אין חידוש מה שהרמב"ם פסק דבעינן מים תחלה דהוא ג"כ מפרש הסוגיא כפרש"י וכיון דתרויהי חזקיה ור"י ס"ל דבעינן מים תחלה פסק כוותיהו, ועיין בש"ע יו"ד סימן קל"ד סעיף ד') ופלוגתיהו היא רק דחזקיה ס"ל דאינו כשר רק אם יין היתר נפל בסוף ולר"י מהני אפילו נפל היינ"ס בסוף, וע"כ ליכא לפרש דהגדילו בהיתר קאי על המים דא"כ יהיה לחזקיה הדין דמים בסוף מותר ומים בתחלה אסור וא"כ לקתה מדת הדין דעד עכשיו קיימינן דמים בתחלה ל"ע מהני רק בסוף פליגי תרי לישנא לעיל, ועכשיו ס"ל איפכא דמים בסוף מותר ומים בתחלה אסור, וע"כ דמים לכ"ע בעינן תחלה ופלוגתיהו דחזקיה ור"י אם מהני כשנפל יינ"ס לבסוף דלחזקיה כה"ג אסור ולר"י מותר אפילו יינ"ס בסוף כיון שיש שם כבר מים אינו אוסר במשהו וס"ל לרי' דהמים לא נתבטלו ביין כשר או משום דס"ל דהמיעוט חשיב מ"מ כמאן דאיתא ולא אמרינן דהמיעוט כאילו אינו, ועיין במס' בכורות כ"ג ע"א בסוגיא דטומאה כמאן דאיתא וא"כ כיון דהמים אע"ג שנתבטלו מ"מ הוי כמאן דאיתא שפיר יוכל לבטל

היינ"ס שבא באחרונה או דס"ל היתר בהיתר לא בטל כמ"ש הריטב"א וחזקיה ס"ל דאם היינ"ס בא באחרונה לא יוכל המים לבטלו משום שהמים כבר נתבטלו בהיין הכשר והוי כמאן דליתא והיינ"ס הבא אחריו אוסר יין הכשר משו"ה ס"ל הגדילו באיסור אסור הכי מתפרש הסוגיא לשיטת רש"י ואפילו למסקנא דפליגי ברואין ג"כ מפרשינן הכי בפלוגתא דחזקיה ור"י, ועיין בחתס"ו דפלוגתא דחזקיה ור"י ברואין לא הוי כמו מה דאמרינן במס' חולין ק' ע"א סלק את מינו כמו שאינו וא"כ נהיה מוכרחין לומר דחזקיה דלית ליה רואין לית ליה ג"כ סלק מינו כמי שאינו רק דהכא שאני דהמים כבר נתבטלו ביין כשר כלומר התם במס' חולין ל"ל דהרוטב כמי שאינו כיון שהוא לפנינו משו"ה גם לחזקיה נוכל לומר דהרוטב שאינו מינו מבטל חתיכת הנבלה ואין לומר כיון דר"י ס"ל דהמים אע"ג שכבר נתבטלו ביין מ"מ הוי כמאן דאיתא ויוכל לבטל היינ"ס הבא בסוף א"כ נימא איפכא דהיכא שהיינ"ס נפל בראשון עם המים וא"כ גם היינ"ס הוי כמאן דאיתא והאיך יוכל לבטל יין כשר היינ"ס דהוי כמאן דאיתא שם דזהו אינו דיינ"ס המעורב עם מים לא חשיב מינו לגבי יין כשר שאינו מעורב כמ"ש הר"ן במס' חולין ק' ע"א דמינו שנתערב עם אינו מינו לא חשיב מב"מ לגבי מינו שאינו מעורב דהוי כמו כח אחר, ועיין בנקה"כ ביו"ד סימן צ"ב, ועיין היטב בספרי תבואות השדה ח"ג בסוגיא דחעל"כ אות ג' ובאות ה' מ"ש שם, ודוק:

כ"ח) **אמנם** התוספ' והרא"ש פירשו דהגדילו בהיתר היינו שנפל מים של היתר בבור ואח"כ נפל יין של איסור דאיכא מים תחלה אז מותר הגדילו באיסור היינו בשעה שנפלו המים לבור כבר היה שם מעורב היינ"ס עם היין כשר, אז אסור דלא אמרינן רואין ההיתר כאילו אינו כיון שכבר נאסר היין כשר ע"י היינ"ס שהיה שם קודם שנפל המים ור"י ס"ל אפילו נפלו מים לבסוף מותר וא"כ יהיה פלוגתא דחזקיה ור' יוחנן ממש בפלוגתא דתרי לישני דלעיל אי בעינן מים דווקא תחלה או אפילו בסוף מהני, וראיתי בספר לחם סתרים שהקשה לפירוש התוספ' א"כ מאי ס"ד לאוקמא חזקיה כר' אליעזר דאחר אחרון אני בא דא"כ ר' יוחנן דמתיר אפילו נפלו מים בסוף אפילו כרבנן לא אתיא דהא רבנן ג"כ מודי היכא שהיה בשאור של תרומה לבדו כדי לחמץ העיסה ואח"כ נפל שאור של חולין דאסור מ"מ כיון שהעיסה כבר נאסרה ע"י חימוץ שאור של תרומה וא"כ הכא כיון שהיינרס כבר היה בו לאסור היין בסר דייניס במשהו האיך מותר ע"י שנפל המים אח"כ, וכן קשה ג"כ הא חזקיה לא אתי כר"א דלר"א אסור כל שנפל איסור לבסוף ולחזקיה אם נפלו המים תחלה מותר אע"ג שהייניס נפל בסוף, ועיין בריטב"א שהקשה ג"כ כה"ג, ותירץ בספר הנ"ל דגם תוספ' לא פירשו כן רק למסקנא דפליגי ברואין משא"כ להה"א

כפי מה דהיה ס"ל לר' ירמיה דפליגי בפלוגתא דר"א תוספ' ג"כ מודי דהוי מפרש ר' ירמיה פלוגתיהו דחזקיה ור"י כפרש"י ומדייק בלשון התוספ' שכתבו להקשות וז"ל: חדא מה שהעמיד רש"י מילתיה דר"י כשנפלו מים תחלה ולא כתבו מה שפרש"י, אמנם להנ"ל א"ש דלהתוספ' לא היה קשה רק מה שהעמיד רש"י דברי ר"י הכי כלומר אפילו לפי המסקנא אבל בס"ד מודי ע"כ דר' ירמיה וודאי הוי ס"ל כפרש"י, והוא נכון בלשון התוספת, אמנם המעיין ברא"ש יראה שכבר הרגיש בזה דר' ירמיה וודאי לא סבר כהך פירושא שלאחר שהביא שלא כפרש"י כתב וז"ל ור' ירמיה היה סבור דפליגי בפלוגתא דר"א ורבנן הר שהוא בעצמו כתב דבס"ד הפירוש כדברי רש"י, ודוק.

כ"ט) **אמנם** מה שהקשו התוספ' על פרש"י דאם ר"י ס"ל דבעינן, קיתין של מים תחלה דווקא היה לו לפרש י"ל דרש"י ס"ל מדקאמר אפילו הגדילו באיסור מותר ואי נימא דלא היה שם מים תחלה א"כ יתפרש הגדילו באיסור שכבר היה שם מים ואח"כ נפל יין"ס והגדילו בהיתר נפרש שהמים באו אח"כ וא"כ לא שייך לומר אפילו הגדילו באיסור מותר דהא טפי שרי כשהגדילו באיסור כלומר שהיו מים תחלה ואח"כ יינ"ס משהיה יינ"ס תחלה ואח"כ מים וא"ר מאי קאמר אפילו הגדילו באיסור דאדרבא טפי עדיף לכ"ע שהגדילו באיסור כלומר מים ואח"כ יינ"ס מהגדילו בהיתר כלומר יינ"ס תחלה ואח"כ מים אלא וודאי דמים לכ"ע בעינן תחלה והגדילו באיסור או הגדילו בהיתר קאי רק על היינות דהיינו הגדילו בהיתר שהיין כשר נפל בסוף והגדילו באיסור שיינ"ס נפל בסוף וגם כה"ג מתיר ר' יוחנן אבל המים בעינן תחלה לכ"ע וגם מה שהקשו דלישנא יינ"ס שנפל לבור משמע דכבר יש שם יין כשר ואח"כ נפל יינ"ס כבר פירוש הריטב"א וז"ל דע"כ לא נקטינהו כסדר דא"כ מאי הגדילו באיסור איכא הכא שאין לשון הגדילו באיסור אלא כשנפל יין של איסור בסוף וכאן נקט קיתן של מים בסוף אלא וודאי לא לקטינהו כסדר עכ"ל, ורש"י ג"כ הכי מפרש וא"ש הכל דגם למסקנא מפרשינן הכי דפלוגתיהו הי' רק דלחזקיה בעינן דווקא יין כשר לבסוף שהיינ"ס כבר נתבטל מעיקרא במים ולר"י מהני אפילו יינ"ס בסוף דהמים לא נתבטלו לגמרי בכשר או משום דלא אמרינן דהמיעוט כמאן דליתא לגמרי או משום דהיתר בהיתר לא בטל כמ"ש הריטב"א, וא"כ יכולין המים לבטל היינ"ס אפילו היינ"ס נפל בסוף, ודע דכמו שאמרנו לעיל חזקיה אע"ג דלית ליה הכא רואין מ"מ סלק מינו כמי שאינו במס' חולין ק' ע"א מצי סובר כמ"ש משום דלא נוכל לומר דהרוטב כמאן דליתא כמו הכא במים של היתר שנתערב ביין כשר דהמים כמאן דליתא ה"נ נוכל לומר איפכא ג"כ דרי יוחנן אע"ג דס"ל הכא רואין מ"מ שם במס' חולין לא ס"ל סלק דבשלמא הכא דליכא רק מב"מ ואינו מינו כלומר שני היינות ומים

דהוי אינו מינו שפיר אמרינן רואין משא"כ התם במס' חולין כמו דאיכא רוטב אינו מינו לגבי בשר איכא ג"כ רוטב של נבלה דהוי מים עם רוטב כשר ומשו"ה בעינן באמת בחתיכות של היתר לבטל גם הרוטב של נבלה כמ"ש התוספ' מס' חולין ק' ע"ב ד"ה הוי מין ומינו עי"ש, וס"ל לר"י דהתם דהרוטב יש לו מינו דאסור ג"כ מנ"ל לומר דהרוטב מבטל חתיכות של איסור וחתיכות היתר מבטל הרוטב של איסור דלמא אמרינן אדרבא דכל אחד מצרף עם מינו דהיינו הרוטב של היתר עם רוטב נבלה וחתיכות של איסור עם חתיכות היתר והו"ל כל אחד מב"מ וא"כ אע"ג דאית ליה הכא רואין מ"מ מצינן למימר דהתם לא ס"ל סלק מינו כמי שאינו דכיון שיש שם לכל אחד מינו ג"כ דהרוטב יש לו ג"כ מינו דרוטב נבלה מצרף כל אחד עם מינו ולא אמרינן סלק, וא"ש מ"ש לעיל (אות כ"ז) בשם החתס"ו דפלוגתא דהכא לענין רואין לא שייך בהדי פלוגתא דסלק מינו כמי שאינו במס' חולין שם בפלוגתא דאביי ורבא, ודוק היטב:

ל') **שיטת** המחבר בש"ע סימן קל"ד דביינ"ס אמרינן ראשון ראשון בטל כשנפל איסור לנו היתר מצרצור קטן בין במינו יין עם יין בין בשא"מ יין במים דאפילו במינו אמרינן ראשון ראשון בטל אפילו כי ליכא ששים כמ"ש הש"ך שם ס"ק ד' והחילוק בין מינו לשא"מ בינ"ס היא רק בנפל התירא לנו איסורא אבל באיסורא לגו התירא אמרינן קמא קמא בטל אפי' אם יש בנו"ט כל שלא היה כדי נו"ט בנפילה הראשונה עי"ש היטב, והנה המחבר שם סעיף ג' כתב ז"ל:

בד"א כלומר דאסיר בנו"ט שנפל המשקה המותר לתוך המשקה האסור אבל אם נפל לתוך המותר ראשין האסון בטל והוא שיורק מצרצור קטן מעט מעט ואם נתרבה. המשקה האסור עד שיש בו כדי ליתן טעם אוסר ע"ל, והנה ידוע מה שהקשו כל המפורשים והרמ"א בראשם דהמחבר סותר דברי עצמו תוך כדי דיבור, דמעיקרא כתב דאינו אסור אפילו בנו"ט כשנפל מעט האיסור לתוך ההיתר ואח"כ כתב דאם נתרבה האיסור עד כדי ליתן טעם אוסר, והנה כבר כתבתי לעיל (באות י"ד) מ"ש החתס"ו דמ"ש המחבר דאם נתרבה עד כדי ליתן טעם אוסר דהיינו בטעם גמור פחות משישה חלקים מים, וכן ראיתי אח"כ במטה יהונתן שכתב ג"כ הכי והש"ע שם ס"ק י"ז כתב שמ"ש המחבר אח"כ ואם נתרבה היינו שאח"כ נפל בפעם אחת יין כדי ליתן טעם ואמרינן דאין מצרפין מה שנפל תחלה מעט מעט עם ההיתר אע"ג שכבר נתבטל בהיתר מ"מ כיון שאח"כ נפל בפעם אחת עד כדי שיכול ליתן טעם אוסר ואח"כ כתב להגיה שצריך לומר בדברי המחבר ויש אומרים ונ"ל דלהש"ך לא ניחא ליה בעצמו בתירוץ הראשון דס"ל דהאיסור שנפל מעט מעט כיון שכבר נתבטל א"כ צריך לצרפו עם ההיתר ולא

יוכל לאסור אפילו אם אח"כ נפל בבת אחת מן האיסור רק אם נפל כל כך שיכול ליתן טעם גם באיסור שנפל מתחלה שנעשה היתר וזהו לא אצטריך לאשמעינן דכה"ג פשיטא שאוסר כיון שנפל בבת אחת ובפרט לפימ"ש דאי ס"ל ראשון ראשון בטל היינו משום שגוף האיסור נהפך להיתר תיכף כשלא היה בו ליתן טעם בהיתר עיין היטב לעיל אות כ"ג כ"ד], וא"כ אם נפל אח"כ בב"א ג"כ אינו אוסר רק אם יש כדי ליתן טעם בכל התערובות דמה שנפל בתחלה דמה שכבר נתבטל בתחלה ג"כ הוי היתר משו"ה ניחא יותר להש"ך להגיה בדברי המחבר שצריך לומר ויש אומרים, כנ"ל בכוונת הש"ך מה שחזר בו מתירוץ הראשון, ודוק:

ל"א) **ואשר** אנכי אחזה בישוב דברי המחבר בס"ד שלא יהיו דבריו סותרים זא"ז היא כי הנה עוד ילדיך בדברי המחבר במ"ש ואם נתרבה המשקה האסור עד שיש בו כדי ליתן טעם ומהו הלשון כדי ליתן טעם כיון דהכא מירי במין בשא"מ והיה לו לומר עד שנתן בו טעם, אשר ע"כ נ"ל דכוונת המחבר ה"א כך דהנה המחבר ס"ל גם במב"מ אמרינן ראשון ראשון בטל אפילו ליכא ששים כמ"ש הש"ך ס"ק ד' והנה אפילו לדעת הראב"ד דס"ל דלא אמרינן חוזר וניעור אפילו אם אח"כ נותן טעם מ"מ אם האיסור היא אח"כ הרוב גם הראב"ד מודה דאסיר וכן כתב בפירוש הפר"ח ביו"ד סימן צ"ט ס"ק כ"א, והבאתי דבריו לעיל באות כ"ה עי"ש, דכיון דהאיסור נתרבה כל כך עד שהיא רוב הו"ל כהוכר האיסור ואפילו במב"מ דגם אפילו כי יש רוב מן האיסור אין הטעם נרגש מ"מ אמרינן דאם הוא הרוב הו"ל כהוכר האיסור וכן כתב הרא"ש במס' חולין ק"א ע"א, ועי"ש במעדני יו"ט אות רפ"ו, ושם הביא הלשון דנתרבה האיסור היינו שיש רוב מן האיסור והגם דמה"ת אפילו אם יש רוב איסור אח"כ היה להיות מותר כיון דכבר נהפך להיתר מעיקרא בשעה שנתבטל מ"מ כי יש אח"כ רוב מן האיסור החמורי רבנן, ובזה מיישב הפלתי סימן צ"ט ס"ק י"ב מה שהקשה הפר"ח על הראב"ד דהאיך אפש"ל קמא קמא בטל אפילו אם יש אח"כ כדי נתינת טעם הא כיון דמצינו גם במב"מ ברוב איסור אח"כ דלא אמרינן קק"ב א"כ הה"ד בנתינת טעם באינו מינו דאינו מינו בנו"ט הו"ל כרוב איסור במב"מ, ומיישב הפלתי שם כיון דהא היכא דיש רוב אח"כ דלא אמרינן קק"ב היא רק מדרבנן דמה"ת מותר לגמרי אפילו ברוב איסור משום דנהפך להיתר רק רבנן החמירו ולא החמירו רק ברוב איסור בין במינו בין בשא"מ אבל בכדי נתינת טעם בעלמא אפילו בשאינו מינו לא החמירו כיון דאיסור נהפך להיתר עי"ש בפלתי, ומעתה י"ל דכוונת המחבר היא כך ראע"ג דאמרינן ראשון ראשון בטל בין במינו בין בשא"מ ביינ"ס היינו דווקא היכא דליכא רוב מן האיסור אבל אם נתרבה המשקה האיסור כלומר שיש רוב

מן האיסור, ואמר דאפילו במינו שלא נרגש הטעם מ"מ כיון שיש בו כדי ליתן טעם כלומר דבאינו מינו כה"ג הוי יהיב טעמא ומשו"ה נקט כדי ליתן טעם שנדע דקאי גם על מב"מ דבכ"מ במב"מ אמרינן הלשון כדי ליתן טעם, עיין בפר"ח שם שהביא ג"כ שאם יש בו כדי נתינת טעם ורוצה המחבר להשמיענו דאפילו דאמרינן ראשין ראשון בטל מ"מ היכא שנתרבה האיסור כלומר שיש רוב מן האיסור ונקט כדי ליתן טעם שנדע דגם במב"מ אמרינן הכי דכל שיש רוב מן האיסור אמרינן לכ"ע חוזר וניעור וא"כ אתיא דברי המחבר כפשיטן דמעיקרא אמר דאמרינן ראשון ראשון בטל במערה מצרצול קטן ואח"כ אמר שאם נתרבה האיסור כלומר שהאיסור הוא הרוב אז אוסר ונקט כדי ליתן טעם דגם במב"מ אמרינן דכל שהאיסור הרוב חוזר וניעור אע"ג שאין הטעם נרגש מ"מ הרי יש בו עכ"פ כדי ליתן טעם משו"ה אוסר ברוב איסור, ואע"ג דברוב איסור יש יותר מכדי ליתן טעם כנגדו באינו מינו מ"מ לא צריך להשמיעני דאם ליכא רוב מן האיסור דבטל ראשון ראשון שזהו הדין כבר השמיעני בסעיף א' דגם במב"מ בנפל איסורא להתירא ראשין ראשון בטל ועכשיו רוצה להשמיעני רק דאם יש רוב מן האיסור דחוזר וניעור בין במינו בין בשא"מ, הנ"ל בכוונת המחבר בס"ד, ודוק היטב:

ל"ב) **עוד** נ"ל באופן אחר בכוונת המחבר בס"ד דהנה הרמ"א בסימן צ"ט פסק בכל האיסורי' אפילו נתבטלו אם ניתוסף ממין הראשון חוזר וניעור בין נודע כשנפל האיסור בין לא נודע כלומר דהידיעה אינה גורמת היתר, ועיין פר"ח שם ס"ק כ"א שחולק על פסק הרמ"א וס"ל מכמה ראיות ממשנה דמסכת תרומות דהידיעה גורמת ההיתר, ועיין ברא"ש פרק גה"נ שם, ובמרדכי פרק הגוזל קמא, ובפרק השוכר את הפועל, דהא דקמא קמא בטל היא בנודע לו מן הנפילת איסור לשם ובלא נודע לא אמרינן קמא קמא בטל, ויש להסביר הדבר עפ"י מ"ש לעיל (באות כ"ב) להסביר דברי הרמב"ן במ"ש להשיג על דברי הראב"ד ולחלק בין אם כבר שהה האיסור בהיתר עי"ש, והוא משום כיון דכל ביטול איסורים ילפינן מסנהדרין דאחרי רבים להטות והתם בעינן גמר דין, עכ"פ ואם כבר שהה האיסור בהיתר הו"ל כגמר דין וא"כ ה"נ דבשלמא אם נודע לו מנפילת האיסור שפיר אמרינן כיון שכבר התלטנו דהאיסור נתבטל ממילא נהפך להיתר והו"ל כמו גבי סנהדרין היכא שכבר נפסק הדין עפ"י הרוב משא"כ כשלא נודע כלל מנפילת האיסור לא דמי לסנהדרין ולא נתבטל האיסור לגמרי ומשו"ה חוזר וניעור ע"י האיסור שנפל שם אח"כ, ועיין היטב בספרי תבואות השדה ח"ג בסוגיא דחענ"נ אות ח' ובשי"ת מהר"ם שיק ליו"ד סימן קכ"ט, ודו"ק היטב, והנה כבר כתבנו לעיל אות כ"ג דמאן דס"ל דלא אמרינן חוזר וניעור היא משום דאיסור נהפך להיתר, ועיין מ"ש שם לחלק בין איסור

גברא לאיסור חפצא, וא"כ י"ל דהראב"ד דס"ל דמשום איסור לא אמרינן דהוי איסור חפצא רק איסור גברא משו"ה ס"ל דכל שנתבטל פ"א נפקע שם האיסור לגמרי ואינו חוזר וניעור עוד, ועיין בריטב"א מס' שבועות כ' ע"ב ד"ה מ"ט שכתב בפירוש דכל איסורי תורה איסור גברא ולא נפלאת הי' אם גם הראב"ד יסבור כן, ובהכי יש ליישב ג"כ מה שהקשה הפר"ח על הראב"ד שכתב דרק בתרומה נוכל לומר דחוזר וניעור משום שצריך להרים, והקשה כוון דרק משום גזל השבט צריך להרים אבל לאסור מניין לנו כלומר וא"כ נוכל לומר כמו דבתרומה חוזר וניעור ה"נ בשאר איסורין חוזר ולטור עי"ש, ולפימ"ש א"ש דבאמת לא נוכל לומר שאינו חוזר וניעור רק אם אמרינן דהשם איסור כבר נתבטל לגמרי ממציאותו הראשון ונהפך להיתר ממש וא"כ בתרומה דל"ל שנתבטל לגמרי ממציאותו הראשון דהרי צריך להרים ויש שם ממונו של כהן וע"כ לא נתבטל לגמרי משו"ה שפיר אמרינן בתרומה חוזר וניעור, ועיין בספרי תבואות השדה ח"ד בסוגיא דמים ומלח בד"ה ונ"ל דהא דאמרינן, ודוק היטב.

ל"ג) **והנה** המחבר לא ס"ל בשום מקום קמא בטל רק כאן, גבי יין"ס ועיין בב"י ביו"ד סוף סימן צ"ט רק כאן גבי יין"ס ס"ל קמא בטל ואין חוזר וניעור. וא"ש עפ"י מ"ש לעיל אות כ"ג בשם החתס"ו דיין"ס לא נקרא איסור בעצם כיון שלא נאסר רק ע"י מחשבת ניסוך לע"א א"כ כיון שנתבטל נפקע שם איסור לגמרי ושפיר אמרינן דאין חוזר וניעור משו"ה ס"ל להמחבר רק ביין"ס דאינו חוזר וניעור משא"כ בשאר איסורין לא נפקע שם איסור לגמרי משו"ה ס"ל חוזר וניעור, וכבר כתבנו בזה לעיל עי"ש, והנה הא דאמרינן דביין"ס נתבטל לגמרי ממציאותו ע"י ביטול היא ג"כ מאחרי רבים להטות (רק כל זמן שיש בו טעם ממש תיכף בנפילתו לא שייך ביטול דהו"ל כהוכר האיסור כסברת הרשב"א בשם הראב"ד שהביא הפר"ח שם בד"ה נמצינו למדים עי"ש) ולא קשה מ"ט לא אמרינן חוזר וניעור אפילו כי יש אח"כ נתינת טעם דהא הו"ל להוכר האיסור דזהו אינו דהך טעמא שאנו נמרפגהן עכשיו הוי טעם היתר כיון שהאיסור גופא שייך להיתר ולא היי טעם איסור כלל והא דברוב חיסור לכ"ע חוזר וניעור היא באמת רק מדרבנן כמ"ש הפלתי סימן צ"ט ס"ק י"ב ודוק, וא"כ הא דביין"ס אמרינן קק"ב היא רק משום דנהפך להיתר לגמרי וזה ילפינן מסנהדרין וא"כ גם גבי יין"ס לא אמרינן קק"ב רק כשנודע לו מנפילת האיסור משא"כ כשאין נודע לו מנפילת האיסור לא שייך ביטול והב"י בעצמו ביו"ד סוף סימן צ"ט הביא דברי המרדכי דהידיעה גורמת היתר עיש"ה (ובתרומה ג"כ י"ל דלא הוי איסור בעצם דהוי כמו יין"ס שרק ע"י מחשבתו נעשה נסך כמו כן וגבי תרומה דרק ע"י הפרשתו נעשה תרומה לא מקרי איסור בעצם ושפיר כתב הב"י שם דאין

ללמוד שאר איסורין מתרומה עי"ש), עכ"פ אפילו גבי יינ"ס דאמרינן קמא קמא בטל י"ל דהמחבר ס"ל דהיינו רק בשנודע לו מן הנפילה דכיון דעיקר הביטול לומר שנתבטל לגמרי ממציאותו הראשון היא רק דילפינן מסנהדרין (ועיין תוספ' מס' ב"ק כ"ז ע"ב ד"ה קמל"ן דגבי סנהדרין חשיב המיעוט כמי שאינו והיינו משום דהמיעוט מוכרחים להסכים עם הרוב וא"כ הוי המיעוט כאילו נתבטל לגמרי ממציאותו הראשון, ועיין בספרי תבואות השדה ח"א בסוגיא דאין הולכין במאחה"ר אות כ"ו מ"ש בשם ספר גט פשוט, ודור היטב) וא"כ בעינן שנודע לו דווקא מנפילת האיסור והא דלא הביא המחבר כן בפירוש דלא אמרינן קמא קמא בטל רק כשידע מנפילת האיסור דפשיטא דמיירי שידע שהרי כתב וז"ל והוא שיריק מצרצור קטן שהיה מריק ויורד מעט וכן בסעיף א' לענין מב"מ כתב כהאי לישנא אבל אם עירה יינ"ס וכו' משמע דמיירי כשידע, וא"כ לא קשה ג"כ מה שהקשה הפלתי סימן צ"ט ס"ק י"ב וז"ל הא הרמב"ם כתב בהלכות מאכ"א יינ"ס שנפל לבור אם היא מצרצור קטן אם שופך כל היום מ"מ אינו חוזר וניעור ולא מחלק בין קודם ידיעה או אחר ידיעה עכ"ל, ולפימ"ש אין כאן תמוה שהרי כיון שכ' הרמב"ם שם פרק ט"ז הלכה כ"ח וז"ל אבל אם עירה יינ"ס מצלצול קטן כו' עי"ש, הרי הלשון מוכח מעצמו דמיירי שידע (ואין להקשות דא"כ דמיירי בידע א"כ אסור משום מבטל איסור לכתחלא דזהו אינו דהאיסור משום מבטל איסור לכתחלא לא מקרי איסור כיון דאינו ירק משום קנס למי שבטלו או למי שנתבטל בשבילו וזהו לא היה צריך להביא כאן דסמך על מ"ש בסימן צ"ט מדין מבטל איסור לכתחלא עכ"פ משו"ה לא הוי איסור רק דאותו שנעשה בשבילו קנסוהי) והנה א"צ להביא ראיות שהמחבר אינו מתיר רק ע"י ידיעה כיון שכתב בפירוש בב"י בסימן צ"ט דידיעה גורמת ההיתר שיתבטל ובשאר איסורים אין נ"מ לנו מזה לדעת המחבר כיון דלא ס"ל בשום איסור קמא קמא בטל ואינו בטל רק אם עכשיו ג"כ יש ששים א"כ אין נ"מ בין נודע או לא נודע וכאן לענין יינ"ס שכתב שהיה מריק ויורד מעט מעט עכ"ל משמע בפירוש שהיה לו ידיעה, ומעתה מה מאוד נכונים דברי המחבר שקודם כתב אם מריק מעט מעט והיינו שיודע שיש שם איסור ומסתמא כיון שמריק בעצמו הרי יש לו ידיעה אמרינן ראשון ראשון בטל ואח"כ כתב ואם נתרבה המשקה האסור כלומר שנתרבה דמשמע שמעיקרא הוא לא ידע כלל שנופל שם מעט מעט רק עכשיו נתרבה דנתרבה משמע אפילו בלא ידיעה מעיקרא כלל א"כ כה"ג לא אמרינן קמא קמא בטל וכה"ג וודאי אסיר אם יש אפילו רק עכשיו כדי ליתן טעם אע"ג שבשעת נפילה הראשונה לא היה כדי ליתן טעם שנתרבה רק ע"י נפילה מעם מעט מ"מ כיון שעכשיו יש בו טעם אסור ועכשיו ג"כ נוכל לפרש

שמ"ש כדי ליתן טעם כמו שכתבנו בדרך הראשון דקאי גם על מב"מ דבמב"מ ג"כ לא אמרינן, קק"ב רק אם היה לו ידיעה משא"כ כשנתרבה שלא היה ידע מעיקרא רק עכשיו כשנתרבה דהכ' משמע נתרבה מאליו בלא ידיעתו כה"ג לא אמרינן קק"ב ואסור אם יש בו עכשיו כדי ליתן טעם ואין שום סתירה בדברי קדשו של המחבר ותורת אמת בפיהו וכל אלו שני דרכים נכונים ואמיתים בדברי המחבר בס"ד ודוק היטב.

ל"ד) **בש"ע** יו"ד סימן קל"ד סעיף ז' פסק המחבר דביינ"ס ממש לא מהני קיתון של מים לבטל היינ"ס רק בנפל תחלה קודם שנתערב היינ"ס עם היין כשר אבל בסתם יינם מהני קיתון של מים אפילו בסוף ועיין בישועות יעקב ס"ק י"ד מ"ש בזה [וכבר הבאתי דבריו לעיל באות י"א עי"ש] ונראה דהמחבר סובר דמאן דבעי קיתון של מ"ם תחלה היא משום דאם נתערב היינ"ס קודם עם היין כשר נעשה כל היין כשר נבלה ובעינן מים לבטל שניהם עיין בראש"ש וריטב"א ור"נ, ועיין מ"ש לעיל אות כ' בשם פירושי רש"י בד"ה מצא מין את מינו והנה הרבה פוסקים דבאיסור דרבנן לא אמרינן חענ"נ, ועיי' בספרי תבואות השדה ה"ד אות י"ט בסוגיא דטפת חלב, וא"כ א"ש החילוק דביינ"ס ממש דהוי מה"ת אמרינן חענ"נ ומשו"ה לא מהני קיתון של מים רק תחלה דאם היה כבר מעורב היין כשר עם יינ"ס קודם המים כל היין נעשה נבלה והיה בעי לבטל גם היין כשר משא"כ סתם יינם לא הוי רק דרבנן ולא נעשה נבלה ובפרט בתערובות יין כיון דאינו דרך בישול וודאי לא אמרינן באיסור דרבנן חענ"נ וא"כ היין כשר לא נעשה נבלה ושפיר מהני קיתון של מים אפי' בסוף דא"צ רק לבטל הייניס דהיין כשר לא נעשה נבלה, ודוק היטב.

ל"ה) **כבר** כתבנו לעיל אות ו' בכוונת קושיית הגמ' דמקשה מאי לאו דקא נפל איסורא לגו התירא ולכאורא קשה וכי לא ידע דמצי לתרץ לו דמיירי בהתירא לגו איסורא כדקא משני ליה באמת, דהנה התוספ' במס' חולין פ"ז ע"ב בד"ה אבל כתבו דהא דקתני מים ביין בנו"ט ומיירי אפילו בהתירא לנו איסורא ע"כ מיירי שנפל הרבה מן ההיתר לאיסור שנתבטל בבת אחת כלומר דאם נפל ההיתר לאיסור רק מעט מעט א"כ ההיתר נעשה נבלה תיכף בנפילתו לאיסור ולא מהני אח"כ אפילו אם יש ששים למאן דס"ל חענ"נ, ועיין במהרש"א שם ובתוספ' מס' חולין ק' ע"ב בד"ה בשקדם וסלקו, והנה י"ל דלהגמרא לא היה ניחא ליה לאוקמא כל המשנה דווקא בנפל בבת אחת ומיירי אפילו מעט מעט וא"כ אי נימא דמיירי בהתירא לגו איסורא היה קשה לי דא"כ מאי אריא דבמינו במשהו הא בשאינו מינו ג"כ במשהו דכל טפה וטפה מן ההיתר נאסר בנפילתו ונעשה הכל איסורו אפילו אם נתרבה כל כך עד שהאיסור היא רק משה נגד ההיתר כיון דחענ"נ וע"כ דמיירי באיסורא לנו התירא ומשו"ה יש חילוק בין אינו לשא"מ דבהתירא לגו איסורו

בשא"מ ג"כ במשהו כיון דנאסר תיכף בנפילתו לתוך האיסור ועל זה משני ליה לעולם דנפל התירא לתוך איסרא והא דנקט במינו במשהו דווקא הא בשא"מ בנו"ט כדקתני סיפא משום דמשנה מיירי בנפל בבת אחת ג"כ וא"כ כה"ג בשא"מ בנו"ט אפילו בהתירא לאיסורא ואשמעינן בהתירא לאיסורא הוי במשהו אפילו בב"א דכל שבמשהו אין חילוק בין נפל מעט מעט לנפל בבת אחת דמשהו מיהו הוי רק בשאינו מינו יש חילוק בין אם נפל בבת אחת או מעט מעט וס"ל שפיר להמשנה דבאיסורא לגו התירא אפילו במינו לא אמרינן להמשנה דבאיסורא לגו התירא אפילו במינו לא אמרינן במשהו וא"כ שפיר יש חילוק בין נפל מעט מעט לנפל בבת אחת וס"ל לרב דימי דהא שהחמירו חז"ל במינו במשהו לא החמירו באיסורא לגו התירא רק בהתירא לגו איסורא ומשו"ה באמת פירש"י בד"ה לא חמרא דהתירא וכגון דנפל כולו כחדא כלומר דאם היה נופל מעט מעט היה אסור אפילו כי ליכא נו"ט דתיכף גם ההיתר נעשה איסור ודוק' ועיין לעיל אות ח').

אמנם מ"ש המהרש"א שם וז"ל ואם נאמור לומר בהיתר ראשון ראשון בטל (כלומר דלחומרא אמרינן קמא קמא בטל ולא לקולא משו"ה באיסורא לא אמרינן ראשון ראשון בטל רק בהתירא) א"כ לא הוצרכו התוספ' לומר לעיל בקדשים דקמא קמא בטל כשנפל דם למים משום דכיון שנדחה שוב אינו חוזר ונראה דהא דם קדשים היתר היא ואית לן למימר ביה ראשון ראשון בטל עכ"ל, ולא זכיתי להבין דברי קדשו דהאיך נוכל לומר גבי קדשים להחמיר שיהיה הדם בטל ולבטל מצות זריקת קדשים ולפסול הקרבן דבשלמא אי אמרי' דפסול משום דנדחה א"כ הוי מה"ת אינו ראוי לזריקה משא"כ אי רק משום דקמא קמא בטל ורק חומרא בעלמא לא שייך גבי קדשים להחמיר א"כ שפיר מצינו לומר כמ"ש התוספ' דהא דכי ליכא בנו"ט דשרי בהתירא לגו איסורא היינו כי נפל בבת אחת דאבו"ה היינו אומרים לחומרא דהיתר אינו חוזר וניעור וקמא קמא בטל, אמנם גבי קדשים דלא שייך משום חומרא לבטל מצות זריקה ובפסול הקדשים בחנם ע"כ צ"ל הטעם משום דנדחה, ודוק, עכ"פ יהיה איך שיהיה אי ס"ל חענ"נ וודאי אי אפשר להתיר בנפל היתר לגו איסורא רח כשנפל בבת אחת דכל שנפל מעט מעט תיכף ההיתר נעשה איסור ושוב אינו חוזר וניער להיתר כמ"ש התוספ' עצמם במס' חולין ק' ע"ב בד"ה שקדם וסלקו ודוק, [ועיין מ"ש לקמן אות ט"ל]

ל"ו) **בגמרא** ומי אית ליה לר"י רואין והא בעא מיני רב אסי מר"י שני כוסות אחד של חולין ואחד של תרומה שמזגן וערבן זה בזה מהו וכו' ולכאורא יל"ד לפי דברי הירושלמי שהבאתי לעיל אות י') דהמים שנמזג עם היין כדי מזיגה נעשה כמו יין עצמו א"כ התם שפיר היה ס"ל דהמים שנמזג עם התרומה אינו מצרף עם המים של חולין לבטל

התרומה, אמנם י"ל עפ"י מ"ש לעיל אות ט"ו דהך סברת ירושלמי דהמים שנמזג עם היין נעשה הכל כיין היינו אי ס"ל דבמב"מ ג"כ הטעם משום דהטעם נרגש לעולם כמ"ש התוספ' מס' ע"א ס"ו ע"א ד"ה מכלל וא"כ הכא כיון שהטעם יין נרגש גם המים נעשה כיין ממש משא"כ אי אמרינן דבמב"מ לא חשיב טעם דהטעם הוא של היתר ולא מן האיסור א"כ שפיר אמרינן דגם המים שנמזג עם התרומה חשוב כחולין ממש, והנה ר"י דס"ל אפילו נפל קיתון של מים בסוף מותר והוא משום דהיין כשר לא נעשה איסור ממש כשהיה נתערב עם היינ"ס קודם שנפל המים לשם רבמב"מ לא אמרינן דנהפך היתר לאיסור דלא אזלינן בתר טעמא במב"מ, ועיין היטב בספרי תבואות השדה ח"ג שער טהרת חולין שער ח' אות ז' ודוק, וא"כ גם המים שנמזג עם התרומה הו"ל כחולין דלא אמרי' סברת הירושלמי הנ"ל וא"כ אי הוי ס"ל רואין מאי קא מיבעיא ליה ומשני מעיקרא לא פשט ליה ולבסוף פשט נ"ה כלומר דבאמת בזה היה מסופק אם גם במב"מ אזלינן בתר טעמא ונהפך ההיתר לאיסור וא"כ לא שייך לומר רואין דהמים ג"כ נעשה איסור כמו היין ממש או דבמב"מ לא חשוב הטעם ושפיר נתבטל היין של תרומה בשתי המימות שנתערבו עם החולין ועם התרומה, ודוק היטב.

ל"ז) **שיטת** התוספ' בד"ה כי אתא רב דימי דלרב דימי ג"כ לא אמרינן ראשון ראשון בטל רק היכא שיש בהיתר ששים כנגד האיסור וא"כ רב דימי לא חדש כלל במין בשא"מ ומה שהקשה הגמ' מיין במים אע"ג דבמין בשא"מ לא מיירי רב דימי כלל כבר כתבו התוספ' בד"ה ת"ש דקושיית הגמ' הוא רק להוכיח מסיפא דרישא דבמינו במשהו ג"כ מיירי מאיסורא לנו התירא וא"כ עיקר דינו דרב דימי היא רק דאע"ג דקתני רישא במינו במשהו היא רק בהתירא לנו איסורא אבל באיסורא לגו התירא בטל במינו כמו בשא"מ בששים וע"ז הקשו שם התוספ' דאי מיירי עד ששים מאי חדש לנו רב דימי, ותירצו דהא אשמעינן דבאיסורא לגו התירא בטל אפילו במינו בששים והא דבמינו במשהו היא רק בהתירא לגו איסורא, וראיתי בגליון הש"ס שהקשה מאי הקשו התוספ' דמאי קמל"ן רב דימי הא אשמעינן דאף אם נפל בבת אחת לא מהני ששים מ"מ כי נפל בקלוח מעט מעט מהני ששים, ואי דקושייתם כיון דאיכא ששים אמאי לא בטל אפילו בנפל בב"א דמ"ש משהו קטן או משהו גדול א"כ הו"ל להקשות מאי צריך לסברת קמא קמא בטל הא אפילו אם מצטרפים כל הנפילה כמו אילו נפל בבת אחת ג"כ בטל כיון שיש ששים לסברת רב דימי דבאיסורא לגו התירא לא אמרינן במינו במשהו והניח בצ"ע, והיא באמת קושיא עצומה מה איכפת לן בהא דקק"ב כיון דיש ששים ולא היה לרב דימי לומר רק דהא דמינו במשהו הוא רק בהתירא לגו איסורא אבל איסורא לגו התירא

הוי ייע"ש ג"כ. כמו שאר איסורים דבמינו בטל כמו בשאינו מינו בששים ואמאי צריך כלל להא דקמא קמא בטל כיון דיש ששים, ונ"ל ליישב עפ"י סברת הר"ן שכתב החילוק בין איסורא לגו התירא ובין התירא לגו איסורא ותוכן דבריו דכל דבר שעומד במקומו חשיב טפי משו"ה כי נפל איסור לגו היתר מבטל ההיתר שהיא במקומו את האיסור משא"כ בהתירא לגו איסור כיון שהאיסור עומד במקומו לא מצי מבטל ההיתר לאיסור שהיא במקומו, וא"כ י"ל דעד כאן אמרינן שההיתר שהיא במקומו מבטל האיסור הבא עליו מחמת חשיבות ההיתר דהיינו דווקא כשלא נפל כל האיסור בפעם אחת רק מעט מעט משא"כ אם נפל בפעם אחת אע"ג שיש בהיתר ששים מ"מ כיון שהאיסור יש לו ג"כ חשיבות אינו בטל במינו וא"כ אפילו באיסורא לנו התירא צריכין לסברת דקמא קמא בטל כדי שלא יהיה חשיבות להאיסור כלל ואע"ג דבשאר איסורים כל היכא דאיכא ששים אין חילוק אם נפל בבת אחת או מעט מעט דכל היכא דאיכא ששים בטל מ"מ ביינ"ס כיון שהחמירו דבמינו במשהו ס"ל לרב דימי דאע"ג דבאיסורא לגו התירא לא החמירו ואמרו דבטל אפילו במינו מ"מ היינו דווקא בנפל מעט מעט אבל בב"א החמירו אפילו באיסורא לגו התירא דקצת חומר יש ביינ"ס אפילו באיסורא לנו התירא לענין שאינו בטל רק אם האיסור אין לו שום חשיבות דהיינו שנופל רק מעט מעט ובהא פליגי רב דימי ור' יצחק דרב דימי ס"ל דקלוח הנופל מן החביות כיון שאין לו קלוח גדול כל כך כמו מן הגיגית (עיין בתוספ' ד"ה ודווקא צרצור קטן) מקרי אין לו חשיבות ובטל, ורב יצחק ס"ל דלא מקרי שאין לו חשיבות רק אם נופל טפה טפה כגון צרצור קטן אבל כל שיש לאיסור חשיבות במקומו גם באיסורא לגו התירא איני בטל במינו ביינ"ס, ויש להעמיס ג"כ בלשון התוספ' במ"ש וז"ל. וי"ל דאתא לאשמעינן דאע"ג דקתני יין ביין במשהו דלא מיירי באיסורא לגו התירא אלא מיירי בהתירא לגו איסורא עכ"ל, כלומר דהא דקתני במשהו כלומר ואין שום חילוק בין מגיגית או חביות או צרצור קטן דמשהו אין שום חילוק באיזה אופן נפל היינו בהתירא לנו איסורא אבל באיסורא לגו התירא יש חילוק באיזה אופן נפל אם בקלוח גדול כמו גיגית דאינו בטל אפילו יש ששים ואם נפל בקלוח קטן בטל בששים. ובזה יהיה מתורץ דלכאורא יש להקשות לרב דימי כיון דבאיסורא לגו התירא גם במינו בטל בששים עכ"פ א"כ למה מחלק המשנה בין מב"מ למין בשא"מ דרק בשא"מ בנו"ט לפלוג ולתני בדידה כלומר במינו גופא דבמד"א דבמשהו הייני דווקא בהתירא לגו איסורא אבל באיסורא לגו התירא גם במינו בנו"ט וכה"ג פריך הגמרא בכמה מקומות אי הכי לפלוג ולתני בדידה. אמנם אי ס"ל דאפילו לרב דימי משכחת באיסורא לגו התירא דלא מהני ששים כגון בקלוח גדול א"ש

דמשנה קמל"ן דבשא"ע בכל גוונא בנו"ט אפילו בהתירא לגו איסורא משא"כ במינו אע"ג דמשכחת לה ג"כ בנו"ט מ"מ היינו רק בקנוח קטן אבל בקלוח גדול אסור אפילו כי ליכא נו"ט אפילו באיסורא לגו התירא משו"ה נקט בנו"ט רק בשא"מ דשם בכל גוונא בנו"ט אפילו בהתירא לנו איסורא, ודוק היטב:

ל"ח) **אמנם** דעת הרמב"ם בהלכות מאכ"א פט"ז הלכה כ"ח והמחבר בש"ע יו"ד סימן קל"ד סעיף א' דבהתירא לגו איסורא אוסר אפילו במשהו אפילו נפל בפעם אחת ההיתר לתוך איסור (ולענין זה חמור ייניס משאר איסורים ובאיסור לגו היתר אפילו במינו אינו אוסר אפילו בנו"ט עיין שם ש"כ ס"ק ד' וגם באילי מינו אינו אוסר אפילו בנו"ט בנפל מעט מעט. וא"כ לא קשיא אמאי נקט במשהו במינו דווקא כיון דכולא מתניתין מיירי רק בהתירא לנו איסורא וא"כ באינו מינו בכל גוונא אינו אוסר רק בנו"ט אפילו בהתירא לגו איסורא ולשיטתם ליכא להקשות לפלוג וליתני בדידיה אפילו במשהו דהא כיון דמיירי רק בהתירא לגו איסורא א"כ אוסר במשהו בהתירא לגו איסורא אפילו בנפל בבת אחת משא"כ באינו מינו אינו אוסר רק בנו"ט משו"ה מחלק התנא רק בין מינו לשא"ע ובאיסורא לגו התירא בנפל מעט מעט גם במינו אינו אוסר אפילו בנו"ט וא"כ לא משכחת במינו שיהיה בנו"ט דממנ"פ בהתירא לגו איסורא היא במשהו ובנפל איסורא להתירא מעט מעט אפילו במינו אינו אוסר אפילו בנו"ט משו"ה לא נקט בנו"ט רק באינו מינו במינו דאינו דבאינו מינו אינו אוסר רק בנו"ט בכל טונא אפילו בהתירא לגו איסורא אמנם לדעת התוספ' דבכל גוונא בעינן ששים אפילו באיסורא לגו התירא א"כ שפיר קשה אמאי נקט רק באינו מינו בנו"ט הא במינו גופא משכחת לה בנו"ט בנפל איסורא לגו התירא א"כ אמאי לא נקנו התנא במינו גופא דאינו אוסר רק בנו"ט היינו באיסורא לנו התירא ואמאי נקט רק באינו מינו בנו"ט משו"ה כתבו התוספ' דבמינו הא דאינו אוסר במשהו באיסורא להתירא היא רק כשהקלוח קטן משא"כ בקלוח גדול שהאיסור יש לו ג"כ תשובות כיון שהקלוח גדול אוסר במשהו ובאינו מינו בכל גוונא בנו"ט אפילו בקלוח גדול משו"ה לא נקט בנו"ט רק באינו מינו דאז בכל גוונא בנו"ט, וא"ש המשנה בין לשיטת התוספ' ובין לשיטת הרמב"ם והש"ע, ודוק:

ט"ל) **בתוספ'** ד"ה כי אתא רב דימי משמע הכא דרב דימי סבר קק"ב, הנה מ"ש התוספ' משמע אע"ג דקאמר הכי בפירוש ראשון ראשון בטל רק משום דמסקנת התוספ' דלא בכל גוונא בטל רק אם יש ששים מן ההיתר משו"ה כתבו משמע הכא דלכאורא משמע דס"ל בכל גוונא קק"ב אפילו כי ליכא ששים עד דמסקו דרק עד ששים אמרינן קק"ב, והנה לכאורא ילד"ק לפימ"ש התוספ' דיה ודווקא צרצור קטן דרב דימי ג"כ אינו מתיר

רק בקלוח קטן אבל בגיגית דהוי קלוח גדול גם רב דימי מודה דלא אמרינן קק"ב א"כ מאי פריך ממשנה וגם מסיפא להוכיח דמשנה מיירי אפילו באיסורא לגו התירא דלכא באמת מיירי גם באיסורא לגו התירא ובקלוח גדול, [עיין לעיל אות נ"ז שהבאתי קושיא זו בשם ספר לחם סתרים]. אמנם לפימ"ש לעיל אות ל"ז א"ש דאי המשנה דיין ביין במשהו לא מיירי רק בקלוח גדול אבל בקלוח קטן ס"ל גם המשנה דבמ"ט (לפי פירוש התוספ' דששים בעינן עכ"פ) א"כ קשה לפלוג ולתני בדידה במב"מ גופא דלפעמים בנו"ט כגון באיסורא לגו התירא בקלוח קטן ולמה מפליג בין מינו לשא"מ דווקא וע"כ דבמינו בכל גוונא במשהו אפילו בקלוח קטן כמ"ש לעיל אות ל"ז, ומשני הגמרא דכל המשנה מיירי בהתירא לגו איסורא, ולכאורא ילד"ק מנ"ל לרב דימי לאוקמא כל המשנה בהתירא לגו איסורא ולחדש דין חדש לחלק בין איסורא לגו התירא ובין התירא לגו איסורא, אמנם י"ל דרב דימי, ס"ל דהמשנה ע"כ איזה רבותא קמל"ן בין ברישא בין בסיפא, והנה ברישא הוי רבותא דאע"ג דבכל התורה מב"מ ג"כ בטל הכא ביינ"ס החמירו בששים משא"כ סיפא דבאינו מינו בנו"ט ס"ל לרב דימי דזהו לא הוי רבותא לומר דבטל בששים דבאינו מינו דהוי כאילו נאבד מן העולם כשיש ששים לא שייך להחמיר בשא"מ ביינ"ס יותר משאר איסורים ומשו"ה ס"ל לרב דימי דמיירי הכל בהתירא לאיסורא ואפילו בקלוח קטן והוי רבותא דאפילו בהתירא לאיסורא בטל בששים ולא אמרינן חענ"נ דאי ס"ל חענ"נ לא מהני ששים בהתירא לגו איסורא רק בנפל בבת אחת דמעט מעט נעשה תיכף גם ההיתר איסור ולא מהני ששים כנגד האיסור לבד כמ"ש התוספ' מס' חולין ק' ע"ב בד"ה בשקדם וסלקו, ועיין תוספ' מס' חולין פ"ז ע"א ד"ה אבל דם ובמהרש"א שם ודוק, וכיון דכל המשנה מיירי בהתירא לאיסורא הוי שפיר רבותא בין הרישא ובין הסיפא דרישא רבותא קמל"ן דבייכ"ס החמירו במיני במשהו וסיפא קמל"ן דבאינו מינו אפילו בהתירא לאיסורא סגיא בששים ולא אמרינן חענ"נ וא"ש לאוקמא המשנה בין בקלוח גדול בין בקלוח קטן ורב דימי לא ס"ל קק"ב רק בקלוח קטן דלא אמרינן במשהו כנ"ל בפירוש הגמרא לדעת התוספ' בס"ד, ודוק היטב, ועיין מ"ש לעיל אות ו' למה אצטריך הרישא והסיפא באופן אחר:

מ') **ראיתי** בחידושי חתס"ו בסוגיות על סוגיא דקמא קמא בטל בד"ה ועיין בחולין שהתעורר דלשיטות הפוסקים דלא אמרינן חוזר וניעור אפילו כי ליכא ששים בהיתר א"כ אמאי קיי"ל לענין כסוי הדם דאפילו נפל דם לתוך מים לא אמרינן ראשון ראשון בטל ואם יש לו מראית דם חייב לכסות ואמאי יהיה חייב לכסות ולא נימא קמא קמא בטל ובפרט לענין כסוי דלא שייך לומר שנרגש ע"י הטעם וודאי היו לנו לומר קמא קמא

בטל, עיין בש"ע יו"ד סימן כ"ח סעיף י"ב, ובפלתי שם ס"ק ד' ג"כ הרגיש בזה, ולפימ"ש לעיל אות כ"ג דלא שייך לומר אינו חוזר וניעור רק היכא שיש לומר שאיסור נתבטל לגמרי ממציאותו הראשון והנה כסוי הדם זהו הוי חובת גברא שמוטל על האדם דווקא שהרי אפילו כסהו הרוח וחזר ונתגלה חייב לכסות ובכסה הוא בעצמו ונתגלה פטור א"כ מוכח דכסוי הוי מצוה שמוטלת על האדם דווקא לעשות ואע"ג דאפילו אחר שלא שחט חייב לכסות אם השוחט לא כסה כמבואר ביו"ד סימן כ"ח סעיף ח' מ"מ מקרי חובת גברא על כל אדם, א"כ לא שייך לומר ראשון ראשון בטל דלענין מה שהוא חובת האדם ומוטל עליו לעשות לא שייך ביטול, ועי"ש בש"ע יו"ד סעיף י"א החילוק בין כסהו הרוח ובין כסהו הוא בעצמו, ובחובת גברא לא שייך ביטול, משא"כ באיסור גברא שפיר שייך ביטול, ודוק היטב להבין החילוק בין איסור גברא לחובת גברא בס"ד:

מ"א) **ודע** דכל פלוגתת הפוסקים כאן הראב"ד והרמב"ן אי אמרינן חוזר וניעור היכא שאין אח"כ ששים לבטל האיסור דלהראב"ד אינו חוזר וניעור אפילו כי ליכא אח"כ ששים ולהרמב"ן חתר וניעור דאינו שייך לפלוגתא שהביא המחבר בש"ע או"ח סימן תמ"ז סעיף ד' בחמץ שנתערב קודם הפסח אם חוזר וניעור בפסח לאסור במשהו דהתם קודם פסח היה עדיין כולו היתר ולא שייך ביטול משו"ה י"ל דאפילו מאן דס"ל חוזר וניעור בפסח הכא באיסור שנתערב אינו חוזר וניעור, וכן י"ל איפכא ג"כ דאפילו מאן דס"ל הכא חוזר וניעור היינו משום דמ"מ נרגש הטעם משא"כ בחמץ בפסח לענין משהו אינו חוזר וניעור, ועיין היטב בספרי תבואות השדה חלק חמישי בסוגיא דחמץ נוקשה אות י' י"א ואות כ"ד, ועיין בספר מקור חיים להלכות פסח סימן תמ"ז ס"ק ח' בשם שו"ת הר"ן בענין צמר גמלים וצמר רחלים שנתערב אם מותר לטוותי אח"כ בפשתן כיון דצמר רחלים כבר נתערב ונתבטל או דאמרינן חוזר וניעור והתם ג"כ דומה קצת לחמץ שנתערב קודם פסח שהיה היתר בהיתר, ועי"ש במקו"ח שרוצה לחלק, ועיין בשו"ת שואל ומשיב מהדורא ג' ח"א סימן שס"ז ודוק היטב. עכ"פ אינו ענין להך דהכא, דהכא שפיר י"ל דהמיעוט שנתבטל ברוב נפקע ממנו שם האיסור כמ"ש לעיל אות כ"ג עש"ה ודוק, וי"ל לפימ"ש לעיל (אות כ"ג) דהא דאמרי דאין חוזר וניעור היא משום דתיכף כשנפל האיסור להיתר ולא הי' כדי ליתן טעם נפקע שם האיסור וא"כ לא שייך זהו רק באיסור להיתר אבל חמץ כשנתערב קודם פסח שלא הי' עליו שום שם איסור קודם פסח לא שייך לומר דשם האיסור נפקע וא"כ בכל מקים שהיא עדיין שמו הראשון עליו ושפיר י"ל דפסח חוזר וניעור כיון שמעולם לא נפקע שמו הראשון ודוק היטב, והנה לעיל (אות ו') הבאתי מ"ש רש"י דראשון ראשון בטל ומותר בהנאה היא משום דבשתיה

עכ"פ אסור מטעם ניצוץ רק בהנאה אינו אסור דניצוק אינו אוסר רק בשתיה כן כתב בחת"ס, אמנם בס' בית מאיר למס' ע"א כתב דרש"י רוצה לפרש דלרב דימי אפי' כשיש כדי נתינת טעם באיסורא לגו התירא מ"מ אמרי' דבטל וס"ל דאע"ג דטע"כ מ"מ היינו רק לאכילה דילפינן ממשרת או מגעולי מדין אמנם בהנאה אין הטעם אוסר, משו"ה כתב רש"י רק דמותר בהנאה עי"ש:

מ"ב) **במס'** שבת ס"ה ע"ב בתוס' ד"ה דאמר שמואל הקשו אמאי חיישי' שמא ירבו הנוטפי' לימא קמא בטל, ותירצו דלא אמרינן קק"ב כיון שהאיסור רבה מכשיעור, ושמעתי מקשים מאי הקשו התוספ' הא התם שמואל מיירי ושמואל ס"ל מב"מ לא בטל, ועיי' חת"ס ליו"ד סימן רי"ב, ובשו"ת בית נפתלי סימן ע"ח, ושו"ת יד יצחק ח"ב סימן רט"ו אות ב') ונראה דקושי' התוס' אזיל לרב דימי דס"ל דאפי' ביינ"ס דאמרי' ג"כ מב"מ במשהו ומ"מ בנפל איסורא לגו התירא לא אמרינן מב"מ לא בטל ומשו"ה הקשו שפיר דס"ל לרב דימי דס"ל בכל מב"מ הא דלא בטל היא רק בהתירא לגו איסורא אבל באיסורא לגו התירא שפיר בטל ומשו"ה הקשו התוס' שפיר גם בנוטפי' אמאי לא נימא קמא קמא בטל וע"כ היצרכו לתרץ דמ"מ ברוב איסור לא בטל אפילו בנפל איסורא לגו התירא והתוספ' שם אזלו לשיטתם כאן ד"ה כי אתא רב דימי דברוב איסור לא אמרינן קמא קמא בטל גם לרב דימי, ובסוגי' דנוטפי' הארכנו בזה בס"ד. ודו"ק.

ויען כי נשאר פה הנייר חלק אמרתי להציג מ"ש לפרש משנה ה' דפרק ה' ממס' מקואות: נוטפין שעשאן זוחלין סומך אפילו מקל ואפי' קנה אפילו זב וזבה יורד וטובל, דהנה נוטפי' שיורד טיפין טיפין בהפסק וזוחלי' הוא שזוחל בשטף ובמרוצה, עי"ש בפי' המשנה להרמב"ם, והנה ע"י החזקת התורה יורד השפע מלמעלה כמבואר בספה"ק. ח"ש כופי' כלומר אם השפע יורד רק בהפסק ונפסקה ח"ו השפע, ועשאן זוחלין והוא רוצה להוריד השפע, אזי סומך כלומר שיסמוך ת"ח, ואמר אפילו מקל דמקל הוא דבר שסומך עליו, ואפי' קנה כלומר שיוכל לקנות דברי תורה אפי' במקל במה שהוא משען ומחסה לת"ח, ואמר אפילו זב ואפילו זבה כ' אפילו מי שהלך אחרי תאוות נפשו ועי"ז נטמא בחטאיו מ"מ אם יש בידו זכות החזקת התורה אז הקב"ה בעזרו כי יזכה עוד לשוב מחטאיו, וז"ש אפי' זב ואפילו וזבה יורד וטובל כי זכות התורה תעמוד לו שיזכה עוד לשוב ולטהר מעוונו ושב ורפא לו, ובחידושי' לענייני חנוכה הארכתי בזה, וכתבתי פה רק בקיצור כדי לסיים בדבר טוב, וה' יהי' בעזרתינו, **אלעזר חיים דייטש**.